

*Acest volum este dedicat Înaltpreasfințitului Pimen,
Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților și Domnului
Profesor Ștefan-Sorin Gorovei de la Facultatea de
Istorie din Iași, cei care au inițiat și sprijinit
realizarea acestei lucrări.*

Aducem calde mulțumiri celor care au susținut financiar documentarea, redactarea și tipărirea volumului de față:

Familia Corneliu și Natașa Paraschivescu din București,

Familia Leopold și Altanca Biesiadovschi din Rădăuți,

Familia Dan și Anda-Ecaterina Popescu din București,

Familia Marian și Anca Tudorache din București,

Familia Călin și Ioana Niculescu din București,

Frații Lucian și George Neacșu din Focșani.

IEROM. MARCU PETCU

NICOLAE LIHĂNCEANU

PR. ADRIAN PINTILIE

RAMONA-ANCA CREȚU

**PAGINI
DIN ISTORIA MONAHISMULUI ORTODOX
ÎN REVISTELE TEOLOGICE DIN ROMÂNIA**

PERSONALITĂȚI

Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului PIMEN,
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților

**EDITURA BIBLIOTECHII NAȚIONALE A ROMÂNIEI
EDITURA MITROPOLIT IACOV PUTNEANU
2011**

Reviste utilizate la alcătuirea acestei lucrări:

Biserica Ortodoxă Română (1881-1989); *Mitropolia Moldovei și Sucevei/ Teologie și Viață* (1925-2007); *Mitropolia Ardealului/ Revista Teologică* (1956-2007); *Mitropolia Olteniei* (1950-2007); *Mitropolia Banatului/Altarul Banatului* (1947-2007); *Glasul Bisericii* (1945-2007); *Studii Teologice* (1949-2007); *Ortodoxia* (1949-2007); *Amvonul*, București (1891-1893); *Apostolul*, București (1900-1901 și 1924-1943); *Biserica și Școala*, Galați (1889-1897); *Buletinul Eparhiei Argeșului*, Argeș (după 1926); *Buletinul Eparhiei Hușilor*, Huși (1924-1934); *Calea Vieții*, Curtea de Argeș (1904-1912); *Candela*, Cernăuți, (1882-1914; 1923-1946); *Consolatorul*, București (1879-1880; 1898-1904); *Cronica Hușilor*, Huși (din 1934); *Cronica Romanului*, Roman (după 1924); *Cuvântul Adevărului*, Rm. Vâlcea (1902-1909); *Fântâna Darurilor*, București (după 1923); *Îngerul*, Buzău (1925-1940); *Menirea Preotului*, Rm. Vâlcea (1890-1898); *Păstorul Ortodox*, Pitești (1904-1912; după 1923); *Păstorul Tutovei*, Bârlad (după 1923); *Revista Ortodoxă*, București (1912-1916); *Revista Societății clerului argeșean „Frăția”*, Pitești (1900-1904); *Revista Teologică*, Iași (1883-1887); *Școala și Biserica*, București (1898-1914); *Viața Ilustrată*, Sibiu și Cluj (1934-1940); *Viața Monahală*, Iași-Cetățuia (din 1933); *Viitorul, revistă bisericească și didactică*, Iași (1898-1904); București (1904-1916); *Vocea Bisericii*, București (1894-1896); *Revista de Istorie Bisericească*, București (1943).

Referenț științific:

Teologie – Lector Dr. Ionuț-Alexandru Tudorie de la Facultatea de Teologie din București

Istorie – Cercet. Dr. Oana Mădălina Popescu din cadrul Institutului „Nicolae Iorga” din București

Colaboratori:

Conf. Dr. Elena Târșiman, Director General al Bibliotecii Naționale a României

Arhim. Policarp Chițulescu, Director a Bibliotecii Sfântului Sinod

Ion-Dragoș Vlădescu, Secretar General, Editurile Patriarhiei Române

Ierod. Paulin Ilucă, Mh. Atanasie Avram de la Mănăstirea Putna, județul Suceava

Bibliografii Gabriela Dumitrescu, Alexie-Marian și Nicoleta Emandache de la Biblioteca Academiei Române

Prof. Cristina Vițega, Prof. Iulia-Cătălina Rei, Prof. Rodica Onciu, Prof. Maria Bălței,

Prof. Viruța Irimescu din orașul Rădăuți, județul Suceava

Prof. Elena Andriescu din comuna Putna, județul Suceava

Tehnoredactare și Coperta: Mh. Iachint Sabău de la Mănăstirea Putna, județul Suceava
Ing. Violeta Negrea din București

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Pagini din istoria monahismului ortodox în revistele teologice din

România / ierom. Marcu Petcu, Nicolae Lihănceanu, pr. Adrian Pintilie,

Ramona-Anca Crețu ; tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului

Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. - București : Editura

Bibliotecii Naționale a României ; Putna : Mitropolit Iacov Putneanul,

2011.

3 vol.

ISBN 978-973-8366-20-6

Vol. 1. : Personalități. - 2011. - ISBN 978-973-8366-21-3 ; ISBN 978-606-92292-5-5

I. Marcu Petcu, ieromonah

II. Lihănceanu, Nicolae

III. Pintilie, Adrian

IV. Crețu, Ramona-Anca

271(498)

Volumul este disponibil în format electronic pe:

<http://www.centrulstefancelmare.ro/ro/publicatii/#imo-1>

<http://www.bibnat.ro/dyn-doc/publicatii/pagini%20din%20istoria%20monahismului%20ortodox.pdf>

CUVÂNT ÎNAINTE

Un monah dobândește statut de personalitate prin viața lui de sfințenie și aceasta ca urmare a harului Sfântului Duh și a strădaniilor sale duhovnicești. Viața de sfințenie înseamnă realizarea asemănării cu Dumnezeu ca „Cel ce este”, pentru că orice om poartă chipul lui Dumnezeu. Smerenia, cultura, cunoștințele sale care zidesc pe om duhovnicește și pe care le împărtășește celor din jur în duhul semereniei, pustia, locul retras în care trăiește, toate acestea îl fac pe monah un om deosebit de valoros, folositor celor din jur. Ca urmare, oamenii vin să-l asculte sau numai să-l vadă, să-l privească.

Potrivit cuvintelor Sfântului Ioan Gură de Aur, monahul care duce viață de înger în trup, trăind necăsătorit, în feciorie, are nevoie, pentru realizarea sa întru desăvârșire, de rugăciune curată și permanentă, mai ales de rugăciunea inimii. Rugăciunea lui Iisus temeluită pe rugăciunea celor șapte Laude pe pravila de obște și personală, are nevoie în afară de acestea, de faptele de milostenie. Astfel, după cum scrie Sfântul Ioan Gură de Aur, „Nimic nu are culori mai întunecate ca fecioria lipsită de milostenie... De aceea locuitorii Egiptului, pe lângă curăția dogmelor, arată mare râvnă și pentru viața creștină. S-au despărțit de toate averile, s-au răstignit cu totul pentru lume și merg încă și mai departe, că își agonisesc cu lucrul mâinilor lor hrana cea de trebuință. Nu pretind, pentru că postesc și priveghează, să stea degeaba toată ziua, ci nopțile și le petrec în sfinte cântări și privegheri, iar zilele și le cheltuiesc împletind rugăciunea cu lucrarea mâinilor, urmând râvna Apostolului Pavel. Că își spun ei: «Dacă Pavel, spre care sunt ațintiți ochii întregii lumi, lucra în atelier și avea o meserie ca să hrănească pe cei lipsiți și dacă nici nopțile nu da odihnă mâinilor sale, cu mult mai mult este drept ca noi, care am îmbrățișat pustia, care n-avem nimic comun cu zgomotul orașului, să întrebuițăm răgazul liniștii în lucrarea cea duhovnicească!»” (*Din învățăturile morale ale Sfântului Ioan Gură de Aur*, Ed. Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2005, p. 34-35, apud Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, Ed. I.B.M.B.O.R., p. 107). Tot în acest sens să-l ascultăm și pe Sfântul Vasile cel Mare: „Deci trebuie să știm și aceea că cel care lucrează trebuie să lucreze nu

ca să-și satisfacă propriile lui nevoi prin lucrul său, ci ca să împlinească porunca Domnului, Care zice: «Flămând am fost și Mi-ați dat să manânc...» (Matei 25, 35)... De aceea, fiecare trebuie să aibă ca scop în lucrul său servirea celor lipsiți și nu nevoia sa proprie...” (*Rânduiele și învățături pentru cinul călugăresc*, Ed. Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2009, p. 80, texte alese de Î.P.S Arhiepiscop Pimen, apud Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile mari*, în *Scrieri, Partea a doua*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1989, p. 285-286).

În vechime, monahii mănăstirilor noastre au avut ca rucodelie (munca cu mâinile) și scrisul sau traducerea unui Sfânt Părinte și, mai ales, zugrăvirea de sfinte icoane.

Toate aceste nevoițe le întâlnim și la conducătorii mănăstirilor. Cât privește pe ierarhii Bisericii noastre, aceștia, conducători, părinți duhovnicești ai mănăstirilor, stareții propriu-zis ai mănăstirilor, cum se menționează în „Regulamentul pentru viața monahală”, s-au implicat cu conștiința cores-punzătoare ca cei care, înainte de a lua jugul arhieriei, au trăit și lucrat ca viețuitori și nu conducători, stareți ai mănăstirilor. Ierarhii care provin din cinul monahal au depus voturile monahale înainte de a lua jugul arhieriei, ca și cei care au dus viață de celibat sau de familie exemplară, foarte apropiată ca râvnă și nevoițe duhovnicești asemenea monahilor intrați în mănăstire la vârstă foarte tânără.

Toate cele spuse mai sus au dat un statut de personalitate prea cinstiților ierarhi; scrisul și studiile lor i-au trecut în rândul marilor dascăli ai lumii, ca flori alese ale monahismului nostru ortodox românesc.

Paginile lucrării de față sunt edificatoare în privința statutului de personalitate a fiecărei persoane consemnate aici.

Dumnezeu să binecuvinteze, cu bucuria mântuirii, pe ostenitorii și alcătuitoarii acestei lucrări de zidire sufletească!

† P I M E N

ARHIEPISCOP AL SUCEVEI ȘI RĂDĂUȚILOR

PREFAȚĂ

Necesitatea unui ghid tematic asupra studiilor, articolelor și notelor ce abordează unele aspecte din zona monahismului românesc era imperios cerută, nu neapărat de teologi, cât mai ales de cercetătorii laici, care nu cunosc toate *hățișurile* publicațiilor bisericești, atât cele centrale, cât și cele mitropolitane. Această imperiozitate a unor ghiduri orientative pertinente avea ca argument prim defectuoasa utilizare sau chiar neglijarea unor surse și analize temeinice publicate în revistele bisericești din partea istoriografiei laice. De asemenea, încercările de completare a acestui gol prin lucrările lui Nicolae Stoicescu, Armand Munteanu și Alexandru Stănciulescu-Bârda sunt limitate ca nivel de informative, dar și din punct de vedere temporal, în unele cazuri fiind chiar dificil de utilizat și fără să dispună de o împărțire tematică obligatorie.

În anul universitar 2008-2009, la sugestia unui vrednic reprezentant al obștii Mănăstirii Putna (ideea alcătuirii unui astfel de ghid bibliographic dedicat monahismului românesc nici nu putea veni din altă parte!) am avut bucuria de a coordona grupul celor trei studenți care se regăsesc între semnatarii acestei colecții. De la început merită subliniat faptul că nu s-a urmărit exclusiv verificarea sau corectarea ghidurilor mai vechi, ci munca a fost reluată integral, căci ținta propusă a fost una mult mai complexă, vizând, pe de o parte, ca fiecare indicație bibliografică să fie însoțită de un comentariu explicativ, iar pe de altă parte, ca aranjarea indicațiilor bibliografice să țină cont de criteriul circumscrierii într-o temă și de criteriul cronologic.

Împărțirea tematică a vizat nu doar extragerea studiilor, articolelor, notelor și recenziilor dedicate unor mănăstiri, ci a cuprins o arie mult mai largă, care în final i-a obligat pe autorii acelor lucrări de licență în Teologie să parcurgă cu foarte multă atenție miile de pagini ale colecțiilor periodicele bisericești centrale și mitropolitane, unele care au avut o apariție de scurtă durată, iar altele care continuă să fie publicate. Deși subiectul se circumscrie domeniului arhivisticii și științelor informării, fiind mult mai rar abordat de absolvenții unei Facultăți de Teologie Ortodoxă, am putut observa încă de la momentul respectiv câteva calități comune tuturor celor trei studenți: *determinare* în parcurgerea unui volum extrem de mare de pagini, *acribie* în

aranjarea sistematică a materialelor și *capacitate* de a extrage informațiile principale din studii voluminoase.

Forma inițială a informațiilor prezentată în cadrul examenului de licență în iunie 2009 a fost modificată și suplimentată de către cel de-al patrulea autor care se regăsește pe coperta acestei colecții. Cu siguranță că fără determinarea și competența părintelui putnean nu am fi avut astăzi la dispoziție această lucrare absolut necesară. De altfel, acest ghid bibliografic în formă extinsă completează alte două volume semnate de același autor: *Atlas istoric al mănăstirilor și schiturilor ortodoxe din România* (București, 2010) și *Mănăstiri și schituri ortodoxe din Moldova astăzi dispărute* (București, 2010). Eventualele scăpări ale acestei colecții ce și-a propus exhaustivitatea mi se datorează ca unul ce am coordonat prima variantă a materialelor. În mod cert însă, toate meritele se cuvin tuturor celor patru ostenitori.

*

Primul volum al colecției este dedicat *personalităților monahismului românesc*. Materialul selectat pentru acest volum prezintă cronologic informațiile despre unii titulari ai mitropoliilor și episcopiilor care au funcționat în anumite perioade în jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române, toate aceste unități administrative fiind de asemenea aranjate în ordine canonică. Partea a doua a volumului este dedicată unor sfinți, stareți și mari duhovnici ai obștilor monahale din România.

Trecând peste efortul autorilor de a identifica și prezenta coerent un material atât de extins este obligatorie sublinierea împărțirii într-o manieră coerentă și logică a acestuia. Instrumentul de lucru pus la dispoziție prin acest volum este unul indispensabil pentru orice persoană interesată să afle mai multe informații despre una dintre personalitățile vieții monahale din România, începând din secolul al XIV-lea și până în prezent. De asemenea, rezumatele mai scurte sau mai lungi ce însoțesc indicațiile bibliografice vor ajuta pe cei interesați să facă distincție între un text cu valențe repetitive și unul inovator. Volumele monografice dedicate multora dintre personalitățile de anvergură care se regăsesc și în lista cuprinsului acestui volum probabil că nu vor putea fi depășite ca nivel informațional de materialul din indicațiile bibliografice din acest volum, în special în situația în care monografia este una recentă, însă în cazul celor mai multor figuri de Sfinți, ierarhi, stareți sau duhovnici români trebuie să ne limităm la puținele informații publicate în revistele de specialitate. Tocmai în aceasta constă valoarea nucleului informațional propus prin acest volum.

București, 10 oct. 2011

Ionuț-Alexandru Tudorie

I. IERARHI AI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

I.1. MITROPOLIȚI AI UNGROVLAHIEI

HARITON (1372-1380)

Sacerdoțeanu, Aurelian, „Ceva despre mitropolitul Hariton al Ungrovlahiei (1372-1380)”, în: *BORom* LIV (1936), 1-2, p. 52-60.

Studiul de față își propune să aducă anumite completări în ceea ce privește soarta mitropolitului Hariton. Sursele vremii nu indică cu exactitate ordinea primilor mitropoliți ai Ungrovlahiei. Astfel, în 1359 este atestată conducerea mitropolitului Iachint, a cărei finalizare a rămas necunoscută, de altfel ca și anul de început al episcopatului, ori al finalului acestuia. Urmașul va fi însă, sigur, Antim, în jurul anului 1370.

Discuțiile în jurul succesiunii episcopilor, respectiv durata cărmuirii, au suscitad mereu diverse voci critice ale vremii, printre care D. Onciul, pe care-l vor urma Erbiceanu și Iorga, care afirmă că la 1380 „Chariton” împreună cu Antim sunt mitropoliți ai Ungrovlahiei, după ce primul fusese mai înainte egumen al Mănăstirii Cutlumuz din Sfântul Munte, ales în această funcție în 1372/1373. După aceea, Nicolae Dobrescu fixează la 1381 venirea lui Antim, dată nesigură, iar Sbiera și Mironescu susțin anul 1380. Cu referințe noi apare N. Iorga, demonstrând că, încă de la 1379, apare numele lui Hariton, care va dispărea brusc la 1381, lăsând locul lui Antim. Lista cronologică fixată îl va cuprinde pe Iachint, 1359-1379, pe Hariton, 1379-1381 și pe Antim între 1370-1381 la Severin, apoi de la 1381 încolo, în locul lui Hariton.

După însăilarea acestor câtorva date istorice cu privire la ordinea primilor mitropoliți ai Ungrovlahiei, autorul se întoarce însă cu câteva precizări personale asupra actului de numire al mitropolitului Hariton. Analizând anumite documente, Sacerdoțeanu descoperă că Hariton ar fi contribuit și el la adăpostirea unui anumit mitropolit străin pe nume Daniel, izgonit din Vidin și pribeag în Ungrovlahia. Mergând pe firul istoriei, autorul reface itinerariul venirii acestuia în Țara Românească. Indirect, se cere oarecum eparhiilor să contribuie la întreținerea lui. Perioada șederii în țara noastră rămâne însă discutabilă. Autorul merge cu presupunerile mai încolo și afirmă că numele, amintit undeva la Mănăstirea Tismana, în eparhia lui Antim, ar fi al mitropolitului Daniel. Hariton se va fi plecat, după calculul autorului și el acestei obligații de a-l ajuta pe Daniel. Tot în legătură cu acest mitropolit Hariton, se observă că e pentru prima dată când actul de numire s-a redactat în limba slavonă, lucru explicabil poate prin faptul că înaintașul său nu cunoștea greaca. De asemenea, neridi-

careia lui Antim în funcția lui Hariton îi ridică lui Anghelescu alte semne de uimire, acestei ignorări punându-i față în față o prezumtivă nemulțumire a patriarhului față de rezultatele misionarismului lui Antim, care nu se străduise îndeajuns să oprească propaganda catolică de pe atunci, trebuind astfel ca la Severin să rămână fostul mitropolit, adică Antim, iar aici să ajungă un altul, Hariton.

ANTIM CRITOPOL (1380-1401)

Popescu, Nicolae M., preotul, „Antim Critopol”, în: *BORom* LXIV (1946), 10-12, pag. 601-605.

Autorul numește cărțile și izvoarele ce pot fi consultate în vederea cunoașterii vieții lui Antim Critopol, primul mitropolit al Severinului, ajuns apoi mitropolit al Țării Românești.

MACARIE AL II-LEA AL UNGROVLAHIEI (1512-1521)

Năsturel, Petre S., „Cine a fost Macarie al II-lea al Ungrovlahiei (cca. 1512-cca. 1521)”, în: *MitrOlt* XIX (1967), 7-8, p. 615-617.

Autorul oferă mai multe ipoteze în legătură cu identitatea lui Macarie al II-lea. Una dintre ele afirmă că ar putea fi Macarie tipograful. Se precizează că după moartea lui Neagoe Basarab, Macarie a plecat din țară la Sfântul Munte, ajungând egumen al Mănăstirii Hilandar. În final nu se ajunge, totuși, la o concluzie clară.

Manu, Dănuț, pr., conf. dr., „Mitropolitul Macarie al II-lea al Ungrovlahiei (1512-1521)”, în: *GBis*, LVIII (1999), 1-4, p. 119-135.

Studiul prezintă viața și activitatea mitropolitului Macarie al II-lea al Ungrovlahiei (1512-1521), dar și descrierea epocii în care acesta activează ca mitropolit. Articolul conține informații și despre *Liturghierul* din 1508, „Octoihul” din 1510, „Tetraevanghelierul” din 1512.

LUCA DIN CIPRU (1602-1629)

Iorga, N., „Un antimis al mitropolitului Luca (1606)”, în: *BORom* LIII (1935), 9-10, p. 484-487. Cu text în limba slavonă. Cu o fotografie.

Articolul de față reprezintă forma scrisă a comunicării susținute la ședința Academiei Române, în 22 noiembrie 1935. Tema dezbaterii ia în calcul antimisele, adică pânzele de in sau de mătase, cuprinzând moaște, care se așază pe Sfânta Masă în cadrul Sfintei Liturghii. Pe acestea sunt înfățișate fie „Cina cea de taină”, fie „Punerea în mormânt”, alături fiind marcați evangheliștii sau vreun sfânt patron. De asemenea, într-un colț trebuie să apară și numele episcopului care a sfințit antimisul. Acest amănunt se crede că poate sluji la determinarea relațiilor stabilite între biserici, respectiv între episcopiile aflate la distanță.

Astfel, N. Iorga sesizează asemenea raporturi în secuimea românească din secolul al XVIII-lea, unde se găsesc antimise de la episcopii de Roman, deci de cealaltă parte a muntelui. Și în Ardeal, sau chiar în Maramureș, s-a remarcat existența unor

pânze din Muntenia, semn că dialogul bisericilor era unul autentic. În ceea ce privește păstrarea acestora, autorul constată că fiecare regiune a țării a conservat asemenea piese sfinte, oferind chiar o listă în ordine cronologică. Astfel, în Țara Românească se găsesc antimise de pe vremea mitropolitului cărturar Teodosie, al urmașului său Antim, opera acestui mare meșter înainte de care nu se identifică la noi secvențe evanghelice, ale lui Neofit din Creta, respectiv Grigorie I, Filaret ori Ignatie.

În Ardeal, tradiția este sincronă cu Muntenia: pânze de pe vremea lui Iosif Budai, contemporan mitropolitului Teodosie, apoi Varlaam, Teofil și Atanasie, la care se observă râvna de a scrie românește, unii fiind episcopi sârbi. În Maramureș, autorul găsește o altă redactare, sub influența ucraineană, inscripțiile fiind în slavonă. În ceea ce privește Moldova, aici se remarcă o prezență mai slabă a acestor urme de trecut bisericesc. De pe vremea lui Pahomie de Roman întâlnim antimise slavone, pentru ca Ghedeon să introducă limba română, regăsită apoi și pe alte antimise.

Oprindu-se asupra antimiselor muntenești, autorul ia în discuție o descoperire recentă a unui exemplar, păstrat ca prin minune, din schitul argeșean Brădetul. El înfățișează la mijloc o cruce cu bară largă, liniile literelor ce o înconjoară fiind lucrate miniatural, cu extrem de multă migală și finețe. Pânza este de pe vremea mitropolitului Luca din Cipru, 1604, cunoscut artist caligraf, cleric de o mare dărnicie. Autorul încheie articolul de față printr-o sugestie la adresa Academiei Române de a face o statistică a antimiselor și de a le păstra ca pe obiecte de o inestimabilă valoare culturală.

Ionescu, Ion, pr. prof., „Mitropolitul Luca de Cipru, un reprezentant al culturii bizantino-cipriote în Țara Românească. 350 de ani de la moartea sa: 1629-1979”, în: *GBis*, XXXIX (1980), 1-2, p. 78-82.

Material bogat despre viața și activitatea mitropolitului Luca de Cipru. Se prezintă și cadrul istoric în care acesta a ajuns mitropolit.

Dobjanschi, A., Simion, V., „O temă iconografică rară și semnificația ei în contextul artei vechi românești”, în: *GBis*, XXXIV (1985), 5-6, p. 380-395.

În articol se face prezentarea „Tetraevangeliei” slavone care a aparținut Mănăstirii Cotroceni, închinată în 1681 de Șerban Voievod. A fost scrisă în 1616 de Luca, mitropolit al Ungrovlahiei. Sunt redată câteva imagini.

GRIGORIE I AL UNGROVLAHIEI (1629-1636)

Voinea, Ioan-Vasile, pr. drd., „Mitropolitul Grigorie I al Ungrovlahiei (1629-1636)”, în: *StTeol*, Seria a II-a, XXVI (1974), 9-10, p. 739-747.

Se prezintă situația politică în Ungrovlahia în perioada când Grigorie devine mitropolit și este abordată problema originii lui (grec de neam - după propria mărturie), venirea în Țara Românească (1613-1614) și ajungerea în demnitatea de stareț al Mănăstirii Radu Vodă. Ca mitropolit, a sporit averea acestei mănăstiri prin primirea a multe danii și a făcut reparații importante la Mănăstirea Stelea. Aceasta din urmă a fost zidită de un anume grec, Stelea Spătarul, în jurul anului 1580 și apoi a fost închinată Mănăstirii Ivir din Sf. Munte, devenind în timpul păstoririi sale

reședință pentru Mitropolia Ungrovlahiei în capitala țării. Totodată, mitropolitul Grigorie I a sprijinit înființarea tipografiei de la Câmpulung, iar în timpul păstoririi sale a avut loc și o reorganizare a mănăstirilor.

TEOFIL AL UNGROVLAHIEI (1636-1648)

Stănescu, Dumitru, „Documente”, în: *Școala și Biserica X* (1907), 9-10, p. 269-272.

Articolul prezintă un document în care se precizează faptul că Teofil, arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei, întărește stăpânire lui jupân Radu vel comis peste moșiile Tătărani și Giurmănești din județele Ialomița, Slam Râmnicul și Brăila în 1642.

***, „Documente”, în: *Școala și Biserica X* (1907), 11-12, p. 311-315.

Articolul conține textul a două documente, cel de-al doilea fiind scris de Teofil, episcop al Râmnicului, ce cuprinde hotărârea acestuia cu privire la judecata făcută către logofătul Paraschiv și femeia lui Comnal cu Maria lui Anghel comisul, pentru moșie și rumâni, la 11 Octombrie 1628.

Pleșia, Dan, „Când a fost înscăunat Mitropolitul Teofil al Ungrovlahiei” în: *BORom LXXXII* (1964), 11-12, p. 1103-1106.

Episcopul de Râmnic, Teofil, i-a urmat în scaunul mitropolitan al Țării Românești lui Grigore I. Data când a avut loc aceasta înlocuire nu a putut fi stabilită cu precizie. S-a bănuț doar că ar fi fost la sfârșitul anului 1636. Documentele prezentate în articol, din lunile mai-iulie 1636, stabilesc luna când Teofil a fost înscăunat. Se deduce că evenimentul s-ar fi petrecut, aproximativ, în ultimele zile ale lunii iunie, cel mai târziu până la 10-15 iulie 1636.

ȘTEFAN I AL UNGROVLAHIEI (1648-1653; 1655-1668)

C., E., „Testamentul și data morții Mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 2-3, p. 296-297.

Este reprodusă o parte din diata mitropolitului Ungrovlahiei Ștefan, unde se consemnează că a fost scos din scaun și înlocuit cu Ignatie, ulterior primindu-și înapoi scaunul. În perioada în care nu a mai fost în scaunul mitropolitan, Ștefan s-a aflat la Mănăstirea Tismana. Repus în drepturi la 1655, a păstorit până a trecut la cele veșnice, în 1668 și a fost înmormântat în Mitropolia din Târgoviște. În locul său a fost ales ca mitropolit Teodosie, egumenul Mănăstirii Argeș.

Crețeanu, Radu, „Un egumen al Tismanei: mitropolitul Ștefan I al Ungrovlahiei”, în: *MitrOlt XXIX* (1977), 1-3, p. 119-139.

Studiul prezintă date privitoare la viața mitropolitului Ștefan (1648-1653; 1655-1668) și la activitatea sa obștească, organizatorică și culturală (în special tipăriturile), precum și câteva precizări despre implicarea sa în promovarea artei religioase: sculptură, pictură, miniaturi. În anexe sunt prezentate date istorice și fotografii ale ctitoriilor mitropolitului precum și imagini ale acestuia.

IGNATIE SÂRBUL AL UNGROVLAHIEI (1653-1655)

Răzeșul, Șerban, „Iarăși despre Mitropolitul Ignatie Sârbu” în: *BORom* LXXXII (1964), 11-12, p. 1085-1099.

Problema cronologiei arhieriei Bisericii noastre fiind o continuă preocupare, se aduc noi informații cu privire la Ignatie Sârbul, fost episcop de Râmnic, și la predecesorul său, Teofil, amândoi ajunși mitropoliți ai Țării Românești. S-a spus că, atât mutarea lui Teofil în scaunul mitropolitan, cât și alegerea lui Ignatie ca episcop de Râmnic, au avut loc înainte de 30 ianuarie 1637. Noi documente aduc o dată mai apropiată. Este vorba de o „carte de credință” pe care mitropolitul Teofil, împreună cu toți boierii mari și mici ai Țării Românești, o dau lui jupân Calotă și lui Marco logofăt, că nu au nicio vină în lipsa banilor pentru „haraciul către împărăție”. Documentul a fost scris la 2 noiembrie 1636. De aici reiese că la acea dată Teofil era mitropolit.

Se dau informații și despre furtișagurile boierești din câmară/visterie. Este vorba aici de hrisovul lui Matei Basarab din 18 ianuarie 1652. Împreună cu mitropolitul Ștefan, cu Ignatie episcopul Râmnicului, cu Serafim episcopul Buzăului, cu egumenii și cu toți boierii mari și mici, domnul îi judecă pe acei boieri hoți, constatând că sunt pasibili de pedepsirea capitală. Totuși sunt lăsați în viață, dar se aruncă asupra lor blestemul ca nimeni să nu-i mai cinstească sau să-i miluiască. Se mai amintește de un document al mitropolitului Ignatie din 20 martie 1655. Se precizează că Teofil era mitropolit la 2 noiembrie 1636, că, în același an, Ignatie a fost ales episcop al Râmnicului și că acesta era fiul preotului Daniil.

Pleșia, Dan, „O mențiune documentară despre Ignatie I, Episcop de Râmnic și Mitropolit” în: *BORom* LXXXII (1964), 11-12, p. 1100-1102.

Este prezentat un document, din 29 decembrie 1633, al lui Matei Basarab, în care este atestată influența pe care o avea Ignatie, episcop de Râmnic și apoi mitropolit, pe lângă domnul Țării Românești, Matei Basarab. Ignatie Sârbul, cum era numit înainte de a ajunge episcop și apoi mitropolit, a jucat un rol important cu prilejul luptelor și tratatelor care au precedat înscăunarea lui Matei Basarab.

TEODOSIE MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1667-1672; 1679-1708)

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolia Ungrovlahiei. Biografia Mitropolitului Teodosie”, în: *BORom* V (1880-1881), 1, p. 24-47.

Studiul începe cu un scurt istoric al Mitropoliei Ungrovlahiei în care se arată raporturile acesteia cu Patriarhia de Constantinopol. Sunt apoi înfățișate câteva date biografice despre Teodosie și anume:

- a devenit monah la Mănăstirea Cozia, urcând după aceea pe treapta de egumen al Mănăstirii Curtea de Argeș;
- a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei în 1669 păstorind în această funcție între 1669-1673 și între 1679-1709;
- este primul arhieru care pronunță Crezul în limba română la hirotonia sa ca mitropolit al Ungrovlahiei.

Sunt expuse atât cauzele, cât și evenimentele istorice care au dus la detronarea lui Teodosie de pe scaunul mitropolitan din 1673 (disputa dintre Băleni și Cantacuzini și disputa între elementul străin și cel național – Teodosie fiind adeptul introducerii limbii române în cult). În perioada 1673-1679 au urmat în scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei Dionisie, egumenul de la Mănăstirea Văcărești – opozant al introducerii limbii române în cult și Varlaam. În toată această perioadă, Teodosie a stat la mănăstirile Cozia și Tismana. La 1679, Teodosie revine pe scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei, pe care l-a ocupat până la moartea sa, în 1709.

Referitor la activitatea internă a mitropolitului Teodosie, sunt prezentate hirotoniile făcute de acesta pentru eparhiile din țară, pentru Mitropolia Transilvaniei și pentru câteva eparhii din afara granițelor țării.

Teodosie a fost președinte în Divanul țării, când a judecat, împreună cu înaltul cler și cu boierii țării, pe Stroe Leordeanu și l-a condamnat la moarte pentru uciderea lui Constantin Cantacuzino. La 1704, Teodosie confirmă închinarea Schitului Privița la Mănăstirea Vatoped. El confirmă și stăpânirea munților Neteda și Scânteia de către Mănăstirea Arnota.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolia Ungrovlahiei. Teodosie”, în: *BORom* V (1880-1881), 2, p. 78-110.

Se prezintă activitatea literară și relațiile inter-ecclesiastice ale mitropolitului Teodosie.

Astfel, primul aspect abordat, activitatea sa literară, cuprinde traducerea Simbolului de Credință în limba română, ce este redat în articol. Traducerea a fost realizată în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și se pronunța la hirotonirea arhierilor până la 1705, când apare o nouă variantă de traducere a Crezului, făcută de Teodosie și Antim Ivireanu. Traducerea Sfintei Liturghii în limba română este abordată și ea în articol, fiind prezentate particularitățile lingvistice ale acesteia.

Episcopul Buzăului, Damaschin, publică la 1704 „Apostolul”, care a fost dedicat domnului Constantin Brâncoveanu, din prefața căruia rezultă că, pe timpul domnului Șerban Cantacuzino, s-a tradus și s-a tipărit un altul, care se presupune că ar fi fost tradus de Teodosie. Mitropolitul evocat în studiu a impulsionat și susținut traducerea Evangheliei de la 1688, Biblia lui Șerban Cantacuzino și cea de la 1693. Un alt fapt interesant îl aflăm din notele de subsol, și anume că, la începutul secolului al XVIII-lea, în Țara Românească existau trei tipografii: una în Mitropolia Bucureștilor, alta la Mănăstirea Snagov și alta la Episcopia Buzăului.

În ceea ce privește relațiile inter-ecclesiastice ale mitropolitului, se face cunoscut că românii din Transilvania apelează la Teodosie ca să le hirotonească mitropoliți, astfel că acesta a hirotonit pentru Mitropolia Ardealului șase mitropoliți într-un interval de 12 ani. Este prezentat cazul lui Atanasie Anghel, care cuprinde atât alegerea lui la conducerea Bisericii Ortodoxe din Transilvania, cât și trecerea sa la uniatism, fiind prezentate instrucțiunile semnate de patriarhul Ierusalimului, Dosoftei, aflat la data hirotonirii lui Atanasie în Țara Românească și primite de acesta la hirotonirea sa ca arhieru. Instrucțiunile sunt structurate în 22 de capitole și se referă la modul cum Atanasie ar trebui să-și păstorească Eparhia și se referă, mai ales, la

necesitatea ca acesta să-și păstreze credința strămoșească nealterată de eresurile eterodoxe.

Din hrisovul lui Constantin Brâncoveanu referitor la moșia Merișanilor, reiese că, între anii 1698-1700, mitropolitul Atanasie a corespondat cu mitropolitul Teodosie și cu domnul Constantin Brâncoveanu. La 1702 mitropolitul Teodosie îi trimite o scrisoare lui Atanasie, din care reiese că Biserica Ungrovlahiei a întrerupt relațiile cu biserica din Transilvania. În finalul articolului este redat și actul de excomunicare a lui Atanasie, dat de Patriarhia din Constantinopol, act survenit în urma corespondenței mitropolitului Teodosie cu Patriarhia din Constantinopol. Actul este însoțit și de o scrisoare a lui Teodosie, prin care acesta încearcă să-l convingă pe Atanasie să se reîntoarcă la Ortodoxie.

P., „«Teodosie Mitropolit al Ungrovlahiei», teză pentru licență a diaconului Paraschiv Popescu”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 5, p. 455-459. Recenzie.

Articolul are în vedere lucrarea lui P. Paraschiv, structurată pe trei capitole. Primul conține date despre viața și activitatea mitropolitului Teodosie. Despre acesta se știe că era originar din Transilvania și că se trăgea din neamul Cantacuzinilor. Tuns în monahism la Mănăstirea Cozia, a devenit egumen al Mănăstirii Argeș, iar la 1669 a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei. La hirotonia sa, el a fost cel dintâi care a rostit Crezul în limba română. Teodosie a fost adept al introducerii limbii naționale în cultul bisericesc și de aceea a fost depus în 1673 de domnul Grigorie Ghica și trimis la Mănăstirea Cozia, în locul său fiind numit Dionisie egumenul Mănăstirii Văcărești. În 1679 Teodosie revine pe scaunul mitropolitan. Tot în acest capitol sunt arătate și hirotoniile de arhieriei săvârșite de Teodosie în perioada păstoririi sale.

Capitolul II se referă la relațiile mitropolitului Teodosie cu celelalte Biserici Ortodoxe iar cel de-al III-lea abordează activitatea literară a mitropolitului Teodosie. De aici aflăm că, din îndemnul său, a fost tradusă „Biblia” și că lui Teodosie i se atribuie prima traducere în limba română a Crezului. Tot el a tradus în 1680 „Sfânta Liturghie” (doar Tipicul) și a scris „Învățătura preoților pe scurt de cele 7 taine ale Bisericii” în 1702.

Erbiceanu, C., „Enciclica Mitropolitului Teodosie”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 11, p. 1220-1238. Cu text în limba greacă.

Se analizează o lucrare a mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei, cel care a păstorit în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Despre acest arhieru aflăm că a fost scos din scaun de domnul Ghica din considerente politice. La 1673 în locul său a fost pus Dionisie, care, din păcate, a trecut în scurt timp la cele veșnice. A urmat în scaun de Varlaam, episcopul Râmnicului, iar la 1679 Teodosie ajunge din nou mitropolit. Cât timp a fost scos din scaun, Teodosie a trăit retras, mai întâi la Mănăstirea Cozia, apoi la Mănăstirea Tismana reușind să termine biserica Cetățuia de lângă Râmnic. În a doua păstorire a lui Teodosie, s-au imprimat numeroase cărți, printre care se numără și „Biblia de la 1688”, fiind o perioadă înfloritoare pentru tiparul românesc, tipografiile existând la București și Târgoviște și la Mănăstirirea Snagov.

Este reprodușă, apoi, prima parte din enciclică, care se adresează clericilor din Eparhia Ungrovlahiei. Prin ea, mitropolitul Teodosie combate superstițiile și le cere preoților să săvârșească corect cele șapte Sfinte Taine ale Bisericii, deoarece în acele vremuri erau atacate de calvini. În prima parte din enciclică se amintește despre Sfânta Taină a Botezului.

Erbiceanu, C., „Enciclica Mitropolitului Teodosie”, în: *BORom XXVII* (1903-1904) 12, p. 1336-1351 (continuare).

A se vedea mai întâi articolul de mai sus. Este redată a doua parte din enciclica mitropolitului Teodosie în care sunt descrise încă două Sfinte Taine: Taina Mirungerii și Taina Preoției. Una dintre notele de subsol se referă la Sinodul de la Iași de la 1642.

Erbiceanu, C., „Enciclica Mitropolitului Teodosie”, în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 1, p. 33-56. (continuare).

A se vedea articolele anterioare. Se prezintă a treia parte din enciclica mitropolitului Teodosie în care sunt descrise alte două Sfinte Taine: Taina Spovedaniei și Taina Euharistiei. La prezentarea celei din urmă, găsim și îndemnuri ale mitropolitului Teodosie către preoți, referitoare la săvârșirea acestei Sfinte Taine.

Erbiceanu, C., „Enciclica Mitropolitului Teodosie”, în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 2, p. 136-152. (continuare).

A se vedea articolele anterioare. Articolul prezintă și explică ultimei parte din enciclica mitropolitului Teodosie. Această ultimă parte conține îndemnuri ale mitropolitului Teodosie către preoți referitoare la Sfânta Euharistie; de asemenea, se face descrierea săvârșirii și a semnificațiilor Sfintei Taine a Cununiei și a Tainei Sfântului Maslu. Mai este de menționat și faptul că, într-una din notele de subsol, pentru a fi combătut acest concept, este reprodus un contract de căsătorie, preluat dintr-un Molitfelnic al lui Coresi, fiindcă pe atunci, în secolul al XVI-lea, căsătoria în Transilvania era redusă la un simplu contract social.

Erbiceanu, C., „O a doua Enciclică a Mitropolitului Ungrovlahiei Teodosie din 1702”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 12, p. 1318-1326.

Pastorală analizată s-a păstrat la sfârșitul „Liturghierului” tipărit în 1702 de episcopul Buzăului, Mitrofan. Acesta, înainte de a ajunge arhiepiscop, a fost corector și tipograf de cărți în tipografia de lângă Iași. Ca episcop al Hușilor, Mitrofan a plecat din Moldova datorită vremurilor tulburi și s-a stabilit în Țara Românească. Aici el a luat parte la tipărirea „Bibliei de la 1688” și a fost ales ca episcop al Buzăului. În această calitate a înființat tipografia din noua sa Episcopie (a Buzăului). Este reprodușă enciclica mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei care conține o serie de povățuiri către preoți.

Serbănescu, Nicolae, pr., „Mitropolitul Teodosie al Țării Românești (1667-1672; 1679-1708)”, în: *StTeol*, Seria a II-a, IV (1952), 5-6, p. 330-351.

Se prezintă analiza pisaniei din catedrala patriarhală, care amintește de Teodosie mitropolitul. Articolul conține date biografice: data nașterii, călugăria de la Cozia, egumenia de la Argeș, ridicarea la vrednicia de mitropolit, cele două arhipăstoriri, refacerea Schitului Cetățuia din Vâlcea etc.

Sacerdoțeanu, A., „Arhimandritul Vasile Tismăneanul și Mitropolitul Teodosie”, în: *MitrOlt XV* (1963), 7-8, p. 546-567.

Material biografic din care aflăm date despre Teodosie, mitropolit al Țării Românești între anii 1668-1672 și 1679-1708 și despre arhimandritul Vasile Tismăneanul. Ca ieromonah, Vasile a fost egumen la Mănăstirea Bistrița de Vâlcea, prima atestare a acestui fapt fiind un zăpis din 23 martie 1636. Așezarea sa la Tismana se face înainte de 20 iunie 1656. Se prezintă genealogia arhimandritului Vasile, pentru a se demonstra, printre altele, că este văr cu mitropolitul Teodosie. Articolul se încheie cu 22 de anexe.

Sacerdoțeanu, Aurelian, prof., „Tudor Spudei, viitorul Mitropolit Teodosie al Ungrovlahiei (1668-1708)”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 7-8, p. 639-652.

Sunt analizate mai multe acte scrise de Tudor Spudei, cu anexe și imagini ce redau originalul documentelor.

Bălașa, D., pr., „Teodosie Mitropolitul Ungrovlahiei (1688-1672 și 1679-1708). O inscripție autografă inedită”, în *BORom C* (1982), 5-6, p. 570-571.

Inscripția analizată a fost incizată în exteriorul bisericii mari a mănăstirii Cozia, în partea de nord, lângă fereastra altarului, la circa doi metri înălțime de la pământ, având următorul conținut: „† Theodosie mi(t)(ropo)l(i)t, 7203 (1694-1695), Morariul din Costești”. Se lămurește astfel definitiv problema originii arhierelui: era argeșean din Costești, fiul unui morar al mănăstirii Cotmeana din apropiere.

Dură, Ioan, pr. dr., „Mitropolitul Teodosie al Țării Românești. Nevoința lui Teodosie ca monah la Sfântul Munte Athos. Precizări și contribuții biografice”, în *BORom CVI* (1988), 9-10, p. 118-144.

VARLAAM AL II – LEA, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1672-1679)

Șerbănescu, Nicolae, preot, „Varlaam Mitropolitul Țării Românești, părintele tipografiei bucureștene (1672- 1679)”, în: *BORom LXXVI*, (1958), 12, p. 1120- 1158.

În Țara Românească, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, existau două partide boierești, una a Cantacuzinilor și cealaltă a Bălenilor, aflate permanent în conflict. Această situație s-a resimțit și în Biserică, aducând tulburări, deoarece domnul ce ajungea la putere numea alt mitropolit. La prima încercare a lui Grigorie Vodă de a-l numi în această funcție, episcopul de Râmnic, Varlaam, altă persoană decât mitropolitul din Moldova, refuză. Dar, întrucât cel ales în locul său moare la câteva luni, Grigorie Vodă îl înscăunează forțat pe Varlaam Râmnicianu, care

păstorește până în 1679, când e scos din funcție de domnul Șerban Cantacuzino (1678-1688) și înlocuit cu Teodosie, favoritul Cantacuzinilor.

Viața mitropolitului Varlaam.

Mitropolitul Varlaam este al doilea mitropolit din Țara Românească ce poartă acest nume, primul păstorind la Târgoviște, către jumătatea secolului al XVI-lea. Varlaam al doilea era român, născut în satul Moșoia de prin părțile Piteștiului, în jurul anului 1630, probabil într-o familie mai înstărită, ținând cont de sumele pe care le-a cheltuit cu daniile, călătoriile în Rusia și la Locurile Sfinte. Îl cunoaște pe viitorul mitropolit Teodosie, de care îl leagă o strânsă prietenie, ambii fiind călugări la Cozia.

Însușindu-și știința de carte, va înființa mai târziu la București prima tipografie. Cunoștea limba greacă și a fost mai marele diecilor. Având metanie la Cozia, s-a impus prin activitatea sa în ochii viețuitorilor, care l-au ales stareț în 1663, iar prin documentele păstrate în mănăstire se observă că se afla în această funcție până în 1665. Faima de care se bucura Rusia în Țările Române, prin mișcarea culturală începută de mitropolitul Petru Movilă și setea de cultură a lui Varlaam al doilea, l-au determinat să viziteze această țară, admirată și pentru evlavia și slujbele Bisericii ei, între 1665-1666.

A văzut Kievul cu lavra Pecerska, Moscova, Lwowul, tipografiile, peșterile Sfinților și pe patriarhii Paisie al Alexandriei și Macarie al Antiohiei, judecându-l pe patriarhul rus Nikon. A adus în țară cărți de cult, pe care le-a dăruit ctitorilor sale sau Episcopiei de Râmnic. Stăreția Coziei era ocupată de Teodor, iar Varlaam primește străreția Mănăstirii Glavacioc din Vlașca în 1666. În această calitate îi găsim semănătura alături de mitropolitul Teodosie, episcopul Serafim al Râmnicului și alți stareți, pe un act ce dovedea nevinovăția postelnicului Constantin Cantacuzino care a fost ucis. Episcopul Serafim al Râmnicului devine schimnic și atunci este ales în această funcție Varlaam la sfârșitul anului 1670. În documentele vremii se păstrează crâmpoșe din activitatea episcopului, mai cu seamă administrative. Varlaam a ținut legătura cu românii de peste munți și a hirotonit slujitori pentru ei. Schimbările survenite în conducerea țării din cauza rivalității dintre cele două partide politice au avut urmări și în viața bisericească. Mitropolitul Teodosie a fost exilat la Mănăstirea Tismana, apoi la Cozia, iar Grigore Ghica, după a doua încercare în urma morții mitropolitului Dionisie, îl alege ca mitropolit pe Varlaam, în 1673.

Episcopia Strehai pare a fi înființată de domnul Grigorie pe la 1672 fără consimțământul înaltului ierarh, iar episcop ar fi fost numit un protejat al lui Vodă, Daniil din Moldova. Mitropolitul Varlaam, nefiind de acord, a avut, probabil, greutăți din partea domnului, care nu se consulta cu ierarhii în probleme bisericești.

Încă din timpul când era episcop la Râmnic și continuând ca mitropolit, Varlaam a căutat să ușureze viața clerului de mir, care era nevoit să plătească multe biruri și alte corvezi, obținând de la domnitori „cărți de ușurare”. În afară de actele referitoare la clerul de mir, se întâlnesc din timpul șederii acestuia în fruntea Bisericii și alte documente ce cuprind implicarea întâistătătorului în probleme administrative: primirea de danii în sate, vii, mori și moșii; închinări de schituri pentru Mitropolie, precum și unele închinări de schituri pentru parte din locuitorii de pe proprietățile ei. Se amintesc în documente și achiziționări de bunuri sau donații ale credincioșilor

pentru ctitoriile sale, ajutor bănesc pentru cei aflați în greutăți, grija pentru ca viața monahală să se desfășoare conform canoanelor, vânzări sau schimburi de proprietăți, judecarea alături de boieri a diferitor persoane – toate acestea fiind doar câteva din informațiile care ne-au parvenit despre Varlaam ca mitropolit.

Având preocupări culturale și iubind cartea a căutat să o răspândească în popor, înființând la București o tipografie. Mitropolitul s-a înconjurat de persoane cu înclinații cărturărești și meșteri iscusiți în împodobirea manuscriselor. Din timpul lui Varlaam datează un „Liturghier slavon”, scris în 1672 de ieromonahul Ghervasie de la Putna, cu cheltuiala arhierelui, și alte câteva cărți. Pomelnicul mitropolitului Ștefan, fiind învechit, iar Varlaam aducând din Rusia un model, a încredințat rescrierea lui ieromonahul Ghervasie Putneanul. Pe lângă predoslovia existentă, mitropolitul mai adaugă o prefață adusă din Rusia și o molitvă. Autorul articolului prezintă rolul pomelnicului și evoluția lui în timp, până la totala dispariție în 1923.

Centrele tipografice din țară din vremea lui Matei Basarab nu mai existau. De aceea, întreprinzătorul ierarh înființează la București, în 1678, o tipografie, putând fi numit părintele tipografiei bucureștene, fiindcă, mulți ani după aceea, nobila artă tipografică n-a lipsit, aproape deloc, din acest oraș. Documentele nu sunt explicite, dar este foarte probabil ca tipografia să fi fost adusă din Rusia cu dascăli învățați să lucreze cu ea.

Prima carte tipărită a fost „Cheia înțeleșului”, având scopul de a-i ajuta pe oameni să înțeleagă cuvântul evanghelic, fiind o carte de predici, o „Cazanie”. Din această lucrare, apărută în 1678, s-au păstrat puține exemplare. La câteva luni după publicarea cărții, vladica Varlaam este scos din scaunul mitropolitan.

Ctitoriile mitropolitul au fost Mănăstirile Trivalea și Turnu și Schiturile Fedeleșoiu și Strihareț. Din timpul păstoririi sale se cunoște și un antimis. Autorul relatează istoricul fiecărui lăcaș monahal și descrie frumusețea antimisului.

Deși desfășura o activitate rodnică, Varlaam a fost înlocuit din cauza acelorși rivalități între domnitorii țării care se succedau la putere. Revenind la tron Șerban Cantacuzino, mitropolitului Teodosie, aflat încă în exil la Tismana, i se face un proces de reabilitare. Om de caracter, Varlaam, deși știa că-și va pierde scaunul, îl apără pe vechiul său prieten Teodosie. Așadar, pune cârja de mitropolit pe masă și așteaptă hotărârea soborului, iar domnul înmânează cârja lui Teodosie.

Autorul „Cronicii anonime a Țării Românești”, partinitor vădit al partidei Cantacuzinilor, atribuie lui Teodosie numai calități, iar lui Varlaam numai defecte, fapt contrazis de activitatea sa ca arhieru și ca om. Comparând faptele celor doi mitropoliți, reiese că Varlaam nu a fost un susținător al partidei grecofile din țară, ci dimpotrivă, a fost un patriot, un prieten adevărat, un caracter ales, un deschizător de drumuri și un susținător al culturii naționale.

După îndepărtarea din scaunul mitropolitan, lui Varlaam i s-a promis „libertate”. „Uitând” de hotărârea sinodală, Șerban Vodă a vrut să-l prindă pe fostul ierarh pentru a răzbuna moartea tatălui său. Mitropolitul, precaut fiind, și-a lăsat lucrurile și banii la diferite persoane de încredere și a trecut în Ardeal, însoțit de Ioasaf. În august 1679 era la Făgăraș, apoi, în fața principelui Mihai Apaffy, la Alba Iulia, își

plânge nenorocirea și, probabil, s-a întâlnit și cu mitropolitul ardelean Sava Brancovici. În timpul pribegiei a trecut prin Sibiu și Brașov.

În Moldova domnea Duca-Vodă cu care s-a înțeles bine în Țara Românească. Astfel, din Ardeal a trecut în Moldova, oprindu-se în părțile Vrancei. La 20 martie 1682, Varlaam este la Iași, la curtea domnească. Zaharia Mucerul îi dăruiește o jumătate de sat din zona Vrancei, să-și facă o biserică și un schit, lucru ce nu s-a realizat, căci, liniștindu-se pornirile de răzbunare ale lui Șerban Cantacuzino, se întoarce acasă, aflându-se în relații bune cu domnul.

Nu se cunoaște data exactă a călătoriei sale la Ierusalim, dar este posibil ca în Țara Sfântă să se fi întâlnit cu postelniceasa Ilinca și cei doi copii ai ei, Mihai și Stanca, iar, după ce s-au închinat la Sf. Mormânt, să fi plecat împreună cu spătarul Mihai Cantacuzino la Muntele Sinai.

Întors în țară, mitropolitul Varlaam are parte de alte neplăceri în legătură cu averea sa, pe care începe să le îndrepte, având în intenție să termine lucrările începute înainte de a pleca. Locuiește la Mănăstirea Trivale. Aici primește multe acte de donație pentru mănăstire, sau cumpără părți din moșii. Între ani 1694-1696 nu se mai regăsește în acte numele ierarhului. Autorul articolului prezintă documentele de cumpărare și donațiile pentru mănăstire încheiate de Varlaam.

În 1702 se retrage la ctitoria sa de la Fedeleşoiu, unde boala îl țintuiește la pat. El cere călugărilor să fie dus la Cozia, unde dorea să moară și să fie îngropat. Ajuns la metanie, pune să se scrie un „Așezământ” pentru Mănăstirea Trivale, pe care o închină ca metoc Mănăstirii Cozia. Mitropolitul Varlaam moare la Cozia la 18 noiembrie 1702 și a fost îngropat în tinda bisericii mari. Articolul conține imagini.

SFÂNTUL ANTIM IVIREANUL, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1708-1716)

Ghenadie, Craioveanu, „Testamentul Mitropolitului Antim Ivireanul (partea I)”, în: *BORom IX* (1885-1886), 2, p. 163-168. Articol cu text în limba slavonă.

Este publicat testamentul mitropolitului Antim Ivireanul în limba slavonă.

Ghenadie, Craioveanu, „Testamentul Mitropolitului Antim Ivireanul (partea a II-a)”, în: *BORom IX* (1885-1886), 3, p. 211-229. Cu text în limba slavonă.

Testamentul a fost făcut în 1713 și în el se găsesc referințe la Mănăstirea Antim. În finalul articolului sunt redată versurile scrise de un zidar pe una din cele patru coloane care susțin bolta bisericii mănăstirii.

Dinulescu, Ștefan, „Vieța și activitatea Mitropolitului țerei Românesci, Antimu Ivireanul (1708-1716)”, în: *Candela V* (1886), 7, p. 401-410.

Articolul arată disputele cărturarilor cu privire la originea mitropolitului Antim Ivireanul.

Dinulescu, Ștefan, „Vieța și activitatea Mitropolitului țerei Românesci, Antimu Ivireanul (1708-1716)”, în: *Candela V* (1886), 8, p. 478-492.

Se prezintă în continuare dezbaterile pe tema originii mitropolitului Antim. În 1694, acesta se afla la Mănăstirea Snagov, unde era cunoscut sub numele Antim Ivireanul tipograful. De asemenea, articolul prezintă activitatea sa ca egumen la Snagov și operele scrise de el în acea perioadă. Se relatează faptul că, după ce a căpătat egumenia Snagovului, a fost numit episcop la Râmnic, iar apoi a devenit mitropolit la București. Cât timp a fost în această funcție, a scris opere importante, din care amintim „Noul Testament”, acesta fiind descris în continuarea articolului. Se prezintă apoi cum a fost numit episcop de Râmnic. Lucrul a fost posibil datorită faptului că episcopul Ilarion de Râmnic avea înclinare către catolicism, acesta fiind cel care a autorizat catolicilor să-și facă biserică în eparhia sa. Pentru aceasta dar și pentru alte fapte asemănătoare s-a ajuns la întrunirea unui Sinod format din șapte membri, sub președinția patriarhului de Ierusalim, Dosoftei, care l-au caterisit și excomunicat.

Dinulescu, Ștefan, „Vieța și activitatea Mitropolitului țerei Românești, Antimu Ivireanul (1708-1716)”, în: *Candela* V (1886), 9, p. 544-556.

În timpul ocupării Transilvaniei de către austrieci, aceștia au încercat prin orice mijloace a-i converti pe români la catolicism. Episcopul român Atanasie s-a lasat amăgit de ideea uniri celor două biserici, dar acest lucru nu s-a întâmplat din prima încercare deoarece domnul Constantin Brâncoveanu dăruiește satul Merișani Mitropoliei din Transilvania, în 1700. Totuși, pe 19 martie 1701 împăratul Ledopold îl recunoaște pe Atanasie ca episcop al românilor uniți, iar românii, din toate promisiunile, s-au ales numai cu câteva privilegii neînsemnate. În data de 31 martie, Antim Ivireanul a fost hirotonit arhieru la Episcopia Râmnicului, unde păstoria lui a durat timp de opt ani. Se prezintă cărțile scrise de către Antim de Râmnic. În continuare, se amintește de o scrisoare a ierarhului adresată lui Constantin Brâncoveanu. Urmează o prezentare a faptelor mitropolitului Antim, realizată de P.S. Melchisedec Ștefănescu.

Dinulescu, Ștefan, „Vieța și activitatea Mitropolitului țerei Românești, Antimu Ivireanul (1708-1716)”, în: *Candela* V (1886), 10, p. 608-620.

Începutul articolului îl prezintă pe domnul Constantin Brâncoveanu încercând să scoată Țara Românească din datoriile față de turci și tătari și de sub asupra grecilor, fiind elogiat sacrificiul acestuia și a familiei sale pentru religia ortodoxă. După Brâncoveanu, urmează la tron Ștefan Cantacuzino, care obține domnia cu ajutorul darurilor către turci, dar nu domnește mult, datorită faptului că grecul Nicolae Mavrocordat râvnea și el la domnia țării, lucru care s-a și realizat, asupra țării venind frământata epocă a fanarioșilor, care va aduce mari schimbări sociale.

În perioada păstoririi sale, mitropolitul Antim a luptat pentru susținerea drepturilor bisericești ale țării, făcând alianță cu Petru cel Mare.

În continuare, se citează din Del Chiaro, care descrie modul cum era organizată tipografia de la Râmnic a lui Antim și enumeră cărțile scrise și traduse de aceasta.

Dinulescu, Ștefan, „Vieța și activitatea Mitropolitului țerei Românești, Antimu Ivireanul (1708-1716)”, în: *Candela*: V (1886), 11, p. 673-691.

Articolul prezintă citate ale cronicarului Radu Popescu, despre alegerea lui Ștefan Cantacuzino ca domnitor, în 1714. Se prezintă dispozițiile mitropolitului Antim în enciclicele date; sfaturile sale ca viitorii preoți să aibă, minim, un an de școală. Se amintește că, între timp, catolicii din România fac trecerea de sub jurisdicția arhiepiscopului de Sofia către cea a episcopului de Nicopole. Articolul mai prezintă „Ceaslovul”, tipărit de Antim.

Dinulescu, Ștefan, „Vieța și activitatea Mitropolitului țerei Românesci, Antimu Ivireanul (1708-1716)”, în: *Candela* V (1886), 12, p. 725-757.

Se prezintă mai întâi studiul domnului Emile Picot, despre viața, biografia și bibliografia mitropolitului Antim.

Erbiceanu, C., „Descrierea manuscriptelor Mitropolitului Antim Ivireanul”, în: *BORom* XI (1887-1888), 12, p. 1019-1030.

Autorul descrie șase manuscrise ale mitropolitului Antim Ivireanul. Primul nu are titlu, fiind descrisă forma manuscrisului și, ulterior, se redă conținutul acestuia. El cuprinde 19 predici la duminici și sărbători împărătești, opt predici la sfinții mari, două apologii ale lui Antim către domnul Constantin Brâncoveanu, discursul rostit la suirea în scaunul mitropolitan, patru panegirice, o predică despre pocăință și o învățătură despre spovedanie. Cel de-al doilea manuscris conține tot predici.

Al treilea manuscris se intitulează „A păcătoșilor spăsenie” și este o lucrare cu conținut moral, tradusă din limba greacă. Autorul face referiri despre forma acestui manuscris, dar și despre conținut. Pe una din file se găsește o însemnare, care arată că acesta a aparținut schitului Țigănești. Referitor la datarea scrierii, autorul presupune că ar fi „probabil din 1692”.

Al patrulea manuscris este intitulat „Mântuirea păcătoșilor” și conține un tratat religios-moral, tradus din limba greacă și câteva din „minunile Precistei”, Constantin Erbiceanu aducând dovezi în că Antim este traducătorul acestuia. Cel de-al cincilea manuscris este intitulat „Minunile Maicii Domnului” și se pare că nu aparține lui Antim, ci probabil unui ucenic de al său.

Despre al șaselea manuscris intitulat „De o călugăriță ce o au aflat în pustia Iordanului”, Constantin Erbiceanu scrie că e posibil ca acesta să fie o traducere a lui Antim, cuprinzând vieți de sfinți alese din mai mulți părinți ai Bisericii.

În finalul articolului se descrie o „Evanghelie” pe care a scris-o cu mâna lui sfântul originar din Iviria, fiind, în opinia autorului, „una dintre cele mai caligrafice scrieri ale lui Antim”. Sunt prezentate, de asemenea, acte în care apare numele viitorului mitropolit, din perioada în care acesta a fost tipograf și egumen la Snagov, între anii 1696-1703.

Timuș, Gherasim, „Acte relative la istoria bisericii române”, în: *BORom* XI (1887-1888), 12, p. 1031-1037.

Sunt înfățișate, mai întâi, două scrisori ale preoților din Șcheii Brașovului către mitropolitul Antim, scrisori în care aceștia își exprimă nemulțumirea față de trecerea lui Atanasie la uniatism și prin care îi cer mitropolitului Ungrovlahiei să le

hirotonească pe cei doi trimiși ai lor, un preot și un grămatic și, de asemenea, să le trimită cele necesare pentru cult (mir și cărți), spunând că ei nu vor să-și părăsească credința strămoșească. Urmează prezentarea celor două scrisori de răspuns ale lui Antim Ivireanu, prin care le aduce la cunoștință că i-a hirotonit pe cei trimiși, pe unul făcându-l preot, iar pe celălalt diacon și în care mai menționează că le va trimite, cât de curând, „cele cerute”. Sunt redată, apoi, petițiunea șcheienilor către împăratul Carol și o notă dintr-un „Liturghier” vechi din 1662.

C., E., „Macsimile și sentințele Mitropolitului Antim Ivireanu”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 5, p. 333-355.

În articol se face referire la traducerea în limba română, din limba greacă, a broșurii în versuri a lui Antim Ivireanu, ediția imprimată în Mitropolia din București la 1715. Cartea cuprinde sfaturile pe care mitropolitul le dă domnului Ștefan Cantacuzino, cu scopul de a-l îndemna pe acesta la religiozitate și la pioșenie căci: „numai un domnitor cu aceste calități putea împărți dreptatea fără părtinire”. Unele dintre ideile prezente în această scriere sunt împrumutate din diferiți scriitori greci, latini și de la Sfinții Părinți. Cartea mitropolitului Antim cuprinde patru părți, primele două conțin sfaturi pentru domnitor, iar celelalte două conțin sfaturi pentru sufletul acestuia. Se insistă pe faptul că virtutea principală pe care trebuie s-o aibă domnul este rugăciunea. Finalul conține rugăciuni pentru fiecare zi a săptămânii.

C., E., „Un document de la Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanu”, în: *BORom XV*, 1891-1892, 1, p. 60-64.

Este redată „Epistola Mitropolitului Antim Ivireanu către patriarhul ecumenic Atanasie”, în care se face cunoscut că este anticanonică pomenirea patriarhului Ierusalimului în bisericile Ungrovlahiei.

Prin această epistolă de la 1710, mitropolitul Ungrovlahiei protestează la patriarhul ecumenic Atanasie față de amestecul necanonic al patriarhului Ierusalimului, Dosoftei. Acesta din urmă a cerut ca să fie pomenit la serviciul divin, în virtutea dreptului pe care considera că îl are datorită existenței în Țara Românească a unor stavropighii aparținând Patriarhiei de Ierusalim. Antim Ivireanu îi scrie patriarhului ecumenic că nu mai poate tolera abuzurile patriarhului Dosoftei și îi cere acestuia să decidă în mod canonic cine să fie pomenit: ori el, ori patriarhul Ierusalimului.

Erbiceanu, C., „Precuvântare la cele 4 discursuri și descrierea cărțicei ce le cuprinde” în: *BORom XV* (1891-1892), 4, p. 324-330.

În articol, Constantin Erbiceanu prezintă o carte tipărită în limba greacă de către Antim Ivireanu, în perioada în care era ieromonah. Cartea cuprinde patru discursuri bisericești scrise la diferite sărbători ca de exemplu la Sfântul Ștefan, la Adormirea Maicii Domnului etc. Autorul scrie că acestea, deși au fost scrise de către Ștefan, fiul cel mare al domnului Constantin Brâncoveanu, au fost rostite de Radu Brâncoveanu, fratele mai mic al lui Ștefan. Fiecare discurs este precedat de câte o dedicație. Se mai redă în articol și șase însemnări din această carte. De menționat sunt o însemnare referitoare la cutremurul care a avut loc în 1738, în urma căruia

Mănăstirea Cotroceni a fost grav afectată și o altă referitoare la cutremurul din 1802, care a transformat biserica din Mărgineni în ruine.

Erbiceanu „C., „Documente inedite” în: *BORom XV* (1891-1892), 6, p. 385-402.

Sunt redată 10 scrisori.(...)

2. Scrisoarea din 1712, a mitropolitului Antim Ivireanu prin care acesta reîncepe corespondența cu patriarhul Ierusalimului, Hrisant. Corespondența dintre cei doi ierarhi a fost întreruptă din motive politice.

3. Scrisoarea din 1712 a mitropolitului Antim trimisă către patriarhul Ierusalimului, Hrisant, care, de asemenea, amintește despre întreruperea și reînceperea corespondenței dintre cei doi ierarhi. Una dintre principalele cauze care au dus la „răceala” relațiilor dintre Antim și patriarhul Hrisant, a fost refuzul mitropolitului și al domnului de a închina unele mănăstiri la Sfântul Mormânt, ca de exemplu Mănăstirea Snagov.

4. Scrisoarea din 1713 a mitropolitului Antim Ivireanu, trimisă către patriarhul Ierusalimului, Hrisant. Prin aceasta Antim îl încurajează pe patriarhul Hrisant să lupte contra tendințelor de prozelitism ale iezuiților în Orient. Antim îi spune patriarhului că își va îndeplini promisiunea dată și anume aceea de a-i da tipografia din Târgoviște, dar deocamdată este deteriorată și va trebui reparată.

5. Scrisoarea din 1713 a mitropolitului Antim Ivireanu către patriarhul Hrisant al Ierusalimului. Mitropolitul Antim, la recomandarea patriarhului Hrisant, l-a pus pe arhidiaconul acestuia ca egumen al Mănăstirii Căluui. Patriarhul Hrisant i-a trimis lui Antim un tipograf din Constantinopol spre a se perfecționa în arta tipografiei, iar ucenicul Mihail a fost trimis în Olanda în același scop.

6. Scrisoarea din 1714 a mitropolitului Antim către patriarhul Hrisant al Ierusalimului, prin care Antim îi comunică patriarhului că a terminat de tipărit cartea care i-a fost lăsată de acesta și că a mutat tipografia din Târgoviște în București, dar în timpul transportului s-au pierdut câteva litere.

Se precizează faptul că în țară exista o turnătorie de clopote, iar materialul necesar turnării acestora provenea de la literele uzate. Patriarhul Hrisant a dăruit pentru turnarea clopotelor 50 de ocale de litere uzate.

7. Scrisoarea din 1714 a mitropolitului Antim către patriarhul Ierusalimului, Hrisant. Mitropolitul îi spune patriarhului că a dat 24 de cărți din cele tipărite profesorului Mitrofan (cel care va ajunge peste câțiva ani mitropolit al Ungrovlahiei), că a terminat de turnat literele necesare pentru tipografie și că îi mulțumește pentru darul celor 50 de ocale de litere uzate.

8. Scrisoarea din 1716 a mitropolitului Antim către patriarhul Ierusalimului, Hrisant. Antim arată împrejurările care au dus la încetarea corespondenței dintre cei doi ierarhi, principala cauză fiind evenimentele din 1714.

C., E., „Învățătura bisericească a Vlădicăi Antim”, în: *BORom XVI* (1892-1893), 12, p. 912-922.

Este redată partea doctrinară a cărții lui Antim Ivireanu, parte în care acesta amintește despre: cele zece porunci, despre cele șapte daruri ale Duhului Sfânt, despre cele șapte păcate capitale și despre cele douăsprezece roade ale milosteniei.

Tot aici este cuprinsă și învățătura pentru spovedanie, care cuprinde sfaturi și îndrumări pentru duhovnici.

Într-o notă de subsol, autorul enumeră câteva cărți scrise în limba română, care tratează, printre altele și învățătura pentru spovedanie. Acestea sunt: „Sinopsis adică adunarea celor 7 Taine a celor 7 Laude ale Sfintei Biserici; canoanele din Sfânta Prăvilă ce sunt trebuincioase la Taina Duhovniciei”- tipărită în 1751 cu cheltuiala mitropolitului Iacov al Moldovei; „Cereasca floare” tipărită cu osteneala și cheltuiala mitropolitului Iacov al Moldovei; „Catihis”- tipărit la Iași în 1777 cu binecuvântarea mitropolitului Gavriil al Moldovei; „Prăvilioară cu învățătura bisericească de taina ispovedaniei” - tipărită cu binecuvântarea mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei la 1781; „Carte folositoare de suflet despărțită în trei părți din care cea dintâi cuprinde învățătura către duhovnici...” tipărită la anul 1800 cu binecuvântarea mitropolitului Dositei al Ungrovlahiei ș.a.

C., E., „Învățătura bisericească a Vlădicăi Antim”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 2, p. 130-146.

Articolul redă în continuare partea doctrinară a cărții mitropolitului Antim Ivireanu, în care se amintește despre învățătura pentru spovedanie și care conține îndemnuri, sfaturi și rugăciuni adresate duhovnicilor.

Erbiceanu, C., „Învățătura bisericească a Vlădicăi Antim”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 3, p. 225-242.

Sunt redate părțile cu referințe administrative și disciplinare ale cărții mitropolitului Antim Ivireanu. În aceste două secțiuni, găsim învățături cu privire la: mutarea preoților într-o altă parohie, slujirea într-o altă parohie, cununarea celor proveniți dintr-o altă țară, împărțășirea muribunzilor, ctitorirea bisericilor, divorțuri.

Într-una din multele note de subsol, Constantin Erbiceanu amintește despre o tradiție legată de Sfântul Nichita Romanul.

Erbiceanu, C., „Antologiu de Antim Ivireanu”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 6, p. 418-427.

Acest „Antologiu” a fost tipărit în timpul mitropolitului Teodosie în tipografia din Mănăstirea Snagov, la anul 1697. Este redată prefața care a fost scrisă de ieromonahul Galaction Vidale și care conține referiri la epoca domniei lui Constantin Brâncoveanu și date despre conținutul acestui „Antologiu”. Tot în prefață se amintește și despre puterea rugăciunii. Autorul articolului prezintă și câteva date descriptive pentru cartea analizată.

C., E., „Serviciul Cuvioasei Maicii noastre Parascheva și a Sfântului Grigorie Decapolitul”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 9, p. 708-715. Cu text în greacă.

Această carte a fost tipărită în 1692, de Antim Ivireanu. Ea a fost cea dintâi dintre cele tipărite de Antim Ivireanu. Introducerea a fost scrisă de Șerban, al doilea logofăt care descrie aici activitatea literară întreprinsă de Constantin Brâncoveanu. Este reprodus cuprinsul acestei introduceri. De asemenea, sunt reproduse și însem-

nările de pe coperta cărții. Dintr-una aflăm că mitropolitul Teodosie a dăruit această carte Mănăstirii Glavacioc, la 1692. Este prezentat mai departe conținutul cărții și câteva date despre Matei al Mirelor. Acesta din urmă, de origine din Pogoniana, a fost egumen la Mănăstirea Dealu între anii 1590-1621 și a alcătuit numeroase opere literare.

Erbiceanu, C., „Documente referitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 2, p. 126-156.

Sunt reproduse 20 de documente. Primul se referă la istoria tipografiei. Aflăm astfel că Antim Ivireanu a fost adus de domnul Constantin Brâncoveanu de la Constantinopol în Țara Românească întrucât cunoștea foarte bine meșteșugul tipăririi cărților. A fost tipograf la București, Snagov, Târgoviște, iar la Râmnic a înființat o tipografie nouă. Doi ucenici apropiați ai săi, pricepuți în arta tipografiei, se numeau Gheorghe Radovici și Mihai.

Antipa, Eugeniu, „Un catalog de manuscrise”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 1, p. 102-105.

Este prezentat un catalog care conține 153 de manuscrise, 46 dintre ele fiind păstrate în Biblioteca Patriarhiei din Ierusalim. Unele manuscrise cuprind note referitoare la istoria noastră națională și bisericească. Printre manuscrisele amintite există unul care conține o notă din care reiese că a fost scris de ieromonahul Antim, viitorul mitropolit al Țării Românești.

Erbiceanu, C., „Ceva despre Antim Ivireanu. O operă necunoscută în literatura noastră bisericească și încă în literatură, a renumitului și marelui Mitropolit Antim Ivireanu”, în: *BORom XXX* (1906-1907), 11, p. 1201-1214.

Este vorba de o lucrare dedicată domnului Ștefan Cantacuzino, ce a fost tipărită în 1715 în Mitropolia din București. Lucrarea conține o serie de sfaturi date domnului de Antim Ivireanu, rugăciuni pentru fiecare zi a săptămânii, poezii și o serie de versuri ce au fost traduse de Constantin Erbiceanu în proză. Este reprodusă prima parte din această carte.

Erbiceanu, C., „Ceva despre Antim Ivireanu. O operă necunoscută în literatura noastră bisericească și încă în literatură, a renumitului și marelui Mitropolit Antim Ivireanu” (continuare), în: *BORom XXX* (1906-1907), 12, p. 1346-1354.

A se vedea articolul anterior. Sunt reproduse stihuri care tratează problema rugăciunii, diferite rugăciuni la toată nevoia și rugăciuni pentru fiecare din zilele săptămânii.

G., „Bibliografie”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 4, p. 479-480.

A apărut în „Biblioteca Societății Steaua” lucrarea „Viața și faptele Mitropolitului Antim Ivireanu” de N. Dobrescu. Lucrarea are 115 pagini și în ea este expusă viața și activitatea mitropolitului Ungrovlahiei.

Iorga, Nicolae, „Mitropolitul Antim Ivireanu în luptă cu Ierusalimul pentru drepturile Bisericii sale”, în: *BORom* LII (1934), 9-10, p. 721-724.

Articolul aduce în prim plan acțiunile patriarhului Ierusalimului, Dosoftei, care a lăsat moștenirea sa nepotului Hrisant Notara, înrândind toată viața Bisericii Ortodoxe Române din Principate, ca și activitatea cărturărească de aici. Cei doi urmăreau ridicarea scaunului lor mai presus decât acela al ecumenicului din Constantinopol. În acest sens, Aghiotafiții se considerau singurele legături cu Sfântul Mormânt, fără a pomeni de arhieriei locale, mănăstirile închinatelor lor fiind văzute ca proprietăți. Până în vremea lui Antim, se constată o atitudine smerită, îngăduitoare din partea vladicilor români mitropolitul muntean Teodosie și cel moldovean, Ghedeon.

În ceea ce-l privește pe Antim Ivireanu, pe lângă consonanța deschiderii teologice și culturale, în legătură cu care trimisese prin epistole felicitările cuvenite, întrevedem și trena largă a unui conflict, atunci când vine vorba despre mănăstirile închinatelor. Într-o scrisoare din 1710, Antim își deschide cu totul inima în fața patriarhului ecumenic, expunând pe larg temeiurile nemulțumirii sale: Dosoftei pretinde că e stăpân pe mănăstirile închinatelor, înlăturând pe episcopii locali, lucru care nu se poate îngădui, motivând afirmațiile sale pe baza sfintelor canoane ale Bisericii. Dintr-o altă epistolă, din 1712, aflăm că punctul de vedere al lui Antim rămâne același.

La începutul anului 1713, Antim se solidarizează cu patriarhul Ierusalimului pentru a-l sprijini în necazurile pe care i le făceau apusenii la Sfântul Mormânt. În aprilie 1713 întâlnim o altă scrisoare, ca răspuns a celei aduse de egumenul Mănăstirii Călușul, prin care Dosoftei arată că a luat unele odoare. Antim promite câteva litere pentru înființarea unei tipografii, pe care ar fi voit să o întemeieze Hrisant. De asemenea, îi scoate acestuia o carte la tipar, cel din urmă făcând, în schimb, o donație de metal pentru clopotele bisericii noastre. Peste câteva luni, Antim moare, neclintit însă în ceea ce privește apărarea drepturilor Mitropoliei țării.

Iorga, Nicolae, „Despre uciderea mitropolitului Antim”, în: *BORom* LIII (1935), 5-6, p. 1.

Articolul face referire la unele știri cu caracter de noutate pentru acea vreme, autorul comentând cronică călugărului poet Mitrofan Gregoras, cronică publicată la noi de Demostene Russo în „Revista Istorică IV”. Din acest document aflăm despre „strânsa” legătură care exista între Nicolae Mavrocordat, domn muntean și Antim, mitropolit din vremea lui Constantin Brâncoveanu.

Atunci când Nicolae Vodă e adus, printr-o intrigă a boierilor, se spune că Antim ar fi comunicat domnului o scrisoare a unui predicator grec, pe nume Ioan Abramios, care garanta faptul că nemții sunt în pădurile din preajma Bucureștilor. Drept urmare, vodă fuge la Giurgiu. Antim, adânc trăitor în tradiția română, nu-l urmează, ci, dimpotrivă, îl sfătuiește să plece, susținând că între acesta și Țara Românească nu mai pot exista puncte comune. Se mai zice că, în lipsa ocupării scaunului, Antim ar fi numit el însuși domn pe un boier fără prestigiu, ctitor al unei biserici din București, Petrașcu Brezoianu. Aflând acestea, Nicolae Mavrocordat se întoarce furios că a fost supus unui asemenea act de umilință, pregătindu-și răzbunarea. Antim vine la curte, dar soldații turci îl supun la o serie de maltratări: îi smulg barba și

părul, ținându-l închis. Pe baza unui presupus ordin de la sultan, domnul îl trimite în Imperiul Otoman. Pe drum, însă, este plănuită uciderea sa, executată prin înecarea în mare, la Enos.

Iorga, Nicolae, „Despre Antim Ivireanul”, în: *BORom* LV (1937), 9-10, p. 609-623.

Articolul lui Nicolae Iorga reprezintă varianta expusă într-o conferință și debutează cu o atenționare, adresată tuturor celor prezenți, asupra alăturării stridente a unor construcții cu arhitecturi diferite, vizând în mod concret clădirea Sfântului Sinod de lângă biserica Antim. În vederea suplinirii veniturilor precare, el vine cu ideea plătirii unui bilet de participare la conferință, suma adunată putând însemna un prim pas în ajutorul pentru restaurarea bisericii menționate. După această „introducere”, atenția istoricului se oprește asupra personalității mitropolitului Antim, propunând reeditarea „Didahiilor” și a „Testamentului” acestuia, cărți care pot constitui fundamentul culturii unui preot de țară. De asemenea, tot cu titlul de interes general, autorul ia inițiativa de a adresa poporului rus cererea pentru fotocopierea frontispiciilor albumului lui Antim Ivireanu, reținut în arhivă rusă, prilej cu care intră în miezul conferinței sale.

Studiul, construit în jurul figurii marcante a mitropolitului, se impune prin alegerea momentelor cheie, hotărâtoare, înscrise în linia destinului mitropolitului cărturar. Originar din Iviria Caucazului, țară cu un lung și însemnat trecut în ceea ce privește apărarea religiei creștine, Antim pomenește doar trei nume dintre cele dragi - părinții și un Macarie care l-a ajutat. Del Chirico în „Revoluțiile din Țara Românească”, notează despre Antim că a fost un rob răscumpărat. Verificând această informație, Iorga cercetează istoria popoarelor de atunci și, neaflând niciun război, dezmente această afirmație. Trecând peste acest amănunt biografic, în stilul-i caracteristic de a merge către esențial, Iorga alege punctele nodale, marcante în destinul marelui cărturar.

Iorga redă paragrafe din limbajul lui Antim, continuând că „este aici ceva din suflarea lui Bossuet și a marilor arhieriei ai bisericii apusene, cari mergeau la Curtea lui Ludovic nu pentru a-și da învoire de tot ce se petrecea acolo”. Energia debordantă pusă de ierarh în slujba apărării naționale se vedește și în epistola destinată patriarhului ecumenic, document prezentat în textul conferinței, pentru a-i arăta umilința la care este supus din partea lui Hrisant Notara, patriarh al Ierusalimului, care, aflându-se în relații bune cu Nicolae Mavrocordat, credea că mitropolii noștri se pot coborî la o situație de subordonare. Savantul român sesizează unicitatea scrisorii, „una dintre cele mai splendide piese de rezistență pe care Biserica noastră a opus-o tuturor încercărilor”, căci: „Niciodată unui patriarh nu i s-a vorbit de un mitropolit în această formă”. În acest sens, Notara, dorind să sporească averea scaunului său, cerea să i se dea cât mai multe mănăstiri la noi, crezând că nimeni nu va fi în stare să i se împotrivescă.

Antim va lua însă atitudine, poziția sa fiind una de interes național, de apărare a independenței bisericești a țărilor noastre. În ceea ce privește misiunea de păstor, predicile lui Antim sunt vestite prin fermitatea duhovnicească, ele adresându-se deschis tuturor credincioșilor, indiferent de rangul social. Renumele lui Antim este

legat și de artă, căci a rânduit în țara noastră o mulțime de meșteri, fiecare cu un anumit rost, reușind să integreze, în cadrul personalității sale complexe, părți din frumuseți diferite.

Va muri ca mucenic al creștinătății în 1716, în condiții nelămurite, în timp ce se afla prizonier pe un vas în drum spre Constantinopol.

Chițescu, N., „O dispută dogmatică din veacul al XVII-lea la care au luat parte Dositei al Ierusalimului, Constantin Brâncoveanu și Antim Ivireanu”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 319-352. Cu text în limba greacă.

În studiul de față, autorul se oprește asupra unui aspect controversat apărut la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea. Acesta viza o problemă de teologie dogmatică și implica personalități marcante, de vreme ce domnul Constantin Brâncoveanu și mitropolitul Antim Ivireanu îl înfruntă pe însuși patriarhul Ierusalimului, Dositei. Este vorba despre azilul pe care ei îl oferă și de apărarea pe care o iau profesorului Ioan Cariofil, osândit pentru erezie de Sinodul întrunit ad-hoc la Constantinopol în 1691, prezidat de patriarh și în prezența lui Dositei, ca judecător de instrucție și procuror.

Astfel, domnul Constantin Brâncoveanu intervine pentru împăcare și Antim Ivireanu publică o lucrare a celui socotit eretic. În continuarea articolului, autorul prezintă circumstanțele în care a avut loc condamnarea lui Ioan Cariofil, folosind ca bază documentară un studiu al profesorului Demostene Russo, din care rezultă concret ideea că, de fapt, interese meschine au fost cele care au dus la situația respectivă. Această ipoteză vine, însă, în opoziție cu cea emisă de prof. Constantin Erbiceanu, potrivit căreia osândirea implicită a lui Cariofil e datorată unor idei luterano-calviniste, pe care acesta le moștenise de la Coridaleu, fostul său profesor. Pentru clarificare, autorul a cercetat minuțios publicațiile și manuscrisele existente la Academia Română, în care este istorisită viața lui Cariofil, precum și „Dispozițiile canonice”. Redă, apoi, foarte detaliat învinuirile pe care patriarhul Dositei i le aduce lui Cariofil, legate, mai ales, de teoria transsubstanțierii, de „prezența reală” a lui Hristos în Sfânta Euharistie, așa cum apar ele într-un interogatoriu din „Manualul împotriva lui Cariofil”.

Autorul articolului nu se limitează la această prezentare, ci încadrează problema într-un vast context teologico-dogmatic, cu referiri atât la doctrina apuseană, cât și la cea răsăriteană, oferind trimiteri bibliografice substanțiale. Prezintă, apoi, cele trei mari categorii de teologi răsăriteni, care s-au exprimat cu privire la însemnătatea termenului „transsubstanțiere” în Dogmatica ortodoxă. În următoarea parte a articolului, autorul emite propriile judecăți în legătură cu această teorie a transsubstanțierii și totodată mărturisește că el respinge ambele păreri, atât pe cea a lui D. Russo, cât și pe cea a lui Constantin Erbiceanu, cu privire la profesorul Ioan Cariofil, adăugând că niciodată mintea omenească nu va putea pătrunde Taina Prefacerii.

Serbănescu, Nicolae, preot, „Legăturile Țărilor Române cu Georgia (Antim Ivireanul), în «Studii, Revistă de Istorie și Filozofie», anul IV (1951), nr. 4, p. 131-163”, în: *BORom* LXXI (1953), 2-3, p. 252-262.

Acest articol surprinde conținutul unei lucrări care se referă la relațiile poporului român cu cel georgian, lucrare ce a fost întocmită de unul dintre colectivele Institutului de Istorie și Filozofie al Academiei R.P.R. Se precizează faptul că relațiile dintre cele două popoare au fost vechi, fiind consemnate încă de pe la 1433. Cea mai de seamă figură care a contribuit la consolidarea acestor relații a fost mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul. Despre viața acestuia aflăm că s-a născut în Georgia (Iviria), fiind înzestrat cu daruri alese, a ajuns la perfecțiune în meșteșugul tiparului. Antim Ivireanul s-a dedicat total activităților tipografice din țara noastră, primind și cel mai mare rang bisericesc, acela de mitropolit al Țării Românești. Este înfățișată activitatea lui Antim ca tipograf, traducător și ctitor de biserici, fiind enumerate numeroasele cărți tipărite sub îndrumarea sa.

Teodor, D., „Despre Antim Ivireanul” în: *StTeol*, Seria a II-a, VII (1955), 3-4, p. 236-263.

Este evocată personalitatea mitropolitului Antim, fiind prezentate date biografice, opera sa, activitatea de traducător și de tipograf.

Damian, P. Bogdan, „240 de ani de la moartea de mucenic a lui Antim Ivireanul. Viața lui Antim Ivireanul”, în: *BORom LXXIV* (1956), 8-9, p. 679-689.

La început, sunt inserate câteva date biografice despre Antim Ivireanul, care a păstorit în Țara Românească sub domnitorii Constantin Brâncoveanu, Ștefan Cantacuzino și Nicolae Mavrocordat. Copilăria și tinerețea lui sunt puțin cunoscute, știindu-se doar că este originar din Iviria, numele clasic al Georgiei. De mic a fost luat rob la turci, iar în adolescență a deprins meșteșugul tiparului, în care a excelat și de aceea Constantin Brâncoveanu, care întemeiează o tipografie, îl aduce de la Constantinopol la București. Fiind deja călugăr, în țară va fi sprijinit de ieromonahul Macarie și de mitropolitul Teodosie. În 1691 editează în grecește, la tipografia domnească din București „Pareneticele” împăratului Bizantin Vasile I Macedoneanu.

La 16 martie 1705, este numit episcop al Râmnicului și astfel, în tipografia episcopală, imprimă mai multe cărți. Cunoscut ca înzestrător al mănăstirilor cu cărți de cult aduse din Rusia, mitropolitul Teodosie moare la 27 ianuarie 1708, lasând în testament dorința ca să-i urmeze în scaun Antim Ivireanul. Acesta, ca mitropolit, va avea de suferit intrigi, cereri de demisie din partea domnului Nicolae Mavrocordat, ajungând să primească sentința de închisoare pe viață în Mănăstirea Sfânta Ecaterina din Muntele Sinai. Pornind către locul de exil sub o escortă turcească, Antim Ivireanul va fi omorât de aceștia din porunca lui Nicolae Mavrocordat la 12 septembrie 1716. Articolul conține imagini.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „240 de ani de la moartea de mucenic a lui Antim Ivireanul. Strădaniile în slujba Bisericii Românești”, în: *BORom LXXIV* (1956), 8-9, p. 689-766.

Articolul continuă informațiile despre activitatea și personalitatea mitropolitului Antim Ivireanul. Toate calitățile sale de tipograf, sculptor, caligraf, miniaturist, predicator și cuvântător bisericesc, le-a pus în slujba Bisericii. Dovezi sunt cărțile pe

care le-a tipărit, manuscrisele pe care le-a copiat, predicile pe care le-a rostit în Mitropolia din București, precum și ctitoria din Cetatea de scaun. Articolul prezintă viața culturală din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu și influențele grecești în cultura noastră, care substituie modelele slavone. În această vreme se manifestă talentul tipografic al mitropolitului Antim. La tipografia din București nu a lucrat mult, fiindcă s-a retras la Mănăstirea Snagov până în 1704, înființând o nouă tipografie. Aici, în 1701 scoate la lumină o „Liturghie greco - arabă”. În martie 1705 pleacă la Râmnic, fiind ales episcop și ia cu el secțiile greacă și română ale tiparniței de la Snagov, folosindu-le până în 1708, când a fost ales mitropolit. A întemeiat o tipografie și la Târgoviște.

Construind, în 1713, la București, Mănăstirea Tuturor Sfinților și-a înzestrat ctitoria cu două tipografii, una grecească și una românească, înființând tipografiile și în afara granițelor, la Tbilisi și Constantinopol. Autorul enumeră, în ordine cronologică, cărțile tipărite de mitropolit și de ucenicii săi, începând cu anul 1691, în tipografiile din București, Mănăstirea Snagov, Râmnic, Târgoviște și Mănăstirea Antim. În 1717, Antim Ivireanul își împodobește cărțile cu miniaturi și chipuri de sfinți. Se amintește ca făcând parte dintre manuscrisele vrednicului Ierarh cel al „Didahiilor”. Sunt descrise amănunțit cele șase manuscrise. Constatând că nici preoții, nici poporul nu înțelegeau limbile slavonă și greacă, în care se obișnuia să se facă sfintele slujbe, Antim Ivireanul a dorit săvârșirea acestora în limba română, tipărind în 1693, la București, o „Evanghelie greco-română”, continuând apoi cu tipărirea mai multor cărți în limba română: „Molitfelnicul” (1706), „Octoih”(1712), „Liturghia” (1713), „Ceașlovul”. În scrisul lui Antim limba română are cursivitatea ei naturală. De aceea, cărțile de slujbă tipărite după el sunt aproape neschimbate. Pentru exemplificare, autorul compară diferite texte bisericești. Articolul conține imagini.

Brătulescu, Victor, prof., „240 de ani de la moartea de mucenic a lui Antim Ivireanul. Antim Ivireanul miniaturist și sculptor”, în: *BORom LXXIV* (1956), 8-9, p. 766-774.

Vorbind despre marile calități artistice ale mitropolitului evocat, autorul le prezintă, cu argumente, pe cele de caligraf, miniaturist, pictor, xilograf. Se elogiază talentul prin exemplificarea cu un manuscris care s-a păstrat până la 1941 la Academia Spirituală din Kiev, manuscris ce cuprindea genealogia de la Adam până la Hristos, în 24 de foi și care a fost dăruit lui Constantin Brâncoveanu la 1 iulie 1709. Textul conține 515 chipuri lucrate în medalion și trei schițe lucrate în culori, la care se adaugă ornamentele florale, stema țării, chipuri de îngeri și o prefață închinată domnului. Articolul conține imagini.

Ciurea, Al. I., prof. conf., „240 de ani de la moartea de mucenic a lui Antim Ivireanul. Antim Ivireanul predicator și orator”, în: *BORom LXXIV* (1956), 8-9, p. 774-817.

Autorul elogiază talentul de predicator al mitropolitului. Vechile cazanii aveau un caracter general și inactual, deși au întreținut veacuri întregi evlavia credincioșilor. Mitropolitul Antim trece de la cazania fixată definitiv în cărți, la predica

vie, însuflețită de patosul vorbitorului, care constituie o prețioasă sursă de informare asupra obiceiurilor, moravurilor și evenimentelor istorice contemporane. Predicile sale, cunoscute sub numele de „Didahii”, au fost publicate abia după 170 de ani de la moartea sa, între 1886-1915. Autorul articolului enumeră pe toți editorii „Didahiilor” din acești ani, comentând fiecare ediție, propunând reeditarea lor după 41 ani de absență, după manuscrisul 549 al Academiei. Din „Didahii”, autorul extrage citate elocvente, cu ajutorul cărora argumentează calitățile ierarhului: modestia, smerenia, conștiința răspunderii de păstor și intermediar, cunoașterea Sfintei Scripturi, cultura teologică și generală a mitropolitului. Articolul conține imagini.

Brătulescu Victor, prof., „240 de ani de la moartea de mucenic a lui Antim Ivireanul. Mitropolitul Antim ctitor de lăcașuri sfinte”, în: *BORom* LXXIV (1956), 8-9, p. 817-831.

Între anii 1713-1715 în locul unei biserici de lemn, în Mahalaua popei Ivașcu, pe malul drept al Dâmboviței a fost construită, în urma unei viziuni, de mitropolitul Antim Ivireanul, biserica mare a Mănăstirii Antim, cu hramul Duminica Tuturor Sfinților. Biserica a fost clădită după planurile mitropolitului, iar clopotnița, zidită odată cu biserica, se lega altădată cu chiliile înconjurătoare. Urmează o descriere a părților componente ale Bisericii, a sculpturii în piatră și lemn, a rozetelor, a baptisteriului. După moartea lui Antim Ivireanul, Mănăstirea Antim trece prin mari greutăți, până în 1797, când ajunge metocul Mănăstirii Curtea de Argeș. Pictura a fost realizată de Preda, cunoscut din pictura altor ctitorii brâncovenești, refăcută ulterior, dar care n-a respectat regulile iconografice și frumusețea inițială. Ca arhiereu a restaurat Mănăstirea Cozia. Articolul conține imagini.

Rămureanu, I., diac. asistent, „240 de ani de la moartea de mucenic a lui Antim Ivireanul. Luptător pentru Ortodoxie”, în: *BORom* LXXIV (1956), 8-9, p. 831-853.

Trecerea Transilvaniei la 9 mai 1688 sub stăpânirea habsburgică a avut consecințe dureroase pentru Ortodoxie, deoarece romano-catolicii, prin propaganda lor în Ardeal, au prins în mrejele lor o parte dintre românii din acest ținut, determinându-i să se unească cu Roma, la 7 octombrie 1698. Românii din Țara Românească, domnul Constantin Brâncoveanu și Biserica au conștientizat pericolul pătrunderii catolicilor în Ortodoxie și-au început apărarea ei prin toate mijloacele. Sunt realizate, în acest context, mai multe tipărituri grecești în Țările Române, „Mărturisirea credinței ortodoxe...” alcătuită de Petru Movilă în 1642, ca răspuns dat propagandei calvine printre ortodocși iar în 1690 are loc tipărirea la București a lucrării teologului Meletie Sirigul. La 1697 Antim tipărește un „Manual despre câteva nedumeriri și dezlegări sau despre cercetarea și confirmarea unor dogme necesare ale Bisericii”. După schisma din 1054, Biserica Răsăritului a trebuit să se apere mereu de atacurile propagandei catolice. Toate cărțile tipărite în Muntenia și Moldova combatteau inovațiile dogmatice latine. Ca episcop, Antim Ivireanul va apăra mult Ortodoxia prin intermediul tiparului.

Pentru a-i ajuta pe românii din Transilvania, la cererea voievodului Brâncoveanu, Antim a trimis la Bălgrad pe ucenicul său, Mihai Ivanovici, să le tipărească cărți ortodoxe. Brașovenii, rămânând statornici în credința ortodoxă, sunt apărați de Brâncoveanu și invitați de mitropolitul Antim să întrețină legături bisericești, ierarhul hirotonind doi brașoveni. Purtarea de grijă a lui Antim Ivireanul pentru întărirea credinței ortodoxe nu s-a limitat numai la credincioșii români, ci s-a extins până la credincioșii arabi și greci, la cei din Georgia și Iveria, întreținând legături și cu Patriarhia ecumenică și cea Apostolică a Ierusalimului. Articolul conține imagini.

Popescu, M. Teodor, prof., „240 de ani de la moartea de mucenic a lui Antim Ivireanul. Antim Ivireanul Apostol și Mucenic al dreptei credințe”, în: *BORom* LXXIV (1956), 8-9, p. 853-863.

Georgianul Antim a fost un dar duhovnicesc făcut țării noastre de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, căci viața și lucrarea lui s-au contopit pentru totdeauna cu destinele neamului și ale Bisericii Ortodoxe Române. A devenit un român bun, a fost un zelos misionar tipărind pentru alții cărți de suflet folositoare. Cărțile lui erau daruri, smeritul Antim făcând astfel faptă de apostol, mântuitoare pentru sufletul lui și al altora. Articolul conturează imaginea de Apostol al dreptei credințe a mitropolitului și conține imagini.

Bulat, T. G., „Știri noi cu privire la Mitropolitul Antim Ivireanu și ctitoria sa”, în: *GBis*, XX (1961), 5-6, p. 393-404.

Datele cu privire la mitropolitul Antim Ivireanu și ctitoria sa „Mănăstirea Tuturor Sfinților” din București privesc daniile primite de mitropolit pentru acest sfânt lăcaș, lista proprietăților pe care le lasă moștenire ctitoriei sale și câteva informații despre alungarea lui la 1716.

Bulat, T. G., „Un act necunoscut de la Antim Ivireanu, Episcop de Râmnic (1705-1708)”, în: *MitrOlt* XIV (1962), 5-6, p. 401-403.

Documentul despre care se amintește în paginile de față se referă la o proprietate pe care episcopul Antim a cumpărat-o în Gârdești, lângă Mănăstirea Flămânda, ctitorie a familiei Rudenilor din Argeș. Textul documentului este redat integral.

Belu, Dumitru, pr. prof., „Aspecte sociale în *Didahiile* lui Antim”, în: *MitrOlt* XV (1963), 9-10, p. 761-767.

Se arată faptul că întotdeauna „*Didahiile*” mitropolitului Antim Ivireanul urmăresc sfera practică, ele având legătură cu realitățile vieții. Primul aspect subliniat este discrepanța între clasele sociale existente la acea vreme, Sfântul Antim apărând pe cei săraci. Legat de acest aspect, se subliniază egalitatea în fața lui Dumnezeu. Un al doilea specific al predicilor lui este acela că defaimă luxul, oprimarea săracilor, lăcomia. Pentru toate aceste caracteristici se dau exemple din *Didahii*.

Sacerdoțeanu, Aurelian, „Antim Ivireanul arhivist, bibliotecar, topograf”, în: *GBis*, XXII (1963), 9-10, p. 862-890.

Articolul prezintă activitatea de arhivist, bibliotecar și topograf desfășurată de Antim Ivireanul, autorul *Didahiilor*. Acesta este primul care face un inventar al documentelor, precizându-se faptul că acesta „nu s-a făcut întâmplător”. Antim inventariază și fondul Mănăstirii Tuturor Sfinților după criterii stricte, din mâna sa ieșind prima schiță topografică din Țara Românească, după cum precizează o însemnare din 1696. Se descrie biblioteca înființată de mitropolit, care avea și cărți laice, prezentându-se imagini cu semnături în grecește și românește. Episcopul Melchisedec Ștefănescu a contribuit mult la sistematizarea datelor biografice ale mitropolitului.

Sacerdoțeanu, A., „Antim Ivireanul arhivist, bibliotecar și tipograf (continuare din GB, 1963/ 9-10 p. 862-890)”, în: *GBis*, XXIII (1964), 3-4, p. 223-244.

Articolul cuprinde prezentarea celor 32 de capitole ale „Învățăturii pentru așezământul cinstitei mănăstiri a Tuturor Sfinților”, cuprinzând și trei inventare alcătuite de mitropolitul Antim Ivireanul.

Belu, D., pr. prof., „Antim Ivireanul”, în: *MitrMold* XL (1964), 9-10, p. 498-503.

Articolul prezintă viața și activitatea socială a mitropolitului Antim Ivireanul.

Copăcianu, Emanuel, pr., „Profilul unui mare ierarh”, în: *MitrBan* XVI (1966), 7-9, p. 456-466.

Se evocă activitatea tipografică a mitropolitului Antim Ivireanul. Informațiile extrase de la secretarul cancelariei domnești, Antonio Del Chiaro, arată că a învățat meșteșugul tipografic de la episcopul Mitrofan din Buzău. Sunt menționați ucenicii săi în acest meșteșug: Gheorghe Radovici, ieromonah Dionisie Floru și Mihai Ștefănescu, precum și activitatea lui tipografică de la București și Snagov. Tipăriturile lui Antim, care se ridică la un număr de 64 de titluri, debutează în 1691.

Bodogae, Teodor, prof. dr., „Personalitatea mitropolitului Antim Ivireanul”, în: *MitrBan* XVI (1966), 7-9, p. 467-482.

În paginile studiului este conturat portretul mitropolitului Antim Ivireanul prin scurte date biografice. Pentru prima oară îi întâlnim numele în 1691, când era deja „ieromonah”. Autorul face referire la cele peste 60 de cărți tipărite, fiecare cu specificul ei și explică de ce multe dintre ele erau scrise în greacă sau bilingv, în greacă și arabă. De asemenea, este menționată predica-program: „Când m-am făcut mitropolit”. Se prezintă conflictul avut cu patriarhul Ierusalimului, Hrisant Nottara. Alte informații se referă la temele tratate în *Didahii*. Articolul se încheie cu câteva cuvinte despre sfârșitul mitropolitului Antim.

Belu, D., pr. prof. dr., „Opera predicatorială a lui Antim Iviraenul”, în: *MitrBan* XVI (1966), 7-9, p. 483-492.

Lucrarea este un studiu amănunțit despre opera omiletică a mitropolitului Antim Ivireanul, în care se amintește despre edițiile „Didahiilor”, (cea mai bună fiind considerată ediția Strempel), despre temele tratate de mitropolit și despre iscusința sa de a pune problemele, despre modul în care se ajută cu îndemănare de textele

evangelice, precum și despre alte detalii formale ale „Didahiilor”. Articolul cuprinde o bibliografie utilă.

Păcurariu, Mircea, asist., „Importanța mitropolitului Antim Ivireanul pentru biserica și cultura românească”, în: *MitrBan XVI* (1966), 7-9, p. 493-515.

În preliminariile acestui articol este descrisă epoca lui Constantin Brâncoveanu, în care Antim Ivireanul și-a desfășurat activitatea de mitropolit. Autorul se concentrează după aceea pe reliefaarea activității culturale a ierarhului. Acesta a fost adus în Țara Românească, unde a tipărit mai multe lucrări ce vor fi analizate pe scurt în funcție de zona în care au fost tipărite (Râmnic, Snagov și București) și de importanța lor. Dintre acestea câteva sunt lucrări proprii: „Taina pocăinței”, „Învățătură pre scurt”, „Învățătura bisericească”, „Capete de poruncă”, „Sfaturi creștine politice”. Se precizează despre mitropolitul Antim că era un bun caligraf și talentat miniaturist, că avea darul oratoriei impresionând prin predicile sale în care se punea accentul pe stil și limbă. Ca „Exarh al Plaiurilor”, Antim a avut grijă și de Biserica Ortodoxă din Transilvania.

Georgescu, V. Ioan, „Antim Ivireanul și locul lui în cultura poporului român”, în: *BORom LXXXIV* (1966), 9-10, p. 967-970.

La începutul lui septembrie 1716, domnul fanariot Nicolae Mavrocordat obține de la patriarhul ecumenic Ieremia al III-lea „gramata de caterisire” a mitropolitului Antim Ivireanul al Țării Românești, pe motiv că „era criminal și vrăjitor” și cu eliminarea lui din rândul monahilor. Domnitorul îl exilează la Muntele Sinai, însă pe drum este omorât de turcii care îl escortau.

Sunt aduse informații referitoare la venirea lui Antim Ivireanul în Țara Românească, unde, la stăruințele patriarhului Dionisie al Constantinopolului, Gherasim al Alexandriei și Hrisant al Ierusalimului, Constantin Brâncoveanu înființează la Mănăstirea Sfântul Sava din București, o tipografie în care Antim Ivireanul avea să fie executantul celor plănuite, activând ca editor și tipograf. La Curtea domnească, Antim Ivireanul întâlnește cele două influențe, italiană și greacă, la care se adaugă reprezentanții culturii autohtone: C. Cantacuzino, Radu și Șerban Greceanu, Radu Popescu, ierarhii bisericii Teodosie, Mitrofan și Damaschin, profesorii de la Academia Domnească etc. Antim Ivireanul înființează tipografiile noi la Snagov, Râmnic, Târgoviște și în ctitoria sa Mănăstirea Tuturor Sfinților, din București.

Căciulă, N. Olimp, preot dr., „Solemnitățile comemorării a 250 de ani de la moartea martirică a Mitropolitului Antim Ivireanul”, în: *BORom LXXXIV* (1966), 9-10, p. 938-967.

În 1966, împlinindu-se 250 de ani de la moartea martirică a lui Antim Ivireanul, patriarhul Justinian Marina a hotărât, în ședința din 17 decembrie 1965, sărbătorirea solemnă a acestui eveniment în locurile unde a activat marele ierarh. Atenția s-a îndreptat spre două obiective: unul a fost ridicarea caterisirii nedrepte, pronunțate de Sinodul Patriarhiei ecumenice asupra lui Antim în august 1716 și al doilea a fost restaurarea Mănăstirii Antim, ctitoria mitropolitului.

Autorul oferă detalii referitoare la lucrările întreprinse pentru soluționarea celor două demersuri, precum și măsurile organizatorice luate în vederea comemorării a 250 de ani de la moartea marelui cărturar. În București comemorarea s-a făcut la 16 octombrie 1966, fiind descrise momentele festivității și cuvântările ținute. Articolul conține imagini.

Izvoranu, Stelian, pr., „Mitropolitul Antim Ivireanul sfântului și îndrumător pentru preoți și duhovnici”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 9-10, p. 971-981.

Personalitatea multilaterală a lui Antim Ivireanul a început să fie cercetată tot mai mult și i s-au consacrat articole, un studiu bibliografic, inițiindu-se chiar editarea critică a unei părți din opera sa sub auspiciile Academiei. În „Didahii” și în alte scrieri, ierarhul oglindește starea creștinilor și moravurile din vremea aceea, dar în cărțile pe care autorul le cercetează, Antim înfățișează starea reală în care se găsea clerul, combătând cu toată vigoarea starea de ignoranță a preoților și moravurile rele ale creștinilor. De aceea, se impunea scrierea unor cărți de învățătură pentru preoți, pentru înalta lor misiune și pentru a-i îndruma în anumite probleme de ordin juridic ca: scrierea testamentelor, copierea de acte, luarea de mărturie, păstrarea manuscriselor și a actelor de stare civilă, lucruri care reveneau în sarcina Bisericii.

Preotului, ca să fie duhovnic, i se cerea de către mitropolitul Antim să fie mai în vârstă, pentru a acumula experiență, să fie om de caracter, cu știință de carte și cu fapte bune. Locul de spovedanie să fie sfânt, iar duhovnicul și cel ce se spovedește să stea în picioare în fața icoanei lui Hristos. Autorul prezintă sfaturile date de Antim Ivireanul duhovnicului pentru a face o spovedanie corectă, recomandându-i ca îndrumători pe Sfinții Părinți, iar preoților, învățături cu caracter pastoral, social, referitoare la cununie sau la alte servicii divine. Autorul amintește cărți de învățătură pentru preoți, anterioare celor ale lui Antim Ivireanul, pe care, deși continuator ale acestora, nu le reeditează.

Sacerdoțeanu, A., „Un autograf al lui Antim Ivireanul”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 9-10, p. 982-986.

Analizând scrisul mitropolitului Antim, atât în grecește, cât și în românește, autorul, care cunoștea câteva semnături autografe și patru rânduri cuprinzând mărturia scrisă în „Condica Sfântă” la alegerea lui ca episcop al Râmnicului, a putut constata cu certitudine că scrisul lui Antim se găsește în trei însemnări: o schiță topografică din 1696, subscrierea din „Condica Sfântă” și o notă lămuritoare pentru legătorul „Evangheliei” georgiene din 1709. Acestora el adaugă al patrulea document.

În arhiva bisericii din Șcheii Brașovului, cercetătorul a găsit originalul unei scrisori din 17 mai 1713, scrisă de mitropolit către preoții din Șcheia, cu un postscriptum, care l-a determinat să concluzioneze că grafia îi aparține lui Antim Ivireanul. Între mitropolitul Ungrovlahiei și preoții de la Biserica Sfântul Nicolae din Brașov au existat legături strânse, mai ales când, în Ardeal, se ducea o luptă aprigă pentru neaderarea la unirea cu catolicii. Scrisorile lui Antim către șcheieni sunt interesante, în arhiva Bisericii din Șcheia păstrându-se încă cinci exemplare, al căror

conținut autorul articolului îl redă pentru o mai bună cunoaștere a corespondenței mitropolitului, revelatoare pentru relațiile spirituale dintre Biserica din Ardeal și cea din Țara Românească, pentru frământările de ordin confesional din acea vreme. Articolul conține imagini.

Bulat, T. G., „Din preocupările gospodărești ale Mitropolitului Antim Ivireanul”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 9-10, p. 987-996.

Lăsând la o parte talentul său de tipograf, orator, sculptor, miniaturist, xilograf, desenator, caligraf neîntrecut, autorul se ocupă de latura de gospodar al casei mitropolitane ca întâistătător al Bisericii țării. Sub păstorirea ierarhului Antim, Mitropolia primește multe danii de la boieri, ce constau în case, moșii, sate, țigani, vii, mori, mănăstiri. Aceste donații sunt cuprinse în documente, scrisori ale proprietarilor către mitropolit, pe care autorul le inserează în cuprinsul acestui articol. Sunt prezentate informații despre întărirea cu ordine de către mitropolit a rânduielii monahale a alegerii de egumen, despre cumpărarea de moșii și mori în scopul întreținerii gospodăriei Mitropoliei. Antim a fost un destoinic chivernisitor în treburile de ordin practic, păstrând și dezvoltând patrimoniul instituției pe care a condus-o până în 1716, anul muceniciei sale.

Săvoiu, Em., „Capetele de poruncă ale lui Antim Ivireanul”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 9-10, p. 997-1006.

Una dintre importantele opere ale lui Antim Ivireanul este „Capete de poruncă”, scrisă în limba română și prezentând o valoare juridică neprețuită. Pe lângă valoarea literară, această lucrare cuprinde dispoziții canonice și de drept laic, redând termenii juridici, care reflectă realitatea din instituțiile civile și religioase ale epocii. Primele cărți de legi în limba română „Pravila de la Govora”, 1640, „Carte Românească de învățătură”, Iași 1646, „Îndreptarea legii”, Târgoviște 1652, erau destinate judecătorilor „de la centru” și organelor de judecată locală, nefiind cunoscute de popor.

Principala preocupare a lui Antim Ivireanul a fost aceea de a ridica nivelul de pregătire al preoților, prezentându-le obligațiile, dezvăluindu-le scăderile morale, pentru a le remedia, lămurind problemele hirotoniei preoților. Cartea oglindește și contradicțiile dintre Biserică și boierime, grija deosebită pentru păstrarea cărții, iar dispozițiile referitoare la drept cuprindeau două părți: prima trata regimul matrimonial și regimul succesoral, iar a doua parte căsătoria și condițiile ce le impunea. Ea reglementa cerințele testamentelor și ale foi de zestre și a fost utilizată până în secolul al XIX-lea, răspândindu-se și în Moldova. „Capete de poruncă” s-a aplicat în timp ce existau și alte legiuri oficiale. Prima tipărire s-a aplicat în 1714, la Târgoviște, iar a doua în 1775, sub îngrijirea mitropolitului Grigorie, ambele exemplare aflându-se în Biblioteca Academiei. Spre exemplificare, autorul reproduce câteva testamente și textul a două foi de zestre. Articolul conține și o anexă din „Capete de poruncă”.

Molin, Virgil, „Unde a învățat Antim Ivireanul meșteșugul de «tiparnic»”, în: *GBis*, XXV (1966), 9-10, p. 839-844.

Autorul conturează activitatea depusă de Antim Ivireanul prin exersarea meșteșugului de „tiparnic”, artă pe care și-a însușit-o în Iviria, la Tiflis.

Șerbănescu, Niculaie, pr., „Mitropolitul Antim Ivireanul 1716-sept. 1966”, în: *MitrOlt XVIII* (1966), 9-10, p. 771-811.

Din biografia mitropolitului Antim Ivireanul, aflăm despre viața sa călugărească, despre activitatea de mitropolit și cea culturală. Sunt descrise cărțile publicate în 1705 – „Tomul bucuriei” și „Floarea cuvintelor”.

Ionescu, I., pr., „Câteva aspecte din viața și opera Mitropolitului Antim Ivireanul activitatea patriotic-socială”, în: *MitrOlt XVIII* (1966), 9-10, p. 812-819.

Acest studiu se ocupă cu activitatea patriotic-socială a mitropolitului. A fost un susținător al luptei de eliberare. Este descris conflictul cu Patriarhia Ierusalimului în legătură cu mănăstirile închinat, fiind prezentat de N. Iorga ca „apărătorul independenței bisericești”. Se menționează, cu exemple, problemele tratate în „Didahii”. Este subliniată calitatea lui de slujitor al artei bisericești, fiind un excepțional caligraf, desenator, xilograf, gravor, sculptor. În final, sunt prezentate acțiunile lui ca apărător al Ortodoxiei împotriva catolicismului.

Nedelescu, Emil, pr., „Contribuția lui Antim Ivireanul la restaurarea și înfrumusețarea sfintelor lăcașuri din Eparhia Râmnicului Noului Severin”, în: *MitrOlt XVIII* (1966), 9-10, p. 820-824.

Acesta este un alt articol despre mitropolitul Antim Ivireanul, de această dată cu referire la activitatea sa de restaurare, refacere și înfrumusețare a unor clădiri bisericești – biserica mare de la Cozia, biserica Sfintei Mănăstirii Govora și Episcopia Râmnicului.

Molin, Virgil, „Antim Ivireanul - editor și tipograf la Râmnic (1705-1708)”, în: *MitrOlt XVIII* (1966), 9-10, p. 825-834.

Aceste pagini îl prezintă pe Antim Ivireanul ca tipograf. Se amintește despre litera folosită, despre presa de tipar, personalul tehnic și legători. La Râmnic au apărut nouă lucrări, care sunt descrise pe scurt.

Cocora, Gabriel, pr., „Antimisul Mitropolitului Antim Ivireanul”, în: *MitrOlt XVIII* (1966), 9-10, p. 835-837.

Autorul lămurește cum a propus mitropolitul să fie făcute antimisele, apoi îl descrie pe cel din 1692.

Sacerdoțeanu, A., „Sigiliile Mitropolitului Antim Ivireanul”, în: *MitrOlt XVIII* (1966), 9-10, p. 838-841.

Articol ce cuprinde descrierea a trei sigilii, cu imagini.

Șerbănescu, Niculae, pr., „Documente din timpul păstoririi mitropolitului Antim Ivireanul la Râmnic”, în: *MitrOlt XVIII* (1966), 9-10, p. 845-851.

Materialul prezintă documente care dovedesc buna chivernisire a Eparhiei Râmnicului de către mitropolit.

Marcu, Grigorie, pr. prof. dr., „Prezența ardeleană a Mitropolitului Antim Ivireanul”, în: *MitrArd* XI (1966), 9-10, p. 565-573.

Apărut la 250 de ani, de la moartea martirică a mitropolitului Antim Ivireanul (1716-1966), articolul este considerat un omagiu adus acestuia pentru dragostea ce a purtat-o Ardealului ca meșter tipograf, egumen, episcop și mitropolit al Țării Românești.

Bodogae, Teodor, pr. dr., „Mitropolitul Antim Ivireanul, omul și opera”, în: *MitrArd* XI (1966), 9-10, p. 591-603.

Articolul reliefează personalitatea mitropolitului Antim Ivireanul, aducând date biografice și informații despre opera și activitatea sa pe plan cultural și social-filantropic și despre legăturile cu Ardealul. În final este redat testamentul lăsat în legătură cu ctitoria sa, Mănăstirea Tuturor Sfinților din București.

Vlad, Sofron, pr., prof. dr., „Mitropolitul Antim Ivireanul. Viața și opera, apărător al Ortodoxiei și al prerogativelor neamului mitropolitan al Ungrovlahiei”, în: *MitrArd* XII (1967), 1-3, p. 43-81.

Pe lângă datele biografice ale mitropolitului Antim Ivireanul, lucrarea prezintă informații cu privire la venirea în Țara Românească și relația sa cu domnul Constantin Brâncoveanu. Autorul stabilește atât rolul pe care l-a avut mitropolitul pe plan religios și literar prin prezentarea operei, a lucrărilor importante, a „Didahiilor”, a activității tipografice, cât calitatea acestuia de apărător al Ortodoxiei.

Mănuță, Mihai, „Mitropolitul Antim Ivireanul. Omul și opera”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 3-4, p. 300-306.

Se consemnează viața și personalitatea mitropolitului Antim Ivireanul. De copil a fost luat rob de turci și răscumpărat de patriarhul de Constantinopol, pentru care a început să lucreze sculptură în lemn, pictură și broderii. Constantin Brâncoveanu a fost cel care l-a adus în Țara Românească. De-a lungul vieții, s-a implicat în numeroase proiecte tipografice și s-a implicat în șase centre ale tiparului: la București, Snagov, Râmnic, Târgoviște, Tbilisi și Alep în Siria. Cărțile tipărite de mitropolit cuprind toate genurile și sunt îngrijite cu miniaturi și vignete deosebite. În acest sens, este amintit și descris manuscrisul din 1713. „Didahiile” reprezintă una dintre cele mai importante opere ale lui Antim Ivireanul, iar din paginile de față aflăm despre cum au fost găsite și tipărite și despre temele pe care le tratează. O altă realizare ca mitropolit a fost zidirea Mănăstirii Tuturor Sfinților, prezentată în cadrul unui scurt istoric. Sunt aduse informații despre pătimirile care i-au adus mucenicul sfârșit și despre acțiunile sale pentru apărarea Ortodoxiei. Articolul cuprinde o bibliografie relevantă.

Elian, Alexandru, prof., „Antim Ivireanul ca luptător împotriva opresiunii otomane”, în: *GBis*, XXVII (1968), 11-12, p. 1165-1169.

Medalion în cuvinte ce-și propune să evoce personalitatea ilustrului ierarh.

Popescu, Mihail Gabriel, „Mitropolitul Ungrovlahiei, Antim Ivireanul, cârmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei”, în: *StTeol*, Seria a II-a, XX (1969), 1-2, p. 3-91.

Teză de doctorat ce prezintă situația politică, social-economică, religioasă și culturală a Țării Românești, la sfârșitul sec. al XVIII-lea, venirea lui Antim în Țara Românească, date biografice și o imagine cu fresca din biserica Mănăstirii Govora. Este prezentat mitropolitul ca un cârmuitor bisericesc, păstor interesat pentru ridicarea clerului și a poporului, activitatea tipografică, cărțile tipărite, Antim ca om de artă și ctitor, predicator și apărător al Evangheliei. Se insistă pe contribuția „Didahiilor” la evoluția omileticii românești și importanța lor în dezvoltarea limbii române.

Găină, Dumitru, pr., „Antim Ivireanul, apărător al independenței B.O.R.”, în: *GBis*, XXIX (1970), 9-10, p. 946-957.

Incursiunea prin istoria Bisericii Ortodoxe Române conturează faptul că la acea dată aceasta era „de facto” independentă față de celelalte Biserici Ortodoxe. Articolul prezintă conflictul mitropolitului Antim cu Patriarhia Ierusalimului tocmai pe această temă.

Săvoiu, Em. E., dr., „Elemente sociale în predica mitropolitului Antim Ivireanul”, în: *MitrOlt* XXV (1973), 1-2, p. 150-155.

Antim Ivireanul a rostit „Didahiile” între anii 1705 și 1716, inaugurând astfel un nou gen literar - discursul social, pentru care autorul oferă exemple din predici. Antim este considerat a fi întemeietorul oratoriei românești. Odată cu explicarea textelor biblice, se expun și probleme ale societății Țării Românești.

Sârbu, C., pr. prof., „Mitropolitul cărturar Antim Ivireanul într-o nouă și valoroasă editare”, în: *Ort*, XXV (1973), 2, p. 331-332.

Recenzie: Este prezentată lucrarea „Opere” apărută la Editura Minerva din București în 1972, având 474 pagini, ediție critică ce cuprinde întreaga operă a mitropolitului Antim, ce conturează atmosfera vremii și în care se prezintă activitatea mitropolitului ca tipograf, literat, om politic și patriot.

Naghiu, Iosif E., prof., „Opere, de Antim Ivireanul”, în: *MitrBan* XXIII (1973), 1-3, p. 177.

În acest studiu se face o recenzie a ediției critice unde sunt prezentate operele lui Antim Ivireanul: „Didahii”, „Chipurile Vechiului Noului Testament”, „Așezământul Mănăstirii Antim”, „Învățătură pentru taina pocăinței”, „Învățătura bisericască”, „Capete de poruncă”. Sunt discutate prefețele, dedicațiile și postfețele din operele menționate.

***, „Hrisovul Mitropolitului Antim Ivireanul pentru Schitul din Gherghița (Prahova)”, în *BORom* XCII (1974), 11-12, p. 1401-1402.

Articolul conține o informație importantă: de la mitropolitul Antim Ivireanul au rămas puține lucrări scrise de mână, între aceste fiind și hrisovul de la 1714 prin care mitropolitul recunoaște închinarea bisericii de la Gherghița către Mitropolia din București. Biserica a fost ridicată de căpitanul Preda care se angaja să dea daruri în fiecare an, din averea „schitului”. Sfântul lăcaș are hramul Sf. Dimitrie.

Simonescu, Dan, prof. dr. doc., „Tendințele sociale și estetice în predicile lui Antim Ivireanul”, în: *MitrOlt XXVII* (1975), 11-12, p. 856-860.

Antim Ivireanul este considerat întemeietorul oratoriei religioase. Dintre punctele pe care le atinge în predicile sale, se numără luxul și viața boierimii, negustorimea, țărănimea care e needucată și trăiește fără respectul legilor bisericești. Predicile au un caracter moral-educativ, iar în ceea ce privește stilul, Antim mitropolitul îmbină armonios graiul popular cu acela al cărților vechi din secolele XVI-XVII.

Bazilescu, Ștefan, prof., „Mitropolitul Antim Ivireanul patriot și luminător al poporului”, în: *MitrOlt XXVII* (1975), 11-12, p. 861-880.

Această prezentare a mitropolitului Antim Ivireanul se referă în primul rând la activitatea tipografică, prima tipăritură, „Învățătură ale lui Vasile Macedoneanul adresate fiului său Leon”, fiind realizată în octombrie 1691, urmată de multe altele în limba română. Activitatea politică este marcată prin sublinierea faptului că a sprijinit politica de existență liberă a Țării Românești și afirmă independența jurisdicțional-administrativă a Bisericii Țării Românești. Se fac mai departe referiri la cele patru opere originale ale sale, cea mai importantă fiind „Capete de porunci”. Nota 1 de la pagina 862 prezintă o bogată bibliografie pentru viața și activitatea mitropolitului

Frăcea, Ilie, „Mitropolitul Antim Ivireanul”, în: *MitrArd XX* (1975), 11-12, p. 891-895.

Articolul prezintă numeroase informații despre Antim Ivireanul printre care date biografice, rolul lui în cultura românească și aspecte ale activității sale cărturărești, de tipograf, de ilustru mitropolit al Țării Românești.

Eftimie Bârlădeanul, „Mitropolitul Antim Ivireanul - Patriot și ierarh al Țării Românești”, în: *BORom XCIV* (1976), 1-2, p. 167-175.

Un gruzin, un caucazian, un georgian sau „cel din Iviria”, cum singur își spunea, mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul a devenit, pe pământul românesc, personalitatea care a depășit cadrul obișnuit al epocii, iar atitudinea lui apare tulburătoare și fascinantă tuturor acelor care și-au oprit atenția asupra sa. Gabriel Ștrempel amintește de această personalitate a vieții bisericești ca fiind „Neobositul cărturar Antim Ivireanul”.

Părinții mitropolitului, Ioan și Maria, l-au botezat cu numele de Andrei dar, prin tunderea în monahism, a primit numele de Antim. În tinerețea sa, Andrei a cunoscut asuprirea robiei turcești. A ajuns captiv la Constantinopol, fiind eliberat din sclavie de Patriarhie, unde a găsit „milă”. De la Țarigrad a fost adus în Țara

Românească în timpul voievodului Constantin Brâncoveanu. Nu se știe exact când a venit la noi în țară, dar știm că, în 1691, era la București.

O nouă tipografie a fost adusă în martie 1705, când Antim era episcop al Râmnicului, revenind în București după moartea mitropolitului Teodosie. Ctitorește multe biserici, precum și o mănăstire cunoscută astăzi cu numele de „Mănăstirea Antim” despre toate aceste faceri de bine ale sale amintind prof. Victor Brătulescu în articolul „Mitropolitul Antim ctitor de lăcașuri sfinte”. Luminatul vlădică sprijină apărarea unității naționale a poporului nostru iar la 2 decembrie 1708 a trimis brașovenilor o carte de binecuvântare și învățătură. Antim a luptat pentru independență, suveranitate și eliberarea de sub jugul otoman, nu s-a amestecat în treburile politice interne și a încercat să se apropie de țările creștine.

Meritul lui Antim Ivireanul în istoria literaturii noastre este deosebit, cărțile lui cunoscând o arie foarte largă de răspândire în Transilvania, în Moldova și alte părți locuite de români. El a reprezentat un model de viață, fiind cel care a ridicat prestigiul limbii naționale, iar prin cărțile tipărite a contribuit din plin la introducerea limbii române în Biserică. Una din cele mai frumoase caracterizări ale Sfântului o regăsim în acest articol: - ca „un mărgăritariu scumpu, legatu cu auru întru vindere oarecând fiind prețuit și din țara ta scos și din partea locurilor noastre adus și nemerit, ai strălucit ca o rază luminoasă”, Corneliu Dima Drăgan - „Bibliografie și Bibliofilie”, București, 1973, p. 240.

Șerbănescu, Niculae, preotul, „Încă o carte tipărită de Mitropolitul Antim Ivireanul”, în: *BORom XCIV* (1976), 3-4, p. 349-355.

Antim Ivireanul este unul dintre cei mai de seamă ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. Articolul prezintă câteva elemente din viața lui. Se menționează, printre altele, că era gruzin, ivirean, de origine, precum însuși spunea, dar accentul cade pe analiza unei cărți tipărite de acesta. Este vorba de un „Acatist al Maicii Domnului”, apărut în Sfânta Mănăstire Snagov în 1698. Cartea a fost achiziționată de Biblioteca Patriarhiei Române în anii 1968-1969 prin Vasile Bărbieru de la biserica „Sfântul Vasile-Cotroceni” din București. Este prezentată structura cărții, precum și câteva imagini din acest „Acatist”.

Lăudat, I. D., „Antim Ivireanul: activitatea culturală, oratorul, patriotul”, în: *MitrMold LII* (1976), 5-6, p. 360-373.

Biografia mitropolitului Antim Ivireanul așa cum apare ea în cadrul acestui text, se referă îndeosebi la activitatea culturală. Aflăm de aici că a fost un poliglot, a dezvoltat o bună școală de tipografie la Snagov, unde a transferat tipografia înființată în 1696. Pe „Evhologhionul” tipărit în 1705 există un comentariu făcut de mitropolit cu privire la limba în care se țin slujbele, ocazie cu care el susține necesitatea folosirii limbii române. Mitropolitul a contribuit la restaurarea Mănăstirii Cozia, în special a picturii, și a întreținut relații strânse cu patriarhul Ierusalimului, Hrisant Nottara, căruia i-a închinat mai multe mănăstiri și biserici. Autorul precizează detalii ale relațiilor lui cu mai marii stăpânitori lumești și analizează „Didahiile” din punct de vedere tematic.

Istrate, Gavril, „Locul *Didahiilor* lui Antim Ivireanu în istoria limbii române literare”, în: *MitrMold* LII (1976), 5-6, p. 374-382.

După o scurtă biografie introductivă, autorul analizează „Didahiile” mitropolitului Antim Ivireanul, pentru a desprinde din caracteristicile lor locul pe care îl ocupă în istoria formării limbii române literare.

Marinescu, Stelian, pr., „«Învățătura Bisericească» a lui Antim din 1710”, în: *GBis*, XXXV (1976), 5-6, p. 555-564.

Autorul conturează importanța textului tipărit în 1710, unde sunt prezentate în 11 puncte învățături despre cum trebuie să se comporte preoții. Alte informații sunt referitoare la „Pravila de la Govora” și la alte pravile.

Săvoiu, Emilian, pr., „Capete de poruncă ale Mitropolitului Antim Ivireanul izvor al dreptului scris românesc”, în: *BORom* XCV (1977), 9-12, p. 1012-1023.

„Capete de poruncă” este o lucrare juridică particulară, în care izvoarele dreptului scris românesc sunt: pravila, legea, hrisovul domnesc, dreptul canonic, anaforalele, dreptul bizantin și lucrări particulare. „Capete de poruncă” instituționalizează un obicei popular religios „Partea sufletului”, adică datina de a rămâne cuiva anumite bunuri, ca acesta să-i facă pomeni, sărindare, milostenii.

Antim Ivireanul a avut o contribuție personală la elaborarea lucrării „Îndreptarea legii”. Este o lucrare de drept, scrisă în limba română, accesibilă oricărui prin claritatea sa. Ea aduce primul formular pentru alcătuirea testamentului și a foii dotale. Articolul conține referințe și interpretări la lucrările „Capete de poruncă” și „Îndreptarea legii”.

Rădulescu, Mihai, lect. univ., „Scrierile lui Antim Ivireanul. Rolul peisajului în dezvoltarea personalității autorului”, în: *GBis*, XXXVI (1977), 10-12, p. 910-926.

Articolul analizează sub mai multe aspecte prezentarea anumitor pasaje din opera lui Antim Ivireanul, insistând pe rolul acestora în conturarea personalității ierarhului.

Rădulescu, Mihai, lect. univ., „Cugetări comentate, din opera lui Antim Ivireanul”, în: *GBis*, XXXVII (1978), 1-2, p. 165-176.

Dezbateri pe tema unor valori morale și patimi: binele, convingerea, dragostea de sine, egoismul, fapta și renumele, inima omului, moartea și înțelegerea, rugăciunea, răul, optimismul, obiceiul, identificate în opera lui Antim Ivireanul.

Toma, Florin, „Antim Ivireanul: note privind retorica «Didahiilor»”, în: *GBis*, XXXVII (1978), 3-4, p. 355-363.

Notele privind retorica „Didahiilor” sunt publicate abia în 1886. Articolul cuprinde o analiză cu privire la elementele de retorică a textului „Didahiilor” și o bibliografie selectivă.

Rădulescu, N., „Talentul literar al Mitropolitului-martir Antim Ivireanu în lumina istoriei literaturii române vechi și noi”, în *BORom* XCVI (1978), 9-10, p. 1032-1052.

Oltean, Vasile, prof., „Antim Ivireanu și românii ortodocși din Șcheii Brașovului – mărturii inedite”, în *BORom* XCIX (1981), 3-4, p. 407-414.

Ajutorul marelui arhiereu acordat românilor brașoveni s-a manifestat pe mai multe căi: - hirotonirea preoților din rândul românilor din Șcheii Brașovului, formarea de discipoli-cărturari, daniile de cărți, susținerea gratuită a elevilor brașoveni în școlile coordonate de el în Muntenia și chiar prin trimiterea unei tipografii clandestine pentru întărirea rezistenței ortodoxe în ținuturile transilvane. În ultima parte se amintește de un „staroste de negustori”, pe nume Apostol Manu, ca intermediar al lui Antim Ivireanu și Constantin Brâncoveanu către românii din Șcheii Brașovului.

Măinaș, Constantin, „O contribuție la circulația cărților ivirene în Bihor: Ceaslovul de la 1715 găsit la Beiuș”, în *BORom* XCIX (1981), 3-4, p. 415-419.

Antim Ivireanu este prezentat mai întâi ca un strălucit promotor al limbii române atât prin darul desăvârșit al oratoriei pe care îl avea cât și prin impresionanta sa operă de tipograf. Se dau numeroase citate din „Didahii”. Rolul important (pe tărâm religios) jucat de Antim în Transilvania este subliniat și prin menționarea episodului de la 1711 când românii din Beiuș se împotriveau catolicizării afirmând că „ei țin de mitropolitul Munteniei Antim Ivireanul”!!! Se amintesc cele opt cărți ivirene ce au circulat în Bihor.

Sunt reproduse apoi ample citate din prefața Ceaslovului de la 1715 găsit la Beiuș precizându-se și faptul că acest exemplar are însemnări tipiconale realizate cu creionul, în limba română.

Dianu, Ion, „Mitropolitul martir Antim Ivireanu, ctitor al retoricii culte românești”, în: *GBis*, XXXX (1981), 11-12, p. 1069-1078.

Material informativ despre Mănăstirea Antim, pentru care se redă o bibliografie selectivă, după care se face descrierea „Dihahiilor” sale (28 predici și 5 panegirice).

Rădulescu, Mihai, lect., „Chipul mitropolitului Antim Ivireanul în dramaturgia românească”, în *BORom* C (1982), 3-4, p. 326-331.

Cele mai multe din piesele de teatru în care apare portretul istoric al lui Antim Ivireanu sunt amintite în pagina introductivă a studiului după care autorul își focalizează atenția supra a două piese importante: „Constantin Brâncoveanu” a lui Nicolae Iorga și „Noaptea Brâncoveanului” scrisă de Constantin Radu-Maria. Se dau ample citate din piesele amintite ce conturează diferențiat chipul ilustrului ierarh.

Rădulescu, Mihai, lector, „Scrieri despre Antim Ivireanu”, în *BORom* CI (1983), 1-2, p. 127-139.

A., Z.A., „Antim Ivireanu, cărturar umanist”, în: *MitrBan* XXXIII (1983), 5-6, p. 383.

Succinte date biografice despre Antim Ivireanul, materialul cuprinzând referiri la activitatea sa de editor de cărți bisericești, cărturar, teolog, om politic, orator.

Bălțat, Visarion, ierod. drd., „Despre Providență și lucrarea de mântuire în *Didahiile* mitropolitului Antim Ivireanul”, în: *MitrArd* XXXIV (1989), 4, p. 47-58.

Lucrarea înfățișează momente din viața și activitatea mitropolitului Antim Ivireanul, precizând contextul istoric al epocii sale și prezintă apoi o analiză a „Didahiilor”.

Popescu, Ion, pr. drd., „Aspecte dogmatice în *Didahiile* mitropolitului Antim Ivireanul” în: *StTeol*, Seria a II-a, XLIII (1991), 1, p. 107-119.

Date sumare despre activitatea lui Antim ca episcop și mitropolit. Se prezintă situația culturală și religioasă din acea perioadă și considerații generale asupra *Didahiilor*.

Moraru, Alexandru, pr., prof. dr., „Mitropolitul Antim Ivireanul despre trăirea creștinilor din vremea sa”, în: *GBis*, LVII (1998), 5-8, p. 62-71.

Pagini despre opera mitropolitului Antim Ivireanul, dar mai ales despre felul în care acesta surprinde în *Didahii* problema vieții omului, văzută în toată complexitatea ei.

Nedelcea, Tudor, prof., „Mitropolitul Antim Ivireanul, nepieritorul”, în: *MitrOlt* LI (1999), 1-2, p. 117-121.

Profesorul Tudor Nedelcea îl prezintă în aceste pagini pe Antim Ivireanul sub aspectul activității sale tipografice. Se scrie că mitropolitul a pus bazele tipografiei la Snagov (1694-1701), a tipărit 14 cărți, dintre care șapte grecești, patru românești, una în limba slavonă, una în greacă și română și una în greacă și arabă. În 1693 a tipărit la București o „Evanghelie greco-română”, iar în 1705, după ce a fost numit episcop al Râmnicului, a înființat o tiparniță, prima tipăritură de aici fiind „Tomul Bucuriei”. Din prezentarea activității sale ca episcop, aflăm că în 1708 a înființat la Râmnic și o școală românească pusă gratuit la îndemâna copiilor săraci.

Manu, Dănuț, pr. conf. dr., „Mitropolitul Antim Ivireanul, ctitor al literaturii române vechi”, în: *GBis*, LIX (2000), 9-12, p. 80-115

Studiu despre istoricul tipografiei în Țara Românească. Sunt prezentate 64 de mărturii scrise, care arată prezența și activitatea Sfântului Antim. Articolul cuprinde descrierea celor cinci manuscrise care s-au păstrat până în timpurile noastre.

Goreanu, Veaceslav, drd., „290 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, personalitate marcantă a culturii și spiritualității românești”, în: *GBis*, LXV (2006), 9-12, p. 132-148.

În conținutul articolului este realizată surprinderea detaliilor despre locul încărcat de istorie reprezentat de Mănăstirea Tuturor Sfinților din București în decursul secolelor (zidită - 1713). Paginile conțin descrierea personalității ierarhului Antim Ivireanul și a activității sale tipografică.

MITROFAN AL UNGROVLAHIEI (1716-1719)

Iorga, Nicolae, „Între Antim și Mitrofan, Mitropolii Țării Românești, I,” în: *BORom* LIII (1935), 1-2, p. 1-5.

Autorul studiului de față ia în discuție personalitatea contradictorie a mitropolitului Mitrofan, instaurat pe scaunul arhieriei Țării Românești odată cu plecarea, în 1716, a lui Antim Ivireanu. Acest străin cu ascensiune îndoielnică pare a umbri perioada fertilă deschisă în cultura română prin „domnia” mitropolitului Antim Ivireanu. Acesta a fost scos din scaun printr-o hotărâre patriarhală căpătată prin uneltiri de noul domn fanariot Nicolae Mavrocordat și a fost dus spre Constantinopol pentru a fi închis într-o mănăstire, drept pedeapsă. Trecerea Tungei în fața Adria- nopei determină însă omorârea acestuia de turci, lucru considerat oarecum pre- monitoriu de către specialiștii care au cercetat corespondența lui Antim Ivireanu din ultimii ani de domnie, împovărați de griji, ani care l-au condus către o asumare conștientă a ultimelor zile de viață.

Spre exemplu, într-o scrisoare către Mitrofan, episcop de Nisa, Antim amine- tește despre greutățile pe care le întâmpină în capitala munteană în ceea ce privește tipărirea cărților grecești, greutăți ce par a fi cauzate de monahul Mitrofan – viitorul mitropolit al Țării Românești – nesupus, încă de pe atunci, față de autoritatea bisericii. „Intrusul” ajuns, peste câțiva ani, mitropolit în locul lui Antim, ține a face câteva mărturisiri incriminatorii, susținând că a urcat pe scaun „fără voie”, deși gândul inițial fusese acela de a merge la „metania” sa în răsăritul asiatic, detronarea lui Antim ținând de contextul politic în care pare a se fi amestecat și fiind, așadar, prilejul potrivit de a marca „neașteptata” înălțare la acest rang.

Întâmpinând greutățile funcției de conducere și fiind lipsit de autoritatea pre- decesorului său, mitropolitul Mitrofan stăruie în gândul de a se retrage, cerere care nu-i va fi, însă, aprobată de către Notara. Întâmpinând refuzul Patriarhiei, Mitrofan nu acceptă, la rândul său, rugămintea scaunului Alexandriei de a acorda un sprijin bănesc în vederea încheierii lucrului la „Gramatica” ce avea sigiliul sinodului constantinopolitan. Preocupările mitropolitului înclinau către tipărirea unei alte cărți, supuse unei atente revizii, recurgând, însă, la mijloacele limbii clasice și nu ale celei curente. În acest sens, în 1718 s-au început lecții la școala din București, condusă de Gheorghe din Trapezunt. Curând după aceea, pe tronul Țării Românești va fi numit Nicolae-Vodă Mavrocordat, de a cărui aspră domnie mitropolitul pare a se fi temut. Astfel, el îl sfătuiește pe acesta să aleagă ca principiu de guvernare „bunăvoiața preacreștină”, totala uitare a trecutului.

Iorga, Nicolae, „Între Antim și Mitrofan, Mitropolii Țării Românești, II,” în: *BORom* LIII (1935), 3-4, p. 113-116.

Articolul de față ilustrează continuarea studiului pe care Nicolae Iorga îl înce- puse odată cu analizarea cauzelor sfârșitului domniei lui Antim Ivireanu și începutul vieții arhieresti pentru Mitrofan.

După ani în care suportă condiția binemeritată a „intrusului”, în atitudinea lui Mitrofan se remarcă un început de patriotism: tipărirea unei cărți supuse unei atente

revizii, care se slujește de mijloacele limbii clasice și nu ale celei curente. Autorul consideră acest act drept unul de „răscumpărare a păcatelor” pentru piedicile puse în calea păstoririi Ivireanului. Atestate sunt, în acest sens, documentele de la 1712, din care reies pările contra unor presupuse greșeli de contabilitate ale lui Antim, atât în calitatea sa de egumen la Snagov, cât și în aceea de conducător de pe scaunul Ungrovlahiei, dar și acuzația ce reclama – lucru curios venit din partea cuiva aflat în aceeași situație – originea străină a acestuia pe scaunul Mitropoliei muntene.

Revenind la faptele patriotice întreprinse de acest mitropolit, în timpul lui Nicolae Mavrocordat s-a produs o reîmpăcare a lui Mitrofan cu domnia. Domnului țării i s-a tipărit o carte sub oblăduirea învățatului Gheorghe din Trapezunt, adus de Mitrofan, carte lăudată de acesta patriarhului Constantinopolului. Temerile lui Mitrofan, de o domnie răzbunătoare, nu au fost însă justificate de concreta domnie a lui Mavrocordat. Acest lucru este aflat dintr-o scrisoare a lui Mitrofan către Hrisant Notara. Domnia grecului pare a prinde bine atât poporului, cât și instituției bisericesti, căci, în vremea acestuia, sunt aduse moaște din Sfântul Munte Athos. Fratele domnului, Ioan Vodă, este, însă, primit cu suspiciune de către prelat. Trimisul domnului, Iorga Slugerul, adună boierii din răspândirea pe care o suferiseră, reușind ralierea acestora cu domnului țării. În împrejurări grele, Mitrofan trimite lui Hrisant, în 1720, o altă epistolă, care trădează o adâncă nemulțumire față de conducerea grecească. În acest context, el se îmbolnăvește, boala accelerându-i starea precară de sănătate și răpunându-i zilele.

Iorga, Nicolae, „O tipăritură necunoscută a Mitropolitului muntean Mitrofan”, în: *BORom* LVII (1939), 1-2, p. 1-3. Cu fotografii.

Amintind de conflictul dintre mitropolitul Mitrofan al Țării Românești și Antim Ivireanu, se face cunoscut faptul că Mitrofan contribuise la opera de traducere a Bibliei de la 1688, dar și la lucrările tipografice ale lui Antim însuși. El era un călugăr din Mănăstirea Dionisiu, de la Athos, pe care Brâncoveanu și-l alesese ca duhovnic. Se menționează că, înainte de primirea cărjei de mitropolit, Mitrofan a supravegheat și a sprijinit tipărirea „Liturghierului” din Veneția, editat la 1714, sprijinit financiar și de Antonio Bartoli, tipărirea fiind o dovadă a strânselor legături dintre Țara Românească și Veneția. Autorul mai adaugă și faptul că Institutul de Istorie Universală cumpărase de curând un exemplar din această carte. Articolul conține două imagini cu începutul și titlul „Liturghierului” de la Veneția.

Florea, Lucian, arhim., „Aspecte din viața și activitatea mitropolitului Mitrofan al Ungrovlahiei (1716-1719)”, în: *GBis*, XXVI (1967), 3-4, p. 275-282.

Argumentarea documentară a unui timp istoric este însoțită în aceste pagini de evenimente și date ce alcătuiesc biografia mitropolitului Mitrofan al Ungrovlahiei (1716-1719). Se detașează informația potrivit căreia mitropolitul se închinoviază la Mănăstirea Dionisiu din Sfântul Munte.

DANIIL AL II – LEA (1719-1731)

Turcu, Nicolae C., magistrand, „Viața și activitatea mitropolitului Daniil al II-lea al Ungrovlahiei (1719-1731)” în: *StTeol*, Seria a II-a, XVII (1965), 7-8, p. 472-487.

Articolul conține date biografice. Rămas de tânăr văduv, se călugărește la Mănăstirea Aninoasa, descriindu-se apoi activitatea desfășurată ca episcop de Buzău și ca mitropolit al Ungrovlahiei (1719-1731). Bun gospodar, amintit în multe documente prin care primește danii, devine unul dintre cei mai importanți restauratori de biserici, remarcându-se o grijă deosebită pentru mănăstirea sa de metanie. A desfășurat o bogată activitate tipografică, printre cele mai importante cărți tipărite fiind: „Octoihul”, „Evholghion”, „Evanghelia”, „Catavasier”, „Triod” etc. în articol făcându-se și descrierea lor acestora. Tot acest mitropolit a luat măsuri pentru reînființarea tipografiei din București.

NEOFIT CRETANUL (1738-1753)

Enăceanu, Ghenadie, protos., „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I, în: *BORom* II (1875-1876), 5, p. 315-327.

După D. Lesviodacs, mitropolitul Neofit I a păstorit Mitropolia Ungrovlahiei între 1738-1754. Autorul articolului, însă, dă ca perioadă de păstorire 1741 sau 1742-1754. Autorul prezintă două hrisoave referitoare la dezrobirea țăranilor, numele de Neofit I apărând în condica hirotoniilor din 1746. Sunt amintite documente lăsate de mitropolit referitoare la această epocă - notele mitropolitului Neofit I.

Este redat manuscrisul în care sunt relatate călătoriile pastorale ale lui Neofit I prin țară. Acesta cuprinde două serii de note făcute în două călătorii prin țară, una în 1746 și alta în 1747. În aceste note, găsim date cu privire la familiile boierești de pe timpul său, date cu privire la viața românească din secolul al XVIII-lea și date cu privire la biserici și mănăstiri.

În cartea I este menționată trecerea pe la câteva moșii ale Mitropoliei și pe la Mănăstirea Negoiești. Despre aceasta din urmă aflăm că a fost ctitorită de Matei Basarab la 1634, că are hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril și era închinată la Sfântul Mormânt. Mai departe, se istorisește despre trecerea pe la Mănăstirea Comana, inserându-se un mic istoric: a fost ctitorită de Șerban vodă Basarab, are hramul Sfântul Nicolae, a fost închinată la Sfântul Mormânt de Nicolae Mavrocordat, realizându-se și o descriere a împrejurimilor mănăstirii. Descrierea călătoriei continuă cu amintirea trecerii pe la Schitul Babele, despre care aflăm că are hramul Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (ctitor fiind Vlad Călugărul la 1493). Ultima mănăstire amintită în articol este Căscioarele - despre care ni se spune că a fost ctitorită la 1431 de boierul Neagu și că era închinată la Mănăstirea Pantocrator din Sfântul Munte.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom* II (1875-1876), 10, p. 632-640.

Acest articol continuă descrierea călătoriei pastorale făcute de mitropolitul Țării Românești, Neofit I, fiind menționată trecerea pe la diferite moșii, dintre care amintim Obislavele, Călinești ș.a., trecerea prin orașul Pitești și apoi pe la Mănăstirea Curtea de Argeș. Despre aceasta din urmă aflăm că în biserică adăpostea moaștele întregi ale Sfintei Filoteia și capetele Sfinților Serghie, Vah și Nifon, cuvios

împodobite spre închinarea credincioșilor. Mitropolitul redă viața și martiriul Sfintei Filoteia, preluate din tradiție, urmate de un istoric al Mănăstirii Curtea de Argeș, ce oferă date despre ctitor - Radu Negru, despre alegerea hramului - Adormirea Maicii Domnului, prezentându-se și o descriere a bisericii mari a mănăstirii.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom* II (1875-1876), 12, p. 737-744.

Sunt menționate alături de datele consemnate în jurnalul de călătorie al mitropolitului Neofit I și notele și observațiile autorului referitoare la mănăstirile din Eparhia Râmnicului, făcute între 1875-1876, realizându-se astfel o comparație între starea mănăstirilor de la 1875-1876 cu cea de la 1746-1747.

În cartea a II-a a mitropolitului Neofit I este menționată trecerea acestuia prin orașul Râmnic și pe la Episcopia de acolo și, cu această ocazie, mitropolitul amintește biserica de la Cetățuia, cu hramul Sfinților Arhangheli, zidită de mitropolitul Ungrovlahiei, Teodosie, și care este închinată Mitropoliei. La acea dată biserica avea în posesie două mori și mai multe moșii. Se face mai departe mențiune despre trecerea pe la Mănăstirea Cozia – ctitorită de Mircea cel Bătrân, descriindu-se inscripția din exteriorul bisericii principale, care prezintă ca dată de ctitorire anul 1301, dată ce este eronată, și cea din interior, care prezintă ca dată de ctitorire anul 1386; sunt descrise chiliile (cele vechi dinspre apus fiind dispărute la 1875), biserica, bolnița și cele două paraclise ale mănăstirii. Se amintește mai departe despre trecerea pe la Schitul Ostrov, ctitorit în anul 1493 de Neagoe Basarab și despre vizitarea Mănăstirii Fedelesciur, care a fost începută în prima domnie a lui Grigorie Ghica și terminată de un ucenic al vlădiciei Varlaam, numit Ghenadie, ce va deveni mai târziu, pe la 1700, egumenul Mănăstirii Argeșului.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom* III (1876-1877), 1, p. 6-22.

La începutul cărții a III-a, mitropolitul Neofit I oferă informații despre capul Sfântului Mercurie și despre trecerea pe la Mănăstirea Titireciu despre care aflăm că a fost ctitorită de spătarul Mihail, are hramul Sfântul Ioan Hrisostom și că, la data trecerii mitropolitului Neofit I, nu era închinată. Mai departe, se amintește de trecerea pe la Schitul de maici Zlătioara ce are hramul Sfântului Ierarh Nicolae. Vizitarea Mănăstirii Govora prilejuiește o scurtă descriere a bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului și este redată pisania acesteia. Următoarea oprire se va face la Mănăstirea Dintr-un Lemn, despre care aflăm că are hramul Nașterea Maicii Domnului, mitropolitul Neofit I consemnând apoi tradiția ctitoririi mănăstirii. Este redată, apoi, pisania bisericii și se amintește despre icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, aflată în acest sfânt lăcaș. Călătoria a continuat cu trecerea pe la mănăstirea de călugărițe Surpatele, ce are hramul Sfinții Arhangheli, despre care aflăm un fapt foarte interesant dintr-o notă de subsol și anume că, la 1876, era transformată în biserică de mir.

Mănăstirea Bistrița a fost următorul obiectiv al călătoriei, despre aceasta scriindu-se că a fost ctitorită de Barbu Craiovescu în 1518 și că are hramul Ador-

mirea Maicii Domnului. Mitropolitul Neofit I reproduce pisania mănăstirii, precum și o altă pisanie, mai veche, aflată tot în biserică, fiind enumerate apoi câteva din odoarele mănăstirii alături de moaștele adăpostite în acest sfânt lăcaș.

Trecerea pe la Mănăstirea Arnota a consemnat că are hramul Sfinților Arhangheli, ctitorul fiind Matei Basarab, care este înmormântat aici. Este redată inscripția de pe mormântul acestuia. Mitropolitul amintește în continuare hrisovul lui Grigorie Ghica în care se arată că Matei Basarab a fost înmormântat în Târgoviște în biserica domnească însă domnul Mihnea, din cauza vremurilor de restriște, a mutat osemintele lui Matei Basarab la Arnota. Se enumeră, apoi, moaștele sau părțilele de moaște aflate în biserica mănăstirii.

Vizita la Mănăstirea Hurezi, ctitorită de Constantin Brâncoveanu, a prilejuit consemnarea pisaniei din interiorul bisericii a inscripțiilor din biserică, a mai multor materiale referitoare la istoria sfântului lăcaș monahal precum și a inscripțiilor găsite pe bisericuțele din împrejurimile mănăstirii. În finalul acestui articol este amintită trecerea mitropolitului Neofit pe la un metoc al Mănăstirii Hurez, ce are hramul Schimbarea la Față și care se numește Stoiceni.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom* III (1876-1877), 5, p. 175-183.

În capitolul IV al cărții a doua mitropolitul Neofit I relatează mai întâi trecerea sa pe la Mănăstirea Vieroș, despre care aflăm că are hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, ctitor fiind Ivașcu Golescu. Este prezentat conținutul pisaniei aflate în interiorul bisericii. Următorul popas a fost la Mănăstirea Valea, ce are hramul Sfânta Treime și a fost ctitorită de Radu Vodă Paisie la 1534. La data trecerii lui Neofit I – 1746 – era închinată la o mănăstire din Rumelia. Este redată pisania bisericii.

Trecerea pe la Mănăstirea Aninoasa a consemnat că are hramul Sfântul Nicolae, ctitorul ei fiind Tudoran Aninoșanu, mănăstire înnoită de mitropolitul Ungrovlahiei Daniil, iar spre finalul descrierii se redă pisania bisericii. Urmează apoi prezentarea vizitei la Mănăstirea Dolgopol (Câmpulung). Despre aceasta aflăm că a fost ctitorită de Radu Negru Voievod la 1215 cu hramul Adormirea Maicii Domnului. Cu trecerea timpului, s-a ruinat și a fost restaurată de Matei Basarab la 1636 fiind redată mai departe atât pisania din vremea lui Radu Negru, cât și cea din vremea lui Matei Basarab, precum și inscripția de pe mormântul lui Nicolae Alexandru Voievod. Mitropolitul Neofit face și o descriere a împrejurimilor mănăstirii, a bisericii acesteia și a tablourilor votive aflate aici.

Ghenadie al Râmnicului, „Mitropolia Ungrovlahiei Neofit I (1738-1754). Miruirea”, în: *BORom* XIV (1890-1891), 8, p. 654-656.

Este redată apologia și explicarea mitropolitului Neofit I din 1747, trimisă către Constantin Voievod, fiul lui Nicolae Mavrocordat, care a cerut explicații asupra motivației arderii untdelemnului înainte icoanei sfântului a cărui pomenire se prăznuiește și a mirungerii credincioșilor cu el. Mitropolitul aduce argumente în favoarea afirmației „preoții să ungă pe creștini cu unt-de-lemn din candela ce arde înaintea sfintei icoane a sfântului ce se serbează”.

Ghenadie al Râmnicului, „Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I”, în: *BORom* XIV (1890-1891), 9, p. 718-724.

Ne este prezentată cea de a doua notă a mitropolitului Neofit I făcută cu prilejul vizitei sale canonice din 1747. Mitropolitul menționează trecerea sa pe la diferite moșii ale Mitropoliei și ale boierilor, trecerea prin orașele Slatina, Pitești, Târgoviște și prin alte locuri. Cu prilejul acestei vizite pastorale, sunt amintite și vizitele pe la mănăstirile: Găiseni (despre care aflăm ca are hramul Sfântul Nicolae și că la 1747 nu era închinată), Râncăciiov (despre care aflăm că are hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului și că era, la acea vreme, neînchinată), Cotmeana (ctitorită de Mircea cel Bătrân), Glavacioc (ctitorită de Vlad Călugărul în 1496), Nucet, Dealul, Snagov, cât și pe la schiturile: Greci (despre care aflăm că era închinat Mitropoliei și sunt prezentate unele amănunte referitoare la moșiile acestui schit), Gâlmeile sau Gâlmeiele (schit care era metoc al Mitropoliei) și Rupturi (metoc al Mitropoliei).

Erbiceanu, C., „Documente referitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom* XXIII (1899-1900), 2, p. 126-156.

Sunt reproduse 20 documente.

Primul se referă la istoria tipografiei. Aflăm astfel că mitropolitul Ungrovlahiei Neofit (1738-1753) a reluat imprimarea de cărți bisericești – proces ce, din păcate, aproape a stagnat după domnul Constantin Brâncoveanu, iar pentru aceasta a trebuit să refacă tipografia Mitropoliei Țării Românești. Documentul arată care erau cheltuielile necesare pentru tipărirea cărților, întreținerea unei tipografii și plata meșterilor care, uneori, erau scutiți de dări.

Nedelescu, Emil, pr., „Călătoria Mitropolitului Neofit în Țara Românească”, în: *MitrOlt* X (1958), 5-6, p. 426-433.

Articolul redă vizita canonică a mitropolitului Neofit Cretanul în Țara Românească din 1746. Cu acest prilej, se prezintă date despre biserica Episcopiei Râmnicului, despre biserica Mănăstirii Curtea de Argeș, despre Cozia (este menționată clopotnița care astăzi nu mai există), despre mănăstirile Govora, Dintr-un Lemn, Surpatele, Bistrița și Hurezi.

Mihordea, V., „Un colaborator al lui Constantin Mavrocordat la desființarea rumâniei: Mitropolitul Neofit (1738-1753)”, în: *BORom* LXXXIII (1965) 7-8, p. 715-734. Cu anexe.

Autorul este preocupat să scoată în evidență rolul deosebit pe care l-a avut mitropolitul Neofit (1738-1753), în viața frământată a primei jumătăți a secolului al XVIII-lea din Țara Românească, unde conducerea de stat a căutat forme de reglementare a raporturilor dintre stăpânii de moșii și locuitorii aserviți. Reformele lui Constantin Mavrocordat, impuse de realitățile social-economice au urmărit atât modernizarea instituțiilor, cât și desființarea rumâniei, domnul având colaborator efectiv și sfătuitor pe mitropolitul țării, Neofit Cretanul.

Figură luminată și spirit progresist, Neofit a fost unul dintre cei mai însemnați arhieri ai Țării Românești, care s-a evidențiat printr-o serie de activități culturale și social-economice: cărturar prin curentul de traduceri în limba română a cărților bisericești și prin scrierile sale, a introdus în Țara Românească însemnarea actelor scrise cu anul de la Hristos și începerea fiecărui an de la 1 ianuarie; a fost, apoi, mai presus de acestea, un om practic și un bun administrator, cumpărând pentru Mitropolie nenumărate moșii cu pământ, mori, case și animale (ex. moșiile Tobolea, Cucueți). În afară de buna gospodărire a averii Mitropoliei, contribuția lui Neofit se face simțită și în actele însemnate ale vieții de stat, participând la elaborarea „Constituției” din 1741 în care interesele Bisericii și ale slujitorilor ei se bucură de cea mai mare atenție.

Eliberarea de rumânie devenise în acea vreme o problemă de stat și domnul, cu colaborarea mitropolitului, a căutat să o rezolve în etape, spre a nu întâmpina ostilitatea boierilor. La 12 ianuarie 1746, Divanul Țării Românești, prezidat de mitropolitul Neofit, judecă neînțelegerile dintre Mănăstirea Bistrița și rumânii din satele Vaideei și Cândoi, hotărându-se răscumpărarea lor. Hrisovul de la 26 noiembrie 1745, completat cu discuțiile din Divanul țării de la 1 martie 1746, a deschis drumul celorlalte faze ale actului de reformă privind eliberarea de rumânie a celor veniți de peste graniță, iar apoi a tuturor locuitorilor dependenți. Răscumpărările făcute de domn cu bani din vistierie sau eliberarea făcută de mitropolitul Neofit cu propriile lui sacrificii materiale, întăreau convingerea că se căutau formule pentru a învinge ultimele rezistențe opuse de stăpânii interesați.

În continuare, autorul prezintă și alte preocupări ale mitropolitului care, deși străin de origine, s-a identificat în țară cu realitățile românești, contribuind la răspândirea cunoștințelor de carte în lumea satelor. Ca exemplu este dat „așezământul școlar de la Pătroaia” care, potrivit hrisovului de la 1746, întărit și adăugit de domnii următori, este prevăzut ca învățământ gratuit pentru școlari. Mitropolitul Neofit a reînființat un târg la Pătroaia de 10-12 zile, iar toate taxele încasate în timpul bălciului erau folosite pentru susținerea gratuită a școlii. Neofit a participat la manifestările de opoziție contra lui Matei Ghica, a cărui guvernare apăsa deopotrivă pe boierii pământeni, țărănimea și păturile orașenești. Mișcarea populară condusă de mitropolitul Neofit a avut ca rezultat determinarea Porții de a scoate din scaun pe domnul pe care nu-l mai vroia mulțimea. De aceea, se creează o serie de comploturi împotriva mitropolitului, iar acesta, bolnav fiind, moare în 1753, data exactă a morții fiind controversată.

Turcu, C. Nicolae, magistrand, „Din trecutul bisericii noastre. Activitatea Mitropolitului Neofit I al Ungrovlahiei (1738-1753)”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 5-6, p. 533-551.

Mulți greci s-au refugiat în țara noastră din cauza prigonirii otomane, stabilindu-se pe lângă mănăstiri și curți domnești. Dintre călugării greci, mulți au fost străluciți cărturari și reprezentanți ai tradiției ortodoxe bizantine. Printre ei se afla și Neofit I cretanul, grec învățat, născut în insula Creta. În țară, el a fost dascălul lui Alexandru, fiul domnului Constantin Mavrocordat și s-a bucurat de biblioteca

Mănăstirii Văcărești, integrând-o printre cărțile personale, pe care le-a donat ulterior Bibliotecii Mitropoliei din București. La 27 ianuarie 1737, Constantin Mavrocordat a obținut aprobarea patriarhului ecumenic Neofit al VI-lea și l-a numit pe Neofit Cretanul ca mitropolit al Mirelor. Ajutându-l pe mitropolitul Ștefan al Ungrovlahiei (1731-1738), domnul îl aduce la curte. În 1738, Ștefan moare iar Neofit obține strămutarea în scaunul Ungrovlahiei și confirmarea alegerii sale din partea Constantinopolului. El introduce obișnuința datării actelor scrise cu anul de la Hristos.

Sunt aduse apoi detalii din timpul păstoririi sale. Sfetnic apropiat a lui Constantin Mavrocordat, a participat la elaborarea „Constituției” din 1741, în care înscrie forme concrete de gospodărire a mănăstirilor și drepturi ale preoților. Ca mitropolit a avut legături cu Constantinopolul, solicitând consultări canonice privind botezul romano-catolicilor sau luterano-calvinilor veniți la Ortodoxie. În calitate de arhieru, a hirotonit mulți ierarhi, între care Matei Psaltul, ales în 18 august 1746 ca patriarh al Alexandriei. „Condica Sfântă” dă mărturii sumare asupra acestei ceremonii unice, care dovedește marele prestigiu de care se bucura Mitropolia Ungrovlahiei în cadrul Bisericii Răsăritene. Preocupările culturale ale mitropolitului Neofit s-au materializat în înființarea de școli, în fixarea salariilor profesorilor din dări care se luau de la preoți, tipărirea cărților bisericești în limba română necesare serviciului divin, scrierea unor lucrări: „Însemnările de călătorie ale mitropolitului Neofit I prin Eparhia sa”(1746-1747). Se îmbolnăvește și moare în iulie 1753.

Caratașu, Mihai; Cernovodeanu, Paul; Stoicescu Nicolae, „Jurnalul călătoriilor canonice ale mitropolitului Ungrovlahiei Neofit I Cretanul”, în *BORom* XCVIII (1980), 1-2, p. 243-315.

Scris în limba greacă jurnalul tradus de cei trei autori aduce pentru istoria biseicii ortodoxe române numeroase informații valoroase și în același timp inedite. În introducerea se face o scurtă descriere a vieții autorului dar și a manuscrisului în sine păstrat la Biblioteca Academiei Române sub cota „manuscris românesc 2106”. Se amintesc cele două itinerarii. În prima călătorie (de 12 săptămâni) s-au vizitat șase județe (Pitești, Curtea de Argeș, Râmnicu-Vâlcea, Ocele Mari, Câmpulung și Târgoviște), 20 de așezări rurale, 19 mănăstiri și schituri, 16 biserici de mir. Sunt consemnate numeroase pisanii, inscripții, pomelnice.

Jurnalul din cea de-a doua călătorie a consemnat parcurgerea a opt județe în curs de 11 săptămâni, vizitându-se 26 așezări rurale, 14 mănăstiri, schituri și metohuri, 14 biserici de mir.

După ampla introducere înțesată cu importante note explicative de subsol se trece la prezentarea traducerii propriu-zise.

FILARET I (1754-1760)

Răuțescu, Ioan, pr., „Două acte privitoare la Mitropolitul Filaret I”, în: *BORom* XLIV (1926), 2, p. 69-71.

Sunt redată două hotărâri ale mitropolitului Filaret I (1754-1760). Prima datează din 1756 și se referă la un litigiu între moșnenii din comuna Gemenea (jud.

Dâmbovița) și Mănăstirea Sfântul Gheorghe Nou, ce are ca obiect o moșie. A doua hotărâre datează din 1757 și se referă la un litigiu între mai multe persoane (preoți, monahi și moșneni din satul Drăghici din jud. Muscel) referitor la o altă moșie. În această a doua hotărâre, sunt amintiți mitropolitul Neofit, despre care aflăm dintr-o notă de subsol că era grec de neam și că a păstorit între anii 1738-1754, și arhi-mandritul Nicodim Belețeanu, despre care se scrie că a fost orânduitor ca egumen la Mănăstirea Câmpulung în 1737 și că a trecut la cele veșnice în 1762.

Răuțescu, Ioan, pr., „O carte de judecată a Mitropolitului Filaret”, în: *BORom* XLIV (1926), 4, p. 179-181.

Este reprodusă o carte de judecată dată de mitropolitul Filaret I al Ungrovlahiei (1754-1760), referitoare la litigiul dintre moșnenenii din Gemeneni (Dâmbovița), care îl aveau în frunte pe popa Oprea și Mănăstirea Sfântul Gheorghe Nou, ce avea ca obiect o moșie. Este redat apoi un fragment dintr-un document de la Ipsilanti, din 1780, care face referire la cartea de judecată a mitropolitului Filaret. Despre acesta din urmă aflăm că era grec de neam și că înainte de a ajunge mitropolit, a fost egumen la Mănăstirea Sfânta Ecaterina din București.

GRIGORIE AL II – LEA (1760-1787)

Erbiceanu, Constantin, „Documente privitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom* XIII (1889-1890), 11, p. 677-688.

Documentul nr. 2 este un hrisov din 1758 și din el aflăm că domnul Nicolae Mavrocordat i-a încredințat „Vlădiciei Miron” veniturile și administrația Mănăstirii Glavacioc. Despre acest vlădică, Constantin Erbiceanu scrie că ar fi una și aceeași persoană cu mitropolitul Grigorie ce a păstorit între 1760-1787, care a purtat înainte de a fi mitropolit și numele de Miron.

Răuțescu, Ioan, preot, „Două acte privitoare la Mitropolitul Grigorie al II-lea”, în: *BORom* XLIII (1925), 6, p. 335-336.

Sunt redate: scrisoarea mitropolitului Grigorie (1760-1787) către sătenii din Băilești, în care acesta îi îndeamnă pe săteni să contribuie cu ce pot la construirea bisericii din satul lor, și jalba pe care o face un anumit Șerban către mitropolitul Grigorie împotriva unui preot numit Matei. În urma acestei jalbe mitropolitul îl pune pe protopopul regiunii respective să cerceteze cea pricină și să facă dreptate.

Florea, Lucian, ieromonah magistrand, „Activitatea culturală a lui Grigorie al II-lea de la Colțea, mitropolitul Ungrovlahiei (1760-1787)”, în: *StTeol*, Seria a II-a, XV (1963), 3-4, p. 220-231.

Cititorului îi este descrisă activitatea mitropolitului Grigorie într-o perioadă istorică tulbură, în care s-au perindat 12 domni fanarioți. Sunt abordate: interesul pentru cultura grecească, relațiile cu vechile patriarhii, dorința de a traduce și tipări pentru români, organizarea școlii de la Mitropolie.

COSMA POPESCU (1787-1792)

C., E., „Data morții Mitropolitului Grigorie și alegerea Mitropolitului Cozma”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 4, p. 397.

Mitropolitul Grigorie a trecut la cele veșnice în data de 18 septembrie 1787. Cozma a fost ales ca mitropolit la 26 septembrie 1787, iar documentul prin care patriarhul ecumenic l-a recunoscut pe Cozma ca mitropolit, a fost dat la data de 10 octombrie 1787.

Mateescu, C. N., profesor, „Însemnări. Despre origina ardeleană a Mitropolitului Cosma”, în *BORom* L (1932), 9, p. 586-589.

Articolul de față se constituie într-un demers de identificare a originii episcopului Cosma, odată cu care se stabilesc și câteva repere biografice importante. Acesta a slujit în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, întâi ca episcop al Buzăului (1764-1787), apoi ca mitropolit al Ungrovlahiei (1787-1792). Până la alegerea sa în funcția de episcop nu s-a știut nimic cu precizie.

Datele referitoare la locul nașterii diferă: unii susțin că ar fi din județul Argeș, alții susțin că ar fi de baștină chiar din București. Ambele opinii se dovedesc, însă, a fi false, lucru demonstrat de Silviu Dragomir, profesor la Universitatea din Cluj, într-un studiu cu numeroase documente pe care le publică spre argumentare, în care amintește despre figurile importante în lupta cu Biserica unită din Transilvania. Acesta invocă personalitatea lui Popa Cosma din Deal, prezentându-l ca pe unul dintre cei mai energici și mai neînfricați luptători ai luptei pentru apărarea credinței strămoșești. Acesta ar fi aceeași persoană cu cel care va deveni episcop și mitropolit, unul dintre mucenicii neamului.

Astfel, în contextul luptelor românilor ortodocși din Ardeal cu catolicii și cu uniții, după ce a fost preoțit în 1745 în Țara Românească de mitropolitul Neofit, întră în confruntare directă cu cei care începuseră a-i prigoni pe adevărații creștini, până în 1756. În 1751 el a fost prins și aruncat în închisoare, alături de familia sa (îi moarte copilul de un an) și de alți apărători ai Ortodoxiei. Datorită stăruințelor ministrului rus pe lângă Curtea de la Viena va fi eliberat în 1752. Odată cu schimbarea ministrului rus, va fugi la Mănăstirea Curtea de Argeș, de teama de a nu fi din nou închis, la Nicolae Pop din Balomir, prieten de luptă, călugărit sub numele de Nichifor, ajuns între timp arhimandrit și mare egumen la această mănăstire. Cosma va mai face incursiuni în Ardeal, pentru a-i îmbărbăta pe cei care luptau pentru apărarea dreptei credințe, făcând numeroase rapoarte din satele pe care le-a colindat, pe care ulterior le va trimite ministrului de la Carlovitz.

Între 1744 și 1762 luptele confesionale au reprezentat un bun prilej de emigrare, mulți dintre românii din Transilvania stabilindu-se în satele mai puțin populate de sub munți, sau chiar întemeind altele noi. În 1750, Grigore II Ghica dă chiar un decret prin care li se dă voie să se așeze în țară, scutindu-i de orice dări. După ce valorile de români au început a se stabili, era nevoie de întemeierea unui „așezământ bisericesc”. Acest lucru îl va realiza Cosma, împreună cu alți doi coloniști mai înstăriți, Ivan Moțca și Stanca Diaconeasa. Înăluntru bisericii (1755-1757) încă li se

văd chipurile zugrăvite, precum atestă autorul studiului de față, preluând informațiile din cartea profesorului clujean amintit mai sus. Între timp, pierzându-și soția, Cosma a intrat în monahism, trecând apoi ca preot la Mitropolia din București.

În 1764, este ales episcop al Buzăului, fiind omul de încredere al mitropolitului Grigorie al II-lea. Din actul alegerii, se vede că, împreună cu el, au mai candidat alți doi preoți, dintre care unul era arhimandritul Nichifor, prietenul său. În timpul episcopatului, s-a îngrijit mereu de soarta ctitoriei sale, construind un rând de chilii, o cișmea și două clopote, mai târziu închinând-o Mănăstirii Curtea de Argeș, pentru a-i servi ca metoh, fără însă, a înceta a fi biserică pentru enoriași! Articolul aduce cu sine și un „act” doveditor în acest sens, inscripția de pe clopotul mare.

Filliti, Ioan C., „O lămurire despre Mitropolitul Munteniei Cosma Popescu și biserica din Ursoaia (Buzău)”, în *BORom* LI (1933), 5-6, p. 200-205.

Autorul redă informațiile lui C.N. Mateescu, potrivit cărora mitropolitul Cosma ar fi ardelean, identificându-l cu un anume Cosma Ierei, preot venit în Muntenia cu soția și cu un copil, care au murit ulterior. Autorul nu este, însă, de acord cu această opinie, aducând mai multe argumente, după izvoarele existente.

Astfel, mitropolitul avea numele de botez Mihail și pare să fi avut numai trei frați, consemnați în câteva documente: șetrarul Iordache Popescu, Badea polcovnicul Popescu și Teodosie monahul, ultimul fiind și ctitorul bisericii din Ursoaia, comuna Rusovăț, județul Buzău, așa cum arată și pomelnicul mănăstirii pe care autorul îl redă și îl explică. În final, se menționează că originea mitropolitului rămâne necunoscută și că, viitorul mitropolit va fi fost Cosma, egumenul Mănăstirii Dealul la 1761, protosinghel în 1762 și episcop al Buzăului în 1763 și 1787, perioadă din care i-au rămas câteva peceti. Ca mitropolit, a fost ales la 9 octombrie 1787 și a murit în funcție la 12 septembrie 1792, chipul fiindu-i pictat în biserica de la Călugăreni, comuna Tărtășești, Ilfov.

Voinea, Ion-Vasile, pr. doctorand, „Cosma Popescu, Mitropolitul Ungrovlahiei (1787-1792)”, în: *BORom* XCIII (1975), 3-4, p. 447-455.

Cosma Popescu s-a născut în 1730 în satul Flămânzești. În 1748 a fost ales ecleziarh al Mitropoliei. Între 1759-1761 a fost starețul Mănăstirii Dealul. La 30 septembrie 1763 a fost ales episcop al Buzăului până la 9 octombrie 1787 când a fost numit mitropolit al Ungrovlahiei. La 3 septembrie 1792 a trecut la cele veșnice. Articolul conține și informații cu privire la activitatea sa ca mitropolit.

FILARET II (1792-1793, anterior la Râmnic (1780-1792))

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolia Ungrovlahiei . Filaret II”, în: *BORom* V (1880-1881), 5, 3, p. 14-327.

Articolul începe cu descrierea stării politice, economice și a Bisericii Ungrovlahiei la sfârșitul secolului al XVIII-lea fiind prezentate apoi datele biografice ale lui Filaret până la suirea sa pe tronul Episcopiei de Râmnic. Aceste date sunt preluate

dintr-un manuscris grec intitulat „Adunare de diferite epistole politice”, precum și din unele documente contemporane.

Dintr-o epistolă a patriarhului Neofit către Filaret și din răspunsul acestuia din 1792, aflăm că Filaret și Neofit au fost discipoli ai mitropolitului de Târnovo, Partenie. Filaret era de origine grec, a devenit arhimandrit de scaun al Mitropoliei Ungrovlahiei, a fost hirotonit apoi mitropolit al Mirelor, iar în această calitate l-a ajutat pe episcopul Râmnicului, Chesarie, la traducerea și tipărirea Minei în limba română.

În finalul articolului este prezentat Filaret în calitate de episcop de Râmnic și activitatea lui în această eparhie.

Filaret a fost strămutat de la Mitropolia Mirelor la Episcopia Buzăului, ceea ce a însemnat coborârea unui mitropolit la rangul de episcop. Este redat actul patriarhului Sofronie, prin care permite această strămutare, comițând astfel două ilegalități: numirea abuzivă, împotriva canoanelor, a unui ierih și retrogradarea unui mitropolit la rangul de episcop. Mai este prezentată și combătută opinia conform căreia Filaret a fost stareț la Mănăstirea Căldărușani și că s-ar fi ocupat cu traducerea Bibliei la această mănăstire, Biblie tipărită în 1780.

În articol sunt menționate și câteva traduceri ale lui Filaret făcute în perioada în care el a fost episcop de Râmnic și anume: Sf.Liturghie, „Cuvântul cuviosului părintelui nostru Teodor Studitul”, „Cuvântul părintelui nostru Dorotei”.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Mitropolia Ungrovlahiei . Filaret II”, în: *BORom V* (1880-1881), 7, p. 443-463.

Articolul se referă la ridicarea lui Filaret la treapta de mitropolit al Ungrovlahiei și activitatea lui în această funcție. Sunt redată cele două epistole ale patriarhului ecumenic, una către domnul Mihai Șuțu și alta către mitropolitul Grigorie titularul Stavropoliei, în care îi îndeamnă să mute pe Filaret la Mitropolia Ungrovlahiei. Numirea lui Filaret ca mitropolit s-a făcut prin strămutare din ordinul domnului Mihai Șuțu. Este prezentat contextul (restaurarea Mănăstirii Cernica) în care mitropolitul Filaret II îl pune pe Gheorghe ca superior al mănăstirilor Cernica și Căldărușani și cum acesta ajunge, în 1793, superior doar al mănăstirii Căldărușani. Ghenadie Enăceanu conchide că sub păstorirea lui Filaret II Biserica Țării Românești se grecizase cu totul.

Filaret II a demisionat la 20 sau 23 septembrie 1793. Referitor la demisia lui, autorul scrie că aceasta s-ar fi datorat stării precare de sănătate. Ca argumente în favoarea acestei afirmații stau o epistolă către patriarhul ecumenic și una către domnul Moruzi. Altă ipoteză a motivului demisiei este nemulțumirea boierilor țării, care, profitând de victoria Rusiei asupra Turciei și datorită faptului că Filaret a contribuit la deznaționalizarea bisericii, i-au cerut domnului Moruzi să-l îndepărteze din scaun pe Filaret și să se aleagă alt mitropolit ținându-se seama de obiceiul locului. În final este prezentat actul lui Filaret care, ca fost mitropolit al Ungrovlahiei, îl desemnează ca succesor al său pe Dositei.

Melchisedec, episcopul Romanului, „Schite biografice din viața Mitropolitului Ungrovlahiei Filaret al II-lea, 1792. Și ale altor persoane bisericești cu care el a fost în relații strânse”, în: *BORom* XI (1887-1888), p. 3-43.

La începutul articolului este înfățișată situația politică și bisericească a românilor din Principate, în secolul al XVIII-lea. Referitor la situația bisericească, se amintește despre mitropolitul Ungrovlahiei, Grigorie (1760-1787), un produs al școlii grecești, bărbat erudit, de origine română. Ucenicii săi au fost Cosma episcopul de Buzău, Chesarie al Râmnicului și Filaret, care a ajuns și el pe scaunul Episcopiei Râmnicului. Sunt înfățișate cărțile tipărite de mitropolitul Grigorie: „Evangelhia” (1760); „Apostolul” și „Învățăături pentru spovedanie” (1764); „Cazania” și „Cuvintele Sfântului Simeon al Tesalonicului” (1765); „Minei” (1766); „Psaltire” (1767); „Penticostarul Triod” (1768); „Liturghier”; „Penticostar” (1780) însă, cea mai însemnată lucrare a mitropolitului Grigorie a fost traducerea celor „12 Mineie” din limba greacă în limba română, toate fiind tipărite la Episcopia de Râmnic.

Autorul redă apoi o descriere a Mănăstirii Cozia, inserată într-o „Cosmografie” din 1766, găsită în biblioteca episcopului Dionisie al Buzăului. În descrierea menționată mai sus și prezentată în articol, se amintește despre mănăstirile: Tismana și Curtea de Argeș, precum și despre Schitul Pătrunsa. Referitor la situația bisericească, autorul amintește și despre Starețul Paisie (Velickovski). Acesta, în 1763, s-a stabilit cu acordul mitropolitului Gavriil Callimachi și a domnului Moldovei la Mănăstirea Dragomirna, însă, ca urmare a faptului că Bucovina, de la 1775, a trecut sub stăpânire austriacă, Paisie s-a mutat, stabilindu-se la Mănăstirea Secu și apoi la Neamț. Aici, împreună cu ucenicii, s-au ocupat de traducerea cărților bisericești din limba greacă în limba română și limba rusă. Episcopul Melchisedec prezintă ucenicii lui Paisie care s-au ocupat cu traducerea cărților din limba greacă în limba română: arhimandritul Macarie, cuviosul Ilarion, Gherontie starețul, mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei (cel menționat mai sus), ierodiaconul Ștefan, schimonahul Isaac. Se precizează că Paisie a avut ucenici și în Muntenia, unul dintre aceștia fiind și Gheorghe, stareț al mănăstirilor Cernica și Căldărușani. P.S. Melchisedec al Romanului amintește, apoi, de Chesarie, care a fost episcopul Râmnicului între 1773-1780.

Referitor la activitatea lui Chesarie aflăm că acesta a tipărit Mineiele traduse de mitropolitul Grigorie și a realizat prefețele lor. Autorul prezintă o scurtă analiză a acestor prefețe – din prefața „Mineiului de pe luna octombrie” aflăm că a fost tipărit în 1776, aceasta atestând faptul că mitropolitul Grigorie este cel care a tradus „Mineiele” în limba română. Din prefața „Mineiului pe luna noiembrie”, aflăm că a fost tipărit în 1778, regăsindu-se aici date despre istoria românilor, cu referire, mai ales, la domnia lui Alexandru Ipsilanti. Din prefața „Mineiului pe luna decembrie” aflăm că a fost tipărit în 1779. Din prefața Mineiului pe luna ianuarie, aflăm că a fost tipărit în 1779; aici Chesarie amintește despre originea românilor, această prefață fiind reprodușă aproape în întregime în articol. În prefața „Mineiului pe luna februarie” se scrie că a fost tipărit în 1779, iar aici Chesarie amintește despre istoricul și sărbătorile lunii. Mineiul pe luna martie a fost tipărit în 1780 anul în care Chesarie a trecut la cele veșnice.

După el a urmat în scaunul Episcopiei de Râmnic, Filaret. Din „Condica Sfântă” a Mitropoliei din București aflăm că episcopul de Râmnic a fost ales dintre Grigorie, egumenul Mănăstirii Dealul, arhimandritul Ștefan de la Mănăstirea Bistrița și Filaret mitropolitul Mirelor. Ca episcop titular al Râmnicului, Filaret s-a ocupat de continuarea tipăririi „Mineiilor”. Astfel, în 1780, el a tipărit la Episcopie „Mineiele” pe lunile mai, iunie și iulie, scriind personal prefețele acestora. P.S. Melchisedec prezintă o analiză a acestor prefețe în care Filaret amintește despre numirile fiecărei luni și sărbătorile importante din cadrul fiecăreia.

Melchisedec, episcopul Romanului, „Schیțe biografice din viața Mitropolitului Ungrovlahiei Filaret al II-lea, 1792. Și ale altor persoane bisericești cu care el a fost în relații strânse”, în: *BORom XI* (1887-1888), 2, p. 126-163.

P.S. Melchisedec amintește despre activitatea cărturărească a lui Filaret și despre viața sa. Pe timpul când a fost arhimandrit al Mitropoliei din București, a tipărit în 1775, în tipografia Episcopiei de Râmnic, „Omiliarul”, Cuvântul Sfântului Macarie cel Mare al Egiptului. În 1777, pe când era mitropolit al Mirelor, împreună cu Chesarie al Râmnicului a tipărit „Antologhiul”. În perioada în care a păstorit Episcopia Râmnicului, Filaret a continuat tipărirea „Mineiilor”, tipărire începută de predecesorul său, Chesarie. Astfel, în 1780, a tipărit „Mineiele” pe lunile aprilie mai, iunie, iulie, august și septembrie.

În continuare sunt înfățișate conținutul și descrierea prefețelor mineiilor pe lunile august și septembrie, prefețe scrise de Filaret. Referitor la prefața pentru „Mineiul din luna septembrie”, aflăm că ea lipsește, însă o referire la aceasta se face în prefața „Mineiului” tipărit la Buda în 1805. Filaret, în calitate de episcop de Râmnic, a mai tipărit: în 1781 – „Cazania”; în: anul 1782 – „Molitifelnicul”; în: 1784 – „Cuvintele Sfântului Teodor Studitul”, „Catavasierul”, „Psaltirea”, „Cazania”, „Evanghelia”; în: 1785 – „Penticostarul”; în: 1786 – O nouă ediție a „Mineiilor” și „Triodul”; în: 1787 – „Liturghier”, „Slujba Sfântului Stelian”.

Autorul redă câteva pasaje din scrisoarea din 1787, trimisă de Ianaki Văcărescu lui Filaret. Din epistolă aflăm că Ianaki Văcărescu i-a trimis lui Filaret, spre observare și criticare, „Gramatica” realizată de el. Aceasta a fost tipărită în același an la tipografia Episcopiei de Râmnic. Se mai prezintă o scrisoare a călugărului ungar Alexie, trimisă în 1783 către Cneazul Potemkin. În aceasta, Filaret este calomniat și considerat un intrigant. În 1792, Filaret ajunge pe scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei. Sunt prezentate, în rezumat, actele aflate în Condica Sfântă, ce fac referire la strămutarea lui Filaret de la Episcopia Râmnicului la Mitropolia Ungrovlahiei.

Referitor la activitatea sa ca mitropolit aflăm că în 1792 a tipărit „Cazania” și a pus sub oblăduirea starețului Gheorghe mănăstirile Cernica și Căldărușani. Tot în acest an el și-a făcut testamentul în care și-a exprimat dorința ca întreaga sa avere să fie folosită pentru realizarea unor adăposturi pentru sărmani. Se prezintă părerea lui Ghenadie Enăceanu, conform căreia Filaret, cât a păstorit Mitropolia Ungrovlahiei, a nenorocit Biserica țării!

În 1793, Filaret își dă demisia din scaunul Mitropoliei pe motiv de boală. De asemenea, este înfățișată poziția lui Ghenadie Enăceanu, în ceea ce privește această chestiune. Revenind la biografia mitropolitului, P.S. Melchisedec scrie că nu se știe data morții lui, dar cert este că Filaret, la anul 1795, era încă în viață, fiindcă atunci a tipărit, la Episcopia de Râmnic, „Cuvântul Sfântului Macarie Egipteanul”. În finalul articolului este prezentată o descriere a colonelului Papazoglu, a „cișmelei Mitropolitului Filaret”.

Erbiceanu, C., „Enciclica canonică a episcopului de Râmnic, Filaret”, în: *BORom XV* (1891-1892), 6, p. 403-421.

Este prezentată prima enciclică canonică dată de episcopul de Râmnic, Filaret (1780-1792), către protoiereii din Eparhia sa. Această pastorală conține referiri la ctitorirea de biserici (nimeni nu trebuie să ctitorească biserică fără binecuvântarea episcopului), cercetarea bisericilor din Eparhia Râmnicului, modul păstrării Sfintei Euharistii și a veșmintelor preoțești.

Notele de subsol conțin o scurtă biografie a lui Filaret – care era de origine din Ioanina și, datorită meritelor sale cărturărești (a lucrat împreună cu predecesorul său, Chesarie, la traducerea „Mineiilor” în limba română), a fost ridicat la rangul de episcop de Râmnic. A păstorit această Episcopie de la 1780 până la 1792, când a fost ales ca mitropolit al Ungrovlahiei. A rămas în noul scaun doar o scurtă perioadă, de la 1792 la 1793.

Sunt menționate referiri la cuvântul „protopop” – etimologie și ce presupune să aibă cel care deține această demnitate; se fac referiri la veșmintele preoțești – enumerarea și simbolismul fiecăruia.

Erbiceanu, C., „Enciclica canonică a episcopului de Râmnic, Filaret”, în: *BORom XV* (1891-1892), 7, p. 507-521. (continuare).

Acest articol se referă la partea din Enciclica episcopului de Râmnic, Filaret, care conține îndemnul către protoiereu de a cerceta dacă fiecare biserică are cărțile necesare pentru săvârșirea slujbelor de peste an, îndemnul ca niciun preot să nu se mute dintr-o parohie în alta fără știrea episcopului. Notele de subsol se referă la enumerarea cărților de cult care sunt absolut necesare oricărui preot.

Erbiceanu, C., „Enciclica canonică a episcopului de Râmnic, Filaret”, în: *BORom XV* (1891-1892), 8, p. 626-647. (continuare).

Articol conține partea din pastorală episcopului de Râmnic referitoare la faptul ca niciun preot străin să nu slujească decât după ce s-a cercetat dacă acesta a fost hirotonit cu adevărat și unde a fost hirotonit și că cei ce s-au dus peste Dunăre pentru a fi hirotoniți în schimbul unor daruri să nu fie primiți la slujire. Acest din urmă aspect este lămurit de o notă de subsol, din care aflăm că neștiutorii de carte sau cei care erau opriți de la hirotonie pentru o anume faptă, mergeau peste Dunăre, unde erau hirotoniți în schimbul unor daruri.

Tot prin această enciclică, episcopul cerea ca nici un preot să nu cunune pe cineva, până nu a cercetat dacă acea persoană mai are soț/soție în altă parte, iar dintr-o

notă de subsol aflăm că au existat cazuri în care cineva avea soție în altă țară. Se mai cere ca preoții și diaconii care au rămas văduvi, dacă optează pentru viața monahală, trebuie ca înainte să se ducă la mănăstire, să primească blagoslovenie direct de la ierarh pentru a se putea călugări. Mai întâlnim câteva informații despre școlile din Eparhia Râmnicului.

C., E., „Material pentru istoria bisericească națională”, în: *BORom XVI* (1892-1893), 10, p. 805-807.

Sunt redată: o carte de blestem de la 1780 a episcopului de Râmnic Filaret care atestă faptul că înainte de 1780 țara a fost lovită de molime, invazii de lăcuste și actul semnat de Ierotei, învățătorul școlii de grămătică din București, mahalaua Sârbi, act în care se amintește despre gradul de cultură al celor ce se hirotoneau.

C., E., „Documente”, în: *BORom XIX* (1895-1896), 1, p. 72-76.

Sunt redată două documente. Primul este o scrisoare a lui Chesarie Daponte trimisă către mitropolitul Filaret al Ungrovlahiei în 1758. Aflăm că acesta era grec, de origine din Zachint și prin această epistolă Chesarie cere mitropolitului un ajutor financiar pentru Mănăstirea Xiropotamu. Din scrisoare mai reiese că Chesarie Daponte a venit în 1758, cu o părticică din Sfânta Cruce în Moldova, pentru a face o colectă pentru mănăstirea athonită amintită. El a primit ajutor substanțial din Moldova, fiind sprijinit în acest demers de mitropolitul Moldovei, Iacob Putneanu.

Georgescu, Ștefan, diac., „Filaret II Mitropolit al Ungrovlahiei (1792 Septembrie 1793 idem.)”, în: *Consolatorul III* (1900), 2, p. 28-29.

Filaret II se face cunoscut încă din 1776, când era arhimandrit al mitropolitului Grigore II (1760-1787), care, mergând la Petersburg la împărăteasa Ecaterina II (1762-1796), depune jurământul de supunere din partea Țărilor Române. În data de 30 noiembrie 1776, din ordinul patriarhului Sofronie, este hirotonit arhieru cu titlul de mitropolit al Mirelor. Din 1776 până în 1780 împreună cu episcopul de Râmnic Chesarie, lucrează la traducerea și tipărirea celor 12 Mineie. În 1780, pe 9 ianuarie, episcopul Chesarie moare, iar domnul Alexandru Ipsilanti îl roagă pe Sofronie, patriarhul Constantinopolului, să-l mute pe Filaret la Buzău, cu toate că era mitropolit titular al Mirelor.

În 1781 publică „Cazania”, în 1782 „Molitfelnicul”, în 1784 „Cuvintele părintelui Teodor Studitul”, apoi „Catavasierul”, „Psaltirea”, „Cazania” din nou și „Evanghelia”; la 1785 „Penticostarul”, la 1786 o nouă ediție la „Mineie” și „Triodul”; la 1787 „Sf. Liturghie” etc.

G., „Filaret II Mitropolit al Ungrovlahiei (1792 Septembrie 1793 idem.)”, în: *Consolatorul III* (1900), 3, p. 46-47.

Articolul prezintă o scrisoare către Filaret II, episcop de Râmnic din partea lui Ienachi Văcărescu, cel care a tipărit în 1787 prima gramatică în limba română. Este redat conținutul scrisorii. Articolul cuprinde și un alt document din 1783, o scrisoare trimisă de un călugăr, Alexie, cneazului Potemkim. Fiind căzut în dizgrația lui

Filaret, acesta fugise în Rusia și prin scrisoare, el își varsă toată amărăciunea ce o avea asupra episcopului. Articolul nu este finalizat, promițând o urmare.

G., „Filaret II Mitropolit al Ungrovlahiei (1792 Septembrie 1793 idem.)”, în: *Consolatorul III* (1900), 4, p. 63.

Paragraful prezintă urmarea documentului ce redă scrisoarea unui călugăr numit Alexie către cneazul Potemkin în care este ponegrit Filaret, mitropolitul Ungrovlahiei. Articolul nu este finalizat.

G., „Filaret II Mitropolit al Ungrovlahiei (1792 Septembrie 1793)”, în: *Consolatorul III* (1900), 5-6, p. 77- 78.

Articolul îl succede pe cel din *Consolatorul III*, (1900), 4, p. 63. Este precizat faptul că documentul prezentat provine de la călugărul ungurean Alexie, mitropolitul Filaret fiind descris cu multă răutate, deoarece nu i s-au îndeplinit unele dorințe celui dintâi. În ziua de 2 septembrie 1792 moare mitropolitul Cosma, iar domnul Mihail Șuțu convoacă înaltul cler și pe boierii țării, care îl aleg ca mitropolit pe episcopul de Râmnic, Filaret. Este redat conținutul scrisorii domnești trimise în 6 septembrie, la patriarhul Constantinopolului, de domnul Mihail Șuțu.

G., „Filaret II Mitropolit al Ungrovlahiei (1792 Septembrie 1793)”, în: *Consolatorul III* (1900), 8, p. 122-124..

Se continuă „Filaret II Mitropolit al Ungrovlahiei (1792 Septembrie 1793)”, din *Consolatorul III*, (1900), 5-6, p. 77- 78. Este redat procesul-verbal încheiat la alegerea lui Filaret II la Mitropolia Ungrovlahiei, precum și conținutul actului de numire în funcție. Articolul cuprinde și demisia mitropolitului datată din 24 septembrie 1793. În septembrie 1793 este anunțat faptul că, primindu-i-se demisia, în același an a fost ales ca mitropolit Dositei Filitti, episcopul Buzăului, în timpul căruia s-a înființat Episcopia de Argeș.

G., „Filaret II Mitropolit al Ungrovlahiei (1792 Septembrie 1793)”, în: *Consolatorul III* (1901), 12, p. 185-186.

Articolul este ultimul dintre cele dedicate acestui mitropolit. Dintre informațiile prezentate reținem:

- În 1795, se retipărește în RâmnicuVâlcea cartea intitulată „Cuvinte ale Sfântului Macarie Egipteanul”;

- Dealul așezat în partea de sud a Capitalei poartă numele de Dealul Filaret, preluând numele de la ilustrul mitropolit;

- Este prezentat textul conținând informații date de colonelul Papazoglu despre cișmeaua numită a mitropolitului Filaret.

- Mitropolitul lasă prin testamentul din 1792, întreaga sa avere compusă din moșii, hanuri și locuri în București, pentru întreținerea copiilor orfani, dar testamentul se pierde. Din averea sa rămâne doar hanul, pe care îl cumpără guvernul, zidind pe acel loc Teatrul Național.

- Articolul se termină cu o poezie a lui Bolintineanu dedicată lui Filaret II.

Costea, Traian, pr., „Însemnări dintr-o scrisoare pastorală din veacul al XVIII-lea”, în: *BORom* LI (1933), 5-6, p. 213-217.

Prima parte a articolului reproduce îndatoririle pastorale prevăzute într-o scrisoare dată protopopilor și preoților din eparhie de Filaret, episcopul Râmnicului, Nouului Severin, la sfârșitul veacului al XVIII-lea (1780-1792). Autorul găsește asemănări cu o altă pastorală din vremea lui Constantin Brâncoveanu, dată de mitropolitul Teodosie, precum și cu cea a lui Iosif, primul episcop al Argeșului, dată în decembrie 1794. Autorul continuă cu câteva concluzii asupra extraselor din acea pastorală, referitoare la organizarea în Biserica Ortodoxă Română din trecut, pentru ca apoi să redea îndrumările mitropolitului Iosif Gheorghian, din 1886, cu privire la deosebirea dintre intelectualismul laic și educația religioasă-morală, pe care ar trebui să și-o însușească tineretul studios.

La finele articolului, autorul amintește de meritul patriarhului, care a stăruit pe lângă guvern pentru a modifica articolul 61 din Legea Învățământului primar, din 26 iulie 1924, în sensul că „învățământul religios-moral este obligatoriu”.

DOSITEI FILITTI, MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI (1793-1810)

Ghenadie, Craioveanu, „Din istoria bisericească a românilor”, în: *BORom* X (1886-1887), 5, p. 359-363. Cu text în greacă. Cu text în slavonă. Semnăturile consemnate sunt prezentate în facsimil.

Sunt prezentate două gramate, una a lui Iosif al Dramei și alta a mitropolitului Dositei, date în 1801. În ele se amintește despre suferințele creștinilor din Ioanina. Gramata mitropolitului Dositei este semnată, și de Nectarie al Râmnicului și Constandie al Buzăului.

Erbiceanu, C., „Istoria învățământului la români în secolul trecut. Documente inedite”, în: *BORom* XVI (1892-1893), 3, p. 208-234.

Este redat un document din 1801, care cuprinde corespondența dintre mitropolitul Dositei al Ungrovlahiei și stolnicul Dimitrie, ce are ca temă principală jurământul evreilor, debutul ei fiind prilejuită de un proces ce a avut loc între evrei.

C., E., „Documente inedite. Privitoare la istoria națională, politică și bisericească a românilor”, în: *BORom* XVI (1892-1893), 4, p. 302-318.

În finalul articolului este reprodus documentul din 1810 ce conține amănunte despre averea mitropolitului Dositei. În acel an, mitropolitul a fost silit de împrejurări, mai precis obligat de țarul Rusiei, să se retragă, fiind trimis la Mănăstirea Dobrovăț din Moldova. Dositei a cerut se fie lăsat la Mănăstirea Aninoasa și i s-a aprobat, dar, după ce a constatat că aerul de la Aninoasa nu îi prieste, și-a stabilit exilul la Mănăstirea Târgșor.

C., E., „Enciclica Mitropolitului Dositei Filitis”, în: *BORom* XXI (1897-1898), 7, p. 662-669.

Dositei Filitti a fost mitropolit al Ungrovlahiei între 1793-1810. În 1810 a fost înlocuit de Ignatie și trimis în exil la Mănăstirea Dobrovăț în Moldova, însă, din cauza climatei a fost mutat într-o mănăstire din Țara Românească, pentru ca mai apoi să se stabilească la Brașov, unde a decedat în 1826. Este redată enciclica acestui mitropolit, în care amintește despre pocăință și arată necesitatea harului pentru mântuirea omului, înfățișând cititorului motivele pentru care omul trebuie, real și faptic, să conlucreze cu harul Duhului Sfânt la mântuirea sa.

Erbiceanu, C., „Documente privitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 3, p. 260-283.

Sunt reproduse șapte documente. Primul, din 1798, cuprinde anaforaua mitropolitului țării, Dositei, trimisă către domnitor, prin care sunt arătate abuzurile și alte „isprăvi” ale călugărilor străini. Mitropolitul Dositei îi cere domnului să se facă un recensământ al acestor călugări.

C., E., „Documente referitoare la istoria bisericii române”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 8, p. 689-714.

Sunt reproduse 16 documente. Cel de-al cincilea cuprinde porunca dată în 1805 de mitropolitul Dositei, pentru ajutorarea Mănăstirii Halchi și a bisericii Stavrodromu din Constantinopol.

C., E., „Mitropolitul Dositei Filittis 1793 – 5 ianuarie 1810”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 12, p. 1334-1342.

Mitropolitul Dositei Filittis era grec de origine, din Epir. A venit de tânăr în Țările Române și a urmat Academia Domnească din București fiind un bun cunoscător al limbilor greacă, română și franceză. Sub păstorirea lui s-a înființat Episcopia Argeșului, prezentându-se factorii principali care au determinat înființarea acestei Episcopii.

În articol găsim și alte date referitoare la viața lui Dositei Filitti; Constantin Erbiceanu îl citează pe Lesviodacs, care spune despre Dositei că era grec din Ioanina, că a ajuns egumen la Mănăstirea Sfântul Ioan din București și că a fost gramatic al Mitropoliei Ungrovlahiei. La 1787 ajunge episcop al Buzăului, iar de la 1793 până la 1810 a fost mitropolit al Ungrovlahiei. În 1810, datorită rușilor, a fost nevoit să plece la Brașov, unde a rămas până la trecerea sa la Domnul, în 1826.

Se reproduce testamentul mitropolitului ce a fost redactat cu un an înainte de data morții. Dositei dorea ca o parte din banii săi să fie folosiți pentru cumpărarea unei proprietăți și din veniturile acesteia să fie trimiși tineri pentru a studia în Europa. În diată se consemnează că unul dintre nepoții săi era episcopul Costandie al Buzăului (nepot de soră).

T. G. B., „Bibliografie”, în: *BORom XXXV* (1911-1912), 8, p. 954-956. Recenzie.

Recenzie la lucrarea intitulată „Așezământul cultural al Mitropolitului Dositei Filittis”, de I.C. Filitti, București 1911. Arhiereul Dositei, s-a născut în 1734 în satul

Podgosiana, nu departe de Ianina. Tatăl său era originar din insulele Ionice, iar mama sa, după unii, era albaneză sau româncă.

Dositei s-a călugărit la Mănăstirea Sosinu și a venit la București ca arhimandrit și ca egumen al Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou (care la data scrierii acestui articol nu mai exista ca lăcaș monahal), metocul mănăstirii din Zița. În octombrie 1787, Dositei a fost ales ca episcop al Buzăului în locul lui Cosma, iar la 1793 a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei. A păstorit până la 15 ianuarie 1810, când a fost înlocuit cu Ignatie. La 1812 a fost chemat de domnul Caragea să-și ia scaunul înapoi, dar el a refuzat, dându-și demisia la 16 decembrie 1812. A trăit retras la Brașov până la vârsta de 92 de ani, când a trecut la cele veșnice.

Dositei a fost implicat, ca mitropolit, în evenimentele dintre anii 1793-1812. Sub păstoria lui s-a înființat Eparhia Argeșului. A sprijinit mulți tineri care au mers la studii în străinătate, iar în vremea lui s-au tipărit: „Evanghelia” (1794) la Episcopia Râmnicului; „Apostolul și pravoslavnica învățătură”, „Psaltirea” (1796); „Liturghiile” (1797); „Triodul” (1798). În prefața celei din urmă cărți amintite, arhimandritul Grigorie descrie viața mitropolitului și îl laudă pentru înființarea Conduciei Episcopiei Buzăului. Din îndemnul și prin sânguinta lui Dositei s-a refăcut din temelie, în 1801, școala slavonească de la Sfântul Gheorghe. Tot el a lăsat un „așezământ” prin care se stabilea ca, din fondurile sale, să fie cumpărate proprietăți, iar din banii obținuți prin exploatarea acestora să fie trimiși studenți în Europa pentru a studia. Unul dintre nepoții lui Dositei Filitti a fost episcopul Costandie al Buzăului.

Ionescu, Gh., M., „Biserica Ungrovlahiei în timpul ocupației rusești”, în: *BORom XLVIII* (1930), 3, p. 204-214.

Sunt prezentate măsurile luate de exarhul Gavriil Bănulescu contra protopopilor; fapt care a dus la înlăturarea mitropolitului Dositei Filitti și ultimele acte ale lui acestuia ca mitropolit al Ungrovlahiei sub ocupație rusească.

Datorită faptului că protopopii aveau prea multe atribuții, măsurile luate de exarhul Gavriil Bănulescu prevedeau ca, pe lângă protoierei, să se mai înființeze câte un post de proistos pentru fiecare 15 biserici.

La 1809, egumenii mănăstirilor Sfântul Ioan din București și Slobozia, ambele mănăstiri fiind închinat Mănăstirii Zița din Ianina Epirului, au decedat. La moartea unui egumen se obișnuia ca atât Divanul, cât și mitropolitul, să trimită câte un delegat, care să inventarieze și să sigileze averea răposatului. La moartea acestor egumeni, despre care autorul scrie că e posibil să fi fost rude cu mitropolitul, Dositei a trimis un reprezentant, care, însă, nu a fost însoțit de trimisul Divanului. Delegatul său a declarat că averea celor doi era mult mai mică decât se estima. Ca urmare a acestui fapt, Dositei a fost înlăturat din scaun în luna ianuarie a anului 1810. Locul său la conducerea Mitropoliei Ungrovlahiei a fost luat de Ignatie al Artei.

Mitropolitul s-a stabilit întâi la Mănăstirea Aninoasa, dar, fiindcă nu-i plăcea acolo, s-a mutat la Mănăstirea Târgșor (Prahova). Dositei Filitti, cât timp a fost mitropolit, i-a persecutat pe Naum Râmnicianu, Dionisie Lupu ș.a., iar în perioada ocupației rusești, a fost mitropolit al Ungrovlahiei doar de formă, cele mai multe decizii fiind luate de exarhul Gavriil Bănulescu.

Se precizează că generalul Cușnicov a fost cel care a luat decizia ca cimitirele să fie înființate la marginea orașelor și morții să nu mai fie îngropați în aceeași zi în care au murit.

Filitti, Ioan C., „Șapte scrisori păstorești de la Mitropolitul Dositei Filitti din anii 1793-1795”, în *BORom* LII (1934), 7-8, p. 632-645.

Articolul reunește o colecție de scrisori, redată întocmai, ale mitropolitului Dositei Filitti al Ungrovlahiei, 1793-1795. Ales episcop al Buzăului în 1787, Dositei a păstorit șase ani în condiții neprielnice, Țara Românească fiind între 1787 și 1791 teatru de război, supus ocupației străine. Cu toate acestea, el s-a îngrijit de eparhia sa, înființând condica Episcopiei pentru transcrierea hrisoavelor, a ridicat „biserica dela viile Episcopiei”, chiliile la Episcopie și a reparat diferite metoace, merite recunoscute de viitorul episcop al Buzăului în 1798. Câștigă simpatia viitorului domn, Alexandru Moruzi, acesta reînnoind milele sale către această parte a țării.

În 1793 este ales mitropolit, în locul său venindu-i nepotul, Constandie Filitti. Seria de scrisori se deschide cu cea trimisă buzoienilor, la 1 noiembrie 1793, prin care își ia rămas bun de la ei, amintind de greutățile întâmpinate în vremea episcopatului și recomandându-l călduros pe succesori. Este atestată, apoi, o scrisoare către egumenii mănăstirilor, încă din primele zile în funcția de mitropolit, prin care aceștia sunt anunțați să aducă la Mitropolie actele mănăstirilor lor. O altă epistolă, din 1794, împuternicește pe arhimandritul Macarie să predice, în toată eparhia, cuvântul lui Dumnezeu. Încă din 1793 exista obiceiul ca viitorii preoți să fie catehizați de dascălul Mitropoliei măcar o jumătate de an.

În 1794 Dositei cere, printr-o scrisoare, reglementarea hirotoniilor, sarcina catehizării candidaților la preoție rămânând protopopilor. În 1795 este emisă o altă epistolă, pe tema postului, trimisă preoților. În contextul secetei din 1793 și 1794, chiar Divanul rugase pe domn să refuze trimiterea proviziilor cerute de Poartă, iar mitropolitul amintește pe lângă marea datorie a postului, pe aceea a iubirii aproapelui, a într-ajutorării lui cu hrană de către cei avuți. O epistolă nedată concentrează împuternicirea unei persoane de a umbla prin județe în vederea cercetării stării lăcașurilor și a modalității în care preoții își desfășoară activitatea. Similară acesteia este și o alta, prin care este însărcinat un „proestos” să inspecteze bisericile din București.

Manolache, Mihai, pr. drd., „Biserica din Țara Românească în timpul celei de a II-a domnii a lui Alexandru Ipsilanti 2 nov 1796-24 nov 1797” în: *StTeol*, Seria a II-a, XIX (1967), 5-6, p. 347-358.

Sunt menționați ierarhii Țării Românești și activitatea lor. În primul rând, este amintit mitropolitul Dositei Filitti, care s-a îngrijit mult de bunăstarea materială a Bisericii și a tipărit „Psaltirea” la 1796, urmat de nepotul său, Constandie Filitti - episcop de Buzău. Mai departe se amintește despre Nectarie - episcop de Râmnic, ce găsește Episcopia cu multe datorii și cu o activitate tipografică scăzută, și de Iosif - episcop de Argeș (1793-1820). De numele celui din urmă se leagă înființarea acelei episcopii iar în 1797 va primi de la domnul Alexandru Ipsilanti biserica Antim cu hramul Tuturor Sfinților, ca metoh al Episcopiei.

Anastasescu, Iancu, „Date noi despre fericitul întru pomenire, Marele Ierarh Dositei Filitti, Mitropolit al Ungrovlahiei 1793-1810”, în: *GBis*, XXVII (1968), 9-10, p. 1019-1028.

Dintre datele biografice aparținând ierarhului Dositei Filitti accentul cade pe cele legate de activitatea depusă de acesta ca episcop de Buzău 1787-1793 și ca mitropolit din 1793. Atenția este reținută și de informații referitoare la opera acestuia, de testamentul lăsat urmașilor, de așezământul cultural ridicat de mitropolit, care timp de 100 ani a acordat cca. 125 burse.

Bulat, T. G., prof., „Mitropolitul Dositei Filitti, apărător al Ortodoxiei”, în *BORom* LXXXIX (1971), 3-4, p. 323-325.

Articolul publică o pastorală trimisă de mitropolitul Dositei Filitti „pretutindeni în țară” prin care atenționează creștinii ortodocși asupra circulației unei cărți ce cuprinde învățături eretice tipărită de un oarecare Hristodul în orașul Lipsca. Interzice citirea acestei cărți și trimite pe arhimandritul Grigorie (Râmniceanu) și pe grămăticul Ștefan să identifice, să confişte și să distrugă aceste cărți pierzătoare de suflet.

IGNATIE BABALOS (1810-1812)

Erbiceanu, C., „Note asupra istoriei bisericești a românilor pentru secolul XIX, (continuare)”, în: *BORom* XXVIII (1904-1905), 4, p. 372-385.

Este reprodusă rezoluția domnului pusă la 13 ianuarie 1813, pe anaforaua boierilor Divanului, cu privire la orânduiele făcute de mitropolitul Ignatie moșilor Mitropoliei și Episcopiiilor.

În adresa din 23 decembrie 1813, a mitropolitului Ignatie către D. Ghica, acesta afirmă că nu a furat nimic din averea Mitropoliei și a mănăstirilor.

La 23 decembrie 1813, fostul mitropolit Ignatie justifica felul în care a administrat averea Mitropoliei Ungrovlahiei.

D., I. B., „Note bibliografice. Simonescu Dan, «Ioan Vodă Caragea și traducerea lui din Goldoni» extras din «Studii italiene» II, București, 1935, p. 23”, în: *BORom* LIV (1936), 5-6, p. 395. Recenzie.

În această broșură, pe lângă diverse amănunte despre domnul Caragea, despre șederea sa în Italia și traducerea lui din Goldoni, aflăm și anumite știri privitoare la istoria Bisericii noastre. Fostul mitropolit al Ungrovlahiei Ignatie (1810-1812) se afla la Pisa, dispunea de fonduri de la Țarul Rusiei și se preocupa cu scrieri și corespondența diplomatică.

Iorga, N., „Mișcarea națională munteană contra mitropolitului grec Ignatie. Un capitol din luptele noastre naționale”, în *BORom* LIV (1936), 11-12, p. 658-667.

Nicolae Iorga își construiește discursul de față prin apel la o scriere a vremii, de mare însemnătate, a lui T.G. Bulat, care publică, în „Arhivele Basarabiei”, un șir de acte cu privire la agitația împotriva mitropolitului grec Ignatie de Arta, impus în

1810 în Țara Românească de ruși. Tinerii boieri din țara noastră, Alexandru Ghica, viitorul domn, Mihăiță Filipescu, Ștefan Catargiu, Constantin și Alexandru Crețulescu și alții, iau atitudine față de acțiunile pe care această față bisericească străină le impune în Țara Românească: prădarea lăcașurilor de cult, numirea abuzivă a stareților, taxele puse protopopilor. În ierarhia politică a vremii, desemnează numai greci, denumindu-se pe sine „mare vistier”. Atacul tinerilor vizează tot clerul grecizat, care se cere înlocuit cu episcopi români.

Temându-se de întorsătura pe care o poate lua țara sub conducerea acestui mitropolit, toți boierii hotărăsc să semneze o petiție pe care să o înainteze Sfântului Sinod de la Moscova, căci ambele provincii românești, Moldova și Țara Românească, erau pe atunci considerate drept provincii anexe ale Rusiei. Sinodul rus a dat, însă, câștig de cauză mitropolitului, care susținea „plângerea nedreaptă”. Dintre cei care au fost trași la răspundere, unii s-au dezis, afirmând că au fost influențați în semnarea aceluia document, alții și-au asumat cu demnitate, responsabilitate și verticalitate cele cuprinse în petiție. Iorga analizează cu acuratețe fiecare reacție a semnatarilor. Deși învinsă, această luptă națională reprezintă, un prim pas important în ceea ce privește ideea de eliberare de sub conducerea străină. Mișcarea de trezire națională nu a încetat odată cu suprimarea ei, ci s-a transmis din generație în generație ca o datorie sfântă, menită a contribui la construirea actului din 1822, al restabilirii domnilor pământeni, nu ca urmare a revoluției grecești, ci drept consecință firească a unei îndelungate lupte a boierimii locale.

Iacobaș, mitropolitul Mytileni, „Ignatie din Lesbos, Mitropolitului Ungrovlahiei”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 7-8, p. 621-633.

Material biografic despre Ignatie din Lesbos, înscăunat ca mitropolit în Țara Românească la 5 mai 1810. Activitatea sa a trebuit să se adapteze realităților locului, populația fiind numeroasă și felurită. Ignatie dorea biruința armatelor rusești împotriva turcilor. A îngrijit pe proprie cheltuială 60 de soldați răniți în aceste lupte. În 1811 se ocupă de colecta pentru întreținerea armatei. S-a preocupat și de problemele învățământului românesc. A părăsit Mitropolia în 1812.

NECTARIE (1812-1819)

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom XVI* (1892-1893), 3, p. 193-208.

Documentul prezentat cuprinde circulara dată de mitropolitul Nectarie tuturor protoiereilor. Prin aceasta arhiereul le face cunoscută acestora alegerea sa ca mitropolit al Ungrovlahiei. A fost ales ca mitropolit, la 19 ianuarie 1813.

Erbiceanu, C., „Istoria învățământului la români în secolul trecut. Documente inedite”, în: *BORom XVI* (1892-1893), 3, p. 208-234.

Este redat un document din 1817, care cuprinde dispoziția scrisă a mitropolitului Nectarie, prin care acesta face cunoscut tuturor clericilor Țării Românești că i s-au interzis orice servicii bisericești episcopului de Laodiceea, Palade, pentru nesupunerea la disciplina bisericească și alte vini ce i se imputau. Un alt act, din

1813, cuprinde circulara mitropolitului Nectarie al Ungrovlahiei trimisă către episcopi și protopopi, prin care acesta le interzice arhierilor titulari greci de a mai sluji pe la bisericile parohiale.

Erbiceanu, C., „Note asupra istoriei bisericești a românilor pentru secolul XIX, (continuare)”, în: *BORom* XXVIII (1904-1905), 4, p. 372-385.

Sunt prezentate câteva documente :

- la 19 ianuarie 1813, mitropolitul Nectarie a cerut să i se pomenească numele în biserici;

- mitropolitul Nectarie îi cere domnului, printr-o Anafora, să dea dispoziție pentru a se aduna „darea cârjei” de la preoți;

- la 24 iulie 1813, domnul i-a dat mitropolitului pitac pentru a lua „darea cârjei” de la preoți;

- la 8 februarie 1813, mitropolitul Nectarie a dat ordin să nu mai fie primiți prin biserici arhierii străini titulari care se aflau la bisericile închinat. Aceștia puteau însă fi primiți doar cu învoire scrisă.

Bulat, T. G., „O carte de diaconie de la fostul Episcop de Râmnic Nectarie ajuns mitropolit”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 5, p. 376-377.

Este redată o carte de diaconie a fostului episcop al Râmnicului, Nectarie (1792-1812), care a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei între anii 1812-1819. Actul datează din 1810 și din el observăm avantajele fiscale ale preoților și faptul că Nectarie era un bun cunoscător al „Epistolelor Pauline”. Pe baza acestui document, numitul Grigorie Nicodim a fost hirotonit diacon.

DIONISIE LUPU, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1819-1831)

C., E., „Documente inedite. Privitoare la istoria națională, politică și bisericească a românilor”, în: *BORom* XVI (1892-1893), 11, p. 870-911.

2. Document din 1819 ce cuprinde declarația dată de mitropolitul român Dionisie Lupu, consulului general al Rusiei, prin care mitropolitul își arată loialitatea față de Rusia. Declarația a fost dată de mitropolit înainte de a fi confirmat în funcție.

3. Document din 1821 ce cuprinde admonestarea mitropolitului Dionisie Lupu de către consulul Rusiei, Al. Pini, pentru purtarea sa în timpul Eteriei.

4. Document din 1821, ce cuprinde scrisoarea mitropolitului și a boierilor țării, trimisă către Poartă, în care mitropolitul și boierii arată că nu sunt uniți cu revoluționarii greci, ci ei, din contră, îi reclamă pe aceștia, cerând ajutorul Porții.

5. Document din 1821, ce cuprinde scrisoarea lui Schneider, trimisă către mitropolitul Dionisie. Sunt arătate tratativele purtate de mitropolit cu Consutul austriac pentru trimiterea obiectelor de mare preț ale Mitropoliei la Brașov.

6. Document din 1821, ce cuprinde scrisoarea mitropolitului Dionisie trimisă la Brașov. Prin aceasta mitropolitul cere ospitalitate pentru boierii refugiați acolo datorită Eteriei.

7. Document ce cuprinde scrisoarea mitropolitului din 1821, trimisă către împăratul Rusiei. Prin aceasta mitropolitul îl apără pe Tudor Vladimirescu și acuză domniile fanariote pentru starea jalnică la care ajunsese țara.

8. Scrisoarea mitropolitului către consulul Rusiei la București. La 1822, Poarta a cerut ca mitropolitul Dionisie Lupu, ce se afla la Brașov, să fie înlăturat din scaun, deoarece îl suspecta că era partizan al rușilor; mai mult, domnul Grigorie Ghica avea ură pe mitropolit, deoarece acesta s-a opus cu înverșunare la despărțirea sa de prima sa soție. Toate aceste elemente, coroborate, au dus la înlăturarea sa.

În data de 10 ianuarie 1823, a fost hirotonit ca mitropolit al Ungrovlahiei Grigorie. Domnul Grigorie Ghica i-a înlocuit pe toți ierarhii țării – Ilarion al Argeșului a fost înlocuit în 1823 cu Grigorie, arhimandritul Mitropoliei, Gherasim al Buzăului și-a dat demisia fiind înlocuit în 1824 de Chesarie, Galaction al Râmnicului a demisionat și a fost înlocuit cu Neofit la 1821.

9. Document ce cuprinde protestul mitropolitului Dionisie Lupu la contele Vahlen și la contele Diebicz, contra măsurii luate de Grigorie Ghica – destituirea sa.

10. Document ce cuprinde protestul mitropolitului Dionisie adresat împăratului Rusiei, prin care mitropolitul arată serviciile făcute Bisericii și faptul că drepturile sale au fost încălcate.

11. Document ce cuprinde scrisoarea din 1821 a consulului austriac din București trimisă mitropolitului, prin care acesta îl informează cu privire la pierderile suferite de averea Mitropoliei în timpul Eteriei – o parte a fost dusă la Brașov, iar alta a rămas la București. Cea rămasă la București a avut cel mai mult de suferit – multe dintre documente au fost arse.

12. Document ce cuprinde scrisoarea mitropolitului Dionisie Lupu, prin care se face cunoscut consulului Rusiei ridicarea sa la rangul de mitropolit.

13. Document ce cuprinde răspunsul patriarhului ecumenic Grigorie (mort la 1821 prin spânzurare în ziua de Paști), trimis la scrisoarea mitropolitului Dionisie, răspuns din care aflăm că patriarhul a primit suma de 8000 de lei ca plocon, pentru a-i trimite mitropolitului Dionisie cartea patriarhală de recunoaștere ca mitropolit al Ungrovlahiei.

14. Document din care aflăm că, înainte de a fi ales mitropolit, Dionisie Lupu a fost egumen al Mănăstirii Tismana.

15. Document ce cuprinde scrisoarea patriarhului ecumenic Grigorie trimisă către Dionisie, scrisoare în care patriarhul îl laudă pentru reformele bisericești făcute.

16. Document ce datează din 1820 și cuprinde răspunsul patriarhului Ierusalimului, Policarp, asupra reformelor făcute de Dionisie. Patriarhul îl laudă pe Dionisie.

17. Document ce cuprinde anaforaua mitropolitului Dionisie, în care acesta pune capăt practicii prin care ierarhia străină contracta bani în conturile Mitropoliei și ale Episcopiiilor și după aceea pleca, lăsându-le pe acestea cu datorii. Sunt prezentate datoriile lăsate de către Dositei, Ignatie etc.

C., E., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 1, p. 8-42.

Printre alte documente sunt redată și:

- documentul din 1822, ce cuprinde o scrisoare pe care Grigorie Ghica i-a trimis-o mitropolitului Dionisie Lupu, prin care domnul îl roagă pe acesta să se întoarcă în țară, altfel va fi destituit. Mitropolitul Dionisie nu s-a întors motivând că este bolnav;

- documentul din 1823, ce cuprinde scrisoarea mitropolitului, trimisă către un cunoscut de al său din Transilvania. Prin aceasta, Dionisie îl refuză pe cunoscut. Acesta ar fi vrut ca mitropolitul să adere la proiectul său de tipărire a „Mineiilor”. Refuzul este argumentat prin menționarea faptului că episcopul Iosif al Argeșului ar fi tipărit deja „Mineiele”.

C., E., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 3, p. 193-224.

Sunt reproduse 18 documente.

Cel de-al treisprezecelea document cuprinde scrisoarea mitropolitului fugar, Dionisie, din 1822, trimisă către un boier din Divan, prin care Dionisie arată că nu este drept ca datoriile ce au fost făcute de predecesorul său, Nectarie, să fie plătite de Mitropolie.

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 6, p. 385-417.

Sunt prezentate mai multe documente din care:

- documentul 7 - cuprinde o notă oficială din care aflăm că, la data de 9 mai, patriarhul Constantinopolului dă gramata prin care îl recunoaște ca mitropolit al Ungrovlahiei pe Dionisie Lupu deoarece Nectarie demisionase la 1 mai 1819. La 24 octombrie 1819 s-a dat hotărârea Sinodului din Constantinopol, prin care se recunoaște alegerea lui Dionisie Lupu ca mitropolit.

- documentul 8 - cuprinde scrisoarea din 1821, trimisă de mitropolitul Dionisie către Sinodul Rusiei, prin care cere ca acesta să mijlocească la împărat ca să intervină cu armele pentru a-i alunga pe eteriști din țară și să restabilească ordinea. Scrisoarea descrie grozăviile ce s-au petrecut în țară în acel an;

- documentul 10 - arhimandritul Gherasim, locțiitorul episcopului Buzăului după destituirea lui Costandie, dă mitropolitului Dionisie al Ungrovlahiei un înscris, în 1819, prin care se angajează că nu va face nici o mișcare fără știrea și aprobarea acestuia și că pe el nu-l interesează veniturile acestei Episcopii. Se precizează că arhimandritul Gherasim (Rătescu) a ajuns după aceea episcop de Buzău și că în 1824 a demisionat din această funcție;

- documentul 11 datează din 1819 și cuprinde scrisoarea episcopului Costandie al Buzăului, trimisă către mitropolitul Dionisie al Ungrovlahiei, prin care Costandie recunoaște că „haina de episcop este prea largă pentru el” și prin care declară că se leacă de bunăvoie și nesilit de nimeni de episcopat și că se va retrage din viața publică.

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 7, p. 481-512.

Sunt reproduse 17 documente, între care cele mai importante sunt:

3. Scrisoarea lui Eustație - reprezentantul Rusiei în Principate în timpul Eteriei, trimisă către mitropolitul Dionisie Lupu, prin care îi atrage acestuia atenția că nu a

făcut publice ordinele primite de la Poartă și Patriarhie. Se precizează că aceste ordine au fost citite foarte târziu și că ele conțineau amenințări către eteriști.

4. Scrisoarea prințului Al. Galițin, trimisă către mitropolitul Dionisie cu privire la situația țării.

5. Document ce cuprinde răspunsul mitropolitului Dionisie la scrisoarea pe care i-a trimis-o Eustație (a se vedea documentul nr. 3 din același articol). Din răspuns aflăm că mitropolitul nu a publicat acele ordine, deoarece el se afla în mâinile lui Tudor.

6. Document ce cuprinde interogatoriul luat lui Dionisie Lupu de un ministru a lui Grigorie Ghica, interogatoriu obținut imediat după întoarcerea în țară și după ce acesta a depus o cerere la consulul Rusiei ca să-și dobândească scaunul mitropolitan înapoi. Interogatoriul dovedește că acuzațiile care i se aduceau lui Dionisie nu aveau un temei real.

7. Document ce cuprinde cererea mitropolitului Dionisie făcută către Consulatul Rusiei, prin care arată că drepturile sale au fost încălcate de domnitor și că a fost lipsit de veniturile mănăstirilor Dealu și Tismana. În urma acestei plângeri, domnul i-a dat lui Dionisie veniturile Mănăstirii Dealu.

9. Document ce cuprinde ordinul domnului Ghica dat boierilor și mitropolitului, pentru a fi puși, la mănăstirile închinat, egumeni greci.

10. Document care arată că la 1828 domnul Ghica i-a recunoscut mitropolitului Dionisie Lupu dreptul de a beneficia de veniturile Mănăstirii Dealu.

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom* XVII (1893-1894), 11, p. 903-915.

Sunt redată 7 documente.

1. Document din care aflăm că domnul Nicolae Șuțu, înaintea izbucnirii mișcării eteriste, îl înlocuiește pe mitropolitul Nectarie cu Dionisie Lupu, datorită faptului că Nectarie comitea numeroase abuzuri.

2. Document ce cuprinde anaforaua boierilor Divanului trimisă către domnitor, prin care aceștia îl recunosc pe Dionisie Lupu ca mitropolit al Ungrovlahiei.

3. Document ce cuprinde înscrisul dat de mitropolitul Dionisie domnului și Consulatului Rus, prin care mitropolitul se angajează: să nu comenteze și să denunțe orice activitate care ar tulbura ordinea socială.

4. Document ce cuprinde pitacul domnesc a lui Alexandru Șuțu, dat Divanului, cu privire la hirotoniile preoților.

5. Document ce cuprinde anaforaua mitropolitului Dionisie Lupu înaintată domnului. Ea se referă la hirotonia preoților.

6. Document ce cuprinde petiția mitropolitului Dionisie Lupu, adresată Consiliului de Miniștri al Rusiei, prin care reclamă ajutorul acestui stat în vederea obținerii scaunului de mitropolit al Ungrovlahiei, scaun din care a fost înlocuit cu Grigorie (Dascăul).

7. Document ce cuprinde pitacul domnesc a lui Nicolae Șuțu cu privire la veniturile Mănăstirii Dealu – „de acestea să beneficieze mitropolitul Dionisie”.

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1894-1895), 2, p. 197-122.

Sunt reproduse 10 documente.

Primul cuprinde petiția boierilor și a mitropolitului Dionisie, refugiați la Brașov, adresată consulului rus din Constantinopol, prin care se reclamă faptul că mitropolitul Dionisie a fost înlocuit cu altul într-un mod total necanonic.

Al II-lea cuprinde scrisoarea din 23 martie 1821, trimisă de mitropolitul Dionisie către Eustație (omul rușilor în Țara Românească), scrisoare în care arată că nu a putut transmite ordinele Patriarhiei și ale Porții populației, fiindcă se afla în mâinile oamenilor lui Tudor.

Al III-lea document cuprinde cererea boierilor refugiați la Brașov făcută către reprezentantul Rusiei în Principate, prin care îl roagă să intervină ca mitropolitul Dionisie să-și recapete scaunul.

Al IV-lea document cuprinde apărarea mitropolitului Dionisie Lupu în fața boierilor Divanului, la acuzele ce i s-au adus. Mitropolitul a invocat motive canonice și faptul că nu s-a putut întoarce în țară fiindcă era bolnav.

Al V-lea document cuprinde scrisoarea de la 1826, trimisă de Dionisie Lupu către un ministru rus, prin care îi cere acestuia să mijlocească pentru reabilitarea sa și pentru obținerea scaunului de mitropolit, scaun din care a fost înlocuit cu Grigorie. Scrisoarea conține descrierea evenimentelor din perioada 1819-1821 din Țara Românească.

Al VI-lea document cuprinde scrisoarea mitropolitului Dionisie adresată amiralului Marvinov, ministrul Cultelor din Petersburg. Prin această epistolă Dionisie cere recăpătarea scaunului mitropolitan.

Al VII-lea document cuprinde o scrisoare a mitropolitului Dionisie Lupu trimisă către generalul Mintziaski, prin care îl felicită pe acesta de reușita încheierii păcii între Rusia și Poartă, recunoaște Rusiei dreptul de protectoare a popoarelor ortodoxe și îl roagă pe acesta să mijlocească reșezarea sa în scaunul mitropolitan.

Al VIII-lea document cuprinde scrisoarea mitropolitului Dionisie către Principele Galițin, prin care îi cere acestuia ajutor în vederea redobândirii scaunului mitropolitan.

Al IX-lea document cuprinde cererea boierilor munteni și a mitropolitului Dionisie aflați în Brașov, trimisă către țar, prin care îi solicită acestuia să încorporeze Țările Române în Imperiul Rus.

Al X-lea document cuprinde scrisoarea mitropolitului Dionisie trimisă către Graful Palin, prin care îi arată acestuia motivele care au dus la destituirea sa, cere ca să fie judecat, iar, în cazul în care va fi găsit nevinovat, să i se dea scaunul mitropolitan înapoi.

C., E., „Trei discursuri”, în: *BORom XXIV* (1900-1901), 9, p. 842-861.

Sunt redată trei discursuri. Primul a fost ținut la hramul Mitropoliei din București, al doilea a fost rostit la venirea unui nou mitropolit în scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei, iar al treilea a fost audiat în Mănăstirea Cernica la hramul bisericii mănăstirii. Constantin Erbiceanu presupune că aceste trei discursuri îi aparțin lui Dionisie Lupu. Ele datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului

al XIX-lea. Primele două conțin evenimente istorice, iar cel de-al treilea conține câteva date despre Cernica vornicul și stareții Gheorghe și Timotei.

Erbiceanu, C., „Note asupra istoriei bisericești a românilor pentru secolul XIX, (continuare)”, în: *BORom XXVIII* (1904-1905), 4, p. 372-385.

Document - La 23 septembrie 1814, Dionisie Lupu este numit îngrijitor al bisericii Visarion din București.

Vârtosu, Emil, „Din viața și activitatea Mitropolitului Dionisie Lupul”, în: *MitrOlt VIII* (1956), 4-5, p. 187-199.

Se face o biografie a mitropolitului Dionisie Lupul despre care știm că a fost egumen la Mănăstirea Dealul, între anii 1795 și 1807, și la Mănăstirea Tismana între 1807 și 1819. În 1801 este numit titular de Sevastia, iar la 1 mai 1819 devine mitropolit al Țării Românești. Se amintește de portretul litografiat de Anton Chladek, reproducându-se o imagine cu el. Se aduc informații despre a doua tipografie din București, cea de la Cișmeaua lui Mavrogheni (prima cu caracter laic din Țara Românească). Prin înființarea acesteia, tipografia mitropolitană renunță la privilegiile exclusivității tipografice, iar la numai doi ani de la acest eveniment Dionisie Lupu ia atitudine, arătându-se împotriva acestei acțiuni. Încearcă să tipărească o gazetă în românește și grecește, dar Vodă Șutu nu este încântat. Se amintește câte ceva și despre rolul jucat în răscoala din 1821. În finalul articolului se dau patru Anexe ce cuprind cereri și cuvântări.

Corfus, Ilie, „Știri noi din timpul pribegiei mitropolitului Dionisie Lupu în Țara Românească (1821-1825)”, în: *MitrOlt X* (1958), 3-4, p. 234-239.

Autorul prezintă o corespondență ce cuprinde 69 de scrisori trimise mitropolitului Dionisie Lupu, la Brașov, de către Zaharia Carcalechi de la Buda. În corespondență se găsesc știri despre mișcarea tipografică din țară.

Mihail, R., „Mitropolitul Dionisie Lupu”, în: *MitrOlt XI* (1959), 5-6, p. 255-285.

Material biografic despre mitropolitul Dionisie Lupu al Ungrovlahiei (ales în locul lui Nectarie), care a trăit la începutul secolului al XIX-lea și a fost egumen la mănăstirile Dealul și Tismana și arhiereu titular de Sevasta. A fost sprijinitor al grecilor și a avut o bogată activitate pastorală.

Octavian, Nicu, prof., „Prezența clerului Bisericii Ortodoxe Române în luptele poporului pentru dreptate socială și independență Națională”, în: *GBis*, XXXVI I(1978), 1-2, p. 139-155.

Se face referire la „clerul superior”, în frunte cu Dionisie Lupu și Veniamin Costache care au sprijinit Revoluția de la 1821. De asemenea, este amintit un anume ieromonah Nicodim din Făgăraș, care ținea legătura cu Rusia.

**SFÂNTUL GRIGORIE DASCĂLUL, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI
(1823-1829; 1833-1834)**

C., E., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 1, p. 8-42.

Sunt redată câteva documente legate de exilul mitropolitului Grigorie în ținutul Basarabiei:

- Document din 1829, ce cuprinde scrisoarea adresată de mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei guvernatorului Basarabiei, prin care mitropolitul îi cere acestuia protecția, fiindcă a fost trimis aici în exil.

- Document din 1829, ce cuprinde cererea făcută de mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei către graful Palin, cerere prin care mitropolitul îi mai solicită acestuia să-i acorde un răgaz de 15 zile până să pornească în exil.

- Document din 1829, ce cuprinde scrisoarea pe care a trimis-o mitropolitul Grigorie, aflat în exil în Basarabia, episcopului Neofit al Râmnicului. Prin epistolă, Grigorie i-a cerut lui Neofit să-i trimită cărți bisericești pentru românii din Basarabia. Deși se afla în exil, Grigorie se ocupa cu traducerea mai multor cărți bisericești.

- Document din 1829, ce cuprinde scrisoarea mitropolitului Veniamin al Moldovei trimisă către Neofit al Râmnicului, prin care Veniamin îi confirmă lui Neofit că-l va ajuta să trimită cărți bisericești mitropolitului Grigorie aflat în Basarabia.

C., E., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 2, p. 97-129.

Sunt reproduse 24 de documente. Unele cuprind informații despre Sfântul Grigorie Dascălul - Mitropolitul Ungrovlahiei:

1. Scrisoarea din 1832 a mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei, aflat în exil în Basarabia, trimisă către episcopul de Râmnic Neofit. Prin aceasta, mitropolitul Grigorie îi mulțumește lui Neofit pentru trimiterea a două tomuri din scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur și îi spune că-l va trimite la București pe dascălul Stratin, pentru ca (prin) acesta să primească și celelalte tomuri. Din misivă mai reiese faptul că mitropolitul Grigorie se ocupa cu traduceri, deși se afla în exil.

2. Scrisoarea trimisă de mitropolitul Grigorie, aflat în exil, către locțiitorul de mitropolit, scrisoare care privește afacerile bănești ale Mitropoliei Ungrovlahiei. Din aceasta mai reiese și faptul că Grigorie îi trimetea regulat bani mitropolitului fugăr Dionisie Lupu.

5. Document din 1825, ce cuprinde scrisoarea mitropolitului Grigorie, trimisă către episcopul Neofit al Râmnicului, prin care mitropolitul îi cere să intervină la caimacam pentru suspendarea unor dări ce au fost impuse către văduvele și orfanii preoților. Se precizează că la suirea mitropolitului Grigorie în scaunul mitropolitan existau astfel de dări, dar ele au fost suspendate.

6. Document din 1825, ce cuprinde scrisoarea episcopului Râmnicului către mitropolitul Grigorie, prin care acesta îl înștiințează pe mitropolit de faptul că egumenul Mănăstirii Bucovăț a fost prins și bătut de hoți și că, de la acest eveniment, egumenul ar fi căpătat epilepsie. Datorită acestora, egumenul va fi înlocuit cu altul, întreg la minte.

7. În urma atenționării pe care i-a făcut-o domnul Ghica cu privire la doi egumeni, Butoceanu și Motreanu, mitropolitul Grigorie i-a scris o scrisoare episcopului eparhiei respective, prin care îi cere ca cei doi proiestoși să fie imediat înlocuiți. Acuzele aduse acestora erau că ar fi provocat numeroase scandaluri. Scrisoarea datează din 1825.

8. Document ce redă convocarea făcută episcopului de Râmnic către mitropolitul Grigorie la cererea domnului, spre a lua parte la rezolvarea unor probleme importante în ceea ce privește țara.

9. Document ce redă scrisoarea mitropolitului Grigorie din 1825, trimisă către episcopul Râmnicului Neofit, prin care îi cere să contribuie cu bani la ajutorarea ierarhilor aflați peste hotare din motive politice – Dionisie Lupu și Ilarion al Argeșului.

10. Documentul înfățișează cititorului o scrisoare trimisă de mitropolitul Grigorie la Constantinopol. Aceasta se referă la câteva daruri ce au fost trimise acolo și la Sfântul Mir. Se precizează că mitropolitul Grigorie a luat atitudine împotriva dării impuse pentru obținerea Sfântului Mir.

11. În trecut, oamenii aveau obiceiul de a se călugări înainte de sfârșitul vieții, astfel că, de multe ori, când cineva căpăta o boală mai gravă se călugărea, dar îndată ce își revenea el uita de călugărie și își relua activitățile pe care le-a avut mai înainte de călugărire. Episcopul Neofit al Râmnicului l-a rugat pe mitropolit să dea dezlegare acelor călugări. Mitropolitul Grigorie, într-o scrisoare de răspuns, a hotărât să dea dezlegare celor ce s-au călugărit de mult dar pentru cei ce s-au călugărit de curând, hotărâște să fie duși la mănăstire. Scrisoarea mai reglementează și dreptul de fi duhovnic – doar episcopii au putere de a da acest drept preoților.

12. Scrisoare din 1825 trimisă de mitropolitul Grigorie, episcopului de Râmnic, Neofit, prin care îi cere să ia atitudine împotriva unui protosinghel care l-a pedepsit cu violență pe un diacon - l-a bătut până când acesta a căpătat epilepsie.

13. Document din 1825, care cuprinde o dispoziție prin care mitropolitul Grigorie îl oprește pe Neofit să fie naș de cununie sau de botez.

14. Epistola din 1831, care dovedește că exilarea mitropolitului Grigorie s-a făcut datorită unor boieri.

16. Scrisoare din 1832 a mitropolitului Grigorie trimisă către episcopul de Râmnic, prin care îi mulțumește pentru banii pe care i-a trimis în perioada în care s-a aflat în exil.

17. Mitropolitul Grigorie s-a întors din exil în 1832, dar, datorită împrejurărilor, a fost obligat să rămână la Buzău o perioadă mai îndelungată. Printr-o scrisoare îl înștiințează pe episcopul de Râmnic despre acest fapt și-l roagă să-i trimită tomurile Sfântului Ioan Gură de Aur „pentru a le cerceta”.

18. Scrisoare prin care mitropolitul Grigorie îl roagă pe Neofit să-i trimită la Buzău un teasc de tipografie pentru a tipări o parte din traducerile pe care le-a făcut în Basarabia în perioada în care a fost exilat.

19, 20. Scrisori din 1832 trimise de mitropolitul Grigorie episcopului de Râmnic, prin care îi mulțumește pentru sumele de bani pe care acesta i le-a trimis.

21. Scrisoare din 1832 trimisă de mitropolitul Grigorie episcopului de Râmnic, prin care îl roagă pe acesta să-i trimită 10 volume din scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur.

C., E., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 3, p. 193-224.

Sunt reproduse 18 documente aflate în mare parte în legătură cu viața și activitatea Sfântului mitropolit al Țării Românești, Grigorie Dascălul.

1. Document ce cuprinde dispoziția de exil dată de Președintele Divanului Adunării Țării mitropolitului Grigorie, deoarece acesta s-a împotrivit unor decizii luate de comandanții ruși aflați în Țara Românească. Mai precis, mitropolitul Grigorie s-a împotrivit ca din averile mănăstirilor să se dea armatei rusești.

2. Document din 1826, prin care i se aduce la cunoștință Divanului Țării că s-a luat decizia, ca mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei să fie exilat.

3. Document din 1832, ce cuprinde scrisoarea generalului Pavel Kiselef trimisă către mitropolitul Grigorie. Prin aceasta, generalul îl înștiințează pe mitropolit că se poate întoarce din exil și că toate cele necesare pentru ca mitropolitul să-și ia înapoi scaunul au fost efectuate.

4. Mitropolitul Grigorie s-a întors din exilul din Basarabia prin Iași, loc unde a fost primit cum se cuvine de confratele său, mitropolitul Veniamin. De la Iași, Grigorie a plecat către Țara Românească prin Focșani. Aici a primit o scrisoare de la generalul Kiselef – scrisoare care este reprodusă în acest document, prin care i se aduce la cunoștință că îi este interzis să intre în București. Drept urmare, mitropolitul Grigorie s-a oprit la Buzău, unde a rămas o perioadă mai îndelungată. De la Constantin Erbiceanu aflăm că, la Buzău, mitropolitul Grigorie, împreună cu episcopul Chesarie, au înființat o tipografie, unde s-au tipărit și câteva din traduceri sale făcute în Basarabia, în perioada în care a fost în exil.

5. Document ce cuprinde protestul trimis de mitropolitul Grigorie generalului Datcov din Petersburg, protest prin care arată că administrația rusă din Țara Românească a făcut cu el un abuz. Mitropolitului Grigorie i-a fost interzis de generalul Kiselef să intre în București din rațiuni politice. Prin acest demers, Pavel Kiselef spera să-l determine pe mitropolit să-și dea demisia din funcție, lucru ce nu s-a întâmplat.

6. Document ce cuprinde scrisoarea Divanului Țării din 1829, trimisă către generalul Kiselef, prin care îl roagă pe acesta să intervină la împărat pentru ca să i se permită mitropolitului Grigorie întoarcerea în țară.

7. Scrisoarea prin care, la 1833, i se aduce la cunoștință mitropolitului Grigorie, aflat la Buzău, că i s-au pus la dispoziție cai pentru a fi transportat la Căldărușani.

8. Document prin care mitropolitul răspunde la scrisoarea de mai sus, în care spune că se va supune hotărârii luate de Pavel Kiselef.

9. Document ce cuprinde ordinul din data de 14 aprilie 1833, prin care i se cere mitropolitului Grigorie să se ducă la Mănăstirea Căldărușani.

10. Scrisoarea mitropolitului Grigorie trimisă către guvernatorul Basarabiei, prin care mitropolitul îi cere să-l lase să se întoarcă în țară.

11. Documentul ce cuprinde scrisoarea mitropolitului Grigorie trimisă către episcopul Argeșului, Iosif, scrisoare în care Grigorie apreciază meritele literare ale episcopului și îl îndeamnă pe acesta să-și continue activitatea creatoare.

12. Document ce cuprinde epistola adresată de mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei directorului Mitropoliei, Neculai. Epistola prezintă situația politică din Țara Românească în perioada 1827-1829. Se arată că boierii și mitropolitul fugar Dionisie Lupu unelteau ca mitropolitul Grigorie să fie destituit. Un alt lucru care era să-l coste scaunul pe l Grigorie a fost darea cârjei – pe care acesta a desființat-o. Printre pretendenții la scaunul de mitropolit al Ungrovlahiei, se afla și mitropolitul titular al Iracliei, Grigorie, cel care luase parte la evenimentele de la Iași în 1821. În scrisoare este pomenit și episcopul Ilarion al Argeșului, despre care aflăm că, după evenimentele de la 1821, a fugit din țară. Deși a fost chemat de domnitor, acesta a refuzat sa se întoarcă. Drept urmare, în 1823, el a fost înlocuit cu Grigorie, care a trecut la cele veșnice în 1828. După acest eveniment, Ilarion s-a întors la Eparhia sa, pe care a păstorit-o până în 1845.

14. Document ce cuprinde scrisoarea mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei, din 1825, trimisă către episcopul Râmnicului, prin care îi solicită să ridice pedeapsa unui preot ce a săvârșit o nuntă necanonică.

17. Document din 1831, care cuprinde scrisoarea bancherului Lazăr Calenderoglu trimisă către mitropolitul Grigorie. Prin această scrisoare, bancherul îl înștiințează pe mitropolit că i-a trimis suma de 12.000 lei.

18. Document ce cuprinde scrisoarea din 1831 a episcopului de Râmnic, Neofit, trimisă către mitropolitul Grigorie. În aceasta, Neofit îi oferă informații despre diferite treburi ale Mitropoliei și despre epidemia de holeră din 1831.

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 4, p. 289-297.

Sunt reproduse șase documente.

Primul document cuprinde cererea făcută de mitropolitul Grigorie către domnul Grigorie Ghica, pentru desființarea unor taxe abuzive la care erau supuși preoții.

Al II-lea document este reprezentat de scrisoarea domnului Grigorie Ghica trimisă către mitropolitul Grigorie, cuprinzând răspunsul la cererea de mai sus.

Al III-lea document cuprinde scrisoarea episcopului de Chișinău, Dimitrie, trimisă către loțiitorul de mitropolit, episcopul de Râmnic, Neofit, prin care îi solicită să trimită la Chișinău, via Mănăstirea Golia din Iași, cărți bisericești pentru românii din Basarabia. Mijlocitorul acestui transport a fost mitropolitul grec Grigorie Irinopoleos. Despre acesta se știe că fost candidat din partea partidei rusești la Mitropolia Ungrovlahiei.

Al IV-lea document cuprinde scrisoarea președintelui Divanurilor Moldovei și Țării Românești, generalul Petru Teodorovici Joltuhin, prin care intervine către obșteasca adunare a Divanului Valahiei, pentru a pune la dispoziția mitropolitului exilat Grigorie bani pentru plecarea sa din Valahia și cele necesare pentru întreținerea în Basarabia. Din documente aflăm că banii pe care îi primea mitropolitul Grigorie, în perioada în care s-a aflat în exil în Basarabia, i-a cheltuit pe cumpărarea de cărți.

Al V-lea document cuprinde scrisoarea Adunării Divanului Valahiei trimisă către loțiitorul de mitropolit, pentru ca acesta să nu uite să-i trimită mitropolitului exilat Grigorie banii necesari pentru traiul său.

Al VI-lea document este o dare de seamă a mitropolitului Grigorie, care prezintă situația materială a Mitropoliei la investirea sa – datorii de 383.000 lei și situația materială la plecarea în exil – datorie de 125.830 lei. În această dare de seamă se mai amintește despre „taxa cârjei”.

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 6, p. 385-417.

Sunt redată 18 documente.

Cel de-al șaisprezecelea document cuprinde scrisoarea mitropolitului Grigorie, aflat în exil, trimisă către locțiitorul de mitropolit Neofit, în 1830. Prin epistolă, mitropolitul îl povățuiește pe Neofit cum să se poarte cu administrația rusă.

Al optsprezecelea document se referă la scrisoarea din 1831, a lui Pavel Kiselef, trimisă către locțiitorul de mitropolit, Neofit, prin care îl înștiințează că mitropolitul Grigorie se va întoarce curând în țară din exilul din Basarabia.

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 7, p. 481-512.

Sunt reproduse 17 documente, din care doar câteva se referă la mitropolitul Grigorie Dascălul.

14. Scrisoarea lui Pavel Kiselef trimisă către mitropolitul Grigorie, aflat la Mănăstirea Căldărușani, prin care îl înștiințează pe mitropolit că poate să-și reia funcția înapoi.

15. Document ce cuprinde scrisoarea logofătului bisericesc Știrbei, trimisă către mitropolitul Grigorie, prin care îl înștiințează pe acesta că Divanul a luat cunoștință de cererile sale.

16. Document care arată că toate cererile mitropolitului Grigorie au fost îndeplinite de către Kiselef, cu excepția celei care se referă la hirotonii.

17. Document din 1834 care se referă la proiectul pentru Seminarii.

G., „Literatura Teologică”. Recenzie, în: *BORom XXII* (1898-1899), 1, p. 95-105.

Absolvenții Facultății de Teologie, spre a putea obține titlul de licențiat, sunt obligați să prezinte și să susțină o teză de licență, care apoi va fi tipărită. Recenzie – sunt prezentate trei teze de licență.

Prima – Grigorie Miculescu (1823-1834) mitropolitul Ungrovlahiei, de Iacob Cureleanu – conține:

- O privire generală asupra Țărilor Române în decursul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, mai ales din punct de vedere cultural.

- Viața și activitatea lui Grigorie până a ajunge mitropolit – călugăr la Mănăstirea Neamț, unde, împreună cu starețul Gherontie, traduce „Chiriacodromionul” lui Nichifor Teotoche și „Cuvintele lui Simion Bogoslovul”, apoi activitatea desfășurată la Iași, unde a fost chemat de mitropolitul Veniamin și unde traduce „Tâlcuirea la Evanghelii” a arhiepiscopului Bulgariei, Teofilact;

- Cauzele destituirii mitropolitului Dionisie Lupul și înlocuirea lui cu Grigorie;

- Activitatea lui Grigorie ca mitropolit – a militat pentru izgonirea călugărilor greci din țară, dar, după o scurtă perioadă, aceștia, ajutați de ruși se întorc în 1828;

- Exilul lui Grigorie în Basarabia, la Buzău și la Mănăstirea Căldărușani;

- Activitatea literară a lui Grigorie.

C., E., „Acte oficiale relative la rechemarea Mitropolitului Grigorie la scaunul său după surghiun” în: *BORom XXVI* (1902-1903), 4, p. 383-387.

Sunt reproduse două acte.

Primul cuprinde raportul marelui logofăt al treburilor bisericești Barbu Știrbei, raport din care aflăm că acesta s-a întâlnit cu mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei la Mănăstirea Căldărușani – aici l-a găsit pe mitropolit într-o stare de slăbiciune, care însă nu îi puna viața în pericol. Se precizează părerea mitropolitului Grigorie asupra Seminarelor, averilor mănăstirilor etc.

Al doilea act cuprinde chemarea, din luna august 1833, a lui Grigorie, pentru a-și relua scaunul mitropolitan.

Mateșeu, C. N., „Acte și scrisori din trecut”, în: *Cuvântul Adevărului VI* (1908), 24, p. 229-230.

Sunt redată în acest articol trei documente: 1. Nectarie, mitropolitul Ungrovlahiei, trimite în copie lui Galaction, episcopul Râmnicului, un pitac domnesc prin care domnul dorea să oprească numărul considerabil de hirotonii care se făceau în țară;

2. Preoții și diaconii din țară, făcuți la Vidin, precum și văduvele lor, erau supărați din cauza dărilor. În urma numeroaselor plângeri, episcopul Râmnicului, Neofit, roagă printr-o scrisoare pe mitropolitul Grigorie să stăruiască înaintea domnului ca acești preoți să fie scutiți. Mitropolitul intervine la domn, i se aprobă cererea și, prin scrisoarea care este redată în articol, face cunoscute acestea episcopului de Râmnic;

3. Un document ce reproduce rugămintea mitropolitului Grigorie înaintată domnului Grigore Ghica, pentru ai porunci mitropolitului de la Vidin să nu mai hirotonisească, pentru bani, preoți din locuitorii satelor Țării Românești.

L., S., „Cărți, reviste, ziare. «Viața și activitatea Mitropolitului Grigorie IV al Ungrovlahiei», de Constantin N. Tomescu”, în: *BORom XLV* (1927), 6, p. 374. Recenzie.

Cartea cuprinde viața și activitatea mitropolitului Grigorie IV. Sunt descrise cu multe amănunte viața acestui ierarh, activitatea sa literară și opera de naționalizare dusă de acest mare ierarh.

Popescu, Nicolae M., preotul, „Viața și faptele părintelui Grigorie Dascălul, Mitropolitul Țării Românești (1765-22 iunie 1834). Scrisă pe înțelesul tuturor”, în *BORom LII* (1934), 5-6, p. 289-304.

Studiul de față prezintă biografia mitropolitului Grigorie, redactată cu ocazia împlinirii a o sută de ani de la trecerea sa la cele veșnice. Realizat într-un timbru vădit elogios, articolul surprinde etapele marcante ale vieții lui Gheorghe, viitorul monah, respectiv Grigorie Dascălul, după numele sub care a fost cunoscut și cu care a rămas în memoria colectivă. S-a născut în București, în 1765, despre părinții lui știindu-se doar faptul că erau oameni buni, pe deplin ancorați în credință. Urmează studiile la școala Mănăstirii Sfântul Sava, la care domnul țării, Alexandru Ipsilante,

rânduise noi legi, conform cărora școlarizarea dura 12 ani, cu un program etapizat de studiu, care se modifica din trei în trei ani, în traducerea prevederilor cu care suntem obișnuiți, ciclul primar și secundar, sinonim cu studiile universitare.

Aici, viitorul mitropolit învață, încă din primii ani, limba greacă, ulterior latina, italiana și franceza, alături de celelalte domenii aferente, științele și teologia. Documentele rămase întăresc râvna spre învățatură a școlarului Gheorghe, care și-a pus, de timpuriu, bazele dogmelor ortodoxe. Bine fundamentat în traduceri din limba elină, atunci când starețul Mănăstirii Neamțului, Paisie, a trimis pe doi călugări, Gherontie și Doroteiu, să aducă pe cineva de la vestita școală din București, pronia divină a rânduit ca, în 1790, studentul Gheorghe să fie cel ales. Între Gherontie și Gheorghe se va lega o puternică și nedespărțită prietenie, care va reprezenta pentru fiecare un schimb esențial de experiență și de înrăurire, prilej cu care viitorul dascăl va simți chemarea spre monahism în contextul noilor schimbări pe care Paisie le aduce odată cu venirea sa de la Athos și cu reînnoirea vieții monahale.

Gheorghe va fi tuns în călugărie chiar de Paisie, care îi va pune numele de Grigorie, hirotonindu-l, după o scurtă perioadă, în ierodiacon. Novicele și-a ales ca părinte spiritual pe Gherontie, întru care va petrece în ascultare deplină, traducând împreună cărți folositoare. Vestea priceperii cu care lucra a ajuns și la curtea mitropolitului Dositei de la București, care trimite după ei. La București, Grigorie tipărește o mare parte din lucrările traduse la Neamț, rămânând aici ca îngrijitor al bibliotecii. Și mitropolitul Veniamin al Moldovei îi cere sfatul atunci când vrea să achiziționeze cărți teologice pentru Seminarul său de la Socola. În anul când Basarabia a fost răpit de ruși, ca urmare a Tratatului de la București din 1812, Grigorie și Gherontie călătoresc spre Athos, iar la întoarcere, în urma unui atac al tâlharilor, Gherontie moare și este înmormântat în Mănăstirea Anarghiri. După șapte ani, Grigorie va muta trupul prietenului și părintelui său la București, el retrăgându-se mai întâi la Mănăstirea Neamțului și, ulterior, la Mănăstirea Căldărușani din Țara Românească.

Odată cu anul 1821 și cu marile răzvrătiri de atunci, mitropolitul Dionisie fuge împreună cu episcopii, iar tronul rămâne neocupat, la cârma Țării Românești venind Grigorie D. Ghica. După obiceiul de atunci, domnul scrie boierilor să se întoarcă de la Brașov în țară și să numească un alt mitropolit în locul lui Dionisie, care nu mai vroia să se întoarcă în funcția sa. Printre cele trei nume date de boieri domnului – Grigorie, arhimandritul de la Argeș, Teoclit ieromonahul și Grigorie ierodiaconul – ultimul fu ales de domnul țării. Se spune că cei trimiși să-l înștiințeze l-au găsit într-o chilie sărăcăcioasă și a venit pe jos de la Mănăstirea Căldărușani să se prezinte domnului în data de 5 ianuarie 1823, fiind rugat stăruitor să primească cinstea arhieriei și a scaunului mitropolitan, spre binele poporului.

La 10 ianuarie, Grigorie este hirotonit arhieru al Țării Românești, iar pe 11 primește cârja episcopală și așezarea în scaun. Printre bunele obiceiuri pe care le-a statornicit în biserică sunt enumerate: rânduirea de episcopi noi la Râmnic, Argeș și Buzău; cererea adresată patriarhului de la Țarigrad de a opri pe mitropoliții de Vidin și Vrața de a hirotoni pe cei din alte episcopii, ei înălțând la treapta de preoți și pe români. Astfel, odată cu mitropolitul Grigorie, preoții vor fi sfințiți de un mitropolit român. Se mai amintește despre oprirea feluritelor daniilor către protopopi; multa

îngrijire față de școli, prin căutarea de profesori buni până și la Viena, ajutorul financiar acordat tinerilor săraci, uneori chiar muștrând pe profesori atunci când aceștia nu erau veritabile modele. În acest sens, autorul studiului de față susține desemnarea mitropolitului drept „cel mai fierbinte doritor de folos obștesc”.

Noul mitropolit a insistat pentru înființarea de Seminarii în fiecare Episcopie, care vor fi clădite și susținute material chiar de către acestea; la mănăstiri sunt numiți stareți români, înființând case de venituri și oprind trimiterea de bani la Locurile Sfinte până ce se vor plăti datoriile, perioada anterioară cunoscând din ce în ce mai multe jefuiri chiar ale averilor mănăstirilor bogate, conduse de călugări greci. Această stare de lucruri nu a putut fi suportată de elini, ei au intervenit pe lângă Rusia pentru schimbarea situației, aceasta vizând doar mănăstirile închinată. Simțul de gospodar al lui Grigorie s-a făcut vizibil prin plata datoriilor grele ale înaintașilor săi, plată împlinită nu din biruri, ci din economii.

Referitor la îndeletnicirea cărturărească a mitropolitului, acesta stăpâna adevărata teologie tocmai din citirea însăși a izvoarelor, astfel încât autorul studiului de față consideră că nu greșesc cei care-l numesc „teologul Grigorie înalt în științe și în înțelepciune, adânc în noimă și smerit cugetător în isprăvi și în lucrare”. Lui i se datorează punerea în lumină a sfinților părinți: Sfinții Trei Ierarhi, Sfântul Atanasie, Sfântul Damaschin, Sfântul Casian Râmleanul, a fericitului Augustin, a cuviosului Simeon Noul Teolog, ca și a altor sfinți părinți din pateric. Tot lui i s-a încredințat, pe când era încă ierodiacon, și redactarea biografiei cuviosului Paisie de la Neamț.

Pentru tipărirea cărților, îmbunătățește tipografia și ia pe seama Mitropoliei moara de hârtie de la Ciorogârla. Dragostea de luminare prin carte a putut transpare și prin faptul că, după el, nu s-a găsit altă avere decât vrafurile de cărți. A ținut într-adins să se continue cu publicarea Vieților Sfinților, începută de el la Mănăstirea Căldărușani. Suferințele și ultimele luni de viață ale mitropolitului vădesc din nou înălțimea duhovnicească a acestuia. Astfel, odată cu intrarea rușilor în București, în 1828, domnul Ghica îl lasă locțiitor pe mitropolitul Grigorie, în plin război, când țara avea rolul de a alimenta rezervele rușilor. Trădat de unii boieri români nemulțumiți, printre care Barbu Văcărescu – fapt atestat de pisania Mănăstirii Bâldana – rușii îi acuză că ar lucra împotriva lor, drept pentru care i se cere să părăsească Bucureștiul, în surghiun la Chișinău. Aici citește și tipărește cărți, cerând de la București volume pe care le împarte moldovenilor de peste Prut, lipsiți de știință bisericească, răspunde la scrisori și poartă, din depărtare, de grijă Mitropoliei. După trei ani de surghiun, mitropolitului i se dă voie să intre în țară, dar până la Buzău, de unde Kiselef, care conduce țara, îi cere să-și dea demisia. Răspunsul prompt, că Dumnezeu l-a unit cu Biserica și numai El îi poate despărți, îi cauzează un al doilea surghiun, de un an și jumătate, timp în care înființează o tipografie la Buzău, tipărind cărțile tălmăcite la Chișinău.

La 22 august 1833 intră în București, bătrân și bolnav, pentru a-și relua atribuțiile de mitropolit, dând și ultimele orânduiele, anume ca prisosul mănăstirilor să fie direcționat spre casa facerilor de bine, egumenii să dea seamă mitropolitului în fiecare an, iar cine se va arăta destoinic poate să rămână toată viața în această dregătorie, rânduiala ca fiecare Episcopie să aibă câte un Seminar, ridicat din darul preoților, inspectorul acestora să fie numit de mitropolit, iar fiecare sat, cât de mic, să

aibă un preot. În primăvara anului 1834 se apucă de înnoirea bisericii Mitropoliei, în speranța că urmașii o vor finaliza; de asemenea, începe tipărirea Vieții Sfinților. Pe 22/23 iunie 1834 își dă sufletul în mâna Domnului, în vârstă de 69 de ani, după păstorirea a mai mult de 11 ani, dintre care 4 în surghiun, lăsând cuvânt ca tipografiile să lucreze neîncetat la tipărirea cărților ziditoare de suflet. A fost înmormântat pe 24 iunie afară din biserică, lângă fereastra proscomidiei Mitropoliei. La 7 ani, potrivit rânduielii călugărești, a fost dezgropat și mutat la Mănăstirea Căldărușani, în gropnița mănăstirii.

Angelescu, Paraschiv, pr., „Noul Testament bulgar dela 1828. O carte apărută cu ajutorul Mitropolitului Grigorie Dascălul”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 306-323. Cu fotografii.

Articolul înștiințează despre o tipăritură mai puțin cunoscută și anume, „Noul Testament” în limba bulgară apărut la București, în două ediții, prima în 1828, iar cea de-a doua în 1833, retipărire întocmai celei dintâi, mai puțin cunoscută însă decât aceasta. Varianta din 1828 a fost tradusă din elină și a apărut la îndemnul, sub îndrumarea și sub tiparul mitropolitului Grigorie Dascălul, lucru atestat și în Predoslovie.

Știrile despre acest „Nou Testament” sunt puține; astfel, Jirecek, într-un studiu din 1876, ocupându-se de emigranții bulgari din București, printre care se afla și scriitorul Petru Sapunov din Treavna, afirmă că, împreună cu un călugăr pe nume Serafim, au tradus „Noul Testament”, pe care îl publică în 1828 la București cu ajutorul mitropolitului Grigorie. În „Bibliografia” sa din 1872 regăsim reprodușă în întregime „poarta” acestei cărți, cu însemnarea numărului de pagini, a traducătorilor și a ediției a II-a.

Constantin Erbiceanu, în „Note asupra Istoriei bisericești a românilor pentru secolul al XIX-lea”, menționează că mitropolitul Grigorie a ajutat traducerea „Evangheliei” din limba slavă în cea bulgară, trimisă ulterior patriarhului spre aprobare. Dintr-o altă notă aflăm că, la 1827, patriarhul îl oprește pe mitropolit să o tipărească în limba bulgară. Un amănunt al anului 1828 atestă că Agatanghel, patriarhul de Constantinopol, înapoiează traducerea „Evangheliei” în bulgară spre tipărire, cu corecturile de rigoare, act asemănător unei aprobări, menționând că aceasta s-a făcut spre citirea fiecărui credincios în parte și nu în auzul tuturor, în biserică, nefiind deci o carte de cult, ci una de luminare a cugetelor și de închegare a limbii vorbite. Ulterior, Teodorov-Balan, în „Bibliografie bulgărească pentru o sută de ani”, apărută în 1909, amintește aceleași informații, pentru ca Tomescu într-o lucrare de doctorat, „Mitropolitul Grigorie IV al Ungrovlahiei”, să noteze și această lucrare în capitolul dedicat studiilor publicate de acesta.

Markovski aduce cele mai bogate informații cu privire la acest volum, cu oglindirea traducerilor din trecut, fiind în măsură să se pronunțe asupra acestui subiect. El consideră actul săvârșit ca fiind o traducere bună, și motivează lipsa de succes prin contextul vremurilor tulburi în care a fost tipărită, respectiv izbucnirea războiului dintre Turcia și Rusia, fiind vândute doar 400 de exemplare, 800 rămânând achiziționate de Societatea biblică britanică.

După inventarierea dosarului de opinii existente la acea dată despre „Noul Testament” în limba bulgară, autorul își continuă studiul prin câteva observații personale, care au avantajul de a fi beneficiat de consultarea directă a sursei, la Biblioteca Academiei Române, printre manuscrise aflându-se și schimbul de scrisori întreținut cu acea ocazie între patriarhul Agatanghel și mitropolitul Grigorie Dascălușul, redat întocmai pentru cititori.

Așadar, „Noul Testament” bulgar cuprinde în întregime cei patru evangheliști, dispuși în ordinea canonică, fiind tipărit în limba bulgară cu litere slavonești, pe 220 de pagini, având și două înaintecuvântări, reproduse în cadrul textului. Cartea e tradusă în limbaj popular, pe baze fonetice, autorul subliniind chiar câteva cuvinte românești, utilizate în bulgară. Precuvântarea aduce la cunoștința viitorului lector faptul că lectura Evangheliilor îmbunătățește viața celui care se deschide pe sine spre orizontul cunoașterii, traducătorul Petru Sapunov Trevneanul fiind conștient că se încumetă la o lucrare care va aduce foloase neamului său, mulțumind mitropolitului Grigorie pentru ajutorul financiar și moral acordat. Afirmația că lucrarea s-a realizat atât cu ajutorul lui Petru, dar și al părintelui Serafim, se susține pe temeiul corespondenței patriarh-mitropolit, două scrisori ale patriarhului, păstrate în original și ciorna mitropolitului, ambele în limba greacă, care amintesc de cei doi traducători, cel din urmă răposat întru Domnul la data apariției cărții.

Tomescu, Const. N., prof., „Puține cuvinte despre strădania cărturărească a Mitropolitului Grigorie Dascălușul al Ungrovlahiei”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 326-339.

Articolul însușează o privire analitică asupra laturii științifice a personalității mitropolitului Grigorie Dascălușul, care, încă din tinerețe, s-a aplecat cu drag asupra studiului și anume publicațiile, traducerile, tipăriturile pe care le-a întocmit sau asupra cărora s-a pronunțat, după o adâncă cercetare a acestora în prealabil. Astfel, autorul recurge la o clasificare a celor 44 de ani de zăbovire cărturărească, din cei peste 66, socotind ca primă taxonomie publicațiile rânduite împreună cu prietenul și duhovnicul său Gherontie (1799-1816), iar o a doua perioadă, din 1816, când moare părintele Gherontie, până la sfârșitul vieții, 1833. Prima categorie a cărților publicate până în 1816 beneficia, pe lângă ochiul critic al viitorului mitropolit și de atenta privire și consultare a lui Gherontie, căci „ceea ce unul cugeta sau talmăcia, celălalt privind întâria, sau, de era trebuință, îndrepta”.

Lista tipăriturilor cuprinde: „Carte folositoare de suflet”, Mitropolia București, 1799, prima culegere publicată, care a mai fost numită și „Prăvălioara de suflet”, în care cei doi aduc un pios omagiu mitropolitului Dositei. Cartea cuprinde capitole de învățătură pentru preoți, o biografie a Sfântului Ioan Pustnicul, alături de colecția sa de canoane;

- „Chiriadromion”, Mitropolia București, 1801, care conține două prefețe ale traducătorilor, în care este asemănată cartea cu o grădină aducătoare de roade duhovnicești. Aceasta dă tâlcuirea tuturor evangheliilor la duminicile de peste an;

- „Întrebări și răspunsuri oarecare bogoslovești ale Sf. Atanasie”, Mitropolia Iași, 1803, manual de teologie dogmatică, având și întrebări referitoare la teologia mistică cu răspunsurile aferente;

- „A lui Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei, tâlcuire la cele patru Evanghelii, cu însemnări oarecari dela Evthimie Zigadinos adăugită”, Mitropolia Iași, 1805, care a reprezentat lectura de predilecție a clericilor din veacul al XVIII-lea;

- „A celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Damaschin descoperire cu amăruntul a pravoslavicei credințe”, Mitropolia Iași, 1806, tratat de teologie dogmatică, la care s-au adăugat și câteva însemne de către traducători, ale altor Sfinți Părinți;

- „Kegragarion” de episcopul Iponiei, Augustin, Mănăstirea Neamț, 1814, în a cărei prefață Grigorie elogiază smerenia lui Augustin. Această carte cuprinde diferite rugăciuni, laude, cugetări, ca și o variantă prescurtată a versurilor poetice ale Psaltirii;

- „Apologhia”, Mănăstirea Neamț, 1816, reprezentând traducerea din greacă a arhiepiscopului Dimitrie de Rostov, redactată împotriva volteriştilor;

- „Octoih”, Buda, 1816, cu îndreptări ale unor cântări traduse din greacă, ceea ce dovedea, consideră autorul, dorința de uniformizare a cântării în biserică, după tipicul grecesc;

- „Tâlcuire pre scurt..., la Antifoanele celor opt glasuri”, Mănăstirea Neamț, 1817, date ca răspuns împotriva unei credințe deșarte din Antifoane, din Blaj, conform cărora Duhul Sfânt purcede din Tatăl și din Fiul. Ca un răspuns la acestea, Grigorie oferă tâlcuirea Antifoanelor, alături de alte documente doveditoare. În cea de-a doua perioadă, cuprinsă între 1816 și 1833, Grigorie rămâne singurul traducător al publicațiilor: „...arătare sau adunare pre scurt a dumnezeieștilor Dogme ale credinții”, Mănăstirea Neamț, 1816, vestita lucrare a lui Atanasie de la Paros, scopul traducerii fiind ferirea de uniație, prezentând dogme și înțelesurile lor;

- „Viața cuviosului părintelui nostru Paisie”, Mănăstirea Neamț, 1817, alcătuită de ierodiaconul Grigorie atât după alte două publicații biografice, cea a lui Mitrofan schimonahul din limba rusă și cea a lui Isaac schimonahul, dar și după cele văzute în vremea cât a petrecut el în Mănăstirea Neamțului. Cartea tratează și problema ivirii monahismului, a schimbărilor aduse de Paisie, descrie activitățile și viața acestuia, pentru a încheia într-o invocație către el, pentru apărarea soborului lavrei;

- „Combaterea dialogurilor alăturate la cârtica lui Eschin ale profesorului Neofit Duca”, Viena, 1817, un răspuns către clericul Neofit Duca, cu argumente despre feciorie, Biserică, rugăciune, arhierie etc., bazându-se pe Sfinții Părinți combatute rătăcirea reformată;

- „A celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur cuvinte șase pentru preoție”, București, 1820, care subliniază greutatea misiunii preoțești;

- „Al celui întru sfinți părintelui nostru Grigorie Nazianzineanul, cuvântătorul de Dumnezeu, cuvânt pentru preoție”, București, 1821, un text bogat în reflecții despre preoție și arhierie, redactat de sfântul Grigorie în timpul arhieriei sale;

- „Dovedire împotriva eresului armenilor”, București, 1824, o colecție care limpezește caracterul ereziei, dar care a produs în epocă agitație printre armeni;

- „Două cuvinte ale Sfântului Kassian Râmleanul”, Mitropolia București, 1825, o scurtă biografie a sfântului, urmată de învățăturile acestuia;

- „Cuvinte puține oarecare din ceale multe ale celor întru sfinți părinților noștri Vasilie cel Mare și Grigorie cuvântătorului de Dumnezeu”, Mitropolia București, 1826, însumând traducerea din elină a Hexaimeronului, a unor capitole dedicate așezării monahicești, ca și a unor cuvinte ale Sfântului Grigorie la diferite praznice împărătești;

- „Cuvinte puține oarecare din ceale multe ale celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Gură de aur”, Mitropolia București, 1827, cuprinzând predici despre diferite subiecte;

- „A celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Gură de aur, cuvânt la tăierea cinstului cap al cinstului slăvitor Prooroc, Înainte mergătoriului și Botezătorului Ioan. Pentru muerile ceale răle și ceale bune”, Mitropolia București, 1827, publicație apărută în scopul de a înfrunta căderea de moravuri în înalta societate a țării, dar și pentru a săgeta, în particular, abuzul nepoatei Văcărescu, cartea aducând în prim plan cuvântul Sfântului Ioan care muștră pe Irodiada, încheierea vizând un cuvânt din Pateric;

- „Învățătura pe scurt pentru nunți”, Mitropolia București, 1827, îndreptar prin care preoții să cunoască canoanele nunții; „Ale prea fericitului Teodorit, episcopul Cirului, cuvinte zeace pentru dumnezeiasca Pronie”, București, 1828, carte redactată după intrarea armatei rusești în țară; succintă biografie a celui ce a fost ucenicul Sfântului Ioan Gură de Aur, urmată de cuvintele despre existența Proniei divine în univers;

- „Pateric, ce cuprinde întru sine cuvinte folositoare ale sfinților bătrâni”, Mitropolia București, 1828, unele traduse din limba greacă, altele preluate din română, pe capitole;

- „Ale lui Iosif monahul Vrienie cuvinte doazeci și doao pentru purcederea prea Sfântului Duh”, Episcopia Buzău, 1832, tradusă în surghiunul de la Buzău, tratând problema purcederii Duhului Sfânt, credința cea adevărată versus născocirile latinilor, despre însemnătatea Teologiei, și despre „unirea Bisericii, ce se cugeta atuncea să se facă”. Interesante sunt și câteva desene, cu cercuri concentrice și tangente, care formează silogisme strălucite pentru susținerea pe cale rațională a Sfintei Treimi;

- „A lui Fotie, patriarhul Constantinopolii, epistolie de obște către scaunele arhieriești ale răsăritului și doao cuvinte doveditoare pentru purcederea prea Sfântului Duh ale Sfântului Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului”, Episcopia Buzău, 1832, vorbind despre schisma „desbinării papistașilor de lumea ortodoxă”;

- „Cartea ce se numește împărțirea de grâu a Sf. Ioan Gură de Aur”, Episcopia Buzău, 1933, volum al cărui titlu și împărțire internă aparține traducătorului Grigorie mitropolitul; „Cartea ce se numește puțul Sf. Ioan Gură de Aur”, Episcopia Buzău, 1933, în care Grigorie lansează sfatul de a iubi deopotrivă credința și știința, urmând câteva tâlcuiri la anumite praznice împărătești.

Din seria celor care așteptau tiparul se înscriu: - „Cuvintele preacuviosului părintelui nostru Simeon, noul Bogoslov”, datând încă din 1799, diferite cuvinte despre dragoste, umilință etc., - „Tâlcuirea sfântului Teofilact la epistoliile Sfinților Apostoli”, lucrare de un deosebit folos și „A fericitului Teodorit, episcopul Chirului, talmăcirii la cei o sută cincizeci Psalmi”, care apare abia la 1840 în tiparnița de la Buzău.

De asemenea, pe lângă cele înșirate, există o altă listă care cuprinde lucrări apărute cu binecuvântarea sa: Ieromonahul Macarie, „Theoreticonu”, „Anastasimataru bisericesc”, „Irmologhionu sau Catavasieru musicescu” și „Antologhion”; Naum

Râmniceanu; „Psaltirea”, „Orologhion”, „Loghica”, „Pravoslavnică mărturie a soborniceștii și apostoleștii Bisericii ai Răsăritului”, „Acatistier”, „Cazanii”, „Noul Testament bulgar”, „Sfățuire foarte frumoasă”, „Oglinda omului celui dinlăuntru” și „Viețile Sfinților”.

Negulescu, Gh., pr., „Cronica hirotoniilor de la 1823-1834”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 341-418.

Articolul atestă importanța tinerii evidenței celor ce erau preoți, obicei întâlnit în cancelariile episcopilor și ale mitropoliilor în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și al XIX-lea, exceptând un fragment al anului 1802, prin care se însemnau, în condiții special confecționate, numele și cinul celor ce se hirotoneau, satul și hramul bisericii în care era numit candidatul la preoție, numele arhierelui și al bisericii în care se oficia preoțirea, ca și ziua și luna în care aceasta s-a săvârșit. Pentru intervalul 1823-1852 există o condică aparte, din cercetările căreia au fost întocmite aprecierile autorului de față, care alcătuiește un catalog cu toate hirotoniile diaconești și preoțești din timpul păstoririi mitropolitului Grigorie Dascălul, dar și din vremea locotenenței mitropolitane ce l-a substituit atunci când a fost exilat la Chișinău.

Însemnătatea studierii unui astfel de catalog se susține pe temeiuri istorice, prezentând un interes deosebit pentru clericii sau mirenii care vor să-și descopere arborele genealogic ori șirul preoților existent într-un anumit sat. Autorul atrage atenția asupra unui aspect important și anume, faptul că mitropolitul Grigorie, mare preot și distins cărturar, oficia foarte des Sfânta Liturghie și nu doar în duminici și sărbători, hirotonind preoți. Utilizând această modalitate, el ferea pe candidați să ofere sume de bani arhierelor, după cum se obișnuia în acea vreme, dar și întărea moral pe viitorii preoți. O statistică revelatoare în acest sens atestă că, din cele 305 hirotonii săvârșite pe parcursul celor 7 ani de păstorie arhierască (1823 - 29 ianuarie 1829), 286 au fost efectuate de mitropolitul Grigorie și doar 19 de alți arhierii ai vremii.

De asemenea, din cercetarea acelorși cataloage se pot afla numele arhierelor străini prezenți în țară, ca și numele bisericilor bucureștene în care ei oficiau mai des, un indiciu al faptului că în incinta lor își aveau ei locuința. Și pentru alte județe cuprinse în Mitropolia Ungrovlahiei se poate foarte ușor investiga toponimia, unele sate dispărând, altele schimbându-și numele, configurația lor fiind schimbătoare. În continuarea articolului, autorul redă lista numelor celor aproximativ 300, care au fost hirotoniți de mitropolitul Grigorie Dascălul, pe ani, în speranța că restul de hirotonii, 1834-1852, vor cunoaște și ele lumina tiparului cât mai curând, pentru a nu se risipi în neant, din cauza condițiilor vitrege în care acestea s-au păstrat. Pentru monahism, aceste cataloage sunt importante pentru menționarea numelor schiturilor și mănăstirilor active în acea vreme pe seama cărora erau hirotoniți clericii.

Balaur, D., „Câteva știri despre tipografia de la Căldărușani din vremea Mitropolitului Grigorie Dascălul”, în *BORom* LII (1934), 5-6, p. 420-421.

Articolul ia în discuție tipografia de la Căldărușani, locul de unde Grigorie a urcat în tronul mitropolitan și unde a înființat un centru de activitate cărturărească și tipografică pentru Țara Românească, asemănător cu cel de la Mănăstirea Neamțului,

unde își începuse activitatea. Grigorie Dascălul așază tipografia în peninsula Cocioc, în vederea tipăririi unei noi ediții de Vieți de Sfinți, după cea apărută la Neamț între 1807 și 1815. Conducător al tipografiei fu numit cuviosul Inochentie al Moldovei, care intrase în această slujbă din 1834. Când, la 22 iunie 1834, mitropolitul Grigorie părăsea această viață, se tipăriseră Viețile Sfinților pe lunile septembrie, octombrie și aproape întreg noiembrie, lăsând însă cu „cuvânt de moarte” să se încheie această tipăritură, lucru îndeplinit de episcopii ocârmuitori ai Mitropoliei, Neofit al Râmnicului, Ilarion al Argeșului și Chesarie de Buzău. În același an, este înlăturat de la conducerea tipografiei Inochentie, noul însărcinat fiind Macarie, care și termină de tipărit Viețile Sfinților, în iunie 1836.

Tot aici, la Căldărușani, a văzut lumina tiparului, în 1835, și cunoscuta carte de morală „Oglinda omului celui din lăuntru”, după cea tipărită de mitropolitul Veniamin la Mănăstirea Neamț. Tentativa laudabilă a lui Grigorie Dascălul de a înzestra Mănăstirea Căldărușani cu o tipografie a găsit un urmaș și mai târziu, deși pentru puțină vreme, pe arhimandritul Teofilact Dinu. Acesta instalează în martie 1878 o nouă tipografie în mănăstire, care are, însă, o singură apariție editorială, căci după șase luni, mașina de imprimat cedează.

Moiescu, Gh. I., „Mănăstirile închinat din Țara Românească în vremea păstoriei Mitropolitului Grigorie Dascălul 1823-1834”, în *BORom* LII (1934), 5-6, p. 422-455.

Studiul de față încearcă să surprindă, din perspectivă istorică, evoluția conflictului dintre greci și români pe tema mănăstirilor închinat din Țara Românească, considerată originea măsurii de secularizare a averilor mănăstirești, întreprinsă în 1863. Astfel, după înăbușirea revoluției de la 1821, două grupuri de tineri români, atât moldoveni cât și munteni, la care se adaugă mai târziu și boierii, se înfățișează Porții, cerând readucerea pe tronul Principatelor Române a domnilor pământeni, izgonirea călugărilor greci egumeni și trecerea ocârmuirii lor pe seama pământenilor, cu îndatorirea să le trimită Sfintelor Locuri o anumită sumă de bani, aceștia sărăcind visteria lăcașurilor și provocând datorii colosale.

Turcii hotărăsc înlăturarea tuturor grecilor din slujbele țării, inclusiv a celor din mănăstiri, numind în 1822 domn în Țara Românească pe banul Grigore Ghica, iar în Moldova pe logofătul Ioniță Sturdza. Vodă Ghica îl alege, cu ajutorul boierilor, ca mitropolit pe ierodiaconul Grigorie, vrednic călugăr cărturar, fostul mitropolit Dionisie Lupu nedorind să revină în scaun. Printre măsurile urgente care au fost luate s-au numărat și acelea ale împlinirii datoriilor pe care țara le avea, lucru proiectat a fi efectuat și din averile mănăstirilor. Noul mitropolit se îngrijește de starea mănăstirilor, veghind ca egumenii greci să fie înlocuiți de cei români, în 1823 redactând o anafora, prin care arăta domnului Ghica hotărârea de a se tocmi în mănăstiri condice cu socoteli, cu toate averile și cu datoriile acestora. Articolul oferă și o listă cu numele mănăstirilor închinat Sfintelor Locuri (Athos, Patriarhia din Alexandria, cea din Antiohia, la Muntele Sinai, Tesalia, Macedonia și Epir), a egumenilor greci scoși în 1823, ca și a celor orânduși în locul lor. Această scoatere a grecilor din bogatele

lăcașuri ale locurilor de „jos”, după cum li se spunea, a însemnat organizarea unei lupte înaintate Patriarhiilor din Răsărit, pentru dărâmarea acestor întocmiri.

Pentru a se apropia de Poartă și pentru a se putea plânge de „nedreptățile” suferite, după răzvrătirile din 1821, a fost nevoie din partea grecilor de mijlociri bănești. În 1824, sub presiunea ambasadorului englez la Țarigrad, Poarta consimți să evacueze Țările Române, condițional, fiind mai ocrotitoare cu călugării greci care intraseră sub sfera de influență rusă. Ei obțin îngăduința de a trimite câțiva monahi care să cerceteze starea mănăstirilor și datoriile acestora, împreună cu mitropolitul și divanul țării, din care este posibil ca ei să se fi încredințat de starea jalnică în care sfintele lăcașuri se aflau. Deși tributul către locurile cărora erau închinat nu fusese oprit, ele nu au fost mulțumite cu sumele primite, bineînțeles incomparabile cu acelea din timpul jefuirii lor, fapt care va atrage după sine alte plângeri către otomani.

Mitropolitul Grigorie, în vederea apărării drepturilor țării asupra mănăstirilor închinat, adresează și el Porții o întâmpinare, iscălită de 10 egumeni și 90 de boieri divaniți, prin care cere să se hotărască folosul ce trebuie să se dea în țară și peste hotar de la aceste sfinte așezăminte. Răspunsul decide ca a treia parte din venituri să fie oferite străinilor care aveau mănăstiri închinat în țară, pe o perioadă determinată: 1823-1826. Grigorie mitropolitul începu în acest sens o amănunțită socoteală a veniturilor mănăstirilor, înființând „Casa mănăstirilor”, care avea printre atribuții: - statornicirea venitului pe grupe de mănăstiri; - împărțirea acestuia pentru cheltuielile proprii; - ținerea unor condici cu plata arenzilor, a strângerii veniturilor și a achitării datoriilor.

Între timp, un nou eveniment politic schimbă situația stării mănăstirilor. Moartea țarului Alexandru I și venirea la tron a lui Nicolae I va reprezenta pentru greci găsirea unui puternic aliat, care să intervină la Poartă în favoarea lor. Turcii se învoiesc cu rușii și încheie, în 1826, Convenția de la Akkerman, prin care Rusia recunoaște hotărârile Porții cu privire la domniile pământene, rușii luându-și atribuția de putere protectoare în amândouă Principatele, precum și dreptul de a hotărî viitoarea lor organizare, prin alcătuirea unui regulament general. În felul acesta, călugării greci, prizoniți de turci, intrau sub protecția Porții, având ocrotirea Rusiei și putând astfel obține dreptul de a redobândi mănăstirile închinat din Țările Române. În 1827, potrivit convenției, se întocmea regulamentul pentru administrarea țării, nehotărându-se nimic în privința mănăstirilor închinat, fapt care îl neliniștea pe mitropolitul Grigorie, care consideră că primejdia nu trecuse încă, îndemnându-l pe Vodă să ceară de la Poartă ca acestea să fie ocupate în viitor numai de pământenii români. Grecii reușesc, însă, în scurt timp, să dobândească reînțocmirea călugărilor greci la cârmuirea mănăstirilor închinat din Principatele Române, fapt care a provocat o zdruncinare adâncă în viața bisericească a țării, căci se vedeau năruite toate strădaniile de peste cinci ani ale mitropolitului Grigorie. Ghica Vodă a dat, în consecință hotărârea de împlinire a poruncii, precizând ca noii veniți să chivernisească bine noua ordine găsită în mănăstiri, contribuind în continuare la datoriile țării, restaurând lăcașurile și decizând ca aceștia să fie, totuși, puși sub atenta supraveghere a Mitropoliei, pentru a nu ajunge iarăși în starea de dărăpănare de dinainte. În acest sens, a fost făcută și o anafora către Poartă.

În 1828 izbucnește un nou război între turci și ruși și Principatele sunt ocupate de cei din urmă. Împuternicitul președinte al divanurilor Munteniei și Moldovei, contele Pahlin, aduce la cunoștința mitropolitului Grigorie hotărârile luate ca prisosul veniturilor să se păstreze în Odesa, acestea fiind conduse în special de o comisie alcătuită din egumeni români. Domnul Ghica își încheie domnia, mitropolitul Grigorie rămânând loțiitor, țara fiind sub stăpânire străină, deciziile trebuind a fi în consonanță cu cele ale Rusiei. Unele împotriviți față de poruncile lui Pahlin și încercarea de a-și apăra duhovniceasca turmă îi aduc mitropolitului surghiunul în Basarabia, Mitropolia Ungrovlahiei fiind dată sub păstoria lui Neofit al Râmnicului. În același timp, stăruința grecilor ajunge la împăratul rușilor, vizând, în primul rând, scoaterea de sub supravegherea Comisiei alcătuite în 1828 și ocârmuirea după vechiul obicei, doar de egumeni. Cererea le este îndeplinită, dându-se poruncă de înfăptuire, acestea urmând a fi, însă, vegheate și de câțiva boieri îngrijitori.

În 1829 se formează o epitropie, din care făceau parte Neofit al Râmnicului, Barbu Știrbei, Mihail Cornesu, Mihai Filipescu și Alecu Cocorăscu, cu datoria de a priveghea asupra egumenilor greci, neavând drept de administrare, ci doar de control. Aceasta nu a fost semnată însă curând, căci românii încă mai nădăjduiau în reinstalarea egumenilor pământeni. Pentru a liniști lucrurile, Kiselef dă, în 1839, o anafora, care, însă, nu își are soluție, trimițând Divanului spre rezolvare chestiunea. În 1831, se hotărăște ca egumenii să arendeze moșiile mănăstirii doar pe timp de un an, pentru a putea fi supuse prevederilor din 1832 ale Regulamentului Organic, când avea să ia ființă și Comisia pentru administrarea averilor mănăstirești. Acesta prevedea ca bisericile închinat să contribuie la așezămintele de binefacere și la școli, fiind arendate și moșiile mănăstirești, lucru care a stârnit din nou neînțelegeri. Odată cu revenirea mitropolitului Grigorie, se dă în funcțiune acest proiect, după moartea sa conflictul nefinalizându-se, ci devenind mai aprig. Această lipsă de înțelegere, crede autorul studiului de față, a dus la dureroasa măsură din 1863, a secularizării averilor mănăstirești, măsură care a implicat însă și mănăstirile libere.

Balaur, D., „Cronica internă. Pomenirea părintelui Grigorie Dascălul, Mitropolitul Țării Românești. 1834-1934”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 487-488.

Articolul comemorează împlinirea a o sută de ani de la trecerea la cele veșnice a mitropolitului Grigorie Dascălul, prilej cu care s-a oficiat slujba de pomenire la Mănăstirea Căldărușani, locul de unde a fost chemat la vrednicia de arhieru și în care vor cunoaște lumina tiparului numeroase publicații. Se amintește că osemintele sale au fost aduse în acest sfânt lăcaș, după dezgroparea lor, la șapte ani după moarte.

Slujba s-a săvârșit după rânduială: vineri seara, vecernia, în prezența P.S. Tit Simedrea și a clerului monahal, iar a doua zi, Sfânta Liturghie, panihida pentru sufletul răposatului, în fața sicriului dus la gropnița mănăstirii. Solemnitatea acestei slujbe, a fost marcată de prezența unor înalte fețe bisericești, printre care: P.S. Tit Simedrea, părinții Nicolae M. Popescu, Grigorie Cristescu, profesori universitari, arhimandritul Chesarie Păunescu, directorul Seminarului monahal de la Cernica, ieromonahul Firmilian Marin, ieromonahul Hrisant Popescu, starețul Mănăstirii Cernica, preotul Traian Chirculescu,

pictorul Marius Bunescu, colaboratorii revistei „Biserica Ortodoxă Română”, precum și elevi și călugări de la complexul monahal Cernica.

Ionașcu, I., „Știri noi despre Mitropolitul Grigorie Dascălul”, în: *BORom* LVI (1938), 1-4, p. 18-29. Cu anexe.

Considerat a fi un pericol, rușii au hotărât alungarea mitropolitului Grigorie Dascălul, astfel că, la 10 februarie 1829, acesta a pornit în exil din București spre orașul Chișinău din Basarabia. Intrând în posesia unor scrisori ale mitropolitului, pe care le și publică la sfârșitul articolului, autorul descoperă preocupări noi ale acestuia. Astfel, pe lângă întinsa activitate literară religioasă, se arată și strădania de a aduna cronicile din Țara Românească, intenționând să le publice. În acest scop, mitropolitul ținea o strânsă corespondență cu frații Bâtcoveanu – Ioniță și Nicolae.

Readus în scaun la 22 august 1833, mitropolitul Grigorie își continuă activitatea cărturărească, înființând și o tipografie la Căldărușani. Se dovedește argumentat faptul că Grigorie Dascălul a dezvoltat, pe parcursul vieții și o activitate literar-istorică, inedită, cu cel puțin un deceniu înaintea edițiilor lui Kogălniceanu, Bălcescu și Laurian.

Marinescu, Gheorghe, diacon, „Mitropolitul Grigorie Dascălul ctitorul seminariilor din Muntenia”, în: *Păstorul Tutovei* I (1938), 2, p. 39-41.

Se precizează faptul că în data de 30 ianuarie, Seminarul „Central” din București și cu Seminarul „Episcopului Chesarie” din Buzău sărbătoresc o sută de ani de la înființare. Pentru învățământul românesc constituie un eveniment însemnat, deoarece este prima dată când Biserica colaborează cu Statul, înființând școli românești. Între anii 1803-1804, mitropolitul Veniamin Costache înființează la Iași Seminarul ce-i poartă numele, iar în Muntenia Seminariile preoțești sunt înființate cu 33 de ani mai târziu. Adevăratul ctitor al Seminarelor din Muntenia este mitropolitul Grigorie IV Miculescu. Întocmirea rânduielilor acestor școli din punct de vedere al predării obiectelor și al administrației, s-a făcut după modelul Seminariilor rusești.

Mitropolitului Grigorie nu i-a fost dat să vadă deschise aceste Seminarii, căci Dumnezeu l-a chemat la cele veșnice la două luni după întărirea legii de înființare. Școala pomenește numele acestui mare ierarh, el fiind ctitorul cel mai stăruitor. Temelia învățământului primar la sate a fost pusă tot de primii absolvenți recrutați dintr-însele, care, cu timpul, au îmbrăcat haina preoțească. Autorul atrage atenția asupra faptului că revoluțiile sociale au întotdeauna repercursiuni asupra problemelor de ordin moral-religios.

Popescu, Dumitru Șt., „Note bibliografice. Ionașcu Ion, «Mitropolitul Grigorie IV și întrebuintarea unor venituri în vremea păstoriei lui (1823-1824)», în: revista «Raze de lumină» an X, p. 279-301”, în: *BORom* LIX (1941), 3-4, p. 229. Recenzie.

Din dările pe care preoții și diaconii le plăteau chiriarhului, Grigorie IV păstrează numai darea (ploconul) praznicului Constantin și Elena – 10 taleri. Alt venit îl constituia încasarea taxei de cununie, de trei taleri.

Ș., N., preot, „Reînhumarea osemintelor Mitropoliților Grigorie Dascălul și Ghenadie ai Ungrovlahiei”, în: *BORom* LXXIX (1961), 11-12, p. 962-971.

Reînhumarea mitropoliților Grigorie Dascălul și Ghenadie Petrescu a avut loc la 29 octombrie 1961, la Mănăstirea Căldărușani. În articol se remarcă grija P.F. Justinian Marina pentru cinstirea și îngrijirea locurilor de veșnică odihnă ale unora dintre înaintașii săi, mitropoliți și patriarhi. Articolul aduce diferite informații referitoare la acest eveniment. Anterior, au fost puse lespezi de marmură cu desene și inscripții sculptate pe mormintele primilor doi patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. Cei doi mitropoliți, Grigorie Dascălul și Ghenadie Petrescu și-au căpătat locuri de odihnă potrivite vredniciilor avute în Biserica Ortodoxă. În 1841, după ce s-au împlinit șapte ani de la înhumare, osemintele mitropolitului Grigorie au fost dezgropate, potrivit rânduielii călugărești și duse la Mănăstirea Căldărușani și au fost așezate în gropnița mănăstirii, alături de ceilalți călugări decedați, loc unde au stat până în 1934. La o sută de ani de la moartea sa, osemintele au fost așezate în bolnița mănăstirii, abia în 1961 având parte de un mormânt potrivit rangului ce a ocupat în Biserica Ortodoxă Română. Mitropolitul Ghenadie Petrescu, după trecerea sa la cele veșnice în 31 august 1918, a fost transportat la Mănăstirea Căldărușani și înmormântat în bisericuța Cocioc. Preafericitul patriarh a ales ca nou loc de odihnă pentru cei doi mitropoliți pridvorul bisericii celei mari din Mănăstirea Căldărușani, cu hramul Sf. Dumitru, ctitorită în 1638 de voievodul Matei Basarab. Se precizează în articol că cei doi au fost înhumați, după săvârșirea Sfintei Liturghii, de către P.S. Teoctist Botoșăneanul, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, în prezența Preafericitului Patriarh Justinian. S-a slujit un parastas pentru cei doi mitropoliți.

Voicescu, C., pr. drd., „Cărți de zidire sufletească traduse din grecește și tipărite de Mitropolitul Grigore Dascălul”, în: *GBis*, XXXII (1973), 7-8, p. 719-725.

Din activitatea cărturărească a mitropolitului Grigore Dascălul se remarcă perioada cuprinsă între 1817-1834, în care acesta a realizat numeroase traduceri. Sunt menționate: „Cuvinte șase pentru preoție”, a Sfântului Ioan Gură de Aur, „Cuvânt pentru preoție” a Sfântului Grigorie de Nazianz, „Doa cuvinte ale Sfântului Kassian Râmleanul”, „Cuvinte puține oarecare din ceale multe ale celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur”.

Ionescu, Ion, pr., „Mitropolitul Grigorie Dascălul”, în: *GBis*, XXXXVIII (1989), 2-3, p. 122-136.

Se evocă personalitatea mitropolitului cărturar Grigorie Dascălul (1765-22 iunie 1834), constituindu-se într-o biografie a acestuia, în cadrul căreia se face o referire specială la opera sa: traduceri, tipărituri etc.

NEOFIT, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1829-1849 CA LOCTIITOR ȘI TITULAR)

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom* XVII (1893-1894), 7, p. 481-512.

Sunt reproduse 17 documente. Primele două se referă la Neofit al Râmnicului, devenit apoi mitropolit al Ungrovlahiei.

1. Scrisoarea lui Neofit al Râmnicului loctiitorul de mitropolit al Mitropoliei Ungrovlahiei, din 1832, trimisă către Adunarea Obștească. Prin această scrisoare, Neofit își apără drepturile față de unele inovații ale Adunării Obștești, ce se ocupa cu elaborarea Regulamentului Organic. Neofit se apără prin invocarea unui hrisov din vremea lui Mihail Racoviță, în care sunt menționate aceste drepturi.

2. Document ce cuprinde anafora episcopului de Râmnic, Neofit, trimisă către domnitor, în care se plânge de decizia luată asupra hirotoniilor abuzive.

C., E., „Două discursuri ale lui Macarie Protopsaltul Mitropoliei Ungrovlahiei”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 3, p. 330-338.

Al doilea discurs a fost transcris de Macarie Protopsaltul și se pare că aparține episcopului de Râmnic, Neofit, și a fost de acesta în 1824, la suirea sa în scaunul episcopal.

Erbiceanu, C., „Documente privitoare la istoria bisericească și politică a românilor” (1899-1900), 1, p. 26-50.

- Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit mijlocește către guvernul Basarabiei primirea a șapte tineri la Seminarul din Chișinău și apoi la Academia din Kiev. Documentul este foarte important, deoarece arată dorința mitropolitului de a forma un corp profesoral bine pregătit pentru Seminarii.

- Neofit, mitropolitul Ungrovlahiei, apără prerogativele chiriarhilor de Regulamentul Organic. Se respinge orice amestec al laicilor în treburile bisericești.

Răuțescu-Dragoslavele, I., „Felurite porunci din timpul păstoriei mitropolitului Neofit al Ungrovlahiei”, în: *GBis*, XXV (1966), 11-12, p. 1088-1094.

Articolul surprinde cele douăsprezece porunci emise de mitropolitul Neofit al Ungrovlahiei, care a păstorit, cu întreruperi, ca loctiitor și titular între 1824-1840. Alături de acestea se dau datele sale biografice.

NIFON, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1850-1875)

***, „Necrolog. Nifon Arhiepiscopul și Mitropolitul Ungrovlahiei, Primat al României și Președintele Sfântului Sinod”, în: *BORom I* (1874-1875), 8, p. 605-607.

La data de 5 mai 1875, Nifon arhiepiscopul și mitropolitul Ungrovlahiei și primat al României, după o arhipăstorie de 25 de ani, a încetat din viață. Este prezentată, pe scurt, ceremonia înmormântării..

***, „Discurs Pronunțat de Episcopul Argeșului Iosif la 7 mai 1875 în Biserica Sfintei Mitropolii din București cu ocazia ceremoniei de înmormântare a răposatului întru fericire Nifon Arhiepiscopul și Mitropolitul Ungrovlahiei, Primat al României și Președintele Sfântului Sinod”, în: *BORom I* (1874-1875), 8, p. 608-612.

Din cuvântarea Preasfințitului Iosif aflăm câteva date despre persoana mitropolitului primat Nifon și anume: s-a născut pe la 1790 în București, provenea dintr-o

familie foarte credincioasă, a fost tuns în monahism la Mănăstirea Cernica, a fost econom al Episcopiei Râmnicului, a devenit apoi egumen la Mănăstirea Cozia și, după aceea, vicar al Mitropoliei din București. A fost hirotonit arhieru în 1843; la 1848 devine episcop de Râmnic, iar în 1850 a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei.

***, „Act testamentar pentru fondarea unui seminar central în București cu titlul «seminarul *Nifon Mitropolitul*»“, în: *BORom* I (1874-1875), 9, p. 681-688.

Mitropolitul primat Nifon a lăsat toată averea pe care a moștenit-o de la părinții săi și toate economiile strânse pentru fondarea unui Seminar Central în București, ce avea să se numească „Seminarul Nifon Mitropolitul”.

***, „Actul testamentar pentru constituirea unui fond special destinat învățământului laic și actelor de binefacere”, în: *BORom* I (1874-1875), 9, p. 688-695.

Prin acest act testamentar mitropolitul Nifon dispune ca, din veniturile a două moșii din propria sa avere să se constituie „Fondul de instrucțiune și ajutorare Nifon”. Jumătate din resursele acestuia să fie destinate învățământului laic (burse pentru copiii sărmani), iar cealaltă jumătate să fie destinată actelor de binefacere (a se avea în vedere văduvele preoților, orfanii). Testamentul stipulează modul în care trebuie să fie administrat acest fond. La finalul articolului este prezentat decretul regelui Carol I, în care se aprobă fondarea Seminarului intitulat „Seminarul Nifon Mitropolitul”.

***, „Schiță biografică”, în: *Vocea Bisericii* I (1894), 16 și 17, p. 4.

În aceste rânduri este prezentat mitropolitul Nifon. S-a născut în 1790 în București. Ales egumen la Mănăstirea Cozia în 1839, devine în 1841 vicar al Sfintei Mitropolii din București. A fost hirotonit arhieru cu titlul de Sevastis. La 14 septembrie 1850, în timpul domniei lui Barbu Dimitrie Știrbei a fost numit mitropolit al Ungrovlahiei, unde a păstorit timp de 25 de ani. Un citat din testamentul său spune că toate sacrificiile făcute sunt pentru Țară și Biserică. Cea mai importantă operă a sa rămâne crearea Seminarului ce-i poartă numele. A ajutat orfanii și sărmanii, lăsând un fond special pentru continuarea acestei acțiuni și după moartea lui. Articolul se încheie cu deviza mitropolitului și anume: „luminarea poporului și ajutorarea săracilor”.

C., E., „O Enciclică a mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei”, în: *BORom* XVIII (1894-1895), 8, p. 616-622.

Enciclica este adresată clerului și credincioșilor Eparhiei Ungrovlahiei. Prin ea, li se cere preoților să atragă atenția creștinilor asupra modului și a felului în care aceștia se comportă în biserică la sfintele slujbe.

G., „Dare de seamă 3. «Nifon Mitropolitul Ungrovlahiei, viața și activitatea sa», de Economul Ialomițeanu, București, 1896”, în: *BORom* XX (1896-1897), 9, p. 929-940. Recenzie.

Lucrarea Economului Ialomițeanu prezintă viața și activitatea mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei. Din ea aflăm: că Nifon a intrat la vârsta de 20 de ani în

monahism la Mănăstirea Cernica, la 1836 a fost ridicat la treapta de arhimandrit, la 1839 a fost numit egumen al Mănăstirii Cozia, la 1841 a fost numit vicar al Sfintei Mitropolii, la 1848 a fost numit locțiitor de episcop al Râmnicului, iar la 1850 a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei. În lucrare sunt evidențiate atitudinea mitropolitului Nifon față de pretențiile Patriarhiei Constantinopolului referitoare la „chestiunea mănăstirilor închinată”, acțiunile din timpul Unirii Principatelor, poziția mitropolitului față de secularizarea averilor mănăstirești și câteva alte fapte de seamă ale acestei personalități.

† **Craioveanu, Sofronie, arhiereul**, „Nifon Mitropolitul Ungrovlahiei († 5 mai 1875)”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 1, p. 67-68. Cu o fotografie.

Mitropolitul Nifon a păstorit Biserica Română din Ungrovlahia timp de 25 de ani. A fost unul dintre cei mai mari ierarhi români ai secolului al XIX-lea, deoarece a înființat Seminarul ce-i poartă numele, a fost președinte al Divanului Obștesc, Președinte al Adunării Naționale, iar, după constituirea legală a Sfântului Sinod, a fost ales președinte al acestuia. Se mai amintește că a îndeplinit și funcția de președinte al Senatului României.

***, „Însemnări mărunte. Cuza Vodă către Mitropolitul Nifon”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 9, p. 668.

Este redat un act din februarie 1859 prin care domnul Alexandru Ioan Cuza, cu prilejul Unirii Principatelor, îl roagă pe mitropolitul Nifon să facă rugăciuni pentru propășirea țării.

Velicu, Dudu, „Pentru consolidarea unirii Principatelor Române. Pastorală Mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei”, în: *MitrOlt* XVIII (1966), 1-2, p. 136-138.

Pastorală mitropolitului Nifon a fost trimisă la 24 iulie 1860, având drept scop consolidarea unirii Principatelor Române. Este redat textul integral al pastoralei.

Zăvoianu, Corneliu, pr. dr., „Mitropolitul Nifon, Primat al României (1850-1875)”, în: *StTeol*, Seria a II-a, LII (2000), 3-4, p. 3-198.

Teză de doctorat (partea I), ce prezintă foarte amănunțit viața și activitatea mitropolitului, argumentat cu documente, mărturii și cu alte lucrări despre aceasta.

Zăvoianu, Corneliu, pr. dr., „Mitropolitul Nifon, Primat al României (1850-1875)”, în: *StTeol*, Seria a II-a, LIII (2001), 1-2, p. 3-125.

Teză de doctorat (partea a II-a), cu informații din viața și activitatea mitropolitului Nifon. A se vedea S.T. 2000 / nr. 3-4, p. 3-198.

Zăvoianu, Cornel, pr. dr., „Viața și activitatea Mitropolitului Nifon, Primat al României”, în: *GBis*, LXIV (2005), 1-4, p. 143-168.

Articolul consemnează date despre activitatea pe plan bisericesc (și nu numai) a mitropolitului Nifon, care a avut ca mănăstire de metanie Cernica și a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei în 1850. Între activitățile sale cele mai importante este

menționată cea de reînființare a tipografiei la 19 februarie 1852 și implicarea în viața politică.

CALINIC MICLESCU, MITROPOLIT PRIMAT (1875-1886)

***, „Calinic cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei și Primat al României Fratelui arhieru Ghenadie fost Argeșiu, Președinte al redacției Jurnalului Biserica Ortodoxă Română”, în: *BORom* II (1875-1876), 4, p. 276-277.

Articolul reproduce îndemnul mitropolitului primat către preoți, mai ales către cei care posedă cunoștințele necesare, de a predica în bisericile din capitală. Toate predicile care se disting și care au fost examinate în prealabil de comisia întocmită de mitropolitul primat special pentru acest scop, vor fi publicate în revista „Biserica Ortodoxă Română”.

***, „Petiția preoților către Î.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei și Primat al României Calinic Miclescu. Circulara Î.P.S. Mitropolit Primat Calinic către preoții din Eparhia Sfintei noastre Mitropolii”, în: *BORom* II (1875-1876), 9, p. 601-611.

În petiția către mitropolitul primat, preoții îi aduc la cunoștință că atât Legea Comunală, cât și Regulamentul înmormântărilor, nu s-au pus în aplicare în „partea ce se răsfrânge spre biserică și spre servitorii ei”. Totodată, este înfățișată starea materială precară a clerului. Petiția este semnată de peste 100 de preoți.

În circulara către toți preoții din Eparhie Calinic menționează ca, începând de la 1876, toți preoții să pună în aplicare Regulamentul pentru înmormântări (care data din 1864).

Calinic, Arhiepiscopul și Mitropolitul Primat al României, „Circulară către toți stareții și starețele de mănăstiri din cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei”, în: *BORom* VI (1881-1882), 3, p. 54-59.

În circulară este prezentată starea de „decădere a disciplinei monahale din mănăstiri”, datorate lipsei de cultură, religiozitate, ascultare; stare de care sunt vino-vați „superiorii mănăstirilor respective, care nu au pus în aplicare Regulamentul întocmit de Sfântul Sinod cu privire la disciplina monahală”.

Toți stareții sunt îndemnați la citirea „măcar o dată pe săptămână”, în fața obștii mănăstirii, a Regulamentului stabilit de Sfântul Sinod, sau măcar a capitolelor ce se referă la disciplina monahală. Aceste capitole conțin norme referitoare la: activitatea pe care trebuie s-o ducă fiecare monah în mănăstire, activitate spirituală, cărturărească și „lucru cu mâinile” în folosul obștii, sau în activitățile din afara acesteia.

Craioveanu, Ghenadie, „Necrolog. Calinic Miclescu”, în: *BORom* X (1886-1887), 8, p. 581-618.

Calinic Miclescu „Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei, Exarh al plaiurilor, Primat al României și Președinte al Sfântului Sinod” a încetat din viață la data

de 14 august 1886. Este prezentată ultima zi din viața arhierelui și este redat testamentul său. La data de 16 august 1886, a avut loc serviciul înmormântării, iar cu această ocazie P.S. Silvestru a rostit un discurs funebru, din care aflăm că Î.P.S. Calinic a fost un bun păstor care s-a îngrijit de credincioși până în ultima clipă a vieții. Acesta a înființat societatea „Caritatea” care avea ca scop ajutorarea celor nevoiași amintindu-se și câteva date biografice.

Sunt descrise apoi ceremonia religioasă, conducerea trupului neînsuflăit la gară, înmormântarea care a avut loc în Mănăstirea Neamț. În final este prezentată biografia mitropolitului Calinic – acesta s-a născut la 16 aprilie 1822 în Suceava și a primit numele de Constantin. A crescut sub atenta îndrumare și supraveghere a mitropolitului Sofronie, unchiul său, iar la 1842 a fost tuns în monahism; la 1843 a fost hirotonit diacon iar la 1848 a primit sfințirea întru ieromonah. După aceea, la scurt timp, a devenit egumen al Mănăstirii Slatina și la 1855 a fost hirotonit arhieru cu titlul de Hariopoleos. La 1858 devine locotenent de episcop al Eparhiei Hușilor iar între 1860-1863 se va retrage la Mănăstirea Slatina. Este din nou chemat la slujire arhierescă în 1863 când devine locotenent al Mitropoliei Moldovei, fiind apoi numit titular. Din 1875 a fost ales mitropolit primat al României, funcție pe care a deținut-o până la moarte.

D., „Piatra mormântală a Mitropolitului Calinic Miclescu”, în: *BORom XIX* (1895-1896), 7, p. 467-468.

Mitropolitul Calinic Miclescu a trecut la Domnul în data de 14 august 1886 și a fost înmormântat la Mănăstirea Neamț. Mormântul său nu avea nici măcar cruce din piatră, abia de curând fiind pusă, de către rudele sale, o piatră funerară. Este redată inscripția de pe această lespede funerară.

Demetrescu, Drag., dr., „Serbarea dezgropării osemintelor fericitului întru amintire Mitropolit Primat al României Calinic Miclescu”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 6, p. 601-643.

În data de 14 august 1902, s-au împlinit 16 ani de la trecerea la cele veșnice a mitropolitului primat Calinic Miclescu, iar la 18 august 1902 a avut loc, la Mănăstirea Neamț, dezgroparea osemintelor acestuia. În prima parte a articolului sunt prezentate pregătirile desfășurate pentru acest eveniment.

Pe 12 august 1902, mitropolitul primat Iosif Gheorghian și mitropolitul Moldovei s-au întâlnit la Neamț pentru a stabili data exhumării. Cei doi ierarhi au hotărât ca aceasta să aibă loc în data de 18 august. După aceea au fost trimise o serie de telegrame atât autorităților – ministrului D. Sturza, ministrului Spiru Haret, ministrului de Interne, prefectului județului, primarilor etc., cât și clericilor – membrilor Sfântului Sinod, stareților de mănăstiri, protoiereilor, decanului Facultății de Teologie, directorilor de Seminar, pentru a le face cunoscut acest lucru. Totodată, mitropolitul Moldovei, Partenie, a hotărât ca, în ziua de 18 august, în toate bisericile din Mitropolia Moldovei să se facă parastas pentru arhierul Calinic Miclescu. După aceasta, cei doi ierarhi l-au vizitat pe P.S. Narcis Crețulescu, care se afla de 15 ani la Mănăs-

tirea Neamț, după care mitropolitul primat a mers la Mănăstirea Agapia. În data de 15 august acesta s-a aflat la hramul Mănăstirii Vărațic.

Se prezintă apoi modul în care s-a desfășurat comemorarea din data de 18 august 1902. Sunt prezentate sosirea autorităților și a ierarhilor, felul în care a decurs parastasul și este reprodus discursul rostit cu această ocazie de Drag. Demetrescu. Cuvântarea a avut ca temă principală „eternizarea”. Vorbitorul a menționat cele trei feluri prin care omul se poate „eterniza”. Se precizează că, în vremea mitropolitului Calinic Miclescu, s-a înființat Facultatea de Teologie, că Biserica noastră a devenit autocefală și că a început să se sfințească la noi Sfântul și Marele Mir.

După parastas a avut loc o masă la care invitații: ministrul Cultelor Spiru Haret, fostul ministru al Cultelor Petru Poni, episcopii, mitropolitul primat Iosif și mitropolitul Moldovei, Partenie, au rostit câte un mic discurs fiecare – discursuri care sunt prezentate în rezumat în articol. Este reprodus apoi procesul-verbal întocmit despre cum a decurs acest eveniment. În finalul articolului sunt redade telegramele celor care, din diferite motive, nu au putut ajunge la eveniment – a lui D.A. Sturza, a P.S. Athanasie al Râmnicului, a P.S. Nifon Ploieșteanu, a lui Gavriil Muzicescu etc.

Erbiceanu, C., „Expunere explicativă”, în: *BORom XXX* (1906-1907), 7, p. 743-752.

Se prezintă o decizie sinodală din 1873, prin care mitropolitul Moldovei, Calinic, a fost suspendat din funcție. Constantin Erbiceanu arată împrejurările în care a fost dată această hotărâre. După unirea celor două Principate, mitropolitul Moldovei nu a dorit sub nici un chip să-i recunoască statutul de primat mitropolitului Ungrovlahiei Nifon. Calinic dorea ca el să fie primat. Nifon, bazat pe lege, nici nu vroia să audă de acest lucru. Faptul relatat mai sus a generat între cei doi ierarhi o luptă îndelungată. Mitropolitul Moldovei a scris chiar și o broșură intitulată „Fără de legea canonică”, în care se apărau drepturile de superioritate ale mitropolitului Moldovei față de cele ale mitropolitului Ungrovlahiei.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a încercat împăcarea celor doi ierarhi, dar, din păcate, nu a reușit. Deoarece Calinic, sub diferite pretexte, se scuza că nu poate participa la Sinod, mitropolitul Ungrovlahiei Nifon a reușit, prin diferite demersuri, să obțină o suspendare a acestuia iar, în calitate de conducător provizoriu al Mitropoliei Moldovei, să fie numit arhiepiscopul Iosif Botoșăneanu. Văzând că lucrurile sunt serioase, Calinic a mers la București și s-a prezentat la lucrările Sfântului Sinod. Ca urmare, decizia de suspendare a lui Calinic a fost revocată, iar Sfântul Sinod a votat un „Regulament” în care se arată pe larg drepturile primatului României. Este reprodusă decizia de suspendare a mitropolitului Moldovei Calinic și depeșa prin care arhiepiscopul Iosif Botoșăneanu este înștiințat că decizia amintită mai sus a fost revocată.

G., „Mișcarea catolică în Regatul Român”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 2, p. 199-202.

Mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei și-a dezvoltat interpelarea în Senat și a respins afirmația canonicului Baud. I.C. Brătianu a răspuns interpelării mitropolitului și a arătat care este poziția guvernului în această chestiune. Preoțimea de

mir din toată țara a protestat contra afirmațiilor canonicului Baud. Este reprodus și protestul studenților Facultății de Teologie, din care reiese că Iosif Baud, în scrisoarea sa din ziarul „Seara”, a afirmat că mitropolitul primat Calinic Miclescu, pe când se afla pe patul de moarte, a trecut la credința romano-catolică și că a fost dezlegat de arhiepiscopul catolic Iosif Palma.

***, „Catholicii în România. Interpelarea Î.P.S. Pimen Mitropolit al Moldovei și Sucevei din Senat”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 2, p. 207-218.

Interpelarea Î.P.S. Pimen al Moldovei și Sucevei din Senat, referitoare la scrisoarea canonicului Baud, în care mitropolitul Calinic Miclescu, pe patul de moarte, ar fi trecut la catolici. În această interpelare se regăsesc, de fapt, două scrisori ale canonicului Baud – prima în care spune că mitropolitul primat Calinic Miclescu a trecut la catolici și a doua în care el recunoaște că a comis o eroare afirmând cele de mai sus. În această interpelare, mitropolitul Moldovei Pimen se arată indignat și arată că mitropolitul Calinic a fost un luptător pentru drepturile Bisericii Ortodoxe, a înființat școala Sfânta Maria și a avut o viețuire ortodoxă. Prin această interpelare mitropolitul Pimen apără memoria răposatului Calinic Miclescu. Sunt prezentate și fragmente dintr-o enciclopedie dată de Calinic în 1886 referitoare la catolici. În finalul articolului găsim cuvântarea lui I.C. Brătianu din Senat referitoare la această chestiune.

Ghiulea, C. R., „Convorbire cu Î.P.S. Nicodim mitropolitul Moldovei, cu privire la viața și ortodoxul sfârșit al fostului mitropolit primat Calinic Miclescu”, în: *MitrMold* (1938), 12, p. 481- 487.

Sunt aduse argumente prin care se combate afirmația potrivit căreia mitropolitul primat Calinic Miclescu a trecut, în ultimele clipe ale vieții, la „credința papistășească”, fiind prezentat și testamentul mitropolitului Calinic ca sursă a argumentării. O altă dovadă este stăruința mitropolitului pentru înființarea Facultății de Teologie Ortodoxă din București, implicare ce s-a finalizat cu punerea în practică a inițiativei. Sunt oferite și câteva date despre cele două atentate prin care a fost pusă în pericol viața mitropolitului.

GHENADIE PETRESCU, MITROPOLIT PRIMAT (1893-1896)

***, „Cronica ecleziastică. Instalarea Preasfințitului Episcop al eparhiei Argeșului”, în: *BORom II* (1875-1876), 7, p. 502-503.

Duminică 14 martie 1875, Preasfințitul Ghenadie Petrescu a fost instalat în scaunul Episcopiei Argeșului.

***, „Alegerea, învestitura și instalarea Î.P.S. Mitropolit al Ungrovlahiei și Primat al României D.D. Ghenadie”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 3, I-XXIII.

În urma demisiei mitropolitului Iosif Gheorghian din data de 1 aprilie 1893, scaunul de Primat al României a rămas vacant. La 18 mai 1893 a avut loc adunarea Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea unui nou mitropolit primat. În urma alegerilor, P.S. Ghenadie Argeșiu a fost desemnat în această funcție. El a primit 168

de voturi, devansându-i clar pe contracandidații săi, mitropolitul Iosif al Moldovei, care a primit 47 de voturi și P.S. Silvestru, episcopul Hușilor, care a primit șapte voturi. Sunt prezentate desfășurarea alegerilor și desfășurarea ceremoniei de învestire care a avut loc pe data de 21 mai 1893. Sunt redată următoarele cuvântări: a mitropolitului primat rostită imediat după alegerea sa, a regelui Carol I, rostită la ceremonia de investire, cuvântarea rostită de mitropolitul primat în catedrala patriarhală. Din ultima aflăm că, în perioada în care P.S. Ghenadie a păstorit la Argeș a avut loc restaurarea Mănăstirii Curtea de Argeș.

***, „Biografie. București, 1 Iunie 1893”, în: *Amvonul I* (1893), 5, p. 1-2.

Este prezentat Î.P.S. Ghenadie Petrescu, episcopul de Argeș. Acesta a fost ales mitropolit primat al României în același timp cu votarea legii pentru îmbunătățirea clerului mirean. Oamenii au mari așteptări de la acesta și speră să introducă multe schimbări. Articolul face referire la predecesorii mitropolitului, precizându-se că pe atunci oamenii nu erau chiar așa de corecți, deoarece nu erau prea îngăduitori cu preoții. Vinovați nu erau predecesorii, ci oamenii de care erau înconjurați și care aveau influență asupra acestora. De exemplu, în timpul fostului mitropolit Iosif Gheorghian, tot aparatul administrativ era alcătuit din aceeași oameni ca mai înainte. Există unele întrebări referitoare la rezistența mitropolitului la lingușelile altora, dacă va înțelege și va încerca să cunoască adevăratele problemele ale poporului. Articolul este însoțit de o fotografie a mitropolitului primat, Ghenadie Petrescu.

***, „Schiță biografică a Î.P.S. Mitropolit Primat D. D. Ghenadie”, în: *Amvonul I* (1893), 5, p. 2-3.

Articolul consemnează toate avansările mitropolitului primat din punctul de vedere al gradului bisericesc. S-a născut la 7 martie 1836 în București, fiind botezat cu numele Gheorghe. A fost fiul unui comerciant care a luat parte la luptele lui Tudor Vladimirescu, Petre Teodosie. I s-a remarcat „harul bisericesc” încă de la 10 ani, când a intrat în școala de la „Doamna Bălașa”. Încă de atunci îi plăcea foarte mult să citească cărțile bisericești.

În 1854 a intrat în Mănăstirea Căldărușani unde i se spunea „fratele Gheorghe”. Aflându-se sub supravegherea lui Chiril, care urma să devină stareț, a avut ascultarea la scrierea muzicii bisericești și a diferitelor cărți, fiind remarcat de răposatul mitropolit Nifon. Văzând talentul fratelui Gheorghe, care promitea să devină membru al clerului, acesta a ordonat aducerea lui în Sf. Mitropolie. Tânărul frate, după câteva zile de ședere, neîmpăcându-se cu zgomotul, a părăsit Mitropolia, întorcându-se la Mănăstirea Căldărușani, fără acordul mitropolitului. Auzind, ierarhul a ordonat din nou aducerea lui, dar s-a făcut aceasta doar pentru câteva zile, căci el iar s-a întors la mănăstire. Hotărât fiind, mitropolitul l-a adus înapoi din nou și, de data asta, „l-a dat în primire” arhidiaconului Dionisie și profesorului Ghermănescu. Pe 6 martie 1858 l-a călugărit, punându-i numele Ghenadie, iar pe 9 martie 1858 a fost făcut diacon, demnitate care a durat 11 ani.

În ziua de Sf. Dumitru a anului 1869 a fost hirotonit preot, iar în ziua de Anul Nou 1870 i-a fost încredințată conducerea Bisericii Sf. Mitropolii, stârnind astfel

multe laude, dar și invidii. Era foarte iubit deoarece prin cântarea sa plăcută, când slujea, biserica se umplea. Când mitropolitul Nifon a murit, adică la 5 mai 1875, a fost înlocuit de episcopul de Argeș, Iosif Naniescu, iar în locul lui a trecut episcopul Ghenadie. Pe 14 februarie 1876 a fost ales episcop canonic, iar la 14 martie a fost intronizat.

***, „Discursul Î.P.S. Mitropolit Primat al României Ghenadie, ținut în ziua de 12 octombrie 1895 cu ocazia deschiderii sesiunii de toamnă a Sfântului Sinod”, în: *BORom XIX* (1895-1896), 9, p. 577-582.

În acest discurs Î.P.S. Ghenadie enumeră chestiunile care vor fi discutate în această sesiune și anume: fabricarea lumânărilor de ceară, iconografia bisericească, programa de învățământ religios în școlile secundare, retipărirea Bibliei etc. Se mai face și un apel la înființarea unui fond religios, având ca principal scop „ajutorarea bisericii naționale”.

D., „Acte oficiale”, în: *BORom XX* (1896-1897), 9, p. 841-877.

Este redat un raport din Monitorul Oficial despre ultimele evenimente, desfășurate în ordine cronologică din ziua când Sfântul Sinod a ridicat sentința pronunțată asupra mitropolitului primat Ghenadie Petrescu, în data de 20 mai 1896 și până la alegerea și instalarea lui Iosif Gheorghian ca arhiepiscop și mitropolit primat al României. Acest raport conține ședințele Sfântului Sinod, deciziile luate în aceste ședințe și cuvântările rostite.

***, „Lege”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 1, p. 108-109.

Este reprodușă legea prin care Mănăstirea Căldărușani este destinată ca reședință a Î.P.S. Ghenadie Petrescu, fostul mitropolit primat al României. Un articol al acestei legi arată că Ghenadie va cărmui această mănăstire pe viață.

D., Șt. P., „Note bibliografice Gibescu G. I. Pr. „Un mare ierarh din trecutul apropiat al bisericii noastre Mitropolitul Ghenadie Petrescu (1893-1896), București 1940, 80 p”, în: *BORom LX* (1942), 5-6, p. 220. Recenzie.

Mitropolitul Ghenadie s-a născut în 1836 într-o familie de negustori din București. La vârsta de 14 ani pleacă la Mănăstirea Căldărușani, unde unchiul său era ieromonah. A fost tuns în monahism în 1854, la 1873 a fost hirotonit arhieru, iar la 1875 a fost ales ca episcop al Argeșului. În 1893 este ales mitropolit al Ungrovlahiei. Doi ani mai târziu i s-au adus o serie de învinuiri – inovații în cult, furt de odoare bisericești, falsuri în acte și a fost caterisit și dus cu forța la Mănăstirea Căldărușani. În urma propunerii ministrului Cultelor, G. Mârzescu, și a dovezilor de nevinovăție, în 1896, în data de 4 decembrie, fostului mitropolit i se ridică pedeapsa.

Deși a fost reabilitat, mitropolitul Ghenadie a demisionat în aceeași zi, 4 decembrie 1896, și s-a retras la Mănăstirea Căldărușani, unde a trecut la cele veșnice în 1918. Cu cheltuiala proinmitropolitului, s-a zugrăvit biserica Mănăstirii Căldărușani, s-a reparat biserica din satul Cocioac, s-au făcut raclele pentru moaștele Sfintei Filoftea și ale Sfântului Dimitrie Basarabov, s-a întemeiat un azil pentru bătrâni în București.

***, Acte privitoare la caterisirea Mitropolitului Primat Ghenadie Petrescu (20 mai 1896)”, în: *BORom XX* (1896-1897), 3, p. 1-77.

Mitropolitul primat Ghenadie Petrescu a fost acuzat în 1896 de diferite ziare că a comis o groază de nereguli. La data de 1 mai anul 1896, s-a convocat o ședință a Sfântului Sinod. Apelul a fost respins de ierarhii Bisericii Ortodoxe Române care nu s-au prezentat. Ca urmare a acestui fapt, ministrul Cultelor i-a cerut explicații mitropolitului primat Ghenadie. Acesta, în loc de a-i oferi explicații ministrului, a cerut închiderea Sinodului și a declarat scaunele unor eparhii vacante. La 17 mai 1896, a avut loc o întrunire a Sinodului de la care, de data aceasta, mitropolitul primat a fost cel absent. S-a votat o propunere semnată de Calistrat Bârlădeanu, Flor Băcăoanul, Pimen Piteșteanul și Meletie Gălățeanu, care prevedea darea în judecata bisericească a mitropolitului primat Ghenadie, suspendarea acestuia din funcție și numirea unei comisii formate din anumiți arhieri, care să analizeze faptele de care este acuzat întâistătorul. Ca urmare a votării în unanimitate mitropolitul primat a fost chemat la judecata bisericească. Inițial a refuzat iar mai apoi, când s-a prezentat, a cerut apărători laici și a citit un protest prin care ataca Sfântul Sinod.

Pe data de 20 mai, comisia însărcinată spre a cerceta faptele mitropolitului primat Ghenadie constată că acesta, într-adevăr, se face vinovat de acuzațiile ce i se aduc. Ca urmare, Sfântul Sinod a rostit actul de caterisire al lui Ghenadie și a stabilit ca monahul Ghenadie să se ducă la mănăstirea sa de metanie, Căldărușani. Când i s-au adus la cunoștință acestea, mitropolitul Ghenadie s-a opus deciziei Sinodului și nu a vrut să părăsească reședința din București. Până la urmă, a fost obligat cu forța să părăsească palatul mitropolitan.

Articolul cuprinde darea de seamă a modului cum s-au petrecut lucrurile. Sunt redate: Comunicarea oficială despre cele petrecute în perioada 1-17 mai 1896, Hotărârea Sfântului Sinod prin care Î.P.S. Ghenadie Petrescu este caterisit și pus în rândul monahilor simpli, Protestele fostului mitropolit Ghenadie Petrescu, Sumarele Ședințelor Sfântului Sinod, Procesele-verbale ale Sfântului Sinod, Enciclica pastorală a Sfântului Sinod adresată clerului și poporului român, Epistolele prin care Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale Ortodoxe Române face cunoscută întâmplarea tuturor Bisericilor ortodoxe surori.

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. † Mitropolitul Ghenadie”, în: *BORom XL* (1921-1922), 6, p. 461.

La 31 august 1918, fostul mitropolit primat Ghenadie Petrescu a trecut la cele veșnice pe când se afla la lăcașul de binefacere pe care l-a întemeiat în București pe strada Labirint. În mormântarea a avut loc la Mănăstirea Căldărușani. De 20 de ani, mitropolitul Ghenadie trăia retras în acest sfânt lăcaș. În timpul războiului, guvernatorul german Tülff von Tschepe a vizitat Mănăstirea Căldărușani și a fost bine primit de mitropolitul Ghenadie.

Scriban, arhim., „Știri. Pomenirea fostului Mitropolit Ghenadie”, în: *BORom XLV* (1927), 8, p. 506

Au trecut nouă ani de la moartea fostului mitropolit primat Ghenadie, care a fost înlăturat din scaunul Mitropoliei în 1897. Pe data de 29 august 1927 a avut loc în Mănăstirea Căldărușani parastasul pentru pomenirea sa.

Ș., N., preot, „Reînhumarea osemintelor Mitropoliților Grigorie Dascălu și Ghenadie ai Ungrovlahiei”, în: *BORom* LXXIX (1961), 11-12, p. 962-971.

Reînhumarea mitropoliților Grigorie Dascălu și Ghenadie Petrescu a avut loc la 29 octombrie 1961, la Mănăstirea Căldărușani. În articol se remarcă grija P.F. Justinian pentru cinstirea și îngrijirea locurilor de veșnică odihnă ale unora dintre înaintașii săi, mitropoliți și patriarhi. Articolul aduce diferite informații referitoare la acest eveniment. Au fost puse lespezi de marmură cu desene și inscripții sculptate pe mormintele primilor doi patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. Cei doi mitropoliți, Grigorie Dascălu și Ghenadie Petrescu, și-au căpătat locuri de odihnă potrivite vredniciilor avute în Biserica Ortodoxă.

Mitropolitul Ghenadie Petrescu, după moartea sa din 31 august 1918, a fost transportat la Mănăstirea Căldărușani și înmormântat în bisericuța Cocioac. Preafericitul patriarh a ales ca loc de odihnă pentru cei doi mitropoliți pridvorul bisericii celei mari din Mănăstirea Căldărușani, cu hramul Sf. Dumitru, ctitorită în 1638 de voievodul Matei Basarab. Se precizează în articol că cei doi au fost înhumați, după săvârșirea Sfintei Liturghii, de P.S. Teoctist Botoșăneanu, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, în prezența Preafericitului Justinian. S-a slujit un parastas pentru cei doi mitropoliți.

IOSIF GHEORGHIAN, MITROPOLIT PRIMAT (1886-1893; 1896-1909)

Moisiu, Innocenție, arhim., „O instalare episcopală”, în: *BORom* VII (1882-1883), 9, p. 557-563.

Este publicat discursul cu care a fost întâmpinat P.S. Iosif Gheorghian în ziua de 17 iulie 1865, la instalarea sa în episcopatul eparhiei Hușilor, eparhie pe care a păstorit-o până în 1879, când a fost ales episcop al Dunării de Jos.

Redacția, „Dare de seamă despre alegerea, investitura și instalarea Î.P.S. Mitropolit al Ungrovlahiei și Primat al României Iosif”, în: *BORom* X (1886-1887), 12, p. 943-967.

La data de 22 noiembrie, a avut loc întrunirea Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea noului mitropolit primat. Din cei opt episcopi eligibili și dintr-un total de 258 de voturi, P.S. Iosif Gheorghian, episcopul Dunării de Jos, a primit 190 de voturi, devansându-i astfel pe P.S. Melchisedec Ștefănescu, care a primit 51 de voturi și pe mitropolitul Moldovei, Iosif Naniescu, care a primit 10 voturi. Este prezentat discursul episcopului Dunării de Jos, Iosif, rostit imediat după aflarea rezultatului alegerii. Pe data de 30 noiembrie a avut loc instalarea noului mitropolit. Sunt prezentate: ceremonia de investire ce a avut loc la Palatul Regal și discursurile ce au însoțit această ceremonie – discursul ministrului Cultelor, discursul regelui Carol I și discursul mitropolitului primat. Este descrisă apoi ceremonia de instalare, ce a avut

loc în catedrala mitropolitană din București și discursul ce a însoțit această ceremonie – discursul ierodiaconului Pimen Georgescu. În finalul articolului sunt prezentate felicitările primite de mitropolitul primat Iosif la instalarea sa, din partea episcopilor, a ministrului Cultelor și a altor personalități.

***, „Serbarea jubileului de 25 de ani. Nunta de argint a Regelui Carol I. Discursul rostit de Î.P.S. Primat cu această ocazie”, în: *BORom* XV (1891-1892), 3, p. 199-202.

În acest discurs, mitropolitul primat arată progresele bisericii sub domnia lui Carol I amintind că „în acești 25 de ani s-a votat legea pentru înființarea Sfântului Sinod, a fost recunoscută autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, s-a înființat Facultatea de Teologie”. Clerul îi mulțumește pentru acestea și îi urează regelui Carol I „La mulți ani”!

***, „Correspondență”, în: *BORom* XV (1891-1892), 3, p. 270-272.

Sunt redată copia după adresa colegiului profesoral al Facultății de Teologie din Cernăuți către mitropolitul primat al României și răspunsul la această misivă. Mitropolitul Iosif a trimis Facultății de Teologie din Cernăuți un exemplar din traducerea sa după „Viața repausaților noștri și viața noastră după moarte”.

Iosif, Mitropolit - Primat, „Scrisoarea Î.P.S. Mitropolit Primat, adresată Doamnei Pia Brătianu”, în: *Amyvonul* I (1891), 18, p. 6-7.

Mitropolitul Iosif prezintă durerea ce-l încearcă pentru pierderea celui care a fost în decurs de o jumătate de veac „drapelul mândru și cheia de boltă a întregului edificiu național românesc”, I.C. Brătianu. Mitropolitul roagă pe Dumnezeu să primească în veșnicele locașuri pe ilustrul repausat, iar pe doamna Pia Brătianu să o întărească în a suporta durerea cauzată de pierdere. Se trimit arhieresti binecuvântări și se precizează că s-a înaintat rugămintea către protoiereul județului Muscel să autorizeze înmormântarea lui I.C. Brătianu lângă fiica sa, la via Florica.

***, „Enciclica Î.P.S. Mitropolit Primat Iosif”, în: *BORom* XVII (1893-1894), 1, p. 82-85.

Este redată enciclica mitropolitului primat Iosif, care se adresează clerului și credincioșilor din Eparhia Ungrovlahiei prin care îi înștiințează despre faptul că se retrage din scaunul mitropolitan, din cauza stării precare a sănătății.

***, „Demisiunea Î.P.S. Mitropolit Primat”, în: *Menirea Pretotului* IV (1893), 1, p. 1-2.

Articolul înștiințează asupra demisiei mitropolitului primat Iosif Gheorghian, începând cu data de 1 aprilie, acesta retrăgându-se la Mănăstirea Căldărușani.

***, „Acte oficiale. Epistola întronistică a Î.P.S. Iosif Gheorghian, Mitropolit al Ungrovlahiei, Exarh Plaiurilor, Primat al României trimisă către bisericile

surori.” În: *BORom XXI* (1897-1898), 7, p. 603-633. Cu text în limba greacă. Cu text în limba rusă.

Este redată integral această epistolă. De asemenea, sunt redată și răspunsurile primite de la Bisericile ortodoxe surori, și anume de la: Patriarhia Constantinopolului, patriarhul Alexandriei, mitropolitul de St. Petersburg, Sinodul de la Atena, arhiepiscopul de Belgrad, mitropolitul Bucovinei, arhiepiscopul din Muntele Sinai, patriarhul Antiohiei, patriarhul Sârb din Carlovitz, arhiepiscopul Ciprului.

***, „Cronica bisericească. Î.P.S. Mitropolit Primat Iosif Gheorghian la Caransebeș”, în: *BORom XXIV* (1900-1901), 3, p. 329-330.

Aflându-se în drum către Kissingen pentru probleme de sănătate mitropolitul primat Iosif Gheorghian s-a oprit puțin pentru a-l vizita pe P.S. Nicolae Popea, episcopul Caransebeșului. Este descris modul în care a decurs vizita.

G., P., „Moartea Î.P.S. Iosif Gheorghian Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei, Exarh al Plaiurilor Primat al României și Președinte al Sfântului Sinod”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 11, p. 1201-1224. Cu o fotografie.

În noaptea de 23 spre 24 ianuarie 1909 mitropolitul primat Iosif Gheorghian a trecut la cele veșnice. Pe 27 ianuarie 1909 a avut loc înmormântarea. Este descrisă ceremonia funerară și sunt redată discursurile rostite cu acest prilej. Din cuvântarea P.S. Gherasim Timuș, aflăm câteva date biografice ale răposatului: s-a născut în 1829, la vârsta de 17 ani a intrat în monahism, a studiat în țară și în Franța iar în 1864 a ajuns episcop al Hușilor. Din panegiricul rostit de C. Nazarie aflăm că mitropolitul Iosif era un om blând, bun și milostiv. D. Georgescu a accentuat în cuvântul său că Î.P.S. Iosif a fost un păstor model.

Autorul articolului înfățișează apoi ecoul pe care l-a avut trecerea la cele veșnice a mitropolitului Iosif în presă. În final este prezentată o biografie completă a Î.P.S. Iosif Gheorghian – s-a născut la 29 august 1829 în Botoșani, pe părinții săi îi chemau Gheorghe (preotul) și Maria, a avut numele de botez Ioan, a fost călugărit la Mănăstirea Mogoșeni (sau Mogoșești, județul Botoșani) și a fost hirotonit diacon în 1846, funcționând apoi ca diacon al Capelei române din Paris. Devine director al Seminarului din Mănăstirea Neamț și, mai apoi, egumen la Todireni și la Popăuți (Botoșani). În 1864 ajunge episcop al Hușilor, în 1879 a fost ales episcop al Dunării de Jos, iar în 1886 a fost ales mitropolit primat. Se retrage din funcție la Mănăstirea Căldărușani în 1893, dar în 1896 a fost ales mitropolit primat, în locul lui Ghenadie Petrescu (care a demisionat). Se menționează și faptul că a fost unul din membrii de onoare ai Academiei Române. A tipărit „Papalitatea schismatică” a lui Waldimir Guette, „Expunerea credinței doctrinei ortodoxe”, „Viața răposatilor noștri după moarte”.

***, Cronică, „Moartea Mitropolitului Primat”, în: *Candela XXVIII* (1909), 2, p. 131-133.

Este menționat decesul, în data de 24 februarie 1909, al mitropolitului primat, Iosif Gheorghian. Născut la Botoșani, în 29 august 1829, a studiat la Academia din

Iași, a fost diacon la Capela română din Paris, urmând și cursurile de la Sorbona. Întors în țară la 1863, a fost hirotonit preot, a fost numit arhiereu la Iași (1865), episcop de Huși (1867), episcop al Dunării de Jos (1879), mitropolit primat (1886).

ATHANASIE MIRONESCU (1898-1909) EPISCOPI LA RÂMNIC APOI MITROPOLIT PRIMAT (1909-1911)

***, „Acte Oficiale. Alegerea și investitura noului episcop al Râmnicului și Noul Severin”, în: *BORom XXII* (1898-1899), 1, p. 12.

În urma decesului P.S. Ghenadie și a înmormântării acestuia, scaunul Eparhiei Râmnicului și a Noului Severin a rămas vacant. La data de 12 martie 1898, P.S. Athanasie Mironescu Craioveanu a fost ales ca episcop al Râmnicului Noul-Severin cu 128 de voturi, din totalul de 221. Este redată cuvântarea acestuia rostită îndată după alegerea sa, apoi este prezentată programa ceremoniei pentru investitura P.S. Athanasie.

G., P. „Bibliografie”, în: *BORom XXX* (1906-1907), 10, p. 1196-1198.

Este vorba despre lucrarea P.S. Athanasie, episcopul Râmnicului Noul-Severin, publicată cu ocazia împlinirii a 40 de ani de domnie a regelui Carol I, intitulată „Istoricul Eparhiei Râmnicului Noul Severin alcătuit în anul jubiliar 1906”. Introducerea lucrării are mai multe capitole, unele dintre ele fiind intitulate astfel: „Sihaștrii la români”; „Întemeierea Mitropoliei Severinului”; „Titlurile și Eparhia Mitropoliei Severinului”; „Mănăstirile”; „Cultura în mănăstirile oltenești și în Eparhia Râmnicului”. Alte părți ale lucrării se referă la: odoarele Episcopiei Râmnicului, tipografia Episcopiei Râmnicului.

***, „Zece ani de păstorie a P.S. Episcop Athanasie al Râmnicului”, în: *Cuvântul Adevărului VI* (1908), 24, p. 224-226.

Articolul oferă informații despre scaunul vlădicesc din latura Oltului, dinspre Severin, păstorit de o serie de oameni vrednici ca: episcopul Mihail, cuviosul călugăr de la Olteni, care dăruia Episcopiei toată agonisirile vieții sale; Ștefan, fostul egumen de la Sadova, care a păstorit la Râmnic 20 de ani; Antim cel mult înzestrat, care a adus la Râmnic prima tiparniță; dascălul Damaschin Herberst, care a tradus mai multe cărți de cult; harnicul Climent din satul Pietrării de Vrâncea, care a tipărit multe traduceri ale dascălului Damaschin; vestitul Grigorie Socoteanu cel care citea minunatul paraclis de la Episcopie; Chesarie, episcopul cărturar; Filaret care a întocmit condicele Episcopiei; cuviosul episcop Calinic Cernicanul, căruia poporul i-a atribuit darul de a face minuni și, în final, Ghenadie episcopul cărturar, care iubea ordinea, dreptatea și adevărul. Ultima personalitate elogiată este cea a P.S. Athanasie Mironescu, care era fecior de preot dintr-un sat de prin părțile Vasluiului. Ajuns episcop al Râmnicului, ajutat fiind de cultura superioară și calitățile sufletești, a început să desfășoare la Râmnic o activitate care este elogiată. Este reprodusă cuvântarea rostită de P.S. Athanasie la instalarea în scaunul episcopal al Eparhiei Râmnicului Noul-Severin, în ziua de 28 martie 1898. Articolul cuprinde o fotografie cu episcopul Athanasie.

G., P., „Alegerea, investiția și instalarea noilor Mitropoliți”, în: *BORom* XXXII (1908-1909), 12, p. 1321-1367.

În urma trecerii la cele veșnice a mitropolitului primat Iosif Gheorghian și în urma demisiei mitropolitului Moldovei, Partenie, scaunele de Primat al României și de mitropolit al Moldovei au rămas vacante. În data de 5 februarie 1909 a avut loc întrunirea Colegiului Electoral pentru alegerea noilor mitropoliți. În prima fază, a avut loc alegerea mitropolitului primat - P.S. Atanasie Mironescu al Râmnicului Nou Severin primind 187 de voturi din totalul celor 188, iar contracandidatul său P.S. Pimen Georgescu al Dunării de Jos a primit 1 vot. Drept urmare Atanasie Mironescu a devenit mitropolit primat. După ce relatează acestea, autorul articolului reproduce cuvântarea rostită de P.S. Atanasie imediat după ce a fost anunțat rezultatul alegerii.

La 8 februarie 1909 a avut loc ceremonia de investire a celor doi mitropoliți. Se relatează cum a decurs această ceremonie și se redau discursurile rostite de cei doi mitropoliți și de regele Carol I. Este descrisă apoi ceremonia de instalare a mitropolitului primat Atanasie Mironescu și sunt prezentate cuvântarea rostită de Atanasie Mironescu la urcarea în scaunul de mitropolit primat, cuvântarea P.S. Nifon Ploieșteanul vicarul Mitropoliei Ungrovlahiei, cuvântarea lui C. Nazarie, cuvântarea lui Șt. Călinescu, cuvântarea lui C. Demetrescu, cuvântarea lui C. Popescu și, în final, cartea pastorală a mitropolitului primat Atanasie.

***, „Noul Mitropolit Primat”, în: *Cuvântul Adevărului* VII (1909), 21 și 22, p. 229-232.

Articolul amintește despre Înaltpreasfințitul mitropolit primat Athanasie. Articolul conține o fotografie.

***, „Cuvântările rostite de Î.P.S. Mitropolit Primat D. D. Athanasie cu prilejul alegerii și investiției”, în: *Cuvântul Adevărului* VII (1909), 21 și 22, p. 232-234.

Articolul surprinde discursul rostit în fața Marelui Colegiu Electoral de mitropolitul primat Athanasie cu prilejul alegerii și investiției sale.

Athanasie, Primat al României, ales al Ungrovlahiei, „«Carte Pastorală» a Î.P.S. Sale Mitropolitului Primat Athanasie către credincioșii din Eparhia Râmnicului”, în: *Cuvântul Adevărului* VII (1909), 21 și 22, p. 234-235.

Articolul prezintă informații despre o predică a mitropolitului Athanasie Mironescu.

***, „«Cuvântare» Rostită la 5 Februarie 1895 de actualul mitropolit primat la hirotonia în arhieru a Înalt Prea Sfinției Sale”, în: *Cuvântul Adevărului* VII (1909), 21 și 22, p. 235-237.

Este redată predica pe care a rostit-o în fața credincioșilor Î.P.S. Athanasie când a fost hirotonit ca arhieru.

***, „Acte oficiale. Demisia Î.P.S. Mitropolit Primat Atanasie”, în: *BORom* XXXV (1911-1912), 4, p. 361-362.

Este reprodus textul demisiei mitropolitului primat Atanasie prezentat regelui Carol I la 28 iunie 1911. Din text ne putem da seama ce anume l-a determinat pe mitropolit să-și dea demisia.

***, „Cartea pastorală a Mitropolitului Atanasie”, în: *BORom* XXXV (1911-1912), 4, p. 362-364.

Este reprodusă cartea pastorală a mitropolitului primat Atanasie Mironescu, dată către clericii și mirenii din Eparhia Ungrovlahiei, prin care îi înștiințează că și-a dat demisia, deoarece nu se mai simte în stare să apere interesele Bisericii.

***, „Cronică bisericească. Moartea și înmormântarea Mitropolitului Atanasie”, în: *BORom* LIII (1931), 10, p. 634-635.

Presa din 10 octombrie 1931 anunța că, în ziua de 9 octombrie (1931), la orele 14⁰⁰, mitropolitul Atanasie, internat la sanatoriul „Regina Elisabeta”, a încetat din viață. Cu trei zile înainte, ziarele făcuseră cunoscută întâmplarea petrecută în casa ministrului Cultelor: în ziua de luni, iar după altele, marți (5/6 octombrie), mitropolitul a venit, de la Mănăstirea Cernica, în audiență la ministrul Cultelor, dl. N. Iorga. La despărțire, pe când cobora scările, mitropolitul a suferit un atac de paralizie, nemaiputând mișca mâna și piciorul drept și pierzându-și graiul. Transportat la spital, a zăcut câteva zile, însă nu și-a mai revenit. Vestea morții a îndurerat preoțimea și creștinii, întrucât mitropolitul Atanasie era foarte cunoscut pentru învățătura sa și apreciat pentru „sufletul lui de comandant”, pentru „firea hotărâtă și bărbătească”.

Înmormântarea a avut loc în ziua de duminică, 11 octombrie 1931, la Mănăstirea Cernica, locul unde mitropolitul trăise neîntrerupt din 1914, slujba fiind săvârșită de un sobor impresionant de arhierii și preoți, dintre care articolul îi amintește pe: Înaltpreasfinții mitropoliți Pimen și Gurie, Preasfinții episcopi Cozma al Dunării de Jos, Ghenadie al Buzăului, Gherontie al Constanței, Grigorie al Aradului și Preasfințitul Platon, vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei și rostindu-se 10 cuvântări.

CONON ARĂMESCU-DONICI (1912-1919)

Conon, Arămescu, Donici, „Cuvântarea rostită de Conon Arămescu Donici cu prilejul investiturii sale ca episcop al Hușilor. Cu o fotografie”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 1, p. 49-53.

Această cuvântare a fost rostită de P.S. Conon cu prilejul investirii sale ca episcop al Hușilor și are ca temă principală – Patria și Religia.

Conon, Arămescu, Donici, „Ordinul circular al P.S. Conon Arămescu Donici al Hușilor către toți protoierii acestei eparhii prin care se pune în vedere datoriile tuturor parohilor de a predica Cuvântul lui Dumnezeu în sfințele biserici la orice sărbători și ocazii”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 1, p. 53-55.

Prin acest ordin P.S. Conon al Hușilor le amintește parohilor că au datoria de a predica cuvântul lui Dumnezeu la sărbători și la orice ocazii. Tot prin acest ordin,

P.S. Conon le arată parohilor cum să predice cuvântul lui Dumnezeu și ce materiale să folosească pentru predică.

***, „Cuvântările Î.P.S. Mitropolit Primat Conon Aramescu-Donici la inaugurarea noului local al Sfântului Sinod și al Consistoriului superior bisericesc în ziua de 10 octombrie 1912”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 8, p. 737-743.

Sunt reproduse două cuvântări rostite de mitropolitul primat Conon. Din prima cuvântare aflăm, că Mănăstirea Antim trebuie restaurată, că între anii 1872-1912 ședințele Sfântului Sinod s-au ținut în vechiul local al bisericii Sfântul Dumitru, fostul metoc al Episcopiei Buzăului, sau în casele închiriate de lângă paraclisul familiei Lahovary și că noul local al Sfântului Sinod se află situat la Mănăstirea Antim.

G., „Alegerea, întărirea și investirea Î.P.S. Mitropolit Primat și a P.S. Episcop de Huși”, în: *BORom* XXXV (1911-1912), 12, p. 1329-1352. Cu două fotografii.

În ziua de 14 februarie a anului 1912 a avut loc alegerea mitropolitului primat al României. În urma votului, P.S. Conon Aramescu-Donici a fost ales în această funcție, primind 191 de voturi. Este reprodusă cuvântarea rostită de P.S. Conon imediat după ce s-a anunțat rezultatul votului, tema principală fiind „starea Bisericii”. Se publică apoi decretul regal de întărire a P.S. Conon Aramescu-Donici ca mitropolit.

Noul primat al României s-a născut în comuna Bahna, satul Urzici-Arămești din Roman, fiu al preotului Vasile Arămescu și al Veronicăi, a urmat Seminarul de la Neamț, unde s-a și călugărit, după care a urmat cursurile Seminarului „Veniamin” de la Socola. A absolvit Facultatea de Litere din Iași și a urmat cursurile Facultății de Teologie din Cernăuți, fiind hirotonit ca arhieru cu titlul Băcăoanu în 1897. Între anii 1900-1901 a fost locotenent al Episcopiei Romanului, iar la 8 februarie 1902 a fost ales ca episcop al Hușilor – în această calitate reușind să restaureze catedrala Episcopiei.

***, „Ordin circular”, în: *BORom* XXXVII (1913-1914), 4, p. I-IV.

Este redat ordinul mitropolitului Conon Arămescu-Donici către stareții, starețele, protoiereii, revizorul eparhial și parohii din cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei, prin care le solicită să facă rugăciuni de mulțumire către Dumnezeu, pentru armata română ce a ieșit triumfătoare în războiul din Balcani.

***, „Acte oficiale”, în: *BORom* XXXVIII (1914-1915), 7, p. 621-638.

La 27 septembrie 1914, regele Carol I a trecut la cele veșnice. În articol găsim: lucrările privitoare la moartea și funeraliile regelui Carol I; telegrama prin care mitropolitul primat a fost înștiințat de trecerea la cele veșnice a regelui, telegrama mitropolitului primat către toți clericii din eparhia Ungrovlahiei referitoare la această chestiune; telegrama de condoleanțe trimisă de Î.P.S. Conon reginei Elisabeta; telegrama mitropolitului primat către toți membrii Sfântului Sinod; copie după adresa 37302 din 4 octombrie 1914 a Ministerului Cultelor către Î.P.S. Președinte al Sfântului Sinod referitoare la parastasul regelui Carol I, copie după adresa nr. 1023 din 4 octombrie 1914 a Președinției Consiliului de Miniștri, adresată mitropolitului

primat; dispozițiile date de Sfântul Sinod cu privire la pomenirea regelui Carol I; lucrările privitoare la înălțarea pe tronul regal al României a regelui Ferdinand I; telegrama mitropolitului Conon către mitropolitul Moldovei și Sucevei; pomelnicul familiei regale; telegrama mitropolitului primat Conon către regina Elisabeta; lucrările Sfântului Sinod făcute cu ocazia înălțării pe tronul regal al României a regelui Ferdinand I; telegrama mitropolitului primat către regele Ferdinand I; copie după telegrama nr. 3959 din 3 octombrie 1914 adresată principelui Carol moștenitorul tronului României; telegrama mitropolitului primat trimisă reginei Maria.

Mihălcescu, I., „Moartea Mitropolitului Conon”, în: *BORom* XL (1921-1922), 11, p. 853-856.

La 7 august 1922, mitropolitul Conon a trecut la cel veșnice. El a fost înmormântat la Mănăstirea Cernica, slujba fiind oficiată de fostul mitropolit Atanasie Mironescu. Cu această ocazie, fostul mitropolit primat a rostit o cuvântare, din care reținem următoarele date despre arhiereul Conon: a fost călugărit la Mănăstirea Neamț, a obținut titlul de doctor la Universitatea de Cernăuți, iar la 6 iulie 1896 a fost hirotonit arhiereu cu titlul Băcăoanu. Episcop al Hușilor din februarie 1902 până în februarie 1912, va fi ales în aceeași lună ca mitropolit primat și va păstori în această demnitate până la 1 ianuarie 1919, când a demisionat. Unii l-au considerat un mare patriot și, ca amănunt interesant, nu-i plăcea să-și spună vârsta. Tot la această înmormântare, pr. ec. D. Georgescu a rostit și el o cuvântare din care reiese că mitropolitul Conon Arămescu-Donici a fost un om milos, blând și bun și că a lăsat o sumă de 6000 de lei societății clerului „Ajutorul”. Referitor la vârsta mitropolitului Conon sunt exprimate două opinii: prima provine de la arhiereul Iacov Antonovici care afirmă că știa chiar din mărturia defunctului că s-ar fi născut la 2 februarie 1837; cea de-a doua opinie - conform spuselor arhiereului Valeriu Moglan de la Roman, mitropolitul Conon ar fi avut 100 de ani! Se aduc argumente prin care arată patriotismul acestuia – era urât de nemți, datorită lui clopotul de la Mitropolie nu a fost luat de ocupanți etc.

Scriban, arhim., „Cronica Bisericească. Documente despre biserică din vremea ocupației nemțești”, în: *BORom* XLII (1924), 3, p. 168-169.

În timpul ocupației germane apărea un ziar la Brăila cu titlul „Donau-Armeer-Zeitung”. În numărul din data de 25 iulie 1917, a apărut un articol în care era foarte criticat mitropolitul primat Conon acuzat fiind că face propagandă războinică, pregătind prin aceasta opinia publică spre a accepta războiul. Articolul califică discursul mitropolitului rostit la 1 ianuarie 1915 ca fiind unul „războinic”.

***, „Cronica bisericească. Din vremea nemților în București”, în: *BORom* XLIV (1926), 9, p. 542-544.

Unii ziariști îl pun într-o lumină nefavorabilă pe mitropolitul Conon Arămescu-Donici față de Cardinalul Mercier, pentru motivul că, la o cerere a nemților cardinalul ar fi arătat că are „coloană vertebrală”, pe când Conon a demonstrat contrariul. Autorul articolului scrie că singurii care i-au adresat o cerere mitropolitului

Conon au fost bulgarii, aceștia cerând voie în 1917, să facă un Te-Deum în catedrala Mitropoliei pentru țarul lor. Mitropolitul a protestat la conducerea armatei germane de ocupație împotriva slujbei bulgărești plănuită a se face în catedrala din București.

Mitropolitul Conon, fiind încredințat de Lupu Costache, boier din familia mitropolitului Veniamin Costache, a semnat un manifest, prin care le cere românilor din Moldova să nu fugă din calea nemților! Autorul articolului spune: „dacă textul iscălit de mitropolitul Conon cuprindea lucruri care tâlcuite puteau veni în folosul nemților, s-a dovedit apoi, la procesul profesorilor învinuiți că au iscălit împreună cu mitropolitul Conon, că acel text a fost adăugat la litografiere; a spus-o în proces însuși comisarul regal al Curții Marțiale dl. Niculescu-Bolintin”. Tot autorul scrie: „lumea crede că au venit nemții și l-au amenințat pe Mitropolit și a iscălit sub îngrozire, dar lucrul acesta nu a fost niciodată”. Conon era rău văzut de nemți, deoarece vorbise în fața regelui, la 1 ianuarie 1916, pentru unirea tuturor provinciilor românești. În timpul păstoririi lui s-a făcut „o slujbă de înfrățire cu rușii după ce am intrat în război”. La primul zvon că „vin nemții”, mitropolitul Conon a căutat să plece, asta se întâmpla în luna octombrie a anului 1916. Mitropolitul nu a plecat atunci deoarece starea frontului s-a îmbunătățit. După o lună, însă, nemții amenințau din nou și mitropolitul Conon a vrut să plece iar, dar guvernul nu l-a lăsat.

Germanii au căutat orice dovadă de rea-credință împotriva mitropolitului și au găsit, în biserica Sfânta Vineri Hereasca, o „acuzatoare” carte pastorală a din 1913, pe care au luat-o cu forța. Parohul bisericii, pr. I. Constantinescu-Lucaci, l-a înștiințat îndată pe protopopul său despre „isprava nemților”. În finalul articolului sunt redată raportul parohului de la Sfânta Vineri către protopop, cu rezoluția acestuia și al protopopului către mitropolit cu rezoluția celui din urmă.

Se precizează că, în Parlamentul de la Iași, s-a pus problema dării în judecată a guvernului Brătianu care a determinat intrarea României în război. Când s-a pus această chestiune în ședință mitropolitul Conon nu a fost prezent. A venit însă a doua zi și a spus: „Bine să dați în judecată guvernul, dar dacă războiul o ieși bine? Atunci cum rămâneți? Nu-i așa că dacă aliații biruie, o să vă pară bine că am fost împreună cu ei și că România își va putea împlini dorurile sale prin biruința lor?”. Conon nu a votat pentru acționarea în judecată a guvernului.

***, „Însemnări. Dorința Mitropolitului Conon împlinită”, în: *BORom* LVIII (1940), 9-10, p. 737-739.

În iulie 1917-1918, cu ocazia unei plimbări de la Mitropolie la Palatul Cotroceni, mitropolitul Conon și-a manifestat dorința ca și la Mitropolie să fie un gard asemănător cu cel de la Palatul Cotroceni. Prin stăruința patriarhului Nicodim și a generalului Dombrovski, la Patriarhie a început să se lucreze la un nou gard.

MIRON CRISTEA (1919-1925 MITROPOLIT PRIMAT, 1924-1939 PATRIARH)

***, „Acte oficiale”, în: *BORom* XL (1921-1922), 6, p. 447-458. Cu text în limba greacă.

Sunt redate scrisorile mitropolitului Miron trimise către capii bisericilor ortodoxe, cu ocazia suirii în scaunul de primat al României. Dintr-una din aceste scrisori aflăm că mitropolitul Conon, predecesorul lui Miron, s-a retras la sfârșitul anului 1918 datorită bătrâneților. Miron Cristea de la Episcopia Caransebeșului a fost ales ca primat al României la 31 decembrie 1919.

De asemenea sunt redată și răspunsurile la scrisoarea venite din partea următorilor: Dorotei al Brusei, patriarhului Ierusalimului Damianos, Kirilos al Ciprului și Nicolae al Chesariei.

***, „Călătoria Î.P.S. Mitropolit Primat în Basarabia”, în: *BORom* XL (1921-1922), 9, p. 693.

În luna mai a anului 1920, mitropolitul primat împreună cu ministrul Cultelor, Octavian Goga, au mers în Basarabia pentru a-l instala în scaunul de arhiepiscop pe Î.P.S. Gurie. Peste tot, cei doi au fost bine primiți atât de intelectualii, cât și de țărani din Basarabia. Sunt redată câteva fragmente din cuvântările rostite de Î.P.S. Miron Cristea la diferite ocazii.

Mihălcescu, I., „Î.P.S. Mitropolit Primat la Congresul Ziariștilor”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 3, p. 223-225.

La 3 decembrie 1922 a avut loc deschiderea Congresului Ziariștilor Români. Cu această ocazie, s-a inaugurat palatul sindicalistilor ziarști. La festivitate a participat și mitropolitul primat Miron (fost ziarist), care a rostit o cuvântare ce apare în articol. Tema centrală a discursului a fost „Datoria ziaristului”. În cuvântul său mitropolitul primat a vorbit despre necesitatea ca ziaristii să cunoască tradițiile poporului.

Spre final este reprodusă o parte dintr-un articol din ziarul „L' Orient” referitoare la alocuțiunea rostită de Î.P.S. Miron la acest eveniment.

***, „Însemnări mărunte. Dania Mitropolitului Primat pentru un monument”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 5, p. 393.

Mitropolitul primat Miron a dat împreună cu o scrisoare, suma de 2000 de lei pentru ridicarea unui monument în amintirea doctorului Ioan Șenchea, personalitate locală care a fost ucisă de unguri în Brașov.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească.. Vizita Canonică a Primatului României la Târgoviște”, în: *BORom* XLII (1924), 7, p. 431-433.

Este redată atât vizita mitropolitului Miron la Târgoviște, cât și discursul rostit de protoiereul Popescu cu această ocazie.

***, „Cuvântarea Înalt Preasfințitul Mitropolit Primat dr. Miron Cristea, ținută în ziua de 9 Aprilie 1924 în Chișinău (Basarabia), la masa care a urmat după aniversarea a VI-a de la Unirea Basarabiei cu țara – mamă”, în: „Apostolul” I, (1924), 12-13, p. 93-94.

Miron Cristea mărturisește că în ziua de pomenire a „Sântă-Măriei-mari” din 1916, când vechea Românie a declarat război monarhiei austro-ungare, a fost episcop român, dar în robia unui neam străin.

Cei doi ani de război de la 1914 au slăbit monarhia și aliații săi. Marile Puteri, printre care era și Rusia, nu concepeau faptul că Basarabia va rupe lanțul robiei. Toți simțeau o bucurie, atât cei liberi, cât și cei încă robiți, deoarece „erau mai îngrijorați de frații basarabeni, greu apăsați de uriașul colos de la Nord, decât de ei înșiși”. Mitropolitul, spre finalul cuvântării, sfătuiește poporul să se apropie cât mai mult de Biserică, deoarece Dumnezeu i-a ocrotit în cursul atâtor veacuri, oricât de răzlețiți au fost sub atâtea domnii străine până la unirea tuturor sub sceptrul regelui Ferdinand I; asigurându-i că „Ceea ce prea-dreptul Dumnezeu a zidit, aceea puterile omenești nu vor fi în stare a strica” și încheind cu binecuvântarea unirii a Basarabiei, Bucovinei, a Ardealului, Banatului și a tuturor frățiilor.

***, „Cronica bisericească internă. O nouă treaptă ierarhică în biserica românească. Ridicarea Primatului la rangul de Patriarh”, în: *BORom* XLIII (1925), 2, p. 100-105.

Cronica înfățișează actul de înființare a Patriarhatului Român, cuvântarea Î.P.S. Miron, întâiul patriarh român, discursul lui I.C. Brătianu, răspunsul patriarhului la discursul lui I.C. Brătianu, expunerea de motive a ministrului Cultelor pentru ridicarea Primatului României la rangul de Patriarhat și Legea pentru ridicarea Primatului României la treapta de Patriarh.

***, „Cuvântarea – Î.P. Sfințitului Mitropolit – Primat Miron rostită la 4 Februarie 1925 în Senatul Țării după votul dat pentru înființarea Patriarhiei Române”, în: „Apostolul” II (1925), 3-4, p. 23-24.

Articolul reproduce conținutul cuvântării mitropolitului primat Miron adresată d-lui președinte și d-lor miniștrii, în care se prezintă contribuția creștinismului din România la educarea poporului. „Biserica Principatelor Dunărene, față de Răsărit, a contribuit la lămurirea și apărarea credinței ortodoxe. După izbânzile domnilor români însuși Papa de la Roma l-a declarat pe Ștefan cel Mare «atlet al întregii creștinătăți». Poporul român, în frunte cu un rege care a știut a concentra acele virtuți și cu o regină care a știut electriza în zilele grele un neam întreg, au mărit țara, cuprinzând pe toți românii din Dacia – Traiană”. În continuarea articolului se află o serie de mulțumiri adresate poporului, guvernului, ministrului Cultelor, Alexandru Lapedatu.

***, „Cuvântarea – Î.P.S. Miron, rostită în camera deputaților după votarea legii de înființare a Patriarhatului – 17 Februarie 1925”, în: „Apostolul” II (1925), 3-4, p. 27-28.

În cuvântarea sa, Î.P.S. Miron Cristea descrie importanța mănăstirilor, dând exemple de persoane precum: d-l Maniu, Jormescu, Mihalache și dr. Lupaș, care s-au implicat, „meritele Bisericii fiind glasul unanim al sufletului acestui popor; frumoase nădejdi se leagă în viitor de Biserica română”. De asemenea, mitropolitul Miron mărturisește că adevărata biserică este „biserica cea vie”.

Mulțumind celor prezenți, roagă pe Dumnezeu să ajute noua instituție patriarhală să poată înflori, întări și dezvolta Biserica, astfel încât Patriarhia Română să devină ceea ce și-au dorit înaintașii, adică să lumineze cu sublimele învățături ale Mântuitorului, pentru ca cetățenii să fie călăuziți de cinste și, de asemenea, să lumineze și popoarele vecine cu o credință pe temelia iubirii Evangheliei. El mulțumește lui Dumnezeu, pentru că, din fiu de cioban din satul Toplița, a fost menit să devină un păstor cu turmă mare, încheind cu sfatul de a-i învăța pe fii și nepoți pilda de unanimă și însuflețită unire.

Scriban, arhim., „Cronica Bisericească.. Cuvântarea Î.P.S. Patriarh Miron, la deschiderea primului sobor al mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, ținut în localul Sf. Sinod la 28 aprilie 1925”, în: *BORom* XLIII (1925), 6, p. 351-353.

Preafericitul Miron a ținut un discurs despre reorganizarea monahismului românesc și despre importanța pe care au avut-o mănăstirile în trecut.

Câdea, R., „Patriarhul Miron Cristea” în: *Candela* XXXVI (1925), 3-7, p. 73-93.

Articolul conține informații referitoare la patriarhul României, Miron Cristea. Cariera lui, din căsuța albă din Topolița-Română până la reședința mitropolitană din București, a fost una dintre cele mai mari reușite ale unui fiu de țăran, urmaș al vechilor iobagi. După studiile teologice făcute la Seminarul Andreian din Sibiu, a fost învățător. Își completează studiile la Universitatea din Budapesta, de unde iese doctor în filosofie (1895). Călugărindu-se, lucrează ca secretar consistorial, asesor consistorial (1902), fiind numit protosinghel.

Bărbat cu înfățișare frumoasă, inteligent, fire comunicativă, se dedică și jurnalismului bisericesc, fiind director al ziarului Mitropoliei „Telegraful Român” (1898-1900). A fost președinte al „Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român din Transilvania” și al „Reuniunii de muzică”. Între anii 1910 și 1919 a păstorit Eparhia Caransebeșului, întărind sufletele credincioșilor chinuite de patimile aduse de război. În 31 decembrie 1919 este ales mitropolit primat al țării, în această calitate dând dovadă de muncă intensivă, pricepere și adaptare la noile împrejurări. Venit ca sol al unirii, mitropolitul Cristea, prin firea sa deschisă și prin darul de orator, a reușit să câștige în scurt timp încredere și iubire în toate cercurile. Printre realizările sale se numără: alcătuirea legii de organizare unitară a Bisericii, intensificarea învățământului religios, apărarea drepturilor Bisericii, stabilirea relațiilor dintre Biserică și Stat, reforma calendarului, sprijinirea orfanilor de război, valorificarea relațiilor cu bisericile ortodoxe din alte părți (Bulgaria, Ierusalim). A publicat articolele sale în broșuri și în două mari volume „Pastorale și Cuvântări ale unui Episcop român în țară sub stăpânire străină”, București, 1923, și „Trei ani de propovăduire pastorală”, București, 1923.

***, „Cuvântarea Î.P.S. Patriarh D. D. Miron, cu prilejul votării legii de organizare a Bisericii Ortodoxe, în ședința de la 28 martie 1925 a Senatului”, în: *BORom* XLIII (1925), 7, p. 417-423.

Patriarhul Miron precizează însemnătatea pe care o are acest proiect de lege în ceea ce privește organizarea unitară a Bisericii. Patriarhul Miron arată, în discursul său, fondul și momentele principale ale formării structurii bisericii noastre, enumerând principiile care stau la baza organizării ei. Se amintește de organizarea bisericii Țării Românești făcută de patriarhul Nifon al Constantinopolului. Mai este menționat că la 1391 patriarhul Constantinopolului, Antonie, a prefăcut Mănăstirea Peri în stavropighie; că un călugăr pe nume Nicodim (Sfântul Nicodim de la Tismana) a întemeiat mănăstirile Tismana, Vodița și Prislop și că domnița Zamfira, fiica lui Moise Vodă, a reparat-o pe aceasta din urmă la 1530.

***, „Cuvântarea I.P. Sfințitului Patriarh Miron la deschiderea primului sobor al mănăstirilor din arhiepiscopia București, ținut în localul Sf. Sinod la 28 Aprilie 1925”, în: „Apostolul” II (1925), 9, p. 65-67.

La începutul cuvântării, patriarhul Miron se adresează părinților și maicilor, aducându-le la cunoștință legea de unicitate a celor patru organizații bisericești din teritoriile românești de curând unite, precizând necesitatea unității și faptul că viața mănăstirească nu va avea modificări mari, deoarece au la bază o veche viață tradițională proprie. Prezintă valorile mănăstirilor și contribuția călugărilor la îmbogățirea acestora: cântările de la Căldărușani - vestitul cântăreț Macarie, viața culturală, tiparele, cronicile țării, cărți de slujbe și învățături, descoperirea tiparniței, călugării susținând activitatea tipografică, sunt date ca exemplu focarele de cultură reprezentate de mănăstirile de la Câmpulung, Govora, Snagov, Neamț. Se amintește apoi despre o carte pe care a citit-o, scrisă de dr. Ștefan Meteș, în care se prezenta istoria mănăstirilor din Transilvania. Când, în sec. al XVI-lea, calvinii au pornit cruciada de exterminare a ortodoxiei în Ardeal, călugării au mers în Țara Românească, unde au salvat credința pravoslavnică. Preoții de mir din Maramureș se formau la mănăstiri ca Dragomirna din Bucovina, iar boierii din Maramureș întrețineau câte un călugăr din Moldova pentru creșterea și educarea fiilor lor. Astfel, monahii din Muntenia, Moldova și Ardeal au avut un rol important în păstrarea adevărului de credință în vreme de prigoană, fiind mulți cei care aveau o viață pustnicească. Un alt aspect îl constituia faptul că pictorii și zugravii erau, de cele mai multe ori, călugări, precum Sf. Evangelist Luca. În sec. al XVI-lea, catolicismul a fost puternic zdruncinat din cauza reformei lui Luther, supraviețuind doar administrativ și politic datorită iezuiților. La noi, din cauza sectarilor, lupta pentru icoane ar fi fost pierdută dacă nu erau călugării ortodocși din Muntele Athos. Când mitropolitul Atanasie al Ardealului, sfințit în Țara Românească la Târgoviște, a trecut la papistași, mulți preoți l-au urmat sub amenințarea puterii ocupanților.

Spre final, se prezintă principiul de bază, acela de a participa clericii și mirenii la viața bisericii, cu nădejdea ca aceștia să sprijine revigorarea vieții duhovnicești din mănăstiri.

***, „Date răslețe despre activitatea Mitropolitului Țării, Miron - 1919-1925”, în: „Apostolul” II (1925), 9, p. 150-155.

Informații despre diferite activități ale mitropolitului Miron. Părintele episcop Miron a fost însărcinat de conducătorii politicii ardelenice să publice, într-o cuvântare adresată mulțimii adunate la Alba Iulia, hotărârea Adunării Naționale de la 1 Decembrie 1918 prin care părțile locuite de români aparținătoare Ungariei, „s-au unit pe vecie cu patria mamă”. Cuvântarea a fost susținută cu succes. Miron a fost ales la 31 Decembrie 1919, cu unanimitatea Marelui Colegiu ca mitropolit primat, primind investitura regală la 1 Ianuarie 1920. Sunt amintite activitățile și implicarea patriarhului Miron în buna orânduire a Bisericii. A dat soluții pentru reglementarea administrării averilor bisericești din Basarabia.

Întrucât fostul ministru de culte, Spiru Haret, redusese Seminariile teologice și numărul de preoți, instrucția tinerilor care se pregăteau pentru preoție lăsa de dorit. De aceea, Sf. Sinod a hotărât să reînființeze școlile de teologie: șase din vechiul regat și alte patru noi: la Câmpulung, Constanța, Craiova și Dorohoi. De asemenea, s-au deschis și noi Academii teologice la Oradea și Cluj, s-a organizat Seminarul din Ismail, astfel ca cele 21 de școli de teologie să poată da, în viitor, numărul necesar de preoți buni. S-au pornit propagande culturale și pastorale în Mitropolia Ungrovlahiei, ca și în alte eparhii prin activitatea „Cercurilor pastorale” formate din 10-15 preoți, editând și mici foi de propagandă, cum ar fi „Foaia parohială - parohia Cărmidari de sus”, „Vestea bună - Sf. Vineri Nouă”, „Vestitorul” - pr. Moisiu și curierul Arhiepiscopiei „Apostolul” înființat la 1 ianuarie 1924.

Barbulescu, Eugen, pr., „Badea Ion Herța din Săliște și Patriarhul țaran”, în: „Apostolul” II (1925), 9, p. 156-159.

La discursul ținut în camera deputaților, după alegerea din 17 februarie 1925, patriarhul Miron mulțumește tatălui său pentru că l-a ridicat la cea mai înaltă treaptă bisericească la care poate ajunge un om.

Articolul conține, prezentată sub forma unei povestiri, o scurtă biografie a mitropolitului Miron. Aproape de ziua Proorocului Ilie, badea Ion Herța din Săliștea Transilvaniei cobora turmele de pe munții Sturzeștilor moldoveni, trecuse pripoarele Topliței de pe apa Mureșului, sub munții Călimani, ajungând la un vechi prieten, Gheorghe Cristea, unde s-a oprit pentru un popas. Acolo întâlnește pe domnița Florica, soția lui Cristea, căreia îi oferă o traistă cu gălbiori, pe care să o păstreze până la întoarcerea lui. Din vorbă-n vorbă, au ajuns la slăbiciunea Floricăi, care avea trei fete urmând și al patrulea copil. Cristea își face griji, cum se va descurca dacă soția va naște tot fată, însă Ion îi zise să nu-și piardă nădejdea în Dumnezeu „că va naște un fecior care va fi un domn, cum n-a mai fost în neamul nostru”, el dorind să-i fie naș. Dis-de-diminează, Badea Ion pornește înspre Carpați și Dunăre iar cele spuse de el s-au și întâmplat. Florica a născut un fiu pe care l-a botezat cu numele sfântului prooroc Ilie. Acesta a ajuns episcop la Caransebeș, unde Badea Ion s-a arătat la reședința finului, după care s-a întors pe culmile munților, unde se spune că a și murit. Articolul conține trei fotografii.

***, „Ziua de glorie a bisericii noastre. Investirea primului Patriarh al României”, în: *Cronica Romanului* II (1925), 11, p. 402-404.

Ziua de 1 Noiembrie 1925 va rămâne înscrisă în istoria bisericii și a neamului nostru, fiind o zi cu caracter emoționant, acum fiind ales primul patriarh al României, în persoana arhiereului Miron Cristea. Sărbătoritul Ortodoxiei primește de la regele României cărja patriarhală, iar reprezentantul Bulgariei i-a dăruit patriarhului ales o Evanghelie. Articolul conține un rezumat al predicii patriarhului.

Scriban, arhim., „Întâiul Patriarh al României - Î.P.S. Miron”, în: *BORom* XLIII (1925), 11, p. 573-574. Cu o fotografie.

Articolul cuprinde un cuvânt al arhimandritului Scriban despre înscăunarea întâiului Patriarh.

Câdea, R., profesor universitar, „Patriarhul Miron Cristea”, în: *BORom* XLIII (1925), 11, p. 675-682.

Profesorul Câdea prezintă o biografie a primului nostru patriarh. Din aceasta aflăm că Ilie Cristea, viitorul patriarh Miron, s-a născut în Transilvania într-o familie de țărani. Studiile primare și le-a făcut la Seminarul Andreian din Sibiu, urmând, apoi, între 1891-1895, cursurile Universității din Budapesta. În 1895, a primit titlul de doctor în filozofie iar între 1890 și 1891, tânărul Ilie a fost învățător la școala primară din Orăștie.

Devine secretar consistorial al Mitropoliei Sibiului în 1895 și, tot în același an este numit Director al ziarului „Telegraful Român”. În 1902, Ilie Cristea intră în monahism și apoi este hirotonit și făcut protosinghel. Va prelua în curând președinția „Asociației pentru literatura și cultura poporului român din Transilvania” și a „Reuniunii de muzică”.

În 1906 este sfințită catedrala din Sibiu, iar Miron Cristea a fost însărcinat să alcătuiască un deviz iconografic. În acest scop, va merge la München unde urmează câteva cursuri de artă. Ca urmare a acestor studii, va publica cartea intitulată „Iconografia și întocmirile bisericii răsăritene”. Revenind la catedrala din Sibiu, aflăm că proiectul construirii ei a fost inițiat în 1857, de mitropolitul Andrei Șaguna, care a început să adune bani pentru zidirea noului lăcaș ce a fost terminat și sfințit abia peste 49 de ani. Miron Cristea, împreună cu Ilarion Pușcariu și cu Matei V., au colaborat la publicarea, în 1908, a unui istoric al acestei catedrale. În 1910, Miron Cristea va fi instalat ca episcop al Caransebeșului, iar la 31 decembrie 1919 a fost ales mitropolit primat al României.

Autorul mai prezintă în articol, pe lângă biografia lui Miron Cristea, și aspecte din activitatea pastorală a acestuia. Sub oblăduirea sa a avut loc „reînvierea” revistei „Biserica Ortodoxă Română”, răspândirea și tipărirea unor broșuri cu conținut religios, înființarea „Institutului Biblic Românesc”, creșterea averii unor mănăstiri ca: Cernica (avere de două milioane de lei din care unul a fost folosit la restaurare), Căldărușani, Samurcășești, Cheia, Pasărea. Despre aceasta din urmă aflăm că, prin grija întâi stătătorului Bisericii noastre, fiecare călugăriță întreține câte o orfană de război. Sunt prezentate în continuare și câteva aspecte despre înființarea „fondului mănăstirilor”, fond spre care erau destinate averile călugărilor decedați.

Autorul enumeră apoi câteva din scrierile lui Miron: „Pastorale și cuvântări ale unui episcop român către o țară ce se află sub stăpânire străină” și „Trei ani de propovăduire pastorală”, fiind arătate, greutățile pe care le-a întâmpinat în păstoria sa atât ca episcop de Caransebeș, cât și ca mitropolit primat.

Scriban, arhim., „Cuvinte pentru Patriarhul României”, în: *BORom* XLIII (1925), 11, p. 686-688.

Arhimandritul Scriban comentează discursurile care s-au rostit și articolele care au fost scrise cu ocazia investirii patriarhului României, Miron. Autorul remarcă patru linii de cugetare desfășurate în legătură cu acest fapt nou - ridicarea Primatului la rang de Patriarhat:

1. îndreptățirea pasului făcut față de trecutul însemnat al Bisericii noastre și consacrarea Bisericii românești în treapta de Patriarhat, îndată ce împrejurările politice au facilitat aceasta;
2. mărturisirea acestei trebuințe raportată la starea politică nouă a țării noastre,
3. vorbirea despre patriarhul însuși, ca om ales pentru acest moment istoric și despre sărbătorirea evenimentului ca atare;
4. menționarea existenței unor potrivnicii referitoare la ridicarea Primatului la rang de Patriarhat.

Scriban, arhim., „Cărți, reviste, ziare. «Țârcoven Viestnic»”, în: *BORom* XLIII (1925), 11, p. 717.

Sunt descrise câteva articole apărute în revista săptămânală „Țârcoven Viestnic”, referitoare la Patriarhia Românească, în care sunt arătate etapele prin care a trecut înființarea acestei trepte în biserica noastră înfățișându-se cititorului și date despre organizarea de atunci a Bisericii Ortodoxe Române.

Al doilea articol se intitulează „Noul Patriarh al României Miron Cristea” și conține o scurtă biografie a patriarhului nostru: „s-a născut în ziua Sfântului Ilie din 1868, în satul Toplița Românească din Transilvania și a fost botezat cu numele acestui sfânt. Și-a isprăvit studiile Liceului la Năsăud în 1887. A studiat teologia în Sibiu între 1887-1890. Între anii 1890-1891 a fost învățător în Orăștie. De la 1891-1895, a studiat Literele și Filozofia în Budapesta. La 15 mai 1895, a dobândit titlul de doctor în filozofie. Între 1895-1910 a slujit ca Secretar arhidiecezan și asesor la Sibiu. A fost sfințit citeț la 21 septembrie 1901, a trecut prin treapta de arhidiacon și, în 1908, a fost ridicat la treapta de protosinghel. La 21 noiembrie a fost ales episcop al Eparhiei Caransebeșului. La 3 mai 1910 a fost hirotonit arhieru în catedrala din Sibiu de mitropolitul Ioan Mețianu, iar la 8 mai 1910 a fost instalat ca episcop al Caransebeșului. La 31 decembrie 1919 a fost ales mitropolit primat, iar la 4 ianuarie 1925 a fost ales patriarh de corpurile legiuitoare românești.

Neofit al Vidinului, „Cronica bisericească externă. Solemnitățile din București cu ocazia instalării Patriarhului Român, Dr. Miron Cristea, văzute prin ochii bulgărești. Editează Sfântul Sinod al Bisericii Bulgariei”, în: *BORom* XLIV (1926), 2, p. 103-106.

Este redat raportul delegației Bisericii Bulgare cu privire la instalarea patriarhului român Miron Cristea. În raport vedem cum s-au desfășurat aceste solemnități din București – investirea, slujba, instalarea, concertul religios de la Ateneu, dineul de gală de la Palatul Regal. Se precizează și un amănunt interesant, anume că la aceste solemnități grecii au refuzat să slujească împreună cu clericii bulgari.

***, „Cronica bisericească. Cuvântul Patriarhului pentru Crucea Roșie”, în: *BORom XLIV* (1926), 10, p. 599.

Este redată cuvântarea rostită de patriarhul Miron, din care aflăm că în luna octombrie 1926 va avea loc o sărbătoare pentru Crucea Roșie.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească internă. Patriarhul la locurile sfinte”, în: *BORom XLV* (1927), 6, p. 355-358.

Este relatată prima călătorie a unui cap al Bisericii noastre la locurile sfinte. Cu prilejul acestei vizite, patriarhul Miron a trecut și prin Constantinopol, fiind relatată întrevederea dintre cei doi patriarhi: al României și, respectiv, patriarhul ecumenic Vasile III. Călătoria a continuat apoi prin Atena și Alexandria, aici având loc o întrevedere cu patriarhul Alexandriei, Meletie, abia după aceea ajungându-se la Ierusalim.

Miron, Patriarhul, „Referatul Î.P.S. Patriarh Miron către Sfântul Sinod al României despre călătoria sa la locurile sfinte. Conține 7 fotografii”, în: *BORom XLV* (1927), 7, p. 388-396.

În acest raport, patriarhul Miron prezintă programul călătoriei Preafericirii Sale la Locurile Sfinte.

Scriban, arhimandrit, „Cronica bisericească internă. Patriarhul regent”, în: *BORom XLV* (1927), 8, p. 484.

În urma morții regelui Ferdinand I al României, au intrat în vigoare prevederile legii pentru funcționarea regentei în România, pe tot timpul nevârstniciei regelui Mihai care nu avea decât șase ani. În această regentă a intrat și patriarhul Miron, iar, ca urmare a acestui fapt, Preafericirea Sa nu-și mai poate exercita atribuțiunile de patriarh.

Scriban, arhim., „Știri. Î.P.S. Patriarh a împlinit 60 de ani”, în: *BORom XLVI* (1928), 7, p. 662.

În ziua de 20 iulie 1928, patriarhul României a împlinit vârsta de 60 de ani. Cu această ocazie, s-a ținut o slujbă de mulțumire, iar la orele prânzului Preafericirea Sa a primit felicitări din partea guvernului.

M., „Cronica bisericească. Cuvântarea Î.P.S. Patriarhul Regent al României Miron, în biserica încoronării de la Alba-Iulia la 20 mai 1929, la a 10-a aniversare a unirii românilor”, în: *BORom XLVII* (1929), 6, p. 547-556.

Această cuvântare este bogată ca idei și conține un mare număr de amănunte istorice. În discurs, patriarhul Miron arată importanța pe care a avut-o Biserica de-a

lungul timpului în păstrarea limbii, credinței și a neamului românesc. Este redată integral această cuvântare.

Scriban, arhim., „La 10 ani de arhipăstorie ai Patriarhului”, în: *BORom* XLVII (1929), 12, p. 1087-1096.

Pe data de 31 decembrie 1929 se împlinesc 10 ani de când Preafericitul Miron a urcat pe scaunul de mitropolit primat al României întregite. Arhimandritul Scriban arată ce înseamnă acești 10 ani de arhipăstorie - faptele cele mai de seamă ale patriarhului: legăturile acestuia cu celelalte biserici creștine, legăturile cu lumea ortodoxă, cu școlile creștine, călătoria patriarhului la Locurile Sfinte.

Scriban, arhim., „Cărți, reviste, ziare. «Patriarhul României Dr. Miron Cristea, Înalt Regent. Omul și faptele», de Ioan Rusu Abrudeanu”, în: *BORom* XLVII (1929), 12, p. 1145-1148. Recenzie.

Volumul recenzat are 480 de pagini. În el sunt prezentate: activitatea tânărului Ilie Cristea ca student în sânul mișcării naționale românești, viața românilor de peste munți, chipul lui Miron Cristea înainte și după Unire; ceremonia aniversării de 10 ani de păstorie ca patriarh.

***, „Știri. Danie Patriarhală”, în: *BORom* XLVIII (1930), 1, p. 93.

Întru amintirea păstoririi sale de 10 ani a eparhiei Caransebeșului ca episcop, patriarhul Miron a dăruit acelei episcopii un tablou înfățișându-l pe Preafericirea Sa în veșminte arhieresti.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Noul Exarh al Mănăstirilor din Eparhia Ungrovlahiei. Cu o fotografie”, în: *BORom* XLVIII (1930), 7-8, p. 753-756.

În urma morții arhimandritului Dionisie, patriarhul Miron l-a numit cu titlul de Exarh referent al treburilor mănăstirești pe dr. Filaret Jocu.

Scriban, arhim., „Știri. Dania Patriarhului”, în: *BORom* XLVIII (1930), 10, p. 1005.

Pe data de 21 octombrie s-a sărbătorit la Cluj împlinirea a 10 ani de viață românească a Universității din acel oraș. Cu acest prilej, patriarhul Miron a făcut o danie de 100.000 de mii de lei pentru cercetările istorice ale Universității.

***, „Cronica internă. Cuvântul Î.P.S. Patriarh în chestiunea bisericii românești ortodoxe din America”, în: *BORom* XLIX (1931), 1, p. 56-58.

Este reprodusă o copie după adresa Consiliului Central bisericesc din data de 23 octombrie 1930 trimisă către părintele Ioan Truția, paroh și administrator protopopesesc în Cleveland, U.S.A. Din această adresă, aflăm că Sfântul Sinod, în ședințele de la 16 decembrie 1925 și 8 martie 1926, a hotărât înființarea unei Episcopii ortodoxe în America. Patriarhul Miron a făcut numeroase intervenții la guvern pentru a se aloca sumele necesare organizării acestui episcopat. Tot în această adresă se dau amănunte despre organizarea acestei Episcopii.

***, „Știri. Patriarhul României către un profesor englez”, în: *BORom XLIX* (1931), 2-3, p. 284.

Din ziarul „Oxford Times”, aflăm că patriarhul Miron al României i-a trimis profesorului de teologie Goudge, portretul său, ca semn de recunoștință pentru bunăvoința arătată Bisericii Ortodoxe Române.

***, „Pastorală Patriarhului Miron al României trimisă către credincioșii din Canada și S.U.A.”, în: *BORom XLIX* (1931), 4, p. 345-348.

Este redată această pastorală, trimisă de patriarhul Miron românilor ortodocși din America și Canada, cu prilejul sărbătorii Învierii Domnului. Din pastorală aflăm, că în toamna anului 1930 a avut loc înființarea Episcopiei Ortodoxe Române din S.U.A.

Jingoiu, Stelian, „Patriarhul grăiește tineretului”, (Orientarea tineretului”) în: *BORom LI* (1933), 1-2, p. 8-18.

Articolul reproduce cuvântarea pe care a susținut-o Î.P.S. Miron Cristea, primul patriarh al României, în fața tineretului universitar, grupat în jurul „Analelor Române”. Astfel, patriarhul și-a început cuvântul, mărturisindu-și dorința de a iniția o serie de conferințe vizând aspectul social al învățăturilor evanghelice. A continuat prin a arăta care sunt îndatoririle pe care le aveau tinerii în acel moment. Constată apoi lipsa totală de entuziasm și de ideal ce caracteriza societatea.

Dintre miile de exemple, alege doar unul și anume, faptul că literatura contemporană nu a reușit să ofere nicio scriere remarcabilă care să glorifice vitejia soldaților care luptaseră în război. Se arată dezamăgit de faptul că majoritatea scriitorilor, cu unele excepții, nu urmăresc decât efectul comercial, creând o literatură pesimistă, obositoare și de revoltă. Aceeași tendință se manifestă și în alte domenii, mulți nesocotind legile sau îndatoririle. Patriarhul pune această stare pe seama războiului istovitor, dar și pe seama lipsei unui imbold care să silească spre efort, nemaexistând un țel precis după realizarea unității naționale. Societatea este într-o schimbare continuă, oamenii sunt copleșiți de necazuri, astfel încât negativismul exagerat a dus la o criză morală.

Patriarhul afirmă că deficitul material este, de fapt, rezultatul unui deficit moral și consideră că Biserica este cea mai în stare pentru a îndrepta situația aceasta. De aceea, după îndemnul Evangheliei, îi sfătuiește pe tineri ca idealul lor să fie „Împărăția lui Dumnezeu”, concretizându-se în lupta ca virtutea să domine viața publică și privată. Toți să se străduiască spre o viață cinstită, curată, demnă, trăind în bună înțelegere cu semenii. De asemenea, menționează și faptul că progresele tehnice și științifice au contribuit la știrbirea credinței religioase. Îndeamnă spre smerenie, pentru ca omul să nu se mândrească prin ceea ce a descoperit și să pună tehnica în slujba cauzelor bune.

Așadar, omului îi trebuie un duh nou de viață, care să-i deschidă orizonturile spre cele spirituale, acesta reușind doar prin muncă și jertfă. Miron Cristea îi îndeamnă pe toți la mobilizare în vederea apărării de invazia materialismului economic, ducând mai departe învățăturile evanghelice, sădindu-le adânc și temeinic în sufletul poporului.

***, „Cronica internă. Mulțămirea Comunității Albaneze din București către Patriarhul României (1 iunie 1933)”, în: *BORom LI* (1933), 7-8, p. 328.

Articolul redă scrisoarea de mulțumire a președintelui Comunității Ortodoxe Albaneze din București, Gr. Zografi, adresată patriarhului României, în 1 iunie 1933. Comunitatea Ortodoxă Albaneză din București îi este recunoscătoare patriarhului pentru trei lucruri: intervenția Sfântului Sinod Român pentru a aplana conflictul între patriarhia ecumenică din Constantinopol și Biserica Albaneză, în vederea recunoașterii autocefaliei acesteia; interesul pentru ca studenții albanezi să fie susținuți gratuit de Facultatea de Teologie din București și la Seminariile Teologice din țară și, mai ales, pentru faptul că acestei comunități i s-a pus la dispoziție biserica „Dintr-o zi” din strada Academiei, pentru a oficia slujbele și în limba sa națională.

***, „Cronică bisericească. Telegrama Prezidentului Frăției Ortodoxe Române către Î.P.S. Patriarh Miron”, în: *BORom LI* (1933), 7-8, p. 329.

Sextil Pușcariu, președintele secției sibiene a „Frăției Ortodoxe Române”, își exprimă devotamentul față de patriarhul Miron Cristea și îi cere binecuvântarea pentru drumul pe care a pornit.

***, „Cronică internă. Răspunsul telegrafic al Î.P.S. Patriarh, către D. Sextil Pușcariu, președintele «Frăției Ortodoxe Române», cu prilejul înființării secției Sibiu la 18 iunie 1933”, în: *BORom LI* (1933), 7-8, p. 329.

Patriarhul își exprimă bucuria pentru înființarea unei noi secții a „Frăției Ortodoxe Române” și binecuvintează pe cei care își dedică viața muncii perseverente pentru întărirea Bisericii.

***, „Cronica internă. Î.P.S. Patriarh Miron în mijlocul cercetașilor”, în: *BORom LII* (1934), 3-4, p. 210.

Cronica notează despre întâlnirea patriarhului Miron cu organizația cercetașilor, care se ocupă cu educația fizică și morală a tineretului. Acesta a fixat programul de lucru cu cercetașii, amintind câteva principii referitoare la dezvoltarea armonioasă a trupului și a sufletului, printre care se numără un optimism sănătos, apărarea patriei prin aptitudinile fizice căpăte, deprinderea cu disciplina morală, prilej al unei educații solide și dezvoltarea conștiință și activă a vieții colective și voluntare.

***, „Cronica internă. Î.P.S. Patriarh Miron elogiază memoria regelui Albert al Belgiei”, în: *BORom LII* (1934), 3-4, p. 210.

În ziua de 20 februarie 1934 Senatul a ținut o ședință comemorativă pentru elogierea memoriei defunctului rege al Belgiei, Albert. Cu acest prilej, patriarhul Miron a arătat, în numele Bisericii Ortodoxe Române, meritele și calitățile personale, cât și legăturile de suferință și de biruință care au unit cele două popoare în marele război.

† T.,S., „Note bibliografice. «The Roumainian Patriarch on the problem of the day», în «The Christian East», vol. XIV, nr. 2, p. 54-59”. Recenzie”, în: *BORom LII* (1934), 3-4, p. 252.

Se redă în notă cuvântul pe care l-a rostit patriarhul Miron Cristea cu ocazia Congresului organizat la București în 1933, de The World Alliance for Promoting International Freindship through the Churches.

Lapedatu, Alexandru, „Patriarhul Miron”, în *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 613-614.

Articolul este un omagiu adus întâiului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și președinte al Consiliului de Miniștri, patriarhul Miron, cu prilejul împlinirii frumoasei vârste de 70 de ani, în 20 iulie 1938. Autorul scoate în evidență faptul că, datorită calităților sale excepționale, patriarhul Miron este singura personalitate care a rămas și și-a putut menține autoritatea și prestigiul demnității în viața publică a României Mari, și aceasta, deoarece a înțeles să îmbrățișeze, cu aceeași căldură, dragoste și frățietate pe toți fiii neamului, din orice parte ar fi. Astfel, autorul își exprimă cele mai calde și curate sentimente de admirație pentru activitatea strălucită a întâi-stătătorului Bisericii Ortodoxe Române.

Scriban, Iuliu, arhim., prof. univ., „Biserica Ortodoxă Română sub păstoria Patriarhului Miron”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 628-642.

La începutul articolului, autorul realizează o prezentare a vieții religioase de după război, când, în „grațiile” Statului, au intrat și catolicii, dar și în sânul Bisericii de baștină a intrat o ierarhie nouă și o preoție ce trăise după alte deprinderi, în state cu întocmiri diferite. E vorba, așadar, de Biserica ce trăise sub dominația ungurească, de Biserica Bucovinei, deosebit de însemnată prin înalta ei învățătură teologică, dar și de Biserica de peste Prut.

Astfel, cel care se află la ocârmuirea Bisericii trebuia să facă față iureșului de nevoi venit din afară, cât și din interior, de aceea și cel care îi va prezenta viața și activitatea, va fi copleșit de mulțimea faptelor bisericești, politice și sociale. Din acest motiv, după o succintă prezentare a lucrării lui Rusu Abrudeanu despre patriarhul Miron, autorul hotărăște ca înscrierea lui să se oprească asupra uneia dintre trăsăturile acestuia și anume, simțul său gospodăresc. Pentru început, autorul evidențiază gospodăria la scaunul Mitropoliei. Astfel, a construit reședința patriarhală, care până atunci se găsea într-o stare deplorabilă. Au fost și unele guri rele, care s-au întrebat ce folos aduce acel nou fast patriarhului, însă autorul le răspunde că, de fapt, au fost izbăviți de o mare rușine, de vreme ce aici veneau numeroase solii de-ale celorlalte Biserici, care nu ar fi putut fi primite în vechea locație. De asemenea, patriarhul s-a îngrijit de curte și de împrejurimile Mitropoliei, ce mai păstrau încă urme ale vechilor stăpânii, mai ales de pe vremea mitropolitului Calinic, dar care acum erau lăsate în paragină. Așadar, au fost ridicate noi clădiri, ce adăposteau Școala de cântăreți, internatul, locuința pentru director și pentru alți clerici, locul vi-brând astfel de viață.

Autorul merge mai departe, pentru a arăta buna gospodărire a patriarhului Miron în cuprinsul întregii eparhii, încercând să le insuflă același duh tuturor slujitorilor Bisericii. Se amintesc modificările realizate la biserica ce aparținuse familiei Kalenderu, dar care a devenit, prin contribuția patriarhului, epitropie de sine

stătătoare, revenind la numirea sa veche, „Hanul Colței”. Sporindu-și veniturile, putea lua acum asupra-și o parte din cheltuielile bisericești. Același simț gospodăresc l-a insuflat și slujitorilor din întreaga Eparhie a Ungrovlahiei, care astfel și-a schimbat înfățișarea, de vreme ce unele biserici și case parohiale au fost ridicate din nou, iar altele au fost înnoite. Ca exemplu, se enumeră bisericile Sfântul Dumitru, Colentina și Ghencea, biserica Spirea Veche, biserica Mântuleasa, biserica Hagi, biserica Sfântul Gheorghe Nou și multe altele. În final, se menționează că toate aceste schimbări în bine se datorează râvnei, dragostei și simțului gospodăresc cu care a fost înzestrat patriarhul Miron.

Stanca, Sebastian, dr., „O rară bunătate sufletească”, în: *BORom LVI* (1938), 11-12, p. 648-650.

Numărându-se printre cei pe care i-a ajutat, autorul scoate în evidență o altă trăsătură de seamă a patriarhului Miron și anume, bunătatea sa sufletească, prin care și-a cucerit respectul și iubirea celor din jur. Astfel, se amintește că, pe când Ilie Cristea, viitorul patriarhul Miron, doctor în Litere, intrase în serviciul Consistorului din Sibiu ca secretar consistorial, se îngrijea fără întârziere de soarta celor patru absolvenți de teologie, printre care se număra și el, trimiși la Budapesta pentru studii superioare. Însă, nu uita ca, pe lângă banii trimiși, să le dea și câteva povețe, pe care tinerii le primeau cu bucurie. Autorul insistă asupra faptului că acest exemplu, aparent banal, oglindește chipul luminos al unui suflet cald și blând, care, nici mai târziu nu a încetat să fie un sprijin pentru cei aflați în nevoie, dovedindu-și astfel adevărata superioritate sufletească.

Grecescu-Muscel, Gr., colonel, „Patriarhul Miron, ocrotitor și îndrumător al orfanilor din război”, în: *BORom LVI* (1938), 11-12, p. 651-652.

Amintind de greutățile războiului, autorul face cunoscut că patriarhul Miron, dorind să-i aibă în grija sa pe orfanii de război, a aprobat transformarea orfelinatului Dragoslavele din Câmpulung-Muscel în Seminar teologic cu opt clase, cu sprijinul doamnei Olga Sturdza. Astfel, această instituție a primit și numele ocrotitorului său: Seminarul „Miron Patriarhul”.

O parte din acești orfani au fost trimiși și în străinătate, la studii, iar altora le-a acordat parohii, având astfel grijă de ei și după ce au terminat studiile. Autorul precizează și faptul că, pe lângă activitatea misionară și culturală, patriarhul Miron s-a implicat și în viața politică, devenind un prețios ajutor pentru regele Carol al II-lea, dovedindu-și inteligența, perseverența și devotamentul. În numele tuturor orfanilor de război, patriarhul este felicitat cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani, autorul rugându-se ca ierarhul să rămână în fruntea Bisericii, contribuind astfel la ridicarea Ortodoxiei și a întregului neam.

Furtună, D., econ., „Mihai Eminescu și Patriarhul Miron”, în: *BORom LVI* (1938), 11-12, p. 653-657.

Articolul debutează printr-o evocare a geniului neîntrecut al neamului românesc, Mihai Eminescu, cel care a rămas veșnic viu prin faptul că inspiră conștiințele

cele mai alese, una dintre acestea fiind și cea a patriarhului Miron, crescut și înflăcărat de versurile eminesciene. Acestea l-au determinat ca, la moartea marelui poet, pe când avea doar 21 de ani, să realizeze un studiu intitulat „Opera poetică a lui Eminescu”, ce vădește legătura spirituală dintre cei doi.

În continuare, se menționează că activitatea patriarhului Miron este legată de patru momente mari din istoria Bisericii: unificarea într-o singură Biserică Autocefală Ortodoxă Română, Episcopiile și Seminariile din nou înființate, precum și Facultatea de Teologie de la Iași, cu sediul la Chișinău, ridicarea scaunului arhi-episcopal și mitropolitan al Ungrovlahiei și primat al României la rangul de scaun patriarhal sub oblăduirea Preafericitului Miron Cristea, moment prevăzut doar de Eminescu, precum și opera de organizare a Bisericii Ortodoxe Române. Autorul amintește și faptul că, într-un manuscris aflat la Academia Română, intitulat „Noua Romă”, din care se redau câteva rânduri, Eminescu a întrezărit un „imperialism ortodox român” în întreg Orientul Europei, conștientizându-i rolul extraordinar, „vis” care l-a inspirat și pe patriarhul Miron. Astfel, cele patru momente hotărâtoare din istoria Bisericii noastre îl au în frunte pe primul patriarh al României, Miron Cristea.

Mihăileanu, M., prof., „Cu «bun cumpăt» și totuși un viteaz”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 658-663.

Referindu-se la patriarhul Miron, autorul afirmă că acesta s-a dovedit a fi un adevărat împlinitor al Evangheliei, atunci când, la constituirea Consiliului Național Român din Caransebeș, în octombrie 1918, îndemna întregul popor să fie cumpătat și răbdător, păstrând ordinea, liniștea și iertarea celor care i-au asuprit. Aceasta, venind în opoziție cu avântul neînfricat și cutezător cu care îi înfrunța pe maghiari, în 1894, pe când era student.

În continuare este realizată o scurtă trecere în revistă a principalelor momente din viața viitorului patriarh, omul de o întreită frumusețe: a minții, a sufletului și a chipului, care s-a pus cu mare râvnă în slujba neamului. Subliniază și faptul că, odată ajuns patriarh, prin râvna de a fi contopit cele cinci Biserici provinciale într-o organizare unitară, Miron s-a străduit să îndrume poporul spre două țeluri: credința și munca, pe care le-a susținut și ca om politic. În 1933, ierarhul nu se rușinează a spune că „în țară sunt prea mulți învățați”, nici nu se ferește a-și exprima preferința pentru oameni cu mai puțină carte, dar cinstiți și viguroși. De aceea a și acceptat implicarea în viața politică a țării, când, în 1938, ia conducerea guvernului. În finalul articolului, autorul îl felicită pe Preafericitul Miron cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani, mulțumind lui Dumnezeu pentru „omul pe care l-a trimis acestei țări”.

Roventă, Haralambie, preotul, „Patriarhul Miron și Biblia”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 664-666.

Fiind primul patriarh al țării, chemat mai târziu și la conducerea Statului, ca regent și ulterior ca prim sfetnic al Regatului, Înaltpreasfințitul Miron avea de îndeplinit neașteptate sarcini, neuitând nici legăturile cu alte Biserici din afară. Între acestea, autorul se oprește asupra contribuției patriarhului Miron la traducerea și tipărirea Bibliei, scop cu care a fost înființat „Institutul Biblic”, urmând publicarea

traducerii Noului Testament în 1927, realizată de teologul și literatul Gala Galaction și apoi a „Bibliei” întregi, în 1936, tradusă de trei personalități: Înaltpreasfințitul Nicodim ajuns mitropolit al Moldovei, părintele Gala Galaction și părintele Vasile Radu, ambii profesori la Facultatea de Teologie din Chișinău. Această „Biblie” a fost aprobată de Sfântul Sinod ca o „ediție de probă”.

Datorită inițiativei patriarhului Miron, apare în 1937 o nouă traducere, revizuită, a „Noului Testament”, iar poetul Vasile Militaru publică „Psaltirea în versuri”.

Georgescu, D., economul, „Patriarhul Miron, organizator al Bisericii Ortodoxe Române”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 667-673.

În sesiunea de primăvara din 1919 a Sfântului Sinod, s-a hotărât unificarea acestuia, mai exact intrarea în Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din vechiul Regat, a tuturor ierarhilor Bisericilor Ortodoxe Române din provinciile alipite. Comisia aleasă în acest scop, din care făcea parte și episcopul de atunci al Caransebeșului, dr. Miron Cristea, s-a întrunit la Sinaia în luna iunie, iar apoi discuțiile s-au continuat la București. În 18 decembrie 1919, s-a întrunit Colegiul Electoral care l-a ales aproape în unanimitate ca mitropolit primat al Ungrovlahiei pe episcopul de Caransebeș, dr. Miron Cristea, ca simbol de unificare națională și bisericească.

Astfel, în ziua de 1 ianuarie 1920 a fost investit și instalat în această importantă slujire de regele Ferdinand I. Cu această ocazie, în cuvântul de mulțumire, Înaltpreasfinția Sa a fixat și directivele după care avea să se conducă viitoarea organizare a Bisericii Ortodoxe Române, pe care autorul le enumeră în articol. După înscăunare, Miron Cristea a preluat conducerea în vederea unificării administrației și organizării Bisericii Ortodoxe Române, îndrumând discuțiile cu tact și cu duh de înțelegere și insistând asupra necesității existenței, în primul rând, a unei uniri în cugete.

În septembrie 1920, a convocat o mare adunare, numită „Constituanta bisericească”, în care s-au discutat principiile unificării bisericești, majoritatea fiind de acord asupra punctelor generale, existând însă și păreri potrivnice care-l vizau mai ales pe mitropolitul primat. Acesta și-a păstrat însă calmul și și-a exprimat speranța într-o conlucrare cât mai armonioasă între Biserică și Stat și nu într-o stare de umilință a Bisericii față de Stat. La sfârșitul discuțiilor, Constituanta a ales o comisie formată din 15 membri, câte trei din cele cinci provincii bisericești, care să întocmească proiectul de unificare bisericească, sub directa îndrumare a mitropolitului primat Miron, lucrările întinzându-se pe parcursul a peste patru ani.

Convocându-se în 1923 Camerele Constituante în vederea votării Constituției țării întregite, Î.P.S. Miron a susținut înaintea acestora drepturile vechi ale Bisericii, astfel că, în articolul 22 din Constituție, este prevăzut că Biserica Ortodoxă Română este dominantă față de celelalte confesiuni din cuprinsul țării. Preconizând ideea întrunirii unui Sinod ecumenic al Bisericii Creștine Ortodoxe, s-a constatat faptul că poziția reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române ar fi inferioară, de vreme ce aceasta avea titlul de Mitropolie. În acest sens, în ședința din 4 februarie 1925, Sfântul Sinod a aprobat propunerea ca Mitropolia Ungrovlahiei să fie ridicată la rangul de Patriarhie, iar mitropolitul să poarte titlul de „Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române”. Proiectul de lege a fost votat și în guvern, iar investitura și instalarea ca

patriarh a Î.P.S. Miron Cristea a avut loc la 1 noiembrie 1925, fiind recunoscută de toate Patriarhiile și Bisericele Autocefale Ortodoxe. Ulterior, proiectul de Statut și cel al Legii pentru unificarea bisericească au fost votate și promulgate prin Monitorul Oficial din 6 mai 1925. Patriarhul Miron a vegheat ca Legea și Statutul să fie aplicate în spiritul în care fuseseră concepute, aducând un mare progres față de trecut și asigurând independența Bisericii.

Cornean, Nicolae, „Patriarhul Miron, un ctitor al școlii românești”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 674-677.

La începutul secolului al XX-lea, românii din Ardeal și Banat erau asupriți de stăpânirea ungarilor, care impuneau, pe lângă o cunoaștere deplină a limbii acestora, și însuflarea în sufletul elevilor a spiritului de alipire către „patria maghiară”. Întronizat la 25 aprilie 1919 în scaunul de episcop al Caransebeșului, Preasfințitul dr. Miron Cristea nu întârzie să trimită, după numai 15 zile, o circulară, păstrată și astăzi în arhiva Episcopiei, referitoare la susținerea școlilor confesionale ortodoxe române. În aceasta, pleda pentru sporirea numărului școlilor, și nicidecum împrumutarea lor. Cere clerului să se aplece cu mare grijă asupra școlii, ea fiind singura, alături de Sfântul Altar, care păstrează limba și comoara sufletului românesc.

Cotoșman, G., preotul, „Înfăptuirile Patriarhului Miron ca Episcop în Banat”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 678-688.

Autorul își propune să evedențieze înfăptuirile Î.P.S. Miron, din cei nouă ani de păstorire a Episcopiei Caransebeșului, greu încercată de vitregia stăpânirii austro-ungare. În cuvântările de la hirotonire și de la instalarea în scaunul episcopal, P.S. Miron Cristea își schițează programul de muncă, punând accent pe dezvoltarea conștiinței naționale, a limbii și a culturii românești.

Astfel, încă de la începutul activității sale, a insuflat tuturor dragostea pentru muncă, nescăpând, totodată, orice prilej de a evidenția și rolul culturii, izvorâte din învățătura Bisericii Ortodoxe Române și din bogăția sufletului și a cugetului marilor gânditori români. Și tocmai în acest scop, consideră absolut necesară înființarea unui Seminar episcopesc, donând el însuși 5 000 de coroane, pentru ca apoi, cu aprobarea Sinodului Adunării eparhiale din 1910, să se lanseze o colectă. Războiul însă împiedică ridicarea acestui Seminar, care nu se va realiza decât mai târziu, sub păstoria P.S. Vasile Lăzărescu.

Tot lui Miron Cristea i se datorează și salvarea școlii românești confesionale bănățene din fața asalturilor înverșunate de maghiarizare forțată, cu prețul unor suferințe și jertfe enorme, căci acestea erau susținute financiar doar de Biserică și de credincioșii ei. Astfel, s-a menținut intactă individualitatea etnică și ființa națională. Prin pastorale și prin predicile susținute în timpul numeroaselor vizite în parohiile eparhiei, P.S. Miron îndemna întreaga societate să creeze un climat cultural în stil românesc și se simțea foarte revoltat constatând nepăsarea intelectualității față de bogăția culturii române. El insistă ca dascălii să crească tineretul în iubirea de neam și de Biserică. Pentru a înlesni activitatea preoților, înființează biblioteci eparhiale și tipărește diverse lucrări cu caracter religios-moral-cultural-național și economic, iar

apoi, pentru ca ritmul să fie susținut și continuat la fel, reorganizează aparatul central eparhial, Consistoriul, determinându-l să fie motorul întregii vieți eparhiale.

Burjacovschi, Vladimir, preotul, „Patriarhul Miron și Mitropolia Basarabiei”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 689-692.

Ridicarea Bisericii Ortodoxe la statutul de Patriarhie i-a crescut prestigiul dincolo de hotarele țării. În articol, autorul reproduce un scurt fragment dintr-o convorbire a lui Ioan I.C. Brătianu cu mitropolitul primat de atunci, Î.P.S. Miron și din care aflăm că ideea înființării Patriarhatului Român fusese lansată cu ani în urmă, de clerul superior din Basarabia, în frunte cu arhiepiscopul Gurie. Devenit apoi patriarh al României, Preafericitul Miron s-a preocupat neconținut de Biserica din Basarabia, sprijinind alegerea P.S. Gurie Botoșăneanu în scaunul de chiriarh legitim al Arhiepiscopiei Chișinăului și Hotinului, participând și la instalarea sa, din 16 mai 1921, săvârșită la catedrala din Chișinău.

Cu această ocazie, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a ridicat în chip solemn blestemul ce apăsa asupra Prutului. Tot atunci, împreună cu Octavian Goga, ministrul Cultelor, au vizitat Mănăstirea Noul Neamț, Seminarul Teologic și Liceul eparhial de fete, lăsând aici inscripții memorabile. De asemenea, patriarhul a avut, în 1926, un cuvânt decisiv în ceea ce privește înființarea Facultății de Teologie din Chișinău, iar mai apoi s-a ocupat de trimiterea unui mare număr de cărți bisericești ce s-au distribuit prin parohii. Tot Preafericitului Miron i se datorează și ridicarea Arhiepiscopiei Chișinăului la rangul de Mitropolie, pierdut pentru mai bine de o sută de ani (1812-1928).

Popescu, Victor N., preotul, „Patriarhul Miron, iubitor și ocrotitor al copiilor”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 693-699.

Autorul surprinde delicata și discreta nevoie a sufletului Î.P.S. Miron de a se apropia de lumea curată și nevinovată a celor mici. Ca exemplu, evocă două împrejurări: vizita în Paraclisul Școlii Internat, din 13 decembrie 1936, când peste 300 de eleve, cu 40 de studenți și cu profesoarele școlii, au primit Sfânta Împărtășanie. Cea de-a doua împrejurare vizează vizita Înaltpreasfinției Sale la aceeași școală ortodoxă, în februarie 1938, într-o duminică, după lungi nopți nedormite, când a fost alături de rege la elaborarea unei noi Constituții. A simțit că, în jurul sufletelor nevinovate, își poate înălța liniștit rugăciunea, căci avea o răspundere grea, de a împăca sufletele învrăjbite ale neamului. Citind cele patru volume de „Cuvântări și pastorale”, ce redau activitatea patriarhului, autorul sesizează grija pe care a manifestat-o pentru copii, considerându-i simbol al nevinovăției îngerești.

Patriarhul a manifestat o grijă permanentă pentru viața de familie, sfătuindu-i pe părinți să-și crească bine copiii, pentru a duce și ei o viață înțeleaptă și vrednică. De asemenea, s-a preocupat îndeaproape de copiii necăjiți, bolnavi și orfani, sfătuindu-i și pe cei întăriți să facă la fel și luând inițiativa străngerii de ajutoare pentru fondul orfanilor, prin Pastorală de Crăciun, 1916. După încheierea păcii, își dezvoltă acțiunea de ocrotire a acestora, devenind președintele de onoare al „Societății pentru ocrotirea orfanilor de război”, iar apoi întemeind Seminarul de la

Câmpulung-Muscel. De asemenea, a creat în mănăstirile de maici școli și ateliere de țesătorie pentru orfane.

Ionescu, Teofil, protos., „Patriarhul Miron, povătuitor și ctitor al asociațiilor creștine”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 700-702.

La începutul articolului, autorul constată că patriarhului Miron i s-a insuflat din copilărie dragostea de neam și de „Lege”, pentru ca, mai apoi, la maturitate, să ajungă a se jertfi pe sine pentru acestea. Ajuns în scaunul Ungrovlahiei, patriarhul s-a ocupat îndeaproape de oamenii însetați după cuvântul lui Dumnezeu. Astfel, s-a implicat în activitățile societăților studenților de tineri și de fete, a comitetelor „Femeilor ortodoxe române”, a rânduit preoți în „Cercuri pastorale”, sfătuindu-i să implice credincioșii în activitățile Bisericii, dar să meargă și ei înșiși pe la mănăstiri, în „retrageri spirituale”.

De asemenea, a învățat studenții în „Biserici universitare” și a strâns misionarii la sfaturi în „Congrese”. Constatând, însă, că este nevoie ca fiecare credincios să fie sfătuit în parte, a înființat, în 1926, „Asociația creștină ortodoxă Patriarhul Miron”, avându-l ca slujitor pe protosinghelul Teofil Ionescu de la catedrala Mitropoliei. Același model a fost urmat și de alte numeroase parohii din Arhiepiscopie, asociația ajungând să aibă numeroase filiale, dovedindu-și în timp roadele duhovnicești. Neuitându-i pe cei nevoiași, patriarhul a înființat ospătăria „Mila creștină a Sfintei Patriarhii”, hrănind mii de săraci, aducându-și contribuția și creștinii mai înstăriți. S-a înființat și o tipografie, la care s-au tipărit numeroase broșuri pentru propaganda ortodoxă și combaterea sectanților. Se vede, așadar, că prin mișcările religioase fondate, Preafericitul a dovedit grija și dragostea permanentă ce o avea pentru cei pe care îi păstorea.

Simeonov, S., „Patriarhul Miron și Biserica bulgară”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 703-712.

Două mari fapte, deosebit de importante, vizează istoria Bisericii ortodoxe bulgare: înființarea „Exarhiei bulgare” la 20 februarie 1870 și declararea schismei de Sinodul Patriarhal din Constantinopol, la 16 septembrie 1872. Deși cercetările obiective au demonstrat că actul schismei a fost nedrept față de scopul pe care îl urmărea și că avea baza ideologică greșită, schisma fusese proclamată și rămânea în vigoare. Din cauza împrejurărilor istorice, Biserica bulgară nu-și putuse primi autocefalia, prin binecuvântarea Patriarhiei ecumenice, sub jurisdicția căreia se afla, astfel că, prin actul schismei, ea a rămas izolată în cercul Bisericilor ortodoxe autocefale. Bisericile rusă, română și sârbă au ținut o linie conciliantă; diplomații ruși din Constantinopol și Sofia străduindu-se pentru ridicarea schismei.

Războiul mondial aduce însă unele schimbări în viața politică și bisericească, fiind vizibilă o mișcare spirituală de emancipare, de unire și de regenerare în conștiința întregii Ortodoxii. Astfel, cu sprijinul deosebit al mitropolitului primat Miron, dar și al prof. Dragomir Demetrescu, Biserica Ortodoxă Română a fost prima care a intrat în comuniune oficială și deplină cu Biserica bulgară, anunțând oficial, printr-o scrisoare din 3 ianuarie 1922, că trimite Bisericii bulgare Sfântul și Marele

Mir. Spre mulțumire, Sinodul Bisericii bulgare l-a trimis la București pe secretarul său, protopresbiterul St. Tancov, dăruind mitropolitului Miron un modest dar – un vas cu esență de trandafir și o icoană a Sfintei Mucenițe Filoteia.

Pentru ca această comuniune între cele două Biserici să fie deplină, trebuia să se petreacă un act de unire sacramentală între arhierii români și cei bulgari, fapt realizat cu ocazia sfințirii bisericii Legațiunii regale a României din Sofia, la 19 august 1923. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat episcopul Visarion al Hotinului, iar din partea Bisericii Ortodoxe al Bulgariei, mitropolitul Ștefan al Sofiei. Afirmarea acestei comuniuni în fața întregii lumi ortodoxe s-a înfăptuit în 1925, cu prilejul ridicării Bisericii Ortodoxe Române la treapta de Patriarhat.

Astfel, patriarhul Miron a trimis o scrisoare, la 19 martie 1925, invitând Biserica bulgară să trimită un reprezentant la învestirea celui dintâi patriarh al României. Delegația bulgară, condusă de mitropolitul Neofit al Vidinului, a fost înconjurată de o deosebită atenție și dragoste. La slujba de întronizare, din 1 noiembrie, întrucât ierarhii greci nu au vrut să slujească la un loc cu cei bulgari, nici patriarhul Miron nu a slujit, pentru ca delegația bulgară să nu rămână izolată. Acest act al intrării în comuniune cu Biserica bulgară a fost imitat și de celelalte Biserici ortodoxe naționale. Patriarhul Miron a intervenit stăruitor și pe lângă Patriarhia ecumenică din Constantinopol, pentru ridicarea schismei bulgare. Într-o conferință pan-ortodoxă din București, patriarhul Miron arată că a fost primul care a întins o mână frățască Bisericii bulgare. El a avut un rol de seamă pentru pacificarea și unitatea Bisericii Ortodoxe și pentru normalizarea situației interbisericești a Bisericii Ortodoxe bulgare.

Stanca, Sebastian, dr., „Pomenirea Patriarhului Miron al României”, în: *Viața Ilustrată* (1938), p. 4-6. Cu trei fotografii.

Articolul este scris cu prilejul trecerii la Domnul a patriarhului Miron al României. Personalitate de elită, preot devotat al Evangheliei Lui Hristos, cărturar distins, orânduitor iscusit cu perspectivele unor concepții de orizonturi largi, tradiționalist intransigent al idealurilor patriei, îndrumător înțelept în calea adevărurilor eterne, ziditor de credință strămoșească, duhovnic milostiv pentru cei obidiți, „râvnitor neobosit din straja dimineții până în noapte pentru a face patria slăvită”, numele primului patriarh al României „rămâne încrestat în pisania istoriei neamului românesc”.

***, „Necrolog. Miron, Patriarhul României”, în: *BORom* LVII (1939), 1-2, p. 3.

Articolul anunță că, în seara zilei de luni, 6 martie 1939, la ora 7: 45, pe când se afla la Cannes, în Franța, s-a stins din viață Miron, patriarhul României, la vârsta de 70 de ani. La sfatul medicilor, în ziua de 22 februarie 1939, plecase în străinătate însă, din cauza vârstei înaintate și a drumului, poate, prea lung, a decedat în urma unei bronho-pneumonii.

Îngroparea a avut loc la București, în biserica Mitropoliei, în ziua de marți, 14 martie 1939. Au participat regele Carol al II-lea, fiul său, Mihai, membrii Sfântului Sinod, dregători ai țării și delegații ale Bisericilor străine. Articolul anunță că, în numerele ce vor urma, se va realiza o descriere amănunțită a vieții defunctului.

Redacția, „Patriarhul Miron”, în: *Păstorul Tutovei* II (1939), 3-4, p. 86-87. Cu o fotografie.

Articolul se dorește a fi un omagiu adus patriarhului Miron. Fiu de oameni nevoiași, Preafericitul Miron al României a murit ca sfetnic al Domnului din ceruri. El moare, însă, la răscrucea idealurilor naționale, astfel încât își va dormi liniștit somnul de veci, știind că sufletul românesc e condus de o minte ageră, iar sufletul lui va sta de veghe la desfășurarea destinelor bisericești și naționale.

Gheorghită, Ilie, diac. dr., „Legăturile Î.P.S. Patriarh Dr. Miron Cristea cu Moldova și îndeosebi cu Iași-ul”, în: *MitrMold* XIII (1938), 12, p. 457-466.

În scopul de a contura vechimea legăturilor amintite în titlu, articolul prezintă evenimente desfășurate în perioada în care acesta era ieromonah și avea funcția de asesor al Consistoriului mitropolitan din Sibiu.

Astfel, având în grijă acțiunile de pictare a catedralei din Sibiu, Miron Cristea, ieromonah la vremea respectivă, va vizita Iașiul și se va sfătui cu mitropolitul Parthenie Clinceni, în vederea împlinirii tuturor cerințelor necesare, ca pictura noii catedrale să aibă un aspect autentic ortodox și românesc. Alt apisod al acestor legături s-a derulat în 1927, când va veni la sfințirea bisericii Sfântul Nicolae din Popăuți în calitate de patriarh. În 1935 vine iar la Iași la instalarea mitropolitului Nicodim Munteanu, iar doi ani mai târziu efectuează o vizită la Neamț, în calitate de președinte al Eforiei.

Preoteșcu, D. Marin, iconom, „Patriarhul Miron”, în: *Păstorul Ortodox* XX (1939), 2-3, p. 59-61.

În articol se prezintă moartea patriarhului, care a încetat din viață luni 6 martie 1939 la Cannes, în Franța; unde plecase cu câteva săptămâni înainte pentru a-și recăpăta sănătatea. Se prezintă biografia acestuia. Miron Cristea s-a născut pe 18 iulie 1868, în Toplița Română, fiind copil de țaran neaoș. Cultura teologică și-a format-o la Budapesta, apoi devine ierodiacon la Arhiepiscopia Sibiului, iar în 1910 ajunge episcop al Caransebeșului. În 1919 a fost numit mitropolit primat al întregii României, iar în 1925 ajunge primul patriarh al României, deținând această calitate mai bine de un deceniu. De asemenea, a făcut parte din regența țării care s-a sfârșit prin întronarea lui Carol al II-lea, care l-a și ales prim sfetnic al tronului. Dar, după un an, moare.

Popescu, Dumitru Șt., „Note bibliografice .Cotoșman Gheorghe, «Contribuții la istoria vieții românești din Transilvania la finele veacului al XIX-lea – Însemnări inedite ale Patriarhului Miron», în «Anuarul Academiei Teologice Ortodoxe Române din Caransebeș» 1939-1940”, în: *BORom* LIX (1941), 1-2, p. 84-85. Recenzie.

Cartea recenzată cuprinde însemnări făcute de patriarhul Miron în vremea când acesta era student și în timpul în care el a fost secretar al Consistoriului din Sibiu. Acestea conțin impresiile de la Congresul studențesc care s-a ținut la Constanța în 1894, scrisori privind colectele făcute în România pentru școlile confe-

sionale ardelenene în 1892, 1893, urmările enciclicei date de mitropolitul Miron Românuț cu ocazia mileniului maghiar, știri despre Ioan Mețianu, Vasile Mangra ș.a. Mai este arătată atitudinea mitropolitului Miron față de dorința maghiarilor de a schimba numele comunelor românești cu nume ungurești.

Cosma, Aurel, dr., „Biserica Română din Banat și unirea de la Alba-Iulia”, în: *MitrBan* XVIII (1968), 10-12, p. 594- 611.

Articolul conține prezentarea detaliată a acțiunilor legate de Unire, Biserica implicându-se major în desfășurarea acestora. La data de 1 noiembrie 1918, din inițiativa episcopului Miron Cristea, s-a făcut o adunare a românilor la Caransebeș, iar la 8 noiembrie 1918, toți arhieriei au semnat declarația de adeziune. După Unire, episcopul de Caransebeș Miron Cristea devine mitropolit al Munteniei și apoi întâiul patriarh.

Naghiu, Iosif E., „Ierarhi și preoți bănățeni și crișeni la Academia Română (1866-1947)”, în: *MitrBan* XXIX (1979), 1-3, p. 71-78.

În studiu este evocat și Miron Cristea, primul patriarh, membru de onoare din 1919. Sunt expuse date biografice, iar în ceea ce privește activitatea sa, este menționat faptul că, în calitate de episcop, s-a arătat a fi un vrednic susținător al publicisticii române.

† **Plămădeală, Antonie, dr., mitropolitul Ardealului,** „Cei patru mari Patriarhi ai celor 60 de ani de Patriarhat ortodox românesc”, în: *MitrArd* XXX (1985), 9-10, p. 551-569.

Articol aniversar la împlinirea a 60 de ani de patriarhat ce-și propune să elogieze cei patru patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Române: Miron Cristea, Nicodim Munteanu, Iustinian Marina și Iustin Moisescu, cu date biografice și aspecte politice, culturale și religioase din timpul păstoririi lor.

Dură, Ioan, „Primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române Elie Miron Cristea (1925-1939) și proiectul său de a înalța o nouă Catedrală a Patriarhiei Române”, în: *GBis*, LIII (1994), 1-4, p. 82-83.

Sunt prezentate date despre actuala catedrală, ctitorită de Constantin Șerban (1654-1658) și Radu Leon (1664-1669). Patriarhul Miron face, în 1925, primul proiect pentru o nouă catedrală în colaborare cu I. C. Brătianu, iar în 1930 discută cu regele României despre locul amplasării: Piața Bibescu. Dorința unei noi catedrale și-au manifestat-o și ceilalți patriarhi, dar în mod special P.F. Teoctist.

Brătescu, Constantin, „Activitatea Episcopului Dr. Miron Cristea între 1910-1918 pentru apărarea ființei naționale și făurirea României Mari”, în: *AltBan* VII (1996), 4-6, p. 110-114.

Miron Cristea a fost episcop al Caransebeșului între anii 1910-1920. În această perioadă, a intensificat legăturile dintre societățile culturale bănățene și cele din Regatul României, a încurajat manifestările teatrale românești, a apărut învățământul românesc de imixtiunile altor naționalități, articolul prezentând atitudinea sa din

timpul Primului Război Mondial. Toate aceste acțiuni îl prezintă ca pe un înfocat sprijinitor al unității statale.

Vasilescu, Gh., „Patriarhul-Miron Cristea un luptător pentru unitatea neamului”, în: *GBis*, LVII (1998), 5-8, p. 127-130.

Repere biografice și aspecte importante din activitatea patriarhului Miron Cristea, pusă în slujba Bisericii Ortodoxe Române.

Popescu, Ionel, pr. prof., „Episcopul Doctor Miron Cristea (1910-1919)”, în: *AltBan* XII (2001), 1-3, p. 147-156.

Dintre activitățile culturale pe care le-a desfășurat episcopul Miron Cristea, reprezentative sunt următoarele: a făcut studii de literatură germană, maghiară, română, studii de psihologie, pedagogie și științele naturale la Budapesta, a fost colaborator și mai apoi director la foaia de Sibiu, „Telegraful Român” pe care l-a redactat între 1898-1900, s-a manifestat ca membru activ la ASTRA, a construit o nouă clădire pentru Institutul Teologic Diecezan, a înființat Asociația Culturală din Banat, a manifestat o grijă deosebită pentru crearea bibliotecilor școlare și eparhiale. În 1910 îi este făcută propunerea de a fi ales membru al Academiei Române, în locul istoricului Augustin Bunea, dar a refuzat cu smerenie. Va deveni membru în 1919, când Academia doar îl înștiințează.

Cilibia, Constantin, pr., „Miron Cristea (1910-1919) - Pastorale, Ordine circulare și corespondență administrativă”, în: *AltBan* XIX (2008), 1-3, p. 189-190.

Acest articol se concentrează pe prezentarea a 39 de ordine circulare emise de-a lungul anilor de episcopul Miron Cristea, despre care aflăm și date biografice legate de alegerea sa ca episcop, de relațiile cu guvernul din Budapesta și despre activitatea depusă pentru organizarea învățământului și a școlilor confesionale.

De asemenea, este prezentată corespondența dintre mitropolitul Vasile Mangra al Sibiului și episcopul doctor Elie Miron Cristea.

NICODIM MUNTEANU, PATRIARH (1939-1948)

G., „Bibliografie”, în: *BORom* XXXI (1907-1908), 11, p. 1322-1323. Recenzii.

Sunt prezentate două recenzii. Prima se referă la cartea „Pe urmele lui Hristos”, de pr. G. Petrov, tradusă de Nicodim Munteanu, arhimandritul de scaun al eparhiei Dunării de Jos, București 1908. Este vorba despre un roman social.

***, „Cronica bisericească. Doi tineri arhieriei”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 4, p. 451-460.

Preacuviosul arhimandrit Teodosie Atanasiu, egumenul bisericii Precista Mare din Roman și arhimandritul Nicodim Munteanu, directorul Seminarului din Galați, au fost aleși ca arhieriei în locul P.S. Nifon Ploieșteanu, care a fost ales episcop al Du-nării de Jos și în locul P.S. Ghenadie, care a fost ales episcop al Râmnicului Noul-Severin.

La 25 mai 1909 a avut loc hirotonirea lui Nicodim Munteanu ca arhiereu. În ultima parte din articol ni se arată cum s-a desfășurat această ceremonie.

G., „Literatura religioasă”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 8, p. 950-951. Recenzii.

Sunt prezentate recenziile a șase lucrări. În cea de-a patra este tratată lucrarea „Viața de seminar”, prelucrată din rusește după pr. Gr. Petrov de arhiereul Nicodim Munteanu Băcăoanu, fost director al Seminarului din Galați, București 1909, tipografia Gutenberg – în care este descrisă viața din Seminar pe care a petrecut-o eroul Pavlov.

G., „Alegerea, întărirea și învestirea Î.P.S. Mitropolit Primat și a P.S. Episcop de Huși”, în: *BORom* XXXV (1911-1912), 12, p. 1329-1352. Cu două fotografii.

În ziua de 18 februarie a anului 1912 a avut loc alegerea pentru scaunul Episcopiei Hușilor, scaun ce a rămas vacant după ridicarea P.S. Conon la rangul de mitropolit primat. În urma votului, P.S. Nicodim Băcăoanu a fost ales ca episcop al Hușilor cu 161 de voturi. Este reprodusă cuvântarea rostită de acesta după anunțarea rezultatului votului, ce cuprinde viitoarele coordonate ale păstoririi sale. După aceea, se publică decretul regal de întărire a P.S. Nicodim Munteanu ca episcop al Hușilor.

Acesta s-a născut în 1866 în comuna Pipirig din Neamț, a urmat Seminarul „Veniamin” din Iași, a făcut studii la Kiev și a fost numit predicator și ecleziarh al catedralei Mitropoliei din Iași. Devine arhimandrit al Mitropoliei după care este avansat ca vicar al Episcopiei Dunării de Jos și, din 1908, ajunge director al Seminarului din Galați. A fost hirotonit arhiereu cu titlul de Băcăoanu în 1909 și va fi numit vicar al Mitropoliei Moldovei.

***, „Cuvântarea P.S. Nicodim al Hușilor la instalarea sa”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 1, p. 3-6.

Este reprodusă cuvântarea ce are ca temă principală - „Importanța bisericii pentru neam”.

***, „Cronica bisericească internă. Biserica Românească la marele Sobor al Bisericii Rusești în Moscova 1917”, în: *BORom* XL (1921-1922), 9, p. 689-692.

În urma evenimentelor petrecute la începutul anului 1917 în Rusia, în vara și toamna aceluiași an s-a ținut un Sobor al bisericii ruse la care a participat și o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, formată din P.S. Nicodim Munteanu al Hușilor și pr. ec. Ioan Țincoca. Cei doi au prezentat, la întoarcerea din Rusia, mitropolitului Moldovei un raport despre participarea lor la Soborul Bisericii Ruse. Este raportul din 26 septembrie 1917 referitor la această chestiune. Raportul conține o desfășurare a evenimentelor și cuvântarea ținută de P.S. Nicodim al Hușilor în acel Sobor și răspunsul la acea cuvântare dat de Î.P.S. Arsenie.

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. Demisia episcopului de Huși”, în: *BORom* XLII (1924), 1, p. 62.

La data de 1 ianuarie 1924, P.S. Nicodim Munteanu al Hușilor a demisionat din funcția de episcop al Eparhiei mai sus amintite, spre a se retrage „pentru a se ocupa mai amănunțit cu traducerea care i-au adus atâta faimă”. Se mai scrie că arhiepiscopul „s-a retras în pustiul Neamțului”.

Scriban, arhim., „Știri. Noul Stareț al Mănăstirii Neamț”, în: *BORom* XLII (1924), 9, p. 572.

Î.P.S. Pimen, mitropolitul Moldovei, l-a rugat pe P.S. Nicodim fost episcop al Hușilor, să primească a fi stareț la Mănăstirea Neamț, întrucât arhimandritul Meletie Nicuță a cerut să se retragă din stăreție.

***, „Știri. Episcop pus la lucrul Bibliei”, în: *BORom* XLVIII (1930), 4, p. 382-383.

P.S. Nicodim, starețul Mănăstirii Neamț a fost chemat la București spre a lucra la tipărirea unei noi ediții a Bibliei.

***, „Știri. Memoriul Episcopului Nicodim”, în: *BORom* XLIX (1931), 2-3, p. 284.

P.S. Nicodim Munteanu, starețul Mănăstirii Neamț, a redactat un memoriu în care arată abuzurile făcute de organizația îngrijirii pădurilor.

V. N. P., „Cronica internă. Alegerea, investirea și instalarea Î.P.S. Nicodim ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei”, în: *BORom* LIII (1935), 1-2, p. 46-48.

În ziua de 23 ianuarie 1935, Congresul național și Adunarea eparhială a Moldovei și Sucevei, sub conducerea Î.P.S. Miron, aleg în scaunul vacant al Moldovei și Sucevei, pe mitropolitul Nicodim, stareț al Neamțului. Simpatiile și meritele sale au determinat ca alegerea acestuia, în trena marilor mitropoliți Veniamin Costachi și Iosif Naniescu, mentorul său, să fie însoțită de însuflețirea întregului Colegiu Electoral. În ziua de 30 ianuarie, mitropolitul a primit cărja de investitură din mâna regelui Carol al II-lea. La ceremonie au asistat patriarhul și reprezentanții guvernului.

Câteva zile mai târziu s-a consumat ceremonialul investirii, la 4 februarie, la Iași, la acest eveniment luând parte patriarhul, reprezentanți ai guvernului, ai autorității civile și militare, ai clerului de mir și monahal și foarte mult popor.

Scriban, arhim., „Vlădica Nicodim”, în: *MitrMold* XIII (1938), 2, p. 42-50.

Articol prin care se conturează personalitatea vlădicăi Nicodim, accentul căzând pe detalierea celor mai importante calități ale acestuia: ales simț gospodăresc și pricepere în stabilirea și buna chivernisire a legăturilor cu oamenii. După o complexă activitate desfășurată în diferite domenii, fiind vicar la Iași, episcop al Hușilor, iar, după Unire, fiindu-i încredințată păstoria Arhiepiscopiei Basarabiei, se va retrage la Mănăstirea Neamț pe o perioadă de doisprezece ani. În această perioadă se va manifesta intens în domeniul cărturăresc, între activitățile desfășurate putând fi menționată traducerea „Bibliei”. Vlădica Nicodim va fi chemat ulterior la treapta de mitropolit.

Veniamin, Monahul, „Galeria călugărilor noștri”, în: *Viață Monahală*, II (1939), 3, p. 81-88.

Autorul articolului își propune să prezinte datele biografice ale P.S. Nicodim și P.S. Visarion al Hotinului, ierarhi a căror activitate culturală și administrativă a fost deosebit de vastă.

P.S. Nicodim Munteanu s-a născut în 1864, în satul Pipirig, județul Neamț, având, de mic copil, o dragoste pentru studii și pentru biserică. A intrat ca frate la Mănăstirea Neamț, fiind trimis ulterior de arhimandritul Vasian, egumenul Schitului Procov, să urmeze studiile Seminarului de la Iași. Aici se remarcă prin conștiințiozitate și este luat sub părintească ocrotire a mitropolitului Iosif Naniescu, care îl trimite, după terminarea Seminarului, la Academia Teologică din Kiev, de unde se întoarce cu titlul de „Magistru în Teologie”.

Va intra în cinul monahal la Mănăstirea Neamț, apoi este chemat la Sf. Mitropolie de la Iași, unde este hirotonit diacon de mitropolitul Iosif, ulterior va fi făcut preot și ridicat la rangul de arhimandrit mitrofor. După moartea lui Iosif Naniescu, în 1902, arhimandritul Nicodim se transferă la Episcopia din Galați, în calitate de arhimandrit de scaun pe lângă noul episcop Pimen Georgescu. În 1909 vine cu mitropolitul Pimen Georgescu la Iași, unde este sfințit ca arhieru cu titlul Băcăoanul. În 1912 este ales episcop de Huși, funcție din care se va retrage în 1924, revenind la Mănăstirea Neamț, unde călugării îl aleg stareț. În 1932 a început lupta pentru apărarea drepturilor teritoriale ale Mănăstirii Neamț.

Iordăchescu, Cicerone pr., „Un fost director model de Seminar”, în: *MitrMold XV* (1939), 7-8, p. 286-292.

Informațiile din articol sunt referitoare la Seminarul „Sfântul Andrei” din Galați, care a fost înființat în 1908 și a avut ca prim director pe arhidiaconul Nicodim, viitorul patriarh. Este consemnată grija pe care a manifestat-o acesta pentru buna gospodărire a instituției și pentru asigurarea unei educații corespunzătoare elevilor. Au fost aduse numeroase schimbări în sistemul de educație al seminariștilor, toate fiind din inițiativa viitorului mitropolit. Un exemplu elocvent este reprezentat de echilibrul pe care îl aduce în buna chivernisire a timpului alocat practicii efective și prezenței elevilor seminariști la slujbele bisericii. Mai înainte, timpul alocat pentru acest lucru era mare, elevii fiind surmenați și saturați de prezența la biserică.

Mitrofan, monah și bibliotecar al Mănăstirii Neamț, „Biblia ilustrată slăvită în străinătate”, în: *MitrMold XV* (1939), 4, p. 145-147.

Se face traducerea unui articol apărut într-o revistă din Polonia, în care se elogiază personalitatea Înaltpreasfințitului Nicodim, mitropolit al Moldovei și Sucevei, vorbindu-se și despre „Biblia ilustrată”, opera sa. Din prezentarea cărții scrisă la Mănăstirea Neamț, aflăm că aceasta cuprinde în partea de început trimiteri din „Biblie”, apoi conține textul Vechiului și Noului Testament, fiind însoțită de 95 ilustrații.

Țincoca, Ioan P., econ., „Patriarhul nostru acum 40 ani”, în: *MitrMold XV* (1939), 7-8, p. 298-302.

Sunt oferite date care consemnează activitatea patriarhului Nicodim, ca episcop al Dunării de Jos și ca mitropolit al Moldovei. În ceea ce privește implicarea ca mitropolit, se aduce la cunoștință faptul că a pus ordine și strictete în serviciile divine. Din inițiativa sa este reactivată Mănăstirea Cetățuia. Ca episcop al Dunării de Jos a reluat conferințele preoțești anuale. Se amintește despre existența societății preoțești „Solidaritatea”, fiind menționate aici bibliotecile de care dispune. De asemenea, sunt amintite conferințele și predicile ținute în cadrul întrunirilor realizate din inițiativa membrilor colaboratori și ai celor fondatori ai societății.

Mateiu, I., „Î.P.S. Nicodim Munteanu Noul Patriarh al Bisericii”, în: *Viața Ilustrată* VI (1939), 8-9, p. 1-2. cu o fotografie.

Informații referitoare la mitropolitul Nicodim Munteanu al Moldovei și Sucevei, cel ce a fost ales patriarh al Bisericii la data de 30 iunie 1939. Îndreptându-se din prima tinerețe către călugărie și studiind la Academia din Kiev, se deosebește de alții prin talent și sete de cunoaștere. Devenit episcop la Huși, guvernul țării îi încredințează în 1918 ținutul Basarabiei, proaspăt eliberat de sub jugul rusesc. După alegerea unui arhiepiscop din Chișinău, revine la Huși și, după un timp, se va retrage la Mănăstirea Neamț. Aici înființiază primul Seminar teologic, scrie și traduce, fapte ce-i atribuie Î.P.S. Nicodim, titlul de „ierarh literat”, pe linia vestiților mitropoliți Varlaam, Dosoftei și Veniamin. Prestigiul călugăresc îl ridică la treapta de mitropolit al Moldovei, treaptă ce îl va conduce la cărma Bisericii Ortodoxe Române.

Vasilache, Vasile, protos., „În toiul iernii. Grijă de mănăstiri a Î.P.S. Patriarh Nicodim”, în: *BORom* LVIII (1940), 1-2, p. 19-24.

Patriarhul Nicodim i-a chemat la reședința patriarhală pe toți stareții și starețele de mănăstiri din Eparhia Ungrovlahiei, cu scopul de a le cunoaște realizările și nevoile, precum și pentru a le împărtăși inițiativele Preafericirii Sale cu privire la buna propășire a așezămintelor monahicești.

În data de 28 ianuarie 1940, patriarhul Nicodim s-a aflat la Mănăstirea Căldărușani, unde a participat la Sfânta Liturghie, l-a vizitat pe P.S. Sava de Grodno – refugiat din Polonia datorită izbucnirii războiului, iar apoi a servit masa împreună cu elevii școlii de cântăreți, care de curând a fost mutată în această mănăstire. Tot în cadrul acestei vizite a stat la masă cu monahii acestei mănăstiri și cu starețul lor, arhimandritul Athanasie Dincă.

Vasilache, Vasile, protos., „Noua orânduire de conducere a Mănăstirii Neamț-Secu”, în: *BORom* LVIII (1940), 1-2, p. 36-37.

Patriarhul Nicodim a primit această mare responsabilitate de întâistător al Bisericii Ortodoxe Române cu condiția de a avea sub conducerea sa Mănăstirea Neamț-Secu. Este redat răspunsul dat de patriarhul Nicodim cu privire la întrebarea „De ce a ținut morțiș ca să conducă Mănăstirea Neamț-Secu”.

Vasilache, Vasile, protos., „Însemnări. Biserica și armata”, în: *BORom* LVIII (1940), 1-2, p. 97-98.

Patriarhul Nicodim a îndemnat întreaga populație a țării să contribuie la înzestrarea armatei. Ca exemplu, Prea Fericirea Sa și-a dat salariul pe o lună pentru acest scop. Preafericitul a hotărât ca, din fondurile Arhiepiscopiei Bucureștilor, să se dea un ajutor de 10 milioane de lei pentru acest scop nobil. Tot patriarhul a hotărât ca așezămintele monahale din nordul Moldovei să contribuie cu suma de 1 milion de lei. Mănăstirea Neamț-Secu a dat pentru armată suma de 160 mii lei.

Galaction Silistreanu, vicarul Episcopiei Tomisului, „Între Mănăstirea Neamț și București. Înfăptuiri Patriarhale”, în: *BORom* LVIII (1940), 3-4, p. 135-141. Cu cinci fotografii.

În fruntea ostenitorilor Mănăstirii Neamț autorul îi așează pe Paisie Velicovski, stareț între 1779-1794 și pe starețul Nicodim actualul patriarh. Lipsit de proprietățile cu care a fost înzestrată de ctitorii săi, sfântul lăcaș a avut foarte mult de suferit. Autorul prezintă situația mănăstirii de când a fost rânduit ca stareț al ei Nicodim, actualul patriarh. Prin grija acestuia, mănăstirea a (re)dobândit 15000 hectare de teren, lăcașurile ei au fost reparate etc. Pe lângă cele enumerate mai sus, sunt prezentate câteva schimbări ce au avut loc la Patriarhie – în ceea ce privește înfățișarea ei – în vremea patriarhului Nicodim și câteva coordonate ale activității pastoral-liturgice ale acestuia.

Vasilache, Vasile, protos., „Sporuri de bine în Eparhiile Patriarhiei Române”, în: *BORom* LVIII (1940), 3-4, p. 207-209.

Patriarhul Nicodim a rânduit ca transferările de preoți în București să se facă pe bază de concurs, autorul arătându-ne motivele care l-au motivat să ia această decizie. Mai departe sunt amintite următoarele știri:

Î.P.S. Irineu Mihălcescu a dispus ca, în perioada Postului Mare, în fiecare duminică, după-amiază, să fie ținută o conferință cu caracter religios;

Î.P.S. Nicolae Bălan a hotărât ca, în Duminica a II-a din Postul Mare, să se organizeze o acțiune de cercetare (vizitare) și ajutorare a bolnavilor;

Î.P.S. Visarion Puiu a promis că va da din banii Mitropoliei Bucovinei pentru zidirea unui internat de băieți pe lângă Liceul „Mitropolitul Silvestru” din Cernăuți și pentru lărgirea celui de lângă Liceul „Ștefan cel Mare din Suceava”;

Î.P.S. Nifon Criveanu a înființat în Craiova o cantină pentru copiii săraci;

P.S. Grigorie Leu al Argeșului a hotărât ca să se țină, în fiecare duminică a Postului Mare, ședințe de catehizare;

P.S. Nicolae Colan al Clujului este directorul unei noi reviste intitulate „Viața ilustrată”.

Vasilache, Vasile, protos., „Însemnări” în: *BORom* LVIII (1940), 7-8, p. 512-513 2.1.c.

Este reprodusă telegrama trimisă de regele Carol al II-lea patriarhului Nicodim, prin care îi urează patriarhului grabnică însănătoșire. Patriarhul, fiind bolnav, nu a putut oficia slujbele din săptămâna Patimilor și a Sfintelor Paști. Acestea au fost săvârșite de Î.P.S. Irineu Mihălcescu, mitropolitul Moldovei.

Gâldău, F. M., preot, „Ajutorarea refugiaților”, în: *BORom* LVIII (1940), 7-8, p. 590-594.

La sfârșitul lunii iunie a anului 1940, Basarabia și nordul Bucovinei au fost răpite de URSS. În urma evenimentelor, din aceste locuri au venit către ce a mai rămas din teritoriul României numeroși refugiați. Patriarhul Nicodim a instituit o comisie care îl are ca președinte pe arhiereul Emilian Antal însărcinată cu ajutorarea preoților refugiați. Preafericitul a dăruit personal suma de 100.000 lei pentru ajutorarea acestora. Patriarhul Nicodim a mai hotărât ca monahii și monahiile proveniți din teritoriile ocupate să fie plasați pe la diferitele mănăstiri din țară. În ceea ce-i privește pe preoți, mulți au fost deja repartizați în diferite eparhii ale țării.

S. „Oaspeți străini aleși la Patriarhul României”, în: *BORom* LVIII (1940), 9-10, p. 652-658.

Patriarhul Nicodim a fost vizitat de un doctor parizian și un parlamentar american. Este redată conversația dintre cei trei. Din această conversație, vedem poziția patriarhului Nicodim în ceea ce privește propaganda religioasă și propaganda atee bolșevică.

Constantin, Fratele, „Preafericitul Patriarh Nicodim la Mănăstirea Neamț”, în: *BORom* LVIII (1940), 9-10, p. 699-702.

La începutul articolului, ni se face o descriere a palatului din incinta mănăstirii. Apoi aflăm că, în perioada în care a stat la Neamț, patriarhul Nicodim a fost vizitat de numeroși ierarhi printre care se numără și: Î.P.S. Irineu Mihălcescu, Î.P.S. Visarion Puiu, Î.P.S. Tit Simedrea etc. Se amintește mai departe că, în această perioadă, a avut loc convocarea Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române și că patriarhul a vizitat mănăstirile Secu și Văratec.

Dimitriu, Melchisedec, arhim., „Cronica internă. Patriarhul și ostașii la Mănăstirea Neamțului”, în: *BORom* LVIII (1940), 11-12, p. 838-845.

La mijlocul lunii octombrie a anului 1940, mai multe unități ale Armatei Române s-au aflat cantonate împrejurul Mănăstirii Neamț. Autorul arată grija pe care au avut-o monahii mănăstirii pentru ostași. Este prezentată, în rezumat, cuvântarea pe care a rostit-o patriarhul Nicodim în mijlocul ostașilor. De asemenea sunt redată cuvântarea domnului lt. col. Marinescu și adresa pe care a trimis-o conducătorul batalionului 24 vânători de munte starețului Mănăstirii Neamț.

Moiescu, I. Gheorghe, diaconul, „Cronica bisericească. Telegramme schimbate între Gen. Ioan Antonescu și Patriarhul Nicodim” în: *BORom* LIX (1941), 1-2, p. 103.

Aceste două scrisori redată în articol cuprind: mesajul de solidarizare a patriarhului Nicodim față de deciziile generalului Antonescu și răspunsul acestuia.

Moiescu, I. Gheorghe, diaconul, „Cronica bisericească. Telegrama trimisă de Î.P.S. Patriarh Nicodim Generalului Ion Antonescu și răspunsul generalului Ion Antonescu la această telegramă.” în *BORom* LIX (1941), 5-6, p. 346.

Prin telegrama citată, patriarhul Nicodim a binecuvântat armata noastră și pe generalul Antonescu, iar acesta i-a mulțumit patriarhului pentru binecuvântare.

Moiescu, I. Gheorghe, diacon, „Cronica bisericească. Dania sfintei Patriarhii pentru bisericile din ținuturile dezrobite. Cuvântul Î.P.S. Patriarh Nicodim de ziua biruinței armatei române pentru recucerirea Basarabiei Chemarea Î.P.S. Patriarh Nicodim pentru subscrierea la împrumutul reîntregirii”, în: *BORom* LIX (1941), 7-8, p. 469-472.

Biserica a dat mareșalului Antonescu cărți de slujbă în valoare de un milion de lei, spre a fi distribuite în lăcașurile de cult din Basarabia și Bucovina. Patriarhul Nicodim a făcut un apel către toți credincioșii, spre a contribui la refacerea școlilor, a bisericilor și a mănăstirilor din Basarabia și Bucovina.

Moiescu, I. Gheorghe, diacon, „Cronica bisericească. Intervenția Î.P.S. Patriarh Nicodim pentru suprimarea impozitului pe venitul epitrahilului”, în: *BORom* LIX (1941), 7-8, p. 494-499.

Odată cu începerea războiului, preoțimii românești i s-a impus impozitul pe venitul epitrahilului. Datorită unei plângeri a preoților, patriarhul a intervenit pe lângă ministrul de Finanțe spre a suprima acest impozit. Acesta a reacționat prompt la cerere și a format o comisie spre a analiza această problemă.

Moiescu, Gh. I., diacon, „Cronica bisericească. Cuvântul și îndemnarea Î.P.S. Patriarh pentru adunarea obștească plebiscitară”, în: *BORom* LIX (1941), 9-10, p. 601-603.

Pe data de 9 noiembrie 1941, fiecare român a fost chemat la „adunarea obștească plebiscitară” (referendum), „ca să rostească fiecare după cugetul său asupra actelor de guvernământ săvârșite de Mareșalul Antonescu”. Cu acest prilej, a fost difuzat la radio cuvântul patriarhului prin care acesta îi îndeamnă pe oameni să sprijine „râvna și osârdia Mareșalului”.

***, „Cronica bisericească. Cuvântul rostit de Î.P.S. Patriarh Nicodim la Marea Adunare Națională din ziua de 19 martie, în vederea organizării Colegiului clerului și al corpului didactic”, în: *BORom* LX (1942), 1-4, p. 133-136.

Este înfățișată o scurtă desfășurarea a acestei Adunări și este reprodus discursul rostit de Preafericitul Nicodim.

I., P., „Note bibliografice. Lăncrăjan I., «Două altare. Credință și Cultură», București, Tipografia Cărților Bisericești, 1943, 216 p.”, în: *BORom* XLI (1943), 10-12, p. 593-595. Recenzie.

Lucrarea este împărțită în următoarele capitole: „Figuri de ierarhi contemporani”, „Clipe solemne”, „Atitudini creștine” și „Manifestări culturale”. În prima

parte se amintește despre activitatea ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, distinguându-se activitatea patriarhului Nicodim. În partea a doua sunt enunțate concluzii asupra unor evenimente petrecute în Biserica Română. În partea a III-a se amintește despre atitudinea creștină față de politică, serviciu militar, iar în ultima parte se are în vedere problema culturii, rasa și noțiunea de „naționalitate”.

***, „Cronica bisericească. „I.P.S. Patriarh Nicodim la instalarea administrației românești în Ardealul de Nord” în: *BORom* LXIII (1945), 4-5, p. 87-89.

În data de 13 martie 1945, patriarhul Nicodim a luat parte la serbările de la Cluj, ce au avut loc cu ocazia instalării administrației românești în Ardealul de Nord, care s-a reîntors la patria mamă după ani de ocupație străină. În această zi s-a oficiat o slujbă de mulțumire, după care Preafericitul a adresat un îndemn către popor care este redat în articol.

Constantinescu, Al. N., pr., „P.S. Nicodim, Stareț al Sf. Mănăstiri Neamțu (1924-1935)” în: *GBis*, IV (1945), 4-8, p. 41-45.

Articolul cuprinde informații despre Mănăstirea Neamț și despre ansamblul operațiilor de restaurare efectuate în această mănăstire, în vremea stăreției Preasfințitului Nicodim.

Fecioru, D., preot, „La 6 ani de Patriarhat ai Î.P.S. Nicodim”, în: *BORom* LXIII (1945), 6, p. 209-212.

În data de 30 iunie 1945 patriarhul a împlinit șase ani de când se află în fruntea Bisericii Ortodoxe Române. D. Fecioru îl numește pe patriarhul Nicodim „ultimul ucenic a lui Paisie” și arată câteva coordonate ale activității Preafericitului Sale – grija față de preoți, grija față de Mănăstirea Neamț, „Biblia ilustrată” lucrată de patriarh în colaborare cu I.D. Ștefănescu, reorganizarea I.B.M.B.O.R. etc.

Spiru, Grigore, „Cronica internă. Î.P.S. Patriarh Nicodim și P.C. Pr. C. Burducea Ministrul Cultelor au vizitat expoziția de pictură bisericească”, în: *BORom* LXIII (1945), 6, p. 281-282.

În data de 29 iunie 1945, patriarhul Nicodim și ministrul Cultelor, pr. C. Burducea au vizitat expoziția organizată de Școala superioară de Artă bisericească. Sunt prezentat: modul cum a decurs vizita și discursurile rostite cu această ocazie de patriarhul Nicodim și ministrul Cultelor.

Ștefănescu, I. D., profesor, „Cronica internă. Audiența la Suveran și decorarea Î.P.S. Patriarh Nicodim”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 397-398.

La 8 iulie 1945, patriarhul Nicodim a mers la Sinaia, unde a fost primit în audiență de regele Mihai și Regina Mamă Elena. Cu această ocazie, patriarhul i-a oferit regelui Mihai un exemplar din „Biblia” nou tipărită și reginei Elena o frumoasă icoană. Tot acum, patriarhul a fost decorat cu însemnele „Marea Cruce” și „Marele Cordon al Serviciului Credincios”.

Spiru, Gr., „Cronica internă. Aniversarea împlinirii a 6 ani de patriarhat a Î.P.S. Nicodim”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 399-402.

În data de 30 iunie 1945 s-au împlinit șase ani de când, la conducerea Bisericii Ortodoxe Române, se află patriarhul Nicodim. Este prezentată desfășurarea acestei aniversări.

Spiru, Gr., „Cronica internă. Ziarul Armatei Roșii despre Patriarhul Nicodim”, în: *BORom* LXIII (1945), 9, p. 465-466.

Ziarul Armatei Roșii a publicat un articol în care se amintește despre legăturile patriarhului Nicodim cu poporul rus. Aflăm, astfel, că mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei l-a trimis pe tânărul seminarist Nicolae Munteanu, viitorul patriarh Nicodim, să studieze teologia la Academia din Kiev, dar și cum, mai târziu, patriarhul Nicodim a primit o delegație a patriarhului Rusiei.

***, „Cronica internă Î.P.S. Patriarh Nicodim sprijină acțiunea de refacere a Moldovei”, în: *BORom* LXIII (1945), 9, p. 466-468.

În urma războiului, o bună parte a Moldovei a fost afectată de foamete, boli, epidemii etc. Se arată că patriarhul Nicodim sprijină campania de ajutorare a populației afectate, campanie ce a fost inițiată de „Apărarea patriotică”.

***, „Cuvânt de înaltă cinstire”, în: *BORom* LXIII (1945), 11-12, p. 555-560.

Este reprodus discursul rostit în ședința de la data de 4 decembrie 1945 a Sfântului Sinod Permanent, în numele membrilor Sfântului Sinod de episcopul-locotenent al Râmnicului Noul Severin Athanasie Bârlădeanu. Discursul conține un frumos elogiu adus întru cinstirea celor 80 de ani de strădanie cărturărească și gospodărească a patriarhului Nicodim. Din acest discurs aflăm câteva coordonate ale activității patriarhului Nicodim – înființarea Seminarului Teologic „Sfântul Andrei” din Galați, înzestrarea Episcopiei Hușilor, înzestrarea Mănăstirii Neamț, refacerea Palatului Mitropoliei din Iași, traducerea „Bibliei” etc. După acest discurs, Preafericitul a rostit o cuvântare, reprodusă în articol, în care a mulțumit P.S. Athanasie pentru discursul său.

† **Visarion, vicar patriarhal**, „Studenti teologi moldoveni la Academia spirituală din Kiev”, în: *BORom* LXIII (1945), 11-12, p. 561-570.

În memoria lui Petru Movilă s-au înființat la începutul secolului al XIX-lea burse pentru tinerii români, care au dorit să studieze la Academia Teologică din Kiev. Sunt prezentați cei care au studiat în Rusia, de cine au fost trimiși aceștia și ce funcții au ocupat după întoarcerea în țară. În finalul articolului este prezentată o scurtă biografie a patriarhului Nicodim care a studiat și el la Kiev.

Nicodim Munteanu era originar din Pipirigul Neamțului, a urmat Seminarul „Veniamin Costache” din Iași, după care a fost trimis de Iosif Naniescu, mitropolitul Moldovei și Sucevei, să studieze teologia la Kiev. Întorcându-se în țară, a urcat în ierarhia bisericească, ajungând vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei între anii

1909-1912 și episcop al Hușilor între anii 1912-1924. În 1918 a condus, pentru o vreme, Arhiepiscopia Chișinăului, în locul său fiind lăsat apoi arhiereul Iacob Antonovici Bârlădeanu. Din 1924, s-a retras la Mănăstirea Neamț, a ajuns stareț al acestei mănăstiri iar în 1935 este ales mitropolit al Moldovei pentru ca, în 1939, să fie investit ca patriarh al României. Autorul face și o scurtă caracterizare a acestei mari personalități a Bisericii Ortodoxe Române.

Căciulă, Olimp N., preot dr., „Ctitor de viață monahală nouă”, în: *BORom* LXIII (1945), 11-12, p. 614-617.

Autorul arată că patriarhul Nicodim a fost nu numai purtătorul de grijă al Mănăstirii Neamț, ci și al altor mănăstiri din țară. Prin strădania sa, multe din mănăstirile Moldovei s-au transformat în adevărate ateliere de artă bizantină veche, un exemplu grăitor în acest sens fiind Mănăstirea Agapia. Una dintre principalele preocupări ale patriarhului Nicodim a fost ridicarea nivelului cultural și material al monahismului românesc. Se amintește grija specială față de Mănăstirea Neamț, unde a refăcut biserica și a obținut titlu de proprietate pe vechea vatră a mănăstirii.

Manolache, Teodor N., „Din dragoste și din simțul datoriei Fapte puțin cunoscute din activitatea Î.P.S. Patriarh Nicodim în timpul războiului”, în: *BORom* LXIII (1945), 11-12, p. 670-677.

Din articol aflăm despre trei fapte de seamă ale patriarhului Nicodim. În perioada războiului, acesta, de multe ori, a luat atitudine împotriva modului necreștinesc în care erau tratați evreii. O altă faptă demnă de amintit a fost refuzul de a primi părți din bunurile comunităților religioase desființate în timpul dictaturii. De asemenea, Î.P.S. Nicodim a intervenit pe lângă regele Mihai I „pentru îndulcirea pedepselor date celor vinovați de război”.

Nonea, Constantin, preot., „Aniversare Patriarhală”, în: *BORom* LXIII (1945), 11-12, p. 678-680.

Se aduce un omagiu patriarhului Nicodim cu prilejul împlinirii venerabilei vârste de 80 de ani.

Scriban, Iuliu, arhimandrit., „Un dar a lui Dumnezeu”, în: *BORom* LXIII (1945), 11-12, p. 688-698.

Autorul articolului aseamănă viața patriarhului Nicodim cu „un dar al lui Dumnezeu făcut Bisericii Ortodoxe Române”. Este prezentată viața acestuia din perioada când acesta era slujitor al Mitropoliei Moldovei, până la perioada când a ajuns patriarh. Îl întâlnim așadar ca slujitor al Mitropoliei din Iași, ca arhimandrit la Galați și apoi, din nou, la Iași; ca vicar al Mitropoliei Moldovei, stareț al Mănăstirii Neamț, mitropolit al Moldovei și patriarh al României

Țincoca, Ioan P., econ., „Amintirile unui colaborator din vremuri trecute”, în: *BORom* LXIV (1946), 4-6, p. 227-233.

Autorul articolului a făcut studiile de Seminar la Roman în vremea episcopului Melchisedec, iar la Iași, în vremea mitropolitului Iosif Naniescu. Cei doi ierarhi erau recunoscuți pentru admirația arătată față de cultura teologică rusă. În 1896 a ajuns să comunice cu un tânăr ce avea să evolueze ierarhic până la treapta de diacon și predicator în amvonul catedralei, lucru rar pe atunci, care s-a dovedit a fi părintele Nicodim Munteanu. Acesta alesese Facultatea de Teologie de la Kiev, pentru bogăția cărților și revistelor rusești, în comparație „cu lipsa acestora de la noi”. Datorită sfaturilor părintelui, Nicodim a terminat studiile la Kiev în 1901, beneficiind de o bursă a Sfântului Sinod rus, apoi s-a întors în țară, în Eparhia Romanului.

În 1902, P.S. Pimen Georgescu, episcopul nou al Dunării de Jos, l-a solicitat pe părintele Nicodim să meargă la Galați pentru a-l ajuta la noua organizare a eparhiei și a clerului de acolo. Nicodim a sprijinit înființarea Societății de cultură a clerului „Solidaritatea”, cu sală și bibliotecă pentru conferințe săptămânale și conferințe publice dese pentru publicul creștin. Tot atunci, au fost înființate conferințele preoțești anuale, pe județe, prezidate de episcop, de părintele Nicodim sau de unii preoți eminenți. Entuziasmul adunărilor preoțești a fost atât de mare, încât ministrul Spiru Haret și-a exprimat în Parlamentul de atunci admirația față de manifestarea lor în câmpul social. Activitatea episcopului și cea a vicarului nu s-au limitat la clerul de mir, manifestându-se și în spațiul monahal. Din cauza resimțirii lipsei preoților și în urma stăruințelor episcopatului pentru ocuparea posturilor vacante cu preoți tineri, guvernul a decis reînființarea Seminarului eparhiale. Astfel, la Galați a fost înființat Seminarul Sfântul Andrei, sub conducerea vicarului, părintele Nicodim.

Începând cu anul 1909, părintele Nicodim a devenit vicar al Mitropoliei Moldovei, desfășurând același program ca la Episcopia Dunării de Jos. S-au înființat, astfel, instituții sau activități ca: societatea clerului „Ocrotirea”, revista „Ortodoxul”, Mănăstirea Cetățuia, atelierile de țesătorie din mănăstirile de călugărițe ș.a. Județele au fost înzestrate cu protopopi tineri, entuziaști și cinstiți. Părintele Nicodim a ajuns apoi arhieru, cu titlul de Băcăuanul și egumen al bisericii și așezământului Sfântul Spiridon, iar în 1912 a devenit episcop al Hușilor.

La invitația Sfântului Sinod al Bisericii Ruse din 1917, P.S. Nicodim Munteanu a luat parte, ca delegat al Bisericii Române, la Soborul întregii Biserici Ruse din Moscova. În contextul refuzului arhiepiscopului Anastasie al Basarabiei de a deveni membru al Bisericii Române, P.S. Nicodim a fost desemnat să conducă Biserica Ortodoxă din Basarabia în 1918, muncind neobosit în acest loc până la sfârșitul anului 1919. La recomandarea sa, a fost hirotonit arhieru Gurie Grosu, ce i-a urmat la conducerea Arhiepiscopiei Basarabiei. Întors la Eparhia Hușilor, în 1924, P.S. Nicodim s-a retras la Mănăstirea Neamț, devenind apoi starețul ei și luptând pentru redobândirea vetrei mănăstirești compuse din 14 000 de hectare de pădure și câmpie. Cu mult efort depus de starețul Nicodim, mănăstirea își reia locul de întâi-stătătoare între mănăstirile Moldovei.

În 1935 a fost înscăunat mitropolit al Moldovei, desfășurând activități precum slujirea prin satele eparhiei, însoțit fiind de doi diaconi, doi preoți și o parte din corul catedralei, bucurând astfel mulți credincioși. Activitatea de mitropolit a fost încununată de activitatea literară, pentru care poporul român și clerul i-au fost recunoscători.

Redacția, „Întru pomenirea Părintelui Nicodim, Patriarhul României, 6. XII. 1864-27. II. 1948”, în: *BORom LXVI* (1948), 1-2, p. 1-4.

La moartea celui de-al doilea patriarh al României, Nicodim, trecut la Domnul în ziua de vineri, 27 februarie 1948, ora 5:45, la 84 de ani, articolul realizează o scurtă trecere în revistă a vieții acestui mare cărturar, care revărsa pretutindeni o liniște tainică și multă încredere. Născut la 6 decembrie 1864, în satul Pipirig, județul Neamț, Nicolae Munteanu urmează diferite școli, pentru ca, în 1882, să ajungă la Seminarul de la Socola, unde câștigă prețuirea mitropolitului Iosif Naniescu. Acesta îl ajută și îl trimite, în 1890, la Kiev, pentru a urma Academia Teologică, unde rămâne aproape cinci ani.

Pregătit temeinic și având o aleasă cultură bisericească, este hirotonit ieromonah în 1896 și apoi arhimandrit în 1898. Va fi director al Seminarului din Galați, între 1903 și 1909, când a fost hirotonit ca arhiereu, cu titlul de Băcăoanul. În perioada 1912-1924 este episcop al Hușilor, timp în care, în toamna lui 1917, conduce delegația ce a reprezentat Biserica românească la Sinodul de la Moscova. Din 1924 se retrage la Mănăstirea Neamț, reușind să-i redobândească vatra înstrăinată la exproprierea din 1864. În ianuarie 1933 este ales mitropolit al Moldovei, pentru ca, în ziua de 30 iunie 1939, să fie numit patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

În această perioadă de zbucium pricinuit de războiul necruțător, patriarhul Nicodim s-a dovedit a fi un om drept și echilibrat, știind să aducă pacea și fiind alături de popor. Nu renunță la activitatea de cărturar, traducând din rusește și tipărind în jur de 15 cărți, care împreună ar face 8 000 de pagini. Se mută la cele veșnice mulțumit că a slujit țării și Bisericii, dăruindu-și toate puterile până în cele din urmă clipe, lăsând astfel o amintire vie și senină.

Moiescu, Ghe. I., diacon, „Moartea și îngroparea fericitului întru pomenire Nicodim, Patriarhul României”, în: *BORom LXVI* (1948), 1-2, p. 5-29.

Articolul se referă la moartea și îngroparea patriarhului Nicodim, trecut la cele veșnice în după-amiaza zilei de vineri, 27 februarie 1948, la orele 17: 45, după o suferință de șase luni. Imediat după deces, Preasfințitul Iosif, episcopul Argeșului (împuternicit din toamnă cu conducerea treburilor Patriarhiei) s-a îngrijit de împlinirea pravilei călugărești, așezând apoi sicriul în sala sinodală, pentru ca, în ziua următoare, să fie mutat în catedrala patriarhală. Timp de cinci zile, mii de credincioși, de toate vârstele, au venit pentru a îngenușca la căpătâiul său, iar clopotul cel mare a bătut neîncetat.

Mitropolitul Justinian Marina, după lege locțiitor de patriarh, a anunțat prin telegrame toate Bisericile Ortodoxe surori de moartea patriarhului Nicodim, precum și data înmormântării acestuia, joi, 4 martie 1948. S-au primit la Sfântul Sinod nenumărate telegrame de condoleanțe, din țară și din străinătate, între timp sosind, în vederea înmormântării, și delegațiile străine, cea dintâi fiind delegația trimisă de patriarhul Alexei al Moscovei, în persoana arhiepiscopului Elefterie de Praga, apoi delegația Bisericii bulgare, în frunte cu P.S. Partenie, vicarul Sofiei, iar patriarhul ecumenic a fost reprezentat de preotul Constantin Moraitakis.

Au sosit și nenumărate delegații din țară, impresionantă fiind cea de la Neamț, mănăstirea de metanie a Preafericitului Nicodim, unde a și fost stareț timp de 12 ani și unde a tipărit peste 50 de broșuri și cărți, în tiparnița întemeiată de el. Joi dimineața, 4 martie 1948, episcopii din țară și trimișii Bisericilor de peste hotare se adună în sala mare a Patriarhiei, urmând ca, la ora 9, să se deschidă Sfântul Sinod pentru a face pomenirea adormitului întru Domnul, Nicodim, patriarhul României. Au fost prezenți următorii ierarhi: Î.P.S. Justinian al Moldovei, Nicolae al Ardealului și Vasile al Banatului; Î.P.S. Elefterie de Praga, P.S. Partenie; Î.P.S. Firmilian al Craiovei; episcopii și arhierii: Antim al Buzăului, Grigorie al Hușilor, Nicolae al Clujului, Nicolae al Oradiei, Veniamin al Caransebeșului, Iosif al Argeșului, Chesarie al Constanței, Partenie al Armatei, Sebastian al Maramureșului, Antim Nica Lt. al Dunării de Jos, Veniamin Ploieșteanul, Galaction Silistreanul, Valerie Botoșăneanul, Emilian Târgovișteanul, Athanasie Bârlădeanul, Teodor Rășinăreanul și Pavel Ploieșteanul.

Profesorul Stanciu Stoian, ministrul Cultelor, a citit decretul pentru convocarea Sfântului Sinod, pentru ca apoi Înaltpreasfințitul mitropolit Justinian să rostească un panegiric. Din îndrumarea Înaltpreasfințitului mitropolit Justinian, în această zi s-a dat masă de pomenire la peste 2000 de persoane (la toate orfelinatele și azilurile din Capitală, la „Așezământul Vatra Luminoasă”, la cerșetori și sărmani, la lucrătorii de la Tipografia Cărților Bisericești și Institutul Biblic, la cele două Seminarii și la Internatul teologic).

T. N. M., „Note bibliografice. Nonea, Constantin, pr., Gheorghiu, Ștefan, pr., «Omagiu Preasfințitului Arhiepiscop-Vicar Justinian Vasluianu cu prilejul împlinirii a doi ani de activitate chiriarhală la Mitropolia Moldovei». Cu o prefață de Pr. Cicerone Iordăchescu. Iași, Atelierele grafice Alexandru A. Țerek, 1947, 106 p. + 4 pl 23,6 x 16,8 cm”, în: *BORom* LXVI (1948), 3-4, p. 167.

Preoții Constantin Nonea, referent cultural, și Ștefan Gheorghiu, revizor eparhial, au alcătuit un volum omagial, de peste 100 de pagini, în care conturează personalitatea, activitatea și înfăptuirile Î.P.S. Justinian Marina, vicar al Mitropoliei Moldovei, la numai doi ani de păstorire. Autorul articolului realizează o scurtă prezentare a lucrării, insistând asupra faptului că Î.P.S. Justinian a reușit să înfăptuiască, în doi ani, ceea ce alții nu au putut face în zeci de ani.

Moisescu, Gheorghe I., diaconul, „Alegerea, înmânarea cârjei și instalarea Înaltpreasfințitului Justinian în scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române”, în: *BORom* LXVI (1948), 5-8, p. 213-267. Cu fotografii.

În ziua de 24 mai 1948, după săvârșirea Doxologiei, în biserica Sfintei Patriarhii, s-a deschis, la ora 11 dimineața, în Palatul Marelui Adunări Naționale, ședința Colegiului Electoral, pentru alegerea de arhiepiscop al Bucureștilor, mitropolit al Ungrovlahiei și patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Sub președinția Înaltpreasfințitului Justinian, mitropolit al Moldovei și locțiitor al scaunului de patriarh, profe-

sorul Stanciu Stoian, ministrul Cultelor, a citit mesajul Prezidiului de convocare a Marelui Colegiu Electoral pentru alegerea noului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

După constituirea Biroului, se face apelul nominal, constatându-se că din numărul total de 504 membri, sunt prezenți 427 cu drept legal și canonic de a vota. Înainte de a se vota, Stanciu Stoian a ținut o cuvântare în care a arătat însemnătatea alegerii celui de-al treilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. În urma votului a reieșit că, Înaltepreasfințitul Justinian, mitropolitul Moldovei, este cel mai potrivit și mai destoinic pentru înfăptuirea noilor năzuințe ale poporului dreptcredincios, păstrând, în același timp, duhul vechilor tradiții și toate întocmirile pravilelor bisericesti.

La ora 14 a avut loc o agapă la Palatul patriarhal, la care au luat parte membrii Marelui Colegiu Electoral bisericesc. În vederea înmânării cârjei patriarhale, în ziua de 5 iunie 1948 a avut loc ședința Sfântului Sinod, întrunit pentru întocmirea programului. S-au trimis scrisori prin care au fost invitați toți patriarhii și întâistătorii Bisericilor ortodoxe surori. Sâmbătă, 5 iunie 1948, la orele 17, în sala cea mare a Palatului patriarhal a avut loc ședința Sfântului Sinod, în vederea semnării gramatei de instalare canonică a patriarhului Justinian, prezenți fiind și membrii delegațiilor Bisericilor ortodoxe ruse și bulgare.

La dorința Î.P.S. Nicolae de Crutiței, de a oficia slujba de pomenire a patriarhului Nicodim, Sfântul Sinod a întrerupt ședința și cu toții au mers în biserica Sfintei Patriarhii, iar, după săvârșirea panahidei, a început slujba privegherii. În ziua de duminică, 6 iunie 1948, începând cu orele 10, a avut loc, în palatul Marii Adunări Naționale, înmânarea cârjei patriarhale, de față fiind membrii Sfântului Sinod, delegațiile Bisericilor surori și diferite personalități de stat.

***, „La împlinirea a douăzeci de ani de la moartea patriarhului Nicodim al Bisericii Ortodoxe Române”, în: *BORom LXXXVI* (1968), 1-2, p. 65.

La 28 februarie 1968 s-au împlinit 20 de ani de la moartea celui de-al doilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Nicodim Munteanu, care a păstorit 10 ani, fiind înmormântat în pronaosul Catedralei patriarhale. La slujba de pomenire au participat P.F. Iustinian Marina, Î.P.S Firmilian al Olteniei, episcopii vicari Antim Târgovișteanul și Visarion Ploieșteanul și alții. Slujba parastasului s-a săvârșit după Sfânta Liturghie, când patriarhul Iustinian a citit o rugăciune de dezlegare, apoi la palatul patriarhal a vorbit participanților la slujbă despre viața și activitatea patriarhului Nicodim.

Porcescu, Scarlat, pr., „Patriarhul Nicodim trei decenii de la moarte sa”, în: *MitrMold LIV* (1978), 3-4, p. 355-359.

Articolul omagiază viața, personalitatea și activitatea patriarhului Nicodim cu ocazia împlinirii a trei decenii de la moartea sa. Biografia lui cuprinde date despre legătura cu Mihail Sadoveanu și despre opera sa teologică.

† **Plămădeală, Antonie, dr., mitropolitul Ardealului,** „Cei patru mari Patriarhi ai celor 60 de ani de Patriarhat ortodox românesc”, în: *MitrArd XXX* (1985), 9-10, p. 551-569.

Articol aniversar la împlinirea a 60 de ani de patriarhat, ce-și propune să-i elogieze pe cei patru patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Române: Miron Cristea, Nicodim Munteanu, Iustinian Marina și Iustin Moisescu, cu date biografice și aspecte politice, culturale și religioase din timpul păstoririi lor.

IUSTINIAN MARINA, PATRIARH (1948-1977)

Spiru, Grigore, „Cronica internă. Hirotonia întru arhieru a P.S. Justinian Marina Vasluiianul, vicarul Mitropoliei Moldovei”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 402-404.

Articolul anunță că în ziua de duminică, 12 august 1945, a avut loc la Iași, în catedrala Sf. Mitropolii din Iași, hirotonia în arhieru a preotului Ioan Marina, care a fost ales de Sf. Sinod, în ședința din 30 iulie 1945, în postul de arhieru-vicar al Mitropoliei Moldovei, cu titlul de Vasluiianul. Hirotonia s-a săvârșit de mitropolitul Irineu Mihălcescu, înconjurat de un sobor de preoți, participând și alte oficialități. Tunderea sa în monahism se săvârșise în ziua de 11 august 1945, la Mănăstirea Cetațuia din Iași, după care a avut loc și hirotesia ca arhimandrit, de către mitropolitul Irineu Mihălcescu. Decretul regal de confirmare ca arhieru-vicar a P.S. Justinian Marina a fost citit la sfârșit de preotul C. Burducea, ministrul Cultelor.

Moisescu, Gheorghe I. diaconul, „Alegerea P.S. Arhieru Justinian Marina Vasluiianul în scaunul de Mitropolit al Moldovei”, în: *BORom* LXV (1947), 10-12, p. 313-318.

Articolul face cunoscut că, în ziua de 19 noiembrie 1947, a fost convocat, în Palatul Adunării Deputaților, Colegiul Electoral pentru alegerea mitropolitului Moldovei. După săvârșirea Doxologiei în catedrala patriahală, s-a deschis ședința la ora 11, sub președinția Î.P.S. Nicolae, mitropolitul Ardealului, de față fiind și toți membrii guvernului. Astfel, a fost ales ca mitropolit arhierul Justinian Marina, vicarul Mitropoliei Moldovei, care, de-a lungul timpului, ca învățător, preot, director de Seminar și apoi ca arhieru vicar și locțiitor de mitropolit și-a dovedit destoinicia și și-a pus toată puterea de muncă în slujba Bisericii.

Bica, Gherasim, protosinghel, „Înalt Prea Sfințitul Justinian și Monahismul”, în: *GBis*, VIII (1949), 5-6, p. 74-75.

Biserica Ortodoxă Română a avut în monahismul românesc o puternică făclie de luminare a credincioșilor români, de răspândire a Evangheliei, de afirmare a valorilor noastre naționale, de iubire și de comuniune între oameni. Paginile istoriei ortodoxismului românesc au însemnat la loc de cinste nume care au promovat cultura și care s-au dovedit a fi pilde de viață duhovnicească, de sfințenie și de jertfelnicie pentru Hristos. Între aceste nume se înscrie și cel al Înaltpreasfințitul Justinian, articolul urmărind activitățile de implicarea a acestuia în dezvoltarea și păstrarea monahismului autentic.

***, „Călătoria Î.P.S. Patriarh Justinian în Ardeal, Crișana, Banat și Oltenia”, în: *BORom* LXVIII (1950), 2, p. 77-156.

Articolul consemnează vizita colegială a patriarhului Bisericii Ortodoxe Române, Justinian Marina, în eparhiile din Ardeal, Crișana, Banat și Oltenia în perioada 5- 12 decembrie 1949. După un scurt popas la Câmpina, delegația s-a oprit la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu, apoi s-au îndreptat spre Sibiu, unde au fost întâmpinați de mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan. După noaptea petrecută la Păltiniș, au coborât la Săliște, reîntorcându-se ulterior la Sibiu, unde au vizitat catedrala evanghelică. De la Sibiu s-au îndreptat spre Cluj, la reședința episcopală, vizitând apoi Mănăstirea Nicula, Institutul Teologic din Cluj și Biserica Reformată. Au plecat spre Oradea, unde au fost întâmpinați la palatul episcopal de P.S. Nicolae și de un sobor de preoți și credincioși. În ziua de 9 decembrie 1949, delegația a vizitat catedrala fostă greco-catolică din Beiuș, devenită, în urma istoricului act al reîntregirii Bisericii Ortodoxe din Ardeal, catedrală ortodoxă. S-au mai vizitat: Centrul de îndrumare misionară a preoților din Arad, Mănăstirea Hodoș-Bodrog, catedrala mitropolitană din Timișoara. Duminică 11 decembrie s-a săvârșit Sfânta Liturghie la catedrala mitropolitană, iar luni 12 decembrie s-a atins ultimul obiectiv al călătoriei, respectiv vizita la Craiova.

Gladcovschi, Antonie, arhim. dr., „Î.P.S. Patriarh Justinian și noile orientări ale vieții monahale”, în: *GBis*, IX (1950), 6, p. 102-119.

Cititorului îi este înfățișată preocuparea Înaltpreasfințitului Patriarh Justinian asupra direcției spre care trebuie să se îndrepte monahismul.

Nonea, Constantin, preot, „Asistența socială prin biserică”, în: *BORom* LXIX (1951), 3-6, p. 121-142.

Sunt consemnate momente din viața și activitatea patriarhului Justinian în trei perioade perioade ale slujirii sale: în Oltenia, în Moldova și la Patriarhie.

Asistența socială în Oltenia. Satul natal a fost Cermegești din județul Vâlcea, care împreună cu alte sate Suiești, Chiricești și Olteanca formau o parohie cu 403 familii, parohie ce avea două biserici: una în Cermegești, construită între anii 1900-1910, iar alta veche, din bârne, construită în satul Suiești, la o dată necunoscută. La această biserică se închinau părinții viitorului patriarh. Aceasta, în timp, s-a ruinat. Preafericitul Iustinian a construit o altă biserică pe locul celei vechi, pe care a sfințit-o personal în 1951. Actele jertfelnice ale părinților copilului Ioan Marina s-au imprimat asupra profilului moral al viitorului patriarh.

Ioan Marina a absolvit Seminarul „Sfântul Nicolae”, din Râmnicul Vâlcea și Școala Normală de învățători. A ocupat, mai întâi, un post de învățător în satul Olteanca. După ce s-a căsătorit, a fost numit, în octombrie 1924, preot al parohiei Băbeni de episcopul Vartolomeu Stănescu. În 1932 preotul Ioan Marina este chemat la conducerea Seminarului „Sfântul Nicolae” din Râmnicul Vâlcea, fiind transferat ca paroh la biserica Sfântul Gheorghe din oraș, în 1933 renovând biserica și casa parohială. A militat pentru crearea unei Bănci Populare puse în slujba națiunii, numită „Ajutorul”, în spiritul de cooperare pe temeiul moralei creștine, această instituție fiind prima de acest gen din țară, în statutul acestei bănci prevăzându-se un fond de ajutorare a preoților și soțiilor lor în caz de deces, a studenților teologi, a cantinelor

școlare și a celor bisericești din oraș. După același model, sistemul s-a extins în Oltenia și în alte eparhii, acțiunea de asistență socială manifestându-se și în perioada în care a codus Tipografia Eparhială.

Asistența socială în Moldova. Mitropolia Moldovei a fost cea mai lovită de urmările celui de-al doilea Război Mondial. În situația în care se afla, mitropolitul Irineu fiind bolnav, a cerut Sfântului Sinod ca preotul Ioan Marina, rămas văduv de aproape 10 ani, să fie desemnat ca arhiepiscop vicar pentru Mitropolia Moldovei. Astfel, la 12 august 1945, preotul Ioan Marina este ridicat la treapta de arhiepiscop, prin hirotonia săvârșită la Mănăstirea Cetățuia și a primit numele de Justinian Vasluianu.

Arhiepiscopul Justinian a conceput și a asigurat planul de asistență, mai întâi a copiilor orfani și le-a făcut cunoscute prin dispozițiile date, tuturor protoierilor și preoților din Eparhie, cerând implicare lor. A elaborat două metode pentru rezolvarea problemelor orfanilor: asistența închisă, prin orfelinate și asistența deschisă prin plasarea orfanilor la rudele lor, vecini sau cunoscuți, insistând mai mult pe cea de-a doua variantă. Pentru copiii care nu au putut fi plasați la familii, s-au creat orfelinate la Mănăstirile Văratec și Agapia, pentru fete, iar pentru băieți la Târgu Neamț și la Botoșani. Anii grei 1946-1947, prin foametea care s-a abătut peste Moldova, au determinat luarea unor măsuri în rândul elevilor de la școlile primare. Fiecare preot a fost obligat să întrețină o cantină școlară, organizând dejunul pentru toți școlarii ce nu aveau mâncare în căminul părintesc.

Arhiepiscopul Justinian s-a implicat și în ajutorarea studenților universitari, care nu aveau locuințe și nici mâncare. Studenții orfani și săraci, dar emeriți, au fost repartizați pe la mănăstiri pentru a-și petrece vacanțele, acordându-li-se întreținere gratuită, la Mănăstirea Neamț înființându-se tabăra studențească de vară. Condițiile vitrege din spitalele din Iași, lipsa lemnului și a alimentelor, l-au determinat pe arhiepiscop să ia măsuri de ajutorare. A împărțit din lemnele rezervate pentru Mitropolie, iar hrana bolnavilor a fost asigurată prin colete făcute de preoții din apropierea Iașului. Î.P.S. Justinian s-a implicat și în campania de combatere a tifosului, a ajutat clerul ieșean și călugării din mănăstirile sărace. S-a remarcat spiritul de inițiativă și de colaborare al arhiepiscopului cu întregul aparat administrativ al vieții publice și cu organizațiile de masă care erau preocupate de problema asistenței sociale. Ca organizații de masă, funcționau: Apărarea Patriotică, considerată cea mai importantă, Crucea Roșie, Comitetele de Ajutorare. Când a rămas vacant scaunul mitropolitan de la Iași, arhiepiscopul vicar Justinian Marina a fost numit mitropolit al Moldovei, continuând planul asistenței sociale, care a depășit granițele eparhiale, cerând sprijinul Bisericii Ortodoxe Române.

Asistența socială la Sfânta Patriarhie. După moartea patriarhului Nicodim, în primăvara anului 1948, Î.P.S. Justinian, mitropolitul Moldovei, este ales și investit în ziua de 6 iunie 1948, ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Asistența socială devine o problemă de stat, reglementată prin lege. Modul de asistență al Bisericii a fost legiferat prin articolul 68 din Statutul de Organizare și funcționare, având ca instrument de executare a asistenței Comitetul Parohial. Preafericitul Justinian a creat case de odihnă la: Sinaia, Bușteni, Techerghiol, Dragoslavele. A fost creat „Fondul

de ajutor pentru personalul bisericesc în cazuri de boală și deces”, pe temeiul articolului 165 din Statut.

Preda, M. Atanasie, preot, „Gospodar al Bisericii”, în: *BORom* LXIX (1951), 3-6, p. 143-154.

Articolul cuprinde informații referitoare la activitatea preotului Ioan Marina, viitorul patriarh Justinian, în cei 27 de ani de muncă în cadrul Bisericii.

A fost hirotonit preot la 14 octombrie 1924. Și-a început activitatea într-o parohie modestă, pentru ca, în 1929, să înființeze o „Bancă Populară” a preoților din Vâlcea. De la 1 noiembrie 1932, a preluat conducerea Seminarului „Sfântul Nicolae” din Râmnicu Vâlcea, fiind și preot la parohia Sfântu Gheorghe, unde a renovat biserica și a construit o nouă casă parohială. Preotul Ioan Marina a fost ridicat la cinstea de arhieru vicar pentru Mitropolia Moldovei, sub numele arhieresc de Justinian Vasluianu, la 12 august 1945, iar la 28 decembrie 1947 a fost numit mitropolit al Moldovei. A reorganizat serviciile, personalul, a inventariat bunurile mobile și imobile, a fixat reguli stricte de funcționare administrativă, a organizat o fabrică de lumânări, o librărie eparhială. A reparat, înzestrat și reînnoit imobilele centrale. Preoții au fost îndrumați și ajutați să-și reclădească sau să-și repare bisericile distruse de război. A impus ordine economică și administrativă în rândul parohiilor și mănăstirilor.

La 6 iunie 1948, mitropolitul Justinian Marina este numit patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. În această calitate a întocmit noua lege a Bisericii, a adunat toate forțele Patriarhiei și le-a organizat pe temeiul duhului de cooperare. A renovat Palatul Sfântului Sinod, chiliile Mănăstirii Antim și a refăcut pictura bisericii acesteia. Mai evident, a pus în practică ideea de cooperare între cele două instituții bisericești de ajutor preoțesc reciproc: „Fondul de credit și ajutor al clerului ortodox român” și „Fondul de asigurare a bunurilor bisericești”, a creat subvenții pentru școlile de învățământ religios: Institute Teologice, Seminarii și școli de călugări; a acordat ajutoare pentru repararea bisericii și a monumentelor istorice și a creat posibilități pentru terminarea unor biserici din țară: biserica Antim, Colțea, Văcărești, Plumbuita, catedralele din Constanța, Galați, Tecuci, Cluj. O atenție deosebită a acordat Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, încadrând aici tipografiile eparhiale și mănăstirești din țară, alcătuind aici și sectorul de ateliere care avea misiunea de a făuri odoare pentru cult. În 1950 au fost organizate în mănăstirile de călugărițe ateliere de covoare și cusături naționale.

***, „Sărbătorirea Î.P.S. Patriarh Justinian cu prilejul împlinirii a 4 ani de la înscăunarea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române”, în: *BORom* LXX (1952), 6-8, p. 367-373.

La 6 iunie 1952 s-au împlinit patru ani de la înscăunarea Î.P.S. Justinian ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Este prezentată desfășurarea acestei sărbători și sunt reproduse: cuvântarea rostită de vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, cea rostită de consilierul patriarhal I. Gagi, cuvântarea rostită de patriarhul Justinian.

De asemenea, sunt redade telegramele primite cu acest prilej de patriarhul Justinian de la patriarhul Alexei al Moscovei, Nicolae Krutički și ministrul Cultelor, Vasile Pogăceanu, precum și răspunsurile patriarhului Justinian la aceste telegrame.

Brădulescu, Victor, prof., „Biserici rectitorite de Î.P.S. Patriarh Justinian”, în: *BORom* LXXI (1953), 5-6, p. 517-545. Cu fotografii.

La începutul articolului se trec în revistă modalitățile de construcție a bisericilor în vechime, constatându-se că, inițial, era folosit lemnul ca material de construcție, apoi s-au realizat biserici mai durabile, din cărămidă arsă sau din piatră. Materialul folosit a determinat și apariția stilurilor corespunzătoare, dar puține dintre aceste biserici s-au mai păstrat, măcar sub formă de operă de artă arhitecturală.

Sunt menționate, în acest sens, o serie de biserici evaluate de Comisia Monumentelor istorice: biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului din parohia Ștefănești, cătunul Dobrușa de Jos – se păstrează aici icoane din 1818 și 1836; biserica din Grămeștii Vâlcei, comuna Pitreni – a fost ridicată de mitropolitul Ștefan în 1664; biserica cu hramul Sfântul Nicolae, din același cătun Dobrușa de Jos – construită în 1792 de săteni; biserica din Vad, cea din Siurdești. Se insistă asupra datoriei tuturor celor care răspund de păstrarea patrimoniului artistic de a salva și a prelungi dănuirea acelor lăcașe de cult vechi rămase încă durabile. Pildă grăitoare în acest sens a fost patriarhul Justinian, care, cu jertfe mari, a mutat trei biserici de lemn, dându-le spre folosință aceluia care duceau lipsă. Biserica Schitului Dragoslavele a fost adusă din Borșa Maramureșului și a fost așezată la Predeal, de unde a fost mutată iar la începutul lunii august 1949. Articolul surprinde înfățișarea exterioară, date despre turlă, acoperiș, apoi interiorul cu picturi, icoane și mobilier, toate aceste însemnări regăsindu-se pe icoane, cruci, Evanghelii, manuscrise, date ce ajutau la fixarea aproximativă a vechimii construcției bisericii, respectiv începutul veacului al XVII-lea, ceea ce arată că biserica avea o vechime de cel puțin 330 de ani și făcea parte dintre acelea care au scăpat de vitregiile de la 1716.

O altă biserică strămutată, este biserica de lemn a Schitului Sfânta Maria din Techirghiol. Aceasta a fost adusă de la Vișeu de Jos al Maramureșului, la Sinaia, unde a rămas fără întrebuințare, apoi dusă, prin purtarea de grijă a patriarhului Justinian, la Techirghiol, unde a fost sfințită pe 15 august 1951. Un număr de însemnări de pe cărți sau de pe icoane, începând de pe la 1700, dovedeau vechimea de 250 de ani, vechime despre care amintește și patriarhul Justinian, în cuvântarea rostită la momentul sfințirii. Articolul conține detalii referitoare la arhitectura bisericii.

Cea de-a treia biserică care a fost strămutată a fost cea din Cermegești. Biserica maramureșeană, clădită de peste 250 de ani, a fost adusă întâi la Breaza, pe râul Prahovei, în 1939, pentru ca, apoi, să fie adusă și așezată pentru totdeauna în dealul Sueștilor, în satul Cermegești, pe locul în care odihnesc oasele părinților patriarhului.

Redacția, „«Patriarhul Împlinirilor» Îndrumător al monahismului spre o viață nouă”, în: *GBis*, XII (1953), 5-7, p. 270-273.

Monahismul ortodox românesc a îndeplinit un rol important atât în viața Bisericii românești, cât și în consolidarea și afirmarea întregii Ortodoxii. Un rol covârșitor în îndrumarea monahismului românesc l-a avut Preafericitul Justinian, preocupat în permanență de ideea revigorării vieții monahale.

Brătulescu, Victor, prof.; Cerna-Rădulescu, Al.; Gagiu, I., pr.; Ivan, Iorgu, prof.; Manolache, N. Theodor; Nicolaescu, N. I., diac. prof.; Pulpea, I., diac. lector și Sădeanu, D. V., „Viața bisericii ortodoxe române în cei zece ani de la eliberarea patriei noastre” în: *BORom* LXXII (1954), 8, p. 844-851.

Reorganizarea monahismului ortodox român.

Î.P.S. Iustinian, ales patriarh în 1948, în momentul când primea cărja patriarhală, a înscris între cele patru probleme mari și capitale ce-și așteaptă o grabnică rezolvare și reorganizarea vieții monahale. Împreună cu membrii Sfântului Sinod au stabilit chiar în „Statutul de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române”, votat la 19-20 octombrie 1948, principiile după care se vor reorganiza și dezvolta mănăstirile. Pe linia acestor principii, monahismul trebuie să urmărească un dublu scop: pe de o parte, crearea unui climat înalt duhovnicesc și a unui ales nivel cultural pentru toți viețuitorii unităților mănăstirești, iar pe de altă parte, deprinderea unei îndeletniciri, a unei ocupații cu scopul de a se asigura atât existența fiecărui monah, cât și de a veni în sprijinul nevoilor obștești prin produsele executate în atelierele mănăstirești. Pentru aceasta, cea dintâi obligație cerută cinului monahal a fost introducerea vieții de obște. Pentru înfăptuirea unei alese vieți duhovnicești, pentru sprijinirea vieții de obște și pentru realizarea unei solidarități și a unor condiții de viață mai bună și mai demnă în mănăstiri, s-au înființat unele instituții de învățământ monahal și s-au luat o serie de măsuri practice.

Astfel, conducerea bisericească a hotărât mai întâi să stârpească orice urmă de analfabetism în mănăstiri și, în acest scop, a organizat cursuri de alfabetizare pentru toate vârstele. Concomitent cu aceasta, Sfântul Sinod a înființat în toate mănăstirile mai mari de monahi și monahii, școli monahale cu durata cursurilor de 3 ani, care aveau un dublu scop: pe de o parte, dobândirea de cunoștințe religioase, iar pe de altă parte, calificarea într-o meserie. De asemenea, au luat ființă trei Seminarii monahale: două de călugărițe (unul în Mănăstirea Agapia și altul în Mănăstirea Hurezi) și un Seminar pentru călugări (în Mănăstirea Neamț). Patriarhul Iustinian a elaborat și Sfântul Sinod a aprobat „Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor”. Fiind alcătuit din 10 capitole, acest regulament este o adevărată pravilă pentru viața monahală.

Purtarea de grijă pentru lăcașurile sfinte

Pe baza unei strânse colaborări între Patriarhie și ministerul Cultelor, s-au planificat și s-au executat lucrări de restaurare, s-au întocmit, verificat și aprobat devize pentru construcții și pentru picturi de biserici, s-a controlat la fața locului buna executare a lucrărilor respective și s-au întreprins cercetări cu caracter documentar.

Articolul prezintă bisericile și mănăstirile la care au avut loc lucrări de restaurare, de reparații, de consolidare, de pictură. În 1950 s-au executat 112 lucrări de pictură din nou, precum și 103 reparații și restaurări de clădiri bisericești. Începând din 1951, s-au înființat și au funcționat șantiere de pictură bisericească pentru pregătirea cadrelor respective, pe lângă următoarele biserici la care s-a executat pictura murală: în 1951 și 1952 la Mănăstirea Ciorogârla pentru mireni și la biserica din comuna Pipirig, pentru călugări; în 1953 și 1954 la biserica Dămăroaia din București,

pentru mireni și la biserica din comuna Pipirig pentru călugări. În ceea ce privește lucrările de pictură de la diverse biserici, în 1951 s-au executat lucrări la 33 de biserici, în 1952 la 45 de biserici, în 1953 la 46 de biserici, iar în 1954 la 40 de biserici.

***, „Cu prilejul împlinirii a 600 de ani de la întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei”, în: *BORom* LXXVII (1959), 7-10, p. 665-672.

Este reprodus cuvântul rostit de patriarhul Iustinian cu prilejul sărbătoririi a 600 de ani de la întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei. Patriarhul arată în prima parte a discursului său contribuția fiecăreia dintre cele trei personalități: domnul Nicolae Alexandru, patriarhul ecumenic Calist și Iachint al Vicinei, la întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei. Patriarhul Iustinian afirmă ideea că domnul Basarab I ar fi avut pe lângă el ca și conducător bisericesc „un vlădică de schituri”. În 1359, domnul Nicolae Alexandru cere patriarhului ecumenic Calist un arhieru „păstor și dascăl pentru țară”, ca în scaunul de conducător bisericesc al țării să fie așezat mitropolitul Vicinei, Iachint. Patriarhul Iustinian arată apoi: motivele care l-au îndemnat pe domnul Nicolae Alexandru să-l ceară pentru țara sa pe Iachint al Vicinei, condițiile pe care i le-a pus patriarhul ecumenic Calist domnului român și explică prezența lui Iachint la curtea lui Nicolae Alexandru. În a doua parte a discursului, patriarhul Iustinian arată ce a însemnat Biserica pentru cultura neamului nostru.

Bănățeanu, Ion, doctorand, „Arhimandrit Ilarion, «Patriarhul Iustinian», în «Țircoven Vestnic» LXIX (1968) nr. 17 din 11 iunie 1968” în: *Ort*, XX (1968), 2, p. 328-329.

Recenzie la un articol apărut la Sofia despre patriarhul Iustinian. Autorul îl prezintă pe patriarh în cei 20 de ani de slujire patriarhală, preocupat de opera sa publicistică, lupta pentru pace în lume, bunăstarea poporului, educația clerului etc.

***, „Aniversarea unui sfert de veac de arhierie a Preafericitului Patriarh Iustinian”, în: *BORom* LXXXVIII (1970), 7-8, p. 648-654.

Pe data de 12 august 1970 s-a împlinit un sfert de veac de la hirotonia întru arhierie a patriarhului Iustinian. Sunt prezentate criteriile de căpătâi după care și-a ghidat păstoria Preafericitul Iustinian.

***, „Încetarea din viață a Preafericitului Părinte Iustinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române”, în: *BORom* XCV (1977), nr. 4, p. 236-269.

Sâmbătă, 26 martie 1977, patriarhul Iustinian era așteptat cu emoție la reședința sa, după o perioadă de suferință. Dar, în loc de bucurie, inimile tuturor s-au întristat la aflarea tristei vești, aceea că patriarhul s-a stins din viață. Duminică, 27 martie, vestea morții patriarhului a ajuns pe toate meleagurile.

Luni, 28 martie, corpul neînsuflit al Preafericitului Iustinian a fost îmbrăcat după rânduială, cu toate veșmintele arhieresti. Marți, 29 martie, corpul neînsuflit a fost depus în catedrala patriarhală, unde părintele Iustinian a slujit ca preot, ca arhieru și, aproape 29 de ani, ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. S-a oficiat o panihidă de mai mulți ierarhi sub protia mitropolitului Justin Moiescu, iar a doua zi,

miercuri - 30 martie, s-a pregătit începerea slujbei înmormântării, la care au luat parte oaspeți de peste hotare și foarte mulți credincioși, toți exprimându-și compasiunea față de familia defunctului și față de membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Joi, 31 martie, a avut loc „Ședința solemnă din sala palatului Patriarhiei Române”, unde s-au ținut cuvântări.

***, „Agapa de pomenire”, în: *BORom XCV* (1977), nr. 4, p. 270-271.

După terminarea slujbei înmormântării, a avut loc agapa de pomenire la Palatul patriarhal, unde toți distinșii oaspeți au prezentat condoleanțe familiei patriarhului Iustinian și membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. O agapă de pomenire a fost pregătită și la cantina Institutului teologic din București, iar o alta a fost oferită la cantina Seminarului teologic din București.

Duminică 4 aprilie, în bisericile noastre ortodoxe din țară și de peste hotare s-a săvârșit slujba parastasului.

***, „Liturgie Arhierescă și parastas de 40 de zile pentru Patriarhul Iustinian”, în: *BORom XCV* (1977), 5-6, p. 348-349.

Sâmbătă 7 mai 1977, în biserica Mănăstirii Radu Vodă din capitală, a avut loc parastasul de 40 de zile pentru fericitul adormit în Domnul patriarh Iustinian. S-a oficiat slujba parastasului după datina ortodoxă și rânduiala tipiconală pentru arhieriei, după care a avut loc o tradițională agapă de pomenire la palatul patriarhal. Este prezentată în continuare Cronică.

Ioniță, Alexandru M., asist., „Patriarhul Justinian Marina. Zece ani de la adormirea sa în Domnul (1977 – 26 martie – 1987)”, în *BORom CV* (1987), 3-4, p. 56-59.

Popescu, Adrian N., prof., „Patriarhul Justinian Marina”, în: *GBis*, LVII (1998), 5-8, p. 119-126.

Se face descrierea activității patriarhului Justinian Marina, numit în articol „omul providențial”.

David, Petru, diac., prof. dr., „Învățământul pentru folosul Bisericii și Patriei, o preocupare de vocație a Patriarhului Justinian, cu prilejul centenarului nașterii marelui Ierarh, 1901-22 febr-2001”, în: *StTeol*, Seria a II-a, LIII (2001), 3-4, p. 24-47.

Scurtă biografie a vrednicului patriarh Justinian: născut la 22 februarie 1901, județul Vâlcea se va căsători cu o fiică de preot. Se dau apoi repere din activitatea la catedră, ca director de Seminar, despre situația politică a vremii, despre implicarea în ajutorarea celor afectați de cutremurul din 1940, grija pentru învățământ în timpul regimului comunist, atenția acordată Seminarilor, academiilor teologice, bibliotecilor (aprovizionarea cu cărți).

Cârstea, Sebastian-Dumitru, dr., „Aspecte ale vieții monahale ortodoxe în timpul perioadei comuniste”, în: *Rteol XVII* (2007), 3, p. 406-430.

Articolul are drept subiect general viața monahală ortodoxă din timpul perioadei comuniste, referindu-se în special la anii 1944-1959, când patriarhul Iustinian Marina s-a confruntat cu problema reorganizării monahismului românesc și la modul în care apare ea reflectată în datele și statisticile vremii. O altă problemă abordată este cea a decretului nr. 410 din 1959, prin care o mare parte a călugărilor au fost izgoniți din mănăstirile lor de regimul ateist.

IUSTIN MOISESCU, PATRIARH (1977-1986)

Moiescu, Gh., diacon prof.; Marcu, Gh., pr., „Alegerea, hirotonia, investirea și înscăunarea Î.P.S. Mitropolit Iustin al Ardealului”, în: *BORom LXXIV* (1956), 3-4, p. 215-264. Cu imagini.

Articolul conține mai multe părți referitoare la activitatea mitropolitului Iustin.

În prima parte, referitoare la alegerea noului mitropolit aflăm că, după moartea mitropolitului Nicolae Bălan, din Ardeal, este ales Iustin Moiescu. Pentru alegerea noului mitropolit, la 26 februarie, 1956, Colegiul Electoral Bisericesc s-a întrunit în Sala Sinodală a Palatului Patriarhiei, sub președinția patriarhului Justinian, toți cei 71 de membri votând pe econom prof. doct. Iustin Moiescu.

Despre personalitatea mitropolitului se consemnează că era fiu de învățător, născut la 5 martie 1910, în satul Căndești, județul Muscel. Rămânând orfan de tată, intră ca bursier în 1922 la Seminarul orfanilor de război din Câmpulung Muscel, absolvind cursurile ca șef de promoție în 1930.

Patriarhul Miron îl va trimite la studii la Facultatea de Teologie din Atena, unde își ia licența în 1934, cu mențiunea „excepțional”. Arhiepiscopia Bucureștilor îl trimite apoi cu o bursă la Facultatea de Teologie Romano-Catolică din Strassbourg - Franța, pentru specializare în limbi moderne. În 1936 este din nou la Atena, pentru specializare, iar în 1937 își susține aici teza de doctorat în teologie. A fost profesor în București, Varșovia și Suceava. A cerut (și patriarhul Justinian a aprobat hotărârea sa) ca să fie preot celibatar în biserica Patriarhiei. La 23 februarie 1956 a fost hirotonit diacon de episcopul vicar Teoctist Botoșăneanul, iar pe 24 februarie, P.S. Antim Târgovișteanul l-a hirotonit preot și l-a hirotesit econom stavrofor în biserica Patriarhiei. Rodul muncii sale teologice s-a concretizat în multe titluri de cărți și diferite reviste religioase, dar și în cei 15 ani de profesorat universitar, în cursurile de îndrumare a preoților și în alte funcții.

La ședința din 27 februarie 1956, Sfântul Sinod, verificând actele de alegere în scaun de arhiepiscop și mitropolit și constatând legalitatea lor, s-a aprobat alegerea făcută de Colegiul Elector Bisericesc, iar după examinarea canonică, a conferit prof. dr. Iustin Moiescu rangul ierarhic de arhiepiscop. După tunderea în cinul monahal, petrecută la Mănăstirea Cernica în ziua de 8 martie 1956, Iustin Moiescu a fost hirotesit în treapta de arhimandrit, potrivit hotărârii Sfântului Sinod.

La vecernia din 14 martie 1956, în catedrala Patriarhiei s-a săvârșit și rânduiala în vederea trecerii către treapta de arhiepiscop, fiind de față Episcopii Nicolae al Clujului, Valerian al Oradei, Antim Târgovișteanul și Teoctist Botoșăneanul, rectori și profesori și o delegație de la Arhiepiscopia Sibiului. În catedrala Patriarhiei, arhi-

mandritul Iustin Moiescu a fost hirotonit arhiereu la data de 15 martie 1956 de patriarhul Justinian, mitropolitul Firmilian al Olteniei și episcopului Nicolae al Clujului.

După săvârșirea hirotoniei în treapta de arhiereu, în aceeași zi, a avut loc, în Sala Sinodală din Palatul Patriarhiei, solemnitatea învestirii Î.P.S. Iustin în scaunul de arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și mitropolit al Ardealului. S-a citit decretul prezidențial de confirmare a alegerii noului mitropolit și s-a înmânat cârja mitropolitană.

Înscăunarea mitropolitului Iustin al Ardealului a avut loc la Sibiu în ziua de 18 martie 1956 la catedrala mitropolitană. Articolul inserează și alocuțiunile celor implicați în acest moment important al Bisericii Ortodoxe.

***, „Alegerea, investirea și înscăunarea Î.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei”, în: *BORom* LXXV (1957), 1-2, p. 39-58. Cu imagini.

Rămânând vacant scaunul Mitropoliei Moldovei, după moartea mitropolitului Sebastian Rusan, Consiliul Electoral Bisericesc a fost convocat în ziua de 10 ianuarie 1957 pentru alegerea noului arhiepiscop al Iașilor și mitropolit al Moldovei. Articolul conține detalii referitoare la ședința de alegere și la participanții la acest eveniment.

În Sala Sinodală din Palatul Patriarhiei, la 12 ianuarie 1957, s-a desfășurat solemnitatea învestiturii Î.P.S. Iustin, cu cârja de arhiepiscop al Iașilor și mitropolit al Moldovei și Sucevei. Au fost prezenți membri ai Sfântului Sinod și oficialități de stat. Duminică, 13 ianuarie 1957, a avut loc la Iași, în catedrala mitropolitană, instalarea mitropolitului Iustin (sunt inserate amănunte referitoare la acest moment).

Rămureanu, Ioan, pr. prof. dr., „La 70 de ani de viață ai Prea Fericitului Patriarh Iustin”, în *BORom* XCVIII (1980), 3-4, p. 339-363.

Articol omagial ce prezintă mai întâi o biografie succintă până la obținerea treptei de arhiereu. După aceasta, odată cu înfățișarea momentelor importante din urcușul pe scara ierarhică se dau citate importante din discursurile ținute la fiecare promovare. Se amintesc apoi realizările avute în cursul păstoririi sale atât ca arhiereu cât și ca profesor universitar.

Radu, Dumitru, pr. prof. dr., „Prea Fericitul Patriarh Iustin în teologia românească”, în *BORom* XCVIII (1980), 3-4, p. 364-383.

Articolul omagial se axează pe prezentarea operei teologice a ilustrului patriarh prezentând ideile cele mai importante din aceasta. Se insistă, spre final, pe realizările obținute în activitatea de misiune ecumenică.

Porcescu, Scarlat, pr. „Coordonate ale arhipăstoriei Prea Fericitului Patriarh Iustin în scaunul Mitropoliei Moldovei și Sucevei”, în *BORom* XCVIII (1980), 3-4, p. 384-404.

Se remarcă în context grija mitropolitului (de atunci al) Moldovei pentru păstrarea unității de credință și a disciplinei bisericești. Se amintește de editarea unei „Cărți de rugăciuni” și a unui „Catehism”. În partea a doua a articolului se dau date, nume, locuri, despre activitatea gospodărească, în special despre cea referitoare la

restaurarea monumentelor religioase: Putna, Neamț, Bistrița, Dragomirna, Sihăstria, Cetățuia etc.

Î.P.S. Teoctist, „Prea Fericitul Patriarh Iustin – 25 de ani de slujire arhierască”, în *BORom* XCIX (1981), 3-4, p. 261-268.

Articol omagial în care se insistă pe conținutul discursurilor de la intronizarea lui Iustin Moisescu ca mitropolit al Transilvaniei, mitropolit al Moldovei și apoi ca patriarh al țării. Se amintește de inițierea colecției „Părinți și Scriitori Bisericești”, de editarea unor tratate și manuale teologice de importanță națională, editarea „Noului Testament cu Psalmii” și a „Patericului”.

† **Plămădeală, Antonie, dr., mitropolitul Ardealului**, „Cei patru mari Patriarhi ai celor 60 de ani de Patriarhat ortodox românesc”, în: *MitrArd* XXX (1985), 9-10, p. 551-569.

Articol aniversar la împlinirea a 60 de ani de patriarhat, ce-și propune să-î elogieze cei patru patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Române: Miron Cristea, Nicodim Munteanu, Iustinian Marina și Iustin Moisescu, cu date biografice și aspecte politice, culturale și religioase din timpul păstoririi lor.

***, „Încetarea din viață a Prea Fericitului Părinte Iustin Moisescu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române”, în *BORom* CIV (1986), 7-8, p. 12-13.

Bria, Ion, pr. prof., „Patriarhul Iustin al Bisericii Ortodoxe Române”, în *BORom* CIV (1986), 7-8, p. 13-15.

Vasilescu, Gheorghe, „Funeraliile Patriarhului Dr. Iustin Moisescu”, în *BORom* CIV (1986), 7-8, p. 16-72.

† **Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei**, „Un stâlp puternic în vremuri de furtună”, în: *TV* XVI (2006), 1-6, p. 45-47.

Mitropolitul Iustin Moisescu a fost un mare dar pentru Biserica Ortodoxă Română, atât datorită spiritului său practic, prin care foarte multe biserici au fost construite sau restaurate, cât și datorită activității sale cultural-misionare și pastorale.

Aflăm informații despre cele trei clădiri construite la Centrul Eparhial în plin comunism, despre cele peste 70 de biserici și capele noi, despre cele 52 de case parohiale și cinci sedii de protopopiat construite la Iași, Hârlău, Pașcani, Târgu Neamț și Fălticeni, precum și despre alte cinci sedii renovate și extinse. Mitropolitul a restaurat, integral sau parțial, peste 20 de mănăstiri, enumerate de autor. Totodată, a fost un reprezentant competent al Bisericii Ortodoxe Române pe plan internațional.

† **Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului**, „De două decenii de la trecerea la Domnul a Mitropolitului Iustin Moisescu”, în: *TV* XVI (2006), 1-6, p. 52-55.

Fiind un omagiu adus cu ocazia împlinirii a două decenii de la trecerea la Domnul a mitropolitului Iustin Moisescu, se prezintă legătura cu Sibiu, din vremea

păstoririi sale ca mitropolit al Ardealului - între 18 martie 1956 și 10 ianuarie 1957. Acesta a purtat o grijă deosebită Institutului Teologic Universitar din Sibiu. Este amintită buna sa relație cu corpul didactic al acestui Institut, alături de atenția pe care mitropolitul a acordat-o publicațiilor eparhiale și, de asemenea, se face referire la activitatea sa pastorală de la Sibiu.

† **Epifanie, episcopul Buzăului și Vrancei**, „Întâmpinare”, în: *TV XVI* (2006), 1-6, p. 67-70.

Este descris Înaltpreasfințitul Iustin Moiescu din perspectiva activității sale de profesor de teologie, mai întâi la Seminarul „Nifon Mitropolitul”, apoi la București, dar și la Universitatea din Varșovia. Iustin este prezentat ca un om „formidabil de lucid”, arhipăstor în Moldova timp de 20 de ani. Alte date privesc lucrările de la Centrul Mitropolitan și ucenicii formați.

Pârvu, Constantin., pr., „Evocare”, în: *TV XVI* (2006), 1-6, p. 96-102.

Evocarea Înaltpreasfințitului Iustin îl prezintă ca profesor universitar și ca autor al unei opere teologice, nu atât întinsă, cât impozantă prin seriozitatea științifică. Sunt amintite următoarele lucrări: „Sfânta Scriptură și interpretarea ei în opera Sfântului Ioan Hrisostom”, apărută în 1939; „Originalitatea parabolilor Mântuitorului”, din 1945; „Activitatea Sfântului Apostol Pavel în Atena”, din 1946 și „Evanghrie Ponticul”- teza sa de doctorat. În 1955 traduce „Simbolica” lui Hristos Andrusos. De asemenea, aflăm despre activitatea sa în cadrul Sfântului Sinod, despre acțiunile diplomatice din timpul comunismului, realizate pentru a salva Biserica Ortodoxă Română, precum și despre atenția acordată activității editoriale.

Vizitiu, Mihai, pr. lector. dr., „Demnitate, sensibilitate și bunătate, ascunse sub o privire suverană și pătrunzătoare”, în: *TV XVI* (2006), 1-6, p. 103-108.

Autorul evocă trei aspecte din viața și activitatea Înaltpreasfințitului Iustin, relevante pentru personalitatea sa.

Primul se referă la lucrările de la Seminarul din Neamț dintre anii 1973-1975, când se construiește aripa de est a acestuia. Apoi este povestită întâlnirea din toamna anului 1977, pe care Patriarhul trebuia să o aibă cu Nicolae Ceaușescu. Din cauza întârzierii de două ore a cuplului prezidențial și a unei tulburări create de Elena Ceaușescu, Preafericitul a refuzat să-i mai întâlnească. Cel din urmă aspect prezentat îl constituie raporturile sale cu autoritățile vremii.

Moșneagu, Bogdan, „Bibliogarfia patriarhului Iustin Moiescu în revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei” (1948-1989)”, în: *TV XVI* (2006), 1-6, p. 196-201.

Bibliografia cuprinsă în cadrul paginilor de față prezintă 49 de articole scrise de Înaltpreasfințitul Iustin Moiescu și alte 26 scrise despre Înaltpreasfinția sa.

Luchian, Cătălin Nicolae, pr., „Justin Moiescu, arhiepiscop al Iașilor și mitropolit al Moldovei și Sucevei (1957-1977) – restauratorul și ctitorul”, în: *TV XVI* (2006), 1-6, p. 205-265.

Este conturat tabloul activității de restaurator și ctitor al Preafericitului Iustin în perioada în care a fost mitropolit al Moldovei și Sucevei. Găsim informații despre colecta pentru lucrările de consolidare la catedrala mitropolitană din 1957, lucrări care sunt prezentate în amănunt. Prin decizia 7/1957 din 28 iunie, s-au deschis unsprezece șantiere bisericești la mănăstiri precum Neamț, Secu, Slatina, Moldovița, Sucevița, Golia, Sfinții Trei Ierarhi și altele. Lucrările de la Mănăstirea Neamț - începute înainte ca Iustin să ajungă mitropolit - sunt și ele prezentate în detaliu. Se precizează că între anii 1956-1958 s-a desfășurat o amplă campanie de înscriere a mănăstirilor și bisericilor în lista monumentelor istorice. Autorul amintește și legătura mitropolitului cu Mănăstirea Putna și reamenajarea muzeului de aici, aduce date despre bisericile construite în timpul său și prezintă restaurările ce au avut loc la mănăstirile Sucevița, Humor, Voroneț, Galata, Cetățuia, Secu, Sihăstria, Râșca, Probota, Văratec, Bistrița, Sfinții Trei Ierarhi (Sala Gotică).

Popa, Virginia, „Mitropolitul Iustin Moiescu – Portret în Ex Libris”, în: *TV XVI* (2006), 1-6, p. 287-306.

Articolul explică ce s-a avut în vedere atunci când s-a organizat expoziția omagială cu titlul „Portret în ex – libris”, realizată de colectivul Bibliotecii Mitropoliei Moldovei și Bucovinei „Dumitru Stăniloae”. Sunt prezentate mai multe dedicații de la autori de carte cum ar fi Ioan Alexandru, Maria Ruffini și alții, dar și dedicații ale Înaltpreasfințitului Iustin, cu fotocopii ale originalelor.

Popa, Virginia, „Dosar cuprinzând acte de studii și diplome ale Prof. Dr. Iustin Moiescu”, în: *TV XVI* (2006), 1-6, p. 307-346.

Paginile de față cuprind în jur de 30 de fotocopii după acte originale de studii și diplome ale Preafericitului Iustin.

Popa, Virginia, „Mesajul preoților și credincioșilor din Protoeria Brașov la întronizarea Î.P.S. Iustin ca Mitropolit al Ardealului – 18 martie 1956”, în: *TV XVI* (2006), 1-6, p. 347-355.

Autorul redă trei urări ale preoților și credincioșilor din Protoeria Brașov la întronizarea Înaltpreasfințitului Iustin ca mitropolit al Ardealului, la 18 martie 1956. Sunt prezentate fotocopii color realizate cu ocazia acestui eveniment.

***, „Imagini din timpul păstoririi Mitropolitului Dr. Iustin Moiescu la Iași (1957-1977)”, în: *TV XVI* (2006), 1-6, p. 357-377.

Imaginile expuse în aceste pagini sunt fotocopii cu Centrul Eparhial, unele de la slujbele săvârșite, iar altele de la diferitele întruniri, atât cu oficialități, cât și cu slujitori ai Bisericii. Toate se încadrează în perioada păstoririi mitropolitului Iustin la Iași, 1957-1977.

TEOCTIST ARĂPAȘU, PATRIARH (1986-2007)

† **Irineu, mitropolitul Moldovei și Sucevei**, „Organizarea Obștei Catedralei și numirea noului Eclesiarh Mare”, în: *MitrMold XXII* (1946), 3-4, p. 17-19.

Articolul prezintă decizia prin care se hotărăște organizarea obștei Catedralei din Iași, iar preacuviosul arhimandrit Teoctist Arăpașu este numit mare eclesiarh, fiind menționate, totodată, și atribuțiile pe care le va avea în noua funcție.

***, „Hirotonirea întru Arhiereu a P.S. Teoctist Arăpașu Botoșăneanul, noul Vicar al Patriarhiei Române”, în: *BORom* LXVIII (1950), 3-6, p. 231-240.

Hirotonirea întru arhiereu a P.S. Teoctist Arăpașu a avut loc în ziua de 5 martie 1950, în biserica Sfântul Spiridon cel Nou din București. Acest eveniment s-a realizat în urma modificării de Adunarea Națională Bisericească a unor articole din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, în care s-a prevăzut ca vicarii, care ajută pe patriarh în exercitarea prerogativelor sale să fie arhieri.

Sfântul Sinod a aprobat ridicarea la treapta de arhiereu a P.S. Teoctist Arăpașu, sub denumirea de Botoșăneanul, căci a dat dovadă de înțelepciune și râvnă pastorală, în timp ce a condus treburile Mitropoliei Moldovei. Slujba a fost oficiată de înalți prelați, care au ținut cuvântări reproduse în articolul prezent. Sunt inserate două imagini.

***, „Hirotonirea întru Arhiereu a P.S. Teoctist Arăpașu, noul Vicar al Sf. Patriarhiei”, în: *GBis*, IX (1950), 3, p. 51-56. Cu fotografii.

Paginile acestui articol reconstituiesc momentele solemne ale hirotonirii întru arhiereu a Preasfințitului Teoctist Arăpașu; cuvintele de învățătură rostite de acesta și de patriarhul Justinian.

***, „Alegerea Preasfințitului Teoctist Arăpașu în scaunul de episcop al Aradului” în: *BORom* LXXX (1962), 7-8, p. 596-607. Cu fotografii.

La data de 28 iulie 1962, în sala festivă a palatului patriarhal din București, s-au desfășurat lucrările Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea noului episcop al Aradului, în scaunul rămas vacant prin alegerea P.S. Dr. Nicolae Corneanul ca mitropolit al Banatului. Articolul de față prezintă festivitățile desfășurate cu acest prilej. În paraclisul patriarhal s-a săvârșit un Te-Deum la care au luat parte membrii Sfântului Sinod și cei ai Colegiului Electoral Bisericesc.

P.F. Justinian a deschis lucrările constatându-se că din cei 82 de membri îndreptățiți să voteze, 78 sunt prezenți, colegiul fiind astfel legal constituit. După momentul alegerii, s-a constatat că P.S. Teoctist Arăpașu, vicar patriarhal, a întrunit 76 de voturi, fiind proclamat episcop al Aradului și Hălmagiului. Sunt redată cuvântările rostite cu acest prilej.

Hurezi, Diac P., „Alegerea și instalarea Î.P.S. Teoctist ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei”, în: *BORom* XCV (1977), 9-12, p. 840-874.

Duminică, 25 septembrie 1977, a avut loc în sala sinodală din Palatul patriarhal din București, ședința Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea arhiepiscopului Iașilor și mitropolit al Moldovei și Sucevei. Au fost de față membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Preafericitul Iustin, membrii Adunării Naționale Bisericești, membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor, rectorii Institutelor teologice ale Patriarhiei Române, directorii Seminarelor teologice și dl. Ion Roșianu, Președintele Departamentului Cultelor.

În urma voturilor, s-a constatat că Î.P.S. Teoctist a fost ales ca mitropolit al Moldovei și Sucevei. Articolul prezintă în continuare cuvântarea patriarhului Iustin, precum și câteva imagini de la acest eveniment.

Radu, Dumitru, pr. prof., „Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist – noul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române”, în *BORom CIV* (1986), 11-12, p. 10-17.

Redacția, „Alegerea și instalarea Prea Fericitului Părinte Teoctist ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române”, în *BORom CIV* (1986), 11-12, p. 18-52.

Ioniță, Alexandru M., asist., „Festivitățile instalării Prea Fericitului Părinte Teoctist ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române”, în *BORom CIV* (1986), 11-12, p. 53-136.

***, „Scrisoarea de felicitare adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist”, în *BORom CV* (1987), 3-4, p. 12-14.

Necula, Nicolae, D., pr. prof. dr., „Omagiu Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la împlinirea vârstei de 90 de ani și la aniversarea a 55 de ani de arhi-păstorie” în: *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 1, p. 10-21.

Articol cu date biografice amănunțite: născut la 7 februarie 1915, în satul Tocileni-Botoșani, intră în monahism la 14 ani. Pregătirea teologică: 1945-preot slujitor la catedrala din Iași, 1950-episcop, i se încredințează conducerea Institutului Teologic Universitar din București; la 9 noiembrie 1986 devine patriarh.

Abrudan, Dumitru, pr. prof. univ. dr., „Patriarhul Teoctist”, în: *Rteol XVII* (2007), 3, p. 571-576.

Aceasta este o schiță bio-bibliografică despre patriarhul Teoctist, care prezintă obârșia și anii copilăriei, vocația preoțească, slujirea arhierescă, precum și cea de patriarh.

DANIEL CIOBOTEA, PATRIARH (după 2007 -)

Abrudan, Dumitru, pr., prof. univ. dr., „Preafericitul Părinte Dr. Daniel Ciobotea, al VI-lea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române”, în: *Rteol XVII* (2007), 4, p. 324-330.

Este consemnată alegerea, validarea și instalarea celui de-al șaselea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Preafericitul Părinte Dr. Daniel Ciobotea.

I.1.1. Mitropoliți ai Severinului

Bălașa, D., pr., „De la Mitropolia Severinului la Mitropolia Olteniei (1370-1970)”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 5-6, p. 333-354.

Se face un istoric a ceea ce va deveni mai târziu Mitropolia Olteniei. Primul mitropolit a fost Antim Critopolus (1370 - oct. 1381). El a avut sediul la Severin. Se prezintă alegerea lui. I-a urmat Atanasie între anii 1382-1403, dar, după 1403, informațiile despre Mitropolie dispar aceasta, probabil, desființându-se. Se prezintă

ipotezele unora cum că Feleacul este o continuare a Mitropoliei Severinului. Se dau apoi informații despre reședințele arhieresti în Oltenia: Severinul, Strehaia (există un document din 1759 care atestă acest lucru), Tismana, Râmnic. Despre Craiova se spune că a fost sediul temporar între anii 1646-1659 și se dă un istoric al Mitropoliei de aici din care aflăm că în 1765 se înființează primul Seminar „lângă sediul acestei Episcopii”, pe 18 iunie 1947 este ridicată la rang de Arhiepiscopie. Spre finalul articolului se face istoricul Mitropoliei Olteniei.

Bălă, Nicolae, pr., „Înființarea eparhiei Râmnicului și Argeșului și ridicarea Arhiepiscopiei Craiovei la treapta de Mitropolie”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 11-12, p. 859-864.

Arhiepiscopia Craiovei a fost înființată la 18 iunie 1947 și a fost ridicată la treapta de Mitropolie la 4 februarie 1949. Mitropolia Severinului a fost înființată în 1370 și ni se dau informații despre cei doi mitropoliți cunoscuți: Antim Critopol și Atanasie.

Despre Episcopia Râmnicului Noul Severin aflăm că a fost înființată în 1504. La 7 noiembrie 1939 a fost înființată Mitropolia Olteniei, Râmnicului și Severinului. Se prezintă pe larg toate aceste transformări.

I., I., pr., „Lista cronologică a ierarhilor eparhiilor Mitropoliei Olteniei”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 3-4, p. 266-270.

Lista cuprinde enumerarea ierarhilor care au activat în următoarele scaune eparhiale:

- a) Mitropolia Severinului, între anii 1370-1403;
- b) Episcopia Râmnicului Noul Severin, între anii 1503-1949;
- c) Episcopia Strehaiei, între anii 1672-1679;
- d) Mitropolia Olteniei, între anii 1939-1973;
- e) Episcopia Argeșului, între anii 1793-1944.

I.1.2. Episcopi ai Râmnicului – Noul Severin

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Episcopii Râmnicului”, în: *MitrOlt XVI* (1964), 3-4, p. 171-212.

Paginile de față cuprind câteva cuvinte despre activitatea episcopilor Râmnicului: Antim Critopol (1370-1381), grec de neam, Atanasie (1382(?)-c.1403), Leontie (1532-1534(?)) și alții, până la Iosif Gafton (1949-?).

I., I., pr., „Lista cronologică a ierarhilor eparhiilor Mitropoliei Olteniei”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 3-4, p. 266-270.

Lista cuprinde enumerarea ierarhilor care au activat în următoarele scaune eparhiale:

- a) Mitropolia Severinului, între anii 1370-1403;
- b) Episcopia Râmnicului Noul Severin, între anii 1503-1949;
- c) Episcopia Strehaiei, între anii 1672-1679;
- d) Mitropolia Olteniei, între anii 1939-1973;
- e) Episcopia Argeșului, între anii 1793-1944.

Șerbănescu, Nicolae, pr. prof. dr., „Ierarhii plaiurilor oltene în prima sută de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române (1885, 25 aprilie – 1985)”, în: *MitrOlt XXXVII* (1985), 5-6, p. 334-366.

Omagiu adus cu ocazia împlinirii a 100 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române. Articolul prezintă, cu date biografice și bibliografice, ierarhii ce au păstorit Oltenia în acest secol: Iosif Bobulescu, Ghenadie Enăceanu, Athanasie Mironescu, Ghenadie Georgescu, Sofronie Vulpescu, Meletie Dobrescu, Antim Petrescu, Alexie Șerban, Vartolomeu Stănescu, Irineu Mihălcescu, Nifon Criveanu, Athanasie Dincă, Iosif Gafton, Gherasim Cristea, Eugeniu Laiu, Firmilian Marin, Teoctist Arăpașu, Nestor Vornicescu.

IGNATIE SÂRBUL (1636-1653 apoi mitropolit) ȘI IGNATIE GRECUL (1657-1668)

Manolache, Teodor N., „Note bibliografice. Ionașcu I., „Data morții mitropolitului muntean Ignatie Sârbul”, București, Imprimeria Națională, 1943, p. 37-51”, în: *BORom XLI* (1943), 7-9, p. 407. Recenzie.

Autorul îl contrazice pe Al. Iordan, care susține că Ignatie Sârbul este una și aceeași persoană cu Ignatie Grecul. Aflăm, astfel, că Ignatie Sârbul a fost mitropolit al Ungrovlahiei între 1653-1655. El a plecat în Transilvania, iar când a revenit la 1657 în Țara Românească i s-a dat conducerea eparhiei de Râmnic. A păstorit această eparhie de la 1657 la 1659, când a fost înlocuit cu Ignatie Grecul (1659-1668).

Gafton, Lucian I., pr., „Episcopii de Râmnic: Ignatie Sârbul și Ignatie Grecul”, în: *MitrOlt IX* (1957), 1-2, p. 46-56.

Se lămurește faptul că cei doi Ignatie sunt două personalități diferite. Ambii au activat la Râmnic înainte de anul 1688 – perioadă în care a lipsit „Condica Sfântă” din această eparhie. Se știe că în prima jumătate a secolului al XVII-lea au fost doi episcopi cu numele de Ignatie – se prezintă părerea mai multor cercetători în legătură cu această problemă. În continuare se prezintă păstorirea lor.

Ignatie Sârbul este originar din Nicopole. Ajunge episcop în 1637, iar, șase ani mai târziu, mitropolit. Ignatie Grecul ajunge episcop în 1658, dar primul document cu privire la el datează din 1661. Cele mai multe documente prezentate, în special cu privire la daniile primite, sunt din timpul primului Ignatie, păstorirea celui de al doilea fiind caracterizată de N. Iorga ca una „stearpă”.

Răzeșul, Șerban, „Despre Mitropolitul Ignatie Sârbul”, în: *BORom LXXVIII* (1960), 11-12, p. 1054-1077. Cu anexe.

Autorul dezbate, pe baza unor documente, biografia unui ierarh muntean al secolului al XVII-lea, Ignatie Sârbul, despre care se precizează că se află în scaunul mitropolitan până în 1655, dispărând apoi din documente o perioadă. Totodată, autorul amintește și despre existența unui alt episcop, Ignatie Grecul, care trăiește în același timp cu Ignatie Sârbul. Alte informații vizează originea mitropolitului și rudele acestuia, recunoscându-i-se meritul de a se fi remarcat în diplomație.

ȘTEFAN AL RÂMNICULUI (1673-1693)

Coravu, Dimitrie, drd., „Viața și activitatea episcopului Ștefan al Râmnicului (15 ian. 1673-1693)”, în: *MitrOlt XX* (1968), 3-4, p. 211-229.

Episcopul Ștefan a fost egumen la Mănăstirea Sadova între anii 1655 și 1673, perioadă în care este menționat în documente de 38 de ori. Nu s-a amestecat în viața politică și a desfășurat la Râmnic o activitate gospodărească prin care a mărit averea Episcopiei, prin cumpărături, donații și schimburi. A ctitorit Mănăstirea Sărăcinești în 1688. Lăcașurile închinat Episcopiei în timpul său sunt: Mănăstirea Dobrușa, schiturile Bogdănești (Vâlcea), Comanca de Câmpulung în 1684, Popânzălești, Sălcuța și Teica.

ILARION (1693-CATERISIT 1705)

Erbiceanu, C., „Documente referitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 2, p. 126-156.

Sunt reproduse 20 de documente.

Cel de-al treisprezecelea document, din 1794, face referire la faptul că un preot franciscan îi cere voie domnului să finalizeze clădirea neterminată a unei biserici romano-catolice la Craiova. Se precizează că episcopul Ilarion al Râmnicului, care a păstorit în zilele domnului Constantin Brâncoveanu, a fost caterisit pentru că le-a dat voie catolicilor să-și ridice o biserică la Râmnic.

DAMASCHIN (VOINESCU) DASCĂLUL (1708-1725)

G., „Literatura bisericească”, în: *BORom XXX* 1906-1907, 4, p. 434-442. Cu text în limba latină. Recenzie.

Acest articol cuprinde recenzia lucrării - „Damaschin Episcopul și dascălul traducătorul cărților noastre de ritual” de Alexandru Lepădatu, București 1906. Din început aflăm amănunte despre viața lui Damaschin. Acesta a fost un tipograf și gravor iscusit pe care, în 1683, îl întâlnim la București unde, în calitate de ieromonah, a tipărit „Apostolul” lui Șerban Vodă. El a făcut parte din grupul acelor dascăli care, la 1688, a tradus „Biblia” lui Șerban Vodă.

La 3 octombrie 1703 Damaschin a fost ridicat la treapta de episcop al Buzăului, în locul răposatului Mitrofan. A păstorit această Eparhie până în 1708, când a fost ales episcop al Râmnicului, unde a păstorit până la 5 decembrie 1725, când a trecut la cele veșnice. Damaschin a tradus în limba română toate cărțile noastre bisericești, lucru confirmat de el însuși într-o scrisoare adresată generalului Tige în 1725. Și ucenicii lui Damaschin afirmă că el a tradus toate cărțile bisericești în limba română – Lavrentie ieromonahul și tipograful, Clement episcopul Râmnicului (1735-1749), Neofit Criteanu (1738-1754), Sofronie egumenul Coziei, Iosif și Grigorie, episcopi ai Argeșului.

Alexandru Lepădatu înfățișează rolul lui Damaschin la tălmăcirea cărților de slujbă și împrejurările în care el a lucrat. Damaschin a fost un partizan al introducerii limbii române în cultul bisericesc. La Buzău a tipărit „Apostolul” românesc în 1704

și a tradus „Apocalipsul Sfântului Ioan Teologul”. Traducerea cărților de cult a început-o după anul 1715. El a tradus: „Tipicul”, „Molitfelnicul”, „Ceaslovul”, „Ocoitoihul”, „Triodul”, „Penticostarul”, „Mineiele”, „Antologiul”, „Catavasierul”, „Tâlcul Evangheliilor” a lui Teofilact al Bulgariei, „Catehism”, „Învățătura pentru 7 taine”. Din păcate nu a reușit să tipărească decât „Învățătura pentru 7 taine”, restul lucrărilor sale rămânând în manuscris, datorită faptului că la acea vreme Oltenia se afla sub stăpânire austriacă. Urmașii lui au tipărit lucrările traduse de Damaschin astfel: „Molitfelnicul” a fost tipărit la 1747 de Clement al Râmnicului și ieromonahul Lavrentie, „Ceaslovul” a fost tipărit la 1750, „Triodul” a fost tipărit la Râmnic în 1731 de Inochentie, „Penticostarul” a fost tipărit la Râmnic în 1745 de Clement, „Mineiele” au fost tipărite de Chesarie între anii 1779-1780, „Antologiul” a fost tipărit la 1745, „Tâlcuirea Evangheliei” a lui Teofilact al Bulgariei a fost tipărită la 1746.

Erbiceanu, C., „Câteva cuvinte asupra Cazaniei următoare a Sfântului Efreem Sirul de mare importanță”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 4, p. 395-408.

Este vorba de un manuscris ce are titlul „Tâlcuirea Apocalipsei Sfântului Ioan Teologul, de Andrei Arhiepiscopul Cezareei Capadociei, după elinie pravoslavnic dialect nou și bine alcătuit de părintele Lavrentie Zizania, tipărită în vremea lui Constantin Brâncoveanu în timpul păstoririi mitropolitului Teodosie în 1704”. Această scriere a fost tradusă în limba română de Damaschin, episcopul Buzăului. Damaschin este cel ce a tradus în mare parte cărțile de cult bisericesc. Constantin Erbiceanu afirmă: „Damaschin, alături de Mitrofan episcopul, Antim mitropolitul și Veniamin Costache sunt urzitorii și întemeietorii graiului bisericesc românesc din Biserica națională”. După ce scrie acestea, autorul articolului arată de ce a transcris „Cazania următoare” și o redă în articol.

Teodorescu, Barbu, „Episcopul Damaschin și contribuția sa la crearea limbii literare române”, în: *MitrOlt XII* (1960), 9-12, p. 627-645.

În paginile de față se amintește despre viața episcopului Damaschin și despre activitatea sa tipografică. Despre el, înainte de a fi episcop de Buzău (1702-1708) și mai apoi la Râmnic (1708-1725), se știe foarte puține lucruri.

Se prezintă mai multe ipoteze despre identitatea lui, printre care și aceea că ar fi același cu Damaschin, tipograf și grevor, care în 1682 semnează „Damaschin Gherbest”. Se ajunge la concluzia că face parte din familia Voinescu din Dâmbovița. Ia parte la traducerea „Bibliei” din 1688, cunoscând limbile slavonă, elină și latină. Se prezintă atitudinea lui față de tratatul de la Pasarovitz din 1718, când Oltenia este alipită Austriei. Se arată că ar fi fost un bun diplomat. Planurile sale tipografice au fost ample, dar s-au concretizat într-un număr mai redus de tipărituri, printre care „Psaltirea” și „Catavasierul” din 1703. Se prezintă o listă cu treisprezece cărți lăsate în manuscris de Damaschin și apoi tipărite la Râmnic.

Rădulescu, Cornel, prof., „Primele traduceri românești ale cărților de ritual-sec. XVI-XVIII”, în: *GBis, XXXIV* (1975), 9-10, p. 1028-1037.

Articolul consemnează activitatea lui Damaschin, episcop al Râmnicului (1708-1725), urmașul lui Antim Ivireanul, fiind prezentate tipăriturile efectuate pe vremea sa, dar și activitatea mitropolitului Iacob Putneanul și Iacob Stamate (1792-1803).

Tamaș, Corneliu, prof. dr., „Date noi despre Episcopul Râmnicului Damaschin Voinescu”, în: *MitrOlt* XLIX (1997), 3-6, p. 131-144.

Damaschin Voinescu a fost episcopul Râmnicului din aprilie 1708 până în 1725, urmându-l pe Antim Ivireanul. Acesta a fost un bun cunoscător al limbilor latină, elină și slavă veche. A avut o atitudine militantă pentru apărarea drepturilor Bisericii Ortodoxe și o activitate culturală intensă, constând în traducerea unor cărți liturgice, dintre care a tipărit doar trei în anii 1724 și 1725: „Ceaslovul”, „Învățătura despre cele șapte Taine” și o „Psaltire”.

În anexă sunt prezentate opt documente care demonstrează faptul că arhiereul s-a îngrijit mult pentru averile Episcopiei. Sunt rediate câteva cărți de blestem.

Căpătaru, Doru, „Damaschin Episcopul, dascălul și diplomatul Râmnicului”, în: *MitrOlt* LVI (2007), 5-8, p. 138-147.

Damaschin a devenit episcopul Râmnicului la 3 octombrie 1703, activitatea sa desfășurându-se într-un context istoric dificil - instalarea domniilor fanariote și stăpânirea austriacă dintre anii 1716-1739. A participat la traducerea „Bibliei de la 1688” și a desfășurat activități diplomatice.

INOCHENTIE AL RÂMNICULUI (1727-1735)

Molin, Virgil, „Tiparnița de la Râmnic în timpul Episcopului Inochentie”, în: *MitrOlt* XV (1963), 3-4, p. 187-196.

În introducere, se prezintă condițiile de înființare a tiparniței, accentul căzând pe etapa inițială, începând cu ierarhii: Antim, Damaschin și Inochentie. Despre acesta din urmă, ca editor, se menționează că avea la îndemână manuscrise deja întocmite, dar ca tipograf a trebuit să refacă tiparnița. Astfel, în 1730 îl aduce la Râmnic pe Peter Barth – vestit tipograf din Ardeal. Acesta va reface și va perfecționa tiparnița. Tot la perfecționarea ei muncesc și Johann Barth-tipograf și Ch. Witsch-armurier.

Manolache, Mihai, pr. drd., „Viața și activitatea episcopului Inochentie al Râmnicului (1727-1735)”, în: *MitrOlt* XIX (1967), 9-10, p. 743-754.

Episcopul Inochentie al Râmnicului a fost un apărător al drepturilor Bisericii Ortodoxe din Oltenia față de Curtea vieneză și a ținut legătura cu Transilvania, prin intermediul cărților și al hirotoniilor. S-a îngrijit de starea materială a preoților și de starea lăcașurilor de cult. Un moment important al activității sale administrative a fost circulara din 1731 către toți preoții și diaconii din eparhii. Se mai amintește despre cărțile tipărite.

CLIMENT (SAU CLEMENT), EPISCOPUL RÂMNICULUI (1735-1748)

C., E., „Enciclica Episcopului Clement al Râmnicului Noul Severin”, în: *BORom* XVIII (1894-1895), 2, p. 123-129.

Enciclica a fost dată de episcopului Râmnicului Noul Severin, Clement (1735-1748), în 1747 și este adresată clerului întregii Eparhii. În ea se amintește despre modul serbării sărbătorilor creștinești.

Ea mai conține și îndemnuri către popor pentru ca acesta să acorde cinstea cuvenită episcopilor, călugărilor și preoților.

Păcurariu, Mircea, „Episcopul Climent al Râmnicului (1735-1748)”, în: *MitrOlt XVII* (1965), 1-2, p. 22-49.

Despre episcopul Climent aflăm amănunte legate de contextul în care a ajuns episcop, de activitatea sa cărturărească – a tipărit 17 cărți, printre care „Antologhionul”, „Octoihul”, „Ceaslovul”; despre ctitoriile sale – la schiturile Pietrării de Jos (1742-1744), Pătrunsa, cu hramul Înălțarea sf. Cruci, și Colnic, 8 septembrie 1752). El este cel care a ridicat noua catedrală episcopală din Râmnic.

Andreescu, Ștefan, „O mențiune privitoare la episcopul Climent al Râmnicului”, în: *MitrOlt* (1965), 7-8, p. 631-632.

Climent a fost numit episcop al Râmnicului din 1753. Autorul amintește activitatea sa de egumen la Polovragi, prezentând și pomelnicul mare al mănăstirii.

Crețeanu, Radu, „Un mare ctitor de lăcașuri sfinte, Climent al Râmnicului”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 7-8, p. 663-670.

Arhiepiscopul Climent a refăcut Episcopia Râmnicului între anii 1739-1749, re-clădind biserica mare cu clopotnița și casele dimprejur. Dintre ctitoriile sale face parte și Schitul Pătrunsa (1740).

GRIGORIE SOCOTEANU (1748-1764)

Popescu, Nicolae, pr., „Despre familia episcopului Grigorie Socoteanu”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 1-2, p. 16-25.

Prima mărturie documentară despre familia episcopului Grigorie Socoteanu, ce a fost episcop de Râmnic între 8 mai 1748 și 21 mai 1764, datează din 1623. Pe lângă aceasta, se prezintă și alte documente cu privire la familia lui.

Se arată că adevărații părinți ai episcopului sunt Ștefan ieromonahul și Elisafa monahia, și nu Iscriu și Dafina, cum greșit s-a afirmat. Avem o imagine cu arborele genealogic al acestei familii și informații despre implicarea membrilor ei în societate.

CHESARIE AL RÂMNICULUI (1774-1780)

C., E., „Chesarie Daponte. Material pentru literatura bisericească”, în: *BORom XV* (1891-1892), 2, p. 124-126.

Se precizează că în 1780, Chesarie Daponte a imprimat la Veneția „Patericul Sfântului Grigorie Dialogul” și l-a afierosit episcopului de Râmnic Chesarie, deoarece acesta i-a dat banii necesari pentru a imprima cartea menționată. Cartea mai cuprinde viața și cuvintele Sf. Epifanie, cântări către Sfânta Născătoare de Dumnezeu

și slujba Sfântului Atanasie. Constantin Erbiceanu redă dedicația acestei cărți, în care sunt descrise meritele episcopului Chesarie al Râmnicului.

C.,E., „Documente inedite”, în: *BORom* XV (1891-1892) 8, p. 577-602.

Sunt redată nouă documente.

În final există o notă de pe un manuscris, care arată că între 1774-1780 episcopul Râmnicului a fost Chesarie. Aceasta a decedat în 1780 și a fost îngropat la Biserica Sfinții 40 de Mucenici din București, biserică ce era metocul Episcopiei.

Manolache, Mihai, preot, „Viața și activitatea Episcopului Chesarie al Râmnicului 1773-1780”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 1-2, p. 129-151.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, introducerea limbii române în serviciul divin era definitivă. O contribuție în acest sens a avut-o și episcopul Chesarie al Râmnicului prin scrierile sale. Acesta din urmă, fiul zarafului Anghelachi, de origine român, și-a însușit greaca, rusa, latina și franceza la Școala Domnească din București. Devenind ucenicul mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei, acesta l-a călugărit la Mitropolia din București în 1761, unde a slujit 12 ani ca protosinghel și eclesiarh. A tradus multe cărți printre care: „Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos”, de Simion al Thesalonicului. În 1770 face parte din delegația care a vizitat-o pe Împărăteasa Ecaterina la Petersburg, ducând o politică filo-rusă.

După moartea episcopului Partenie, la 26 decembrie 1773, Chesarie este ales episcop, la 12 ianuarie 1774, fiind hirotonit întru arhieru și apoi înscăunat. Deși ales cu ajutor rus, Chesarie se dovedește a fi un om cu calități deosebite și va lucra șapte ani la Râmnic, evidențiindu-se prin activitatea sa cultural-tipografică și cea administrativ-gospodărească. Chesarie înființează două școli și ctitorește multe biserici și mănăstiri: Biserica Sfântul Nicolae și Sfântul Ioan Botezătorul din Craiova, iar alte biserici devin metoh al Episcopiei.

Episcopul Chesarie restaurează tipografia de la Râmnic, unde tipărește „Mineiele”, un „Octoih”-1776, un „Antologhion”-1776, „Triodion”-1777, „Ceaslov”-1779, „Psaltirea”, toate fiind închinat domnului Alexandru Ipsilanti, lucrări cărora autorul articolului le face câte o prezentare documentată.

Cărțile religioase tipărite se trimiteau și în Transilvania, Moldova și Banat. El a tipărit lucrări și la București. Episcopul Chesarie a murit la 9 ianuarie 1780 și a fost înmormântat la Biserica Sfinții 40 de Mucenici din București.

† **Gherasim Piteșteanul, arhieru vicar al Episcopiei Râmnicului și Argeșului,** „Cartea ca mijloc de afirmare națională și propășire culturală, în gândirea și opera episcopului Chesarie al Râmnicului”, în: *MitrOlt* XXXIII (1981), 4-6, p. 284-287.

Paginile de față constituie o evocare a personalității episcopului Chesarie al Râmnicului, un cârturar a cărui operă a jucat un rol important în propășirea culturală și afirmarea națională din secolul al XVIII-lea.

Șerbănescu, Nicolae, pr. prof., „Un cărturar iluminist muntean din secolul al XVIII-lea: Episcopul Chesarie al Râmnicului (26 dec. 1773-9 ian 1780)”, în *BORom* XCIX (1981), 1-2, p. 87-106.

După ce se face mai întâi o prezentare generală a epocii în care a trăit ilustrul ierarh i se face o detaliată biografie după care se insistă asupra operei sale culturale. Tipărirea „Mineelor” este văzută ca cea mai importantă realizare a sa dându-se numeroase detalii privitoare atât la realizarea lor cât și la prefețele (predosloviile) ce le însoțesc. Strălucit iluminist, episcopul Chesarie este caracterizat de urmașii săi ca „plin de râvnă Sfânt Părinte” pentru Biserica acestei țări.

SFÂNTUL IERARH CALINIC DE LA CERNICA, EPISCOPUL RÂMNICULUI (1850-1867)

***, „Bibliografie. «Din corespondența episcopului Calinic al Râmnicului (1850-1868)», de T.G. Bulat”, în: *BORom* XLV (1927), 4, p. 256.

Date despre legăturile episcopului Râmnicului, Calinic, cu diverși ierarhi și alte personalități ale epocii.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Viața și traiul Părintelui Calinic Cernicanul, ep. Râmnicului Noul Severin”, în: *GBis*, IX (1950), 7-8, p. 35-46.

Au fost înmănunchate în aceste rânduri cele mai importante aspecte din viața și activitatea Sfântului Calinic Cernicanul.

Șerbănescu, N., pr., „Pomeniri de sfinți români” în: *BORom* LXXII (1954), 5, p. 528-532. cu fotografii.

În 1934, când s-a reînhumat în biserica Sf. Gheorghe Nou din București, osemintele domnului martir Constantin Brâncoveanu, s-a pus problema canonizării unor sfinți ai noștri naționali. Timp de aproape două decenii, această problemă a rămas un simplu deziderat. Ea a devenit realitate sub păstorirea patriarhului Iustinian Marina, deoarece, în ședința din 28 februarie 1950, Sfântul Sinod a luat măsuri în mod oficial pentru venerarea acelorora dintre români, care, prin sfințenia vieții lor, au slujit dreapta credință.

Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, episcopul Râmnicului, este pomenit pe data de 11 aprilie, la biserica Sfântul Gheorghe din Mănăstirea Cernica. Acest Sfânt Părinte s-a născut la 7 octombrie 1787, în suburbia Visarion din București, numindu-se Constantin. De timpuriu intră în Mănăstirea Cernica, fiind călugărit în 1808, numindu-se Calinic. E hirotonit diacon și preot și, în scurtă vreme, ajunge duhovnicul mănăstirii, iar mai apoi stareț al ei. Rămâne în acest lăcaș până în toamna anului 1850, când e ales episcop al Râmnicului. Ca stareț și episcop s-a arătat bun gospodar. A zidit și a refăcut biserici și s-a îngrijit de buna lor stare. A fost citorul Mănăstirii Frăsinei din munții Vâlci. La Râmnic a stat până în 1867, când, simțindu-se bolnav, s-a reîntors la Cernica, unde s-a stins după aproape un an, la 11 aprilie 1868, fiind înmormântat în tinda Bisericii Sfântul Gheorghe. Sfântul a fost înzestrat de Dumnezeu cu darul vindecărilor, cu darul prevestirilor, știind să se roage fierbinte și,

cu rugăciunea lui, de multe ori a scăpat lavra Cernicăi din nevoi. A fost darnic față de cei nevoiași, mângâiere pentru săraci și văduve.

Căciulă, Olimp H., pr., „Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica”, în: *GBis*, XIV (1955), 10-11, p. 591-595.

Viața Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica s-a asemănat țarinei cu mult rod, a fost izvor a nenumăratelor bunătăți, mijlocul dobândirii de har duhovnicesc. „Blândul, bunul” Cuvios Calinic, s-a născut în București, în mahalaua Visarionului, la vârsta de 31 de ani a fost ales stareț al Mănăstirii Cernica, iar la 14 septembrie 1850 a fost numit episcop pentru Eparhia Râmnicului Vâlcei (1850-1867). S-a mutat la Domnul la 11 aprilie 1868 la vârsta de 81 ani. Sinodul Bisericii Ortodoxe Române a hotărât trecerea sa în rândul sfinților la 10 octombrie 1955.

Popescu, Grigore H., pr., „Sfântul Calinic, episcop la Râmnic”, în: *GBis*, XIV (1955), 10-11, p. 596-600.

Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica s-a arătat dreptar turmei sale atât în viața de mănăstire, cât și ca arhiereu, prin fapte bune, fiind pildă credincioșilor cu cuvântul, cu viața, cu dragostea, cu duhul, cu credința și cu curăția. Este ales în 1850 să păstorească Episcopia Râmnicului, înființată de Radu cel Mare (1495-1508) în 1503. Tot în 1850 sunt aleși și: Clement, episcop al Argeșului (1850-1862), Filotei, episcop la Buzău (1850-1862) și Nifon, arhiereul vicar al Mitropoliei, ca arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei. Cuviosul Calinic de la Cernica a fost ctitorul Schitului Frăsinei, singura mănăstire căreia în 1864 nu i-a fost secularizată averea. Articolul de față urmărește activitatea desfășurată de Cuviosul Calinic la Râmnic.

Cocora, Gabriel, pr., „Documente pentru viața Sfântului Calinic, Episcopul Râmnicului”, în: *MitrOlt* XI (1959), 9-12, p. 658-667.

Majoritatea documentelor prezentate în aceste pagini conțin cuvântări prilejuite de alegerea sfântului Calinic în scaunul Episcopal de la Râmnic și dau detalii despre viața și trăirea lui (patru documente). Alte trei acte arată că icoanele de la Episcopia Râmnicului au fost pictate de Gheorghe Tătărescu.

Cocora, Gabriel, pr., „Câteva știri în legătură cu moartea Sfântului Calinic - episcopul Râmnicului”, în: *MitrOlt* XIII (1961), 5-6, p. 378-383.

Autorul oferă știri despre sfântul Calinic în calitate de cărmuitor al Eparhiei Râmnicului și despre evenimentul morții sale. Este prezentat inventarul făcut cu această ocazie.

Stan, Liviu, pr. prof., „Pravila Sfântului Calinic”, în: *MitrOlt* XIV (1962), 3-4, p. 209-223.

Cartea descrisă în studiul de față, din punct de vedere al structurii și al însemnătății istorice, a fost tipărită în 1862 în „Tipografia Kaliniku”. Ea cuprinde 112 pagini de legiuiri.

Ciurea, Al., I., pr. prof., „Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, episcop al Râmnicului și Noului Severin”, în: *MitrOlt XV* (1963), 9-10, p. 667-685.

Biografia sfântului Calinic se referă la viața sa duhovnicească, la alegerea ca episcop la 14 septembrie 1850, la realizările culturale - tipăriturile și îngrijirea Seminarului înființat în 1837 - și gospodărești, precum și la demersurile făcute pentru reînnoirea catedralei.

Dudu, V., „Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica”, în: *MitrOlt XVI* (1964), 5-6, p. 464-468.

Sunt redată însemnările ce cuprind date biografice despre sfântul Calinic, pe care tânărul Dumitru Antonescu le-a făcut pe o carte de muzică - un „Heruvico-Chinonicar” de Anton Pann.

Brădulescu, Victor, „Câteva știri despre Sfântul Calinic, Episcop al Râmnicului”, în: *MitrOlt XVI* (1964), 5-6, p. 468-471.

Între câteva știri despre sfântul Calinic, aflăm informații și despre schimonahia Safta Brâncoveanu.

Cocora, Gabriel, pr., „Din grijile Sfântului Calinic pentru Schitul Frăsinei”, în: *MitrOlt XVI* (1964), 7-8, p. 612-616.

Schitul Frăsinei este atestat documentar în secolul al XVIII-lea. A fost rectorit de Sfântul Calinic, între anii 1860-1863. Se prezintă o corespondență din 1864 între Sfântul Calinic și autorități, din care aflăm că schitul a fost ridicat pentru prima dată în 1857, nu 1859, și că rectorirea a început în 1859, nu în 1860.

Marina, Eugen, magistrand, „Contribuție la cunoașterea operei canonice a Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica”, în: *BORom LXXXIII* (1965), 5-6, p. 533-558.

Între sfinții români cinstiți de credincioșii ortodocși, este și Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, fost episcop al Râmnicului Noul Severin a cărui canonizare s-a făcut la 23 octombrie 1955.

Se intenționează realizarea unei scurte biografii a Sfântului Ierarh, insistându-se pe latura operei canonice care constituie o dovadă în plus a vredniciei lui, care l-a ridicat în rândul sfinților.

S-a născut la 7 octombrie 1787, în București, iar în 1807 a intrat în Mănăstirea Cernica unde, făcând dovada chemării sale, în 1808, cuviosul Timotei, starețul mănăstirii, îl tunde în monahism schimbându-i numele din Constantin în Calinic. Câteva luni mai târziu este hirotonit ierodiacon, iar la 13 februarie 1813 este hirotonit ieromonah. La 20 septembrie 1815 a fost hirotonit duhovnic de însuși mitropolitul Nectarie, iar la 14 decembrie 1818 este ales stareț la Mănăstirea Cernica.

După ce termină construcția bisericii Sfântul Nicolae, înzestrând-o cu toate cele de trebuință, la 9 aprilie 1820, mitropolitul Dionisie Lupu l-a cinstit cu vrednicia de arhimandrit. În timpul stăreției lui la Cernica se remarcă prin construirea unei

bisericii la Cernica, cu hramul Sfântul Gheorghe și a alteia, la Mănăstirea Pasărea. La 14 septembrie 1850, arhimandritul Calinic de la Cernica a fost ales în scaunul de episcop al Râmnicului Noul Severin, în timpul domnului Barbu Dimitrie Știrbei (1849-1856), unde a păstorit până în 1860, retrăgându-se la Cernica; în același an a trecut la cele veșnice.

Sfântul Calinic s-a remarcat printr-o bogată activitate cărturărească, atât în vremea cât a fost stareț la Cernica, dar mai ales atunci când a fost episcop de Râmnicul Noul Severin. Din scrierile de la Cernica, care arată preocuparea sfântului pentru buna trăire a vieții mănăstirești se amintesc: „Plângerea smeritului ieromonah Calinic, starețul Sfintei mănăstiri Cernichi”, scrisă în versuri (1822); „Diata” din 1860; „Povățuirile scrise de starețul Calinic pentru monahii de la Cernica”, cuprinzând 37 de capitole. Activitatea de cărturar, ca episcop, este mai bogată și datorită înființării tipografiei episcopale.

Dintre lucrările sale, de importanță mai mare sunt cele cu caracter canonic, cum urmează:

A) „Manual de pravilă bisericească sau culegere din canoanele Sf. Apostoli și dintr-ale Sfintelor Soboare precum și din cele cuprinse în pravila bisericească veche, rostul principal a lucrării fiind de fi cunoscute legile bisericești.” Se face o prezentare sumară a conținutului manualului care cuprinde două părți generale: partea I „Asupra ierarhiei preoțești” cu două capitole: a) Despre preoți și monahi; b) Partea judecătorească; partea a II-a se ocupă la diferite pricini referitoare la căsnicie în patru capitole: a) Canoane pentru căsnicii; b) Despre despărțiri; c) Urmări la pricinile de despărțire; d) Amestecarea sângelui.

Manualul se încheie cu o parte oficială de „Instrucțiuni pentru toți preoții bisericilor”.

B) „Pastorală Sfântului Calinic către protopopi și preoți de orașe și de sate” (28 ianuarie 1863), lucrare prin care sfântul îi sfătuiește pe preoți și protopopi să fie ascultători și supuși față de toate legile bisericești

C) „Învățătură către preoți și diaconi” (Râmnicu-Vâlci, 1865) lucrare tipărită în românește, tradusă din sârbește și grecește, doar prefața aparținând Sfântului Calinic. Cartea prezintă interes din punct de vedere liturgico-canonic, fiindcă se dau norme privitoare la diferite situații în care sunt puși preoții și diaconii.

D) „Pravila călugărească a Sfântului Calinic” sau „Povățuirile starețului Calinic pentru monahii de la Cernica” se referă la buna viațuire a celor ce s-au adunat la Mănăstirea Cernica, îndemnându-i cu dragoste, pace, unire, ascultare, omenie, răbdare, tăierea vocii și mulțumire întru toate. Acestea sunt structurate în două părți: „Reguli privitoare la viața de mănăstire” și „Reguli privitoare la diferite aspecte ale vieții și relațiilor monahilor cu lumea din afară.”

Autorul prezintă apoi regulile Sfântului Calinic cu observațiile necesare:

- a) Reguli cu privire la participarea monahilor la slujbe în biserică.
- b) Rânduielei privitoare la post și înfrânare.
- c) Rânduielei privitoare la ascultarea și neascultarea monahală.
- d) Rânduielei privitoare la bunăcuviință și limbuție.
- e) Rânduielei pentru evitarea și osândirea furtului.

f) Elemente din celelalte scrieri, îndemnuri și însemnări.

Păsculescu-Orlea, Em., pr., „Stabilirea unui adevăr în legătură cu Sfântul Calinic de la Cernica”, în: *GBis*, XXVI (1967), 3-4, p. 348-365.

Articol în care autorul dovedește că pretinsa afurisanie a Sfântului Calinic de la Cernica, făcută actorilor din Craiova, datată în 1850, este falsă.

† **Iustinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**, „O sută de ani de la mutarea către Domnul a Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica”, în: *BORom* LXXXVI (1968), 3-5, p. 347-352.

Articolul de față reproduce cuvântarea rostită în ziua de 17 aprilie 1968 la sedința comemorativă a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de patriarhul Iustinian cu prilejul trecerii a o sută de ani de la moartea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, episcopul Râmnicului.

Născut la București la 7 octombrie 1787, Constantin Antonescu a intrat în Mănăstirea Cernica în 1807, călugărindu-se după un an cu numele de Calinic, iar la 14 decembrie 1818 este ales stareț, cărmuind 32 de ani obștea cernicană. La 15 septembrie 1850 este numit episcop de Râmnic și hirotonit ca arhiepiscop titular la 26 octombrie 1850 în Mitropolia din București de mitropolitul Nifon, înconjurat de arhiepiscopii titulari Agapie, Atanasie și Timotei. Primind gramata de înscăunare dată de mitropolitul Nifon, Calinic pleacă la Craiova unde era reședința Episcopiei, fiindcă cea de la Râmnic arsese în 1847. Înscăunarea s-a făcut la 26 noiembrie 1850 în biserica Sfântul Dumitru, unde a ținut o cuvântare plină de smerenie și de patriotism.

Episcopia Râmnicului se întindea atunci peste întreg pământul Olteniei, fiind vacantă de peste zece ani și ajungând din această cauză într-o stare deplorabilă. Luând cunoștință de starea de lucru existentă, Sfântul a dispus rânduirea de noi arhiepiscopii, a redeschis în 1851 Seminarul Eparhial la Mănăstirea Bucovăț, lângă Craiova, a căutat să impună tuturor respect față de preoțime, căreia i-a trasat norme de conduită, a reînviat vechile tradiții ale monahismului românesc și a cerut protopopilor să cerceteze pe cei ce trăiesc necununați.

Călugăr ascet, el nu s-a putut împăca cu zgomotul capitalei Olteniei și, în 1854, s-a dus la Râmnic, refăcând totul, cu ajutor de la domnie, de la credincioși și cu propriile jertfe. A refăcut casele arhiepiscopice, biserica episcopală, zidită de meșterul Costache și zugrăvită din nou de Gheorghe Tattarescu. A refăcut Seminarul, casele de lângă Bolniță, toate fiind terminate la 3 noiembrie 1856, când s-a sfințit biserica. I-a ajutat mult pe tinerii absolvenți ai Seminarului și după ce au fost hirotoniți, cu bani și cărți, sfătuindu-i cum să se comporte în societate. Cu mijloacele sale a înființat în 1860, la Râmnic, o tipografie proprie, unde a tipărit cărți de slujbă și de învățătură bisericească, iar în 1867 a donat-o orașului cu obligația ca jumătate din venitul ei să se dea pentru întreținerea școlilor din Râmnic iar cealaltă jumătate pentru întreținerea schitului Frăsinei, pe care l-a restaurat din temelie în 1859-1864, statornicind în el pravila athonită și obținând, în 1864, de la Al. I. Cuza, scoaterea lui de la programul de secularizare.

A reparat Schitul Popânzălești, exemplul său fiind urmat în eparhie și de alți credincioși animați de sentimentul religios. Sfântul Calinic a activat și în politică, făcând parte ca deputat din partea clerului oltean, din Divanul Ad-hoc în 1857 și din Adunarea Electivă a Munteniei, care l-a ales pe Cuza domnitor, susținându-l pe acesta în multe din reformele sale, dar mâhnindu-se de reformele ce priveau Biserica. Domnitorul Al. I. Cuza l-a stimat și l-a apreciat mult. Bolnav, se retrage la Cernica, unde mai trăiește un an, murind la 11 aprilie 1868 și fiind înmormântat în tinda bisericii Sfântul Gheorghe.

Episcopul Calinic a fost canonizat la 23 octombrie 1955, cu zi de prăznuire la 11 aprilie, iar sfințele sale moaște se păstrează în biserica de la Cernica, ctitoria sa. Datorită darurilor lui Dumnezeu cu care a fost înzestrat, poporul a văzut în el încă din timpul vieții lui un Sfânt.

Serbănescu, Nicolae, preot, „Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, episcopul Râmnicului 1868-11 aprilie-1968”, în *BORom* LXXXVI (1968), 3-5, p. 353-395.

La 11 aprilie 1968 s-au împlinit 100 de ani de la moartea Sfântului Calinic, episcopul Râmnicului, care s-a remarcat prin sfințenia vieții și prin blândețea sufletului. Născut în București din părinți români la 7 octombrie 1787, Constantin Antonescu era din neam boieresc, părinții săi Antonie și Floarea având multe legături cu familiile de seamă din București. Nașa sa de botez a fost Lucsandra Văcărescu, mama poetului Ienăchiță Văcărescu. Mama lui s-a călugărit spre sfârșitul vieții la Mănăstirea Pasărea, luând numele de Filofteia și a murit la 8 noiembrie 1833. Fratele mai mare, preot de mir la început, s-a călugărit cu numele de Acachie la Cernica, fiind urmat de Sfântul Calinic iar despre alți doi frați mai mici nu se cunosc date.

Făcând parte dintr-o familie înstărită, Sfântul Calinic a beneficiat de învățătură, studiind pe lângă științe și limba greacă, citind Ceaslovul și Psaltirea. Este posibil ca în copilărie, Sfântul, împreună cu evlavioasa lui mamă, să fi mers la Mănăstirea Cernica, unde să fi rămas impresionat de viața duhovnicească a starețului Gheorghe și a ucenicilor săi. Această impresie și chemarea sa lăuntrică l-au determinat ca, la 18 martie 1807, să intre în această mănăstire unde starețul Timotei l-a dat sub ascultare iscusitului duhovnic Pimen. Înaintând repede la viața duhovnicească va fi călugărit la 12 noiembrie 1808, schimbându-i-se numele în Calinic, iar în 3 decembrie 1808 va fi hirotonit diacon în biserica Sfântul Nicolae de la Cernica, de mitropolitul bulgar Sofronie (de Vrața), refugiat la București.

În 1812, împreună cu duhovnicul său Pimen, face o călătorie în Moldova, pentru a strânge ajutoare, deoarece biserica fusese afectată de cutremurul din 1802 și cunoaște astfel osteneala cărturărească și tipografică a mitropolitului Veniamin Costachi, retras la Mănăstirea Neamț. La 8 februarie 1813, a fost hirotonit preot în biserica din Mahalaua Batiștii, în București, de arhierul Dionisie Lupul Sevastiis, iar la 20 septembrie 1813, a fost hirotesit duhovnic de mitropolitul țării, Nectarie. Fiind bătrân, noul stareț Dorotei îl trimite la Sfântul Munte pentru a-l chema pe părintele Pimen la conducerea obștei cernicane și astfel, un an, Sfântul Calinic a trăit în „Grădina Maicii Domnului”. După moartea lui Dorotei, a fost ales stareț Calinic, la 14 decembrie 1818, fapt ce nu l-a supărat pe părintele Pimen, acesta rămânându-i

duhovnic. Sfântul Calinc a condus cu vrednicie mănăstirea peste trei decenii iar mitropolitul Dionisie Lupul l-a hirotesit personal la 9 aprilie 1820 în demnitatea de arhimandrit. Ca stareț, a pus rânduială între viețuitori, a îmbogățit zestrea mănăstirii, pe care a scos-o din starea de închinare față de Mitropolie, a zidit biserica Sfântul Gheorghe și alte clădiri, a înființat o bibliotecă și altele.

S-a despărțit cu greu de chinovia sa în toamna anului 1850, ca episcop la Craiova, deși vrednicia de mitropolit a refuzat-o. Ofisul domnului Barbu Știrbei din septembrie 1850, spune că toate cele patru scaune episcopale ale Țării Românești erau fără arhipăstori și solicită alegeri pentru conducerea Bisericii. Mitropolit a fost ales Nifon Sevastius, Calinic a fost numit episcop la Râmnic și Climent episcop la Argeș, la 15 septembrie 1850. Înstaurarea făcută de domnul Știrbei la 17 septembrie 1850 era înainte de a fi fost numit arhiereu, hirotonire săvârșită la 26 octombrie 1850 de mitropolitul Nifon. La 7 noiembrie 1850 acesta i-a întocmit gramata de înscăunare apoi, după o emoționantă despărțire de cei 354 de viețuitori de la Cernica, Sfântul a plecat la Craiova, unde era reședința Episcopiei Râmnicului. Duminică, 26 noiembrie 1850, în biserica Episcopiei, după Sfânta Liturghie s-a oficiat înscăunarea, urmată de o cuvântare a noului arhiereu titular.

Fiind arsă în 27 martie 1847, reședința Episcopiei de la Râmnic s-a mutat la Craiova și timp de 10 ani n-a avut conducător. Pentru a-și cunoaște Eparhia, Sfântul a făcut dese vizite canonice, rânduind noi protoierei, redeschizând Seminarul, înființând o tipografie, reparând biserici, mănăstiri și Centrul Eparhial de la Râmnic. A readus Episcopia la Râmnic, îngrijindu-se de toate obligațiile sale ca vlădică, îndemnând preoții și credincioșii la o viețuire curată. Monah de vocație, crescut în duhul călugăresc al stareților Paisie și Gheorghe, Sfântul Calinic, ca stareț și episcop, a îndrumat cinul monahal, ridicându-i nivelul spiritual.

Ca stareț la Cernica, a întocmit „Povățuirii pentru monahi”, păstrate în copii din 1842, cuprinzând 37 de capitole în care enumeră îndatoririle monahilor, greșelile în care pot cădea călugării, pentru care sunt prevăzute pedepse, mai ales corporale, îndrumări de viețuire monahală, model pentru cei din lume și sfaturi pentru stareți. Sfântul Calinic a căutat să impună tuturor respect față de preoții de mir, să le ridice nivelul cultural și moral, să le îmbunătățească starea materială, să le tipărească și cărți necesare slujbelor și rânduielilor bisericesti, să-i îndrume spre școală. În Eparhia Râmnicului exista încă din 1837 un seminar până în 1847, când a ars și a fost mutat la Craiova, la Mănăstirea Bucovăț. Sfântul Calinic reînființează Seminarul la 20 mai 1851, mărinind numărul seminariștilor, dar condiționând admiterea elevilor. Mutându-se Episcopia la Râmnic, în 1854, Seminarul va fi adus în acest oraș în 1856, având clădire proprie, iar episcopul s-a îngrijit de întreținerea elevilor, de cărți și de materialul didactic necesar. Înființând în 1860 o tipografie la Râmnic, el publică în 1861 „Aghiazmatarul”, „Datoriile preoților”, „Slujba Sfintei Învieri din Duminica Paștilor”, „Manualul de pravilă bisericească”, iar în 1862 „Mineele”, urmate în 1863-1865 de „Pastorală”, „Carte folositoare pentru suflet”, „Evanghelia”, „Octoihul” și altele. În 1867, donează tipografia primăriei orașănești cu condiția ca jumătate din venit să fie folosit pentru întreținerea școlii, elevilor și studenților nevoiași, iar

cealaltă jumătate pentru întreținerea schitului Frăsinei, clădit din temelie în 1859 de episcopul Calinic, cu mijloace personale.

Ucenicul și biograful său, arhimandritul Anastasie Baldovin, mărturisește că Sfântul Calinic a făcut șapte biserici mari și trei paraclise, dintre care amintim: bisericile Sfântul Gheorghe și Sfântul Nicolae de la Crenica, biserica episcopală din Râmnic, schitul Frăsinei, cu rânduială atonită și salvat de secularizarea lui Cuza, biserica Mănăstirii Pasărea, Schitul Popânzălești, biserica din Câmpina și biserici sătești. A restaurat mănăstirile Arnota, Bistrița, Tismana, Jitianul și altele. Păstrarea în bună stare a monumentelor religioase ale țării era o acțiune de suflet a ierarhului.

Din patriotism va insera în „Mineiele” sale prefețele la aceste cărți de slujbă ale înaintașilor Chesarie (1773-1780) și Filaret (1780-1782), în care se amintește de daci, geți și râmleni și de unele personalități ale istoriei noastre. Sfântul Calinic cere să se vorbească într-o limbă curat românească, să ne iubim țara și neamul, iar moștenitorii tronului țării unite să fie ortodocși. În calitate de episcop, a participat la ședințele Divanului Ad-hoc, ca deputat din partea clerului oltean, în 1857 și a înaintat un memoriu mitropolitului Nifon, președintele Adunării Ad-hoc, prin care solicita ca marile puteri să accepte cele patru dorințe ale națiunii. Printr-o circulară adresată protopopilor și egumenilor, episcopul le cerea să facă în toate bisericile rugăciuni pentru unirea românilor într-un singur stat, el făcând parte din Adunarea Electivă a Țării Românești și semnând un act prin care toți deputații se obligau să voteze pe colonelul Cuza.

Iubitor de carte, Calinic cernicanul a citit mereu și a scris câteva lucrări: „Cronică asupra întâmplărilor din 1821”, „Istorie a Mănăstirii Cernica”, două mici îndreptare duhovnicești „Despre cum trebuie să petrecem în casa lui Dumnezeu” și „Rânduiala sfințirii pâinii de obște”, o „Plângere” și altele. Cărțile sfinte adunate în viața sa le-a donat Mănăstirii Cernica sau Episcopiei din Râmnic. Dar episcopul Calinic a rămas în amintirea urmașilor prin viața lui sfântă, prin milostenia și smerenia sa, prin nevoințele la care își supunea trupul ca să-și mântuiască sufletul, prin darurile cu care Dumnezeu l-a înzestrat: înainte vederea, vindecarea bolilor, cunoașterea gândurilor. De aceea a fost apreciat din timpul vieții, fiind considerat Sfânt, autorul articolului citând câteva dintre aprecierile contemporanilor săi. Scriindu-și testamentul încă din 1857 și refăcându-l în 1860 și 1866, Sfântul Calinic menționează că doar sărăcia călugărească și cărțile sfinte sunt singura sa avere și roagă să fie înmormântat la Cernica sau la biserica Sfântul Nicolae. Fiind bolnav, deși nu i s-a aprobat retragerea din fruntea Episcopiei, Sfântul s-a reîntors la Cernica la 24 mai 1867, lăsând conducerea Eparhiei pe seama arhimandritului Grigorie. Demisia pe care a cerut-o n-a fost aprobată, după afirmațiile monahului Casian. Din scrisorile sale adresate arhimandritului Grigorie reiese grija sa pentru administrarea Episcopiei, cu dispoziții clare pentru rezolvarea problemelor, grijă ce a purtat-o pe umerii săi bolnavi până la moarte, la 11 aprilie 1868, fiind înmormântat în tinda bisericii Sfântul Gheorghe de la Cernica. La 23 octombrie 1955, a fost canonizat devenind solul rugător al românilor către Bunul Dumnezeu în ceata sfinților.

Iscru, D. G., „O facere de bine a Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica”, în: *BORom LXXXVI* (1968), 3-5, p. 396-397.

Legea din 1833, care organiza pentru prima dată învățământul public în limba română, dar numai în reședințele de județ, trecea învățământul de la sate în seama cântăreților de la biserici, aceștia urmărind a fi retribuiți de săteni. În 1834 se votează și legea de înființare a Seminarelor din Țara Românească. Dezinteresul puternicilor zilei, sărăcia sătenilor, lipsa unor cadre pregătite să lumineze satele au contribuit la neimplementarea legii din 1833, până în 1838, când a început o acțiune organizată pe plan central, meritul principal avându-l Petrache Poenaru.

Nefiind subvenționată de Stat, școala trebuia întreținută de locuitorii satelor, care solicitau ajutor moșierilor, dar puțini făceau acte filantropice. Arhimandritul Calinic de la Cernica, cunoscând nevoile și greutățile locuitorilor din satul mănăstirii, a hotărât înființarea, într-o clădire a Mănăstirii Cernica, a unei școli, pe cheltuiala mănăstirii, scutind sătenii de orice contribuție. Conducerea județului Ilfov a aprobat propunerea starețului. Fapta lui rămâne meritorie, deoarece în județ, până în 1844, exista un dezinteres total față de școala sătească.

Articolul cuprinde o anexă în care este redată adresa arhimandritului Calinic, din 19 februarie 1847, către Departamentul oficial, pentru a obține aprobarea înființării școlii în satul Moara Cernicăi, cu cheltuiala mănăstirii.

Bulat, G. T., prof., „Tipografia și tipăriturile Sfântului Ierarh Kallinik de la Cernica”, în: *BORom LXXXVI* (1968), 3-5, p. 398-409.

Din testamentul Sfântului Calinic, în care mărturisește că singura sa avere sunt cărțile sfinte, din corespondența sa cu mitropolitul Nifon, în legătură cu tipărirea „Mineielor” și din activitatea sa de stareț și episcop, observăm o permanentă preocupare pentru tipărirea de cărți și de difuzare a literaturii duhovnicești. În 1842, pune să se tipărească în tipografia Eliade „Rânduiala tunderii chipului monahicesc”, în 1853 cere „Mineiele” la tipografia Mitropoliei din București, în 1852 a tipărit „Carte folositoare de suflet”, iar la alte tipografii, în 1856, scoate „Panahida împreună și Litia Mică” și în 1859, „Pravoslavnică mărturisire”.

Ajuns, în 1850, episcop al Râmnicului, pe lângă multe griji și greutăți de a redresa Eparhia, ierarhul Calinic înființează o tipografie cu bani proprii, la Râmnic, în 1860, reînviind faima ei apusă. Astfel, în 30 septembrie 1861, scrie la Sibiu, viitorului mitropolit Andrei Șaguna, trimițându-i două cărți apărute în noua sa tipografie: „Datoriile preoților” și „Aghiasmatar”, iar la 3 noiembrie 1861, într-o scrisoare către același îl recomandă pe protosinghelul Orest, iconomul Episcopiei de Râmnic, care s-a dus la Sibiu să cumpere cele trebuitoare tipografiei. La 26 ianuarie 1867, tiparnița a fost cedată de Sfântul Ierarh orașului Râmnicu Vâlcea.

Dacă tipăriturile românești până la 1830 se găsesc prezentate în lucrarea „Bibliografia veche românească” a lui I. Bianu și ceilalți, după această dată, munca cercetătorilor devine mai grea, fiindcă perioada 1830-1870 este săracă și incomplet prezentată chiar în lucrarea „Bibliografia cronologică română” (1556-1873), a lui D. Iancu. Totuși, cronologic enumerate, tipăriturile Sfântului Calinic, sunt următoarele: în 1861, „Aghiazmatar”, „Slujba Sfintei Învieri din Duminica Paștelui”, „Manual de

pravilă bisericească”, „Datoriile preoților”, „Tipic bisericesc care cuprinde rânduiala Duminicilor stăpânești și a sfinților aleși de peste tot anul”, în 1862 începe marea lucrare a „Mineiilor”, în 1863 o „Pastorală”, în 1865 reeditează cartea din 1852 de la București, „Carte folositoare de suflet”, apoi „Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie” și un „Octoih”.

Studiul de față este o contribuție la „Bibliografa Românească Veche” a cărții cu literă chirilică. Tipografia a fost opera personală a Sfântului Calinic pentru a lumina clerul și lăsându-l moștenire orașului Râmnic, a dorit să ajute prin veniturile acesteia tineretul studios și chinovia sa preferată, Mănăstirea Frăsinei din ținutul Vâlcei. Articolul cuprinde trei anexe referitoare la scopul înființării tipografiei, adresarea către cititori a tipografilor și a ostenitorilor tiparniței, iar ultima anexă surprinde actul de donație al tipografiei către orașul Râmnicu Vâlcea.

Ș., I. N., „Casa memorială a Sfântului Ierarh Calinic din Mănăstirea Cernica”, în: *BORom* LXXXVI (1968), 3-5, p. 410-415.

La împlinirea unui secol de la moartea sa, la Cernica s-a înființat o „Casă memorială a Sfântului Calinic”, ce a fost construită de acesta când era stareț al mănăstirii și care a fost și locul în care a trecut la cele veșnice.

Așezată în afara cetății, clădirea e alcătuită din demisol și parter, iar paraclisul cu hramul Sfântul Ioan Teologul, pe care l-a avut pentru pravila și rugăciunile Sfântului, nu mai există. În amenajarea ei s-a căutat să se păstreze duhul smereniei ce-l caracteriza pe cel care a locuit în ea, adunându-se câteva din lucrurile ce i-au aparținut, aflate în mănăstire, la Râmnic și la Frăsinei. Autorul articolului descrie camerele locuinței și obiectele ce se află în ele, care (re)crează atmosfera primei jumătăți a secolului al XIX-lea și a locului de sfințenie, în care se află Casa memorială.

În salon este organizat muzeul, ale cărui exponate ilustrează activitatea culturală a Sfântului Ierarh Calinic, cea de susținător al tipăririi și răspândirii de cărți în limba poporului. Sunt expuse cărțile tipărite de acesta la București și Râmnicu Vâlcea. Muzeul mai conține obiecte sfinte ce i-au aparținut episcopului, o mantie arhierescă, două antimise, acte originale și fotocopii, scrisori, acte de la alegerea sa ca episcop de Râmnic, testamentul din 1860, veșminte arhieresti, bedernițe, bastoane, cârja arhierescă, fotografiile reprezentând momente de la slujba de canonizare a Sfântului Calinic și altele. Locul Paraclisului de altă dată este marcat printr-un panou și icoana Sfântului Evanghelist Ioan. O vitrină specială expune literatura despre Sfânt, începând din 1870, când a apărut lucrarea despre mănăstirile Cernica și Căldărușani a monahului Casian Cernicanul, precum și Tomosul Sinodal de canonizare, Acatistul și slujba Sfântului. Pe pereți se află fotografiile reprezentând principalele ctitorii ale Sfântului și chipul său.

Unică în felul ei în țara noastră, această Casă memorială este una dintre realizările Preafericitului Iustinian, fiind inaugurată la 11 aprilie 1968.

Dinu, Natalia, „Viața și activitatea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica”, în: *GBis*, XXVII (1968), 3-4, p. 297-336.

Studiu consistent ce conturează viața și activitatea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica în contextul epocii sale.

Bulat, Toma G., „Sfântul Ierarh *Kallinik* stareț al Mănăstirii Cernica”, în: *GBis*, XXVII (1968), 3-4, p. 337-353.

Se face descrierea complexului monahal al Mănăstirii Cernica și se amintește despre Calinic ca stareț al mănăstirii. Anexa cuprinde un manuscris cu monahii decedați.

Bulat, T. G., prof., „Mărturie documentare cu privire la episcopatul Sf. Calinic al Râmnicului Noul Severin, 1850-1868”, în: *MitrOlt XX* (1968), 3-4, p. 258-280.

Articolul redă testamentul Sfântului Calinic, cuvântul de la întronizarea sa din 26 noiembrie 1850, gramata mitropolitului Nifon de la înscăunarea sfântului și alte documente.

Bulat, Toma G., prof., „Un secol de la moartea Sf. Ierarh Kallinik, fost episcop de Râmnic - Noul Severin”, în: *MitrBan XVIII* (1968), 4-6, p. 307-311.

Apărut cu ocazia împlinirii unui secol de la moartea Sfântului Ierarh Calinic, acest articol prezintă date importante din viața sa, începând cu așezarea sfântului în Mănăstirea Cernica în 1807, la un an de la moartea Cuviosului Gheorghe. După ce a ajuns stareț al mănăstirii, între anii 1818-1850, a adus îmbunătățiri acestui așezământ. În 1850 a fost numit episcop de Râmnic, lucrările săvârșite în această funcție fiind deosebit de importante: a pus în stare de funcționare catedrala, palatul episcopal, Seminarul, bolnița și a înființat, în 1860, tipografia de la Râmnic. Sfântul Calinic a fost canonizat în 1955.

Bulat, T. G., prof., „Documente rămase de la Sf. Episcop Calinic în legătură cu mănăstirile”, în: *MitrOlt XX* (1968), 5-6, p. 415-419.

Documentele prezentate în aceste pagini sunt cele prin care Sfântul Calinic a cerut transformarea metocului de la Popânzălești (Romanțați) în schit de maici, la 30 aprilie 1858, hotărârea de unificare a schitului Frăsinei cu cel al Slătioarelor și altele în legătură cu Mănăstirea Jitianu.

Bulat, T. G., prof., „Documente rămase de la Sf. Episcop Calinic al Râmnicului în legătură cu seminarul eparhial”, în: *MitrOlt XX* (1968), 7-8, p. 568-572.

Seminarul eparhial a fost închis în 1848, iar unul dintre documentele analizate aici este cel din 12 martie 1851, care inaugurează redeschiderea lui. Un act din 1851 anunță condițiile pe care trebuie să le îndeplinească elevii acestei școli. Articolul prezintă și programa Seminarului.

Bălașa, D., pr., „Sfântul Calinic, episcopul Râmnicului și biserica «Sf. Apostoli» din Craiova”, în: *MitrOlt XX* (1968), 9-10, p. 750-751.

Sfântul Calinic a ajutat biserica „Sfinții Apostoli” din Craiova, care a devenit metoc al Episcopiei Râmnicului din 1784.

Braniște, Ene, pr. prof., „Din activitatea Sf. Calinic Cernicanul, episcopul Râmnicului-Noului Severin (1850-1868) în perioada Unirii Principatelor”, în: *GBis*, XXVII (1968), 11-12, p. 1158-1164.

Autorul subliniază rolul activ pe care l-a avut Sfântul Calinic Cernicanul, episcopul Râmnicului-Noului Severin (1850-1868) în perioada Unirii Principatelor. De exemplu, acesta dispune să se facă rugăciuni în toată Eparhia sa, prin intermediul Pastoraliei din 15 aprilie 1857. Sunt evidențiate în articol și alte acțiuni de sprijinire al respectivului moment istoric.

Braniște, Ene, pr. prof., „Aspecte și momente din activitatea Sf. Ierarh Calinic de la Cernica”, în: *GBis*, XXVIII (1969), 1-2, p. 61-73.

Pentru a contura activitatea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, autorul surprinde informații legate de atitudinea acestuia referitoare la evenimentele istorice cuprinzând Revoluția de la 1821 și cea de la 1848, Unirea Principatelor, lupta pentru canonicitate. Este prezentată și intensa lui activitate tipografică.

Petrescu, Victoria Al., „Din activitatea de stareț a Sfântului Ierarh Calinic”, în: *GBis*, XXVIII (1969), 7-8, p. 797-802.

Mănunchi de informații despre viața și activitatea de stareț desfășurată de Sfântul Ierarh Calinic la Mănăstirea Cernica.

Cristescu, Constantin, pr., „O biserică, ctitorie a Sf. Calinic de la Cernica”, în: *GBis*, XXIX (1970), 7-8, p. 965-970.

Consemnarea istoricului bisericii din Parohia Ghergani (Gorgani?), ctitorie a Sfântului Calinic de la Cernica.

Ivan, Iorgu D., prof. dr., „Aspecte canonice în discuția a doi mari ierarhi ortodocși români”, în: *GBis*, XXXIV (1975), 3-4, p. 278-290.

Articolul analizează discuțiile care au avut loc între mitropolitul Andrei Șaguna și episcopul Calinic Râmnicianu, pe baza unor canoane din lucrarea mitropolitului „Elementele dreptului canonic, a bisericii drept credincioase răsăritene, spre întrebuințarea preoțimii, a clerului tânăr și a credincioșilor”. Aceste dezbateri ale celor doi mari ierarhi au avut ca scop păstrarea nealterată a adevărului credinței.

Săvoiu, Em. E., dr., „Date cu privire la opera Sf. Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului”, în: *MitrOlt* XXVII (1975), 3-4, p. 272-275.

Informațiile prezentate au fost luate din „Aghiasmatarul” din 1861. Sunt transcrise în întregime elemente juridice privind condițiile pentru valabilitatea unui testament și a unei foi dotale, de la paginile 230-233. Izvorul acestor elemente este cartea „Capete de poruncă” a mitropolitului Antim Ivireanul, tipărită în 1714 la Râmnic.

IOSIF BOBULESCU (1880-1886)

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Alegerea, învestitura și instalarea P.S. Iosif Bobulescu Episcop de Râmnic Noul Severin”, în: *BORom* V (1880-1881), 4, p. 200-218.

Alegerea lui Iosif Bobulescu a avut loc duminică 30 noiembrie 1880, acesta primind 96 de voturi, iar P.S. Calistrat Orleanu Bârlădeanu 20 de voturi din totalul de 125. În urma rezultatului, Iosif a fost proclamat episcop de Râmnic Noul Severin, după care acesta s-a urcat la tribună, a rostit un discurs spre a-și exprima recunoștința față de cei ce l-au ales.

Ceremonia de investire a avut loc duminică 7 decembrie 1880. Este redat discursul după ce a primit cărja episcopală din mâna lui Carol I și discursul regelui care a încheiat ceremonia de investire.

Instalarea a avut loc în data de 14 decembrie, rostindu-se câte un discurs de către prefectul D. Sinulescu, episcopul vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei, primarul N. Iancovescu, arhimandritul de scaun Hariton Mateescu.

***, „Discurs. Compus și pronunțat de preotul Constantin Ionescu, de la biserica Sfântul Nicolae Ungureni cu ocazia venirii P.S. Episcop al Râmnicului și Noul Severin D.D. Iosif Bobulescu în orașul Craiova la 19 iulie 1882”, în: *BORom* VI (1881-1882), 10, p. 623-624.

Discursul exprimă bucuria deosebită cu care a fost întâmpinat Preasfinția Sa.

C., E., „Viața și activitatea P.S. Iosif Bobulescu, fostul episcop al Râmnicului Noul Severin”, în: *BORom* XIX (1895-1896), 6, p. 319-332.

P.S. Iosif Bobulescu, pe nume de mirean Ion, s-a născut în satul Plopeni din comuna Burdujeni, în 1818, la data de 15 decembrie. Pe părinții săi îi chema Constantin Bobulescu și Maria. Iosif a urmat cursurile Seminarului Mănăstirii Socola, a fost ucenic a lui Filaret Scriban, alături de P.S. Melchisedec al Romanului, P.S. Ghenadie Șendrea, arhimandritul Isaia Teodorescu ș.a.

În 1845, s-a căsătorit cu o nepoată a P.S. Filaret Scriban, numită Pulheria. La 1846 a fost hirotonit preot la o biserică din Botoșani, fiind numit apoi catihet în Botoșani. A fost profesor la Seminarul „Veniamin” din Iași iar în 1857 a rămas văduv. Ca urmare a acestui fapt, a intrat în monahism la Mănăstirea Socola și și-a luat numele de Iosif, după care, în același an, este ridicat la treapta de protosinghel; în 1861 este ridicat la treapta de arhimandrit, iar la 1862 a fost hirotonit arhieru cu titlul Sevastias.

În această nouă calitate de arhieru, a fost partizan al partidei care lupta împotriva necanonicității și a fost numit egumen la Mănăstirea Sfântul Spiridon din Iași. La 1875, devine superior al bisericii Trei Ierarhi, iar la 3 noiembrie 1880 este ales ca episcop al Râmnicului Noul Severin, funcție în care a rămas până în 1886 când, din cauza unei boli, s-a retras.

A fost un om blând și bun. În finalul articolului sunt prezentate câteva acte de binefacere și donații făcute de P.S. Iosif Bobulescu, care a trecut la cele veșnice în 1890, în Botoșani.

GHENADIE ENĂCHESCU (ENĂCEANU) (1886-1897)

Redacțiunea, „Alegerea și investitura P.S. Episcopi de Râmnic, Huși și Dunărea de Jos”, în: *BORom X* (1886-1887), 13, p. 1001-1020.

Pe data de 10 decembrie Colegiul Electoral Bisericesc s-a întrunit în ședință pentru alegerea episcopilor de Huși, Dunărea de Jos și Râmnicului Noul Severin. S-a procedat întâi la alegerea episcopului Dunării de Jos. În finalul ședinței, s-a purces la alegerea noului episcop al Râmnicului Noul-Severin. Din 222 de voturi, P.S. Ghenadie Craioveanu a primit 141 de voturi, devansându-l, astfel, pe contracandidatul său P.S. Calistrat Orleanu care a primit 76 de voturi. Este redată cuvântarea P.S. Ghenadie, rostită îndată ce a fost anunțat rezultatul votului.

În data de 12 decembrie a avut loc ceremonia investirii la Palatul Regal. Sunt prezentate desfășurarea ceremoniei, precum și discursurile care au fost rostite cu această ocazie – discursul P.S. Ghenadie, discursul P.S. Silvestru, discursul P.S. Partenie și discursul regelui Carol I.

***, „Biografia P.S. Episcop al Râmnicului, Noului Severin D. D. Ghenadie”, în: *Menirea Preotului IV* (1893), 5, p. 2-4.

Articolul înfățișează cititorului biografia episcopului Râmnicului, Ghenadie, scrisă la rugămintea d-lui ministru al Cultelor, care dorește ca toți episcopii țării să-și scrie biografia.

***, „Biografia P.S. Episcop al Râmnicului, Noul Severin D. D. Ghenadie”, în: *Menirea Preotului IV* (1893), 8, p. 2-3.

Se prezintă continuarea biografiei P.S. Episcop Ghenadie, prezentată în *Menirea Pretotului IV* (1893), 5, p. 2-4.

***, „Schiță biografică”, în: *Vocea Bisericii I* (1894), 8, p. 2-3. Cu o fotografie.

P.S. Ghenadie episcopul Râmnicului - Noul Severin s-a născut pe data de 6 februarie 1837, în Iași. În toamna anului 1854 a terminat cele patru clase ale Seminarului Veniamin din Mănăstirea Socola. A fost numit de P.S. Filaret Scriban, rectorul institutului, secretar al cancelariei Seminarului și profesor suplinitor. A plecat în 1856 la studii în Atena împreună cu alți tineri, dar, înainte să plece, a fost tuns în monahism, primind numele de Ghenadie. A stat trei ani pe insula Halki, dar a fost nevoit să se retragă din nou la Seminarul „Veniamin”, din cauza secularizării averilor mănăstirești.

În 1860 a devenit ierodiacon și a urmat cursurile Facultăților de Teologie și Litere la Academia din Kiev, de unde s-a întors cu gradul de licențiat. În 1867 a suplinit catedra de limbă elenică la Seminarul din Buzău, de unde a plecat la București, suplinind provizoriu catedra de filozofie de la Seminarul Central, continuând până în 1886, când a fost ales episcop al Râmnicului.

A ajutat la înființarea Tipografiei Cărților Bisericești. Printre operele sale se regăsesc: „Psihologia și Logica”, „Morală și Teodiceia”, „Istoria Filosofiei antice”, ș.a. O scriere importantă e „Iconografia bisericească”.

***, „Cronica bisericească. O prețioasă donațiune”, în: *BORom XX* (1896-1897), 10, p. 1071.

Episcopul Râmnicului Noul Severin, Ghenadie, a donat Facultății de Teologie din București colecția completă a „P.S.B”, seria greacă, „ediția Migne” și „Acta Sanctorum”, ediția Bolondiștilor.

***, „Note biografice ale Episcopului Ghenadie”, în: *Menirea Preotului VII* (1898), 16, p. 2-7.

Articolul reproduce notele biografice despre episcopul Ghenadie, scrise chiar de el, păstrate în dosarul nr. 121-92 al cancelariei Sfintei Episcopii Râmnicu Noul Severin. Aflăm că s-a născut pe 6 februarie 1837, la Iași, tatăl său fiind diacon slujitor la paraclisul domnului Mihail Sturza din Palatul Domnesc. De la vârsta de patru ani, adică din 1841, a început să învețe în casă, apoi la școala diaconului Gheorghe de la Sf. Sava, iar în 1842 a fost dat la școala de la Trei Ierarhi. Din 1848-1854, a urmat patru clase ale Seminarului „Veniamin”; în 1854, P.S. Filaret Scriban l-a așezat ca secretar al cancelariei Seminarului și profesor suplinitor la clasa I de științe. În 1856, la 25 martie, a fost tuns în monahism cu rangul de rasofor în biserica Seminarului și a fost luat sub mantie de P.S. Ieremia Gălățenu, numindu-se Ghenadie. Va pleca apoi la studii în Grecia, la Halki (1856-1857, 1857-1858, 1858-1859).

În 1860 a fost ridicat la treapta de ierodiacon de P.S. Filaret Scriban, iar P.S. Neofit Scriban i-a schimbat numele din Enănescu în Enăceanu. De la 1861 până la 1865 a făcut studiile în Academia orașului Kiev, urmând atât Facultatea de Litere, cât și cea de Teologie. În 1866 se află în București, în 1872, noiembrie 2, mitropolitul Ungrovlahiei Nifon, înființând Seminarul, l-a numit profesor și director al acestei instituții.

În 1874, Sfântul Sinod al Bisericii noastre înființează revista „Biserica Ortodoxă Română”, alegându-l ca unul dintre membrii redactori al acestei foi periodice, apoi devenind președinte și casier al revistei. În 21 noiembrie 1876, mitropolitul primat Calinic l-a ridicat la treapta de ieromonah, la 2 februarie 1877 a fost ridicat la rangul de arhimandrit, iar în 1884 a fost făcut arhiereu.

***, „Vederile drepte ale Episcopului Ghenadie”, în: *Menirea Preotului VII* (1898), 16, p. 7.

Articolul elogiază personalitatea repausatului episcop Ghenadie.

***, „Episcopul Ghenadie ca administrator”, în: *Menirea Preotului VII* (1898), 16, p. 7-9.

Articolul prezintă activitatea administrativă a episcopului Ghenadie, cauzele și efectele multor dispoziții luate de el pentru propășirea Bisericii și îmbunătățirea morală și materială a clerului eparhial.

***, „Scurtă caracteristică a Episcopului Ghenadie”, în: *Menirea Preotului VII* (1898), 16, p. 10-11.

Articolul surprinde dragostea de țară și de Biserică a fostului episcop Ghenadie, accentuând atașamentul său față de cultură.

***, „Un apreciator în arte”, în: *Menirea Preotului VII* (1898), 16, p. 10-11.

Este surprinsă dragostea episcopului Ghenadie față de arte și preocupările pe care le-a avut el în acest sens.

C.,E., „Necrolog. Ghenadie Enăceanu Episcop de Râmnic Noul-Severin înecat din viață la 14 ianuarie 1898”, în: *BORom XXII* (1898-1899), 1, p. 106-114.

Sunt prezentate date despre familia din care provenea Ghenadie, copilăria și studiile Preasfinției sale, activitatea până la alegerea ca episcop al Râmnicului Noul Severin, colaborările cu diferite reviste din țară și din străinătate. Ca episcop al Râmnicului Noul Severin, a restaurat palatul episcopal, a reparat sediul Episcopiei, a restaurat Mănăstirea Govora, a dăruit Facultății de Teologie „Patrologia greacă” completă și „Acta Sanctorum” ș.a. Publicațiile sale cele mai importante în calitate de episcop au fost „Iconografie” și „Studiu asupra tuturor Evangheliilor”.

Dumitrescu, C., pr., „Cestiuni Bisericești”, în: „Apostolul” II (1901), 4-5-6, p. 1.

Principala preocupare a autorului o reprezintă starea bisericii din trecut, finalul conținând prezentarea obiectivelor vieții preoților, dar și a rolului pe care îl are cântarea bisericească în oficierea slujbelor. Ca exemple de predicatori din București, îi avem pe Veniamin Catulescu și Ghenadie fost episcop de Argeș.

***, „Memoria răposatului Episcop Ghenadie al Râmnicului”, în: *Cuvântul Adevărului III* (1905), 22, p. 236-237.

La împlinirea celor șapte ani de la trecerea în lumea dreptilor a episcopului Ghenadie al Râmnicului, se prezintă câteva detalii despre activitatea acestuia, aducându-i-se un omagiu.

Bălășel, Teodor, preot econom, „Episcopul Ghenadie”, în: *Cuvântul Adevărului VI* (1908), 20, p. 175-176.

Articolul conține câteva note biografice ale episcopului Ghenadie, scrise cu ocazia împlinirii a zece ani de la moartea sa. S-a născut pe 6 februarie 1837, în Iași, din părinții - diaconul Nicolae Enăchescu și Maria. Clasele primare le-a învățat acasă, la școala grecească Sf. Sava de la Iași și, ulterior, la Școala Națională de la Trei Ierarhi. În 1848 a intrat la Seminarul „Veniamin”, pe care l-a absolvit în 1854. În 1856 a fost tuns în schima monahală, cu rangul de rasofo, de cătră Filaret Scriban, care dorea să strângă tineri cărturari învățați, cu ajutorul cărora să dea o organizație canonică Bisericii Române.

A fost trimis la studii în Insula Halchi, dar, din cauza secularizării averilor mănăstirilor închinete, viitorul episcop a fost nevoit să vină în țară după trei anii de studii, adică în 1859. Ajuns în țară, a fost profesor la Seminarul Socola până în 1861, de aici a fost trimis de frații Scriban la Academia Spirituală din Kiev, unde a studiat Teologia, Filozofia, Literale. S-a întors în țară în 1865, cu titlul de „Candidat cu

dreptul la Magistru”. În 1865 a fost profesor la Seminarul „Veniamin” din Iași, iar în 1866 a ajuns la București, ca profesor de filozofie la Seminarul „Central”. În 1867, a fost numit profesor suplinitor de limba elenă la Buzău, în 1886 a fost ales episcop de Râmnic. Din 1872 până în 1877 a fost directorul Seminarului Nifon din București, din 1874 până în 1886 a fost membru și președinte al revistei „Biserica Ortodoxă Română”, de la 1882 și până la 1887, director al „Tipografiei cărților bisericești”.

La 1877 a fost ridicat la rangul de arhimandrit în același an a fost decăzut dar în 1881 a fost ridicat, din nou, la rangul de arhimandrit, însă, de data aceasta, mitrofor. În 1881 Ghenadie propune mitropolitului Calinic Miclescu înființarea unei Facultăți de Teologie în București care se deschide legal în 1884, când Ghenadie a fost numit profesor de Istoria bisericească și ales decan al facultății, păstrând aceste funcții până la alegerea ca episcop al Râmnicului. În 1883 este ales arhieru, cu titlul de Craioveanu, iar în 1886, pe 10 decembrie e ales episcop de Râmnic. Pe 27 Ianuarie 1898 trece la cele veșnice, în orașul Neapole din Italia, fiind așezat lângă biserica Bolniței Episcopiei, la cap având o cruce modestă pe care scria: „Ghenadie episcopul Râmnicului. 1886-1897.

Bulat, T. G., „Un episcop al Râmnicului Noul Severin, mare cărturar: Ghenadie Enăchescu”, în: *MitrOlt XVI* (1964), 5-6, p. 373-386.

Acest material biografic despre Ghenadie Enăchescu (sau Enăceanu) cuprinde informații despre activitatea sa cărturărească, desfășurată pe parcursul secolului al XIX-lea. Despre el se menționează că provine dintr-o familie din ținutul Romanului, care se stabilește la Iași. Școala o face la diaconul Gheorghe de la Sf. Sava cu care va învăța foarte bine limba greacă. Urmează apoi Școala Națională de la Trei Ierarhi și Seminarul de la Socola. În 1856 este călugărit. Studiază apoi șapte ani în străinătate. Va păstori între 1886 și 1897. În articol se analizează opera sa publicistică, atât cele din revista „Biserica Ortodoxă Română” cât și alte 22 de articole și manuale școlare.

Marinescu, Florin, „Dragostea de carte a episcopului Ghenadie Enăceanu”, în: *MitrOlt XXVII* (1975), 3-4, p. 275-279.

Ghenadie Enăceanu a fost episcop de Râmnic din 10 decembrie 1886. Cunoștea greaca, slavona, latina, italiana, probabil și germana. La Biblioteca Academiei Naționale se află 1750 de volume cu ștampila cu tuș mov „Ghenadie, episcopul Râmnicului”. Autorul prezintă 35 de cărți în limba română și în alte limbi, din secolele al XVI-lea și al XVII-lea.

GHENADIE GEORGESCU (1909-1912)

† **Ghenadie, Băcăoanu, arhieru**, „Cuvântarea rostită de P.S. Arhieru Ghenadie Băcăoanu în ziua de 23 aprilie 1902, cu ocazia hirotoniei P.S. Sale ca arhieru în catedrala mitropolitană din Iași”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 1, p. 69-72. Cu o fotografie.

Cuvântarea conține mulțumiri adresate de P.S. Ghenadie Băcăoanu, mai întâi lui Dumnezeu, și apoi regelui Carol I, mitropolitului primat al României, mitropolitului Moldovei, ministrului Cultelor, membrilor Sfântului Sinod etc.

G., „Alegerea, investitura și instalarea noilor episcopi”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 1, p. 12-36. Cu două fotografii.

Scaunele episcopilor Râmnicului Noul Severin și a Dunării de Jos au rămas vacante în urma alegerii P.S. Atanasie al Râmnicului ca mitropolit primat și a alegerii P.S. Pimen al Dunării de Jos ca mitropolit al Moldovei. În data de 22 martie 1909, au avut loc alegeri de episcopi pentru aceste două scaune. Mai întâi a fost alegerea episcopului Dunării de Jos. În urma votului, P.S. Nifon Ploieșteanu a primit 128 de voturi, P.S. Meletie Gălățeanu 30 de voturi, iar P.S. Sofronie Craioveanu, un vot, așadar noul episcop al Dunării de Jos a fost ales P.S. Nifon Ploieșteanu.

După aceea s-a trecut la alegerea episcopului Râmnicului Noul Severin. Din totalul celor 149 de voturi, P.S. Ghenadie Băcăoanu a primit 147, devenind astfel noul episcop al Eparhiei Râmnicului. Autorul articolului, după relatarea acestora, reproduce cuvântările rostite de cei doi ierarhi imediat ce s-au anunțat rezultatele alegerilor – cuvântarea P.S. Nifon al Dunării de Jos, în care arată că cele trei coordonate ale păstoririi sale vor fi Patria, Biserica și Coroana și cuvântarea P.S. Ghenadie al Râmnicului în care spune, printre altele, că în păstoria sa își va îndrepta atenția asupra populației rurale.

În data de 24 martie 1909 a avut loc ceremonia de învestire a celor doi ierarhi. Autorul articolului relatează desfășurarea acestei ceremonii și reproduce atât discursurile rostite de cei doi ierarhi P.S. Nifon al Dunării de Jos și P.S. Ghenadie al Râmnicului, cât și cel al regelui Carol I.

La 26 martie 1909, a avut loc ceremonia de instalare a P.S. Ghenadie ca episcop al Râmnicului Noul Severin. Este descrisă festivitatea și sunt reproduse cuvântările rostite cu această ocazie de: P.S. Ghenadie al Râmnicului, revizorul ecleziastic pr. Filip, Petru Gârboviceanu. Tot la 26 martie 1909 a avut loc și ceremonia de instalare a P.S. Nifon ca episcop al Dunării de Jos. Se prezintă această ceremonie și este reprodus discursul rostit P.S. Nifon cu această ocazie.

***, Cronică, „Alegerea noilor episcopi”, în: *Candela XXVIII* (1909), 5, p. 324-326.

Sunt consemnate informații referitoare la alegerea episcopilor Dunării de Jos și ai Râmnicului Noul Severin. P.S. Ghenadie Băcăoanu a fost ales în scaunul eparhiei Râmnicului Noul Severin, cu 149 voturi. Acesta a fost licențiat în teologie, a fost profesor de religie, superior al Capelei Române din Paris și, în cele din urmă, a devenit vicar al Sf. Mitropolii din Iași.

***, „Cronică”, în: *Candela XXXL* (1912), 12, p. 667-668.

Este consemnat decesul P.S. Ghenadie al Râmnicului Noului Severin, la 23 noiembrie 1912, după o lungă suferință. A fost profesor de religie și superior al bisericii române din Paris. La 22 aprilie 1892 a fost hirotonit arhieru cu titlul de Băcăoanu și numit vicar al Mitropoliei Moldovei, iar în 1909 a devenit episcop al Râmnicului.

***, „Necrolog”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 8, p. 839.

P.S. Ghenadie Georgescu, episcopul Râmnicului Noul Severin, a trecut la cele veșnice la 23 noiembrie 1912 și a fost înmormântat la 25 noiembrie în cimitirul Belu din capitală.

P. G., „Moartea P.S. Ghenadie Georgescu Episcopul Râmnicului”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 9, p. 848-862. Cu o fotografie.

La 23 noiembrie 1912, P.S. Ghenadie al Râmnicului a trecut la Domnul, iar două zile mai târziu a fost îngropat în cimitirul Belu din București. Este prezentată desfășurarea înmormântării P.S. Ghenadie și sunt reproduse discursurile rostite cu această ocazie de următorii: P.S. Evghenie Humulescu Piteșteanu, C. Disescu, P.S. Sofronie Craioveanu, P.S. Vartolomeu Băcăoanu și Ec. Partenie.

În final sunt prezentate câteva date biografice despre defunct: s-a născut în satul Petreștii de Sus din Dâmbovița, a terminat Seminarul „Central” din București, iar în 1876 a fost hirotonit preot. A funcționat ca profesor de religie la liceul Mihai Viteazu și, după aceea, între anii 1896-1902, a fost superior al Capelei Române din Paris. În 1902 a fost ales arhiepiscop cu titlul Băcăoanu și a fost numit vicar al Mitropoliei Moldovei și egumen al Mănăstirii Sf. Spiridon din Iași. Pe data de 22 martie 1909 a fost ales episcop al Râmnicului.

ANTIM PETRESCU (1918-1919)

G., „Cei trei tineri arhieriei (continuare)”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 3, p. 255-261.

A se vedea articolul din *BORom* XXXVI (1912-1913), 2, p. 111-126.

În data de 23 aprilie 1912, în catedrala Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Antim Petrescu a fost hirotonit ca arhiepiscop cu titlul Botoșăneanu. Este reprodusă cuvântarea rostită de P.S. Antim cu această ocazie ce are ca temă principală „Demnitățile arhiericești” și este prezentată o scurtă biografie a sa.

P.S. Antim – s-a născut în 1875, în comuna Păușești-Măglași din Vâlcea, a absolvit Seminarul din Vâlcea și pe cel din București iar în 1898 a fost hirotonit ca diacon pe seama Mănăstirii Dintr-un lemn.

A urmat cursurile Facultății de Teologie din București și în 1903 a fost hirotonit preot. Va intra în monahism la 23 martie 1912, în Mănăstirea Neamț și șase zile mai târziu va fi ridicat la rangul de arhimandrit.

A publicat următoarele lucrări: „Epistola către Diognet. Studiu patristic”, „Fericitul Augustin”, „Din isprăvile papistășismului. Inchiziția”, „Coșulețul cu flori”, „Cu Iisus pe drumul către Golgota”.

ALEXE ȘERBAN CRAIOVEANU (1919-1920 ca locțiitor)

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Arhiepiscopul Alexe Șerban Craioveanu”, în: *BORom* XL (1921-1922), 6, p. 462.

După trecerea la cele veșnice a episcopului Antim Petrescu, Episcopia Râmnicului a fost condusă de vicarul ei, arhiepiscopul Alexe Șerban Craioveanu. Acesta

nu a păstorit mult, deoarece s-a îmbolnăvit și a plecat la Iași, unde a trecut la cele veșnice în 1921.

SOFRONIE VULPESCU (1913-1918)

B., „Arhiereul Sofronie Vulpescu”, în *Consolatorul* III (1900), 4, p. 51-54. Cu o fotografie.

Articolul descrie viața arhiereului Sofronie Vulpescu Craioveanul. Acesta s-a născut în 1856, în comuna Lupșanul din județul Ialomița, fiind fiu de preot. A absolvit școala primară în orașul Călărași, apoi a învățat la Seminarul „Nifon” din București, terminând în 1877 clasa a V-a la Sf. Sava. La 6 decembrie 1878 s-a căsătorit. La 24 și 25 martie 1879 a fost hirotonit diacon și preot.

Din 1879 până în 1886 este învățător în satul natal pentru ca apoi să fie paroh și subprotoereu în Borcea până la 1889. La 4 martie 1882 rămâne văduv și reia cursurile superioare la Seminarul „Central” din București în 1890, pe care le absolvă în 1893, după care în noiembrie îmbrățișează schima monahală în Mănăstirea Cernica. Atrage atenția mitropolitului Ghenadie, care îl numește în 1893 preot al catedralei mitropolitane a Ungrovlahiei. La 14 aprilie 1897 primește gradul academic de licențiat în teologie, cu teza „Voința liberă a omului ca principiu al acțiunii morale”.

Este hirotonit ca arhiereu la 18 mai în Biserica catedrală a Mitropoliei Ungrovlahiei din București, la slujbă participând și regele. A publicat „Scepticismul lui Kant”, „Studiu istoric după manuscriptele coptice a Sinodului de la Nicea și Alexandria”, „Constantin și Elena”, „Sf. Ilie Tesvitanu”, „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul”, „Nașterea și Adormirea Maicei Domnului”.

Articolul este încheiat cu un discurs al arhiereului Sofronie Vulpescu Craioveanu, pronunțat în palatul mitropolitan cu ocazia sfințirii sale în arhiereu.

G., „Cronica bisericească. Un nou arhiereu”, în: *BORom* XXIV (1900-1901), 2, p. 224-226.

Datorită faptului că locul de arhiereu cu titlul de „Craioveanu” a rămas liber, prin alegerea P.S. Gherasim Timuș ca episcop al Romanului, au fost desemnați trei candidați pentru a-l ocupa. Cel care a fost ales se numește Sofronie Vulpescu și este originar din județul Ialomița, a fost preot de țară, a rămas văduv și a venit în București unde a urmat cursurile Seminarului „Central” și a absolvit Facultatea de Teologie. Sofronie Vulpescu a fost hirotonit arhiereu la data de 18 mai 1900, în Mitropolia din București, prilej cu care a rostit o cuvântare redată în articol.

G., „Literatura religioasă”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 8, p. 950-951. Recenzii.

A treia recenzie din articol face referire la lucrarea „Noul Testament partea întâi: Evangheliile cu introduceri și orânduire a se putea citi zilnic” de arhiereul Sofronie Craioveanu, locotenent al Eparhiei Râmnicului Noul Severin, București, 1909 – lucrare ce cuprinde un studiu asupra Sfintei Tradiții și asupra Evangheliilor.

G., „P.S. Sofronie Episcopul Râmnicului Noul-Severin. Alegerea și investirea”, în: *BORom XXXVII* (1913-1914), 2, p. 150-160.

La 5 mai 1913, a avut loc alegerea episcopului Râmnicului Noul Severin. În urma votului, P.S. Sofronie (Vulpescu) Craioveanu a primit 124 de voturi și a fost desemnat ca episcop titular al acestei eparhii. Contracandidații săi au fost: P.S. Teofil care a primit 30 de voturi, P.S. Meletie, care a primit 25 de voturi, P.S. Safirin, care a primit nouă voturi, P.S. Bartolomeu care a primit 5 voturi și P.S. Calistrat, care a primit un vot.

După aceea este reprodusă cuvântarea rostită de noul ales îndată după anunțarea rezultatului votului. Se prezintă apoi desfășurarea ceremoniei de investire ce a avut loc la data de 7 mai. În finalul articolului, găsim redat discursul regelui Carol I rostită la ceremonia de investire și cuvântările rostite de P.S. Sofronie cu aceeași ocazie.

G., „Instalarea P.S. Sofronie Episcopul Râmnicului Noul Severin”, în: *BORom XXXVII* (1913-1914), 3, p. 254-264.

La data de 16 iunie 1913, a avut loc instalarea P.S. Sofronie Vulpescu ca episcop al Râmnicului Noul Severin. Este descrisă pe scurt această ceremonie și sunt reproduse cuvântările rostite de P.S. Sofronie – în care prezintă coordonatele păstoririi sale – și cea rostită de C. Disescu, ministrul Cultelor, – referitoare la misiunea ierarhului și la criza din biserică.

***, „Cuvântarea P.S. Sofronie al Râmnicului Noul Severin în Senatul țării în ziua de 30 martie 1914, cu prilejul votării legii de organizare administrativă a teritoriului anexat”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 3, p. 270-274.

În această cuvântare redată în articol găsim părerea P.S. Sofronie Vulpescu referitoare la organizarea religioasă a noului teritoriu anexat, Cadrilaterul. Sofronie ar dori ca la Constanța să se înființeze o Mitropolie – așa cum a fost între anii 290-530, iar la Durostor Silistra să se înființeze o Episcopie.

P.S. Sofronie prezintă lista cu mitropoliții care au păstorit la Tomis. Aceștia au fost: Evanghelie (în vremea lui Dioclețian), Fil (mucenic în vremea lui Liciniu), Teofil (a participat la Sinodul I ecumenic), Bretanion, Gherontie (a participat la Sinodul II ecumenic), Teotim I (l-a susținut pe Sfântul Ioan Gură de Aur în Sinodul din anul 402 din Constantinopol), Timotei (a participat la Sinod III ecumenic), Ioan (a participat la Sinodul din Constantinopol 488), Alexandru (a participat la Sinodul IV ecumenic), Teotim II (i-a scris împăratul Leon), Patern (a luat parte la sinodul ținut în anul 520), Valentinian (a corespondat cu episcopul Romei Virgilie).

După aceea se amintește despre episcopiile din ținutul Dobrogei. Episcopii mai însemnați care au păstorit Eparhia Durostorului au fost: Dasie (mucenic în vremea lui Dioclețian), Iacov (a luat parte la Sinodul II ecumenic), Monofil (a răspuns la scrisoarea împăratului Leon), Leon (în 1147 a luat parte la un sinod în Constantinopol), Calist (a semnat actele sinodului de la Ferrara-Florența), Partenie (a semnat sentința de depunere a patriarhului Ioasaf), Antonie (a semnat actele sinodului ținut în 1638 la Constantinopol), Macarie (în 1672 i-a răspuns patriarhului Dionisie), Atanasie (a fost contemporan cu Antim Ivireanu, a tradus și tipărit în limba română la Târgoviște

„Panoplia” lui Eftimie Zigaben), Ieroftei (a trecut la cele veșnice în 1719 în București), Serafim (1716-1721).

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Moartea Episcopului Sofronie”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 12, p. 936.

La 6 septembrie 1923 a trecut la cele veșnice fostul episcop de la Râmnic, Sofronie Vulpescu. Despre acesta aflăm: că între anii 1917-1918 a fost închis de nemți la Mănăstirea Cernica, Mănăstirea Căldărușani și la Peștera Ialomicioarei. După ce a demisionat în 1918, a trăit retras în București. A publicat „Viața și opera lui Immanuel Kant”, „Viața Sfintei Ecaterina”, „Viața Sfântului Nicolae” calendare bisericești. P.S. Sofronie a fost înmormântat în cimitirul Mănăstirii Cernica.

VARTOLOMEU STĂNESCU (1921-1938)

G., „Cronica bisericească. Trei tineri teologi în clerul monahal”, în: *BORom* XXIX (1905-1906), 3, p. 340-342.

Trei tineri teologi au intrat în monahism: Iuliu Scriban, Victor Puiu și Bartolomeu Stănescu.

Bartolomeu Stănescu a fost tuns în călugărie în Sfânta Mitropolie a Ungrovlahiei și hirotonit diacon pe seama catedralei române din Paris. A întocmit o lucrare de licență despre „Scrierile Noului Testament”.

G., „Cei trei tineri arhierii (continuare)”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 2, p. 111-126. A se vedea articolul din *BORom* XXXVI (1912-1913), 1, p. 6-11.

Arhimandritul Vartolomeu Stănescu a fost hirotonit arhieru cu titlul Băcăoanu la 8 aprilie 1912, în catedrala mitropolitană din Iași. Cu această ocazie mitropolitul Moldovei și Sucevei, Pimen Georgescu, a rostit o cuvântare, redată în articol și care are ca temă principală „Îndatoririle arhierului”. Din cuvântarea Î.P.S. Pimen aflăm și că Vartolomeu Stănescu a fost trimis o perioadă la Mănăstirea Secu chiar de către mitropolit. Tot în articol este reprodușă și cuvântarea rostită de P.S. Vartolomeu Stănescu la hirotonirea sa ca arhieru, ce are ca teme principale „Cele ale crucii” și „Sufletul nației”.

Urmează prezentarea biografiei noului arhieru. S-a născut în comuna Flămânda din județul Teleorman în 1875, a absolvit Seminarul „Central” din București, a urmat cursurile Facultății de Teologie din capitală, iar în 1905 a intrat în monahism după care a fost hirotonit ca diacon al Catedralei din București. Peste puțin timp va deveni diacon al Capelei române din Paris, unde urmează cursurile Facultății de Drept și Filozofie la Sorbona. Numit arhimandrit de scaun al eparhiei Dunării de Jos, în 1909, va obține anul următor titlul de licențiat în Sociologie, iar în 1911 a luat licența în Drept.

Scriban, I., arhim., „Însemnări mărunte. Episcop pentru limba românească”, în: *BORom* XL (1921-1922), 14, p. 1080.

Sunt prezentate câteva fragmente din circulara episcopului Vartolomeu Stănescu al Râmnicului ce au fost preluate din revista „Renașterea” din Craiova. Prin aceasta, P.S. Vartolomeu le amintește preoților că au datoria de a avea grijă de limba românească.

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. Discurs însemnat”, în: *BORom* XLII (1924), 3, p. 188.

Se anunță că a fost publicat în „Monitorul Oficial” discursul ținut în Senat de P.S. Vartolomeu al Râmnicului, la sfârșitul lunii decembrie.

Vartolomei al Râmnicului, Noul Severin, „Conferința P.S. Episcopului Vartolomei al Râmnicului, cu prilejul pomenirii mărețe a Sinodului din Niceea la Iași, rostită în Sfânta Catedrală a Mitropoliei Moldovei la 12 octombrie, la ceasurile 11, după săvârșirea Sfintei Slujbe”, în: *BORom* XLIII (1925), 10, II-XIII.

Conferința marchează sărbătorirea a 1600 de ani de când a avut loc Sinodul de la Niceea. Arhiepiscopul amintește în discurs despre istoricul și importanța pe care a avut-o acest Sinod, pentru întreaga Biserică creștină.

***, „Cuvântare despre educația copiilor, rostită la Conferința „Alianței Universale” de la Stockholm, în luna august 1925, de P.S. Episcopul Vartolomei Stănescu din Eparhia Râmnicului Noul Severin și aprobată în unanimitate de conferință pentru publicare”, în: *BORom* XLIII (1925), 12, p. 712-717.

Vartolomeu Stănescu abordează în această conferință subiectul câmpului pedagogic al educatorului, câmp care este definit de bunele înclinații ale copilului, de unde necesitatea ca educatorul să producă în copil o viață spirituală conștientă și să o pună în valoare. Referindu-se la bunele înclinații, arhiepiscopul arată că acestea sunt trei: curiozitatea copilului, nevoia acestuia de afecțiune, aplecarea lui spre supunere. Relele înclinații ale copilului sunt amintite ca fiind: neplăcerea de muncă și dezgustul pentru disciplina sistematică și permanentă.

***, „Cronica bisericească. Cuvântarea P.S. Episcop Vartolomei al Râmnicului la deschiderea Adunării Eparhiale din Eparhia Olteniei”, în: *BORom* XLIV (1926), 6, p. 343-347.

În 1926 s-au ținut primele adunări eparhiale după prevederile „Legii pentru autonomia și unificarea Bisericii”. Este reprodusă cuvântarea P.S. Vartolomeu Stănescu al Râmnicului rostită la deschiderea Adunării Eparhiale. În cuvânt, P.S. Vartolomeu amintește despre: moralitate, libertate, independență, colaborarea între clerici și laici.

***, „Cronica bisericească. O chestiune bine pusă”, în: *BORom* XLIV (1926), 9, p. 544-545.

În articol se amintește despre răspândirea cărților bune fiind reprodusă porunca P.S. Vartolomeu Stănescu al Râmnicului dată către protoiereii din Eparhia sa pentru această problemă. Episcopul locului scoate în evidență puținul interes manifestat de clerici în vederea înmulțirii folosului duhovnicesc ce vine credincioșilor prin citirea cărților religioase.

***, „Cronica bisericească. Discuție în ziarul „Cuvântul” pe chestiunea cârmuirii Bisericii”, în: *BORom* XLIV (1926), 10, p. 606-611.

Nae Ionescu are în vedere ca așezămintele bisericești să nu mai fie cârmuite pe eparhii, ci într-un chip unitar. Așezămintele care au nevoie de o astfel de cârmuire sunt mănăstirile. Opiniilor lui Nae Ionescu i-a răspuns P.S. Vartolomeu Stănescu prin articolele din ziarul „Cuvântul”. Sunt redate argumentele P.S. Vartolomeu, din ziarul „Cuvântul”, ca răspuns la opiniile exprimate de Nae Ionescu.

Articolele de răspuns sunt intitulate astfel: „Li se poate suprapune ierarhilor țării o altă autoritate administrativă decât cea a Sfântului Sinod?”, „Pentru definitivă completare a chestiunii ierarhiei Ortodoxe și a legăturii cinului călugăresc cu autoritatea lui legitimă”.

Ioanicescu, I., pr., „Chipuri de predicatori din laturile Olteniei”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 7-8, p. 636-644.

Printre exemplele date de preoți de mir ca buni predicatori ai Olteniei, distingem și câteva chipuri de episcopi: Atanasie Mironescu al Râmnicului, Vartolomeu Stănescu (episcop de Râmnic 1921-1938) și mitropolitul Firmilian Marin (1947-1972). Acestor li se face o scurtă biografie, urmată de câteva considerații privitoare la opera lor omiletică.

IOSIF GAFTON (1944-1984)

Moiescu, Gheorghe I., diacon, „Cronica bisericească. Hirotonia întru arhieru a P.S. Atanasie Dincă Bârlădeanu Hirotonia întru arhieru a P.S. Iosif Gafton Sinaitul”, în: *BORom*, XLI (1943), 10-12, p. 611-622.

Arhimandritul Atanasie Dincă Bârlădeanu a fost hirotonit în arhieru pe data de 12 decembrie 1943, iar arhimandritul Iosif Gafton Sinaitul a fost hirotonit în arhieru pe data de 19 decembrie 1943. Sunt redate desfășurările celor două ceremonii de hirotonire și discursurile care s-au rostit cu această ocazie – discursul arhierelui vicar Atanasie Dincă Bârlădeanu, discursul arhierelui vicar Iosif Gafton Sinaitul și discursul patriarhului Nicodim.

Sandu, Dumitru, pr., „Prea sfințitul episcop Iosif al Râmnicului și Argeșului la 30 de ani de rodnică arhipăstorie”, în: *MitrOlt XXXI* (1979), 4-6, p. 232-233.

Acesta este un scurt istoric al Episcopiei Râmnicului și o prezentare a activității de păstorie a Preasfințitului Iosif.

Gherasim Piteșteanul, „Preasfințitul episcop Iosif Gafton de trei decenii succesor al vlădicilor râmniceni”, în: *MitrOlt XXXI* (1979), 10-12, p. 799-801.

Este prezentat contextul înființării Episcopiei Râmnicului și Argeșului și al instalării episcopului Iosif.

Papuc, Gh., arhid., „P.S. Episcop Iosif Gafton”, în: *MitrArd XXIX* (1984), 7-8, p. 580-581.

Necrolog scris la trecerea la cele veșnice a episcopului Râmnicului și al Argeșului, Iosif Gafton (1944-1984), ce cuprinde date biografice ale acestuia, informații

despre desfășurarea înmormântării și despre cei ce l-au condus pe ultimul drum pe acest vrednic arhieru.

***, „Iosif Gafton, episcopul Râmnicului și Argeșului”, în *BORom* CII (1984), 11-12, p. 715-717.

I.1.3. Mitropoliți ai Olteniei

I., I., pr., „Lista cronologică a ierarhilor eparhiilor Mitropoliei Olteniei”, în: *MitrOlt* XXVIII (1976), 3-4, p. 266-270.

Lista cuprinde enumerarea ierarhilor care au activat în următoarele scaune eparhiale:

- a) Mitropolia Severinului, între anii 1370-1403;
- b) Episcopia Râmnicului Noul Severin, între anii 1503-1949;
- c) Episcopia Strehaiei, între anii 1672-1679;
- d) Mitropolia Olteniei, între anii 1939-1973;
- e) Episcopia Argeșului, între anii 1793-1944.

Bălașa, D., pr., „De la Mitropolia Severinului la Mitropolia Olteniei (1370-1970)”, în: *MitrOlt* XXII (1970), 5-6, p. 333-354.

Se face un istoric al ceea ce va deveni mai târziu Mitropolia Olteniei. Primul mitropolit a fost Antim Critopolus (1370-oct. 1381). El a avut sediul la Severin. Se prezintă alegerea lui. I-a urmat Atanasie, între anii 1382-1403, dar după 1403 dispar informațiile despre Mitropolie aceasta, probabil, desființându-se. Se prezintă ipotezele unora cum că Feleacul este o continuare a Mitropoliei Severinului. Apoi se dau informații despre Reședințele arhieresti în Oltenia: Severinul, Strehaia (există un document din 1759 care atestă acest lucru), Tismana, Râmnic.

Despre Craiova se spune că a fost sediul temporar între anii 1646-1659 și se dă un istoric al Mitropoliei de aici, din care aflăm că în 1765 se înființează primul Seminar „lângă sediul acestei Episcopii”, iar pe 18 iunie 1947 este ridicată la rang de Arhiepiscopie. Spre finalul articolului se face istoricul Mitropoliei Olteniei.

Șerbănescu, Nicolae, pr. prof. dr., „Ierarhii plaiurilor oltene în prima sută de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române (1885, 25 aprilie – 1985)”, în: *MitrOlt* XXXVII (1985), 5-6, p. 334-366.

Omagiu adus cu ocazia împlinirii a 100 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române, articolul prezintă, cu date biografice și bibliografice, ierarhii ce au păstorit Oltenia în acest secol: Iosif Bobulescu, Ghenadie Enăceanu, Athanasie Mironescu, Ghenadie Georgescu, Sofronie Vulpescu, Meletie Dobrescu, Antim Petrescu, Alexie Șerban, Vartolomeu Stănescu, Irineu Mihălcescu, Nifon Criveanu, Athanasie Dincă, Iosif Gafton, Gherasim Cristea, Eugeniu Laiu, Firmilian Marin, Teoctist Arăpașu, Nestor Vornicescu.

**NIFON CRIVEANU (1929-1933 VICAR AL EPISCOPIEI RÂMNICULUI
APOI MITROPOLIT 1939-1945)**

Scriban, arhim., „Știri. Un preot de seamă făcut călugăr”, în: *BORom XLV* (1927), 6, p. 383.

În ziua de 15 mai 1927, a fost călugărit în Sfânta Mănăstire Cernica părintele Grigorie Criveanu, directorul Seminarului „Nifon”. Preacuvioșia sa a primit numele Nifon.

Scriban., arhim., „Știri. „Un nou arhimandrit”, în: *BORom XLVI* (1928), 1 p. 91.

Părintele Nifon Criveanu, directorul Seminarului „Nifon” din București, a fost ridicat la treapta de arhimandrit, de patriarhul Miron, a doua zi de Crăciun în 1927.

Scriban, arhim., „Știri. Numire de vicare episcopal”, în: *BORom XLVI* (1928), 8, p. 766

Arhimandritul Nifon Criveanu, directorul Seminarului Nifon din București a fost numit, pe data de 1 august 1928, vicar al Sfintei Episcopii a Râmnicului.

Scriban, arhimandrit, „Știri. Arhieriei noi”, în: *BORom XLVII* (1929), 1, p. 1247.

În sesiunea din ianuarie 1929 a Sfântului Sinod au fost aleși doi clerici spre a fi hirotoniți arhieriei: părintele arhimandrit Nifon Criveanu, orânduit a fi vicarul Episcopiei Râmnicului și pr. dr. V. Pocitan, orânduit a fi vicarul Episcopiei Hușilor.

Scriban, arhimandrit, „Cronica bisericească. Cuvântarea P.S. Arhieriu Nifon Craioveanu (Criveanu), la hirotonia sa de arhieriu (17 februarie 1929)”, în: *BORom XLVII* (1929), 3, p. 243-247.

Arhieriu Nifon amintește în discursul său despre răspunsul pe care l-a dat atunci când a primit chemarea la treapta arhieriei.

Scriban, arhim., „Știri. Hirotonie de arhieriu.”, în: *BORom XLVII* (1929), 3, p. 280-281.

Duminică 17 februarie 1929, a avut loc în catedrala din București, hirotonia întru arhieriu a părintelui arhimandrit Nifon Criveanu, vicarul Episcopiei Râmnicului Noul Severin.

***, „Cronica internă. Investiția Î.P.S. Episcopi Nifon al Hușilor și Vasile al Caransebeșului”, în *BORom LII* (1934), 3-4, p. 210-211.

Articolul amintește despre investiția P.S. Nifon Criveanu, episcop al Hușilor și a P.S. Vasile Lăzărescu, episcop al Caransebeșului, în data de 9 martie 1934. Ceremonia a avut loc la Palatul regal din București, în prezența regelui României, a patriarhului României, a mitropolitului Moldovei și Sucevei, a mitropolitului Ardealului și a mitropolitului Basarabiei, alături de rectorul Universității București, președintele Consiliului de miniștri, senatori și deputați, ministrul Cultelor, mareșalii României și inspectorii generali de armată. Înmânarea cârjelor episcopale s-a efectuat chiar de rege.

Moiescu, I. Gheorghe, diacon, „Instalarea Î.P.S. Nifon în scaunul de Mitropolit al Olteniei, Râmnicului și Severinului”, în: *BORom* LVIII (1940), 1-2, p. 59-68.

În data de 21 decembrie 1939 a avut loc instalarea Î.P.S. Nifon în scaunul de mitropolit al Olteniei, Râmnicului și Severinului. Este redată cuvântarea rostită de Î.P.S. Nifon și sunt prezentate pe scurt celelalte cuvântări rostite cu această ocazie: a ministrului Ioan Nistor, a episcopului Argeșului, Grigorie. Reședința mitropolitană era la biserica Sfântul Dumitru.

***, „Mitropolitul Nifon Criveanu 1889-1970”, în: *BORom* LXXXVIII (1970), 5-6, p. 607-608.

În ziua de 14 iunie 1970, mitropolitul Nifon Criveanu a trecut la cele veșnice. Este prezentată o scurtă biografie a mitropolitului și este descrisă pe scurt ceremonia de înmormântare ce a avut loc în data de 16 iunie.

Date biografice: s-a născut la 20 februarie în comuna Slătioara jud. Romanați, a urmat cursurile Facultății de Teologie din București și apoi cursurile de specializare ale Facultății de Teologie din Montpellier și Paris, a fost profesor și director al Seminarului „Nifon Mitropolitul” din București, a fost vicar al Episcopiei Râmnicului Noul Severin, apoi a fost ales, în 1933, ca episcop al Hușilor, iar în 1939 a fost numit mitropolit în nou înființata Mitropolie a Olteniei – funcție pe care a deținut-o până în 1947, când a ieșit la pensie.

Deși era retras din funcție mitropolitul Nifon Criveanu slujea Liturgia arhierască la biserica Schitul Maicilor din București – locul unde a trecut la cele veșnice. Lucrările mitropolitului Nifon: „Calea vieții”, „Patimile Mântuitorului”, „Din viața Sfântului Nicolae”, „Puterea unui copil”, „Cugetări și maxime”, „Pământ Sfânt”, „Culmi de viață” etc.

FIRMILIAN MARIN (1947-1972)

Moiescu, Gheorghe I., diaconul, „Alegerea P.S. Arhimandrit Firmilian Marin în scaunul de Arhiepiscop al Craiovei”, în *BORom* LXV (1947), 10-12, p. 350-353.

Întrucât, după desființarea din 1945 a Mitropoliei Olteniei, în ținutul de peste Olt rămăsese o singură eparhie, cea a Râmnicului Noului Severin, în ședința Adunării Deputaților din 26 mai 1947 s-a votat legea de înființare a unei Arhiepiscopii ortodoxe la Craiova, sub conducerea blândului arhimandrit Firmilian Marin.

Profesor de geografie la Seminarul Central și călugăr mult încercat, acesta și-a închinat viața școlii și bisericii, căci ani de-a rândul publicase diverse cărți cu vieți de sfinți, cu învățături alese, cu tălmăciri iconografice sau cu mărturii culese din vechile predanii. Astfel, în ziua de 20 noiembrie 1947, Colegiul Electoral a fost convocat, după săvârșirea Doxologiei în catedrală patriarhală Ședința a început la ora 11, sub președinția Î.P.S. Dr. Nicolae Bălan, care a rostit și cuvântarea de deschidere. După cercetarea actelor de alegere săvârșite, urmând prevederile legale și după examinarea canonică, Sfântul Sinod a conferit arhimandritului Firmilian Marin rangul ierarhic de arhieru.

Astfel, în ziua de duminică, 30 noiembrie 1947, după confirmarea alegerii sale de guvern s-a săvârșit în biserica Sfintei Patriarhii taina hirotoniei în treapta arhieriei, de un sobor ales, în frunte cu Î.P.S. Iustinian, mitropolitul Moldovei, P.S. Veniamin, P. Sinaitul și Athanasie Dincă Bârlădeanu.

Ionescu, I., pr. prof., „Grija pentru monumentele istorice și de artă religioasă ale Î.P.S. Firmilian”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 5-6, p. 439-450.

Se face prezentarea elementelor neogotice introduse la Mănăstirea Bistrița Olteană și a modificărilor de la Mănăstirea Tismana și Arnota. Articolul cuprinde o imagine cu o filă din pomelnicul Mănăstirii Tismana.

Căciulă, Olimp N., pr., „Î.P.S. Mitropolit Firmilian - schiță biografică”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 7-8, p. 923-932.

Material biografic foarte bine documentat. Se prezintă locul și data nașterii mitropolitului Firmilian, părinții săi, Gheorghe și Maria Marin. Mănăstirea de metanie a fost Ciolanu, fiind adus aici de mătușa lui, monahia Ambrozia. În 1919 această mănăstire nu mai poate să suporte cheltuielile pentru învățătura sa (atunci făcea Seminarul la Buzău) și pleacă la Mănăstirea Cozia. Aici este călugărit la 15 februarie același an. În 1924 se înscrie la Facultatea de Litere și Filozofie, secția Geografie și Istorie. La 1 iulie același an este numit diacon la Mitropolia din București. În 1936 ajunge profesor la Seminarul „Central” și, patru ani mai târziu, director. Se dau informații și despre cărțile tipărite.

Tudor, Avram P., prof., Bădăuța, Al., „Bibliografia lucrărilor Î.P.S. Mitropolit Firmilian”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 7-8, p. 933-944.

Se prezintă o listă cu 450 de titluri de studii, articole, colaborări, broșuri, prefețe la lucrările editate.

***, „Mitropolitul Firmilian al Olteniei”, în *BORom XC* (1972), 11-12, p. 1149-1158.

Necrolog dedicat mitropolitului Firmilian Marin (1947-1972) decedat la data de 29 octombrie, în vârstă de 71 de ani. Se face o scurtă biografie după care se trece la prezentarea slujbei înmormântării din data de joi, 2 noiembrie 1972 oficiată de Preafericitul Iustinian Marina, Î.P.S. Iustin Moisescu al Moldovei și Sucevei, Î.P.S. Nicolae al Ardealului, Î.P.S. Nicolae al Banatului alături de alți 10 arhieriei, numeroși stareți și preoți de mir. Au rostit cuvântări patriarhul Iustinian și P.S. Nestor Severineanul, reproduse parțial în articol. Defunctul a fost înmormântat în catedrala mitropolitană „Sf. Dumitru din Craiova”.

Ioanicescu, I., pr., „Chipuri de predicatori din laturile Olteniei”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 7-8, p. 636-644.

Printre exemplele date de preoți de mir ca buni predicatori ai Olteniei, distingem și câteva chipuri de episcopi: Atanasie Mironescu al Râmnicului, Vartolomeu Stănescu (episcop de Râmnic 1921-1938) și mitropolitul Firmilian Marin (1947-1972).

Acestora li se face o scurtă biografie, urmată de câteva considerații privitoare la opera lor omiletică.

NESTOR VORNICESCU (1978-2000)

Damaschin Severineanu, P. S. Episcop, „Înalt Prea Sfințitul Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, la 60 de ani de viață”, în *BORom CV* (1987), 9-10, p. 141-145.

† **Visarion, Rășinăreanu, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului**, „Nestor Vornicescu-Mitropolitul Olteniei”, în: *RTeol X* (2000), 2, p. 182-184.

Necrolog la adormirea întru Domnul a Preasfințitului Nestor Vornicescu, mitropolitul Olteniei, cuprinzând date biografice și bibliografice, date despre desfășurarea înmormântării și despre cei ce au participat la funeralii.

I.1.4. Episcopi ai Strehaiei

DANIIL (1672-1679)

G., „Cronica bisericească. Episcopia Strehaiei din Mehedinți”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 12, p. 1424.

La data de 5 martie 1904, domnul I. Bianu a prezentat Academiei o comunicare din care rezultă că în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, pe lângă episcopiile Buzăului și Râmnicului, exista și Episcopia Strehaiei. Mai precis, între anii 1673-1688 a existat această Episcopie. Ea și-a avut reședința la mănăstirea omonimă, iar ca arhiereu al ei este cunoscut doar Daniil.

G., „Literatura bisericească”, în: *BORom XXX* (1906-1907), 3, p. 320-325. Recenzie.

Sunt amintite două lucrări. Prima se intitulează „Episcopia Strehăii și tradițiunea scaunului bănesc de acolo”, studiu istoric de Alexandru Lapedatu, București 1906, iar cea de-a doua se numește „Damaschin Episcopul și dascălul traducătorul cărților noastre de ritual” de Alexandru Lapedatu, București 1906.

În recenzia primei lucrări, „Episcopia Strehăii și tradițiunea scaunului bănesc de acolo”, Al. Lapedatu citează din hrisovul domnesc de la 15 aprilie 1673, în care este menționat Daniil al Strehăii, alături de ceilalți arhierei ai țării – Varlaam mitropolitul, Ștefan, episcopul Râmnicului și Grigorie, episcopul Buzăului. Un alt hrisov de la 2 martie 1674, din vremea domnului Grigorie Duca Vodă, referitor la biruri, menționează și Episcopia Strehaiei. Alexandru Lapedatu combate afirmația conform căreia Daniil al Strehaiei ar fi fost un episcop fără nicio jurisdicție bisericească și că ar fi avut un statut asemănător cu cel al arhiereilor de la anul 1906. Argumentele domnului Al. Lapedatu sunt: dacă Strehaia nu ar fi avut jurisdicție bisericească nu i s-ar fi impus birul preoțesc, ar fi existat o pisanie care a dăinuit până la 1759, când egumenul Mănăstirii Strehaia, Teodosie, a transcris-o în pomelnicul bisericesc pentru a se ști că aici (la Strehaia) a existat o Episcopie.

Bazându-se pe această inscripție, Alexandru Lapedatu scrie că Daniil ar fi fost din părțile Moldovei, afirmație cu care autorul recenziei este de acord, deoarece un zăpis moldovenesc din 1686 îl menționează pe un arhiepiscop Daniil care, împreună cu Teodosie, fostul mitropolit al Moldovei, a cumpărat o moșie la capul Târgului Focșanii de Sus. În recenzie sunt expuse și alte două păreri referitoare la locul din care provenea Daniil – domnul Bianu crede că Daniil ar fi fost mitropolit la Sofia, Nicolae Iorga crede că Daniil este același cu Andreian Pogonianul care a tradus în 1652 *Îndreptarea Legii*.

Domnul Lapedatu scrie că jurisdicția lui Daniil cuprindea tot județul Mehedintți. În finalul recenziei aflăm amănunte despre tradiția scaunului bănesc de la Strehaia. În 1644 Matei Basarab a zidit Mănăstirea Sfintei Troițe de la Strehaia și a înzestrat-o cu diferite proprietăți. Al. Lapedatu face un scurt istoric al moșiei lui Matei Basarab de la Strehaia și scrie că cei dintâi Bani ai Olteniei, după ce Severinul ar fi căzut în mâinile turcilor, ar fi stat la Strehaia înainte de a se așeza la Craiova.

Pocitan, Veniamin, dr., arhierul, „Episcopia Strehaiei”, în: *BORom XLVIII* (1930), 7-8, p. 644-660. Cu trei fotografii.

P.S. Veniamin prezintă un scurt istoric al Episcopiei Strehaiei. În introducerea articolului, P.S. prezintă însemnătatea Strehaiei în trecut. Apoi trece la Mănăstirea Strehaia. Despre aceasta, aflăm că este ctitorie a boierilor Craiovești. Autorul scrie că din vechea biserică nu a mai rămas nimic.

Biserica actuală, cu hramul Sfânta Treime, este ridicată la 1645 de Matei Basarab. Autorul redă pisană, face o descriere a bisericii – descriere din care aflăm un fapt interesant și anume că altarul bisericii este spre sud; și arată daniile făcute de Matei Basarab pentru această biserică. Mănăstirea a fost restaurată la începutul secolului al XIX-lea, pe vremea starețului Axentie și la 1880. La 1930 era biserică de mir.

Episcopia Strehaiei a fost înființată la 1673, fapt atestat de tradiție, de două zapise și de două hrisoave: primul hrisov, cel din 1673, se referă la birul preoților și are menționat în el pe episcopul Daniil al Strehaiei; cel de-al doilea hrisov, de la 1674, îl întărește pe primul. Autorul arată împrejurările în care s-a înființat Episcopia Strehaiei. Această eparhie a dăinuit de la 1673 la 1688, afirmația fiind întemeiată pe faptul că la 1673 se întrerupe șirul egumenilor mănăstirii, iar la 1688 se reia.

Despre Episcopie autorul scrie că și-a avut sediul în Mănăstirea Strehaia și că avea jurisdicție asupra întregului județ Mehedintți. Se arată apoi cine a fost arhierul Daniil și de unde provenea. El a tradus „Îndreptarea Legii” și este posibil ca tot el să fi tradus și „Viața și traiul sfinției sale părintelui Nostru Nifon, patriarhul Țarigardului”. Între 1660-1662, Daniil a fost locțiitor de mitropolit al Ardealului, iar la 1662 Mihail Apaffy îl confirmă ca episcop al Făgărașului și al unei părți a Mitropoliei Ardealului. În anul 1668, Daniil se afla la Schitul Sfântul Ioan din Focșani, iar între 1673-1676 a fost episcop al Strehaiei.

Serbănescu, Nicolae, pr. dr., „Despre Episcopia Strehaiei”, în: *MitrOlt VI* (1954), 9-10, p. 488-510.

Se face un istoric al Episcopiei care este atestată documentar în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. În legătură cu acest aspect, se prezintă șase documente de la Arhivele Statului din București, pe lângă cele deja cunoscute. Se arată faptul că începutul ei cade la o dată cuprinsă între 15 ianuarie și 15 aprilie 1673, descriindu-se împrejurările când a fost înființată.

Este prezentată părerea mai multor cercetători cu privire la data până la care și-a dus existența, cei mai mulți optând pentru anul 1688. Se aduc apoi informații cu privire la singurul episcop al Strehaiei, Daniil și despre destinul acestuia după ce a părăsit Episcopia. El se va stabili în Moldova de Jos, în Schitul Babele de pe apa Putnei, în apropierea satului Măgura. Despre acest lăcaș monahal aflăm că a fost zidit în prima jumătate a secolului al XVII-lea de ieromonahul Partenie de la Bisericiani, având ca hram Sf. Ioan Bogoslovul și a fost metoc al Mănăstirii Dobromira (Soveja). În finalul articolului se prezintă pe larg viața și activitatea episcopului Daniil, exprimându-se mai multe opinii.

Șerbănescu, Nicolae, pr. dr., „Despre Episcopia Strehaiei”, în: *MitrOlt VI* (1954), 11-12, p. 683-688.

Acest articol este continuarea aceluia din nr. 9-10 al aceleiași reviste bisericești și cuprinde prezentarea a șase documente din „Condica veche” a Mănăstirii Strehaia, ce au fost păstrate la Arhivele Statului din București. Ele atestă două lucruri importante: că Episcopia Strehaiei a existat cel puțin până în anii 1678-1679 și că episcopul Daniil a încetat din viață în 1688, la schitul Babele de pe apa Putnei.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Noi mărturii despre Episcopia Strehaiei și Episcopul ei, Daniil”, în: *MitrOlt XIII* (1961), 1-4, p. 71-79.

Se prezintă două documente ce atestă existența episcopului Strehaiei, Daniil. Prima mărturie, cea mai veche, este din 22 decembrie 1674 (7183), când într-un zapis este amintit „părintele chir Daniil ep(i)scopul sf(i)nteii ep(i)scopiei Strehăi”. Al doilea document este o carte întocmită la București la 11 ianuarie 1678, prin care episcopul Râmnicului Ștefan dăruiește diaconului „Iscru” o vie în „Dealul Bojrariilor” și se pun doi martori la întocmirea acestui act printre care unul este „iubitul frate chir Daniil ep(i)scopul Strehăi”. Mai departe în articol se arată că Episcopia Strehaiei mai funcționa și în 1678 și că ea este desființată de Șerban Cantacuzino în 1679, iar Daniil este trecut la conducerea Mănăstirii Cotroceni. Se dă și o imagine cu cartea din 11 ianuarie 1678 și textul ambelor documente.

I., I., pr., „Lista cronologică a ierarhilor eparhiilor Mitropoliei Olteniei”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 3-4, p. 266-270.

Lista cuprinde enumerarea ierarhilor care au activat în următoarele scaune Eparhiale:

- a) Mitropolia Severinului, între anii 1370-1403;
- b) Episcopia Râmnicului Nou Severin, între anii 1503-1949;
- c) Episcopia Strehaiei, între anii 1672-1679;
- d) Mitropolia Olteniei, între anii 1939-1973;
- e) Episcopia Argeșului, între anii 1793-1944.

I.1.5. Episcopi ai Buzăului

LUCA (1583-1602 APOI MITROPOLIT)

Cocora, Gabriel, pr., „Episcopul Luca al Buzăului”, în: *GBis*, XXIII (1964), 9-10, p. 897-914.

Sunt reunite într-un modest buchet, câteva realizări din activitatea episcopului Luca al Buzăului al cărui nume apare prima dată în documentele din 1583-1584.

SERAFIM SLĂTINEANU (1648-1668 APOI LA RÂMNIC)

Bulat, T. G., „Un mare episcop al Buzăului din sec. XVII. Serafim Slătineanu (1648 - 21 mart. 1668)”, în: *GBis*, XX (1961), 1-2, p. 157-161.

Amănuntele biografice ale episcopului Buzăului, Serafim Slătineanu, sunt extrase din inscripția schitului Deleni și din actele schitului Strehareț.

MITROFAN (1691-1702)

Bianu, I., „Mitrofan, Episcopul Hușilor și al Buzăului. Mare Tipograf, 1681-1702”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* II (1926), 12, p. 103-105.

Despre episcopul Mitrofan se știu doar lucruri publicate în cărțile sale între anii 1681 și 1702. Sunt enumerate titlurile cărților, tipărite în greacă și română. La un moment dat ajunge, pentru un timp, în Țara Românească astfel încât, la 1690, nu mai era „episcop al Hușilor”. Tipăriturile sale au fost de mare folos Bisericii el nefiind doar tipograf, ci și „făcătorul tiparelor”. În 1698 îl găsim așezat episcop la Buzău, unde începe să tipărească „Mineiul” în tipografia zidită de Constantin Cantacuzino Stolnicul unde au fost editate apoi peste 20 volume. Episcopul Mitrofan și-a început lucrarea de tipograf și corector la 1680, sub conducerea mitropolitului Dosoftei.

Ionescu, Ioan, pr. prof., pensionar, „Întâiul deceniu cultural al primei tipografii din Episcopia Buzăului (1691-1701)”, în: *GBis*, XVI (1957), 6-7, p. 445-446.

În studiu este menționată activitatea episcopului Mitrofan (1691-1703) și tipăriturile făcute de acesta la Buzău, în primul deceniu cultural al primei tipografii existente în Episcopia (1691-1701). Între tipărituri menționăm: „Pravoslavnică Mărturisire” (1691), „Evanghelia greco-romană” (1693) (12 vol. în slavonește, iar sinaxarele în românește), „Octoihul” și „Triodul” (1700), „Penticostarul” (1701).

Bratu, Daniela, „Tipografii de la Buzău”, în: *GBis*, XVII (1958), 8, p. 727-739.

Pornind de la aspecte generale privind evoluția tipăriturilor pe teritoriul țării noastre, informațiile particularizează, făcând referire strictă la Episcopia Buzăului în timpul lui Mitrofan (1691-1702) și la cele 15 cărți tipărite în perioada respectivă. Tipografia este închisă după moartea lui Mitrofan, fiind redeschisă în 1743. Se prezintă și o anexă cu lista cronologică a cărților tipărite la Buzău și a tipografiei care a înlesnit apariția lor.

Turcu, Nicolae, magistrand, „Viața și activitatea cultural-tipografică a Episcopului Mitrofan al Buzăului”, în *BORom* LXXXIII (1965), 3-4, p. 280-296.

Unul dintre ierarhii români din secolul XVII- XVIII, o epocă de mare renaștere culturală în Țara Românească, renumit prin învățatură și prin lupta lui de a introduce limba românească în Biserică și mai ales prin activitatea tipografică, a fost episcopul Buzăului, Mitrofan. Activitatea lui s-a putut deduce din cărțile tipărite de el între anii 1681-1702, dar nu s-a bucurat de o atenție deosebită din partea istoricilor. Autorul și-a propus să înfățișeze viața și activitatea arhierelui Mitrofan, subliniind, mai ales, aportul adus de el la introducerea limbii române în Biserică.

De tânăr, Mitrofan a călătorit și a învățat meșteșugul tipografiei, pe care îl începe pe la anul 1680 sub conducerea mitropolitului Moldovei, Dosoftei (1671-1686). După ce fusese egumen la Mănăstirea Bisericanii, se prezintă mai detaliat activitatea sa de tipograf de la Iași, fiind amintite în acest sens o serie de traduceri și tipăriri: două ediții de „Liturghier” traduse din grecește, „Psaltirea slavo-română”(1680), „Viața și petrecerea Sfinților” (1682-1686). Se amintește, în continuare, de tipografia grecească înființată de Mitrofan, patriarhului Ierusalimului, la Mănăstirea Cetățuia, unde se tipărește în grecește: cartea lui Simeon al Tesalonicului – „Dialog contra ereziilor”(1683), „Slujba sfinților martiri Serghe și Vachii”(1685).

Meritele câștigate în domeniul tipografiei, precum și sprijinul mitropolitului Dosoftei, îl ridică pe Mitrofan în scaunul de episcop al Hușilor în 1683. După expediția lui Ioan Sobieski în Moldova, în 1686, episcopul Mitrofan pribegeste în Țara Românească și se pune în slujba activității culturale a lui Șerban Cantacuzino (1678-1688) și a lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714), ajungând conducătorul tipografiei domnești din București, evidențiindu-se și faptul că aici și-ar fi făcut ucenicia și Antim Ivireanul. După numirea lui Mitrofan ca episcop al Buzăului în 1694, Antim luă conducerea tipografiei. Din această perioadă sunt date câteva titluri ale tipăriturilor sale: în grecește „Întâmpinare la principiile catolice și la chestiunile lui Chiril Lucaris” (1690), apoi „Mărgăritare” (1691), titlu sugestiv dat minunatelor cuvântări ale celui mai mare predicator din Răsăritul ortodox, Sfântul Ioan Gură de Aur.

După cum s-a arătat mai sus, în iunie 1691 Mitrofan a fost ales episcop de Buzău, unde desfășoară o activitate multiplă atât administrativ – gospodărească cât și tipografică. Îndată după instalarea sa la Buzău, Mitrofan a înființat tipografia „domnească”, având sprijinul domnului Constantin Brâncoveanu, unde, în decurs de 11 ani, au fost tipărite peste 20 de cărți bisericești, păstrând și limba slavonă, dar făcând și traduceri românești în rânduilele de tipic, sinaxare și paremii, „Apostolul” și „Evanghelia” din Sfânta Scriptură și unele ectenii. Sunt enumerate în continuare, în ordine cronologică, cărțile tipărite la Episcopia Buzăului în timpul păstoririi episcopului Mitrofan (1691-1702): „Provoslavnică Mărturisire”, „Triod slavo-român”, Buzău-1697, „Mineiul” (1698), 12 volume cuprinzând Viețile Sfinților și slujba celor 12 luni, „Evhologhionu sau Molitvenicu” (1699); „Octoiul” (1700); „Triodion” (1700); „Penticostarion” (1701); „Psaltirea” (1701); „Învățătura preoților” (1702) – carte în întregime în românește; „Sfânta și dumnezeiasca Liturghie” (1702); „Moliftele vecerniei”, Buzău 1702. Cărțile tipărite de episcopul Mitrofan se remarcă prin grija și frumusețea tipăririi și cea a gravurilor. El s-a remarcat și printr-o adevărată

școală de tipografi antrenând în jurul său numeroși ucenici și meșteri tipografi atât în Moldova cât și în Țara Românească..

Dima-Drăgan, Cornelius, prof. dr., „Un mare tipograf român din sec. al XVII-lea, Episcopul Mitrofan”, în: *MitrBan XXXII* (1982), 7-9, p. 457-467.

Repere biografice despre cel care a fost considerat un mare tipograf român din secolul al XVII-lea, episcopul Mitrofan. Datele certifică faptul că în timp ce tipărea prima carte, în 1680, era ieromonah la Mănăstirea Bisericiani. A fost tipograful Mitropoliei Moldovei până în 1686, când pleacă în Țara Românească, documentul precizând că a avut mulți ucenici. După 1690 creează în Țara Românească tipografie grecească, el fiind în același timp și cel care a creat literele pentru „Biblia de la București” (1688). A fost un mare traducător, cunoscător al limbii latine. Din prezentarea amănunțită a activității tipografice fac parte informațiile despre tipografia românească de la Iași și cea grecească (1680), despre activitatea de la București, când tipărește „Biblia”, dar și despre activitatea de la Buzău (din 1691 devine episcop de Buzău) unde tipărește acele 12 volume ale „Mineiilor” în 1698.

DAMASCHIN DASCĂLUL (1702-1708 APOI EPISCOP LA RÂMNIC)

Teodorescu, Barbu, „Episcopul Damaschin și contribuția sa la crearea limbii literare române”, în: *MitrOlt XII* (1960), 9-12, p. 627-645.

Informații despre viața episcopului Damaschin și despre activitatea sa tipografică. Despre el, înainte de a fi episcop de Buzău (1702-1708) și mai apoi la Râmnic (1708-1725), se știu foarte puține lucruri. Se prezintă mai multe ipoteze despre identitatea lui, printre care și aceea că ar fi același cu Damaschin, tipograf și gravor, care în 1682 semnează „Damaschin Gherbest”. Se ajunge la concluzia că face parte din familia Voinescu din Dâmbovița. Ia parte la traducerea „Bibliei” din 1688, cunoscând limbile slavonă, elină și latină. Se prezintă atitudinea lui față de tratatul de la Pasarovitz din 1718, când Oltenia este alipită Austriei. Se arată a fi un bun diplomat. Planurile sale tipografice au fost ample, însă s-au concretizat într-un număr redus de tipărituri, printre care „Psaltirea” și „Catavasierul” din 1703. Se prezintă o listă cu treisprezece cărți lăsate în manuscris de Damaschin și apoi tipărite la Râmnic.

ȘTEFAN (1717-1732 APOI MITROPOLIT)

Tudor, Sandu, pr., „Cruci vechi în părțile Buzăului”, în: *GBis*, XXVI (1967), 1-2, p. 112-121.

Articol în care sunt prezentate și descrise (cu imagini) mai multe cruci, printre care și a episcopului Ștefan, episcop de Buzău (1717-1732).

MISAIL (1732-1739)

Bulat, T. G., „Episcopul Misail al Buzăului. Știri noi despre călătoria și moartea sa în Rusia (1739)”, în: *GBis*, XX (1961), 9-10, p. 811-815.

Correspondență care atestă moartea episcopului Misail al Buzăului.

METODIE (1741-1748)

Cocora, Gabriel, pr., „Episcopul Metodie al Buzăului (2 ian. 1741-23 mart. 1748)”, în: *GBis*, XXIV (1965), 7-8, p. 667-683.

Fiind conștient de însemnătatea slujirii lui Dumnezeu și de rolul său de sprijinitor al culturii în contextul istoric pe care l-a trăit, episcopul Metodie al Buzăului (2 ianuarie 1741-23 martie 1748) își aduce contribuția în acest sens, prin înființarea unei tipografii (textul prezintă cărțile tipărite), prin grija manifestată pentru cele două școli (slavonească și grecească) existente la nivelul Episcopiei (se aduc informații și despre proprietățile Episcopiei).

ANTIM (1753-1756)

Iorga, Nicolae, „Un conflict al Bisericii cu Statul în 1757”, în: *BORom* LV (1937), 7-8, p. 385-386.

Informații cu privire la o epistolă trimisă în 1757 de Matei, patriarhul de Alexandria, către Constantin Mavrocordat, domnul Țării Românești, care este înștiințat despre „faptele pline de îndreptățire” ale fostului episcop de Buzău, Antim (1753-1756). Episcopul nu plecase de bună voie, iar acum, retras la Muntele Sinai, se plângea pașei că domnul l-a scos fără dreptate, luându-i și câteva pungi cu bani. În 1759 este semnalată intervenția patriarhului Matei pentru a limpezi neplăcuta istorisire.

Acest conflict e primul, după ciocnirea dintre Antim Ivireanu și Constantin Brâncoveanu, care face apel și la străini, la turci, un cler apreciat că „nu înțelegea, făcând și politică, să tragă consecințele”. Autorul recurge la un scurt istoric al celor care au procedat la fel, pe parcursul a aproape o jumătate de veac, înscriind în această serie și gestul rezistenței energice a lui Antim de Buzău, din 1757. Rolul politic al Bisericii va reapărea către anul 1820.

COSMA (1763-1787 APOI MITROPOLIT)

Cocora, Gabriel, pr., „Episcopul Cosma al Buzăului (30 sept. 1763-9 oct. 1787)”, în: *GBis*, XXII (1963), 7-8, p. 715-731.

Este redată activitatea episcopului Cosma desfășurată la Buzău, timp în care Episcopia prosperă, iar tipografia este repusă în funcțiune. Sunt enumerate daniile personale ale episcopului.

GHERASIM RĂTESCU (1819-1824)

Cocora, Gabriel, pr., „Gherasim Rătescu, Episcop al Buzăului”, în: *GBis*, XX (1961), 3-4, p. 250-256.

Se aduc informații despre Gherasim Rătescu, episcop al Buzăului, conjunctura care facilitează instalarea în această funcție a celui care a fost urmaș vrednic al Sfântului Paisie Velicicovschi. Episcopul Gherasim Rătescu moare în 1844, ca schimnic.

CHESARIE (1825-1846)

***, „Discursul rostit de Episcopul Chesarie al Buzăului în 1825 când s-a instalat pe scaunul episcopal”, în: *BORom* II (1875-1876), 9, p. 612-616.

Discursul noului arhiereu Chesarie a fost centrat pe tema iubirii de patrie – „Nu este nici un lucru mai dulce ca patria”. O altă temă a discursului a fost iubirea de aproapele. Chesarie al Buzăului înțelege anul 1821 ca an al dezrobirii de sub jugul turcilor, dar și ca an al deșteptării naționale.

***, „Cuvânt funebru rostit la parastasul de 40 de zile al Episcopului Chesarie al Buzăului”, în: *BORom XVI* (1892-1893), 1, p. 16-30.

Panegiricul a fost rostit de ierodiaconul Iosif Naniescu, pe când învăța în școala Sfântul Sava din București, la parastasul de 40 de zile al episcopului Chesarie al Buzăului, care a decedat la 30 noiembrie 1846. Discursul arată că episcopul Chesarie a fost un om virtuos – model demn de urmat de toată lumea, ocrotitor al orfanilor, al văduvelor și al bătrânilor. De asemenea, a fost și un foarte bun organizator. Este prezentată și o scurtă biografie a defunctului: s-a născut la București în 1784 și a avut numele de botez Constantin, a fost dus de mic la episcopul Iosif al Argeșului, a primit haina monahală în Mănăstirea Antim, a fost numit iconom al Mitropoliei, iar în 1825 a fost ales episcop al Buzăului.

Ierodiaconul Iosif Naniescu prezintă câteva fapte însemnate ale arhiereului Chesarie: a plătit datoriile Episcopiei și a restaurat numeroase biserici și edificii între care amintim: Episcopia, Mănăstirea Cislău, Vintilă-Vodă, Berca, bisericile de la Pârscov și Seseni (Săseni), schiturile Ciolanu, Rătești ș.a.

C., E., „Discurs la înmormântarea Episcopului Chesarie al Buzăului”, în: *BORom XXI* (1897-1898), 6, p. 585-587.

Acesta este singurul discurs rostit la înmormântarea P.S. Chesarie episcopul Buzăului în care întâlnim o frumoasă caracterizare a vrednicului arhiereu.

G., „Bibliografie”, în: *BORom XXI* (1897-1898), 10, p. 952.

Se anunță că a apărut „Viața și activitatea lui Chesarie Episcop de Buzău (1825-1846)”, teză de licență de George Voicu.

G., „Literatura Teologică. Recenzie”, în: *BORom XXII* (1898-1899), 1, p. 95-105.

Absolvenții Facultății de Teologie, spre a putea obține titlul de licențiat sunt obligați să prezinte și să susțină o teză de licență, care apoi va fi tipărită. Recenzie – sunt prezentate trei teze de licență. Cea de-a doua – „Viața și activitatea lui Chesarie episcopul Buzăului de G. Voicu” – prezintă viața lui Chesarie, până la alegerea lui ca episcop titular, cuvântarea sa rostită la instalare, activitatea lui Chesarie în calitate de episcop al Buzăului.

***, „Un discurs istoric”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 7, p. 753-758.

Este reprodus discursul rostit de Chesarie al Buzăului, la instalarea sa ca episcop, în 1825. Noul arhiereu vorbește mai ales despre Patrie și despre Unire.

Cocora, Gabriel, pr., „Știri despre familia episcopului Chesarie al Buzăului”, în: *GBis*, XX (1961), 7-8, p. 1056-1058.

Se prezintă detaliat aspecte biografice despre episcopul Chesarie al Buzăului, care a păstorit între anii 1825-1846.

Cocora, Gabriel, pr., „Un diferend tipografic între I. Heliade-Rădulescu și episcopul Chesarie al Buzăului”, în: *GBis*, XXXI (1972), 9-10, p. 998-1002.

Informații asupra neînțelegerilor dintre I. Heliade-Rădulescu și episcopul Chesarie al Buzăului [1833-1834], cauzate de faptul că I.H. Rădulescu nu și-a îndeplinit datoriile contractului încheiat cu episcopul pentru tipărirea celor 2000 de exemplare din Liturghier, pentru care a primit și un avans de 10000 de lei. Informațiile sunt argumentate de documente.

FILOTEI (1850-1859)

Cocora, Gabriel, pr., „Episcopul Filotei al Buzăului, luptător pentru unirea Țărilor Române”, în: *BORom* LXXVII (1959), 1, p. 42-52.

Se evidențiază activitatea culturală inițiată de episcopul Filotei, care a păstorit la Buzău între 15 septembrie 1850 și 16 august 1860, tipărind multe cărți între care și „Biblia”, între anii 1854-1856.

Mai relevante pentru toată activitatea sa au fost acțiunile patriotice și mai ales lupta pe care a susținut-o intens, pentru unirea Țărilor Române. Încă din ianuarie 1857, trimitea protopopilor circulara prin care îndemna clerul să facă rugăciuni „pentru unirea și înfrățirea românilor și să se aleagă deputații lor vrednici în Divanul Ad-hoc”.

Episcopul Filotei a întreținut relații strânse de prietenie cu toate persoanele influente în plan politic. A participat și a organizat ample manifestații pentru unire și pentru alegerile deputaților buzoieni în Divanul Ad-hoc, care au avut loc între 13-15 septembrie 1857. La 2 octombrie 1857, episcopul Filotei este ales membru și președinte al Comisiei pentru redactarea „Regulamentului intern al Adunării Naționale”, deoarece făcea parte din Divan, ca reprezentant al clerului.

Filotei a continuat lupta pentru unire, reușind să determine alegerea, pe 13 ianuarie 1859, la Buzău, ca deputați în Adunarea Electivă, pe reprezentanții Partidului Național: Scarlat Voinescu și Ion Marghiloman.

Cocora, Gabriel, pr., „100 de ani de la moartea episcopului Filotei al Buzăului 16 aug. 1860 - 16 aug. 1960”, în: *GBis*, XX (1961), 1-2, p. 136-156.

Informații despre realizările și năzuințele, activitățile pastorale ale episcopului Filotei al Buzăului, cel care și-a consacrat întreaga viață monahismului românesc, atât sub aspect moral, cât și material și spiritual. Dintre activitățile sale sunt menționate: reluarea în 1852 a activității tipografice (sunt descrise cărțile tipărite), retipărirea „Bibliei”, sprijinirea muzicii și al școlii. Din inițiativa sa au fost susținute lucrările de refacere a Mănăstirii Ciolanu.

Porcescu, Scarlat, pr., „Știri noi referitoare la activitatea episcopului Filotei al Buzăului (1850-1860)”, în *BORom* CV (1987), 3-4, p. 80-103.

POLICARP DIN PATARA (aprox. 1860)

Cocora, Gabriel, pr., „Arhiereul Policarp de Patara”, în: *GBis*, XXIII (1964), 11-12, p. 1057-1064.

În pomelnicul Episcopiei Buzăului, între arhipăstorirea episcopului Filotei (1850-1860) și cea a lui Dionisie Romano (1865-1873) figurează un Policarp, bulgar de neam. Vine, ca trimis al unei mănăstiri din Sinai, la Mărgineni, unde stă patru ani, și merge apoi pe la mai multe mănăstiri.

Este cunoscut cu apelativul de arhiereu dintr-o cerere a bizantinilor de a li se da un locțiitor de episcop pentru că „bătrânul Policarp Pataron s-a dat finitului”.

DIONISIE ROMANO (1865-1873)

Bulat, T. G., „Din corespondența episcopului de Buzău Dionisie Romano”, în: *BORom* XXXVII (1913-1914), 10, p. 780-788.

Sunt reproduse opt scrisori între Dionisie Romano și: Gavriil Munteanu, autorul de dicționare I. Costinescu, tipograful Socec și Gh. Ioanid, colonelul Crețulescu, generalul Tün, episcopul Melchisedec.

Gheorghe, I., Moisescu, „Bursieri români la școlile teologice din Rusia 1845-1856”, în: *BORom* LXIII (1945), 11-12, p. 722-756.

„Legea pentru seminariști, protopopi și preoți” din 1834 hotăra nu numai numărul Seminarilor, ci și mijloacele materiale cu care se întrețineau acestea. În 1835 s-a emis legea pentru înființarea Seminarului „Central” de pe lângă Mitropolie. Acest Seminar avea menirea să pregătească un număr de 20 de elevi, care să fie aleși din toate eparhiile și care să învețe limbile clasice, o limbă străină etc., pentru ca mai apoi, după ce au absolvit cursul acestui Seminar, să ajungă ori cadre didactice, ori pe cele mai înalte trepte ale ierarhiei bisericești.

În 1845, dorința mitropolitului Neofit se realizează, fiind trimiși la studii în Rusia șapte tineri. Sunt prezentate: demersurile și cheltuielile făcute de mitropolitul Neofit și de succesorul său în scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei pentru trimiterea în primă instanță a celor șapte tineri la studii în Rusia și pentru întreținerea lor, modul în care acești șapte tineri au ajuns în Rusia și greutățile pe care le-au întâmpinat ei pe meleaguri străine. Așadar, la 1845, au fost trimiși acești șapte tineri la studii în Rusia. Ei au stat o perioadă la Chișinău, pentru a învăța limba rusă și abia apoi au mers la școlile din Moscova și Petersburg – fapt arătat de corespondența dintre mitropolitul Neofit al Ungrovlahiei și consulul rus Dascov.

Dintr-o notă de subsol aflăm câteva date despre Dionisie Romano - inspectorul Seminarului din București. S-a născut la 1806 în Săliștea Sibiului și după ce a rămas orfan de tată, merge în Moldova împreună cu mama sa, care s-a călugărit la Mănăstirea Agapia, cu numele de Mitrodora (†1860). Se retrage la Mănăstirea Neamț, unde a fost tuns în monahism de starețul Dometian și apoi vine la București unde a absolvit școala Sfântul Sava. A fost numit mai întâi profesor la Școala națională din Buzău, iar în 1842 devine inspector școlar. Din cauza Revoluției din 1848, s-a retras la Mănăstirea Băbeni din Râmnicul Sărat, iar de la 1863 la 1873 a

fost episcop al Buzăului. În finalul articolului, autorul arată modul în care s-au întors în țară tinerii de la studii din Rusia și ce cariere au urmat aceștia.

Cocora, Gabriel, pr., „Episcopul Dionisie Romano și problema monahismului”, în: *GBis*, XIV (1955), 10-11, p. 672-680.

Documentul aduce informații despre episcopul Dionisie Romano, ardelean din Săliștea Sibiului, ales episcop al Buzăului. Frecventează Școala de la Sfântul Sava, este „profesor național” la Buzău, profesor la Școala de Gramatici, director al tipografiei episcopiei și redactor al primei gazete bisericești - „Vestitorul Bisericesc”, devenind și director al Seminarului „Central”. Ia parte la Revoluția din 1848, este închis la Văcărești și apoi exilat în Transilvania. În 1855 este numit stareț la Mănăstirea Neamț (1855-1866), iar în 1859 este numit locțiitor de episcop la Buzău. În 1865 va fi ales titular în această funcție.

Fiind conștient de însemnătatea slujirii lui Dumnezeu și consacându-și întreaga existență monahismului românesc, episcopul Dionisie Romano va imprima anumite reguli vieții monahale:

- starețul trebuie să fie pildă cu dragostea, duhul, credința, cuvântul și curăția sa, atât viețuitorilor mănăstirii păstorite, cât și credincioșilor;
- consideră necesară obligativitatea școlarizării înainte de hirotonie;
- interzice ieșirea din mănăstiri a călugărilor.

Între publicațiile ale căror autor este, menționăm apariția în 1858 a lucrării „Manualul adevărului religios” inspirat din „Așezămintele monahicești” ale Sfântului Vasile cel Mare. Înființează „dulap de spițerie” în mănăstirile Ciolanu și Râtești ca forme primare ale asistenței medicale pentru călugări.

Cocora, Gabriel, pr., „Episcopul Dionisie Romano și Academia Română”, în: *GBis*, XV (1956), 8-9, p. 483-486.

Documentul aduce informații despre Dionisie Romano, episcop al Buzăului (1859-1873), surpinzând aspecte din viața zbuciumată a acestuia. Cu ocazia înființării Societății Academiei Române, episcopul promite să doneze o colecție de cărți vechi, promisiune pe care o va onora în 1868, când va dona un număr de 73 de cărți, act în urma căruia va primi mulțumiri scrise din partea nou înființatei Academii. În document sunt citate o parte din cărțile donate.

Cocora, Gabriel, pr., „Ierodiaconul Dionisie Romano, «profesor național» la Buzău”, în: *GBis*, XVI (1957), 4-5, p. 256-265.

Sunt relatate studiile făcute de ierodiaconul Dionisie până a fost numit „institutor” în orașul Buzău și sunt prezentate amănunte despre felul cum și-a desfășurat activitatea ca „profesor național” și provocările pe care le-a întâmpinat.

Cocora, Gabriel, pr., „Episcopul Dionisie Romano”, în: *BORom* LXXV (1957), 3-4, p. 327-350. Cu fotografii.

Episcopul Dionisie s-a născut la 29 iulie 1806, în Săliștea Sibiului, din părinți țărani, Ionaș și Marina Roman. Rămânând de mic orfan de tată, la 14 ani este dus de

mama sa la Mănăstirea Neamț, retrăgându-se și aceasta la Agapia, unde s-a călugărit, primind numele de Mitrodora.

Adolescentul Dimitrie s-a instruit citind în biblioteca mănăstirii. În 1823, la 17 ani, a fost tuns în monahism, primind numele Dionisie. Face studiile la Școala Românească de la Sfântul Sava. Devine învățător la Buzău, construind în cei 11 ani cât a fost aici două localuri de școală cu ajutorul episcopului Chesarie. A înființat o bibliotecă școlară și a tipărit cu cheltuiala sa manuale școlare. Paralel, era și director al tipografiei eparhiale și profesor la „Școala de Grămătică” de pe lângă Episcopie.

Între 1843-1848 este director la Seminarul „Central”. Când, în 1845, mitropolitul Neofit trimite tineri să studieze în Rusia, Dionisie îi însoțește la Chișinău, ajungând în anii următori la Kiev, unde vizitează lavra Pecerska, Moscova și Petersburg. A participat la mișcarea revoluționară din 1848, fiind închis din această pricină la Văcărești, de unde, eliberat, a fost exilat în Transilvania. Ajungând la Sibiu, este apreciat de mitropolitul Șaguna, dar revine în țară și, suspectat de autorități, se retrage la Mănăstirea Băbeni din județul Râmnicu Sărat, iar între anii 1850-1854 funcționează ca egumen la Mănăstirea Sadova, refăcând și reorganizând lăcașul și înființând o școală pentru călugări și pentru copiii săraci.

În 1855, domnul Ghica îl numește stareț la Mănăstirea Neamț, peste voința soborului. Aici înființează o școală primară, internat pentru 50 de copii întreținuți gratuit de mănăstire, gimnaziu de Târgu Neamț, urmând să ia ființă și Facultatea de Teologie, iar pentru tinerii diaconi și preoți, o școală pregătitoare pentru a putea fi hirotoniți. Construiește local pentru Seminar, începe o fabrică de postav, reorganizează spitalul, amenajează o sală de lectură pentru bibliotecă și reorganizează tipografia. Venind la conducerea țării Cuza, îl numește locotenent de episcop la Buzău în 1859, fără consimțământul mitropolitului Nifon și fără a respecta uzanțele canonice. Este sfințit arhieru la 3 februarie 1862, la Iași, cu aprobarea patriarhului Ioachim, deoarece mitropolitul Nifon s-a opus.

În 1864, opunându-se hotărârii guvernului de a schimba calendarul, este destituit, fiind numit între 17 noiembrie 1864 și 31 mai 1865 ca locotenent de episcop de Huși, iar de la 31 mai 1865, episcop titular la Buzău. Aici reorganizează tipografia, restaurează Paraclisul, ajută mănăstiri, așezăminte culturale și școli. Episcopul Dionisie a fost și un bun orator, cuvântările sale fiind prețuite de public. A fost și autor de rugăciuni. Ca publicist a redactat prima gazetă bisericească din țară „Vestitorul Bisericesc” (1839-1840), urmată de „Eho Ecclesiastic” (1850-1853). Ca editor, tipărește „Evanghelia” și „Apostolul” în 1869. A sprijinit înființarea Bibliotecii Academiei, donând la constituirea ei 73 de volume din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea. Drept recunoștință, Academia îl va alege ca primul ei membru de onoare. Pasionat de lectură, a adunat o bibliotecă de 7000 de volume și peste 400 de manuscrise vechi românești, la care s-au adăugat peste 1000 de volume din literatura clasică franceză profană și bisericească.

În mănăstiri înființează ateliere și școli monahale. A murit la 66 de ani, la 18 ianuarie 1873, în reședința sa din Buzău.

Cocora, Gabriel, pr., „Arhimandritul Dionisie Romano, stareț la Mănăstirea Sadova”, în: *MitrOlt X* (1958), 5-6, p. 383-388.

Material biografic referitor la viața arhimandritului Dionisie Romano, călugărit la Mănăstirea Neamț și numit stareț în 1851 la Mănăstirea Sadova. Se prezintă activitatea lui cât timp a îndeplinit această funcție.

Cocora, Gabriel, pr., „Arhimandritul Dionisie Romano n-a fost redactor la *Predicatorul*”, în: *MitrOlt XI* (1959), 3-4, p. 204-206.

Autorul lămurește faptul că arhidiaconul Dionisie de la „*Predicatorul*” nu e aceeași persoană cu arhimandritul Dionisie Romano.

Lupu, Ioan, „Episcopul Dionisie Romano, primul donator al bibliotecii Academiei române”, în: *BORom LXXXII* (1964), 11- 12, p. 1121- 1152. Cu anexe.

Cele dintâi fonduri ale Bibliotecii Societății Academice, cum s-a numit inițial Academia Română, au fost constituite din donații. Primul care a făcut o astfel de donație a fost învățatul cărturar ardelean Timotei Cipariu, posesor al unei valoroase biblioteci personale. Acest fapt este consemnat în ședința din 23 septembrie 1867. Aproape toți membrii Societății i-au urmat exemplul și au dăruit Societății opere, cărți științifice, unele publicații. S-a remarcat: Al. Odobescu, V.A. Urechea, A. Treboniu Laurian, B. Cogălniceanu și G. Ghica. S-au remarcat și alți donatori, care au dăruit un număr mare de cărți, sau chiar întreaga bibliotecă. Fondul bibliotecii a crescut mai mult prin donații, până la înființarea depozitului legal, în 1885.

Prima donație mai mare, prin care s-au pus bazele Bibliotecii Academiei Române, a fost aceea a episcopului de Buzău, Dionisie Romano. Acesta a donat Societății Academice biblioteca marelui bibliofil Constantin Cornescu Oltelnicianu, care se afla în posesia lui și care conținea cărți remarcabile pentru limba și literatura română. Sunt prezentate momente din ședința Societății, când a fost anunțată această donație, precum și demersurile pentru a intra în posesia ei.

Episcopul a donat Societății un număr de 73 de cărți, care i s-au părut mai importante, cu o listă care cuprindea: numărul de ordine, anul apariției, autorul, titlul cărții și locul de tipărire. În modul acesta, Dionisie a ajuns primul membru onorar al noii Societăți Academice, ca drept mulțumire pentru donația făcută. În lista cu care s-a predat prețioasa donație, cărțile sunt așezate pe secole, în ordinea cronologică a anilor, iar la urmă sunt așezate cele fără dată și copertă. Pentru secolul al XVII-lea, sunt amintite 11 volume, pentru secolul al XVIII-lea, 19 volume, pentru secolul al XIX-lea, 12 volume, iar neidentificate, 32 de volume. Ulterior, D. Iarcu a întocmit un inventar mai amănunțit al donației, adăugând mai multe date bibliografice, oferind puțința unei identificări mai ușoare a multora dintre ele.

Donația lui Dionisie l-a interesat în mod deosebit pe T. Cipariu care, în „*Catalogul*” publicat, a identificat o parte din cărțile fără foaie de titlu. Este prezentată lista cărților identificate. Se face o nouă repartizare pe secole. Din secolul al XVI-lea se găsește o carte: „*Psaltirea slavo-română*”, tipărită de Coresi la 1577, neidentificate rămânând opt cărți. Se precizează că acestea au reprezentat primul fond important al Bibliotecii Academiei și începutul unei acțiuni sistematice și pasionate pentru a strânge

în această bibliotecă cât mai multe din cărțile românești vechi. Celelalte volume, adunate de Oltelniceanu, care au fost reținute de episcopul Dionisie Romano, au intrat în Biblioteca Academiei mult mai târziu, odată cu întreaga bibliotecă a acestuia.

Se prezintă apoi, pe scurt, împrejurările prin care modestul călugăr de la mănăstirea Neamț a ajuns să dobândească gustul bibliofiliei și să-și alcătuiască una din cele mai mari biblioteci particulare din vremea aceea. Sunt prezentate și întâmplările care au avut loc după moartea episcopului Dionisie. Se analizează conținutul bibliotecii. Se prezintă lista manuscriselor românești donate de Dionisie, care se află la Biblioteca Academiei, cu indicația cotei pe care o au și cu unele lămuriri asupra lor. Cele mai multe dintre ele au intrat în 1897, odată cu restul bibliotecii și poartă o etichetă tipărită, datând din septembrie 1897. Doar câteva au intrat mai târziu.

Se precizează că multe dintre manuscrisele care au aparținut lui Dionisie reprezintă documente importante pentru cercetările istorice, folclorice, lingvistice și literare. Unele au fost studiate de specialiști, iar câteva au servit la editarea de texte din operele scriitorilor noștri vechi. Se consideră că cele mai multe provin din biblioteca lui Oltelniceanu, mai ales cele cu caracter istoric. Celelalte, mai ales cu conținut bisericesc, au fost procurate de Dionisie. Se aduc argumente. Se precizează că Dionisie a fost un bibliofil în adevăratul înțeles al cuvântului. El și-a pus cu generozitate biblioteca la dispoziția oamenilor de știință din perioada lui.

Cocora, Gabriel, pr., „Contribuția Episcopului Dionisie Romano la dezvoltarea omileticii românești”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 3-4, p. 204-243.

Despre episcopul Dionisie aflăm că a avut mijloace de formare intelectuală modeste, el fiind un autodidact. Cât a fost episcop a pus accent foarte mult pe latura învățătoarească a preoților. Se amintește că prima tipăritură omiletică a fost a ieromonahului Teoctist Scriban în 1856.

În 1868 inițiază la Buzău revista „Biblioteca Religioasă Morală”, ce apărea lunar sau o dată la două luni. Sunt prezentate toate cărțile tipărite de acesta, separat fiind tratate cuvântările, atât cele rostite de el, cât și cele tipărite. În 1858, afirmă că sunt gata pentru tipar mai mult de 200 de cuvântări la toate ocaziile. Din păcate nu numai că nu s-au tipărit dar s-au și pierdut. Se prezintă cele care s-au păstrat, rânduite pe teme. În anexă se redă textul câtorva dintre ele.

INOCHENTIE CHIȚULESCU (1873-1893)

Erbiceanu, C., „Necrolog”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 9, p. 716-718.

În data de 13 noiembrie 1893, episcopul Buzăului, Inochentie Chițulescu, a trecut la cele veșnice.

El s-a născut în 1819 în București, a absolvit Seminarul din același oraș, Liceul Sfântul Sava și apoi a urmat cursurile Universității din Pesta. La 1843 a fost tuns în monahism la Sfânta Mitropolie din București, după care, între 1850-1863, a fost profesor și director al Seminarului din capitală. Între 1860-1868 a fost egumen la Mănăstirea Dealu, iar între 1873-1893 a fost episcop al Buzăului.

Nazarie, C., iconom, „Cronica bisericească. O serbare pioasă”, în: *BORom* XLII (1924), 11, p. 690-691.

Răposatul Inochentie Chițulescu și-a lăsat toată averea spre a fi folosită în scopuri caritabile. El a lăsat un fond special, prin care să fie întreținuți patru studenți ai Facultății de Teologie din București. Este redată ceremonia care a avut loc în Joia Moșilor, în data de 12 iunie 1924, în catedrala din București.

Cocora, Gabriel, pr., „Episcopul Inochentie al Buzăului (24 ian. 1873-13 noiemb. 1893)”, în: *GBis*, XXI (1962), 7-8, p. 701-723.

Material biografic despre episcopul Inochentie al Buzăului: student la Pesta, profesor, egumen al Mănăstirii Dealul (1861-1868), vicar de Râmnic, episcop. Materialul cuprinde și testamentul acestuia.

DIONISIE CLIMESCU (1894-1921)

***, „Alegerea, investitura și instalarea P.S. Episcopi de Buzău și Argeș”, în: *BORom* XVIII (1894-1895), 1, p. 86-92.

Scaunul Eparhiei Buzăului a rămas vacant în urma decesului titularului său. În data de 14 martie, au avut loc alegeri pentru acest scaun episcopal. În urma alegerilor a fost desemnat ca episcop al Buzăului, cu 97 de voturi P.S. Dionisie Climescu Craioveanu. Contracandidații săi au fost: P.S. Gherasim Timuș, care a primit 93 de voturi, P.S. Ieronim Ploieșteanu, care a primit două de voturi și P.S. Dositei Botoșăneanu care a primit un vot.

Tot în aceeași zi, au avut loc alegeri pentru scaunul Episcopiei Argeșului. Acesta a rămas vacant în urma ridicării P.S. Ghenadie în treapta de mitropolit primat. În urma votului, P.S. Gherasim Timuș a fost desemnat episcop al Argeșului, cu 145 de voturi. Contracandidații săi au fost: P.S. Ieronim Ploieșteanu, care a primit 42 de voturi și P.S. Dositei Botoșăneanu, care a primit două voturi. Este prezentat programul ceremoniei de investire a celor doi episcopi și sunt reproduse cuvântările rostite de cei doi și cuvântarea rostită de regele Carol I.

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Moartea Episcopului Dionisie al Buzăului”, în: *BORom* XL (1921-1922), 6, p. 463.

La 2 aprilie 1921, P.S. Dionisie al Buzăului a trecut la cele veșnice. El a fost mai întâi preot de mir, a avut numele David Climescu și, după ce a rămas văduv, a fost ales arhieru cu titlul de Craioveanu, la 13 decembrie 1886. A fost director al Seminarului „Central” din București, iar în 1894 a fost ales episcop al Buzăului.

Scriban, arhim., „Știri. Monument pentru un episcop”, în: *BORom* XLV (1927), 5, p. 316

Preoții din Eparhia Buzăului s-au rânduie într-un Comitet pentru a ridica un monument răposatului episcop Dionisie Climescu, care a păstorit timp de 25 de ani Eparhia Buzăului și a murit în 1922.

VALERIAN ȘTEFĂNESCU (1893-1894 Loctiitor)

Păcurariu, Mircea, „Arhiereul Valerian Ștefănescu”, în: *MitrMold XXXV* (1959), 7-8, p. 487-491.

Din reperele biografice despre arhiereul Melchisedec Ștefănescu al Romanului aflăm că a avut doi frați: arhiereul Valerian și arhimandritul Ieronim și două surori - Evghenia, stareță la Mănăstirea Văratec și maica Suzana, stareță la Mănăstirea Războieni. Alte date consemnează momentul când acesta este ales ca arhiereu, locotenent al eparhiei Buzăului, în noiembrie 1879. A fost ales membru în comisia sinodală pentru cercetarea cărților de cult. Se prezintă cărțile la a căror revizuire a participat și el.

GHENADIE NICULESCU (1923-1942)

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească. Învăstirea noilor Episcopi. Instalarea P.S. Ghenadie Episcopul Buzăului”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 8, p. 582-592.

La 10 mai 1923 au avut loc ceremoniile de învestire a episcopului Romanului, episcopului Buzăului, episcopului Constanței și a episcopului Cetății-Albe.

A doua ceremonie a fost cea de învestire a P.S. Ghenadie Niculescu, episcopul Buzăului. Autorul articolului descrie ceremonia și redă discursurile rostite cu acest prilej de regele Ferdinand și de P.S. Ghenadie – discurs ce are ca temă centrală „Biserica și Statul”.

În a doua parte a articolului, I. Mihălcescu prezintă ceremonia de instalare a P.S. Ghenadie ca episcop al Buzăului. A avut loc la 24 mai 1923. Sunt redată: gramata dată de mitropolitul primat Miron, prin care P.S. Ghenadie este recunoscut titular în scaunul de episcop al Buzăului și cuvântarea noului intronizat rostită în catedrala din Buzău - în care a vorbit despre Dumnezeu, forța morală, Biserică, Școală și în care sunt prezentate câteva coordonate ale păstoririi sale.

În final, se notează câteva date biografice despre P.S. Ghenadie: s-a născut în comuna Păulești, Prahova, în 1874, a urmat cursurile Seminarului din Iași și pe cele ale Facultății de Teologie din București, a fost profesor o perioadă după care a devenit protopop de Constanța și Tulcea. Nu peste mult timp a fost numit director al Seminarului din Mănăstirea Bistrița. A publicat: „Dare de seamă despre starea actuală și trecutul bisericii din Constanța” (1906), „Cuza Vodă și biserica română” (1912), „Unirea”, „Bate-voi păstorul și se vor rispi oile” etc.

Scriban, arhim., „Știri. Vrășmașii P.S. Episcop Ghenadie dați în judecată”, în: *BORom XLVI* (1928), 7, p. 663.

În anii 1926-1927, P.S. Ghenadie al Buzăului a fost acuzat de diferite nereguli. Actele întrebuițate atunci de acuzatori au fost niște plăsmuiri mincinoase. Autoritățile din Buzău au dat în judecată patru persoane care s-au făcut vinovate de uneltiri împotriva P.S. Ghenadie.

Moiescu, Gheorghe I., diac., „Cronica internă. Necrolog. Ghenadie Niculescu Episcopul Buzăului 29 nov.1874 – 29 aug. 1942”, în: *BORom LX* (1942), 7-8, p. 377-384.

În data de 29 august 1942, episcopul Buzăului, Ghenadie Niculescu, a trecut la cele veșnice. Gheorghe V. Niculescu s-a născut la 29 noiembrie 1874 în Comuna Păulești din județul Prahova. A absolvit Seminarul „Veniamin” din Iași, a urmat cursurile Facultății de Teologie din București, a fost protoiereu al județului Constanța, apoi al județului Tulcea. În 1910 a fost director al Seminarului din Mănăstirea Bistrița, apoi a fost numit director al Seminarului din Vâlcea. Devine profesor la Seminarul „Sfântul Andrei” din Galați, iar la 30 martie 1923 a fost ales episcop al Buzăului.

Este redată cuvântarea rostită de P.S. Veniamin Ploieșteanu, cuvântare în care este prezentată o caracterizare a defunctului și câte ceva despre înaintașii lui în scaunul Episcopiei Buzăului, din care aflăm că Ghenadie Niculescu a fost rudă cu mitropolitul Pimen al Moldovei. Au mai rostit cuvântări pr. Gheorghe Ionescu și pr. Olimp Căciulă care, de asemenea, sunt reproduse în articol.

ANTIM ANGELESCU (1944-1980)

Ioniță, Alexandru M., „Moartea P.S. Episcop Antim Angelescu”, în *BORom XCVIII* (1980), 7-8, p. 694-697.

Panegiric al P.S. Antim al Buzăului. Născut dintr-o familie preoțească la 18 septembrie 1893, în sătucul Moșeștii-Vechi din comuna Nisipurile (fostul județ Râmnicu-Sărat), viitorul ierarh, după absolvirea școlii primare în satul natal se va înscrie la „Seminarul Central” din București pe care îl absolvă în 1915. Înscriș la Facultatea de Teologie în 1916 nu va absolvii decât după război, în timpul acestuia activând în cadrul companiei a III-a sanitară.

Cu teza „Creștinismul și cheștiunea morală” va obține licența la 9 noiembrie 1919. Urmează apoi Seminarul pedagogic Facultatea de Drept din București. În 1925 merge la Montpellier cu o bursă la Facultatea de teologie protestantă, la întoarcere scriind o carte „Un an printre protestanți”, Brăila, 1927. Doctoratul în teologie îl obține în 1939 cu teza „Psihologia vieții religioase a copilului și adolescentului, cu aplicațiuni la învățământul religios”.

În 1942, după ce a rămas văduv, intră în monahism la Mănăstirea Cozia schimbându-i-se numele din Anton în Antim. Devine apoi vicar al Mitropoliei Olteniei cu rangul de arhimandrit. La 3 decembrie 1943 este ales arhieru cu titlu de Craioveanu și hirotonit la 9 decembrie.

La 21 mai 1944 este instalat ca episcop de Buzău unde va păstori aproape 36 de ani.

Funerariile au avut loc duminică 10 februarie 1980 în catedrala episcopală din Buzău participând la ele arhieriei: Antonie Plămădeală, Eftimie Luca al Romanului și Hușilor, Vasile Târgovișteanu vicar-patriarhal, Roman Ialomițeanul vicarul Arhi-episcopiei Bucureștilor și Gherasim Cristea Piteșteanul. Au rostit cuvântări P.S. Antonie Plămădeală și P.S. Eftimie Luca.

EPIFANIE NOROCEL, ARHIEPISCOP AL BUZĂULUI ȘI VRANCEI (1982-)

***, „Reînființarea Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos. Încăunarea Î.P.S. Dr. Antim Nica în funcția de arhiepiscop al Tomisului și Dunării de Jos. Alegerea, hirotonirea și instalarea P.S. Epifanie Norocel-Tomitanul ca vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos”, în: *BORom* XCIII (1975), 11-12, p. 1482-1512. Cu fotografii.

La 16 octombrie 1975, Episcopia Dunării de Jos a fost ridicată la rangul de Arhiepiscopie, cu titlul de Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos prin hotărârea Sfântului Sinod. P.S. Dr. Antim Nica, conducătorul ei, a fost ridicat la treapta de arhiepiscop, iar arhimandritul Epifanie Norocel, starețul Mănăstirii Neamț, a fost ales ca episcop vicar al noii Arhiepiscopii cu titlul de Tomiteanul la 16 octombrie 1975.

Antim Nica s-a născut la 24 februarie 1908. Articolul prezintă o scurtă biografie a acestuia după care urmează și cea a episcopului-vicar Epifanie Norocel, născut la 14 decembrie 1932 în comuna Mălini, jud. Suceava. Este prezentată cuvântarea noului arhieru la acest eveniment precum și cuvântările arhiepiscopului Antim Nica, a Preafericitului Justinian Marina, a Î.P.S. Iustin Moisesescu, a protoiereului Dumitru Stănei, a lui Mehmed Iakub, șeful cultului musulman. În continuare, au mai vorbit Gheorghe Nenciu, conducătorul departamentului cultelor, iar, în încheiere, arhiepiscopul Antim Nica.

I.1.6. Episcopi ai Argeșului

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Episcopii Argeșului”, în: *MitrOlt* XVII (1965), 7-8, p. 602-630.

Sunt prezentați episcopii Argeșului, de la Iosif, care a păstorit între 13 decembrie 1793 și 27 octombrie 1820, până la Iosif Gafton, care a fost episcop între anii 1944-1949. La fiecare episcop i se prezintă activitatea.

I., I., pr., „Lista cronologică a ierarhilor eparhiilor Mitropoliei Olteniei”, în: *MitrOlt* XXVIII (1976), 3-4, p. 266-270.

Lista cuprinde enumerarea ierarhilor care au activat în următoarele scaune eparhiale:

- a) Mitropolia Severinului, între anii 1370-1403;
- b) Episcopia Râmnicului Noul Severin, între anii 1503-1949;
- c) Episcopia Strehăiei, între anii 1672-1679;
- d) Mitropolia Olteniei, între anii 1939-1973;
- e) Episcopia Argeșului, între anii 1793-1944.

IOSIF (1793-1820)

Erbiceanu, Constantin, „Documente privitoare la istoria bisericească și politică a românilor”, în: *BORom* XIII (1889-1890), 11, p. 677-688.

Constantin Erbiceanu prezintă șapte documente între care, al treilea este un hrisov al domnului Nicolae Șuțu din 1819, din care aflăm că domnitorul i-a dat pe

viață episcopului de Argeș, Iosif, Mănăstirea Cozia cu veniturile sale, cu următoarele condiții: a) mănăstirea să fie socotită metoh sau să fie închinată Episcopiei Argeșului, b) episcopul Iosif să orânduiască egumen, c) să dea suma de 550 de taleri anual pentru școli sau să dea sume de bani spitalelor, în cazul izbucnirii unor epidemii de ciumă, d) să dregă cele stricate ale mănăstirii.

Erbiceanu, C., „Documente privitoare la istoria bisericească și politică a românilor” (1899-1900), 1, p. 26-50.

Mitropolitul Dosoftei dă, la 10 august 1794, o carte pastorală locuitorilor celor două districte, Argeș și Olt, care s-au dezlipit de Mitropolia Ungrovlahiei. Este menționată alegerea primului episcop de Argeș, Iosif, care era român (domnul dorind un episcop grec). Este arătată cauza adevărată a înființării celei de a treia episcopii.

C., E., „Carte de sfătuire ce s-au făcut la postul Crăciunului către locuitori”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 3, p. 233-240.

Este redată enciclica episcopului Iosif al Argeșului din 1794, adresată clerului și credincioșilor din Eparhia sa. Prin această epistolă pastorală, Iosif îi îndeamnă pe credincioșii să renunțe la vicii cum ar fi: beția, înjurăturile, furturile și să se apropie de biserică, să respecte posturile etc.

C., E., „Material pentru istoria bisericească a românilor”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 6, p. 449-489.

Sunt redată 18 documente. Documentul al cincilea arată că se obișnuia ca, atunci când cineva se îmbolnăvea grav, să se călugărească, dar, după ce își revenea, persoana respectivă își relua traiul de odinioară și uita de călugărie. Actul cuprinde porunca episcopului Iosif al Argeșului să se interzică acest obicei.

C., E., „Angarii asupra preoților pe timpul ocupației rusești”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 4, p. 393-396.

Sunt reproduse două documente. Primul cuprinde porunca unui ierarh pentru „ploconul praznicului”. Al doilea act se referă la hotărârea episcopului Iosif al Argeșului de a înființa un nou protopopiat, între plaiul Arefului și plaiul Loviștei.

E., C., „Documente privitoare la istoria civilă și bisericească a românilor extrase din condica Episcopului Iosif de Argeș”, în: *BORom XXXI* (1907-1908), 5, p. 527-535.

Sunt reproduse șase documente.

1. Document din 1794, care cuprinde dispozițiile date de domnul Alexandru Moruzi mitropolitului țării, pentru a se aduna provizii de hrană pentru populația capitalei, la mănăstirile Văcărești și Cotroceni. În acel an era foamete în Țara Românească.

2. Document din 1794, care cuprinde pitacul domnului către mitropolit și episcopi, prin care a dispus ca mănăstirile să aibă însemnate provizii de hrană, spre a se evita pe viitor foametea.

3. Document din 1814, care cuprinde pitacul din timpul domnului Caragea, din care aflăm că preoții au fost supuși la o dare bănească spre a se reface școlile existente.

4. Document din 1815, care cuprinde pitacul domnului către mitropolit, prin care se dispune ca toți cetățenii, inclusiv clericii, să dea 14 lei pentru a se plăti cu acești bani datoriile rămase de pe urma armatelor rusești.

5. Document din 2 iulie 1795, prin care domnul a poruncit clericilor să facă rugăciuni pentru a scăpa poporul de ciumă și foamete, deoarece în acel an bântuia în Țara Românească ciuma și foametea.

6. Document din 1828, ce cuprinde cartea prin care episcopul de Argeș, Ilarion, îl numește ca reprezentant al său, în perioada în care el va fi plecat (se știe că în acea perioadă episcopii își petreceau majoritatea timpului în capitală) pe protosinghelul Vlasiu.

Furtună, D., econom, „*De imitatione Christi – în românește*”, în: *BORom XLVI* (1928), 2, p. 97-108.

Toma de Kempis (†1471) a scris această carte „*De imitatione Christi*” ca o reacție împotriva direcției scolastice a teologiei de pe acele vremuri. Sunt prezentate traducerile acestei cărți în limba română.

Autorul, vorbind despre întâia traducere a acestei cărți, scrie că arhimandritul Scriban s-a înșelat când a afirmat că ea a fost tradusă pentru prima dată de Gavriil Munteanu. Se arată că această carte a fost tipărită la noi în limba slavonă în 1647, la tipografia din Mănăstirea Dealu, cu cheltuiala Doamnei Elena și a lui Matei Basarab și cu ajutorul lui Udriște Năsturel.

Primul care a tradus această carte în limba română este dascălul Ioan Duma, episcopul bisericii Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului, care a terminat traducerea la 1774. Un exemplar din această tălcuire în românește se găsește și printre manuscrisele Mănăstirii Căldărușani. Cel de al doilea care a tradus „*De imitatione Christi*” în limba română a fost episcopul Argeșului Iosif. El a tradus cartea în 1794. Foarte interesant este faptul că Iosif al Argeșului nu a știut de traducerea lui Ioan Duma. Sunt redată prefetele scrise de Iosif al Argeșului la traducerea cărții mai sus menționate.

Brătulescu, Victor, prof., „Hrisovul lui Alexandru Moruzi pentru înființarea Episcopiei Argeș și numirea lui Iosif ca titular al noii eparhii”, în: *MitrOlt XV* (1963), 11-12, p. 931-936.

Prezentarea și redarea textului hrisovului pentru înființarea Episcopiei Argeșului prilejuiește și o incursiune biografică în viața episcopului Iosif.

Bulat, T. G., prof., „Mărturie de la Iosif, întâiul episcop de Argeș (1793-1820)”, în: *MitrOlt XXVII* (1975), 3-4, p. 264-268.

Autorul prezintă cinci mărturii scrise de însuși episcopul Iosif. Prima este de pe un „Liturghier grecesc”, primit de la „Vladica Sydis chir Grigorie”, a doua este un

cuvânt de la o hirotonie, a treia o înștiințare despre o moșie, a patra, un răspuns la o scrisoare, iar ultima, o scrisoare ca atare.

Potra, George, prof. dr. doc., „Din activitatea culturală a episcopului Iosif al Argeșului”, în *BORom* XCVI (1978), 9-10, p. 1164-1171.

ILARION GHEORGHIADES (1820-1821; 1828-1845)

Erbiceanu, C., „Discursul panegiric al Episcopului Ilarion Argeșiu”, în: *BORom* XIII (1889-1890), 4, p. 208-214.

Discursul amintit în titlu a fost rostit la data de 12 aprilie 1822, la înmormântarea generalului Constantin Ghica și a avut ca temă centrală descrierea personalității generalului Ghica. Constantin Erbiceanu scrie că discursul este o dovadă a talentului oratoric al P.S. Ilarion.

C., E., „Documente inedite”, în: *BORom* XVII (1893-1894), 3, p. 193-224.

Sunt reproduse 18 documente.

Cel de-al cincisprezecelea document cuprinde cererea făcută de episcopul Argeșului, Ilarion, către Divan. Acesta, după moartea episcopului Grigorie, a fost chemat din nou să preia scaunul de episcop de Argeș. A acceptat, dar a cerut la Divan ca să se dea sub stăpânire sa Mănăstirea Cozia cu toate veniturile ei, „pentru că așa a fost mai înainte”.

Cel de-al șaisprezecelea document, din 1829, înfățișează cererea făcută de episcopul Ilarion al Argeșului dată de Divan spre examinare episcopului de Râmnic și logofătului din Țara de Sus.

Erbiceanu, C., „Documente inedite”, în: *BORom* XVII (1893-1894), 6, p. 385-417.

Sunt redată 18 documente.

14. Documentul datează din 1828 și cuprinde scrisoarea episcopului Ilarion al Argeșului – care la 1821 a fugit în Transilvania, iar la 1823 a fost înlocuit cu arhimandritul Grigorie – trimisă către Graful Palin. Prin această epistolă Ilarion își cere scaunul episcopal înapoi, deoarece acesta a rămas vacant în urma trecerii la cele veșnice a lui Grigorie.

15. Document care arată că Graful Palin a dat cererea lui Ilarion spre a fi examinată de Divanul domnesc. În urma examinării, Divanul a acceptat-o. Ilarion a fost episcop al Argeșului între 1820-1821 și 1828-1845.

G., „O scriere religioasă”, în: *BORom* XXV (1901-1902), 3, p. 323-328.

Informații despre scrierea din Țara Românească a paharnicului Simion Marcovici din secolul XIX, din vremea lui Al. Ghica, intitulată „Datoriile omului creștin”. La începutul acestei scrieri, se află o scrisoare adresată domnului Al. Ghica. După scrisoare urmează o introducere făcută de episcopul Argeșului, Ilarion, introducere care este reprodusă în articol și în care se amintește despre „Pilda Semănătorului”. În finalul articolului este prezentat cuprinsul acestei scrieri.

C., E., „Material pentru istoria bisericească a românilor”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 6, p. 449-489.

Sunt redată 18 documente.

1. Enciclica episcopului Argeşului, Ilarion, în care se aminteşte despre organizarea şi administrarea bisericii în trecut. Ea are 37 de puncte care privesc: administrarea bisericilor, cununiile, hirotoniile etc. După autorul articolului, enciclica ar fi fost dată între anii 1835-1836.

15. Cuvântul rostit de Ilarion al Argeşului la întâmpinarea domnului Gheorghe Bibescu.

16. Cuvântul rostit de Ilarion al Argeşului la sosirea lui Gh. Bibescu de la Giurgiu la Mănăstirea Văcăreşti.

17. Cuvânt rostit de logofătul Ion Filipescu tot cu acest prilej (a se vedea documentul 16). La finalul acestui cuvânt, se află o notă care arată că Ilarion este născut în cetatea Neocastro, capitala Larisei.

Bulat, Toma G., „Cuvânt despre Ilarion, al II-lea Episcop de Argeş”, în: *Păstorul Ortodox X* (1911), 2, p. 103-107.

Se precizează faptul că, în manuscrisul nr. 1245 al Academiei Române, se găsesc câteva documente rămase de la Dionisie Romano, fost episcop de Buzău, unul dintre ucenicii lui Ilarion. Articolul reproduce unul dintre textele documentelor, ce conţine cuvântarea ținută de Dionisie la moartea lui Ilarion.

Este elogiată personalitatea celui de-al doilea episcop de Argeş, Ilarion, menţionându-se faptul că s-a născut în 1779, ajungând în 1808 preot şi arhimandrit, iar mai târziu episcop.

T. G. B., „Episcopul Ilarion Orator”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 8, p. 831-835.

Ilarion Gheorghiadis a păstorit Episcopia Argeşului între anii 1819-1823, 1828-1845. Este reprodus discursul rostit de acest ierarh la 14 februarie 1842, cu ocazia ungerii domnului D. Bibescu, ce a fost ales la 1 ianuarie 1842.

† **T., S.,** „Note bibliografice. Popescu Nicolae Pr., «Slavoslovia lui Ilarion al Argeşului», în «Muzică şi poezie», 1935, p. 7-8”, în: *BORom LIII* (1935), 11-12, p. 541. Recenzie.

Nicolae Popescu pune în formă literară anecdota cântecului revoluţionar de la 1821, „Mugur-Mugurel”.

Cocora, Gabriel, prof., „Episcopul Ilarion al Argeşului”, în: *MitrOlt XIV* (1962), 5-6, p. 302-333.

Material biografic despre episcopul Ilarion, care a fost şi egumen la Mănăstirea Dealul. El a fost sfinţit episcop la 21 noiembrie 1820. Sunt surprinse episoade din activitatea sa şi se pun în evidenţă legăturile ce le-a avut cu Tudor Vladimirescu. Materialul cuprinde şi prezentarea câtorva cuvântări ale episcopului.

Câdea, Sp., pr. prof., „Revoluția lui Tudor Vladimirescu și episcopul Ilarion al Argeșului”, în: *MitrArd* XII (1967), 8-9, p. 715-726.

Pe lângă informații despre revoluția lui Tudor Vladimirescu, sunt prezente și date biografice ale episcopului Ilarion (1777-1845), păstor al Argeșului în perioada cuprinsă între anii 1820-1845 .

GRIGORIE RÂMNICEANU (1823-1828)

C., E., „Documente inedite”, în: *BORom* XVII (1893-1894), 1, p. 8-42.

Este prezentat, printre altele, documentul ce cuprinde gramata care a fost dată episcopului Grigorie al Argeșului la data de 10 februarie 1823. Se precizează că episcopul Ilarion al Argeșului, predecesorul episcopului Grigorie, a fost înlocuit imediat după mitropolitul Dionisie Lupu, pe motiv că nu a venit în țară și că a participat la Eterie.

Alexandru, D[uțu]., „O luminoasă figură de monah cărturar: Grigorie Râmniceanu”, în: *MitrOlt* IX (1957), 9-10, p. 615-632.

În introducerea materialului biografic este prezentată situația sfârșitului de secol XVIII și început de secol XIX, mai ales pe plan cultural. Despre monahul Grigorie aflăm că s-a născut în jurul anului 1763, aflându-se de mic cu înclinații spre cele cărturărești. La vârsta de 17 ani este numit ierodiacon pentru Episcopia Râmnicului. În această calitate, scrie manuscrise pentru starețul Rafail al Hurezilor și Kir Nectarie Ieromonahul. În 1787 devine ieromonah. După acest episod corectează un „Ceașlov”, o „Psaltire” și un „Liturghier”. Până în 1792, când se editează „Cazaniile”, nu se mai știe nimic de el. Se descrie în amănunt toată activitatea cărturărească.

SAMUIL TĂRTĂȘESCU, EPISCOPI LOCOTENENT (1845-1849)

Braniște, Marin M., pr., „Samuil Tărtășescu, episcop-locotenent de Argeș (1845-1849)”, în: *MitrOlt* XVI (1964), 11-12, p. 870-908.

Samuil Tărtășescu a fost episcop de Argeș între anii 1845-1849. A rezidit Mănăstirea Vieroși (zidită în 1573) și a fost egumen la Schitul Buliga din Pitești din 1829. Este menționată activitatea socială. Studiul conține câteva anexe documentare.

Braniște, Marin M., pr., „Samuil Tărtășescu - un episcop locotenent de Argeș (1845-1849)”, în: *MitrOlt* XXI (1969), 3-4, p. 217-250.

Material biografic în care se arată că episcopul Samuil face parte din neamul Tărtășeștilor, ctitori ai Schitului Tărtășești din județul Ilfov fiind menționate informații despre părinții.

Braniște, Marin M., pr., „Samuil Tărtășescu-episcop locotenent de Argeș (1845-1849)”, în: *MitrOlt* XXVIII (1976), 9-10, p. 764

Completări și rectificări la viața și activitatea episcopului Tărtășescu, privind, printre altele, și genealogia acestuia.

NEOFIT SCRIBAN (1862-1865; 1868-1873 Locțiitor)

***, „Arhiereul Neofit Scriban de Edesa”, în: *Revista Teologică* II (1884), 30, p. 223.

Neofit Scriban de Edesa a fost mult timp profesor la Seminarul Socola dar și în alte părți. În două rânduri a fost locotenent de episcop la Sf. Episcopie a Argeșului. A murit pe 9 octombrie 1884, la Burdujeni-Suceava, unde a și fost îngropat pe data 11 octombrie, la înmormântarea sa participând arhiereul Ieremia din Iași, arhimandritul Teoctist Scriban, rectorul Seminarului și alți membri ai familiei Scriban.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria națională și religioasă a românilor. Viața și activitatea răposatului profesor și arhiereu Neofit Scriban Episcop de Edesa”, în: *BORom* XII (1888-1889), 5, p. 321-336.

La începutul articolului, autorul face o prezentare a circumstanțelor istorice și politice de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Despre viața lui Neofit Scriban aflăm următoarele: s-a născut în 1808, în satul Burdujeni din județul Suceava, părinții săi fiind economul Ioan Scriban și soția sa Pelaghia, primind la botez numele de Nicolae. La vârsta de 19 ani intră în monahism la Mănăstirea Gorovei și primește numele de Neofit.

Datorită calităților sale, este numit psalt la această mănăstire, iar în 1833 merge la școala de la Mănăstirea Sf. Trei Ierarhi din Iași unde va fi, mai târziu, numit preot. În 1836 îl întâlnim ca orator în catedrala Mitropoliei din Iași și, doi ani mai târziu, își va termina studiile. La 1841 va fi „exilat” la Mănăstirea Neamț, pe motiv că deținea cărți eretice. Sunt prezentate și câteva scrisori, în care se face referire la persoana lui Neofit. Referitor la activitatea cărturărească a acestuia, aflăm că în 1838 îi apare prima operă intitulată „Catehism sau Învățătură de căpetenie a bisericii răsăritene”, scrisă cu caractere latine. În 1841, în perioada în care a fost „exilat” la Mănăstirea Neamț a scris mai multe poezii și discursuri. La 1842 a înființat Școala Națională din Fălticeni, iar la 1843 deschide Școala Națională din Mănăstirea Neamț. Tot aici, în anul următor, a terminat de corectat „Pidalionul”.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria națională și religioasă a românilor. Viața și activitatea răposatului profesor și arhiereu Neofit Scriban Episcop de Edesa. - partea a II-a -”, în: *BORom* XII (1888-1889), 6, p. 401-411.

În 1846, Neofit Scriban a fost numit director al Școlii de la Sf. Trei Ierarhi și superior al bisericii Sfântul Vasile din Iași. Între 1848-1862 a fost profesor la Seminarul „Veniamin”, perioadă în care a realizat mai multe scrieri: „Istoria universală și a patriei”, „Gramatica limbii eline”, „Retorica”, „O scurtă istorisire a Mitropoliei Moldovei și dovedirea autocefaliei”.

Neofit Scriban a scris câteva lucrări care militează pentru unirea Principatelor - „Unirea și neunirea Principatelor”, „Foloasele unirii”, „Unirea românilor” și a participat la Divanul Ad-hoc. Constantin Erbiceanu prezintă atât o parte din discursul rostit de Neofit Scriban în biserica Sfântul Nicolae din Iași la deschiderea Divanului Ad-hoc, cât și o parte din discursul de salut rostit la 1859, cu ocazia venirii primilor soldați din

Valahia în Moldova. Neofit a fost și un apărător al clerului român. Astfel, el publică: „Clerul român în fața Convențiunii de Paris” la 1860, „Clerul în societate” la 1859, „Defectuositatea proiectului de lege privitor la cler” în 1861.

În 1862 este numit locotenent de episcop de Argeș. În această calitate se va implica în lupta pentru canonicitate asupra numirii episcopului - luptă ce a fost generată de legea emisă de Al. I. Cuza în 1865. Ca urmare a demersurilor sale și ale fratelui său, Filaret Scriban, legea din 1865 este înlocuită cu cea din 1872, lege la alcătuirea căreia au contribuit și cei doi frați. În această perioadă - 1865-1872 - P.S. Neofit Scriban scrie: „Răspuns Guvernului și Sinodului” (1865), „Apărarea adevărului și a dreptului” și „Apologia P.S. Neofit Scriban contra clevetirilor” (1866), „Răsturnarea ultimelor rătăcirii a apărătorilor necanonicității” (1867). P.S. Neofit Scriban s-a retras în 1872, trăind până în 1885, când a murit în satul natal.

Erbiceanu, C., „O poezie patriotică de Neofit Scriban”, în: *BORom* XXVIII (1904-1905), 8, p. 927-930.

Este reprodușă o poezie patriotică de Neofit Scriban. În perioada în care Neofit Scriban s-a aflat în exil la Mănăstirea Neamț (1838-1842) a scris două poezii intitulate astfel: „O salutare Mănăstirii Neamț” (1841) și „Către tinerimea română”. Constantin Erbiceanu nu prezintă clar cauza pentru care Neofit Scriban a fost exilat la Neamț. În această perioadă Neofit a revizuit „Pidalionul”.

Frații Neofit și Filaret Scriban au fost mari luptători pentru unirea celor două Principate și tot ei au fost de partea partidei canonicității, în lupta contra decretului de numire a episcopilor eparhioți dat de Cuza.

Iancu, Nicolae I., preot, „Din viața Episcopului Neofit Scriban”, în: *BORom* XVII (1929), 4, p. 345-346.

Este relatată o întâmplare din 1870, referitoare la un bătrân de 85 de ani care dorea să se căsătorească a doua oară. Fii bătrânului au mers la Neofit Scriban să-i ceară sfatul.

Păcurariu, Mircea, „Arhieriei Neofit și Filaret Scriban”, în: *MitrMold* XXXV (1959), 1-2, p. 87-116.

Prezentare biografică a celor doi frați, arhieriei Neofit și Filaret Scriban. Tatăl acestora, preotul Ioan Artinescu Șerban, slujea la biserica închinată Mănăstirii Teodoreni din Burdujeni, Suceava.

Nicolae, Neofit de mai târziu, intră în monahism la Mănăstirea Gorovei, fiind trimis ulterior la Mitropolie la Iași, unde își desăvârșește studiile. Din cauza unor intrigă, se retrage șase ani la Mănăstirea Neamț. Este rechemat apoi la Iași și devine director la „Școala de la Trei Ierarhi”. Articolul conține enumerarea unor lucrări de-ale sale.

Filaret a studiat la „Școala Vasiliană” atât teologia, cât și Dreptul și Filozofia. Va fi tuns în monahism la Lavra Pecerska. Se prezintă opera sa. Pe lângă datele biografice se amintesc pe larg și acțiunile pentru susținerea Unirii.

Păcurariu, Mircea, dr., „Arhieriei Neofit și Filaret Scriban”, în: *MitrMold* XLVI (1970), 1-2, p. 3-5.

Cu ocazia prezentării scurtei lor biografii, arhieriei Neofit și Filaret Scriban sunt elogiați, în calitate de apărători ai credinței și luptători alături de popor pentru unirea Țărilor Române.

***, „Din corespondența mitropolitului Andrei Șaguna cu arhierul Neofit Scriban din Moldova și mitropolitul Nifon din Țara Românească”, în: *MitrMold* LIV (1978), 9-12, p. 786-790.

Însemnare despre corespondența mitropolitului Andrei Șaguna cu arhierul Neofit Scriban din Moldova și mitropolitul Nifon din Țara Românească, cu exemple de scrisori.

GHENADIE ȚEPOSU (1865-1868)

***, „Necrolog”, în: *BORom* IV (1877-1878), 3, p. 172.

Marți 30 noiembrie 1877, Preasfințitul Ghenadie fostul episcop de Argeș, vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei și președintele revistei „Biserica Ortodoxă Română” a trecut la cele veșnice.

Călinescu, Șt., diac., „Despre Preasfințitul Ghenadie, fost episcop de Argeș”, în: *BORom* IV (1877-1878), 4, p. 233-237.

La data de 30 noiembrie 1877, Preasfințitul Ghenadie a trecut la cele veșnice. Slujba funerară a fost oficiată de Preasfințitul Calist și Preasfințitul Teodosie în biserica Sfântul Dumitru din București. La finalul slujbei arhimandritul Silvestru Bălănescu a ținut un discurs funebru, din care aflăm și câteva date biografice despre P.S. Ghenadie și anume: la vârsta de 20 de ani a intrat în Schitul Nifon, unde a fost tuns în monahism, în 1837 se duce la Mănăstirea Mărgineni în calitate de cântăreț, apoi ajunge în București unde este hirotonit ieromonah și apoi primește rangul de arhimandrit. A învățat limbile germană, greacă, franceză. În 1865-1868 este episcop de Argeș, iar în 1873 este numit vicar al Episcopiei Buzăului. Patru ani mai târziu va deveni vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei. În mormântarea a avut loc la Mănăstirea Cernica.

Călinescu, Șt., diac., „Despre Preasfințitul Ghenadie fost episcop de Argeș”, în: *BORom* IV (1877-1878), 4, p. 238-247.

Articolul conține o notiță biografică a P.S. Ghenadie (Țeposu). Între anii 1865-1868 a păstorit Episcopia Argeșului, după care, în 1868, s-a retras în București. La 1874 înființează revista „Biserica Ortodoxă Română” și este numit de Sfântul Sinod președinte al Comitetului redactor al acestei reviste. În 1876 participă la Bonn, împreună cu Melchisedec, episcopul Dunării de Jos, la o conferință religioasă în care s-a discutat asupra diferențelor dogmatice dintre diferitele confesiuni creștine. Anul următor este numit vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei – funcție în care a rămas până la moarte. Sunt prezentate și considerații asupra aptitudinii literare și oratorice a P.S. Ghenadie. Acesta a fost un foarte bun predicator al cuvântului lui Dumnezeu. Sunt

amintite producțiile sale teologico-literare – „Albina muzicală”, „Evanghelia populară” și „Explicația serviciului divin” (Liturgica) și se fac câteva considerații asupra limbii scrierilor lui Ghenadie.

Scriban, arhim., „Arhiereul Ghenadie Argeș ca predicator”, în: *MitrMold* VI (1931), 11, p. 302-313.

Articolul de față amintește despre darul oratoriei pe care îl avea arhiereul Ghenadie Țeposu. Aflăm că fundamentul predicilor sale era Sfânta Scriptură și autorul oferă două fragmente din predicile arhiereului.

***, „Însemnări mărunte. Cum sunt uitați oamenii!”, în *BORom* L (1932), 9, p. 617.

Articolul preia o informație din „Universul”, care scrie despre un azil de bătrâni, despre care se spune că a fost construit pe când biserica românească avea ca egumen „un anume Ghenadie”, dat ca un necunoscut. Autorul se arată revoltat de uitarea care a însoțit pășirea în umbră a personalității celui care a fost cel dintâi director al revistei „Biserica Ortodoxă”, mare predicator al vremii sale în București, participând la Congresul de la Bonn, al vechilor catolici, după ruperea lor de Roma, viitor episcop al Argeșului. Cu atât mai mult cu cât, cu 30 de ani în urmă, același periodic întindea pe foarte multe pagini un articol elogios la adresa părintelui Ghenadie (Țeposu).

Dincă, George, diac., „Chipuri de ierarhi compozitori, traducători, prelu-crători și mari cântareți ai muzicii bisericești în perioada 1813-1909”, în: *GBis*, XXXIV (1975), 7-8, p. 812-823.

Repere biografice și bibliografice ale episcopului Ghenadie Țeposu-Argeșiu, mitropolitului Silvestru Andrievici-Morariu și ale mitropolitului Iosif Naniescu.

Isăroiu, Ion, pr. lect. dr., „Procesul «românirii» cântărilor irmologice în concepția Episcopului Ghenadie Țeposu -125 de ani de la moarte sa”, în: *GBis*, LXIV (2005), 9-12, p. 403-416.

Date biografice despre episcopul Ghenadie Țeposu (1813-1877). A fost singurul dintre clericii români care a avut o concepție strict personală cu privire la stilul irmologic. Articolul prezintă informații despre lucrarea acestuia „Albina muzicală” - cântări din „Octoih”, „Triod”, „Penticostar”.

GHERASIM TIMUȘ (1894-1911)

Floru, G., pr. econom, „Oda la consacrarea de arhiereu a Prea Sfinției Sale D.D. Gherasim Piteșteanul”, în: *BORom* XI (1887-1888), 2, p. 199-200.

Oda are cinci strofe.

***, „Schiță biografică”, în: *Vocea Bisericii* I (1894), 13, p. 5.

Preasfințitul Gherasim Timuș, episcopul eparhiei Argeșului, s-a născut în 1849, în Iași. Și-a terminat studiile, devenind arhidiacon la Mitropolia din București.

A fost numit predicator și a fost trimis la Cernăuți pentru completarea studiilor. În 1884 s devine arhimandrit. A ajuns episcop al eparhiei Argeșului, după ce, mai întâi, a fost numit profesor provizoriu la Facultatea de Teologie și mai apoi va ocupa postul de decan la aceeași facultate.

***, „Alegerea, investitura și instalarea P.S. Episcopi de Buzău și Argeș”, în: *BORom XVIII* (1894-1895), 1, p. 86-92.

Scaunul eparhiei Buzăului a rămas vacant în urma decesului titularului său. În data de 14 martie, au avut loc alegeri pentru acest scaun episcopal. În urma alegerilor, a fost desemnat ca episcop al Buzăului, cu 97 de voturi P.S. Dionisie Climescu Craioveanu. Contracandidații săi au fost: P.S. Gherasim Timuș, care a primit 93 de voturi, P.S. Ieronim Ploieșteanu, care a primit două de voturi și P.S. Dositei Botoșăneanu, care a primit un vot. Tot în aceeași zi au avut loc alegeri pentru scaunul Episcopiei Argeșului. Acest scaun episcopal a rămas vacant în urma ridicării P.S. Ghenadie în treapta de mitropolit primat. În urma votului, P.S. Gherasim Timuș a fost desemnat episcop al Argeșului cu 145 de voturi. Contracandidații săi au fost: P.S. Ieronim Ploieșteanu, care a primit 42 de voturi și P.S. Dositei Botoșăneanu, care a primit două voturi. Este prezentat programul ceremoniei de investire a celor doi episcopi și sunt reproduse cuvântările rostite de cei doi și cuvântarea rostită de regele Carol I al României.

G., „O lucrare importantă”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 6, p. 564-579. Recenzie.

Se descrie lucrarea P.S. Gherasim Timuș, episcopul Argeșului. Lucrarea este un „Dicționar Aghiografic”, care cuprinde, pe scurt „Viețile Sfinților”. Sunt reproduse prefața lucrării și un articol în care se amintește despre viața Sfântului Ioan Teologul.

G., „Biografia”, în: *Revista societății clerului argeșian „Frăția” II* (1901), 3, p. 2.

Preasfințitul episcop al Argeșului, dr. Gherasim Timuș, s-a născut la Iași în 1849. A început cursul primar la Iași după care l-a terminat la Mănăstirea Neamțului, iar primele clase de la Seminar le-a făcut la Socola.

În 1871 s-a căsătorit și a rămas văduv tot în același an, fapt ce l-a determinat să se întoarcă la Seminar, terminând șapte clase. În 1874 se înscrie la Facultatea de Litere din Iași și tot atunci a fost mutat, ca arhidiacon, la Mitropolia Ungrovlahiei din București, primind tunderea în schima monahală în biserica Sf. Gheorghe din Mănăstirea Cernica, sub numele de Gherasim. În 1880 a fost numit predicator și a fost trimis la Cernăuți pentru completarea studiilor teologice, iar în 1884 se întoarce în țară cu titlul academic de „Doctor în Teologie”. A ocupat posturile de profesor suplinitor la Facultatea de Teologie din București; profesor provizoriu (1892), în același timp a fost director al internatului teologic și decan al Facultății de Teologie; a fost arhimandrit (1886); episcop al eparhiei Argeșului (14 martie 1894). A scris diferite opere, dintre care unele sunt traduse.

Oiaga, Vasile, profesor, „Un episcop vrednic”, în: *Revista societății clerului argeșian „Frăția” II* (1901), 3, p. 3-5.

Articolul elogiază personalitatea P.S. dr. Gherasim, episcopul Argeşului. Acesta a ordonat să se țină conferințe preoțești pentru luminarea și educarea clerului, a stăruit ca din orice serviciu religios din eparhia lui să nu lipsească predica, a încurajat înființarea societății „Frăția”, prin care a vrut să domnească liniștea între preoți. De asemenea, a înființat o școală de cântări, îngrijindu-se de cultivarea cântăreților necesari pentru efectuarea serviciului divin.

Autorul surprinde faptul că P.S. Gherasim s-a îngrijit atât de cultivarea fondului, cât și a formei Bisericii Ortodoxe. Sunt enumerate lucrările literare apărute după urcarea lui pe tronul episcopal („Meditațiuni la Psalmi”, „Dicționarul Aghio-grafic”) și daniile făcute în franci Facultății de Teologie din București (10.000 franci), Societății „Frăția” (5.000 franci) și 50 de franci pe lună dați școlii de cântăreți.

***, „Cronică”, în: *Candela XXXL* (1912), 1, p. 52-54.

În articol se anunță decesul, la data de 13 decembrie 1912, al episcopului de Argeș, dr. Gherasim Timuș. Născut în 1879 la Iași, face Seminarul de gradul II la Socola. În 1871 a fost hirotinit diacon, în același an rămânând văduv.

Studiind Literele la Facultatea din Iași, își completează studiile la Cernăuți, de unde se întoarce în 1884 cu titlul de doctor în teologie. Numit arhidiacon încă din 1875, devine arhiereu cu titlul de Piteșteanul în 1886, fiind și profesor la Facultatea de Teologie din București.

La 14 martie 1892 a fost ales episcop al Eparhiei Argeşului. A fost activ și pe terenul literar bisericesc, publicând: „Teologia dogmatică de Î.P.S. Utcarie, mitropolitul Moscovei” (traducere în trei volume); „Meditațiuni asupra psalmilor” (trei volume); „Tetraevangheliul diaconului Coresi”; „Catehismul lui Damaschin”; „Călătoria la locurile sfinte” și „Dicționarul aghiografic”. A fost înmormântat la Mănăstirea Turnu din județul Vâlcea.

P., G., „Moartea P.S. Gherasim Timuș Episcopul Argeşului”, în: *BORom XXXV* (1911-1912), 10, p. 1084-1097. Cu o fotografie.

În data de 22 decembrie 1911, P.S. Gherasim Timuș, episcopul Argeşului, a trecut la cele veșnice. Acesta urma să fie ales mitropolit primat. La 24 decembrie P.S. Gherasim Timuș a fost înmormântat în Mănăstirea Turnu. În prima parte a articolului ni se arată cum a decurs înmormântarea și este redată cuvântarea rostită cu această ocazie de Evghenie Humulescu, locotenentul de episcop al Argeşului. Din discurs aflăm că răposatul arhiereu a fost primul cleric român care a venit în țară cu titlul de „Doctor în teologie”.

Se prezintă apoi viața P.S. Gherasim Timuș – s-a născut la Iași în 1849, a făcut studii la Seminarul din Socola urmate de cursurile Facultății de Filozofie și Litere din Iași și București. După aceea, a urmat cursurile Facultății de Teologie din Cernăuți unde a obținut titlul de „Doctor”. În timpul studiilor a fost hirotinit diacon, dar după ce soția i-a trecut la cele veșnice, a intrat în monahism și a fost numit arhidiacon al catedralei Mitropoliei din București. După ce a devenit mai întâi decan al Facultății de Teologie din București, în 1886, a fost ales arhiereu cu titlul de Piteșteanu, iar la 14 martie 1894 a fost ales episcop al Argeşului. P.S. Gherasim a publicat următoarele

lucrări: „Note și meditații asupra Psalmilor” (traducere), „Teologia dogmatică ortodoxă de Macarie” (traducere), „Dicționar aghiografic cuprinzând pe scurt viețile sfinților”, „Tetraevanghelul diaconului Coresi” (reimprimat după prima ediție), „Călătoria la locurile sfinte”, „Istoria bisericească de Eusebiu Popovici”, „Catihismus de P.S. Damaschin episcopul Râmnicului (1708-1726)”.

Arhiepiscopul Gherasim Timuș a fost un om bun și un mare filantrop, care s-a implicat în numeroase lucrări la mănăstirile Turnu și Stănișoara. Se mai amintește că a donat 10.000 lei Facultății de Teologie.

C. E., „Un act de umanitate și filantropie a răposatului Gherasim Timuș”, în: *BORom XXXV* (1911-1912), 10, p. 1161-1164.

Este reprodusă scrisoarea din 15 decembrie 1899 a P.S. Gherasim Timuș, din care aflăm că acesta, în 1894, a instituit o bursă de 500 de lei anual, ca ajutor pentru clericii hirotoniți care doresc să-și continue studiile în țară sau în străinătate. Primul care s-a bucurat de această bursă a fost diaconul Vasile Predeanu. Din scrisoare mai reiese că Gherasim Timuș a donat Facultății de Teologie suma de 10.000 lei, pentru ca, din acești bani, să primească burse clericii ce doresc să-și continue studiile.

C., A. P., „Moartea Preasfințitului Episcop de Argeș D. D. Dr. Gherasim Timuș”, în *Calea Vieței*, IX, (1912), 1, p. 26-32.

Este menționat decesul episcopului de Argeș, Gherasim Timuș, în data de 22 decembrie 1911. Născut în 1849 la Iași, a urmat cursul primar la Mănăstirea Neamț, cursul seminarial la Socola și Facultatea de Litere la Iași. Fiind hirotonit în 1871 și rămas văduv, va fi numit arhidiacon la Mitropolia din București, tundera monahală având loc la Mănăstirea Cernica.

După întoarcerea sa de la Cernăuți cu titlul de „Doctor în Teologie” (1884) a fost ridicat la rangul de arhimandrit. În 1886 a fost ales arhiepiscop, primind titlul de Piteșteanul. A ocupat funcția de director al internatului teologic și decan al Facultății de Teologie.

La data de 14 martie 1894 a fost ales episcop al Argeșului, conducând eparhia cu demnitate și înțelepciune. A înființat societățile „Frăția” și „Apostolul”, revistele „Calea Vieței” și „Păstorul Ortodox”. La oficierea slujbei de înmormântare, ce a avut loc în data de 23 dec. 1911, la biserica Antim din București, au participat mitropolitul Moldovei, înconjurat de episcopii și arhierii din capitală, după care rămășițele pământești au fost transportate la Mănăstirea Turnu din județul Argeș, unde au fost depuse.

Dincă, George, diac., „Chipuri de ierarhi compozitori, traducători, prelucrători și mari cântăreți ai muzicii bisericești”, în: *GBis*, XXXVI (1977), 1-2, p. 139-145.

Material în care se consemnează informații referitoare la viața și activitățile întreprinse în perioada 1849-1923 de episcopii: Gherasim Timuș (Piteșteanul), Gherasim Safirin (Craioveanul), Nifon Niculescu (Ploieșteanul). Se dau, în special, informații despre opera și activitatea desfășurată pe plan muzical.

Botez., Al. A., „Un ierarh la mausoleul eroilor de la Grivița”, în: *GBis*, XXXVI (1977), 7-9, p. 667-672.

Biografia episcopului Gherasim Timuș al Argeșului, decedat la 22 dec. 1911.

CALIST IALOMIȚEANU (1912-1917)

***, „Bisericești. Hirotonire de noi arhieri. Locotenent de episcop”, în: *BORom* XXIII (1899-1900), 3, p. 344.

În prima parte a articolului aflăm datele la care au avut loc hirotonirile arhimandritului Gherasim Safirin și a economului Calist Ialomiteanu întru arhieriei. Din a doua parte a articolului aflăm că, în locul răposatului P.S. Ioanichie de Roman, a fost numit ca locotenent de episcop arhierul Conon Băcăoanul.

***, „Cronica bisericească. Altă hirotonie de arhieru”, în: *BORom* XXIII (1899-1900), 5, p. 434-436.

Amănunte despre hirotonia ec. Calist Ialomiteanu întru arhieru. Evenimentul a avut loc în data de 4 iulie 1899. Este reprodusă cuvântarea rostită de Calist I. cu această ocazie.

G., „O faptă frumoasă”, în: *BORom* XXXV (1911-1912), 10, p. 1189-1190.

P.S. Calist Băcăoanu, locotenent de episcop al Episcopiei Romanului (iunie 1911-februarie 1912, devenit apoi episcop al Argeșului – Calist Ialomiteanu 1912-1917), a dispus să se facă o colectă pentru a-i ajuta pe cei din Eparhia Romanului, care au avut de suferit de pe urma inundațiilor din 1911. Este reprodusă pastorală trimisă de P.S. Calist preoților din Eparhia sa, cărora le cere sprijinul pentru a-i ajuta pe cei loviți de urgența apelor.

G., „Alegerea, întărirea și investirea noilor P.S. Episcopi de Argeș și Roman”, în: *BORom* XXXV (1911-1912), 11, p. 1201-1217. Cu două fotografii.

La 4 februarie 1912 au avut loc alegeri pentru scaunele episcopale ale Argeșului și Romanului. În urma voturilor, Calist Botoșăneanu a fost ales episcop al Argeșului cu 203 voturi, iar Teodosie Piteșteanu a fost ales episcop al Romanului cu 162 de voturi. În articol se descrie desfășurarea ceremoniei de investire și sunt reproduse: cuvântările rostite de cei doi noi episcopi îndată după anunțarea rezultatelor voturilor, decretul regal de întărire a celor doi episcopi, cuvântările celor doi ierarhi rostite la ceremonia de investire și cuvântarea regelui Carol I rostită cu acest prilej. În finalul articolului sunt prezentate biografiile celor doi ierarhi.

P.S. Calist s-a născut la 1860 în București. În 1882 a fost hirotonit diacon, a urmat cursurile Seminarului „Nifon Mitropolitul” și ale Facultății de Teologie, devenind apoi profesor la liceele Sfântul Sava și la Matei Basarab. A fost hirotonit arhieru cu titlul Botoșăneanu în 1899. Ca autor, a publicat: „Viața și activitatea Mitropolitului Nifon”, „Istoricul societății clerului român Ajutorul” etc.

C., A. P., „Alegerea, investirea și instalarea noului Episcop al Eparhiei Argeș, P.S.S. D.D. Calist Ialomiteanu”, în *Calea Vieței*, IX (1912), 2, p. 33-45.

Articolul cuprinde informații referitoare la noul episcop al Argeșului, Calist Ialomițeanu. Născut la 1 oct. 1860 în București, a urmat Seminarul Central din capitală, cursul superior seminarial la Seminarul „Nifon Mitropolitul” și Facultatea de Teologie. Fiind preot la biserica Delea-Nouă, Calist a predat ca profesor la gimnaziul din Călărași.

Rămas văduv, a fost hirotonit arhiereu cu titlul de Botoșeneanu. Activitatea sa literară se remarcă prin scrierile: „Viața și activitatea Mitropolitului Nifon al Ungro-Vlahiei”, „Fori culese din grădina unui păstori sufletesc”, „Învățătura lui Iisus, „Morala Creștină”, „Istoria Bisericii Creștine” ș.a. A colaborat la revistele „Menirea Preotului”, „Consolatorul”, „Amvonul” și a fost ales președinte al Societății clerului român „Ajutorul”.

Fiind ales episcop al Eparhiei Argeș cu unanimitate de voturi, a primit toiagul arhipastoral de la regele Carol I în data de 12 februarie, în prezența mitropolitului Moldovei și a episcopului de Roman. O zi mai târziu a fost instalat la Curtea de Argeș, la ceremonie participând episcopul Râmnicului Noului Severin, episcopul Dunării de Jos și arhiereul Sofronie Craioveanu.

***, „Interpelare”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 1, p. 48-66.

Este redată interpelarea din 26 februarie 1914 a P.S. Calist Ialomițeanu, episcop de Argeș, adresată ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, cu privire la insuficiența salariilor preoților și a cântăreților bisericești de la orașe și sate. În această interpelare, episcopul Argeșului înfățișează rolul pe care l-a jucat Biserica în viața poporului român și militează pentru îmbunătățirea stării materiale a clerului. Se precizează că se vorbea, la acea vreme, de un proiect de Constituție care prevedea ca episcopii țării să nu mai facă parte din Senat. La această interpelare a răspuns ministrul Cultelor, I.G. Duca.

***, „Orațiune funebră”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 7, p. 681-685.

Este redată cuvântarea rostită de P.S. Calist al Argeșului cu prilejul înmormântării regelui Carol I, ce cuprinde o caracterizare a defunctului.

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Moartea Episcopului Calist”, în: *BORom XL* (1921-1922), 6, p. 461.

Episcopul Calist Ialomițeanu al Argeșului în vârstă de 56 de ani, a trecut la cele veșnice pe când se afla în București, la 18 mai 1917 și a fost înmormântat în cimitirul Belu. Preasfinția Sa a păstorit Eparhia Argeșului de la 1912, a fost președinte al societății „Ajutorul”, a înființat un orfelinat, iar în 1914 a vizitat Locurile Sfinte. Ca autor, a tipărit două lucrări: „Istoricul societății clerului Ajutorul” și „Flori din grădina unui păstor”.

EVGHENIE HUMULESCU PITEȘTEANU (1917-1918 Locțiitor)

G., „Cronica bisericească. Un nou arhiereu al bisericii noastre”, în: *BORom XXXIV* (1910-1911), 3, p. 348-354.

Arhimandritul Evghenie Humulescu a fost ales arhiereu cu titlul Piteșteanu și a fost hirotonit la 21 mai 1910. Sunt reproduse două cuvântări ale P.S. Evghenie Piteșteanu – prima rostită la hirotonirea sa ca arhiereu iar a doua în Sfântul Sinod.

***, „Acte oficiale”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 5, p. 417-428.

Sunt redat:

1. O copie după ordinul Mitropoliei Ungrovlahiei, din data de 14 aprilie 1912. Documentul se referă la înființarea unei comisii pentru examinarea cântăreților bisericești.

2. O copie după adresa Mitropoliei Ungrovlahiei către P.S. Evghenie Piteșteanu, din data de 19 iunie 1912, referitoare la cântăreții bisericești.

3. O copie după raportul și după procesul verbal depus de P.S. Evghenie Piteșteanu, președintele Comisiei pentru examinarea cântăreților bisericești din Mitropolia Ungrovlahiei. Din raport aflăm: școala de muzică de pe lângă Mitropolie s-a reînființat în 1896-1897, amănunte despre cântăreții bisericești și despre Ioan P. Pasărea.

***, „Cronică bisericească internă. Moartea unui arhiereu”, în: *BORom* XLIX (1931), 2-3, p. 243.

La 23 martie 1931 a trecut la cele veșnice arhiereul Evghenie Humulescu Piteșteanu, vicarul Episcopiei Argeșului. Acesta s-a născut în 1870, în satul Humulești din Neamț, a fost un bun cântăreț, a tipărit: volumul de predici intitulat „Pășunea duhovnicească”, la care s-au adăugat scrierile „În cer recunoaștem” și „Viața și slujba Sfântului Dimitrie Basarabov”. P.S. Evghenie a fost înmormântat în Mănăstirea Turnu.

Pocitan Bârlădeanu, Veniamin, arhiereul dr., „Cronica bisericească. Arhiereul Evghenie Humulescu Piteșteanu”, în: *BORom* XLIX (1931), 4, p. 349-350.

La 23 martie 1931, P.S. Evghenie Humulescu Piteșteanu a trecut la cele veșnice. Două zile mai târziu, P.S. Evghenie a fost înmormântat la Mănăstirea Turnu. Defunctul era originar din județul Neamț, a absolvit Seminarul „Nifon” din București și a intrat de tânăr în monahism, fiind arhidiacon și predicator al Mitropoliei din București. Era un foarte bun cântăreț bisericesc a fost fiu duhovnicesc al mitropolitului Iosif Gheorghian. Ca autor, a tipărit un volum de predici. După Primul Război Mondial, P.S. Evghenie s-a retras la Mănăstirea Turnu.

Constantinescu, V., „Cronica bisericească. Moartea Arhiereului Evghenie Piteșteanu”, în: *BORom* XLIX (1931), 4, p. 350-351.

P.S. Evghenie a fost colaboratorul patriarhului Miron, al mitropolitului Atanasie, al mitropolitului Conon, al P.S. Gherasim Timuș, al P.S. Calist, al P.S. Nichita.

Pocitan, Veniamin Ploșteanu, vicar patriarhal, „Arhiereul Evghenie Humulescu-Piteșteanu”, în: *Păstorul Ortodox* XX (1939), 2 și 3, p. 78-82.

Acest articol este un omagiu adus odată cu împlinirea a zece ani de la moartea arhierelui Evghenie Humulescu-Piteșteanu, vicarul Episcopiei Argeșului, îngropat la Mănăstirea Turnu, alături de Gherasim Timuș și Nichita Duma. Autorul descrie modul în care l-a cunoscut pe arhieru în tinerețe. Se menționează că arhierul a fost primul elev din Moldova la Seminarul „Nifon”, fiind adus de mitropolitul Calinic Miclescu, care îl aprecia pentru istețimea, talentele și dragostea lui pentru biserică. În timpul Seminarului, acesta a fost un elev eminent, fiind totodată un tenor talentat.

La vârsta de 19 ani a fost hirotonit ierodiacon. La 24 de ani devine și predicator, iar faima sa este recunoscută în toată capitala. De asemenea are multe lucrări publicate: „Paraclis către Sfântul Preacuviosul Părintele nostru Dimitrie cel Nou” (București, 1904), o broșură: „În cer cunoaștem” și „Pășune duhovnicească”.

Dincă, George, diac., „Chipuri de ierarhi compozitori și mari cântăreți bisericești din sec. XX”, în: *GBis*, XXXVI (1977), 10-12, p. 956-962.

Informații despre viața și activitatea episcopilor Evghenie Humulescu (Piteșteanul) și Gherontie Nicolau (arhieru vicar la Tomis) și, mai ales, despre înclinația lor spre muzica bisericească.

TEOFIL MIHĂILESCU (1918)

G., „Cei trei tineri arhierii”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 1, p. 6-11.

Au fost aleși ca arhierii – arhimandritul Teofil Mihăilescu din catedrala Mitropoliei Ungrovlahiei, arhimandritul Vartolomeu Stănescu, fost diacon la capela română din Paris și pr. Al. Petrescu, parohul bisericii Sfinților Arhangheli din Craiova. Arhimandritul Teofil Mihăilescu a fost ales arhieru cu titlul Ploieșteanu și a fost hirotonit la 1 aprilie 1912 în catedrala din București, prilej cu care a rostit o frumoasă cuvântare despre virtute, ce este reprodusă în articol. După aceea se prezintă o biografie a sa.

P.S. Teofil s-a născut la 20 septembrie 1862 în Dorohoi, a fost fiu de preot, a studiat la Seminarul „Veniamin” din Iași, după care a urmat cursurile Facultății de Teologie din București. În 1900 a devenit ieromonah al catedralei episcopale din Argeș și tot în același an a fost ridicat la rangul de arhimandrit de scaun. A publicat „Meditațiuni la Evangheliile duminicale” și „Polemice contra materialiştilor”.

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Succesiunea Episcopiei Buzăului”, în: *BORom* XL (1921-1922), 6, p. 464.

După trecerea la cele veșnice a episcopului Dionisie Climescu, cel care a fost însărcinat să conducă Episcopia Buzăului, ca locțiitor, a fost P.S. Teofil Mihăilescu. Acesta fusese ales la Iași în 1918 ca episcop al Argeșului, funcție din care nu a vrut să-și dea demisia, trăind retras în București.

***, „Cronica bisericească. Moartea Arhierelui Teofil Râmnicănu”, în: *BORom* XLIV (1926), 6, p. 351-353.

La 21 iunie 1926 arhieru Teofil Mihăilescu Râmnicănu a trecut la cele veșnice. Date biografice: s-a născut în Dorohoi în 1863, a terminat Seminarul Socola,

după care a urmat cursurile Facultății de Teologie din București. S-a călugărit la vârsta de 37 de ani, a devenit vicar al Episcopiei Dunării de Jos, iar în 1912 a fost numit arhiereu, cu titlul de Ploieșteanu. În 1918 a fost, pentru câteva luni, episcop al Argeșului și, după terminarea războiului, nu a mai fost ales ca episcop pentru această eparhie, dar i s-a dat titlul de Râmniceanu, fiind socotit vicar al Episcopiei Buzăului. A îndeplinit funcția de președinte al Institutului Biblic. P.S. Teofil a scris câteva „meditații asupra Evangheliilor” și a avut o polemică cu Gavriil Muzicescu. Este redată cuvântarea rostită de mitropolitul Atanasie la înmormântarea P.S. Teofil Mihăilescu Râmniceanu în Mănăstirea Cernica, la 22 iunie 1926, în care evocă personalitatea defunctului.

***, „Știri. Un ziar despre un arhiereu”, în: *BORom* XLIV (1926), 7, p. 431.

În ziarul „Cultura Poporului” din Cluj s-a tipărit un articol despre arhiereul Teofil Râmniceanu.

***, „Cronica bisericească. Episcopul Teofil Mihăilescu”, în: *BORom* XLIV (1926), 9, p. 541.

În articol găsim câteva date biografice despre P.S. Teofil – acesta era fiu de preot din Dorohoi; în 1912 a fost numit arhiereu vicar al Mitropoliei din București; în 1918 a fost ales de Colegiul Electoral întrunit la Iași ca episcop al Argeșului, dar, după plecarea ocupanților germani, guvernul liberal a anulat toate deciziile Parlamentului Conservator și cei doi episcopi aleși, Antim Petrescu (care a trecut la cele veșnice în 1919) la Râmnicu Vâlcea și Teofil la Argeș au fost scoși din scaun. Episcopul Teofil a rămas doar membru al Sfântului Sinod, purtând titlul de Râmniceanu (vicar al Episcopiei Buzăului).

În 1921, Dionisie Climescu, episcopul Buzăului, a trecut la cele veșnice, iar conducerea acestei eparhii a fost încredințată timp de șase luni P.S. Teofil. Trei ani mai târziu, P.S. Nicodim al Hușilor a demisionat și P.S. Teofil a fost trimis ca locțiitor, rămânând aici timp de trei luni. În ultimii ani de viață, P.S. Teofil trăia retras în casele bisericii Antim din București.

NICHITA DUMA (1923-1936)

A. S., „Investitura P.S. Nichita al Argeșului”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 14, p. 1059-1060.

La 9 noiembrie 1923 a avut loc investitura P.S. Nichita Duma al Argeșului. Este descrisă această solemnitate și este redată cuvântarea regelui Ferdinand rostită cu această ocazie. În final se prezintă pe scurt și cuvântarea rostită de noul arhiereu.

Iancu, Nic., pr., „Munca vrednică a P.S. Episcop de Argeș”, în: *BORom* XLVI (1928), 11, p. 977-979.

Este prezentat un articol din ziarul „Crucea”, în care sunt arătate meritele episcopului Nichita al Argeșului. Arhiereul a construit cancelaria din curtea Episcopiei, a

amenajat grădinile de aici, a făcut mai multe vizite canonice în diferite părți ale eparhiei și tot el a înființat o bancă a preoților în eparhie.

Popescu, Victor N., „Cronica internă. Episcopul Nichita al Argeșului”, în: *BORom* LIV (1936), 3-4, p. 204-205.

Cronica anunță încetarea din viață a P.S. Nichita Duma al Argeșului, în joia luminată, la vârsta de 72 de ani, după o îndelungată boală. Născut în 1864, originar din comuna Săcelul de Munte, județul Mureș, Nichita a făcut liceul la Năsăud, finalizându-l în 1883, după care a urmat Academia Teologică până în 1886, când a fost numit învățător în satul natal. În 1906 este anunțată numirea sa ca preot și profesor de religie în Reghinul Săsesc, pentru ca, în 1912, să fie ridicat la rangul de protopop de Reghin.

În 1919, după război, a fost ales senator, apoi în 1923, episcop al Argeșului. Printre lucrările inițiate, se numără Seminarul din Curtea de Argeș, cancelaria Episcopiei, atelierul de țesătorie de la Vlădeni, refacerea unor mănăstiri distruse sau închise, precum Turnu, Bascovele, Robaia. Prima dintre acestea a fost aleasă să-i fie lăcaș de veci. La slujba înmormântării a luat parte reprezentantul Casei Regale, delegatul Sfântului Sinod, al patriarhului, al ministerului Cultelor și al Senatului. Slujba a fost oficiată de P.S. Vartolomeu al Râmnicului.

Marin Popescu, preot, „Episcopul Nichita al Argeșului”, în *Păstorul Ortodox* (XVII) 1936, 5, p. 129-131.

Este anunțat decesul episcopului Nichita Duma al Argeșului, la vârsta de 72 de ani, fiind răpus mai mult de boală decât de bătrânețe.

Născut în 1864, în Săcelul de Munte din ținutul Mureșului, a terminat cursurile liceului din Năsăud în 1883, ale Academiei Teologice în 1886, fiind numit învățător în satul natal. După ce a fost hirotonit preot, a fost ales protopop de Reghin în 1912 și episcop de Argeș în 1923. Ca episcop și-a pus în valoare priceperea și spiritul său organizatoric, restaurând și construind mănăstiri și schituri, case episcopale, cancelarii pentru Consiliul eparhial, dintre care sunt menționate: refacerea în întregime a Mănăstirii Turnu, reînființarea Schitului Bascovele, refacerea Mănăstirii Robaia, înființarea atelierelor de țesătorie la Bascovele și Văleni.

La slujba prohodirii, ce a avut loc în catedrala episcopală în data de 19 aprilie 1936, au participat P.S. Andrei al Aradului și P.S. Veniamin Ploeșteanu. A fost înmormântat la Mănăstirea Turnu, sub privirile îndurerate ale episcopului Bartolomeu și ale numeroșilor credincioși.

I.1.7. Mitropoliți, arhiepiscopi și episcopi ai Tomisului, Tulcei, Ismailului și Dunării de Jos

THEOPHILUS GATHIAE (sec. IV)

Popescu, Emilian, prof., „Theophilus Gathiae, episcop în Crimeea ori la Dunărea de Jos?” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXXIX (1987), 5, p. 73-81.

Autorul încearcă să identifice, pe baza surselor istorice, cine a fost episcopul Teofil și dacă acesta a participat la Sinod I ecumenic. Sunt prezentați istoricii care susțin cele două poziții, se prezintă argumentele fiecărei părți. Se expun apoi motivațiile care susțin mai mult localizarea lui Theofil în Gathia (Goția) danubiană, decât în cea din Crimeea.

NICHIFOR DE CARPAT, MITROPOLIT AL TULCEI (1877-1878)

† **Lucian, Arhiepiscopul Tomisului**, „Câteva știri despre ultimul întâi-stătător al Mitropoliei Tulcea-Dobrogea, Nichifor de Carpat”, în: *GBis*, LVII (1998), 5-8, p. 54-61.

Ca an al înființării Mitropoliei Tulcea este dat anul 1828, fiind menționați și titularii de aici: Panaret (1839-1850); Dionisie (1870-1877); Nichifor, fost episcop al Cretei (ajuns la Tulcea 1877-1878). Articolul prezintă activitatea lui Nichifor de Carpat din momentul venirii acestuia în Dobrogea.

NIFON NICULESCU, EPISCOPI AL DUNĂRII DE JOS (1909-1922)

***, „Schiță biografică”, în: *Vocea Bisericii* II (1895), 4 și 5, p. 3-4. Cu o fotografie.

Nicolae Niculescu s-a născut în 1858, în București. A urmat clasele primare la Biserica Silvestru și Seminarul din capitală. A fost hirotonit diacon pe seama Bisericii Albe, de unde, după un an, a fost transferat în aceeași calitate la Biserica Crețulescu. În 1883 a fost hirotonit preot în locul socrului său la Biserica Albă, iar a doua zi a rămas văduv. S-a înscris la Facultatea de Teologie, a fost numit „revizor eclesiastic al eparhiei Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei”. În 1892 a finalizat studiile Facultății de Teologie, ulterior fiind numit profesor cu titlu provizoriu la catedra de „religiune” de la externatul de fete din Ploiești.

Mitropolitul primat, văzând calitățile acestuia, i-a încredințat postul de director al cancelariei Sfântului Sinod. Fiind candidat la postul de arhieru cu titlul de Ploieșteanu, l-a câștigat, fiind ales de regele României. La 25 Martie 1893 a fost hirotonit arhieru, iar în ziua de 1 Aprilie mitropolitul primat l-a numit pe P.S. Nifon Ploieșteanu pe postul de vicar al Sfintei Mitropolii.

***, Cronică, „Alegerea noilor episcopi”, în: *Candela* XXVIII (1909), 5, p. 324-326.

Sunt consemnate informații referitoare la alegerile pentru eparhiile Dunării de Jos și a Râmnicului Noul Severin. P.S. Nifon Ploieșteanu a fost ales în scaunul Episcopiei Dunării de Jos, întrunind 128 voturi, Acesta s-a născut în București la 1858, a fost hirotonit diacon (1881), preot, arhieru și vicar al Sf. Mitropolii (1895).

G., „Alegerea, investitura și instalarea noilor episcopi”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 1, p. 12-36. Cu două fotografii.

Scaunele episcopilor Râmnicului Noul Severin și Dunării de Jos au rămas vacante în urma alegerii P.S. Atanasie al Râmnicului ca mitropolit primat și a alegerii

P.S. Pimen al Dunării de Jos ca mitropolit al Moldovei. În data de 22 martie 1909 au avut loc alegeri de episcopi pentru aceste două scaune. Mai întâi a avut loc alegerea episcopului Dunării de Jos. În urma votului, P.S. Nifon Ploieșteanu a primit 128 de voturi, P.S. Meletie Gălățeanu, 30 de voturi iar P.S. Sofronie Craioveanu, 1 vot, așadar noul episcop al Dunării de Jos a fost ales P.S. Nifon Ploieșteanu. Sunt reproduse apoi cuvântările rostite de cei doi ierarhi, imediat după ce s-au anunțat rezultatele alegerilor. P.S. Nifon al Dunării de Jos spune că cele trei coordonate ale păstoririi sale vor fi „Patria, Biserica și Coroana”.

În data de 24 martie 1909 a avut loc ceremonia de învestire a celor doi ierarhi. Autorul articolului relatează desfășurarea acesteia și reproduce atât discursurile rostite de cei doi ierarhi P.S. Nifon al Dunării de Jos și P.S. Ghenadie al Râmnicului, cât și cel al regelui Carol I.

La 26 martie 1909 a avut loc ceremonia de instalare a P.S. Ghenadie ca episcop al Râmnicului Nou Severin. Tot în aceeași zi a fost și ceremonia de instalare a P.S. Nifon ca episcop al Dunării de Jos. Se descrie această ceremonie și este reprodus discursul pe care l-a rostit P.S. Nifon cu această ocazie.

***, „Îmbunătățirea soartei materiale a clerului”, în: *BORom XXXV* (1911-1912), 9, p. 1055-1059.

Este redată cuvântarea rostită în Senat de P.S. Nifon Niculescu, episcopul Dunării de Jos, la data de 8 decembrie 1911, prin care înfățișează starea materială a clerului și militează pentru îmbunătățirea stării materiale a acestuia.

***, „Cuvântare rostită în ziua de 6 decembrie 1913 în catedrala din Galați cu prilejul hramului bisericii și distribuirii la 22 preoți a medaliei «Răsplata muncii pentru biserică, clasa I», în: *BORom XXXVII* (1913-1914), 9, p. 691-695.

Cuvântarea redată în articol a fost rostită de P.S. Nifon Niculescu al Dunării de Jos.

G., „Bibliografie”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 6, p. 618-620. Recenzii.

Sunt prezentate pe scurt:

1. „Cinci cuvântări rostite de episcopul Nifon (Niculescu) al Dunării de Jos în Senat și în Catedrala din Constanța”, București 1912 – cuvântările ținute în Senat au avut următoarele teme: îmbunătățirea stării materiale a clerului, noua catedrală din Brăila, pământurile bisericilor și ale mănăstirilor, legea învățământului superior și Facultatea de Teologie.

2. „Dare de seamă asupra cursului școlii de cântăreți bisericești din Galați pe anii 1909-1912”, de episcopul Nifon al Dunării de Jos, București 1912 – amintește despre starea materială și morală a școlii de cântăreți.

***, „Cuvântarea rostită de P.S. Nifon al Dunării de Jos în Senat în ziua de 30 martie 1914”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 1, p. 25-29.

Din cuvântarea redată în articol aflăm că, în urma războiului din 1913, suprafața Eparhiei Dunării de Jos a crescut cu încă două județe. P.S. Nifon Niculescu

militează în această cuvântare pentru ca județul Brăila să rămână în Eparhia Dunării de Jos și să nu fie trecut în Eparhia Buzăului pentru următoarele motive:

- a) Brăila este mai aproape de Galați decât de Buzău,
- b) la Brăila a fost Mitropolia Proilaviei înființată în 1716 și desființată în 1828,
- c) în primăvara anului 1914 urma să se demareze în Brăila construcția unei catedrale.

Pr., „P.S. Nifon la 20 de ani de arhierie”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 1, p. 100-101.

La 25 martie 1915, P.S. Nifon Niculescu al Dunării de Jos a împlinit 20 de ani de arhierie. În articol găsim o scurtă caracterizare a P.S. Nifon.

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească. Demisia P.S. Nifon Episcopul Dunării de Jos”, în: *BORom* XL (1921-1922), 3, p. 226-227. Cu o fotografie.

Din cauza rănilor grele pe care P.S. Nifon Niculescu le-a căpătat în urma atentatului ce a avut loc în Senat, a demisionat din funcția de episcop al Dunării de Jos.

P.S. Nifon s-a născut în București în 1860, a urmat Seminarul „Central” și a absolvit Facultatea de Teologie din București. După ce funcționat un timp ca profesor a devenit vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei, iar la 25 martie 1909 a fost ales episcop al Dunării de Jos. Fiind un bun cântăreț bisericesc, a publicat o carte de cântări bisericești.

***, „Moartea Episcopului Nifon”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 5, p. 379-380.

La 27 februarie 1922, episcopul Nifon Niculescu a trecut la cele veșnice. La 1 ianuarie 1922, Nifon s-a retras din viața bisericească. P.S. Nifon s-a născut în București, a fost preot al Bisericii Albe de pe Calea Victoriei, revizor eparhial și director al cancelariei Sfântului Sinod. În 1909 a devenit episcop al Dunării de Jos. Sfinția sa a demisionat din scaunul de episcop din cauza stării precare de sănătate datorată atentatului din Senat în care și el s-a numărat printre victime. Este redată și cuvântarea rostită de P.S. Evghenie Humulescu Piteșteanul la înmormântarea P.S. Nifon, în care găsim o caracterizare a defunctului.

Scriban, arhim., „Știri. O bună amintire despre Episcopul Nifon”, în: *BORom* XLVI (1928), 2, p. 192.

Din ziarul „Adevărul” aflăm că în vremea cât a trăit episcopul Nifon Niculescu al Dunării de Jos, gălățenii serbau evenimentul de la 8 ianuarie 1918, în care se comemora apărarea orașului de ruși.

ILARIE TEODORESCU, EPISCOPI AL CONSTANȚEI (1923-1925)

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească. Înstaurarea noilor Episcopi. Instalarea P.S. Ghenadie Episcopul Buzăului”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 8, p. 582-592.

La 10 mai 1923, au avut loc ceremoniile de învestire a: episcopului Romanului, episcopului Buzăului, episcopului Constanței și episcopului Cetății-Albe.

A treia ceremonie de învestire a fost cea a P.S. Ilarie Teodorescu episcopul Constanței. I. Mihălcescu descrie această ceremonie și redă discursurile ce au fost rostite cu această ocazie de regele Ferdinand și de P.S. Ilarie – discurs în care găsim, printre altele, și un scurt istoric al Tomisului.

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească internă. Instalarea P.S. Nectarie episcopul Cetății Albe. Instalarea P.S. Ilarie episcopul Constanței”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 10, p. 717-722.

În a doua parte a articolului se amintește despre instalarea P.S. Ilarie Teodorescu în scaunul de episcop al Constanței, eveniment care a avut loc la 3 iunie 1923. Este prezentată desfășurarea acestei ceremonii și sunt redată:

- gramata dată de mitropolitul primat Miron, prin care P.S. Ilarie este întărit ca episcop al Constanței;

- cuvântarea P.S. Ilarie referitoare la obiectivele păstoririi sale.

În ultima parte a articolului găsim o scurtă biografie a P.S. Ilarie. Acesta s-a născut la 18 octombrie 1867 în București, a urmat cursurile Seminarului „Central” și a terminat Facultatea de Teologie din București. După aceea, ca preot și profesor, a refăcut din temelie biserica Amzei din capitală. P.S. Ilarie a publicat numeroase lucrări, dintre care amintim: „Judecata bisericească”, „Jurământul la români”, „Cuvântări bisericești”, „Preotul român și misiunea sa” etc.

***, „Cronica bisericească. Moartea Episcopului Ilarie al Constanței”, în: *BORom* XLIII (1925), 9, p. 555.

Duminică, 27 septembrie 1925, după o lungă suferință, episcopul Ilarie al Constanței a trecut la cele veșnice și a fost înmormântat în București pe data de 1 octombrie. Din articol mai aflăm că răposatul și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în București, unde a fost paroh al bisericii Amzei, profesor la liceul Sfântul Sava și director al Seminarului „Nifon”.

Ioniță, M. Alex, drd., „Episcopia Constanței” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXVIII (1976), 7-10, p. 623-632.

Se prezintă istoria zonei Tomisului în linii generale până în 1922 când s-a înființat Episcopia Constanței. Se dă raportul Sf. Sinod, jurisdicția noii episcopii, date despre primul titular - Ilarie Teodorescu, ales la 16 martie 1923. Este inclus și un scurt istoric al episcopiei până în 1975.

COSMA PETROVICI, EPISCOMP AL DUNĂRII DEJOS (1924-1947)

***, „Știri. Arhieru nou”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 9, p. 668.

Petrovici Cosma a fost confirmat ca vicar al Mitropoliei Moldovei. El a urmat Seminarul din Galați și Iași și a fost licențiat al Facultății de Teologie din București, iar sub mitropolitul Partenie Clinceni a fost protoieru al județului Dorohoi.

***, „Cronica bisericească. Hirotonia noului vicar al Mitropoliei Moldovei”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 10, p. 725-726.

La 22 iulie 1923 a avut loc hirotonirea de arhieru a părintelui Cosma Petrovici. Acesta a fost numit ca vicar al Mitropoliei Moldovei. La hirotonire a participat Î.P.S. Pimen al Moldovei, P.S. Lucian al Romanului și P.S. Nicodim al Hușilor.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Alegerea de episcop pentru scaunul Dunării de Jos” în: *BORom* XLII (1924), 6, p. 375.

În urma alegerii P.S. Iacov la conducerea Episcopiei Hușilor, scaunul Episcopiei Dunării de Jos a rămas vacant. În data de 25 iunie a fost ales la conducerea acestei episcopii arhierul Cozma Botoșăneanu, vicarul Mitropoliei Moldovei.

Vasiliu, Mihail, econom, „Cronica bisericească. Vizita canonică a P.S. Episcop Cosma al Dunării de Jos în satele: Dorobanțul, Cârjelar și Canat Calfa”, în: *BORom* XLVII (1929), 9, p. 824-825.

La 25 august 1929, P.S. Cosma a făcut o vizită canonică în satele: Dorobanțul, Cârjelar și Canat Calfa. Se precizează că prin aceste sate nu mai trecuse un vlădică de 32 de ani. Este redată pe scurt desfășurarea acestei vizite

Savin, Petru Gh., econ., „Cronică bisericească. Preoția și arhieria în slujba altarului. O aniversare: 10 ani de arhierie a Preasfințitului episcop Dunării de Jos”, în *BORom* LI (1933), 9-10, p. 436-439.

Articolul este un omagiu adus Preasfințitului Cosma, episcopul Dunării de Jos, cu ocazia împlinirii a 10 ani de slujire arhierescă. Mai întâi preot în Dorohoi, cu o familia binecuvântată, a fost ales protoieru, pentru calitățile deosebite, muncă neobosită, râvnă și înțelepciune. Profesor de liceu, senator chiar în „Sfatul țării”, părintele Petrovici impunea prin greutatea cuvântului său înțelegător și prevăzător.

Rămas însă văduv, după o perioadă de grea suferință, se aruncă din nou în vâltoarea luptei duhovnicești, biruind necazurile și rânduindu-și viața, atât a sa, cât și a copiilor. Este ales arhieru pe lângă scaunul mitropolitan al Iașului, pentru ca apoi să fie mutat în fruntea Eparhiei Dunării de Jos. Faptele sunt grăitoare pentru activitatea sa: aduce un duh de înnoire în eparhie, schimbând total fața unor mănăstiri, precum Cocoș sau Celic-Dere. Se apleacă asupra celor necăjiți și îi povățuiește cu răbdare pe cei care au greșit. Episcopul Cosma a rămas în inimile tuturor ca un exemplu de sobrietate, rânduire, economie și bunătate.

G., I. M., „Episcopul Cosma Petrovici, Episcopul Gherontie Nicolau”, în: *BORom* LXVII (1949), 3-4, p. 65-68.

Articolul surprinde date despre viața și activitatea episcopului Cosma Petrovici (n. 11 ianuarie 1873 în Brăila – d. 16 decembrie, 1948 în Galați). Anii de școală i-a făcut la Seminarul din Galați, Iași și la Facultatea de Teologie din Cernăuți. Referitor la activitatea lui, sunt consemnate următoarele: a fost diacon la biserica din Pomârla, apoi la catedrala din Dorohoi, preot la Mănăstirea Văratec, profesor de religie, arhieru vicar al Mitropoliei Moldovei, cu titlul de Botoșăneanu, episcop al Dunării de Jos. Cele din urmă zile le-a trăit la Galați, în boală și suferință. A fost înmormântat în curtea bisericii Mavromol din Galați.

GHERONTIE NICOLAU, EPISCOP AL CONSTANȚEI (1926-1941)

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Noul Episcop al Constanței”, în: *BORom* XLIV (1926), 3, p. 145-149. Cu o fotografie.

La 4 februarie 1926 a avut loc alegerea episcopului Constanței. Această alegere este prima făcută după prevederile Legii pentru Unificarea Bisericii Ortodoxe. Candiđații la scaunul episcopal al Constanței au fost: P.S. Ioan Stroia al Oștirii, P.S. Gherontie, P.S. Platon, vicarul Mitropoliei din București, arhimandritul dr. Filaret Jocu și ec. dr. Ioan Popescu din Craiova. În urma procesului de votare, noul episcop al Constanței a fost desemnat P.S. Gherontie Nicolau, care a primit 129 de voturi, spre deosebire de contracandiđații săi care au primit mai puține voturi: P.S. Platon Ciosu, 14 voturi, arhimandritul dr. Jocu, 12 voturi, P.S. Ioan Stroia, patru voturi, Ec. I Popescu, 1 vot. După ce arată acestea, arhimandritul Scriban redă cuvântarea ce a fost rostită de P.S. Gherontie în urma anunțării rezultatelor votului.

Învestitura noului episcop al Constanței a avut loc la 11 martie 1926. Arhimandritul Scriban descrie în articol desfășurarea acestei ceremonii și redă cuvântarea rostită cu acest prilej de regele Ferdinand. Se expune apoi, pe scurt, cuvântarea rostită de proaspătul investit. (P.S. Gherontie).

Instalarea a avut loc la 11 martie 1926 la Constanța. La solemnitate a luat parte ministrul Cultelor Al. Lepădatu. Autorul articolului prezintă desfășurarea acestei ceremonii, reproduce discursul rostit cu acest prilej de ministrul Cultelor Al. Lepădatu și dă, în rezumat, cuvântarea P.S. Gherontie.

***, „Știri. Decretul regal pentru întărirea Episcopului Constanței”, în: *BORom* XLIV (1926), 3, p. 173.

Este reprodus decretul regal pentru întărirea episcopului Constanței, Gherontie Nicolau, ce a fost emis la data de 9 martie 1926.

***, „Știri. Decret regal pentru întărirea Episcopului Constanței”, în: *BORom* XLIV (1926), 9, p. 555.

Este reprodus decretul regal dat în București la 9 martie 1926, prin care P.S. Gherontie Nicolau este întărit în scaunul de episcop al Constanței.

Scriban, arhim., „Bibliografie. Diac. Argișir I. Vârnav, «Carte omagială cu ocazia aniversării a cinci ani de păstorie a P.S. Gherontie Episcopul Constanței», Constanța 1931, 187 p”, în: *BORom* XLIX (1931), 10, p. 671. Recenzie.

Cartea diac. Argișir I. Vârnav conține amănunte despre viața și activitatea P.S. Gherontie episcopul Constanței.

G., I. M., „Episcopul Cosma Petrovici, Episcopul Gherontie Nicolau”, în: *BORom* LXVII (1949), 3-4, p. 65-68.

Episcopul Gherontie Nicolau (n. 1 aprilie 1867 în satul Mănăstioara, județul Putna - d. 28 decembrie 1948, la București) este cunoscut ca unul dintre cei mai buni psalți și un bun cunoscător al tipicului și al rânduielilor slujbei bisericești. Autorul

notează date din viața și activitatea episcopului, cu numele de botez Grigorie. Anii de școală și i-a făcut la: școala primară la Panciu și Focșani, Seminarul la Roman, iar cursul superior la Seminarul „Central” din București, apoi a urmat cursurile Facultății de Teologie din București.

Articolul elogiază activitatea desfășurată ca diacon, arhidiacon, slujitor în catedrala Mitropoliei din București, spiritual la Seminarul „Nifon” din București, profesor la școala de cântăreți de pe lângă Mitropolie.

În luna ianuarie 1919 a fost tuns în monahism la Mănăstirea Cernica, cu numele de Gherontie. În același an este hirotonit ieromonah și apoi ridicat apoi la treapta de arhimandrit. După înființarea Episcopiei de Constanța, Sfântul Sinod l-a ales arhiepiscop vicar al acestei episcopii, cu titlul Silistreanul. A fost hirotonit arhiepiscop în biserica Mitropoliei din București, apoi la 30 martie 1926 a fost ales în scaunul de episcop al Constanței, unde a păstorit vreme de 16 ani.

Ultima parte a vieții a trăit-o la București, unde s-a îndeletnicit mai ales cu scrierea cântărilor psaltice. Este autorul unui „Îndrumător liturgic” cu muzică și tipic, de mare folos preoților și cântăreților, mai ales la săvârșirea slujbelor cu arhiepiscop. A fost înmormântat în cimitirul Mănăstirii Cernica.

Dincă, George, diac., „Chipuri de ierarhi compozitori și mari cântăreți bisericești din sec. XX”, în: *GBis*, XXXVI (1977), 10-12, p. 956-962.

Informații despre viața și activitatea episcopilor Evghenie Humulescu (Piteșteanul) și Gherontie Nicolau (arhiepiscop vicar la Tomis) și, mai ales, despre înclinația lor spre muzica bisericească.

IUSTINIAN TECULESCU, EPISCOP AL CETĂȚII ALBE (1924-1932)

***, „Moartea Episcopului Iustinian al Cetății-Albe”, în: *BORom* L (1932), 9, p. 608-610.

Articolul anunță trecerea la cele veșnice a episcopului Iustinian al Cetății-Albe. Răpus la pat atunci când nimeni nu se aștepta, după două luni de zăcere la Ismail, fu adus la Brașov, unde a aflat că are cancer la ficat, trecând la Domnul la 16 iulie. Se născuse în 1865 în comuna Covasna, județul Trei Scaune, dintr-un neam de clerici. După încheierea liceului, a urmat teologia la școala „Andrei Șaguna” din Sibiu, fiind apoi învățător în Râșnov și ulterior hirotonit preot tot în această localitate.

În 1901 a fost ridicat la treapta de protoiereu la Alba Iulia, unde a rămas până la Unire, desfășurând o largă activitate duhovnicească. A fost ales președinte al Consiliului Național, care a întocmit Marea Unire Națională a românilor. În noua stare de lucruri, a fost numit senator al districtului Alba Iulia, în cel dintâi Parlament al României Mari. În 1923 a fost ales episcop al Oștirii, iar în 1924 a fost numit episcop al Eparhiei Cetatea Albă-Ismail, unde a rămas până la sfârșitul vieții sale. A fost înmormântat în comuna sa natală, Covasna.

DIONISIE ERHAN, EPISCOP AL CETĂȚII ALBE-ISMAIL (1933-1940)

***, „Cronica internă. Investitura și instalarea în scaun a P.S. Episcop al Cetății Albe Ismail”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 483.

Articolul anunță investitura, în ziua de 11 mai 1934, a episcopului Dionisie, în Palatul regal din București de regele României. Pe 13 mai a urmat, în biserica episcopală din Ismail, instalarea în scaun a noului episcop, printre oficialitățile care au îndeplinit formalitățile canonice și legale numărându-se Î.P.S. Gurie, mitropolitul Basarabiei și dr. C. Angelescu, ministrul Instrucțiunii și Cultelor.

Moiescu, I. Gheorghe, diacon, „Cronica bisericească. Retragerea din scaun a Î.P.S. Gurie Mitropolitul Basarabiei și a P.S. Dionisie Episcopul Cetății Albe-Ismail”, în: *BORom* LIX (1941), 9-10, p. 615-616.

Î.P.S. Gurie s-a retras din scaunul mitropolitan în data de 1 octombrie 1941, tot în aceeași dată s-a retras și P.S. Dionisie al Cetății Albe. Potrivit hotărârii Sinodului nr. 1936, Î.P.S. Gurie se va așeza la una din mănăstirile Putna sau Dragomirna, iar P.S. Dionisie se va duce la Mănăstirea Suruceni.

Manolache, Teodor N., „Cronica bisericească. Episcopul Dionisie Erhan (1868-1943)”, în: *BORom* XLI (1943), 7-9, p. 420-424.

Arhiereul Dionisie Erhan a decedat la 17 septembrie 1943 la Mănăstirea Suruceni de lângă Chișinău. Autorul prezintă o scurtă biografie – s-a născut în 1868, în comuna Bardar într-o familie de răzeși moldoveni, la vârsta de 15 ani a intrat la mănăstire, iar la 31 de ani a fost tuns în monahism. S-a dovedit un mare patriot, fiind ales la 1933 ca episcop al Cetății Albe-Ismail. În această calitate a înființat un orfelinat eparhial, a transformat o capelă în catedrală episcopală și a înființat ateliere de pictură bisericească și de țesătură națională la mănăstirea de maici Borisauca.

Moiescu, Gheorghe I., diacon, „Cronica bisericească. Moartea și îngroparea episcopului Dionisie Erhan”, în: *BORom* XLI (1943), 7-9, p. 424-426 .

La data de 17 septembrie 1943, episcopul Dionisie Erhan a trecut la cele veșnice. Este redată desfășurarea ceremoniei de înmormântare, care a avut loc la Mănăstirea Suruceni pe 21 septembrie 1943. Este prezentată și o scurtă biografie a episcopului Dionisie Erhan.

CHE SARIE PĂUNESCU, EPISCOP AL DUNĂRII DE JOS (1950-1973)

***, „Înscăunarea P.S. Chesarie Păunescu, Episcopul Dunării de Jos”, în: *BORom* LXVIII (1950), 3-6, p. 214-230.

Articolul consemnează informații referitoare la înscăunarea Î.P.S. Chesarie Păunescu, episcopul Dunării de Jos, eveniment care s-a desfășurat la Galați la 26 martie 1950. La acest eveniment au luat parte Preafericitul Justinian, Stanciu Stoian, ministrul Cultelor, Î.P.S. Firmilian al Olteniei, P.S. Teofil, episcopul Romanului și Hușilor, Teoctist Botoșaneanul, episcop vicar al Patriarhiei, Î.P.S. Sebastian Rusan, mitropolitul Moldovei. După serviciul divin, a fost citit decretul prezidențial pentru numirea în funcția de episcop. Articolul conține discursurile celor prezenți și imagini de la eveniment.

ANTIM NICA, EPISCOP (1973-1975) ȘI APOI ARHIEPISCOP AL DUNĂRII DE JOS (1975-1994)

***, „Reînființarea Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos. Însăunarea Î.P.S. Dr. Antim Nica în funcția de Arhiepiscop al Tomisului și Dunării de Jos. Alegerea, hirotonirea și instalarea P.S. Episcop Epifanie Norocel-Tomitanul ca vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos”, în: *BORom* XCIII (1975), 11-12, p. 1482-1512. Cu fotografii.

La 16 octombrie 1975, Episcopia Dunării de Jos a fost ridicată la rangul de Arhiepiscopie, cu titlul de Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos prin hotărârea Sfântului Sinod. P.S. Dr. Antim Nica, conducătorul ei, a fost ridicat la treapta de arhiepiscop, iar arhimandritul Epifanie Norocel, starețul Mănăstirii Neamț, a fost ales ca episcop-vicar al noii Arhiepiscopii cu titlul de Tomiteanul, la 16 octombrie 1975.

Antim Nica s-a născut la 24 februarie 1908. A obținut titlul de doctor în teologie în 1941. A urmat cursuri de specialitate în Franța, Anglia și Liban. Articolul prezintă o scurtă biografie a acestuia, după care urmează și cea a episcopului-vicar Epifanie Norocel, născut la 14 decembrie 1932 în comuna Mălini, jud. Suceava. Este prezentată cuvântarea noului arhieru la acest eveniment precum și cuvântările arhiepiscopului Antim Nica, a Preafericitului Justinian Marina, a Î.P.S. Iustin Moiescu, a protoiereului Dumitru Stănei, a lui Mehmed Iakub, șeful cultului musulman. În continuare, au mai vorbit Gheorghe Nenciu, conducătorul departamentului cultelor și, în încheiere, arhiepiscopul Antim Nica.

Bălțat, Visarion, arhid., „Arhiepiscopul Doctor Antim Nica”, în: *RTeol* IV (1994), 2, p. 122-123.

Necrolog la adormirea în Domnul a Înaltpreasfințitului Arhiepiscopul dr. Antim Nica, ce cuprinde, pe lângă date biografice, informații referitoare la participanți și la desfășurarea funeraliilor.

LUCIAN FLOREA, ARHIEPISCOP AL TOMISULUI (1990-2000)

***, „Alegerea și hirotonirea P. Cuv. Arhim. Lucian Florea ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală”, în: *BORom* XCIII (1975), 1-2, p. 41-48.

Articolul consemnează informații despre hotărârea Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române din 25 mai 1974, în urma căreia s-a înființat postul de episcop-vicar pentru Europa Centrală și Occidentală. Articolul prezintă informații referitoare la alegerea Preacuviosului arhimandrit Lucian Florea în postul de episcop-vicar, în ședința sinodală din 13 decembrie 1974 și hirotonirea sa întru arhieru în catedrala patriarhală din București, la data de 22 decembrie 1974. Noul arhieru va purta numele de Făgărășanul.

La solemnitățile au luat parte părintele Ioan Gagiu, directorul administrației patriarhale, părinți consilieri ai administrației patriarhale și ai administrației Bucureștilor, profesori de la Institutul Teologic Universitar și de la Seminarul teologic din București, protoierei și preoți din Capitală, arhimandriți și stareți ai mănăstirilor din

Eparhie, membri ai familiei episcopului-vicar Lucian Florea, prieteni și cunoscuți, numeroși credincioși și reprezentantul Departamentului Cultelor. Articolul conține discursurile celor prezenți și imagini de la acest eveniment.

Redacția, „Alegerea și instalarea Preasfințitului Lucian Florea Făgărășanul în funcția de episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului”, în: *MitrArd* XXV (1980), 10-12, p. 831-864.

Sunt aduse informații cu privire la două momente importante din viața Preasfințitului Lucian Florea Făgărășanul și anume alegerea acestuia ca episcop vicar la data de 16 iulie 1980 și instalarea sa la Sibiu în catedrala mitropolitană, la data de 28 septembrie 1980. Alături de acestea sunt prezente date biografice despre Preasfinția Sa și se redau cuvântările rostite cu această ocazie.

Ioniță, Alexandru M., „Alegeri de noi ierarhi în Biserica Ortodoxă Română”, în *BORom* XCVIII (1980), 9-10, p. 933-938.

La 16 iulie 1980, în postul de episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului a fost ales P.S. Lucian Florea ce va purta titlul de Făgărășeanul. Instalarea s-a făcut în ziua de 28 septembrie în catedrala din Sibiu în prezența unui sobor de arhieriei din care făceau parte Î.P.S. Teoctist al Moldovei și Sucevei, P.S. Vasile al Oradiei, P.S. Emilian de Alba Iulia, Visarion al Aradului, Iustinian Chira Maramureșanul etc. Sunt redată o fragmente din discursurile mai multor vorbitori, participanți la acest eveniment.

I.1.8. Arhiepiscopi ai Târgoviștei

VASILE COSTIN

Soare, Dumitru, consilier patriarhal, „Alegerea și hirotonia în arhieriu a noului episcop-vicar patriarhal dr. Vasile-Costin Târgovișteanul”, în *BORom* XCVIII (1980), 1-2, p. 25-31.

La 10 decembrie 1979, Preafericitul Iustin Moiescu a propus alegerea arhimandritului Vasile Costin, superiorul Așezămintelor românești de la Ierusalim, în postul de episcop-vicar patriarhal, devenit vacant prin alegerea P.S. Antonie Plămădeală ca episcop al Buzăului. Sfântul Sinod a aprobat în unanimitate această alegere urmând ca noul arhieriu să poarte titlu de Târgovișteanul. Este prezentat apoi discursul arhimandritului Vasile Costin rostit în sala sinodală după ce i s-a adus la cunoștință alegerea sa. Sunt amintite apoi câteva date biografice.

Pe data de 12 ianuarie 1980 s-a procedat la înmânarea decretului de recunoaștere de stat a numirii făcute de Sfântul Sinod în cadrul unei festivități în care s-a rostit un cuvânt de mulțumire redat în articol.

Hirotonirea în treapta de episcop a arhimandritului Vasile Costin a avut loc duminică, 20 ianuarie 1980, în catedrala patriarhală din București, fiind realizată în timpul Sf. Liturghii de P.F. Iustin Moiescu, Î.P.S. Antim Nica al Tomisului și Dunaării de Jos și P.S. Roman Ialomițeanul. Patriarhul României a subliniat în cuvântarea de la sfârșitul Sf. Liturghii că episcopul își împlinește misiunea slujitoare „cu

puterea lui Hristos, în numele lui Hristos, niciodată însă în locul lui Hristos!!!”. Articolul se încheie cu discursul de mulțumire a P.S. Vasile Târgovișteanul.

Soare, Dumitru, pr., „Alegerea, recunoașterea și hirotonirea noului episcop-vicar patriarhal: Dr. Vasile Costin-Târgovișteanul”, în: *MitrArd* XXV (1980), 1-3, p. 150.

Articolul prezintă informații legate de alegerea, la data de 10 decembrie 1979, ca episcop vicar patriarhal, a Preasfinției Sale dr. Vasile Costin - Târgovișteanul, precum și hirotonirea lui în arhieriu la data de 20 ianuarie 1980.

Moțoc, Alexandru, pr. prof., „S-a stins din viață un ierarh al Bisericii noastre-Î.P.S. Dr. Vasile Costin, arhiepiscopul Târgoviștei”, în: *GBis*, LVIII (1999), 9-12, p. 185-193.

Necrolog, cu date biografice despre episcopul Vasile Costin (1938-1999) și activitatea desfășurată de acesta.

I.1.9. Episcopi ai Sloboziei și Călărașilor

Ioniță, Alexandru M., „Alegeri de noi ierarhi în Biserica Ortodoxă Română”, în *BORom* XCVIII (1980), 9-10, p. 933-938.

În partea a doua a articolului se prezintă alegerea arhimandritului Damaschin Coravu în postul vacant de episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei la data de 16 iulie 1980. După o scurtă biografie se amintește că hirotonia întru arhieriu a avut loc la biserica Maicii Domnului-Dudu din Craiova cu participarea Î.P.S. Nestor al Olteniei, P.S. Iosif al Râmnicului și Argeșului și P.S. Vasile Târgovișteanul. Sunt reproduse fragmente scurte din alocuțiunile rostite cu acest prilej.

I.1.10. Alți arhieriei din Mitropolia Ungrovlahiei

ATANASIE DINCĂ

***, „Arhierul Atanasie Dincă”, în: *BORom* XCI (1973), 1-2, p. 229-230.

Articolul este un necrolog. Arhierul s-a născut la 22 decembrie 1896 în comuna Tânganu, jud. Ilfov. Aici a învățat și a primit o educație religioasă, astfel că, la 19 ani, se călugărește la Mănăstirea Tismana din județul Gorj.

Urmează cursurile Școlii de cântăreți bisericești, apoi ale Seminarul „Nifon Mitro-politul” din București. Se înscrie după aceea la Facultatea de Teologie din București, pe care a absolvit-o în 1934.

De-a lungul timpului va ocupa mai multe funcții: diacon la Episcopia Râmnicului-Noului Severin, confesor, preot, mare eclesiah la Catedrala episcopală din Constanța. Funcționează ca profesor de tipic și muzică bisericească în perioada 1926-1931.

A fost stareț al mănăstirilor Ghighiu și Căldărușani, director și profesor al Școlii de cântăreți bisericești din cadrul mănăstirii, exarh-referent, stareț al Mănăstirii Cernica și membru în conducerea Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.

La 1 noiembrie 1943 este numit vicar patriarhal iar la 12 decembrie 1943 este hirotonit arhieru cu titlul de „Bârlădeanul”. La 21 aprilie 1943 este numit episcop-locotenent al Episcopiei reînființate a Râmnicului-Noul Severin.

Se retrage la Mănăstirea Căldărușani, la 11 martie 1948, unde va duce o intensă activitate de restaurare a lăcașului (biserica, chiliile) și unde rămâne până la sfârșitul vieții, 6 ianuarie 1973.

Arhierul Atanasie Dincă a avut o bogată activitate publicistică, lăsând urmașilor multe compoziții de muzică psaltică în manuscris. A fost înmormântat la Mănăstirea Cernica.

GRIGORIE, MITROPOLIT DE SIDIS

Bulat, G. T., prof., „Monahul bucureștean Grigorie ajuns mitropolit al Sidiei și candidat la întâiu scaun bisericesc al Țării Românești”; în: *BORom* LXXXVII (1969), 5- 6, p. 573- 583.

În Țara Românească au fost mulți arhierii care au purtat titlaturile unor eparhii apuse și au ajuns apoi mitropoliți. Printre ei se numără și Grigorie Sidis, mitropolitul Sidiei, eparhie dispărută prin vitregia istoriei. El își începe activitatea în 1761, odată cu suirea în scaun a marelui mitropolit Grigorie al II-lea, protectorul său. Știa bine grecește și, ajungând monah, a devenit un membru activ al școlii de cărturării a mitropolitul Grigorie al II-lea, alături de alți ucenici devotați ai acestuia, ca viitorii episcopi Chesarie și Filaret ai Râmnicului. A avut o activitatea bogată de tipograf, traducător și iconom al Mitropoliei.

Pe unele cărți tipărite în 1769 („Triodul”, „Învățătura ortodoxă” de Meletie Pigas) și în 1774 („Învățătură bisericească” după cartea lui Antim) apare numele lui Grigorie ieromonah și pe ultima, „iconom”. Opera sa de gravor este utilizată și la „Evanghelia” din 1775, iar în 1779, după aducerea moaștelor Sf. Dimitrie Basarabov din Bulgaria, s-a tipărit slujba sfântului prin grija lui Filaret, mitropolit de Mira Lichiei, viitorul episcop de Râmnic. Într-o notiță de la sfârșitul „Precuvântării” acestei slujbe se găsește numele arhimandritului Grigorie Delenul, ceea ce demonstrează că iconomul ajunsese arhimandrit și egumen la Mănăstirea Dealu. Numele său este semnalat și în alte lucrări tipărite ale vremii: „Catavasierul” din 1781 și „Prăvălioara de taina ispovedanii”, „Condica Schitului Cetățuia, de lângă Râmnicu-Vâlcea” din 1780.

La 13 ianuarie 1783, prin bunăvoința mitropolitului Grigorie și aprobarea domnului Nicolae Constantin Caragea, patriarhul Gavriil al Constantinopolului aprobă ca arhimandritul Grigorie să fie înălțat la rangul de mitropolit de Sidis. Arhimandritul Grigorie s-a bucurat de aprecierea unor personalități clericale străine, ca patriarhul Avramie al Ierusalimului, sau românești. În noua sa calitate, Grigorie semnează, ca membru al Colegiului arhieresc, numirea unor mitropoliți. Activitatea lui cărturărească continuă să-i fie principala preocupare și la tipărirea în 1784, a „Apostolului” își aduce contribuția, îndreptând unele greșeli după „Apostolul”

grecesc. Aceeași muncă de luminare a clerului și a poporului o înfăptuiește prin publicarea „Ceaslovului” și a „Antologhionului” la tipografia mitropolitană, în timpul cât a fost mitropolit „starețul” său, mitropolitul Grigorie al II-lea. Acesta moare la 18 septembrie 1787 și lui îi urmează fostul episcop de Buzău, Cozma (1787-1792). Cu binecuvântarea acestuia, dar cu cheltuială personală, Grigorie de Sidis tipărește, în 1792, „Octoiul mare”, ultima lucrare a celor peste 30 de ani de muncă a unui cleric iubitor de carte. El a fost un om cu pronunțat simț gospodăresc, apreciat de mitropolitul Grigorie al II-lea, care l-a ridicat la rangul de „iconom”, de arhimandrit al Mitropoliei, de egumen al Mănăstirii Dealu între 1778-1781.

Revenind la Mitropolie, este trimis să facă dreptate în locurile mai grele, cum au fost cele de la Mănăstirea Aninoasa din Muscel și Mănăstirea Câmpulung, unde împacă lucrurile fără a se recurge la judecată, în 1786. În 1793 câștigă în favoarea Bisericii o dispută pentru moșia Bănești dintre logofătul Radu Golescu și Mitropolia Târgoviștei. În septembrie 1793 a fost printre cei trei candidați la Mitropolia Țării Românești, alături de Filaret al Râmnicului și de Dositei Filitti al Buzăului după moartea mitropolitului Cozma. Este ales Filaret al II-lea, deși multiplele sale calități l-ar fi recomandat în fruntea Bisericii țării.

Simțindu-și sfârșitul aproape, Grigorie, mitropolitul de Sidis, și-a alcătuit diata, document redat în întregime în cuprinsul acestui articol. Dorința lui a fost să meargă la Muntele Athos și banii pe care i-a strâns în acest scop, i-a dăruit, prin testament, spitalelor de la Colțea și Pantelimon, zidurilor de biserici, patriarhiilor ortodoxe, Muntelui Athos, Muntelui Sinai și oamenilor pe care i-a cunoscut, precum și pentru a fi pomenit în biserică și a i se face parastasele cuvenite.

IOANICHIE STRATONIKIAS

G., I. M., „Note bibliografice Runceanu N. Pr., «Un cuvânt la înmormântarea unui arhieru, de acum 98 de ani», în: revista «Apostolul» XIV, 1937, p. 81-84”, în: *BORom* LV (1937), 7-8, p. 575. Recenzie.

Articolul cuprinde cuvântarea rostită la data de 30 octombrie 1839 de arhimandritul Eufrosin Poteca, la înmormântarea arhierelui Ioanichie Stratonikias, ctitor al bisericii Sf. Vineri Hereasca din București.

Găină, Alex., drd., „Din istoria legăturilor Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Țara Românească. Personalități monahale transilvănene din veacul al XIX -lea, în viața bisericească a Țării Românești” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXIX (1977), 1-2, p. 91-100.

Lucrarea prezintă legăturile bisericești dintre Transilvania și Țara Românească, legături stabilite prin reprezentanți ai monahismului transilvănean, ce sunt enumerați și cărora le sunt prezentate datele biografice și bibliografice (acolo unde este cazul): arhierul Ioanichie Stratonichios, protosinghelul Naum Râmnicianu, arhimandritul Ghenadie Pârvulescu, episcopii Filotei și Dionisie Romano, ieromonahul Nifon (Nicolae) Bălășescu.

MELETIE DOBRESCU CONSTĂNȚEANU

† **Meletie, Arhiereu**, „Raportul P.S. Arhiereu Meletie delegat cu administrația bisericească în noul teritoriu dobrogean, citit în Sfântul Sinod în ședința de la 9 mai 1914”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 3, p. 254-259.

În urma demisiei P.S. Vartolomeu Stănescu din sarcina de delegat cu administrația bisericească în noul teritoriu dobrogean, a fost numit în această demnitate cu atribuții episcopale Meletie, până la organizarea bisericească definitivă a acestui ținut. Raportul este reprodus în articol.

Din raport aflăm despre inspecția făcută de P.S. Meletie în Balcic, Silistra, Bazargic etc. Din finalul articolului aflăm că, în urma legii din 1 aprilie 1914, ce prevedea ca județele Durostor și Caliacra să facă parte din Eparhia Dunării de Jos, Meletie a fost „descărcat” din postul de arhiereu delegat al Sfântului Sinod, rămânând arhiereu locotenent al eparhiei Dunării de Jos.

A. S., „Moartea arhiereului Meletie Constănțeanu”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 14, p. 1060-1061.

La 30 noiembrie 1923, P.S. Meletie Constănțeanu, în vârstă de 60 de ani, a trecut la cele veșnice. P.S. Meletie era născut în București, a avut numele de mirean Matei Dobrescu și a absolvit Seminarul „Nifon” și Facultatea de Teologie din București. După studii a fost preot la capela românească din Paris și apoi a ajuns arhiereu. În 1919, P.S. Meletie a demisionat din Sfântul Sinod, doi ani mai târziu fiind reprimat ca membru cu drepturi depline.

PLATON CIOSU PLOIEȘTEANU

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. Numire de locotenent episcopal”, în: *BORom XLII* (1924), 5, p. 318.

În urma alegerii P.S. Iacov ca episcop de Huși, scaunul episcopal al Dunării de Jos a rămas vacant. Regele l-a numit pe vicarul Mitropoliei Ungrovlahiei, P.S. Platon, ca locțiitor al eparhiei Dunării de Jos el împlinind această funcție și între anii 1922-1923.

Scriban, arhimandrit, „Știri. Decretul Regelui Ferdinand I”, în: *BORom XLII* (1924), 6, p. 383.

Este redat decretul regelui Ferdinand I, prin care acesta îl numește pe P.S. Platon Ciosu locțiitor al Episcopiei Dunării de Jos.

S., T., „Cronica internă. Arhiereul Platon C. Ploieșteanu”, în: *BORom LII* (1934), 9-10, p. 755.

Articolul notează încetarea din viață a vicarului sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, arhiepiscopul Platon Ciosu, pe 29 noiembrie 1934, una dintre figurile cele mai populare. Ales arhiereu la Sinodul de la Iași, din 1918, vlădica și-a împlinit cu chemare atribuțiile de vicar, timp de 16 ani, păstorind Mitropolia din momentul scoaterii din scaun a mitropolitului Conon, 1918 și până la alegerea noului mitropolit, în persoana patriarhului Miron, 1919.

Moldovean, dintr-o familia preotească din preajma Bacăului, învățase la Seminarul din Roman, urmând apoi Facultatea de Teologie la București. S-a căsătorit și a intrat în clerul de mir, în 1900, pe seama unei biserici din Curtea-de-Argeș, ocupând funcții înalte. După trei ani, a fost numit protopop al județului Argeș, apoi președinte al Consistoriului eparhial, precum și membru în cel superior. A ocupat și vrednicia de președinte al Societății preoților argeșeni, „Frăția”. A fost înmormântat la Mănăstirea Cernica.

ROMAN ILFOVEANU

Bălțat, Visarion, Arhid., „Episcopul vicar Roman Ilfoveanul”, în: *RTeol* IV (1994), 2, p. 121-122.

Necrolog la adormirea în Domnul a Preasfințitului Roman Ilfoveanul, episcop vicar, ce cuprinde date biografice și informații despre desfășurarea înmormântării.

SOFRONIE VRACIANSKI

Dură, Nicolae, pr., prof. dr., „Date noi cu privire la Episcopul Sofronie Vracianski (1739-1813)”, în: *AltBan* II (1991), 9-10, p. 49-71.

Sofronie Vracianski a fost un episcop bulgar care s-a refugiat în Țara Românească în 1799, unde a stat doisprezece ani. Sunt prezentate documente care atestă prezența episcopului în Țara Românească. Acesta a făcut traduceri din grecește în slavonește, studiul vorbind și despre autobiografia sa „Viața și mucenicia păcătosului Sofronie”, clarificându-se data scrierii. Din informațiile prezentate, aflăm că a fost egumen la Mănăstirea Mihai Vodă din București, până în primăvara anului 1801. Se aduc dovezi care arată că episcopul Sofronie nu a fost egumen la Mănăstirea Mărcața, nici la Snagov. Se elucidează problema unde a fost înmormântat, după lungi argumentații, arătând că a fost înmormântat în biserica Șerban Vodă, ce a fost dărâmată între anii 1844-1848. Ultima atestare a acesteia este în documentul din 1844.

Vornicescu, Nestor, mitropolit dr., „Din istoria relațiilor frățești ortodoxe româno-bulgare. „Chiriadromionul” tipărit de Sfântul Sofronie Vraceanski în 1806, la Râmnicu-Vâlcea, în raport cu scrieri similare din Sud-Estul european”, în *BORom* CVII (1989), 5-6, p. 168-191.

Dură, V. Nicolae, pr. prof., „Noi descoperiri privind viața și activitatea episcopului Sofronie Vraceanski (1739-1813) în patria sa adoptivă – Țara Românească”, în *BORom* CVII (1989), 7-10, p. 190-211.

TIMOTEI EVDOXIADOS, ARHIEREU VICAR AL CRAIOVEI (1836-1848)

I., P. C., „Arhiepiscopul Timotei Evdoxiados al Episcopiei din Craiova”, în: *MitrOlt* VI (1954), 7-8, p. 412-413.

Articolul cuprinde elemente biografice cu privire la arhiepiscopul Timotei, care a slujit timp de 62 de ani la Episcopia Râmnicului, ce a fost mutată, între anii 1847-1856, la Craiova în „metocul Gănescului”.

Popescu, Nicolae M., pr., „Arhieriei - Vicari ai Craiovei”, în: *MitrOlt VII* (1955), 10-12, p. 542-545.

Articol biografic despre arhierul-vicar al Craiovei, Timotei Evdoxiados. Date despre hirotonirea lui aflăm din „Condica Sfântă a doua a Ungrovlahiei”, care este păstrată în manuscris la Sfântul Sinod. La fila 11 este transcris decretul patriarhului ecumenic Grigorie, dat în 1836, octombrie 20, în care se încuviințează hirotonia în arhieriu a arhimandritului Timotei de la metocul din Craiova al Episcopiei Râmnicului. Se descrie alegerea și hirotonia lui, redându-se textul decretului.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „Știri noi despre arhierul vicar al Craiovei - Timotei Evdoxiados (1789-27 iunie 1876)”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 7-8, p. 635-662. Cu anexe.

Material biografic despre Timotei Evdoxiados, născut în Calavrita Peloponesului și sosit în Țara Românească în 1814.

VARLAAM RĂILEANU CRAIOVEANU

***, „Cronica bisericească Moartea P.S. Arhieriu Varlaam Răileanu Craioveanu”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 2, p. 216.

În ziua de 14 mai 1899, P.S. Răileanu Craioveanu a fost înmormântat în cimitirul Mănăstirii Cernica. Este prezentată o scurtă biografie – a urmat Facultatea de Litere din Iași și Facultatea de Teologie din Cernăuți, a fost profesor și director al Seminarului „Veniamin Costache” din Iași.

VENIAMIN POCITAN

Scriban, arhim., „Știri. Hirotonie de arhieriu”, în: *BORom XLVII* (1929), 6, p. 575.

Fiind ales arhieriu de Sfântul Sinod spre a primi slujba de arhieriu vicar al Eparhiei Hușilor, pr. dr. V. Pocitan a fost mai întâi călugărit în Sf. Episcopie a Hușilor și apoi i s-a dat treapta de arhimandrit. Pe data de 23 iunie 1929, a fost hirotonit arhieriu în catedrala Sfintei Mitropolii a Moldovei.

Ursăcescu, V., econom, „Cronica bisericească. Hirotonia P.S. Arhieriu Veniamin Pocitan Bârlădeanu”, în: *BORom XLVII* (1929), 10, p. 928-935.

Sunt redate: desfășurarea ceremoniei hirotoniei care a avut loc pe data de 23 iunie 1929, discursul rostit de Î.P.S. Pimen al Moldovei și discursul P.S. Veniamin Bârlădeanu, toasturile de la masa de după ceremonie și primirea care i s-a făcut la venirea în orașul Huși.

Scriban, arhim., „Știri. Întărire de arhieriu”, în: *BORom XLVII* (1929), 2, p. 184.

Prin decretul regal dat în București la 13 februarie 1929, pr. Vasile (călugărit Veniamin) Pocitan ales de Sfântul Sinod ca arhieriu vicar al Episcopiei Hușilor a fost recunoscut în această treaptă.

Bădicescu, Dimitrie, „Arhiereul Veniamin Pocitan, vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei”, în: *BORom* LIII (1935), 3-4, p. 175.

Ședința Sfântului Sinod din 23 martie l-a numit ca arhiereu vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei, prin mutarea de la Episcopia Hușilor, pe P.S. Veniamin Pocitan, cu titlul de Ploieșteanul. Acesta a fost ales încă de pe vremea episcopului Iacov Antonovici, pe baza unui articol din statutul legii de organizare a Bisericii Ortodoxe Române. Devenind vacant scaunul de la Huși și alegându-se ca episcop Nicolae Criveanu, odată cu care clauzele articolului de mai sus au fost suspendate, Sfântul Sinod, la propunerea patriarhului și cu consimțământul arhiereului Veniamim, a oficiat numirea acestuia în postul de arhiereu vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei, post rămas vacant odată cu încetarea din viață a arhiereului Platon Ciosu.

Asistent, „Solemnitatea înmormântării P.S. arhiereu dr. Veniamin Pocitan”, în: *GBis*, XIV (1955), 3-4, p. 238-240.

Articolul surprinde solemnitatea înmormântării Preasfințitului Veniamin Pocitan, decedat la 14 martie 1955 la Mănăstirea Cernica, la 85 de ani (1870-1955). Preot de mir, tuns în monahism la Mănăstirea Neamț (1928), apoi ales arhiereu, numit locotenent de episcop al Eparhiei Hușilor după moartea episcopului Iacob Antonovici (1931), în 1934 este ales vicar patriarhal până în 1949, când se retrage la Mănăstirea Cernica. Participanți la înmormântare au fost și Înaltpreasfințitul mitropolit Efrem, Preasfințitul Teoctist, vicar patriarhal, Preasfințitul Athanasie Dincă, Preasfințitul Pavel Șarpe și arhimandritul Atanasie Gladcovschi - starețul Mănăstirii Cernica.

I.2. MITROPOLIȚI AI MOLDOVEI

IOSIF I MUȘAT (1386-cca 1415)

G., „Dare de seamă. Notițe istorice asupra lui Iosif I Mușat, Mitropolitul Moldovei (1373-1410), teză pentru licență în teologie de Ion A. Grigoriu. Recenzie”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 4, p. 457-462.

Conține: o privire generală asupra ierarhiei în Moldova până în timpul lui Iosif I Mușat, păreri relative la dependența bisericii Moldovei de Ohrida, Constantinopol și Haliciu.

Lucrarea este structurată pe două părți astfel:

Partea I – viața lui Iosif I Mușat – fiul lui Petru Mușat s-a călugărit în Mănăstirea Neamț în Schitul Bogoslovul Vechi; la 1373 devine mitropolit al Moldovei, fiind hirotonit de Antonie al Haliciului; se estimează timpul cât a păstorit Biserica Moldovei și se argumentează faptul că Iosif I Mușat este primul mitropolit al Moldovei.

Partea a II-a – conține date despre activitatea internă (organizarea bisericii) și externă a mitropolitului Iosif (relațiile cu Patriarhia de Constantinopol). Partea a II-a mai tratează și problema cărților de cult din timpul mitropolitului Iosif.

Drăghiceanu, Virg., „O nouă versiune a însemnării Mitropolitului Gheorghe și a hotărârii Sinodului de la Iași 1752 cu privire la începuturile Mitropoliei Moldovei”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 11, p. 1296-1299.

În a doua parte a articolului se amintește despre anul morții mitropolitului Iosif I al Moldovei. După autorul articolului, Iosif ar fi murit în 1438. Virgil Drăghiceanu infirmă afirmația conform căreia Iosif I ar fi murit în 1415 și că, între 1415-1418, ar fi fost pus mitropolit Macarie. După el, Macarie nici nu a existat. Toate acestea rezultă dintr-o lucrare despre Mitropolia Moldovei, realizată de un ucenic din școala lui Paisie de la Neamț, pe nume Andronic. În finalul articolului este redată o notă care atestă că mitropolitul Iosif a trecut la cele veșnice în 1438.

Porcescu, Scarlat, pr., „Iosif, cel dintâi mitropolit cunoscut al Moldovei”, în: *MitrMold XL* (1964), 3-4, p. 126-139.

Din acest articol privind primii mitropoliți moldoveni, aflăm știri istorice despre viața și atmosfera cultural-bisericească din acea vreme. Autorul documentează înființarea Mitropoliei Moldovei și Sucevei și îi prezintă pe Iosif, care avea reședința la Mănăstirea Mirăuți și pe Meletie, primii mitropoliți cunoscuți.

Numirea lui Iosif este expusă mai în amănunt. Este, de asemenea, amintită o mănăstire din regiunea Tazlăului Sărat, într-un document din 12 martie 1399.

CALIST (1445-1447)

Georgescu, I. Ilie, pr., „Un ierarh necunoscut al Moldovei: Calist Arhiepiscopul și Mitropolitul (1445-1447)”, în: *BORom LXXXVII* (1969), 5- 6, p. 563-572. Cu fotografii.

În timpul lucrărilor de restaurare a Mănăstirii Neamț, a fost descoperită o lespede de mormânt din secolul al XV-lea, care a fost folosită multă vreme ca treapta cea mai de jos a scării de acces pe latura nordică a exonartexului. S-au recuperat trei fragmente, iar pe inscripția ei scria „Mormântul Părintelui nostru mitropolitul Kir Calist, arhiepiscopul Moldovlahiei....în anul...”.

Importanța deosebită a acestei lespezi constă în faptul că, în întreg șirul de mitropoliți ai Moldovei, nu se cunoaște niciunul care să poarte numele de Calist, îngropat la Mănăstirea Neamț. Desenul literelor tăiate pentru inscripție este de un stil arhaic. Comparând și analizând informațiile păstrate despre mitropoliții Moldovei de-a lungul veacurilor, autorul articolului plasează existența mitropolitului Calist la jumătatea secolului al XV-lea, când este întâlnit în 1445, la Roman „mitropolitul Calist” cu o danie primită din partea domnului Ștefan al II-lea, fiul lui Alexandru cel Bun. Documentul, prin care se oferea ca danie un rob tătar cu toată averea sa, precizează că, în septembrie 1445, Calist era „mitropolit” al Romanului, dar nu se știe dacă atunci la Suceava mai păstorea sau nu Damian Grecul. De aceea, se presupune că o scurtă păstorire a avut-o Calist de la Roman (1445-1447), deoarece în 1445 Damian dispăre prin moarte naturală, asasinare, exil sau fugă în Polonia, scaunul mitropolitan rămânând vacant.

Autorul exclude toate posibilitățile dispariției mitropolitului Damian, concluzionând că moartea ierarhului a lăsat vacantă Mitropolia de la Suceava, urmând în scaun Calist de la Roman, până în 1447, când, în noiembrie, Ioan al VIII-lea Paleologul, prin prostagma sa, transferă în scaunul de la Suceava pe Ioachim de Agathopolis. Dania primită de la domnul Ștefan al II-lea, adică tătarul Pașca, cu sălașele sale, mitropolitul Calist o lasă Mănăstirii Neamț, unde își alege locul de veci.

TEOCTIST I (1453-1477)

Ionită, Viorel, pr. prof. dr., „Un mare ierarh din trecutul bisericii noastre: Teoctist I al Moldovei”, în: *MitrMold* LXIII (1987), 6, p. 59-66.

Teoctist I al Moldovei a fost mitropolit între anii 1453-1477, hirotonit de patriarhul sârb de Ipek, nefiind, însă, de origine sârbă. Se pare că mănăstirea sa de metanie a fost Mănăstirea Neamț, cu care va și rămâne în strânsă legătură. Găsim date despre colaborarea dintre mitropolit și domnul vremii, despre implicarea sa în acțiunile interne ale Țării Moldovei și despre colaborarea cu episcopul Tarasie al Romanului. În acest sens, se găsesc cel puțin zece documente pe care acești doi arhieri le-au semnat. În final, aflăm despre bisericile și mănăstirile care au beneficiat de ajutorul lui.

Vicovan, Ion, pr., lect. dr., „Preasfințitul mitropolit chir Teoctist I (1453-1477) - «pomăzuitorul» Sfântului Voievod Ștefan cel Mare”, în: *TV* XIV (2004), 7-12, p. 306-319.

Acest articol prezintă informațiile ce se cunosc despre „chir Theocist I”. Primul act documentar este din 7 iunie 1455 și este emis la Suceava, în vremea lui Petru Aron. Sursele unde găsim despre el sunt letopisețele și cronicile vremii. De subliniat este faptul că din 58 de documente prezentate aici, 14 sunt acte de întărire, de dănie, de scutiri de taxă - toate arătând o grijă mare a mitropolitului față de Biserică.

GHEORGHE I (1478-1508)

Popescu, Nicolae M., preotul, „N-a existat un Mitropolit moldovean Teoctist între anii 1491-1498”, în: *BORom* LII (1934), 9-10, p. 738-743.

Articolul înștiințează cu privire la descoperirea unor falsuri în documentele vremii, care induceau în eroare istoricii, afirmându-se existența a doi mitropoliți din timpul lui Ștefan cel Mare. Datele găsite sunt incluse în categoria falsului, singurul mitropolit de atunci fiind Gheorghe. Astfel, cronica scrie că mitropolitul Teoctist cel Bătrân l-a uns domn pe Ștefan cel Mare, făcând ulterior parte din sfatul domnesc, iar mormântul de la Putna certifică anul în care acesta a încetat din viață.

Manuscrisul unei alte cronici îl consemnează pe succesorul său, Gheorghe, actele ieșite din cancelaria domnului întărind acest fapt (atestare în patru ani diferiți, 1479, 1490, 1499 și 1502). Pe temeiul acestor date, el a fost mitropolit al Moldovei între 1479-1502. Alte informații vin însă să susțină că între 1491 și 1498 mitropolitul Moldovei fu un altul, un anume Teoctist: un manuscris din 1491, prin care domnul întărește hotarele vechi ale Mănăstirii Humorului, apoi din 1498, document păstrat

numai dintr-o traducere din 1806, care amintește despre dăruirea unei vii Mănăstirii Bistrița. Răspunsul cercetătorilor în chestiunea de față lămurește problema ivită.

Astfel, primul document din 1491 poate fi pus la îndoială, singurul martor fiind chiar mitropolitul invocat. De asemenea, suspecte sunt și unele forme de genitiv, neexistente în perioada lui Ștefan cel Mare. Apoi, la cercetările amănunțite, se observă că actul a suferit o ștersătură în dreptul datei. Despre documentul din 1498 se afirmă, de asemenea, eroarea, căci martorul invocat, un episcop al Romanului, era deja mort la acea dată: dovezile că atunci păstora Vasile și nu Tarasie, se bazează pe documente verificate în prealabil. După însăilarea argumentelor care validează falsul, autorul reia teza de la început, afirmând că un mitropolit Teoctist al doilea n-a existat, păstoria mitropolitului Gheorghe fiind neîntreruptă.

Popescu, M. Nicolae, pr., „Gheorghe David, Mitropolitul Moldovei”, în: *BORom* LIV (1936), 1-2, p. 1-13.

Studiul de față reprezintă o fațetă novatoare a cercetării istorice, conchizând faptul că mitropolitul David, citat de cronicarul Grigore Ureche, și mitropolitul Gheorghe, amintit de documentele din timpul lui Ștefan cel Mare sunt una și aceeași persoană, David fiind numele de schimonah pe care l-a primit Gheorghe, mitropolitul. Izvoarele istorice menționate se împart, la rândul-le, în două direcții. Pe de o parte, descendenții cronicarului amintit pomenesc numele de ieroschimonah David. Scriban și letopisețele tipărite la Mănăstirea Neamțului vorbesc despre mitropolitul David și chiar Nicolae Iorga lansează ipoteza originii muntene a acestuia. Această direcție de cercetare ia în considerare numele de ieroschimonah și îl plasează corect, înaintea lui Teoctist, preluând direct ori indirect informațiile din cronică la Ureche, dar fără însă a le verifica. De cealaltă parte, se atestă o altă direcție de cercetare care preia ca surse cronicile și documentele vremii, menționându-l pe mitropolitul Gheorghe la aceeași dată a ocârmuirii, în urma morții mitropolitului Teoctist, la 8 noiembrie 1477, urmaș atestat în chiar cronică la Ureche, ca și în unele documente din timpul lui Ștefan cel Mare, este Gheorghe (1477-1509?).

Despre viața acestuia nu aflăm nimic, dar despre cel care îi succede la tron, despre Teoctist al II-lea (1508-1528) scrie cronicarul Macarie, crescut și instruit de acest episcop, care notează câteva aspecte în legătură cu moartea mentorului său. Scăzând anii cuveniți, ar rezulta că între Teoctist al II-lea și Gheorghe nu a existat alt mitropolit la tron. De asemenea, autorul articolului crede că ar trebui corectată și data morții acestuia, 1508 și nu 1509, după afirmația lui Ureche, căci în 1508 mitropolitul Teoctist al II-lea preia deja cârja arhierescă. În sprijinul acestei afirmații, se invocă un pomelnic găsit la Mănăstirea Bistrița, care îi amintește pe toți prelații și care confirmă ordinea la tron: Gheorghe, respectiv Teoctist al II-lea.

Prin urmare, dacă între cei doi mitropoliți nu a fost altcineva la tron, mitropolitul David este aceeași persoană cu mitropolitul Gheorghe. În plus, preluarea numelui de schimonah constituia o tradiție în acele vremuri, în aceste cazuri, de multe ori, trecându-li-se doar acesta. Ureche nu a făcut această precizare în cronică sa în legătură de numele de schimonah al mitropolitului Gheorghe, fapt care a alimentat cititorilor multe nedumeriri. Un alt exemplu invocat este chiar acela al urmașului său,

Teoctist al II-lea, care va îmbrăca schima cea mare, luând denumirea de Teodor. Și mitropolitul Gheorghe este, de asemenea, trecut cu ambele nume în multe dintre documentele vremii ori în pomelnicele unor mănăstiri.

TEOCTIST AL DOILEA (1508-1528)

Moisescu, Gh. I., diac., „Costăchescu Mihai, «Despre un episcop omorât în Moldova în timpul lui Ștefan cel Mare – Despre Mitropolitul Teoctist», extras din «Anuarul Liceului Național din Iași» 1935-1936, Iași, 1937, 20 p”, în: *BORom* LVI (1938), 1-4, p. 117-118. Recenzie.

Știri scoase dintr-un uric a lui Ștefăniță Vodă din 1522. Folosindu-se de acest uric, autorul încearcă să lămurească care sunt părțile de moșie vândute de nepoții lui Petru Oarță mitropolitului Sucevei Teoctist. Din recenzie mai aflăm că M. Popescu, în studiul său „Gheorghe David Mitropolitul Moldovei”, a dovedit că mitropolitul David este aceeași persoană cu mitropolitul Gheorghe al Moldovei (†1508).

Costăchescu Mihai crede că mitropolitul David este un mitropolit străin refugiat în Moldova, apoi susține că mitropolitul Gheorghe, urmașul lui Teoctist I (†1477), a murit în 1511 și Teoctist al II-lea păstorește din 1508 până în 1528, iar, ca să împace această nepotrivire, Costăchescu crede că mitropolitul Gheorghe, mort în 1511, se retrăsese din scaun încă din 1508. Despre episcopul ucis în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, Costăchescu crede că este dominicanul ungar Thomas Batcha de Zagardino.

Zugrav, I., „Chipul Mitropolitului Teoctist al doilea al Moldovei”, în: *MitrMold* XXXIII (1957), 10-12, p. 904-905.

Articolul conține însemnări referitoare la portretul mitropolitului Teoctist al II-lea al Moldovei, zugrăvit în biserica Sfântul Gheorghe, de la Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou din Suceava. Chipul este redat în pronaosul bisericii, hrisovul menționând: „un chip de ierarh fără aureolă”. Autorul urmărește detalii referitoare la acest portret, comparându-l cu altele similare.

GRIGORIE ROȘCA (1546-1551)

Cojocaru, C., „Mitropolitul Grigore Roșca”, în: *MitrMold* LIV (1978), 1-2, p. 61-70.

Date biografice despre mitropolitul Grigore Roșca, numit în timpul lui Iliăș al II-lea Rareș. Aflăm despre locul și data nașterii și despre retragerea sa la Mănăstirea Voroneț, după anul 1555.

O însemnată moștenire pe care ne-a lăsat-o mitropolitul Grigore este „Tetraevangheliarul” său, despre care aflăm unele informații.

GHEORGHE AL II-LEA (1552-1554)

Corugă, Matei V., doctorand, „Gheorghe al II-lea și Grigorie de la Neamț, doi mitropoliți necunoscuți ai Moldovei, din secolul al XVI-lea”, în *BORom* LXXXIX (1971), 11-12, p. 1230-1243.

Studiu bine documentat care întregește pe baza analizei comparative dintre documente și pomelnice imaginea șirului mitropoliților Țării Moldovei. Gheorghe al II-lea de la Neamț este atestat în această funcție de un act din 19 februarie 1552 prin care întărește o moșie ce va fi donată Mănăstirii Neamț. O însemnare de pe un „Tetraevanghel” făcută la 15 decembrie 1554 atestă înlocuirea lui Gheorghe al II-lea cu Grigorie de la Neamț (1554-1564). După retragerea din 1564 Grigorie va mai fi amintit ca „fostul mitropolit” într-un document din 28 octombrie 1579.

GRIGORIE II DE LA NEAMȚ (1554-1564)

Corugă, Matei V., doctorand, „Gheorghe al II-lea și Grigorie de la Neamț, doi mitropoliți necunoscuți ai Moldovei, din secolul al XVI-lea”, în *BORom LXXXIX* (1971), 11-12, p. 1230-1243.

Vezi rezumatul de mai sus de la Gheorghe al II-lea (1552-1554).

GHEORGHE MOVILĂ (1588-1591; 1595-1600; 1600-1605)

Reli, S., „Doi Episcopi ai Rădăuților apoi Mitropoliți ai Moldovei din sec. al XVI-lea, foști pribegi prin țările apusene”, în: *Candela XL* (1929), 10-12, p. 431-443.

Articolul conține informații referitoare la doi clerici moldoveni ai secolului XVI. În 1591, când Domnul Moldovei Petru Vodă Șchiopul a fost obligat de împerejurări, create de iezuiții poloni, să-și părăsească țara și tronul, a fost însoțit și de doi clerici fruntași moldoveni: mitropolitul Moldovei, Gheorghe Movilă și ieromonahul Teodosie Barbovski.

Mitropolitul amintit a fost episcop de Rădăuți înainte de exil, între anii 1579-1586. După ce studiază în Polonia, intră în Mănăstirea Sucevița unde este ales, mai târziu, egumen al acesteia. De aici va ajunge în scaunul eparhiei Rădăuților. În 1578 înalță biserica Maicii Domnului din Mănăstirea Sucevița, în 1585 refăcând-o din temelie. Devenind mitropolit al Moldovei (1586), Gheorghe Movilă dăruiește ctitoriei sale satul Volovăț, îl unge pe micul Ioan Ștefan, fiul lui Petru Vodă Șchiopul și al Irinei Botezat, ca domn al Moldovei iar în 1591 pleacă împreună cu aceștia în Austria. Revine ca mitropolit în 1597 și își arată simpatia față de catolicism! Între anii 1608-1609, bătrânul mitropolit Gheorghe Movilă se retrage la Mănăstirea Sucevița, unde viețuiește până la moartea sa.

Dură, Ioan, doctorand, „Figuri de ierarhi moldoveni: Mitropolitul Gheorghe Movilă”, în *BORom LXXXIX* (1971), 1-2, p. 187-203.

Studiul debutează cu o scurtă introducere în realitățile istorice ale epocii în care a trăit personajul evocat după care se trece la o schițare a vieții lui Gheorghe Movilă până la episcopat. Capitolul II tratează activitatea acestuia ca episcop de Rădăuți (1579-1587) iar cel de-al III-lea capitol abordează activitatea ca mitropolit al Moldovei incluzând un subcapitol referitor la pribegia din 1591 și un altul cu privire la fuga din 1600 și Sinodul din același an.

În ultima parte a articolului se amintește mai întâi despre daniile ierarhului făcute mai ales către Mănăstirea Sucevița după care se detaliază despre complicatele și controversatele relații ale mitropolitului cu catolicismul ce au condus chiar la acuzații de apostazie. Finalul este consacrat portretului lui Gheorghe Movilă pictat pe peretele vestic al naosului Suceviței.

DIONISIE RALLY PALEOLOGUL (MAI-SEPTEMBRIE 1600)

Dima, Dumitru, magistrand, „Mitropolitul Dionisie Rally Paleologul și legăturile lui cu Biserica și Țările Române”, în: *BORom LXXXIII* (1965), 5-6, p. 521-532.

Autorul începe prin a arăta că sfârșitul secolului al XVI-lea se caracterizează, pe plan politic, printr-o puternică mișcare antiotomană neștiută atât de popoarele subjugate, cât și de statele interesate să oprească extinderea invaziei otomane. În acest scop, între anii 1590-1592, sub patronatul Scaunului papal, se întemeiază coaliția antiotomană numită „Liga Sfântă” din care, alături de Imperiul Habsburgic și alte câteva state europene, fac parte și cele trei principate românești: Transilvania, Moldova și mai ales Țara Românească, ce, sub domnia lui Mihai Viteazul (1593-1601), devine o mare forță politică și militară care aduce servicii remarcabile mării lupte creștine împotriva dominației și expansiunii otomane.

Țara lui Mihai Viteazul atrage câțiva ierarhi ai bisericilor ortodoxe, frunțași ai mișcării antiotomane, locul central ocupându-l mitropolitul Târnovei, Dionisie Rally Paleologul (1585-1620). După tată, aparținând unei vechi familii bizantine, iar după mamă trăgându-se din familia Cantacuzinilor, cu o cultură frumoasă câștigată și prin școlile europene, în jurul anului 1583 este întâlnit ca arhiepiscop de Cyzic, iar apoi pe scaunul mitropolitan de la Târnova (Târnovo). Primul contact al acestuia cu biserica românească a fost atunci când, făcând parte dintr-o delegație din partea patriarhului Ieremia al II-lea, ce mergea la Moscova, aceasta s-a oprit și în Moldova mitropolitului Gheorghe Movilă. După întemeierea Ligii Sfinte, agenții catolici, prin propaganda pentru câștigarea popoarelor balcanice, reușesc să-l alăture și pe Dionisie Rally, susținând cu ardoare cauza creștinilor din Balcani.

Succesele uluitoare ale lui Mihai Viteazul împotriva turcilor au trezit speranțele tuturor supușilor otomani din Peninsula Balcanică, inclusiv ale poporului grec îngenunchiat de aproape un secol și jumătate de cotropitorii turci. Dându-și seama de marile calități ale lui Mihai Viteazul, Dionisie își făuri de la început un plan pe care nu și l-a părăsit toată viața – să-l câștige pe Mihai Vodă pentru marea luptă a izgonirii turcilor din Peninsula Balcanică, pentru eliberarea Constantinopolului și restaurarea Imperiului Bizantin!

Astfel, în continuare, este prezentată activitatea lui Dionisie Rally, de propagandă, atât către episcopii ortodocși din Balcani, cât și față de agenții catolici, încercând tot mai mult să și-l apropie pe Mihai Vodă, ajutându-l cu merinde și cu arme. Se precizează că la Constantinopol s-ar fi aflat o partidă pașnică, în frunte cu patriarhul, care colabora cu puterea otomană, iar toată această activitate ostilă din Balcani nu era pe placul lor. După mai multe încercări fără reușită ale Constan-

tinopolului de a-l îndepărta pe Dionisie din scaunul mitropolitan de la Târnovo și ale trimișilor sultanului de a-l captura, acesta este nevoit să fugă în Țara Românească, moment din care, câștigând prețuirea lui Mihai Viteazul, a stat mai tot timpul în jurul său în calitate de bun sfătuitor.

Deși prețuit și respectat de domnul Mihai Viteazul, îndrăznețul său sfătuitor Dionisie, orbit de interesul și planurile sale, a ținut în secret legături cu împăratul Austriei, în detrimentul Țării Românești și al voii domnului ei. Deși Mihai Vodă nu este de acord cu planurile lui Dionisie (în schimbul ajutorului în lupta antiotomană din partea împăratului Austriei, să fie cedat Ardealul !!!), rapoartele dintre cei doi nu s-au schimbat.

După ce, în ianuarie 1600, Mihai Viteazul reușește unirea, pentru scurt timp, a celor trei provincii românești, intitulându-se „domn al Țării Românești și Ardealului și Moldovei”, în acest timp îl găsim pe Dionisie Rally în scaunul de mitropolit al Moldovei. Scurta sa păstorire în scaunul mitropolitan al acestei țări a rămas însemnată prin faptul că atunci se introduc, pentru prima dată în Biserica noastră, formele stricte ale datinii ierarhiei bizantine. Prin redactarea în grecește și în slavonește a hotărârilor Sinodului din iunie 1600 și a actelor de hirotonie (episcopii Filotei și Anastasie, pentru Eparhia Romanului și Rădăuților), se creează o „Condică Sfântă” a hotărârilor sinodale și a hirotoniilor, prima până atunci și o alta, care va exista mai târziu în veacul al XVII-lea.

La începutul lui septembrie, trupele Poloniei, țară catolică ce nu urmărea apelul papal de a adera la Liga Sfântă, destramă opera înfăptuită de Mihai, acesta, împreună cu mitropolitul Dosoftei fiind nevoit să se retragă în Ardeal, unde va avea loc și tragedia finală a marelui erou.

După drama de la Câmpia Turzii din 19 august 1601, viața mitropolitului nu mai prezintă importanță istorică sau bisericească, el sfârșindu-se la aproape 90 de ani, printre străini, în lipsă și în întristare, fără să fi putut împlini, măcar în parte, țelul suprem al vieții, pe care îl hrănise cu atâtea aparente și iluzii.

Cleric distins, serios și cumpătat, dar și diplomat remarcabil, mitropolitul Dionisie Rally a constituit prin întreaga sa viață și activitate o pildă de eroism, hotărâre, sacrificiu și dăruire de sine, fiind socotit o mare figură a lumii grecești postbizantine.

TEODOSIE BARBOVSCHI (1606-1608)

Reli, S., „Doi Episcopi ai Radăuților apoi Mitropoliți ai Moldovei din sec. al XVI-lea, foști pribegi prin țările apusene”, în: *Candela* XL (1929), 10-12, p. 431-443.

Articolul conține informații referitoare la doi clerici moldoveni ai secolului al XVI-lea. În 1591, când Domnul Moldovei Petru Vodă Șchiopul a fost obligat de împrejurări, create de ieziștii poloni, să-și părăsească țara și tronul, a fost însoțit și de doi clerici fruntași moldoveni: mitropolitul Moldovei, Gheorghe Movilă și ieromonahul Teodosie Barbovschi.

Acesta din urmă a fost învățătorul de casă pentru citirea moldovenească al prințului Ștefan, fiul lui Petru Șchiopul, în orașul Bozen din Tirol. Câțiva ani mai

târziu de la reîntoarcerea sa în țară, devine episcop al Rădăuților, în 1604 ajungând la înalta treaptă ierarhică de mitropolit al Moldovei.

Datorită verticalității sale, încercările catolicismului sau protestanismului nu au putut prinde rădăcină în sufletele poporului român ortodox, fiind respinse toate atacurile puternice date asupra dreptei credințe.

G., I. M., „Note bibliografice. Siruni H. Dj., «Mărturii armenesti despre România», extrase din «Cronica Armenilor din Camenița», partea I (1430-1611)”, extras din Anal. Acad. Rom. Ist. Seria III, tom XVII 1936, p. 267-286”, în: *BORom* LIV (1936), 9-10, p. 656.

Articolul conține o însemnare din 1609, care privește sfârșitul mitropolitului Moldovei Teodosie Barbovschi (1606-1608). Această însemnare este redată în recenzie – „Episcopul și boierii au vrut să-l omoare pe Constantin Movilă domnul Moldovei (1607-1612). Acesta auzind de complot, l-a prins pe episcop și l-a decapitat. Episcopul a trădat și pe boieri care erau în număr de 30 și care au fost decapitați”. Acest fapt este întărit și de un raport al lui Simeon Contarini către Dogele Veneției din 1610, în care se arată, printre altele, că mitropolitul a încercat să-l otrăvească pe domnitor folosindu-se de împărtășanie.

ANASTASIE CRIMCA (1608-1617; 1619-1629)

Grigoraș, N., „Mitropolitul Anastasie Crimca (1600-1629)”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 3-4, p. 296-314.

Pentru a contura implicările Bisericii în viața social-politică, autorul surprinde în articolul de față legătura dintre prima unire a Țărilor Române de la anul 1600 și intrarea în viața publică a lui Anastasie Crimca, stabilind și influența pe care a avut-o domnia lui Ieremia Movilă (1595-1606), atât pentru viața politică și socială, cât și pentru cea religioasă în Moldova.

Dintre reperele biografice, sunt menționate câteva date despre familia viitorului mitropolit, care este ales episcop de Rădăuți în 1600, conducând Episcopia două luni și jumătate. A fost ales mitropolit după 15 iunie 1608. A lăsat cu „testament” ca Dragomirna să nu fie închinată Sfântului Mormânt sau Ierusalimului. Ultimul document ce îl amintește ca mitropolit este din 14 ianuarie 1629. Se observă în mod detaliat și complex implicațiile acestuia în viața comunității credincioșilor, în acest sens înființând primul spital într-un centru urban.

Lupaș, I., „Fragment din jurământul arhieresc făcut de Anastasie Crimca în calitate de episcop al Rădăuților, la 19 iunie 1600, lui Mihai Viteazul și fiului său Nicolae Pătrașcu”, în: *MitrMold* XXXVII (1961), 1-2, p. 96-99.

Pe lângă textul jurământului arhieresc făcut de Anastasie Crimca în 1600, sunt menționate și aspectele politice care au dus la exprimarea acestui jurământ. Găsim, de asemenea, date biografice în legătură cu Anastasie Crimca și sunt analizate amănunțit părți din jurământ.

Gonța, V. și Gonța, Al., „Mitropolitul Anastasie Crimca fondatorul celui dintâi spital în Moldova”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 1-2, p. 33-40.

Înainte de a vorbi despre situația spitalelor din Moldova, autorul amintește că în Țara Românească, cel dintâi spital a fost înființat de Vladislav în 1523, lângă Mănăstirea Curtea de Argeș. Mitropolitul Anastasie Crimca a înființat două spitale - unul la Dragomirna în 1602, sub numele de „biserița bolniță” și unul la Suceava. Sunt redată câteva mărturii ale criticilor care au analizat documentele privitoare la primul dintre aceste spitale.

Naghiu, Iosif E., prof., „Anastasie Crimca”, în: *MitrBan XXIII* (1973), 1-3, p. 176-177.

Între datele biografice despre mitropolitul Anastasie Crimca, sunt consemnate informațiile prin care aflăm că acesta are ca mănăstire de metanie Putna și că, în 1608, este ales mitropolit al Moldovei și Sucevei. Celelalte informații ale articolului vizează cele șapte manuscrise cu miniaturi, aparținând lui Anastasie Crimca, documente ce sunt păstrate la Mănăstirea Dragomirna, dar și despre cele trei manuscrise fără miniaturi.

Gorovei, Ștefan S., „Anastasie Crimca. Noi contribuții”, în: *MitrMold LV* (1979), 1-2, p. 144-158.

Din studiul asupra vieții mitropolitului Anastasie Crimca aflăm informații despre familia Crimca din Suceava și faptul că, în secolele XVII-XVIII, exista chiar o uliță numită „Ulița lui Crimca”. Autorul demonstrează, sprijinindu-se pe documente, că diacul Ilie Crimcovici a fost însuși viitorul mitropolit.

Anastasie a fost și episcop de Rădăuți, numit în iunie 1600, după care a devenit episcop de Roman, în 1606, pentru ca, între anii 1608-1629, cu o întrerupere între anii 1617-1619, să fie mitropolit al Moldovei. A contribuit la zidirea Mănăstirii Dragomirna, ajutat de domnul Ieremia Vodă Movilă, între anii 1602-1605. Ctitoria sa a fost sfințită la 30 iunie 1606, fapt pentru care autorul studiului aduce dovezi documentare.

SFÂNTUL VARLAAM, MITROPOLITUL MOLDOVEI (1632-1653)

***, „Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăamu (1632-1653)”, în: *Candela IV* (1885), 12, p. 694-701.

Mitropolitul Varlaam se trage din familia boierească a Moțocenilor, familie despre care pomeneste și Dimitrie Cantemir în lucrarea „Descrierea Moldovei”, fără a se cunoaște exact care dintre membrii acestei familii au fost părinții ilustrului păstor. Se cunoaște doar că a avut un frate, al cărui fiu, Andrei, se dă drept nepot al mitropolitului și o soră, Caterina, căreia distinsul prelat, prin testamentul din 18 august 1657, îi lasă din averea sa, hotărâtă a se da Mănăstirii Secu, patru poloboace de miere pe an. Nu se cunosc detalii despre viața lui până la maturitate și nici despre momentul îmbrățișării tagmei monahale (este adus ca argument doar un fragment ce-i aparține lui Petru Movilă referitor la această problemă).

Varlaam era de metanie de la Mănăstirea Secu, zidită de marele vornic Nestor Ureche și de soția sa Mitrofana, în 1595. A fost ridicat la scaunul mitropolitan al Moldovei pe 23 septembrie 1632, fără să fi fost înainte episcop, în timpul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Iliș. Este redat în articol conținutul predicii ținute de Meletiu Sirigul la întronizare predică regăsită la sfârșitul unui manuscris al lui Eustratie Logofătul. Sunt enumerate cauzele care au contribuit la ridicarea lui Varlaam la treapta de mitropolit: capacitatea intelectuală și erudiția, înrudirea acestuia cu marile familii boierești, evenimentele istorice din timpul domniei lui Alexandru Iliș. Articolul prezintă în continuare informații referitoare la condițiile istorice ce caracterizează momentul instalării lui Varlaam ca mitropolit, când în Moldova domnea Alexandru Iliș, fiind verificată veridicitatea unor afirmații contradictorii.

Dinulescu, Ștefan, „Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăam (1632-1653)”, în: *Candela* V (1886), 1, p. 8-17.

Articolul prezintă activitatea mitropolitului Varlaam, din momentul urcării sale la tronul Mitropoliei, până la retragerea din 1653. Acesta a luptat neconținut pentru luminarea neamului românesc, pentru întărirea credinței, pentru întemeierea, dezvoltarea și îmbogățirea literaturii bisericești naționale, pentru îmbunătățirea materială și morală a clerului, pentru drepturile bisericii și ale națiunii. În vederea realizării acestor deziderate, a obținut mai multe dispoziții (arătate în text) de la următorii domni: Alexandru Iliș, Moise Movilă și Vasile Lupu. Mitropolitul Varlaam, împreună cu Petru Movilă, mitropolitul Kievului, a încercat să-l convingă pe Vasile Lupu să înființeze școala din Mănăstirea Sf. Trei Ierarhi din Iași, unde primii profesori au fost trimiși de la Kiev, împreună cu tipografia și uneltele necesare pentru tipărirea cărților. Se prezintă un document din 2 aprilie 1656 prin care se atestă acest lucru.

Dinulescu, Ștefan, „Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăam (1632-1653)”, în: *Candela* V (1886), 2, p. 74-82

„Carte românească de învățătură” este cea mai veche carte românească în limba română și ea deschide șirul lucrărilor bisericești, scrise de mitropolitul Dosoftei, care a lăsat bisericii și națiunii opere de mare preț.

Seconsemnează faptul că în 1642 s-a convocat un Sinod la Iași, unde s-a discutat problema intrigilor iezuite. Iar în 1645 s-a adunat alt Sinod, unde s-au condamnat din nou învățăturile din catehismul calvin. Se redă scrisoare lui Varlaam, redactată împreună cu episcopii Moldovei, din 2 iunie 1645, către țarul Alexei Michailovici, pentru fostul mitropolit al Transilvaniei Ilie Iorest.

Dinulescu, Ștefan, „Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăam (1632-1653)”, în: *Candela* V (1886), 3, p. 137-144.

Publicația menționează faptul că numele mitropolitului Varlaam se găsește gravat în lespede de marmură așezată sub racla moaștelor Sf. Paraschiva de la Mănăstirea Sf. Trei Ierarhi, piatră pe care se găsește și istoricul aducerii acestor moaște din Constantinopol, la 13 iunie 1641. Se prezintă schimbările domnitorilor care se

succed în timpul mitropolitului Varlaam, precum și luptele date în acea epocă. în paralel cu fragmente din cronicile lui Miron Costin.

Dinulescu, Ștefan, „Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăamă (1632-1653)”, în: *Candela* V (1886), 4, p. 205-221.

Sunt prezentate informații ce surprind neînțelegerile dintre turci și poloni din acea perioadă și, de asemenea, se prezintă neînțelegerile care încep să apară între țările române. Din nou, evenimentele sunt relatate de cronicarul Miron Costin, cronicarul Șincai, Engel, Schmidt. Se prezintă epistola trimisă de Vasile Lupu către marele vizir din 14 ianuarie 1643. În cronica lui Anonymus se face referire la străinii care au devenit cea mai cumplită plagă pentru români. Se prezintă vremurile de război dintre moldoveni, tătari și cazaci. Se enumeră apoi cărțile scrise de mitropolitul Varlaam.

Dinulescu, Ștefan, „Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăamă (1632-1653)”, în: *Candela* V (1886), 5, p. 263-284.

Articolul redă comentariile făcute de autor asupra celor scrise de Miron Costin, cu privire la războaiele moldovenilor cu tătarii și cazacii, despre căsătoria Ruxandrei cu Timuș Hmelnițki, despre întronarea lui Gheorghe Ștefan logofătul în biserica Sf. Nicolae, despre lupta dintre Matei Basarab și Vasile Lupu, despre grecii care asupreau Moldova. Este prezentată cearta lui Vasile Lupu cu Matei, așa cum o relatează în „Istoria Țării Românești”, Constantin Căpitanu și Gheorghe Șincai. Paul de Alep prezintă lupta dintre Vasile Lupu și Gheorghe Ștefan. Se redă raportul lui Schmidt către împăratul Ferdinand al III-lea.

În acea perioadă, deși nu există o tipografie românească în Moldova, se întâlnește, totuși, o carte grecească tipărită în Iași. Articolul prezintă păreri contradictorii ale unor cărturari din acea vreme cu privire la modul în care mitropolitul Varlaam a condus Biserica. El a plecat în munți și s-a reîntors odată cu revenirea lui Vasile Lupu pe tronul Moldovei, apoi se retrage în 1653, restul zilelor petrecându-și-le la Mănăstirea Secu unde este și îngropat. Avera sa va fi donată acestei mănăstiri, conform testamentului prezentat, în detaliu, în articol. Sunt enumerate și descrise obiectele care au aparținut sfântului ierarh, păstrate la Mănăstirea Secu.

Dinulescu, Ștefan, „Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăamă (1632-1653)”, în: *Candela* V (1886), 6, p. 334-365.

Articolul prezintă scrierile mitropolitului Varlaam, precum și importanța acestora pentru literatura română. Se face descrierea amănunțită a cărților scrise de el. Despre „Cartea românească de învățătură” se precizează că are două părți. Sunt prezentate păreri ale cărturarilor din acea perioadă cu privire la această scriere. A doua operă, „Pravilele împărătești”, a fost tipărită în 1646 și este descrisă la fel de amănunțit ca și prima. Cea de-a treia operă, „Răspunsuri”, tipărită în 1656 este descrisă și ea în amănunt, fiind prezentate totodată și păreri ale cărturarilor din acea perioadă.

V., N. P., preot, „Note bibliografice. Lupaș I. Dr. prof., «Varlaam Mitropolitul Moldovei 1632-1653», în «Zece ani în slujba bisericii și a neamului», Cluj 1934, p. 55-57”, în: *BORom* LIII (1935), 3-4, p. 223-224. Recenzie.

Lucrarea oferă posibilitatea cunoașterii vieții și activității acestui mare ierarh al bisericii noastre. Recenzia prezintă, în linii mari, înfăptuirile mitropolitului Varlaam al Moldovei (1632-1653).

Chițescu, N., „Trei sute de ani de la „Răspunsul la Catehismul Calvinesc” al lui Varlaam al Moldovei (1645-1945)”, în: *BORom* LXIII (1945), 11-12, p. 618-638.

La începutul articolului, N. Chițescu prezintă câteva dintre caracteristicile veacului în care a apărut această scriere – ea fiind una dintre cele mai de seamă dintre lucrările originale ale literaturii noastre vechi. Se prezintă biografia mitropolitului Varlaam al Moldovei care a fost stareț la Secu, după care a fost ridicat direct la rangul de mitropolit al Moldovei, la data de 23 septembrie 1632, în locul răposatului Atanasie. Varlaam a participat la sfințirea întru arhiereu a lui Petru Movilă și a fost un „caz unic” în care un ierarh ortodox, care nu era grec, a fost primit spre a candida la scaunul de patriarh ecumenic, în 1639.

În timpul păstoririi sale Varlaam a tipărit „Cazania”, i-a împăcat pe Vasile Lupu cu Matei Basarab, a înființat Colegiul de la Iași, a înființat tipografia de la Trei Ierarhi. În timpul tratativelor de împăcare dintre Matei Basarab și Vasile Lupu, pe câns se afla la Târgoviște, Varlaam găsește un exemplar din „Catehismul Calvinesc”. În urma lecturării acestei cărți, Varlaam a convocat un „Sobor” la care au luat parte: Evloghie al Romanului, Anastasie al Rădăuților, Ghedeon al Hușilor, mitropolitul Teofil al Ungrovlahiei, Ștefan al Buzăului și Ignatie al Râmnicului, pentru a combate această scriere ce cuprindea numeroase erezii.

Referindu-se la anul în care a avut loc acest Sobor, se prezintă mai multe opinii: Melchisedec Ștefănescu și N. Cartoian cred că a avut loc în 1645, alți istorici cred că a avut loc în 1644, Florea Mureșeanu crede că a avut loc în 1645 – părere cu care este de acord și autorul articolului (N. Chițescu), Sextil Pușcariu crede că a avut loc în 1647. La Sobor s-a aprobat „Răspunsul la Catehismul Calvinesc” al mitropolitului Varlaam.

Se prezintă în finalul articolului conținutul acestei scrieri și se face o analiză a conținutului său.

Ionescu, I., pr., „300 de ani de la moartea mitropolitului Varlaam al Moldovei (1632-1653)”, în: *MitrOlt* IX (1957), 9-10, p. 634-640.

Materialul biografic prezintă faptul că mănăstirea de metanie a mitropolitului este Secu, ajungând chiar duhovnicul domnului Miron Barnovski, între anii 1626-1629. În 1639 este propus pentru lista celor trei candidați la scaunul Patriarhiei din Constantinopol. Se descriu lucrările cu privire la ridicarea Mănăstirii Sf. Trei Ierarhi și cele ce țin de aducerea moaștelor Cuvioasei Parascheva. Într-un subcapitol, se analizează opera sa, în special „Cazania”, menționându-se faptul că știa trei limbi străine: slava veche, greaca și rusa.

Șerbănescu, Nicolae, pr., „La trei sute de ani de la moartea Mitropolitului Varlaam al Moldovei”, în: *BORom* LXXV (1957), 10, p. 1012-1035.

O scurtă privire asupra frământărilor religioase din Biserica Otodoxă în secolul al XVII-lea, în care a trăit mitropolitul Varlaam. Romano catolicii și protestanții, sub varianta calvină, încearcă să câștige aderență în Răsărit. Sigismund al II-lea, regele Poloniei, îi atrage la unire pe ruțeni, iar patriarhul ecumenic, Chiril Lucaris, e nevoit să se alieze cu calvinii pentru oprirea propagandei iezuite.

La Kiev, Petru Movilă, prin „Mărturisirea sa de credință”, introduce idei noi în Biserica Ortodoxă, contribuind la stăvilirea propagandei papistașe și calvine. În secolul al XVII-lea, în Ardeal se intensifică presiunile de convertire la calvinism, cerându-se ajutor chiar patriarhului Chiril Lucaris. În acest scop, s-a tipărit în Ardeal un „Catehism calvinesc”, dar fără rezultatele scontate, căci românii n-au vrut să-și lase credința strămoșească.

Se dau informații despre viața și activitatea mitropolitului Varlaam. Acesta s-a născut în satul Capotești (astăzi dispărut), din ținutul Putnei, la sfârșitul secolului al XVI-lea, dintr-o familie numită Moțoc. Nu se cunoaște numele de mirean, ci doar cel de călugăr la Mănăstirea Secu. În tinerețe și-a agonisit o cultură aleasă, știind greaca și slavona. Se pare că el a fost unul dintre primii monahi ai ctitoriei lui Nestor Ureche, tatăl cronicarului Grigore Ureche. Cât a trăit în Mănăstirea Secu a adunat pe lângă el tineri monahi care s-au format și au ajuns ierarhi: mitropoliții Sava și Ghedeon, episcopii Ioan de Roman și Mitrofan de Huși etc. Traduce „Leasvîța Sfântului Ioan Scărarul” și începe traducerea „Cazaniei”. A fost arhimandrit și duhovnicul Domnitorului Miron Barnovschi.

În 1628, este trimis de Vodă Barnovschi la Moscova pentru a procura icoane pentru mănăstirile ctitorite de el. Varlaam duce scrisori de la domnitor și de la mitropolitul Anastasie Crimca către țarul Mihail Feodorovici și patriarhul rus Filaret Nichitici. În drum spre Moscova trece prin Kiev unde, la Lavra Pecerska, era arhimandrit Petru Movilă, căruia îi duce un „Octoih”. A dus în țară idei noi despre școală și tipografie.

După moartea mitropolitului Anastasie Crimca și mazilirea lui Miron Barnovschi, țara a fost condusă de Alexandru Coconul, iar Biserica, de mitropolitul Atanasie, care, la scurt timp moare, Varlaam fiind ales mitropolit de domnitor, boieri și sobor, fără a se ține cont de datină, adică să fie mai întâi episcop. A fost sfințit ca arhieru la 23 septembrie 1632.

Pentru redresarea morală și materială a clerului, mitropolitul Moldovei cere și obține de la domnitori scutiri și privilegii, dreptul de a-i judeca pe clericii săi, în afară de pricină moarte. Unii cercetători au afirmat că, fiind ales mitropolit al Kievului Petru Movilă, el ar fi fost sfințit ca arhieru în 1633, la 28 aprilie, în Biserica Ortodoxă din Lwow, de Varlaam, mitropolitul Moldovei.

În cei 20 de ani de domnie a lui Vasile Lupu, om iubitor de carte și darnic, Varlaam a reușit să realizeze planul său de a inaugura o epocă de progres și înflorire culturală în viața Bisericii. A înnoit biserici, le-a împodobit și sfințit, a înființat școală și tipografie, tipărind cărți. În ziua de 16 mai 1639, arhiepiscopul Varlaam a sfințit Mănăstirea Trei Ierarhi, fără a fi pictată. Se reiau legăturile cu țarul Rusiei.

Vasile Lupu solicită pictori de la Moscova pentru efectuarea lucrărilor la Trei Ierarhi, pictura fiind finalizată în 1642, impresionând prin unica ei frumusețe, nu numai exterioară, ci și interioară. mitropolitul Varlaam se bucura de o prețuire deosebită atât pe lângă clerul din țară, cât și în cercurile bisericești din Orientul grecesc. În 1639, când patriarhul ecumenic Chiril II Contaris este ucis de turci, printre cei trei candidați propuși pentru Scaunul Patriarhal de la Constantinopol se afla și mitropolitul Varlaam, lucru unic pentru țara noastră. (Va fi ales în această funcție Partenie mitropolitul Adrianopolului). Lipsa dascălilor și a științei de carte îl determină pe vrednicul arhieru să insiste pe lângă Vasile Lupu să înființeze la Trei Ierarhi așezăminte culturale, fiind aduși la Iași meșteri tipografi, împreună cu o tipografie. Cărțile tipărite la Iași au fost împodobite cu gravuri speciale, reprezentând scene religioase specifice Moldovei: aducerea Moaștelor Sfintei Parascheva, cetatea Sucevei și patronul ei, Sfântul Mucenic Ioan cel Nou etc.

De la Lwow, Vasile Lupu obține și o tipografie grecească, pe lângă cea cu litere chirlice de la Kiev. Se aduc de la Țarigrad (Constantinopol) Moaștele Cuvioasei Parascheva, fiind așezate la Iași, în Biserica Trei Ierarhi. Se dau informații despre cartea scrisă de Petru Movilă a Kievului intitulată „Mărturisire Ortodoxă”, care a fost declarată ca fiind canonică în ședința sinodală din 6 septembrie 1642. Mitropolitul Varlaam a tipărit cărți românești cu alt conținut decât cel al cărților de slujbă bisericească. „Cazania” apare în 1643, autorul articolului detaliind conținutul aceste cărți. În 1644 apare „Cele șapte Taine” ca un răspuns la „Catehismul calvinesc”, tipărit în Ardeal și un „Răspuns Ortodox”, tot cu aceeași temă, iar în 1645 a apărut „Pravila lui Vasile Lupu”. La Iași, la Mănăstirea Sf. Trei Ierarhi, mitropolitul Varlaam se găsește din nou în mijlocul unor ierarhi străni: Grigorie al Larisei, trimisul Patriarhiei ecumenice, Lavrentie al Casandrei și Atanasie al Romanului, când sfințesc ca arhieru pe ieromonahul Paisie, egumenul Mănăstirii Galata din Iași, ales apoi, prin stăruința lui Vasile Lupu, ca patriarh al Ierusalimului.

Alături de ceilalți ierarhi ai Moldovei, hirotonește ca arhieru pe Gavriil Miakici, episcopul românilor din Croația. În decembrie 1646 moare Petru Movilă. Din cauza vremurilor tulburi ce vin peste Moldova, informațiile din ultimii ani ai vieții mitropolitului Varlaam sunt puține. Bolnav, s-a retras la Mănăstirea Secu, unde și-a lăsat și avutul personal. A murit în 1657, fiind înmormântat în mănăstirea de metanie.

Pop, Augustin Z., N., „Viața Mitropolitului Varlaam al Moldovei”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 10-12, p. 742-774.

Detalii privitoare la obârșia mitropolitului și la prezentarea familiei sale, dar și a altor evenimente marcante din activitatea sa. Este atestat ca arhimandrit în Suceava, la Mănăstirea Sfântul Gheorghe în 1629, apoi e trimis în solie la ruși; se redau mai multe evenimente petrecute în timpul împlinirii acestei misiuni. „Cazania” este prima carte tipărită la Iași, în articol menționându-se aspecte referitoare și la celelate tipăriri. O contribuție importantă și-o aduce mitropolitul la construirea bisericii Sfinții Trei Ierarhi. Sunt prezentate câteva informații referitoare la Sinodul de la Iași din 1642.

Bodogae, T., „Mitropolitul Varlaam că teolog”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 10-12, p. 775-790.

Autorul menționează în articolul dat faptul că mitropolitul Varlaam este format duhovnicește după principiile evidențiate în lucrarea Sfântului Ioan Climax „Scara”, având același tip de gândire, dar luând drept model „Sfânta Evanghelie” și învățăturile Sfinților Părinți. Nu există un izvor precis care să ateste baza exactă a formării eruditului cărturar ca om al Bisericii. Articolul conține unele exemple elocvente din cazaniile mitropolitului, insistându-se asupra structurii moralizatoare a acestei lucrări. Se analizează și se prezintă temele de interes dogmatic din „Răspunsul la Catehismul calvinesc”.

Nonea, Constantin, „Legăturile Mitropolitului Varlaam cu Bisericele din Chiev și Moscova”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 10-12, p. 806-819.

Se realizează profilul cultural al mitropolitului Kievului, Petru Movilă, menționându-se și câteva date despre Varlaam, viitorul mitropolit, în perioada cât acesta era egumen al Mănăstirii Secu. Articolul consemnează legăturile dintre el și Petru Movilă, pe de o parte, și țarul Mihail Teodorovici al Moscovei, pe de alta parte. Se realizează descrierea anului 1628, an determinant pentru aceste legături între Biserici, cu influențe puternice asupra procesului de dezvoltare a activității tipografice.

Diaconescu, Emil, „O importantă donație a Mitropolitului Varlaam făcută Mănăstirii Secu”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 10-12, p. 829-834.

Informații despre o ultimă donație făcută de mitropolitul Varlaam Mănăstirii Secu. În penultimul an al vieții, scrie o scrisoare cu „limbă de moarte și cu blăstăm că las svînței Mănăstiri Săcului” o parte din avere.

Porcescu, Scarlat, „Locul Mitropolitului Varlaam în Biserica ortodoxă și în viața culturală a poporului român”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 10-12, p. 841-861.

Documentul de față menționează ca dată a hirotoniei întru mitropolit a lui Varlaam, „1632, luna septembrie 23 zile”. Informația este preluată dintr-o notă în limba slavonă de pe un manuscris al „Pravilei” lui Eustratie. Alte informații sunt despre condițiile vremurilor în care Vaarlam ajunge mitropolit, despre domnul Vasile Lupu și despre implicarea lui în viața ortodoxă. Se susține faptul că Varlaam a stat la Iași, lângă domnitor și nu la Suceava, aducându-se ca argumente documente și evenimente din acea vreme.

Sunt prezentate tipăriturile și importanța celor scrise pentru poporul român, care aveau ca temă apărarea ortodoxiei, cultivarea poporului, desăvârșirea limbii române literare. Textul este însoțit de o bogată bibliografie.

Vlăduceanu, Victor, dr. prof., „Mitropolitul Varlaam al Moldovei la tricentenarul morții sale”, în: *MitrBan VII* (1957), 10-12, p. 127-144.

Cu ocazia împlinirii a 300 de ani de la moartea mitropolitului Varlaam al Moldovei, autorul prezintă o bogată biografie a acestuia, cu referire și la activitatea

mitropolitului Petru Movilă, fiind în special subliniată lupta sa împotriva propagandei catolice, și la importanța „Mărturisirii de credință” pentru acea vreme.

Despre Varlaam aflăm că s-a născut în părțile Putnei, s-a călugărit la Mănăstirea Secu și a desfășurat o activitate consistentă ca sol diplomatic. După numirea sa ca mitropolit, unul dintre cele mai importante momente l-a constituit Sinodul din 1642. Articolul oferă note bibliografice utile.

Burlacu, Mihail, pr., „*Cartea Românească de învățătură* a marelui Varlaam mitropolitul Moldovei”, în: *GBis*, XVI (1957), 12, p. 908-920.

O contribuție importantă la dezvoltarea dimensiunii religioase a literaturii noastre a avut-o mitropolitul Varlaam, al Moldovei, fost stareț al Mănăstirii Secu, ales mitropolit în 1632. Datele de față conturează personalitatea marelui mitropolit, implicarea directă a acestuia în tipărirea cărților, dar și în susținerea unor lucrări de construcție fie la biserica Sfinții Trei Ierarhi, fie la Colegiul tipografiei. Cea mai însemnată din lucrările tipărite sub directa sa îndrumare este „*Cartea românească de învățătură*” (1643), lucrare cu un conținut de o importanță actuală.

Mihail, Paul, preot, „*Leastvița („Scara Raiului”)* - traducerea lui Varlaam de la Secu într-o nouă redacție”; în: *BORom* LXXXII, (1964), 11-12, p. 1069-1084.

A fost atribuită activității cărturărești din tinerețe a mitropolitului Varlaam al Moldovei traducerea „*Leastviței*” sau „*Scara Raiului*”, a lui Ioan Sinaitul, supranumit „*Scărarul*”. Până la publicarea de Gh. Ghibănescu, în 1915, a studiului „*Leastvița lui Ion Scărarul, traducere de Varlaam mitropolitul Moldovei către 1618*”, manuscrisul traducerii lui Varlaam de la Secu era cunoscut prin citarea lui în „*Istoria limbii și literaturii române*”, Ed. II, Iași, 1898, a lui Aron Densușeanu, care făcea parte din colecția acestui profesor universitar.

Învățatul rus A.I. Iațimirski a descris acest manuscris, apreciind că traducerea română este făcută cu îndemănare și pricepere, în limbă curată și expresivă. Arată că este scris pe 287 foi, cu 40 de rânduri pe două coloane, în stânga cel slavonesc, în dreapta cel românesc. Din însemnările publicate de Iațimirski se arată că, la început, manuscrisul poartă iscălitura mitropolitului semnalată de Neofit Scriban din 1843. Până atunci manuscrisul a aparținut Mănăstirii Secu. De aici a trecut la Mănăstirea Neamț, iar de acolo a fost adus la „*Seminarul Veniamin*” de la Mănăstirea Socola, unde i s-a aplicat pecetea Seminarului, la 1852. În a doua jumătate a secolului, manuscrisul a făcut parte din colecția profesorului Aron Deusușeanu, unde a fost văzut de savantul rus. La începutul secolului al XX-lea, a intrat în posesia lui Gh. Ghibănescu din Iași. Acesta din urmă îi face o descriere și publică numeroasele însemnări de pe acesta. Este semnalată, de asemenea, existența altor șapte manuscrise din Biblioteca Academiei, cuprinzând copii ale „*Leastviței*” și face schema filiației cu manuscrisul ce-l descrie. Ajunge astfel la concluzia că autorul traducerii „*Leastviței*” este Varlaam. După 16 ani de la publicarea acestui studiu, în 1931-1933, Gh. Ghibănescu publică și prefața manuscrisului lui Varlaam, adică „*Cuvântul înainte al tălmăcitorului în slavonește și românește*”. Manuscrisul a rămas încă 30 de

ani nevăzut de cercetători, până în 1963, când a fost achiziționat de la familia Ghibănescu de Biblioteca Academiei.

La exemplarele cunoscute de la Biblioteca Academiei, autorul studiului contribuie cu o nouă mărturie documentară despre paternitatea traducerii de Varlaam a „Leastviței”. Autorul posedă un manuscris copiat în 1803, care cuprinde întreaga prefață a traducătorului Varlaam de la Secu, așezată în fruntea manuscrisului, textul integral al celor 30 de trepte și „Cuvânt către păstor” în 15 capete. Copia din 1803, scrisă în mănăstirea Dobrușa din Moldova, conține elemente noi de veridicitate a textului și atestă că, pentru redactare, s-au folosit și alte cărți. Textul „Leastviței”, în manuscrisul din 1803, are numele de „Scara raiului, de învățatură călugărească, cu care învață pe fieștecarele creștin cum să cade să viețuiască”. Urmează descrierea manuscrisului din 1803.

Se precizează mărimea, hârtia, numărul de pagini, felul cum este legat, scrierea, literele. Se prezintă „Cuprinsul”, „Cuvântul înainte”, însemnările ulterioare de pe manuscris. Se menționează, apoi, valoarea elementelor inedite ale manuscrisului din 1803. Se face și o paralelă între manuscrisul achiziționat în 1963 și cel copiat la 1803. Se ajunge la concluzia că textul slavon al „Leastviței”, de pe care a tradus Varlaam, este un text slavo-rusesc, care a circulat în mănăstirile din Moldova. Manuscrisul din 1803 este copiat de pe un prototip apropiat traducerii originale a lui Varlaam, comparat și cu alte copii de manuscrise pe care copistul Misail le-a avut în față.

Olteanu, Pandelescu, prof. dr., „Izvoare, originale și modele bizantino-slave în operele Mitropolitului Varlaam”, în: *BORom* LXXXVIII (1970), 1-2, p. 113-151. Cu text în limba greacă.

La începutul articolului, autorul prezintă coordonatele caracteristice ale secolului al XVII-lea, secol în care se înscrie activitatea mitropolitului Varlaam. Dintre aceste coordonate, menționăm: afirmarea Rusiei ca mare putere, introducerea limbii române în cult. Se prezintă apoi câteva date despre mitropolitul Varlaam: a învățat limbile greacă și slavonă în școala de la Schitul Zosim de la Secu, a fost mai întâi egumen la Secu și apoi a ajuns mitropolit al Moldovei. La 1 iulie 1639 a fost propus spre a fi ales patriarh al Constantinopolului. Alături de Petru Movilă, mitropolitul Varlaam a fost un luptător împotriva ereziilor; din această perspectivă se face o scurtă analiză a „Cazaniei” din 1643 ce cuprinde caracterizarea scrierii și o scurtă prezentare a prefeței, în care Varlaam militează pentru introducerea limbii române în cult, cerând ca toate cărțile să fie scrise în limba înțeleasă de popor. Varlaam a urmat în toate operele sale izvoare și modele grecești pur ortodoxe. La întocmirea „Cazaniei” a urmat mai multe izvoare bizantine, cel principal fiind opera „Comoara” a lui Damaschin Studitul.

Profesorul Pandelescu Olteanu infirmă afirmația din „Tratatul de Istorie a literaturii române”, conform căreia Varlaam ar fi preluat cuvântările aghiografice din „Sinaxarul” lui Maximos Margunios. Varlaam a scris și versuri în legătură cu „Cazania” sa, dedicate domnului Vasile Lupu. Se arată că, aici, Varlaam l-a urmat pe Ioanichie Cartanos (†1550), prin faptul că elemente folclorice și povestiri apocrife, care au fost folosite de Ioanichie, sunt larg răspândite și în „Cazania” mitropolitului

Varlaam. Dl. Pandelescu prezintă mai întâi și face după aceea o scurtă analiză filologică a operei „Scara Sfântului Ioan Scărarul” – singura lucrare româno-slavă a lui Varlaam, arătându-ne deosebirile între textul românesc și cel slav și dovedește că Varlaam a tradus opera care a fost promovată de Maximus Margunios – cel care a transpus din limba greacă veche în limba greacă vorbită de popor această operă cu specific monahal. Sunt prezentate apoi și alte opere ale mitropolitului Varlaam: „Cele 7 Taine ale Bisericii”, „Paraclisul Maicii Domnului” – primul paraclis în limba română, „Răspuns la Catehismul Calvinesc”, „Pravilele”.

Se conchide că Varlaam nu este autor, ci traducător și se demonstrează prin citate că opera lui Damaschin Studitul „Comoara” reprezintă izvorul principal al „Cazaniei” mitropolitului Varlaam al Moldovei.

Olteanu, Pandelescu, prof., „Metoda filologiei comparate în studierea izvoarelor și în identificarea versiunii neogrecești a operei „Scara” tradusă de Mitropolitul Varlaam”, în: *MitrOlt* XXII (1970), 5-6, p. 543-566.

Sunt comparate versiunile din neogreacă, slavonă și română a *Scării* și se ajunge la concluzia că originalul tradus de Varlaam este „Scara Paradisului” a lui Maximus Margunios.

Popa, Atanasie, prof., „Care este contribuția lui Varlaam la *Cazania* sa din 1643”, în: *MitrMold* XLVIII (1972), 3-4, p. 172-181.

În acest studiu se pune problema izvoarelor „Cazaniei” lui Varlaam din 1643, în special a celor ce privesc redactarea și ornamentația. Aflăm, astfel, că ornamentația este realizată cu inițiale provenind în mare parte din tipografiile ucrainene, la care se adaugă câteva în stil macarian și bizantin. Frontispiciile folosite sunt aceleași ca în primele tipărituri rusești. După mărturia lui Varlaam, primul izvor al „Cazaniei” sale ar fi „Cazania lui Calist”. Un alt izvor este considerat cartea cu omiliile lui Damaschin Studitul – în anexa articolului sunt redatate trei dintre predicile lui Damaschin, care sunt aproape identice cu ale lui Varlaam. O analiză comparativă scoate în evidență diferențele dintre „Cazania lui Varlaam” și cea a lui Popa Ursu din Cotiglet.

Olteanu, Pandelescu, „Damaschin Studitul și Mitropolitul Varlaam al Moldovei”, în: *MitrMold* LII (1976), 3-4, p. 211-244.

O scurtă prezentare a mitropolitului Varlaam și a lui Damaschin Studitul, relatându-se inclusiv condițiile sociale în care aceștia și-au desfășurat activitatea. Punctele comune ale acestor două mari personalități au fost lupta lor pentru luminarea poporului, pentru întărirea limbii române, respectiv a celei grecești și pentru apărarea ortodoxiei de ereziiile vremii.

Despre Damaschin aflăm că a fost un spirit enciclopedic, lucru demonstrat de faptul că a scris și în domeniul științelor naturii - un exemplu fiind tratatul său de zoologie, „Fiziologul”. Din genul epistolar se amintesc 13 scrisori și 36 de cuvântări la diferite sărbători și duminici, cunoscute sub numele de „Damaschinele”. Se prezintă situația acestei cărți în traduceri românești, analizate amănunțit din punct de vedere

morfosintactic. În același timp, se oferă și informații despre particularitățile originalului grecesc și se explicitează modul în care Varlaam a folosit cuvântările lui Damaschin.

Năstase, Gh. A., pr., „Fapte și întâmplări din vremea păstoririi Mitropolitului Varlaam”, în: *BORom* XCIV (1976), 9-12, p. 1063-1068.

Mitropolitul Varlaam a păstorit în Moldova (1632-1653), fiind prieten cu Vasile Lupu, domnul Moldovei (1634-1653). Sunt prezentate întâmplări din timpul păstoririi mitropolitului. „O noapte de zbucium” din viața acestuia reprezintă neli-niștea cauzată de aflarea unei vești, aceea că în locul lui Vasile Lupu va veni alt domnitor, logofătul Gheorghe Ștefan. Este prezentat contextul istoric și înscăunarea noului domn al Moldovei.

Dudaș, Florian, „Exemplare ale *Cazaniei* lui Varlaam identificate în părțile Zarandului”, în: *MitrArd* XXIV (1979), 7-9, p. 713-714.

Articolul aduce informații despre mitropolitul Varlaam, despre activitățile desfășurate de acesta, precum și rodul strădaniei sale cărturărești, respectiv „Cazania”. În cuprinsul acestui articol sunt prezentate și câteva exemplare ale „Cazaniei” lui Varlaam, identificate în părțile Zarandului.

Dianu, Ion, „Mitropolitul Varlaam ctitor de scriere și carte românească”, în: *GBis*, XXXX (1981), 1-2, p. 81-103.

Studiu în care se descrie pe larg activitatea mitropolitului Varlaam, făcându-se referire, în special, la cea cărturărească, se prezintă și cărțile acestuia, cu exemple din conținutul lor. Text însoțit și de reperi biografice.

Ciolan, Macarie, „Un vrednic ierarh al bisericii moldave, Varlaam Moțoc (1657-1982). 325 ani de la stramutarea la cele veșnice”, în: *MitrMold* LVIII (1982), 10-12, p. 768-772.

Paginile de față comemorează împlinirea a 325 de ani de la strămutarea la cele veșnice a ierarhului Varlaam Moțoc, prin amintirea vieții și a faptelor sale. Varlaam s-a născut în 1580 în Vrancea și a fost călugărit la Mănăstirea Secu în 1610, unde a devenit și stareț. Pregătirea sa cărturărească s-a desfășurat la Schitul lui Zosim și la Mănăstirea Secu. În 1618 a tălmăcit în românește „Scara”, iar în 1632 a fost numit mitropolit al Moldovei, fără să fi trecut prin treapta episcopiei. Punctul de focalizare al acestei comemorări îl constituie grija mitropolitului Varlaam pentru alcătuirea cărților de slujbă și de învățătură creștinească și se face prezentarea celor trei cărți scrise de mitropolit.

Ciolan, Macarie, ierom., „340 de ani de la apariția *Cărții românești de învățătură* a luminatului mitropolit Varlaam Moțoc”, în: *MitrMold* LIX (1983), 7-9, p. 460-467.

Cu ocazia împlinirii a 340 de ani de la apariția operei enunțate în titlu, autorul aduce un omagiu rolului jucat de mitropolitul Valraam Moțoc în dezvoltarea cultului bisericesc prin aceasta. Cartea a apărut la Iași în 1643 și cuprinde 506 file, respectiv

1012 pagini, ilustrate cu numeroase gravuri. Este alcătuită din două părți, dintre care prima cuprinde 54 de cazanii la duminici, iar a doua, 21 de cazanii la sărbători împărătești și la sfinți mari.

Bălțat, Visarion, ierod. drd., „Aspecte dogmatice în *Cazania* mitropolitului Varlaam”, în: *MitrArd* XXXIV (1989), 5, p. 37-52.

Obiectul de studiu al acestui articol este „Cazania lui Varlaam”, autorul prezentând date biografice și bibliografice ale mitropolitului Moldovei, informații cu privire la lucrarea mai sus menționată, la contribuția ei în păstrarea și întărirea unității de credință a poporului român, precum și la unele aspecte dogmatice.

Rădulescu, Paraschiva-Lucia, prof., „Valori expresive ale limbii literare românești în *Cazania* lui Varlaam” în: *StTeol*, Seria a II-a, XLIII (1991), 5-6, p. 110-138.

Date biografice ale mitropolitului Varlaam, despre epoca și realizările acestuia, cărțile tipărite, contribuția scrierilor mitropolitului la dezvoltarea limbii române, stilul personal și despre temele tratate în „Cazanii”.

Toma, Stela, „Cazania lui Varlaam după 350 de ani (1643-1993)” în: *StTeol*, Seria a II-a, XLV (1993), 1-2, p. 47-76.

Scurte informații despre viața lui Varlaam, activitatea desfășurată ca mitropolit, formarea culturală și duhovnicească și calitatea lui de bun român. Descrierea „Cazaniei”: are 505 file, tipar în două culori, roșu și negru, despre frontispicii, vignete; prezentarea conținutului, două părți: partea I - 54 cazanii, a II-a parte - 21 de cazanii, cuprinzând toate genurile omiletice. Se face prezentarea ideilor celor mai importante cuprinse în cazanii, analiza stilului, sunt prezentați autorii care au făcut studii privind *Cazania*.

Păcurariu, Mircea., pr., prof. dr., „Mitropolitul Varlaam al Moldovei. Canonizat după 350 de ani de la trecerea sa la Domnul”, în: *TV* XVII (2007), 7-12, p. 125-130.

Un scurt material biografic referitor la mitropolitul Varlaam, despre care aflăm că s-a născut în 1590 și că și-a îndreptat pașii spre schitul lui Zosim. A fost tuns în monahism la Mănăstirea Secu, unde a și tradus din greacă opera „Scara” a Sfântului Ioan Sinaiticul. În continuare este evocată activitatea sa ca mitropolit și demersurile pentru înființarea primei tipografii, prilej cu care este oferită o scurtă descriere a „Cazaniei” sale. Articolul cuprinde o bibliografie selectivă.

Păcurariu, Mircea, acad., pr. dr., „Mitropolitul Varlaam al Moldovei la 350 de ani de la trecerea sa la Domnul”, în: *BORom* CXXVI (2008), 1-2, p. 131-181. Recenzie.

În anul 2007 s-au împlinit 350 de ani de la trecerea la cele veșnice a mitropolitului Moldovei Varlaam și, cu acest prilej, la Mănăstirea Secu a avut loc, în data

de 30 august, canonizarea acestuia. Sunt prezentate viața și activitatea mitropolitului Varlaam.

La începutul articolului sunt enumerați diverși autori care au cercetat și au scris despre viața acestui vrednic ierarh, fiind amintiți: Ștefan Dinulescu - „Notițe despre viața și activitatea mitropolitului Varlaam”, V.A. Urechia - „Autografele lui Varlaam Mitropolitul”, Silviu Dragomir - „Contribuții privitoare la relațiile Bisericii Românești cu Rusia în veacul al XVII-lea”, Ioan Lupaș - „Mitropolitul Varlaam”, Demostene Ruso - „Mitropolitul Varlaam candidat la scaunul de patriarh ecumenic”, Florea Mureșanu - „Cazania lui Varlaam 1643-1943. Prezentare în imagini”. După aceasta, profesorul Mircea Păcurariu prezintă viața mitropolitului Varlaam.

Referitor la locul și data nașterii lui Varlaam, au fost emise mai multe ipoteze, astfel: Ștefan Dinulescu scrie că Varlaam ar fi făcut parte din familia Moțoc; mai mulți istorici sunt de părere că Varlaam provenea dintr-o familie de răzeși din Capotești (jud. Vrancea); C. Giurescu consideră că Varlaam ar fi din satul Purcelești sau Cofești; Augustin Z.N. Pop crede că Varlaam ar fi provenit din satul Balotești (jud. Vrancea); arhimandritul Dionisie Udișteanu susține că Varlaam se trage din vechiul sat Borcești de lângă Târgu Neamț. În sprijinul afirmației sale, arhimandritul Dionisie Udișteanu aduce următoarele argumente: Varlaam ar fi avut o moșie în acest sat, iar în testamentul său se arată că acesta lasă Mănăstirii Secu satul Borcești. De asemenea, se amintește că a fost răzeș, iar proprietățile lui Varlaam din ținutul Putnei (jud. Vrancea) erau cumpărate, frații, surorile și nepoții lui Varlaam (care sunt prezentați în articol) având proprietăți în sate din județul Neamț. Satul Borcești se afla la cca. 20 de km de Mănăstirea Secu.

Varlaam a avut numele de botez Vasile și s-a născut în 1585. S-a călugărit în schitul ctitorit de ieroschimonahul Zosima, a urmat școala mănăstirească de la Secu, fiind îndrumat de dascălul Dosoftei. A fost unul dintre primii monahi ai Mănăstirii Secu, ctitorită de vornicul Nestor Ureche și soția sa Mitrofana și care a fost sfințită în 1602. În perioada în care Varlaam a fost ieromonah la Secu, a tradus în limba română „Scara Raiului” a Sfântului Ioan Sinaitul.

Dionisie Udișteanu spune că în această perioadă Varlaam a început să redacteze „Patericul Sfinților Moldoveni”, pe care nu l-a terminat. Tot Dionisie Udișteanu scrie că, după o perioadă petrecută la Mănăstirea Secu, Varlaam ar fi fost numit de mitropolitul Anastasie Crimca egumen la Mănăstirea Dragomirna, iar de aici Varlaam a fost apoi ca preot la Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou. Același Dionisie Udișteanu scrie că Varlaam ar fi întocmit un regulament al vieții monahale ce a fost semnat de domnul Miron Barnovschi în 1626 și de Anastasie Crimca mitropolitul Moldovei, Anastasie al Romanului, Evloghie al Rădăuților și Mitrofan al Hușilor.

Varlaam a fost trimis de domnitor și mitropolitul Moldovei în Rusia în fruntea unei delegații moldovene (a cărei componență o găsim redată în articol) să comande icoane pentru Mănăstirea Dragomirna. În drum spre Rusia, delegația moldoveană a poposit la Kiev, la Lavra Pecerska, unde era egumen Petru Movilă, de la care au primit o scrisoare de recomandare către țar și către patriarhul Filaret al Moscovei. Este prezentat modul în care a decurs vizita delegației moldovene în Rusia. În data de 19 ianuarie 1629, Anastasie Crimca s-a mutat la cele veșnice și a fost îngropat în

pronaosul Mănăstirii Dragomirna. În scaunul de mitropolit al Moldovei a fost urmat de Atanasie al Romanului, care a păstorit până la 16 iulie 1632, când a trecut și el la Domnul și a fost îngropat în pridvorul Mănăstirii Bistrița.

Părintele profesor Mircea Păcurariu expune pe scurt situația politică și a scaunelor episcopale din Moldova. Între 1629-1633, episcop al Romanului a fost Dionisie, care s-a retras apoi la Mănăstirea Dragomirna și care a murit în 1639. La Rădăuți, între 1623-1627, se găsea Evloghie, care a fost apoi episcop la Roman între 1641-1644. La Huși, între 1626-1634, a fost Mitrofan și care, între 1634-1639, a fost episcop la Roman. Mitrofan a trecut la Domnul în 1641.

Revenind la Varlaam, aflăm că acesta s-a reîntors la Mănăstirea Secu. După ce a stat aici o perioadă, în 1632, arhimandritul Varlaam a fost ales mitropolit al Moldovei. Autorul articolului prezintă câteva exemple de arhimandriți care au fost aleși direct ca mitropoliți: Grigorie Roșca de la Probota (1546), egumenul Ștefan de la Mănăstirea Tismana a fost ales ca mitropolit al Țării Românești, în 1640; ieromonahul Iorest de la Mănăstirea Putna a fost ales mitropolit al Transilvaniei, Petru Movilă ajunge mitropolit al Kievului în 1633. Cronicarul polonez Joachim Jerlicoz scrie că la hirotonia lui Petru Movilă ca mitropolit al Kievului, în catedrala din Liov la data de 28 aprilie 1633, în soborul de ierarhi se găsea și mitropolitul Varlaam al Moldovei. Părintele Mircea Păcurariu amintește apoi despre: tipografia de la Iași, „Cazania” și alte scrieri ale lui Varlaam, Colegiul de la Iași, raporturile lui cu românii transilvăneni, activitatea pastorală a mitropolitului, legăturile lui Varlaam cu celelalte biserici ortodoxe - cea slavă și cele de limbă greacă.

În tipografia de la Iași, în 1637, „Cazania” era gata de tipar. Din prefața acesteia aflăm că mitropolitul Petru Movilă a sprijinit pe Vasile Lupu și pe mitropolitul Moldovei în a înființa tipografia de la Iași. Damian P. Bogdan susține că prima carte care a ieșit de sub teacurile tipografiei ieșene a fost un catehism slavon în 1642.

Tipărirea „Cazaniei” a început în 1641 și s-a terminat în 1643. A fost tipărită cu cheltuiala lui Vasile Lupu. Se face o prezentare a acestei cărți și se amintește despre izvoarele sale. Unii susțin că izvorul principal al „Cazaniei” ar fi „Omiliile” patriarhului ecumenic Calist (sec. XIV) iar ca argument în sprijinul acestei afirmații este adusă scrisoarea lui Varlaam trimisă către țarul Rusiei. Pandelescu consideră că izvorul principal al „Cazaniei” este opera „Comoara” a lui Damaschin Studitul. Scarlat Porcescu este de părere că ar fi opera mai multor autori. Dan Zamfirescu și Florentina Gaftă H. afirmă că Varlaam ar fi preluat 158 de pagini din opera „Comoara” a lui Damaschin Studitul și că ar mai fi folosit și un alt izvor - opera „Evanghelia învățătoare” a lui Trankvilion Starovețki care stă la baza „Cazaniei” de la Govora din 1642. Sunt prezentate câteva texte din „Cazanie”, circulația „Cazaniei lui Varlaam” și reeditări ale sale.

Alte scrieri ale mitropolitului Varlaam: „Șapte Taine ale Bisericii”, Iași 1644, „Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc” (1645). Referitor la cum a luat naștere acesta din urmă, știm că în 1642 este tipărit în Transilvania, de calvini, în limba română, un catehism. În 1645 s-a ținut la Iași un „sobor” (sinod) la care au participat: personalități din Țara Românească, mitropolitul Petru Movilă și, posibil, chiar mitropolitul Ilie Iorest al Transilvaniei. Aici s-a hotărât combaterea acestui Catehism

printr-o scriere ce a fost realizată de Varlaam. O altă scriere a acestuia este „Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu” (1645). Mitropolitul a mai fost implicat și în tipărirea „Pravilei lui Vasile Lupu” (1646).

Activitatea pastorală a mitropolitului Varlaam: a sfințit numeroase biserici ctitorite de Vasile Lupu printre care se numără și Mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi, pe care a sfințit-o în 1639, la data de 13 iunie. În același an moaștele Cuvioasei Parascheva au fost așezate în Biserica acestei noi ctitorii. Varlaam a sfințit și ctitorii ale fratelui lui Vasile Lupu, printre care se numără Mănăstirea Lipovăț de lângă Vaslui, biserica Bozieni și schitul Hangu care a fost refăcut.

Despre Colegiul de la Iași aflăm că a fost făcut după modelul celui creat de Petru Movilă la Kiev și că primul său rector a fost Sofronie Pociatski.

Referitor la relațiile lui Varlaam cu românii transilvăneni aflăm următoarele: – Mitropolitul Ghenadie al II-lea al Ardealului a păstorit între 1627-1640, iar în locul său a fost numit ieromonahul Ilie Iorest din Mănăstirea Putna, cleric recomandat de Vasile Lupu. În urma unor neînțelegeri cu conducătorii Transilvaniei, Ilie Iorest a fost îndepărtat din scaun, iar la 2 iunie 1645 mitropolitul Varlaam și ierarhii Moldovei cer sprijin financiar pentru Ilie Iorest de la Țarul Rusiei. Fostul mitropolit al Transilvaniei s-a retras la Mănăstirea Putna, unde a trecut la Domnul la data de 12 martie 1678, el fiind canonizat în 1955 cu zi de prăznuire la data de 24 aprilie.

„Cazania” lui Varlaam a fost difuzată în toată Transilvania. Mitropolitul Moldovei a întreținut bune relații și cu mitropoliții Teofil și Ștefan ai Țării Românești. În 1644, Varlaam a fost trimis de Vasile Lupu pentru a mijloci împăcarea dintre el și Matei Basarab. Cu această ocazie, s-a stabilit ca Matei Basarab să ctitorească Mănăstirea Soveja iar Vasile Lupu să refacă biserica Stelea din Târgoviște. Un alt lucru interesant pe care îl aflăm din articol este că mitropolitul Teofil al Țării Românești a fost prezent la Iași, în 1645, la nunta fiicei lui Vasile Lupu cu Ianuș Radziwil.

În ceea ce privește legăturile lui Varlaam cu bisericile slave, Mircea Păcurariu prezintă evenimentele de la Iași din 1642. Despre legăturile lui Varlaam cu bisericile de limbă greacă aflăm următoarele: la 1639 Varlaam a fost unul dintre cei trei candidați propuși pentru ocuparea scaunului de patriarh ecumenic, alături de mitropolitul Partenie al Adrianopolului și de Porfirie al Niceei. Varlaam l-a cunoscut pe Atanasie Patellaras, fostul patriarh ecumenic care, după ce și-a pierdut scaunul, a venit în Moldova și s-a stabilit la mănăstirea lui Păun Vameșul de lângă Iași, mănăstire ce era închinată la Mănăstirea Xiropotam din Sfântul Munte. În 1652 Atanasie cere sprijinul lui Vasile Lupu pentru redobândirea scaunului de patriarh ecumenic, îl obține însă doar pentru 15 zile, după care s-a reîntors în Moldova și a stat o scurtă perioadă de timp la Mănăstirea Sfântul Nicolae din Galați, plecând apoi în Rusia. Varlaam i-a cunoscut pe patriarhii Alexandriei care au venit în Moldova pentru ajutor material - Nichifor Clarozanis și Ioanichie Diodios;

Patriarhul Teofan al Ierusalimului (1608-1644) a venit și el la Iași pentru a cere sprijin financiar, iar după acesta, în scaunul de patriarh al Ierusalimului a urmat Paisie egumenul Mănăstirii Galata, care a fost hirotonit la Iași. Patriarhul Macarie al Antiohiei l-a cunoscut și el pe mitropolitul Moldovei.

Varlaam este amintit ultima dată în calitate de mitropolit al Moldovei într-un document din 1653. După aceea, s-a retras la Mănăstirea Secu, iar în locul său a urmat Ghedeon (1653-1659) (1664-1671) care a fost îngropat la Secu și Sava (1659-1664). Ilustrul ierarh a mai trăit la Secu patru ani, trecând la cele veșnice în 1657.

SFÂNTUL IERARH TEODOSIE DE LA BRAZI (1674-1675)

Popescu, Grigore, pr. și Ionescu, Gion D., „Contribuții la istoria Bisericii Ortodoxe Române. Date noi despre mitropolitul Teodosie al II-lea al Moldovei”, în *BORom CIV* (1986), 5-6, p. 94-101.

SFÂNTUL DOSOFTEI MITROPOLITUL MOLDOVEI (1671-1674; 1675-1686)

Dinulescu, Ștefanu, „Vieța și scrierile lui Dositeiu mitropolitul Moldovei”, în: *Candela IV* (1885), 2, p. 69-85.

Articolul începe cu caracterizarea epocii pe care o reprezintă mitropolitul Dosoftei, al cărui nume stă alături de cel al celor mai străluciți ierarhi ai Bisericii, atât ca păstor, cât și ca literat. Condițiile istorice ale epocii erau vitrege: nestatornicie, ucideri, jafuri, pustiiri, cuceriri de noi teritorii de inamicii crucii.

Se elogiază cele două laturi ale personalității mitropolitului. Este scos în evidență faptul că Dosoftei se va impune ca păstor prin faptele sale evlavioase, prin virtuțile sale creștinești râvnitoare către mărirea lui Dumnezeu și a Bisericii, prin cultura clerului, naționalizarea cultului și eliberarea acestuia de sub jugul slavonismului, prin însași viața lui curată. Ca literat, se evidențiază prin lucrările multiple elaborate, care transmit generațiilor viitoare năzuințe nobile și patriotice.

Anul nașterii mitropolitului Dosoftei este 1625, în Moldova (se aduce un citat din revista „Ortodoxul” din 25 martie 1884 în care se precizează că locul nașterii ar fi Iași). Autorul lansează varianta că e posibil să se fi născut într-o localitate din jurul Mănăstirii Probota și argumentează în acest sens. Despre anii tinereții lui Dosoftei nu consemnează nimic nici un cronicar și nici alți scriitori contemporani. Studiile și le-a făcut fie la învățători privați, fie în Mănăstirea Probota (sunt consemnate citate preluate din lucrarea „Epoca lui Vasile Lupu și Mateiu Basarabu”, din care reiese că Dosoftei ar fi studiat în școala înființată de Vasile Lupu în Iași în 1642). Informații mai precise despre mitropolit încep să apară din 1649, septembrie 14, când acesta se află ca ieromonah în Mănăstirea Probota, păstrându-se câteva autografe de-ale sale scrise pe verso-ul unui document din 11 mai 1591, prin care domnul Iancu Vodă Sasul dăruiește Mănăstirii Probota mai multe sălașe de țigani. Sunt reproduse autografe preluate din „Archiva istorică a României”, tom.I, partea I, București, 1865, pag. 118, autorul sintetizând următoarele informații: persoana domnitoare în timpul acesta în Moldova era Vasile Voievod; numele tatălui viitorului mitropolit era Leontariu (Leontie?) Barilă, iar al mamei Misira; numele de botez a fost Demetriu, iar numele de Dosoftei l-a primit prin îmbrățișarea tagmei monahale pe 14 septembrie 1649, când scrie în autografe că se afla în Mănăstirea Probota. Era cunosător al limbilor latină, greacă, polonă și română. Nu se știu prea multe date despre rude, în afara unor informații despre o soră și despre o mătușă, Stanca, pe care Iliș

Alexandru Vodă o scutise de toate dările țării pe când Dosoftei era episcop la Roman (este prezentat cuprinsul documentului de scutire). Se continuă apoi informațiile despre familie, fiind citate fragmente din Ion Neculce, postelnicul Hurmuzachi, I.G. Popescu, concluzia privind starea socială a părinților viitorului mitropolit fiind că el era fie de neam mazil, fie de neguțător.

Dosoftei va înainta repede la cele mai înalte trepte ierarhice: episcop de Huși, de Roman, apoi mitropolit. Sunt scoase în relief câteva date referitoare la ctitorii Mănăstirii Probota (se citează din Grigore Ureche, postelnicul Manolachi Drăghici, A. Laurean, Dionisiu Fotico, George Șincai), fiind consemnat documentul de închinare, în limba slavonă și documente prin care s-a scutit mănăstirea de la diferite taxe.

Autorul concluzionează că Mănăstirea Probota datează cu mult înainte de domnia lui Rareș Vodă, din documentul de închinare reieșind că lăcașul a fost fondat de sihaștri ce locuiau pe acele locuri, că Ștefan Vodă, fratele lui Alexandru, a dăruit mănăstirii două sate - Bodescii și Tătărușii în 1398, existând scutiri și dani făcute sfântului lăcaș și de la domni Alexandru Lăpușneanul, Iancu Vodă Sasul, Ieremia Movilă și Constantin Movilă. Se precizează că, în „Memoriul ministeriului de externe” din 1873, vorbindu-se despre Mănăstirea Probota, se zice că a fost zidită în 1398. S-ar susține că mănăstirea a fost (re)rezidită de Petru Rareș, la îndemnul mitropolitului Grigorie, făcându-se astfel ctitor. Urmează câteva versuri scrise de Dosoftei în „Paremiarul”, tipărit la Iași în octombrie 1683, închinat lui Petru Rareș. Se mai emit ipoteze referitoare la vârsta la care a intrat viitorul mitropolit în mănăstire argumentându-se, cu dovezi scrise, despre motivele luării acestei hotărâri.

Dinulescu, Ștefanu, „Vieța și scrierile lui Dosoftei mitropolitul Moldovei”, în: *Candela* IV (1885), 3, p. 135-150.

Se continuă informațiile din *Candela* IV (1885), nr. 2. Imediat ce Dosoftei a intrat în mănăstire, el devine un exemplu prin neobosita sa activitate și prin viața sa sfântă, închinată lui Dumnezeu. El nu se lasă influențat negativ de timpurile istorice nefavorabile în care trăiește și se instruește, încă de la intrarea în mănăstire ocupându-se cu studiul intens, informații despre acestea rezultând din autografele lui publicate în „Arhiva istorică a României”, eruditul prelat ocupându-se cu studiul limbilor încă de la 14 septembrie 1649.

Alte informații despre Dosoftei se păstrează de la cronicarul Miron Costin, care, dorind să scrie biografia lui Roman Vodă, se inspiră din Grigore Ureche și dintr-un document aflat de Dosoftei la Mănăstirea Probota (este reprodus textul și sunt prezentate revistele unde a fost publicat). El scrie „Profitologiu” sau „Paremiariu”, tipărit la Iași în 1683, carte în care Dosoftei precizează de la început că e scrisă din porunca lui Duca Vodă, apoi notează poeme în versuri dedicate domnilor Moldovei, de la Dragoș Vodă până la Duca Vodă, amintind și despre Roman Vodă (este reprodus textul și analizat).

Sunt surprinse mai departe aspecte istorice despre polemicile iscate de călugării greci. Se precizează că mai toate actele de închinare ale mănăstirilor se sprijină pe pretextul potrivit căruia călugării pământeni au neglijat condițiile și averile lăsate de fondatori, sau că invaziile străine au ruinat sau au făcut să dispară aceste condiții.

Pretextele aduse de greci nu au valoare de adevăr. Se surprind câteva rânduri din actul de închinare al Mănăstirii Probota. În acest context istoric, datorită calităților sale, Dosoftei ajunge a fi înălțat în 1658 la scaunul de episcop al Eparhiei Hușilor, fiind al 13-lea episcop al acestei eparhii, de la înființarea ei, luna și ziua când s-a făcut numirea fiind necunoscute. Se cunoaște doar faptul că la 10 mai 1658 Dosoftei era deja arhieru, pentru că, din această dată, se păstrează un uric în slavonă, dat de Gheorghe Ghica Vodă pentru apărarea țiganilor mănăstirești, în care, împreună cu ceilalți ierarhi ai țării, figurează și Dosoftei episcopul de Huși. Timpul cât a stat în această funcție nu este cunoscut, dar se știe că, la data de 16 decembrie 1659, era trecut la Episcopia de Roman, cu această dată găsiindu-se la Mănăstirea Agapia un hrisov românesc dat de Ștefan Vodă, în care este menționat, împreună cu ceilalți ierarhi și episcopul Dosoftei al Romanului.

Sunt menționate surse ca cea a profesorului de istorie Sbiera, sau ale Preasfințitului Melchisedec, care, în scrierile lor, aduc alte informații referitoare la momentul în care Dosoftei ajunge episcop de Roman. În hrisovul din 1660, prin care domnul Ștefan Vodă Lupu închină mănăstirea sa, Hlincea, la o mănăstire numită Arghiro-Castrodiana, din Rumelia, numele lui, ca episcop de Roman, se regăsește alături de ceilalți ierarhi.

La 1663, 8 ianuarie, îl aflăm de Dosoftei, împreună cu mitropolitul Sava, adevărind dania făcută Mănăstirii Dealu - Mare de Nastasia, fata surorii Hanorei. În 1664, pe 29 februarie, sub principele Eustratie Dabija, Dosoftei ia parte la Divanul țării, împreună cu mitropolitul Ghedeon, cu episcopii Teofan al Rădăușului și Serafim al Hușilor, ocazie când toți au consimțit a se închina Mănăstirea Todireni de la Burdujeni, Mănăstirii Sfântul Pavel de la Muntele Athos. Din timpul păstoririi lui Dosoftei la Roman nu au rămas documente despre activitatea sa pastorală sau administrativă. Grija episcopului Dosoftei pentru Mănăstirea Probota s-a manifestat până în 1677, când aceasta a fost închinată la Sfântul Mormânt, mănăstirea fiind restaurată în timpul episcopatului său la Roman (îmbunătățirile și proprietățile răscumpărate pentru Mănăstirea Probota sunt menționate în actul de închinare, al cărui conținut în limba greacă este reprodus la finalul articolului).

Dinulescu, Ștefanu, „Vieța și scrierile lui Dosofteiu mitropolitul Moldovei”, în: *Candela* IV (1885), 4, p. 203-226.

Articolul este continuare a celui din revista *Candela* IV (1885), nr. 3, precizându-se faptul că documentul reprodus este deosebit de important. Se insistă doar asupra pasajului în care se precizează că Mănăstirea Probota a fost fondată de sihaștri, cele mai vechi urme despre mănăstiri fiind găsite în Moldova la sfârșitul secolului al XIV-lea. Se dă ca exemplu Mănăstirea Neamț, cu variante istorice despre anii ctitoriei (fie 1392, fie 1402), cu ctitorii acesteia și sursele informaționale (Constantin Negruzii, Pantasi Ghica, Preasfințitul Melchisedec), surse ce sunt interpretate.

Un document din 7 ianuarie 1407, dat de mitropolitul Iosif al Moldovei, prin care îl însărcinează pe boierul domnesc Petre Ureche de a întruni toate averile mănăstirilor Bistrița și Neamț, aduce informații despre vechimea acesteia din urmă. Istoria îl menționează ca inițiator al monahismului în Țara Românească și fondator al

celor dintâi mănăstiri pe călugărul Nicodim, emigrant din Orient, născut pe la începutul secolului al XIV-lea, călugărit la Athos, ajuns în România după 1350, fondând Mănăstirea Prislop din ținutul Hațegului, apoi Schitul Motru, Mănăstirea Vodița, între 1390 și 1370 și apoi Tismana. Se citează din Preasfințitul Melchisedec, care crede că cele dintâi mănăstiri din Moldova și Țara Românească sunt fondate de monahii emigranți din Orient de frica turcilor. Astfel, documentul de închinare a Mănăstirii Probota Sfântului Mormânt surprinde toate etapele prin care trece sfântul lăcaș de cult din momentul înființării până la data închinării.

Dosoftei a păstorit la Roman până în 1671 (perioadă în care s-a dedicat și scrierilor literare), an în care trece la scaunul mitropolitan. Se mai ocupă cu traducerea cărților bisericești în limba română și cu versificarea „Psaltirii”, care va fi tipărită în 1673 la Mănăstirea Uniev, în Polonia. Autorul precizează că în „Convorbiri literare”, Iași, 1872, pag 157 -167, există un articol în care Dimitrie Sturza susține că el deține autograful „Psaltirii” versificate a lui Dosoftei și că această operă este alcătuită în perioada când acesta era episcop de Roman (este redat textul din revista ieșeană).

Din episcop de Roman, Dosoftei va fi înălțat la rangul de mitropolit de Suceava, lucru ce se poate constata chiar din sigiliul Mitropoliei de pe documentul de închinare al Mănăstirii Probota, fără să fie cunoscut momentul când se face trecerea în această nouă treaptă. Se aduc ca mărturii: a) Aron Pumnul, care spune că timpul păstoririi lui Dosoftei ca mitropolit este între 1668-1674 și 1676-1690; b) foaia eclezială „Ortodoxul” care pune ca timp de păstorie perioada 1668-1672 și 1674-1690; c) Ioan Lăzăriciu susține perioada 1668-1674 și 1676-1690. Este analizată veridicitatea informațiilor, stabilindu-se următoarele: a) Dosoftei a păstorit din 1671 până în decembrie 1673 când, după retragerea domnului Petriceicu în Polonia, a fugit și el acolo; b) pribegirea lui în Polonia a durat din decembrie 1673 până în iarna anului 1675, când s-a reîntors în Moldova, unde a fost pus în închisoarea de la Sfântul Sava de Dumitrașcu Vodă; c) în vara anului 1675 a fost repus în scaunul mitropolitan de același Dumitrașcu Vodă; d) Dosoftei este mitropolit din 1675 până în septembrie 1686, când pleacă cu Sobieski în Polonia și nu se mai întoarce în Moldova. Informațiile extrase din diferite articole sunt consemnate și analizate.

Dinulescu, Ștefanu, „Vieța și scrierile lui Dosofteiu mitropolitul Moldovei”, în: *Candela* IV (1885), 5, p. 272-297.

Sunt relatate în continuare informații depre mitropolitul Dosoftei. Se amintește despre o tipografie primită de la Moscova și despre câteva opere ce ar aparține lui Dosoftei (traducerile epistolei lui Ignațiu, în care s-a scris despre transsubstanțierea corpului lui Hristos și misterul Euharistiei), preluându-se date din articolele lui E. Golubinschi. Se elogiază preocupările mitropolitului de a combate învățăturile eretice: calvinismul, protestantismul, catolicismul. Sunt surprinse apoi aspecte istorice ale vremurilor și ale domnitorilor care au condus Moldova în timpul în care a păstorit ilustrul ierarh. Este evidențiată preocuparea acestuia pentru introducerea totală a limbii române în cultul religios, continuând activitatea mitropolitului Varlaam (sunt inserate numeroase date istorice privitoare la evoluția scrisului atât la nivelul can-

celariilor, cât și în interiorul structurilor bisericești). Este elogiată personalitatea mitropolitului care a contribuit la „înălțarea și înăvuierea literaturii bisericii naționale”.

Dinulescu, Ștefanu, „Vieța și scrierile lui Dosofteiu mitropolitul Moldovei”, în: *Candela* IV (1885), 6, p. 337-361.

Informații referitoare la timpurile istorice, utilizându-se cronicile lui Nicolae Costin, Nicolae Mustea, Ion Neculce, Dimitrie Cantemir, arhiereul Filaret Scriban, pentru a surprinde momentul intrării lui Sobieski în Moldova în 1686, autorul încercând să explice cauza plecării mitropolitului Dosoftei în Polonia.

După ce cercetează sursele vremii, ajunge la concluzia că Dosoftei nu a fost dus rob, ci a plecat de bunăvoie în Polonia, luând și moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava. Se aduce ca mărturie o petiție a moldovenilor din 5 decembrie 1769 și un document publicat în „Uricariul”. Îndată după plecarea mitropolitului, Cantemir îi scrie în 23 decembrie 1686 cu asprime, din Iași, să se întoarcă în patrie cu odoarele Mitropoliei și cu moaștele Sfântului Ioan și, nefiind ascultat, cere carte de afurisenie de la Patriarhia ecumenică. Dosoftei ajunge în Zolkiew, în Polonia, unde este tratat cu respect, primind aici alte invitații de a se întoarce în patria sa: de la Constantin Cantemir din data de 11 ianuarie 1687, apoi în 1688 trei scrisori de la patriarhul ecumenic.

Dinulescu, Ștefanu, „Vieța și scrierile lui Dosofteiu mitropolitul Moldovei”, în: *Candela* IV (1885), 7, p. 401-423.

Odată cu plecarea în Polonia a mitropolitului Dosoftei, s-ar fi pierdut un act de-o importanță capitală: actul autocefaliei bisericii Moldovei, idee susținută de Aron Pumnul în „Lepturariu românesc”, prezentată în „Revista Contimporană” și susținută de Ioan Lăzuriciu în „Istoria literaturii române”.

Articolul încearcă să elucideze această problemă, argumentând cu informații de la istoricii și din revistele vremii. Aceleași păreri divergente există și referitor la locul și anul morții mitropolitului - se menționează fie anul 1690, fie 1694, autorul considerând că ierarhul ar fi trăit mai mult, ajungând și mitropolit în Rusia. În timpul trecerii sale în Polonia, a luat cu sine odoarele Mitropoliei, cu scopul de a le feri de primejdiile la care erau expuse și, temându-se „să nu se risipească”, a făcut un act prin care, în cazul în care el nu va putea duce înapoi odoarele în Moldova, domniei țării și boierii acesteia să le poată cere. Informațiile despre acest act sunt reproduse din petiția moldovenilor din 1769 îndreptată către împărăteasa Rusiei, Ecaterina, dintr-o însemnare făcută de paharnicul Ștefan Buchaescu, din scrierile lui G. Săulescu.

Nu se știe momentul când Dosoftei trece din Polonia în Rusia și nici cauzele, luându-se în discuție persecuțiile contra ortodocșilor din Polonia. După ce ajunge în Rusia, intră între favoriții lui Petru cel Mare, care îi încredințează biserica din Azov. Se despre existența a două portrete originale și a două copii făcute după cele originale, care arată figura mitropolitului Dosoftei, unul fiind în salonul Mitropoliei din Iași, iar celălalt aflându-se în posesia parohului din Liteni, Costachi Berariu.

Sunt enumerate lucrările realizate sau tipărite de Dosoftei: „Psaltirea în versuri” și „Acatist”, tipărite în 1673 la Uniev, în Polonia, „Liturgia”, tipărită la Iași în 1679, „Euchologiu” și „Psaltirea în prosă de înțelesu slavu și românu” tipărite la

Iași în 1680, „Molitelnicu”, Iași, 1681, „Viețile Sântilor”, Iași 1683, „Paremiariu”, șase pagini scrise în limba greacă la sfârșitul unui manuscris, mai multe notițe scrise pe un manuscris grecesc, cele 12 trimiteri, epistolele lui Ignatie și însemnări despre „transubstanțierea corpului lui Christos în misterul Euharistiei”. Toate scrierile lui Dosoftei sunt fie traduse din limbile greacă și slavonă, fie originale. Se analizează și dezbate o serie dintre operele mitropolitului („Psaltirea”, „Acatistul”), fiind redată fragmente.

Dinulescu, Ștefanu, „Vieța și scrierile lui Dosoftei mitropolitul Moldovei”, în: *Candela* IV (1885), 8, p. 467-480.

Articolul cuprinde ultima parte a informațiilor despre mitropolitul Dosoftei, continuându-se analiza scrierilor, reproducând fragmente de texte din operele citate anterior. Finalul conține trei anexe: A - registrul cu elemente tipografice trimise din Rusia în Moldova mitropolitului Dosoftei; B - petiția moldovenilor din 1769 îndreptată către împărăteasa Rusiei, Ecaterina; C - un document citat în lucrare.

Erbiceanu, C., „Una din cărțile după care și-a făcut studiile neuitatul mitropolit al Moldovei Dosoftei. Dăruită Academiei Române de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei D.D. Iosif Naniescu”, în: *BORom* X (1886-1887), 15, p. 1218-1223. Cu text în limba greacă. Cu text în limba slavonă. Cu text în latină.

Cartea a fost realizată de ieromonahul Matei Kigala din Cipru, a fost tipărită la Veneția în 1650 și conține istorii referitoare la cele șapte Sinoade ecumenice, informații despre fixarea datei Paștelui, date despre ducii venețieni și despre Imperiul Bizantin. La diferite pagini se pot observa însemnări ale mitropolitului Dosoftei.

Se menționează că „e posibil ca unele însemnări de la o anumită pagină să-i aparțină mitropolitului Iacov Putneanu”. La finalul acestei cărți se găsește un act de la sfârșitul secolului al XIV-lea. În acest act, o mănăstire din Maramureș „cea a arhistrategului Mihail” devine stavropighie a Patriarhiei din Constantinopol.

Erbiceanu, C., „Mitropolitul Dosoftei al Moldovei. Notițe istorice extrase din «Viețile Sfinților» ale lui Dosoftei Mitropolitul Moldovei”, în: *BORom* XI (1887-1888), 9, p. 811-822.

Este prezentată o scurtă biografie a mitropolitului Dosoftei. S-a născut în Moldova, a învățat carte și s-a închinoviat la Mănăstirea Pobrata (Probota) iar în 1658 a fost ales episcop de Huși. La scurt timp a fost transferat la Episcopia de Roman iar în 1671 „îl întâlnim” ca mitropolit.

Între 1673-1674 s-a refugiat în Polonia, dar în 1674 se întoarce în Moldova și „se stabilește probabil la Cetățuia”. La 1676 își reia scaunul de mitropolit al Moldovei și, datorită vitregiei acelor vremuri, la 1687 trece din nou în Polonia, împreună cu moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava și cu documentele Mitropoliei Moldovei. Va fi numit de Petru cel Mare, la 1701, episcop de Azov, unde păstorește până în 1711, când a trecut la cele veșnice în orașul Taganrov. Sunt prezentate apoi notițe istorice extrase din „Viețile Sfinților” editate de el. Acestea se referă la creștinismul și martirii creștini din primele secole din spațiul nord-dunărean. De men-

ționat că într-o notiță este cuprinsă și o traducere a troparului Sfintei Irina, aceasta fiind, probabil, prima traducere a acestuia în limba română.

G., „Bibliografie”, în: *BORom XXI* (1897-1898), 10, p. 952.

Se anunță că a apărut „Viața și activitatea lui Dositei Mitropolitul Moldovei”, teză de licență de Al. Apostol.

G., „Literatura Teologică”, în: *BORom XXII* (1898-1899), 1, p. 95-105. Recenzie.

Absolvenții Facultății de Teologie spre a putea obține titlul de licențiat, sunt obligați să prezinte și să susțină o teză de licență care apoi va fi tipărită.

Sunt prezentate trei teze de licență. Cea de-a treia, „Viața și activitatea lui Dosoftei Mitropolitul Moldovei” de Alexandru Apostol, conține viața lui Dosoftei până a ajuns în scaunul mitropolitan, activitatea lui ca mitropolit al Moldovei și, mai ales, argumentează faptul că Dosoftei a fost un luptător pentru introducerea limbii române în cultul bisericesc, fiind prezentate câteva opere ale lui și anume: „Psaltirea în versuri”, „Acatistul”, „Psaltirea în proză”, „Molitifnelnicul”, „Paremiarul”, „Octoihul pe scurt”.

Stănescu, Dumitru, „Dositeiu Mitropolitul”, în: *Școala și Biserica VII* (1904), 7, p. 106-107.

Se prezintă viața și lucrările mitropolitului Moldovei, Dosoftei, care s-a născut, probabil, în 1625 dintr-o familie boierească moldovenească și a păstorit ca mitropolit între anii 1671-1673 și 1674-1687. A studiat în Polonia, a fost ales episcop de Huși în 1658, apoi trece ca episcop la Roman în 1659, iar după 12 ani este ales mitropolit al Moldovei. Este elogiată personalitatea lui Dosoftei și activitatea de păstorire în scaunul mitropolitan. Sunt enumerate lucrările sale: „Psaltirea în versuri și prosă”, „Molitifnelnicul”, „Acatist”, „Leturghia”, „Viețile Svinților” De asemenea, sunt reproduse câteva versuri care pot fi prezentate și astăzi, după 300 de ani, ca pildă de frumoasă versificare.

Berechet, Șt., „Documente slave privitoare la Basarabia în tipărituri rusești”, în: *BORom XLIV* (1926), 3, p. 113-115.

Autorul articolului arată cu părere de rău, faptul că la noi nu se consultă tipăriturile care au apărut la vecinii noștri și prezintă mai multe exemple.

La punctul al doilea al expunerii se amintește că în istoriografia bisericească s-a acreditat părerea greșită că mitropolitul Dosoftei al Moldovei a murit ca mitropolit de Azov, fiind pus în această funcție de Petru cel Mare. Ideea a apărut la români prin anul 1871. Din notele unui manuscris, reiese că mitropolitul Dosoftei a murit în jurul anului 1694. Ștefan Ciobanu a stabilit, prin cuvântarea sa de recepție la Academia Română, că Dosoftei a murit la 13 decembrie 1693. Adevărul despre data morții mitropolitului se afla într-o carte a lui A. S. Petrusaewics, publicată în 1873 la Lemberg.

***, „Cărți, reviste, ziare. «Studiu despre Mitropolitul Dosoftei» de Păr. Dimitrie Dan”, în: *BORom XLIV* (1926), 11, p. 682. Recenzie.

Părintele Dimitrie Dan l-a însoțit în 1925 pe mitropolitul Nectarie în Polonia unde cei doi au mers la mormântul mitropolitului Dosoftei de la Zolkiev.

Panaitecu, P.P., „Patriarhul Dositei al Ierusalimului și Mitropolitul Dosoftei al Moldovei cu prilejul unei scrisori inedite”, în *BORom* LXIV (1946), 1-3, p. 93-109. Cu text în limba greacă.

În prima parte a articolului, se face referire la personalitatea mitropolitului Dosoftei al Moldovei și la locul său în istoria vechii noastre culturi, aducându-se informații suplimentare găsite cu prilejul publicării unei scrisori inedite, primită de acesta de la patriarhul Dositei al Ierusalimului, pe care autorul o redă în întregime. Pe lângă aceasta, nu trebuie ignorate nici condițiile speciale de dezvoltare a Bisericii românești în secolul al XVII-lea, când Ortodoxia era amenințată atât de turci, cât și de calvini și de catolici. Ierarhii Răsăritului au înțeles că doar prin cultură și învățatură pot lupta împotriva acestora.

În acest context, se înțelege și deschiderea mitropolitului Dosoftei spre învățăturile și lecturile în limba latină, traduceri din grecește, interpretarea unor pasaje din Psalmi, sau importanța acordată tipografiilor. În vremea sa, adevăratul conducător spiritual al Bisericii Ortodoxe era patriarhul Dositei al Ierusalimului (1641-1707), care a avut legături personale foarte strânse cu mitropolitul Moldovei. Astfel, opera de cultură a ierarhului nostru trebuie înțeleasă în trăsăturile ei generale sub patronajul scaunului patriarhal din Ierusalim, apărând, deci, ca o operă de valoare universal ortodoxă.

Se realizează o prezentare a legăturilor patriarhului Dositei cu rușii și cu românii, prilej cu care aflăm râvna neîncetată a acestui mare erudit în apărarea dreptei credințe. Istoricii ruși Capterev și Matcenko au studiat legăturile patriarhului cu Rusia, pe baza unui mare număr de scrisori ale acestuia, adresate țărilor ruși și oamenilor de cultură din acea vreme. Ele îl arată, în același timp și ca pe un convins apărător al elenismului, ceea ce nu-l împiedică, totuși, să utilizeze rezultatele științei apusene. Legăturile lui politice cu Rusia sunt îndreptate în vederea unei cruciade împotriva Turciei, pentru eliberarea Principatelor Române, a Ierusalimului și a grecilor.

Aceleași legături strânse le avea patriarhul Dositei și cu Țările Române, căci vizitase Moldova încă din 1664, pe când era arhidiaconul patriarhului Nectarie. Astfel, el înființează, la Iași și București, două tipografii grecești. A avut, de asemenea, o intervenție deosebit de energică împotriva unirii bisericii românești din Ardeal cu Roma.

În următoarea parte a articolului, se face referire la întoarcerea în scaun a mitropolitului Dosoftei în 1675, informație preluată din scrisoarea patriarhului Dositei, datată din 7 iulie 1675, după ce fusese în pribegie și închis la Mănăstirea Sf. Sava. Odată revenit, el pregătește tipărirea „Liturghierului” în limba română, la 1679.

Studiind în continuare scrisoarea patriarhală, autorul articolului îi numește și pe boierii Miron Costin și Apostol Milescu, pomeniți de Dositei, care-și dovedește astfel aprecierea pentru acești oameni de cultură. În aceeași scrisoare, se aduce în discuție și Mănăstirea Cetățuia, închinată Sfântului Mormânt din Ierusalim, lăcașul

de predilecție al patriarhului Dositei, unde a și înființat singura tipografie ortodoxă din acea vreme. Cu acest prilej, este pomenit și arhitectul lucrărilor din mănăstire.

Concluzionând, scrisoarea patriarhului Dositei adresată mitropolitului Moldovei lămurește o serie de amănunte din istoria Bisericii și a culturii Moldovei în secolul al XVII-lea.

Paul, Z., „Psaltirea în versuri a Mitropolitului Dosoftei” - o nouă ediție, în *MitrMold XXXII* (1956), 5, p. 272-275.

În textul dat se conturează contribuția pe care și-a adus-o mitropolitul Dosoftei la dezvoltarea literaturii române, acesta fiind socotit ca unul din citorii literaturii noastre. În ceea ce privește opera de căpătâi a mitropolitului, „Psaltirea în versuri”, studiul ilustrează diferențele existente între manuscrisul din 1671 și conținutul aparținând anului 1673. Ca trăsături esențiale ale textului, sunt menționate existența versurilor transpuse în timbru autohton românesc, dar și a versificării care e făcută cu elemente din folclor. Mitropolitul schimbă modul de prezentare al textului biblic, adoptând o variantă specific românească.

Negru, I. C., „Mitropolitul Dosoftei”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 1-2, p. 110-126.

Mănunchi de informații despre viața și personalitatea mitropolitului Dosoftei, dar și despre marile probleme din epoca acestuia, respectiv, curentele reformiste și lupta împotriva otomanilor. Din reperele biografice aflăm că mitropolitul s-a născut în 1624, iar anul 1649 reprezintă momentul când acesta este călugărit la Mănăstirea Probota.

Sunt emise diferite păreri despre originea mitropolitului. Studiile le face la Probota, la Iași, la școala lui Vasile Lupu și, ulterior, în Polonia (Liov). Articolul discută problema plecării sale în 1673 în Polonia, de unde revine în țară abia în 1675. Este luat cu forța de Sobieski în Polonia. Sunt consemnate detalii cu privire la principala sa lucrare, monument remarcabil în literatura română, „Psaltirea în versuri”.

Bogodae, T., pr. prof., „Un autograf din 1687 al mitropolitului Dosoftei”, în: *MitrMold XXXIV* (1958), 11-12, p. 882.

Documentul conține informații despre un autograf din 1687 redactat în slavo-rusă aflat pe o pagină din lunile februarie și martie din „Viețile Sfinților”, azi proprietatea prof. At. Popa din Cluj. Este redat textul acestui autograf.

Vornicescu, N., protos., „Reședința Mitropolitului Dosoftei de la «Sf. Nicolae Domnesc» din Iași”, în: *MitrMold XXXIX* (1963), 9-10, p. 602-609.

Din istoricul reședinței mitropolitului Dosoftei, aflăm că aceasta a devenit mănăstire sub Antonie Ruset, prin documentul din 29 martie 1677, rămânând apoi metoc al Mitropoliei Moldovei.

Stănculescu, Nela, prof., „Mitropolitul Dosoftei - 275 de ani de la moartea sa”, în: *GBis*, XXVII (1968), 9-10, p. 1193-1197.

Date biografice ale mitropolitului Dosoftei, însoțite de exemple de tipărituri din vremea sa.

Naghiu, Iosif. E., prof., „O copie ardeleană fragmentară a „Psaltirii în versuri” a Mitropolitului Dosoftei”, în: *MitrBan* XIX (1969), 1-3, p. 169-170.

Studiul de față se referă la circulația „Psaltirii în Versuri” a mitropolitului Dosoftei pe teritoriul Țărilor Române, sub forma unei copii ardelenesti fragmentare realizate de părintele Avram, originar din comuna Cioara, copie făcută după manuscrisul numărul 1365 din Biblioteca Academiei Române.

Rădan, Gheorghe M., pr., „Mitropolitul Dosoftei - evocare la 300 de ani de la tipărirea Psaltirii în versuri”, în: *GBis*, XXXII (1973), 7-8, p. 712-718.

Se face descrierea epocii încărcate de istorie în care Dosoftei ajunge mitropolit și a activității acestuia. Documentația este completată de informații vizând „Psaltirea în versuri”.

Lăudat, I. D., „Dosoftei Poetul”, în: *MitrBan* XXIII (1973), 7-9, p. 459-472.

Pentru a contura personalitatea marcantă a mitropolitului Dosoftei, textul aduce informații biografice referitoare la acesta, dar descrie și epoca în care a păstorit el în Moldova, argumentând astfel rolul pe care mitropolitul l-a avut în desăvârșirea procesului de introducere a limbii române în biserică. Este prezentată „Psaltirea în versuri” care apare la Uniev în 1673, precizându-se că, probabil, opera a fost gata înainte de 1671, pe când Dosoftei era episcop la Roman. Psalmii sunt analizați sub diferite aspecte, făcându-se referire și la influența poetului polonez Jean Kochanowski, care a versificat și el Psalmii în 1677.

Popescu, Gh., pr., „300 de ani de la apariția *Psaltirii în versuri* a mitropolitului Dosoftei al Moldovei”, în: *MitrOlt* XXV (1973), 9-10, p. 751-756.

Autorul încearcă să sublinieze valoarea „Psaltirii” Sf. Ierarh Dosoftei, în contextul descrierii formării teologice a acestuia și a vremurilor în care a păstorit. Se arată că versificarea psalmilor nu este îndepărtată de original, aducându-se ca exemplu Psalmul I.

Mălinaș, Marin, „300 de ani de la apariția *Psaltirii în versuri* a Mitropolitului Dosoftei al Moldovei”, în: *MitrArd* XIX (1974), 1-2, p. 96-98.

Articolul comemorativ marchează 300 de ani de la apariția „Psaltirii în versuri” a mitropolitului Dosoftei. În cuprinsul acestuia sunt prezentate date biografice ale ierarhului și informații privind importanța „Psaltirii” sale.

Cunescu, Gh., pr., „Note asupra activității Mitropolitului Dosoftei. La 350 de ani de la naștere”, în *BORom* XCII (1974), 11-12, p. 1416-1421.

Articolul este încadrat la rubrica „Recenzii” și cuprinde notele pr. Gh. Cunescu luate cu acest prilej. Vestitul ierarh și cărturar, mitropolitul Dosoftei, a fost omagiat la 350 de ani de la naștere de organizația mondială UNESCO. Cu această ocazie sunt amintiți scriitorii: N.A. Ursu, Cezar Baltag, Eugen Barbu, Al. Andriescu și alții care s-au ocupat cu prezentarea vieții și activității lui Dosoftei.

La Iași și la București au apărut diferite articole în ziare și reviste care consemnează acest eveniment: „Cronica”, „Tribuna României”, „România literară”, „Manuscriptum”.

Toate aceste manifestări arată prețuirea și recunoașterea meritelor mitropolitului Dosoftei, atât pe plan național cât și internațional.

Moiescu, Iustin, „Ctitoria Mitropolitului Dosoftei”, în: *MitrMold* L (1974), 9-12, p. 729-730.

În paginile de față, autorul aduce un elogiu personalității mitropolitului Dosoftei. După prezentarea unei scurte biografii, este scos în evidență rolul jucat de mitropolit în formarea limbii române literare și în introducerea ei în cultul bisericesc, prin analiza operei sale, accentul punându-se, cu insistență, pe „Psaltirea în versuri”.

† **Iustin, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei**, „Mitropolitul Dosoftei al Moldovei și Sucevei. 350 de ani de la nașterea sa (1624-1974). Ctitoria Mitropolitului Dosoftei”, în: *MitrMold* L (1974), 9-12, p. 730-738.

Cu ocazia împlinirii a 350 de ani de la nașterea sa, autorul îl omagiază pe mitropolitul Dosoftei prin prezentarea vieții, a activității și a operei sale, cu referiri speciale la „Psaltirea în versuri”, carte care a reprezentat o contribuție esențială în introducerea limbii române în Biserica românească.

† **Adrian Botoșăneanul**, „Mitropolitul Dosoftei la Probota”, în: *MitrMold* L (1974), 9-12, p. 739-747.

Articolul de față debutează cu un scurt istoric al Mănăstirii Probota, după care sunt amintite câteva date despre legăturile mitropolitului Dosoftei cu acest așezământ monahal, care este și mănăstirea sa de postrig (metanie). Aflăm, astfel, mai întâi că s-a călugărit la vârsta de 25 de ani, urmând apoi date despre formarea sa religios-morală, bazată pe Sfânta Scriptură și pe dreapta credință, despre versificarea Psaltirii și opera sa „Viața și petrecerea svinților”. Este surprinsă viața obștii monahale din Probota acelei vremi.

Ca episcop de Roman, Dosoftei s-a îngrijit de mănăstirea sa de metanie, a refăcut unele clădiri și a înzestrat-o cu odoare. În 1677 a închinat-o Patriarhiei de Ierusalim.

Nestor Vornicescu Severineanul, episcop-vicar, „Mitropolitul Dosoftei, traducător și editor al unor texte patristice”, în: *MitrMold* L (1974), 9-12, p. 748-752.

Acest studiu privind opera de traducător și de editor de o importanță binecunoscută a mitropolitului Dosoftei, amintește despre numeroase texte patristice publicate, între care se numără: „Simbolul” Sfântului Grigorie Taumaturgul, „Epistola către episcopul Chiriac” a Sfântului Ioan Gură de Aur, „Viața și petrecerea Prea Cuvioasei Maria Egipteanca”, „Epistolele” Sfântului Ignatie Teoforul, „Constituțiile Apostolice”, „Cuvântări” din opera Sfântului Ioan Gură de Aur, a Sfântului Eftrem Sirul și a Sfântului Atanasie Sinaitul.

Zugrav, I., pr. prof., „Portrete ale Mitropolitului Dosoftei de la Suceava”, în: *MitrMold L* (1974), 9-12, p. 753-755.

Se analizează două portrete ale mitropolitului Dosoftei care s-au aflat timp îndelungat la Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava și care au constituit modele pentru portretele ulterioare.

Grigoraș, N., „Contextul în care Mitropolitul Dosoftei și-a desfășurat activitatea (1658-1693)”, în: *MitrMold L* (1974), 9-12, p. 756-776.

Articol biografic al Sfântului Dosoftei, mitropolitul Moldovei. Se precizează că tunderea în monahism a avut loc la Mănăstirea Probota. Autorul se oprește asupra alegerii sale ca episcop la Huși și apoi la Roman și asupra numirii în scaunul mitropolitan al Moldovei și Sucevei. Se prezintă activitatea lui literară, mișcările și luptele politice în care a fost implicat.

Istrate, Gavril, „Limba română literară în «Psaltirea în versuri» a lui Dosoftei”, în: *MitrMold L* (1974), 9-12, p. 777-799.

Studiul asupra „Psaltirii în versuri” a mitropolitului Dosoftei conturează un tablou al particularităților limbii române literare, așa cum a fost ea folosită de traducător, cu sublinierea unor elemente de lexic importante și a tehnicilor sale de versificație.

Porcescu, Scarlat, „Activitatea cărturărească a Mitropolitului Dosoftei”, în: *MitrMold L* (1974), 9-12, p. 800-837.

Contextul politic, social, cultural și religios al secolului al XVII-lea reprezintă un factor determinant în evoluția personalității mitropolitului Dosoftei și a activității sale ca traducător și editor al textelor patristice. Prezentarea acestui context este urmată de înfățișarea activității cărturărești, subliniindu-se rolul important avut în introducerea limbii române în cultul bisericesc prin traducerile sale din textele patristice.

Vornicescu, Nestor, Severineanul, „Scrieri patristice și post-patristice în preocupările mitropolitului Dosoftei al Moldovei”, în: *MitrOlt XXVI* (1974), 9-10, p. 718-731.

Din preocupările Sf. Dosoftei în ceea ce privește scrierile patristice și post-patristice fac parte:

a) Imnul Sfântului Niceta de Remesiana „Te Deum Laudamus” la sfârșitul „Psaltirii în versuri”; acest imn este alcătuit din stihuri preluate de la Sf. Ambrozie al Medionanului și Fericitul Augustin al Hipponei;

b) Simbolul Sfântului Grigorie Taumaturgul în „Molitvelnicul de-nțeleș” și în „Viața și petrecerea svinților”;

c) „Epistolele” Sfântului Ioan Gură de Aur către episcopul Chiriac;

d) „Viața Sfintei Maria Egipteanca”;

e) „Epistolele” Sfântului Ignatie Teoforul.

Simonescu, Dan, prof. dr., „Mitropolitul Dosoftei al Moldovei”, în: *MitrOlt XXVI* (1974), 9-10, p. 738-746.

Se susține că Dosoftei, mitropolitul Moldovei, a strecurat în „Psaltire” versuri personale cărora nu le corespunde nimic din „Psaltirea lui David”, care ar constitui partea cea mai frumoasă stilistic. Exemplu prezentat este din psalmul 132. Se face o analiză amănunțită a stitului.

Papastate, C. D., prof. univ., „Considerații în legătură cu opera poetică a mitropolitului Dosoftei”, în: *MitrOlt XXVI* (1974), 9-10, p. 747-752.

Pe baza manuscrisului din 1671 al „Psaltirii” lui Dosoftei, autorul încearcă să reconstituie evoluția textului și să arate că el a fost permanent modificat. Pentru aceasta, aduc ca exemple Psalmii 23, 46 și 137.

David, Petru, diac., „Mitropolitul Dosoftei apărător luminat al Ortodoxiei”, în: *MitrOlt XXVI* (1974), 9-10, p. 753-764.

Anul 1974 a fost numit la UNESCO „Anul Dosoftei”. Se face o scurtă biografie în care amintește pregătirea în cele ale drepte credințe, în „Școala Frăției Ortodoxe” din Liov, faptul că modelul său a fost Varlaam, mitropolitul Moldovei, precum și activitatea apologetică și tipografică. „Psaltirea” sa a fost un răspuns la protestantism, stăvilind poeziile simple și populare prin care se putea infiltra calvinismul. A mai tipărit „Liturghierul” în limba română și „Moliftelnicul” în 1681.

***, „Mitropolitul Dosoftei și literatura patristică”, în *BORom XCII* (1974), 11-12, p. 1350-1375.

Lucrarea este un articol amplu în care se prezintă câteva aspecte din activitatea de traducător a mitropolitului.

Dosoftei s-a preocupat de marea controversă euharistică din veacul al XVII-lea dezbătută atât în Apus, cât și în Răsărit. Studiind cu atenție multe izvoare patristice ortodoxe și catolice, mitropolitul a rămas ortodox desăvârșit, cu o poziție fără greș în privința euharistiei și un luptător pentru răspândirea adevărului. Despre viața și activitatea cărturarului au scris Silviu Dragomir (Despre relațiile Bisericii române cu Rusia în sec. al XVII-lea) și Ștefan Ciobanu care alcătuiește o monografie a mitropolitului moldovean.

Mitropolitul Moldovei a tradus din Părinții Apostolici pe Sf. Ignatie al Antiohiei (Epistole), apoi „Constituțiile Apostolice”, „Tâlcuirea Sfintei Liturghii” (tradusă în rusește din greacă). În vremea surghiunului în Polonia a tradus „Expunerea credinței ortodoxe” a lui Ioan Damaschin. O altă lucrare tradusă este „Împotriva ereziilor” scrisă de Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului.

Ultima lucrare de care se ocupă autorul articolului este o culegere alcătuită de mitropolitul Dosoftei, culegere de texte atât patristice cât și liturgice care înfățișează poziția Bisericii Răsăritene în privința prefacerii darurilor și a epiclezei. De fapt, toate traduceriile sale au o legătură cu această problemă care l-a frământat după ce a citit câteva texte în Rusia - „Texte scrise de latini cu adaosul «filioque»” și fără rugăciunea adresată Sfântului Duh în timpul Liturghiei. Toată lucrarea mitropolitului are note marginale, prin care autorul lămurește unii termeni, subliniază idei etc. Culegerea este alcătuită după texte grecești, originale.

Fiindcă la textele amintite mai sus adăugase și traduceri făcute din Sf. Ioan Gură de Aur și Efreim Sirul, putem spune că mitropolitul Dosoftei a fost cel mai prolific traducător din literatura patristică în cultura românească veche, de dinainte de secolul al XIX-lea.

Nicola, Ion, prof., „350 de ani de la nașterea Mitropolitului Dosoftei”, în: *MitrBan XXIV* (1974), 10-12, p. 663-665.

Articol în care sunt inserate câteva date biografice despre mitropolitul Dosoftei: născut în 1624, își face studiile în Polonia iar la vârsta de 24 de ani îl găsim deja ca fiind călugăr la Probota. La vârsta de 34 de ani este ales episcop la Huși. În 1671 este ales mitropolit. Este precizat rolul pe care l-a avut Dosoftei în naționalizarea serviciului divin, fiind prezentate cărțile și traduceri făcute de acesta.

Mureșianu, Ion B., prof., „Mitropolitul Dosoftei în contextul eforturilor pentru biruința limbii românești”, în: *MitrBan XXIV* (1974), 10-12, p. 666-670.

Se prezintă pe scurt un istoric al încercărilor de a impune limba română prin intermediul cărților de cult. Cele care atestă acest efort sunt: „Evangheliarul românesc” (Brașov, 1561); „Tâlcul Evangheliilor” (Brașov, 1564); „Palia de la Orăștie” (1582), aici folosindu-se pentru prima dată cuvântul de *român* (și nu de *rumân*); „Pravila de la Govora”; „Cazania lui Varlaam” (tipărită în 15 ediții), „Noul Testament de la Alba-Iulia” (1648); „Liturghierul” tipărit de Varlaam în anii 1679 și 1683; „Psaltirea în versuri” (Uniev, 1673).

Oprișa, Longin I., „Dosoftei (1624-1693)”, în: *MitrBan XXIV* (1974), 10-12, p. 761-763.

Se sintetizează toate studiile apărute până în 1974, despre viața și activitatea mitropolitului Dosoftei.

Cunescu, Gheorghe, „Mitropolitul Dosoftei - la 350 de ani de la nașterea sa”, în: *GBis*, XXXIII (1974), 11-12, p. 1212-1220.

Repere biografice însoțite de date despre activitatea cărturărească a mitropolitului Dosoftei.

Bunea, Ion, pr., „Mitropolitul Dosoftei al Moldovei”, în: *MitrArd XIX* (1974), 11-12, p. 544-557.

Dedicat mitropolitului Dosoftei al Moldovei, articolul cuprinde numeroase informații despre viața și activitatea acestuia, precum și despre „Psaltirea în versuri”. Este precizat rolul determinant jucat de mitropolitul Dosoftei în dezvoltarea limbii române.

Manolache, Theodor N., „Activitatea literar – teologică a mitropolitului Dosoftei sub aspect patristic și postpatristic” în *Ort*, XXVII (1975), 2, p. 389-393.

Sunt evocați mitropoliții moldoveni: Varlaam, Dosoftei, Veniamin, mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul și mitropolitul Ardealului, Andrei Șaguna. Este prezentată comemorarea mitropolitului Dosoftei din 1974, cu prilejul împlinirii

a 350 de ani de la nașterea sa, ședințele festive, sesiunile științifice, simpoziioanele, precum și întreaga operă teologică a acestui ierarh.

Marcu, Traian, prof., „Mitropolitul Dosoftei”, în: *MitrArd XX* (1975), 6-8, p. 544-546.

Apărut la 300 de ani de la editarea „Psaltirii în versuri”, articolul cuprinde o multitudine de informații despre mitropolitul Dosoftei și opera sa, atenția oprindu-se asupra lucrării „Psaltirea în versuri”. Este prezentată legătura mitropolitului Dosoftei cu Transilvania.

Ghiță, Ieremia B., pr., „Mitropolitul Dosoftei, istoric al românilor”, în: *MitrBan XXV* (1975), 7-9, p. 481-482

Articolul înfățișează preocupările pentru istorie ale mitropolitului Dosoftei, pe care le manifestă încă din perioada pe care o petrece la Mănăstirea Probota, unde studiază hrisoavele sfântului lăcaș (1649). În 1689 a tradus o „Istorie universală”, iar dintre operele sale cu tematică istorică face parte și poemul „Domnii Țării Românești” de la Dragoș până la Duca Vodă.

Zugun, Petru, „Comparația în *Psaltirea de versuri* a lui Dosoftei”, în: *MitrMold LII* (1976), 1-2, p. 37-55.

„Psaltirea în versuri” a mitropolitului Dosoftei reprezintă un pas important în formarea limbii române literare, motiv pentru care autorul se concentrează asupra comparațiilor din această traducere, analizate alături de cele din textul biblic sub mai multe aspecte: statistic, lexical, stilistic. Se precizează câte ceva și despre metoda de lucru a lui Dosoftei.

Porcescu, Scarlat, pr., „Cinstirea memoriei Mitropolitului Dosoftei printr-o statuie la Iași”, în: *MitrMold LII* (1976), 1-2, p. 147-150.

Însemnare despre statuia ridicată la Iași în cinstea mitropolitului Dosoftei, operă a sculptorului Eftimie Bârlădeanu.

Bordeianu, Mihai, „Mitropolitul Dosoftei traducător al *Psaltirei de-nțales*”, în: *MitrMold LII* (1976), 1-2, p. 159-162.

Articol ce se referă la „Psaltirea de-nțales”, tipărită la Iași în 1680, care cuprinde versurile mitropolitului Dosoftei din „Viața și pretrecerea svântilor”.

Buzdugan, C., pr., „Dosoftei necunoscut”, în: *MitrMold LII* (1976), 3-4, p. 287-291.

Însemnare făcută pe baza unui articol scris de N.A. Ursu, care scoate în evidență o latură mai puțin cunoscută a traducerilor mitropolitului Dosoftei. Astfel, este demonstrat faptul că acesta a tradus între anii 1648-16649 „Istoriile” lui Herodot, un argument solid constituindu-l particularitățile de limbă și de stil. De asemenea, se ajunge la concluzia că Dosoftei este și traducătorul „Cronografului” lui Matei Kigalas și cel care a făcut prima revizuire a traducerii Vechiului Testament de Milescu.

Vornicescu, Nestor Severineanu, „Dosoftei Mitropolitul Moldovei, apărător al Epiclezei Euharistice”, în *BORom XCV* (1977), 7-8, p. 727-753.

Axul problemei epiclezei euharistice îl constituie momentul sfințirii și prefacerii Cinstitelor Daruri în Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, adică dumnezeiasca lucrare care prefăce pâinea și vinul amestecat cu apă în Cinstitul Trup și Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, mitropolitul Dosoftei al Moldovei a arătat că această rugăciune epicletică exprimă fidel concepția ortodoxă despre împreună-lucrările Sfintei Treimi, ca lucrări triadiocentrice ale Cincizecimii perpetuate.

Epicleza a existat în mod generalizat atât în Răsărit, cât și în Apus. Chestiunea epiclezei nu se află printre motivele care au determinat Schisma din 1054. Cu timpul au apărut modificări și dispute cu privire la momentul prefacerii Sfințelilor Daruri. În jurul acestei probleme se situează intervenția mitropolitului Dosoftei al Moldovei, reprezentând o poziție fermă de apărător al dreptei credințe. Antologia ierarhului a avut un rol decisiv în lămurirea problemei, iar contribuția directă la efortul teologic a fost necesară pentru păstrarea dreptei învățături ortodoxe referitoare la epicleza euharistică. Sunt prezentate câteva imagini referitoare la epicleză și o fotografie a portretului mitropolitului Dosoftei al Moldovei.

Bordeianu, M., „Versificația Psaltirii Mitropolitului Dosoftei”, în: *MitrMold LIV* (1978), 5-8, p. 561-565.

Date despre versificația „Psaltirii” mitropolitului Dosoftei.

Dogaru, Vladimir, „Eminescu și Dosoftei”, în: *MitrOlt XXXI* (1979), 4-6, p. 388-393.

Se încearcă demonstrarea înrudirilor lexicale între Mihai Eminescu și Sf. Ierarh Dosoftei. Se face o inventariere a unor cuvinte, expresii și locuțiuni ale lui Eminescu, ce își au originea în „Psaltirea în versuri” a Sf. Dosoftei.

Cunescu, Gh., pr., „Dosoftei, Opere I. Versuri, Ediție critică, de N. A. Ursu, Studiu introductiv de Al. Andriescu”, în *BORom XCVII* (1979), 9-12, p. 1279-1281.

Ionescu, Ion, pr. prof., „300 de ani de la tipărirea Liturghierului de Mitropolitul Dosoftei (1679-1969)”, în: *GBis, XXXVIII* (1979), 9-10, p. 995-1015.

Prezentare a cărților tipărite în perioada de păstorire a mitropolitului Dosoftei, făcându-se precizarea că acesta tipărește doar în limba română. Se descrie activitatea mitropolitului Antim Ivireanul. Se redă în paralel textul rugăciunii „Tatăl nostru” din „Liturghierul” lui Coresi, „Liturghierul” lui Dosoftei și cel al lui Antim Ivireanul.

Ionescu, I., pr. prof., „300 de ani de la tipărirea „Psaltirii în versuri” de Mitropolitul Dosoftei (1680-1980)”, în: *GBis, XXXIX* (1980), 10-12, p. 836-845.

Material în care este prezentată „Psaltirea de-nțăles” de la 11 aprilie 1680, este redat „Cuvântul către cititor” al mitropolitului Dosoftei, se fac comparații cu Psaltirea șcheiană și cu cea slavo-română (1577).

Dianu, Ion, „Mitropolitul Dosoftei mare cărturar, făuritor de limbă și cultură românească”, în: *GBis*, XXXX (1981), 9-10, p. 910-927.

Pentru a se contura activitatea mitropolitului Dosoftei, se aduce în discuție psalmii 150, 46, 48, 49, făcându-se comparații cu alte texte. Articolul conține o bibliografie și informații despre Acatistul Născătoarei de Dumnezeu.

Bordeianu, M., „Un exemplar rar din «*Viața și petrecerea svântilor*» a mitropolitului Dosoftei”, în: *MitrMold* LVIII (1982), 1-2, p. 142-143.

Prezentarea acestui exemplar din opera mitropolitului Dosoftei, „*Viața și petrecerea svântilor*”, este completată de redarea foii de titlu a manuscrisului.

Păcurariu, Mircea, pr. prof. dr., „Mitropolitul Dosoftei al Moldovei și controversa euharistică din Biserica Ortodoxă Rusă, de la sfârșitul sec. al XVII-lea” în: *StTeol*, Seria a II-a, XLII (1990), 2, p. 77-85.

Se face mai întâi o prezentare a secolului al XVII-lea după care se descrie epicleza în „Mărturisirea ortodoxă” a lui Petru Movilă și de dau câte date despre Sinodul de la Iași, despre controversa euharistică dintre Biserica Ortodoxă a Moscovei și Biserica Ortodoxă din Kiev, în care va fi implicat și mitropolitul Dosoftei. Acesta trăia acum în Polonia și a fost trimis la Moscova cu memoriile. Sunt menționate șase lucrări traduse de Dosoftei în rusește.

Holubeanu, Ionuț, pr. lect. dr., „Sfântul Mitropolit Dosoftei al Moldovei, mărturisitor al credinței ortodoxe”, în: *TV XVII* (2007), 7-12, p. 106-124.

După o prezentare pe scurt a principalelor momente din viața mitropolitului Dosoftei, autorul se oprește asupra perioadei sale de exil în Polonia. Situația de la reședința care i-a fost stabilită în cetatea Stryj, unde a locuit până la moarte, este descrisă în amănunt, cu referiri la deosebita apreciere pe care au manifestat-o autoritățile poloneze. În legătura cu aceasta, autorul redă câteva mărturii. Sunt evocate lipsurile de ordin material pe care mitropolitul le-a suferit în Polonia și modul în care a devenit victima dezinformărilor venite din partea autorităților poloneze, care urmăreau să îngreuneze întoarcerea sa în țară. Un alt aspect important al articolului este reprezentat de contextul religios din Polonia, în care Dosoftei și-a petrecut ultima parte a vieții.

SAVA II (1689-1701)

Iorga, Nicolae, „Un mitropolit în fața unui cărturar – Mitropolitul Sava și Ion Neculce”, în: *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 715-718. Cu o fotografie.

În volumul al IV-lea din „Documente bucovinene” al lui Teodor Bălan, s-a identificat un document din 22 iulie 1722, din care aflăm că Ion Neculce, fost hatman, a făcut o călcare de hotar la Ostrița, teren ce aparținea Mănăstirii Putna. Semnătura de pe acel act este indescifrabilă, dar autorul volumului, consultând copia scrisorii, păstrată în Arhivele Statului din Cernăuți, a constatat că era vorba despre

părintele mitropolit Sava, fost egumen al Putnei. Acesta pune blestem asupra acelor care își însușesc bunurile mănăstirilor.

ANTONIE (1729-1739)

***, „Antonie Mitropolit Suceavschii”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* II (1926), 3, p. 21-22.

Articolul reproduce un document prin care, în 28 aprilie 1739, la Iași, mitropolitul Antonie al Moldovei, cu episcopii de Roman, de Rădăuți și de Huși scutesc de banii domnești și de poclonul vlădicesc pe doi preoți ai bisericii din Epureni-Fălciu, ctitoria familiei Iamandi, la stăruințele episcopului Teofil al Hușilor.

IACOV PUTNEANUL (1750-1760)

Erbiceanu, C., „Una din cărțile după care și-a făcut studiile neuitatul mitropolit al Moldovei Dosoftei. Dăruită Academiei Române de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei D.D. Iosif Naniescu”, în: *BORom* X (1886-1887), 15, p. 1218-1223. Cu text în greacă. Cu text în slavonă. Cu text în latină.

Cartea a fost realizată de ieromonahul Matei Kigala din Cipru și a fost tipărită la Veneția în 1650. La câteva pagini ale cărții se pot observa însemnări ale mitropolitului Dosoftei. Autorul scrie că „e posibil ca unele însemnări de la o anumită pagină să-i aparțină mitropolitului Iacov Putneanu”.

C., E., „Documente”, în: *BORom* XIX (1895-1896), 1, p. 72-76.

Sunt redată două documente. Primul este o scrisoare a lui Chesarie Daponte, trimisă către mitropolitul Filaret al Ungrovlahiei în 1758. Din această misivă aflăm că Filaret era grec, de origine din Zachint. Prin scrisoare, Chesarie cere de la mitropolitul Filaret ajutor financiar pentru Mănăstirea Xiropotamu. În Moldova, Chesarie Daponte ajunge cu același scop în 1758, fiind sprijinit demersul său de mitropolitul Moldovei Iacob Putneanu.

Erbiceanu, C., „Sinodul de la Iași sub Mitropolitul Iacov Putneanu”, în: *BORom* XXXI (1907-1908), 2, p. 175-180.

Este reprodusă hotărârea Sinodului din Iași din 1752, prin care nu li se permitea străinilor să acceadă la scaunele episcopale sau la scaunul Mitropoliei Moldovei. Din această hotărâre aflăm că, la jumătatea secolului al XVIII-lea, oștile rusești au intrat în Moldova și mitropolitul Antonie a fost luat cu forța. În locul său a fost ales grecul Nichifor, care a fost călugărit la Mănăstirea Neamț.

Hotărârea, reprodusă, este semnată de: mitropolitul Moldovei, Iacov, episcopul Romanului, Ioanichie, Ierotei, episcopul Hușilor, Inochentie, episcopul Hușilor, Dositei, episcopul Rădăuților, Calistru, egumenul (mănăstirii) Putnei, Lazăr, proin egumenul (mănăstirii) Neamțului, Nicanor, egumenul (mănăstirii) Neamțului, Calistru, egumenul (mănăstirii) Voronețului, Natanail, egumenul (mănăstirii) Sfântului Ilie, Teofan, egumenul (mănăstirii) Humorului, Nicanor, egumenul (mănăstirii) Bogdanei, Partenie, egumenul (mănăstirii) Slatinei, egumenul Misail, Atanasie, egu-

menul (mănăstirii) Dragomirnei, Iorest, egumenul (mănăstirii) Solcăi, Antonie, egumenul (mănăstirii) Floreștilor, Antonie, egumenul (mănăstirii) Agapiei, Iorest, egumenul (mănăstirii) Hangului, Partenie, egumenul (mănăstirii) Secului, Sava, proin egumenul (mănăstirii) Bisericanilor, Sava, egumenul (mănăstirii) Pângărașilor, ieromonahul Isaia Nacealnic, Varnava, egumenul (mănăstirii) Ilișeștilor, ieromonahul Pahomie, ieromonahul Calistru, Misail, arhimandritul (mănăstirii) Bisericanilor, Ioanichie, egumenul (mănăstirii) Molniții, egumenul (mănăstirii) Runcului, Teodosie, egumenul (mănăstirii) Cârligului.

***, „Acte oficiale”, în: *BORom XXXI* (1907-1908), 4, p. 371-404.

Sfântul Sinod, în ședința din luna mai a anului 1907 a tratat trei chestiuni importante care privesc locuitorii de la sate, referitoare la: ținerea sărbătorilor, posturi și la veniturile epitrahilului.

Este reprodus raportul episcopului Râmnicului, Atanasie, cu privire la sărbătorile păgânești pe care le mai țin cei de la sate, din care aflăm că mitropolitul Moldovei, Iacov Putneanu, în scrierea „Sinopsis, adică adunare de multe învățături”, apărută la Iași în 1758, osânda și el aceste sărbători necreștine.

Grigoraș, N., „Mitropolitul Iacov Putneanu (20 iunie 1719 - 15 mai 1778)”, în: *MitrMold XXXIV* (1958), 9-10, p. 791-811.

Înainte de a contura activitatea desfășurată în slujba bisericii de mitropolitul Iacob Putneanu (20 iunie 1719-15 mai 1778), autorul schițează situația Moldovei în secolul al XVIII-lea, amintind despre domniile fanariote.

Datele biografice ale mitropolitului consemnează ca dată a nașterii sale 20 ianuarie 1719, fiind călugărit la Mănăstirea Putna în 1731, pe 24 martie. La 15 ianuarie 1744 devine egumen al Putnei, iar la 11 august 1745, episcop de Rădăuți, având vârsta de 26 de ani. În 1750, la 31 de ani, ajunge mitropolit, dar, după aproape 10 ani de păstorire, este obligat să demisioneze. Cu două zile înainte de moarte, primește schima mare și numele de Eftimie. În articolul dat este descrisă lupta susținută împotriva exploatării turco-fanariote și a tendințelor de grecizare a bisericilor moldovenești. O contribuție importantă a avut-o în domeniul învățământului. În acest sens, alcătuiește o „Bucoavnă”, sub păstorirea lui tipărindu-se mai multe cărți în limba română. Sub directa sa îndrumare este refăcută Mănăstirea Putna.

Rezuș, Petru, pr. prof., „Vechea tipografie din Rădăuți”, în: *MitrMold XXXV* (1959), 5-6, p. 298-302.

Se observă în mod detaliat activitatea cărturărească din Rădăuți, autorul prezentând rolul tiparniței înființate aici în 1744 de vlădica Varlaam. Se aduc informații despre primele tipăriri realizate aici, menționându-se aspecte din contribuția arhierelui Iacob Putneanu (1745-1750), ca unul ce va continua opera acestuia.

Rezuș, Petru, pr. prof., „Din istoria învățământului teologic în Moldova de nord. Școala duhovnicească de la Putna”, în: *MitrMold XXXVII* (1961), 1-2, p. 18-22.

În contextul mai larg al istoriei învățământului teologic din Moldova, în care este menționată existența unor școli pentru cler începând cu anul 1747 și este lămurit rolul episcopului Iacob Putneanul ca promotor al învățământului teologic, se amintește în amănunt despre „Academia duhovnicească de la Putna”, care și-ar fi început activitatea în 1774.

Bulat, T. Gh., „Diata Mitropolitului Moldovei Iacov Putneanu”, în: *MitrMold* XL (1964), 11-12, p. 603-609.

Persoana mitropolitului Iacob I Puteanul este elogiată printr-o sumară biografie, după care autorul redă textul „diatei” sale, aflat în documentele Schitului Doljești din ținutul Romanului.

Rădulescu, Cornel, prof., „Primele traduceri românești ale cărților de ritual - sec. XVI-XVIII”, în: *GBis*, XXXIV (1975), 9-10, p. 1028-1037.

Articolul consemnează activitatea lui Damaschin, episcop al Râmnicului (1708-1725), urmașul lui Antim Ivireanul, fiind prezentate tipăriturile efectuate pe vremea sa, dar și activitatea mitropoliților Iacob Putneanul și Iacob Stamate (1792-1803).

Stănculescu, Ioan F., pr., „Din istoria literaturii didactice românești”, în: *GBis*, XXXV (1976), 9-12., p. 1024-1025. Recenzie.

Informații despre „Bucoavna” lui Iacob Putneanu, despre „Bucoavnele” românești de la Sibiu din timpul lui Andrei Șaguna, despre Ceasloave, Psaltiri și alte cărți tipărite în secolul al XIX-lea.

† **Teoctist**, „Mitropolitul Iacov Putneanul, secolul XVIII - Făclier al ortodoxiei românești, al năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii române”, în: *MitrMold* LIV (1978), 5-8, p. 458-500.

Din materialul biografic despre mitropolitul Iacob Putneanul, aflăm de închinovierea sa la vârsta de 12 ani, despre hirotonirea ca ieromonah, la 12 iunie 1736, despre numirea, ca egumen al Putnei, la 25 de ani și, ca episcop, în 1745. În 1747 s-a dat „Așezământul domnesc”, care prevedea întemeierea de școli pe lângă scaunele vlădicești. S-a interesat mult și de activitatea tipografică. Una dintre cele mai importante scrieri ale sale este „Primul Pomelnic al fericiților și pururea pomeniților ctitori ai Sfintei Mitropolii a Țării Moldovei și pentru Prea Sfinții Răposați mitropoliți care au păstorit aceasta de Dumnezeu păzită Țara Creștinească”. Tot el s-a îngrijit de tipărirea „Bucvarului” în 1755. A deschis la Putna o „Academie duhovnicească”.

Articolul cuprinde 10 anexe cu imagini ale mitropolitului Iacob, ale semnăturii sale, ale „Bucvarului” și ale altor cărți. De asemenea sunt prezentate imagini cu pomelnicul Mănăstirii Putna și două fețe din pomelnicul Sihăstriei Putnei.

Bănescu, Marcu, pr. dr., „Mitropolitul Iacob Putneanul (1719-1778), în slujba ortodoxiei românești, a năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii române”, în: *MitrBan* XXX (1980), 1-3, p. 159-165.

Prezentare bibliografică realizată de Teoctist, mitropolitul Moldovei.

Mitropolitul Iacob Putneanul intră la vârsta de doisprezece ani la Mănăstirea Putna, iar mai târziu urmează cursurile școlii greco-slavo-românești. Sunt aduse informații despre perioada în care Iacob Putneanul păstorește ca mitropolit, îmbrăcând schima cea mare în 1778, luând acum numele de Eftimie. Se prezintă informații despre faptul că Mănăstirea Moisei din Maramureș a fost închinată Putnei.

Dură, Nicolae, pr., dr. asist. univ., „Preocupări canonice în activitatea mitropolitului Iacob Putneanul (1719-1778)”, în: *GBis*, XXXIX (1980), 10-12, p. 812-819.

Ideile urmăresc conturarea activității de păstor a mitropolitului Iacob Putneanul, fiind surprinsă activitatea sub aspect juridic a acestuia, care a fost și s-a manifestat ca un apărător al vechilor tradiții. Una dintre informații consemnează faptul că, în 1752, mitropolitul convoacă Soborul bisericesc al țării.

GAVRIIL CALLIMACHI (1760-1786)

C., E., „Material pentru istoria bisericească a românilor”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 6, p. 449-489.

Sunt redată 18 documente. Cel de-al patrulea cuprinde ecdosul patriarhal din 1760, prin care se aprobă mutarea mitropolitului Gavriil Calimah de la Mitropolia Tesalonicului la cârma Mitropoliei Moldovei. Se precizează că Moldova a rămas fără păstor din 1758, când mitropolitul Iacov a demisionat.

Callimachi, Scarlat și Georgescu, Vlad, „Mitropolitul Gavril Callimachi și Rusia”, în: *BORom LXXIX* (1961), 9-10, p. 791-813. Cu o fotografie.

Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Gavril Callimachi, a făcut parte dintr-o veche familie românească, numită Călmașul, devenită Callimachi din mijlocul secolului al XVIII-lea. S-a impus prin lungimea păstoririi sale, de 26 de ani, prin apropierea plină de speranță de Rusia, prin imboldul dat culturii moldovene, în care personalitatea câtorva ruși a jucat un rol important.

În mișcarea culturală a Moldovei din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, păstorirea mitropolitului Gavril Callimachi a reprezentat un moment de avânt, omul cult aflându-se în fruntea tuturor acțiunilor. Încă din 1762 a luat parte activă la organizarea învățământului, care începuse să decadă după începerea războiului ruso-turc. Supunerea față de Rusia, în urma alungării turcilor din Moldova, a adus o perioadă de liniște. Bucurându-se de sprijinul autorităților ruse, mitropolitul Gavril a reorganizat învățământul moldovenesc, având o anumită libertate în acest sens. A avut un rol însemnat și în privința tiparului. În 1762 a apărut la Iași o „Evanghelie”. După intrarea rușilor în țară, s-a tipărit la Iași cea de-a doua „Gramatică românească” de părintele Macarie, cu blagoslovenia mitropolitului.

În 1773 a contribuit la tipărirea cărții „Învățăturile Ecaterinei a II-a”, tradusă în românește de Toma, al doilea logofăt. Cel mai important tipograf din timpul mitropolitului Gavril a fost rusul Mihail Strelbițchi care a tipărit mai multe cărți. A primit ajutor și pentru repararea Mănăstirii Teodoreni, de lângă Suceava de la Ecaterina a

II-a a Rusiei, mănăstirea fiind ctitoria părinților trupești ai mitropolitului Kievului, Petru Movilă. Legăturile mitropolitului Gavriil cu rușii au fost de lungă durată. În vremea administrației ruse Gavriil Callimachi a fost principalul conducător și colaborator al acestora. A plănuit să realizeze un alt tip de administrație, fără domn, în care aristocrația să joace rolul important.

Mosor, Constantin, doctorand, „Aspecte principale din viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Gavriil Callimachi (1760-1786)”, în: *BORom* LXXXVIII (1970), 7-8, p. 764-778.

Este prezentată viața și activitatea mitropolitului Gavriil Callimachi care s-a născut, probabil, în Câmpulung Moldovenesc, într-o familie de origine română și a avut numele de botez Gheorghe. Pe strămoșul său îl chema Calmașul. Cronicarul Ioniță Canta, medicul sibian Andreas Wolf și A.D. Xenopol atestă faptul că familia din care provenea viitorul mitropolit era de origine română. Gheorghe a urmat Școala de la Putna și tot în această mănăstire a fost tuns în monahism și a primit numele Gavriil. Fratele său, Ioan Teodor Callimachi, cel care mai târziu va domni în Moldova între 1758-1761, pe vremea când era mare dragoman al Porții, l-a ajutat pe Gavriil să intre și să urmeze Academia din Constantinopol. În 1745, Gavriil, tot cu sprijinul fratelui său, a fost numit mitropolit al Tesalonicului, scaun pe care a rămas până în 1760 când a ajuns mitropolit al Moldovei. Datorită unor împrejurări aparte, Iacob Putneanu s-a retras la Mănăstirea Putna, fapt pentru care a primit de la domn o sumă de bani și o serie de privilegii. În urma acestei retrageri, cel care i-a urmat a fost Gavriil Callimachi.

Noul mitropolit a fost un sprijinitor al săracilor și a avut o atitudine anti-otomană, aceasta evidențiindu-se în timpul războiului ruso-turc 1768-1774, încheiat cu tratatul de pace de la Kuciuk-Kainargi, în urma căruia Țările Române au obținut garantarea vechilor privilegii. În această perioadă, mitropolitul a corespondat cu Ecaterina a II-a a Rusiei și cu generalii ei, oferindu-le informații prețioase despre otomani. În 1769, rușii au ajuns la Iași, iar mitropolitul a primit misiunea de a conduce Divanul Țării, fiind ajutat de Ioan Sturza vornicul și de paharnicul Ion Neculce. În 1774 a avut loc întâlnirea de la Focșani dintre delegația moldovenească, în frunte cu mitropolitul Gavriil și feldmareșalul Rumianțov, la care s-a stabilit alegerea lui Grigorie Ghica III ca viitor domn al Moldovei (1774-1777), alegere în urma căruia mitropolitul Gavriil i s-a stabilit și un rol politic, manifestându-se, în același timp, și ca un sprijinitor al poporului. În 1785 a avut loc o răscoală împotriva lui Alexandru al II-lea Mavrocordat, răscoală care a dus la incendierea palatului domnesc. Domnitorul a căutat sprijin la mitropolitul Gavriil, refugiindu-se în casele Mitropoliei. Se precizează un fapt interesant și anume că mitropolitul, aflând despre acesta, s-a mutat imediat la Golia. După ce casele Mitropoliei au fost incendiate de mulțime, domnul s-a dus la Golia, atunci mitropolitul Gavriil a fugit la Mănăstirea Barnovschi; Golia a fost și ea incendiată de mulțimea furioasă, iar domnul s-a refugiat la biserica Sfântul Nicolae Domnesc.

Autorul prezintă apoi activitatea cărturărească a mitropolitului Gavriil. La tipografia din Iași, înființată de el, s-au tipărit următoarele cărți: „Gramatică româ-

nească”, „Evanghelie în limba română” (1762), „Ceslovul” (în două ediții 1763, 1777), „Catihis” (1777), „Psaltire” (1766 și o altă ediție în 1782), „Învățătura arhierescă” (1771), „Pastorală contra luxului” (1781), „Molitfelnic” (1766) ș.a. În 1770 mitropolitul Gavriil I-a numit pe Vartolomei Mazereanu ca egumen al Mănăstirii Solca. Acesta din urmă a făcut parte din delegația moldoveană care i-a mulțumit țarinei Ecaterina a II- a Rusiei pentru eliberarea țării de sub otomani.

În 1774, la îndemnul mitropolitului, vine la Iași diaconul Iacob Stamati, care slujise mai înainte la Mănăstirea Neamț. Aceasta a devenit dichiu al Mitropoliei Moldovei, el fiind cel ce a supravegheat construirea catedralei cu hramul Sfântul Gheorghe din Iași. Peste opt ani, Iacob Stamati va fi ales episcop al Hușilor.

Mitropolitul Gavriil a organizat învățământul din Moldova și a sprijinit înființarea unor școli. Pe data de 20 februarie 1786 a trecut la Domnul și a fost înmormântat în biserica Sfântul Gheorghe din Iași – ctitoria sa. În finalul articolului este redată inscripția de pe piatra funerară a mitropolitului Gavriil Callimachi al Moldovei.

LEON GHEUCA (1786-1788)

Stănescu, Dumitru, „Două documente”, în: *Școala și Biserica VIII* (1905), 8, p. 117-118.

În documentul semnat de „Leon, Episcop Romanschii”, se prezintă judecata pe care a avut-o Iorest nacealnicul de Corni, din ținutul Putnei, cu preotul Ioan de la Coțești și cu preotul Ilie Cofetarul, pentru o bucată de loc lângă Schitul Cuhalmul. Această judecată a fost dată pentru a se apăra de răzeși, care nu aveau nicio dovadă asupra pământului. Cel de-al doilea document arată că Gheorghe biv vel pitar confirmă vânzarea cu bună primire din ambele părți.

C., E., „Material pentru istoria bisericească a românilor”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 6, p. 449-489.

Sunt redată 18 documente. Cel de-al doilea cuprinde firmanul împărătesc dat lui Alexandru Moruzi cu ocazia alegerii episcopului Romanului, Leon, ca mitropolit al Moldovei.

Apostu, I. P., „Contribuții istorico-bisericești. Data trecerii către Domnul a mitropolitului Leon Gheuca”, în: *MitrMold LV* (1979), 7-8, p. 578-580.

Până la descoperirea celor două documente la care face referire autorul, anul morții mitropolitului Leon Gheuca era considerat a fi 1788. Într-un zapis din 20 februarie 1789, cu completări din 23 aprilie 1789, întâlnim semnătura mitropolitului Leon. Prima dată când acesta a fost pomenit în scris ca răposat a fost la 5 iulie 1789.

IACOB II STAMATI (1792-1803)

G., „Viața și activitatea Mitropolitului Moldovei și Sucevei Iacob II Stamate. Teză de licență de Mihail I Mihăileanu”, în: *BORom XIX* (1895-1896), 6, p. 303-309. Recenzie.

Lucrarea are trei capitole. În primul capitol este prezentat Iacob înainte de a fi episcop de Huși. El s-a născut în 1748, în Transilvania, într-o familie săracă. La vârsta de 12 ani trece în Moldova, unde intră ca ucenic la un părinte dintr-un schit. În 1765, ajunge călugăr la Mănăstirea Neamț. La vârsta de 20 de ani este numit econom al acestei mănăstiri, iar la 1774, Iacob ajunge protosinghel al Mitropoliei din Iași. Este prezentată apoi alegerea și activitatea lui Iacob Stamate ca episcop de Huși. În 1782 moare episcopul de Huși, Inochentie. În locul său este ales Iacob Stamate, fiind instalat în scaunul Episcopiei Hușilor la data de 18 decembrie 1782. La urcarea în scaun, a constatat că întreaga avere a episcopiei a fost luată de Constantin Alexandru Mavrocordat. Ca arhieru titular, Iacob a dispus să fie realizat pomelnicul episcopiei, a reînnoit catedrala din Huși, a înzestrat Eparhia sa cu numeroase cărți, a înființat școala publică și a sporit veniturile episcopiei. În 1787 a izbucnit un nou război ruso-austro-turc. În urma acestuia, au fost luați prizonieri numeroși turci. Iacob a răscum-părat din mâinile rușilor 500 de prizonieri turci, pe care i-a trimis la Constantinopol, la Sultanul Selim al III-lea. În urma acestei fapte, mitropolitul Leon al Moldovei, împreună cu boierii țării, a dat dispoziție ca Iacob să fie arestat și trimis la Hotin. Aflând pricina arestării lui, prințul austriac de Coburg l-a repus imediat în scaun pe Iacob.

În capitolul III se amintește despre Iacob ca mitropolit al Moldovei. Sultanul Selim al III-lea, auzind de cele expuse mai sus, a dispus ca acesta să fie ridicat la rangul de mitropolit al Moldovei. Între timp, mitropolitul Moldovei, Leon, trecuse la cele veșnice, iar rușii puseseră ca locțiitor pe Ambrozie și apoi, în urma încheierii păcii, l-au numit ca titular pe Gavriil Bănulescu. El a fost, însă, depus de Alexandru Moruzi și, în locul său, a fost instalat Iacob Stamate, în luna mai a anului 1792. Acesta a reorganizat tipografia Mitropoliei, a tipărit multe cărți printre care se numără și: „Critil și Andronius”, „Catalog al prinților Moldovei”, „Elemente de aritmetică”, „Liturghia” etc. Mitropolitul Iacob a fost un mare filantrop. Autorul scrie că a existat chiar și un atentat asupra lui, soldat cu rănirea acestuia. Atacatorul a fost prins și condamnat la moarte.

Mitropolitul Iacob Stamate a încetat din viață în noaptea de 9 spre 10 mai 1803, la vârsta de 55 de ani.

***, „Documente”, în: *Școala și Biserica X* (1907), 11-12, p. 311-315.

Acest articol cuprinde două documente, primul fiind scris de Gavriil, arhi-episcop și mitropolit al Moldovei, pentru hirotonirea ieromonahului Iacob ca episcop la Sfânta Episcopie a Hușului (1782, decembrie 18).

***, „Chestiuni variate”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 3, p. 282-286.

Sunt reproduse două documente. Al doilea document, de la 1782, cuprinde o parte din cartea de arhieru ce a fost dată de mitropolitul Moldovei Gavriil, lui Iacob, când acesta a fost ales ca episcop al Hușilor, în locul răposatului Inochentie. Iacob era pe atunci dichiu al Mitropoliei Moldovei. El a fost ales ca episcop al Hușilor de: Matei al Romanului, Leon Gheuca și episcopul Hotinului, Amfilohie. În partea din cartea de arhieru redată în articol sunt cuprinse obligațiile și atribuțiile pe care le avea Iacob.

Lupaș, I., „Cum înfățișează o carte tipărită la Sibiu în 1805, personalitatea mitropolitului Iacob Stamati”, în: *MitrArd* IV (1959), 11-12, p. 850-858.

Desprinse din „Descriere a Moldovei”, carte tipărită la Sibiu în limba germană în 1805, articolul prezintă informațiile privind personalitatea mitropolitului Iacob Stamati, conturată din perspectiva medicului Andrei Wolf. Sunt cuprinse aici date biografice și aspecte importante despre activitatea ilustrului ierarh.

Enescu, N. C., „Data anaforalei Mitropolitului Iacob II Stamati privitoare la școlile din Moldova”, în: *MitrMold* XLVII (1971), 3-4, p. 192-203.

Anaforaua mitropolitului Iacob al II-lea Stamati este un raport asupra situației școlilor din Moldova către sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, alcătuit din nouă puncte. Acest raport a fost publicat pentru prima dată de Tiberiu Codrescu în Uricariul, III, din 1853, între paginile 2-22. În urma unei comparații a izvoarelor arhivistice, autorul ajunge la concluzia că data redactării textului a fost 2 aprilie 1800.

GAVRIIL BĂNULESCU BODONI (1792; 1808-1812)

C., Erbiceanu, „Câteva cuvinte asupra Mitropolitului Gavriil Bănulescu, fost în două rânduri Mitropolit în Moldova în Iași, la 1792 și la 1808-1812”, în: *BORom* XXVII (1903-1904), 8, p. 841-849.

Gavriil Bănulescu era român de origine din Câmpulung (Moldovenesc), a fost educat în Rusia, a păstorit pentru prima dată la Iași doar patru luni în 1792, iar de la 1808 până la 1812 a fost exarh al Rusiei peste ambele Principate. În 1808, mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache a fost determinat să-și dea demisia și să se retragă la Mănăstirea Neamț, în locul său fiind pus Gavriil Bănulescu. Peste doi ani, mitropolitul Ungrovlahiei, Dositei, a fost și el determinat să-și dea demisia, în locul său fiind numit Ignatie al Artei. După 1812, Gavriil Bănulescu a trecut în Basarabia și a devenit episcop al Chișinăului. În vremea în care exarhul Gavriil păstora în Principate, Biserica de aici a suferit o serie de reforme și slujbele bisericești se desfășurau după tipicul rusesc. În articol găsim cuvintele lui Lesviodacs referitoare la demisia mitropolitului Veniamin Costache și trei poezii la onomastica lui Gavriil Bănulescu, care au fost compuse de Enache slugerul între anii 1808-1812.

Stănescu, Dumitru, „Din corespondența între Generalul Romanțov cu Mitropolitul Gavril despre oare cari tratative”, în: *Școala și Biserica* XVI (1913), p. 17-22.

Articolul prezintă corespondența dintre G. Romanțov și mitropolitul Moldovei, care este înștiințat despre încercarea unora de a răzvrăti norodul și de a-l duce „spre pierderea cea desăvârșită”. Articolul se continuă cu răspunsul mitropolitului referitor la lucrările bisericești și politice desfășurate.

Berechet, Șt., „Informații noi despre activitatea Arhiepiscopului Ambrozie Serebrenicov ca exarh și a lui Gavriil Bănulescu Bodoni ca vicar al Princi-

patelor Române, după călătoria Mitropolitului Iona (Gruzinul) din 1791”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 13, p. 956-960.

Informațiile pe care le cunoaștem cu privire la activitatea arhiepiscopului Ambrozie Serebrenicov ca exarh și a lui Gavriil Bănulescu-Bodoni sunt sărace. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, mitropolitul gruzin Iona de Grün a trăit în țara noastră alături de acești doi ierarhi. Călătoria mitropolitului Iona o găsim tipărită în revista „Memoriile Societății de istorie și antichități din Odessa”.

Sunt rediate câteva note ale mitropolitului Iona de Grün din care aflăm amănunte despre războiul ruso-turc din 1787, în care comandantul suprem al armatelor rusești era Potemkin.

Ambrozie arhiepiscopul și Gavriil Bănulescu-Bodoni au fost chemați în 1789 în Moldova, la Iași, de Potemkin pentru a-l ajuta în chestiunile bisericești. Înainte de a pleca din Iași către Poltava, la 1791, Ambrozie l-a numit ca mitropolit al Moldovei pe Gavriil Bănulescu-Bodoni dar, din porunca noului domnitor, Gavriil a fost prins și dus la Constantinopol, unde a stat până în 1793, când a fost trimis în Rusia, unde a ajuns mitropolit al Kievului, funcție din care s-a retras apoi la Dubăsari.

Se amintește că mănăstirea de pe malul Bistriței, cu hramul Sfântul Nicolae, a fost administrată timp de doi ani de mitropolitul Iona Gruzinul, iar în final se dau amănunte despre moartea prințului Potemkin.

Manolache, Teodor N., „Note bibliografice. Nica, Arhimandritul Dr. Antim, «Viața religioasă în Transnistria», Chișinău, Imprimeriile Statului, 1943, in 8, 77 p”, în: *BORom* LXI (1943), 7-9, p. 402-403. Recenzie.

Lucrarea oferă posibilitatea de a cunoaște viața religioasă din Transnistria, atât în trecut, cât și la începutul secolului al XX-lea. În carte este arătată contribuția mitropolitului Gavriil Bănulescu la păstrarea spiritului și a tradițiilor strămoșești.

VENIAMIN COSTACHI (1803-1808; 1812-1821; 1823-1842)

***, „Testamentul Mitropolitului Veniamin”, în: *BORom* XI (1887-1888), 5, p. 393-409.

Testamentul a fost realizat de mitropolitul Veniamin în 1844, în Mănăstirea Slatina. Din el aflăm date despre viața și activitatea ilustrului ierarh. S-a născut în 1768, la 20 decembrie, părinții fiind Grigorie Costache și Maria, născută Cantacuzino. A intrat de tânăr în monahism, după care a ajuns egumen la Mănăstirea Sfântul Spiridon din Iași. Episcop al Hușilor a fost ales în 1792, iar patru ani mai târziu a fost mutat la Episcopia Romanului, pentru ca la 1803 să ajungă mitropolit al Moldovei. Se reproduc, apoi, din testament, ultimele dorințe ale Î.P.S. Veniamin, dintre care menționăm: a lăsat Mănăstirii Agapia 1000 de galbeni, cu scopul de a se ctitori din această sumă un paraclis, a donat diferite odoare bisericești și un tetraevanghel Mănăstirii Slatina și a menționat că toate traducerile sale vor rămâne Seminarului din Mănăstirea Socola. În finalul articolului este prezentat un adaos la testament și adresa prin care domnul Mihai Sturza a ordonat a se pune în executare doleanțele mitropolitului de epitropii instituți ca executori testamentari.

***, „Serbarea Seminarului din București, 30 ianuarie 1888. Disertațiunea domnului profesor Constantin Erbiceanu: „Despre viața și activitatea Mitropolitului Veniamin Costache ca Mitropolit al Moldovei”, în: *BORom XII* (1888-1889), 1, p. 49-62.

Perioada 1813-1821 a fost pentru mitropolitul Veniamin o perioadă de intensă activitate culturală și pastorală. În acest interval el tipărește numeroase cărți, printre care și scrierile domnului Cantemir, aduce profesori din Transilvania, redeschide Seminarul din Mănăstirea Socola, aduce protopsalți din Constantinopol. În 1821 izbucnește mișcarea eteristă, iar autorul susține că Veniamin Costache a luat parte la ea, „el fiind introdus în misterele Eteriei încă de la 1805”. În urma înfrângerii acesteia Veniamin trece peste hotare în Basarabia, stabilindu-se la Calincauți. Se arată că, deși departe, Veniamin era la curent cu absolut tot ce se întâmpla în țară, el contribuind chiar la alegerea domnului Ion Sandu Sturza. Veniamin se reîntoarce la Iași în 1822 și, împreună cu noul domnitor, înlocuiește egumenii greci de la mănăstirile închinat cu români. Se precizează că în perioada mișcării eteriste, biserica Stretenia – vechea Mitropolie a Moldovei, zidită de doamna Anastasia a lui Ion Duca, fiind într-o stare destul de precară, a fost transformată în depozit pentru lucrurile furate. Văzând una ca asta, mitropolitul Veniamin a elaborat un plan, încă de la 1826, pentru a zidi o nouă catedrală. Din păcate, acesta nu s-a realizat pentru că, în perioada 1828-1833, Moldova a fost sub ocupație rusească. Constantin Erbiceanu oferă câteva date despre activitatea mitropolitului Moldovei în perioada 1833-1842. Mai întâi, Veniamin demarează lucrările de zidire a noii catedrale (1833), dezvoltă Școala din Trei Ierarhi, contribuie la înființarea Academiei Mihăilene, reorganizează Seminarul din Mănăstirea Socola. În 1842 își dă demisia din scaunul mitropolitan și se retrage la Mănăstirea Slatina unde, la 18 decembrie 1846, trece la cele veșnice.

C., E., „Un document asupra familiei Costache”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 10, p. 622-624.

Documentul, datat 1689, arată vechimea familiei Costache din care se trage mitropolitul Veniamin.

***, „Darul Mitropolitului Î.P.S. Iosif Gheorghian”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 1, p. 92. Cu un facsimil.

Mitropolitul primat Iosif i-a dăruit episcopului de Huși, Silvestru Bălănescu, o pereche de metanii ce au aparținut mitropolitului Veniamin Costache. Este redată epistola în care se arată provenința acestora.

C., E., „Câteva date despre Mitropolitul Veniamin”, în: *BORom XVIII* (1894-1895), 3, p. 278-280.

Este prezentat cuvântul ținut în 1816 de elevii Seminarului Socola, cu ocazia unei serbări desfășurate în fața domnului și a mitropolitului Veniamin Costache. Discursul a fost compus de Enache slugerul și conține idei referitoare la biserici.

C., E., „O enciclică a ierarhilor Moldovei combătând injuriile”, în: *BORom XVIII* (1894-1895), 6, p. 442-450.

Este redată enciclica din 1829 semnată de mitropolitul Veniamin Costache, episcopul Meletie al Romanului și episcopul Sofronie al Hușilor prin care se combat injuriile pe care mulți dintre țărani le foloseau la tot pasul. Cei care au mai luat măsuri asemănătoare au fost mitropoliții Antim Ivireanu și Iacob Putneanu. În finalul articolului este redat un fragment din cartea acestuia din urmă, din 1757, intitulată „Florica”.

C., E., „Câteva date despre Mitropolitul Veniamin. Stihurile la mitropolitul Veniamin când a fost chemat la scaun de la Mănăstirea Neamț, făcute de domnul Enache Slugerul dascăl în școala de la Socola, 1812, septembrie 8”, în: *BORom XVIII* (1894-1895), 8, p. 612-615.

Între 1810-1812, mitropolitul Veniamin Costache a fost scos din scaun de ruși și trimis la Mănăstirea Neamț. Aceste versuri au fost rostite la întoarcerea sa la conducerea Mitropoliei Moldovei. În ele sunt evidențiate calitățile morale și intelectuale ale mitropolitului Veniamin.

G., „Bibliografie”, în: *BORom XXI* (1897-1898), 6, p. 593.

Profesorul Constantin Erbiceanu a început tipărirea în românește a „Istoriei Bisericești” a lui Teodoret după traducerea făcută de mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache.

C., E., „Viața și scrierile lui Teodoret”, în: *BORom XXII* (1898-1899), 6, p. 481-496. Cu text în latină și greacă.

Se arată importanța creștinismului pentru omenire și beneficiile aduse de religia creștină societății. Este relevantă, astfel, importanța studierii istoriei bisericii creștine.

Veniamin Costache s-a retras la Mănăstirea Slatina în 1842 și a rămas acolo până la moartea sa, în 1846. Ultima sa lucrare a fost o traducere a „Istoriei bisericești” a lui Teodoret. Multe pagini au fost scrise de Veniamin însuși, dar și de ucenicul său, devenit apoi stareț al Mănăstirii Slatina – Meletie Istrate. Traducerea a fost începută în 1845 și terminată cu puțin înaintea morții lui Veniamin.

Autorul oferă amănunte despre lucrare – formă, stil, limbă. Este descrisă pe scurt viața istoricului bisericesc Teodoret, și anume: s-a născut spre sfârșitul secolului al IV-lea, a fost instruit în cultura timpului, a intrat la o mănăstire în apropiere de Antiohia unde și-a făcut studiile teologice, a fost hirotonit diacon și devine apoi episcop al Cyrului la 423. În anul 431 a fost condamnat ca eretic, fiind considerat adept al nestorianismului (sunt redată două epistole ale sale către papa Leon, în care el se apără de acuzațiile ce i se aduc) – sunt prezentate argumente în favoarea aceste afirmații. La Sinodul de la Calcedon, la ședința a VIII-a (redată în articol), Teodoret a fost reabilitat. Sunt prezentate operele lui Teodoret al Cyrului „10 Cuvinte despre providență”, „147 de epistole”, „Istoria bisericească”, „Istoria religioasă” ș.a.

Grigoriu, Ioan A., pr., „Din ale Mitropolitului Veniamin Costache”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 3, p. 324-329.

Se amintește despre ciuma din vremea mitropolitului Veniamin Costache. Autorul prezintă opinia lui Constantin Erbiceanu privind această chestiune – ciuma a fost după anul 1827 și părerea lui M. Drăghici conform căreia epidemia a avut loc după 1819. Ioan Grigoriu redă un document care clarifică chestiunea, datând din 1827, care cuprinde pastorală mitropolitului Veniamin trimisă către clerul Moldovei, în care se precizează că, în 1827, în Moldova, a bântuit o boală asemănătoare cu ciuma.

Acr., „O ultimă scriere a Mitropolitului Veniamin”, în: *Cuvântul Adevărului I* (1903), 22, p. 170-172.

În 1842 Veniamin se retrage din scaunul Mitropoliei Moldovei la Mănăstirea Slatina. Dintre lucrările sale din acest timp a rămas în manuscris - un comentariu la epistolele Sfântului Apostol Pavel realizat de Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, în traducere completă. Este prezentată traducerea.

C., E., „Popularitatea Mitropolitului Veniamin Costache (1803-1842)”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 6, p. 601-611.

O parte din veniturile Mitropoliei Moldovei erau destinate pentru ajutorarea familiilor de săraci, a văduvelor, a orfanilor etc. Referindu-se la veniturile Mitropoliei Moldovei, autorul articolului scrie că de-a lungul timpului s-au produs și abuzuri; astfel, mitropolitul Meletie, pe când era episcop al Romanului, a dat domnului Mihail Sturza o însemnată sumă de bani pentru a ajunge mitropolit; episcopul Hușilor, Sofronie Miclescu, a ajuns mitropolit al Moldovei în detrimentul lui Veniamin Roset al Romanului prin darea unei sume de bani; Dionisie Lupu a ajuns mitropolit cu ajutorul banilor dați de boieri lui Vodă.

După ce relatează acestea, C.E. amintește despre mitropolitul Veniamin Costache – care a ajutat familiile nevoiașe, văduvele și orfanii, a fost un mare patriot, a recrutat o parte din personalul bisericesc dintre familiile nobile, cu scopul de a-i apropia pe aceștia de Biserică. Articolul mai conține un fapt ce s-a petrecut în Iași în vremea lui Scarlat Vodă, care evidențiază influența morală și popularitatea mitropolitului Veniamin Costache. În final aflăm că retragerea sa din scaun a generat atât nemulțumirea poporului, cât și pe cea a boierilor, față de domnul Mihail Sturza.

C., E., „Renumele mare al Mitropolitului Veniamin Costache răspândit între orașeni și țărani în Moldova”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 6, p. 612-618.

Constantin Erbiceanu preia din „Istoria Moldovei” a postelnicului Manolache Drăghici un fragment referitor la mitropolitul Veniamin Costache în care se apune că, în 1808, Veniamin s-a retras din scaunul mitropolitan din cauza rușilor și s-a dus la Mănăstirea Neamț, iar în locul său a venit exarhul Gavriil, care a stat până în 1812. Se arată că lui Veniamin i s-a hotărât de Divan să stea la Mănăstirea Slatina și nu la Neamț.

Dintr-o notă de subsol aflăm că exarhul Gavriil era român de neam, originar din Câmpulung (Bucovina), dar cu educație rusească, și nu cum scria postelnicul

Manolache Drăghici, că era rus. Gavriil a introdus în Principate reforma Consistoriilor. Din articol mai aflăm că tot acesta a uneltit îndepărtarea din scaun a mitropolitului Ungrovlahiei, Dositei, pentru ca, în locul lui, să fie pus Ignatie al Artei. Referindu-se la mitropolitul Veniamin Costache, autorul scrie că acesta nu s-a folosit deloc de veniturile Mănăstirii Slatina. Întâlnim apoi câteva fragmente, din diferite surse, care se referă la fapte ale mitropolitului Veniamin, la rechemarea acestuia la scaunul său, la meritele din păstoriarea dintre anii 1803-1807, toate acestea arătând cât de mult era prețuit Veniamin de popor și de boieri. În finalul articolului sunt expuse motivele pentru care a fost înlăturat din scaun în 1808, cauzele fiind de ordin politic. Rușii au invocat că mitropolitul Veniamin Costache este prea tânăr pentru această funcție (de mitropolit), că nu execută după tipic serviciile bisericești și că nu este econom.

C., E., „Mitropolitul Veniamin și răpirea Basarabiei în 1812”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 7, p. 721-731.

În urma războiului ruso-turc din anii 1806-1812, românii au pierdut Basarabia. Cu circa 35 de ani mai înainte, li se luase Bucovina. Sunt reproduse fragmente referitoare la: răpirea Basarabiei, punerea noilor granițe între Rusia și Moldova și la caracterul românilor. Se scrie că dacă mitropolitul Veniamin Costache era în scaunul său, Basarabia ni s-ar fi luat cu mult mai greu de Rusia, deoarece Veniamin ar fi protestat și ar fi generat o mișcare în popor care ar fi avut un ecou european.

El a revenit în scaunul Mitropoliei Moldovei, în 1812 și, în urma micșorării țării a reconfigurat teritoriul eparhiei Hușilor. La reîntoarcerea sa a fost primit triumfal de popor și boieri. În finalul articolului este reprodusă o poezie ce a fost rostită în acele momente de entuziasm general, după ce stătuse timp de patru ani la Mănăstirea Neamț. Constantin Erbiceanu scrie că stihurile au fost făcute de Enache slugerul.

C. E., „Patriotismul Preasfințitului Mitropolit Veniamin Costache. O carte publicată de Mitropolitul Veniamin”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 7, p. 741-746.

Este vorba despre „Manualul de patriotism, tălmăcit și mai adăugat de Iancu Nicola și tipărit cu blagoslovenia și cheltuiala mitropolitului Veniamin Costache, în Iași, în tipografia Sfintei Mitropolii în 1829”. Este reprodusă dedicația (sau prefața) acestei broșuri, dedicație ce a fost scrisă de Iancu Nicola. Din aceasta aflăm: că mitropolitul Veniamin a înființat Seminarul de la Socola în 1803, că mitropolitul Dionisie al Ungrovlahiei a trimis șase tineri la studii în Europa și că una dintre principalele trăsături ale mitropolitului Veniamin Costache a fost patriotismul. Este reprodus un fragment dintr-o carte, tradusă de mitropolitul Veniamin Costache intitulată „Iubitorul de înțelepciune”. În fragment, Veniamin arată cum își va petrece viața ca mitropolit al Moldovei.

C., E., „Portretul Mitropolitului Veniamin format din calitățile sale, făcut de Andronache Donici”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 7, p. 746-748

Este reprodusă dedicația lui Andronache Donici pusă la începutul operei sale intitulată „Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împăraților, pravile” (Iași,

1814), pentru mitropolitul Veniamin Costache. În dedicație sunt prezentate calitățile mitropolitului Moldovei.

Erbiceanu, C., „Două poezii dedicate Mitropolitului Veniamin Costache”, în: *BORom XXVII (1903-1904)*, 8, p. 850-853.

Sunt reproduse două poezii dedicate mitropolitului Veniamin Costache. Autorul acestor versuri este slugerul Enache, profesor de retorică la Seminarul Socola. Prima, descrie starea sufletească a populației din Iași, cu ocazia retragerii mitropolitului la Mănăstirea Neamț. Cea de-a doua poezie înfățișează virtuțile morale ale acestui mare ierarh al Bisericii noastre.

Erbiceanu, C., „Note asupra istoriei bisericești a românilor pentru secolul XIX, (continuare)”, în: *BORom XXVIII (1904-1905)*, 4, p. 372-385.

- La 1815 domnul Calimah a fost mazilit. Tot în același an a izbucnit o epidemie de ciumă, drept pentru care mitropolitul Veniamin Costache a ordonat o săptămână de post. În urma acestui fapt, epidemia de ciumă a trecut.

- În 1815 mitropolitul Veniamin a trimis o anafora către domnitor, prin care îi cerea acestuia oprirea abuzurilor săvârșite la judecăți.

- Mitropolitul Veniamin Costache a cerut patriarhului (ecumenic) confirmarea schimbărilor pe care el le-a făcut la Mănăstirea Socola. Aceasta, înainte de înființarea Seminarului, a fost mănăstire de maici, dar mitropolitul Veniamin a trimis călugărițele la Mănăstirea Agapia, care era de călugări, iar pe călugării de acolo i-a mutat la Secu. Patriarhul a aprobat aceste mutări.

- La 21 august 1815, mitropolitul Veniamin i-a scris protoiereului Lazăr Asachevici din Liov, pentru a-i cere să cumpere câteva documente importante referitoare la istoria noastră și să-l întrebe pe Budai: ce studii ar putea propune în Seminarul de la Socola, în ce limbă și cât are pretinde spre a fi angajat ca profesor.

G., „Mitropolitul Veniamin Costache și Seminarul său”, în: *BORom XXIX (1905-1906)*, 5, p. 506-519.

Sunt prezentate viața și activitatea mitropolitului Veniamin Costache care s-a născut la 30 decembrie 1768, în satul Roșiești din județul Fălciu și a avut numele de botez Vasile. Pe tatăl său, care era boier, îl chema Grigorie Costache, iar pe mama sa o chema Maria, ea fiind din neamul Cantacuzineștilor. Tânărul Vasile și-a primit instrucția la Academia Vasiliană și la Mănăstirea Neamț, la care era stareț Paisie Velicicovski. Autorul articolului prezintă aici o istorisire despre drumul lui Vasile până la Mănăstirea Neamț. Fiindcă tatăl său era în bune relații cu episcopul Hușilor Iacob Stamati, Vasile a intrat de la 15 ani în monahism. La 18 ani era deja hirotonit diacon. În timpul mitropolitului Leon Gheuca a fost hirotonit preot și a fost numit mare ecleziarh al Mitropoliei Moldovei, în 1788. Ulterior a fost numit mai întâi vechil de egumen la Mănăstirea Sfântul Spiridon din Iași și apoi egumen.

În 1792, Iacob Stamate ajunge mitropolit al Moldovei și îl sprijină pe Veniamin să ocupe scaunul Episcopiei Hușilor la doar 24 de ani. Patru ani mai târziu Veniamin este mutat ca episcop al Romanului, în urma morții episcopului Atanasie.

În luna martie a anului 1803 Iacob Stamati trece la cele veșnice, iar cel care îi ia locul va fi Veniamin Costache. După urcarea în scaunul Mitropoliei Moldovei, domnul Al. C. Moruzi a dat un hrisov pentru întemeierea de școli în Moldova și pentru instituirea unei Eforii a școlilor. Sunt reproduse principalele puncte ale acestui hrisov.

Mitropolitul Veniamin a întemeiat o școală pentru pregătirea candidaților la preoție, una de cântăreți bisericești și a reorganizat tipografia mitropolitană. În luna februarie a anului 1808, din cauza rușilor, Veniamin se retrage la Mănăstirea Neamț, iar în locul său a fost pus, ca mitropolit al Moldovei, Gavriil Bănulescu (1808-1812). Între anii 1808-1812 Veniamin a tipărit, în tipografia mănăstirii, „Chiriacodromionul” lui Nichifor Teotoche. După plecarea rușilor, Veniamin se întoarce triumfător la Iași.

Între 1812-1821, Veniamin a reorganizat Seminarul și a tipărit mai multe scrieri religioase. În 1821 a izbucnit Eteria iar G. Adamescu susține că Veniamin ar fi fost de partea grecilor și că l-ar fi ajutat moral și material pe Ipsilanti. Nicolae Iorga consideră, însă, că Veniamin nu era de partea grecilor, de aceeași părere fiind și autorul articolului. După izbucnirea revoluției, Veniamin a fugit în Basarabia în satul Colincăuți, unde a stat până la urcarea pe tronul Moldovei a lui I. Sandu Sturza. Împreună cu acest domnitor, Veniamin a luat măsuri pentru ridicarea unei noi catedrale mitropolitane. În 1828, rușii intră iar în Principate iar Veniamin l-a sprijinit pe Kiseleff pentru noua organizare dată țării. În 1842 Din pricina unor neînțelegeri cu domnul Mihail Sturza, Veniamin își dă demisia și se retrage la Mănăstirea Slatina la 28 ianurie 1842 iar la 18 decembrie 1846 va trece la cele veșnice.

***, „Viața și activitatea Mitropolitului Veniamin Costachi. Un păstor model al Bisericii Române”, în: *Cuvântul Adevărului* III (1905), 21, p. 121-123.

Se realizează un rezumat al conferinței ținute de episcopul Râmnicului Noul Severin, Atanasie, la întrunirea bisericească din 30 decembrie 1904, cuvântare în care amintește despre mitropolitul Veniamin Costache.

În prima parte a expunerii sunt prezentate împrejurările care au însoțit viața mitropolitului Veniamin de la naștere până la suirea sa pe scaunul mitropolitan al Moldovei. Sunt expuse timpurile istorice, nesiguranța vieții, starea timpului în care s-a născut viitorul mitropolit la anul 1769 pe moșia Roșiești din județul Fălciu. Pribegește pe la mănăstirile Moldovei împreună cu familia iar la vârsta de nouă ani părăsește casa părintească și școala la care este dat să învețe carte și pleacă spre Mănăstirea Neamțului, dar nu ajunge acolo. La vârsta de 15 ani, după moartea mamei, tatăl îl trimite la Episcopia de Huși, la Iacob Stamati, pentru educație, ajungând ulterior la Iași. La 1788 este hirotonit preot și înaintat în rangul de arhimandrit superior al Mănăstirii Sfântul Spiridon iar patru ani mai târziu este numit mai întâi episcop de Huși, apoi la Roman până la 1803, când a fost chemat ca mitropolit la Iași.

***, „Viața și activitatea Mitropolitului Veniamin Costachi. Un păstor model al Bisericii Române”, în: *Cuvântul Adevărului* III (1905), 22, p. 233-236.

Articolul conține partea a doua a expunerii despre mitropolitul Veniamin Costache, fiind surprinsă activitatea în funcția de mitropolit. Înființează Seminarul

Socola în 1804; este elogiată preocuparea mitropolitului pentru realizarea de traduceri și tipărirea unor cărți: în 1804, dă tiparului o pastorală prin care combate luxul; în 1806, tipărește „Teologhia Sf. Damaschin”, în 1807, traduce „Kiriacodromionul”, între 1817-1819 duce o luptă contra tendinței catolicilor de a li se recunoaște în Moldova autoritatea unui episcop.

În 1842, la vârsta de 73 de ani, mitropolitul se retrage la Mănăstirea Slatina, unde se preocupă de traduceri și tipărirea cărților.

Erbiceanu, C., „O enciclică a episcopului de Roman Veniamin Costache de la 1796-1803 și care în urmă a fost Mitropolit al Moldovei de la 1803-1842”, în: *BORom* XXIX (1905-1906), 11, p. 1274-1279.

Enciclica reprodusă în articol se adresează preoților și conține o serie de povățuiri pe care trebuie să le urmeze fiecare cleric. Se referă la datoriile și conduita preotului.

G., P., „Literatura religioasă”, în: *BORom* XXXIV (1910-1911), 1, p. 117. Recenzii.

Sunt prezentate recenziile a trei lucrări. Cea de-a doua - „Veniamin Costache” curs popular ținut în aula liceului „Carol I” din Craiova de pr. Gr. Popescu-Breasta profesor, Craiova, 1910” – abordează aspecte din viața ilustrului mitropolit al Moldovei.

Burada, Teodor T., „Pângărirea religiei ortodoxe creștine, domnitoare în țara noastră”, în: *BORom* XXXV (1911-1912), 2, p. 186-198.

În data de 28 martie 1836, câțiva evrei din Târgu Ocna au luat în răs patimile Mântuitorului. Țăranii din oraș au făcut o plângere la domnitor și mitropolit, împotriva evreilor care au defăimat religia ortodoxă; plângerea este reprodusă în articol. Mitropolitul Veniamin Costache și domnul Mihail Sturza au cerut ca vinovații să fie trași la răspundere și pentru aceasta, s-a constituit o comisie, din care făcea parte arhimandritul Paisie, proiestosul Mănăstirii Precista din Târgu Ocna, care urma să cerceteze pricina.

Este reprodusă adresa mitropolitului Veniamin către Paisie, prin care îi cere acestuia să ia parte la comisia de cercetare a pricinii. Mitropolitul, văzând că între evreii și țăranii din Târgu Ocna au izbucnit și mai multe neînțelegeri, i-a cerut domnului să-i mute pe evrei din oraș – adresa mitropolitului referitoare la această chestiune fiind, de asemenea, reprodusă. În finalul articolului aflăm ce sentință au primit evreii care au defăimat religia ortodoxă.

G., „Cântecul Mitropolitului Moldovei Veniamin”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 11, p. 1225.

Despre acest cântec, reprodus în articol, se arată că „a fost scris de aceeași mână care a transcris diata ieromonahului Gheorghe, starețul de la metocul sfintei Mitropolii din ostrovul Cernicăi (la) 1795”.

Ionescu, Gh., M., „Biserica Ungrovlahiei în timpul ocupației rusești”, în: *BORom* XLVIII (1930), 2, p. 118-123.

Ocuparea Țărilor Române de ruși a fost marcată și de încercarea acestora de a atrage pe clericii din Principate de partea lor. Din articol aflăm amănunte despre protestul mitropolitului Veniamin Costache împotriva abuzurilor comise de ruși în țară. Acesta, alături de Dositei Herescu și câțiva boieri au mers în audiență la generalul Jaltuchin spre a obține ridicarea birurilor grele, încetarea jafurilor și a altor nelegiuiri făcute de ruși. Fiindcă nu au obținut nimic din cele solicitate, au făcut un memoriu pe care l-au trimis țarului.

La 1809, Dositei Filiti nu era prea agreat de ruși și, ca urmare, aceștia l-au numit ca exarh al Principatelor pe Gavriil Bănulescu care a avut această funcție până la 1812, când a fost numit mitropolit al Basarabiei.

Simedrea, Tit, „Pareteșisul de la 1808 al Mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *BORom* LIII (1935), 7-8, p. 321-326.

Păstorirea mitropolitului Veniamin Costache a cunoscut două demisii: în 1808, și în 1848. După prima, s-a întors în Mănăstirea Neamț, de unde a fost chemat în 1812 în scaunul abandonat de Gavriil Bănulescu, exarhul Sinodului de la Moscova, odată cu părăsirea țării de trupelor rusești. La următoarea retragere mitropolitul se va adăposti în Mănăstirea Slatina.

Cauzele demisiei sale pot fi deduse, dar textul primei demisii nu este însă cunoscut în original; se păstrează doar o copie a acesteia. Însemnătatea acestui act constă, după cum susține autorul, nu în contextul social-economic al vremii, ci în valoarea ei intrinsecă, în simpla existența a documentului de demisie a mitropolitului.

Printre rândurile manuscrisului rămas, copia de care se amintea, răzbate suferința care mocnește în sufletul lui Veniamin. El considera că trebuie să părăsească scaunul arhieresc pentru ca nu cumva anumite apăsări sufletești să îngreuneze și mai mult situația deja extrem de dificilă în care se afla țara și Biserica ei sub ocupație rusească.

Vasilache, Vasile, ierom., „Mitropolitul Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* XIV (1938), 6, p. 177-182.

Articolul biografic despre mitropolitul Veniamin Costachi amintește călugărirea sa la vârsta de 15 ani la Episcopia din Huși, numirea ca egumen la Sfântul Spiridon la 20 de ani și ca episcop al Hușilor la vârsta de 24 de ani. Printre realizările sale în calitate de arhieru, se numără împodobirea bisericii catedralei cu odoare prețioase și ridicarea unui spital la Roman, în 1798. A ajuns mitropolit al Moldovei la vârsta de 35 de ani, ducând o importantă luptă pentru susținerea și dezvoltarea învățământului. I-a sprijinit pe copiii lipsiți de mijloace pentru învățătură și a înființat școli românești la Iași, Focșani, Galați, Bârlad, Chișinău, Roman și Huși.

Bulat, T. G., „Grijile mărunte ale Mitropolitului Veniamin Costachi pentru Mănăstirea Slatina”, în *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 762-765.

Mitropolitul Veniamin și-a exprimat, pe parcursul vieții, preferința pentru Mănăstirea Slatina, de vreme ce a ales-o, de fiecare dată, ca loc de retragere din scaunul de arhieru și apoi, ca gropniță. Mănăstirea îi fusese dragă, dar, în același timp, i-a

dat și multe griji căci, în 1810, pe când se găsea în postura de proin (fost) mitropolit, era și egumen al ei. Articolul redă o parte din darea de seamă către „Exarhiceasca Dicasterie”, cu cheltuielile mănăstirii în perioada 1803-1810, realizată de arhim. Filaret Beldiman și semnată de marele ierarh. Documentul dovedește grija pe care a manifestat-o mitropolitul pentru lămurirea tuturor socotelilor chinoviei.

G., I. M., „Note bibliografice. Șerbănescu Nicolae I., «Știri noi din vremea păstoririi mitropolitului Veniamin Costache», extras din Revista Istorică Română, vol. XIV (1944), p. 103-109”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 395-396. Recenzie.

Știrile au fost culese dintr-o „Condică a Mitropoliei Moldovei”. Ele privesc mijlocirile făcute de mitropolitul Veniamin Costache pentru a dobândi: un metoc în Iași pentru Episcopia Romanului – Biserica Banului și pentru Episcopia Hușilor alt metoc, tot în Iași – Biserica Sfântul Ioan Botezătorul.

† **Nicodim, Patriarhul României,** „Mitropolitul Veniamin Costachi, ctitor al Mitropoliei din Iași”, în: *BORom* LXIV (1946), 10-12, p. 481-482.

Patriarhul Nicodim Munteanu redă o frumoasă amintire legată de mitropolitul Veniamin. Astfel, pe când se afla la duhovnicul mitropolitului Iosif Naniescu, arhimandritul Ierotei, acesta le povestește visul său, în care mitropolitul Veniamin îl sfătuiește pe mitropolitului Iosif să refacă și să înalțe catedrala mitropolitană din Iași, ctitoria lui. Î.P.S. Iosif a mărturisit că și el a avut același vis, ceea ce l-a determinat să pornească lucrul, finalizat, în ciuda greutăților întâmpinate, aducând apoi aici și moaștele Sfintei Paraschiva. În articol se amintește și faptul că mitropolitului Iosif a adus la Iași, în catedrală, osemintele lui Veniamin Costachi, pentru ca apoi, el însuși să fie îngropat aici, însă în exterior, lângă zidul de miazăzi al bisericii.

Ștefănescu, I. D., „Amintiri de la Mitropolitul Veniamin Costachi”, în: *BORom* LXIV (1946), 10-12, p. 483-487. Cu trei fotografii.

Mănăstirea Slatina, exemplu de arhitectură moldovenească din secolul al XVI-lea, ctitorie a lui Alexandru Lăpușneanu, a adăpostit, pentru o perioadă, osemintele mitropolitului Veniamin Costachi, cel care a îndrăgit-o foarte mult și și-a petrecut aici ultima parte a vieții.

Autorul precizează că în biserica mănăstirii se mai păstrează un rând de veșminte dăruite de mitropolitul Veniamin, pe care le descrie în detaliu, oferind ca suport și trei imagini cu broderii de pe acestea. Adaugă faptul că la Mitropolia din Iași se păstrează un engolpion care a aparținut ierarhului, iar apoi numește locurile unde se găsesc portrete ale acestuia.

Iorga, N., „O icoană curată: Mitropolitul Veniamin Costachi, cu prilejul pomenirii sale”, în: *BORom* LXIV (1946), 10-12, p. 488-491.

Autorul afirmă că rolul pomenirii celor adormiți este acela de a readuce în memoria celor rămași „chipurile mari ale trecutului”, exprimându-și astfel, recunoștința. În ceea ce-l privește pe mitropolitul Veniamin Costachi, „cel mai bun om

din Moldova”, purtarea, firea și scrisul i-au fost smerite și sfioase, el exprimându-și din timpul vieții dorința de a fi îngropat în afara bisericii din Mănăstirea Slatina, unde a rămas până astăzi simpla piatră ce i-a acoperit mormântul.

În a doua parte a articolului, se realizează o prezentare concisă a familiei și a vieții mitropolitului Veniamin, accentuându-se ideea că de la el a pornit o puternică mișcare de învățatură religioasă, de morală și de patriotism.

Vasilachi, Vasile, arhim., „Mitropolitul Veniamin Costachi la o sută de ani de la moartea sa”, în: *BORom* LXIV (1946), 10-12, p. 492-509.

La împlinirea a o sută de ani de la trecerea la cele veșnice a mitropolitului Veniamin Costachi, autorul îi aduce un prinos de recunoștință, realizându-i un amplu portret și evidențiindu-i remarcabilul rol pe care l-a avut în dezvoltarea școlii și a culturii românești.

Este prezentată familia boierească din care provenea acest mare cărturar, născut la 20 decembrie 1768. În continuare, autorul îi urmărește firul vieții, precizând că primele cursuri le-a urmat la școala domnească a lui Grigorie Ghica din Iași, apoi în Huși, la școala episcopului Iacob Stamate, care îl călugări și-l hirotoni diacon, pe când avea doar 15 ani.

Mitropolitul Leon Gheuca, remarcându-i calitățile deosebite, îl hirotonește preot la vârsta de 18 ani și-l numește mare ecleziarh al catedralei mitropolitane. Este desemnat apoi egumen la Sf. Spiridon, în Iași, unde „se formează la școala milei și a iubirii de cei suferinzi”. La numai 23 de ani, este ales episcop la Huși, în scaunul părintelui său duhovnicesc, Iacov Stamati, iar în 1796 este înscăunat ca episcop de Roman.

La 19 martie 1803 episcopul Veniamin Costachi va fi ales mitropolit al Moldovei, moment din care începe să trăiască evenimente din cea mai bogată gamă, marcate de evenimente politice, naționale, sociale și culturale. Cea dintâi grijă a sa a fost să înlăture neștiința de carte, împodobind astfel sufletele cu darurile adevărului. Pe lângă faptul că aduce profesori din Ardeal, trimite tineri la studii pentru a urma teologia dar și alte ramuri ale științei în diverse centre din străinătate. Cea dintâi școală înființată va fi Seminarul pe care-l așază la Mănăstirea Socola, în 1803, primul din țara noastră, care a adus un mare aport culturii și Bisericii noastre. Urmează înființarea altor școli, printre care una de cântăreți bisericești, în 1805, una de ingineri hotarnici, în 1813, ambele cu sediul în Iași, precum și șase școli în alte orașe ale Moldovei. De asemenea, a înființat și organizat învățământul superior, astfel că, în 1836, avem un început universitar, prin Școala Mihăileană. Tot el este cel care, în 1841, înființează prima Școală de arte și meserii, iar numele lui se găsește legat chiar de începuturile teatrului în Moldova. Astfel, mitropolitul Veniamin Costachi poate fi considerat și „Părintele școlilor României moderne”.

Pe lângă toate acestea, simțind lipsa cărții, a organizat și înzestrat două tipografii – una la Mănăstirea Neamț și alta la Mitropolie, care aveau scoată la lumină numeroase scrieri din diverse domenii. În ceea ce privește literatura teologică, se poate spune că vremea păstoriei lui Veniamin a fost o perioadă de aur prin mulțimea cărților tipărite atunci. Autorul nu poate să lase deoparte marea contribuție adusă de mitropolitul pe terenul cultivării limbii naționale, căci, așa cum s-a spus, în tipări-

turile de la Neamț și Iași găsim „o limbă curat românească”, prin strădania sa de a înlătura cu multă chibzuială slavonismele, grecismele și turcismele. A tradus numeroase cărți, unele rămânând încă în manuscris în biblioteca Seminarului din Iași.

La inițiativa mitropolitului Veniamin Costachi, în 1833, se pune temelia catedralei mitropolitane din Iași, la a cărei înălțare a antrenat întreaga Moldovă, ba chiar și străini. De asemenea, a rămas în istorie și a ajuns proverbială mila de care mitropolitul Veniamin era animat, căci nu a fost suflet care să-i ceară ajutorul și să nu-l primească. Fiind implicat și în viața politică a țării, împrejurări neprielnice îl determină să-și dea demisia în 1842, stârnind mâhnirea întregii Moldove. Se va retrage la Mănăstirea Slatina, unde va duce o autentică viață călugărească, participând la toate slujbele de noapte și de zi, corectând cărți, lăsând și un emoționant testament, pe care autorul îl redă parțial în articol. Se stinge din viață la 18 decembrie 1846, însă rămâne în istoria Moldovei „ca un apostol al luminii, trimis de Dumnezeu”.

Bulacu, Mihail, preotul, „Marele catihet și întemeietor al școlii românești, Mitropolitul Veniamin Costachi”, în: *BORom* LXIV (1946), 10-12, p. 510-519.

Mitropolitul Veniamin Costachi a beneficiat de o aleasă educație creștină maternă și de influența pedagogică a mitropolitului Iacob Stamati. În activitatea sa de mai târziu, s-a dovedit a-i fi de un real folos cunoașterea limbii grecești.

Pe mitropolit l-a călăuzit dorința de a pregăti un cler luminat, în stare să alfabetizeze poporul de la sate. De aceea, a considerat că, din tipărirea cât mai multor cărți religioase în limba română, va rezulta nu numai pregătirea unor profesori mai culți, ci și aceea a unor buni români. Astfel, în primul an de arhipăstorire a Mitropoliei Moldovei (1803-1804), a înființat primul Seminar din țară, cel de la Socola. Deși de numai 35 de ani, avea o experiență de peste un deceniu ca fost episcop la Roman și la Huși, fapt ce l-a determinat să apeleze la cei mai buni dascăli din ținuturile românești. În acest demers a fost ajutat de mitropolitul Iacob Stamati, care cunoștea situația reorganizării școlilor din Transilvania și care l-a sprijinit pe Veniamin să dezvolte o bună relație cu episcopul Moga de la Sibiu. Așa se explică venirea la Iași a lui Eftimie Murgu. Mitropolitul Veniamin îl susținuse la studii în străinătate pe fiul protopopului Lazăr, Gheorghe Asachi. La rândul său, acesta a adus din Ardeal profesori distinși la Seminarul de la Socola, care au transformat esențial modul de instruire grecesc, impunându-l pe cel latinesc. Se regretă faptul că, deși invitat ca profesor la acest Seminar, scriitorul Ion Budai Deleanu a refuzat, întârziind astfel, poate, tipărirea scrierilor lui.

Exemplul înființării unui Seminar a fost urmat de ucenicul mitropolitului Veniamin de la Mănăstirea Neamț, mitropolitul Țării Românești, Grigore IV Dascălul, care va lupta pentru întemeierea Seminarului Central din București.

Prima lucrare tipărită la inițiativa mitropolitului Veniamin va fi „Expunerea exactă a credinței ortodoxe” (*Dogmatica*), a Sf. Ioan Damaschin. Convins de faptul că marea masă a poporului trebuie să știe carte, el a insistat pentru înființarea primelor școli românești în centrele importante ale Moldovei, precum Focșani, Galați, Bârlad, Chișinău, Roman și Huși. Încă din precuvântarea la *Istoria Scripturii*, tradusă în trei volume și scoasă la tipografia Mitropoliei Moldovei în 1824, se vădea o reală

preocupare pentru alfabetizarea cât mai multor români și în specual a copiilor săraci dar silitori cărora li se acordau burse. Fiind conștient că știința de carte constituie un mijloc pentru știința credinței creștine, mitropolitul Veniamin Costachi a stăruit pentru întemeierea școlilor de toate gradele, începând cu învățământul primar și terminând cu cel universitar. A susținut, alături de învățământul teoretic și pe cel practic, prin înființarea școlii de arte și meserii din Moldova, în 1841. În 1836 a făcut demersurile necesare pentru întemeierea Academiei Mihăilene din Iași.

Pentru susținerea bursierilor în centrele culturale ale lumii, cum ar fi Rusia, Grecia, Polonia, Germania și Italia, mitropolitul Veniamin a dat dovadă de spirit de sacrificiu, dăruind din avutul personal, așa cum lasă să se înțeleagă în testament.

El s-a dovedit a fi o figură proeminentă a Bisericii Ortodoxe Române la începutul secolului al XIX-lea, sprijinind întemeierea Școlii românești, a Teologiei ortodoxe române, trasând principiile Catehetei ortodoxe ca pedagog creștin.

Turcu, Constantin, „Pomenirea unui mare ierarh”, în: *BORom* LXIV (1946), 10-12, p. 520-526.

La trecerea a o sută de ani de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi, autorul articolului își exprimă recunoștința, încercând să-i completeze portretul prin prisma unor noi documente. Se insistă asupra ideii că fapta, smerenia și bunătatea au constituit esența ființei acestui mare și adevărat călugăr, care a muncit neostenit pe tărâmul Bisericii, dar și pe cel social și politic.

Se aduc precizări noi în legătură cu câteva date importante din viața mitropolitului, pentru ca apoi să se facă referiri asupra unui alt aspect: cifrele din „condicele de cheltuieli” ale Mitropoliei, din vremea lui Veniamin Costachi, mărturisesc despre bunătatea și dărnicia acestuia, dar și cumpătarea sau chiar asprimea pe care o vedea față de sine însuși.

Moisescu, Gheorghe I. diaconul, „Veniamin Costachi și Istoria bisericească a lui Meletie”, în: *BORom* LXIV (1946), 10-12, p. 527-535. Cu anexe.

Scris la împlinirea a o sută de ani de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi, articolul de față oferă face publică câte ceva din corespondența anilor 1840-1842, a marelui cărturar. Aceasta este constituită din trei scrisori pe care ierarhul le adresează – una, ocârmuitorilor Mitropoliei Ungrovlahiei iar celelalte două, episcopului de Râmnic, Neofit (ajuns, apoi, mitropolit al Țării Românești).

Subiectul scrisorilor este legat de o lucrare în limba greacă – o „Bisericească istorie”, scrisă de mitropolitul Meletie al Atenei, pe care Veniamin Costachi a tradus-o și a publicat-o. Se oferă informații și din răspunsurile pe care mitropolitul le-a primit la scrisorile trimise. În anexe este publicată o parte din această corespondență.

Bulat, T. G., „O scrisoare de la Matei Millo către Mitropolitul Veniamin Costache”, în: *BORom* LXIV (1946), 10-12, p. 536-537.

Dorind să pună în lumină marele rol pe care mitropolitul Veniamin Costache l-a avut în viața politică, culturală și socială a Moldovei, autorul publică o scrisoare pe care acesta a primit-o de la artistul Matei Millo. Prin aceasta, i se solicită ierarhului

să intervină, pentru ca ajutorul financiar pe care îl primiseră surorile artistului să revină la valoarea inițială, căci suma, se pare, fusese redusă.

Fecioru, Th., pr., „O carte depre Veniamin Costache”, în: *BORom* LXIV (1946), 10-12, p. 538-544.

Se face referire la o carte a părintelui dr. Vasile Vasilache, intitulată „Mitropolitul Veniamin Costachi”, în care autorul, cu dragoste și îngrijită obiectivitate critică, l-a descris pe marele cărturar, perceput ca un ideal spre care tinzi să te apropii. Un capitol întreg al lucrării este dedicat familiei boierești Costachi, explicând astfel bogăția sufletească a marelui mitropolit moldovean, care constituie o sinteză strălucită a neamului său. În continuare, se rezumă conținutul cărții părintelui Vasile Vasilache, urmărindu-se viața și intensa activitate bisericească, socială, culturală și politică a mitropolitului, accentuându-se rolul său în domeniul limbii române.

Manolache, Teodor N., „Bibliografia Mitropolitului Veniamin Costache”, în *BORom* LXIV (1946), 10-12, p. 545-600.

După ce cunoscutul bibliograf Gheorghe Adamescu a dedicat un capitol special din lucrarea sa – „Istoria Seminarului Veniamin din Iași (1803-1903)” – vieții ilustrului întemeietor al acestei instituții, autorul prezentului articol a considerat oportună și binevenită completarea bibliografiei acestuia. Astfel, în studiul de față, materialul bibliografic cuprinde trei categorii distincte: a. „Scrieri”; b. „Documente”; c. „Scrieri despre Veniamin Costache”. La rândul lor, scrierile au fost grupate în mai multe clase: originale; traduceri (tipărite și manuscrise); lucrări tipărite cu binecuvântarea, din îndemnul sau din porunca mitropolitului; lucrări neidentificate (deci, probabile).

† **Î.P.S. Irineu, mitropolitul Moldovei**, „Mitropolitul Veniamin”, în: *MitrMold* (1946), 10-12, p. 1-5.

Scurtă biografie a mitropolitului Veniamin Costache, făcută de Î.P.S. Irineu, arătând cum a fost înființat Seminarul clerical de la Socola. Articolul conține și o imagine cu fotografia mitropolitului evocat.

Gheorghică, Ilie, pr. dr., „Mitropolitul Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* XXII (1946), 10-12, p. 6-15.

Este abordată personalitatea mitropolitul Veniamin Costachi la o sută de ani de la adormire și se prezintă o traducere a Preasfinției Sale, care se dovedește a fi răspunsul dogmatic pe care patriarhul Ierusalimului, Nectarie (1661-1669), îl dă în scris șefului misiunii catolice din Ierusalim.

Ungureanu, Gh., „Alegerea lui Veniamin Costachi, episcopul Romanului ca Mitropolit al Moldovei la 18 martie 1803”, în: *MitrMold* XXI (1946), 10-12, p. 16-18.

Informațiile consemnează faptul că, după moartea mitropolitului Iacob, în 1803, este ales ca mitropolit Veniamin Costachi. Găsim tipărite anaforaua către

Mitropolie și hrisovul de întărire a alegerii făcute, însoțite de alte documente și de autograful lui Veniamin.

Turcu, Const., „Un proiect de monument la 1853 pentru mitropolitul Veniamin”, în: *MitrMold* (1946), 10-12, p. 19-22.

În document găsim redactată cererea către Domnie de a se înființa un cimitir în Iași, în mijlocul căruia să fie construit un monument în cinstea mitropolitului Veniamin Costachi.

Ungureanu, Gheorghe, „Mitropolitul Veniamin Costache, ctitorul bisericii catedrale a Mitropoliei Moldovei”, în: *MitrMold* XXII (1946), 10-12, p. 23-29.

Articolul prezintă primele etape, inclusiv sfătuirea de început, ale construirii bisericii catedrale a Mitropoliei Moldovei și implicarea mitropolitului Veniamin Costachi în aceste evenimente. Aflăm că Ioan Sandu Sturza a oferit materiale în valoare de 80.000 de lei, în condițiile în care cheltuielile totale s-au ridicat până la 450.000 de lei. Lucrările au fost începute abia pe 24 iulie 1833, în iulie 1837 zidurile fiind gata.

Catapeteasma catedralei a fost lucrată la Odessa. Rolul mitropolitului Veniamin în această construcție s-a încheiat în 1842, când și-a dat demisia și s-a restras la Mănăstirea Slatina. Se amintesc bisericile, mănăstirile și schiturile ctitorite sau rectorite de mitropolit.

Turcu, Const., „Cheltuielile unui Mitropolit la începutul veacului XIX”, în: *MitrMold* XXI (1946), 10-12, p. 30-40.

Articolul conține două condici de cheltuieli ale Sfintei Mitropolii a Moldovei, de la 15 august 1814 până la 1 aprilie 1816, când mitropolit era Veniamin Costachi.

Ungureanu, Gh., „Episcopul Veniamin Costachi inițiatorul școlii pentru pregătirea preoților și a unei case pentru ocrotirea copiilor orfani și săraci, la 16 martie 1803”, în: *MitrMold* (1946), 10-12, p. 46-50.

Pentru a contura implicarea directă a episcopului Veniamin Costachi în viața culturală și socială a celor păstoriți, autorul articolului menționează faptul că, într-o ședință la care a participat și Preasfințitul Gherasim Clipa Barbovschi de Huși, la Iași, în data de 16 martie 1803, Preasfințitul Veniamin propune înființarea unei școli pentru preoți și a unei case pentru copiii orfani și săraci. Este redactat textul anaforei lui Veniamin.

Ciurea, I. Alexandru, diacon dr., „La o sută de ani de la moartea lui Veniamin Costache”, în: *Candela* LVII (1946), p. 434-452.

Articolul conține o bibliografie a celui mai mare mitropolit al Moldovei, Veniamin Costache, realizată cu ocazia comemorării a 100 de ani de la trecerea sa la Domnul. Vocația acestuia s-a evidențiat încă din copilărie când, având 10 sau 11 ani, fuge de acasă, dorind să între în lavra Neamțului. Nu viața nevoioasă l-a determinat la gestul acesta, ci dorința arzătoare de a sluji Domnului, el provenind dintr-o familie bogată.

Pentru împlinirea vocației sale a luptat din răputeri, astfel încât a intrat în monahism la numai 15 ani (1784) iar la 19 ani a devenit Mare Eclesiarh al Mitropoliei Moldovei (1788), la 20 de ani, egumen la Sf. Spiridon din Iași, la 23 de ani, episcop de Huși, la 28 de ani episcop de Roman (1796), la 35 de ani, mitropolit al Moldovei (1803).

Fiind conștient de lipsurile pe care le avea teologia românească, și-a închinat întreaga viață traducerii celor mai de preț cărți ale Sfinților Părinți. Munca sa culturală nu s-a limitat doar la acestea. El a înființat Seminarul teologic de la Socola, a colaborat cu tipografiile din Neamț și Iași și a ajutat elevii săraci cu burse de studiu.

Ivan, Iorgu D., „Mitropolitul Veniamin Costachi în lumina canoanelor”, în: *BORom LXXV* (1947), 1-3, p. 81-96.

La 100 de ani de la trecerea în veșnicie a mitropolitului Veniamin Costachi, autorul realizează un portret al acestuia. Ales mitropolit la numai 35 de ani, după ce, timp de aproape 11 ani, fusese episcop de Roman și Huși, Veniamin Costachi a rămas ca o pildă vie peste veacuri pentru toți cei chemați să slujească Bisericii și poporului, întrucât a știut când să întrebuițeze autoritatea, rămânând neînduplecat când susținea Biserica și interesele ei. Cinstea, dreptatea, dragostea de neam, blândețea, bunătatea, curățenia și sfințenia l-au făcut să fie iubit și respectat de domnitor, de boieri și de întregul popor, căci a reușit să îndeplinească strălucit preocupările duhovnicești cu slujirea neamului. Autorul își propune să evidențieze importanța pe care mitropolitul a acordat-o canoanelor bisericești, care l-au condus și i-au luminat activitatea.

Aflăm astfel că tânărul Vasile Costachi, de nobilă viță, a crescut sub grija deosebită a episcopului Iacob Stamate, care i-a înlesnit accesul la diverse cărți bisericești, prevăzându-i ascensiunea în ierarhia superioară a Bisericii. Cu acest prilej, Veniamin Costachi ia cunoștință de dispozițiile canonului al II-lea al Sinodului al șaptelea ecumenic, ce prevăd că doar cine cunoaște temeinic Sfânta Scriptură și sfintele canoane poate fi înaintat în treapta episcopatului. După cercetarea canonică pe care i-a făcut-o mitropolitul Iacob Stamate ieromonahului Veniamin, egumenul Mănăstirii Sfântul Spiridon, îl găsește vrednic și împodobit cu toate darurile duhovnicești și astfel, pe când avea doar 24 de ani, îl numește episcop la Huși. În ziua hirotoniei, Veniamin Costachi se angajează că va respecta cu sfințenie canoanele bisericești, că va învăța clerul și poporul încredințat lui (așa cum prevede canonul 58 apostolic) și-și va păzi legământul toată viața – cu atât mai mult când va deveni și mitropolit – nu doar prin vorbă, ci și tălmăcind și tipărend diverse cărți de învățătură, folosite sufletului. Astfel, nădăjduia ca, pe viitor, urmașii să aibă un cler învățat și luminat de cunoașterea sfințelor învățături.

Urmând Canonul 19 trulan, ce arată cum trebuie să se culeagă învățătura din Sfintele Scripturi, Veniamin Costachi a tradus și tipărit, în același scop, „Chiriaco-dronionul” și, mai târziu, s-a ocupat de tipărirea predicilor lui Ilie Miniati. Preocupat de a învăța și a răspândi adevărul creștin, Veniamin Costachi îi alege cu grijă pe predicatori, între care s-a distins călugărul Sofronie Bărbosul, el însuși împlinind această sarcină, prin pastoralele de o rară delicatețe sufletească pe care le trimetea în eparhii. În slujirea sa, mitropolitul nu i-a uitat pe cei săraci și nevoiași, ci, din contră,

catalogul săracilor întreținuți de Biserică a fost cel mai încărcat în perioada arhi-păstoriei sale. Pentru aceștia, pentru tinerii pe care îi întreținea la școli, pentru spitalele din Roman și Sfântul Spiridon din Iași și-a dat și cel din urmă ban, ceea ce a făcut ca, la retragerea sa din scaun în 1808, să ceară boierilor din Divan să-i asigure existența, dându-i Mănăstirea Slatina.

Respectând prevederile canonului 52 al Sinodului din Cartagina, Veniamin Costachi a stabilit o strânsă legătură cu poporul, prin vizitele canonice întreprinse în mijlocul celor săraci, îndurerați, pe care-i alina cu dragostea sa. Aceștia i-au răspuns cu aceeași dragoste, din multele dovezi menționându-se petiția semnată prin care cereau readucerea păstorului lor în scaun, după ce a fost nevoit să stea retras între anii 1808-1812, dar și jalea ce a cuprins Moldova la a II-a demisie a sa, în 1842. Atunci când a fost necesar, mitropolitul a știut să aplice pedepse aspre, cum este cazul celor care încălcau taina căsătoriei, prin divorț sau prin viețuirea în concubinaj. Respectând cu strictețe canoanele bisericești, mitropolitul Veniamin Costachi a administrat în cel mai corect mod averile bisericești, nepermițând intervenirea autorităților laice, așa cum ar fi vrut domnul. Astfel, în februarie 1835, mitropolitul elaborează un proiect de „organizația ocârmuirii averilor pământeștilor mănăstiri”, însă acesta urma să fie aplicat abia după șapte ani, potrivit unui comunicat al domnului Sturdza, care căuta, prin orice mijloace, să se îmbogățească pe seama proprietăților mănăstirești.

Pentru a nu încălca prevederile canoanelor 26 și 33 ale Sinodului din Cartagina, sau pe cele ale canonului 12 de la al VII-lea Sinod ecumenic și văzând că nu poate opri lăcomia domnului, mitropolitul Veniamin este nevoit să se retragă pentru a doua oară din scaun, renunțând, așa cum o arată actele, și la numele de mitropolit. El și-a îndeplinit și ultima obligație canonică, aceea de a-și scrie testamentul, așa cum prevede canonul 81 al Sinodului de la Cartagina și astfel a lăsat urmașilor un document bogat, mișcător și instructiv.

Ivan, Ioan diac., „La 109 ani de la moartea Mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold XXXI* (1955), 12, p. 844-846.

Date despre manuscrisul mitropolitului Veniamin Costachi referitor la problema „primatului papal”. Prezentarea manuscrisului și a cuprinsului. Se redă, de asemenea „Cuvânt lămuritor” al lui Veniamin Costachi, cu prilejul tălmăcirii din grecește a tratatului patriarhului de Ierusalim, Nectarie.

Gașpar, Iustin, „O copie necunoscută a unui portret al Mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold XXXIV* (1958), 9-10, p. 834-835.

Informații despre existența unei copii necunoscute a unui portret al mitropolitului Veniamin Costachi, identificată în biserica din satul Fereduni, localitate situată la 8 kilometri vest de Hârlău. Este o copie după portretul lui Kaufmann, realizată în ulei, culorile fiind foarte bine păstrate.

Cocora, Gabriel, „O altă știre despre tipografia Mitropoliei Moldovei și Sucevei”, în: *MitrMold XXXIX* (1963), 3-4, p. 218-219.

Însemnare. Știrea despre tipografia Mitropoliei Moldovei și Sucevei o aflăm dintr-o scrisoare din 20 aprilie 1821 a mitropolitului Veniamin Costachi către „chir Dositei igumen monastirii Bogdaniei”.

Turcu, Constantin, „Știri noi despre mănăstirea Slatina și despre mitropolitul Veniamin Costachi”, în: *MitrMold XL* (1964), 3-4, p. 152-155.

Datele noi din cadrul acestor pagini sunt adunate din câteva însemnări de călătorie ale lui Gh. T. Kirileanu. Despre Mănăstirea Slatina aflăm informații privind transformarea arhitecturii vechii biserici, zidirea clădirilor și a anexelor mănăstirii. Se fac precizări și cu privire la construirea metocului Mălini. Mențiunile despre mitropolitul Veniamin informează că după anul 1812, când a revenit în scaunul mitropolitan, a făcut pentru mănăstirile Neamț și Slatina mai multe argintării: cruci, potire, candel. Se descriu în câteva cuvinte și cărțile bisericești din timpul său și, în finalul articolului, se discută despre veșmintele cu care a înzestrat cele două mănăstiri, care i-au fost reședință: Slatina și Neamț.

Crăciunaș, Irineu, arhim., „Mitropolitul Veniamin Costachi teolog ortodox”, în: *MitrMold XLIII* (1967), 1-2, p. 7-12.

Veniamin Costachi s-a născut la 20 decembrie 1678 în ținutul Fălciului, cu numele de botez Vasile. S-a călugărit în 1784 la Episcopia din Huși și a întreprins o activitate susținută, mai ales prin scrierile sale, pentru îmbunătățirea culturii teologice, atât la nivelul clerului, cât și la cel al credincioșilor, dorind preoți învățați, cu o viață morală înaltă și un „norod luminat”. Învățătura sa a rămas scrisă în prefața la „Istoria Scripturii Vechiului Testament”, unde a accentuat rolul învățăturilor în raport cu credința și faptele bune. A dezvoltat teme de antropologie creștină și a prezentat, pe linie patristică, valoarea virtuții în viața creștină. Opera sa scrisă a reprezentat și un mijloc prin care a stăruit să impună limba română. Articolul cuprinde note bibliografice importante.

Vlad, Gh., pr. prof., „Veniamin Costachi, episcop la Huși și Roman”, în: *MitrMold XLIII* (1967), 1-2, p. 18-23.

Veniamin Costachi a devenit episcop la Huși după plecarea lui Iacob Stamati, care fusese numit mitropolit la 22 iunie 1792. Acesta din urmă a redactat gramata de hirotonire a episcopului, autorul articolului redând textul ei integral. La Huși, episcopul Veniamin a întreprins multe activități și a făcut numeroase dării, în această perioadă implicându-se în pregătirile pentru înmormântarea starețului Paisie de la Neamț. După patru ani, episcopul s-a mutat la Roman, unde a plătit multe dintre datoriile Episcopiei, s-a îngrijit de săraci și de bolnavi, precum și de starea morală a clerului. Articolul cuprinde o bibliografie utilă.

Gheorghiță, Ilie, „Gramata de hirotonie a episcopului de Huși, Veniamin Costachi, dată de Mitropolitul Iacov Stamati în ziua de 27 iunie 1792”, în: *MitrMold XLIII* (1967), 1-2, p. 24-31.

Gramata de hirotonie a episcopului Veniamin Costachi este redată integral în cuprinsul acestor pagini, cu o imagine a originalului și cu descrierea aspectului ei și a modului în care a fost întocmită. Episcopul a purtat cu sine documentul, atât la Roman, cât și la Iași. Gramata are și câteva însemnări din 1803, când Veniamin a fost numit mitropolit. În cancelaria episcopală a primit numărul de ordine 47.

Enescu, N. C., „Veniamin Costachi, ctitor și îndrumător al școlilor naționale din Moldova”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 32-48.

Veniamin Costachi a fost un îndrumător al școlilor moldovenești, mânat de o concepție despre politica școlară opusă celei a domnilor fanarioți, anume aceea de a sprijini educarea poporului. Articolul prezintă toate hrisoavele care țin de organizarea învățământului în timpul activității sale ca mitropolit, împreună cu acestea numărându-se și hrisovul dat de Alexandru Mavrocordat la 20 iunie 1785, pentru organizarea a două școli slavo-moldovene. Aceasta a fost urmată de noi școli moldovenești și grecești în care se ofereau burse și de Seminarul de la Socola. În anii 1803-1804 reorganizează tipografia de la Mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi, iar în anii 1834-1835 se înființează Academia Mihăileană. Gheorghe Asachi a fost sprijinit de mitropolit în a ține un curs de inginerie.

Vornicescu, Nestor, arhim., „Literatura patristică și preocupările Mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 49-60.

Activitatea cultural-literară a mitropolitului Veniamin Costachi este binecunoscută, mai ales prin cărțile traduse și tipărite cu binecuvântarea și osteneala sa. Dintre acestea, autorul face referință la șapte, pe care le descrie și rezumă ideile mitropolitului din „Cuvântul Înainte” al câtorva dintre ele. De asemenea, sunt prezentate și 17 manuscrise care fac parte din traducerile lui Veniamin din omiliile Sfântului Ioan Gură de Aur.

Sfichi, Mircea, pr., „Patriotismul mitropolitului Veniamin Costache”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 61-70.

Patriotismul mitropolitului Veniamin Costachi s-a concretizat de-a lungul vremii în acțiuni întreprinse pentru stoparea efectelor nefaste ale domniilor fanariote, pentru întărirea limbii române prin traduceri și înființarea de școli moldovenești în care materiile să fie predate în această limbă și pentru ocrotirea drepturilor țării.

Norocel, Epifanie, ierom. prof., „Mitropolitul Veniamin Costachi și tipografia din Iași”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 71-79.

Tipografia din Iași s-a bucurat de susținerea și reorganizarea lui Veniamin Costachi, în special după momentul numirii sale ca mitropolit în 1803. Alături de oameni care l-au ajutat și care sunt menționați aici, autorul prezintă cărțile tipărite în timpul lui, de la „Tabla alilodidactică”, care este un fel de abecedar, până la „Descrierea Moldovei” și „Viețile Sfinților”. Mitropolitul nu numai că a sprijinit tipografia ieșeană, dar a contribuit și la înființarea celorlalte tipografii. Articolul cuprinde

o listă de cărți împărțite în două categorii: cărți traduse de el și tipărite la Mitropolie și cărți tipărite cu îndemnul și pe cheltuiala sa.

Hrițcu, Adrian, „Mitropolitul Veniamin Costachi la Mănăstirea Slatina”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 98-104.

În 1842, mitropolitul Veniamin s-a retras din scaun și a cerut să i se ofere egumenia la Mănăstirea Slatina, pe care a obținut-o drept mângâiere. Aici a contribuit la îmbunătățirea lăcașului, construind 14 chilii acoperite cu tablă și oferind în dar obiecte de cult, printre care un chivot, un clopot și veșminte. Din bunurile sale materiale a mai sprijinit cu burse pe cei care nu aveau posibilități, întrucât a fost un important susținător al învățământului și al ridicării nivelului de cultură, în general. Activitatea cărturărească desfășurată în aceasta perioadă s-a concretizat în traducerea „Pietrei Scandelei” și a „Pidalionului”, ambele realizate în 1844.

Zugrav, I., „Legăturile Mitropolitului Veniamin Costachi cu Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou din Suceava”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 105-113.

În pomelnicul inițiat de mitropolitul Iacob Putneanul, al doilea ctitor al Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava apare ca fiind Veniamin Costachi, ceea ce justifică legăturile strânse pe care acesta din urmă le-a avut cu mănăstirea suceveană. Mitropolitul s-a implicat în situația politică din Suceava, mai ales în 1821 și a ajutat material mănăstirea, dovadă stând documentele păstrate. În anumite momente ale șederii sale în Suceava, s-a restras la moșia Bosanci (astăzi localitate aflată lângă Suceava).

Băltuță, Mitrofan, ierod., „Pastorale ale Mitropolitului Veniamin Costachi în legătură cu viața monahală”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 114-122.

Preocupările mitropolitului Veniamin Costachi în legătură cu viața monahală din Moldova reies din prefața pastorală a cărții Sfântului Ioan Hrisostom, în care amintește despre motivul pentru care călugărițele nu trebuie să locuiască cu bărbați (textul acestei prefețe este redat în întregime) și din alte cuvinte date de mitropolit unor mănăstiri în care existau anumite tulburări. În același sens sunt relevante îndrumările date consistoriului duhovnicesc, din care punctul 7, redat în articol, se referă doar la viața duhovnicului, prevederile prin care stareții nu mai puteau călugări fără știrea lui și rânduielile, în 20 de puncte, pe care le dă mănăstirilor din Moldova în 1831.

Serafinceanu, I. prof., „Rânduiala cuviosului Veniamin într-un manuscris închinat Mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 123-133.

Manuscrisul care face subiectul paginilor de față se află în Biblioteca Universitară din Iași, la cota 111-102 și este scris în limba greacă. Alături de prezentarea textului cu explicații și indicații, este redat și cuprinsul, structurat pe două părți inegale.

Manolescu, Ionela, prof., „Portretele Mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 143-153.

Autorul se referă în principal la două portrete ale mitropolitului Veniamin Costachi. Primul este o realizare a lui Eustație Altini, descrierea sa fiind însoțită de câteva date despre autori și despre locația prezentă a portretului. Cel de-al doilea este un portret aflat la Mănăstirea Neamț, prezentat cu imagini. Foarte multe portrete datează din perioada târzie a vieții mitropolitului, autorul oferind o analiză a fiecăruia. Articolul cuprinde o bibliografie generală importantă.

Apetrei, Partenie, ierod., „Mitropolitul Veniamin Costachi și muzica bisericească”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 154-157.

Mitropolitul Veniamin Costachi a întreprins mai multe acțiuni menite să întărească dezvoltarea muzicii bisericești în Moldova, pe care autorul articolului le enumeră pentru a contura situația reformei muzicii bisericești de la acea vreme și a consecințelor ei. În 1805 mitropolitul l-a adus la Iași pe cântărețul de muzică bisericească Petru Lampadarie, un alt cântăreț care a slujit timp de 14 ani la catedrala din Iași fiind Petru Vizantie, venit din Constantinopol. A înființat și o școală pentru cântăreți bisericești. Din 1805 avem un hrisov pentru înființarea unei școli de psaltichie, iar în 1825 ieromonahul Macarie a fost trimis la Neamț pentru a-i învăța muzică pe călugari. Este menționat și ajutorul material cu care mitropolitul a contribuit la dezvoltarea muzicii bisericești psaltice.

Stoide, C. A., „Doi ani de activitate medicală la Mitropolia Moldovei sub cărmuirea lui Veniamin”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 158-164.

Sub păstoria lui Veniamin, Mitropolia Moldovei a cunoscut și doi ani de asistență medicală, dovadă fiind condicele din 15 august - 10 aprilie 1816, în care se pot vedea numele medicilor. Pe lângă aceasta, autorul prezintă dublul aparat medical de care dispunea Mitropolia, medicamentele cumpărate și alte lucruri care țin de practica într-o instituție de acest gen. De asemenea, se cunosc sumele cheltuite în scop medical în acea perioadă, pe tratamente, pe salariile medicilor și chiar pe burse în străinătate.

Porcescu, Scarlat, pr., „Limba română literară în opera Mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 1-2, p. 165-174.

În formarea limbii române literare, cel mai mare impact l-a avut Școala Ardeleană, însă mitropolitul Veniamin Costachi a fost și el un important susținător al folosirii tot mai bogate a limbii române în textele scrise. În acest sens, sunt relevante cuvintele mitropolitului din prefețele cărților scrise în limba română (a căror text este redat în cadrul articolului), în care putem observa eforturile sale de a substitui cuvintelor slavone cuvinte grecești (spre exemplu, „slavoslovie” este înlocuit cu „doxologie”). Alte transformări în limbă pe care le-a adus mitropolitul sunt consemnate de autor. Cea mai importantă dintre cărțile prin care a desfășurat această activitate este „Liturghierul”, tipărit în 1834. Articolul este completat cu bibliografie selectivă.

Mănuță, Mihai, preot, „Mitropolitul Veniamin Costache”, în: *BORom* LXXXVI (1968), 1-2, p. 165-180.

Articolul evocă personalitatea mitropolitului Veniamin Costache, slujitor și păstor al Bisericii din Moldova și luminat patriot și apărător al țării în vremuri grele. Printre multele sale intervenții în Divanul țării pentru binele poporului și al clerului, de remarcat este participarea la alcătuirea Regulamentului Organic al Moldovei care, prin uniformizarea instituțiilor în Principate, a contribuit la apropierea românilor prin identitatea de religie și origini.

Astfel, mitropolitul a clarificat criteriile pentru recrutarea clerului, judecata acestuia, cultivarea și ridicarea lui la o situație materială mai bună. Pentru instruirea preoților a înființat, la 1 septembrie 1803, Seminarul de la Socola, pe care a ținut să-l transforme într-o „Academie Ortodoxă”, denumită prin reformele din 1839 „Seminaria Veniamină”. Anafora Divanului din 8 martie 1841 menționează hotărârea mitropolitului de a nu se mai hirotoni preoți fără absolvirea cursurilor seminariale. Apărător al Ortodoxiei, Veniamin Costache s-a opus tentativelor papistașe, sprijinite de Consiliul austriac, de a înființa un episcopat catolic în Moldova în 1817. Retras la Mănăstirea Neamț în 1808, el își aduce meșterii care îi tipăriseră la Iași în 1807 volumul I din „Viețile Sfinților” și două „Psaltichii” iar în 1811, cartea „Chiriadromionul” tradus chiar de el. Cu cheltuiala sa, construiește în 1810, în incinta Mănăstirii Neamț, paraclisul cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”.

În iunie 1838, mitropolitul Veniamin dă o importantă „Pastorală”, prin care reglementează condițiile primirii în mănăstire, precum și viețuirea în ea, definind atât viața călugărului, cât și pe cea a creștinului. Tot Veniamin Costachi este inițiatorul și autorul catedralei mitropolitane din Iași, a cărei construcție începută la 3 iulie 1833 a fost terminată în 23 aprilie 1887, sub mitropolitul Iosif Naniescu. În îndelungata sa arhipăstorie, a fost martorul a 15 schimbări de domni, cinci ocupații străine, numeroase răscoale interne care au culminat cu cea din 1821 și alte nemernicii ale vremurilor, la toate făcându-le față implicându-se atât duhovnicește cât și politic.

Mitropolitul Moldovei a ajutat material Ortodoxia din Orient, de la simplul creștin până la Patriarhia ecumenică. Relațiile ierarhului Veniamin cu Țarigradul au îmbrăcat și alte aspecte potrivite cu nevoile Bisericii. Mitropolitul a tradus și a tipărit peste 50 de lucrări din limba greacă, printre care și „Biblia”, împărțind-o preoților. A intenționat să alcătuiască, la 1819, o ediție critică a operelor Sfântului Ioan Hrisostom împreună cu învățații vremii și, prin grija lui, s-au publicat o parte din scrierile Sfinților Vasile cel Mare și Grigorie, fiind oprite de izbucnirea Revoluției de la 1821. A publicat apoi scrieri pentru a apăra poporul și Ortodoxia, de tendințele de expansiune ale catolicilor și reformaților, iar între 1818 și 1838 „Catehismul” său a cunoscut șase ediții.

Deși retras la Slatina, el a publicat în 1844 „Piatra Scandelei”, unde prezintă cauzele neînțelegerilor între Biserica Răsăritului și cea a Apusului, îndemnând pe toți la apărarea Ortodoxiei. Elevii formați la Seminarul său au fost trimiși ca studenți în Grecia și Rusia. Problema mănăstirilor închinată a constituit și ea una dintre preocupările mitropolitului, care, împreună cu domnitorii, le-au supus pe acestea la regulamente de gestiune, făcându-le să participe la nevoile țării. Căutat de păstoriții săi, arhierul i-a călăuzit cu râvnă și dragoste, păstrând permanentă legătură cu Sfinții Părinți, dovedind măreție sufletească și o concepție superioară privitoare la lume și

viață. Multiplele sale merite i-au adus aprecierea Sinodului de la Constantinopol, care l-a numit „Părintele Bisericii Răsăritului”.

Chiachir, Nicolae, dr., „Mitropolitul Veniamin Costachi membru corespondent al învățământului elementar din Paris”, în: *BORom* LXXXVI (1968), 1-2, p. 182-183.

La Direcția Generală a Arhivelor Statului din București s-a găsit un document original, în limba franceză, datat 15 noiembrie 1818, prin care i se decerna mitropolitului Veniamin Costachi al Moldovei titlul de „membru corespondent al Societății pentru învățământul elementar din Paris”, la recomandarea făcută de Nicolae Rosetti-Roznovanul și de doctorul Eustațiu.

Întemeiată în 1815, la Paris, această Societate avea ca scop îmbunătățirea și extinderea rețelei învățământului elementar din Franța, dar admitea și străini a căror activitate a adus contribuții deosebite în domeniul acesta. În calitate de episcop de Huși, de Roman și din 1803, de mitropolit al Moldovei și Sucevei, Veniamin Costachi a desfășurat o bogată activitate culturală și educativă, înființând școli cu predare în limba română și Seminarul Teologic de la Socola, aducând profesori din Transilvania. Faima lui de om de cultură a trecut granița țării, fiind ales membru al Societății amintite, cu sediul la Paris, capitala culturală a Europei din acea vreme. Se reproduce documentul găsit la Arhivele Statului.

Kostachi, Al., „Despre ultimul «ceasornic de sân» al Mitropolitului Veniamin Kostachi”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 3-4, p. 227-229.

Însemnare care cuprinde imagini față-verso și a capacului interior ale „ceasornicului de sân” al lui Veniamin Costachi.

Bărbulescu, C., „Recenzie. N. Isar, «Trăsături iluministe în gândirea și activitatea lui Veniamin Costachi», în «Revista de filozofie», București, tom. XV (1968), nr. 4, p. 445-452”, în: *BORom* LXXXVI (1968), 11-12, p. 1426-1427.

După ce prezintă biografia mitropolitului Veniamin Costachi, autorul subliniază meritele sale culturale, el fiind președinte de Divan, prim episcop al școlilor naționale din Moldova și fruntaș în mișcarea iluministă moldovenească.

În gândirea lui Veniamin Costachi, conceptul de învățătură este echivalent cu ridicarea poporului prin cultură, pe care îl găsim și la Eufrosin Poteca. Organizarea mai multor școli în Moldova începând din 1803, înființarea, din inițiativa mitropolitului a Seminarului de la Socola în 1804, generalizarea învățământului superior în limba română, introducerea unor materii cu conținut laic (logica, aritmetica, istoria profană, psihologia), pregătirea unor profesori în străinătate, toate alcătuiesc un program valoros de ridicare a națiunii pe treptele culturii universale.

Prin reorganizarea tipografiei din Iași și tipărirea a numeroase lucrări, el însuși fiind un bun traducător, Veniamin Costachi a contribuit la dezvoltarea limbii române pe care o vroia curată, lipsită de influențele străine, fiind conștient că limba ne păstrează ființa națională. Originea latină a limbii române e afirmată cu tărie, iar școala era văzută ca o instituție pentru binele tuturor. Ajută copiii săraci la Seminarul

Socola și înființează în 1798, fiind episcop la Roman, un spital (cu bani împrumutați!!!). A criticat vehement pe boierii care duceau un trai plin de huzur, neutilizând banii în folosul poporului. În 1814, a sprijinit editarea manualului de legi în limba română al lui Andronachi Donici și a participat la elaborarea Codului Calimachi, în 1817.

În curentul iluminist, Veniamin Costachi s-a afirmat prin concepțiile sale teologice, având o poziție conservatoare (față de Eufrosin Poteca) și nu s-a pronunțat în favoarea unor reforme cu caracter antifeudal. În 1818, mitropolitul moldovean a fost numit membru corespondent al „Societății pentru învățământul elementar” din Paris, recunoscându-i-se meritele în mișcarea de renaștere socială și națională din Moldova începutului de secol XIX.

Zub, Al., „Cu privire la unele frământări din Moldova, în 1819. Un episod din viața mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* XLV (1969), 3-4, p. 195-216.

Evenimentul la care se referă autorul în aceste pagini este o răscoala țărăneasă din Moldova anului 1819, ale cărei revendicări au fost susținute de mitropolitul Veniamin Costachi.

Dură, N. V., drd., „Preocupările canonice ale Mitropolitului Veniamin Costachi în pastoralele și corespondența sa”, în: *MitrMold* XLVII (1971), 7-8, p. 471-493.

Temele și cuprinsul pastoralelor și al corespondenței mitropolitului Veniamin Costache sunt analizate pentru a scoate în evidență preocupările sale canonice. Unele dintre pastorale se ocupă de subiectul administrării corecte a Sfintelor Taine – Botez, Împărtășanie și Nuntă. Din exemplele date se constată cât de mare era acrvia sa în administrarea canoanelor. Mitropolitul Veniamin a avut o grijă deosebită pentru instruirea preoților, punând la dispoziția lor un manual monocanonic și îndemnuri periodice prin pastorale. Ultima parte a articolului se ocupă de preocuparea mitropolitului pentru disciplina interioară a mănăstirilor. Un capitol special este, așadar, dedicat corespondenței mitropolitului cu patriarhii răsăriteni.

Gheorghită, Ilie, „Grija deosebită a mitropolitului Veniamin Costachi pentru ridicarea nivelului cultural al clerului. Considerații în jurul unei scrisori inedite”, în: *MitrMold* XLVII (1971), 9-12, p. 645-659.

Mitropolitul Veniamin Costachi a întreprins numeroase eforturi prin care a urmărit ridicarea nivelului de cultură a clerului și sprijinirea culturii în general, autorul articolului referindu-se la câteva mărturii care îl prezintă în această ipostază. Dintre aceste activități, aflăm despre înființarea Seminarul de la Socola în 1803, despre tinerii trimiși de mitropolit la Kiev, Moscova, Petrograd, Atena și Viena. Există o mărturie care îl privește pe fiul său duhovnicesc, ierodiaconul Veniamin Cananău - o scrisoare a mitropolitului Veniamin către postelnici, ultima scrisoare cunoscută din viața sa, datată la 10 septembrie, în care mitropolitul încearcă să grăbească obținerea unui pașaport pentru Atena pentru ucenicul său, pe care l-a trimis la studii în acest centru cultural.

Ivan, I., diac., prof., „Scrisori ale Mitropolitului Veniamin Costachi în legătură cu Schitul Durău”, în: *MitrMold L* (1974), 1-2, p. 128-130.

Din scrisorile mitropolitului Veniamin Costachi, dintre care câteva sunt redată în anexele acestui articol, aflăm informații generale despre Schitul Durău.

Bulat, T. G., prof., „Scrisori de la Mitropolitul Veniamin Costachi”, în: *MitrMold L* (1974), 5-6, p. 464-479.

În aceste pagini autorul redă câteva dintre scrisorile mitropolitului Veniamin Costachi.

Octavian, Nicu, prof., „Prezența clerului Bisericii Ortodoxe Române în luptele poporului pentru dreptate socială și independență Națională”, în: *GBis, XXXVI I* (1978), 1-2, p. 139-155.

Se face referire la „clerul superior”, în frunte cu Dionisie Lupu și Veniamin Costache care au sprijinit revoluția de la 1821. De asemenea, este amintit un anume ieromonah Nicodim din Făgăraș care ținea legătura cu Rusia pentru apărarea credinței.

† **Adrian Botoșăneanu, episcop vicar,** „Din viața și înfăptuirile mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold LIV* (1978), 3-4, p. 348-354.

Mitropolitul Veniamin Costachi a jucat un rol deosebit în întărirea și dezvoltarea culturii române și a învățământului. El a fost cel care a pus bazele învățământului în limba română și a înființat la Mănăstirea Socola o școală de dascăli „procopsiți în limba moldovenească”. Alte școli fondate de mitropolit au fost școala monahală pentru maicile de la Mănăstirea Socola și Prapa-Doamna Parascheva din Iași, cele strămutate de la Vânătorii-Pietrei și de la schitul Gârcina - Neamț, precum și o școală de cântăreți bisericești.

Unul dintre cele mai importante documente rămase de la mitropolitul Veniamin este o pastorală în 20 de puncte, despre cum trebuie să viețuiască monahii în mănăstiri, asupra căreia autorul se oprește pentru a aminti și despre valoroasa îndrumare duhovnicească a mitropolitului.

Bulat, T. G., „Un monument pentru mitropolitul Veniamin Costachi la Iași”, în: *MitrMold LIV* (1978), 5-8, p. 567-568.

Autorul acestui articol prezintă inițiativa de a ridica un monument în cinstea mitropolitului Veniamin Costachi la Iași și a unui cimitir la Mănăstirea Socola. În acest scop, redă și aprobarea domnului Grigore Alexandru Ghica din anii 1848-1853.

Diaconescu, Emil, „Două scrisori inedite din vremea mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold LIV* (1978), 9-12, p. 785-786.

Însemnările din cadrul paginilor de față se referă la două scrisori din vremea mitropolitului Veniamin Costachi, fiind adresate starețului Mănăstirii Neamțului și prezintă disputa cu Mănăstirea Hangul, în legătură cu moșiile Pârăul Fagului și Poiana Colibița.

Gașpar, Iustin, „Ctitoriile mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* LVI (1980), 3-5, p. 376-380.

Printre ctitoriile mitropolitului Veniamin Costachi, care fac subiectul studiului de față, se numără biserici și spitale din Roman, bisericile din Prisăcani și Sinești, unde existase și un metoc al Mănăstirii Putna, catedrala mitropolitană și Mănăstirea Slatina.

Cocora, Gabriel, pr., „Mitropolitul Veniamin Costachi, traducător și diortisitor de cărți bisericești”, în *BORom* XCIX (1981), 5-6, p. 663-668.

Impresionanta muncă a mitropolitului Veniamin s-a concretizat într-o masivă operă: - șapte manuscrise cuprinzând Omiliile Sfântului Ioan Gură de Aur la Faptele Apostolilor și epistolele Sfântului apostol Pavel, șapte lucrări originale tipărite, 32 de traduceri și 132 de cărți de învățătură traduse de alții și cărți de cult, tipărite din porunca, cu îndemnul, cu ajutorul și unele chiar cu toată cheltuiala sa. Sunt amintite cele mai importante lucrări, din cuprinsul prefețelor cărora se dau citate semnificative.

Ciolan, Macarie, „Mitropolitul Veniamin Costachi, 180 de ani de la numirea și înscăunarea sa ca mitropolit al Moldovei și Sucevei”, în: *MitrMold* LIX (1983), 10-12, p. 654-663.

Articol aniversar care sărbătorește 180 de ani de la numirea ca mitropolit a lui Veniamin Costachi și redă aspecte din activitatea sa la Mitropolia Moldovei, precum și interesul și legăturile lui cu mănăstirile Agapia, Secu, Neamț și Slatina.

Mihail, Paul, preot dr., „În legătură cu participarea episcopului Veniamin Costachi la înmormântarea starețului Paisie de la Neamțu”, în *BORom* CV (1987), 3-4, p. 109-116.

Vasile, Vasile, „Veniamin Costache (1768-1846), promotor al muzicii în țara noastră”, în: *TVV* (1995), 1-3, p. 139-161.

Articol bibliografic despre viața și activitatea mitropolitului Veniamin Costache, care a contribuit în mod decisiv la înființarea Școlii de Cântăreți în 1805. Este amintit, de asemenea și Petre Protopsaltul, cel care va contribui la redresarea muzicii bisericești din Moldova.

Beguni, Mirela, drd., „Veniamin Costachi și fondarea Catedralei mitropolitane din Iași”, în: *TV* XVII (2007), 7-12, p. 386-410.

Se prezintă contextul istoric al epocii pentru a descrie apoi cu lux de amănunte toate acțiunile care au fost necesare fondării Catedralei mitropolitane din Iași: cheltuieli, fonduri, danii. Lucrările de construire s-au desfășurat atât în timpul păstoririi lui Veniamin Costache, până în 1841, cât și în intervalul în care mitropolit al Moldovei a fost Iosif Naniescu. Deși amândouă perioadele sunt acoperite de studiu, în final se insistă pe așezarea osemintelor primului ctitor, Veniamin, în catedrală, la 30 decembrie 1886, prezentându-se ceremonia funerară și portretul său.

FILARET APAMIAS BELDIMAN (1842-1844 LOCTIITOR)

Ivan, I., „Arhiepiscopul Filaret Beldiman Apamias și schitul Durău”, în: *MitrMold* LIV (1978), 1-2, p. 140-144.

Se conturează biografia arhiepiscopului Filaret Beldiman, provenit dintr-o familie moldovenească veche și care a primit titlul de onoare „Apamias” de la Apamia, un vechi oraș-reședință mitropolitană din Vestul Siriei. Filaret a fost ucenic al mitropolitului Veniamin Costachi și un susținător al paisianismului în Moldova. Legătura sa cu schitul Durău este dovedită prin prezentarea unor documente din care reiese că între anii 1832-1833 arhiepiscopul se afla în Moldova, de unde a trimis la Iași mai multe scrisori, prin care susținea construirea bisericii Durău.

Cojocaru, C., pr. prof., „Arhiepiscopul Filaret Apamias Beldiman, un vrednic ucenic al mitropolitului Veniamin Costachi”, în: *MitrMold* LVI (1980), 1-2, p. 84-99.

Din biografia arhiepiscopului Filaret Apamias Beldiman aflăm despre familia sa, despre intrarea în monahism, despre egumenatele de la mănăstirile Slatina și Câmpulung-Muscel, precum și despre întoarcerea sa în Moldova, numirea lui ca mitropolit și activitatea ca om de cultură. Sunt prezentate cronologic documentele și însemnările care îl pomenesc, precum și o anexă cu însemnarea arhiepiscopului Filaret dintr-un pomelnic al Mănăstirii Slatina.

MELETIE STAVROPOLEOS (1848-1849 LOCTIITOR)

Mănuță, Mihail, pr., „Mitricile bisericii Buna Vestire din Iași (1846–1865)”, în: *MitrMold* XLII (1966), 3-4, p. 225-237.

Printre informațiile din acest articol despre mitricile bisericii Buna Vestire din Iași, se numără și faptul că aici a slujit și a locuit arhiepiscopul Meletie Stavropoleus, pe care pomelnicul ctitorilor și Sinodicul îl consideră ctitor. Se menționează că acesta a fost egumen la Mănăstirea Burdujeni de lângă Suceava, că a zidit un rând de case și că a oferit diferite obiecte de artă la această mănăstire. Mitrica morților din 11 septembrie 1851 înregistrează trecerea la cele veșnice a lui Meletie, care a fost înmormântat în acest lăcaș, unde a mai slujit și arhiepiscopul Ghenadie Șendrea.

MARDARIE APAMIAS, ARHIEPISCOPIU (1849-1851 LOCTIITOR)

Mănuță, Mihail, „Arhiepiscopul Mardarie Apamias, locotenent de mitropolit al Moldovei 16 VIII 1849 - 10 II 1851”, în: *MitrMold* XXXV (1959), 9-12, p. 636-648.

Crescut în duhul Mănăstirii Neamț, Mardarie este amintit ca arhimandrit și duhovnic al Mitropoliei între anii 1831-1845, devine egumen al Mănăstirii Mogoșești de lângă Dorohoi, la 10 mai 1845 este hirotonit arhiepiscop, iar la 16 august 1849 este numit locotenent de mitropolit. Articolul conține date despre numirea sa ca egumen pe viață la Mănăstirea Coșula-Botoșani, la data de 28 februarie 1851. În timpul păstoririi lui, s-a alcătuit una din cele mai bune catagrafii bisericesti eparhiale și se

înființează un al doilea post de protoiereu în Suceava. El este cel care l-a promovat pe tânărul profesor Mechisedec Ștefănescu.

SOFRONIE MICLESCU

Nestor, Mitropolitul Olteniei, „Participarea mitropolitului Moldovei Sofronie Miclescu la înfăptuirea Unirii Principatelor Române – 1859”, în *BORom CII* (1984), 1-2, p. 79-117.

IOSIF NANIESCU (1875-1902)

Naniescu, Iosif, mitropolitul Moldovei, „Cuvântul făcut de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei și exarh al Plaiurilor D.D. Iosif Naniescu cu ocazia sfințirii bisericii celei mari, catedrala Mitropoliei din Iași. Sfințirea s-a făcut în prezența regelui României Carol I și a Doamnei Elisabeta, de Î.P.S. Mitropolit Iosif Naniescu în ziua de 23 aprilie 1887”, în: *BORom XI* (1887-1888), 3, p. 203-216.

În discursul său, mitropolitul Iosif Naniescu amintește despre faptele mitropolitului Veniamin Costache – înființarea Seminarului din Mănăstirea Socola în 1804, traducerea și tipărirea mai multor cărți, fondarea noii catedrale mitropolitane din Iași. Din cuvântare aflăm că la 1887, Mănăstirea Cozia era penitenciar. Sunt enumerate diferite monumente clădite de Ștefan cel Mare, printre care se află și biserica cu hramul „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” din Iași, care a fost refăcută între 1682-1695 de doamna Anastasia, soția lui Duca Vodă și care a primit un nou hram „Întâmpinarea Domnului”, pe locul căreia, în 1833, mitropolitul Veniamin, a început a zidi noua catedrală.

Naniescu, Iosif, mitropolitul Moldovei, „Cuvântul făcut de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei și exarh al Plaiurilor D.D. Iosif Naniescu cu ocazia sfințirii bisericii celei mari, Catedrala Mitropoliei din Iași. Sfințirea s-a făcut în prezența Regelui României Carol I și a Doamnei Elisabeta, de Î.P.S. Mitropolit Iosif Naniescu în ziua de 23 aprilie 1887.- Continuare”, în: *BORom XI* (1887-1888), 4 p. 319-331.

Se amintește despre cei care au contribuit și au ajutat la restaurarea catedralei Mitropoliei Moldovei, restaurare care a avut loc între anii 1880-1887. Mitropolitul amintește și despre cei care au început restaurarea monumentelor noastre istorice și anume: domnul Alexandru Ghica Voievod, domnul Constantin Brâncoveanu, mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei, episcopii Calinic Cernicanul, Neofit al Râmnicului, Chesarie al Buzăului, Ilarion al Argeșului ș.a.

***, „Cuvântare zisă de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei, D. D. Iosif Naniescu în biserica Sfintei Mitropolii din Iași în ziua de 14 octombrie 1890, cu ocazia inaugurării statuii venerabilului literat și patriot Gh. Asachi”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 9, p. 661-666.

Din discurs aflăm că Gheorghe Asachi a lucrat împreună cu mitropolitul Veniamin Costache pentru propășirea materială și mai ales spirituală a neamului

românesc. Se precizează în acest discurs că „Gheorghe Asachi și-a început cariera didactică și literară în curtea Mănăstirii Trei Ierarhi, unde, prin munca sa, a reușit să înființeze cea dintâi școală națională românească pe la anii 1829-1830”.

***, „Scurtă cuvântare zisă de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei D.D. Iosif Naniescu în ziua de 20 mai 1891, cu ocazia punerii pietrei de temelie la noul edificiu al Seminarului Veniamin ce se construiește acum din nou lângă Mitropolie în Iași”, în: *BORom XV* (1891-1892), 4, p. 289-297.

După ce face o analiză a filozofiei antice și a filosofiei contemporane, Iosif Naniescu amintește despre Seminarul din Mănăstirea Socola, care a fost fondat la 1804, de mitropolitul Veniamin Costache.

***, „Discursul rostit de Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei D.D. Iosif Naniescu, în catedrala Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei din Iași, în ziua de 3 iulie 1891, la înmormântarea marelui bărbat de stat Mihail Kogălniceanu”, în: *BORom XV* (1891-1892), 11, p. 865-869.

În discurs, mitropolitul amintește despre starea de muritor a omului.

***, „Schită biografică”, în: *Vocea Bisericii I* (1894), 6 și 7, p. 3.

Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iosif Naniescu s-a născut în 1820 în Basarabia. Cu binecuvântarea mamei sale, a fost dus la unchiul său, la Mănăstirea Sf. Spiridon din Iași unde și-a descoperit și valorificat talentul de a cânta. Unchiul, devenind egumen al bisericii Sf. Ilie din Focșani, a plecat acolo împreună cu nepotul său. Murind rudenia sa, Ioan s-a dus la Buzău, unde a fost ridicat la rangul de arhidiacon de episcopul Cherasie, care i-a recunoscut talentul.

În 1846, arhidiaconul Iosif a venit la București, unde mitropolitul Nifon l-a ridicat la treapta preoției. Nu după mult timp, a fost numit egumen la Mănăstirea Găiseni. De aici s-a întors în București, unde a devenit profesor și, mai apoi, director la Gimnaziul Matei Basarab. Într-un final, a fost ales episcop al Argeșului. La 10 iunie 1875 a fost numit mitropolit al Moldovei. Imaginea lui în această ultimă ipostază este inclusă în articol.

G., „Cronica bisericească. O serbare în Eparhia Moldovei și Sucevei”, în: *BORom XIX* (1895-1896), 7, p. 434-435.

În data de 27 iulie 1895, mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Iosif Naniescu, a împlinit vârsta de 75 de ani. Pe lângă descrierea sumară a serbării zilei de naștere, sunt prezentate și câteva date biografice despre mitropolit. S-a născut în Basarabia în 1820, a fost adus de mic la Iași de unchiul său, care era arhimandrit la biserica Sfântul Spiridon din Iași. După moartea acestuia, a plecat la Buzău unde a urmat cursurile Seminarului teologic și unde a fost călugărit. A absolvit cursurile școlii Sfântul Sava din București, după care a fost numit egumen al Mănăstirii Găiseni. Devine profesor la liceul „Matei Basarab” și la Seminarul „Central” din București, după care este ales episcop de Argeș și, din 1875, primește cărja de mitropolit al

Moldovei. În timpul păstoririi sale, a fost terminată și sfințită catedrala din Iași și s-a restaurat biserica Trei Ierarhi.

***, „Serbarea jubileului de 25 de ani de Mitropolit al Moldovei și Sucevei a D. D. Iosif Naniescu. Schiță biografică”, în *Consolatorul* III (1900), 5-6, p. 66- 67.

Se informează asupra sărbătoririi de clerul eparhiei Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei a jubileului de 25 de ani al marelui său arhipăstor, Iosif Naniescu. Este prezentată biografia, schițată, a celui omagiat. Tatăl lui era preotul Anania Mihalache din satul Florești iar mama sa, Teodosia, a fost fata preotului Vasile Fornea din satul Răzălău, de lângă Popeni și Băluleșești, din Basarabia. Viitorul arhieru s-a născut pe 27 iulie 1820, fiind botezat cu numele Ioan. Rămâne, la un an, orfan de tată, este luat la Iași, la vârsta de 10 ani, de ierodiaconul Teofilact din Mănăstirea Frumușica (Basarabia), iar în 1831 rămâne la Mănăstirea Sf. Spiridon sub protecția arhierelui Varlaam Cuza Sardeon. În 1834 este rânduit îngrijitor la Mănăstirea Sf. Prooroc Samuil din Focșani. În data de 22 septembrie 1835 a fost adus la Episcopia din Buzău la episcopul Chesarie. Aici, s-a călugărit cu numele de Iosif, într-o zi de sâmbătă, 23 noiembrie 1835, iar a doua zi, a fost hirotonit diacon. Studiile sale au început în Seminarul Episcopiei de Buzău în 1836, pentru ca apoi, din 1840 până în 1847, să fie continuate la Colegiul Național Sf. Sava din București.

După moartea episcopului Chesarie (30 noiembrie 1848), în mai 1849, Iosif Naniescu, fiind hirotonit preot, a fost numit ca egumen al Mănăstirii Șerbănești-Morunglavu în județul Vâlcea, pendinte de spitalul Sf. Pantelimon. Trei ani mai târziu, a fost onorat cu rangul de protosinghel de episcopul Râmnicului, Calinic Cernicanul. În octombrie 1857 a fost avansat ca egumen al mănăstirii Găiseni din județul Dâmbovița iar trei ani mai târziu a fost înălțat la rangul de arhimandrit de mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei.

Datorită schimbărilor din țară survenite în urma unirii Principatelor și a evenimentelor legate de secularizarea averilor mănăstirești, în 1864 când se desființează egumeniile, arhimandritul Iosif Naniescu a fost numit profesor de religie la Gimnaziul „Gheorghe Lazăr” din București după care, în 1866, a fost mutat la liceul „Matei Basarab”, până la 18 ianuarie 1873, când a fost hirotonit arhieru. În urma stăruinței sale, Seminarul Veniamin a fost mutat din Mănăstirea Socola în palatul fostului domnitor Mihail Sturdza, cumpărat de stat și restaurat.

***, „Cronica bisericească Jubileul Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei Iosif Naniescu”, în: *BORom* XXIV (1900-1901), 3, p. 329.

În articol se amintește despre inițiativa clerului Mitropoliei Moldovei și Sucevei de a serba jubileul de 25 de ani de când Î.P.S. Iosif Naniescu a fost ales și instalat ca mitropolit al Moldovei.

D., „Aniversarea a 25 de ani de arhipăstorie pe scaunul Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei a Î.P.S. Mitropolit Iosif Naniescu”, în: *BORom* XXIV (1900-1901), 5, p. 361-401.

La data de 6 iulie 1900, a avut loc la Iași serbarea jubileului de 25 de ani de arhiepiscopie pe scaunul Mitropoliei Moldovei și Sucevei a Î.P.S. Iosif Naniescu care s-a născut în 1820, la data de 27 iulie, în satul Răzălăii din Basarabia și a avut numele de botez Ioan. Rămas de mic orfan de tată, a fost luat la vârsta de 10 ani în îngrijirea unchiului său, arhimandritul Teofilact din Mănăstirea Frumușica. În 1834, acesta a fost numit egumen al Mănăstirii Profetul Samuil din Focșani și l-a luat și pe Ioan cu el. În scurt timp, Ioan a ajuns în Episcopia Buzăului, unde a fost tuns în monahism la data de 24 noiembrie 1835 și a primit numele Iosif. Tânărul monah s-a numărat printre cei dintâi elevi ai Seminarului din Buzău, pe care l-a urmat între anii 1836-1840. După aceea, Iosif a urmat cursurile Colegiului Sfântul Sava, apoi a ajuns cântăreț al bisericii Sfântul Dumitru din strada Carol din București - biserică ce era metoc al Episcopiei Buzăului. În 1849, va fi numit egumen la Mănăstirea Șerbăneștii Morunglavului din jud. Vâlcea; la 1852 a fost ridicat la rangul de protosinghel, la 1857 este numit egumen al Mănăstirii Găiseni din jud. Dâmbovița, la 1860 a fost ridicat la rangul de arhimandrit, iar la 1863 a fost numit egumen al Mănăstirii Sărindar din București. A fost profesor de la 1865 până la 1873, când a ajuns episcop al Argeșului. În data de 10 iunie 1875 a fost ales mitropolit al Moldovei și Sucevei, iar la 6 iulie 1875 a fost instalat în această demnitate.

În articol, pe lângă biografia Î.P.S. Iosif Naniescu, este prezentat modul în care s-a desfășurat această sărbătoare și sunt redată telegramele de felicitare primite cu această ocazie.

Știubeiu, C. I., ec. stavrofor, „Dare de seamă despre trecerea din viață și înmormântarea fericitului întru amintire Mitropolitul Moldovei și Sucevei Iosif Naniescu”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 11, p. 1140-1168. Cu anexe.

În data de 26 ianuarie 1902, mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iosif Naniescu, a trecut la cele veșnice și a fost înmormântat lângă catedrala din Iași, în data de 28 ianuarie 1902. Sunt prezentate atât ultimele luni din viața mitropolitului defunct, cât și felul în care a decurs ceremonia de înmormântare. Anexele redată la finalul articolului conțin: hotărârea cu privire la pomenirea răposatului; note trimise către prim-ministrul D. Sturza, referitoare la starea sănătății mitropolitului Iosif – aceste note fiind reproduse în întregime; programa înmormântării mitropolitului Iosif Naniescu și discursurile care au fost rostite la acest eveniment. Aceste discursuri sunt: al lui Spiru Haret; al economului P. Savin, directorul Seminarului din Iași; al lui B. Penescu primarul Iașilor. Din cuvântările rostite, aflăm că în timpul păstoririi mitropolitului Iosif Naniescu s-au restaurat catedrala Mitropoliei Moldovei, Trei Ierarhi și Sfântul Nicolae și a fost mutat Seminarul mitropolitului Veniamin de la Mănăstirea Socola lângă Mitropolia din Iași. În discursul lui Constantin Erbiceanu sunt prezentate virtuțile răposatului și faptele acestuia: a reconstruit veche Mitropolie începută de Veniamin Costache în 1833, a mutat Seminarul de la Mănăstirea Socola lângă Mitropolie și, tot el, face o scurtă biografie a mitropolitului Iosif. Acesta era originar din Basarabia, a avut numele de botez Ion, s-a călugărit în 1835 în Episcopia Buzăului, în 1872 a fost hirotonit arhiepiscop, în 1873 a fost ales episcop al Argeșului, iar în 1875 a fost ales mitropolit al Moldovei.

***, „Biografia Î.P.S. Mitropolit Iosif Naniescu”, în: *Școala și Biserica* (1902), 1, p. 12-14.

Este prezentată viața mitropolitului Iosif Naniescu. Acesta s-a născut în satul Răzălăii (în Basarabia) în 1820, la 27 iulie, într-o familie de preot. A fost de mic crescut la biserica Sf. Spiridon din Iași, unde a stat până în 1834. În 23 noiembrie 1835 a fost îmbrăcat în schima monahicească, primind numele de Iosif, iar a doua zi a fost hirotonit ierodiacon. Până la anul 1840 este cel mai silitor elev al Seminarului Episcopal din Buzău, apoi își continuă studiile la Colegiul Național Sf. Sava din București. Devine ulterior egumen al Mănăstirii Găiseni, județul Dâmbovița, apoi egumen al bisericii Sărindar. Din 1864 este numit profesor de religie la ciclul gimnazial de la „Gheorghe Lazăr” din București, apoi la liceul „Matei Basarab”. Ca episcop, a restaurat biserica lui Neagoe Basarab, Curtea de Argeș. La 10 iunie 1875 este ales ca mitropolit al Moldovei și Sucevei. Articolul elogiază activitatea înfloritoare a Î.P.S. Iosif Naniescu, în timpul celor 25 de ani de păstorie.

***, „Cronică”, în *Candela XXI* (1902), 2, p. 116-119.

Este menționat decesul mitropolitului Moldovei și Sucevei, Iosif Naniescu, în data de 26 ianuarie 1902, în reședința mitropolitană din Iași. Născut la 27 iulie 1820, a fost luat în îngrijirea unchiului său, arhimandritul Teofilact, cu care a stat la Mănăstirea Spiridon din Iași, până în 1834, când se mută la Focșani, apoi la Buzău. În 1835 a intrat în schima monahală, fiind hirotonit ierodiacon. Urmând Seminarul de la Buzău și „Colegiul Național Sf. Sava” din București, a fost numit egumen la Mănăstirea Șerbăneștii Morunglavului din județul Vâlcea (1848), protosinghel (1852), egumen la Mănăstirea Găiseni din Dâmbovița (1857), arhimandrit (1860), arhieru (1872), episcop al Argeșului (1873), mitropolit al Moldovei și Sucevei (10 iunie 1875). El a fost și profesor de religie, ocupând postul de director al Seminarului „Central” din București. Ca mitropolit, înaltul ierarh a păstorit cu adevărat spirit creștinesc, cu pace și iubire, străduindu-se a transmite aceste virtuți în inimile tuturor credincioșilor.

Barzenu, Nicolae, preot, „Memoriei Î.P.S. Mitropolit al Moldovei Iosif Naniescu”, în: *Cuvântul Adevărului I* (1903), 20, p. 153-154.

Articolul conține un cuvânt elogiator adus în 26 ianuarie 1903, la un an de la trecerea în veșnicele lăcașuri a vrednicului păstor al Bisericii Moldovei.

***, „Un document despre procesul arhieruului Calistrat cu Sfântul Sinod”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 12, p. 948-949.

Arhieruul Calistrat Orleanu (cel ce a trecut la cele veșnice în 1916, pe când se afla în București) a intrat în conflict cu Sfântul Sinod, deoarece a slujit în Eparhia Hușilor fără voia episcopului eparhiot. Sinodul l-a pedepsit și, drept urmare, P.S. Calistrat a intentat proces. Procesul de la Înalta Curte de Casație a fost susținut de avocatul Gh. Mârzescu. Avocatul Romulus Scriban (tatăl arhimandritului Scriban) s-a adresat mitropolitului Iosif al Moldovei, printr-o scrisoare, oferindu-se să apere

Sfântul Sinod în acest proces. Este redat răspunsul mitropolitului Iosif Naniescu la scrisoarea lui Romulus Scriban.

Irimia, I., „Protosinghelul Vasile Vasilache, «Iosif Naniescu strălucit Mitropolit al Moldovei», Tiparul Mănăstirii Neamț, 1940, p. XVI + 203+12 clișee”, în: *BORom* LVIII (1940), 7-8, p. 620-625. Recenzie.

În această carte sunt prezentate viața și rolul pe care l-a avut Iosif Naniescu ca părinte duhovnicesc al patriarhului Nicodim Munteanu.

În primul capitol al cărții se amintește despre copilăria lui Iosif Naniescu – acesta s-a născut în satul Răzălăi, la 1818, a avut numele de botez Ion, iar pe părinții săi îi chema Anania Mihalache (tatăl său fiind preot) și Teodosia. De la o vârstă fragedă, Ion a rămas orfan de tată. În urma acestui fapt, mama sa a îmbrăcat haina monahală și îl dă pe tânărul Ion în grija lui Teofilact, unchiul lui. Din capitolul doi aflăm că Ion a intrat în monahism la Mănăstirea Proorocul Samuil din Focșani în 1935, a urmat Seminarul din Buzău, iar între 1840-1847 a urmat cursurile colegiului Sfântul Sava din București.

Din capitolul trei aflăm că, la data de 30 noiembrie 1846, episcopul Chesarie al Buzăului trece la cele veșnice, iar Iosif, cu acest prilej, a rostit un frumos necrolog. În 1849, Iosif este numit stareț al Mănăstirii Șerbăneștii Morunglavului din Vâlcea. În 1857 este numit stareț la Mănăstirea Găiseni din județul Dâmbovița. Trei ani mai târziu Iosif este ridicat la treapta de arhimandrit, iar în 1863 este numit ca stareț al Mănăstirii Sărindar din București. La 1873 este ales ca episcop al Argeșului.

Capitolele IV-V vorbesc despre viața și activitatea lui Iosif, de la data de 10 iunie 1875 când Iosif este ales mitropolit al Moldovei. Este considerat ca fiind ctitor al Mitropoliei din Iași – această biserică fiind sfințită în 1885. Iosif Naniescu, în perioada în care a fost mitropolit al Moldovei, a restaurat biserica Trei Ierarhi și Sfântul Nicolae Domnesc din Iași. El a fost un aprig luptător pentru îmbunătățirea situației materiale și culturale a clerului și a luptat împotriva secularizării. În finalul cărții sunt prezentate câteva fapte ale mitropolitului Iosif Naniescu și se amintește despre autoritatea sa.

Nonea, Constantin, „Comemorarea Mitropolitului Iosif Naniescu cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la moartea sa”, în: *MitrMold* XXVIII (1952), 4-6, p. 39-49.

Material informativ despre personalitatea și activitatea mitropolitului Iosif Naniescu, cel care a păstorit în scaunul Mitropoliei Moldovei și Sucevei timp de 27 ani (1875-1902). Din datele biografice ale acestuia aflăm că există consemnate două date de naștere, respectiv 27 iulie 1820 - data știută în popor, dar și data trecută pe „actul metrical de naștere” adică 15 iulie 1818, numele de botez fiind Ioan.

Articolul redă întâmplări despre personalitatea copilului Ioan. Viitorul mitropolit este nepot al arhimandritului Teofilact - egumen al bisericii Sfântul Prooroc Samuil din Focșani. Este tuns în monahism la vârsta de 17 ani și hirotonit ierodiacon a treia zi după călugărie. Urmează, pe rând, cursurile Seminarului din Buzău, apoi pe cele ale colegiului Sfântul Sava din București, rămânând aici ca slujitor. Materialul

urmărește activitatea desfășurată de acesta în calitate de egumen la mănăstirile Șerbănești și Găiseni din Dâmbovița.

Interesantă este relatarea potrivit căreia, numit ca membru într-o comisie de secularizare, n-a acceptat să aducă prejudicii Bisericii și a părăsit comisia, zicând: „Domnilor, între atâția evlavioși câți sunteți aici, numai eu am rămas un neevlavios, care nu mai poate sta cu dumneavoastră!” Documentul prezintă și testamentul său, precizând că avea o „slăbiciune” de a cumpăra cărți și manuscrise vechi, toate acestea fiind donate Academiei. A fost un bun cântăreț și un mare muzician.

***, „Comemorarea Mitropolitului Iosif Naniescu cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la moartea sa”, în: *BORom LXX* (1952), 9-10, p. 575-578.

La 18 mai 1952 s-au împlinit 50 de ani de la moartea mitropolitului Moldovei Iosif Naniescu. Este reprodusă cuvântarea pr. Constantin Nonea rostită cu acest prilej, în care este prezentată viața mitropolitului Iosif. Acesta s-a născut în 1818, a avut numele de botez Ioan și, fiindcă a rămas orfan de tată, a fost luat de mic sub oblăduirea unchiului său arhimandritul Teofilact Fornea. În 1835 a fost tuns în monahism după care a absolvit Seminarul din Buzău și școala Sfântul Sava din București. A fost apoi profesor, egumen la Mănăstirea Găiseni din Dâmbovița și la Mănăstirea Sărindar din București, iar la 23 aprilie 1872 a fost hirotonit arhieru. În 1873 a fost ales episcop al Argeșului, iar la 10 iunie 1875 a fost ales mitropolit al Moldovei și a păstorit până în 1902, când a trecut la cele veșnice. În timpul mitropolitului Iosif s-a finalizat și s-a sfințit catedrala mitropolitană din Iași și s-a restaurat biserica Trei Ierarhi.

Cocora, Gabriel, pr., „Documente pentru biografia mitropolitului Iosif Naniescu”, în: *MitrMold*, XXVI (1960), 1-2, p. 92-99. Cu anexe.

Manuscrisul 4400, f. 16-19, consemnează date biografice ale mitropolitului Iosif Naniescu. S-a născut la data de 27 iulie 1820, având numele de botez Ioan, rămânând orfan de tată la un an. A fost călugărit pe 23 noiembrie 1835, iar a doua zi a fost hirotonit diacon. Din 1836 urmează cursurile Seminarului din Buzău, apoi, în perioada 1840-1847, participă la cursurile Colegiului Național Sfântul Sava din București. Datorită secularizării averilor mănăstirești și celorlalte probleme specifice anului 1864, a fost numit profesor de religie. La data de 10 iunie 1875 este ales mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Cocora, Gabriel, pr., „Știri despre catedrala lui Neagoe Basarab în corespondența episcopului de Argeș Iosif Naniescu. 18 ian. 1873-10 iunie 1875”, în: *MitrOlt XIX* (1967), 7-8, p. 619-623.

Corespondența episcopului Iosif dintre 18 ianuarie 1873 și 10 iunie 1875 cuprinde și informații despre incendiul Catedralei din 1867 și despre pagubele înregistrate. Sunt redată cinci scrisori.

Cocora, Gabriel, pr., „Mitropolitul Iosif Naniescu și Buzăul”, în: *GBis*, XXVII (1968), 7-8, p. 806-812.

Articolul expune activitatea mitropolitului Iosif Naniescu, care, în perioada 1875-1902, a fost mitropolit al Moldovei, după ce, mai înainte, fusese episcop al Argeșului.

Cocora, Gabriel, pr., „Din corespondența Mitropolitului Iosif Naniescu cu Vasile Alecsandri”, în: *MitrMold* XLVII (1971), 7-8, p. 511-512.

Sunt prezentate trei scrisori: una a mitropolitului Iosif Naniescu și altele două, ale lui Vasile Alecsandri. Din ele aflăm că mitropolitul îi cerea ajutor poetului pentru procurarea unor odoare și veșminte bisericești de la Paris, unde acesta era ministru (ambasador). Obiectele de preț ar fi folosit pentru catedrala mitropolitană din Iași, în urma restaurării ei între anii 1881-1886.

Moiescu, Gheorghe, pr. prof., „La 125 ani de la nașterea lui Gavriil Musicescu; Corespondența lui Gavriil Musicescu cu mitropolitul Moldovei Iosif Naniescu”, în *BORom* XC (1972), 9-10, p. 1038-1051.

În cuprinsul articolului sunt reproduse 21 de scrisori adresate de Gavriil Musicescu mitropolitului Iosif Naniescu din care aflăm numeroase amănunte interesante între care și faptul că autorul epistolelor, rămas văduv, se afla printre cei „vizați” spre a ocupa, la 1899, scaunul vlădicesc vacant de la Roman!

Gașpar, Iustin, „Vestigii din trecut la Buhalnița, jud. Iași”, în: *MitrMold* L (1974), 7-8, p. 637-640.

Pe lângă alte informații și imagini cu monede vechi aflate la Buhalnița, în textul dat găsim și date despre o monedă jubiliară a mitropolitului Iosif Naniescu, prezentată într-o imagine.

Bulat, T. G., prof., „Din corespondența mitropolitului Iosif Naniescu al Moldovei (1875-1902), în: *BORom* XCIII (1975), 7-8, p. 944-961.

Informații despre realizările mitropolitului Iosif Naniescu în legătură cu Academia Română și catedrala Mitropoliei ieșene. Sunt interpretate informațiile din cele mai importante scrisori care sunt și redată într-o Anexă.

Dincă, George, diac., „Chipuri de ierarhi compozitori, traducători, prelucrători și mari cântareți ai muzicii bisericești în perioada 1813-1909”, în: *GBis*, XXXIV (1975), 7-8, p. 812-823.

Repere biografice și bibliografice ale episcopului Ghenadie Țeposu-Argeșiu, mitropolitului Silvestru Andrieșcu-Morariu și ale mitropolitului Iosif Naniescu.

† **Teoctist, arhiepiscop și mitropolit,** „Mitropolitul Iosif Naniescu – 80 de ani de la mutarea sa către Domnul”, în: *MitrMold* LVIII (1982), 1-2, p. 48-52.

Paginile de față cuprind evocarea personalității ilustrului mitropolit al Moldovei Iosif Naniescu (15 iulie 1818 – 26 ianuarie 1902), la 80 de ani de la trecerea sa la cele veșnice. Articolul cuprinde o imagine cu un portret al mitropolitului, pe lângă alte informații preluate din arhiva Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

Angelescu, C. Constantin, „Contribuții la Biografia Mitropolitului Iosif Naniescu”, în: *MitrMold* LVIII (1982), 1-2, p. 53-68.

Articolul se dorește a fi o completare la alte biografii, făcute anterior, ale mitropolitului Iosif Naniescu, dar în mod incomplet, în opinia autorului. Găsim informații despre pregătirea teologică, despre egumenatul de la mănăstirile Șerbăneștii Morunglavului din Vâlcea și Găiseni și despre activitatea didactică, culturală, muzicală etc.

Gaspar, Iustin, pr., „Biobibliografie a mitropolitului Iosif Naniescu (1818-1902)”, în: *MitrMold* LVIII (1982), 3-4, p. 356-361.

În bibliografia mitropolitului Iosif Naniescu sunt amintite lucrările tipărite și pastoralele sale.

Bulat, T. G., „Din corespondența mitropolitului Moldovei și Sucevei Iosif Naniescu (1875-1902)”, în: *MitrMold* LVIII (1982), 10-12, p. 773-795.

Autorul reproduce câteva dintre scrisorile mitropolitului Moldovei și Sucevei, Iosif Naniescu, către și de la Neofit Scriban, episcopul de Huși, Iosif Gheorghian, istoricul V. A. Urechea, Mihail Sturza, Vasile Alecsandri și alți câțiva.

Moldoveanu, Nicu, diac. dr. conf., „Muzica bisericească la români în sec. al XIX-lea partea I”, în: *GBis*, XXXI (1982), 11-12, p. 883-915.

Sunt abordate: viața și opera lui Macarie Ieromonahul (n. 1775-80), a lui Varlaam Bărnănescu - protosinghel (n.1808), a lui Ghelasie Arhimandritul (Basarabeanul) și a lui Iosif Naniescu, cel care a fost episcop de Argeș și mitropolit al Moldovei.

Gaspar, Iustin, pr., „Sfântul Iosif Naniescu, Mitropolitul Moldovei”, în: *MitrOlt* XLII (1990), 1-3, p. 110-115.

Biografia „Sfântului Iosif Naniescu” debutează cu câteva cuvinte despre canonizările începute în 1955 cu Sfântul Calinic de la Cernica. În continuare, după date succinte din prima parte a vieții ierarhului, autorul se oprește asupra activității sale ca mitropolit. În această calitate, Iosif Naniescu a fost un apărător al averii Mitropoliei Moldovei și a întreținut relații bune cu ierarhii sufragani, cum ar fi Melchisedec al Romanului. Articolul dovedește că prin viața și faptele sale, Iosif Naniescu a fost un sfânt.

Barbu-Bucur, Sebastian, arhid. dr., „Anul nașterii Mitropolitului Iosif Naniescu”, în: *TV* XII (2003), 1-6, p. 182-190.

În actele cunoscute până în prezent, mitropolitului Iosif Naniescu i se atribuie două date de naștere și anume: 27 iulie 1820 și 15 iulie 1818. Se demonstrează faptul că cea de-a doua dată este cea corectă.

PARTENIE CLINCENI (1902-1908)

Redacțiunea „Alegerea și investitura P.S. Episcopi de Râmnic, Huși și Dunărea de Jos”, în: *BORom* X (1886-1887), 13, p. 1001-1020.

Pe data de 10 decembrie, Colegiul Electoral Bisericesc s-a întrunit în ședință pentru alegerea episcopilor de Huși, Dunărea de Jos și Râmnicului Nou Severin. S-a procedat întâi la alegerea episcopului Dunării de Jos. Din 244 de voturi, P.S. Partenie Clinceanu Băcăuanul a primit 195 de voturi, devansându-i astfel pe P.S. Inocenție Ploieșteanul, care a primit cinci voturi și pe Calistrat Orleanu, care a primit două voturi. Este redată cuvântarea P.S. Partenie, rostită îndată ce a fost anunțat rezultatul votului.

***, „Schiță biografică”, în: *Vocea Bisericii* I (1894), 10, p. 3-4.

Preasfințitul Partenie, episcopul Dunării de Jos, s-a născut în 1847 în satul Clinceni. În 1868 a terminat Seminarul „Central” din București. În același an s-a căsătorit și a devenit diacon pe seama bisericii Mihai-Vodă din București dar a rămas văduv după numai trei ani.

Din 1870 până în 1872 a urmat cursul universitar la Facultatea de Litere din București, apoi a câștigat o bursă în Atena, de unde se întoarce licențiat în Teologie, în 1877. În același an primește schima monahală, apoi este hirotonit preot. În 1878 a trecut la rangul de protosinghel și va fi numit superior al Capelei din Lipsca. A fost ales să reprezinte Biserica noastră la Paris. În 1893, profesorii de la Universitatea din Atena i-au oferit titlul de doctor în Teologie. Articolul conține o imagine.

***, Cronică, „Noul Mitropolit al Moldovei și Sucevei”, în: *Candela* XXI (1902), 3, p. 190-191.

Este menționată alegerea ca mitropolit al Moldovei a episcopului Partenie al Dunării de Jos, în data de 8/21 februarie 1902. Născut în satul Clinceni în 1847, urmează Seminarul „Central” din București. Este hirotonit diacon (1868), după care studiază la Facultatea de Litere la București. Rămas văduv, merge la Atena pentru a studia teologia. Călugărindu-se, este hirotonit preot și hirotesit arhimandrit (1878), superior al capelei române de la Paris, apoi devine arhiepiscop fiind ales la 10 decembrie 1885 ca episcop al Dunării de Jos. În timpul păstoriei lui, a ridicat peste o sută de biserici. În 14/27 februarie 1902 a avut loc ceremonia de instalare a noului mitropolit.

D., „Noul Mitropolit al Moldovei și Sucevei și noii Episcopi de Huși și Dunărea de Jos”, în: *BORom* XXV (1901-1902), 11, p. 1049-1085.

În 1900, P.S. Silvestru Bălănescu episcop al Hușilor, a trecut la cele veșnice, iar locotenent de episcop, până la alegerea noului ierarh, a fost numit P.S. Calistrat Bârlădeanu. În 1902, în data de 26 ianuarie, mitropolitul Moldovei Iosif Nănescu a trecut la cele veșnice, iar în locul său, până la alegerea noului mitropolit, a fost numit ca locțiitor de mitropolit P.S. Partenie al Dunării de Jos.

În data de 6 februarie 1902, au avut loc alegeri pentru scaunul Mitropoliei Moldovei și scaunul Episcopiei Hușilor. În urma votului, P.S. Partenie al Dunării de Jos a fost ales mitropolit al Moldovei. El a primit 233 de voturi din partea Colegiului Electoral, devansându-i clar pe contracandidații săi, episcopul Argeșului Gherasim și P.S. Calistrat Bârlădeanu, care au primit câte un vot fiecare. După anunțarea rezultatului votului, noul ales s-a suit la tribună și a rostit o cuvântare, care este reprodușă

în articol și în care P.S. Partenie își prezintă activitatea sa ca episcop al Dunării de Jos de când a fost ales în această demnitate – de la 10 decembrie 1886.

Partenie s-a născut în 10 octombrie 1847 în satul Clinceni, a avut numele de botez Petru, a urmat cursurile Seminarului „Central”, iar după ce a absolvit, s-a căsătorit și a fost hirotonit diacon. Rămas văduv, a urmat apoi cursurile Facultății de Litere și apoi pe cele ale Facultății de Teologie din Atena. La 1877 a fost tuns rasofoar, a ajuns apoi arhimandrit și a fost numit superior al Capelei române din Lipsca, devenind, între anii 1880-1885, superior al Capelei române din Paris. În 1885 a fost ales arhieru cu titlul de Băcăoanul, iar la 10 decembrie 1886 a fost ales episcop al Dunării de Jos. P.S. Partenie pentru meritele sale, a fost decorat de Țarul Rusiei Nicolae cu „Marea Cruce cu Briliante”.

D., „Instalările noilor ierarhi”, în: *BORom* XXV (1901-1902), 12, p. 1169-1192.

În data de 24 februarie 1902 a avut loc instalarea mitropolitului Moldovei, Partenie, iar în data de 3 martie 1902 a avut loc instalarea episcopilor Conon Arămescu al Hușilor și Pimen Piteșteanu al Dunării de Jos. Sunt prezentate programele ceremoniilor de instalare a celor trei ierarhi și modul în care s-au desfășurat aceste ceremonii, discursurile rostite la aceste ocazii și sunt redată telegramele de felicitare pe care le-au primit cei trei ierarhi.

***, „Copie după ordinul circular al Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei către protoiereii și superiorii mănăstirilor din Eparhie”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 4, p. 465-466.

Este reprodus ordinul mitropolitului Moldovei și Sucevei, Partenie, trimis către protoiereii și superiorii mănăstirilor din eparhie. Acesta prevedea ca, imediat după cântarea „Sfinte Dumnezeule”, să se cânte un imn pentru sănătatea familiei domnitoare.

***, „Copie după ordinul circular al Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei către protoiereii și superiorii mănăstirilor din Eparhie”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 4, p. 467-468.

Este reprodus ordinul mitropolitului Moldovei și Sucevei Partenie trimis către protoiereii și superiorii mănăstirilor din eparhie, ordin prin care le cere acestora să nu mai fie neglijată pomenirea regelui și a familiei regale la Sfânta Liturghie.

***, „Bisericești. Mitropolitul Moldovei și Sucevei Partenie”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 11, p. 1295-1297.

În data de 7 februarie, Biserica Ortodoxă îl prăznuiește pe Sfântul Mucenic Partenie. Autorul face în aceste rânduri un portret al celui care poartă numele de sfântului prăznuit – mitropolitul Moldovei și Sucevei.

***, „Copie după adresa Înaltei Chirarhii a Moldovei și Sucevei trimisă Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii sub numărul 1862 din 15 septembrie 1907”, în: *BORom* XXXI (1907-1908), 9, p. 1057-1062.

Articolul conține adresa mitropolitului Moldovei Partenie, trimisă către ministrul Cultelor, în care se amintește despre vizita canonică pe care a făcut-o în Eparhia Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

***, „Acte oficiale”, în: *BORom* XXXII (1908-1909), 10, p. 1081-1083.

Sunt reproduse:

- actul demisiei mitropolitului Moldovei și Sucevei Partenie, din care aflăm că acesta cere să fie eliberat din funcție datorită bătrâneții și solicită îngăduința regelui Carol I să stea în casele Mănăstirii Antim o perioadă de timp;

- Decretul regal din care aflăm că demisia mitropolitului Moldovei și Sucevei Partenie a fost acceptată la 31 decembrie 1908 și că arhiereul Ghenadie Băcăoanu a fost însărcinat cu administrarea Mitropoliei Moldovei, până la alegerea unui nou mitropolit titular.

***, „Necrolog”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 10, p. 1199.

Î.P.S. Partenie Clinceni, fostul mitropolit al Moldovei, a trecut la cele veșnice în data de 19 ianuarie 1910, la vârsta de 62 de ani și a fost înmormântat la 21 ianuarie 1910, în cimitirul Belu.

PIMEN GEORGESCU (1909-1934)

G., P., „Alegerea, investitura și instalarea noilor Mitropoliți”, în: *BORom* XXXII (1908-1909), 12, p. 1321-1367.

În urma trecerii la cele veșnice a mitropolitului primat Iosif Gheorghian și în urma demisiei mitropolitului Moldovei Partenie, scaunele de Primat al României și de mitropolit al Moldovei au rămas vacante. În data de 5 februarie 1909 a avut loc întrunirea Colegiului Electoral pentru alegerea mitropoliților pentru cele două scaune – de Primat și de mitropolit al Moldovei.

În a doua fază, a avut loc alegerea mitropolitului Moldovei. P.S. Pimen Georgescu al Dunării de Jos a primit 198 de voturi, iar contracandidatul său, Gherasim Timuș a primit 1 vot. Drept urmare, Pimen Georgescu a devenit mitropolit al Moldovei. După ce relatează acestea, autorul articolului reproduce cuvântarea rostită de P.S. Pimen Georgescu imediat după ce a fost anunțat rezultatul alegerii.

În data de 15 februarie 1909 a avut loc instalarea lui Pimen Georgescu ca mitropolit al Moldovei. Autorul articolului descrie cum a decurs această ceremonie și reproduce: cuvântarea rostită de Î.P.S. Pimen cu această ocazie, cuvântarea lui N. Gane, cuvântarea lui Spiru Haret, cartea pastorală a noului mitropolit.

***, „Vizită canonică”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 4, p. 466-473.

Cu prilejul primei vizite canonice făcută mănăstirilor din Eparhia Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Î.P.S. Pimen a ținut, la 8 iunie 1909, la Mănăstirea Văratice, o conferință cu stareții, starețele și consiliile bisericesti de la mănăstiri. Este reprodus procesul-verbal scris cu această ocazie. Din acesta vedem că mitropolitul a dispus să

se ia unele măsuri privind: modul în care vor fi administrate mănăstirile, primirea în cinul monahal, ocupațiile monahilor etc.

În finalul articolului este reprodusă adresa Î.P.S. Pimen trimisă către ministrul Cultelor, în care cere ajutor pentru diferite reparații la Mănăstirea Neamț și propune o nouă organizare a acesteia.

G., „Cronica bisericească internă. Preoții militari”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 11, p. 1311-1317.

Este redat discursul ținut în Senat de mitropolitul Moldovei, Pimen Georgescu, cu prilejul discuțiilor asupra legii soldelor militare. Din acest discurs reținem următoarele idei: soldatului să i se dea leafa necesară, soldatul trebuie să primească o educație militară pentru „ca inima lui să fie totdeauna caldă pentru țara și neamul lui” – educație ce nu poate fi făcută decât de preoții militari.

***, „Circulară”, în: *BORom XXXV* (1911-1912), 6, p. 709-710.

Este reprodusă circulara Î.P.S. Pimen al Moldovei și Sucevei către preoți, referitoare la holeră și la măsurile ce trebuiesc luate pentru a combate epidemia.

***, „Acte oficiale”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 2, p. 199-203.

Sunt redată două circulare ale mitropolitului Pimen al Moldovei și Sucevei. Prima datează de la 11 aprilie 1912 și este adresată către toți stareții și starețele din Eparhia Mitropoliei Moldovei și Sucevei și se referă la curățenie și ordine.

A doua circulară, din 12 aprilie 1912, este adresată către protoiereii din Eparhia Moldovei și Sucevei făcând trimitere la necesitatea întreținerii curățeniei și a ordinii din biserici și cimitire.

***, „Cuvântarea Î.P.S. Pimen al Moldovei și Sucevei”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 3, p. 297-298.

Este redată cuvântarea rostită de Î.P.S. Pimen al Moldovei și Sucevei la 27 mai 1912 cu ocazia dezvelirii monumentului lui Alexandru Ioan Cuza, care are ca temă centrală „Recunoștința față de strămoșii noștri”. Monumentul a fost ridicat la inițiativa lui Grigorie Ghica Deleni.

***, „Discursul Î.P.S. Mitropolit Pimen al Moldovei”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 4, p. 413-415.

Discursul a fost ținut în Mitropolia din Iași la înmormântarea locotenentului Gheorghe Caranda decedat într-un exercițiu aviatic. În acest discurs, Î.P.S. Pimen amintește despre vituțile celui răposat.

***, „Scrisoarea Î.P.S. Mitropolit Pimen al Moldovei trimisă către preoții din cuprinsul Mitropoliei Moldovei privitoare la ridicarea unui monument lui Spiru Haret”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 12, p. 1045-1046.

Scrisoarea conține apelul mitropolitului Pimen al Moldovei și Sucevei făcut către toți românii pentru a contribui fiecare, după putere, spre a se ridica lui Spiru Haret un monument, în București.

***, „Scrisoarea Pastorală a Mitropolitului Moldovei și Sucevei Pimen trimisă către preoții din cuprinsul Mitropoliei”, în: *BORom XXXVII* (1913-1914), 3, p. 311-314.

Scrisoarea redată conține îndemnul ierarhului către preoții din Eparhia sa de a-i ajuta pe săteni. Este redată și scrisoarea mitropolitului Pimen către ostașii români care au plecat la război contra bulgarilor.

***, „Cuvântarea Î.P.S. Mitropolit Pimen al Moldovei și Sucevei, ținută în catedrala mitropolitană la 7 iulie 1913 pentru Crucea Roșie”, în: *BORom XXXVII* (1913-1914), 4, p. 334-336.

Este reprodusă cuvântarea prin care Î.P.S. Pimen al Moldovei și Sucevei cere ca fiecare să contribuie la Crucea Roșie pentru a fi sprijinite familiile rămase acasă a celor ce au plecat „să se războiască cu bulgarii”.

***, „Misia împăratească rusească”, în: *BORom XXXVII* (1913-1914), 8, p. 567-568.

După ceremonia dezvelirii statuii generalului rus Savaroff ridicată la Plăinești, delegația împăratească rusească a pornit către Rusia. Pe drum, s-a oprit la Iași, unde l-a vizitat pe mitropolitul Pimen al Moldovei. Este redată cuvântarea rostită de mitropolit la întâmpinarea delegației. De asemenea, este redat și cuvântul de răspuns, rostit de generalul Romanenco, șeful delegației ruse.

***, „Circulara Î.P.S. Mitropolit Pimen al Moldovei și Sucevei către Protopopii Eparhiei Mitropoliei, relativă la serbarea „Sădirii pomilor” ce se face în luna martie”, în: *BORom XXXVII* (1913-1914), 12, p. 1058-1059.

Se face referire la sărbătoarea „Sădirii pomilor” din luna martie a anului 1914. Circulara este redată integral în articol și conține îndemnurile mitropolitului Pimen pentru preoții din Eparhia sa, referitoare la această sărbătoare.

***, „Vizita Î.P.S. Mitropolit Pimen al Moldovei și Sucevei la arestul militar de la Galata Iași și povețele date arestaților”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 1, p. I-IV.

În luna aprilie a anului 1914, cu ocazia sărbătorilor de Paști, Î.P.S. Pimen a făcut o vizită la arestul militar de la Galata, unde a ținut înaintea militarilor arestați o cuvântare ce este redată în articol.

***, „Circulară”, în: *BORom XXXVIII* (1914-1915), 6, p. 612-613.

Este redată circulara mitropolitului Moldovei și Sucevei Pimen, adresată preoților din Eparhia Moldovei, în care le solicită acestora să sprijine familiile ostașilor. S-a dispus ca în mănăstiri să se realizeze pansamente și albituri, iar călugării și călugărițele cu pregătire să meargă în serviciul Crucii Roșii.

***, „Parastasul de șase luni pentru răposatul rege Carol I al României săvârșit în catedrala Mitropoliei Moldovei”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 1, p. 98-99.

Este descris modul în care s-a desfășurat parastasul de șase luni pentru regele Carol I, la 2 aprilie 1915. Sunt redată telegrama trimisă de Î.P.S. Pimen al Moldovei către regina Elisabeta și răspunsul la ea.

***, „O nouă biserică românească în Canada”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 6, p. 654-655.

Comunitatea română din regiunea Saask din Canada a ridicat o nouă biserică cu hramul Sfântul Gheorghe, ce a fost sfințită, cu binecuvântarea mitropolitului Moldovei Pimen, de preotul comunității arhimandritul Silvestru Ionescu și de protosinghelul Filaret Gheorghiu. Este redat actul de pomenire, care a fost pus în piciorul Sfintei Mese.

***, „Știri. Vizita Mitropolitului la așezământ medical”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 2, p. 155.

Î.P.S. Pimen al Moldovei a vizitat așezământul evreiesc „Maternitatea” din Iași.

***, „Știri. Preoți plecați în America”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 2, p. 155.

Mitropolia Moldovei, prin Î.P.S. Pimen Georgescu, l-a trimis ca paroh în regiunea Saskatchewan, Canada, pe protosinghelul Daniil Maxim din Arbore, Bucovina și tot în America s-a reîntors părintele Calinic Șerboianu.

***, „Cronica bisericească internă. Punerea pietrei de temelie la Biserica Neamului”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 778-781.

La 1919, după propunerea făcută de mitropolitul Moldovei, Pimen, s-a luat inițiativa de a se clădi pe locul luptelor de la Mărășești o biserică. În luna august a anului 1923 s-a făcut slujba de punere a pietrei de temelie a acestei biserici. În articol vedem cum s-a desfășurat acest eveniment, la care a luat parte, alături de inițiator, și P.S. Ghenadie al Romanului. Sunt redată: telegrama trimisă de adunare regelui Ferdinand, discursul rostit de Î.P.S. Pimen al Moldovei, ce reliefează importanța acestui monument; cuvântarea principesei Alexandrina Cantacuzino, care arată ce reprezintă Mărășești-ul pentru neamul românesc; actul de fundare al acestei biserici a neamului.

Pimen, mitropolitul Moldovei și Sucevei, „Enciclica Î.P.S. Pimen al Moldovei și Sucevei către preoțimea din cuprinsul Mitropoliei Moldovei”, în: *BORom* XLIII (1925), 8, p. 498-499.

În enciclica sa, mitropolitul Moldovei îi informează pe preoți în legătură cu noutățile pe care le aduce noua lege de unificare bisericească, noutăți care îl privesc atât pe preotul simplu, cât și pe cel înscris într-un partid. Se insistă pe introducerea în viața bisericească a două principii: cel al autonomiei bisericești și acela al participării mirenilor la conducerea treburilor bisericești.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească internă. Cuvântarea Î.P.S. Pimen al Moldovei, în sfatul țării pentru pomenirea răposatului rege Ferdinand I al României”, în: *BORom* XLV (1927), 8, p. 483-484.

După moartea regelui Ferdinand I al României, Parlamentul a ținut o ședință solemnă, în Palatul Camerei Deputaților, întru pomenirea regelui. Cu acest prilej, Î.P.S. Pimen, mitropolitul Moldovei, a ținut o cuvântare. Este redată alocuțiunea în care se amintește despre faptele defunctului.

Scriban, arhim., „Știri. Sărbătorirea Mitropolitului Moldovei”, în: *BORom XLVII* (1929), 2, p. 187.

Pe data de 15 februarie 1929, Î.P.S. Pimen a fost sărbătorit la Iași cu prilejul împlinirii a 20 de ani de când se află la conducerea Mitropoliei Moldovei.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Discursul Î.P.S. Pimen al Moldovei, ținut în Senat la modificarea Legii cultelor”, în: *BORom XLVII* (1929), 10, p. 923-928.

Se arată că nu este normal ca preoții care au agitat populația să fie pedepsiți cu închisoarea. Mitropolitul este de acord cu pedepsirea celor care au produs agitație, dar nu prin condamnarea la închisoare.

***, „Știri. Mitropolitul Moldovei către N. Iorga”, în: *BORom XLIX* (1931), 5, p. 469.

Este reprodusă o telegramă trimisă de mitropolitul Moldovei, Pimen Georgescu, către Nicolae Iorga, în care arhiereul îi spune marelui istoric că este de acord cu opinia că preoții trebuie să se abțină de la a participa de la manifestările politice.

***, „Știri. Danie pentru Biserica românească din Viena”, în *BORom L* (1932), 2, p. 184.

Cronica de față înștiințează că mitropolitul Pimen al Sucevei a contribuit cu o sumă de bani, 10000 de lei, la înnoirea Bisericii române din Viena, care a fost ruinată și are nevoie de ajutor.

***, „Știri. Mitropolit medaliat”, în *BORom L* (1932), 7, p. 748.

Articolul face cunoscut faptul că Pimen, mitropolitul Moldovei, a fost medaliat de regele Carol al II-lea cu medalia „Serviciul credincios”, în treapta de Mare Cruce.

***, „Știri. Cuvântul Mitropolitului Moldovei în Senat”, în *BORom L* (1932), 9, p. 617.

Articolul vestește dârzenia cu care Î.P.S. Pimen, mitropolitul Moldovei, a ridicat în Senat chestiunea încălcărilor săvârșite de Primăria din Iași asupra locurilor din jurul bisericii Sfântul Nicolae Domnesc, unde erau îngropați ctitorii.

G., I. M., „Note bibliografice. Ciopron Partenie, arhidiacon, «Omagiu stăpânului nostru», în «Viața Monahală» I (1934), p. 291-309”, în: *BORom LII* (1934), 3-4, p. 266. Recenzie.

Articolul conține date biografice și fapte din păstoria Î.P.S. Pimen, consemnate cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la alegerea sa în scaunul Mitropoliei Moldovei.

S., T., „Cronica internă. Mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei”, în *BORom* LII (1934), 9-10, p. 754-755.

Se anunță trecerea la cele veșnice a mitropolitului Pimen al Moldovei și Sucevei, în noaptea de 11-12 noiembrie 1934, la București, la 82 de ani, fiind cel mai bătrân arhieru din Sinod. Perioada păstoririi sale se întinde la un sfert de veac, 1909-1934, veghind cu grijă în frumoasa și plina de tradiții Arhiepiscopie a Moldovei, pe urmele lui Varlaam și Dosoftei, a lui Veniamin și Iosif, în împrejurări anevoioase pentru viața creștină.

Mitropolitul se trăgea dintr-o familie de săteni din Provița, județul Prahova. A învățat la Seminarul Central din București; după ce l-a terminat, s-a căsătorit, fiind și hirotonit diacon la o biserică de mir din Ploești. Rămas văduv, a fost adus de mitropolitul Calinic la biserica Mitropoliei din București. A studiat teologia în 1880 la Cernăuți, de unde s-a întors cu titlul de doctor. Revenind la București, a fost tuns în monahism și ales predicatorul Mitropoliei, pentru ca, în 1888, să fie numit profesor de Dogmatică la Facultatea de Teologie din București, proaspăt înființată. A ocupat și postul de director la Seminarul Central.

În 1895 a primit hirotonia de arhieru locotenent al Argeșului, cu titlul de „Piteșteanu”; în 1902 a fost ales episcop al Dunării de Jos, pentru ca, în 1909, să fie numit mitropolit al Moldovei și Bucovinei. Printre calitățile enumerate, întreținute la modul superlativ, întâlnim patriotismul fără reproș. La Iași, în timpul războiului pentru întregirea neamului, a stat ca o strață neclintită, optimismul lui robust oferind curaj celor care au marcat izbânda finală. Iubea și prețuia cultura teologică, stăruind cel mai mult ca viitorii candidați la preoție să aibă studiile de licență. Rămășițele pământești au fost îngropate în cimitirul satului Provița, pe 15 noiembrie.

Bonteanu, Teodosie, arhimandrit, „La moartea Mitropolitului Pimen”, în: *Viață Monahală* II (1934), 9-10, p. 193-197.

Se aduce un pios omagiu celui care a fost mitropolitul Pimen Georgescu, care și-a consacrat întreaga viață problemelor bisericești. Autorul abordează implicarea acestuia în munca de îndrumare a monahismului. Mitropolitul Pimen a fost cel care a înființat ateliere în mănăstirile de maici și a reorganizat mănăstirile de călugări, îndemnând permanent la muncă sistematică, astfel încât mănăstirile au scăpat de datorii. Tot prin purtarea sa de grijă, în numeroase lăcașuri monahale au luat naștere diferite tipuri de instituții: tipografii, școli călugărești, de cântăreți, de ucenici.

Cocora, Gabriel, pr., „Un veac de la înființarea Academiei: clerici ortodocși din Moldova în acest înalt for de cultură”, în: *MitrMold* XLII (1966), 9-12, p. 691-693.

Însemnarea de față debutează cu un scurt istoric al Academiei Române, după care sunt prezentați câțiva dintre slujitorii moldoveni ai Bisericii Ortodoxe Române care au făcut parte din acest for de cultură.

Episcopul Melchisedec al Romanului a lăsat Academiei biblioteca sa. Alți clerici, membri de onoare ai Academiei, au fost mitropolitul Pimen Georgescu și episcopul Iacov Antonovici al Hușilor.

Porcescu, Scarlat, „Contribuții aduse de slujitorii bisericești din Arhiepiscopia Iașilor, în anii 1916-1918, pentru făurirea statului național unitar român”, în: *MitrMold* LIV (1978), 9-12, p. 685-714.

Implicarea Arhiepiscopiei Iașilor în timpul Primului Război Mondial la fondarea statului național unitar român este demonstrată activitatea mitropolitului Pimen Georgescu, ale cărui inițiative, acțiuni, cuvântări și scrisori pastorale sunt evocate în paginile de față.

Isai, Daniel, „Implicarea monahismului din Moldova în alinarea suferinței din perioada Primului Război Mondial (1916-1918)”, în: *TV XIII* (2003), 7-12, p. 236-251.

O activitate intensă pentru sprijinirea efortului de război din această perioadă a avut-o mitropolitul Pimen Georgescu, cel care a patronat câteva concerte la Teatrul Național pentru a strânge fonduri și a redactat o pastorală, prin care i-a chemat pe viețuitorii de la mănăstirile Neamț, Secu, Văratec, Agapia, Cetățuia, Agafton și Durău la instruire medicală.

**VALERIE MOGLAN, ARHIEREU
(IUNIE-DECEMBRIE 1939 LOCTIITOR DE ARHIEPISCOP)**

***, „Știri. Monah la studii”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 2, p. 154.

Arhimandritul Valerie Moglan, fostul stareț al Mănăstirii Neamț, licențiat în Teologie, a plecat la Paris pentru a-și desăvârși studiile.

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. Moartea Arhimandritului Valerie” în: *BORom* XLII (1924), 1, p. 62.

Arhimandritul Valerie Moglan, fostul stareț al Mănăstirii Neamț, a încetat din viață la vârsta de 45 ani, la Paris în urma unei răceli. El a demisionat în 1923 de la stăreția Mănăstirii Neamț.

Scriban, arhim., Știri. „Arhimandrit sculat din morți”, în: *BORom* XLII (1924), 7, p. 445.

Este infirmată informația conform căreia arhimandritul Valerian Moglan, fostul stareț al Mănăstirii Neamț ar fi murit la Paris. Autorul afirmă pe baza unei scrisori primite de la un preot din America, faptul că arhimandritul Valerie trăiește în orașul Detroit din SUA.

Moiescu, Gheorghe I., diaconul, „Cronica internă. Alegerea și hirotonia P.S. Arhiereu vicar Valerie Botoșăneanu”, în: *BORom* LVI (1938), 1-4, p. 178-179.

În ședința din 9 octombrie 1936, Sf. Sinod a aprobat ridicarea la treapta de arhiereu a vicarului Mitropoliei Moldovei, arhimandritul mitrofor Valerie Moglan, la cererea mitropolitului Nicodim Munteanu. Din diferite pricini, hirotonia a întârziat până în 1938, când, la praznicul Buneivestiri, aceasta a avut loc în catedrala mitropolitană din Iași, de față fiind mitropolitul Nicodim al Moldovei, alături de episcopii

și arhieriei Lucian al Romanului, Gherontie al Constanței, Ilarion Băcăoanul și Efreem Tighineanul.

Redacția, „Valerie Moglan”, în: *MitrMold XXV* (1949), 4-9, p. 51-53.

Necrolog al Preasfințitului Valerie Moglan, născut în satul Călugăreni, județul Neamț, în 1878 și încetat din viață la 13 august 1949. În 1902 s-a călugărit, în 1903 a fost făcut ierodiacon, iar un an mai târziu, ieromonah. Preasfințitul a fost plecat la Cazan și Moscova pentru studiile teologice, dar și în Franța și Canada. Odată chemat la Mitropolie, a ajuns mare eclesiarh, urmând a fi numit stareț la Mănăstirea Neamț, unde a reintrodus viața de obște după regula monahală a lui Paisie. În 1938 a fost ales vicar arhieru. A fost înmormântat la Mănăstirea Neamț.

IRINEU MIHĂLCESCU (1939-1947)

***, „Cronica internă. Sărbătorirea preotului Ioan Mihălcescu, profesor și decan al Facultății de Teologie din București”, în: *BORom LII* (1934), 5-6, p. 484.

Articolul relatează despre sărbătorirea profesorului Ioan Mihălcescu, de la Facultatea de Teologie din București, cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață și a celor 30 de profesorat. A fost omagiat în sala de festivități a Fundației universitare „Regele Carol I”, de reprezentanții facultății, de studenți și de trimisul Sfântului Sinod.

***, „Cronica internă. Hirotonia și investirea P.S. Arhieru Irineu Mihălcescu”, în: *BORom LIV* (1936), 11-12, p. 723-725.

Pe 12 noiembrie 1936, a fost hirotonit arhieru, în Sfânta Mitropolie din București, părintele profesor Irineu Mihălcescu, eveniment care a adunat o parte a intelectualilor din acea vreme, profesori universitari ai Facultății de Teologie din București, scriitori, cler, dar și popor de rând. Noul arhieru se dovedește conștient de greaua însărcinare care i se atribuie prin această funcție, accentuată de pericolele specifice veacului, care pot distruge credința și Biserica: francmasoneria, sectele, comunismul.

Crainic, Nichifor, prof., „Irineu Mihălcescu”, în: *StTeol*, VII (1938-1939), 1, p. 5-19.

Este redată viața și activitatea mitropolitului. După data nașterii, 24 aprilie 1874, în jud. Buzău, sunt prezentate studiile absolvite, iar personalitatea sa este abordată ca profesor și ca apologet. Sunt redată lucrările scrise și traduse și se amintește că în 1923 este hirotonit preot, iar după moartea soției a fost hirotonit arhieru.

Vasilescu, Emilian., asist., univ., „Bibliografia P.S. Arhieru Irineu Mihălcescu-Craioveanu”, în: *StTeol*, VII (1938-1939), 1, p. 245-325.

Este prezentată tematic bibliografia anunțată în titlu: 1. Apologetică și Istoria Religiiilor, 2. Dogmatică și Simbolică, 3. Alte discipline teologice, 4. Chestiuni bisericesti, 5. Educație religioasă și morală, 6. Manuale de religie, 7. Cronică

bisericească, 8. Recenzii și note, 9. Diverse articole despre persoana și activitatea P.S. Irineu.

Crainic, Nichifor, prof., „Irineu Mihălcescu”, în: *MitrMold* XV (1939); 12, p. 453-466.

Informații despre personalitatea lui Irineu Mihălcescu și activitatea depusă de acesta de-a lungul timpului. Reperele biografice vorbesc despre locul nașterii: comuna Pătârlagele, județul Buzău, la data de 24 aprilie 1874, fiind prezentate și studiile făcute de viitorul arhiepiscop. Studiile realizate la Berlin și Leipzig îi desăvârșesc formarea culturală, ajutându-l în viitoarea carieră de profesor la Facultatea de Teologie din București (funcție exercitată din jurul anului 1908). Sunt aduse informații despre lucrarea sa de licență: „Sinodul al III-lea ecumenic”.

Conturarea activității lui Irineu Mihălcescu ca apologet se realizează prin prezentarea unor date cu privire la lucrările sale și traducerile în alte limbi, între care este prezentată detaliat lucrarea „Teologie simbolică”. Anul 1923 îl surprinde ca preot pe seama parohiei Amza, iar din 1924 rămâne văduv. Este evidențiată devenirea lui Irineu Mihălcescu ca arhiepiscop.

Lăncrăjan, Ioan, dr. diac., „O înălțătoare sărbătoare”, în: *BORom* LVIII (1940), 1-2, p. 40-42.

În data de 25 ianuarie 1940, Facultatea de Teologie din București a sărbătorit trecerea la pensie a profesorului de Dogmatică, Î.P.S. Irineu Mihălcescu, mitropolit al Moldovei și a profesorului de Vechiul Testament, pr. Ioan Popescu Mălăești. Sunt prezentate pe scurt cuvântările celor doi rostite la acest eveniment.

Vasilache, Vasile, protos., „Biblioteca Mitropolitului Irineu”, în: *BORom* LVIII (1940), 11-12, p. 872-873.

Mitropolitul Irineu Mihălcescu și-a donat întreaga bibliotecă Facultății de Teologie din Iași.

Chițescu, N., prof., „Cronică internă. Moartea fostului Mitropolit al Moldovei Irineu Mihălcescu”, în: *BORom* LXVI (1948), 3-4, p. 180-195.

Preasfințitul Irineu Mihălcescu, fost profesor și decan al Facultății de Teologie din București și mitropolit al Moldovei, a trecut la cele veșnice în zorii zilei de 3 aprilie 1948, la Mănăstirea Agapia, pe care o alesese ca loc de retragere și de înmormântare. La înmormântarea din după-amiaza zilei de 8 aprilie 1948, au participat patriarhul locotenent Justinian Marina, profesorul Nicolae Chițescu, consilierul de presă al Sfintei Patriarhii, Cerna Rădulescu, prefectul județului Neamț, Prâsnea, fostul stareț al Mănăstirii Bistrița, arhimandritul Caraza, maica Irina Leca, stareța Mănăstirii Văratec, arhimandritul Melchisedec Dimitrie, starețul Mănăstirii Neamț, stareța Mănăstirii Agapia, revizorul eparhial, preotul Ștefan Gheorghiu, consilieri referenți ai Mitropoliei Moldovei, preotul D. Hadârca și Constantin Nonea, preotul Minculescu, Dragomirescu.

La ora 3 după-amiaza a avut loc slujba de înmormântare, pentru ca apoi sicriul să fie îngropat în cimitirul de lângă sfânta mănăstire. Marți, 13 aprilie 1948, Societatea clerului „Ajutorul” l-a comemorat în chip solemn pe mitropolitul Irineu Mihălcescu, prezenți fiind patriarhul Justinian, P.S. Antim Nica, episcopul Dunării de Jos, P.S. Veniamin Pocitan, vicarul Patriarhiei, prof. Teodor M. Popescu, prodecanul Facultății de Teologie, studenți și preoți din Capitală.

Chițescu, N., „Mitropolitul Irineu Mihălcescu”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 7-8, p. 617-623.

În galeria distinșilor îndrumători spirituali ai Bisericii Ortodoxe strămoșești, un loc de frunte s-ar cuveni să-l ocupe mitropolitul Irineu Mihălcescu. Pe lângă dăruirea cu întreaga sa ființă și capacitate creatoare în slujba Bisericii, distinsul mitropolit se remarcă și ca un veritabil autor de manuale școlare, manifestând un stil aparte în redactarea acestor cărți.

Teza lui de doctorat a fost o expunere critică a gândirii religioase a profesorului protestant Auguste Sebatier. Din activitatea sa în domeniul cărturăresc se menționează faptul că încurajează traducerea și publicarea operelor Sfinților Părinți, realizând el însuși câteva traduceri. Este autor al unei „Dogmatici Simbolice”, fiind considerat „Dascălul” prin excelență. Perioada în care acesta a fost mitropolit este 1939-1947.

Buzescu, N. C., pr. prof., „Profesorul de teologie și Mitropolitul Ioan-Irineu Mihălcescu (O sută de ani de la nașterea sa)”, în: *BORom* XCIII (1975), 1-2, p. 118-129.

Prezentul articol oferă informații despre viața și cariera profesorului de teologie și mitropolit Ioan-Irineu Mihălcescu cu ocazia celor 100 de ani de la nașterea sa. S-a născut la 24 aprilie 1874 în satul Valea Viei din județul Buzău. Activitatea sa profesională a constat în cursuri, seminarii, doctorat, decanat, diferite activități trecătoare cu caracter administrativ, fiind și preot al bisericii Amzei din București (1923).

Va fi hirotonit arhieru vicar în 1936, episcop al Râmnicului și Noului Severin în 1938, apoi în 1939, în urma alegerii de către Sfântul Sinod, devine mitropolit al Olteniei, iar după o lună, mitropolit al Moldovei și Sucevei. Articolul conține informații cu privire la activitatea sa de cărturar și subiectele tratate în lucrările scrise.

Ursache, Gheorghe, diac. drd., „Istoria religiilor în preocupările profesorului Dr. Ioan Mihălcescu” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXXIII (1981), 1-2, p. 66-77.

Se face prezentarea celui ce a fost preot paroh la biserica Amzei din București, 1923-1936, arhieru vicar, episcop și mitropolit, 1936-1947, printr-o scurtă biografie. El este cel ce elaborează primul tratat de istorie a religiilor: „Istoria Religiunilor Lumii”. Bun cunoscător al limbilor clasice, devine doctor în Filozofie în 1903, lucrarea fiind scrisă direct în limba germană. A fost și traducător din literatura religioasă indiană. Se prezintă pe scurt concepția lui despre religiile lumii.

† **Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei**, „Mitropolitul Irineu Mihălcescu teolog luptător și un misionar erudit”, în: *TV* VIII (1998), 1-4, p. 133-136.

Articol cu numeroase date biografice despre mitropolitul Irineu Mihălcescu, punctate de prezentarea cronologică a operei și a realizărilor acestei personalități marcante din istoria Mitropoliei Moldovei.

Vicovan, Ioan, pr. lect., „Un om al istoriei - Mitropolitul Profesor Irineu Mihălcescu”, în: *TV VIII* (1998), 1-4, p. 137-153.

Se prezintă pe larg trăsăturile de personalitate și realizările deosebite ale mitropolitului profesor Irineu Mihălcescu, punându-se accent pe temeinica sa pregătire atât duhovnicească cât și istoriografică. Se scoate, de asemenea, în evidență originalitatea, credința profundă, dragostea de studenți și de Ortodoxie a acestuia.

Mihail, Paul, pr., „Mitropolitul Irineu Mihălcescu - Amintiri dintr-o viață de om”, în: *TV VIII* (1998), 1-4, p. 154-170.

Cu ajutorul documentelor păstrate în arhive, dar și al presei vremii, autorul articolului prezintă istoria înființării Facultății de Teologie din Chișinău, precum și contribuția importantă pe care a adus-o părintele Irineu Mihălcescu, care avea să îi devină primul decan. Sunt descrise pe larg ceremonia de inaugurare a facultății, precum și alte întâlniri ale mitropolitului.

SEBASTIAN RUSAN (1950-1956)

Moiescu, Gheorghe I., diaconul, „Alegerea P.C. Protopop Sebastian Rusan în scaunul de episcop Maramureșului”, în: *BORom LXV* (1947), 10-12, p. 371-386.

În ziua de 21 noiembrie 1947, după săvârșirea Doxologiei în catedrala patriarhală, s-a deschis, la ora 11, ședința Marelui Colegiu Electoral, sub președinția Î.P.S. Nicolae al Ardealului, în vederea alegerii fostului protopop Sebastian Rusan ca episcop al Maramureșului. După cuvântarea de deschidere a Î.P.S. Nicolae și după realizarea apelului nominal, s-a procedat la vot, fiind ales Preacuviosul Sebastian Rusan, acesta rostind apoi un cuvânt de mulțumire. La ora 13 a avut loc, în sala festivă a Prefecturii, o recepție, iar actul instalării P.S. Sebastian s-a încheiat seara, la ora 20, cu o masă oferită de primăria orașului Sighet.

***, „Înscăunarea Î.P.S. Sebastian Rusan, Mitropolitul Moldovei și Sucevei”, în: *BORom LXVIII* (1950), 3-6, p. 201-213.

Articolul consemnează informații referitoare la înscăunarea Î.P.S. Sebastian Rusan, noul mitropolit al Moldovei și Sucevei, eveniment care s-a desfășurat la Iași, la 25 martie 1950. La solemnitate au participat Preafericitul Justinian Marina, patriarhul României, alături de Stanciu Stoian, Ministru Cultelor, Î.P.S. Firmilian, mitropolitul Olteniei, P.S. Antim, episcopul Buzăului, Chesarie, episcopul Dunării de Jos, Teofil, episcopul Romanului și Hușilor, Teoctist, episcopul vicar al Patriarhiei Române. Slujba religioasă s-a săvârșit la catedrala mitropolitană, la sfârșitul acesteia citindu-se Decretul Înaltului Prezidiu pentru confirmarea Î.P.S. Sebastian Rusan ca mitropolit al Moldovei. Articolul conține discursurile celor prezenți, prezentându-se și imagini de la acest eveniment.

***, „Declarațiile Î.P.S. Mitropolit Sebastian asupra Conferinței de Pace de la Moscova și asupra călătoriei sale în URSS”, în: *BORom LXX* (1952), 9-10, p. 522-529. Cu o fotografie.

În perioada 9-12 mai 1952 s-a ținut la Moscova, din inițiativa patriarhului Alexei, „Conferința de pace a tuturor bisericilor și comunităților religioase din URSS”. La conferință a participat, din partea Bisericii Ortodoxe Române, mitropolitul Sebastian Rusan al Moldovei. Sunt reproduse întrebările puse de redacția revistei „Biserica Ortodoxă Română” mitropolitului Moldovei, cu privire la călătoria lui la Moscova și participarea la această conferință, precum și răspunsurile primite.

***, „Mitropolitul Sebastian Rusan”, în: *BORom LXXIV* (1956), 8-9, p. 866.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române anunță că, în ziua de 15 septembrie 1956, a trecut la cele veșnice mitropolitul Sebastia Rusan al Moldovei și Sucevei. Mitropolitul, ierarh vrednic și iubit, a slujit Biserica jumătate de secol ca preot de țară, protopop, episcop al Maramureșului, arhiepiscop al Sucevei și mitropolit al Moldovei.

Nonea, C., pr., Porcescu, S., pr., „Mitropolitul Sebastian Rusan al Moldovei și Sucevei”, în: *BORom LXXIV* (1956), 10-11, p. 871-888. Cu fotografii.

La 15 septembrie 1956, mitropolitul Sebastian Rusan al Moldovei și Sucevei a adormit întru Domnul la reședința mitropolitană din Iași. Articolul conține note biografice. S-a născut la 22 septembrie 1884, în comuna Secășel, raionul Târnava Mică, într-o familie de țărani cu șase copii. A terminat școala primară și liceul la Blaj și, având vocație religioasă, îndemnat de mama sa, s-a înscris la Academia Teologică din Sibiu. În 1907 a fost hirotonit preot pentru parohia Crăciunești, din Munții Apuseni, iar în 1912 este numit în parohia Vulcan din Valea Jiului până în 1929, când trece ca administrator protopopesc la Hațeg, pentru ca, în 1931 să devină paroh la Ocna Sibiului.

În timpul primului război mondial este arestat și apoi eliberat, după care este trimis ca preot militar pe frontul italian și apoi în Bucovina. În 1933 primește parohia și oficiul protopopesc de la Odorhei, unde construiește, ca și în celelalte localități unde a fost preot, o biserică monumentală și o casă parohială. Din 1940 este preot la Viștea de Jos, raionul Făgăraș, până în 1945, când este transferat ca paroh și protopop la Satu Mare. Aici repară biserica distrusă de război și conduce un cămin de orfani. În 1946 primește numirea de locotenent de episcop al eparhiei Maramureșului, iar anul următor este ales episcop al acestei eparhii.

Arhiepiscop al Sucevei devine în 1948, iar din 1950 până la sfârșitul vieții este mitropolit al Moldovei și Sucevei. În această calitate a restaurat vechea catedrală și alte monumente istorice, a modernizat reședința mitropolitană și a construit o casă de odihnă la Bălțătești. Ca delegat al Sfântului Sinod, a fost la Moscova în 1950 și în 1952 și la Damasc în Siria, în 1954. A participat la congresele mondiale pentru pace de la Varșovia, în 1950 și Helsinki, în 1955. La aniversarea a 70 de ani, în 1954, a publicat volumul „Osteneli chiriarihale”.

Se consemnează faptul că, în momentul constatării unor probleme de sănătate, s-a retras la Mănăstirea Sucevița unde a fost vizitat de patriarhul Justinian, apoi a fost

internat la Spitalul Colentina din București, ulterior fiind adus la Iași, unde și-a dat obștescul sfârșit. Consiliul Eparhial, sub președinția vicarului C. Nonea a hotărât ca înmormântarea să se facă joi, 20 septembrie. Au oficiat patriarhul Justinian, împreună cu mitropolitul Ardealului și cel al Olteniei, alături de alți ierarhi, fiind prezenți reprezentanți ai Statului și ai administrației locale. În numele Sfântului Sinod, Preafericitul a ținut un necrolog.

Nonea, Constantin, pr., Porcescu, Scarlat, pr., „Moartea Mitropolitului Sebastian Rusan al Moldovei”, în: *MitrMold XXXII* (1956), 10, p. 543-565.

Reportaj care oferă numeroase informații biografice despre mitropolitul Sebastian Rusan, născut la 22 septembrie 1884, în comuna Secășel, raionul Târnava Mică. A urmat Academia Teologică la Sibiu, iar în 1907 a fost hirotonit preot paroh. S-a îngrijit de construirea unei școli și a unei biserici. În 1933 a devenit protopop la Odorhei, unde a construit și o catedrală. După numirea sa, în 1947, ca episcop al Maramureșului, devine, în 1948, arhiepiscop al Sucevei, urmând ca în 1950 să fie înscăunat ca mitropolit al Moldovei și Sucevei.

I.2.1. Mitropoliți și episcopi ai Bucovinei și Basarabiei

DOSOFTEI HERĂSCU, EPISCOPI DE RĂDĂUȚI ȘI DIN 1781 NUMIT EPISCOPI AL BUCOVINEI (1750-1789)

Gherman, Lazăr, dr., „Epistolele pastorale ale episcopilor noștri”, în: *Candela XXX* (1911), 7, p. 355-365.

Articolul este format din două părți: introducerea scrisă de autor și un fragment din scrierile arhimandritului Miron Călinescu. A doua parte reprezintă un fragment din prima lucrare editată de părintele Miron: „Epistolele pastorale ale Episcopului Dositeiu Herescu”, ce este redat în întregime, pe parcursul a mai multor numere ale revistei. Lucrarea conține două epistole. „Epistola pastorală a episcopului Dositeiu către poporul orthodox despre înrădăcinatele obiceiuri rele și despre superstiții”, ajunsă și în mâinile împăratului Iosif al II-lea, relatează învățăturile arhierelui adresate creștinilor. El îi îndeamnă să respecte poruncile Bisericii, să facă ascultare de preoții lor, să săvârșească fapte bune, să se păzească de tot lucrul rău, să viețuiască după porunca Domnului acesta fiind bun, blând, milostiv, cu dragoste sufletească, să țină cu sfințenie praznicele, să meargă la Sfânta Biserică și să-și îndulcească sufletul cu rugăciuni.

Gherman, Lazăr, dr., „Epistolele pastorale ale episcopilor noștri”, în: *Candela XXX* (1911), 8, p. 410 -418.

Se continuă informațiile din epistolele episcopului Dositei. Acesta arată cum Dumnezeu s-a milostivit de creștini, scoțându-i din greaua robie, „dându-le pe împăratul Iosif, om drept și bun”. Părintele amintește pericolele la care sunt supuși neascultătorii și îndeamnă la îndreptare. Episcopului bucovinean i se cere de la conducere să modifice unele părți ale epistolei, însă acesta refuză, publicând-o la data

de 3 mai/22 aprilie. În primăvara anului 1788, în Postul Mare, Dositei poruncește preoților să citească epistola în fața poporului.

Gherman, Lazăr, dr., „Epistolele pastorale ale episcopilor noștri”, în: *Candela XXX* (1911), 9, p. 467-473.

Se continuă informațiile din epistolele episcopului Dosoftei. Articolul conține o notă prin care ierarhul obligă preoții să citească epistola sa în fața poporului, amenințând pe cei ce nu vor îndeplini porunca. Arhimandritul Miron Călinescu reliefează câteva trăsături ale acestuia, evidențiind sufletul plin de religiozitate, dragostea pentru păstoriții săi, râvna de a-i ferici și milui pe toți, sentimentul responsabilității, precum și deținerea unor solide cunoștințe dogmatice și morale.

Gherman, Lazăr, dr., „Epistolele pastorale ale episcopilor noștri”, în: *Candela XXX* (1911), 10, p. 323-530.

Se continuă informațiile din epistolele episcopului Dosoftei. Talentul de care dă dovadă acesta în epistolă se datorează studiului Sfintei Scripturi și al predicilor lui Antim Ivireanul. Sunt menționate o multitudine de erori ce se găsesc în traducerea epistolei originale.

Gherman, Lazăr, dr., „Epistolele pastorale ale episcopilor noștri”, în: *Candela XXX* (1911), 11, p. 575-583.

Se continuă informațiile din epistolele episcopului Dosoftei. Articolul începe cu reproducerea pastoralei către popor a acestuia, în care ordonă „să nu se facă scrâncioburi” în ziua Sfințelor Paști și să fie înștiințat dacă în vreun sat nu se va respecta cuvântul său. De asemenea, la sărbători să se citească acest cuvânt în fața mulțimii. Episcopul nu face cunoscută împăratului, pastorală către popor înainte de a o face publică, așa cum prevedea legea, ci abia după publicarea ei. Pentru a facilita înțelegerea ei de forurile austriece, acesta atașează o traducere în germană, text reprodus și în articol. Împăratul pretinde două modificări, pe care episcopul le face, trimițând din nou pastorală spre corectare.

Gherman, Lazăr, dr., „Epistolele pastorale ale episcopilor noștri”, în: *Candela XXX* (1911), 12, p. 634-641.

Se continuă informațiile din epistolele episcopului Dosoftei Herăscu. Pastorală, în noua ei formă, este aprobată, însă aceasta era deja publicată, episcopul neintervenind asupra modificărilor. Articolul cuprinde partea a doua a lucrării „Epistolele pastorale ale Episcopului Dositeiu Herescu”, reprezentată prin „Pastorală episcopului Dositeiu către clerul mirean despre împlinirea datoriilor pastorale și despre purtarea clericală”. În 1786, după analizarea unui proiect, episcopul Dosoftei se alătură generalului Enzenberg în ceea ce privește planul de regulare al Consiliului Aulic de Război.

Gherman, Lazăr, dr., „Pastoralele Episcopilor Noștri”, în: *Cronica XXXL* (1912), 1, p. 14-21.

În articol se continuă informațiile referitoare la „Epistolele pastorale ale Episcopului Dositeiu Herescu”, lucrare aparținând arhimandritului Miron Călinescu. Autoritățile politice austriece, prin Consiliul aulic de război, îl determină pe episcopul Dosoftei să elaboreze „planul regulativ” și să-și fixeze atenția asupra vieții bisericești, dându-i noi linii de orientare și îndemnul de a compune cele două pastorale. Prin aceasta se evidențiază influența stăpânirii austriece asupra Bisericii bucovinene. Este reprodusă o parte din pastorala episcopului către clerul mirean.

Gherman, Lazăr, dr., „Pastoralele Episcopilor Noștri”, în: *Candela XXXL* (1912), 2, p. 78-82.

Articolul conține un fragment din pastorala episcopului Dosoftei către mireni, prin care îndeamnă preoții să administreze bisericile, să îndrepte pe fiii duhovnicești, să le vindece rănilor sufletești cu duhul blândeților, să ridice pe cei căzuți, să ajute pe cei rătăciți.

Gherman, Lazăr, dr., „Pastoralele Episcopilor Noștri”, în: *Candela XXXL* (1912), 3, p. 126-135.

Este redată ultima parte a pastoralei episcopului Dosoftei. Acesta sfătuiește preoții să renunțe la viața deșartă, să se întreprinde și să devină pildă bună pentru mireni. Cei care nesocotesc cuvântul, se lenevesc, care nu priveghează ziua și noaptea și nu fac ascultare vor fi lipsiți de darul preoției.

Gherman, Lazăr, dr., „Pastoralele Episcopilor Noștri”, în: *Candela XXXL* (1912), 4, p. 186-190.

„Planul regulativ”, aprobat la 29 aprilie 1786 și întreaga operă de reorganizare a bisericii din Bucovina aveau ca scop regenerarea clerului, curățarea de năravurile cele rele și determinarea la cunoștința și împlinirea misiunii sale înalte. Unii preoți emigrează, iar alții continuă să încalce dispozițiile pastoralei din 17 mai 1786 care nu a fost dată forurilor politice pentru aprobare. Această monumentală manifestare pastorală este prelucrată sub forma unei cuvântări pline de elocvență, energică și sigură, reprezentând și o modalitate de caracterizare indirectă a episcopului. Acesta are o personalitate superioară de preot, cu neclintită încredere în milostivirea lui Dumnezeu, pătruns fiind de conștiința chemării sale. Era nu numai un conducător al vieții bisericești, politice și culturale, ci și un mare preot și păstor, un tată al poporului și al clerului. În data de 8 octombrie 1785, episcopul publică o circulară despre purtarea clericilor.

Gherman, Lazăr, dr., „Pastoralele Episcopilor Noștri”, în: *Candela XXXL* (1912), 5, p. 236-242.

Articolul reproduce circulara ce a fost trimisă de episcopului Dosoftei Herăscu, clerului său, la data de 8 octombrie 1785. Prin aceasta, episcopul atenționează preoții să se poarte de cuviință, cu cinste, având îmbrăcămintea îngrijită, graiul liniștit și bine tocmit, să nu se certe și să nu facă alte lucruri înjositoare.

† T., S., „Note bibliografice Nistor Ion I., «Împăratul Iosif al II-lea despre emigrările din Bucovina și despre o epistolă pastorală a Episcopului Dosoftei Herăscu», în «Codrul Cosminului» VIII, 1933-1934, p. 488-490”, în: *BORom* LIII (1935), 7-8, p. 427. Recenzie.

Ion Nistor prezintă un registru al emigrărilor din perioada noiembrie 1785-aprilie 1786. Se redă rezoluția pusă de împăratul Iosif al II-lea pe un raport al contelui Carameli, locțiitorul președintelui Consiliului aulic de război, din data de 3 iunie 1786, în care se expune cuprinsul unei epistole pastorale a episcopului Dosoftei Herăscu, prin care se combăteau unele obiceiuri rele și propaganda de emigrare din Bucovina.

ISAIA BALOȘESCU, EPISCOP AL BUCOVINEI (1823-1834)

Popovici, George, „Optu documinte române privitoare la monastirea Putna (1707-1778)”, în: *Candela* V (1886), 9, p. 557-567.

Conținutul unor documente referitoare la Mănăstirea Putna, ce consemnează străduințele călugărilor în ceea ce privește folosul material al mănăstirii, precum și o descriere a episcopului Isaia Baloșescu.

Primul document, semnat de „Antioh Constantin Voevoda”, aduce referiri la arhiepiscopul și mitropolitul Sucevei, Misail, la episcopul de Roman, Lavrentie, la episcopul de Rădăuți, Ghedeon și la episcopul de Huși, Varlaam, care, împreună cu „Voevoda Constantin”, se îngrijesc de sfintele lăcașuri și aduc danii Mănăstirii Putna.

Al doilea act evidențiază ajutorul dat Mănăstirii Putna de Mihail Racoviță.

În al treilea document, acesta din urmă face cunoscută iertarea locuitorilor din satul Cuciur al Mănăstirii Putna, acuzați de uciderea unui jidov.

Documentul numărul IV se referă la cererea voievodului Grigorie Ghica adresată boierului Dumitrașco Macri, prin care solicită ca cernăuțenii de pe teritoriul satului Cuciureni să se mute în Cernăuți.

În documentul al cincilea, Constantin Mavrocordat poruncește lui Niculai Costin, staroste de Cernăuți și biv vel căpitanului Ianoli, să aleagă partea Mănăstirii Putna la moșie, la Cozmiu (Cozmin?).

Prin al șaselea și al șaptelea act, Constantin Mavrocordat, respectiv Matei Vodă Ghica, scutesc locuitorii satului Cuciur de dări.

În ultimul document, arhimandritul Vartolomei Mazereanu și ieromonahul Ilarion adevăresc cunoștințele tânărului Ioan Băloșescu și îmbrăcarea lui în monah, cu numele de Isaia, „afiorisindu-l prin cinul ierodiaconiei”.

EVGHENIE HACMAN, EPISCOP AL BUCOVINEI (1835-1873)

C., E., „Mărturisirea de credință a Episcopului Hacman”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 9, p. 874-884.

Mărturisirea a fost rostită de episcopul Eugeniu Hacman la data de 15 iunie 1844, înainte de a fi hirotonit episcop al Cernăuțiului. Pe atunci, Bucovina era o simplă Episcopie care depindea de Mitropolia de Carlovitz.

De la 1873, această Episcopie a devenit Mitropolie. Se precizează că Eugeniu Hacman era rutean de origine, că această mărturisire de credință are 25 de puncte și că diferă foarte mult de mărturisirile de credință rostite în Țara Românească și Moldova. La punctul 6 al acestei mărturisiri, Hacman declară că a primit demnitatea de episcop „din mila împăratului Ferdinand I”.

I., D. I., „Note bibliografice. Bălan Teodor, «Conflictul Episcopului Eugen Hacman cu preoții din Bucovina, în 1848», în «Revista arhivelor», IV, 2, București 1941, p. 314-334”, în: *BORom LXI* (1943), 7-9, p. 405-406.

La baza mișcărilor preoțești din Bucovina din 1848, autorul nu vede preocupări de ordin naționalist, ci ridicarea clerului împotriva episcopului Eugeniu Hacman. Aceasta a fost determinată de desființarea, în 1837, a Consistoriului Eparhial și înlocuirea sa cu un „Ordinariat”, ceea ce însemna trecerea conducerii eparhiale în mâinile episcopului. Secretarul episcopului, numit Czechowski, era acuzat și el de abuz în serviciu și de corupție. În carte sunt prezentate desfășurarea acestei mișcări și rezultatele ei.

TEOCTIST BLAJEVICI, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1877-1879)

Zugrav, I., pr. prof., „Un ierarh cărturar: Teoctist Blajevici”, în: *MitrMold XLVI* (1970), 3-6, p. 273-277.

Teoctist Blajevici a fost egumen al Mănăstirii Dragomirna între anii 1863-1874 și a fost ales mitropolit în 1877. Din biografia sa aflăm despre activitatea cărturărească și despre opera ierarhului.

SILVESTRU MORARIU-ANDRIEVICI, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1880-1895)

***, „Discursul Î.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Silvestru Morariu Andrievici rostit la Deschiderea Congresului Bisericesc din Bucovina în 14 (26) iulie 1882”, în: *BORom VI* (1881-1882), 10, p. 609-623.

Se aduc argumente istorice, canonice și dogmatice în ceea ce privește autonomia bisericii din Bucovina – acesta fiind unul dintre motivele principale ale întrunirii Congresului. Se spune că: „întrunirea Congresului Bisericesc din Bucovina constituie un prim pas către autonomia bisericii”.

***, „Acte oficiale” în: *BORom XVII* (1893-1894), 11, p. 865-867.

Este redată epistola mitropolitului Bucovinei Silvestru Morariu Andrievici, ca răspuns la înștiințarea făcută de mitropolitul primat al României că a fost ales în această funcție.

Sămurianu, George P., „Cronica Bisericească. Biserica Ortodoxă din Bucovina”, în: *BORom X* (1886-1887), 15, p. 1252-1253.

Sunt redată în articol câteva merite ale mitropolitului Bucovinei - Silvestru Morariu care a organizat Facultatea de Teologie din Cernăuți ajungând să rivalizeze

cu cele mai importante universități ale Europei. Sub oblăduirea sa a apărut revista „Candela”.

***, „Serbare Bisericească”, în: *BORom* XIV (1890-1891), 4, p. 266-271.

Pe data de 27 aprilie 1890, s-au împlinit 10 ani de când la cârma Mitropoliei Bucovinei se află mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici. Sunt reproduse, din revista „Candela”, cuvântarea ținută de dl. cavaler de Zotta, în care acesta arată activitatea și meritele arhipăstorului și răspunsul mitropolitului Silvestru.

***, Cronică, „Jubileul Înaltu Prea Sântiei Sale părintelui Arhiepiscopu și Mitropolitu Dr. Silvestru Morariu-Andrieviciu”, în: *Candela* XII (1893), 7, p. 460-476. Cu o fotografie.

Este prezentată celebrarea jubileului arhiepiscopului și mitropolitului dr. Silvestru Morariu-Andrievici, în data de 29 iunie/11 iulie 1893. Ceremonia a început cu două zile înainte, prin Sfânta Liturghie și o predică festivă în toate bisericile eparhiei, continuându-se la reședința Arhiepiscopiei și la biserica Precuvioasei Parascheva.

Au participat: părintele protopop și „referinte consistorial” George Reus de Mirza, exarhul și parohul I. Berariu, Eugeniu Vorobchievici din Liov, ilustrul Constantin Stamati Ciurea, care au dedicat sărbătoritului mai multe scrieri, printre care și o „Notă asupra creștinismului în Băsărabia”.

Fiind membru al „comisiei cenzuratoare pentru cărțile liturgice ortodox-orientale” la ministerul din Viena (1850-1851), „referente în Consistoriu” (1862), consilier consistorial (1866), intră în viața monahală în 1874, ca arhimandrit, iar trei ani mai târziu, ajunge arhimandrit diecesan. În 1880 este numit de împăratul Francisc Iosif I, arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei și Dalmației. Iubirea pentru progresul culturii și al științei teologice și pentru răspândirea acestora s-a manifestat prin inițierea înființării jurnalului bisericesc „Candela”, a societății „Academia ortodoxă” și a tipografiei arhiepiscopale.

***, „Dr. Silvestru Morariu- Andrievici”, în: *Candela* XIV (1895), 5, p. 237-240. Cu o fotografie.

Se menționează trecerea la Domnul a dr. Silvestru Morariu-Andrievici, la data de 3/15 aprilie 1895. Născut la 14 noiembrie 1818 în Mitocul-Dragomirnei, urmează Institutul Teologic din Cernăuți.

La 29 iunie 1843 este hirotonit de episcopul Evghenie Hacman, fiind trimis la biserica din Ceahor. După reorganizarea Consistoriului, este numit consilier (1865), „referinte auxiliar al Consistoriului” (1866); arhimandrit diecesan și vicar general al Mitropoliei Bucovinei (1874) și, în final, arhiepiscop al Cernăuților și mitropolit al Bucovinei și Dalmației (12 martie 1880).

A luptat pentru drepturile Bisericii prin publicarea a două apologii în 1885 și anul 1890 și a apărut fondul religios. În ceea ce privește lucrările sale literare, el ocupă un loc însemnat între scriitorii bisericii. Articolul conține o listă cu scrierile dr. Silvestru Morariu-Andrievici, numărând 23 de titluri, printre care: „Liturgica”

(1860), „Cuvântări bisericești pe toate duminicile și sărbătorile de peste an” (1860), „Catehism mic pentru tinerimea ortodoxă” (1869); „Psaltichia bisericească așezată în note muzicale”(1883). În urma stăruinței acestuia s-a înființat revista „Candela”.

***, „Moartea Mitropolitului Dr. Silvestru Morariu Andrievici (1818-1895)”, în: *BORom XIX* (1895-1896), 2, p. 154-159.

În data de 15 aprilie 1895, mitropolitul dr. Silvestru Morariu Andrievici a trecut la cele veșnice. Sunt prezentate câteva date biografice și unele amănunte despre activitatea sa.

S-a născut în comuna Mitocul Dragomirnei, în data de 14 noiembrie 1818 și a primit numele de botez Samuil. Tatăl său, pe nume Gherasim, era preot, dar, după ce a rămas văduv, a îmbrăcat haina monahală. Tânărul Samuil a urmat școala normală din Suceava, s-a căsătorit cu Ileana, a urmat școala teologică, iar în 1843 a fost hirotonit preot. La 1862 este numit consistor eparhial, în 1867 devine consilier consistorial, iar în 1874 a intrat în monahism. Șase ani mai târziu este numit mitropolit al Bucovinei. Ca autor, a scris 28 de cărți, iar în 1882 a înființat revista teologică „Candela”. A fost un ajutător al orfanilor, văduvelor și al celor oropsiți.

Găină, Vasile, prof. dr., „Arhiepiscopul și Mitropolitul Dr. Silvestru Morariu-Andrievici, Întemeietorul și primul Protector al „Candelei”, în: *Candela XXVL* (1907), 7, p. 388-421. Cu o fotografie.

Articolul conține informații referitoare la personalitatea arhiepiscopului și mitropolitului dr. Silvestru Morariu-Andrievici. S-a născut în 11/26 noiembrie 1818 în Mitocul Dragomirnei. După terminarea liceului la Cernăuți, urmează Institutul Teologic în aceeași localitate. După ce a fost hirotonit preot în 1843, este trimis ca păstor sufletesc în comuna Ceahor. Lovit de moartea soției sale Elena, continuă lupta cu greutățile vieții, ocupându-se atât de micuții săi copii, cât și de parohie. Începând cu anul 1862, se mută la Cernăuți, unde ocupă următoarele funcții: referent auxiliar în consistoriu, consilier consistorial salarizat, ablegat (acreditat?) pentru Senatul Imperial din Viena, comisar sinodal, vicar general. A intrat în cinul monahal în 1873, șase ani mai târziu devenind arhiepiscop al Cernăuțiului și mitropolit al Bucovinei și Dalmației. Renovează catedrala din Cernăuți, promovează cultura teologică, editează jurnalul bisericesc „Candela”, primul număr apărând la 1 iulie 1882, înființează o tipografie și apără interesele Bisericii. Trece la Domnul la data de 3/15 aprilie 1895, în vârstă de aproape 77 ani. Activitatea sa literară este reprezentată de numeroase cărți, titlurile acestora fiind enumerate în ultimele file.

G., „Bibliografie”, în: *BORom XXXI* (1907-1908), 11, p. 1322-1323. Recenzii.

Sunt prezentate două recenzii. În cea de-a doua este abordată „Candela” – revistă bisericească de la Cernăuți (1882-1907). Este vorba despre numărul jubiliar al acestei reviste ce marchează 25 de ani de când a apărut pentru prima oară. Acest număr conține date despre mitropolii Bucovinei Silvestru și Vladimir de Repta.

ARCADIE CIUPERCOVICI, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1896-1902)

G., „Cronica bisericească. Noul Mitropolit al Bucovinei”, în: *BORom XIX* (1895-1896), 12, p. 840-841.

Guvernul Imperial l-a numit pe arhimandritul Arcadie Ciupercovici ca mitropolit al Bucovinei, iar ca vicar a fost numit arhimandritul Vladimir de Repta. Pe lângă acestea, sunt prezentate și câteva date biografice despre mitropolitul Arcadie Ciupercovici.

S-a născut la 14 aprilie 1823 în Câmpulung Moldovenesc, în 1848 a fost numit paroh la Cernauca, iar în 1854 este numit paroh al Milișăuților. La 1866 intră în monahism și este ales egumen al Mănăstirii Putna, după care, în 1873, este ales deputat în Dieta Țării, iar nu peste mult timp (1874), este ridicat la rangul de arhimandrit. Devine deputat ales pentru Dieta Imperială la 1895.

***, Cronică, „Numirea Mitropolitului și a Arhimandritului diecesan”, în: *Candela XV* (1896), 1-3, p. 84-86.

Este prezentată numirea, din data de 16/28 februarie, a arhimandritului diecesan, Arcadie Ciupercovici în scaunul de arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei și Dalmației și a arhimandritului Vladimir de Repta în scaunul de arhimandrit diecesan și vicar general al Arhiepiscopiei. Aceștia au fost felicitați de președintele țării, baronul Goëss, rectorul Eusebiu Popovici, consilierul consistorial, arhimandritul M. Călinescu și mulți alții. Noul mitropolit s-a născut la Câmpulung, în ziua de 14/26 aprilie 1823 și urmează studiile gimnaziale și teologice la Cernăuți. Căsătorindu-se cu Olimpia, este hirotonit preot (1847), fiind numit paroh mai întâi la Cernauca (1848) și apoi la Milișăuți (1853). Rămânând văduv (1861), intră în cinul monahal (1866), fiind ales egumen la Mănăstirea Putna.

Activitatea sa pe câmpul binelui obștesc și interesul viu pentru Biserică și țară sunt motivele principale pentru care a fost ales vicepreședinte al reprezentației districtului Rădăuți (1870), deputat (1873), arhimandrit (1874), consilier în Consistoriu (1878), arhimandrit diecesan și vicar general al Arhidiecesei (1880), mitrofor (1881), deputat în Camera Imperială (1885), administrator al Arhidiecesei (1895).

***, Cronică, în: *Candela XV* (1896), 6, p. 222.

Conducerea Arhidiecezei și a Consistoriului a revenit mitropolitului Arcadie, acesta mulțumind părintelui arhimandrit-mitrofor M. Călinescu pentru corecta tratare a afacerilor din agendele consistoriale realizată în timpul cât l-a înlocuit.

***, Cronică, în *Candela XXI* (1902), 3, p. 10-11.

Este menționat decesul, la data de 5/18 martie 1902, a arhiepiscopului și mitropolitului Arcadie Ciupercovici. Născut în 14 aprilie 1823 în Câmpulung, terminând studiile teologice, a fost hirotonit diacon la 19 oct. 1847 și preot la 26 oct. 1847. Rămânând văduv în 1861, trece în clerul monahal la 1866 ajungând egumen la Mănăstirea Putna. A fost înaintat la demnitatea de arhimandrit în 1874, apoi la cea de arhiepiscop al Cernăuților și mitropolit al Bucovinei și Dalmației în 1896. A fost

numit vicepreședinte al reprezentăției districtuale a Rădăușului în 1870, consilier consistorial în 1878 și vicar general al diecezei în 1880.

Înmormântarea a avut loc 9/22 martie 1902, slujba fiind oficiată de episcopul Vladimir de Repta împreună cu 12 preoți și patru diaconi.

VLADIMIR DE REPTA, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1902-1924)

***, „Chirotonia vicariului general Dr. Vladimir de Repta în episcop al Rădăușilor”, în: *Candela XVIII* (1899), 2, p. 137-138.

Articolul conține o schiță biografică a lui Vladimir de Repta. Născut în 1841 în Bănila-Rusească, a absolvit studiile la gimnaziul de stat și la Facultatea de Teologie gr. or. din Cernăuți și a studiat la universitățile din Viena, Bonn, München și Zürich. Întors în țară, a fost numit „profesor ordinar” la Institutul Teologic în 1873, profesor la Facultatea Francisco-Iosefine în 1875, decan al Facultății de Teologie, rector al Universității, inspector școlar între 1876-1896. La 31 iulie 1896 primește diploma de „Doctor în Teologie”.

În domeniul literar, a scris „Importanța moravurilor, a datinilor, obiceiurilor religioase pentru dezvoltarea culturală” și „Importanța psihologiei pentru trezirea, cultivarea și dezvoltarea vieții religioase”. În ziua de 17 /29 ianuarie 1899 a avut loc hirotonirea sa în episcop. Au participat la slujbă: dr. Nicodim Milaș, episcop al Dalmației, protosinghelul Serafim Kalik și arhimandritul Miron Călinescu.

***, Cronică, în: *Candela XX* (1901), 1, p. 111.

Este menționată alegerea P.S. Vladimir de Repta ca deputat în Dieta imperială din curia I a marilor proprietari, la data de 29 decembrie 1900/11 ianuarie 1901.

***, Cronică, în: *Candela XXI* (1902), 3, p. 190.

Este anunțată alegerea P.S. Vladimir de Repta ca administrator al Arhidiecezei ortodoxe grecești a Bucovinei.

***, Cronică, în: *Candela XXI* (1902), 4, p. 262.

Este anunțat faptul că P.S. Vladimir de Repta, plecând la Viena pentru a participa la dezbaterile Senatului imperial, a predat conducerea agendelor consistoriale arhimandritului-mitrofor Miron M. Călinescu.

***, Cronică, „Chirotoniți”, în: *Candela XXI* (1902), 4, p. 262.

În articol se anunță hirotonirea de P.S. Vladimir de Repta, a teologilor absolvenți Dimitrie Popovici și Atanasie Gherman.

***, „Cronica bisericească. Noul Mitropolit al românilor din Bucovina”, în: *BORom XXVI* (1902-1903), 7, p. 808-809.

P.S. Vladimir de Repta a fost numit de împăratul Francisc Iosif, ca mitropolit al Bisericii Ortodoxe din Bucovina și Dalmația. Acesta s-a născut în 1841 în comuna

Bănila din Bucovina, a făcut studii la Cernăuți, Viena, Bonn, München și Zürich, iar în 1873 a ajuns profesor la Institutul Teologic din Cernăuți. A fost hirotonit arhiereu în 1898.

***, „Cronica bisericească. Instalarea Î.P.S. Mitropolit al Bucovinei”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 9, p. 1046-1051.

Este prezentată pe scurt instalarea Î.P.S. Vladimir. Sunt redată în articol cuvântările rostite de arhimandritul Călinescu și de Eudoxiu Hurmuzachi la sosirea ierarhului, după ce a depus jurământul în fața împăratului Austriei. De asemenea, este redată și cuvântarea pe care a rostit-o prof. Tarnovschi în catedrala din Cernăuți, cu prilejul sosirii noului mitropolit.

***, Cronică, „D-l Dr. Vladimir de Repta”, în: *Candela* XXI (1902), 11, p. 661-665.

Este menționată numirea Î.P.S. Vladimir de Repta în scaunul de arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei și Dalmației, la data de 4/17 decembrie 1902. Născut în Bănila pe Ceremuș, în ziua de 25 decembrie 1841, studiază teologia la Cernăuți după care merge la universitățile din Viena, München, Zürich și Bonn. Ocupă funcții ca: profesor la Facultatea de Teologie, inspector al tuturor școlilor din Cernăuți, vicepreședinte al „Societății pentru cultură și literatură română în Bucovina”, deputat în senatul imperial. Fiind numit arhimandrit consistorial și vicar general, ajunge episcop al Rădăuților în 1898. Înființează o fundație în amintirea mamei sale, cu numele „Fundațiunea Parascheva de Repta”.

Găină, Vasile, prof. dr., „Arhiepiscopul și Mitropolitul Dr. Vladimir de Repta, Protectorul actual al „Candelei”, în: *Candela* XXVL (1907), 7, p. 422-437. Cu o fotografie.

Articolul conține o vastă biografie a arhiepiscopului mitropolit dr. Vladimir de Repta. Născut la 25 decembrie 1841 în Bănila rusească, urmează liceul și Facultatea de Teologie la Cernăuți. A studiat timp de doi ani la Viena, Bonn, München și Zürich, la întoarcerea în țară ocupând funcția de „profesor ordinar” pentru studiul biblic al Noului Testament la Facultatea de Teologie, unde activează 21 de ani.

Autoritatea bisericească i-a conferit, imediat după intrarea în cinul monahal, în 1885, demnitatea de protosinghel, iar la 1890, pe cea de arhimandrit stavrofor. În 1895 a primit distincția „Cive onorariu”. La 16 februarie 1906 este numit arhimandrit consistorial și vicar general. Sub această autoritate introduce în administrația bisericească un spirit nou, organizează inspecții în școli și parohii, inițiază un proiect pentru formarea învățământului religios în școlile de stat. Este numit episcop titular al rădăuțenilor (1898), membru al consiliului școlar (1900), ablegat în camera imperială din Viena (1901). Desfășoară nenumărate activități sociale prin care înființează două fundații pentru copii, reorganizează școala cantorală, militează pentru obținerea de pensii pentru văduve și orfani și pentru instituționalizarea călugărilor.

***, Cronică, „Hirotonirea nou numitului episcop de Zara”, în: *Candela* XXXII (1913), 3, p. 161.

Este menționată hirotonia, în 3/16 februarie 1913, la biserica grecească din Viena, a arhimandritului din Sf. Mănăstire Beocin, Dimitrie Brancovici, în episcop de Zara. Hirotonia a fost realizată de arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei și Dalmației dr. Vladimir de Repta și P.S.S. episcopul de Cattaro Taguya, Vladimir Boberie.

***, „Cronica bisericească. Moartea Mitropolitului Vladimir al Bucovinei”, în: *BORom XLIV* (1926), 4, p. 212-214.

La 24 aprilie 1926, mitropolitul Bucovinei Vladimir de Repta a trecut la cele veșnice. Acesta s-a născut la 25 decembrie 1841 în comuna Bănila Rusească, a avut numele de mirean Vasile Repta, a învățat la Cernăuți, a urmat studii la universitățile din Viena, Bonn, München și Zürich, a fost profesor la Institutul Teologic Ortodox al Bucovinei, care, la 1875, a fost ridicat la rangul de Facultate de Teologie, și a ajuns apoi vicar al Mitropoliei Bucovinei. În 1898 a fost hirotonit ca episcop titular de Rădăuți, iar în 1902 a fost ales mitropolit al Bucovinei. În această funcție, Vladimir a fost un mare luptător pentru apărarea drepturilor Bisericii din Bucovina, a fost un om blând și bun. În timpul Primului Război Mondial, pentru o scurtă perioadă, mitropolitul a fost scos din scaun și moaștele Sfântului Ioan cel Nou au fost duse la Viena. În finalul articolului este descrisă pe scurt înmormântarea ce a avut loc la data de 27 aprilie 1926, într-o zi de marți.

***, „Cronica bisericească. Despre Mitropolitul Vladimir al Bucovinei”, în: *BORom XLIV* (1926), 5, p. 287-288.

Sunt reproduse fragmente din ceea ce scrie dr. Mayer Ebner în ziarul „Ostjüdische Zeitung” cu prilejul morții mitropolitului Vladimir de Repta. Din aceste fragmente reiese că ierarhul bucovinean a fost un om bun și un adevărat prieten pentru evrei, acest fapt dovedindu-l mai ales în vremea ocupației rusești, când i-a ocrotit pe iudei. Astfel se explică de ce la înmormântarea mitropolitului Vladimir de Repta a vorbit și un rabin.

Cândea, R., „Mitropolitul Vladimir”, în: *Candela XXXVII* (1926), 5-7, p. 107-109. Cu o fotografie.

Este menționat decesul, la data de 24 aprilie 1926, a Î.P.S. Vladimir de Repta, la vârsta de 85 de ani. Om blând, blajin, fire meditativă, meticuloasă în cercetările sale științifice, și-a început cariera de profesor de „Noul Testament” la Institutul Teologic din Cernăuți, după ce studiasse la Cernăuți, Viena, Bonn, München și Zürich. Intrând în administrația bisericească în 1896, este numit vicar general în 1896, episcop titular de Rădăuți în 1898 și mitropolit al Bucovinei și Dalmației în 1902. În toată această vreme, calitățile și le-a pus în chip strălucit în serviciul Bisericii: învățământul religios, ajutorarea săracilor, organizarea și salarizarea clerului, repararea bisericilor, îngrijirea de epitropii și opere de binefacere.

***, „Funeraliile Î.P.S. Mitropolit Vladimir de Repta”, în: *Candela XXXVII* (1926), 5-7, p. 110-152.

Sunt consemnate informații referitoare la funeraliile Î.P.S. Vladimir de Repta. În data de 24 aprilie 1926, acesta a adormit în Domnul, la vârsta de 85 de ani. După

un pelerinaj de două zile la rămășițele pământești ale mitropolitului, acestea au fost transportate de la palatul mitropolitan la catedrală. Celebrarea panahidei a fost oficiată de Î.P.S. Nectarie și P.S. Ipolit. S-au ținut numeroase discursuri.

***, „Cuvântarea Î.P.S. Patriarh Miron la moartea Mitropolitului Bucovinei”, în: *BORom* XLIV (1926), 7, p. 405.

Cuvântarea patriarhului Miron reprodusă în articol se referă la viața răposatului mitropolit al Bucovinei, Vladimir de Repta.

NECTARIE COTLARCIUC, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1924-1935)

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească. Investirea noilor Episcopi. Instalarea P.S. Ghenadie episcopul Buzăului”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 8, p. 582-592.

La 10 mai 1923 au avut loc ceremoniile de învestire a episcopului Romanului, episcopului Buzăului, episcopului Constanței și episcopului Cetății-Albe.

Ultima ceremonie de învestire a fost cea a P.S. Nectarie Cotlarciuc episcopul, Cetății-Albe. Autorul articolului descrie acest eveniment și reproduce discursurile ce au fost rostite cu acest prilej de regele Ferdinand și de P.S. Nectarie – discurs din care aflăm, că primul episcop al Cetății-Albe a fost Iosif, care mai apoi a ajuns mitropolit al Moldovei.

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească internă. Instalarea P.S. Nectarie Episcopul Cetății Albe. Instalarea P.S. Ilarie Episcopul Constanței”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 10, p. 717-722.

În prima parte a articolului se amintește despre instalarea P.S. Nectarie Cotlarciuc, episcopul Cetății Albe, ce a avut loc la 20 mai 1923. Este prezentată desfășurarea ceremoniei și sunt redată:

- gramata dată de Î.P.S. arhiepiscop Gurie al Basarabiei, prin care P.S. Nectarie este întărit în scaunul de episcop al Cetății Albe;
- cuvântarea Î.P.S. Gurie ce conține îndemnuri către noul episcop;
- cuvântarea P.S. Nectarie Cotlarciuc, din care aflăm câteva coordonate ale păstoririi sale;
- epistola pastorală adresată de noul întronizat păstoriților săi.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Alegerea Mitropolitului Bucovinei”, în: *BORom* XLII (1924), 11 p. 690.

În urma demisiei mitropolitului Vladimir de Repta – demisie datorată stării sale precare de sănătate, scaunul mitropolitan a rămas vacant. În data de 7 noiembrie a avut loc alegerea noului mitropolit al Bucovinei. Candidații au fost: P.S. Ipolit, episcopul Rădăuților, P.S. Nectarie, episcopul Cetății-Albe și arhimandritul mitrofor Clement Popovici. P.S. Nectarie a obținut cele mai multe voturi și a fost declarat mitropolit al Bucovinei. Autorul face o scurtă biografie a noului mitropolit, Nectarie. Acesta a studiat în Suceava, a urmat cursurile Universității din Cernăuți, apoi a studiat la Viena, Bonn și Würzburg. Între 1901-1905 a fost bibliotecar al Universității

din Cernăuți. În această calitate a publicat câteva studii despre literatura românească în Bucovina. De la 1915, a fost profesor de Teologie Practică la Facultatea din Cernăuți.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Î.P.S. Mitropolit Nectarie al Bucovinei la Viena”, în: *BORom* XLV (1927), 6, p. 362-363.

În Viena sunt două biserici ortodoxe românești care se află sub jurisdicția Mitropoliei Bucovinei – biserica Sfânta Treime și biserica Sfântul Gheorghe. Mitropolitul Bucovinei, Nectarie a plecat la Viena spre a lămuri dreptul românilor de a stăpâni acele două biserici.

A. S., „Știri. Mitropolitul Nectarie la Londra”, în: *BORom* XLIX (1931), 10, p. 671.

La 7 octombrie 1931, mitropolitul Nectarie Cotlarciuc al Bucovinei a plecat la Londra pentru a lua parte la discuțiile dogmatice ale adunării anglicane de la Lambeth.

S., T., „Cronica internă. Nectarie, Mitropolitul Bucovinei și Arhiepiscopul Cernăuților”, în: *BORom* LIII (1935), 7-8, p. 363-364.

Cronica semnaleză mutarea către cele sfinte a mitropolitului Nectarie Cotlarciuc, care a cârmuit Mitropolia Bucovinei din 1924 și până la vârsta de 61 de ani, adică în 1935. Născut în Câmpulung, la 19 februarie 1875, și-a efectuat studiile secundare la liceul din Suceava și pe cele universitare la Cernăuți, pe care le termină ca doctor în teologie și filologie. În vederea completării cunoștințelor, a urmat studii și la universități străine, precum acelea din Viena, Bonn sau Wuerzburg. În timpul războiului, s-a refugiat la München, unde a frecventat cursuri de Filosofie și Teologie cu renumiți profesori.

În 1901 este numit profesor de liceu și, de asemenea, hirotonit diacon la catedrala din Cernăuți. Manifestând vădite înclinări pentru cultură, este solicitat în mediul universitar cernăuțean, mai întâi ca funcționar al bibliotecii, apoi ca director al acesteia în 1918 și, ulterior, ca profesor de Teologie la Universitate, în 1919. Anul următor este ales decan al acestei facultăți și, deopotrivă, senator al Colegiului universitar din Cernăuți. În martie 1923 a fost desemnat episcop al Eparhiei Cetatea Albă-Ismail, funcție de la care a fost chemat în puțină vreme, adică în 1924, ca mitropolit al Bucovinei. Instalarea s-a făcut în prezența unei suite de personalități, printre care regele Ferdinand, regina Maria și patriarhul Miron. Autorul articolului consideră, pe bună dreptate, că itinerariul vieții mitropolitului Nectarie, după această numire, a fost unul „al crucii”. Situația socio-economică grea de după război a determinat organizarea administrării fondului religios. Anul 1925 a comportat, odată cu votarea unei noi legi bisericești, reorganizarea Bisericii potrivit acesteia, implementarea ei coincidând, însă, cu izbucnirea unei noi crize economice, cu grave urmări asupra economiei fondului religios bucovinean, cu atât mai mult cu cât statul nu mai acorda ajutor în susținerea Bisericii Ortodoxe din această regiune.

După urcarea pe scaunul arhieresc, n-a mai avut răgazul să-și pună ordine în opera intitulată „Propedentica”, pe care făgăduise să o dea la lumina tiparului. A reușit doar reeditarea Liturghiei lui Mitrofanovici-Tarnavski, cu îmbunătățirile sale. Povara anilor de mitropolit poate fi considerată a-i fi grăbit sfârșitul. Ceremonia

înmormântării a avut loc pe 7 iulie, fiind însoțită de o deosebită solemnitate. La funeralii au participat regele, generalul Ilasievici, mareșalul curții regale, patriarhul Miron, mitropolitul Gurie al Basarabiei, membri ai Sf. Sinod, reprezentanți ai guvernului, Al. Lapendatu și I. Nistor și mulțime de cler și popor. Mitropolitul Nectarie a fost îngropat în cripta arhierilor din cimitirul ortodox din Cernăuți.

Loichița, V., „Dr. Theol. Et phil. Nicolae Nectarie Cotlarciuc, arhiepiscop al Cernăuților și mitropolit al Bucovinei și Hotinului”, în: *Candela* XLVI (1935), 1-12, p. 1-5. Cu o fotografie.

Articolul conține o biografie a mitropolitului Nicolae Nectarie Cotlarciuc. Fiind născut în 19 februarie 1875 în Stulpicani, jud. Câmpulung, învață la liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava și urmează Universitatea din Cernăuți, ca student în teologie. A studiat la Universitățile din Viena, Bonn, Würzburg. Intrând în slujba diaconiei, devine: decan al Facultății de Teologie în 1920, senator al Universității în Parlamentul țării, episcop de Cetatea Albă-Ismail în 1923, arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei (1924). A murit la 4 iulie 1935 în Cernăuți.

Moroșanu, Teodor, „Mitropolitul Nectarie Cotlarciuc al Bucovinei (120 de ani de la naștere și 60 de ani de la trecerea la cele veșnice)”, în: *TV V* (1995), 4-6, p. 205-211.

Articol scris în memoria mitropolitului Nectarie Cotlarciuc al Bucovinei. Datele biografice menționează că acesta a fost călugărit la Mănăstirea Putna, fiind apoi numit episcop la Cetatea-Albă și episcop la Cernăuți. În calitate de mitropolit, a adus contribuții importante la construirea și reparațiile a numeroase biserici și case parohiale.

VISARION PUIU, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1935-1940)

G., „Cronica bisericească. Trei tineri teologi în clerul monahal”, în: *BORom* XXIX (1905-1906), 3, p. 340-342.

Trei tineri teologi au intrat în monahism: Iuliu Scriban, Victor Puiu și Bartolomeu Stănescu. Victor Puiu a fost făcut călugăr, cu numele de Visarion, în Episcopia Romanului și hirotonit diacon de P.S. Gherasim Safirim. A publicat o serie de predici în „Albina” și broșura „Preoții sătești”.

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească internă. Investirea noilor episcopi”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 7, p. 521-530. Cu o fotografie.

Investirea P.S. Visarion Puiu, episcopul Hotinului, a avut loc la 31 martie 1923. Este prezentată festivitatea și sunt redată cuvântările rostite la eveniment de noul episcop, din care aflăm că acesta va face totul pentru a întări credința și sentimentul patriotic printre păstoriții săi, și de regele Ferdinand.

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească internă. Instalarea P.S. Visarion episcopul Hotinului”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 9, p. 654-658.

La 13 mai 1923 a avut loc ceremonia de instalare a P.S. Visarion Puiu în scaunul Episcopiei Hotinului. Este descrisă festivitatea și sunt redată: gramata emisă

de Î.P.S. arhiepiscop Gurie al Basarabiei, prin care P.S. Visarion este întărit în scaunul Episcopiei Hotinului, cuvântarea aceluiași arhiepiscop referitoare la misiunea episcopului și cuvântarea P.S. Visarion al Hotinului ce conține făgăduința de a munci împreună cu clerul eparhiei pentru a face din fii săi duhovnicești buni creștini și buni români.

În final este prezentată o biografie a P.S. Visarion: s-a născut la 27 februarie 1879 în Pașcani, a avut numele civil de Puiu Victor, a urmat cursurile Seminarului la Roman și Iași, a terminat Facultatea de Teologie din București, iar la 22 decembrie 1905 a fost tuns în monahism. Trei zile mai târziu a fost hirotonit diacon pentru capela română din Paris și, după aceea, între anii 1907-1908, a urmat cursurile Academiei Teologice din Kiev. În 1909 a fost ridicat la rangul de arhimandrit, a fost director al Seminarului din Galați și al celui din Chișinău, după care a devenit arhimandrit de scaun al Eparhiei Dunării de Jos. La 1 noiembrie 1918 a fost numit exarh al mănăstirilor din Basarabia, iar în 1921 a fost ales episcop al Argeșului. După încă doi ani, la 29 martie 1923, a fost ales ca episcop al Hotinului. P.S. Visarion a publicat mai multe lucrări, printre care se numără „Biblioteca mănăstirească” și „Pregătirea clerului nostru în trecut și azi”.

***, „Știri. Nou membru”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 13, p. 1014.

Prin decretul regal nr. 4642 din 12 octombrie 1923, P.S. Visarion, episcopul Hotinului, a fost confirmat ca membru al Comisiei Monumentelor istorice în locul lui P. Nicorescu.

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. Episcopul Hotinului și îmbrăcămintea de azi a femeilor”, în: *BORom* XLIII (1925), 6, p. 376-377.

În articol se amintește despre măsura luată de episcopul Hotinului, Visarion, prin care a interzis femeilor îmbrăcate „dezmațat” să mai intre în biserică.

***, „Știri. Poruncă pentru predicare în Eparhia Hotinului. Cărțile să se păstreze. Catastihul Sectanților”, în: *BORom* XLIV (1926), 9, p. 557.

P.S. Visarion Puiu al Hotinului a poruncit preoților și protoiereilor din Eparhia Hotinului să predice pentru a le arăta credincioșilor primejdia în care cad prin depărtarea de la dreapta credință. El le-a cerut preoților ca toate cărțile trimise de la Eparhie să se păstreze. Tot P.S. Visarion le-a cerut preoților să întocmească „catastihul sectanților” din parohiile lor.

***, „Știri. Prefaceri în întocmirea cârmuirii eparhiale”, în: *BORom* XLIV (1926), 9, p. 559.

P.S. Visarion Puiu al Hotinului a hotărât ca toate Consiliile ce se alegeau prin cercuri protopopești să rămână desființate.

Scriban, arhim., „Știri. Danie episcopescă”, în: *BORom* XLV (1927), 9, p. 571.

P.S. Visarion al Hotinului, a dăruit suma de 100.000 de lei și tot materialul lemnos pentru lucrările de îmbunătățire care se fac la Mănăstirea Dobrușa din Soroca.

Scriban, arhimandrit, „Știri. Munca P.S. Episcop Visarion”, în: *BORom* XLVII (1929), 1, p. 1246.

Este prezentat un articol din ziarul „Viitorul”, din care aflăm că P.S. Visarion al Hotinului se ocupă intens de propaganda bisericească și națională, la inițiativa sa începând în orașul Bălți construirea unei catedrale. Mănăstirile din această eparhie se află într-o stare foarte bună.

***, „Știri. Episcop în călătorie la Locurile Sfinte”, în: *BORom* XLIX (1931), 2-3, p. 284.

P.S. Visarion Puiu al Hotinului, împreună cu arhimandritul dr. Filaret Jocu vor pleca în luna aprilie a anului 1931 să viziteze Locurile Sfinte.

***, „Știri. Ajutor vlădicesc pentru nenorociții unui cutremur”, în: *BORom* XLIX (1931), 4, p. 380.

În luna ianuarie a anului 1931, un puternic cutremur a lovit Albania. P.S. Visarion al Hotinului a trimis suna de 5000 lei pentru cei afectați de seism.

***, „Știri. Însoțitorii Episcopului Visarion la Locurile Sfinte”, în: *BORom* XLIX (1931), 4, p. 380.

P.S. Visarion al Hotinului a plecat să viziteze Locurile Sfinte împreună cu arhimandritul Filaret Jocu și cu Constantin Tomescu.

***, „Știri. Episcopul Visarion cinstit de Patriarhul Ierusalimului”, în: *BORom* XLIX (1931), 5, p. 470.

În luna aprilie a anului 1931 P.S. Visarion al Hotinului a vizitat Locurile Sfinte. Deoarece tocmai atunci a împlinit 10 ani de episcopat, a primit de la patriarhul Ierusalimului Damianos, distincția „Marea Cruce a ordinului Sfântului Mormânt”.

***, „Știri. Dania episcopului Visarion al Hotinului”, în: *BORom* XLIX (1931), 5, p. 471.

P.S. Visarion al Hotinului a dăruit Facultății de Teologie din București o poliță de asigurare în valoare de 500.000 lei.

Cotos, N., „Alegerea, Investirea și Încăunarea Î.P.S. Mitropolit Visarion”, în: *Candela* XLVI (1935), p. 4-48. Cu o fotografie.

Sunt consemnate date referitoare la alegerea, investirea și încăunarea noului arhiepiscop al Cernăuților și mitropolit al Bucovinei și Hotinului. Pentru această funcție a fost ales, în ziua de miercuri, 17 octombrie 1935, P.S. Visarion, acțiune aprobată de Sfântul Sinod și confirmată de regele Carol al II-lea patru zile mai târziu.

Investirea Î.P.S. Visarion s-a făcut în ziua de 30 octombrie 1935 la Sinaia, în „Sala Florentină” din Castelul Peleş. De față au fost: mitropolitul Gurie al Basarabiei, episcopii Cozma al Dunării de Jos, Ghenadie al Buzăului, Nifon al Hușilor și P.S. Tit Simedrea, prim-ministrul Tătărescu și domniile miniștri: Alexandru Lapedatu, dr.

Angelescu, dr. Ion I. Nistor, I. Inuleț, Valer Pop, Sassu; domnii: Bratinca, secretar general la președinția Consiliului de miniștri, Stancu Brădișteanu, director general al Cultelor, profesorii dr. Vasile Loichiță și dr. Domițian Spănu, delegații Facultății de Teologie din Cernăuți, o delegația a Mitropoliei Bucovinei: lui Gh. Șandru și Emilian Vasilescu, consilieri referenți, V. Marcu, C. Leontiș și N. Robu, membri în Consiliul Eparhial din Cernăuți, domnul Valerian Mironovici, administrator general al Fondului Bisericesc din Bucovina, dr. A. Isopescu, subadministrator și inginer inspector silvic, dr. Dimitrovici Silviu, cu mai mulți deputați eparhiali din Bucovina.

Înscăunarea s-a făcut în ziua de duminică, în 10 noiembrie 1935, la catedrala din Cernăuți. La finalul articolului este prezentată o schiță biografică a mitropolitului Bucovinei. Născut la 27 februarie 1879, în târgul Pașcani, urmează Seminariile din Roman și Iași, studiile teologice superioare la Facultatea de Teologie din București și Academia Teologică din Kiev. Intrând în tagma bisericească în 1905, este hirotonit preot în 1908, făcut arhimandrit în 1909, devenind apoi exarh al mănăstirilor din Basarabia și director al Seminarului din Chișinău în 1918, episcop al Argeșului în 1921, episcop al Hotinului în 1923.

Ca scriitor, a publicat în diferite reviste articole cu conținut istoric și o întreagă serie de lucrări mai ample cu caracter literar, istoric, bisericesc, precum și colecții de predici. Personalitate cu o vastă cultură teologică și profană, înzestrat cu o rară energie și putere de muncă, arhiereul Visarion a fost una dintre proeminentele figuri din episcopatul român.

S., T., „Cronica internă. Alegerea, investitura și instalarea P. S. Episcop Visarion ca Mitropolit al Bucovinei”, în *BORom* LIII (1935), 11-12, p. 499-506.

În ziua de 17 octombrie 1935, Colegiul Electoral Bisericesc l-a numit pe P.S. Visarion al Hotinului, episcop al Bucovinei și arhiepiscop al Cernăuților, în scaunul rămas vacant prin plecarea la Domnul a P.S. Nectarie Cotlarciuc. Printre evenimentele marcante ale biografiei noului episcop, se numără susținerea pregătirii cărturărești. A terminat Facultatea în 1905 la București, stagiul făcându-l în administrația Casei Bisericești. După ce a fost hirotonit diacon, a plecat să-și consolideze formarea la Kiev. Reîntors în țară, a condus cu pricepere, din 1900 până în 1921, Seminariile de la Galați și Chișinău.

Originar din Pașcani, episcop la Curtea de Argeș, apoi la Hotinul Basarabiei (Bălți), desemnarea acestuia vine spre a confirma unitatea de credință și de simțire națională. Alegerea a avut loc în Camera Deputaților sub președinția patriarhului Miron, iar investirea s-a petrecut la Castelul Peleş, la data de 30 octombrie 1935, printre participanți numărându-se: Alexandru Lapedatu, ministru al Cultelor, patriarhul Miron, regele Carol al II-lea. Înscăunarea a avut loc în biserica Mitropoliei de la Cernăuți, pe 10 noiembrie 1935, cu o deosebită solemnitate, participând din partea Sfântului Sinod, mitropolitul Moldovei, Nicodim.

Balaur, Dimitrie I., „Note bibliografice. Visarion Mitropolitul Bucovinei, «Monahismul ortodox din România de astăzi», conferință ținută studenților Facultății de Teologie din Cernăuți, extras din revista «Luminătorul», nr. 6, 1936, Chișinău, p. 8”, în: *BORom* LIV (1936), 5-6, p. 392-393. Recenzie.

Mitropolitul Visarion prezintă starea monahismului românesc la 1935 și cauzele pentru care monahismul se află în această situație.

Veniamin, monahul, „Galeria călugărilor noștri”, în: *Viață Monahală*, II (1939), 3, p. 81-88.

Se prezintă datele biografice ale P.S. Nicodim Munteanu și P.S. Visarion al Hotinului, ierarhi a căror activitate culturală și administrativă a fost foarte vastă.

A doua personalitate evocată a fost P.S. Visarion Puiu, care intră în monahism imediat după finalizarea studiilor teologice. Se consacră activității de educare a tinerilor seminariști, la scurt timp fiind numit director al Seminarului „Sf. Andrei” din Galați, în această calitate asigurându-le anual la câte 5-6 frați din mănăstiri toate cele necesare studiului.

În 1919, arhimadritul Visarion Puiu a fost ales episcop al Argeșului, iar în 1922, când ia ființă Episcopia Hotinului, trece la conducerea acesteia. În perioada episcopatului său, au luat ființă numeroase mănăstiri și schituri. Este menționată Mănăstirea Dobrușa unde se afla o școală călugărească ce echivala cu un Seminar cu patru clase, aici fiind înființate și ateliere pentru călugări, de sculptură, pictură, împletituri. Este amintită succint activitatea arhimadritului mitrofor Iuliu Scriban, călugărit în Mănăstirea Neamț și a arhimadritului Daniil Ciubotaru, fostul stareț al mănăstiri Neamț, apoi exarhul mănăstirilor din Eparhia Hotinului, cel care a contribuit în mod determinant la înființarea tipografiei și a Seminarului monahal.

Moiescu, I. Gheorghe, diacon, „Cronica bisericească. Instalarea Î.P.S. Mitropolit Visarion Puiu la Odessa”, în: *BORom* LXI (1943), 1-3, p. 149-151.

Este redată desfășurarea ceremoniei de instalare a mitropolitului Visarion Puiu.

Mocanu, Mihail, „Mitropolitul Bucovinei, Visarion Puiu, un nedreptățit al istoriei”, în: *TV* IV (1994), 1-4, p. 147-157.

Date biografice ale mitropolitului Visarion Puiu, menționându-se pregătirea teologică, realizările și împlinirile sale ca mitropolit al Bucovinei, date care se încheie cu bibliografia operei, care cuprinde mai multe lucrări referitoare la monahism. Este, de asemenea, semnalată intenția de a i se aduce osemintele în țară. Articolul cuprinde o bibliografie și documente istorice relevante.

Danielescu, Niță-Dan, pr. prof., „Noi informații privitoare la viața din exil a mitropolitului Visarion Puiu”, în: *TV* XII (2002), 1-4, 00.102-109.

Este descrisă perioada 2 decembrie 1945-iunie 1947, când a stat la abația romano-catolică de la Maguzzano, comuna Lonato, provincia Brescia, Italia. Se precizează faptul că nu a fugit din țară, ci se afla în Croația trimis fiind de patriarhul Nicodim și, din cauza situației interne, a luat decizia de a se stabili acolo. Se descrie amănunțit acea perioadă, cu informații din corespondența avută și din jurnalul pe care cei de acolo aveau obiceiul de a-l alcătui.

Daneliuc, Mihail, ierom., „Mitropolitul Visarion Puiu, șapte decenii de la instalarea sa în scaunul mitropolitan de la Cernăuți”, în: *TV XIII* (2003), 9-12, p. 324-346.

Se prezintă situația Bucovinei de-a lungul timpului. Visarion Puiu este ales mitropolit la 17 octombrie 1935, iar decretul regal s-a dat pe 28 octombrie, nefiind deloc acceptat de liberali. Se descrie momentul instalării și apoi activitatea sa. Va construi și va repara biserici, cea mai importantă renovare fiind a catedralei mitropolitane din Cernăuți – se dau cifre cu privire la cheltuieli. Sprijinește mult și alte eparhii: reactivează Episcopia Maramureșului, ca sufragană a Mitropoliei Bucovinei, construiește un arhondaric la Mănăstirea Putna, numit „Casă de odihnă” și o casă arhierască la schitul Vovidenia.

Stavarache, Dumitru și Negoescu, Ion, „Mitropolitul Visarion Puiu – Relațiile cu Biserica Anglicană – Documente (1921-1954)”, în: *TV XIV* (2004), 7-12, p. 250-363.

Se prezintă ampla corespondență inițiată și purtată de Visarion Puiu cu Biserica Armeană între anii 1933-1936, cu Biserica Albaneză, cu Patriarhia Antiohiei, cu Bisericile Ortodoxe: Bulgară, Cehă, Finlandeză, Poloneză, din Australia, cu Patriarhia de Constantinopol, de Ierusalim, cu Biserica Rusă din exil. Pentru relațiile cu Muntele Athos, se prezintă documente din Arhivele Statului. Se descriu vizitele sale în afara granițelor țării în Europa, între anii 1908-1940, timp în care ajunge în 22 de țări, în Africa, în Asia. Cel mai detaliat și clar se prezintă relațiile cu Biserica Anglicană, pe baza a 45 de documente.

Drăgoi, Eugen, „Visarion Puiu – arhieru de Scaun la Dunărea de Jos și director al Seminarului Teologic «Sfântul Apostol Andrei»“ din Galați”, în: *TV XIV* (2004), 7-12, p. 333-342.

Activitatea lui Visarion Puiu la Galați începe când acesta avea 29 de ani și a fost numit ierodiacon la Catedrală. Devine arhimandrit de scaun în 1908, după Nicodim Munteanu. Un an mai târziu, la 1 mai, este numit director la Seminar, funcție pe care o va ocupa timp de nouă ani. Este descrisă în amănunt activitatea de aici. Se prezintă cele cinci lucrări ale sale publicate cât timp a fost la Galați.

Aioanei, Timotei, arhim., „Mitropolitul Visaron Puiu și Schitul Vovidenia”, în: *TV XIV* (2004), 7-12, p. 343-347.

Schitul Vovidenia a fost pentru mitropolitul Visarion Puiu un loc „de suflet”. Aici a construit o casă arhierască în 1937. Suportă cheltuielile pentru acoperirea cu tablă a bisericii. În 1927 lasă un pomelnic ctitoricesc – se redă textul. S-a pus problema evacuării Mitropoliei Bucovinei, din cauza războiului, și locul cu care Sf. Sinod a fost de acord să devină reședința lui a fost Schitul Vovidenia, cu toate că au fost luate în discuție și mănăstirile Secu și Râșca.

Drăgoi, Eugen, pr., „Visarion Puiu - arhimandrit de scaun la Dunărea de Jos și director al Seminarului Teologic «Sf. Apostol Andrei» din Galați”, în: *GBis*, LXIV (2005), 1-4, p. 169-178.

Studiu despre activitatea de director a arhimandritului Visarion Puiu, desfășurată timp de nouă ani, la Seminarul Teologic din Galați.

Cârstea, Sebastian-Dumitru, drd., „Dr. Antonie Plămădeală, «Visarion Puiu. Corespondență», Ed. Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, Sibiu, 2005, 182 p.”; „Dr. Antonie Plămădeală, «Visarion Puiu. Documente». Ed. Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, Sibiu, 2005, 152 p”, în: *RTeol XVI* (2006), 1, p. 250-251.

Recenzie a lucrărilor dr. Antonie Plămădeală în care se conturează viața și personalitatea mitropolitului Visarion Puiu, în special din analiza corespondenței.

Cârstea, Sebastian-Dumitru, drd., „Dumitru Stavarache și Ion Negoescu, «Mitropolitul Visarion Puiu. Relațiile cu Biserica anglicană. Documente», Ed. Polirom, București 2004, ediție bilingvă, 176 p.”, în: *RTeol XVI* (2006), 1, p. 251-253.

Recenzie la lucrarea „Mitropolitul Visarion Puiu. Relațiile cu Biserica anglicană”. Documentele reliefează viața și activitatea mitropolitului Visarion Puiu.

Cârstea, Sebastian-Dumitru, drd., „Dumitru Stavarache, «Mitropolitul Visarion Puiu. Relațiile cu Bisericele din Canada și SUA. Documente». Ed. Publirom, București 2005, 320 p”, în: *Rteol XVI* (2006), 1, p. 253-255.

Volum dedicat memoriei ierarhului Visarion, ce-i prezintă activitatea ca episcop al Argeșului între 1921-1923, al Hotinului, între 1923-1935, mitropolit al Bucovinei, 1923-1935, și lupta pe plan internațional pentru Biserica strămoșească.

GURIE GROSU, MITROPOLIT AL BASARABIEI (1928-1936, „PUS ÎN RETRAGERE” - 1941)

***, „Cronica bisericească. Vizita canonică a Î.P.S. Arhiepiscop Gurie la Tighina”, în: *BORom XLIV* (1926), 9, p. 533-534.

Între 18-19 septembrie 1926, Î.P.S. Gurie Grosu, a făcut o vizită canonică la Tighina. Este prezentată pe scurt desfășurarea acestei vizite.

Scriban, arhim., „Știri. Împroprietărire de mănăstiri și biserici în Basarabia”, în: *BORom XLV* (1927), 2, p. 127.

O solie de preoți, în frunte cu arhiepiscopul Gurie al Basarabiei, s-au prezentat la domnul Busuiocescu, subsecretar de stat al Ministerului Agriculturii, cerând împroprietărirea mai multor biserici și a mănăstirilor Țipova și Condrîța.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Sărbătorirea a 25 de ani de activitate a Î.P.S. Arhiepiscop Gurie”, în: *BORom XLV* (1927), 10, p. 624.

La 16 septembrie 1927, s-au împlinit 25 de ani de când Î.P.S. Gurie al Basarabiei slujește Domnului. Este relatată desfășurarea acestei serbări.

Scriban, arhim., „Știri. Î.P.S. Mitropolit Gurie inspectează pe cercetași”, în: *BORom XLVI* (1928), 7, p. 666.

Din ziarul „Cuvântul Moldovenesc” aflăm că Î.P.S. Gurie este președintele cercetașilor din Basarabia și ca atare a călătorit în județele Orhei, Bălți, Soroca și Hotin în inspecția taberelor de cercetași.

Moiescu, I. Gheorghe, diacon, „Cronica bisericească. Retragerea din scaun a Î.P.S. Gurie Mitropolitul Basarabiei și a P.S. Dionisie Episcopul Cetății Albe-Is-mail”, în: *BORom* LIX (1941), 9-10, p. 615-616.

Î.P.S. Gurie s-a retras din scaunul mitropolitan în data de 1 octombrie 1941. Tot în aceeași dată s-a retras și P.S. Dionisie Erhan, episcop al Cetății Albe. Potrivit hotărârii Sinodului nr. 1936, Î.P.S. Gurie se va așeza la una din mănăstirile Putna sau Dragomirna, iar P.S. Dionisie se va duce la Mănăstirea Suruceni.

Moiescu, Gheorghe I., diacon, „Cronica bisericească. † Gurie Mitropolitul Basarabiei (1 ian 1877-14 nov. 1943)” în: *BORom* XLI (1943), 10-12, p. 605-611.

Pe data de 14 noiembrie 1943, Î.P.S. Gurie, fostul mitropolit al Basarabiei a decedat la Spitalul Brâncovenesc din București. Sunt prezentate: ceremonia de înmormântare, cuvântul ministrului culturii, I. Petrovici, cuvântarea locțiitorului de arhiepiscop al Chișinăului, Efrem Tighineanu și biografia mitropolitului Gurie.

S-a născut la 1 ianuarie 1877, în satul Nimoreni și a primit numele de botez Gheorghe. La 1887 a intrat la Mănăstirea Curchi, între 1892-1898 urmează cursurile Seminarului din Chișinău, iar între 1898-1902 a urmat Academia din Kiev. La 1902 intră în monahism la Mănăstirea Noul Neamț, patru ani mai târziu remarcându-se ca cel care a stăruit pentru apariția revistei moldovenești „Luminătorul” și reînființarea tipografiei eparhiale din Chișinău. A fost numit apoi stareț al unei mănăstiri în gubernia Smolensk din Rusia iar în 1918 este numit arhiereu vicar al Mitropoliei Moldovei după care, în 1920, devine arhiepiscop al Chișinăului, fiind ridicat la treapta de mitropolit al Basarabiei la 1928. Se retrage din scaun în 1941.

TIT SIMEDREA, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1941-1945)

***, „Știri. Hirotonie de arhiereu”, în: *BORom* XLIV (1926), 3, p. 171.

La data de 25 martie 1926, Tit Simedrea a fost hirotonit ca arhiereu în catedrala din București cu titlul: Târgovișteanu.

***, „Cronica bisericească. Hirotonia P.S. arhierelui Titu Târgovișteanu”, în: *BORom* XLIV (1926), 4, p. 217.

La 25 martie 1926 a avut loc hirotonia de arhiereu a arhimandritului Tit Simedrea. Evenimentul a avut loc în catedrala din București, slujba fiind săvârșită de patriarhul Miron al României, P.S. Ioan al Oștirii, P.S. Platon Ploieșteanul și P.S. Evghenie Piteșteanu. Se descrie desfășurarea acestui eveniment. Despre P.S. Tit Simedrea aflăm că a studiat Teologia și Dreptul.

***, „Știri. Decret pentru treapta arhieriei”, în: *BORom* XLIV (1926), 4, p. 240.

Prin decretul regal nr. 300 din 1926, arhimandritul Tit Simedrea a fost recunoscut în treapta de arhiereu și vicar al doilea, dându-i-se titlul de „Târgovișteanu”.

Simedrea, Titu Târgovișteanu, episcop, „Act de donațiune” în: *BORom* LIV (1936), Supliment pe anul 1936, p. 191-192.

Actul de donație a unui imobil din partea episcopului vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Titu Simedrea Târgovișteanu, către Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române. Imobilul reprezintă, la rândul lui, o donație din partea unui cetățean israelitean, în vederea construirii unei capele sau a unui cămin.

Moiescu, Gheorghe, I., diac., „Cronica internă. Alegerile de vlădici în scaunele vacante de la Mitropolia Bucovinei, Episcopia Hușilor și Episcopia Timișoarei”, în: *BORom* LVIII (1940), 7-8, p. 582-589.

Alegerile amintite în titlu au avut loc în perioada 11-13 iunie 1940. În articol se redă modul în care au avut loc alegerile și o scurtă biografie a fiecărui ierarh nou ales.

În data de 13 iunie 1940, au avut loc alegeri pentru scaunul de mitropolit al Bucovinei. Rezultatul votului a fost următorul: P.S. Tit Simedrea a primit 69 de voturi din 156, P.S. Partenie a primit 49, iar P.S. Nicolae Popovici a primit 27 de voturi. Deoarece nimeni nu a întrunit majoritatea absolută, a mai avut loc încă un tur de scrutin în urma căruia: P.S. Tit Simedrea a primit 103 voturi din 156, P.S. Partenie a primit 47 de voturi iar P.S. Nicolae Popovici a înregistrat doar două voturi. În urma acestora noul mitropolit al Bucovinei a fost desemnat P.S. Tit Simedrea. După alegere, Î.P.S. Irineu Mihălcescu a rostit o cuvântare care este redată în articol. În finalul articolului sunt prezentate câteva date despre activitatea P.S. Tit Simedrea.

***, „Cronică. Cuvântarea Î.P.S. Mitropolit Tit pe care a rostit-o în fața Consiliului Național Bisericesc în ziua de 13 iunie 1940, zi în care a fost ales Mitropolit al Bucovinei”, în: *BORom* LVIII (1940), 9-10, p. 722-727.

În cuvântare mitropolitul amintește despre importanța misiunii care i s-a încredințat.

Moiescu, Gheorghe, I., diaconul, „Cronica bisericească. Investiția noilor chiriarhi. Însăunarea Î.P.S. Tit la Mitropolia Bucovinei. Însăunarea celui dintâi episcop Ortodox al Timișoarei P.S. Vasile Lăzărescu”, în: *BORom* LIX (1941), 3-4, p. 243-252.

În ziua de 13 martie 1941, a avut loc ceremonia de investiție a noilor chiriarhi care au fost aleși în luna iunie 1940. Aceștia sunt: P.S. Tit Simedrea al Hotinului, ales în scaunul de mitropolit al Bucovinei, P.S. Grigorie Leu al Argeșului, ales în scaunul Episcopiei Hușilor și P.S. dr. Lăzărescu Vasile ales în scaunul nou înființatei Episcopii a Timișoarei. Autorul prezintă desfășurarea ceremoniei de investiție, cuvintele de mulțumire rostite de cei trei ierarhi, răspunsul regelui Mihai I. Este redată desfășurarea pe scurt a celor două ceremonii de însăunare – cea a mitropolitului Tit și a episcopului Vasile Lăzărescu.

Lucan, Modest, pr., „Cronica internă. Înnoirea activității pastorale în Eparhia Bucovinei după un an de stăpânire bolșevică.” în: *BORom* LX (1942), 5-6, p. 246-247.

Mitropolitul Tit al Bucovinei a cerut ca preoții să-și intensifice activitatea pastorală în acest ținut.

***, „Mitropolitul Tit Simedrea”, în *BORom* LXXXIX (1971), 11-12, p. 1268-1273.

Necrolog dedicat mitropolitului Bucovinei Tit Simedrea trecut la cele veșnice la data de 9 decembrie 1971. Născut la 4 septembrie 1886 în comuna Naipu din fostul județ Vlașca a purtat ca mirean numele de Teodor Simedrea și a absolvit cursurile Seminarului „Nifon Mitropolitul” și ale Facultății de Teologie din București. Între 1907 și 1916 funcționează ca preot paroh în comuna Prunaru, județul Vlașca, după care se înrolează ca voluntar în armata română pe tot parcursul primului război mondial. Se înscrie și absolvă Facultatea de Drept din Iași după care aprofundează studiile teologice beneficiind de o bursă a statului francez la Facultățile de Teologie din Montpellier și Paris.

La 15 septembrie 1923 este numit director al cancelariei Sfântului Sinod. După o văduvie de peste 10 ani intră în cinul monahal la 24 aprilie 1924 la Mănăstirea Cernica primind numele de Tit. La praznicul Bunevestiri al anului 1926 a fost hirotonit arhiereu vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. La 11 decembrie 1935 a fost ales episcop iar la 13 iunie 1940 a devenit mitropolit. Tit Simedrea a condus timp de mai mulți ani revista „Biserica Ortodoxă Română”.

Sâmbătă, 11 decembrie 1971, în biserica Mănăstirii Cernica a avut loc slujba înmormântării oficiată de Î.P.S. Firmilian al Olteniei, P.S. Valerian Zaharia, P.S. Antim Târgovișteanul, P.S. Antonie Ploieșteanul, P.S. Nestor Severineanul, P.S. Gherasim Constanțeanul, arhimandriții Benedict Ghiuș și Grigorie Băbuș alături de un sobor de preoți și diaconi. A asistat la slujbă și Î.P.S. Iustin al Moldovei. Este redată mai întâi o parte din cuvântarea ținută de P.S. Antim Târgovișteanul, vicar patriahal, după care se redă discursul Î.P.S. Firmilian al Olteniei.

Redacția, „Mitropolitul Tit Simedrea”, în: *GBis*, XXXI (1972), 1-2, p. 191-194.

Necrolog ce are ca obiect prezentarea personalității marcante a mitropolitului Tit Simedrea (1886-1971), care a avut ca mănăstire de metanie Mănăstirea Cernica. Găsim înfățișată activitatea sa, desfășurată în cadrul Bisericii în care se amintește și de perioada petrecută ca mitropolit al Bucovinei între 1941 și 1945.

***, „Cronica bisericească. Demisia Î.P.S. Mitropolit Tit al Bucovinei”, în: *BORom* LXIII (1945), 4-5, p. 90.

Demisia Î.P.S. Tit al Bucovinei a fost primită, iar până la alegerea noului mitropolit, a fost desemnat arhiereul Emilian Antal ca locțiitor de mitropolit. Acesta din urmă a mai avut calitatea de locțiitor, dar atunci a fost locțiitor de episcop în Eparhia Argeșului.

EFREM ENĂCHESCU, MITROPOLIT AL BASARABIEI (1944)

Moisescu, Gheorghe I., diaconul, „Cronica internă. Alegerea, hirotonia și instalarea P.S. Arhiereu vicar Efrem Tighineanul”, în: *BORom* LVI (1938), 1-4, p. 176-178.

Întrucât locul de arhierie vicar pe lângă arhiepiscopia Chișinăului rămăsese vacant de mai mulți ani, patriarhul l-a numit în acest post, cu aprobarea Sfântului Sinod, pe arhimandritul mitrofor Efrem Enăcescu, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor. Hirotonia a fost săvârșită în ziua de 28 februarie 1938, în paraclisul Mitropoliei din București, de către P.S. Partenie al Armatei și arhieriei Veniamin Ploeșteanul și Irineu Târgovișteanul, iar instalarea s-a făcut în data de 6 martie. După Sf. Liturghie, s-a citit gramata patriarhului Miron și s-au rostit cuvântări.

***, „Mitropolitul Efrem Enăcescu” (21 mai 1893 – 5 decembrie 1968), în: *BORom LXXXVI*, (1968), 11-12, p. 1411-1414.

În ziua de 5 decembrie 1968 a murit mitropolitul Efrem Enăcescu, unul din arhieriei mulți și buni pe care i-a dat Oltenia Bisericii Române, începând cu cei cunoscuți din secolul al XVII-lea, Teofil Evlaviosul, Ștefan din Rămeștii Vâlcii, Climent din Pietrarii Vâlcii, Grigorie Socoteanul și alții.

Î P.S. Efrem s-a născut la 21 mai 1893, în comuna Măciuca, județul Vâlcea, din părinți agricultori. La 15 ani, tânărul Ion a intrat ca frate în schitul Frăsinei, ctitoria Sfântului Calinic de la Cernica, unde și-a umplut sufletul de duhul evlaviei, citind din Pateric. În 1909, pleacă la Sfântul Munte, unde a trăit un an, revenind în țară cu pilduitoare amintiri de la călugării viețuitori ai Schitului Prodromu. Va fi tuns în monahism, primind numele de Efrem, în Mănăstirea Stânișoara, așezată la poalele Muntelui Cozia. Tot aici va fi hirotonit ierodiacon de episcopul Gherasim Timuș al Argeșului. În 1912, este trimis la Seminarul Central din București pe care îl absolvă în 1920, după care este hirotonit ieromonah și numit superior la schitul Ostrov-Călimănești. Trece apoi ca egumen la Mănăstirea Cozia și director al Școlii de cântăreți de acolo, fiind ridicat la rangul de arhimandrit în 1923.

Primind binecuvântarea de a urma cursurile Facultății de Teologie din București, le-a absolvit în 1928. Întors la Eparhia Râmnicului Noul Severin, a fost numit preot la catedrala Episcopiei. Între anii 1928-1930, studiază în Franța, la Montpellier, și, revenind în țară, este numit director al Seminarului din Râmnicul Vâlcea și exarh al mănăstirilor din Oltenia. S-a preocupat de introducerea vieții chinoviale în mănăstirile oltene și de organizarea activității practice a monahilor prin înființarea de ateliere în mănăstiri. În 1936 a fost cerut de patriarhul Miron și numit preot la catedrala Patriarhiei și exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor.

A înființat, ca exarh, școala surorilor de caritate pe lângă serviciul sanitar al armatei. A publicat lucrări ca: „Privire generală asupra monahismului creștin”, „Pe urmele strămoșilor”. În 1937, i s-a acordat titlul de arhimandrit mitrofor, iar în 1938, a fost hirotonit arhierie și i s-a dat delegație de locotenent al Arhiepiscopiei Chișinăului și mitropolit al Basarabiei, al cărei titular a devenit în 1943. În 1947, Sf. Sinod i-a dat sarcina slujirii ca spiritual și îndrumător duhovnic al studenților Institutului Teologic din București și apoi a fost numit stareț al Mănăstirii Cernica, până în 1952, unde a viețuit până la sfârșitul vieții.

Efrem Enăcescu a fost un călugăr îmbunătățit, un model de trăire duhovnicească, rămânând pentru desăvârșirea vieții sale spirituale sub îndrumarea Sf. Calinic, ale cărui moaște le-a spălat și le-a împodobit la canonizarea acestuia în 1955.

Până la sfârșitul vieții, a cercetat viețile sfinților, scriind studii, ultimul fiind despre Sfânta Drosida, fiica împăratului Traian, cuceritorul Daciei. A fost înmormântat pe 7 decembrie la cimitirul de la Sfântul Lazăr, întemeiat de vestitul stareț, Gheorghe, la slujba înmormântării participând patriarhul Iustinian și mitropolitul Tit Simedrea.

I.2.2. Episcopi de Roman

CALIST (1445-cca 1451)

Ivan, Ioan, diac. prof., „Un ierarh moldovean cu numele de Calist, înmormântat la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold XLVI* (1970), 1-2, p. 66-75.

Însemnare despre descoperirea unei lespezi în timpul lucrărilor de la Mănăstirea Neamț dintre anii 1958-1962, în partea de nord a bisericii „Înălțarea Domnului”, la intrarea în sfântul lăcaș. Lespedea a fost descoperită cu inscripția în jos și, în timp, a fost ruptă în bucăți, astfel încât nu se știe nici măcar anul pe care îl marchează. Autorul prezintă argumente și analizele făcute care întăresc presupunerile că aceasta ar fi lespezea lui Calist, episcopul Romanului, care a păstorit în jurul anilor 1440-1450.

MACARIE (1531-1558)

Porcescu, Scarlat, pr., „Episcopul Macarie al Romanului (1531-1558)”, în: *MitrMold XXXVI* (1960), 5-6, p. 347-361.

Se evocă evoluția vieții duhovnicești din Moldova în timpul păstoririi lui Macarie, în contextul mai larg al conturării unui tablou biografic referitor la episcopul Macarie al Romanului, fost egumen al Mănăstirii Neamț, care a avut o importantă activitate de cronicar.

DOSOFTEI (1639-1641)

Udișteanu, Dionisie, arhim., „Un episcop de Roman necunoscut” în: *StTeol*, Seria a II-a, VIII (1956), 7-8, p. 531-535.

Episcopul „necunoscut” anunțat în titlu este Dosoftei de Tazlău care a urmat după Mitrofan al II-lea. Dosoftei este menționat din iulie 1639, până în februarie 1641. Se prezintă mai multe documente care îl atestă ca arhieru.

PAHOMIE (DE GLEDIN) (1707-1713)

Irineu, Crăciunaș, pr., „Episcopul Pahomie al Romanului”, în: *MitrMold XXXV* (1959), 9-12, p. 627-635.

Este vorba de Sfântul Pahomie de la Gledin, care a trăit (cca.) între 1674-1724. A fost viețuitor, eclesiarh și stareț la Mănăstirea Neamț. Este descrisă călătoria sa în Rusia și legătura puternică pe care a avut-o cu Sf. Dimitrie al Rostovului. Din activitățile lui ca episcop al Romanului este accentuată grija sa pentru ridicarea nivelului duhovnicesc și cultural al clerului și al credincioșilor. Se preocupă de mă-

năstirea de metanie (Neamț) și de schitul Pocrov, unde se va retrage când renunță la episcopat, în 1714. Spre sfârșitul vieții, va merge din nou în Rusia și va muri la Kiev.

Voicescu, Constantin, doctorand, „Viața și activitatea episcopului Pahomie al Romanului”, în *BORom* XC (1972), 5-6, p. 596-611.

Studiul părintelui Constantin Voicescu este unul dintre cele mai valoroase pe această temă, aducând numeroase noutăți în cunoașterea vieții și realizărilor celui ce a fost canonizat sub numele de „Sf. Ierarh Pahomie de la Gledin”.

Primul capitol, intitulat „Pahomie, călugăr la Mănăstirea Neamț” cuprinde câteva elemente biografice din care reținem intrarea sa ca frate în obștea de la Neamț în 1694 și călugărirea din 1697, la vârsta de 25 de ani. La 1701 este hirotonit ieromonah iar un an mai târziu, după moartea egumenului Ioan, „fără de voie au fost silit de sobor a primi ocârmuirea a toatei monastiri căci igumen l-au pus”!

Capitolul al II-lea descrie „Călătoria lui Pahomie în Rusia” de la 1704 la 1706 după ce „paretisește”. Va deveni ucenic al Sfântului Dimitrie al Rostovului fapt ce-i va marca profund viața duhovnicească. Întors apoi la metania sa se retrage la o sihăstrie în muntele Chiriacul etapă a vieții sale descrisă în capitolul al III-lea. Următorul capitol, denumit „Pahomie episcop la Roman” istorisește despre alegerea și păstorirea sa la Roman ca arhiereu titular timp de șapte ani și trei luni.

La 10 aprilie 1714 „au ieșit Pahomie din Episcopie și au venit la metania sa” apucându-se să zidească schitul Pocrov. Sunt descrise pe cuprinsul unui întreg capitol eforturile făcute de Pahomie pentru înzestrarea ctitoriei sale cu toate cele necesare desfășurării vieții monahale.

Ultimul capitol, „Pribegia lui Pahomie. Moartea lui La Kiev (1724)” istorisește ma întâi despre plecarea precipitată către ținuturile rusești din pricina bănuielilor ce planau asupra sa cum că ar fi fost „conspirator” cu austriecii contra domnului țării. Traiul la Kiev nu i-a fost liniștit din punct de vedere sufletească inima sa fiind puternic legată de viața sihăstrească dusă în munții Neamțului. Trece la cele veșnice în 1724 trupul fiindu-i înmormântat în paraclisul Sf. Ștefan din Pecerska. Înainte de a se muta la Domnul a îmbrăcat marea schimă sub numele Pimen.

GHERASIM CLIPA - BARBOVSCHI (1803-1826)

Ursăcescu, V., econom, „Însemnări privitoare la moartea fostului Episcop de la Huși, Gherasim Clipa” în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* I (1925), 12, p. 92-93.

Articolul precizează că Gherasim Clipa a fost episcop de Huși de la 20 iunie 1796 până în martie 1803, după care a trecut la Roman, unde a păstorit de la 20 martie 1805 până la 15 mai 1826. Moartea episcopului a fost una regretată de credincioși și amintirea acestui trist eveniment a fost păstrată prin însemnări pe anumite cărți, dar și printr-o poezie. Toate însemnările cunoscute sunt reproduse în articol și se precizează că moartea lui s-a produs pe data de 15 mai 1826, la ora 9 a.m., în orașul Iași.

MELCHISEDEC ȘTEFĂNESCU (1879-1892)

E., „Mijloacele propuse de Pré Sf. Melhisedek pentru ridicarea bisericii Române în Regatul Român”, în: *Revista Teologică* I (1883), 16, p. 121-126.

Articolul este împărțit în opt capitole. În primul, episcopul Melhisedek face apel la tineret pentru ca acesta să nu uite tradițiile și obiceiurile românești, credința strămoșească, „pentru păstrarea cărora alții s-au luptat până la sânge”. În cel de-al doilea îl îndeamnă pe regele țării, Carol I, să nu tolereze propaganda papală. Al treilea capitol propune continuarea cultivării clerului spre a lupta cu succes atât contra sectelor oculte, cât și asupra încercărilor propagandiste papale.

Episcopul este revoltat de faptul că s-a închis Facultatea de Teologie din Iași și aduce argumente pentru existența unei astfel de instituții, exemplificând cu cele cinci facultăți de teologie din Rusia, una în Grecia, una a Patriarhiei Constantinopolului. Religia este o știință fiindcă „e cerută de natura noastră”, „ne civilizează”, „fiind instituită de însăși creatorul omului, Dumnezeu”.

În cel de-al patrulea capitol, revolta episcopului Melchisedec continuă din cauza stării materiale jalnice a preoților, orice muncitor inferior având o stare materială mult mai bună decât cea a preotului. Se argumentează că munca preotului e mult mai importantă decât oricare alta, deoarece aduce pacea sufletească, ceea ce nu poate face oricine.

Capitolul cinci pune în discuție starea financiară deficitară a administrației ierarhice. Se dă exemplu că un protoiereu era plătit cu 165 franci pe lună și nu avea alte ajutoare decât un subprotoiereu, fără a avea vreun scriitor plătit, deși li se cereau reviste, cercetări, constatări, lucrări de cancelarie.

În a șasea parte, episcopul cere mănăstirilor încadrarea în vechea disciplină monahală, iar lumii, să nu-i mai ponegrească pe călugări. Este menționat faptul că multe mănăstiri sunt în ruină, deși ele sunt monumente istorice naționale. Se recomandă realizarea unor lucrări de întreținere a mănăstirilor, întreținerea monahilor prin formarea unor școli, înființarea unor ateliere de producții naționale: sculptură, pictură, țesătorie.

Cel de-al șaptelea capitol este tot pe un ton critic, deoarece se neglijează religia în școlile românești.

Ultimul capitol propune reorganizarea și întărirea Bisericii Române în Regat, alocarea anual a unei sume spre a servi la fondul Bisericii. Autorul finalizează cu ideea că aceste opt propuneri ale Preasfințitului Melhisedec ce vizează reorganizarea și întărirea Bisericii ar trebui puse urgent în aplicare. Se precizează că Sfântul Sinod și-a împropiat această scriere, admițând-o în unanimitate.

Melchisedec, episcop, „Viața Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava scrisă în limba slavonă de Mitropolitul Grigorie Țamblac și tradusă de P.S. Episcop Melchisedec”, în: *BORom* VIII (1884-1885), 9, p. 671-682. Cu text în slavonă.

Viața Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, scrisă în limba slavonă de mitropolitul Grigorie Țamblac și tradusă de P.S. Melchisedec cuprinde și unele date referitoare la Cetatea Albă.

***, „Jubileul de 25 de ani al arhieriei P.S. Melchisedec al Romanului, Membru al Academiei Române”, în: *BORom* XI (1887-1888), 11, p. 951-955.

Pe lângă felicitările transmise din partea redactorilor, este redată și o expunere biografică după cum este ea publicată în jurnalul „Epoca” din data de 31 decembrie 1887. Prezentăm, pe scurt, biografia așa cum este redată în articolul sus menționat.

P.S. Melchisedec s-a născut în 1823 în satul Gărcina (Gărcina), județul Neamț, din părinții Petru preotul și soția sa Anastasia, iar la naștere a primit numele de Mihail. Între 1834-1841 urmează studiile Seminarului de la Socola, între 1842-1843 urmează studii mai înalte ale aceluiași Seminar. În aceeași perioadă a primit schima monahală în Mănăstirea Socola, după care, între 1848 și 1851, urmează cursurile Academiei din Kiev, la a căror absolvire primește titlul de doctor în Teologie. A fost hirotonit preot de mitropolitul Kievului în Lavra Pecersca. Se reîntoarce apoi în țară unde, în 1856, reorganizează Seminarul din Huși. La 1857 este ales deputat și se înscrie în lupta pentru Unirea Principatelor. Devine, în 1861, ministru al Cultelor și al Instrucțiunii Publice, iar la 31 decembrie 1862 a fost hirotonit în Mitropolia din Iași ca arhiepiscop, cu titlul de Tripoleos. La 1864 a trecut la păstoria Episcopiei Dunării de Jos, iar în 1870 a fost ales ca membru al Academiei Române. Este numit episcop al Romanului în 1879.

Melchisedec, episcopul Romanului, „Memoriul P.S. Melchisedec al Romanului despre monopolul lumânărilor de ceară, ca mijloc de îmbunătățire a poziției materiale a clerului din comunele urbane și rurale”, în: *BORom XII* (1888-1889), 9, p. 584-592.

P.S. Melchisedec al Romanului, bazându-se pe rapoartele proteierilor și pe datele primite de la autoritățile fiscale, face un calcul și stabilește cantitatea de lumânări de ceară care se consumă într-un an în Eparhia Romanului. Se amintește despre monopolul lumânărilor, care, dacă ar fi deținut de Biserică, ar duce la îmbunătățirea stării clerului.

***, „Necrolog. Melchisedec Ștefănescu”, în: *BORom XVI* (1892-1893), 3, p. 235-250.

În data de 16 mai 1892, P.S. Melchisedec Ștefănescu, episcopul Romanului, a încetat din viață. În mormântarea P.S. a avut loc în ziua de 18 mai 1892. Este redat programul ceremoniei de înmormântare și două dintre numeroasele discursuri ce s-au rostit cu această ocazie: ale lui Constantin Erbiceanu și V. Dornescu.

În cuvântul său, Constantin Erbiceanu prezintă biografia și activitatea de pedagog a P.S. Melchisedec. Acesta din urmă, pe numele de mirean Mihai, s-a născut în 1823 în satul Gărcina din județul Neamț, părinții săi numindu-se Petru și Anastasia Ștefănescu, tatăl fiind preot. Tânărul Mihai a urmat cursurile Seminarului Socola, după care a ajuns învățător sătesc și apoi suplinitor la catedra de Retică, Pastorală și Istoria Patriei, la Seminarul Socola. La 1843 este călugărit la Mănăstirea Socola, unde primește numele de Melchisedec. În 1845 devine inspector al Seminarului, iar între 1848-1851 urmează cursurile Academiei din Kiev. Între 1851 și 1856 a fost profesor la Seminarul Socola la mai multe discipline. În această perioadă a publicat mai multe cărți: „Manual de tipic cu explicarea Liturghiei” (1854), „Teologia dogmatică” (1855), „Introducerea în Vechiul Testament și Noul Testament” (1856).

Revenind la biografia P.S. Melchisedec, aflăm despre acesta următoarele:

- la 1856 ajunge rector al Seminarului din Huși - Seminar pe care îl reorganizează atât din punct de vedere disciplinar, cât și administrativ,
- la 1857 este ales membru în Divanul Ad-hoc,

- la 1861, pentru o scurtă perioadă, a fost Ministru al Cultelor,
- la 1862 a fost hirotonit arhiepiscopul cu titlul de Tripoleos,
- la 1864 este numit episcop al Dunării de Jos,
- la 1870 devine membru al Academiei Române
- la 1879 ajunge pe scaunul Episcopiei Romanului.

A scris numeroase cărți: „Lipovenismul”, „Cuvinte prelucrate după Ioan Hrisostom pentru Biserici”, „Cronica Hușiului și a Episcopiei de Huși”, „Cronica Episcopiei de Roman”, „Notițe istorice de la 48 de mănăstiri și biserici”; „Viața Mitropolitului Antim și cuvintele sale bisericești” etc.

Al doilea discurs redat în articol este cel al lui V. Dornescu care arată dragostea și devotamentul P.S. Melchisedec pentru Seminarul din Roman.

***, „Discursul lui Gh. Erbiceanu rostit la moartea P.S. Episcop de Roman Melchisedec Ștefănescu”, în: *BORom* XVI (1892-1893), 4, p. 335-344.

Este prezentat discursul lui Gh. Erbiceanu rostit la moartea P.S. Melchisedec Ștefănescu, episcop de Roman. În discurs, vorbitorul expune pe scurt viața și activitatea defunctului și arată importanța personalității sale pentru istoria națională, biserică și culturală. Se menționează că a făcut parte la 1863 din comisia pentru secularizarea averilor mănăstirești și că P.S. Melchisedec, alături de alte personalități, a inițiat un proiect care prevedea înființarea unei Facultăți de Teologie la Mănăstirea Neamț.

***, Cronică, „Necrolog”, în: *Candela* XI (1892), 6, p. 385-388.

Este consemnat decesul, la data de 16 mai 1892, a episcopului Melchisedec Ștefănescu al Romanului. Născut în 1823 în comuna Gârcina, județul Neamț, învață la Seminarul „Veniamin” din Iași, după care predă ca învățător în satul Șerbănești. Intrând în cinul monahal în 1844, studiază teologia și filozofia la Kiev. A fost membru al Divanului Ad-Hoc și al Partidului Unionist al Moldovei, a făcut parte din guvernul lui Mihail Kogălniceanu în 1861. Ca arhimandrit, a făcut parte din comisia de secularizare a mănăstirilor în 1863, după care a devenit episcop titular și întemeietor al noii eparhii a Dunării-de-Jos, cu reședința în Ismail. Este ales membru al Academiei Române în 1870 și episcop al Romanului în 1879.

La ceremonia funerară ce s-a desfășurat în curtea Episcopiei, au participat: P.S. Ioan Băcăoanu, P.S. Silvestru al Hușilor, P.S. Partenie al Dunării-de-Jos.

Erbiceanu, Gh., „Discursu funebru pronunțat la moartea episcopului de Roman Melchisedecu, întemplată la 16 Maiu 1892, de Gh. Erbiceanu”, în: *Candela* XI (1892), 10, p. 627-634.

Se prezintă momentele importante din viața a celui ce a fost episcop de Roman, conturând portretul moral al acestuia. Născut în 1823 în comuna Gârcina, județul Neamț, învață la Seminarul „Veniamin” din Iași, după care predă ca învățător în satul Șerbănești. Se călugărește în 1844, în Mănăstirea Socola, în 1848 fiind trimis la studii în Kiev de unde se întoarce cu diploma de magistru în teologie. A fost membru al Divanului Ad-Hoc și al Partidului Unionist al Moldovei, a făcut parte din ministerul lui M. Kogălniceanu în 1861. Ca arhimandrit, a făcut parte din comisia de

secularizare a mănăstirilor în 1863, a devenit episcop titular și întemeietor al noii Eparhii a Dunării-de-Jos, cu reședința în Ismail, membru al Academiei Române în 1870 și episcop al Romanului în 1879. A scris și a tradus cărți didactice, studii precum „Despre muzica bisericească”, „Corectarea și editarea cărților bisericești” și alte memorii. „Far luminos al conducerii morale a păstoriților”, „columnă și întărire a Bisericii”, „erudit și scriitor distins”, „model unic în literatura bisericească după Dosoftei”, „bărbat politic și patriot unionist”, „înțelepțitorul copiilor și mângâietorul părinților”, sunt câteva din meritele evidențiate de vorbitor.

***, „Episcopul Melchisedec”, în: *Menirea Preotului V* (1894), 14, p. 2-4.

Episcopul Melchisedec s-a născut pe 12 februarie 1822, în județul Neamț. Părinții l-au dus în toamna anului 1834 la Seminarul din Socola, condus de mitropolitul Veniamin și, sfârșind cursurile în 1841, a fost făcut învățător în satul Șerbeasca din județul Neamț. Va primi, la Mănăstirea din Socola, în 1843, schima monahală, sub numele de Melchisedec și, la puțin timp după aceasta, e hirotonit ierodiacon, pe 16 august 1844. Îndrumat de părintele Scriban, în august 1848 pleacă la Kiev pentru a termina studiile de teologie, iar diploma de „Magistru” a obținut-o în 1851. Întorcându-se în țară, devine profesor la Seminarul de la Socola. La 12 ianuarie 1856 a fost ridicat la treapta de arhimandrit iar la 15 ianuarie 1861 este numit locțiitor al episcopului de Huși. La 20 decembrie 1862 i s-a dat demnitatea de arhieru de Tripoleos și a fost hirotonit în această calitate în Mitropolia din Iași. Articolul nu este finalizat.

***, „Episcopul Melchisedec”, în: *Menirea Preotului V* (1894), 16-16, p. 6-7.

În 1878, pe 22 februarie, episcopul Melchisedec a fost chemat de Marele Colegiu Electoral la Episcopia Romanului. Sunt menționate amănunte din viața acestui episcop.

***, „Episcopul Melchisedec” în: *Menirea Preotului V* (1894), 17-18, p. 3-5.
Cu o fotografie.

Se continuă prezentarea biografiei episcopului Melchisedec.

***, „Episcopul Melchisedec.” în: *Menirea Preotului V* (1894), 19, p. 3-5.

Se continuă prezentarea biografiei episcopului Melchisedec.

***, „Episcopul Melchisedec”, în: *Menirea Preotului V* (1894), 20, p. 7-8.

Se continuă prezentarea biografiei episcopului Melchisedec.

***, „Episcopul Melchisedec”, în: *Menirea Preotului V* (1895), 21-22, p. 6-8.

Se continuă prezentarea biografiei episcopului Melchisedec.

***, „Episcopul Melchisedec”, în: *Menirea Preotului VI*, 1 -2, p. 7-11.

Se continuă prezentarea biografiei episcopului Melchisedec.

***, „Episcopul Melchisedec”, în: *Menirea Preotului VI* (1895), 3-4, p. 4-6.

Se continuă prezentarea biografiei episcopului Melchisedec.

***, „Episcopul Melchisedec”, în: *Menirea Preotului VI* (1893), 5, p. 4-5.

Se continuă prezentarea biografiei episcopului Melchisedec.

***, „Episcopul Melchisedec”, în: *Menirea Preotului VI* (1895), 6, p. 6-7.

Se continuă prezentarea biografiei episcopului Melchisedec.

***, „Episcopul Melchisedec”, în: *Menirea Preotului VI*, (1895), 7, 8, 9, p. 23.

Se continuă prezentarea biografiei episcopului Melchisedec.

***, „Schiță biografică”, în: *Vocea Bisericii I* (1895), 18 și 19, p. 3-4.

Melchisedec Ștefănescu s-a născut în 1823, în județul Neamț, într-o familie de preot. A terminat Seminarul Socola, de unde a ieșit învățător. La sfârșitul anului 1843, a fost suplinitor la catedra de Retorică, Pastorală, Istoria Patriei la Seminarul de la Socola, care se organizase prin osârdia arhimandritului Filaret Scriban. A primit numele de Melchisedec în urma călugăririi sale, care a avut loc tot în același an. A studiat, după aceea, teologia la Kiev, unde a primit diploma de „Magistru în Teologie și Litere”. A fost hirotonit ieromonah de mitropolitul Kievului, Filaret. A publicat trei opere între 1851-1856: „Manual de tipic”, „Teologie Dogmatică”, „Introducere în Vechiul și Noul Testament” – două volume. A funcționat o perioadă ca director la Seminarul de Huși, până ce a devenit ministru de Culte. În 1864 a fost numit de domnul Alexandru Ion Cuza, episcop al eparhiei Dunării de Jos, cu reședința la Ismail. Încă din 1870 a fost ales membru al Academiei Române, unde a scos la lumină 17 opere ale căror titluri sunt enumerate. Articolul conține o imagine.

Demetrescu, Drag., dr., „Din scrierile needitate ale P.S. Episcop de Roman Melchisedec”, în: *BORom XXI* (1897-1898), 4, p. 361-378.

În data de 16 mai 1892, P.S. Melchisedec, episcopul Romanului, a trecut la Domnul. Armenilorle-au fost aduse diverse acuzații. Ca urmare, ei s-au raportat la scrierile a două personalități ale secolului al XIX-lea - Vladimir Guettée și P.S. Melchisedec, episcopul Romanului. Este menționat un manuscris al acestuia din urmă intitulat „Cauzele urii creștinilor ortodocși asupra armenilor și a credințelor religioase ale acestora”. Bazându-se pe studiul lui E. Troițiki, intitulat „Expunerea credinței bisericii armenie”, P.S. Melchisedec prezintă în scrierea sa istoria relațiilor dintre armeni și bizantini.

Erbiceanu, C., „Un discurs al Preasfințitului Melchisedec preparat spre a fi citit în Divanul Ad-hoc de la 1854 privitor la situația averilor mănăstirești închinată prin care se arată starea înjosită din Biserica Ortodoxă în general și despre situația clerului din Principate”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 2, p. 121-137.

Discurs se găsește într-un manuscris autograf al P.S. Melchisedec Ștefănescu, fost episcop al Romanului. Acesta a fost între anii 1852-1856 profesor la Seminarul

„Veniamin” din Socola, a fost ucenic al lui Filaret Scriban și, alături de frații Neofit și Filaret Scriban, a devenit un mare luptător pentru unirea celor două Principate. Constantin Erbiceanu arată considerația pe care o avea Melchisedec Ștefănescu față de frații Erbiceni și împrejurările care au determinat scrierea acestui discurs.

Din păcate, discursul nu a fost rostit atunci, în 1854, ci a rămas printre hârtiile arhierelui Filaret. În cuvântare se amintește despre abuzurile călugărilor greci, despre situația Bisericii noastre, despre dorința realizării unui Sinod ecumenic compus din ierarhii diferitelor popoare din Balcani, despre înființarea de școli clericale și Seminarii pentru a se combate prozelitismul catolic, despre unirea Țării Românești cu Moldova și despre aducerea unui principe străin pentru a conduce aceste două Principate.

G., „Bibliografie”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 8, p. 958. Recenzie.

Este prezentată o scurtă recenzie la lucrarea lui Constantin C. Diculescu, intitulată „Episcopul Melchisedec, studiu asupra vieții și activității lui cu un portret și excerpte din corespondență”. În această lucrare este înfățișată viața P.S. Melchisedec.

Nazarie, Constantin, iconom, „Douăzeci de ani de la moartea P.S. Melchisedec”, în: *BORom XXXVI* (1912-1913), 5, p. 510-516.

La 16 mai 1912 s-au împlinit 20 de ani de la trecerea la cele veșnice a P.S. Melchisedec episcopul Romanului. Sunt prezentate câteva notițe asupra vieții P.S. Melchisedec. Găsim amănunte despre viața simplă pe care o ducea ierarhul, despre câteva întâmplări prin care a trecut, despre unul dintre frații săi pe care îl chema Ieronim și era arhimandrit.

Nazarie, Constantin, iconom, „Aniversarea morții Episcopului Melchisedec al Romanului”, în: *BORom XLII* (1924), 6, p. 372.

În data de 29 mai 1924, s-a ținut în Roman a treizeci și doua comemorare a morții P.S. Melchisedec al Romanului, membru al Academiei Române. Se face o descriere a comemorării care a început cu slujba oficiată de P.S. Lucian Triteanu al Romanului, după care a urmat o procesiune până la mormântul ierarhului, unde P.S. Lucian a rostit un discurs. Manifestarea s-a terminat cu intonarea imnului dedicat episcopului Melchisedec de profesorul Vântu.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedec (fostul Episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 3, p. 74-79.

Se expune personalitatea episcopului Melchisedec, apelând la propriile amintiri din timpul când era elev în clasa a IV-a la Seminarul din Roman.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedec (fostul episcop al Romanului)”, p. 124-128.

Este elogiată personalitatea episcopului Melchisedec, caracterizat de o minte luminată, de o cultură superioară, de verticalitate și de o fermă demnitate. Sunt prezentate eforturile sale de îndreptare a administrației eparhiale.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 6, p. 207-209.

Sunt continuate amintirile autorului despre episcopul Melchisedec. După așezarea acestuia la Roman, lucrurile s-au schimbat. Arhimandritul Ieronim, bărbat evlavios, era cel mai punctual la ușa bisericii, ca și fratele său mai mic, pe care îl urmărea cu toată atenția și severitatea. Deși nu avea cultură superioară teologică, era un adânc cunoscător al Sfintei Scripturi și mai ales al psalmilor, pe care îi știa pe de rost. De o modestie și simplitate monahală impresionantă, era foarte strict cu sine însuși. În decurs de doi ani, cât autorul a fost corist și canonarh la Episcopie, a beneficiat de pedagogia acestui dascăl.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 7, p. 250-252.

Se continuă prezentarea făcută personalității episcopului Melchisedec din perspectiva amintirilor autorului.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, *Cronica Romanului II* (1925), 8, p. 304-307.

Sunt amintite activitățile episcopului Melchisedec, administrative, literare și științifice, acesta făcându-și timp să meargă și la biserică, deși era foarte solicitat.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 9, p. 332-335.

Părintele Melchisedec Ștefănescu „nu era foarte bucuros când primea vizite, dar totuși îi servea pe toți cu ceai și covrigi, și chiar dacă părea zgârcit, făcea acte de binefacere și îi ajuta pe cei săraci”. După opt ani, a obținut titlul de „licențiat în teologie” și și-a prezentat teza de licență. Isidor Bușilă era un mare admirator al episcopului; acesta avea ca studii de școală cursul inferior de Seminar și era un auto-didactic stăruitor. Vara era grădinar, iar iarna citea. Era bun și comunicativ și întotdeauna ușa bisericii sale era deschisă pentru oricine. Cel mai mult îi plăcea să aibă grijă de pomii și florile din curtea Episcopiei.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 10, p. 365-367.

Episcopul Melchisedec a cumpărat o casă de la d-nul Teodori, care azi poartă numele „Isidor” și a transformat grădina într-un colțisor de rai.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului II* (1925), 11, p. 396-397.

Se continuă prezentarea personalității episcopului Melchisedec prin prisma amintirilor autorului.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 2, p. 485-490.

Ca om și slujitor al altarului, episcopul Melchisedec asculta cu atenție pravila călugărească citită de arhimandritul Isidor sau de Iancu Mihăilescu - un servitor de-al său. În cursul săptămânii, îl avea ca musafir pe bătrânul părinte Stănică din Brăila, prieten apropiat.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 3, p. 528-531.

Este continuată relatarea despre viața duhovnicească pe care o ducea episcopul Melchisedec.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 4, p. 556-560.

Episcopul Melchisedec era o fire sensibilă la frumusețea cultului divin, considerându-l o hrană sufletească de care avea nevoie zilnic. Era fericit când băteau clopotele și, deși nu era cântăreț, îi plăcea muzica bisericească. Se menționează că, de multe ori, vizita Seminarul de peste drum.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 5, p. 593-596.

Personalitatea și firea episcopului ieșeau în evidență la slujbele bisericești, prin reținerea și cumițenia sa.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 6, p. 620-624.

Episcopul Melchisedec întruchipa seriozitatea în gradul cel mai înalt. În zi de sărbătoare casa lui era deschisă pentru oricine. Sunt surprinse în articol câteva întâmplări din timpul sărbătorilor pascale.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 7, p. 646- 649.

Episcopul îi primea cu drag pe cei care îl vizitau. În timpul sărbătorilor de iarnă, după ce treceau cele trei zile de sărbătoare, mergea în vizită pe la frunțașii comunității. Nu erau doar simple vizite, deoarece în urma lui lăsa multă dragoste și bunăvoință. În aceste vizite personale sau pastorale se putea observa toată simplitatea, sinceritatea și bunătatea arhierului.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 8, p. 685-688.

Articolul surprinde detalii referitoare la epoca în care a păstorit episcopul Melchisedec care a fost un distins apărător al drepturilor preoțimii, gândindu-se la îmbunătățirea stării materiale a clerului, îndemnându-i să predea în învățământul primar sau să practice diferite meșteșuguri.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 10, p. 721-724.

Se precizează faptul că toate amintirile sunt rămase din cei zece ani cât autorul a slujit la Episcopia de Roman, aflându-se sub oblăduirea arhierelui locului.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 10, p. 745-747.

Este relatată ultima parte a vieții episcopului Melchisedec

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 11, p. 783-788.

Este continuată relatarea ultimei părți a vieții episcopului Melchisedec.

Gotcu, I., preot profesor, „Amintiri din viața Marelui Episcop Melchisedek (fostul episcop al Romanului)”, în: *Cronica Romanului III* (1926), 12, p. 830-833.

Se relatează despre ultima parte a vieții arhierelui și despre obștescul sfârșit al acestuia.

Gheorghită, Ilie, „Pe urmele Episcopului Melchisedec”, în: *BORom XLV* (1927), 7, p. 413-414.

Se amintește despre biserica din satul Gârcina, sat în care s-a născut P.S. Melchisedec al Romanului, în care se află mai multe obiecte de cult dăruite de arhieriu sau de frații acestuia. Se precizează că în această biserică a slujit tatăl lui Melchisedec, preotul Petrache Ștefănescu. Se precizează că încă trei frați ai ilustrului episcop au îmbrăcat haina monahală: Ieronim, Mihai și Vasile.

Gheorghită, Ilie, „Pe urmele episcopului Melchisedec”, în: *MitrMold III* (1927), 8, p. 191.

Pentru a prezenta personalitatea episcopului Melchisedec, se aduc informații despre familia acestuia.

Pocitan, Veniamim Bârlădeanu, arhieriu dr., „Episcopul Melchisedec ca școlar în Seminarul dela Socola”, în: *BORom L* (1932), 5, p. 337 -347.

La împlinirea a 40 de ani de la moartea episcopului Melchisedec al Romanului, se face o incursiune asupra începutului activității școlare, prezentându-se setea de cunoaștere ce caracteriza întreaga generație a episcopului. Elevii treceau de nivelul de a învăța din frică, pentru a respecta o datorie, deschizându-se către dragostea de carte, către dorința de a se ocupa cu cititul și în afara programei studiate ori după terminarea școlii, făcând din lectură o pasiune. Mulți dintre ei știau mai multe limbi străine, lucru în afara pretențiilor Seminarului, dovedind astfel o solidă cultură, din vaste domenii, confirmând proverbul oriental: „Învățătura e ca apa de mare: cu cât bei din ea, cu atâta îți este mai sete”.

Alături de apetitul, din ce în ce mai ridicat pentru știință, un rol important jucau și profesorii dedicați, zeloși, modele care călăuzeau pașii celor silitori în marea

aventură a cunoașterii. În sprijinul acestei afirmații, este evocată figura dascălului Ioan Gheorghiu Pionearu de la Seminarul din Socola, care dovedea cunoștințe din toate domeniile, impresionând și prin latura umană, verticală, dar delicată, toți elevii învățând de dragul de a nu-l supăra pe maestru, căci „îi sorbeau cuvintele și unul nu ar fi îndrăsnit să nu învețe lecția”, așteptându-l cu mare bucurie. Alte figuri importante de profesori amintite sunt Isaia Giușcă, prorector al Seminarului, Damaschin Bojincă, director, Andrei Teodorescu, cel care predă gratis lecții de franceză și economistul Constantin. De la aceste remarcabile modele, venite în iureșul amintirilor proprii, scrisul autorului trece la evocarea pe care și-a propus-o, arhiereul Melchisedec, el însuși elev al Seminarului de la Socola.

Din fragedă pruncie, Mihail Ștefănescu a dovedit o puternică deschidere religioasă dar și culturală și o curiozitate intelectuală ieșită din comun. Școala primară o face în satul natal pentru ca, la finele anului 1834, să ajungă la Seminarul Socola. Întrerupe școala atunci când are loc o schimbare în ceea ce privește direcțiunea, Bojincă fiind înlocuit de Suhopan. În acest răstimp se întoarce acasă, boierii Canta angajându-l ca învățător într-un sat.

Rânduielile Seminarului revin apoi la cele inițiale, iar Mihail Ștefănescu se reîntoarce grabnic la Seminar, în 1842. Conduita sa era ireproșabilă, astfel încât condica disciplinară nu semnaleză nici măcar o abatere de la normă; dorința de învățatură manifestându-se prin pasiune pentru studiu, ore suplimentare de lectură, învățarea limbii franceze, neinclusă în programa de atunci, a latinei și, mai presus de acestea, formarea unui caracter puternic.

La absolvirea treaptei superioare a Seminarului, la doar 20 de ani, Mihail Ștefănescu ține un discurs în limba latină, prin care oferă un omagiu, un cuvânt de mulțumire dascălilor. Pasiunea pentru latină o va păstra de-a lungul vieții, utilizând-o alături de celelalte limbi pe care le cunoștea: greaca, slavona, franceza, rusa și germana. Frumosul succes cu care terminase Seminarul a făcut ca, în chiar toamna aceluși an, 1843, să ocupe, la cererea direcțiunii, postul „supleant” al catedrei de Retorică, Pastorală și Istorie Națională, în cadrul Seminarului. Tot în acel an, la 24 decembrie, tânărul profesor de Seminar îmbracă haina monahală, schimbându-și numele în Melchisedec.

***, „Știri. Pomenirea Episcopului Melchisedec la Roman”, în: *BORom* L (1932), 5, p. 398.

Se menționează împlinirea a 40 de ani de la trecerea la cele veșnice a episcopului Melchisedec, prilej cu care s-a făcut pomenirea acestuia la Episcopie. După săvârșirea Sfintei Liturghii și a parastasului, s-a efectuat o procesiune la mormânt, adunați fiind episcopul Lucian Triteanu, directorul Seminarului din Roman, un reprezentant al Academiei Române și unul al Adunării Eparhiale.

V., N. P., pr., „Note bibliografice Veniamin Pocitan arhiereu, «Momente din viața și activitatea lui Melchisedec (1856-1861)», București 1936, p. 96”, în: *BORom*. LIV (1936), 11-12, p. 784. Recenzie.

Este vorba despre activitatea lui Melchisedec Ștefănescu, din vremea în care era doar arhimandrit, rector și profesor la Seminarul din Huși, Seminar ce a fost înființat în 1851 și unde Melchisedec a fost chemat ca profesor în 1856.

Veniamin Ploieșteanul, Pocitan, vicar patriarhal, „Amintiri despre Episcopul Melchisedec al Romanului. La împlinirea a 50 de ani de la moartea lui. Legăturile lui cu credincioșii mai de seamă din Eparhie”, în: *BORom LX* (1942), 5-6, p. 161-171.

P.S. Melchisedec al Romanului a avut legături mai strânse cu:

- Gheorghe Sturza – se prezintă câteva date despre acesta;
- Vasile Alecsandri – este relatată vizita făcută de P.S. Melchisedec la Mircești, fiind redat și un schimb de scrisori, din 1885, între episcopul de Roman și poet pe când acesta din urmă era ambasador la Paris;

- Panait Donici, Ioan Costache Agarici, N. Roznovanu, Papadopol Callimah, Tache P. Anastasiu, Ioan Stroe.

Se descrie sfințirea bisericii din Pănțești și se prezintă considerația de care se bucura P.S. Melchisedec în rândurile membrilor Academiei Române.

Popescu, Nicolae M., preot, „Episcopul Melchisedec la 50 de ani de la moartea lui”, în: *BORom LX* (1942), 5-6, p. 172-176.

În data de 16 mai 1942 s-au împlinit 50 de ani de la trecerea la cele veșnice a P.S. Melchisedec, episcopul Romanului. Se prezintă pe scurt viața ilustrului personaj. Viitorul arhieru s-a născut în satul Gârcina la data de 15 februarie 1823 și a avut numele de botez Mihail. A absolvit Seminarul din Socola, a intrat în monahism și a primit numele de Melchisedec, după care a urmat cursurile Academiei din Kiev, iar la întoarcere a fost numit director al Seminarului din Huși. Este ales mai întâi episcop al Dunării de Jos, iar mai apoi episcop al Romanului. Se prezintă apoi câteva repere ale activității arhierului – a fost un luptător fervent pentru unirea Principatelor și a avut un rol important în secularizarea averilor mănăstirești și în obținerea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

Reli, S., prof. univ. dr., „Un mare educator social: Ep. Melchisedec al Romanului (1822-1892) Cu prilejul aniversării a 50 de ani dela moartea sa”, în: *Candela LIII-LIV* (1942-1943), p. 7-26. Cu o fotografie.

Scrie cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la moartea celui mai stăluțit ierarh român din România secolului al XIX-lea, episcopul Melchisedec al Romanului, studiul cuprinde cinci capitole.

Capitolul I, reprezintă o introducere. Capitolul II conține date biografice despre episcopul Melchisedec. Născut la 12 februarie 1822, în satul Gârcina, județul Neamț, urmează Seminarul Socola, apoi Academia duhovnicească de la Kiev. Fiind hirotonit la 40 de ani, i s-au încredințat diferite posturi de încredere: profesor și director la Seminarul din Huși în 1856, locțiitor de episcop și conducător al Episcopiei de Huși în 1861, episcop al Dunării-de-Jos în 1864, diplomat al României în Rusia în 1868, membru al Academiei Române în 1870, episcop al Romanului în 1879.

Deoarece a îndurat atacuri violente din partea unor episcopi mai tineri, care se temeau să nu ajungă mitropolit primat, în 1891 se retrage pentru totdeauna din sedințele Sinodului.

În capitolul III, „Pedagogia socială a Ep. Melchisedec” se evidențiază faptul ca a fost educator și dascăl al tuturor straturilor societății românești din epoca sa. De la Divanul ad-hoc și până la sfârșitul vieții sale, nu a fost nimeni altul care să constate defectele și anomaliile instituțiilor de cultură și educație religioasă, să facă mai multe propuneri și să exprime mai multe deziderate, în scopul ridicării nivelului cultural al clerului. Memorabile și de mare valoare educativă sunt învățăturile prezentate de acesta în „Cuvântul său pentru Școala și Biserica română”, ținut în catedrala Mitropoliei din Iași, la 29 iunie 1885, cu prilejul jubileului de la înființarea Academiei Române din Moldova. Episcopul este de părere că Școala și Biserica trebuie să lucreze în armonie, deoarece se completează, una cultivând știința și cealaltă credința. Atitudinea sa moralizatoare se îndreaptă către intelectualii români care, făcând studiile în țările apusene, se întorc cu idei „democratice” dăunătoare societății.

O pagină interesantă de pedagogie socială a acestuia este o disertație din timpul profesoratului său, intitulată „Duhul timpului de față”, având un conținut pur educativ. În contactul cu tinerii, a știut să pătrundă în toate ascunzișurile sufletului tânăr și să interpreteze dispozițiile, instinctele și aptitudinile corespunzătoare vârstei, valorificându-le apoi pedagogic într-un mod surprinzător de nou.

Ultimul capitol, reprezentând încheierea, ni-l înfățișează pe Melchisedec drept o podoabă a episcopatului român și o mândrie a țării, prin geniul, inteligența, cultura, diplomația și caracterul său și ca un mare educator social al neamului nostru.

Gașpar, Iustin, pr., „Episcopul Melchisedec și chipul lui Ștefan cel Mare”, în: *MitrMold XXXIII* (1957), 5-7, p. 513-515.

Se evocă în paginile de față modul în care Melchisedec Ștefănescu a ajuns în posesia portretului lui Ștefan cel Mare. Acesta a făcut o călătorie în Bucovina în preajma anului 1881, prilej cu care l-a vizitat pe mitropolitul de atunci, Silvestru Morariu care i-a vorbit de un portret al lui Ștefan din „Tetraevanghelul” de la Mănăstirea Humor. Melchisedec a cerut o copie a acestuia dar și al imaginii Sfântului Daniil Sisastru de pe coperta „Evangheliei” de la Mănăstirea Voroneț.

Todoran, I., prof. dr., „Episcopul Melchisedec”, în: *MitrArd II* (1957), 9-10, p. 717-720.

Se prezintă date biografice despre cel ce a fost episcop al Romanului în perioada 1879-1892 și anume Melchisedec Ștefănescu. Pe lângă acestea sunt relatate informații cu privire la scrierile sale și la alte activități desfășurate.

Vlad, Gh., „Episcopul Melchisedec”, în: *MitrMold XXXIV* (1958), 1-2, p. 76-85.

Articolul constituie un bun prilej de prezentare a realizărilor, năzuințelor, îndrumărilor a celui care și-a consacrat întreaga existență Bisericii, sub aspect moral, material și spiritual, a episcopului Melchisedec. S-a născut la 15 februarie 1823, în județul Neamț, satul Gârcina, făcând parte dintr-o familie cu 11 copii. A fost loco-

tenent de episcop al Dunării de Jos din 1865 timp de 14 ani, iar la Roman a slujit alți 13 ani. În 1868 este trimis în misiune diplomatică la Sankt Petersburg, iar în 1870 devine membru al Academiei Române.

În data de 8 mai 1860 devine Ministru al Cultelor și Instrucției Publice, funcție pe care o exercită doar trei zile, datorită invidiei celor din tagma sa. Articolul redă textul demisiei și rezoluția domnului. Se prezintă lista cu cărțile scrise de el și lista cu cărțile publicate. Textul este însoțit de bibliografie.

Paul, Mihail, pr., „Din corespondența Episcopului Melchisedec”, în: *BORom* LXXVII (1959), 5-6, p. 493-505. Cu fotografii.

Articolul începe prin a preciza rolul pe care l-a avut episcopul Melchisedec (1823-1892) la dezvoltarea culturii și a Bisericii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. La 29 iunie 1856, el rostește, în catedrala din Huși, cuvântarea pentru Unire, numită mai târziu „jertfă pentru unirea Principatelor”.

A fost ales deputat al Eparhiei Hușilor la 29 august 1857, reprezentând clerul în Divanul Ad-hoc al Moldovei. Este ales ulterior ministru de Culte și Instrucțiune, în guvernul lui Mihail Kogălniceanu, la 30 aprilie 1860. După ce demisionează, lucrează în Comisia pentru secularizarea averilor bisericești, până la 11 decembrie 1863, când a fost votată această lege. Devine membru în Consiliul Superior de Instrucție și, în iunie 1860, face o nouă reformă a programelor Seminarelor.

Se face în continuare o scurtă biografie a arhimandritului, surprinzând viața de mănăstire, studiile sale și urcarea în diferite ranguri bisericești. Se naște la 15 februarie 1823, într-o familie de slujitori ai Bisericii, în satul Gârcina, ținutul Neamț. Urmează cursurile diferitelor forme de învățământ la Piatra Neamț, Seminarul de la Socola. În 1841 este învățător în comuna Șerbești, Piatra Neamț, iar la sfârșitul anului 1843 este numit profesor suplinitor la Seminar, la catedra de Retorică, Pastorală și Istorie națională. Devine monah la 24 decembrie 1843 și este hirotonit ierodiacon la 16 august 1844. A studiat la Kiev, obținând în 1851 titlul de „magistru în teologie”, iar la 3 octombrie 1851 este hirotonit ieromonah în Lavra Pecerska din Kiev.

Întors în țară în 1851, ocupă postul de profesor la Seminarul Veniamin, de acum începând activitatea sa culturală - alcătuiește numeroase lucrări didactice. Este ridicat la rangul de protosinghel la 6 iunie 1852, iar la 12 ianuarie 1856 este înaintat în rang ca arhimandrit. După aceea, Melchisedec este numit la 5 martie 1856 rector și profesor al Seminarului din Huși. La sfârșitul anului 1860, Cuza îl numește locotenent de episcop al Eparhiei Huși. La 30 decembrie 1862 este numit arhiepiscop și este locotenent de episcop până la 1 noiembrie 1864. La 30 decembrie 1864 este numit locotenent de episcop al Dunării de Jos, iar la 22 februarie 1879 este ales episcop de Roman.

În calitate de episcop al Dunării de Jos și apoi al Romanului a susținut numeroși teologi, lăsând prin testament și o bursă pentru studenți. S-a manifestat activ în cadrul Sfântului Sinod, articolul menționând legi și regulamente votate în care se regăsește munca și priceperea arhiepiscopului Melchisedec: sfințirea Sfântului și Marelui Mir în țară, obținerea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, înființarea Facultății de Teologie, elaborarea „Regulamentului Adunării Sfântului Sinod”,

fixarea sigiliului Sfântului Sinod-1873, proiectul de regulament pentru procedură în materie de judecată bisericească.

În 1888, episcopul Melchisedec prezintă Sfântului Sinod un „Memoriu despre starea preoților români și despre poziția lor morală și socială”, prin care propune și cere guvernului elaborarea unui proiect de lege pentru îmbunătățirea stării materiale a Bisericii și a clerului.

Activitatea științifică în sânul Academiei Române, unde a fost ales în 1870, s-a manifestat prin 14 memorii. După moartea sa, activitatea i-a fost apreciată în scrierile lui Bogdan P. Hașdeu și, un deceniu mai târziu, de Nicolae Iorga.

S-a remarcat că au rămas de la arhiereu foarte multe scrisori și concepte cu importanță în îmbogățirea literaturii bisericești cu noi date. După valoarea lor, scrisorile pot fi împărțite în:

- cele care privesc chestiuni de concepție, referitoare la Biserică, ierarhie, preoți și popor;
- cele care privesc activitatea culturală, patriotică și administrativă;
- cele care dau amănunte din viața particulară a episcopului, a fețelor bisericești și relațiile sale cu diferiți oameni de cultură și patrioți.

Mihail, Paul, pr., „Legăturile culturale bisericești ale episcopului Melchisedec cu Rusia. Corespondența din anii 1849-1892”, în: *MitrMold XXXVII* (1961), 3-4, p. 261-296.

Se prezintă corespondența episcopului Melchisedec din anii 1849-1892, din perspectiva legăturilor culturale și bisericești cu Rusia, reproducându-se câteva dintre scrisori integral.

Tistu, Georgescu N., „Preocupările de carte ale Episcopului Melchisedec și biblioteca sa”, în: *BORom LXXXI* (1963), 11-12, p. 1146-1155.

Episcopul Melchisedec Ștefănescu a fost un ierarh de mare prestigiu cultural și moral. S-a stins din viață în mai 1892, la reședința sa din Roman. Recunoașterea meritelor i-a venit după moarte. În studiu sunt amintite, pe scurt, etapele principale ale vieții, urmărindu-se, în special, râvna lui pentru carte. Formația spirituală ca tânăr s-a datorat mai ales vestitului Seminar „Veniamin” din Socola, Iași.

Școala era vestită mai ales după numirea lui Filaret Scriban ca director. Acesta a stăruit ca viitorul episcop să-și desăvârșească studiile la Academia Teologică din Kiev. A obținut la absolvire titlul de „Magistru” al Academiei Teologice din Kiev și a fost hirotonit ieromonah. A făcut călătoriile de studii la St. Petersburg și Odesa. Întors în țară, și-a reluat activitatea la Seminarul „Veniamin”, ca profesor titular de ermeneutică, scriptură și omiletică. Ascensiunea lui a fost rapidă. Devine rector al Seminarului din Huși și arhimandrit, locțiitor de episcop la Huși, apoi la Episcopia Dunării de Jos ca arhiereu. Va fi ales membru al Academiei Române, secția istorică și episcop titular de Roman din 1879 până la moarte. Ca bun român, a susținut independența României și a luptat pentru autocefalia Bisericii Ortodoxe Române. A întreținut legături culturale cu românii din Bucovina și Ardeal. La îndemnul P.F. Justinian, s-au tipărit unele pagini din corespondența sa.

Se găsesc trei bibliografii ale operelor episcopului Melchisedec. Cea mai veridică este aceea din autobiografia lui care cuprinde activitatea până la 1880. A doua, superficială, se află în discursul de recepție la Academie al lui Ioan Kalinderu, succesor în locul episcopului Melchisedec și a treia, întreagă și conștiincioasă, este o bibliografie analitică din monografia închinată lui Melchisedec de C. Diculescu. Se constată din aceasta din urmă, că Melchisedec, după lucrările sale teologice de căpetenie, și-a făcut din istoria românilor un alt domeniu de studiu unde a adus multe contribuții. Competența sa de istoric a fost recunoscută prin alegerea sa ca membru al Academiei Române, secția istorie.

Notițe istorice și arheologice, cu relevări de documente, hărți și cărți, se găsesc pretutindeni în scrisul lui Melchisedec, fiind amintite cele mai însemnate. Cataloga-gele de biblioteci formează un alt domeniu al interesului și priceperii față de carte, în care se întâlnesc cei doi mari bibliofili: Alexandru Odobescu și episcopul Melchisedec. Amândoi s-au preocupat de valoarea și organizarea unor biblioteci. Se crede că cei mai fructuoși ani în adunarea cărților într-o bibliotecă personală au fost, pentru Melchisedec, cei de după terminarea studiilor în Rusia, adică după anul 1851. Și-a redactat singur catalogul bibliotecii care cuprinde șapte diviziuni, grupate pe limbi. Într-o diviziune aparte, a opta, sunt trecute diferite manuscrise: note de la cursurile audiate, traduceri, compuneri și documente personale. De-a lungul vieții a adunat multe cărți. Întreaga bibliotecă a lăsat-o prin testament Academiei Române: 2511 cărți tipărite și 82 de manuscrise împreună cu inventarul lor. Se remarcă faptul că biblioteca cuprinde cărți din materii variate. Sunt prezentate grupele mari în care sunt clasificate cărțile. Din toate domeniile a avut cărți esențiale alese cu pricepere și cu gust.

Chiachir, Nicolae, dr., Cu privire la misiunea diplomatică a Episcopului Melchisedec în Rusia în 1868”, în: *BORom* LXXXIII (1965), 11-12, p. 1077-1082.

Informații asupra plecării în Rusia, în februarie-martie 1868, a unei delegații române formate din episcopul Melchisedec și Ioan Cantacuzino, fost ministru, pentru a stabili relații de bună vecinătate și prietenie între cele două părți. La 22 ianuarie 1868, domnul Carol îi comunică prințului Gorceacov, cancelar și ministru al Afacerilor Externe al Imperiului Rus, dorința de a trimite o delegație la Petersburg.

Dosarul nr. 41 pe 1868 cuprinde raportul acestei misiuni, descriind audiențele la împăratul Alexandru al II-lea, la cancelarul Gorceacov, la mitropolitul Petersburgului, la prințul Reuss, ambasadorul Prusiei acreditat în Rusia. S-au purtat discuții referitoare la problema averilor mănăstirești secularizate în 1863 pe timpul domnului Alexandru I. Cuza, dar și probleme politice. Misiunea delegației române a contribuit la o apropiere de Rusia.

Cocora, Gabriel, pr., „Un veac de la înființarea Academiei: clerici ortodocși din Moldova în acest înalt for de cultură”, în: *MitrMold* XLII (1966), 9-12, p. 691-693.

Însemnarea de față debutează cu un scurt istoric al Academiei Române, după care sunt prezentați câțiva dintre slujitorii moldoveni ai Bisericii Ortodoxe Române care au făcut parte din acest for de cultură.

Episcopul Melchisedec al Romanului a lăsat Academiei biblioteca sa, care cuprindea 2511 de cărți, 82 de manuscrise și 114 monede. Printre cele mai importante activități pe care le-a prestat ca membru al Academiei, se numără câteva comunicări cu caracter istoric. Alți clerici, membri de onoare ai Academiei, au fost mitropolitul Pimen Georgescu și episcopul Iacov Antonovici al Hușilor.

Cocora, Gabriel, „Din activitatea episcopului Melchisedec în Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 5-6, p. 403-412.

Se abordează situația politică și religioasă a secolului al XIX-lea, în special din perspectiva dezbaterilor și a hotărârilor luate în Sfintele Sinoade ale Bisericii Ortodoxe Române, în legătură cu toate problemele care s-au ivit în acea perioadă. Episcopul Melchisedec, recunoscut drept mare canonist, a fost una dintre personalitățile care au apărat autoritatea Sfântului Sinod, iar din datele biografice care îl privesc aflăm despre ședințele sinodale la care a participat activ, la unele dintre acestea luând parte și domnul Alexandru Ioan Cuza.

Dincă, George, diac., „75 de ani de la moartea episcopului Melchisedec”, în: *GBis*, XXVI (1967), 5-6, p. 487-494.

Necrolog al lui Melchisedec Ștefănescu, episcop de Roman.

Mihail, Paul, pr., „Geneza studiului întocmit de Episcopul Melchisedec despre Grigore Țamblac”, în: *MitrMold* XLV (1969), 7-9, p. 505-510.

Autorul a urmărit preocuparea episcopului Melchisedec față de persoana lui Grigorie Țamblac pentru a-și da seama de geneza studiului biografic întocmit de episcop. Articolul cuprinde și câteva fotocopii din manuscrisul lui Andronic despre viața lui Țamblac, care au însemnările episcopului Melchisedec.

Mosor, Constantin, doctorand, „Episcopul Melchisedec Ștefănescu – 150 de ani de la naștere –”, în *BORom* XC (1972), 3-4, p. 335-348.

Studiul dedicat ilustrului ierarh al Romanului începe prin prezentarea unei scurte biografii ce aduce lumină asupra datei de naștere a viitorului episcop. „Școala”, „Mihai Ștefănescu – profesorul” și „Melchisedec episcopul” sunt titluri de subcapitole ce lămuresc elemente biografice.

Capitolul II intitulat „Opera episcopului Melchisedec” cuprinde mai întâi o prezentare a celor 31 de opere teologice pe care le-a creat, editat sau îngrijit. Lucrările de istorie a Bisericii și țării noastre sunt abordate într-un spațiu separat menționându-se 40 astfel de scrieri în care este inclus și manuscrisul testamentului său.

Pentru a completa figura luminoasă a episcopului Melchisedec Ștefănescu capitolul al III-lea intitulat „Cetățeanul și patriotul” aduce elemente inedite privind implicarea ierarhului în viața politică și socială a țării dar și prezentarea concluziei la care a ajuns prin propria experiență: „în chestiunile politice NU este bine să se amestece totuși și ierarhii al căror rol trebuie să fie «apostolatul, studiul și moralitatea»”!

Porcescu, Scarlat, pr., „Episcopul Melchisedec – 80 de ani de la moartea sa”, în: *MitrMold* XLVIII (1972), 5-6, p. 380-402.

Date biografice, date despre activitatea social-politică a episcopului și despre opera sa. Născut la 15 februarie 1823 în județul Neamț, având tatăl preot de țară, episcopul a făcut Seminarul la Socola, unde a ajuns profesor. Datorită unor intrigi, va pleca însă la Mănăstirea Neamț, unde cercetează biblioteca și arhiva. Își continuă studiile la Academia duhovnicească din Kiev, unde învață rusa și paleoslava. După aceasta revine în țară, la Seminarul „Veniamin”, pentru ca, în 1856, să-l găsim director și profesor la Seminarul de la Huși.

A ajuns episcop de Roman în 1879, iar la 29 mai 1892 a trecut la cele veșnice. Din activitatea social-politică, se reține faptul că a fost un cleric militant în problema Unirii de la 1859 și în cea a secularizării averilor mănăstirești. Sunt prezentate acțiunile prin care a sprijinit Unirea și pe Alexandru Ioan Cuza, amintindu-se evenimente din timpul participării sale la Sfântul Sinod. În 1870, episcopul Melchisedec a devenit membru al Academiei Române, dăruind acesteia biblioteca personală și colecția de monede, constând în 2511 cărți, 82 de manuscrise și 114 monede. Finalul articolului se ocupă de opera sa, alcătuită din manuale școlare religioase, cărți de cult și cărți istorice.

Ivan, Ioan, „Legăturile episcopului Melchisedec cu Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XLVIII (1972), 5-6, p. 403-415.

Articolul de față debutează cu o scurtă biografie a episcopului Melchisedec în care se amintește că s-a născut la 24 decembrie 1843, primind numele de botez Mihail. Episcopul a avut rude care au îmbrățișat înaintea lui haina monahală, el însuși fiind călugărit la Socola. Primul său contact cu Mănăstirea Neamț a avut loc în 1845, când a vizitat acest lăcaș împreună cu fratele său Gheorghe. În 1848, când Seminarul de la Socola s-a desființat în urma unei divergențe interne, episcopul Melchisedec s-a retras la Mănăstirea Neamț, unde a învățat limba rusă. Alte informații despre Melchisedec sunt extrase din corespondența episcopului cu mitropolitul Moldovei, Calinic Miculescu.

Brătan, Valentin, drd., „Preocupări de drept bisericesc ale Episcopului Melchisedec” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXIV (1972), 9-10, p. 732-757.

Sunt relatate aspecte din viața episcopului Melchisedec al Romanului, în a II-a jumătate a sec. al XIX-lea, aportul adus la Unirea celor două Principate în timpul lui Cuza și preocupările sale de Drept bisericesc – apariția unui manual de Drept în 1855.

Porcescu, Scarlat, pr., „Legăturile Episcopului Melchisedec cu Wladimir Guettée”, în: *MitrMold* LII (1976), 7-8, p. 757-761.

Însemnare despre legăturile dintre Wladimir Guettée, un cărturar teolog romano-catolic, care ulterior a devenit preot ortodox și episcopul Melchisedec, așa cum apar ele în corespondența celor doi.

Cronț, C., pr., „Contribuția Episcopiei Dunării de Jos pentru susținerea în războiul de independență din 1877-1878”, în: *GBis*, XXXVI (1977), 1-2, p. 358-361.

Se menționează faptul că, în scopul susținerii Războiului de Independență, în cadrul Episcopiei Dunării de Jos s-au făcut colecte. Un rol important în acest sens l-a avut episcopul Melchisedec.

† **Eftimie Bârlădeanu, arhiereu-vicar**, „Episcopul Melchisedec Ștefănescu și Independența de stat a României”, în: *MitrMold* LIII (1977), 5-6, p. 312-316.

Lupta pentru independență a României a fost susținută de Biserica Română Ortodoxă, lucru pe care autorul încearcă să-l scoată în evidență în mod special prin implicarea unuia dintre oamenii ei cei mai de preț, episcopul Melchisedec Ștefănescu.

Ivan, I., diac., „Referire despre Episcopul Melchisedec Ștefănescu și despre războiul din 1877 într-o corespondență de epocă”, în: *MitrMold* LIII (1977), 5-6, p. 391-396.

Implicarea episcopului Melchisedec Ștefănescu în lupta pentru independență a României reiese și din corespondența de epocă. Autorul enumeră câteva scrisori în care se amintește despre episcop.

† **Eftimie, episcopul Romanului și Hușilor**, „La 100 de ani de la alegerea și instalarea la Roman a episcopului Melchisedec Ștefănescu (1879-1979)”, în: *MitrMold* LV (1979), 9-12, p. 729-745.

Cu ocazia împlinirii a o sută de ani de la numirea ca episcop de Roman a lui Melchisedec Ștefănescu, autorul conturează tabloul epocii sale din punct de vedere social-politic, pentru a scoate în evidență rezonanța ideilor și a acțiunilor episcopului. Melchisedec a fost un partizan al unirii Țărilor Române și un apărător al ideii de autocefalie, din zestrea sa sufletească făcând parte și împărțășirea ideilor revoluționare. De asemenea, a fost profesor la „Școala de chilie” de la Mănăstirea Gârcina și la Seminarul Mănăstirii Socola, precum și membru activ și de onoare al mai multor Academii și Societăți.

Dincă, George, diac., „Episcopul Melchisedec, Apostol al Unirii Principatelor Române și mai mare erudit al vremurilor”, în: *GBis*, XXXX (1981), 1-2, p. 167-175.

Material ce aduce informații despre episcopul Melchisedec, care a fost numit de Mihail Kogălniceanu ministru al Cultelor, funcție în care a stat doar în perioada 30 aprilie- 6 mai, după care a demisionat. Se descrie activitatea de sprijinire a acțiunilor închinare Unirii.

Roșca, Florin, „Episcopul Melchisedec Ștefănescu. Viața și înfăptuirile sale”, în: *MitrBan* XXXIII (1983), 9-10, p. 650-651.

Este prezentat un scurt istoric al Episcopiei Romanului, istoric datat cu secolul al XV-lea, accentul căzând pe momentul fondării acesteia. Alte informații sunt referitoare la bogata activitate a episcopului Melchisedec Ștefănescu, personalitate erudită care s-a manifestat și în domeniul literaturii, aducându-și o contribuție importantă în activitățile desfășurate în cadrul Sfântului Sinod. În reperle biografice se

menționează perioada anilor 1879-1892, perioadă în care episcopul s-a manifestat ca îndrumător spiritual și păstor al turmei sale din Episcopia Romanului.

Ioniță, Alexandru M., „Contribuția Episcopului Melchisedec Ștefănescu la recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre”, în *BORom* CIII (1985), 5-6, p. 440-473.

Păcurariu, Mircea, pr. prof. dr., „100 de ani de la moartea Episcopului Melchisedec”, în: *TV* II (1992), 1-3, p. 125-128.

La 100 de ani de la moartea episcopului Melchisedec Ștefănescu, se realizează o biografie omagială, din care aflăm că episcopul s-a născut în județul Neamț, satul Gârcina, într-o familie preoțească având rude intrate în monahism. A urmat Seminarul Teologic la Socola, apoi Academia duhovnicească la Kiev și a fost un susținător al Unirii, în care s-a implicat activ.

Alte aspecte ale biografiei vizează opera, mai ales cele șapte manuale didactice scrise și publicate, și activitatea sa ca ierarh, cu vizitele canonice făcute și sprijinirea tinerilor în studiile teologice prin burse. Își va lăsa biblioteca Academiei Române. Sunt prezentate și acțiunile sale diplomatice, ca reprezentant al Sfântului Sinod.

INOCHENȚIE MOISIU (1892-1894)

***, „Alegerea episcopului de Roman”, în: *BORom* XVI (1892-1893), 10, p. 849-854.

În data de 8 noiembrie 1892, a avut loc alegerea episcopului de Roman. Scaunul Episcopiei Romanului a rămas vacant după decesul P.S. Melchisedec. În urma alegerilor, păstoria i-a revenit P.S. Inochentie M. Ploieșteanu. Imediat după anunțarea rezultatului alegerii, acesta a rostit o cuvântare, prin care a mulțumit adunării, cuvântarea fiind redată în articol. Se prezintă pe scurt desfășurarea ceremoniei de investire și cuvântările ce s-au rostit la această ceremonie: a P.S. Inochentie și a regelui Carol I.

C., E., „Necrolog. P.S. Inochentie Moisiu (1893-1894)”, în: *BORom* XVIII (1894-1895), 2, p. 173-176.

În data de 5 aprilie 1894, P.S. Inochentie Moisiu a trecut la cele veșnice. S-a născut în 1832, în satul Cervicești din Botoșani, a urmat cursurile Seminarului Socola, a intrat în monahism în Mănăstirea Socola în 1853, a fost profesor al Seminarului, a colaborat la ziarul bisericesc „Preotul”, a fost director al Seminarului din Huși, iar din 1880 până în 1892 a fost episcop vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei. La 1892 a fost ales episcop de Roman.

***, „P.S. Inocenție Moisie Episcop al Romanului”, în: *Menirea Preotului* V (1894), 3, p. 7.

P.S. Inocenție s-a născut la 1832 în satul Cervicești din județul Botoșani. În 1853 a îmbrăcat schima monahală la Mănăstirea Socola unde a servit bisericii șapte ani, ca ierodiacon și doi ca preot ieromonah, în același an fiind numit profesor la

Socola. La 1862 a devenit profesor și director la Seminarul din Huși, până în 1880 când a fost ales și hirotonit arhiereu și totodată numit vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei, funcție în care a stat până în 1892, când a fost ales de Marele Colegiu Electoral ca episcop al eparhiei Romanului. †

Georgescu, St., diacon, „Schiță biografică”, în: *Vocea Bisericii* I (1895), 20 și 21, p. 4-5.

P.S. Inochentie Ploșteanul s-a născut în 1832, în județul Botoșani. Înainte de a ajunge arhiereu, a terminat Seminarul din Iași, a fost hirotonit ierodiacon și a devenit profesor la Seminarul pe care l-a absolvit. A stat ca director al Seminarului din Huși până în 1880, când a fost numit vicar al Sf. Mitropolii din București. În 1886, decedând mitropolitul Calinic, Inocenție l-a înlocuit până în noiembrie, când a fost ales mitropolit Î.P.S. Iosif Gheorghian. A publicat o „Morală” care a fost predată în toate Seminariile, iar în 1872 publică o carte de discursuri duminicale. A rămas episcop de Roman până în 1894, când a încetat din viață.

IERONIM IONESCU (1895-1896)

***, „Schiță biografică”, în: *Vocea Bisericii* I (1895), 22 și 23, p. 5.

P.S. Ieronim Ionescu s-a născut în 1835 în județul Prahova, având studii seminariale și studii de științe veterinare. În 1864 a fost numit institutor al școlii de băieți „Domnița Bălașa”. A primit mulțumiri din partea ministerului Cultelor pentru metoda sa intuitivă de predare. În 1883 a fost premiat de guvern cu medalia „Bene-Merente”, „Coroana României” și multe altele pentru metoda intuitivă aplicată în învățământ. A fost premiat, de asemenea, de societatea „Concordia Română”, de „Expoziția Universală din Paris”.

În 1892 a fost hirotonit arhiereu, primind titulatura de Ploieșteanu. La 5 Martie 1895 i se înmânează cârja episcopală din mâinile regelui Carol I.

***, „Necrolog”, în: *BORom* XX (1896-1897), 9, p. 953.

P.S. Ieronim al Romanului a încetat din viață în noaptea de 6 spre 7 noiembrie a anului 1896 și a fost înmormântat în cimitirul Belu din București.

IOANICHIE FLOR (1897-1899)

D., „Alegerea P.S. Episcop de Roman”, în: *BORom* XXI (1897-1898), 1, p. 97-106.

Scaunul Eparhiei Romanului a rămas vacant prin alegerea P.S. Iosif Gheorghian ca mitropolit al Ungrovlahiei. În data de 27 martie 1897, a avut loc alegerea noului episcop de Roman. În urma votului, P.S. Ioanichie Băcăoanu a fost numit episcop de Roman. El a primit 142 de voturi, depășindu-și clar contracandidații: P.S. Calist Bârlădeanu, care a primit 51 de voturi, P.S. Nifon Ploieșteanu, care a primit 51 de voturi, P.S. Pimen Piteșteanu, care a primit un vot și pe P.S. Atanasie Craioveanu, care a primit un vot. Este prezentată ceremonia de investire a noului episcop de Roman, Ioanichie, ceremonie care a avut loc în data de 27 martie 1897 și sunt redată discursurile rostite cu această ocazie de P.S. Ioanichie și de regele Carol I.

***, „Instalarea P.S. Episcop de Roman”, în: *BORom XXI* (1897-1898), 2, p. 224-225.

În data de 30 martie 1897 a avut loc instalarea P.S. Ioanichie în scaunul Episcopiei Romanului. Sunt prezentate persoanele care au participat la ceremonia de instalare. De asemenea, este înfățișat modul în care a decurs această ceremonie.

***, „Moartea P.S. Episcop Ioanichie al Romanului”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 3, p. 345.

La 28 iunie 1899 a încetat din viață P.S. Ioanichie, episcopul Romanului care a păstorit Eparhia Romanului din luna martie a anului 1897 până în luna iunie a anului 1899.

***, „Moartea P.S. Ioanichie Episcopul Romanului”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 5, p. 436-442.

Sunt reproduse două discursuri ce au fost rostite la înmormântarea P.S. Ioanichie, episcopul Romanului. Primul îi aparține lui Clement B. și din el aflăm numeroase date biografice despre P.S. Ioanichie: s-a născut în 1836, în satul Trifești Roman, a urmat Seminarul Socola, a fost profesor și director al Seminarului din Roman. În 1880 și-a pierdut soția și, peste șapte ani, intră în monahism, după care este ridicat la treapta de arhieru cu titlul de Băcăoanu.

Al doilea discurs îi aparține lui C. Dornescu și în el este evidențiată activitatea didactică a P.S. Ioanichie.

GHERASIM SAFIRIN (1900-1911)

***, „Bisericești. Confirmări de noi arhieru”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 2, p. 231.

În locul răposaților Varlaam Craioveanu și Dositei Botoșăneanu au fost confirmați - arhimandritul Gherasim Safirin, spre a fi hirotonit arhieru cu titlul de Craioveanu și economul Constantin Ialomiteanu spre a fi hirotonit arhieru cu titlul de Botoșăneanu.

***, „Cronica bisericească. O nouă hirotonire de arhieru”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 3, p. 314-318.

Părintele arhimandrit Gherasim Safirin a fost ales arhieru cu titlul de Craioveanu în data de 24 mai 1899.

Este redată o scurtă biografie. S-a născut în 1849, în comuna Izvorăluș, jud. Mehedinți, a făcut liceul la Craiova și a devenit director al școlii din Târgu Jiu. După ce a efectuat un pelerinaj la Muntele Athos, în 1873 a intrat în monahism și a fost tuns la Mănăstirea Tismana. În 1888 a fost ridicat la rangul de arhimandrit, iar între 1890-1894 a făcut studii teologice la Atena. A tradus lucrarea lui Vladimir Guette „Papalitatea schismatică”.

***, „Noul Episcop al Romanului”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 11, p. 1060-1064.

În data de 17 februarie 1900, P.S. Gherasim Safirim Craioveanu a fost ales episcop al Romanului. În data de 20 februarie a avut loc ceremonia de învestire în această funcție. În articol se descrie ceremonia de învestire și sunt redată cuvântările care au fost rostite cu această ocazie și textul Diplomei de învestitură.

† **Teodosie al Romanului**, „Raport”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 3, p. 241-247.

P.S. Gherasim Safirin al Romanului a fost dat în judecată pentru răzvrătirea contra Sfântului Sinod și, la ședința din 24 iunie 1911, a fost destituit din scaunul episcopal, fără a fi, însă, caterisit. După sentința, P.S. Gherasim Safirin s-a stabilit în capitală și a scris numeroase articole, broșuri și petiții contra deciziei Sfântului Sinod și a membrilor săi.

Autorul raportului prezintă alte cazuri din istoria bisericească universală și din istoria Bisericii Române asemănătoare cu acesta. Astfel, mitropolitul Nifon a fost îndepărtat din scaun de Radu cel Mare, în 1508, fără a fi caterisit; Constantin Mavrocordat l-a exilat pe mitropolitul Moldovei, Sava II, Grigorie Ghica l-a detronat în 1668 pe mitropolitul Teodosie; Varlaam al Ungrovlahiei a fost dat jos din scaun fără a fi caterisit; Dositei al Ungrovlahiei a fost destituit în 1809; mitropolitul Moldovei, Sofronie Miclescu, a fost dat jos din scaun în 1859 și trimis la Mănăstirea Slatina.

Toate aceste cazuri arată că destituirea P.S. Gherasim Safirim este canonică și în concordanță cu practicile Bisericii Române. Teodosie al Romanului nu numai că arată cele enumerate mai sus, dar militează ca P.S. Gherasim să se ducă la mănăstire „spre a se liniști”.

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. †Episcopul Gherasim Safirin”, în: *BORom* XL (1921-1922), 6, p. 459-460.

În data de 14 februarie 1922, în vârstă de 72 de ani, fostul episcop al Romanului, Gherasim Safirin, retras din 1911 la Schitul Frăsinei, a trecut la cele veșnice. De la retragerea din scaunul episcopal, P.S. Gherasim a tipărit o carte de muzică bisericească și avea în lucru o alta A tradus: „Papalitatea schismatică” de Wladimir Guette, „Catehismul creștin” de Diomid Kyriacos, „Carte numită Thicara”. Arhiepiscopul Gherasim a fost adeptul unui creștinism contemplativ, disprețuind viața activă, era un mare postitor și adept al vieții pustnicești. În 1911 (și) din cauza P.S. Gherasim Safirin, mitropolitul Atanasie Mironescu a demisionat. P.S. Gherasim Safirin și-a manifestat nemulțumirea față de legea Sinodală din 1909 și a iscat un scandal.

Verdea, „Cimitirele noastre”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 8, p. 564-566.

Se anunță că P.S. Gherasim Safirin, fostul episcop al Romanului, s-a retras din scaunul episcopal la Schitul Frăsinei, unde a trecut la cele veșnice.

TEODOSIE ATANASIU (1912-1923)

***, „Cronica bisericească. Doi tineri arhieri”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 4, p. 451-460.

Arhimandritul Teodosie Atanasiu, egumenul bisericii Precista Mare din Roman și arhimandritul Nicodim Munteanu, directorul Seminarului din Galați au fost aleși ca arhierii în locul P.S. Nifon Ploieșteanu, numit episcop al Dunării de Jos și în locul P.S. Ghenadie, desemnat episcop al Râmnicului Nou-Severin.

Hirotonirea lui Teodosie Atanasiu a avut loc la data de 21 mai 1909. În prima parte din articol este descrisă ceremonia și este reprodusă cuvântarea rostită de noul episcop cu această ocazie, care se referă la demnitatea arhierescă.

Teodosie Atanasiu s-a născut în 1852 în comuna Sascut, în 1871 a fost hirotonit diacon, iar în 1881 a ajuns protoiereu al Bacăului. A făcut studii la Atena, a ajuns egumen la Sfântul Spiridon din Iași, iar din 1902 a fost egumen la biserica Precista Mare din Roman. A tradus o mare parte din comentariile Sfântului Ioan Gură de Aur la epistolele Sfântului Apostol Pavel, a scris „Despre școlile grecești din România 1644-1821” etc.

G., „Alegerea, întărirea și învestirea noilor P.S. Episcopi de Argeș și Roman”, în: *BORom XXXV* (1911-1912), 11, p. 1201-1217. Cu două fotografii.

La 4 februarie 1912 au avut loc alegeri pentru scaunele episcopale ale Argeșului și Romanului. În urma voturilor, Calist Botoșăneanu a fost ales ca episcop al Argeșului, cu 203 voturi, iar Teodosie Atanasiu Piteșteanu a fost ales ca episcop al Romanului, cu 162 de voturi. În articol se arată desfășurarea ceremoniei de învestire și sunt reproduse: cuvântările rostite de cei doi noi episcopi îndată după anunțarea rezultatelor voturilor, decretul regal de întărire a celor doi Episcopi, cuvântările celor doi ierarhi rostite la ceremonia de învestire și cuvântarea regelui Carol I rostită la cu acest prilej. În finalul articolului sunt prezentate biografiile celor 2 ierarhi.

P.S. Teodosie Atanasiu s-a născut în 1851 în Sascut, a urmat cursurile Seminarului din Roman și pe cele ale Seminarului din Socola. În 1871 a fost hirotonit diacon și peste nouă ani a fost hirotonit preot. Între anii 1881-1892 a fost protoiereu al Bacăului, după care, între anii 1893-1897, a făcut studii la Atena. La 1898 a fost numit arhimandrit de scaun al Episcopiei Romanului, iar în anul următor a fost numit egumen al bisericii Sfântul Spiridon din Iași. Devenit în 1902 egumen al bisericii Precista Mare din Roman, va fi hirotonit arhieriu cu titlul Ploieșteanu și numit vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei la 21 mai 1909. Ca autor, a tradus „Comentariile Sfântului Ioan Gură de Aur la Epistolele Apostolului Pavel”.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Moartea episcopului Teodosie fost al Romanului”, în: *BORom XLV* (1927), 2, p. 101-104.

Duminică, 7 februarie 1927, a încetat din viață episcopul Teodosie, fost al Romanului, ce trăia de trei ani retras la Mănăstirea Neamț. Se arată că tânărul Teodosie a fost ucenic al P.S. Melchisedec al Romanului. Teodosie a tradus câteva scrieri al Sfântului Ioan Gură de Aur, a fost profesor la Seminarul „Veniamin”, din 1909, a fost ales arhieriu și a fost numit vicar al Mitropoliei din București și egumen al bisericii Domnița Bălașa.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Iar despre Vlădica Teodosie”, în: *BORom XLV* (1927), 3, p. 174.

Se amintește despre faptul că Teodosie, fostul episcop al Romanului, a murit în data de 4 februarie 1927 și despre scrisoarea pe care i-a trimis-o acesta domnului Constantin Tomescu din Chișinău.

LUCIAN TRITEANU (1923-1947)

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească. Întărirea noilor Episcopi. Instalarea P.S. Ghenadie Episcopul Buzăului”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 8, p. 582-592.

La 10 mai 1923 au avut loc ceremoniile de învestire a episcopului Romanului, a episcopului Buzăului, a episcopului Constanței și a episcopului Cetății-Albe. Întâi a avut loc ceremonia de învestire a P.S. Lucian Triteanu al Romanului. Se descrie ceremonia sunt redată discursurile rostite cu această ocazie de regele Ferdinand și P.S. Lucian, în care afirmă că își va pune toate forțele morale, materiale și spirituale în slujba Bisericii și a patriei.

***, „Știri. Biserica înnoită la mănăstire”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 788.

Fiindcă Mănăstirea Măgura din jud. Bacău a fost grav afectată de război, biserica acesteia a fost înnoită și sfințită la 2 august 1923 de episcopul Romanului, Lucian Triteanu.

I.2.3. Episcopi de Rădăuți și ai Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților

SF. LEONTIE DE LA RĂDĂUȚI (SEC. XIV-XV)

Rezuș, Petru, „Sfântul Leontie de la Rădăuți”, în: *MitrMold* XL (1964), 5-6, p. 282-289.

Acest articol elogiază viața Sf. Leontie de la Rădăuți și a altor sfinți autohtoni, oferind, pe lângă toate acestea, și informații despre Episcopia Rădăuților.

EFREM (1608-1613; 1616-1623)

Zugrav, I., „Trei manuscrise liturgice de la Episcopul Efrem al Rădăuților”, în: *MitrMold* XXXIX (1963), 7-8, p. 456-471.

După o introducere biografică despre episcopul Efrem al Rădăuților, sunt prezentate trei manuscrise ale acestuia : „Tetraevangheliarul” din 1613, „Psaltirea” și „Anghelisul” sau „Octoihul” .

Constantinescu, Radu, „Viața Cuviosului Efrem – o scriere hagiografică necunoscută”, în *BORom* XCVIII (1980), 7-8, p. 866-875.

Scrierea abordată în studiu a fost realizată de arhimandritul Andronic, unul din întemeietorii Mănăstirii Noua Nemț de la Chițcani și face referire la viața celui ce a fost mai întâi episcop la Huși și apoi la Rădăuți. De metanie din Moldovița arhierul Efrem trece la Domnul în 1626, autorul străduindu-se să-l integreze cât mai corect și

mai argumentat în listele cronologice al ierarhilor din eparhiile Hușilor și Rădăuților. La Rădăuți se pare că a păstorit între 1608 și 1613.

CALISTRU (1708-1728)

S., D., „Calistru episcopul Rădăuțului”, în: *Școala și Biserica X* (1907), 7-8, p. 212-213.

Se consemnează documentul de depunere a demisiei de Calistru, episcopul Rădăuțiului, în mâinile domnului Grigore Ghică Voievod, în 1729.

GHERASIM PUTNEANU, EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI SUCEVEI ȘI RĂDĂUȚILOR

Vasilie, C., dr., „P. Cuv. Arhim. Gherasim Cucușel, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Aradului”, în *BORom XCV* (1977), 7-8, p. 670-682.

Articolul consemnează informații despre arhimandritul Gherasim Cucușel numit ca mirean, Ioan. Este prezentată o biografie a acestuia. Sfântul Sinod, ținând seama de nevoile Eparhiei Aradului, l-a numit pe Preacuviosul Gherasim Cucușel, fostul stareț al vestitei mănăstiri Putna, ca arhiepiscop-vicar pentru credincioșii români din părțile Aradului și Hunedoarei fiind recunoscut în această funcție la 16 noiembrie 1976. Sunt prezentate imagini ale P.S. Gherasim Hunedoreanul, arhiepiscop vicar al Episcopiei Ortodoxe a Aradului și Hunedoarei.

I.2.4. Episcopi de Huși

CALISTRU VARTIC (1676-1682)

Udișteanu, Dionisie, ierom., „Calistru Vartic”, în: *BORom LXXXVII* (1969), 3- 4, p. 416- 425.

Calistru Vartic, episcopul de Huși, a rămas cunoscut în istorie ca episcop și locuitor de mitropolit în timpul refugiului al doilea al mitropolitului Dosoftei al Moldovei. În 1673, mitropolit al Moldovei era marele cărturar Dosoftei Barila, care dorea o eliberare de sub jugul turcesc, ca și domnul Ștefan Petriceicu și majoritatea boierilor moldoveni. Dosoftei făcea parte din partida națională a Moldovei, care vedea „mântuirea țării” numai trecând alături de creștinii: polonezi, ruși, nemți, care luptau împotriva expansiunii otomane. După lupta de la Hotin din 1673, el l-a urmat pe Ștefan Petriceicu în Polonia, împărțind soarta pribegiei cu domnul său. În Polonia, la Mănăstirea Uniev, și-a tipărit „Psaltirea în versuri” și „Acatistul Maicii Domnului” în românește și, cercetând orașul Haliciu și Mănăstirea Crilos, a găsit un „Evangheliar slavon”, manuscris din 1143, scris de un român din Moldova, pe care l-a adus în țară, când a revenit din refugiu în 1674, fiind închis pentru câțiva timp la Mănăstirea Sava și Cetățuia.

În timpul primului refugiu în Polonia, Dosoftei a fost scos din scaunul său și înlocuit cu Teodosie, episcopul Romanului. La stăruințele patriarhului Dositei al Ierusalimului și ale lui Miron Costin, logofătul, pe lângă Dumitrașco Vodă, Dosoftei a fost repus în scaunul său, păstorind a doua oară, cu reale înfăptuiri, timp de 11 ani.

În 1686, regele Ioan Sobieschi, neputându-l convinge pe Constantin Vodă Cantemir să treacă de partea creștinilor, a pătruns în Moldova prin Basarabia, fiind întâmpinat la Iași de mitropolitul Dosoftei. Expediția lui Sobieschi a eșuat și, din cauza evenimentelor politice și militare din Moldova, în 1686, mitropolitul Dosoftei a cerut azil politic lui Sobieschi, urmându-l în Polonia și luând cu el, fără să judece corect la momentul respectiv, moaștele Sf. Ioan cel Nou din Suceava, odoarele de la recla Sfântului și documentele moșiilor Mitropoliei. A rămas în refugiu la Strij sau Zolchiv până la sfârșitul vieții, interzicându-i-se să se reîntoarcă în țară cu odoarele sfinte, fapt ce-l va mărturisi cu regret în scrisorile sale.

Constantin Vodă Cantemir a hotărât să țină scaunul de mitropolit vacant până când se va întoarce Dosoftei, iar afirmațiile că acesta ar fi fost ocupat de alte persoane între anii 1686-1689 nu sunt întemeiate. În două scrisori, Constantin Cantemir îl cheamă să revină în scaunul de mitropolit și să aducă odoarele Bisericii în țară, asigurându-l că nu va fi pedepsit. Dosoftei îi răspunde că acest lucru depinde de regele Sobieschi, pe lângă care trebuie făcute demersuri, dar acestea nu au fost onorate. Însăși patriarhul Constantinopolului, în 1688, în trei rânduri, îl cheamă la scaunul său, fără însă a i se da ascultare. Într-o scrisoare adresată lui Dositei, patriarhul Ierusalimului, Dosoftei afirmă că domnul Constantin Cantemir îl prigonește pe nedrept și va da seama în fața lui Dumnezeu. Totuși, Constantin Cantemir a ținut neocupat scaunul mitropolitan din proprie inițiativă la stăruința prietenilor lui Dosoftei, iar episcopii Sava al Romanului și Misail al Rădăuților n-au fost înaintați din ierarhia lor.

În 1688, Constantin Cantemir ține un sinod cu ierarhii Moldovei, cerându-le să-l condamne pe Dosoftei ca fur de cele sfinte, iar Patriarhiilor Bisericilor Ortodoxe le cere să-l caterisească, fapt ce s-a întâmplat la sfârșitul aceluși an. Dosoftei scrie două scrisori, în 1691 și în 1693, patriarhului Dositei al Ierusalimului, arătând că de șapte ani de zile roagă pe regele Ioan Sobieschi să-i dea voie în țară cu odoarele și actele Mitropoliei, odoare care sunt ținute de rege în castelul său de la Strie, iar acesta refuzând, mitropolitul îl roagă pe Dositei să-l determine pe Constantin Vodă să scrie regelui Sobieschi cele relatate de dânsul.

Acuzat că a hirotonisit în arhierie pe arhimandritul Nicolae Vasilievici ca episcop de Rădăuți, scaun care, în acel timp, era ocupat de Lavrentie de la Bogdana, ucenicul lui Teodosie, Dosoftei se dezvinovățește față de Dositei al Ierusalimului, în scrisoarea din 1693, că l-a hirotonisit cu știrea regelui, deoarece Suceava și jumătate de Moldova, întreaga Țară de Sus era, la acea vreme, sub ascultarea regelui Poloniei, iar el este mitropolit instalat pentru întreaga Moldovă, „cu Rădăuții, care aparțin regelui”. Referindu-se la caterisirea sa, scrie că nu se va despărți de Biserica ecumenică, iar cel care îl prigonește pe nedrept va da seamă. Ion Neculce în „Cronica” sa scrie și despre aceste evenimente.

La stăruințele patriarhului Dositei, care, după plecarea lui Dosoftei în Polonia, stătea numai în Muntenia, mitropolitul a fost absolvit de caterisire și găsit vrednic de a sluji ierarhia bisericească. Probabil a fost ajutat în aceste demersuri și de Constantin Brâncoveanu, care nu a avut relații diplomatice bune cu Constantin Cantemir. Mitropolitul Dosoftei a lucrat toată viața cele sfinte ale arhieriei, contribuind la răspândirea

luminii și a culturii românești, sperând că se va putea întoarce în pământul Moldovei cu averea Mitropoliei, dar a murit în exil, reabilitat și iertat.

După ce prezintă relatărilor cercetătorilor moldoveni, mitropolitul Iacob Putneanu, ieroschimonahul Andronic Popovici de la Neamț, arhiereul Filaret Scriban, episcopul Melchisedec și profesorul E. Erbiceanu, în legătură cu existența altor mitropoliți în Moldova între 1686-1689, ca fiind nefondate, autorul articolului argumentează cu documente afirmația sa. Din iulie 1689, Sava, episcopul Romanului, nu mai apare în niciun document hotarnic, putându-se afirma că a fost ridicat la treapta de mitropolit în locul ui Dosoftei, iar Misail, episcopul de Rădăuți, a trecut la Roman și la Rădăuți a fost ales ca episcop Lavrentie de la Bogdana, ucenicul mitropolitului Teodosie. Scaunul de la Huși, prin plecarea lui Mitrofan de la Bisericiani în Muntenia, a fost ocupat de Varlaam de la Secu, fondatorul schitului Brădicești, din ținutul Fălciu. Teodosie a păstorit ca mitropolit o singura dată, între 1673-1675, apoi s-a retras la Mănăstirea Bogdana, ctitoria sa și a logofătului Ieremia Bârlădeanu. El a ctitorit schitul Crucea de la Brazi, unde a fost omorât de tătari în 1691, prin tăierea capului. Ioan de la Râșca a fost primul episcop al Hușilor și apoi a trecut la Rădăuți, unde a murit în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Teofan de la Slatina nu este cunoscut în secolul al XVII-lea ca mitropolit în locul lui Dosoftei, iar alții cu același nume au trăit în alte perioade.

Din 1686 până în 1689, când mitropolitul Dosoftei, fiind caterisit de Patriarhia de Constantinopol, a fost depus din treaptă, treburile Mitropoliei au fost conduse de Calistru Vartic, fost episcop al Hușilor între 1673-1683, care a fost numit de Constantin Cantemir episcop și locțiitor de mitropolit al Moldovei și care a ținut și locul de episcop la Huși (1686-1689), după plecarea lui Mitrofan în Muntenia, până la venirea lui Varlaam Miclescu de la Secu. Părintele Dionisie Udișteanu prezintă câteva documente în care este implicat numele lui Calistru Vartic și o succintă biografie a sa, arătând că provenea din preoțimea de mir, călugărindu-se la Neamț după moartea preotesei Maria, cu care a avut trei fii: preotul Ursu, de la biserica Sf. Nicolae Domnesc din Iași, ieromonahul Dosoftei, egumenul Mănăstirii Hangu și Ioan, armaș la Iași.

Calistru a fost preot în satul Văratice, comuna Protopopeni, ținutul Sucevei, cu numele de mirean, Calistrat. Provenea dintr-o familie răzeșească, tatăl său, vornicul Ursul Vartic deținea sate și multe moșii în ținutul Sucevei, pe care le-a apărat împreună cu fii săi Ursul, Toader și Ionașcu. Apreciat de mitropolitul Dosoftei, Calistru a fost ridicat la rangul de episcop al Hușilor în 1676, având o pregătire cărturărească deosebită. Alegerea sa ca locțiitor de mitropolit, înaintea celorlalți ierarhi moldoveni, întărea asigurările date mitropolitului Dosoftei, refugiat în Polonia, că este așteptat să se întoarcă în scaun.

MITROFAN (1682-1686)

Popescu, Anton, I., pr., „Episcopul Mitrofan al Hușilor”, în: *MitrMold* XLV (1969), 7-8, p. 499-504.

Se face prezentarea activității lui Mitrofan ca episcop la Huși cu înfățișarea contextului istoric în care a avut loc numirea sa, în 1682. Printre împlinirile lui ca

episcop, se numără realizări cărturărești și tipografice, la care se adaugă cele din perioada egumenatului la Biserici.

IOREST (1713-1727)

Iacov, episcop al Hușilor, „O însemnare scrisă cu mâna Episcopului Iorest al Hușilor în 1719, 15 iulie”, în: *BORom* XLIII (1925), 9, p. 573-575. Cu o fotografie.

Episcopul Iacov relatează că pe vremea când acesta se afla la conducerea Episcopiei Dunării de Jos, a găsit în metocul Sfinții Voievozi un exemplar al „Bibliei” lui Șerban Cantacuzino. La finalul acestei cărți, a găsit o însemnare a episcopului Iorest al Hușilor (1714-1728). Se precizează că, înainte ca acesta să fie episcop al Hușilor, a fost egumen la Mănăstirea Secu între anii 1691-1714.

Din însemnare aflăm că Iorest a cumpărat „Evanghelia” de la tătari, deoarece fusese luată de aceștia în urma prădării Moldovei. Asupra evenimentelor la care Iorest face aluzie, autorul redă nota lui Xenopol din care reiese că ungurul Ferentz a fost trimis de nemți spre a-l detrona pe Mihail Racoviță. Domnitorul s-a refugiat în Mănăstirea Cetățuia, de unde i-a chemat pe tătari în ajutorul său. Aceștia i-au învins pe nemți și i-au cerut lui Mihail Racoviță 60 de pungi cu galbeni. Voievodul, neavând de unde să le dea suma cerută, i-a lăsat pe aceștia să prade Moldova timp de șase zile.

Iacov, „O însemnare scrisă cu mâna Episcopului Iorest al Hușilor în 1719 iulie 15”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* I (1925), 8, p. 58-60. Cu o fotografie.

La biserica Sfinții Voievozi-mitoc se găsește un exemplar din Evanghelia tipărită în 1682, la București, din porunca și cu cheltuiala domnului Șerban Cantacuzino. Este reproducă o însemnare a episcopului Iorest al Hușilor, însemnare identificată la sfârșitul cărții amintite. În text, episcopul menționează că „Evanghelia” a fost cumpărată de la tătari, „când au prădat țara noastră”.

INOCHENTIE (1752-1782)

Popescu, Anton, I., pr., „Inochentie, episcopul Hușilor”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 3-4, p. 275-287.

În biografia episcopului Inochentie sunt consemnate cele mai importante momente ale vieții sale bisericești, în contextul politic al vremii. Originar din Bahna, din ținutul Neamțului, episcopul s-a închinoviat la Neamț, dar mănăstirea sa de metanie este Putna. După numirea ca episcop în 1752, și-a dovedit calitățile de bun gospodar, rezidind din temelie biserica episcopală a Hușilor și sfătuindu-l pe Vodă să înființeze un spital la Iași - spitalul „Sfântul Spiridon”. De asemenea, a avut de apărut bunurile episcopiei în instanță, împotriva preotului Gavriil Hartu. Autorul prezintă pe larg contribuția sa la depășirea situației politice a epocii, prin conducerea unei solii a Moldovei la curtea împărătesei Rusiei. Episcopul Inochentie a murit la 10 octombrie 1782.

Danielescu, Niță-Dan, asist. drd., „Inochentie, episcop al Hușilor (1752-1782)”, în: *TV* XIII (2003), 1-6, p. 191-222.

În introducere se prezintă situația Episcopiei Hușilor în contextul general de la mijlocul sec. al XVIII-lea. Despre familia lui se știu puține date; se pare că a fost din zona Neamțului. Mănăstirea de metanie este Putna. Cunoștea bine slavona, rusa și, elementar, greaca. Se descrie întreaga activitate. Restaurează biserica episcopiei, întemeiată de Ștefan cel Mare și Sfânt, se preocupă de pastorația răzeșilor și mazililor și sprijină afirmarea identității naționale.

MELETIE ISTRATE (1851-1857)

***, „Cuvânt funebru la înmormântarea episcopului de Huși, Meletie Istrati, răposat la 1 august 1857. Rostit de arhimandritul Melchisedec, Rectorul Seminarului din Huși”, în: *BORom* XIII (1889-1890), 1, p. 41-46.

Arhimandritul Melchisedec scrie despre P.S. Meletie că, îndată după suirea în scaunul episcopal, a redeschis Seminarul din Huși, a susținut din banii proprii tipărirea mai multor cărți fiind un exemplu de om care s-a jertfit pentru aproapele său: „nu refuza pe nimenea care îi cerea ajutorul”.

SILVESTRU BĂLĂNESCU (1886-1900)

Redacțiunea, „Alegerea și investitura P.S. Episcopi de Râmnic, Huși și Dunărea de Jos”, în: *BORom* X (1886-1887), 13, p. 1001-1020.

Pe data de 10 decembrie, Colegiul Electoral Bisericesc s-a întrunit în ședință pentru alegerea episcopilor de Huși, Dunărea de Jos și Râmnicului Noul Severin. (...) Apoi s-a ales noul episcop al Eparhiei Hușilor. Din 228 de voturi, P.S. Silvestru Piteșteanul a primit 192 de voturi, devansându-i astfel pe P.S. Calistrat Orleanu, care a primit două voturi și pe P.S. Ghenadie Craioveanu, care a primit două voturi. Este redată cuvântarea P.S. Silvestru Piteșteanul, rostită îndată ce a fost anunțat rezultatul votului. În data de 12 decembrie a avut loc ceremonia investirii la Palatul Regal.

Sunt prezentate desfășurarea ceremoniei precum și discursurile care s-au rostit cu această ocazie – discursul P.S. Ghenadie, discursul P.S. Silvestru, discursul lui Partenie și discursul regelui Carol I.

Silvestru al Hușilor, „Discursul P.S. Silvestru noul episcop al Hușilor rostit la instalarea P.S. Sale în scaunul Episcopal care a avut loc la 22 decembrie 1886”, în: *BORom* X (1886-1887), 14, p. 1160-1163.

Discursul P.S. Silvestru, rostit cu ocazia intronizării, are ca teme principale iubirea creștinească și pacea.

***, „Darul Mitropolitului Î.P.S. Iosif Gheorghian”, în: *BORom* XVII (1893-1894), 1, p. 92. Cu un facsimil.

Mitropolitul primat Iosif i-a dăruit episcopului de Huși, Silvestru, o pereche de metanii ce au aparținut mitropolitului Veniamin Costache. Este redată epistola în care se arată provenința acestor metanii.

Chirică, G., „Schiță biografică”, în: *Vocea Bisericii* I (1894), 9, p. 3-4. Cu o fotografie.

Articolul îl prezintă pe Preasfințitul Silvestru Bălănescu, episcopul Hușilor. S-a născut în 1838, în cătunul Pângărăcioru din comuna Pângărați, județul Neamț. Și-a absolvit clasele primare la un călugăr din Mănăstirea Pângărați. La vârsta de 11 ani, a intrat ca frate în Mănăstirea Bisericiani, iar în aprilie 1853 a fost tuns în monahism. A absolvit Seminarul Veniamin, după care, pe 8 noiembrie 1860, a fost hirotonit ierodiacon, iar pe 8 septembrie 1865, ieromonah. A ocupat succesiv posturile de diacon, preot, mare ecleziarh la Mănăstirea Socola, pedagog și profesor, suplinindu-l pe renumitul profesor Ion Mandinescu la Seminarul Veniamin. A urmat apoi Facultatea de Teologie din Kiev. Reîntors, ocupă postul de profesor la catedra de Teologie, Dogmatică, Morală, Pastorală și Drept bisericesc, la Seminarul „Central” din București, iar după doi ani a fost ridicat la rangul de director al aceluiași Seminar. În 1879, pe 16 septembrie, a fost ridicat la treapta de arhieru, cu titlul de Piteșteanul, iar în 1886 a fost ales episcop al Eparhiei Hușilor. A publicat multe articole cu conținut dogmatic, moral, pastoral, canonic. A scris opere de valoare cum ar fi „Conferințe pastorale”, ținute cu preoții eparhiei.

„Cartea pastorală relativă la căsătorie cu reguli pentru aflarea gradelor de înrudire ce privesc căsătoriile” a fost o lucrare foarte apreciată. Chiar și după ce a fost ales episcop, el a continuat cu ideea sa de a îmbunătăți starea materială a clerului mirean. Un alt obiectiv al păstoririi sale a fost acela de a înfrumuseța catedrala din Huși, obiectiv ce a fost îndeplinit.

Dinulescu, Ștefan, „Unele notițe despre viața și activitatea Preasfințitului Episcop al Hușilor Silvestru Bălănescu”, în: *Candela XVI* (1897), 7, p. 318-331.

Articolul conține o lucrare structurată în patru capitole.

Primul capitol, „Viața de până acum a Episcopului Silvestru” cuprinde biografia sa. S-a născut la 16 iulie 1838 în cătunul Pângărăcioru. La 16 ani este tuns în schima monahală la Mănăstirea Bisericiani. Urmând Seminarul Socola, este hirotonit ierodiacon, încă din timpul școlii, în 1859, la biserica din Mănăstirea Socola. Mai târziu este numit diacon la biserica Sfinții Trei Ierarhi, în 1864, devenind apoi ieromonah pentru biserica din Mănăstirea Socola, în 1866. După ce studiază la Viena, ajunge „protosinghel onorariu” al Mitropoliei din București și director al Seminarului „Central” din București în 1876, arhimandrit în 1876, arhieru în 1879, episcop al Hușilor în 1886.

Capitolul II prezintă „Îmbunătățirile făcute de Stat prin neobositele stăruințe și prin zeloasa activitate a Prea Sântției Sale și cele făcute cu cheltuiala proprie”. În activitatea sa, episcopul Silvestru Bălănescu, a avut deosebite realizări: prin înțeleapta conducere a Seminarului din București a transformat un institut în care domnea dezordinea într-un institut model. În Eparhia Hușilor a adus pe drumul cel bun clerul preoțesc și cel mirean, a restaurat pridvorul bisericii catedrale și celelalte construcții din curtea Episcopiei, a renovat palatul episcopal, a înființat un cor pentru catedrală și multe altele.

Capitolul III, „Scrierile Episcopului Silvestru”, arată activitatea acestuia pe tărâm literar. Fiind membru în 1874, apoi președinte în 1877, în Comisia de redacție

a revistei „Biserica Ortodoxă Română”, scrie o mulțime de tratate cu conținut moral, dogmatic, canonic, pastoral, istoric și polemic.

Ultimul capitol, „Calitățile și caracteristica actualului Episcop al Hușilor”, conturează portretul moral al acestuia: „prudent, temperat și cumpătat, natural, deschis la inimă, neavând nici răutate, nici vicleșug, nerăvniitor de măririi și milostiv până la extrem”.

G., „Silvestru Bălănescu Episcopul Eparhiei Hușilor între anii 1886-1896”, în: *BORom XXI (1897-1898)*, 2, p. 218-223. Recenzii.

1. Iconomul Coman Vasilescu a realizat o lucrare în care prezintă fapte ale episcopului Hușilor, Silvestru Bălănescu, în cei zece ani de păstorire. Pe lângă fapte, sunt prezentate predici și conferințe preoțești, fiind menționate diferitele teme atinse de ierarh.

2. „Teologia Dogmatică Ortodoxă” de Silvestru, episcopul de Canev, tradusă în limba română de Silvestru, episcopul Hușilor.

Vasilescu, Coman, iconom, „Cuvânt”, în: *BORom XXI (1897-1898)*, 6, p. 588-592.

Acest cuvânt a fost pronunțat în biserica Catedrală a Sfintei Episcopii a Hușilor, în data de 2 ianuarie 1897, cu ocazia zilei onomastice a P.S. Silvestru, episcopul Hușilor. Discursul are două teme: științele și misiunea preoțească.

Redacția „Cuvântare ținută de P.S. Silvestru al Hușilor la înmormântarea răposatului Constantin Nanu, 21 septembrie 1897, Bârlad”, în: *BORom XXII (1898-1899)*, 2, p. 227-230.

Preasfințitul Silvestru, prin cuvântarea sa, prezintă viața și activitatea răposatului Constantin Nanu.

***, „Cronica bisericească. Un Răspuns episcopal”, în: *BORom XXIV (1900-1901)*, 3, p. 330-333.

Este redat răspunsul P.S. Silvestru, episcopul Hușilor, cu privire la o rugăciune.

G., „† P.S. Silvestru Episcopul de Huși”, în: *BORom XXIV (1900-1901)*, 9, p. 817-841.

La data de 25 noiembrie 1900, P.S. Silvestru, episcopul Hușilor a trecut la cele veșnice și fost înmormântat în cimitirul Belu din București la 28 noiembrie 1900. Sunt reproduse cuvântările rostite cu această ocazie.

Prima cuvântare a fost rostită de Constantin Erbiceanu care prezintă date biografice despre P.S. Silvestru. Acesta s-a născut în satul Păngărăciorul din jud. Neamț în 1838. La vârsta de 16 ani a fost tuns în monahism la Mănăstirea Bisericanii, a urmat cursurile Seminarului „Veniamin” și ale Academiei din Kiev, a fost director al Seminarului „Central” din București, a fost profesor și decan al Facultății de Teologie din București. La 1879 a fost ridicat la treapta de arhieru, iar la 1886 a fost

ales episcop al Hușilor. Primește titlul de membru de onoare al Academiei Spirituale din Petersburg la 1899.

A doua cuvântare îi aparține lui P. Gârboviceanu și ea conține o caracterizare a P.S. Silvestru, episcopul Hușilor.

A treia cuvântare îi aparține studentului Bartolomeu Stănescu și are ca temă centrală vremelnicia acestei vieți.

În ultima parte a articolului se amintește despre studiile publicate de P.S. Silvestru în revista „Biserica Ortodoxă Română”, revistă al cărei Comitet de redacție l-a avut ca președinte. Sunt amintite, de asemenea, temele discutate de arhieru la conferințele pastorale și lucrările editate.

P.S. Silvestru a tradus din limba rusă „Cursul de drept bisericesc” al lui I. S. Berdnicov și „Teologia Dogmatică Ortodoxă” a episcopului de Canev, Silvestru. Pentru a vedea motivele care l-au îndemnat pe P.S. Silvestru să facă aceste traduceri, sunt redată în articol, prefețele la cele două lucrări enumerate.

***, „Cuvântare panigirică rostită de D-nul profesor universitar Constantin Erbiceanu la înmormântarea P.S. Episcopul Silvestru Bălănescu”, în: *Apostolul* I (1900), 10, p. 1. Cu o fotografie.

Este prezentată cuvântarea ținută de Constantin Erbiceanu în momentul plecării din această lume a episcopului Silvestru Bălănescu. Credincioșii eparhiei Hușilor își plâng „păstorul înțelept” trecut la cele veșnice iar literatura teologică se vede lipsită de unul din cei mai iscușiți cultivatori ai ei. În același timp, „patria plânge pe fiul cel bun, dornic de propășirea neamului și neostenit în fapte românești”.

Se rezumă viața distinsului arhieru, accentuându-se principalele evenimente din viața sa: în 1854 este tuns în monahism la Mănăstirea Bisericiani, a urmat cursurile Seminarului de la Socola, după care a fost hirotonit diacon și preot. A studiat Teologia la Kiev, de unde s-a întors licențiat, mai târziu ajungând profesor și decan al Facultății de Teologie din București. În 1886 a fost ales episcop de Huși. Este elogiată, atât activitatea în această funcție, cât și personalitatea arhierului.

X., „Cronica bisericească. O pioasă serbare de recunoștință”, în: *BORom* XXXV (1911-1912), 9, p. 1073-1077.

La 25 noiembrie 1911 s-a oficiat în biserica Radu-Vodă parastasul pentru Silvestru Bălănescu, fostul episcop al Hușilor. Este reprodusă cuvântarea ținută cu această ocazie de iconomul Constantin Nazarie care expune pe scurt viața P.S. Silvestru: s-a născut în 16 iulie 1838 în satul Pângăricior din Neamț, a avut numele de mirean Simion și de tânăr a intrat în Mănăstirea Pângărați, fiind tuns în monahism la 1854. A studiat la Socola și la Kiev, ajungând, mai întâi, director al Seminarului „Central” din București și, după aceea, decan al Facultății de Teologie. De la 1886 până la 1900 a fost episcop al Hușilor. Silvestru Bălănescu a fost un om blând și bun, ce a dăruit Facultății de Teologie casele sale din strada Plantelor și i-a ajutat mereu pe cei aflați în nevoi.

IACOV ANTONOVICI (1924-1931)

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească internă. Investirea noilor episcopi”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 7, p. 521-530. Cu o fotografie.

La data de 31 martie 1923 a avut loc investirea P.S. Iacov Antonovici ca episcop al Dunării de Jos. Desfășurarea acestei ceremonii este descrisă în ansamblu și sunt redată cuvântările rostite la acest eveniment de regele Ferdinand și de P.S. Iacov, care anunță coordonatele păstoririi sale.

La 22 aprilie 1923 a avut loc instalarea P.S. Iacov al Dunării de Jos. Irineu Mihălcescu reproduce un articol din ziarul „Galații noi” în care este descrisă instalarea noului arhiepiscop. Se arată cum a decurs evenimentul și este reprodusă gramata de întărire dată de mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei Preasfințitului Iacov, în care este înștiințat de cele ce le va găsi în eparhie. Se redau discursurile rostite cu această ocazie de prefectul județului, primarul I. Prodan și părintele Gâdei. Acesta din urmă afirmă că în județul Tulcea, la 1923, existau trei mănăstiri, două de călugări și una de călugărițe, care se aflau în refacere. A mai vorbit generalul Rudeanu, având ca temă centrală „Credința strămoșească”. Este redat apoi răspunsul P.S. Iacov la aceste cuvântări, din care aflăm că scaunul Episcopiei Dunării de Jos a rămas vacant în urma demisiei P.S. Nifon Niculescu și că P.S. Platon Ciosu a fost cel care a administrat această eparhie până la alegerea noului titular. Suntem informați că tâmpla catedralei episcopale a fost pe vremuri la biserica Sfântul Dumitru Vechi, biserică dăruită, care fusese zidită de Vasile Lupu.

În finalul articolului este prezentată o scurtă biografie a P.S. Iacov Antonovici: s-a născut în 1856 în comuna Bogdana din județul Tutova, a avut numele de mirean Ioan, a fost preot și profesor. Între anii 1880-1918 a păstorit ca arhiepiscop cu titlul Bârlădeanu, iar între 1918-1921 a fost vicar al Episcopiei Hușilor, după care a devenit vicar al Mitropoliei Moldovei și egumen al bisericii Sfântul Spiridon din Iași. P.S. Iacov a publicat numeroase lucrări dintre care amintim: „Geografia comunei Bogdana” în 1889, „Sclavia și creștinismul” în 1892, „O călătorie la Mănăstirea Putna” în 1904, „Schitul Măgariu-Tutova” în 1911, „Documente Bârlădene” în 1911, „Mănăstirea Florești-Tutova” în 1916. P.S. Iacov a fost membru al „Societății pentru studii practice de Economie Socială din Paris” și membru de onoare al Academiei Române.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească internă. Cuvântare ținută de P.S. Episcop Iacov al Dunării de Jos cu prilejul inaugurării localului școlii numărul 11 din Galați, de față fiind Miniștrii: I.C. Brătianu, Dr. C. Angheliescu și I.G. Duca”, în: *BORom* XLII (1924), 4, p. 235-237.

În cuvântarea redată în articol, P.S. Iacov face un scurt istoric al școlilor din Galați, istoric în care scrie că, pe la începutul secolului al XIX-lea, domnul Alexandru Constantin Moruzi a emis un hrisov în care se prevedea să fie construite școli în Focșani, Bârlad Galați și Chișinău; astfel s-a înființat în Mănăstirea Mavromol o școală. Se mai amintește despre „însemnătatea și trebuința învățaturii”.

Scriban, arhim., „Însemnări mărunte. Alegere de episcop la Huși”, în: *BORom* XLII (1924), 4, p. 254-255.

Marti, 26 martie 1924, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales pe episcopul Du-nării de Jos, D. D. Iacov, în scaunul Episcopiei Huşilor. P.S. Iacov a fost ales fiindcă era foarte cunoscut în Eparhia Huşilor, deoarece acolo şi-a desfăşurat toată activitatea sa de preot şi de profesor.

Scriban, arhimandrit, „Cărţi, reviste, ziare. «Documente Bârlădene» de Iacov Episcopul Huşilor”, în: *BORom* XLIII (1925), 4, p. 251. Recenzie.

Se anunţă că a fost tipărit al IV-lea volum care conţine „Documente Bârlădene”. Precedentele trei au fost scrise tot de P.S. Iacov. Acest volum cuprinde acte de la şoltuzii de altădată din ţinutul Bârladului şi de la alţi slujitori ai obştii săteşti din vremea lui Ştefan cel Mare şi până în zilele noastre. Din articol mai aflăm că P.S. Iacov a scris şi alte lucrări cu conţinut istoric. Acestea sunt: „Monografia comunei Bogdana”, „Istoricul Mănăstirii Floreşti şi a Schitului Magariul” ş. a.

Donos, N., ec., „Biografia P.S. Iacov Antonovici”, în: *Buletinul Episcopiei Huşilor - număr festiv cu prileju aniversării de 70 de ani de la naşterea P.S. Iacov Episcopul Huşilor* (1926), p. 2-4. Cu fotografii.

P.S. Iacov Antonovici, episcopul Huşilor, s-a născut pe data de 18 noiembrie 1856, trăgându-se din familia Darie, din Bogdana, judeţul Tutova, numele de Antonovici dobândindu-l prin înfierea tatălui său de un preot bucovinean, Dimitrie. Din copilărie era atras de biserică şi porneşte în viaţă cu dorinţa de a deveni preot, astfel încât ajunge să-şi desăvârşească pregătirea preotească în Seminarul din Huşi, pe care l-a absolvit cu mare succes în 1876. În 1880 se căsătoreşte cu Ana Teodor Ursulescu, având şase copii. A slujit la biserica din Bârlad timp de patru ani, după care s-a înscris la Facultatea de Teologie din Bucureşti. După absolvire, a fost, pe rând, institutor, apoi în 1881 a fost numit profesor de religie la şcoala secundară de fete „N. Roşca Codreanu” din Bârlad, apoi la Şcoala Normală de băieţi, la Liceul Codreanu, până când a fost chemat la episcopat. El a fost apreciat de toţi, de la elevi şi profesori, până la credincioşi.

Sunt enumerate lucrările sale liturgice: „Rânduiala sfinţirii steagului unei corporaţiuni de meseriaşi” (1910), „Rânduiala ridicării panaghiei” (1920) şi „Rânduiala sfinţirii steagului unei şcoale” (1921), toate aprobate de Sfântul Sinod şi tipărite. A adunat o serie de documente despre judeţul Tutova, pe baza cărora, mai târziu, s-a scris „Istoria comunei Bogdana” şi „Geografia comunei Bogdana”, cinci volume din „Documente bârlădene” şi alte lucrări ale căror titluri sunt enumerate în material. A primit din partea Academiei Române două premii şi o medalie de aur. Sfântul Sinod l-a ales arhiepiscop, cu titlul Bârlădeanu, la 18 iunie 1918, primind la hirotonia în arhiepiscop numele Iacov, apoi a trecut ca vicar al Mitropoliei Moldovei şi Sucevei şi egumen al Sfântului Spiridon din Iaşi. Ulterior, a fost numit episcop al Huşilor.

A construit o catedrală la Bârlad şi a reînfiinţat Seminarul Eparhiei.

Iorga, N., „D-nul N. Iorga despre P.S. Iacov”, în: *Buletinul Episcopiei Huşilor - număr festiv cu prileju aniversării de 70 de ani de la naşterea P.S. Iacov Episcopul Huşilor* (1926), p. 4.

Istoricul N. Iorga este una dintre personalitățile care a recunoscut calitățile episcopului și care l-a lăudat pentru păstrarea tradițiilor și pentru faptul că „se interesează de oameni”. Îi este apreciată lucrarea „Documente Bârlădene”.

† **Iacov**, „Amintiri din copilărie”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor - număr festiv cu prileju aniversării de 70 de ani de la nașterea P.S. Iacov Episcopul Hușilor* (1926), p. 5-11.

Articolul surprinde viața episcopului Iacov, văzută prin propriii săi ochi. El povestește despre începuturile sale într-ale bisericii, școala, cum a fost bolnav și alte întâmplări din copilărie. Articolul conține imagini cu casa părintească a P.S. Iacov din Similișoara, cu biserica și clopotnița, cu casa în care s-a deschis, în 1865, școala primară din comuna Bogdana și cu economistul Ioan Antonovici, cu soția și copiii, în 1905.

Negoită, I., preot, „P.S. Episcop Iacov și Seminarul din Huși”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor - număr festiv cu prileju aniversării de 70 de ani de la nașterea P.S. Iacov Episcopul Hușilor* (1926), p. 12.

Autorul articolului elogiază personalitatea și viața P.S. Iacov, a cărui vârstă de 70 de ani, bogată în fapte, este asemenea „unei toamne bogate”. Sunt amintite preocupările episcopului pentru Seminarul din Huși. El s-a ocupat de condițiile Seminarului, oferind ca spațiu pentru studiu, încăperile din curtea Episcopiei, promițând că va acorda o atenție deosebită acestei instituții de învățământ. În acest sens, a donat aproape patru hectare de teren și 2.000.000 lei Seminarului la care învățase și el cândva.

Ghibănescu, Gh., „P.S. Episcop Iacov, elev în Seminarul din Huși”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor - număr festiv cu prileju aniversării de 70 de ani de la nașterea P.S. Iacov Episcopul Hușilor* (1926), p. 13-16.

P.S. Iacov este descris prin ochii autorului ce relatează viața sa de seminarist cu 50 de ani în urmă. Mama sa își dorea foarte mult ca unul dintre copii să fie preot. Din păcate, unul a murit rămânând pe seama celui alt împlinirea dorinței mamei. Copilul, deși avea numai zece ani, se gândea serios la preoție. A fost înscris la Seminar, unde, un timp, a lipsit de la orele de istorie din cauza profesorului, dar se oprește din această obișnuință rea când vine ca profesor Ioan Antonovici !

Articolul conține două fotografii ale lui Ion Antonovici, la 20 și 23 de ani.

Ionescu, Șt., econom consilier ref. al Eparhiei Dunării de Jos, „P.S. Iacov Antonovici Episcop la Dunărea de Jos”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor - număr festiv cu prileju aniversării de 70 de ani de la nașterea P.S. Iacov Episcopul Hușilor* (1926), p. 16.

Ștefan Ionescu, în calitate de cancelar al Episcopiei Dunării de Jos și de persoană care l-a cunoscut personal pe P.S. Iacov, îi urează „La mulți ani” acestui om milostiv și îngăduitor.

Ursăcescu, V., econom, „Muzeul arheologic bisericesc al Eparhiei Hușilor”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor-număr festiv cu prileju aniversării de 70 de ani de la nașterea P.S. Iacov Episcopul Hușilor* (1926), p. 16.

Episcopul Iacov a hotărât să se înființeze un muzeu arheologic bisericesc. El a dorit ca aceste obiectele bisericești vechi să nu se piardă, ci să fie adunate aici pentru ca astfel, să poată fi folosite, practic, pentru învățarea istoriei.

***, „Cronica bisericească. Doi ani de muncă pastorală vlădicească”, în: *BORom XLIV* (1926), 8, p. 468-476.

Articolul este alcătuit din nouă părți. În prima se amintește despre instalarea P.S. Iacov Antonovici ca episcop al Hușilor, eveniment ce a avut loc la 13 aprilie 1924. În urma demisiei P.S. Nicodim Munteanu din scaunul de episcop al Hușilor la 11 ianuarie 1924, scaunul acestei eparhii a rămas vacant și Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales pe P.S. Iacov Antonovici, episcopul Dunării de Jos, la conducerea Eparhiei Hușilor. Este prezentată apoi pe scurt desfășurarea ceremoniei de instalarea a P.S. Iacov în scaunul Episcopiei Hușilor.

În partea a II-a se amintește despre vizita canonică pe care a făcut-o P.S. Iacov la Bârlad, în perioada 22-23 aprilie 1924, fiind prilejuită de sărbătoarea de la Liceul „Codreanu”, liceu la care P.S. Iacov a fost profesor. Cu prilejul acestei vizite P.S. Iacov s-a interesat de „Catedrala eroilor” din oraș.

În partea a III-a se înfățișează vizita canonică pe care a făcut-o P.S. Iacov în orașul Vaslui, în perioada 17-18 mai 1924.

În partea a IV-a este redată o cuvântare pe care a rostit-o P.S. Iacov în Senat. Ea făcea referire la vânzarea unei proprietăți a bisericii „Sfântul Ioan” din Bârlad.

În partea a V-a este prezentat P.S. Iacov al Hușilor din perspectiva legăturilor sale cu credincioșii.

În partea a VI-a se amintește despre clădirea Seminarului din Huși. Acesta a fost înființat în 1852, în timpul episcopului Meletie și a funcționat până în 189,3 fiind desființat sub pretextul numărului mare de preoți. Seminarul ce exista la 1926 a fost reînființat în 1919 și a funcționat de atunci în chiliile și anexele din curtea Episcopiei și prin diferite case din oraș. Pentru aceasta s-a pus piatra de temelie în vederea clădirii Seminarului din Huși la 10 ianuarie 1926. Sunt redată rugăciunea rostită de P.S. Iacov cu prilejul acestui eveniment și cuvântarea festivă ce a urmat.

Din partea a VII-a aflăm că, în 1925, P.S. Iacov a depus numeroase eforturi pentru a ridica mai multe biserici în eparhia sa.

În partea a VIII-a este prezentată vizita canonică a P.S. Iacov din jud. Vaslui, eveniment ce a avut loc în perioada 14-15 mai 1925.

În partea a IX-a se amintește despre „revista istoricilor”. În timpul păstoririi P.S. Iacov, a luat ființă revista intitulată „Buletinul Episcopiei Hușilor”, dar, fiindcă aceasta are o parte referitoare la trecutul nostru, autorul o numește „Revista istoricilor” și prezintă mai departe ce conținutul ei.

***, „Știri. Jubileu Vlădicesc”, în: *BORom XLIV* (1926), 9, p. 559.

Se anunță că în luna noiembrie a anului 1926 va fi sărbătorit P.S. Iacov Antonovici al Hușilor, care va împlini 70 de ani.

***, „Cronica bisericească. Sărbătorirea P.S. Iacov al Hușilor”, în: *BORom XLIV* (1926), 10, p. 611.

Pe 18 noiembrie 1926, P.S. Iacov Antonovici al Hușilor va împlini vârsta de 70 de ani. Este descris programul acestei sărbătoriri.

***, „Înfierea tânărului Caramfil, fiul lui Ștefan Darie, din Bogdana, de preotul Dimitrie (în urmă Ieromonahul Domitian) Antonovici, venit aici din Bucovina”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* II (1926), 12, p. 102-103.

Preotul Dimitrie Antonovici îl cere spre înfiere pe fiul lui Ștefan Darie. Acesta îl dă, împreună cu câteva pământuri. Actul de înfiere este datat cu 2 februarie 1846, menționându-se că a fost publicat în „Istoria comunei Bogdana”, la pagina 311. Articolul conține și un arbore genealogic al familiei Antonovici din județul Tutova.

***, „Bibliografie. *Episcopul Iacov al Hușilor, în slujba bisericii și a școlii*, în: *BORom XLV* (1927), 5, p. 318.

Cartea cuprinde pe larg descrierea vieții și a tuturor lucrărilor P.S. Iacov al Hușilor, cu prilejul jubileului de 50 de ani de preoție.

***, „Știri. Boala Episcopului Iacov”, în: *BORom LIII* (1931), 11, p. 764.

Articolul înștiințează asupra bolii grele a episcopului Iacov al Hușilor, urându-se acestuia însănătoșire grabnică.

***, „Știri. Moartea Episcopului Iacov al Hușilor”, în *BORom L* (1932), 1, p. 92.

Articolul anunță că, în ziua de 29 decembrie 1931, P.S. Iacov al Hușilor a trecut la cele veșnice, la vârsta de 75 de ani.

Iorga, Nicolae, „Episcopul Iacov al Hușilor”, în: *BORom L* (1932), 2, p. 163-166.

Se anunță trecerea la cele veșnice a lui Ioan Antonovici, cunoscut ca episcop sub numele de Iacov al Hușilor, în data de 31 decembrie 1931, la vârsta de 75 de ani. Foarte cunoscut în viața de mirean, preotul Ioan Antonovici din Bârlad fusese prețuit atât pentru capacitatea de a administra treburile gospodărești ale Eparhiei dar și pentru îndeletnicirile sale de preot și profesor, pentru pasiunea cu care aduna mărturii vechi, date legate de trecutul nostru.

Datorită lui au ieșit la lumina tiparului multe din documentele ținutului Bârlad, scriind și despre istoria unor mănăstiri din Eparhia Hușilor, ori despre tipografiile de odinioară, lucru care l-a făcut cunoscut nu doar local, ci și la Academia Română, care i-a oferit titlul de cetățean de onoare, alături de cel de membru al Comisiunii Monumentelor Istorice. În 1909, când a fost dată „Legea Consistorului Superior Bisericesc”, prin care preoții trebuiau implicați în cârmuirea Bisericii centrale, a fost ales reprezentant al preoților din Bârlad.

În vremea bătrâneții, rămas văduv, este chemat de ministrul Școalei și Bisericii, prin Simon Mehedinți, a se sui la treapta arhieriei de pe care tocmai plecase Calistrat Orleanu Bârlădeanu, în 1916. Ioan Antonovici a trecut în cinul monahal sub numele de Iacov, preluând astfel funcția de arhieru cu titlul de Bârlădeanu. În 1921 ajunge vicar al Mitropoliei Moldovei și egumen al Mănăstirii Sfântul Spiridon din

Iași, pentru ca, în 1923, să fie ales episcop al Dunării de Jos, iar, un an mai târziu, preia Episcopia Hușilor, unde va păstori până la sfârșitul zilelor sale.

Pe 3 ianuarie 1932 a fost ținută slujba înmormântării, la care au participat episcopii: Cosma al Dunării de Jos, Grigorie de la Iași, Veniamin Bârlădeanu, diaconul Gheorghită, din partea mitropolitului Moldovei, părintele Aurel Crăciunescu, secretar general al Cultelor și alți protoierei și preoți, alături de un numeros popor.

Ursăcescu, V., econom, „Episcopul Iacov Antonovici”, în: *BORom L* (1932), 3, p. 265-270. Cu o fotografie.

Articolul anunță trecerea la cele veșnice a episcopului Hușilor, Iacov Antonovici, în ultima zi a anului 1931, la vârsta de 75 de ani, în urma unei congestii cerebrale, care îl răpuse la pat în ultimele două luni, nerăpindu-i, însă, starea de luciditate. Corpul a fost depuse de-abia după două zile în sala de recepție, de unde a fost transportat pentru înmormântare în catedrala episcopală. Pe data de 3 ianuarie 1932 s-a săvârșit Sfânta Liturghie de un sobor de preoți, printre care episcopii Grigorie Botoșăneanu, Cozma al Dunării de Jos, Veniamin, vicarul Episcopiei locale.

Născut în 1856, Siliștea, comuna Bogdana, județul Tutova, a făcut școala primară aici, pentru ca, apoi, să urmeze Seminarul la Huși și Iași. Se căsătorește în 1880, fiind hirotonit diacon în același an, iar în 1881, preot. În 1885 se înscrie la Facultatea de Teologie, din București, luându-și licența cu teza: „Sclavia și creștinismul”. A fost institutor în Bârlad, apoi profesor la școala profesională de fete, educând circa 37 de generații de elevi. A fost și protoiereu, președinte al Consistoriului eparhial și membru în Consistorul superior bisericesc. În 1918, fiind ales arhieru, primește din partea Sfântului Sinod titlul de „Bârlădeanu”. În 1921 devine vicar al Mitropoliei, apoi, în 1923, episcop al Dunării de Jos, pentru ca anul următor să revină ca episcop Hușilor. Activitatea pe teren cultural s-a remarcat printr-o serie de lucrări, în special cu caracter istoric, ca și un mare număr de articole în presa vremii. Academia Română i-a premiat trei dintre lucrări și anume: „Istoria comunei Bogdana”, „Documente bârlădene”, volumele I și II, fiind declarat și membru de onoare al acesteia.

Ursăcescu, V., econom, „Cronica internă. Episcopul Iacov Antonovici”, în: *BORom L* (1932), 4, p. 317-321.

Apreciat și de Iorga, episcopul Iacov Antonovici continuă tradiția în ceea ce privește cărturăria și cercetările istorice. A avut în proiect, la venirea în funcția de episcop al Hușilor, deși la o vârstă înaintată, dar totuși plin de vioiciune spirituală, și clădirea unui local propriu pentru Seminar. De asemenea, în vederea ajutorării celor săraci, a înființat fondul milei, cu un regulament și cu un program de funcționare strict.

Printre alte binefaceri, se pot număra și reînființarea bisericii Dobrovăț, ctitorie a lui Ștefan cel Mare, a celei din Grăjdeni, Tutova, ctitoria lui Petru Rareș și a Schitului Mălinești, din județul Vaslui, alături de alte purtări de grijă pentru preoți și pentru tineri, pe care îi înțelegea și pe care încerca să-i povățuiască și să-i aline cu aerul său patriarhal. Programul de muncă sever și mai ales lipsa somnului i-au afectat însă sănătatea.

Scriban, arhim., „Bibliografie: Pr. Constantin Beldie, *Viața și scrierile Episcopului Hușilor Iacov Antonovici*, Bârlad 1932, 58 p”, în: *BORom* LI (1933), 1-2, p. 93-94. Recenzie.

Scrierea a fost lucrată pentru seminarul de Istoria Bisericii românești de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, la profesorul dr. Simeon Reli. Ea cuprinde viața și activitatea episcopului Iacov al Hușilor.

Moroșanu, Constantin Th., profesor, „În amintirea Episcopului Iacov”, în: *Păstorul Tutovei* II (1939), 1-2, p. 23-26. Cu o fotografie.

Autorul își exprimă, în partea de început, regretul pentru faptul că, în urmă cu șapte ani, județele: Fălciu, Tutova, Vaslui îl pierdeau pe „Vlădica” Iacov, un „îndrumător al credinței”. Numele episcopului Iacov fusese cunoscut cu mulți ani înainte de pierderea sa în întreaga țară, pentru înalta ținută morală și activitatea deosebită de păstorie.

Sunt enumerate câteva titluri de opere ale înaltului prelat: „Istoria comunei Bogdana”, „Istoricul Mănăstirii Florești”, „Documente Bârlădene”, cinci volume, „Istoria Neamului Pălădeștilor” și „Istoria Bârladului”. Pentru realizarea acestor opere, episcopul Iacov nu a depus numai o muncă istovitoare, ci și-a cheltuit și ultima agoniseală materială, căci a murit sărac.

Cocora, Gabriel, pr., „Un veac de la înființarea Academiei: clerici ortodocși din Moldova în acest înalt for de cultură”, în: *MitrMold* XLII (1966), 9-12, p. 691-693.

Însemnarea de față debutează cu un scurt istoric al Academiei Române, după care sunt prezentați câțiva dintre slujitorii moldoveni ai Bisericii Ortodoxe Române care au făcut parte din acest for de cultură. Alți clerici membri de onoare ai Academiei, alături de Melchisedec Ștefănescu, au fost mitropolitul Pimen Georgescu și episcopul Iacov Antonovici al Hușilor.

Andrioaie, Ioan, pr., „Episcopul Iacov Antonovici (1856-1931)”, în: *MitrMold* XLVII (1971), 9-12, p. 670-674.

Din biografia episcopului Iacov Antonovici, aflăm că s-a născut în 1856 în județul Vaslui, cu numele de botez Ioan. În 1872 a intrat la Seminarul de la Huși, iar în 1876 a urmat cursul superior al Seminarului Veniamin din Iași. S-a căsătorit în 1880 și a rămas văduv în 1913, căsătoria sa fiind împlinită de nașterea a șase copii. În 1885 a urmat Facultatea la București. S-a ocupat și cu predarea filosofiei și a limbii române. La 18 iunie 191,8 Sfântul Sinod l-a ales locotenent de episcop la Huși, după ce fusese călugărit. Episcop de Huși a fost numit la 19 martie 1924. A murit în 1931.

GRIGORIE LEU (1940-1949)

Scriban, arhim., „Știri. Arhiereu nou”, în: *BORom* XLII (1924), 12, p. 766.

În sesiunea de toamnă, din 1924, a Sfântului Sinod, a avut loc alegerea de arhiereu vicar al Mitropoliei Moldovei. În urma votului, a fost ales părintele Gheorghe Leu care urmează să fie tuns în monahism.

***, „Cronica”, în: *Apostolul II* (1925), 3-4, p. 25-27.

Articolul conține informații despre hirotonirea unui arhiepiscop nou - duminică, 28 decembrie 1924, pe seama Mitropoliei din Iași, cu titlul de Botoșeneanu, economistul Gheorghe Leu, primind la călugărie numele de Grigorie. Noul arhiepiscop fusese înainte spiritual la Seminarul „Central” din București, iar după Primul Război Mondial, a fost directorul Seminarului din Ismail.

Grumăzescu, Corneliu, M., sachelar, „Cronica bisericească. Hirotonia noului vicar al Mitropoliei Moldovei”, în: *BORom XLIII* (1925), 2, p. 115.

Este relatată ceremonia de hirotonire a arhimandritului Grigorie Leu în arhiepiscop, ceremonie ce a avut loc la data de 28 Decembrie 1924. Cu câteva zile mai înainte pr. Gheorghe Leu a fost călugărit în Mănăstirea Cetățuia și a primit numele de Grigorie.

***, „Știri. Stilul vechiu dă îndărăt”, în: *BORom L* (1932), 5, p. 397-398.

Articolul preia o informație din ziarul „Lumea”, din Iași, conform căreia îndârjirea credincioșilor de rit vechi cunoaște o „îndulcire”. Din scrierile vlădiciei Grigorie Leu de la Iași, se cunoaște împotrivirea cu care credincioșii, în special cei din județele Baia și Neamț, și-au construit lăcașe de închinare separate. Actualmente, se observă o revenire a lor în sânul Bisericii, dând exemplu pe credincioșii din comuna Măstăcani, care și-au desființat biserica nou întocmită, revenind la Ortodoxie, faptul fiind datorat și părintelui Prodan, bun misionar, care a determinat și întoarcerea unor adventiști.

***, „P.S. Episcop Grigorie al Argeșului”, în: *Păstorul Ortodox* (XVII) 1936, 6, p. 169-203. Cu o fotografie.

Articolul conține informații referitoare la alegerea, investirea și instalarea P.S. Grigorie Leu în scaunul Eparhiei Argeșului. Alegerea vicarului Sf. Mitropolii a Iașului în această nouă funcție a avut loc în data de 30 aprilie 1936, în ședința Sfântului Sinod prezidată de patriarhul Miron Cristea.

La investirea din data de 2 iunie 1936 a participat regele Carol al II-lea. La 7 iunie 1936, s-a realizat instalarea P.S. Grigorie. Îndreptându-se spre Curtea de Argeș, a poposit în gările Pitești și Merișani, unde a fost întâmpinat cu bucurie de personalitățile orașelor și de mulțimi de oameni. Ajuns la catedrala Sf. Episcopii de Argeș, P.S. Grigorie a fost primit de P.S. Vartolomeu al Râmnicului, care a condus întreaga ceremonie. Au mai participat P.S. Gherontie, episcop al Constanței, directorul general al Cultelor, Stancu Brădișteanu și numeroși protopopi ai centrelor eparhiale. Ceremonia s-a încheiat cu o recepție la Palatul eparhial.

Moisescu, Gheorghe I., diac., „Cronica internă. Alegerile de vlădici în scaunele vacante de la Mitropolia Bucovinei, Episcopia Hușilor și Episcopia Timișoarei”, în: *BORom LVIII* (1940), 7-8, p. 582-589.

Alegerile pentru episcopi au avut loc în perioada 11-13 iunie 1940. În articol se redă modul în care au avut loc alegerile și o scurtă biografie a fiecărui ierarh nou ales.

În data de 11 iunie au avut loc alegerile pentru scaunul Eparhiei Hușilor. Acest scaun a rămas vacant de la data de 30 noiembrie 1939, când Î.P.S. Nifon Craioveanu a fost ales mitropolit al Olteniei. Din cele 152 de voturi, P.S. Grigorie Leu a primit 91 de voturi, devansându-i astfel pe contracandidații săi, P.S. Valerie Botoșăneanu, care a primit 31 de voturi și pe P.S. Ilarion Băcăoanul, care a primit 16 voturi.

O succintă biografie a P.S. Grigorie – s-a născut în județul Covorlui, a absolvit Seminarul „Veniamin” din Iași, a urmat cursurile Academiei din Kiev și ale Facultății de Teologie din București, între 1918-1924 a fost director al Seminarului Teologic din Ismail, în 1924 a ajuns vicar al Mitropoliei Moldovei, iar în 1933 a fost ales episcop al Argeșului.

T., N., M., „Episcopul Grigorie Leu. Arhimandritul Iuliu Scriban”, în: *BORom* LXVII (1949), 3-4, p. 68-70.

Este consemnată evocarea făcută de episcopul Galaților, Antim Nica, cu prilejul înhumării fostului episcop al Hușilor, Grigorie Leu. Este precizată legătura acestuia cu Eparhia Galațiului, unde s-a născut și unde și-a început și activitatea, ca preot și ca învățător de sat. După ce a rămas văduv, a intrat în monahism și a îndeplinit diferite misiuni bisericești: spiritual și apoi director de Seminar, iar din 1924 arhieru vicar al Mitropoliei Iașilor, episcop de Argeș și, din 1940, arhipăstor al Hușilor. S-a remarcat prin evlavie adâncă și dorința de a lucra mai mult pe teren, între preoți și credincioși. Ca membru al Sfântului Sinod, a iubit strânsa legătură între ierarhi.

PARTENIE CIOPRON (1962-1978)

***, „Cronica internă. Alegerea, hirotonia și investirea noului Episcop al Armatei”, în: *BORom* LV (1937), 7-8, p. 560.

După trecerea la cele veșnice a Î.P.S. Ioan Stroia, în ședința din 17 iunie, Sfântul Sinod a hotărât alegerea unui urmaș. Astfel, cei care au întrunit cele mai multe voturi au fost: arhimandritul Iuliu Scriban, arhimandritul Partenie Ciopron de la Mitropolia Moldovei și preotul Anton Angelescu din Brăila. Dintre aceștia, potrivit legii, ministrul Apărării Naționale a recomandat regelui spre numire pe Partenie Ciopron.

Născut în 1896 în comuna Păltiniș, Dorohoi, noul episcop al armatei nu este străin de slujba în oștire: în vremea războiului de reintegrare a luat parte la lupte, fiind rănit pe frontul de la Oituz. Intră în monahism la Mănăstirea Slatina, cu o dragoste nepotolită de învățătură. Urmează cursurile Seminarului Veniamin din Iași, trecând apoi la Cernăuți, unde își ia licența și, ulterior, doctoratul. După săvârșirea studiilor, s-a înapoiat la Mitropolia Moldovei, unde a primit însărcinarea de exarh al mănăstirilor. Cu îndemnul și sprijinul lui, s-a tipărit revista „Viața monahală”, la Iași. Pe 25 septembrie, Partenie a fost hirotonit arhieru, în paraclisul patriarhal, de: Î.P.S. Visarion al Bucovinei, P.S. Grigorie al Argeșului și Policarp al Americii, fiind de față patriarhul Miron și membrii Sfântului Sinod. Investirea ca episcop de Alba Iulia și inspector al clerului militar s-a făcut la Castelul Peleş, pe 8 octombrie.

***, „Alegerea, investitura și înscăunarea Preasfințitului Partenie Ciopron ca Episcop al Romanului și Hușilor” în *BORom* LXXX (1962), 3-4, p. 236-262.

În ziua de 18 februarie 1962, în sala festivă a palatului patriarhal din București, a avut loc cea de-a doua ședință a Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea noului episcop al Romanului și Hușilor, în scaunul aflat vacant în urma numirii P.S. Teofil Herineanu ca episcop al Clujului. Lucrările înaltului for al Bisericii Ortodoxe Române au fost deschise de P.F. Iustinian. Alături de acesta, au participat delegați ai Consiliului de Miniștri și M.A.N., directorul general al Departamentelor Cultelor, mitropoliți ai Bisericii Ortodoxe Române. După citirea apelului nominal, s-a constatat că, din 85 de membri îndreptățiți să-și dea votul, sunt prezenți 74 și se poate purcede la alegere. Lucrările Colegiului Electoral Bisericesc au fost conduse de Î.P.S. Iustin al Moldovei și Sucevei. În urma numărării voturilor, s-a constatat că P.S. Partenie Ciopron a întrunit 73 de voturi, fiind proclamat episcop al Romanului și Hușilor.

Duminică, 4 martie, în catedrala Episcopală din Roman a avut loc festivitatea învestiturii și înscăunării P.S. Partenie Ciopron. Au luat parte la această solemnitate: Î.P.S. Iustin, mitropolitul Moldovei și Sucevei, P.S. Antim Târgovișteanul, vicar patriarhal, domnul I.N. Bărbulescu, director general în Departamentul Cultelor, P.S. Antim Angelescu, episcopul Buzăului, reprezentanți ai autorităților locale, consilieri eparhiali, reprezentanți din partea altor Biserici și culte religioase, protopopi din Eparhia Romanului, preoți și credincioși din localitate. Sfânta Liturghie a fost săvârșită în catedrala episcopală de mitropolitul Iustin al Moldovei și Sucevei, împreună cu P.S. Antim Târgovișteanul, vicar patriarhal și P.S. Partenie al Romanului și Hușilor, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi. După săvârșirea Sfintei Liturghii, pr. Scarlat Porcescu, consilier eparhial al Arhiepiscopiei Iașilor, a dat citire gramatei mitropolitane pentru înscăunarea noului episcop al Romanului și Hușilor.

Mitropolitul Iustin a înmănat P.S. Partenie cărja de păstorire. După cuvântările rostite, înalții ierarhi și oaspeții au fost conduși la reședința episcopală, unde a avut loc o recepție, în cadrul căreia au fost prezentate felicitări și urări de păstorire îndelungată și rodnică noului arhieru.

Ioniță, Alexandru M., „Episcopul dr. Partenie Ciopron”, în *BORom* XCVIII (1980), 9-10, p. 939-940.

Panegiricul dedicat P.S. Partenie debutează cu o scurtă biografie în care se amintește că s-a născut la 1896 în Păltinișul Botoșanilor având din botez numele de Petre. După terminarea școlii primare din sat absolvă Școala de cântăreți bisericești din Iași fiind apoi încorporat și trimis pe frontul de la Oituz-Mărășești unde va fi și rănit în luptă pe 29 iulie 1917. Intră după aceea în obștea mănăstirii Slatina iar în 1929 absolvă Seminarul „Veniamin Costachi” din Iași. Va continua studiile universitare și doctorale la Cernăuți.

În 1937 a fost ales episcop al armatei cu reședința la Alba Iulia și va rămâne în funcție până în 1948 când, datorită comuniștilor postul i se desființează, devenind apoi director și profesor la Seminarul de la Neamț și egumen al mănăstirii Sf. Ioan cel Nou din Suceava.

La 18 februarie 1962 a fost înscăunat ca episcop titular de Roman. După pensionarea din 1978 se retrage la mănăstirea Văratice unde va și deceda la 28 iulie 1980 în brațele arhimandritului Bartolomeu Anania!

Slujba înmormântării a avut loc pe 30 iulie, printre participanți numărându-se Î.P.S. Teoctist al Moldovei și Sucevei, P.S. Eftimie Luca al Romanului și Hușilor, P.S. Roman Ialomițeanul, P.S. Gherasim Cristea, arhimandritul Bartolomeu Anania, Maica Niță Nazaria etc.

I.2.5. Alți arhieri din Moldova

EMILIAN ANTAL (LOCOTENENT DE ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT 1945-1949)

***, „Arhierul Emilian Antal”, în *BORom* LXXXIX (1971), 7-8, p. 878-882.

Necrolog dedicat arhierului Emilian Antal, starețul Mănăstirii „Sf. Proroc Ilie” din Toplița, săvârșit din această viață în ziua de 15 iunie 1971. Născut la 20 octombrie 1894 în Toplița, județul Harghita primește, ca mirean, numele de Dimitrie. Cursurile liceale le-a urmat la Brașov și Năsăud, urmând după aceea studiile teologice la Academia Teologică din Sibiu. Pleacă apoi, pentru desăvârșirea studiilor, la Universitatea din Budapesta unde devine președintele Societății studențești „Petru Maior”. La 27 octombrie 1924 este hirotonit diacon iar la 15 noiembrie devine preot, fiind, la scurt timp, numit protopop la Reghin. Între 1927 și 1933 se ocupă de redactarea revistei „Renașterea”. La 15 decembrie 1933 va fi transferat la București la biserica Bradu-Boteanu.

Dimitrie Antal a intrat în cinul monahal în 1938 la mănăstirea Dragomirna primind numele de Emilian și va fi hirotonit ca arhieru vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei în data de 6 decembrie a aceluiași an. Între 2 august 1941 și 27 februarie 1945 este locotenent de episcop al eparhiei Argeșului iar între 1945 și 1949, la Suceava, împlinește funcția de locotenent de arhieriscop și mitropolit. După 1949 preia conducerea obștii monahale de al Mănăstirea „Sf. Proroc Ilie” din Toplița. Sunt amintite cele mai importante lucrări ale sale.

Înmormântarea a avut loc duminică 20 iunie 1971, la mănăstirea de la Toplița, în prezența Î.P.S. Nicolae al Ardealului, P.S. Teofil al Clujului, P.S. Vasile al Oradiei, P.S. Visarion Rășinăreanu etc. Din discursurile rostite la acest eveniment se redau cele mai reprezentative fragmente care ilustrează chipul defunctului ierarh.

IEREMIA GĂLĂȚEANU (1873-1893)

Erbiceanu, Gh., „Cuvânt funebru la moartea P.S. Arhieru Ieremia Gălățeanu întâmplată la 27 decembrie 1893”, în: *BORom* XVII (1893-1894), 11, p. 918-924.

Cuvântarea cuprinde o biografie a P.S. Ieremia și o caracterizare a acestuia. S-a născut la Morenii de pe Prut, județul Iași, în 1816 și a avut numele de botez Ion. A absolvit Seminarul Socola, după care a intrat în monahism în 1843, devenind profesor la Seminarul de la Socola și director al Seminarului „Veniamin”. Ajunge apoi superior al Mănăstirii Golia, iar în 1873 a fost ridicat la treapta de arhieru, cu titlul de Gălățeanu.

INOCHENTIE MITROPOLIT DE ILIUPOLEOS (EGUMEN LA POPĂUȚI)

Grigoraș, D., ec., „Un ctitor de seamă - Inochentie, mitropolit de Iliupoleos și egumen al Mănăstirii Popăuți (Botoșani) 1815-1840”, în: *MitrMold XXX* (1954), 9-10, p. 108-120.

Date care conturează personalitatea celui care a fost Inochentie, mitropolit de Iliupoleos și egumen al Mănăstirii Popăuți (Botoșani) – 1815-1840. Aflăm că acesta era de naționalitate română, fiind născut în Iași, iar mănăstirea pe care o păstora era închinată în perioada respectivă Patriarhiei de Antiohia. Din activitatea distinsului mitropolit este evidențiată înființarea unei biblioteci. Materialul prezintă zece cărți scrise cu litere chirilice, care făceau parte din biblioteca acestuia. Totodată, sunt amintite obiectele de cult donate de ierarh: cruci, icoane, un tricher și un dicher, tronul arhieresc, clopotul mare și cel mic.

IRINEU CRĂCIUNAȘ, EPISCOP VICAR (1969-1973)

***, „Recunoașterea și instalarea celor mai noi episcopi vicari: P.S. Irineu Suceveanul și P.S. Visarion Rășinăreanul”, în: *BORom LXXXVII* (1969), 5- 6, p. 481-492.

La recomandarea Î.P.S. Iustin al Moldovei și Sucevei și la propunerea Sinodului Permanent, arhimandritul Irineu Crăciunaș a fost ales ca episcop vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, urmând a purta titlul de Suceveanul, iar la recomandarea Î.P.S. Nicolae al Ardealului, la propunerea Sinodului Permanent și ținând seama și de exprimarea expresă a dorinței noului arhieru, a fost ales P.S. Visarion Aștileanu, care ocupa postul de vicar patriarhal, purtând titlul de Ploieșteanul, ca episcop vicar la Mitropolia Ardealului, urmând a purta titlul de Rășinăreanul. Cei doi episcopi vicari au fost aleși la ședința din 16 decembrie 1968 a Sf. Sinod, sub președinția patriarhului Iustinian. La sfârșitul lunii decembrie 1968, Consiliul de Stat al R.S. România a recunoscut aceste alegeri, emițând decretele corespunzătoare.

La sfârșitul lunii martie 1969, Sf. Sinod a comunicat celor două Mitropolii atribuțiile pentru episcopii vicari, fixate în ședința din 19 martie 1969. Fiind îndeplinite aceste formalități, la 27 mai 1969 la Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștrii a avut loc solemnitatea înmânării, de prof. Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, a decretelor Consiliului de Stat pentru confirmarea celor doi episcopi vicari, cu participarea mitropoliților Iustin și Nicolae, membrii Permanenței Consiliului arhiepiscopesc din Iași și Sibiu și reprezentanți ai celorlalte culte. Din partea Departamentului Cultelor au fost prezenți directorul general Ion Bărbulescu, directori și funcționari superiori. Cei doi episcopi aleși au ținut cuvântări de mulțumire, cărora le-a răspuns Prof. Dumitru Dogaru. La masa oferită de patriarhul Iustinian, s-au rostit toasturi și s-a justificat înființarea celor două posturi de episcop-vicar pentru o mai bună organizare a celor două Mitropolii.

Hirotonirea și instalarea P.S. Irineu Suceveanul ca episcop vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, a avut loc în ziua de 1 iunie 1969. În seara zilei de 31 mai 1969, după slujba vecerniei, P.S. Partenie al Romanului și Hușilor, împreună cu P.S. Antim Târgovișteanul, vicar patriarhal, au săvârșit ipopsifierea arhimandritului Irineu

Crăciunaș. A doua zi, în cadrul Sfintei Liturghii, Î.P.S. Iustin al Moldovei și Sucevei, împreună cu P.S. Partenie al Romanului și Hușilor și P.S. Antim Târgovișteanul, au săvârșit hirotonirea în arhieriu a lui Irineu Crăciunaș, iar la sfârșitul slujbei a avut loc solemnitatea instalării noului hirotonit în funcția de episcop vicar al Mitropoliei, cu titlul de Suceveanul, în prezența ierarhilor Mitropoliei Moldovei, a personalului superior, a stareților și starețelor de mănăstiri, a membrilor familiei noului episcop și a reprezentanților autorităților de Stat.

FILARET SCRIBAN (D. 1852 TITULAR DE STAVROPOLEOS)

***, „Cuvânt Compus și pronunțat de Arhierul Filaret Stavropoleos Scribanu la inaugurarea ospiciului de săraci din Mănăstirea Galata de lângă orașul Iași, în 1855 Septembrie 1”, în: *BORom* V (1880-1881), 10, p. 657-673.

Tema centrală a discursului P.S. Filaret este milostivirea și grija pe care trebuie s-o manifestăm față de cei săraci și neputincioși. Din discurs, referitor la Mănăstirea Galata, aflăm că „Petru Vodă, întemeind Mănăstirea Galata, a așezat în ea și un ospiciu pentru săraci”.

C., E., „Viața, activitatea și scrierile P.S. Filaret Scriban din punct de vedere religios, moral și literar”, în: *BORom* XVI (1892-1893), 6, p. 385-416.

Sunt prezentate viața și scrierile P.S. Filaret Scriban până la hirotonirea sa ca arhieriu.

Filaret Scriban, cu numele de mirean Vasile, s-a născut în 1811, în Burdujeni. Tatăl său era preot. A urmat atât școala de la Trei Ierarhi, Academia Mihăileană, cât și cursuri de drept și filozofie. În 1838 a fost boierit cu rangul de pitar. Între 1839-1841 a urmat cursurile Academiei din Kiev. A ajuns aici prin ajutorul și protecția mitropolitului Moldovei, Veniamin Costachi. A intrat în monahism în 1841 și a fost hirotonit ca ieromonah de mitropolitul Kievului, Filaret - de la care a primit și numele.

În 1842 se întoarce în țară și este numit în funcția de rector al Seminarului din Socola, funcție pe care o dobândește cu ajutorul lui Al. Sturdza, autorul arătându-ne măsurile luate de Filaret în această calitate. Peste un an este numit egumen al Mănăstirii Socola. La revoluția din 1848 a fost destituit, pentru scurt timp, din funcția de rector al Seminarului din Socola. Patru ani mai târziu, a fost hirotonit episcop cu titlul Stavropoleos. Mare patriot, Filaret Scriban a contribuit la înființarea de școli catehetice și a luptat împotriva practicii simoniei de care nu era străin nici chiar mitropolitul Moldovei, Meletie.

Se oferă amănunte și fragmente din corespondența personajului evocat. În perioada 1839-1841, cât a studiat la Kiev, Filaret a făcut numeroase traduceri și a corespondat cu: mitropolitul Veniamin Costachi, mitropolitul Filaret al Kievului, Al. Sturdza și G. Asachi. Acestuia din urmă i-a trimis o scrisoare în care spune că a găsit la Kiev patru cărți, în care se arată clar că în timpul lui Vasile Lupu s-au clădit școli la Trei Ierarhi. Ca urmare a acestei scrisori, G. Asachi a intentat proces egumenului de la Trei Ierarhi, proces pe care l-a câștigat. Tot în perioada în care a stat la Kiev,

Filaret a scris și poezii, autorul oferindu-ne câteva fragmente din acestea. Din această perioadă datează și cartea „Voiajul meu în Rusia”.

În 1846, Filaret Scriban publică „Istoria Sfântă a Vechiului Testament” și „Discursuri funebre”.

C., E., „Viața, activitatea și scrierile P.S. Filaret Scriban din punct de vedere religios, moral și literar”, în: *BORom XVI* (1892-1893), 7, p. 481-512.

Este prezentată viața și activitatea P.S. Filaret Scriban din 1852, până în 1860.

Datorită faptului că nivelul Seminarului din Socola crescuse foarte mult și faima sa ajunsese departe, mulți au râvnit la postul de rector al acestui Seminar. Drept urmare, Filaret a fost ținta unor intrigi și atacuri pe care a reușit să le combată printr-un memoriu trimis la domnitor, intitulat „Lămuriri asupra Departamentului averilor bisericești și a învățăturilor publice pentru relațiile ce au primit despre starea Seminariei Centrale”. În 1855, P.S. Filaret este numit în Sfatul țării pentru a lucra la reorganizarea „învățăturilor bisericești”. Doi ani mai târziu, P.S. Filaret se declară membru al Partidului Unionist, el fiind mare adept al unirii Principatelor. La început li s-a contestat fraților Scriban dreptul de a fi membri ai Divanului Ad-hoc, însă, până la urmă, au fost acceptați.

Tot în același an, 1857, are loc vizita reprezentanților puterilor europene la Mănăstirea Socola. De la Constantin Erbiceanu aflăm că P.S. Filaret s-a opus practicilor simoniace ale mitropolitului Sofronie „lăcomia acestuia de bani fiind cauza surghiunului lui Filaret la Mănăstirea Slatina și apoi a destituirii sale”.

În 1860 a avut loc înființarea Facultății de Teologie din Iași, facultate la care P.S. Filaret a fost profesor. Din păcate, această instituție a funcționat doar până în 1864, când, din cauza lipsei de fonduri, a fost închisă. Scrieri: în această perioadă P.S. Filaret a scris „Autocefalia Bisericii Române” și a compus memoriul care a fost prezentat de mitropolitul Sofronie în fața reprezentanților marilor puteri, în care se amintește despre reorganizarea Bisericii, drepturile clerului, modul de administrare a mănăstirilor, necesitatea de a se constitui un Sinod etc.

C., E., „Viața, activitatea și scrierile P.S. Filaret Scriban din punct de vedere religios, moral și literar”, în: *BORom XVI* (1892-1893), 8, p. 601-630.

Este prezentată ultima parte a vieții P.S. Filaret Scriban și testamentul său. În 1863, este numit membru al Comisiei reglatoare a documentelor mănăstirilor închinată și egumen al Mănăstirii Trei Ierarhi. În 1864, Filaret face demersuri pentru a se retrage la pensie. Guvernul Cuza a emis „Legea pentru numirea de mitropoliți și episcopi eparhioți” în România, lege care a generat lupta pentru canonicitate. Autorul arată în articol ce atitudine a avut Filaret Scriban față de această lege în corespondența sa cu P.S. Melchisedec al Romanului și cu patriarhul ecumenic.

În 1867, Filaret Scriban este ales senator. Patru ani mai târziu, a rostit un frumos discurs panegiric la mormântul lui Ștefan cel Mare de la Mănăstirea Putna. În 1873 a trecut la cele veșnice, pe când se afla la biserica Tălpălari, biserică ce-l avea ca egumen pe Iosif Bobulescu.

Scrierile P.S. Filaret din această perioadă au fost: „Legiuirea dezordinii și a imoralității în Biserica Română”, „Carol I domnul românilor și patriarhul Grigorie al V-lea”, „Expunere actuală a ierarhiei Bisericii Române”. Fraților Scriban, Filaret și Neofit, li se mai atribuie realizarea unui proiect de lege pentru reorganizarea Bisericii.

C., E., „Viața, activitatea și scrierile P.S. Filaret Scriban din punct de vedere religios, moral și literar”, în: *BORom XVI* (1892-1893), 9, p. 693-704.

Articolul cuprinde fragmente din discursurile P.S. Filaret Scriban, discursuri ce au fost rostite la diferite ocazii: discurs referitor la necesitatea religiei în stat, discurs funebru la moartea paharnicului Enache, discursul rostit la moartea logofătului Dimitrie Sturza, discursul la parastasul mitropolitului Veniamin – discurs în care îl descrie pe mitropolit, discurs rostit la întronarea domnului Grigorie Ghica, discurs rostit la înființarea ospiciului pentru bătrâni de la Galata-ospiciu înființat de Grigorie Ghica.

Erbiceanu, C., „Discurs la sărbătoarea națională, în memoria lui Ștefan cel Mare”, care s-a făcut la Mănăstirea Putna la 15 august 1871”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 10, p. 1077-1087.

Discursul îi aparține lui Filaret Scriban și are ca temă centrală orientarea națională, politică și religioasă a românilor.

Grumăzescu, Corneliu, sachelarul, „Arhiereul Filaret Stavropoleos Scriban. O aniversare care nu trebuie uitată”, în: *BORom XXXV* (1911-1912), 15, p. 1112-1114.

La 22 martie 1923, s-au împlinit 50 de ani de când s-a stins din viață, în casele egumenului Mănăstirii Tălpăleri din Iași, P.S. Filaret Scriban. Este prezentată viața și activitatea acestuia care a urmat școala grecească de la Trei Ierarhi, a studiat la Kiev, a fost profesor, a devenit rector al școlii de la Socola, fiind apoi hirotonit arhiereu cu titlul Stavropoleos. S-a manifestat ca membru activ al partidului unionist și a fost candidat pentru alegerile Divanului Ad-hoc. În 1860, odată cu începutul prelegerilor de la Socola, prin stăruințele sale, a luat ființă Facultatea de Teologie din Iași care, din păcate, din cauza lipsei de fonduri și a lipsei de profesori (erau doar doi - Filaret Scriban și Vladimir Suhopan) și-a încetat existența. Filaret a fost un mare patriot și luptător pentru canonicitate.

I. L., „Din corespondența lui Andrei Șaguna cu Filaret Scriban”, în: *BORom XL* (1921-1922), 10, p. 788-790.

1. Scrisoarea trimisă de Filaret Scriban mitropolitului Andrei Șaguna la 8 martie 1860, prin care îi dă „Precuvântarea” sa la „Mărturisirea Ortodoxă”. În această „Precuvântare” este prezentată, pe scurt, desfășurarea Sinodului de la Iași 1642. Tot prin aceeași epistolă Filaret îi cere lui Șaguna ca, după ce acesta va termina „Istoria Bisericească”, să-i trimită și lui un exemplar și îi recomandă mitropolitului să-și procure „Mărturisirea Ortodoxă” - ediția tipărită la Mănăstirea Neamț.

2. Scrisoarea lui Andrei Șaguna către Filaret Scriban de la 19 martie 1860, prin care expeditorul îi cere adresantului un exemplar din ediția „Mărturisirii Ortodoxe”

tipărite la Mănăstirea Neamț și îi urează sănătate fratelui său Neofit. Acesta din urmă era bolnav și nu i-a putut scrie lui Șaguna și de aceea la 8 martie 1860 Filaret i-a scris lui Șaguna în locul fratelui său.

Scriban, arhim., „O aniversare uitată”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 12, p. 934-936.

În 1923 s-au împlinit 50 de ani de la trecerea la cele veșnice a arhierelui Filaret Scriban. Acesta s-a stins la 23 martie 1873, în casele bisericii Tălpădari din Iași, la vârsta de 62 de ani și a fost înmormântat la biserica din Burdujeni.

Se prezintă părerea lui N. Iorga referitoare la frații Filaret și Neofit Scriban și se reproduce cuvântarea lui Filaret rostită la înmormântarea Elenei Cantacuzino, născută Plagino. Se amintește apoi că, la 1842, Filaret și-a luat licența la Kiev și că, din activitatea intelectuală și formatoare a celor doi frați, s-au ridicat personalități ca: Silvestru al Hușilor, Ghenadie al Râmnicului, frații Erbiceanu și Melchisedec Ștefănescu. Conform spuselor lui Grigorie Tocilescu, Filaret Scriban și-a ars corespondența cu patriarhii Bisericii de Răsărit, iar de la el a rămas doar un manuscris despre istoria bisericii românești.

Furtună., D., iconom, „Între Filaret Scriban și Vladimir Suhopan. Un document cu privire la numirea directorilor de seminarii”, în: *BORom* XLVI (1928), 12, p. 1083-1087.

Este redat un document din 1857, din care reies disensiunile dintre arhierul Vladimir Suhopan și Filaret Scriban. Prin acest act Filaret este înlăturat de la conducerea Seminarului Socola. Ca urmare a protestului mitropolitului Sofronie, Filaret Scriban va prelua din nou conducerea Seminarului.

Păcurariu, Mircea, „Arhieriei Neofit și Filaret Scriban”, în: *MitrMold* XXXV (1959), 1-2, p. 87-116.

Prezentare biografică a celor doi frați, arhieriei Neofit și Filaret Scriban. Tatăl acestora, preotul Ioan Artinescu Șerban, slujea la biserica închinată Mănăstirii Teodoreni din Burdujeni, Suceava. Nicolae, Neofit de mai târziu, intră în monahism la Mănăstirea Gorovei, fiind trimis ulterior la Mitropolia la Iași, unde își desăvârșește studiile. Din cauza unor intrigă, se retrage pentru șase ani la Mănăstirea Neamț. Apoi este rechemat la Iași și devine director la școala de la Trei Ierarhi. Articolul conține enumerarea unora din lucrările sale.

Filaret a studiat la „Școala Vasiliană”, atât Teologia, cât și Dreptul și Filozofia. Este tuns în monahism la Lavra Pecerska. Se prezintă opera sa. Pe lângă datele biografice se menționează, pe larg și acțiunile lor pentru susținerea Unirii.

Păcurariu, Mircea, dr., „Arhieriei Neofit și Filaret Scriban”, în: *MitrMold* XLVI (1970), 1-2, p. 3-5.

Arhieriei Neofit și Filaret Scriban sunt elogiați, cu ocazia prezentării scurtei lor biografii, în calitate de apărători ai credinței și luptători, alături de popor, pentru unirea Țărilor Române.

POLICARP POPESCU BÂRLĂDEANU (1873-1876)

† **Iacov**, „Arhiereul Polycarp Popescu Bârlădeanu 1831-1876”, în: *Buletinul Episcopiei Huşilor* II (1926), 4, p. 28-29. Cu o fotografie.

Arhiereul Policarp Popescu Bârlădeanu este descris ca un om cu totul deosebit prim modul cum se purta cu familia, cu elevii săi și cu credincioșii. El a murit luni, 8 octombrie 1876 și a fost înmormântat în biserica Sf. Neculai din Huși. Sunt extrase note biografice din cuvântarea, de la acel eveniment trist, a arhimandritului Inocențiu Moisiu.

Viitorul arhiereu a fost fiu de preot, în 1848 a intrat ca student în Seminarul „Central” din Mănăstirea Socola, la 1855 a fost numit profesor al Seminarului de la Neamț, apoi în 1858 profesor și inspector la Seminarul din Roman. În 1873, pe 11 noiembrie, a fost hirotonit arhiereu de Bârlad. Este elogiată personalitatea Preasfințitului Policarp atât ca profesor, cât și ca păstor, ca membru al Sfântului Sinod. A scris o carte didactică: „Istoria sacră a Vechiului și a Noului Așezământ”.

† **Iacov**, „Cărți, reviste, ziare. «Buletinul Episcopiei Huşilor», aprilie 1926”, în: *BORom* XLIV (1926), 8, p. 488-489. Recenzie.

În numărul din aprilie al „Buletinului Episcopiei Huşilor”, se găsește un articol scris de P.S. Iacov Antonovici al Huşilor, intitulat „Arhiereul Policarp Popescu Bârlădeanu” – arhiereu care a trăit între anii 1831-1876.

În articol găsim câteva date biografice despre P.S. Policarp – s-a născut în Comuna Gădiniți (jud. Roman) ca fiu de preot, a urmat cursurile Seminarului de la Socola, iar în 1855 a fost numit profesor în Seminarul ce s-a înființat chiar atunci în Mănăstirea Neamț. La 1858 devine profesor al Seminarului din Roman după care în 1861 se transferă ca profesor la Seminarul din Huși.

A fost hirotonit arhiereu cu titlul Bârlădeanu la 11 noiembrie 1873, iar la 8 octombrie 1876 a trecut la cele veșnice. P.S. Policarp a scris o carte didactică intitulată „Istoria sacră a Vechiului și Noului Așezământ, despre Biblie și mai mulți autori distinși, cu deosebire despre P. Rompte, de arhimandrit Policarp Popescu, profesor de limba elină la Seminarul din Huși”.

NARCIS CREȚULESCU BOTOȘĂNEANU, ARHIEREU-VICAR (1881-1886)

Vornicescu, Nestor, „Arhiereul Narcis Crețulescu Botoșăneanu”, în: *MitrMold* XXXV (1959), 5-6, p. 332-343.

Articol scris la 125 de ani de la nașterea arhiereului Narcis Crețulescu Botoșăneanu. Sunt redată câteva indicii biografice, consemnându-se amănunte referitoare la părinții săi, la perioada copilăriei și a tinereții.

Intră în monahism la Mănăstirea Neamț, articolul surprinzând evenimentele care au condus către exercitarea funcției de profesor. După ce ajunge ieromonah, este ales ca egumen al Mănăstirii Sfântul Sava din Iași, apoi stareț al mănăstirilor Neamț și Secu. În 1881 este ales arhiereu. Sunt enumerate lucrările sale, dintre care 10 au rămas în manuscris.

Crețulescu, Narcis, arhiereu, „Mărturiile Arhiereului Narcis Crețulescu despre începuturile bibliotecilor românești”, în: *BORom* LXXIX (1961), 11-12, p. 1095-1102.

Articolul cuprinde trei părți: „Crâmpoie de viață”, „Manuscrite rămase”, „Preocuparea pentru cărți și biblioteci”.

În prima parte sunt consemnate câteva momente importante din viața celui care a fost Nicolae Crețu, devenit călugărul Narcis la Mănăstirea Neamț, în 1859, apoi arhiepiscop al Mitropoliei din Iași, cu titlul de Botoșăneanul, membru al Sfântului Sinod. A demisionat din înalte funcții și a reintrat în Mănăstirea Neamț în 1886, unde a fost ales și a rămas mulți ani egumen. În această situație l-a cunoscut pe Mihail Sadoveanu, care a publicat un articol admirativ despre Narcis Crețulescu, un schimnic modest. Visul lui a fost să scrie istoria mănăstirilor românești, în număr de peste 1000, cu documentele fiecăreia. A reușit să scrie în șase ani, până la bătrânețe 14 tomuri, cu prezentarea a 120 de mănăstiri. Retras la Târgu Neamț, a murit la 1 martie 1913. Prețioasa sa bibliotecă a lăsat-o Mănăstirii Neamț, unde a fost înmormântat.

În partea a doua a articolului, se menționează că, după moartea sa, toate manuscrisele găsite au fost ridicate de nepotul lui. Planul și câteva fragmente din opera vast concepută au apărut în Revista „Arhiva” în iulie și august 1895. O prezentare competentă a tuturor scrierilor lui Narcis Crețulescu a fost realizată de ieromonahul Nestor Vornicescu. Valoarea documentară a operei lui Narcis Crețulescu e cuprinsă nu doar în micile monografii și articole publicate, ci și în impunătoarele nouă mari volume manuscrite, cuprinzând circa 2200 de pagini cu scris mărunt, păstrate în Biblioteca Academiei. Toate se referă la istoria Sfințelor Mănăstiri Neamț și Secu.

Ultima parte face referire la preocuparea lui Narcis Crețulescu pentru cărți și biblioteci. Ca elev al Seminarului Veniamin Costache din Iași, a funcționat ca bibliotecar al acestei școli. Ca rector și profesor al Seminarului din Huși a organizat și completat Biblioteca școlii prin donarea unui însemnat număr din cărțile personale, care se ridicau la un total de peste 3000 de volume, între care figurau unele prețioase și rare.

În scrierile despre mănăstiri și biserici, a prezentat întotdeauna amănunțit și precis bibliotecile lor, dând liste întregi de cărți. S-a oprit și asupra cercetării producerii cărților, vorbind despre „Cum se scrie la Mănăstirea Neamț”, „Din istoricul tipografiei de la Mănăstirea Neamțu” sau în „Literalele slavone folosite de români în locul celor latine” pune acest fapt în legătură cu refugiul la noi al călugărilor slavi și greci, din cauza invaziei turcești în Peninsula Balcanică. Manuscrisele se referă și la bibliotecile vechi românești, despre care se știe prea puțin. Ca un bibliofil adevărat, s-a preocupat și de lucrări generale de bibliotecă, de cataloage și bibliografii, chiar și de istoria bibliotecilor, fiind în legătură cu personalități recunoscute ca mari bibliofili. A încercat să schițeze un tablou al bibliotecilor românești din vremea lui. A dat unele informații precise asupra totalului de volume în diferite biblioteci, a indicat sursele folosite. Articolul cuprinde o anexă care se referă la mărturiile valoroase ale arhiepiscopului Narcis Crețulescu, în legătură cu începuturile anevoioase ale bibliotecilor publice românești.

DOSITEI BOTOȘĂNEANUL PERIȚEANU (1886-1899)

***, „Cronica bisericească. Moartea Arhiepiscopului Dositei Botoșăneanu”, în: *BORom* XXIII (1899-1900), 2, p. 216-217.

În data de 19 mai 1899, P.S. Dositei Botoșăneanu a trecut la cele veșnice. Este prezentată o scurtă biografie. Era originar din satul Perieți Ialomița, a fost monah la Mănăstirea Căldărușani, a urmat Seminarul „Veniamin” Costache din Iași, a făcut studii superioare la Atena, a fost hirotonit arhiereu în 1886, a fost egumen al Mănăstirii Sf. Spiridon din Iași și București.

Stoica, „Repausatul Arhiereu Dositeiu Botoșăneanu Periețeanu”, în: *Conso-latorul* III (1900), 2, p. 23-24. Cu o fotografie.

Articolul descrie ultimele clipe ale arhiereului Dositei, petrecute într-o miercuri dimineață în jurul orei 6³⁰ pe data de 19 mai, în cartierul din curtea Mitropoliei din București. Episcopul și-a dat viața în brațele dr. Cornoiu, directorul cancelariei mitropolitane și a protosinghelului Sofronie Vulpescu. A fost înmormântat la Biserica Sf. Spiridon Nou, unde slujea ca „arhiereu deservent”. Sunt extrase câteva date biografice dintr-o broșură intitulată „Schița biografică a P.S. Dositeiu Botoșăneanu Periețenu”, scrisă de Preacuviosul arhimandrit Nifon, superiorul Sfintei Mănăstiri Sinaia.

S-a născut în 1838 la Perieți, județul Ialomița, fiind încredințat încă de copil unchiului său, Agatanghel, ieromonah de la Mănăstirea Căldărușani, unde învață carte de la ieromonahul Nifon Bălășescu. În 1862 a îmbrăcat haina monahală, iar în 1872 a fost elev la Seminarul „Nifon Mitropolitul”. În 1874 a fost hirotonit preot, iar mai apoi devine predicator al Mitropoliei. În 1876 se transferă de la Mitropolia din București la cea din Iași. Acolo urmează cursul superior la Seminarul „Veniamin” după care studiază la Universitatea din Atena. La data de 28 decembrie 1866 este ales ca arhiereu cu titlul de Botoșăneanu, apoi e numit vicar al Mitropoliei Moldovei și egumen al bisericii Sf. Spiridon din Iași. În 1894 se pensionează și merge la o mănăstire din Sinaia, ca să fie alături de prietenul său arhimandritul Nifon Popescu Sta-rețul. În 1896, mitropolitul primat îl numește arhiereu al bisericii Sf. Spiridon Nou.

IRINEU CRĂCIUNAȘ SUCEVEANUL, ARHIEREU-VICAR (1969-1973)

Redacția, „Preasfințitul Episcop vicar Irineu Suceveanul”, în: *MitrArd* XIV (1969), 4-6, p. 309-312.

Pe lângă datele biografice despre Irineu Suceveanul, articolul prezintă motivele care au determinat alegerea acestuia ca episcop vicar la Mitropolia Moldovei și Sucevei.

T., M., „Moartea episcopului vicar Irineu Crăciunaș Suceveanul”, în: *MitrMold* XLIX (1973), 1-2, p. 13-32.

Omagiu adus episcopului Irineu la data morții sale. Sunt prezentate date biografice și o descriere a desfășurării înmormântării ce a avut loc la Mănăstirea Neamț, cu prezentarea participanților. De asemenea, găsim câteva imagini cu Preasfințitul Irineu.

MARCHIAN FOLESCU, ARHIEREU

Scriban, N., pr., „Arhiereul Marchian Folescu. Școala «Marchian» din Botoșani”, în: *MitrMold* XL (1964), 1-2, p. 62-67.

Din biografia arhiereului Marchian Folescu, aflăm despre donația făcută de acesta Școlii „Marchian”, deschisă în Botoșani în 1869, alături de alte aspecte din activitatea acestei școli și conturarea situației ei actuale. Biografia se încheie cu testamentul arhiereului.

I.2.6. Mitropoliți ai Proilaviei

Berechet, Ștefan, „Schiță istorică a Mitropoliei Proilaviei”, în: *BORom* XLII (1924), 7, p. 404-411. Cu trei anexe.

Ștefan Berechet realizează o schiță istorică a Mitropoliei Proilaviei, pe baza următoarelor scrieri: a episcopului Melchisedec – „Cronica Hușilor și a Episcopiei cu asemenea numire, după documentele episcopiei și ale altor monumente ale țării”; a lui Arsenie Stadnițki, care preia articolul episcopului Melchisedec, dar care redă mai multe date despre mitropoliții Proilaviei, a lui N. Iorga – care a redat un document grecesc (o scrisoare de la 1765-1766) a lui Daniil de Proilavia, în care acesta îl invită pe arhimandritul Neofit de la biserica Sf. Gheorghe din București să primească Episcopia Hotinului și a lui Iustin Frățiman – „Studiu comparativ la istoricul Mitropoliei Proilaviei”.

Autorul scrie că patriarhul Constantinopolului Chiril al II-lea a dispus, în 1639, înființarea Mitropoliei Proilaviei. El infirmă afirmația conform căreia Mitropolia Proilaviei a existat încă de pe la sfârșitul secolului XV. Primul document referitor la Mitropolia Proilaviei este datat din 1641. Prin acest document, patriarhul Ioanichie al II-lea a ridicat biserica Sfântul Nicolae din Ismail la rangul de biserică stavropighială. Al doilea document referitor la Mitropolia Proilaviei este datat de la anul 1643. Prin acest document, biserica Maicii Domnului din Ismail, care a fost zidită de fratele lui Vasile Lupu, Gheorghe Paharnicul, este ridicată la rangul de stavropighie și metoh al Sfântului Mormânt. Autorul arată apoi întinderea eparhiei Mitropoliei Proilaviei. Autorul îl citează pe P.S. Melchisedec al Romanului și scrie că biserica reședință a Mitropoliei Proilaviei avea hramul Sfinților Arhangheli, se afla în Brăila și că aceasta a existat până la 1846.

Mitropoliții Proilaviei: primul mitropolit care apare în documente este Meletie – numele acestuia apare în gramata patriarhului Parteni, despre Meletie mai aflăm că a făcut o vizită la țarul Rusiei și că, în 1645, se afla lângă Târgoviște. Următorul mitropolit amintit în documente este Ioanichie – numele acestuia apare în conflictul dintre el și episcopul Hușilor, conflict care se referă la conducerea credincioșilor din Dubăsari. Al treilea mitropolit al Proilaviei a fost Calinic, care a păstorit această eparhie între anii 1743-1748. el este amintit în mai multe acte ale logofătului Mihail Mano. Despre acest Calinic știm că a ajuns patriarh al Constantinopolului, sub numele de Calinic IV.

Al IV-lea mitropolit a fost Daniil, despre care știm că a murit în 1773. Autorul spună că, în 1771, mitropolitul Gavriil Calimanchi, văzând că turcii au fost alungați peste Dunăre de armatele ruse, a emis un act prin care a hotărât ca toți credincioșii din Eparhia Mitropoliei Proilaviei să treacă sub oblăduirea episcopiei de Huși, iar

partea credincioșilor din Hotin să intre sub cârma episcopului Rădăuților, Dosoftei. Următorul mitropolit al Proilaviei a fost Ioachim. Acesta a fost urmat de Chiril, apoi de Partenie, care a păstorit la începutul secolului al XIX-lea, Partenie a fost urmat de Calinic, despre care aflăm de pe un „Minei”, că la 1811 era mitropolit al Proilaviei, iar ultimul mitropolit a fost Antim.

În 1787, Mitropolia Proilaviei a fost desființată și încorporată în exarhatul moldo-valah. În 1791 s-a reînființat Eparhia Mitropoliei Proilaviei. În 1812, în urma războiului ruso-turc, sudul eparhiei Mitropoliei Proilaviei dispare, fiind încorporat în Eparhia Mitropoliei Chișinăului și Hotinului. În urma acestui fapt, Eparhia Proilaviei a rămas cu cetățile: Brăila, Giurgiu, Călărași, Tr. Măgurele, Zimnicea și Calafat. În 1828, are loc un nou război ruso-turc în urma căruia cetățile mai sus menționate ajung în mâinile românilor și astfel se desființează Eparhia Proilaviei.

În cele trei anexe sunt redată: gramata patriarhului Ioanichie prin care biserica Sfântul Nicolae din Ismail este declarată stavropighie și dată călugărilor din Muntele Athos ca metoc; transformarea bisericii din Ismail, zidită de Gheorghe Paharnicul, în stavropighie și metoc al Sfântului Mormânt; date despre Mitropolia Proilaviei, preluate din scrierea lui Muraviev, intitulată „Legăturile Rusiei cu răsăritul ortodox în afacerile bisericești”.

I.2.7. Episcop al Hotinului

AMFILOHIE (1767-1770)

Ursăcescu, V., econom, „Aritmetica vlădicăi Amfilohie din 1795”, în: *BORom XLIV* (1926), 1, p. 20-23.

Se precizează că, în 1767, Amfilohie era episcop al Hotinului. În 1795, acesta a tipărit la Iași trei cărți: „Gramatica teologhicească”, „Geografia” și „Aritmetica”. Este descrisă cea din urmă carte a lui Amfilohie – „Aritmetica”. Această carte a fost tipărită în 1795, în zilele lui Alexandru Ioan Calimanki, cu binecuvântarea episcopului Iacov al Moldovei. Autorul redă prefața acestei cărți scrise de Amfilohie. În introducere, Amfilohie amintește despre importanța aritmeticii, rostul ei în viața omenească și originea divină a aritmeticii. Tot în această prefață, Amfilohie explică originea numerelor pe temeuri religioase. Se redă apoi cuprinsul cărții, alcătuită din 18 capitole care sunt structurate sub forma întrebare-răspuns.

Capitolul I conține numerele de la 1 la 100.000, scrise atât cu cifre arabe, cât și cu caractere chirilice.

Capitolul II împarte numerele în trei feluri: numerele de la 1 la 9 sunt numite curate, numerele 10, 20, 30... etc. sunt numite numere încheiate și numerele 11, 12, 13... etc. sunt numite însoțite.

În capitolul IV amintește despre adunare, în capitolul V se amintește despre scădere, în capitolul VI se prezintă înmulțirea, în capitolul VII se abordează împărțirea, în capitolele VIII-XV se amintește despre fracții ordinare și zecimale, capitolul XVI este consacrat pentru regula de trei simplă, în capitolul XVII se amintește despre rânduiala de asociație, iar în ultimul capitol se scrie despre aritmetica geometrică.

Simedrea, Tit, „Vechea Episcopie a Hotinului”, în: *BORom* LXI (1943), 1-3, p. 11-32. Cu o anexă.

Este prezentat istoricul vechii Episcopii a Hotinului. La începutul acestui articol, se infirmă afirmația unor istorici conform căreia ținutul Hotinului a fost sub jurisdicția Episcopiei de Rădăuți, afirmație bazată pe o scrisoare din 1749 a episcopului Iacov al Rădăuților. În 1715 Hotinul a fost transformat în raia turcească. De la 1715 până la jumătatea secolului al XVIII-lea, biserica din ținutul Hotinului a fost sub jurisdicția episcopului de Rădăuți. Din „Cronica Ghiculeștilor” aflăm că la 1751, mitropolitul Proilaviei obține un firman prin care și-a impus jurisdicția canonică asupra Hotinului. În cronică nu este menționat numele mitropolitului, dar autorul îl citează pe D. Russo care spune că Filotei, mitropolitul Proilaviei, este cel menționat în cronică. În 1751, Filotei a fost caterisit, el fiind urmat de Daniil. Acesta, în cartea de hirotonie a unui ierodiacon al schitului Nalt (Galița), din 1758, se intitulează ca mitropolit al Proilaviei și al Hotinului. Autorul scrie că Episcopia Hotinului s-a înființat între 1752-1758, iar primul ei episcop ales a fost românul Amfilohie. Se precizează că Amfilohie a tradus mai multe scrieri. Acestea sunt: „Gramatica theologhiciască”, „De obște gheografie”, „Aritmetica”, „Istoria de toate pământurile ce sunt până acum știute”.

Tit Simedrea, vorbind despre locul de unde și-a căpătat Amfilohie știința sa, îl citează pe Nicolae Iorga care spune că Amfilohie și-a căpătat cunoștințele la școala Mănăstirii Putna. La 1767 a izbucnit un nou război ruso-turc, în urma căruia Amfilohie s-a retras de la conducerea Episcopiei Hotinului, iar în 1770 s-a stabilit la Schitul Zagavia unde a și murit în 1800. La 1771, Episcopia Hotinului s-a desființat. Între 1770-1775, episcopul Rădăuților, Dositei, și-a exercitat jurisdicția și asupra ținutului Hotinului.

Autorul amintește apoi despre reședința acestei Episcopii. Melchisedec al Romanului, bazându-se pe tradiție, scrie că Amfilohie își avea reședința în Mănăstirea Zagavia, de lângă Hârlău, unde era egumen. Tit Simedrea infirmă această ipoteză, bazându-se pe câteva gramate de hirotonie care arată că reședința Episcopiei se afla în biserica din târgul Hotin cu hramul Sf. Grigorie Bogoslovul. Autorul mai demonstrează că biserica Sfântul Nicolae din Hotin, nu este totuna cu biserica Sfântul Grigorie Bogoslovul, biserica vechii Episcopii a Hotinului.

În anexă este prezentat catalogul hirotoniilor pentru ținutul Hotinului între anii 1770-1774.

I.3. MITROPOLIȚI AI TRANSILVANIEI

GHEORGHE (ARHIEPISCOP LA 1486)

Andreescu, Ștefan, „Recenzii. Un ierarh necunoscut: Arhiepiscopul Gheorghe”, în: *BORom* LXXXIV, (1966), 7-8, p. 839-840.

Studiul lui Vasile Drăguț este prilejuit de descoperirea la biserica Mănăstirii Râmeți din Transilvania a unei inscripții pictate, al cărei text dezvăluie că autorul picturii a fost zugravul Mihul de la Crișul Alb, care a executat această lucrare sub păstorirea arhiepiscopului Gheorghe, în zilele lui Matei Corvin încheind-o la 2 iulie

1486. Se compară pictura de la Râmeți cu a altor biserici și constată asemănări cu cea din altarul bisericii din Zlatna, fapt ce duce la concluzia că Mihu era un pictor de biserici recunoscut la acea vreme.

Inscripția este valoroasă prin știrea că în acel timp în Transilvania se află un arhiepiscop ortodox, Gheorghe, recunoscut și de regele Ungariei. O altă informație găsită este o însemnare de pe un „Tetravangheliar” al bisericii din Feleac, unde se precizează existența unei Mitropolii la Feleac în 1498 și a arhiepiscopului ei „Chir Daniil”. O altă inscripție săpată pe o piatră din temelia bisericii de la Feleac arată existența acolo a unui alt mitropolit, Ștefan, la 1516. Toate acestea conduc la prezumția existenței la acea vreme a Mitropoliei Ortodoxe a românilor din Transilvania însă se cer minuțioase cercetări pentru a demonstra mai clar acest lucru.

IOAN III (1585-cca 1605)

Câdea, Spiridon, pr. prof., „Ioan, Mitropolitul Ardealul din timpul domniei lui Mihai Vodă Viteazul”, în: *MitrArd X* (1965), 11-12, p. 945-947.

Mitropolitul Ardealului din timpul domniei lui Mihai Viteazul a fost Ioan, un ardelean de la Hațeg, descris ca fiind „înalt de statură și subțirel, cu ochii mari, ageri și negri, barbă legată”. Mănăstirea de metanie este Prislopul și a fost ales arhieru în 1585. Articolul cuprinde date despre relația sa cu domnul.

TEOCTIST (1606-1622)

Păcurariu, Mircea, diac. prof. dr., „În legătură cu mitropolitul Teoctist al Transilvaniei”, în: *MitrArd XV* (1970), 11-12, p. 823-826.

Informații importante cu privire la descoperirea unei pietre de mormânt, a cărei inscripție îl atestă pe Teoctist ca mitropolit la Alba-Iulia în 1622. Alături de aceste date, este redată și o listă cu mitropoliții Transilvaniei din primele decenii ale secolului al XVII-lea.

ILIE IOREST (1640-1643)

Păcurariu, Mircea, pr. prof., „Mitropolitul Ilie Iorest al Transilvaniei” în *BORom XCVI* (1978), 9-10, p. 1149-1163.

Unul dintre cele mai documentate studii referitoare la viața și activitatea Sfântului Ierarh Ilie Iorest. Se face mai întâi o prezentare a problemelor existente în acea epocă în Transilvania după care se continuă cu capitolele: „Alegerea unui nou mitropolit în 1640”, „Viața lui Ilie Iorest” în care se amintește că avea metania la Mănăstirea Putna, „Mitropolit al Transilvaniei”, „Înlăturarea din scaunul mitropolitan”, „Din nou în Moldova”, „Călătoria în Rusia”, „Sfârșitul mitropolitului”.

SAVA BRANCOVICI (1656-1680)

Micu, Emilian, „Notițe istorice cu privire la biserica românilor din Transilvania”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 6, p. 465-472.

Document referitor la mitropolitul Sava Brancovici. La jumătatea secolului al XVII-lea, populația ortodoxă din Transilvania era persecutată dacă nu trecea la credința reformată. Actul redat cuprinde acuzele preoților și protopopilor români reformați aduse mitropolitului Sava Brancovici. Acești apostatați ai românilor erau așezați în Sassebesiu, localitate unde aveau și o mănăstire și unde, din porunca lui Mihai Apafi, au înființat o tipografie. Prima carte scoasă la această tipografie s-a intitulat „Sicriul de aur”. Mitropolitul Sava Brancovici, în urma uneltirilor, a fost depus la 2 iulie 1680, i s-au confiscat averile și în 1681 a fost întemnițat, iar doi ani mai târziu a trecut la cele veșnice. Autorul articolului demonstrează că acest document se referă la mitropolitul Sava Brancovici.

† **T., S.**, „Note bibliografice Sandu I. D., «Un martir al ortodoxiei: Mitropolitul Sava Brancovici», în: *Revista Teologică*, XXIV (1934), p. 1-15”, în: *BORom* LII (1934), 3-4, p. 270. Recenzie.

Articolul cuprinde o cuvântare rostită în catedrala din Cluj în data de 6 noiembrie 1933, cuvântare prin care se slăvește memoria mitropolitului Sava Brancovici.

Naghiu, E. Iosif, diacon, „Marina I. Lupaș, «Mitropolitul Sava Brancovici. 1656-1683», Cluj, Cartea Românească, 1939, 126 p. Biblioteca Institutului de Istorie Națională. VII”, în: *Viața Ilustrată (Cronică internă)* (1939), p. 23-24.

Se aduce la cunoștința cititorilor apariția monografiei închinată mitropolitului Sava Brancovici, scrisă de Marina I. Lupaș. Lucrarea are trei capitole.

Capitolul I prezintă izvoarele relative la mitropolitul Sava Brancovici. Sunt expuse părerile istoricilor români Clavin, Șincai, Petru Maior, Treboniu Laurian, Șaguna, Augustin Bunea și Vasile Mangra, precum și a celor străini: I. Thálloczi, Pokoly, J. Chr. Engel, E. Golubinski, R.W. Seton Watson.

Capitolul al II-lea cuprinde informații despre viața și opera mitropolitului, fiind prezentat în culori dramatice sfârșitul său mucenicesc.

Capitolul III conține documente referitoare la personajul evocat.

Popescu, Dumitru Șt., „Note Bibliografice. Veress Andrei, «Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești», vol. XI, Acte și scrisori (1661-1690), București 1939”, în: *BORom* LIX (1941), 1-2, p. 87-89. Recenzie.

În această carte sunt prezentate:

- patru documente referitoare la mitropolitul Sava Brancovici - scrisori dintre mitropolit și principele Mihail Apafi;

- documente referitoare la prozelitismul catolic făcut printre români și la faptul că ortodocșii erau asupriți de catolici;

- documente referitoare la privilegiile preoților români de a nu plăti orice „dijmă curgătoare” din gospodăriile lor;

- traducerea contemporană în limba germană a hrisovului prin care Constantin Brâncoveanu întărește, în 1689, o proprietate a Mănăstirii Cozia.

G., I. M., „Note bibliografice. Crăciun Gh., «Sava Brancovici, un sfânt al neamului mort pentru biserică și națiune», în revista «Viața ilustrată», an IV, 1937, nr. 11, p. 13-15”, în: *BORom* LV (1937), 11-12, p. 739-740. Recenzie.

Din recenzie aflăm că, în 1655, mitropolitul Daniil al Belgradului s-a retras din scaun și a trecut în Țara Românească, în locul său fiind ales protopopul Simeon Brancovici, care s-a călugărit și a luat numele Sava, fiind hirotonit în 1656 la Mănăstirea Comana. Brancovici a fost întărit în slujba de mitropolit în data de 26 decembrie 1656. El a păstorit 24 de ani.

Despre Sava se spune că, împreună cu fratele său, Gheorghe, a mijlocit pacea de la Varvar dintre turci și nemți din 1664. În 1668, Sava a călătorit alături de fratele său în Rusia, pentru a strânge ajutoare pentru reclădirea Mitropoliei Belgradului. El a luptat și pentru drepturile preoților români. După întoarcerea din Rusia, în urma unor uneltiri, Sava a fost aruncat în închisoare.

Câmpineanu, Victor, „Mitropolitul Sava Brancovici. Legăturile cu Rusia și lupta sa împotriva cotropitorilor”, în: *BORom* LXXIII (1955), 6, p. 551-570.

În secolul al XVII-lea, în problemele religioase ale popoarelor ortodoxe din sudul Europei se amestecă și turcii, care se găseau și în inima Ardealului și în Ungaria. Țările catolice și protestante fac presiuni asupra patriarhului ecumenic, prin intermediul turcilor, cu scopul ca Biserica Ortodoxă să accepte unirea cu ei. Rezistența ortodoxă este de remarcat. Articolul prezintă activitatea mitropolitului Sava Brancovici în acest context istoric.

În 1656, Sava devine mitropolit al Transilvaniei, fiind întărit în scaun chiar de principele calvin Gheorghe Rakoczy al II-lea, conducătorul Ardealului, care acceptă un mitropolit ortodox pentru a obține ajutor de la Țările Române în cucerirea tronului polon.

Mitropolitul Sava a fost ales de un sobor de clerici și mireni, adunat la mănăstirea mitropolitană din Alba Iulia în toamna anului 1656. El fusese protopop de Ineu, cu numele Simion Brancovici, familia sa dând Bisericii mulți episcopi. În tinerețe a călătorit mult prin Ungaria, Serbia, Bulgaria și Țara Românească și o vreme a stat la mănăstirea Comana, alături de unchiul său, episcopul Longhin Brancovici. Acesta i-a prezentat nepotului situația grea în care se afla Biserica Ortodoxă, arătându-i că singura speranță a creștinilor ortodocși, supuși multă vreme opresiunii otomane, rămâne Rusia.

Întors în Ardeal, Simion a devenit un îndârjit luptător împotriva turcilor, ai căror reprezentanți reclamau adeseori acțiunile sale Comitetului Suprem al Cetății Ineului. După alegerea ca mitropolit, el trece în Țara Românească, unde domnul Constantin Șerban Basarab hotărăște să fie hirotonit de exarhul patriarhal și de mitropolitul țării, neputând să meargă la Constantinopol. La 14 septembrie, la Mitropolia din Târgoviște, în prezența arhierilor greci și a episcopilor din țară s-a săvârșit hirotonia. Întâi a fost sfințit ieromonah, schimbându-i numele de botez în Sava. După trei zile a fost sfințit ca mitropolit, dându-i-se o gramată scrisă de mitropolitul Ștefan al Țării Românești. Întorcându-se în Transilvania, Sava a fost întâmpinat la Alba Iulia de cler și de soldați cu onorurile cuvenite. La două zile după confirmarea

mitropolitului Sava, la 30 decembrie, Gheorghe Rakoczy declară război Poloniei și, fiind înfrânt, este înlocuit cu Francisc Rheydy.

În mijlocul multor frământări și schimbări, mitropolitul a urmărit salvarea intereselor Bisericii Ortodoxe. Participă la acțiuni diplomatice, merge la pașa din Buda, ca trimis al principelui Francisc, reușind să fie reconfirmat în scaunul mitropolitan. Ardealul suferă o adevărată invazie turcească, iar multe biserici și mănăstiri au fost distruse, printre care chiar și Mitropolia. Noul principe, Acația Barcsai vrea să-și consolideze poziția prin câștigarea preoțimii ortodoxe și, la 9 ianuarie 1659, reconfirmă drepturile obținute de mitropolitul Sava prin documentele date de Rakoczy în 1656 și, în plus, îi întinde jurisdicția și asupra Țării Făgărașului. Arhiepiscopul înfățișează Dietei transilvane starea deplorabilă în care se afla clerul ortodox din pricina contribuțiilor fiscale și obține scutiri. El nu a agreat domnia unui principe impus de turci și, în 1659, trece de partea lui Rakoczy pentru a duce o rezistență antiotomană dar este înlocuit cu mitropolitul Ghenadie, Barcsai învinuindu-l că s-a amestecat în afacerile publice ale țării. Rakoczy este reales principe, iar la sfârșitul anului 1659, mitropolitul Sava revine la Alba Iulia.

Unele documente susțin că în 1660 arhiepiscopul a plecat în misiuni la Moscova, Ucraina, Varșovia, ca trimis al principelui. Și după moartea acestuia rămâne „Vlădica de Bălgrad”, fiind susținut de cea mai mare parte a preoțimii și primește diploma de întărire în scaun de noul conducător al țării, Mihail Apaffi (1661). Bun conducător și gospodar, a făcut multe îmbunătățiri Mitropoliei din Alba Iulia.

În 1668, Sava Brancovici pleacă în călătorie la Moscova, trecând prin Moldova și Polonia, obligat de principe, la ordinul turcilor, să aducă știri referitoare la relațiile dintre cazaci, polonezi și ruși. Însă mitropolitul a rămas credincios cauzei popoarelor ortodoxe. A fost primit cu cinste de Țarul Alexei Mihailovici, în fața căruia a susținut unirea creștinilor împotriva cuceritorilor otomani. A slujit alături de mitropolitul Moscovei și de marii patriarhi ai Răsăritului, Macarie și Paisie, care se aflau și ei atunci la Moscova. Obține de la Țarul Alexei, pe lângă alte daruri ca ajutor pentru nevoile Bisericii și un hrisov de danie prin care el și urmașii săi aveau dreptul, o dată la șapte ani, să meargă în Rusia după ajutor.

Principele Mihail Apaffi, nemulțumit de informațiile aduse de ierarh de la Moscova, dă un decret care impunea mitropolitului din Bălgrad condiții aspre și îl pune sub dependența calvinului Petru Kovasznai. Data de 20 februarie 1669 marchează începutul unei lupte dârze între Sava Brancovici și principele Apaffi. Mitropolitul se apropie mai mult de frunzașii ardeleni care voiau lupta cu turcii și întărește legăturile cu Țara Românească, fiind ajutat și de fratele său, Gheorghe. În 1670, Sava Brancovici merge în Țara Românească pentru o subvenție în favoarea Mitropoliei Bălgradului, primită ca dar de la domnitorii țării. La Târgoviște se întâlnește cu patriarhul Dosoftei al Ierusalimului, amândoi având legături strânse cu Moscova. În 1673, Grigore Ghica, despre care se vestise că pretindea domnia Ardealului, a încheiat o înțelegere tainică, având în vedere binele și întărirea Bisericii Ortodoxe. Înțelegerea fiind descoperită de oamenii lui Apaffi, acesta ia măsuri aspre împotriva Bisericii și a mitropolitului, dar în 1675 ele sunt anulate deoarece Gheorghe Brancovici obține o funcție importantă.

Dușmanii au cumpărat cu daruri pe un preot calvin din Vințul de Jos, care l-a acuzat pe mitropolitul Sava că duce o viață imorală. La 2 iulie 1680 soborul de judecată de la Alba Iulia îl îndepartează din scaun pe ierarhul ortodox, el fiind întemnițat, iar bunurile confiscate. Relațiile de prietenie ale lui Gheorghe Brancovici cu Șerban Cantacuzino, domnul Țării Românești, rolul lui Constantin Brâncoveanu la Poartă și aportul patriarhului Dosoftei al Ierusalimului, toate vor ajuta la eliberarea lui Sava Brancovici, care moare însă după puțin timp, fără a i se menționa undeva locul și data morții. La 1 mai 1683, Gheorghe Brancovici dăruia o „Evanghelie” bisericii din Veșten, cu rugămintea să fie pomenit la Sfânta Liturghie răposatul Sava, mitropolitul Ardealului, un adevărat mucenic. În scaunul mitropolitan a fost numit mitropolitul Iosif Budai.

Calatelo, Mihai, pr. magistrand, „Zaonicul Sfântului Ierarh Sava Brancovici”, în: *BORom LXXIX* (1961), 7-8, p. 755-774.

Se evidențiază personalitatea Sfântului Sava Brancovici, care a atras atenția multor cercetători. În lucrarea de față i se acordă prioritate „Zaonicului”, acea carte de legi în care se oglindește organizarea Bisericii ardeleni, fiind considerat ca unul dintre cele mai importante izvoare ale dreptului bisericesc român din secolul al XVII-lea.

Cei care au scris despre „Zaonic” au avut două feluri de atitudini, la fel ca și cei care au scris despre personalitatea Sfântului Sava. Primii au considerat „Zaonicul” ca un statut al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania din secolul al XVII-lea, iar ceilalți l-au considerat ca o scriere cu tendințe de calvinizare a Bisericii Ortodoxe. Textul nu s-a păstrat în original, ci în copie manuscrisă, din care lipsesc două părți, a doua și a treia. Textul a fost descoperit de Petru Maior și a fost tipărit de Timotei Cipariu la Blaj, în 1855. Cuprindea o prefață și 11 capitole.

Este redat textul „Zaonicului”, așa cum s-a păstrat. În cuprinsul scrierii, se observă o anumită ordine. În primele capitole se amintește despre mitropolit, în următoarele despre averea Bisericii, despre canoanele clerului, soboare și despre alegerea preoților. „Zaonicul” a fost atribuit de toți cercetătorii Sf. Sava Brancovici. Mitropolitul Sava, care a desfășurat o activitate neobosită pe tărâm organizatoric și canonic, a ținut, în 1675, două Soboare mari la Bălgrad, de la care au rămas numeroase hotărâri de ordin religios, moral și disciplinar. Dorind să lase o carte de legi după care să se conducă Mitropolia Bălgradului, a scris „Zaonicul”, în Prefața acestuia indicându-se anul 1680.

Autorul aduce lămuriri asupra unor conținuturi (soboare mari, mici), iar acolo unde capitolele nu s-au păstrat (de exemplu, capitolul referitor la „Soborul mare”) apelează la alte izvoare istorice ale timpului. Acesta concluzionează că Biserica din Ardeal era condusă de un „Sobor” alcătuit din mitropolit, protopopi, preoți și un număr de mireni. Mitropolitul era ales de „Soborul mare” și hirotonit în Țara Românească, depinzând din punct de vedere canonic de Mitropolia Ungrovlahiei, trebuind să fie confirmat și de autoritatea statală din Transilvania.

Acesta administra averea bisericească cu ajutorul „titarilor” și răspundea de actele sale în fața soborului. Mitropolia avea un sfat sau consiliu, al cărui secretar era notarul soborului mare, care era ales dintre protopopi. Sfatul mitropolitului era

alcătuit din „titari” și jurați, aleși și ei din sobor, care, împreună cu mitropolitul și cu notarul, formau un organ executiv al soborului mare ce avea autoritate legislativă și judecătorească.

Soborul mare se întrunea o dată sau de două ori pe an la Alba Iulia, sub președinția mitropolitului, dar se putea întruni și în sesiune extraordinară, dacă era cazul. Soborul mare avea și atribuție judecătorească.

Soborul mic se compunea din protopopi, preoțime și mireni. El alegea pe protopop, pe titari și jurați și judeca diferite neînțelegeri și abateri disciplinare mai mici ale clerului și ale mirenilor. Preoții se alegeau de credincioșii parohiilor respective, cu aprobarea protopopului. Autorul articolului precizează că orice încercări de a considera „Zaconicul” ca un statut necanonic, de origine neortodoxă și cu tendințe de calvinizare a Bisericii Ortodoxe Transilvane sunt lipsite de adevăr și n-au nici un temei documentar.

Păcurariu, Mircea, pr. prof., „300 de ani de la moartea mitropolitului Sava Brancovici”, în *BORom* CI (1983), 3-4, p. 225-247.

Mareș, I., „Sfântul ierarh Sava Brancovici”, în: *MitrMold* LIX (1983), 4-6, p. 226-233.

Comemorarea Sf. Sava Brancovici, născut la Ineu (Inău) la începutul secolului al XVII-lea, amintește despre numirea lui ca protopop de Ineu, despre căsătoria sa și despre retragerea la Mănăstirea Comana din Țara Românească, după moartea soției. A fost hirotonit arhieru la 14-16 septembrie 1656, moment din care a luat mai multe măsuri pentru întărirea unității naționale și spirituale din Ardeal.

Sava Brancovici a fost canonizat la 21 octombrie 1955 la Alba Iulia. Articolul cuprinde o bibliografie selectivă.

ATANASIE ANGHEL (1697-1701 APOI DEVINE APOSTAT)

***, „Unirea Românilor din Tansilvania sub Leopold I”, în: *Candela* IV (1885), 10, p. 577-587.

În mijlocul tulburărilor religioase și politice din țară, mitropolitul Atanasie convoacă un sinod la Mănăstirea Sfintei Treimi din Alba Iulia, unde s-ar fi îndeplinit încheierea unirii cu catolicii. Este reprodus un act referitor la această unire, semnat de 54 de protopopi și 1563 preoți. La acest sinod, în ședința din 14 septembrie 1700, s-au propus 28 de puncte disciplinare de interes istoric. Se susține că acest sinod a fost cel mai mare din Transilvania, pe lângă clerul bisericesc adunându-se 200.000 de familii române. Sunt notate obiecții privind acest eveniment: unii istorici nu amintesc despre acest sinod, alții da, însă nu menționează exact zilele când a avut loc; actul unirii nu este semnat de mitropolitul Atanasie, protopopii și preoții din subordine. Informația că au participat 200.000 de familii este falsă. Unii, precum Șaguna și Popea, se îndoiesc de autenticitatea și credibilitatea datelor sinodului.

Stănescu, Dumitru, „Pater Ianoș ceartă pe Mitropolitul Ardealului, Atanasie, pentru trecerea lui la Unire-1701. Martie 13”, în: *Școala și Biserica* XIV (1911), 2-3, p. 47-50.

Autorul reproduce o scrisoare a lui Pater Ianoș către mitropolitul Ardealului, Atanasie, prin care îi trage atenția asupra faptei pe care intenționează să o facă, aceea de a trece la „Unirea cu Roma”, aducându-i aminte de cele scrise în Sinaxarul Sfinților și de cele făgăduite în mijlocul Mitropoliei din București. Scrisoarea este scrisă „în Sfânta Mitropolie din Bălgrad, martie 13, an 1701”.

Ciuhandu, Gh., prof. dr., „Din trecutul catolicismului în Ardeal”, în: *BORom* XLIX (1931), 5, p. 406-414.

Autorul arată că unirea cu Roma a fost un „sclavaj bisericesc”. În 1579, Biserica Ortodoxă din Transilvania a obținut o oarecare autonomie. Înjosirea ei a început odată cu apostazia mitropolitului Atanasie și a ținut de la 1701 până la 1772. Se prezintă o parte din cuprinsul jurământului făcut și semnat de Atanasie la Viena în data de 7 aprilie 1701. După aceea, dr. Gh. Ciuhandu amintește despre instituția teologului iezuit de pe lângă episcop în vremea: lui Atanasie, Ion Pataki, Inocențiu Micu-Klein, Petru Pavel, Atanasie Rednic.

La 12 decembrie 1781, împăratul Iosif al II-lea a dat o hotărâre prin care îl dispensează pe episcop de a mai ține pe lângă el pe teologul iezuit. În finalul articolului, găsim redată întrebarea pusă de Simion Bărnuțiu în adunarea națională de la Blaj de la 1848.

DIONISIE NOVACOVICI (1761-1767)

Meteș, Ștefan, „Episcopul Dionisie Novacovici (în anii 1761-1767)”, în: *MitrArd* XVIII (1973), 5-6, p. 553-571.

Lucrarea îl are în centru pe episcopul Dionisie Novacovici. Alături de informațiile despre numirea și acceptarea sa de Curtea de la Viena sunt redată texte din documentele care îl prezintă ca episcop în Transilvania. Se prezintă informații despre relația lui Dionisie cu ceilalți episcopi din Țările Române.

GHEDEON NICHITICI (1783-1788)

Câta, Petru, pr., „«Vizitațiunea» episcopului Ghedeon Nichitici în ținutul Hunedoarei (1787)”, în: *MitrBan* XXXVII (1987), 1, p. 71-75.

În 1761 mănăstirile, Prislop și Plosca sunt distruse de Adolf Buccow. După 1775, Prislopul este refăcut din inițiativa mitropolitului Ardealului, între 1783-1788. Acesta se îngrijește foarte mult de păstoriții săi ortodocși, mai ales în comparație cu cei dinaintea lui, face multe vizite pastorale și rezolvă tulburările din protopopiate. În cei cinci ani, a hirotonit 70 de preoți pentru tot atâtea parohii din Transilvania.

VASILE MOGA (1811-1845)

Lupaș, Ioan, dr., „Acte privitoare la alegerea și instalarea episcopului ardelean Vasile Moga (1810-1811)”, în: *BORom* XXXV (1911-1912), 7, p. 781-790. Cu text în limba latină.

Dintr-o scrisoare a lui Petru Maior către Moise Nicoară reiese că mai bine ar fi fost ca Petru Maior să fie ales episcop. Dintre cei trei candidați, a fost confirmat

Vasile Moga. Acesta s-a născut în 1773, a studiat la Alba Iulia și la Cluj, în 1798 a fost făcut preot, a slujit apoi în Sas-Sebeș, iar la 1805 era capelan protopopesic pe lângă fratele său - protopop în Sas-Sebeș. Sunt reproduse patru documente:

1. Rezoluția împărătească privitoare la alegerea de episcop, la înființarea Seminarului teologic.
2. Cuvântarea comisarului regesc rostită la 1 octombrie 1810, cu prilejul alegerii de episcop.
3. Cuvântarea de felicitare a arhierelui.
4. Cuvântarea ocazională rostită de Vasile Moga.

Lupaș, Ioan, dr., „Acte privitoare la alegerea și instalarea Episcopului ardelean Vasile Moga -continuare-”, în: *BORom XXXVII* (1913-1914), 10, p. 789-794. A se vedea articolul din *BORom XXXVII* (1913-1914), 8, p. 593-597.

În continuare sunt reproduse alte două documente referitoare la alegerea și instalarea episcopului Vasile Moga și anume: cuvântul de felicitare pentru noul arhieriu și cuvântarea rostită de Vasile Moga cu această ocazie.

Mateiu, I., prof., „Cultura Episcopului Vasile Moga”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 12, p. 922-926.

Se prezintă opiniile câtorva scriitori referitoare la lipsa de pregătire teologică și culturală a episcopului Vasile Moga. Astfel, sunt redată:

- opinia lui Hariton Pușcariu – „timpul de 35 de ani ai păstoriei episcopului Vasile Moga însemnează timpul de decadență bisericească, în care unirea a aflat cel mai favorabil teren de înaintare; Moga era doar un preot simplu, care nu avea alte merite decât că era necăsătorit”;

- opinia lui Avram Sădean – „deși învățase câteva clase gimnaziale, teologia o învățase privat, ascultase un an de filozofie la Academia din Cluj, totuși era străin de trebuințele și problemele vieții sufletești; se număra și el între aceia cari nu puteau suferi lumina și așteptau o viață religioasă, mântuirea unui neam de la administrația bisericească”;

- opinia lui I. Lupaș – „era un om cu puțină învățătură din cărți, doar nici nu avusese prilej să învețe teologia în mod sistematic, iar din filozofie abia apucase a gusta ceva timp de un an de zile cât a stat în Cluj”.

Din toate aceste opinii rezultă că episcopul Vasile Moga era un om cu puțină pregătire intelectuală! Profesorul I. Mateiu, însă, se străduiește să arate, cu argumente, cum că episcopul Vasile Moga a fost, totuși, un om învățat.

Câteva date biografice – s-a născut în 1776 în Sebeșul Săsesc, a urmat școala normală și apoi a studiat în Cluj. I. Mateiu demonstrează cu argumente că arhierul Vasile Moga a făcut studii în Cluj, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, terminând chiar liceul catolic din acest oraș. Iubirea sa de știință și cultură este demonstrată de faptul că a făcut demersuri pentru înființarea unui Seminar. Tot el a adresat trei memorii Curții din Viena, dintre care unul împreună cu episcopul Ioan Bob. În finalul articolului este prezentată mărturia lui Andrei Șaguna, referitoare la înaintașul său în scaunul episcopal.

Pop, Partenie, prof., „Episcopul Vasile Moga colaborator al oamenilor de cultură bănăţeni”, în: *MitrBan XXIII* (1973), 1-3, p. 116-122. Cu anexe.

Episcopul Vasile Moga vine în fruntea Bisericii Ortodoxe din Transilvania în 1811, în 23 aprilie fiind hirotonit de mitropolitul de la Carlovitz, Ştefan Stratimirovici. În cei 35 de ani de păstorie, manifestă un real interes pentru tipărirea cărţilor în limba română, împarte cărţi în satele din Transilvania, sunt cunoscute acţiunile sale desfăşurate în scopul sprijinirii culturii naţionale împotriva imixtiunilor habsburgilor, ţine legătura cu personalităţile vremii: Damaschin Bojinca, Dimitrie Ţichindeal, Constantin Diaconovici. L. Oga şi Alexandru Gavra. Sunt descrise şi acţiunile acestor colaboratori ai episcopului Vasile Moga în favoarea sprijinirii culturii naţionale.

Cherescu, Pavel, diacon, drd., „Contribuţia Episcopului Vasile Moga la dezvoltarea învăţământului românesc din Transilvania”, în: *MitrArd XXXV* (1990), 5, p. 10-27.

Se face cunoscută contribuţia episcopului Vasile Moga la dezvoltarea învăţământului românesc din Transilvania. Pe lângă datele biografice şi informaţiile referitoare la implicarea episcopului în învăţământul teologic sibian, autorul subliniază grija acestuia pentru elevi.

ANDREI ŞAGUNA (1848-1873)

G., „Andrei Şaguna”, în: *BORom XXII* (1898-1899), 4, p. 425-434.

Sunt prezentate o serie de documente referitoare la persoana lui Andrei Şaguna care s-a născut la 20 decembrie 1808 şi a avut numele de mirean Anastasie. A făcut studii juridice, filosofice şi teologice iar intrarea sa în monahism a avut loc la 1 noiembrie 1833, la Mănăstirea Hopova din Sirmiu. În 1846 devine vicar general al Episcopiei Ortodoxe Române a Transilvaniei. La Turda, în 1847, în prezenţa comisarilor guvernului, Paul Istvani şi Ladislav Lazăr, a avut loc alegerea episcopului Bisericii Ortodoxe a Transilvaniei.

Deşi Şaguna a obţinut doar 27 de voturi din partea clerului, fiind devansat de alţi doi candidaţi, a fost numit episcop de către împărat. La 18 aprilie 1848, la Carloviţ, Şaguna a fost hirotonit, ocazie în care a ţinut o cuvântare, redată în articol. În 1864, Şaguna reînfiinţează Mitropolia Ortodoxă Română din Transilvania. La 1873, trece la cele veşnice.

G., „Andrei Şaguna”, în: *BORom XXII* (1898-1899), 6, p. 497-505.

Sunt prezentate împrejurările care au dus la „starea dureroasă” la care ajunsese Biserica Ortodoxă a Transilvaniei, la venirea ca vicar a lui Andrei Şaguna. Pe vremea lui Ioan Zapolya (1571) s-au dat o serie de legi care defavorizau clar Biserica Ortodoxă a Transilvaniei, atât pe credincioşii ei, cât şi pe clerul bisericesc (ex: biserica românească împreună cu episcopul ei a fost pusă sub jurisdicţia superintendentului calvin). O serie de persecuţii care au fost impuse i-au determinat pe mulţi români să treacă la calvinism. În aceste condiţii două personalităţi se disting în calitate de mari luptători şi păstrători ai credinţei ortodoxe – Ilie Iorest şi mitropolitul Sava Brancovici.

Ilie Iorest, ieromonah venit din Moldova, în 1638, cu scrisoare de recomandare din partea lui Vasile Lupu, a fost ales mitropolit de Alba-Iulia. El a fost un mare luptător pentru credința strămoșească, înlăturând „Catehismul calvinesc” din serviciul divin, fapt pentru care principele Racozy și calvinii l-au scos din scaunul mitropolitan.

Sava Brancovici a căpătat din partea principelui Transilvaniei, Apafi, legi ocrotitoare pentru clerul român. În urma unor intrigi ale superintendentului calvin Mihail Tofeu, Sava Brancovici este închis în 1680. Fratele său, George, intervine pe lângă domnul român Șerban Cantacuzino, care mediază la Constantinopol prin plenipotențiarul său, Constantin Brâncoveanu, ca acesta din urmă să obțină de la „curatorii maghiari ce se aflau acolo” eliberarea lui Sava; este redată scrisoarea acestora către Constantin Brâncoveanu. În urma acestor demersuri, Sava a fost eliberat din închisoare, dar la scurt timp după acesta, din cauza chinurilor la care a fost supus și datorită bătrâneții, a trecut la cele veșnice.

G., „Andrei Șaguna”, în: *BORom XXII* (1898-1899), 7, p. 675-684.

Articolul se referă la politica împăratului Habsburgilor, Leopold, de atragere a ortodocșilor la credința catolică.

Mitropolitul Teofil al III-lea al Transilvaniei convoacă un sinod la 1697, în care acceptă hotărârile iezuiților. Populația română respinge ideea de unire a Bisericii ortodoxe cu catolicii. Astfel, Curtea imperială face încercări și promisiuni pentru a-i atrage pe ortodocși la catolicism și dă un decret prin care sunt arătate favorurile pe care le-ar primi cei care ar accepta unirea cu romano-catolicii.

Mitropolitul Atanasie, influențat de iezuitul Barany, convoacă un sinod la Alba-Iulia la 1698, în care arată foloasele primite de cei care ar accepta unirea. La 1700 are loc aprobarea unirii, actul fiind reprodus în articol. Atanasie merge apoi la Viena, pentru a primi ceea ce i se cuvine pentru foloasele aduse bisericii catolice. Unirea nu a adus îmbunătățirea stării materiale a poporului român. O consecință a actelor lui Teofil și Atanasie, a fost desființarea Mitropoliei de Alba-Iulia. Preoții și laicii care au rămas în credința ortodoxă au fost supuși la mari persecuții.

Maria Tereza a poruncit episcopului unit să înceteze persecuțiile împotriva celor ce nu au acceptat unirea și l-a numit ca administrator provizoriu al eparhiei ortodoxe de Transilvania pe episcopul de Buda.

G., „Andrei Șaguna”, în: *BORom XXII* (1898-1899), 9, p. 911-919.

Se arată atitudinea românilor ortodocși față de unire și oferă date despre episcopul sârb din Buda, Dionisie Novacovici. După acesta a urmat, în 1770, Sofronie Chirilovici, care a fost numit episcop de Buda și administrator al Eparhiei Transilvaniei. În 1783, aceasta îl are ca arhiepiscop pe românul Ghedeon Nichitici, arhimandritul Mănăstirii Șișatorat. Ghedeon a fost cel dintâi episcop al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania de la unire. La 1788, Nichitici trece la cele veșnice și a fost înmormântat în satul Rășinari.

La data de 25 mai 1789 a fost numit, ca episcop titular, Gherasim Adamaovici, arhimandritul Mănăstirii Bezdin din Banat. În timpul păstoririi sale, în 1791, s-a

schimbat statutul religiei ortodoxe care a devenit, din religie „tolerată”, religie „liberă”. Gherasim a trecut la cele veșnice în 1796, iar până la 1810 Eparhia Transilvaniei a fost administrată de un protopop de Hunedoara. După acest moment, împăratul le-a dat dreptul românilor să-și aleagă episcop dintre ai lor. Din lista celor trei aleși împăratul l-a desemnat ca episcop pe Vasile Moga, preot în Caransebeș, care păstorit până în 1845. În finalul articolului sunt redată dispozițiile împăratului adresate episcopului Vasile Moga cu prilejul recunoașterii sale ca episcop.

G., „Andrei Șaguna”, în: *BORom XXII* (1898-1899), 10, p. 995-1007.

Sunt prezentate demersurile pe care le-a făcut Andrei Șaguna de la instalarea sa ca episcop pentru reînființarea Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei. În 1850 s-a ținut primul Sinod diecezan, următorul având loc în 1860.

Se prezintă amănunte despre aceste sinoade și despre deplasarea unei delegații române, avându-l în frunte pe Andrei Șaguna, la Viena. În finalul articolului este prezentată atitudinea ierarhiei sârbe și a celei unite față de demersurile lui Șaguna de a reînființa Mitropolia Ortodoxă a Transilvaniei.

G., „Andrei Șaguna”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 9, p. 917-926.

Se are în vedere Congresul bisericesc național din 1868, Congres la care s-a adoptat Statutul pentru reorganizarea Bisericii Ortodoxe a românilor din Transilvania. La începutul articolului este prezentat rezumatul discursului rostit de Andrei Șaguna în deschiderea acestui Congres. La 7 octombrie 1868, s-a votat „Statutului Organic al Bisericii Greco-orientale Române din Transilvania”, iar la data de 28 mai 1869, împăratul Francisc I l-a validat. În finalul articolului sunt expuse principiile acestui Statut Organic.

G., „Andrei Șaguna”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 12, p. 1118-1123.

Se prezintă ce a înfăptuit Andrei Șaguna pentru îmbunătățirea stării materiale și intelectuale a clerului din Transilvania. La venirea lui ca episcop situația materială a clerului era precară, material și moral, fapt reieșit dintr-o pastorală de-a sa ce este prezentată în articol, iar din punct de vedere intelectual, mulți clerici erau „aproape nepregătiți” pentru misiunea preoțească. Văzând acestea, Șaguna a făcut demersuri la autorități pentru îmbunătățirea stării materiale a clerului și a înființat câteva fundații, în acest scop.

Astfel, în 1853, a înființat „Fundația Francisc Iosif”, pentru ajutorarea studenților români ortodocși, în 1857 a înființat „Fondul Bisericii Catedrale”, având ca scop ridicarea unei biserici catedrale în Sibiu, „Fondul Seminarului Ardelean” și „Fondul preoțimii arhidiecezane”. Din averea proprie, Șaguna a înființat, în 1850, tipografia arhidiecezană iar în 1854, „Fundația Pantaziană” în amintirea protosinghelului Pantazi Grigorie. Ulterior, în 1857, ia ființă „Fondul Bisericilor sărace” și „Fondul învățătorilor săraci”.

G., „Andrei Șaguna”, în: *BORom XXIV* (1900-1901), 6, p. 528-538.

Este prezentată atât situația învățământului românesc din Transilvania la venirea lui Șaguna, cât și ceea ce a făcut Șaguna pentru ridicarea la un nivel mai înalt a acestuia. El a mărit durata cursului pentru seminariști de la șase luni la un an, pentru ca, mai apoi, să o prelungească la trei ani. Între 1850-1853 a separat învățământul teologic de cel pedagogic. Șaguna a înființat școli secundare în centrele locuite de români, cum de exemplu, la 1850, a înființat Gimnaziul din Brașov. Este redată cuvântarea rostită de Șaguna cu prilejul deschiderii acestui Gimnaziu.

G., „Andrei Șaguna”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 7, p. 594-600.

Sunt prezentate patru lucrări ale lui Andrei Șaguna, din care se pot observa erudiția și tendințele intelectuale ale marelui ierarh. Întâlnim, astfel, ca principale opere: în 1854, „Elementele dreptului canonic”, în 1868, „Compediu de drept canonic”, în 1860, „Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale de la întemeiere până în 1860” și în 1868, „Enchiridion, adică carte manuală de canoane ale unei sfinte sobornicești și apostolești biserici cu comentarii”.

Se redă, în rezumat, conținutul introducerii la „Compediul de drept canonic” și fragmente din prefața „Enchiridionului”. În a doua parte a articolului este prezentată lucrarea „Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale” care are două tomuri: în primul sunt prezentate faptele până în secolul al XV-lea, iar în al doilea, sunt înfățișate faptele din secolul al XV-lea până la 1860. În prefața acestei lucrări, Șaguna arată ce anume l-a îndemnat să realizeze o astfel de scriere.

G., „Andrei Șaguna”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 8, p. 726-738.

Se amintește în articol despre lucrările lui Andrei Șaguna. În 1872, acesta publică la Sibiu un manual de studiu pastoral. Între anii 1856-1858, Andrei Șaguna publică „Biblia” din a cărei Introducere se redau fragmente. El afirmă în această scriere: „ușile pe care s-a învrednicit poporul român a intra în câmpul cel ceresc al dumnezeieștilor învățături sunt: Noul Testament tipărit în 1648 la Belgrad și Biblia lui Șerban Cantacuzino din 1688”.

După acestea, este amintită disputa dintre Heliade Rădulescu și Andrei Șaguna. Heliade a început o traducere necanonică a „Bibliei” la Paris, fapt ce a determinat o reacție dură din partea lui Șaguna. Acesta din urmă, în ziarul „Telegraful român”, a scris un articol în care critică demersurile abuzive ale lui Heliade Rădulescu.

Deși a întâmpinat numeroase piedici, atât materiale cât și politice, Andrei Șaguna, în 1850, a înființat o tipografie al cărei principal scop era să tipărească cărți în limba națională, iar din veniturile ei să fie întreținute văduvele de preoți din Eparhie. În 1853, a înființat ziarul „Telegraful Român”. Sunt redată părți din cuvântarea lui Șaguna rostită la adunarea din 1861.

G., „Andrei Șaguna”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 10, p. 978-987.

Articolul este alcătuit din două părți. În prima se relatează despre activitatea politică a lui Andrei Șaguna. De când a ajuns în fruntea Bisericii Ortodoxe a Transilvaniei, a luat parte la toate evenimentele politice care au avut loc în perioada păstoririi sale. Astfel, la 1848 a luat parte la Adunarea de la Blaj, adunare pe care a

prezidat-o împreună cu episcopul unit Lemenii și, tot în același an, Șaguna a mers la București unde a avut o întrevvedere cu generalul rus Lüders. De asemenea, tot atunci, s-a întâlnit cu împăratul la Olmul și a intervenit la autorități pentru eliberarea fruntașilor români care au luat parte la revoluția de la 1848, mijlocind și pacea între românii uniți și ortodocși. A fost un mare luptător pentru drepturile românilor, iar pentru meritele sale, a fost decorat în 1850 cu „Crucea de Comandor al ordinului Leopoldin”.

În a doua parte a articolului sunt redată părți din discursuri care au fost rostite în 1898, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la trecerea la Domnul a lui Andrei Șaguna.

***, „O scrisoare a lui Andrei Șaguna către Mitropolitul Nifon din Țara Românească”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 9, p. 1064-1068.

Este redată o scrisoare a lui Andrei Șaguna către mitropolitul Țării Românești, Nifon, din data de 23 februarie 1856. Prin această epistolă, Andrei Șaguna îl înștiințează pe mitropolitul Nifon că i-a trimis câteva cărți ce au ieșit de sub teascurile tipografiei din Sibiu, pentru a-i cere părerea asupra lor și îi atrage atenția asupra pericolului pe care îl reprezintă cei rătăciți (uniții) pentru Biserica Ortodoxă.

***, „Centenarul marelui Mitropolit Andrei Șaguna”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 6, p. 698.

Este reprodusă circulara trimisă de Î.P.S. Ioan Mețianu către preoții din Eparhia sa. În aceasta, Î.P.S. Mețianu le arată preoților cum se va sărbători centenarul nașterii mitropolitului Andrei Șaguna.

Gârboviceanu, P., „Centenarul marelui Mitropolit Andrei Șaguna”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 7, p. 721-725.

Se arată importanța mitropolitului Andrei Șaguna pentru Biserica Transilvaniei, continuând cu prezentarea biografiei acestui mitropolit.

S-a născut la 20 decembrie 1808, în satul Mișcolț din Ungaria, a avut numele de botez Anastasie, iar pe părinții săi îi chema Naum și Anastasia. Cu ajutorul unchiului, Anastasie Garbovski, și-a terminat cursul gimnazial și a urmat studii filozofice și juridice la Universitatea din Pesta. Șaguna a studiat apoi Teologia la Vârșeț, ajungând ulterior secretar al mitropolitului Carlovițului, Ștefan Stratimirovici. La 1 noiembrie 1833, Anastasie a intrat în monahism în Mănăstirea Hopova din Sirmiu și a primit numele Andrei. În 1842, Andrei a ajuns arhimandrit, iar la 1845 a fost numit superior al Mănăstirii Covil. În 1846, a fost desemnat vicar general al Eparhiei Române Ortodoxe a Transilvaniei, doi ani mai târziu ajunge episcop al Transilvaniei, iar din 1864 devine mitropolit în reînființata Mitropolie a Transilvaniei. La 16 iunie 1873, Andrei Șaguna a trecut la cele veșnice.

Popescu Mălăiești, I., pr., „Biblia tipărită de Șaguna”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 7, p. 746-750.

Sunt redată câteva fragmente care arată că cele două traduceri, „Noul Testament de la Bălgrad” din 1648 și „Biblia de la 1688”, sunt „izvoarele cari au izvorât întâia dată apa vieții veșnice pentru neamul acesta”. Andrei Șaguna a început

tipărirea „Bibliei” în 1856, terminând-o în 1858. Se prezintă în câteva cuvinte „Biblia lui Andrei Șaguna”.

Mihălcescu, I., „Activitatea lui Șaguna pe tărâmul bisericesc. Cuvântare ținută la Ateneul Român din București la 4 octombrie cu prilejul serbării date de «Liga culturală pentru comemorarea lui Șaguna», în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 7, p. 751-765.

Se arată că Andrei Șaguna a fost un om providențial pentru Biserica Transilvaniei. Acesta a intrat la vârsta de 25 de ani în monahism și, după moartea episcopului român Vasile Moga, a fost numit vicar general al Bisericii Ortodoxe din Transilvania, fiind ales apoi episcop al Transilvaniei, deși ceilalți doi candidați au primit mai multe voturi decât el. Starea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, la venirea lui Șaguna, era de plâns, credința ortodoxă era una tolerată, preoții nu aveau cultură, bisericile nu aveau voie să aibă clopote etc.

O primă țintă a lui Șaguna a fost emanciparea Bisericii Ortodoxe românești de sub supremația sârbească și organizarea ei. Andrei Șaguna a intervenit la autorități pentru îmbunătățirea stării clerului, a înființat diferite fundații și case de ajutor, a înființat Seminarul din Sibiu și o tipografie românească, a avut un proiect care prevedea ridicarea unei catedrale în Sibiu (care, din păcate, nu s-a concretizat în timpul lui), a reorganizat structural Biserica Transilvaniei. În timpul său s-a reînființat vechea Mitropolie a Transilvaniei. În 1873, la 16 iunie, Andrei Șaguna a trecut la cele veșnice.

G., „Literatura religioasă”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 8, p. 950-951. Recenzii.

Sunt prezentate recenziile a șase lucrări. Primele două fac referire la mitropolitul Ardealului:

1. „Mitropolitul Andrei Baron de Șaguna” de Dr. Ioan Lupaș, Sibiu, 1909 – lucrarea cuprinde un studiu asupra vieții și activității lui Andrei Șaguna.

2. „Școala lui Șaguna” de Dr. Petru Șpan, Sibiu, 1909 – în lucrare se amintește despre colaboratorii lui Andrei Șaguna și este arătat rolul pe care l-a avut acest ierarh în „luminarea neamului”.

Erbiceanu, C., „Jubileul centenar pentru marele Mitropolit al Sibiului Andrei Baron de Șaguna”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 7, p. 726-730.

Este arătată importanța mitropolitului Andrei Șaguna pentru Biserica românilor ortodocși din Transilvania. El a reorganizat Biserica Transilvaniei, a luptat pentru drepturile poporului român, s-a preocupat de educarea preoților, a tipărit numeroase cărți în limba română, a înființat Sinodul Bisericii.

***, „Corespondența privitoare la relațiile lui Andrei Șaguna cu arhieriei din Țara Românească și Moldova”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 7, p. 731-745.

Sunt reproduse: - câteva scrisori între episcopul Râmnicului, Calinic și Andrei Șaguna, referitoare la cărți bisericești – Andrei Șaguna i-a trimis lui Calinic mai multe cărți bisericești;

- două scrisori între Andrei Șaguna și episcopul Buzăului, Filotei, referitoare la „Biblie”;
- o scrisoare a mitropolitului Moldovei, Sofronie, către Andrei Șaguna, referitoare la „Biblie”;
- două scrisori între Filaret Scriban și Andrei Șaguna, referitoare la „Mărturisirea Ortodoxă”;
- două scrisori între Andrei Șaguna și mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei, din care aflăm că primul i-a cerut ajutor financiar mitropolitului Nifon pentru construirea catedralei din Sibiu;
- două scrisori între Andrei Șaguna și Neofit Scriban, din care reiese că acesta din urmă a dorit să-l cunoască personal pe Andrei Șaguna.

I. L., „Din corespondența lui Andrei Șaguna cu Filaret Scriban”, în: *BORom* XL (1921-1922), 10, p. 788-790.

1. Scrisoarea trimisă de Filaret Scriban mitropolitului Andrei Șaguna la 8 martie 1860, prin care îi dă „Precuvântarea” sa la „Mărturisirea Ortodoxă”. În această „Precuvântare” este prezentată pe scurt desfășurarea Sinodului de la Iași din 1642. Tot prin aceeași epistolă, Filaret îi cere lui Șaguna ca, după ce acesta va termina „Istoria Bisericească”, să-i trimită și lui un exemplar și îi recomandă mitropolitului să-și procure „Mărturisirea Ortodoxă”, ediția tipărită la Mănăstirea Neamț.

2. Scrisoarea lui Andrei Șaguna către Filaret Scriban de la 19 martie 1860, prin care expeditorul îi cere adresantului un exemplar din ediția „Mărturisirii Ortodoxe” tipărite la Mănăstirea Neamț și îi urează sănătate fratelui său Neofit. Acesta din urmă era bolnav și nu i-a putut scrie lui Șaguna și, de aceea, la 8 martie 1860 Filaret i-a scris lui Șaguna în locul fratelui său.

***, „50 de ani de la moartea Mitropolitului Andrei Șaguna”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 9, p. 659-660.

În luna iulie a anului 1923, din inițiativa mitropolitului Nicolae Bălan al Sibiului, „se vor ține serbări întru amintirea mitropolitului Andrei Șaguna”. Tot în articol se precizează care va fi programul manifestărilor.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Serbările în amintirea Mitropolitului Șaguna”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 10, p. 723-725. Cu o fotografie.

În luna iunie a anului 1923 a avut loc comemorarea a 50 de ani de la trecerea la cele veșnice a mitropolitului Andrei Șaguna. Această serbare s-a desfășurat la inițiativa mitropolitului Nicolae Bălan. La eveniment au participat: familia regală, mitropolitul primat Miron Cristea, mitropolitul Pimen al Moldovei, ministrul Cultelor C. Banu ș.a. Serbarea a debutat cu ședința festivă a Seminarului „Andreian”, apoi a urmat un eveniment desfășurat la Rășinari.

***, „Însemnări mărunte. Cum numește Iorga pe Șaguna”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 787.

N. Iorga spune despre A. Șaguna că „este singurul mare om pe care de la Ioan Corvin și de la fiul său Mateiaș l-a produs românimea din Ardeal”.

Lupaș, I., „Importanța Mitropolitului Andrei Șaguna în istoria noastră națională”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 14, p. 1027-1033.

Lozinca sub care Andrei Șaguna și-a început activitatea a fost „cu voia poporului”! I. Lupaș arată coordonatele păstoririi lui Andrei Șaguna și prezintă aportul ierarhului transilvănean la revoluția de la 1848-1849. Principiile după care s-a călăuzit marele mitropolit în activitatea sa politică au fost „moralitate și patriotism”.

Șaguna a fost un bun diplomat, un om politic prevăzător și care, totuși, nu a ezitat să intervină pentru români la Curtea din Viena. A pus în funcțiune tipografia din Sibiu în 1850, a întemeiat, în 1853, ziarul „Telegraful Român” și a tipărit „Mineiele”, „Kiriadromionul”, „Biblia”, a supravegheat îndrumarea tinerelor generații spre școli și spre meserii, a pledat pentru crearea unei clase de meseriași români. În acest context autorul redă fragmente dintr-o circulară a lui Șaguna cu îndemnuri ale acestuia referitoare la meșteșuguri.

În perioada anilor 1850-1860, a întâmpinat mai multe dificultăți din cauza dușmanului ortodoxismului - principele Leo Thün. Din 1861, Andrei Șaguna a fost ales deputat al Săliștei. În perioada anilor 1860-1865, s-a obținut întrebuintarea limbii române în oficiile de stat și egalitatea în drepturi între națiunea română și celelalte națiuni din Transilvania.

Lupaș, I., „Importanța Mitropolitului Andrei Șaguna în istoria noastră națională”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 15, p. 1104-1108.

Articolul este alcătuit din mai multe părți. În prima, se prezintă cum Andrei Șaguna a reușit să scoată Biserica Ortodoxă a Transilvaniei de sub tutela ierarhiei sârbești. În anii 1848-1850, prin argumente de ordin canonic și istoric cuprinse în numeroase memorii, Andrei Șaguna a susținut autonomia Bisericii Ortodoxe a Transilvaniei, dar patriarhul sârb Iosif Raiacici a manifestat o atitudine potrivnică față de revendicările lui Șaguna. Sunt prezentați apoi, pe scurt, pașii care au dus la dobândirea autonomiei bisericii ortodoxe a Transilvaniei, eveniment ce a avut loc în 1864.

Șaguna a fost un bun organizator fapt arătat de Statutul Organic, de așezămintele pe care le-a întemeiat (Seminarul, școala, ziarul „Telegraful Român” etc.) și de faptele sale. În penultima parte a articolului, I. Lupaș îl înfățișează pe mitropolit ca fiind unul dintre pregătitorii unității noastre naționale, fapt demonstrat de relațiile sale cu românii de pretutindeni, de lupta lui din 1849 pentru unirea românilor din Imperiul Habsburgic într-o singură națiune politică, de încercările de a încorpora biserica românească din Bucovina în Mitropolia Transilvaniei.

***, „Note bibliografice. Colan, Nicolae prof., «Pomenirea Mitropolitului Andrei Șaguna», în «Revista Teologică», XXIII (1933), p. 381-386”, în: *BORom* LII (1934), 1-2, p. 99. Recenzie.

Sunt enumerate marile acte săvârșite de Andrei Șaguna: acesta este, în parte, făuritorul mișcării de pe Câmpia Libertății din 1848; el rămâne organizatorul con-

științei naționale luptătoare în Transilvania; a fost cel care a reînființat Mitropolia ortodoxă a românilor din Ardeal și autorul legii bisericești. De asemenea, Șaguna a înființat Seminarul teologic, tipografia arhidiecezană, ziarul „Telegraful Român” și „Asociația pentru literatură română și cultura poporului român” - ASTRA.

***, „Note bibliografice. Duică Bogdan G., «Mici studii istorice. O zi din viața lui Șaguna», în «Telegraful Român», LXXXII (1934), nr. 4”, în: *BORom* LII (1934), 1-2, p. 123. Recenzie.

Se subliniază rolul covârșitor pe care l-a jucat marele ierarh român în ziua de 3 septembrie 1866, când, în ciuda pasivismului lui G. Barițiu și a altora, Șaguna a luat atitudine împotriva habsburgilor.

† **T., S.**, „Note bibliografice. Cioran E., preot, «Biserica zidită cu cheltuiala Mitropolitului Șaguna», în «Revista Teologică», XXIV (1934), p. 113-115”, în: *BORom* LII (1934), 3-4, p. 266. Recenzie.

Biserica amintită în titlu se află situată în satul Gușterița în jud. Sibiu. E. Cioran publică un document, care arată că zidirea bisericii s-a început în 1873 și s-a isprăvit în 1877. În document se arată că, în 1872, mitropolitul Șaguna și-a manifestat dorința ca în acest sat să fie zidită o biserică pe cheltuiala sa.

Marcu, Grigorie T., diaconul, „Un fragment din istoria recunoștinței Ardealului ortodox față de Mitropolitul Andrei Șaguna”, în *BORom* LVI (1938), 11-12, p. 881-891.

Se pune în evidență rolul deosebit pe care l-a avut mitropolitul Andrei Șaguna în viața Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal, toate momentele culminante din viața acesteia purtând pecetea geniului șagunian. El este ctitorul Ortodoxiei ardelenе, după apostazia lui Atanasie Anghel, și de aceea mulți au încercat să-și exprime recunoștința, scriind despre personalitatea lui.

În articol, autorul se referă la un aspect aparte și anume Seminarul „Andreian” din trecut, devenit apoi Academia teologică „Andreiană” din Sibiu, realizând însă și alte evocări în cinstea marelui mitropolit. Încă din decembrie 1847, când fusese ales episcop, Andrei Șaguna s-a preocupat în mod deosebit de pregătirea unui cler luminat, reorganizând complet cursul clerical, dotându-l cu dascăli pregătiți temeinic și promovându-l la rangul de „Seminar”. Activitatea sa a fost continuată de mitropolitul Nicolae Bălan, care, în 1924 i-a conferit statutul de Academie teologică, având cursurile distribuite pe patru ani de studii. Recunoștința profesorilor și a studenților nu a fost mai prejos, autorul redând în articol o întâmplare petrecută în 1872, când studenții Seminarului au pregătit o serbare care l-a impresionat puternic pe mitropolit.

Și după moartea sa, profesorii și studenții au organizat permanent ședințe festive, ce evocau memoria celui care s-a străduit îndelung pentru îndrumarea poporului ortodox. Mai târziu, printre studenții acestui Seminar s-a numărat și Elie Cristea, viitorul patriarh Miron al României, care, de pe atunci, s-a distins prin inteligență, pregătirea literară și științifică. Ca președinte al Comisiunii literare și secretar al Societății de lectură „Andrei Șaguna”, clericul Elie Cristea a fost cel care

s-a ocupat de serbarea organizată în noiembrie 1889, în memoria mitropolitului Andrei Șaguna, redactând pentru aceasta și un „Cuvânt ocazional”, reprodus în întregime în studiul de față.

Goron, Ion, preot, „Gh. Tulbure: Mitropolitul Șaguna. Opera literară. Scrisori pastorale. Circulări școlare. Diverse. Sibiu, 1938, Editura Mitropoliei, Seria didactică Nr.9”, în: *Viața Ilustrată* V (1938), nr. 7-8, p. 23.

Se realizează o scurtă prezentare a cărții scrise de Gh. Tulbure. Aceasta are două părți distincte. În prima, se face o temeinică, documentată și instructivă expunere a activității marelui arhiepiscop Andrei Șaguna, conturându-se astfel portretul intelectual și sufletesc al acestuia, iar în a doua parte sunt reproduse scrisorile pastorale și circulările scrise de el, în număr de 119.

Buzdug, A., prof. dr., „Mitropolitul Andrei Șaguna”, în: *Viața Ilustrată* V (1938), 11-12, p. 11-12.

Este evocată personalitatea mitropolitul Andrei Șaguna la împlinirea a 65 de ani de când trupul lui se odihnește la poalele Carpaților, în preajma sfintei biserici din Rășinari. Prin știința și munca sa, prin propovăduirea neconținută a cuvântului lui Dumnezeu, a deșteptat Transilvania din amorțeală, „învățând-o să-și înalțe fruntea spre cer, de unde vine binecuvântarea dumnezeiască și roua nădejilor”. Articolul conține o fotografie.

P., Șt. D., „Note bibliografice. Moiescu Gheorghe I., «O scrisoare a lui Andrei Șaguna către Barbu I. Știrbei.», în «Omagiul Î.P.S.S. Dr. Nicolae Bălan Mitropolitul Ardealului», Sibiu 1940, p. 594-600”, în *BORom LX* (1942), 1-4, p. 113. Recenzie.

În anii 1848-1849, răsculații unguri au distrus o biserică ortodoxă și au devastat alte câteva sate. Pentru refacerea acestora, Andrei Șaguna cere ajutor în Moldova și Țara Românească. El i-a scris lui Barbu Știrbei pentru a obține ajutor în vederea refacerii bisericilor avariate de răsculații unguri.

Bodogae, T., pr. dr., „Două scrisori ale lui Șaguna către Vuk Karagici”, în: *MitrArd X* (1965), 9-10, p. 678-682.

Se subliniază că Vuk Karagici este creatorul limbii literare și al ortografiei sârbești. Cele două scrisori prezentate sunt din epoca în care Andrei Șaguna se angajase în tipărirea de cărți, îndeosebi a „Bibliei”. Andrei Șaguna i-a cerut lui Vuk Karagici să-i procure o ediție a „Pidalionului” grecesc tipărită la Lepșa (Lipsca?) în 1800 sau cea tipărită la Atena în 1841 și alte ediții în limba slavonă. Textul acestor scrisori este redat integral.

Ciurea, Al. I., pr. prof., „Clerici și personalități ale Bisericii Ortodoxe din Transilvania și Banat, membrii ai Academiei Române, înainte de 1 decembrie 1918”, în: *MitrOlt XXI* (1969), 1-2, p. 13-35.

Printre clericii care au fost numiți membri ai Academiei Române se numără: episcopul Transilvaniei, Iosif Goldiș, numit episcop în 1899, episcopul Caransebeșului din 1899, Nicolae Popea, arhiereul, din 1921, Ilarion Pușcașu, și mitropolitul Andrei Șaguna, membru din 7 septembrie 1871.

Păcurariu, Mircea, asistent dr., „Mitropolitul Andrei Șaguna”, în: *MitrArd* XIII (1969), 11-12, p. 863-869.

Informații despre viața și opera mitropolitului Andrei Șaguna. Pe lângă acestea, este prezentată contribuția lui în elaborarea Statutului Organic al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania și la înființarea ziarului „Telegraful Român”.

Naghiu, Iosif E., prof., „Gramatica lui Andrei Șaguna”, în: *MitrBan* XXI (1971), 7-9, p. 518-520.

Din această prezentare bibliografică aflăm că „Gramatica” lui Andrei Șaguna se află în biblioteca Mitropoliei Ortodoxe din Sibiu, la cota 250, cu numele de „Gramatica Valachica”. Autorul expune mai multe opinii referitoare la sursele de inspirație ale mitropolitului pentru această lucrare, dacă au existat și care ar putea fi.

Lițiu, Gheorghe, prof. dr., „Din legăturile ortodocșilor arădeni cu mitropolitul Andrei Șaguna”, în: *MitrArd* XVI (1971), 9-10, p. 701-713.

Se prezintă relațiile mitropolitului Andrei Șaguna cu unii ortodocși arădeni, apropiați ai săi, respectiv episcopul Gherasim Rațiu, arhimandritul Patrachie Popescu și Procopie Ivacicovici.

Bodogae, T., pr., „Documente inedite privitoare la istoria învățământului teologic din Transilvania”, în *BORom* XC (1972), 11-12, p. 1217-1226.

Sunt publicate șapte scrisori din corespondența lui Andrei Șaguna prin care se demonstrează rolul important jucat de acesta în școlarizarea unor tineri prin care urma să fie revigorat învățământul transilvănean.

Naghiu, Iosif E., prof., „Aspecte ale activității culturale a mitropolitului Șaguna”, în: *MitrBan* XXIII (1973), 4-6, p. 292-294.

Se aduc informații despre manualele scrise de Andrei Șaguna necesare pentru școlile teologice din Sibiu, Arad și Caransebeș. Se analizează și se dau mici citate din „Manualul de pastorală”, pe care mitropolitul nu a apucat să-l termine, datat la anul 1872.

Lițiu, Gheorghe, prof. dr., „Un succes al mitropolitului Andrei Șaguna. Sinoadele eparhia e de la Sibiu și Arad (1850)”, în: *MitrBan* XXIII (1973), 4-6, p. 295-298.

Sub directa îndrumare a mitropolitului Andrei Șaguna se desfășurau întruniri ale Sinoadelor eparhiale de la Sibiu și Arad. Articolul descrie epoca și peisajul în care aceste sinoade trebuiau să se convoace, precizându-se faptul că între membrii mireni participanți la aceste întruniri s-a numărat și Avram Iancu. Sunt analizate hotărârile luate.

***,,100 de ani de la moartea Mitropolitului Andrei Șaguna”, în: *BORom XCI* (1973), 7-8, p. 854- 863.

Se prezintă viața și activitatea mitropolitului Andrei Șaguna. Pr. prof. Mircea Păcurariu consemnează momentele mai importante din viața acestuia: nașterea, primii ani de studiu, activitatea sa până la trecerea la cele veșnice.

Andrei Șaguna s-a născut în 1808 la Mișcolț, în Ungaria. A urmat o școală greco-valahă, Universitatea din Pesta, Facultatea de Teologie Ortodoxă la Vârșeț. A fost tuns în monahism la 25 de ani, cu numele Andrei, apoi hirotonit ieromonah. E recunoscut ca episcop în 1848 de Curtea din Viena.

Ca întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, a desfășurat o largă activitate:

1. Organizatorică - bisericească: a reînființat vechea Mitropolie ortodoxă română a Transilvaniei, a întocmit un regulament, o lege bisericească, având la bază sinodalitatea.

2. Culturală: Mitropolitul a sprijinit construirea școlilor elementare confesionale. A înființat gimnaziile la Brașov și la Brad, a prelungit durata studiilor teologice în vederea ridicării nivelului cultural al preoților și învățătorilor. Andrei Șaguna a scris și câteva manuale didactice: de Drept canonic, despre căsătorie, de Istoria Bisericii etc.

A tipărit o „Biblie ilustrată” având la bază vechi traduceri ale Sfintei Scripturi. A înființat ziarul „Telegraful Român”, a fost președinte fondator al „ASTRA”. A desfășurat și o bogată activitate economică și social - patriotică.

Pastoralele sale sunt calde și pline de dragoste față de fiii duhovnicești. Îi îndeamnă să păstreze nealterată credința strămoșească, să culeagă folclor autentic românesc iar preoții să facă ore speciale de catehism. Mitropolitul a întreținut legături strânse cu ierarhii din Țara Românească și Moldova. Bolnav, s-a stins din viață în 1873, la 16/28 iunie, fiind îngropat la Rășinari, unde slujise adesea Sf. Liturghie.

Pufulete, Silviu-Petre, pr. drd., „Actualitatea operei canonice a mitropolitului Andrei Șaguna”, în: *StTeol*, Seria a II-a, XXV (1973), 7-8, p. 560-569.

Informații importante despre cel care a susținut și a pus în practică principiul autonomiei bisericești naționale, mai ales prin reînființarea Mitropoliei Transilvaniei. Se face explicarea termenului de „autonomie bisericească” în viziunea lui Andrei Șaguna, se arată bazele canonice expuse de viitorul mitropolit pentru reînființarea Mitropoliei, cum a aplicat el termenul de autonomie internă și principiul constituțional bisericesc, după care se prezintă Statutului Organic, votat în 1868, care este, în esența lui, o sinteză a activității organizatorice a mitropolitului.

Constantinescu, Alexandru, „Andrei Șaguna, canonist”, în: *MitrBan XXIII* (1973), 7-9, p. 459-472.

Sunt prezentate, în linii generale, șapte lucrări, din cele 26 personale, ale mitropolitului Andrei Șaguna, lucrări inspirate din colecțiile clasice ale canoanelor:

- a) „Cunoștințe folositoare despre trebile căsătoriilor”-1854;
- b) „Elementele dreptului canonic spre întrebuițarea preoțimei”-1854;
- c) „Anthonismos”-1861;
- d) „Împărțșiri dintr-un manuscris de drept canonic”;
- e) „Compendiul de drept canonic”-1868;

- f) „Enchiridion”-1871;
- g) „Manual de studiu pastoral”-1872.

Sofronie, Mihai, „Mitropolitul Andrei Șaguna”, în: *MitrArd* XVIII (1973), 9-10, p. 949-951.

Cuvânt comemorativ rostit la dezvelirea bustului mitropolitului Andrei Șaguna, în parcul „Astra” din orașul Sibiu.

Nedelcu, N., pr., „Mitropolitul Andrei Șaguna, un secol de la moartea sa”, în: *MitrMold* XLIX (1973), 11-12, p. 795-797.

Însemnarea comemorează un secol de la moartea mitropolitului Andrei Șaguna, prin evocarea celor mai importante momente ale vieții și activității sale.

Veniamin, Micle, ierom. prof., „Preocupările omiletice ale mitropolitului Andrei Șaguna”, în: *MitrOlt* XXV (1973), 11-12, p. 926-942.

Se prezintă situația prediciei ardelenesti până la Andrei Șaguna și măsurile cu caracter omiletic adoptate de acesta:

a) Circulare cu caracter omiletic - face vizite canonice pentru a vedea dacă cele spuse de el sunt îndeplinite și îndeamnă la studiul Sfintei Scripturi și al Sfinților Părinți. În 1850, după 150 de ani, Andrei Șaguna întrunește primul Sinod bisericesc din Transilvania;

b) Tipărirea de cărți de predici - în 1855 apare „Chiriadromionul” lui Nichifor Teotoke, iar în 1857 „Tâlcuirea Evangheliilor”;

c) Ține aproximativ 32 de predici personale cu caracter religios, moral, cultural-educativ, social-economic.

Ivan, Iorgu D., prof. dr., „Aspecte canonice în discuția a doi mari ierarhi ortodocși români”, în: *GBis*, XXXIV (1975), 3-4, p. 278-290.

Se analizează discuțiile care au avut loc între mitropolitul Andrei Șaguna și episcopul Calinic Râmniceanu, pe baza unor canoane din lucrarea primului - „Elementele dreptului canonic, a bisericii drept credincioase răsăritene, spre întrebuintare a preoțimii, clerului tânăr și a credincioșilor”. Aceste dezbateri ale celor doi mari ierarhi au avut ca scop păstrarea nealterată a adevărului de credință.

Găină, Alexandru, drd., „Activitatea culturală a Mitropolitului Andrei Șaguna”, în: *GBis*, XXXV (1976), 1-2, p. 195-210.

Conștient fiind de însemnătatea slujirii lui Dumnezeu, dar și de necesitatea manifestării în scopul dezvoltării culturii epocii pe care a reprezentat-o, mitropolitul Andrei Șaguna și-a consacrat întreaga activitate acestor principii. Articolul cuprinde repere biografice și informații referitoare la activitatea literară, respectiv la cea din domeniul învățământului realizată de mitropolit. Sunt consemnate știri despre învățământul secundar, superior, bursieri, manuale didactice, despre învățământul primar, fiind menționată data de 12 martie 1850, când școlile sunt scoase de sub tutela

episcopiei romano-catolice și trecute sub controlul episcopiei ortodoxe aflată sub îndrumarea lui Andrei Șaguna.

Alte informații vizează activitatea tipografică a mitropolitului, contribuția acestuia la înființarea „Astrei”, este prezentat un plan de învățământ din perioada respectivă, se amintește despre Seminarul teologic – pedagogic.

***, „Din corespondența mitropolitului Andrei Șaguna cu arhiereul Neofit Scriban din Moldova și mitropolitul Nifon din Țara Românească”, în: *MitrMold* LIV (1978), 9-12, p. 786-790.

Însemnare despre corespondența mitropolitului Andrei Șaguna cu arhiereul Neofit Scriban din Moldova și mitropolitul Nifon din Țara Românească, cu exemple din scrisori.

Maxim, Gh., pr., „Din corespondența starețului Neofil de la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* LV (1979), 1-2, p. 172-173.

Însemnările de față sunt realizate pe baza corespondenței starețului Neofil de la Mănăstirea Neamț cu mitropolitul Andrei Șaguna. Sunt redată textele celor două scrisori, din care aflăm că starețul a trimis cinci rânduri de cărți pentru cinci biserici și puțin din Sfântul și Marele Mir pentru Botez și sfințirea bisericilor, inițiativă la care mitropolitul i-a răspuns cu recunoștință.

Bodea, Cornelia, „O lucrare fundamentală dedicată unuia dintre marii noștri ierarhi”, în: *MitrOlt* XXXI (1979), 10-12, p. 766-772.

Recenzie a cărții lui Keith Hitchins, *Orthodoxy and Nationality. Andrei Șaguna and the Roumanians of Transilvania, 1846-1873*. Pe autor îl preocupă personalitatea lui Andrei Șaguna în context istoric, politic, social, economic, eclesiologic, făcându-i astfel o amplă monografie.

Sofronie, Mihai, „Un proiect de statut al Asociației transilvănene elaborat de episcopul Andrei Șaguna la 1860”, în: *MitrArd* XXVI (1981), 7-9, p. 613-623.

În paginile acestui studiu este reliefat procesul de constituire a ASTRA din Transilvania, context în care aflăm și despre implicarea episcopului Andrei Șaguna în evenimentele din 1848, despre relația sa cu Vasile Pop, consilier desemnat în Ministerul Justiției, care a ajutat la realizarea acestei lucrări. Este prezentat proiectul de statut al Asociației, alcătuit din 18 puncte.

Ciolan, Ioan N., „Rememorări la o aniversare. Raporturile dintre Mitropolitul Andrei Șaguna și Visarion Roman”, în: *MitrArd* XVIII (1983), 5-6, p. 373-378.

Articolul, apărut cu prilejul aniversării a 150 de ani de la nașterea teologului Visarion Roman (1885-1933), vizează prezentarea unor momente de interes din viața acestuia. Sunt aduse date biografice, aspecte din activitatea pedagogică și bibliografică și informații despre relația sa cu mitropolitul Andrei Șaguna.

Papuc, Gh., arhid., „Întru pomenirea mitropolitului Andrei Șaguna (la 175 ani de la nașterea sa)”, în *BORom CII* (1984), 1-2, p. 63-66.

† **Plămădeală, Antonie, mitropolitul Ardealului,** „Momentul Andrei Șaguna în istoria și în cultura Transilvaniei”, în: *MitrArd XXIX* (1984), 1-2, p. 7-18.

Articolul, ce apare cu prilejul aniversării a 175 ani de la nașterea lui Andrei Șaguna (1809-1873), dorește să reliefeze personalitatea mitropolitului Transilvaniei cu date biografice și aspecte din viața sa pe plan politic, cultural, religios. Un capitol aparte îl reprezintă relația sa cu administrația de la Viena.

Mihoc, V., pr. prof., „Simpozion «Momentul Andrei Șaguna în istoria și cultura Transilvaniei» la Institutul Teologic Universitar din Sibiu”, în: *MitrArd XXIX* (1984), 1-2, p. 99-102.

Articol comemorativ la 175 de ani de la nașterea mitropolitului Andrei Șaguna ce-și propune să schițeze, în linii mari, realizările excepționale ale mitropolitului pe plan religios, cultural și politic.

Bodogae, T., pr. prof., „Despre antimisele Mitropolitului Andrei Șaguna și despre unele semnificații speciale ale lor”, în: *MitrArd XXIX* (1984), 1-2, p. 103-107.

Sunt prezentate antimisele mitropolitului Andrei Șaguna. Pe lângă oferirea informațiilor cu privire la situația antimiselor în secolele XVIII-XIX, este realizată o descriere a celor din timpul mitropolitului și sunt înfățișate semnificațiile speciale ale acestora.

Bunea, Victor, pr., „Mitropolit Andrei Șaguna”, în: *MitrArd XXIX* (1984), 1-2, p. 107-114.

Numeroase informații despre Andrei Șaguna, ctitor al bibliotecii și tipografiei arhiepiscopale din Sibiu. Odată cu activitatea cărțurărească a mitropolitului, este prezentată strădania sa pentru adunarea cărților, numărul acestora fiind precizat într-un inventar.

Keith, Hitchins (trad. de Jivi, A.), „Andrei Șaguna și revoluția de la 1848”, în: *MitrArd XXIX* (1984), 3-4, p. 196-205.

Se oferă un rezumat al activității lui Andrei Șaguna în timpul revoluției de la 1848, cu un tablou istoric al acelor ani. Șaguna a fost co-președinte al Adunării de la Blaj din mai 1848, președinte al Comitetului Permanent și conducător al delegației oficiale, trimisă la Viena pentru a prezenta împăratului programul național, în iunie 1848 și președinte al Conferinței Naționale de la Sibiu din decembrie 1848.

Ivan, Iorgu D., prof., „Mitropolitul Andrei Șaguna patriot și personalitate culturală”, în: *GBis*, XXXIV (1985), 3-4, p. 224-243.

Date biografice și informații referitoare la activitățile întreprinse de mitropolitul Andrei Șaguna, cu surprinderea aspectelor epocii în care acesta a ajuns

mitropolit. Este consemnată afirmația pe care acesta a făcut-o când a murit: „Trăiți în pace, nu vă învrăjbiți”. Articol însoțit de bibliografie.

† **Plămădeală, Antonie, dr., mitropolitul Ardealului**, „Din vremea lui Șaguna”, în: *MitrArd* XXX (1985), 9-10, p. 636-658.

Însemnări după documente inedite privitoare la istoria mentalităților și a vieții culturale și bisericești din Transilvania, din timpul mitropolitului Andrei Șaguna, împărțite în trei categorii de documente: școlare, matrimoniale și diverse.

David, Liviu, diac., „Testamentul Mitropolitului Andrei Șaguna”, în: *MitrArd* XXX (1985), 11-12, p. 733-741.

Paginile de față redau integral textul testamentului mitropolitului Andrei Șaguna, structurat pe cinci puncte, printre care este descris modul în care a vrut să fie înmormântat: „înainte de amiază, fără pompă, fără muzică și fără predică”. Sunt date precizări despre averea sa și despre tipografie.

† **Plămădeală, Antonie, dr., mitropolitul Ardealului**, „Din vremea lui Șaguna”, în: *MitrArd* XXXII (1987), 2, p. 116-133.

În cuprinsul acestei lucrări sunt redată o serie de texte din corespondența mitropolitului Andrei Șaguna.

Sofronie, Mihai, „Arhiereul Andrei Șaguna și ASTRA”, în: *MitrArd* XXXII (1987), 2, p. 134-142.

Se prezintă contextul politic în care a luat ființă „Asociația transilvăneană pentru literatura română și cultura poporului român” și implicarea mitropolitului Andrei Șaguna în înființarea ei.

Dan, Petru I., prof., „Andrei Șaguna participant activ la Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania”, în: *MitrArd* XXXIII (1988), 5, p. 39-46.

Informațiile prezentate au ca scop evocarea personalității mitropolitului Andrei Șaguna și implicarea lui în Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania.

Sofronie, Mihai, „Participarea Episcopului Andrei Șaguna la Revoluția de la 1848”, în: *MitrArd* XXXV (1990), 3, p. 17-28.

Informațiile prezintă evenimentele de la 1848 și cauzele Revoluției, insistând asupra participării și implicării active a episcopului Andrei Șaguna.

Bodogae, T., prof. pr., „Lupta lui Andrei Șaguna pentru emanciparea Bisericii Române de sub jurisdicția celei Sârbești”, în: *RTeol* I (1991), 6, p. 21-33.

Se prezintă mai multor scrisori ale lui Andrei Șaguna din care reiese lupta acestuia pentru ieșirea bisericii române de sub jurisdicția celei sârbești, dar și pentru emanciparea națională a cărei acțiune a ajuns să fie aprobată și implementată de legile statului ungar tocmai în 1869.

† **Plămădeală, Antonie, dr., mitropolitul Ardealului**, „Andrei Șaguna - «mare și rar bărbat al națiunii române»”, în: *RTeol* III (1993), 2, p. 25-28.

Aspecte din activitatea desfășurată în Transilvania de mitropolitul Andrei Șaguna. Pe lângă acestea, sunt oferite o serie de informații referitoare la „Academia Andreiană”, la tipografie, la calendarul ortodox și la gazeta „Telegraful român”.

† **Nicolae, mitropolitul Banatului**, „Tradiția Șaguniană”, în: *RTeol* III (1993), 2, p. 29-33.

Sunt prezentate datele biografice ale mitropolitului Andrei Șaguna și informații importante despre activitatea desfășurată pe plan bisericesc, cultural și politic.

Stăniloae, Dumitru, pr. prof. dr. academician, „La începutul Ortodoxiei contemporane din Transilvania a fost Șaguna”, în: *RTeol* III (1993), 2, p. 33-38.

Paginile acestui articol evocă activitatea mitropolitului Andrei Șaguna în Transilvania. Sunt cuprinse informații referitoare la cele mai importante momente din viața acestuia și anume: alegerea sa ca episcop, inițierea zidirii Catedralei din Sibiu, alcătuirea Statutului Organic, întemeierea „Asociației pentru cultură și literatură a poporului român din Transilvania” (ASTRA). Pe lângă aceste informații, sunt arătate implicațiile episcopului Andrei Șaguna în învățământul teologic și în domeniul politic.

Hitechins, Keith, prof. dr., „Biserică și națiune în gândirea lui Andrei Șaguna”, în: *RTeol* III (1993), 2, p. 39-44.

Pagini ce prezintă rolul pe care l-a avut mitropolitul Andrei Șaguna în plan bisericesc și politic și aspecte din activitatea desfășurată de acesta.

Abrundan, Dumitru, pr. prof. dr., „O dispută dintre Șaguna și Heliade Rădulescu pe tema traducerii *Bibliei*”, în: *RTeol* III (1993), 2, p. 44-53.

Informații despre conflictul dintre Andrei Șaguna și Ion Heliade Rădulescu și despre alte persoane implicate de ambele părți. Motivul disputei este o traducere în limba română a „Bibliei” de Heliade Rădulescu, apărută la Paris în 1858.

Moldovan, Ilie, pr. prof. dr., „Mitropolitul Andrei Șaguna în apărarea și afirmarea etnicului și a etnicității românești din Transilvania”, în: *RTeol* III (1993), 2, p. 53-66.

Se conturează personalitatea mitropolitului Andrei Șaguna, prezentându-se informații referitoare la viața și opera acestuia, la concepția sa despre etnic și etnicitate, la orientarea ideologică din Transilvania. Se urmărește prezentarea acțiunilor întreprinse de mitropolit în vederea apărării și afirmării etnicului și etnicității românești.

Floca, Ioan, N., arhid., prof. dr., „Pe drumul trasat de mitropolitul Andrei”, în: *RTeol* III (1993), 2, p. 66-69.

Andrei Șaguna este prezentat ca un călăuzitor al destinului neamului românesc prin viața și activitatea sa. Se realizează portretul unui om politic și de cultură, apoi este înfățișat ca model vrednic de urmat.

Neaga, Nicolae, pr., prof. dr., „Permanențe spirituale și artistice în opera biblică a mitropolitului Șaguna”, în: *RTeol* III (1993), 2, p. 69-74.

Pe lângă datele cu privire la activitatea cărturărească a lui Andrei Șaguna, lucrarea prezintă stăruințele mitropolitului pentru tipărirea „Bibliei” în 1858. Autorul se oprește asupra „Bibliei”, scriind despre particularitățile sale, ilustrațiile prezente și traducerea textului.

Radu, Romulus, pr., „Mitropolitul Andrei Șaguna”, în: *AltBan* IV (1993), 7-9, p. 108-114.

Articol biografic despre Andrei Șaguna ce reunește date despre familia sa și proveniența ei, despre convertirea la catolicism a tatălui mitropolitului și despre modul în care mama sa a apărat în continuare Ortodoxia, crescându-și copiii în dreapta credință și determinându-l pe Andrei Șaguna să-și facă studiile în domeniul filosofiei și al teologiei și să intre în monahism în 1833. După aceasta, a desfășurat o activitate consistentă pentru organizarea administrației bisericești și dezvoltarea școlilor și a învățământului. În decembrie 1852 a înființat în acest sens ziarul „Telegraful”, iar, prin eforturile sale, între anii 1850-1865 numărul școlilor s-a ridicat de la 352 la 691. O altă realizare a mitropolitului a fost înființarea Asociației transilvănene pentru literatura română și cultura poporului român ASTRA.

Păcurariu, Mircea, pr. prof. dr., „O aniversare de suflet românesc: 150 de ani de la venirea lui Andrei Șaguna la Sibiu”, în: *RTeol* VI (1996), 1-2, p. 3-6.

Se consemnează aniversarea a 150 de ani de la venirea mitropolitului Andrei Șaguna la Sibiu. Date biografice și bibliografice și informații valoroase despre activitatea desfășurată de acesta pe plan bisericesc, cultural și național-politic.

Voicu, Constantin, arhid., prof. dr., „Preocupări umaniste la Mitropolitul Andrei Șaguna”, în: *RTeol* VI (1996), 1-2, p. 7-12.

Este precizat locul lui Andrei Șaguna în istoria Bisericii Ortodoxe Române, preocuparea sa pentru învățământ, totodată fiind evidențiată implicarea acestuia în elaborarea Statului Organic și la înființarea „Telegrafului Român” în 1853 și a ASTRA în 1860.

Moldovan, Ilie, pr. prof., „Profilul moral și conștiința ortodoxă a mitropolitului Andrei Șaguna”, în: *RTeol* VI (1996), 1-2, p. 13-24.

Începând cu descrierea primilor ani din viața mitropolitului Andrei Șaguna, respectiv educația primită în familie și rolul mamei sale, Anastasia Șaguna, articolul continuă prin prezentarea informațiilor referitoare la atitudinea mitropolitului față de catolicism și uniaticism și prin catalogarea lui Andrei Șaguna ca reprezentant ce întruchipează năzuințele marilor bărbați ai istoriei neamului: Sfântul Sofronie de la Cioara, Horia și Avram Iancu.

Ielciu, Ioan-Mircea, pr. lect., „Legăturile Mitropolitului Andrei Șaguna cu românii de dincolo de Carpați”, în: *RTeol* VI (1996), 1-2, p. 25-47.

Se prezintă legăturile mitropolitului Andrei Șaguna cu românii din Moldova, din Țara Românească și din Bucovina, în special pe baza corespondenței purtate.

Cherescu, Paul, diacon lector drd., „Andrei Șaguna, *Istoria Bisericii Ortodoxe Răsăritene Universale*”, în: *RTeol* VI (1996), 1-2, p. 48-65.

Se prezintă, pe capitole, lucrarea mitropolitului Andrei Șaguna „Istoria Bisericii Ortodoxe Răsăritene Universale”, apărută în 1860, în două volume.

Bălțat, Visarion, ierodiacon, „Mitropolitul Andrei Șaguna ca predicator”, în: *RTeol* VI (1996), 1-2, p. 81-87.

Pe lângă informațiile cu privire la activitatea cărturărească a mitropolitului Andrei Șaguna, articolul trasează coordonatele generale ale activității omiletice a acestuia, prezentarea fiind aprofundată prin redarea conținutului a 26 de predici șaguniene.

† **Antonie, mitropolitul Ardealului,** „Momentul Șaguna în istoria Bisericii Transilvaniei”, în: *TV* VII (1997), 7-12, p. 93-101.

Sunt prezentate date biografice despre mitropolitul Andrei Șaguna, precum și rolul pe care acesta l-a jucat în înființarea tipografiei eparhiale, dar și în cadrul congreselor bisericești ale Transilvaniei din anii 1850 și 1860. Este menționată, de asemenea, contribuția pe care a adus-o la crearea mișcării literare ASTRA și apartenența sa, ca membru de onoare, în cadrul Academiei Române.

Chifăr, Nicolae, pr., lect. dr., „Mitropolitul Andrei Șaguna, omul, ierarhul, cărturarul”, în: *TV* VII (1997), 7-12, p. 102-112.

Articol omagial scris la 125 de ani de la trecerea la cele veșnice a mitropolitului Andrei Șaguna, care cuprinde date biografice, bibliografice și importante informații despre implicarea și activitățile culturale, sociale și politice ale mitropolitului Transilvaniei.

Vicovan, Ion, pr., asist., „Ortodoxie și naționalitate – Andrei Șaguna și românii din Transilvania”, în: *TV* VII (1997), 7-12, p. 113-120. Recenzie.

Se descrie lucrarea lui Keith Hitchins, monumentală monografie istorică despre mitropolitul român Andrei Șaguna. Sunt prezentați strămoșii lui Șaguna, participarea la Revoluția din 1848, misionarismul acestuia și mărturisirea Ortodoxiei.

Ittu, Constantin, dr., „Mitropolitul Andrei Șaguna. Păstorul și stema sa”, în: *RTeol* VIII (1998), 4, p. 168-171.

Pe lângă descrierea lui Andrei Șaguna ca episcop, mitropolit și baron, paginile acestui articol redau o imagine cu stema sa primită în 1850. Se face interpretarea și analiza acesteia.

Moceanu, Ovidiu, conf. dr., „Andrei Șaguna – întemeietorul. 195 de ani de la naștere”, în: *Rteol* XIII (2003), 3, p. 7-15.

Articolul omagiază 195 de ani de la nașterea mitropolitului Andrei Șaguna, ocazie cu care subliniază importanța acțiunilor mitropolitului în redeşeptarea națională a românilor. Acesta s-a implicat activ în evenimentele din 1848 și a manifestat o mare grijă pentru reorganizarea școlilor din Transilvania și pentru situația culturii în general. La 27 august 1850 a instalat la Sibiu prima tipografie și a înființat ziarul „Telegraful Român” și ASTRA.

Cârstea, Sebastian-Dumitru, drd., „Nicolae Bocșan, Ioan Vasile Leb, Gabriel Cârdan, Pavel Vesa, Bogdan Ivanov, «Andrei Șaguna. Corespondența I», Ed. Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 2005, 568 p”, în: *RTeol XVI* (2006), 2, p. 231-234. Recenzie.

Recenzie a cărții „Andrei Șaguna. Corespondența I”, în care se prezintă corespondența mitropolitului cu omologii săi din Principate și cu ierarhii greco-uniți. Informațiile din scrisori fac referire la activitatea sa pe plan bisericesc, cultural, politic și social.

Stăniloae, Dumitru, pr. prof. dr., „La începutul ortodoxiei contemporane din Transilvania a fost Șaguna”, în: *Rteol XIV* (2006), 4, p. 22-28.

Pr. Dumitru Stăniloae omagiază pe cel care a fost dascălul său, Andrei Șaguna și rolul jucat de el în apărarea și îmbogățirea ortodoxiei transilvănene. Șaguna s-a născut în 1808 și a fost botezat Anastasie, iar în 1829 a plecat la Vârșeț pentru a studia teologia. Imediat cum a fost numit mitropolit în Transilvania, a mărit intervalul cursului clericilor de la șase luni la un an. Lupta sa pentru înființarea unei Mitropolii autocefale a românilor a fost un vis împlinit în 1864.

A desfășurat o colectă pentru zidirea catedralei din Sibiu în 1857, iar în 1850 a înființat tipografia diecezană. A manifestat o grijă deosebită pentru școlile „poporale” și a avut un rol primordial în întemeierea ASTREI.

MIRON ROMANUL (1874-1898)

Miron, Romanul, „Reprezentățiunea înaintea casei reprezentanților Ungariei de Excelența Sa Preasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Miron Romanul, în numele bisericii greco-orientale române din Transilvania și Ungaria.” în: *BORVI* (1881-1882), 4, p. 225-236.

P.S. Miron ia atitudine împotriva proiectului de lege care prevedea ca în școlile românești din Transilvania, limba maghiară să fie limbă primară, iar cea română să devină, astfel, limbă „tolerată”. P.S. Miron apără credința strămoșească și limba românească în fața „Casei Ungare”, cerând ca drepturile școlilor românești confesionale să fie respectate. Această „reprezentățiune” arată că Miron a fost un bun apărător al Bisericii Române din Transilvania și al intereselor poporului român.

***, „Acte oficiale”, în: *BORom XVIII* (1894-1895), 1, p. 1-2.

Este redată epistola lui Miron Romanul, mitropolitul românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania, ca răspuns la înștiințarea făcută de mitropolitul primat al României, Ghenadie, că s-a ales în această înaltă demnitate.

***, „Miron Romanul”, în: *Candela* XVII (1898), 11, p. 618-620.

Este consemnat decesul arhiepiscopului și mitropolitului românilor orthodox-orientali din Transilvania și Ungaria, Miron Romanul, în data de 4/16 octombrie 1898, după o suferință îndelungată.

Născut în 1828, în comuna românească Mezieș, a absolvit studiile filosofice la Oradea Mare, după care a studiat la Arad. Sub îndrumarea episcopului Aradului, Procopie Ivacicovici, zelosul tânăr a devenit un factor aproape indispensabil în conducerea activităților bisericești ale diecezei. După ce a intrat în cinul monahal în 1857, a primit gradele ierarhice de: diacon în 1857, protodiacon în 1858, singel în 1862, protosinghel în 1864, vicar episcopal și președinte al Consistoriului de la Oradea-Mare în 1870, arhimandrit în 1871, episcop de Arad în 1873.

În 1875, în semn de recunoaștere a calităților sale intelectuale, Facultatea de Teologie din Cernăuți i-a conferit titlul de „Doctor în teologie”. În 1874 este ales arhiepiscop și mitropolit al românilor greco-orientali din Transilvania și Ungaria. În mormântarea a avut loc în data de 8/20 octombrie, printr-o ceremonie deosebită.

G., „Necrolog. Î.P.S. Miron Românul”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 7, p. 711-712.

Se anunță mai întâi că Î.P.S. Miron Romanul, mitropolitul românilor ortodocși din Transilvania, a încetat din viață.

Se dau apoi câteva date despre viața lui— s-a născut la 1828 în Mezieș, a urmat studii de filozofie și teologie, a intrat în serviciul administrativ-bisericesc în 1849 ca vice-notar. În 1857 a intrat în monahism, iar la 1869 a fost ales deputat. În 1873 a fost ales episcop de Arad, iar în 1874 devine mitropolit al românilor ortodocși din Transilvania.

Manolache, N. Teodor, „Note bibliografice. Morariu Victor, «Pagini uitate din luptele bisericii românești», în «Candela», anul L, LI, LII (1939-1941), p. 568-570”, în: *BORom* LXI (1943), 1-3, p. 132-133. Recenzie.

Între 1885-1894, a apărut la Budapesta, Viena, Reșița, Sibiu revista „Romänische Revue”. În acest periodic s-au publicat mai multe articole referitoare la istoria bisericească a românilor. În 1887, revista a sărbătorit jubileul de 50 de ani al episcopului de Caransebeș - Ioan Popasu. În 1889 l-a elogiât pe mitropolitul ortodox Miron Românul.

Bănățeanul, I., „Din istoria străduințelor pentru înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin în cărțile românești de ritual bisericesc”, în: *MitrBan* IX (1959), 7-8, p. 20-25.

În studiu sunt cuprinse textele a două prefețe în care este argumentată importanța înlocuirii alfabetului chirilic cu cel latin în cărțile românești de cult bisericesc. Este vorba despre textul ce-i aparține mitropolitului Miron Romanul, plasat în prefața la „Octoihul Mic”, apărut în „Tipografia Arhidiecezană” la 8 noiembrie 1894 și textul mitropolitului Ioan Mețianu, text încadrat în prefața la „Evanghelia” apărută la Sibiu la 7 ianuarie 1906.

Mureșianu, Ion B., prof., „Lupta împotriva deznaționalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar în vremea lui Miron Romanul după acte, documente și corespondențe inedite”, în: *MitrBan* XXXVII (1987), 2, p. 119-124.

Se prezintă condițiile de viață de la Mitropolia din Sibiu sub regimul dualist, scrisorile către mitropolitul Miron Romanul, măsurile luate de acesta pentru a stopa acțiunile de maghiarizare în învățământ și în presă. În „Addendă” sunt redată „Scrisori către Miron Romanul”. Articolul prezintă 151 de scrisori primite de la personalități, având și un indice de nume.

IOAN MEȚIANU (1899-1916)

***, „Bisericești”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 9, p. 943.

Din articol aflăm: P.S. Pimen Piteșteanu, directorul Seminarului „Central” din București, a fost numit director al internatului Facultății de Teologie, C. Nazarie a fost numit director al Seminarului „Central” din București, P.S. I. Mețianu, episcopul Aradului, a fost ales mitropolit și arhiepiscop al românilor ortodocși din Transilvania.

G., „Cronică Î.P.S. Mitropolit Mețianu. O faptă frumoasă”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 12, p. 1179-1185.

P.S. I. Mețianu, după ce a condus 24 de ani Eparhia Aradului, a fost ales mitropolit al românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria în 1899. Instalarea în scaunul de mitropolit a avut loc în data de 28 februarie 1899. Este redată cuvântarea rostită de ierarh cu această ocazie. Tot în articol este prezentată și o mică biografie. S-a născut la Zărnești (Brașov) în 1828, în 1858 a fost numit mare administrator protopopesec iar la 1875 a fost ales episcop al Aradului.

***, „Acte oficiale” în: *BORom* XXIII (1899-1900), 3, p. 241-243.

Este redată epistola mitropolitului românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria, I. Mețianu, trimisă către mitropolitul primat al României, Iosif Gheorghian, epistolă prin care primul îl înștiințează pe cel de-al doilea că a fost ales în această funcție. Tot în articol este redat și răspunsul mitropolitului primat Iosif la această epistolă.

G., „Cronica bisericească. Congresul bisericesc al românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria”, în: *BORom* XXIV (1900-1901), 7, p. 637-641.

La 1 octombrie 1900 s-a deschis, la Sibiu, Congresul bisericesc al românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria. În deschiderea acestui Congres Î.P.S. Ioan Mețianu a rostit o frumoasă cuvântare, care este reprodușă în articol.

G., „Congresul bisericesc al românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria”, în: *BORom* XXVII (1903-1904), 7, p. 805-809.

Este redată cuvântarea rostită la 1 octombrie 1903 de mitropolitul Ioan Mețianu, la deschiderea Congresului bisericesc al românilor ortodocși din Transilvania

și Ungaria. În această cuvântare se amintește de misiunea pe care o are de îndeplinit clericul și de problemele ce vor fi atinse la congres.

***, „Centenarul marelui Mitropolit Andrei Șaguna”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 6, p. 698.

Este reprodusă circulara trimisă de Î.P.S. Ioan Mețianu către preoții din Eparhia sa. În această circulară, Î.P.S. Mețianu le arată preoților cum se va sărbători centenarul nașterii mitropolitului Andrei Șaguna.

G., „Moartea Î.P.S. Ioan Mețianu, Mitropolitul românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 11, p. 1213-1222.

La 21 ianuarie 1916, în vârstă de 88 de ani, Î.P.S. Ioan Mețianu a trecut la cele veșnice și a fost înmormântat în Sibiu în data de 26 ianuarie. Este prezentată circulara Consistoriului arhidiecezan prin care s-a anunțat trecerea la cele veșnice a mitropolitului.

Mai departe este redată cuvântarea rostită de P.S. Miron Cristea, episcopul Caransebeșului, la parastasul ținut pentru pomenirea răposatului mitropolit, din care aflăm că acesta a fost căsătorit și a avut doi copii: Iancu și Eugen. După ce a fost protopop la Zărnești, a devenit vicar la Oradea fiind mai apoi hirotonit arhiepiscop episcop al Aradului, după care a ajuns mitropolit al Transilvaniei. Autorul articolului redă și cuvântarea rostită de P.S. Ioan Papp, episcopul Aradului, la înmormântarea lui Ioan Mețianu, din care aflăm că, la 1886, acesta a primit „Marea Cruce de aur a ordinului Francisc Iosif” și că, la 1910, a fost numit consilier intim al împăratului. În finalul articolului găsim o scurtă biografie a Î.P.S. Mețianu.

S-a născut în 1828 în Zărnești (Brașov), a absolvit Seminarul din Sibiu, a fost preot și protopop la Zărnești, iar în 1873 a fost numit vicar al Episcopiei Oradiei Mari. În 1875 a fost ales episcop al Aradului iar la 1899 a ajuns mitropolit al Transilvaniei.

Popescu, Dumitru Șt., „Note bibliografice. Scorobeț Teodor, «Mitropolitul Ion Mețianu 1828-1916. Sensul Vieții lui și șapte scrisori de la Șaguna», în «Revista Teologică», anul XXXI, nr. 3-4, martie-aprilie 1941, p. 176-189”, în: *BORom* LIX (1941), 7-8, p. 462. Recenzie.

Această carte conține puține știri despre Ion Mețianu, câteva considerații despre epoca și activitatea lui Andrei Șaguna și șapte scrisori de la Șaguna.

Coman, Vasile, prof. dr., „Mitropolitul Ioan Mețianu”, în: *MitrArd* XI (1966), 1-3, p. 23-37.

La 50 de ani de la moartea mitropolitului Ioan Mețianu, articolul își propune să evoce personalitatea acestuia, prin prezentarea vieții și a activității sale ca episcop al Aradului și ca mitropolit al Ardealului.

Bogdan, Ioan-Mircea, prof., „Un veac și jumătate de la nașterea mitropolitului Ioan Mețianu (1828-1978)”, în: *MitrArd* XXIII (1978), 10-12, p. 882-885.

Articol comemorativ ce evocă personalitatea mitropolitului Ioan Mețianu (1828-1916), prezentând date biografice despre acesta, textul fiind însoțit și de reperi bibliografice.

Iova, Gh. Zaharia, pr., „Episcopul Ioan Mețianu al Aradului precursor al Marii Uniri”, în: *MitrBan* XXXVI (1986), 6, p. 95-99.

Se dau reperi biografice ale celui care a fost episcopul Ioan Mețianu al Aradului. Pregătirea teologică o face la Sibiu, stabilind fructuoase legături cu mitropolitul Andrei Șaguna. La data de 23 februarie 1875, este călugărit și, în același an, este ales episcop, fiind socotit al treilea „ctitor” al Episcopiei Aradului. Reorganizează Institutul Teologic, se îngrijește de manuale și de răspândirea cărților chiar și în mediul urban. Sub oblăduirea lui, se construiește reședința episcopală din orașul de pe Mureș și înființează tipografia diecezană cu cheltuiala proprie.

Popeangă, Vasile, prof., „Episcopul Ioan Mețianu, organizator și îndrumător al învățământului românesc din Eparhia Aradului”, în: *MitrBan* XXXIX (1989), 4-6, p. 69-77.

Activitățile și acțiunile episcopului Ioan Mețianu, cel care a fost organizator și îndrumător al învățământului românesc din Eparhia Aradului au vizat organizarea judicioasă a școlilor populare, mărirea numărului de școli, înființarea de instituții culturale: bibliotecă, școlari, tipografia diecezană, fundații școlare.

În același timp, episcopul se îngrijește să înzestreze cu manuale școlare unitățile de învățământ, organizează conferințe cu caracter metodic, are un rol decisiv în apariția revistei „Biserica și Școala”.

Bogdan, Ioan Mircea, „Episcop arădean ajuns mitropolit al Ardealului”, în: *AltBan* VI (1995), 7-9, p. 131-134.

Articol biografic despre Ioan Mețianu, născut la 9 mai 1828, la Zărnești, Brașov și hirotonit preot în 1853. Aflăm date despre familia sa, despre numirea ca paroh la Râșnov și despre colaborarea consistentă cu mitropolitul Andrei Șaguna, atât în domeniul bisericesc, cât și în cel școlar.

În calitate de episcop al Aradului, a zidit o nouă reședință episcopală la Arad, între anii 1879-1880, iar în 1879 a înființat tipografia diecezană. A fost ales mitropolit la 31 decembrie 1898 și, datorită activității sale fecunde și neobosite, apare ca al treilea mare ctitor al episcopiei arădene.

VASILE MANGRA (1916-1918)

Naghiu, Iosif E., „Ierarhi și preoți bănățeni și crișeni la Academia Română (1866-1947)”, în: *MitrBan* XXIX (1979), 1-3, p. 71-78.

În studiu este evocat și Vasile Mangra, vicar episcopal și președinte al Consistoriului Ortodox Român din Oradea. Se face referire la datele biografice. A fost un înfocat susținător al naționalismului, vorbindu-se și despre cercetările lui literare-istorice.

Eppel, Marius, „Alegerea și instalarea mitropolitului Vasile Mangra II”, în: *AltBan XIV* (2003), 1-3, p. 89-102.

În cadrul acestor pagini se prezintă în amănunt alegerea lui Vasile Mangra ca mitropolit la 4 august 1916, examinarea canonică a alegerii și instalarea sa în scaunul mitropolitan.

Eppel, Marius, „Reconstruirea unui adevăr controversat: ultimele clipe ale vieții Mitropolitului Vasile Mangra”, în: *RTeol XIII* (2003), 4, p. 76-83.

Pe lângă prezentarea unor aspecte din viața mitropolitului Vasile Mangra din perioada 1916-1918, sunt aduse informații valoroase despre un subiect ce a stârnit dezbateri controversate, și anume ultimele clipe ale vieții acestuia.

NICOLAE BĂLAN (1920-1955)

***, „Însemnări mărunte. Vizita Mitropolitană la școala militară”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 5, p. 393.

Î.P.S. Nicolae Bălan al Transilvaniei a făcut o vizită școlii militare din Sibiu.

***, „Bibliografie.Cuvântarea ținută de P.S. Nicolae al Clujului, în Senat la 12 martie 1925”, în: *BORom XLIII* (1925), 6, p. 383.

Broșura a apărut în format mic, de 23 de pagini, „fără arătare de preț”.

***, „Cronica bisericească. Înalt oaspete bisericesc în biserica noastră”, în: *BORom XLIV* (1926), 8, p. 484-485.

La 20 iulie 1926, mitropolitul Nicolae Bălan al Sibiului a primit vizita mitropolitului Vasile al Ascalonului. Este descrisă pe scurt această vizită și se arată însemnătatea ei.

***, „Cronica bisericească. Mitropolitul Ascalonului la Rășinari”, în: *BORom XLIV* (1926), 9, p. 534-535.

Î.P.S. Vasile al Ascalonului după ce a vizitat Sibiul, a plecat împreună cu Mitropolitul Nicolae Bălan al Sibiului la Karlsbad, unde au stat o lună. După aceea, cei doi ierarhi au sosit din nou la Sibiu și apoi au mers la București.

Este descrisă desfășurarea acestor vizite. Tot în articol este reprodus un fragment din revista „Biserica și Școala” din Arad, referitor la vizita celor doi la Rășinari. Aici, au săvârșit Sfânta Liturghie și au oficiat o slujbă a Parastasului pentru pomenirea episcopilor înmormântați în biserica cea veche din localitate și anume: Ghedeon, Gherasim și mitropolitul Andrei Șaguna.

Scriban, arhim., „Știri. Dania Episcopului Nicolae al Clujului”, în: *BORom XLV* (1927), 2, p. 125.

Cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la descoperirea scrisului pentru orbi, P.S. Nicolae al Clujului a trimis 10.000 de lei directorului Institutului orbilor din acel oraș.

Scriban, arhim., „Știri. Cuvântarea Mitropolitului Nicolae la Adunarea Eparhială din Sibiu”, în: *BORom XLVII* (1929), 5, p. 476.

Cuvântarea mitropolitului Nicolae Bălan a avut ca temă ce trebuie să facă Biserica pentru mântuirea sufletelor și propovăduirea Evangheliei de slujitorii Bisericii.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Protestul Episcopatului Românesc Ortodox împotriva încheierii Concordatului cu Vaticanul”, în: *BORom XLVII* (1929), 6, p. 537-547.

Este redat discursul Î.P.S. Nicolae citit înaintea Senatului României. Mitropolitul spune că este inadmisibil ca un cult să fie favorizat și invocă drept argument Constituția României. Oratorul a încheiat acest protest cu declarația că nu va vota proiectul de lege care a fost propus spre ratificare.

Colan, Nicolae, „Douăzeci de ani de arhipăstorire”, în *Viața Ilustrată*, VII (1940), 6, p. 2-6. Cu fotografii.

Articolul, scris cu ocazia împlinirii a douăzeci de ani de arhipăstorire în scaunul mitropolitului Andrei Șaguna, are în centrul său personalitatea Î.P.S. Nicolae Bălan. Profesor de teologie, acesta a fost numit, în 1920, de Rusalii, mitropolit al românilor ortodocși din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș. Scopul tânărului mitropolit a fost să dezvolte patrimoniul bisericesc moștenit, motiv pentru care a început sistematic cu reorganizarea învățământului teologic: a înzestrat Academia Teologică de la Sibiu cu o bibliotecă și un Paraclis, a ocupat catedrele școlii cu profesori pe care Î.P.S. sa i-a instruit, a îmbogățit și înnoit publicațiile religioase care reprezintă o justificată mândrie a Sibiului ortodox: „Revista Teologică”, „Telegraful Român”, „Lumina Satelor”, „Oastea Domnului” și a alcătuit „Asociația clerului Andrei Șaguna”.

Fiind preocupat de lucrarea misionară a clerului și de viața poporului drept-credincios, a înființat patru așezăminte obștești: „Oastea Domnului”, „Frăția Ortodoxă Română”, „Societatea Sfântul Gheorghe”, „Societatea femeilor ortodoxe”. A participat la realizarea generală a „Astrei” de la Blaj (1936). În cele două decenii de rodnică păstorire, mitropolitul Nicolae a sporit averea Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu cu echivalentul sumei de o jumătate de miliard de lei, sumă din care a investit în monumentala Școală Normală Ortodoxă din Sibiu, în 155 de biserici noi, în 149 case parohiale și în 35 de case de cultură.

Crainic, Nichifor, „Mitropolitul Nicolae. Glasul ortodoxiei noastre”, în *Viața Ilustrată*, VII (1940), 6, p. 6-13. Cu fotografii.

Prin intermediul acestui articol, dedicat mitropolitului Nicolae Bălan cu ocazia împlinirii a două decenii de arhipăstorire, autorul își face cunoscută admirația pentru acest vrednic ierarh. Nichifor Crainic enumeră trei trăsături definiții ale mitropolitului: conștientizarea faptului că moștenirea lui Șaguna trebuie păstrată intactă; priceperea sa de a împinge în luptă întregul Ardeal ortodox pentru afirmarea acestei moșteniri și convingerea că această concepție este în spiritul just al Bisericii Orto-

doxe. De asemenea, autorul menționează unul din punctele caracteristice ale doctrinei Î.P.S. Nicolae și anume raportul ortodoxie-naționalism.

Națiunea, ca realitate naturală, se încadrează firesc în organismul ecumenic al Bisericii, care are menirea de a desăvârși toată făptura după firea și geniul ei particular. Pentru afirmarea ideii că Ortodoxia este formula solidarității spirituale a neamului românesc, mitropolitul a ținut trei discursuri parlamentare: la discuția Constituției (1923), la discuția Legii Cultelor (1928) și la rectificarea Concordatului (1929).

Concepția despre elementul mirean și participarea activă la viața religioasă îmbracă în Ardeal diferite forme: „Oastea Domnului”, ca mișcare de evlavie populară și „Societatea Sfântul Gheorghe”, pentru tineretul satului. O altă organizație înființată de Î.P.S. Nicolae Bălan a fost „Frăția Ortodoxă Română”, ce cuprindea cărturarii Ardealului. Prin ridicarea sanatoriului de la Păltiniș și renovarea mănăstirii de la Sâmbăta de Sus, se evidențiază iubirea de frumos și iubirea de natură a mitropolitului sibian. În finalul articolului, autorul se oprește asupra trăsăturilor fizice și morale ale personalității evocate, descoperind cititorului un om înalt și armonios încheșat, sobru, purtător în sine al întregului Ardeal, un om epocal prin concepția integrală pe care o are despre Ortodoxie și un model de viață ortodoxă.

Marcu, T. Grigorie, „Schiță biografică. Mitropolitul Nicolae al Ardealului”, în *Viață Ilustrată*, VII (1940), 6, p. 14-16. Cu fotografii.

Date biografice despre mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului. Născut la 27 aprilie 1882, în Blașfalul-superior, a urmat Școala primară și secundară la Năsăud, Facultatea de Teologie din Cernăuți (1900-1904), în 1905 devenind profesor de Dogmatică, Apologetică și Teologie Morală. În timpul războiului s-a impus ca luptător neînfricat pentru realizarea idealului național al Unirii, iar în 1920 a fost ales mitropolit al Ardealului.

Realizările sale din primele două decenii privesc toate domeniile vieții naționale-bisericești. S-a impus ca un profund cunoscător al problemelor de organizare bisericească și de ridicare a clerului și a poporului român prin cultură teologică și prin adâncirea vieții religioase. A participat la votarea Constituției (1923), la alcătuirea Legii de organizare bisericească (1925), la întocmirea Legii Cultelor (1928), la votarea Concordatului cu Vaticanul (1929). În 1924, mitropolitul a ridicat vechiul Seminar Teologic „Andreian” din Sibiu la rangul de Academie Teologică, a renovat Școala Normală de băieți „Andrei Șaguna” din Sibiu. În ceea ce privește instruirea și înduhovnicirea clerului și a poporului, a utilizat cele mai bune mijloace: publicații periodice, cărți științifice și moralizatoare: „Revista Teologică” (1907); „Lumina Satelor” (1922), „Viața Ilustrată”; și scrierile sale cuprinse în „Biblioteca Bunului Păstor” (1911); „Seria Teologică” (1933); „Seria Didactică” (1933). Î.P.S. Nicolae a fost ctitorul reînvierii monahismului ortodox ardelean: Schitul de la Păltiniș și Sf. Mănăstire Sâmbăta de Sus reprezentând începutul acestei opere. În 1925, el a condus primul pelerinaj românesc de după întregirea Țării, la Locurile Sfinte. Pentru meritele sale excepționale, a fost decorat cu mai multe ordine românești și străine, iar Academia Română l-a ales membru de onoare al ei.

Scriban, arhim., „Sărbătorirea Mitropolitului Nicolae”, în: *BORom* LVIII (1940), 7-8, p. 525-529.

Mitropolitul Nicolae al Ardealului a împlinit 20 de ani de păstorire. Este prezentată o caracterizare a sa și sunt înfățișate câteva realizări din acești ani. (Este preluat un pasaj din „Revista Teologică”).

***, „Cronica bisericească. Î.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a împlinit 60 de ani”, în: *BORom* LX (1942), 1-4, p. 144-145.

În data de 27 aprilie 1942, mitropolitul Nicolae al Ardealului a împlinit venerabila vârstă de 60 de ani. Sunt prezentate o scurtă biografie și câteva coordonate ale activității desfășurate până atunci.

S-a născut la 27 aprilie 1882 în Blașfalăul Superior din județul Bistrița Năsăud. Tatăl său era preot și se numea Vasile Bălan iar pe mamă o chema Maria. A absolvit liceul din Năsăud, după care a urmat cursurile Facultății de Teologie din Cernăuți, a făcut studii în Germania, a fost profesor al Institutului de Teologie din Sibiu, iar din 1920 a fost ales mitropolit al Ardealului.

P., I. P., „Note bibliografice. Vasilescu Emilian, «Apologeți creștini», București, 1942, 224 p”, în: *BORom* LX (1942), 5-6, p. 232-233. Recenzie.

Sunt amintiți o serie de apologeți creștini printre care se numără: Petru Movilă, Dimitrie Cantemir, Alexandru Sturza, I. G. Savin, Simion Mehedinți, Irineu Mihălcescu etc. Rândurile recenziei cuprind și o caracterizare a mitropolitului Nicolae Bălan.

***, „Cronica internă. Târnosirea Catedralei din Orăștie”, în: *BORom* LXIII (1945), 9, p. 472-479.

În data de 2 septembrie 1945, un sobor de preoți avându-l în frunte pe mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, a sfințit catedrala din Orăștie, catedrală care a fost începută în 1936. La eveniment au participat numeroase oficialități, primul ministru Petru Groza, C. Burducea, ministrul cultelor ș.a. În articol ni se relatează desfășurarea evenimentelor și sunt prezentate, pe scurt, discursurile rostite de: Nicolae Bălan, C. Burducea, Tudor Ionescu. Discursul primului ministru Petru Groza, este redat integral.

***, „Î.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a sărbătorit împlinirea vârstei de 70 de ani”, în: *BORom* LXX (1952), 4-5, p. 233-236.

La 27 aprilie 1952, Î.P.S. Nicolae al Ardealului a împlinit vârsta de 70 de ani. Este arătat faptul că acesta și-a pus viața în slujba Bisericii și sunt reproduse atât telegrama de felicitare trimisă de patriarhul Justinian către mitropolitul Nicolae, cât și răspunsul acestuia la telegramă.

† **Sebastian, mitropolitul Moldovei și Sucevei**, „La moartea Mitropolitului Dr. Nicolae Bălan al Ardealului”, în: *MitrMold* XXXI (1955), 7-8, p. 537-540.

Comemorarea trecerii la cele veșnice a mitropolitului doctor Nicolae Bălan al Transilvaniei evocă anii săi de profesorat la Facultatea de Teologie din Sibiu și nu-

mirea în funcția de mitropolit. În această calitate a sprijinit unitatea românilor și a promovat cultura teologică a clerului ardelean. Una dintre concretizările acestei susțineri a fost înființarea și redactarea în 1907 a „Revistei Teologice”.

Marcu, T. Grigorie, pr. prof., „Mitropolitul Nicolae al Ardealului”, în: *BORom* LXXIII (1955), 10, p. 863-887. Cu imagini.

Articolul anunță că, la 6 august 1955, a trecut la cele veșnice, la reședința sa din Sibiu, Î.P.S. Dr. Nicoale Bălan, arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia și Sibiu și mitropolit al Ardealului, la vârsta de 73 de ani.

Referitor la activitatea sa, aflăm că la data de 1/14 august 1905, Nicolae Bălan, doctor în teologie, este numit profesor la catedra de Teologie dogmatică, Teologie morală și Apologetică a Institutului Pedagogic Teologic din Sibiu.

După 15 ani, întrunind totalitatea voturilor exprimate de reprezentanții clerului și ai poporului, a fost ales arhiepiscop și mitropolit al românilor ortodocși din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș. La sfârșitul anului școlar 1954-1955, Institutul Teologic Universitar din Sibiu i-a sărbătorit jumătate de veac de activitate duhovnicească, la această festivitate fiind prezenți: mitropolitul Vasile al Banatului, episcopul Nicolae al Clujului, Valerian al Oradiei, clerici, studenți, teologi și credincioși. Patriarhul Justinian a dispus ca revistele editate de Patriarhie să pregătească numere festive închinat luminatului mitropolit.

În primăvara anului 1955, Nicolae Bălan s-a retras la reședința sa din motive de sănătate, suspendându-și participarea la slujbele din Catedrală, dar ocupându-se de îndatoririle sale arhipăstorești. La 4 august 1955, Preasfinția Sa primește vizita P.S. Nicolae Colan, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, iar în ziua Schimbării la Față, după ce a participat la Sfânta Liturghie săvârșită în paraclisul Institutului Teologic, s-a retras în camera sa unde a murit.

Înștiințat telefonic de moartea mitropolitului Nicolae, patriarhul a dat dispoziții pentru pregătirea funeraliilor, delegând pe episcopii Nicolae al Clujului și Iosif al Râmnicului și Argeșului să se ocupe de înmormântare. În semn de cinstire a ierarhului defunct, Preafericitul Iustinian Marina a anunțat că preia personal locotenența Mitropoliei Ardealului.

Consiliul arhiepiscopal de Alba Iulia și Sibiu, împreună cu arhierul Teodor Scorobet au deschis testamentul defunctului, redactat cu zece ani în urmă: un text scurt, alcătuit din două părți. În prima, ierarhul arată intențiile de care a fost condus în slujirea Bisericii și a poporului și își exprimă ultimele dorințe cu privire la asigurarea bunului mers al așezămintelor bisericești. În partea a doua, dă dispoziții cu privire la distribuirea câtorva bunuri personale, lăsate instituțiilor bisericești, Institutului Teologic, rudelor, prietenilor. Referitor la înmormântare, dorește să fie modestă, la Mănăstirea Brâncoveanu, la Sâmbăta de Sus. În continuare, se prezintă pregătirile și slujba de înmormântare de la București participând la acest eveniment: Preafericitul Justinian Marina, dr. Petru Groza, acad. prof. Petre Constantinescu-Iași, ministrul cultelor și alte personalități. Slujba Prohodului a fost săvârșită de patriarh și de mitropoliții Vasile al Banatului și Firmilian al Olteniei, de episcopii Antim al Buzăului, Nicolae al Clujului, Iosif al Râmnicului, Teofil al Romanului și Hușilor,

Valerian al Oradiei. La Mănăstirea Brâncoveanu, arhiereul defunct a fost așteptat de un sobor de peste 30 de preoți și călugări, în frunte cu arhimandritul Ioan Dinu, starețul mănăstirii. S-au ținut cuvântări și a fost citit un necrolog.

Sârbu, Corneliu, pr. prof., „Mitropolitul Nicolae Bălan”, în: *MitrArd* XIII (1969), 11-12, p. 874-876.

Lucrarea înfățișează personalitatea mitropolitului Nicolae Bălan prin numeroasele informații referitoare la viața, opera și activitatea sa.

Marcu, Grigorie, pr., prof. dr., „Un pătrar de secol de la încetarea din viață a Mitropolitului Doctor Nicolae Bălan”, în: *MitrArd* XXV (1980), 7-9, p. 692-703.

Articol comemorativ ce evocă personalitatea mitropolitului Nicolae Bălan. Cuprinde, pe lângă datele biografice ale acestuia și interpretarea a două volume omagiale.

Belea, Nicodim, prot. stavr., „Mitropolitul Doctor Nicolae Bălan și ridicarea clerului. Evocări la 100 de ani de la naștere”, în: *MitrArd* XXVII (1982), 1-3, p. 213-217.

Scrise la 100 de ani de la nașterea mitropolitului Nicolae Bălan, aceste pagini cuprind aspecte din viața sa, cum ar fi studiile teologice făcute la Cernăuți și activitatea ca profesor, în care cerea „știință și evlavie”.

A dovedit un interes deosebit pentru tineri, pe care s-a îngrijit să-i trimită la studii (spre exemplu, părintele Dumtru Stăniloae), dar și pentru sate și săteni, față de care a manifestat afecțiune permanentă.

Păcurariu, Mircea, pr. prof., „Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului. La 100 de ani de la naștere”, în *BORom C* (1982), 5-6, p. 494-517.

Articol omagial deosebit de amplu și bine structurat care surprinde cele mai importante aspecte din viața și activitatea mitropolitului Nicolae Bălan atât ca profesor de teologie cât și ca arhiereu și gospodar al eparhiei încredințate.

Neaga, Nicolae, pr. prof., „Mitropolitul Nicolae Bălan, la 30 de ani de la moartea sa”, în: *MitrArd* XXX (1985), 7-8, p. 474-475.

Articol comemorativ la 30 de ani de la adormirea mitropolitului Nicolae Bălan, în care se evocă personalitatea acestuia și slujba de pomenire făcută la Mănăstirea Sâmbăta de Sus.

Cherescu, Pavel, diac. lector drd., „În slujba Bisericii strămoșești și a neamului românesc: Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului și Pr. prof. Ioan Lupaș”, în: *MitrArd* XXXI (1986), 6, p. 74-81.

Carierea didactică a mitropolitului Nicolae Bălan al Ardealului s-a desfășurat între anii 1905-1920, iar păstorirea sa ca ierarh între anii 1920-1955. În tot acest răstimp, a întreținut o relație strânsă cu preotul profesor Ioan Lupaș. Articolul conține informații din corespondența celor doi, din care se poate evidenția intensitatea activității acestora în plan social.

† **Plămădeală, Antonie, dr. mitropolitul Ardealului**, „Nicolae Bălan, înainte și în zilele Unirii din 1 Decembrie 1918”, în: *MitrArd* XXXIII (1988), 6, p. 22-38.

Informațiile din cuprinsul acestei lucrări prezintă activitatea viitorului mitropolit Nicolae Bălan, în perioada săvârșirii Unirii de la 1 decembrie 1918.

Bodogae, Teodor, pr., prof. dr., „Popas comemorativ: 110 ani de la nașterea mitropolitului Nicolae Bălan”, în: *RTeol* II (1992), 1, p. 67-70.

Articol scris cu prilejul împlinirii a 110 ani de la nașterea mitropolitului Nicolae Bălan, ce aduce informații despre viața și activitatea acestuia și despre relația sa cu catolicismul. Sunt, de asemenea, redată pasaje din testamentul său.

Păcurariu, Mircea, pr., prof. dr., „Atitudinea Mitropolitului Ardealului Nicolae Bălan față de război și ale păcii între anii 1939-1945”, în: *Rteol* X (2000), 3-4, p. 72-80.

Atitudinea mitropolitului evocat față de evenimentele politice din anii 1939-1940 reiese din mai multe pastorale prezentate aici, care îndeamnă la pacea în Hristos, îmbărbătează credincioșii și amintește despre război ca o consecință a păcatelor. Autorul redă fragmentele cele mai importante.

NICOLAE COLAN (1957-1967)

Colan, Nicolae, „Mănăstirile noastre”, în: *Viața Ilustrată* II (1935), 6, p. 1-2.

Se evidențiază indignarea autorului asupra acelor care descoperă străinilor veniți în țara noastră numai o anumită parte a patrimoniului național. Orientându-se întotdeauna către itinerariile: Brăila-Galați-Deltă; Constanța cu Marea Neagră; Valea Prahovei-Brașov-Sibiu-Săliște, aceștia ignoră frumoasele mănăstiri, care prin arhitectura și picturile deosebite contribuie la formarea identității neamului.

În încheiere, se face un apel la cititor, îndemnându-l să devină, pentru câteva zile, pelerin la sfintele lăcașuri care împodobesc văile, colinele și munții pământului românesc de dincolo de Carpați. Articolul conține o fotografie.

Balaur, I., „Cronica internă. Hirotonii de episcopi”, în: *BORom* LIV (1936), 5-6, p. 339.

În ziua de 31 mai 1936 a avut loc hirotonirea noului episcop ales al Clujului, Nicolae Colan. Acest eveniment a fost marcat prin prezența mitropoliților Nicodim al Moldovei și Nicolae al Ardealului și a episcopilor Vartolomeu al Râmnicului, Ghenadie al Buzăului, Andrei al Aradului, Ioan al Armatei și Vasile de Rășinari. În aceeași zi, a fost ales și Nicolae al Oradiei, la slujbă participând aceiași ierarhi.

Manolache, N., Teodor, „Cronica internă. Ședința solemnă a Academiei Române pentru primirea P.S. Nicolae Colan, Episcopul Clujului ca membru activ”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 407-408.

În 28 mai 1945 s-a ținut, în prezența regelui Mihai, ședința solemnă a Academiei Române pentru primirea P.S. Nicolae Colan ca membru activ. Sunt înfățișate pe scurt desfășurarea ședinței și discursurile care s-au rostit cu această ocazie.

Redacția, „Înalt Prea Sfinția Sa Nicolae Colan, mitropolitul Ardealului”, în: *MitrArd II* (1957), 5-8, p. 397-399.

Articolul cuprinde un set de date biografice despre Nicolae Colan, până la data de 23 mai 1957, când a fost ales mitropolit al Ardealului. Cu fotografii.

Marcu, Gr., pr. prof., Rădulescu, C. „Alegerea, investitura și înscăunarea Î.P.S. Nicolae Colan Mitropolitul Ardealului”, în: *BORom LXXV* (1957), 6-7, p. 489-527.

În ziua de 23 mai 1957 s-au desfășurat, la Patriarhia Română, lucrările Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea noului arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și mitropolit al Ardealului, în persoana lui Nicolae Colan, prezidate de patriarhul Justinian. Au participat oficialități și înalți prelați.

În Sala Sinodală din Palatul Patriarhiei, la 25 mai 1957, s-a desfășurat solemnitatea investirii Î.P.S. Nicolae cu cârja de arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și mitropolit al Ardealului. Sunt surprinse amănunte referitoare la rânduiala așezării în funcție. Solemnitățile înscăunării au avut loc la Sibiu, pe 26 mai 1957. Participanți la acest eveniment au fost: P.S. Iosif, episcopul Râmnicului și al Argeșului, arhierul Emilian Antal, mitropolitul Moldovei, episcopii Teofil al Romanului și Valerian al Oradei. Sunt redată discursuri, cuvântări ale celor prezenți.

***, „Mitropolitul Nicolae Colan al Ardealului”, în: *BORom LXXXV*, (1967), 3-4, p. 255-274. Cu fotografii.

Articolul anunță că sâmbătă, 15 aprilie 1967, a murit la reședința din Sibiu, Î.P.S. Nicolae Colan, arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia și mitropolit al românilor ortodocși din Transilvania, Crișana și Maramureș, în vârstă de 74 de ani și după 47 de ani de activitate în slujba Bisericii.

Cauza morții precizată de medici a fost pneumopatie dublă și insuficiență cardiocirculatorie. Consiliul Arhiepiscopiei a făcut convenitele înștiințări, pregătind funeraliile. Anunțat despre decesul mitropolitului, patriarhul Justinian a trimis telegrame de condoleanțe Consiliului eparhial Sibiu și familiei defunctului și a delegat pe mitropolitul Nicolae al Banatului să conducă funeraliile și să preia locotenența Mitropoliei. După ce a fost pregătit, trupul arhierului a fost așezat în sicriu pe un catafalc în capela Institutului Teologic din orașul de reședință.

Duminică, 16 aprilie, s-a slujit Sf. Liturghie la căpătâiul defunctului, urmată de rugăciuni și privegheri, făcute de profesorii teologi și de mitropolitul Banatului și episcopii Clujului și Oradei. Sicriul a fost mutat marți, 18 aprilie, în catedrala mitropolitană, unde credincioșii de toate categoriile au adus un ultim omagiu celui ce i-a păstorit zece ani. Însmormântarea a fost stabilită pentru ziua de miercuri, 19 aprilie, când arhierul Emilian Antal a slujit Sf. Liturghie cu un sobor de preoți și diaconi.

Slujba de prohodire a fost săvârșită de arhierii și preoți, în frunte cu mitropoliții Iustin, Firmilian și Nicolae și cu episcopii Iosif al Râmnicului, Teofil al Clujului, Teoctist al Aradului, Valerian al Oradei și arhierul Emilian Antal.

După terminarea slujbei însmormântării, a luat cuvântul prof. D. Dogaru, secretar general în Departamentul Cultelor, urmat de Î.P.S. Iustin Moisescu, P.S.

Teofil Herineanu, arhimandritul prof. Nicolae Mladin, rectorul de la București N. Nicolaescu și prot. Traian Belășcu.

În cuvântarea sa, Traian Belășcu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, a prezentat câteva date din biografia mitropolitului Nicolae Colan: fiu de țărani cu stare modestă, s-a născut la 28 noiembrie 1893 în comuna Arpătac, azi Araci, din Țara Bârsei. A studiat în satul natal, liceul l-a absolvit la Sfântul Gheorghe și la „Andrei Șaguna” din Brașov, apoi a fost student la Academia Teologică din Sibiu, iar licența în Litere și-a dat-o la București. S-a retras apoi în Moldova lucrând pe tărâm cultural, iar în 1920 mitropolitul Nicolae Bălan îl cheamă ca secretar la Arhiepiscopia Sibiului. Va face cursuri de specializare la Berlin și devine profesor de Noul Testament la Sibiu iar între anii 1928-1936 ajunge rector. În 1934 este hirotonit preot și a fost ales episcop al Clujului în 1936. Peste șase ani, Academia l-a ales membru titular, iar la 23 mai 1957 devine mitropolit al Ardealului.

NICOLAE MLADIN (1967-1981)

***, „Alegerea, hirotonia și instalarea Înaltpreasfințitului Dr. Nicolae Mladin ca Arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și Mitropolit al Ardealului”, în: *BORom* LXXXV (1967), 5-6, p. 529-561.

Colegiul Electoral Bisericesc a fost convocat în ziua de 4 iunie 1967 pentru a alege noul arhiepiscop de Alba Iulia și mitropolit al Ardealului. Ședința a fost prezidată de Preafericitul Justinian Marina. Au participat și reprezentanți ai autorităților de stat. Articolul surprinde amănunțit evenimentele aferente acestui moment.

După vot, în data de 7 iunie 1967, la Departamentul Cultelor a avut loc solemnitatea recunoașterii arhimandritului doctor profesor Nicolae Mladin în funcția de arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și mitropolit al Ardealului, fiind prezenți ierarhi, membri ai Sfântului Sinod și ai Consiliului Arhiepiscopal de la Sibiu și reprezentanți ai altor culte. În aceeași zi, la slujba Vecerniei, s-a săvârșit în catedrala patriarhală rânduiala „ipoposifierii” arhimandritului Nicolae Mladin, în vederea pășirii spre treapta arhieriei, iar în ziua Praznicului Înălțării acesta a fost hirotonit în arhieru de patriarhul Justinian, mitropolitul Nicolae și episcopul Antim în prezența unei asistențe de elită bisericească.

Festivitățile investirii și instalării noului mitropolit a avut loc în 11 iunie 1967, la Sibiu, articolul surprinzând amănuntele referitoare la acest moment și discursurile ținute. Articolul conține imagini.

Redacția, „Înalt Prea Sfinția Sa Doctor Nicolae Mladin, arhiepiscop și mitropolit”, în: *MitrArd* XII (1967), 6-7, p. 473-479.

Studiul are ca temă personalitatea lui Nicolae Mladin ca arhiepiscop și mitropolit. Se începe cu prezentarea datelor biografice ale acestuia, continuându-se cu referiri la scrierile Înaltpreasfinției Sale și anume cărți, broșuri și alte articole.

Ioniță, Alexandru M., „I.P.S. Mitropolit Dr. Honoris Causa Nicolae Mladin”, în *BORom* CIV (1986), 5-6, p. 88-93.

Papuc, Gh., arhid. și Damian, T., pr., „Î.P.S. Dr. Dc. h. c. Nicolae Mladin fost arhiepiscop și mitropolit al Ardealului, a adormit în Domnul”, în: *MitrArd* XXXI (1986), 3, p. 91-107.

Articolul apărut la încetarea din viață a Î.P.S. Nicolae Mladin (18 decembrie 1914 - 1 iunie 1986), vizează reliefaarea personalității mitropolitului Ardealului prin prezentarea datelor biografice și bibliografice ale acestuia. Sunt cuprinse informații despre slujba de înmormântare de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus și se prezintă succint și participanții la acest eveniment.

Popescu, David, pr., „Stingerea din viață a Î.P.S. Dr. Nicolae Mladin fostul mitropolit al Ardealului”, în: *GBis*, XXXV (1986), 3, p. 109-111.

Este evocată persoana ilustrului mitropolit al Ardealului, Nicolae Mladin, decedat la 1 iunie 1986 și activitatea sa în cadrul Bisericii, precum și desfășurarea înmormântării, ce a avut loc la Mănăstirea Sâmbăta de Sus.

Păcurariu, Mircea, pr. prof. dr., „Nicolae Mladin, profesor de teologie, apoi Mitropolit al Ardealului”, în: *RTeol XI* (2001), 2, p. 28-41.

Articol aniversar apărut la 15 ani de la moartea celui ce a fost Nicolae Mladin. Se prezintă date biografice și bibliografice, informații despre activitatea desfășurată ca profesor de teologie și ca mitropolit al Ardealului.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ (1982-2005)

Geția, Gh., prof., „Biserica slujitoare în Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție și în teologia contemporană”, în: *MitrBan XXIII* (1973), 1-3, p. 173-176.

Este redat, pe capitole, conținutul tezei de doctorat a Î.P.S. Antonie Plămădeală: „Biserica slujitoare în Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție și în teologia contemporană”.

Mihăiță, Nicolae, „Alegerea și înscăunarea P.S. Episcop Dr. Antonie Plămădeală ca episcop al Buzăului”, în *BORom XCVIII* (1980), 1-2, p. 19-24.

După vacantarea scaunului de episcop al Buzăului prin retragerea la pensie la vârsta de 85 de ani a P.S. Antim Angelescu, la 1 septembrie 1979 s-a procedat la alegerea unui nou episcop conform procedurilor în vigoare la acea dată.

Duminică, 9 decembrie 1979 a avut loc în sala sinodală din Palatul patriarhal din București întrunirea Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea episcopului titular al Buzăului. La ora 10 s-a efectuat un Te Deum în paraclisul Palatului Patriarhal în prezența P.F. Iustin Moiescu, a președintelui Departamentului Cultelor și a unei numeroase asistențe.

În urma votării s-a constatat că P.S. Antonie Plămădeală a fost desemnat cu majoritate absolută ca nou episcop al Buzăului, fiind imediat felicitat de patriarhul Iustin care a rostit și o cuvântare în care, pe lângă elemente biografice, a amintit realizările de până atunci ale noului ales. A doua zi, la propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod a validat alegerea făcută. Se prezintă apoi biografia P.S. Antonie. Sâmbătă, 12 ianuarie 1980, a avut loc la Departamentul Cultelor înmânarea Decretului Prezidențial de recunoaștere a noului episcop al Buzăului.

Duminică, 13 ianuarie 1980, în catedrala episcopală din Buzău s-a desfășurat festivitatea înscăunării noului ierarh în prezența P.F. Iustin, a Î.P.S. Nestor

(Vornicescu) al Olteniei, Î.P.S. Nicolae al Banatului, P.S. Emilian al Alba Iuliei, a altor ierarhi, clerici, funcționari, scriitori, oameni de cultură și artă. Sfânta Liturghie a fost săvârșită de Î.P.S. Antim Nica arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos, P.S. Eftimie al Romanului și Hușilor și P.S. Vasile al Oradiei în fruntea unui sobor de preoți și de diaconi.

Imediat după înmânarea către P.S. Antonie Plămădeală a gramatei de înscăunare și a cârjei episcopale de P.F. Iustin Moisescu, s-au rostit alocuțiuni de patriarh și noul intronizat. La ora 14, în Palatul episcopal a avut loc o masă festivă la care au rostit cuvântări Î.P.S. Nicolae al Banatului, prof. Virgil Câdea, scriitorul Dan Zamfirescu și mulți alții.

Mihăiță, Nicolae, „Alegerea și înscăunarea P.S. Episcop Dr. Antonie Plămădeală ca Episcop al Buzăului”, în: *MitrArd* XXV (1980), 1-3, p. 145-150.

Cuprinsul acestei comunicări conține informații referitoare la alegerea și înscăunarea Preasfinției Sale, dr. Antonie Plămădeală, ca episcop al Buzăului. Datele sunt scrise într-o ordine cronologică, începând cu vacantarea scaunului de la Buzău, alegerea noului episcop la data de 9 decembrie 1979 și se încheie cu festivitatea înscăunării, la data de 13 ianuarie 1980. Sunt prezentate și date biografice despre Preasfințitul, Antonie.

Bogdan, Gheorghe, pr., „Alegerea, recunoașterea și intronizarea Înalt Prea Sfințitului Dr. Antonie Plămădeală, ca Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului”, în *BORom C* (1982), 1-2, p. 26-88.

Sunt prezentate, mai întâi, lucrările Colegiului Electoral Bisericesc din data de duminică, 10 ianuarie 1982, deschise de o amplă cuvântare a Preafericitului patriarh Iustin Moisescu. După desfășurarea alegerilor propriu-zise pentru postul de arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Transilvaniei, în urma obținerii unei majorități zdrobitoare de 75 de voturi, a fost declarat titular al acestui scaun mitropolitan P.S. Antonie Plămădeală, episcopul Buzăului. Noul ales a rostit o cuvântare reprodușă în articol. Se face apoi o scurtă biografie a Î.P.S. Antonie prezentându-se și o amplă bibliografie a lucrărilor publicate de acesta.

În ziua de 5 februarie 1982 a avut loc înmânarea decretului prezidențial de recunoaștere în funcția de mitropolit, prilej cu care s-au ținut câteva cuvântări.

Ceremonia instalării noului mitropolit al Transilvaniei avut loc în ziua de 7 februarie 1982 în catedrala mitropolitană din Sibiu. În fruntea soborului ce a slujit Sf. Liturghie s-au aflat P.F. Iustin Moisescu, Î.P.S. Teoctist al Moldovei, Î.P.S. Nestor al Olteniei alături de alți 11 ierarhi, numeroși preoți și diaconi. Este prezentată apoi gramata patriarhală citită în biserică după care sunt redată pe larg discursurile ce au fost ținute cu prilejul acestui eveniment.

Mihoc, Vasile, pr. prof., „Înalt Prea Sfinția Sa Dr. Antonie Plămădeală, ierarh teolog”, în: *MitrArd* XXXI (1986), 6, p. 63-78.

Autorul încearcă să demonstreze autentică valoarea a scrierilor părintelui Antonie Plămădeală evocate din punct de vedere teologic, realizând o trecere în revistă a principalelor teme de această factură din opera sa.

Cunescu, Gheorghe, pr., „Dr. Antonie Plămădeală om de cultură”, în: *MitrArd XXXI* (1986), 6, p. 86-92.

Acest articol se referă la activitatea culturală a mitropolitului Antonie Plămădeală și prezintă elementele din scrierile sale, atât din perioada studenției, cât și din perioada slujirii clericale, care îl fac remarcat ca om de cultură. Printre problemele cultural-literare tratate în mod original, se numără cine a scris „Cântarea României” și cine a descoperit și a notat „Miorița”. S-a remarcat ca om de cultură și peste hotare, în America, unde a ținut mai multe prelegeri despre Eminescu.

† **Vasile, Ep. Oradiei,** „Î.P.S. Antonie, mitropolitul Ardealului la împlinirea vârstei de 60 de ani”, în: *MitrArd XXXI* (1986), 6, p. 57-62.

Articolul de față anunță împlinirea vârstei de 60 de ani de Î.P.S. Antonie, mitropolit al Ardealului, prezentat ca om al lui Dumnezeu și om al Bisericii. Se amintește despre participarea sa activă la dialogul cu celelalte denominațiuni creștine, ca adevărat cărturar; se trec în revistă cele mai importante lucrări scrise. De asemenea, este relevat cititorului ca adevărat păstor sufletesc, dar și ca foarte bun gospodar în Eparhia sa – a restaurat catedrala episcopală, a reînnoit pictura acesteia și a restaurat alte biserici avariate de cutremurul din 1977.

Brusanowski, Paul, „Coordonate biografice ale Mitropolitului Antonie al Ardealului”, în: *RTeol VI* (1996), 3-4, p. 7-60.

Se dau date biografice amănunțite și o bibliografie selectivă: lucrări în volum, studii în reviste, rapoarte de activitate, articole, cuvântări, conferințe, recenzii și aprecieri despre mitropolitul Antonie Plămădeală.

Necula, Nicolae, D., pr. prof. dr., „Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului, Crișanei și Maramureșului-model de ierarh, ecumenist și om de cultură” în: *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 4, p. 7-24.

Articolul începe cu prezentarea unor date biografice. S-a născut la 17 noiembrie 1926 în jud. Lăpușna, care azi face parte din așa-zisa Republica Moldova. Se menționează apoi studiile urmate, după care se amintește de Mănăstirea Prislop ca mănăstirea sa de metanie, unde l-a avut ca naș de călugărie pe părintele Arsenie Boca. În continuare, sunt evidențiate conflictele din timpul regimului comunist, alegerea sa, la 10 ianuarie 1982, ca arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Transilvaniei, se dau amănunte despre rectitorirea Mănăstirii Sâmbăta de Sus și despre biblioteca acesteia, ce deține 55.000 de volume. Se dau apoi informații despre cărțile publicate, activitatea ecumenică, contribuția la dezvoltarea învățământului teologic.

† **Crăciun, Casian, P.S., dr.,** „Contribuția Mitropolitului Antonie Plămădeală la spiritualitatea și la cultura românească” în: *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 4, p. 25-43.

Autorul își propune să alcătuiască din cuvinte portretul Î.P.S. Antonie, ca om de cultură. Sunt menționate legăturile duhovnicești și culturale întreținute cu Pr. D.

Stăniloae, Pr. Ilie Cleopa și Pr. Sandu Tudor. Se amintește despre „Academia” de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus.

Gordon, Vasile, pr. prof. dr., „Vocația omiletică a mitropolitului Antonie Plămădeală” în: *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 4, p. 44-64.

Date biografice, informații despre cultura teologică, despre anii uceniciei petrecuți pe lângă profesori și duhovnici renumiți. Este evidențiată calitatea de bun predicator și sunt enumerate câteva caracteristici ale predicilor sale.

Bel, Valer, pr. prof. dr., „Mitropolitul Antonie Plămădeală și ecumenismul” în: *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 4, p. 65-71.

Se prezintă poziția mitropolitului Antonie cu privire de ecumenism și sunt enumerate lucrările ce cuprind idei despre această mișcare.

Petraru, Gheorghe, pr. conf. dr., „Viziunea ecumenică și mărturia ortodoxă a mitropolitului Antonie Plămădeală” în: *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 4, p. 102-119.

Autorul prezintă spiritul ecumenic al mitropolitului, despre cum tratează Î.P.S. Antonie ecumenismul, perspectivă ortodoxă a acestuia. Sunt înfățișate cititorului date biografice și aspecte din activitatea desfășurată ca mitropolit.

Băjău, Ion L., pr. conf. dr., „Un veșnic propovăduitor al dreptmăritoarei credințe creștine, mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului” în: *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 4, p. 121-141.

Se conturează personalitatea ilustrului ierarh Antonie al Ardealului, făcându-se referire la două volume ale sale: „Tâlcuri noi la texte vechi” și „Cuvântări la zile mari”. Sunt analizate stilul, caracterul ortodox-misionar și forma predicilor din cele două volume.

Fărcașiu, Lucian, asist., drd., „Preocupări de teologie pastorală în opera Mitropolitului Antonie Plămădeală al Ardealului” în: *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 4, p. 142-169.

Sunt redate informații generale despre mitropolitul Antonie, este amintită opera și calitatea sa de „păstor de suflete”. După expunerea acestora, studiul se axează pe prezentarea lucrării „Preotul în biserică, în lume și acasă”. Găsim date și despre alte lucrări ale mitropolitului, un loc aparte având „Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă”.

Petcu, Adrian Nicolae, „Monahul Antonie Plămădeală în anii '50” în: *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 5, p. 174-214.

Autorul surprinde crâmpiele din viața monahului Antonie, mai exact descrie perioada petrecută la Mănăstirea Prislop, intrarea în monahism, activitatea desfășurată la Mănăstirea Slatina. Întâlnim informații despre mișcarea legionară, despre arestarea lui Antonie și judecata făcută de „Justiția populară”. Studiul are la bază dosarele penale și memoriile publicate în 1999.

Brusanowski, Paul, lect., dr., „Bibliografia Mitropolitului Antonie Plămădeală” în *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 5, p. 215-254.

Se prezintă opera ilustrului mitropolit structurată astfel:

A. Lucrări în volum; B. Studii în reviste; C. Rapoarte de activitate externă; D. Însemnări și comentarii ecumenice; E. Articole omagiale și comemorative; F. Alte articole și note.

Pârâian, Teofil, pr., „Mitropolitul Antonie Plămădeală” în: *StTeol*, Seria a III-a, I (2005), 5, p. 170-173.

Articolul conține date biografice și spicuiuri din activitatea arhipăstorească și duhovnicească a mitropolitului Antonie.

I.3.1. Alți arhieri ai Mitropoliei Ardealului

ILARION PUȘCARIU (1921-1922)

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească internă. Moartea Arhiepiscopului Dr. Ilarion Pușcariu”, în: *BORom* XL (1921-1922), 12, p. 927-928.

La 8 septembrie 1922, în vârstă de aproape 80 de ani, arhiepiscopul dr. Ilarion Pușcariu a trecut la cele veșnice. Acesta a fost preot, administrator bisericesc, profesor și scriitor. El s-a născut la Sohodolul Branului, la 5 septembrie 1842. Mitropolitul Șaguna l-a trimis ca bursier la Viena, unde a obținut titlul de „doctor în filozofie”, după care a devenit profesor și secretar consistorial. În 1874 a fost tuns în monahism la Mănăstirea Hodoș Bodrog iar în 1886 a primit rangul de arhimandrit. La 1900 a fost propus pentru a fi hirotonit arhiepiscop, dar, din cauza împrejurărilor nefavorabile, nu s-a întâmplat acest lucru decât în 1921.

Ilarion Pușcariu a publicat: „Gramatica românească”, „Manual de istorie bisericească”, „Mitropolia Românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria la 1900”, „Istoricul Catedralei din Sibiu” etc. În finalul articolului este reprodusă cuvântarea rostită de mitropolitul Nicolae Bălan la înmormântarea lui Ilarion Pușcariu.

† **Visarion, Rășinăreanu, Episcop Vicar al Sibiului,** „Arhiepiscopul Vicar Ilarion Pușcariu”, în: *RTeol* XII (2002), 1, p. 3-6.

Apărut la 160 de ani de la naștere și 80 de ani de la moartea ilustrului cărturar, arhiepiscopul Ilarion Pușcariu, articolul conține date biografice și bibliografice. A fost vicar arhiepiscopesc și, mai apoi, arhiepiscop vicar al Mitropoliei Ardealului între 1918-1922.

SERAFIM JOANTĂ (1990-1993)

Papuc, Gh., Arhid., „P.S. Dr. Serafim Joantă Făgărașanul, noul episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului”, în: *MitrArd* XXXV (1990), 2, p. 59-64.

Articolul surprinde alegerea în treapta arhieriei și hirotonia arhiepiscopului Serafim Joantă Făgărașanul. Pe lângă prezentarea acestui eveniment, sunt prezentate câteva

date biografice ale acestuia și informații despre personalitățile ce au participat la alegerea noului episcop - vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

I.3.2. Episcopi ai Vadului, Feleacului și Clujului

MARCU AL VADULUI (1557-?)

Pascu, Ștefan, prof., „Un vlădică român necunoscut: Marcu al Vadului (1557)” în: *StTeol*, Seria a II-a, VIII (1956), 3-4, p. 250-255.

Se face, mai întâi, prezentarea situației din Transilvania în sec. al XVI-lea și apoi se redă documentul din 9 aprilie 1557, care atestă existența acestui episcop.

IOAN CERNEA (a.1599-1605)

Câdea, Spiridon, pr. prof., „Ioan Cernea, Episcopul Vadului, luptător pentru dreptate și Ortodoxie”, în: *MitrArd X* (1965), 11-12, p. 944-945.

Episcopul Vadului, Ioan Cernea, a fost un aprig apărător al Ortodoxiei. De origine sârbă, acest „om mic, cu părul lung și barbă argintată” a fost egumen al Mănăstirii Prea Curatei de la Vad și un luptător dârz împotriva turcilor, motiv pentru care a murit ca martir în 1605.

NICOLAE IVAN (IOAN) (1921-1936)

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Noul Episcop al Clujului”, în: *BORom XL* (1921-1922), 2, p. 133-134.

La 28 septembrie 1921 a avut loc alegerea episcopului Clujului. Au fost doi candidați, arhimandritul Nicolae Ivan și pr. dr. Pavel Roșca, fiind ales primul.

Nicolae Ivan s-a născut în 1855, în comuna Acilin, Sibiu, a absolvit Seminarul Andreian, a fost profesor și apoi a ajuns redactor la „Telegraful Român”. Numit protopop de Alba Iulia, în 1897 devine asesor consistorial, iar în 1919 intră în monahism, la doar un an fiind ridicat la rangul de arhimandrit. S-a dovedit a fi un om priceput la administrație, dar a publicat și câteva lucrări: „O pagină din lupta noastră pentru existență”, „Copilul de suflet”, „Monografia comunei Săliștea” etc. Ultimul episcop al Vadului și Feleacului a fost Petru (1538).

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Hirotonirea, învestirea și instalarea Episcopului Clujului”, în: *BORom XL* (1921-1922), 3, p. 222-226.

Hirotonirea arhimandritului Nicolae Ivan, cel ales pentru scaunul de episcop al Clujului, a avut loc în catedrala din Sibiu. Cu acest prilej a rostit o cuvântare Î.P.S. Nicolae Bălan și o alta noul hirotonit. Aflăm din discursuri că Episcopia Vadului a fost înființată de Ștefan cel Mare și că, la 1535, episcopul locului, Anastasie, trimitea un dar Mănăstirii Putna. Ambele cuvântări sunt redată în articol.

La 8 decembrie 1921 a avut loc festivitatea de învestire a P.S. Nicolae Ivan. Este reprodusă cuvântarea rostită de regele Ferdinand cu această ocazie. La 19 de-

cembrie 1921 a avut loc ceremonia de instalare, fiind redată cuvântarea rostită de noul arhiepiscop cu această ocazie, din care aflăm care vor fi coordonatele păstoririi sale.

***, „Cronica internă. Episcopi membri ai Academiei Române”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 484.

Cronica anunță proclamarea unor noi membri de onoare ai Academiei Române, în ședința din 28 mai, Î.P.S. Nicolae Ivan al Clujului și Grigorie Comșa al Aradului.

Popescu, Victor N., „Episcopul Nicolae Ivan al Clujului”, în: *BORom* LIV (1936), 1-2, p. 96-98.

Zorii zilei de 3 februarie 1936 aduc cu sine vestea trecerii la cele veșnice a P.S. Ivan al Clujului. Înormântarea a avut loc la data de 6 februarie, regele Carol al II-lea fiind reprezentat printr-un aghiotant, Sfântul Sinod, prin Î.P.S. Nicolae Bălan, guvernul, prin ministrul Instrucțiilor, Angelescu, iar Academia Română, din care făcea parte, prin prof. I. Lupaș. Rămășițele pământești au fost așezate în cripta catedralei din Cluj, al cărei ctitor era. Bolnav de câțiva ani, el a luptat cu moartea pentru a-și vedea câteva dorințe îndeplinite, printre care aceea a înălțării și sfințirii catedralei episcopale.

Episcopul Nicolae Ivan s-a născut la 17 mai 1855, în comuna Aciliu, aproape de Sibiu. Școala primară a făcut-o la Aciliu și Săliște, iar studiile superioare la Școala de stat din Sibiu, unde și-a luat bacalaureatul, în 1874. Studiile teologice le-a urmat la Seminarul Andreian din Sibiu, între 1874-1878, în acest ultim an fiind ales învățător la Săliște, unde a stat până în 1884. S-a căsătorit și doar după un an a rămas văduv, fiind apoi hirotonit diacon, preot și duhovnic în 1881. În 1884, a fost ales preot al penitenciarului din Aiud și învățător al copiilor din acest oraș. În 1890, îl găsim ca redactor la „Telegraful român” din Sibiu, trecând apoi, în 1892, ca protopop al orașului Alba-Iulia. Înființează în 1895 „Revista Oraștiei”, pentru ca, din 1897, să treacă ca referent economic la Sibiu, unde a stat până în 1919.

Activitatea de aici a rămas în memoria colectivă prin buna administrare a resurselor, prin clădirea catedralei mitropolitane, a Seminarului nou, a locuinței mitropolitane sau a școlii centrale, ca și a altor școli din acest oraș. În cei 22 de ani cât a fost în funcția de referent economic, a contribuit la creșterea averii arhiepiscopiei de cincisprezece ori decât era în 1897. A înființat și condus mai multe bănci, căutând, prin aceasta, să ajute viața de zi cu zi a românilor.

Printre lucrările publicate se numără broșurile: „O pagină din lupta pentru existență”, „Copilul de suflet”, „O căsătorie la țară”, „Un mănunchiu din păcatele sistemului prăbușit” etc. În 1919 a fost ales senator, fiind raportorul legii pentru unirea Ardealului cu patria mamă. Tot în acest an a propus înființarea Episcopiei Clujului, pe care a început s-o conducă ca președinte al consistoriului diecezan. A intrat în monahism în același an, făcându-și stagiul monahal la Mănăstirea Hodoș-Bodrog. La 15 septembrie 1921 a fost ales episcop, neobosita lui activitate aducând numeroase roade, ca și în perioada anterioară, la Sibiu. Astfel, în 1929 se constată un surplus de avere, inexistentă la data intrării sale în funcție. A jucat un rol fundamental în crearea unor instituții, precum Academia Teologică, tipografia, reședința

episcopală, un cămin preoțesc, o revistă oficială și, nu în ultimul rând, în construirea catedralei din Cluj. A luptat pentru readucerea la credința ortodoxă a filiației unite. I-a strâns în jurul său pe intelectuali ortodocși, în „Frăția ortodoxă”. Pentru marile sale merite, guvernul a ținut să i se facă, drept omagiu, funeralii naționale.

Colan, Nicolae, „Ctitorul Episcopul Nicolae Ivan”, în: *Viața Ilustrată* III (1936), 3, p. 1-2.

Cu deosebită întristare se vestește adormirea întru Domnul, la vârsta de 81 de ani, a Preasfințitului Nicolae Ivan, episcopul Clujului. Născut în Acilul Sibiului, urmează liceul la Sibiu, studiază la „Institutul Andreian” după care lucrează ca învățător în Săliște. Devenind preot, este duhovnic la Institutul de corecțiune din Aiud, protopop al Orăștiei și Alba-Iuliei și asesor consistorial la Sibiu.

Trimis, în 1919, să rezolve problema organizării eparhiei ortodoxe a Clujului, devine doi ani mai târziu, episcop al Vadului, Feleacului și Clujului. Nenumărate sunt meritele P.S. Nicolae Ivan: a alcătuit Consiliul eparhial, a organizat Academia Teologică, tipografia și librăria eparhială, a înălțat catedrala de la Cluj și a înzestrat Eparhia cu câteva frumoase clădiri.

Tira, Iustin, arhid., „Cinzeci de ani de la săvârșirea din viața a episcopului Nicolae Ioan (1855-1936)”, în: *MitrArd* XXXI (1986), 3, p. 121-126.

Articolul, apărut la cincizeci de ani de la săvârșirea din viață a episcopului Nicolae Ioan, aduce date biografice și informații despre activitatea socială, culturală și religioasă ale celui care a fost primul episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

IRINEU POP – EPISCOP-VICAR (după 1990)

A. M., „Hirotonirea și instalarea Prea Cuviosului arhimandrit Dr. Irineu Pop ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului”, în: *MitrArd* XXXV (1990), 6, p. 95.

Nota de față surprinde alegerea și hirotonirea arhierelui Irineu Pop Bistrițeanul. Sunt menționate atât informații de la acest eveniment, cât și aspecte de la instalarea ca episcop-vicar al arhiepiscopiei Clujului.

Lucrarea cuprinde și o anexă în care se prezintă, prin intermediul datelor biografice, viața arhimandritului dr. Irineu Pop.

TEOFIL HERINEANU (1957-1992)

D., V. S., „Hirotonia noului Episcop al Romanului și Hușilor”, în: *BORom* LXVII (1949), 11-12, p. 16-21.

Se prezintă momentul hirotoniei noului episcop al Romanului și Hușilor, P.S. Teofil Herineanu, fost preot greco-catolic, revenit la Ortodoxie. Solemnitatea a avut loc într-un cadru sărbătoresc, la Schitul Dragoslavele, în prezența patriarhului Justinian, a membrilor Sfântului Sinod, a ministrului Cultelor, profesor Stanciu Stoian și a unei numeroase asistențe. Sfânta slujbă a fost oficiată de Î.P.S. Nicolae, mitropolitul Ardealului, asistat de Î.P.S. Firmilian, mitropolitul Olteniei, P.S. Iosif al Râmnicului și Argeșului și de un sobor de preoți și diaconi. După terminarea sfinteii slujbe s-au

ținut cuvântări de P.S. Teofil Herineanu, de patriarhul Justinian, iar în numele guvernului a vorbit profesorul Stanciu Stoian, ministrul Cultelor.

Marcu, T., Grigorie, pr. prof.; Rădulescu, C. A., „Alegerea, învestirea și înscăunarea Preasfințitului Teofil Herineanu, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului”, în: *BORom* LXXV (1957), 11-12, p. 1262-1301.

La Patriarhia Română au avut loc, în ziua de 19 decembrie 1957, lucrările Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea noului episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, lucrări deschise de patriarhul Justinian. Au fost prezenți numeroși reprezentanți ai Statului și ierarhi: mitropoliții Iustin al Moldovei, Nicoale al Ardealului, Firmilian al Olteniei și Vasile al Banatului. Articolul detaliază evenimentele specifice momentului, în urma votării fiind ales P.S. Teofil Herineanu al Romanului și Hușilor ca episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, iar solemnitatea învestirii cu cârja de episcop a fost sămbătă, 21 decembrie 1957, în Sala Sinodală din Palatul Patriarhiei.

Solemnitatea înscăunării P.S. Teofil Herineanu a avut loc la Cluj, la 22 decembrie 1957. Sunt descrise amănunțit festivitățile înscăunării, fiind redată textele alocuțiunilor, ale gramatei mitropolitane de înscăunare, ale cuvântărilor. Articolul conține imagini.

***, „30 de ani de rodnică arhipăstorie a Înalt Prea Sfințitului Teofil Herineanu, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului”, în *BORom* CVI (1988), 1-2, p. 60-62.

Bălțat, Visarion, Arhid., „Arhiepiscopul Teofil al Clujului”, în: *RTeol* II (1992), 4, p. 72-75.

Necrolog la trecerea la Domnul a Î.P.S. Teofil Herineanu, arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, la 3 noiembrie 1992, ce consemnează datele biografice ale acestuia și informații referitoare la desfășurarea funeraliilor.

I.3.3. Episcopi de Alba Iulia

EMILIAN BIRDAȘ (1975-1990)

***, „Alegerea, hirotonirea și instalarea P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș, ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba-Iulia și Sibiu”, în: *BORom* XCI (1973), 9-10, p. 935-947.

Se prezintă momentul alegerii arhimandritului Emilian Birdaș ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba-Iulia și Sibiu, ce va purta numele de „Rășinăreanul”.

Duminică, 2 septembrie 1973, candidatul a făcut mărturisirea de credință, după care a oficiat Sf. Liturghie ca arhiereu. La solemnitate au participat: Î.P.S. Nicolae Corneanu al Banatului, Albert Klein, episcop evanghelic luteran C.A. din Sibiu, Nagy Gyula, episcopul reformat din Cluj, Iacob Antal, episcop auxiliar romano-catolic din

Alba-Iulia și alții. Preafericitul Justinian Marina i-a trimis noului hirotonit o telegramă de felicitare.

După terminarea Sf. Liturghii s-au ținut mai multe cuvântări de: Î.P.S. Nicolae Mladin al Ardealului, Î.P.S. Teofil al Clujului și de Gh. Nenciu, președinte al Departamentului Cultelor. Episcopul vicar Emilian Birdaș Rășinăreanul a răspuns și a mulțumit tuturor.

Birdaș, Emilian, episcop al Episcopiei Ortodoxe Române Alba Iulia, „Instalarea P.S. Emilian Birdaș ca Episcop de Alba Iulia”, în: *BORom* XCIV (1976), 1-2, p. 49-66. Cu fotografii.

Informații despre alegerea noului episcop al Episcopiei de Alba Iulia, funcție recunoscută prin decretul nr. 289 din 29 decembrie 1975 de Consiliul de Stat al Republicii Socialiste Române. Înmânarea „Decretului de recunoaștere” a noului ales a avut loc la Departamentul Cultelor din București, în ziua de 20 ianuarie 1976.

La festivitate au participat, pe lângă dl. Gheorghe Nenciu, conducătorul Departamentului Cultelor, directori și funcționari superiori ai acestei instituții. Timotei Sevicu, vicarul administrativ al Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei și Caransebeșului, a primit în aceeași zi „Decretul de Recunoaștere” ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, cu titulatura de Lugojanul.

I.3.4. Episcopi ai Muncaciului și Maramureșului

VASILE STAN (1938-1945)

Scriban, arhim., „Știri. Nou vicar mitropolitan”, în: *BORom* XLV (1927), 10, p. 637.

Părintele arhimandrit Vasile Stan, directorul Școlii normale din Sibiu, a fost numit de Î.P.S. Nicolae Bălan, vicar al Mitropoliei Sibiului, slujbă ce era fără titular de la moartea răposatului arhimandrit Ilarion Pușcariu.

Scriban, arhim., „Știri. Întărire de arhieru”, în: *BORom* XLVI (1928), 10, p. 956.

Prin înaltul decret regal din 28 iulie 1928, Preacuviosul arhimandrit dr. Vasile Stan, ales de Sfântul Sinod a fi hirotonit arhieru și numit arhieru vicar al Mitropoliei de la Sibiu, a fost întărit pentru această treaptă.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Hirotonie de arhieru”, în: *BORom* XLVI (1928), 11, p. 1018-1019.

Este redată desfășurarea ceremoniei de hirotonire a dr. Vasile Stan. Această ceremonie a avut loc în 14 octombrie 1927, în catedrala din Sibiu.

***, „Cronica bisericească. † Dr. Vasile Stan Episcopul Maramureșului”, în: *BORom* LXIII (1945), 4-5, p. 197-198

În data de 13 aprilie 1945, Î.P.S. Vasile Stan, episcopul Maramureșului a trecut la cele veșnice. Sunt prezentate desfășurarea ceremoniei de înhumare și o scurtă

biografie. Î.P.S. Vasile Stan s-a născut în 1875 în satul Sohodol din Munții Apuseni, a absolvit Institutul Teologic din Sibiu și a fost bursier al Facultății de Filozofie și Litere din Budapesta. Din 1902 a devenit profesor la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, în 1920 a fost numit directorul secției pedagogice, în 1928 a fost ridicat la treapta de arhiepiscop al Mitropoliei din Sibiu, iar în 1938 a fost ales episcop al Maramureșului. În urma Dictatului de la Viena, arhiepiscopul s-a retras la Sibiu, iar, după ce a fost eliberată Transilvania, s-a întors la păstorirea eparhiei sale.

† **Visarion, Rășinăreanu, Episcop vicar**, „Episcopul Vasile Stan al Maramureșului”, în: *RTeol XI* (2001), 1, p. 38-43.

Articol aniversar apărut la 125 de ani de la nașterea episcopului Vasile Stan al Maramureșului, patriot și ierarh al Transilvaniei, ce cuprinde date biografice și bibliografice, alături de importante informații despre implicarea sa în activitatea socială.

IUSTINIAN CHIRA (după 1990)

***, „Festivitățile bisericești prilejuite de ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie și a P.S. Episcop Teofil la treapta de arhiepiscop. Hirotonirea și instalarea ca episcop-vicar a P. Cuv. Arhim. Justinian Chira”, în: *BORom XCI* (1973), 9-10, p. 948-964.

Se consemnează festivitățile bisericești din 8-9 sept. 1973, desfășurate cu prilejul ridicării Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie și a P.S. Teofil la treapta de arhiepiscop, precum și hirotonirea ca arhiepiscop al arhimandritului Justinian Chira și instalarea sa ca episcop-vicar al noii Arhiepiscopii.

Solemnitățile au început sâmbătă seara, 8 septembrie. Au participat ierarhi reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române din Oltenia, Banat, Arad, Alba Iulia și Sibiu, reprezentanți ai școlilor teologice, preoți, credincioși, reprezentanți ai altor culte religioase din Cluj și Sibiu, președintele Departamentului Cultelor.

Au fost ținute cuvântări de Î.P.S. Nicolae al Ardealului, P.S. Teofil al Clujului, P.S. Justinian Chira-Maramureșeanul și alte oficialități clericale și laice.

A. M., „Înscăunarea P.S. Iustinian Chira ca Episcop al Episcopiei Maramureșului”, în: *MitrArd XXXV* (1990), 6, p. 94-95.

Articolul prezintă alegerea și înscăunarea Preasfințitului Iustinian Chira în scaunul episcopiei din Maramureș și date despre participanții la această festivitate.

I.3.5. Episcopi ai Oradiei

ROMAN CIOROGARIU (1921-1936)

***, „Însemnări mărunte. Noua Academie Teologică”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 6, p. 479.

P.S. Roman Ciorogariu al Oradiei Mari, pentru a înlătura lipsa de preoți, a hotărât înființarea unei Academii Teologice.

***, „Știri. Academia teologică la Oradia Mare”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 11, p. 788.

P.S. Roman Ciorogariu al Oradei a cerut ministrului Instrucțiunii acordarea unui fond pentru pregătirea Seminarului Teologic din Oradia Mare, strămutat în localul fostei Facultăți de Drept.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Jubileul P.S. Sale D.D. Roman Episcopul Orăzii Mari”, în: *BORom* XLVI (1928), 1, p. 53-55.

La 6 decembrie 1927, P.S. Roman al Oradei Mari a împlinit vârsta de 75 de ani. Sunt redată atât desfășurarea serbării, cât și câteva dintre principalele merite ale ierarhului.

Scriban, arhim., „Cărți, reviste, ziare. Interviuul unui episcop”, în: *BORom* XLVI (1928), 9, p. 853. Recenzie.

Autorul face o recenzie a interviului dat de P.S. Roman al Oradei Mari ziarului „Curentul” în care a răspuns la diferite întrebări, vizând mai multe ramuri ale vieții bisericești.

Popescu, Victor N., „Episcopul Roman Ciorogariu al Oradei”, în: *BORom* LIV (1936), 1-2, p. 94-96.

Se consemnează trecerea la cele veșnice a episcopului Roman Ciorogariu, la 21 ianuarie 1936. Viața acestui demn apărător al ortodoxiei se întinde de-a lungul a șase decenii de luptă pentru apărarea dreptei credințe și pentru independența bisericească a românilor de la granița apuseană, stăruind în ceea ce privește luminarea poporului și aprinderea conștiinței unității și demnității naționale.

Vrednicul de pomenire arhieru s-a născut pe 6/18 decembrie 1852, în comuna Pecica-Română, lângă Arad. După mamă, era descendent din familia luptătorului pentru independență, Moise Nicoară. Școala primară a făcut-o în satul natal, iar cursul secundar, în Arad. În 1877 studiază filosofia la Lipsca, apoi teologia la Bonn. În 1879 se întoarce la Arad, unde este numit în 1880 profesor de teologie la Institutul diecezan. În 1900 este tuns în monahism; în 1901 i se acordă funcția de director, pentru ca în 1904 să-i fie atribuit titlul de protosinghel.

În timpul războiului, la finele anului 1916, este ales vicar episcopal al Oradei. În 1919 este făcut arhimandrit, iar în 1920, episcop. În același an cade victimă atentatului de la Senat, rămânând cu brațul drept frânt. A fost membru de onoare al Academiei Române, decorat cu „Medalia Jubiliară Carol I”, drept răsplată a muncii pentru biserică, cu „Marea Cruce a ordinului Coroana României” și a fost distins cu titlul de „Mare ofițer al ordinului Ferdinand I”. În ceea ce privește activitatea de publicist, a scos revista „Biserica și Școala”, în care se întrevide dorința de a stabili punți de legătură între cele două instituții. În 1884, întemeiază bisăptămânalul „Tribuna Poporului”, împreună cu Vasile Mangra, revistă care se va preface apoi în „Tribuna”, în jurul căreia se va grupa tânăra generație sub oblăduirea lui Octavian Goga.

Între 1900-1907 fundează revista teologică „Pedagogia”, pentru ca, în 1919, să întemeieze „Tribuna Bihorului”. În 1924, ia naștere, sub conducerea sa, „Legea românească”, la Oradea, unde-și publică articolele de mare valoare pentru preoți.

Anul 1926 este anul publicării „Zilelelor trăite”, în care descrie vremurile grele prin care trecea țara. În 1931, scoate pentru tipografie vechiul manuscris despre Horea, Cloșca și Crișan, studiu ce relevă o nouă perspectivă asupra acestei revoluții. La 1 decembrie 1918 este ales în marele sfat al națiunii, în parlamentul ardelenesc, în cadrul adunării de la Alba Iulia, până la constituirea României Mari.

De două ori s-a aflat foarte aproape de moarte. Prima dată atunci când bolșevicii lui Bela Kun îl osândiră la moarte pentru că disprețuia orice formă de amenințare, luptând cu dârzenie pentru dezrobirea neamului său. A doua oară, în atentatul din Senatul de la București, din care a rămas cu un accident la mâna dreaptă. Șaizeci de ani de neconținută cărmuire și luptă traduc viața acestui om ales, „erou național”, după cum îl numi generalul Gherghieș, „adevărat spartan”, supranumit de regele Ferdinand I și „mag ce tronează peste vremuri”, intitulat de ucenicul său, P.S. Andrei Crișanul, episcopul Aradului.

Nicolae, mitropolitul Ardealului, „*Luptă bună m-am luptat... lângă sicriul Înaltpreasfințitului Episcop Roman*”, în: *Viața Ilustrată* III (1936), 2, p. 1-2. Cu o fotografie.

Cuvintele de față reprezintă un omagiu adus în numele Sfântului Sinod, al clerului și poporului din cuprinsul întregii Biserici, la mormântul Preasfințitului Roman Ciorogariu, episcop al Oradiei. Un scurt tablou biografic amintește de o vitalitate robustă neclintită în fața greutăților vieții, de o minte limpede și ageră, de o inimă caldă capabilă de elanuri, o simțire vie, un foc al tinereții perpetue ce nu și-a domolit flacăra până la adânci bătrâneți.

Născut în comuna Pecica, de lângă Arad, urmează liceul și Institutul Teologic la Arad, desăvârșindu-și armătura intelectuală la universitățile germane din Lipsca și Bonn. După ocuparea funcției de conducere la Institutul Teologic-Pedagogic din Arad, intră în cinul monahal în 1900. Numit în postul de vicar al Consistorului din Oradea, „luptă cu bărbăția gata de jertfă a străjerului credincios împotriva bolșevismului unguresc”, strădania fiindu-i răsplătită cu scaunul vlădicesc al Oradiei.

† **Vasile, episcopul Oradiei**, „Episcopul Roman Ciorogariu, luptător pentru libertatea și dreptatea poporului român din Transilvania”, în: *MitrArd* XXI (1976), 7-9, p. 628-636.

Articol comemorativ la 40 de ani de la trecerea la cele veșnice a episcopului Roman Ciorogariu. Cuprinde date biografice și bibliografice, precum și momente surprinse din perioada activității sale, ca de exemplu lupta pentru Ortodoxie, pentru libertatea și dreptatea poporului român din Transilvania.

Lițiu, Gheorghe, prof., „40 de ani de la moartea episcopului Roman Ciorogariu (21 ian. 1936-21 ian. 1976)”, în: *MitrBan* XXVI (1976), 10-12, p. 228-230.

Episcopul Roman Ciorogariu (21 ianuarie 1936-21 ianuarie 1976), cel care 40 de ani a stat în fruntea instituțiilor din Arad, apărând, permanent prin toate acțiunile sale, idealurile naționale, s-a născut la 6/18 decembrie 1852, în comuna Pecica. Este

absolvent și al cursurilor de Drept, articolul consemnând faptul că anul 1900 reprezintă pentru episcop anul în care se închinoviază la Mănăstirea Hodoș-Bodrog.

Savu, Teodor, dr. diacon, „Episcopul Roman Ciorogariu. Articol aniversar la 50 de ani de la adormirea primului episcop al Oradiei, Roman Ciorogariu (1852-1936)”, în: *MitrArd* XXXI (1986), 3, p. 126-136.

Articol comemorativ la 50 de ani de la adormirea primului episcop al Oradiei, ce urmărește să evoce personalitatea și activitatea celui care a fost Roman Ciorogariu (1852-1936).

NICOLAE POPOVICI (1936-1950)

Lăncrăjan, Ioan, dr., „Nicolae Popovici, Episcopul Oradiei «Lespezi de altar», Beiuș, 1942, 176 p”, în: *BORom* LX (1942), 5-6, p. 212-216. Recenzie.

Lucrarea recenzată conține o serie de cuvântări legate de diferite momente ale activității episcopale ale P.S. Nicolae Popovici, de la alegerea sa ca episcop (1936) și până la momentul apariției textului (1942). Sunt prezentate și câteva fapte ale acestui vrednic arhiereu.

Neaga, Nicolae, pr. prof., „Episcopul Martir Doctor Nicolae Popovici”, în: *MitrArd* XXV (1990), 6, p. 99-104.

Articolul omagial, la 30 de ani de la adormirea episcopului martir al Oradiei, dr. Nicolae Popovici, evocă personalitatea acestuia, prin prezența datelor biografice și a informațiilor referitoare la lupta sa pentru credință și adevăr.

Păcurariu, Mircea, pr. prof. dr., „Episcopul martir Doctor Nicolae Popovici al Oradiei”, în: *RTeol* XI (2001), 1, p. 3-11.

Aceste pagini evocă personalitatea episcopului martir dr. Nicolae Popovici, apărător al Ortodoxiei și al neamului, prin intermediul datelor biografice și al informațiilor referitoare la activitatea desfășurată ca episcop al Oradiei și la relația sa cu autoritățile civile comuniste.

VALERIAN ZAHARIA (1951-1969)

***, „Alegerea, hirotonia, înmânarea cârjei și înscăunarea noului episcop al Oradei” în: *BORom* LXIX (1951), 10-12, p. 435-445.

Colegiul Electoral al Bisericii Ortodoxe Române, prezidat de Î.P.S. Nicolae Bălan al Ardealului, s-a întrunit în ziua de 11 noiembrie 1951 și a ales în scaunul vacant de episcop al Oradei pe arhimandritul Valerian Zaharia, care a întrunit majoritatea absolută de voturi, acesta rostind o cuvântare al cărei text este reprodus.

În ziua de 13 noiembrie 1951, noul ales a fost hirotonit ca arhiereu, slujba s-a desfășurat în biserica Sfintei Patriarhii din București, fiind săvârșită de Î.P.S. mitropoliți Nicolae al Ardealului și Firmilian al Olteniei, P.S. Teofil al Romanului și Hușilor, cu un sobor de preoți. În ziua de 14 noiembrie, a avut loc în sala Sinodală a palatului patriarhal solemnitatea înmânării cârjei episcopale de patriarhul Justinian,

noului episcop al Oradei, ceremonie ce s-a ținut în prezența membrilor Sfântului Sinod și a celorlalți invitați.

VASILE COMAN (1971-1992)

***, „Prea Sfințitul Episcop Dr. Vasile Coman al Oradei, la vârsta de 75 de ani”, în *BORom* CVI (1988), 1-2, p. 63-65.

Muntean, Cristian, pr. dr., „Episcopul Dr. Vasile Coman – predicator al Sfintei Liturghii”, în: *Rteol* XVII (2007), 3, p. 383-405.

În contextul unei bio-bibliografii care îl privește pe episcopul Vasile Coman, autorul prezintă importanța Sfintei Liturghii, care a constituit pentru acesta centru al vieții creștine.

IOAN MIHĂLȚAN (1992-2006)

Redacția, „Alegerea și instalarea Preasfințitului Dr. Ioan Mihălțan, episcop al Episcopiei Oradei”, în: *Rteol* II (1992), 4, p. 54-70.

Informații importante cu privire la desfășurarea lucrărilor Sfântului Sinod, în ziua de 24 septembrie 1992 și la alegerea Preasfințitului Ioan Mihălțan Crișanul în scaunul Episcopiei Oradei.

I.3.6. Episcopi ai Covasnei și Harghitei

SELEJAN IOAN (după 1994)

Redacția, „Noua Episcopie ortodoxă a Covasnei și Harghitei”, în: *Rteol* III (1994), 4, p. 103-130

Pe lângă datele importante despre înființarea Episcopiei Covasnei și Harghitei, prin hotărârea Sfântului Sinod din 11 ianuarie 1994, sunt surprinse informații referitoare la alegerea arhimandritului Ioan Selejan, la 12 iulie 1994, în noul scaun episcopal. Mai departe se dau detalii despre hirotonia și instalarea P.S. Ioan ca episcop al Covasnei și Harghitei.

I. 4. MITROPOLIȚI, APOI EPISCOPI AI TIMIȘOAREI

SFÂNTUL IOSIF CEL NOU (1650-1653)

Bizerea, P., preot, „Sfântul Iosif cel Nou Mitropolitul Timișoarei”, în: *BORom* XLVIII (1930), 5, p. 416-422.

În comuna Partoș, care a fost pentru prima dată menționată în documente pe la 1332-1337, se află o biserică ortodoxă zidită în jurul anului 1730, cu hramul Sfinții Arhangheli. În curtea acestei biserici este o altă biserică, veche, recunoscută sub numele de „mănăstirea de la Partoș”. Autorul scrie că această mănăstire, cu hramul

Sfinților Arhangheli, a fost zidită de despotul Serbiei, Ioan Brancovici, pe la sfârșitul secolului al XV-lea.

Mănăstirea Partoș a fost închisă la 1777 de Maria Tereza. Călugării s-au mutat la Voilovița sau la Sân-Giorz, unde au fost duse și odoarele mănăstirii. În vechea mănăstire se află mormântul unui mitropolit al Timișoarei, Iosif cel Nou.

Se redă inscripția ce se afla pe mormântul lui Iosif și care a fost copiată de Nicolae Petru Tincu în „Istoria” sa bisericească, alături de inscripția de pe o icoană de la 1782. Amintește apoi despre perioada în care a păstorit ierarhul Iosif cel Nou, oferindu-ne părerea lui Eugen Szentklaray, întemeiată pe o carte slavonă de la 1529, în care se află o notiță de la 1655 și în care se spune că mitropolitul Iosif s-ar fi retras la Mănăstirea Partoș. Este prezentată și părerea istoricului sârb Zeremsky, întemeiată pe un manuscris din 1623, în care se amintește de egumenul Iosif al Sân Giorzului, conform căreia mitropolitul Iosif ar fi trăit în secolul al XVII-lea.

Părintele Bizerea infirmă această părere, fiindcă nu se poate dovedi că mitropolitul Iosif ar fi fost egumen la Sân Giorz. Bazându-se pe ceea ce spune Tincu Velea și datorită faptului că numele mitropolitului Iosif nu se află în registrele ierarhilor sârbi, autorul arată că mitropolitul Iosif a păstorit între 1529-1552 și că el ar fi fost român. Acest mormânt mai atestă și faptul că la Timișoara a existat o Mitropolie.

Cotoșman, Gh., prof. dr., „Sf. Iosif cel Nou Mitropolitul Timișoarei și a toată Țara Banatului”, în: *MitrBan* VI (1956), 1-3, p. 64-84.

Sunt înmănunchete diferitele păreri ale unor istorici, referitoare la existența Mitropoliei de Timișoara și la arhipăstorirea Sfântului Iosif. Sunt aduse în discuție și păreri ale unor istorici sârbi și maghiari, lămurindu-se faptul că au existat doi mitropoliți cu numele de Iosif și amândoi sunt înmormântați la Partoș: Iosif I (1526-1550) și Iosif al II-lea cel Sfânt, înscăunat în 1650.

Se redă întregul șir al mitropoliților Timișoarei și a toată Țara Banatului, accentuând contribuția adusă de Sfântul Iosif cel Nou, care este recunoscut drept ctitor al bisericii vechi de la Mănăstirea Partoș. Sunt prezentate date biografice și elemente din activitatea sa, înflorirea spirituală, religioasă și națională din vremea acestuia, câteva date despre denumirea Banatului de „Vlașca”.

***, „Viața și petrecerea Sfântului Iosif, mitropolitul Banatului”, în: *MitrBan* VI (1956), 1-3, p. 84-89.

Este consemnată o parte din activitatea Sfântului Iosif, mitropolitul Banatului, care vine în 1650 din Sfântul Munte și este ales ca păstor al scaunului Mitropoliei Banatului și Timișoarei. La venirea în țară întâmpină numeroase ispite, retrăgându-se, după o activitate intensă, în 1653, la Mănăstirea Partoș. Sunt aduse informații și despre primirea acestuia la Mitropolie.

Cotoșman, Gh., prof. dr., „Viața Sf. Ierarh Iosif cel Nou”, în: *MitrBan*, VI (1956), 7-9, p. 18-131.

Se face apel la literatura istorică și la izvoarele istorice, pentru a prezenta personalitatea Sfântului Ierarh Iosif cel Nou, fiind utilizate șase izvoare narative. Ca

sursă literară este utilizată în acest sens opera „Istoria bisericească politică-națională”, autor fiind preotul Nicolae Tina-Velia. În capitolul patru al acestei lucrări este prezentată Mănăstirea Partoș.

Studiul cuprinde păreri mai multor istorici cu privire la activitatea de mitropolit și exarh a Sfântului Iosif, păreri emise fie în cursul de „Istoria Bisericii sârbe”, ținut între 1930-1940, despre „Viața Sfântului Iosif cel Nou”, scrisă de dascălul Damaschin Udra, fie în „Minunile Sf. Iosif cel Nou” scrisă de egumenul Nichifor. Textul aduce informații despre părinții Sfântului: tatăl Giovanni Fusca și mama Caterina, despre Mănăstirea Partoș, întemeiată în 1186, subliniindu-se faptul că în 1653 Sfântul Iosif se retrage aici, zidind și o biserică nouă, din piatră. Se mai amintește apoi despre mormântul sfântului, datele fiind confirmate prin precizările aduse de numeroasele note de subsol. Pentru viața lui cuvioasă, Sfântul Sinod al arhierilor Mitropoliei Banatului l-au canonizat la doar 30 de ani de la trecerea la cele veșnice.

Se dau informații referitoare la slujbele oficiate în cinstea Sfântului Iosif, fiind oferite și date despre istoricul și evoluția Timișoarei ca reședință de scaun. Se redă textul transliterat din „Viața Sfântului Iosif cel Nou. Mitropolie a Temisvari, carele a fost și a to(a)tă țara Banatului” de Damaschin Udra și din „Minunile Sfântului Iosif”, de egumenul Nichifor.

Cotoșman, Gh., prof. dr., „Marile festivități religioase de la Timișoara”, în: *BORom* LXXIV (1956), 10-11, p. 893-928. Cu fotografii.

Se începe cu partea intitulată „Proclamarea solemnă a canonizării și instituirea cultului Sfântului Ierarh Iosif al II-lea cel Nou de la Partoș”. Înfruntând vitregiile istoriei și rezistând prigoanelor, Banatul a dat de-a lungul secolelor, Bisericii și Mitropoliei Timișoarei, ierarhi vrednici, între care și pe mitropolitul Iosif al II-lea (1650-1656), pe care evlavia poporului l-a ridicat în rândul sfinților. Cu mitropolitul Gheorghe al Timișoarei și Lipovei, înmormântat în catedrala româno-sârbească din Timișoara, în 1757, această Mitropolie s-a închis, reînființându-se, abia în 1947, scaunul mitropolitan nemaiputând fi așezat între ruinele vechii Catedrale episcopale. Se ridică o nouă biserică, piatra fundamentală punându-se în decembrie 1936, iar după zece ani, catedrala mitropolitană a credincioșilor bănățeni a fost sfințită. În 1947 s-a urcat pe scaunul mitropolitan Î.P.S. Vasile Lăzărescu. După zece ani de la sfințire, în catedrala mitropolitană sunt aduse moaștele Sfântului Iosif al II-lea, numit și „cel Nou de la Mănăstirea Partoș”, fost mitropolit al Banatului și Timișoarei, de la a cărui moarte s-au împlinit 300 de ani.

Despre canonizarea Sfântului Ierarh Iosif cel Nou aflăm că hotărârea Sfântului Sinod din 28 februarie 1950 l-a inclus și pe el între ierarhii propuși pentru canonizare. Consiliul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, sub îndrumarea mitropolitului Vasile, având aprobarea din 6 martie și cea din 28 mai 1955, a Sfântului Sinod, a pregătit cele necesare actului de proclamare a canonizării mitropolitului Iosif cel Nou de la Partoș: au confecționat racla și icoana sfântului, au întocmit Acatistul, a fost scrisă slujba și două broșuri cu viața Sfântului.

După ce Sfântul Sinod, în ședința din 26 septembrie 1956, a aprobat rânduielile pentru canonizare, Consiliul Mitropoliei a stabilit canonizarea pentru zilele 6, 7 și

8 octombrie 1956. Pe 6 septembrie 1956 s-a deschis mormântul din biserica Mănăstirii Partoș și, scoțându-se sfintele moaște, au fost oficiate sfinte slujbe, iar moaștele au fost aduse la Timișoara.

Ultima parte a articolului amintește despre proclamarea canonizării Sfântului Ierarh Iosif cel Nou. Sunt descrise amănunțit slujbele religioase oficiate cu acest prilej, iar la reședința mitropolitană s-a ținut o ședință a Sfântului Sinod, pentru proclamarea canonizării Sfântului Ierarh Iosif II cel Nou, deschisă de Preafericitul Justinian Marina, care a ținut și o cuvântare, după care a fost adusă icoana Sfântului.

Popescu, N. Grigore, pr., „Viața Sfântului Iosif cel Nou, Mitropolitul Timișoarei și a toată Țara Banatului”, în: *BORom LXXIV* (1956), 10-11, p. 929-937.

Mănăstirea Partoș a fost întemeiată în 1186 de șase cneji români. La sfârșitul secolului al XV-lea, despotul Ioan Brancovci a zidit lângă bisericuța lor de lemn o altă biserică, închinată Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil. În 1771, sfântul lăcaș avea șase călugări, iar în urma decretului dat de împărăteasa Maria Tereza, la 6 ianuarie 1777, Mănăstirea Partoș a fost desființată, călugării plecând la Mănăstirea Sângeorge și la Volovița în 1778. Au fost desființate atunci și mănăstirile de la Baziaș și Șemlac. Bănățenii au trecut din robia turcească în cea habsburgică. Deși mănăstirea s-a desființat, biserica a rămas să adăpostească mormântul Sfântului Iosif cel Nou, construindu-se alături, între anii 1750- 1753 altă biserică, parohială.

Despre Sfântul Iosif cel Nou se cunoaște că s-a născut în cetatea Raguza din Dalmația, astăzi Dubrovnik, un port la Marea Adriatică. În tinerețe a fost la Sfântul Munte, făcându-se călugăr și a viețuit până la 82 de ani în multe mănăstiri atonite și mai ales în Mănăstirea Cutlumuș, marea lavră a Țării Românești, ctitorită de Neagoe Basarab, unde a fost chiar egumen. La 1650, patriarhul din Constantinopol l-a hirotonit arhieru și l-a trimis în pašalâcul Timișoarei ca mitropolit. În cei trei ani de arhipăstorie, a ridicat biserici, le-a reparat pe cele vechi, a sfințit preoți pe care i-a pregătit la Școala de Teologie înființată de el la Mitropolia Timișoarei, a înnoit sufletele credincioșilor prin rugăciuni și a vindecat bolnavii cu harul facerii de minuni ce i-a fost dat de bunul Dumnezeu. În 1653, slăbit de bătrânețe, s-a retras la Mănăstirea Partoș, unde a murit după trei ani, în 1656. Grijă Arhiepiscopiei a lăsat-o episcopului Moise de la Lipova. Autorul amintește despre minunile săvârșite de acest ales al lui Dumnezeu, unele petrecute în timpul vieții sale și consemnate într-un „Minei” grecesc al Mănăstirii Partoș, de diaconul Damaschin, ucenicul Sfântului, care a fost de față la săvârșirea lor, iar altele săvârșite după mutarea lui la cele veșnice.

Cotoșman, Gh., pr. dr., „Canonizarea Mitropolitului Iosif II-lea al Timișoarei 1650-1656. Proclamarea solemnă a canonizării. Aniversarea a 10 ani de la sfințirea Catedralei Mitropoliei Banatului”, în: *MitrBan*, VI (1956), 10-12, p. 6-17.

Între locurile unde s-a zămislit istoria românilor se numără și Mitropolia Timișoarei, începuturile acesteia fiind plasate în 1865. Anului 1939 îi este atribuită înființarea Episcopiei de Caransebeș, urmată fiind de cea a Timișoarei. La data de 20 decembrie 1936 s-a pus piatra de temelie pentru zidirea catedralei din Timișoara. Articolul cuprinde informații referitoare la vechea și istorica „Mitropolie a Morisenei”.

Vorbindu-se despre canonizare, se prezintă hotărârea din 28 februarie 1950 a Preafericitului Iustinian Marina de a fi cinstiți în întreaga Biserică Ortodoxă Română, Sfânta Parascheva, Sfântul Ioan de la Suceava, Sfânta Filoteia de la Curtea de Argeș, Sfântul Dimitrie Basarabov, Sfântul Grigorie Decapolitul, Sfântul Nicodim, fiind descrise procedurile de canonizare.

Articolul redă informații și despre biografia, activitatea și personalitatea Sfântului Ierarh Iosif, fiind menționată plecarea acestuia în Sfântul Munte și momentul venirii în Banat. Pomenindu-se despre dezgroparea osemintelor de la Partoș, este consemnat procesul verbal din 6 septembrie. Se dau detalii despre mormânt, iar despre sfintele moaște se spune că aveau „mireasma sfințeniei și proștețime”. Sunt descrise slujbele religioase de la Partoș din 6, 7, 8 septembrie 1956, aducându-se informații și despre racla unde au fost așezate Sfintele Moaște.

Sora, Meletie, preot, „Viața Sfântului Iosif cel Nou, Mitropolit Timișoarei și a toată Țara Banatului, 1650-1655”, în: *MitrBan*, VI (1956), 10 -12, p. 200-202.

Recenzie scrisă de iconom stavr. dr. Gh. Cotoșman, informațiile fiind reunite într-un volum de 152 pagini, cu 17 fotocopii de documente, făcându-se referire la istoricul Mitropoliei Timișoarei.

Porcescu, Scarlat, „Iconom Stavr. Dr. Gh. Cotoșman Vicar Arhiep., «Viața Sf. Iosif cel Nou, Mitropolitul Timișoarei și a Toată Țara Banatului», în: *MitrMold XXXIII* (1957), 1-2, p. 147-150. Recenzie.

Se amintesc și alte lucrări ale autorului. Despre *Cuvântul înainte*, în care se aduc date despre canonizarea și viața sfântului Iosif cel Nou, mitropolitul Timișoarei și toata Țara Banatului. În ultima parte a materialului sunt detaliate informațiile privitoare la minunile săvârșite.

Curelaru, Vicențiu și Toma, Ștefan, „Sfântul Iosif cel Nou, o importantă prezență atonită în ținutul Timișoarei”, în: *AltBan XII* (2001), 7-9, p. 15-25.

Sfântul Iosif cel Nou s-a născut în 1568 în Raguza, autorul oferind date despre familia sa. În 1588 a fost tuns în monahism în Sfântul Munte, la Mănăstirea Pantocrator din Muntele Athos. Aici a devenit vestit pentru caligrafia sa. La 20 iulie 1650 a fost întronizat ca mitropolit al Timișoarei, mutându-se astfel în vechea reședință mitropolitană restaurată de papa Vasili. Articolul menționează câteva minuni săvârșite atât în timpul vieții, cât și după adormirea sa, prezentarea desfășurării canonizării, precum și o bibliografie cu 21 de titluri.

MOISE PETROVICI (MITROPOLIT AL BELGRADULUI 1721-1730)

Suciu, I. D., „Un document în legătură cu mitropolitul Moise Petrovici al Timișoarei (1724)”, în: *MitrBan XVI* (1966), 1-3, p. 117-120.

Mitropolitul Moise, prezentat în materialul de față, a avut inițial sediul la Belgrad, însă a fost nevoit să se mute în Timișoara în 1721, după ce i s-au dat sub jurisdicție Episcopia de Râmnic din Oltenia și diecezele de Vârșeț și Timișoara.

Documentul la care se referă autorul este o diplomă vieneză a împăratului Carol al VI-lea, prin care s-a reglementat încasarea veniturilor arhiepiscopale, datată la 1 aprilie 1724. Textul acestui document este redat integral după originalul din biblioteca Academiei.

I. 4.1. Mitropoliți ai Banatului (mai înainte episcopi ai noii Episcopii a Timișoarei)

VASILE LĂZĂRESCU (1940-1961)

***, „Hirotonie de arhiereu. «Telegraful Român»”, XXXII, 1934, No. 2”, în: *BORom* LII (1934), 1-2, p. 65-66.

Articolul aduce la cunoștință învestirea arhimandritului Vasile Lăzărescu în funcția de arhiereu al Caransebeșului, în ziua de 31 decembrie. La ceremonia din catedrala mitropolitană din Sibiu, au participat mitropolitul Nicolae al Ardealului, arhieriei: Vasile Stan de Rășinari, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului și Andrei Mager Crișanul, vicarul Episcopiei Oradiei. Pe 30 decembrie 1933 s-a săvârșit slujba Vecerniei, odată cu care s-a făcut „ipopsifierea” la vrednicia de arhiereu, iar la Sfânta Liturghie de a doua zi, la hirotonirea întru arhiereu, Î.P.S. Nicolae i-a încredințat noului păstor cârja arhierescă.

***, „Cronica internă. Investitura Î.P.S. S. Episcopi Nifon al Hușilor și Vasile al Caransebeșului”, în *BORom* LII (1934), 3-4, p. 210-211.

Se prezintă investitura P.S. Nifon Criveanu, episcop al Hușilor și a P.S. Vasile Lăzărescu, episcop al Caransebeșului, în data de 9 martie 1934. Ceremonia a avut loc la Palatul regal din București, în prezența regelui și a patriarhului României, a mitropolitului Moldovei și Sucevei, a mitropolitului Ardealului și a mitropolitului Basarabiei, alături de rectorul Universității București, președintele Consiliului de miniștri, senatori și deputați, ministrul Cultelor, mareșalii României și inspectorii generali de armată. Înmânarea cârjelor episcopale s-a efectuat chiar de rege.

***, „Note bibliografice. «Hirotonia întru arhiereu a Î.P.S. Arhimandrit Dr. Vasile Lăzărescu», în *Foaia Diecezană* XLIX (1934), Nr. 1”, în: *BORom* LII (1934), 1-2, p. 99. Recenzie.

A se vedea și articolul cu același nume din revista „Biserica Ortodoxă Română” din 1934.

Moiescu, Gheorghe I., diac., „Cronica internă. Alegerile de vlădici în scaunele vacante de la Mitropolia Bucovinei, Episcopia Hușilor și Episcopia Timișoarei”, în: *BORom* LVIII (1940), 7-8, p. 582-589.

Alegerile de episcopi au avut loc în perioada 11-13 iunie 1940. În articol se înfățișează modul în care au avut loc acestea prezentându-se o scurtă biografie a fiecărui ierarh nou ales.

În data de 12 iunie au avut loc alegeri pentru scaunul Episcopiei Timișoarei. Înainte de alegerea noului ierarh, mitropolitul Nicolae a rostit o frumoasă cuvântare care este reproducă în articol. După aceasta a avut loc alegerea. În urma votului, P.S. Vasile Lăzărescu a fost desemnat episcop al Timișoarei. El a primit 146 de voturi, devansându-l astfel pe principalul său contracandidat, care a primit doar 16 voturi. O scurtă biografie a P.S. Vasile: s-a născut la 1894, a absolvit liceul din Timișoara, a urmat cursurile Facultății de Teologie din Cernăuți și ale Universităților din Viena și Budapesta, între 1920-1924 a fost profesor la Academia Teologică din Sibiu, în 1928 a intrat în monahism, iar din 1933 a fost ales ca episcop al Caransebeșului.

Moisescu, Gheorghe I., diaconul, „Cronica bisericească. Investiția noilor chiriarihi. Încăunarea Î.P.S. Tit la Mitropolia Bucovinei. Încăunarea celui dintâi episcop Ortodox al Timișoarei P.S. Vasile Lăzărescu”, în: *BORom* LIX (1941), 3-4, p. 243-252.

În ziua de 13 martie 1941 a avut loc ceremonia de investire a noilor chiriarihi care au fost aleși în luna iunie 1940. Aceștia sunt: P.S. Tit Simedrea al Hotinului ales în scaunul de mitropolit al Bucovinei, P.S. Grigorie Leu al Argeșului, numit în scaunul Episcopiei Hușilor și P.S. Lăzărescu Vasile, desemnat în scaunul nou înființatei episcopii a Timișoarei. Autorul prezintă desfășurarea ceremoniei de investire, cuvintele de mulțumire rostite de cei trei ierarhi, răspunsul regelui Mihai I. Este redată desfășurarea, pe scurt, a celor două ceremonii de încăunare – cea a mitropolitului Tit și a episcopului Vasile Lăzărescu.

***, „Cronica internă. Instalarea Î.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu”, în: *BORom* LXV (1947), 10-12, p. 394-396.

Instalarea Î.P.S. Vasile Lăzărescu în fruntea Mitropoliei Banatului (nou înființată, prin legea votată în Camera Deputaților, în 19 septembrie 1947), a avut loc de 26 octombrie 1947, printr-o slujbă săvârșită de un sobor de preoți, în frunte cu Î.P.S. Nicolae Popovici, episcopul Oradiei și P.S. Veniamin Nistor al Caransebeșului.

Cotoșman, Gh., preot dr., „Obișnuitul mitropolit al Timișoarei”, în: *MitrBan* VIII (1958), 7-9, p. 5-58. Cu fotografii.

Articolul a fost scris la zece ani de când în scaunul mitropolitan al Banatului a fost instalat Înaltpreasfințitul Vasile Lăzărescu, în preliminarii făcându-se un scurt istoric al Mitropoliei Banatului. Studiul se axează pe surprinderea amănunțită a unor date biografice despre mitropolit: este consemnat momentul nașterii sale, la data de 1 ianuarie 1894, sunt prezentate informații despre familia acestuia, despre studiile făcute (Facultatea de la Cernăuți), este înfățișată activitatea de profesor la Academia Teologică din Oradea. Sunt redată mai multe scrisori care descriu amănunte din viața de student, profesor, arhimandrit. Se arată și originalul scrisorilor.

Munteanu, Zeno, protopop dr., „Î.P.S. Mitropolit Vasile al Banatului ca organizator și îndrumător al învățământului teologic din Caransebeș”, în: *MitrBan* VIII (1958), 7-9, p. 205-212.

În încercarea de a contura acțiunile de organizare și îndrumare a învățământului teologic din Caransebeș realizate de Înaltpreasfințitul Vasile Lăzărescu, mitropolit al Banatului, articolul consemnează implicarea acestuia în dezvoltarea relațiilor cu profesorii de la Institutul teologic. Sunt publicate anuare bogate și se reorganizează învățământul începând cu anul școlar 1955-1956.

Vlăduceanu, Victor, prof. dr., „Viață nouă - duh nou”, în: *MitrBan VIII* (1958), 7-9, p. 247-255.

Sunt consemnate diferite activități desfășurate pe parcursul a șapte ani din perioada păstoririi Înaltpreasfințitului Vasile, mitropolitul Banatului, care și-a manifestat grija pentru viața duhovnicească, reactivând în 1944 Mănăstirea Partoș, în 1946 bisericile mănăstirești din Lipova, iar în 1947 Mănăstirea Cebza. Inițiază, de asemenea, acțiuni de restaurare la Mănăstirea Mrăcunea din zona Cazanelor Dunării, coordonează reorganizarea mănăstirilor Călugăra, Izvorul Miron și Schitul Piatra Scrisă sau Armeniș.

Sprijinitor al monahismului, devine ctitor la mănăstirea de maici de la Timișeni și la schiturile Sfinții Apostoli Petru și Pavel-Bogăltin. Sunt prezentate apoi operele omiletice ale Î.P.S. Vasile, adică cele două volume de predici „Pârğa Darului” și „Praznic luminat”, alături de articolele publicate și se amintește de periodicele care au apărut cu binecuvântarea sa: „Biserica Bănățeană”, „Foaia Arhiediecezană”, „Mitropolia Banatului”, revista: „Duh și Adevăr”.

***, „Mitropolitul Dr. Vasile Lăzărescu (1894- 1969)”, în: *BORom LXXXVII* (1969), 1-2, p. 223-224.

Mitropolitul Vasile Lăzărescu a murit la 21 februarie 1969, la Mănăstirea Cernica, având vârsta de 75 de ani. Fiu de țărani creștini din comuna Jodani de lângă Timișoara, a urmat, pe lângă studii de teologie, obținând titlul de „doctor în teologie” și studii de filozofie la Universitățile din Budapesta și Viena. Dr. V. Lăzărescu a ocupat, prin concurs, catedra de Teologie Sistematică de la Academia Teologică din Sibiu, iar după patru ani, a trecut ca titular al aceleiași catedre la Academie Teologică din Oradea, unde a funcționat 14 ani.

În 1926, profesorul Lăzărescu a intrat în cler, fiind hirotonit diacon și preot celib, iar în 1928 este călugărit la Mănăstirea Hodoș-Bodrog, urcând toate treptele demnității călugărești: în 1928 devine arhimandrit, între 1934-1941 este ales episcop al Caransebeșului, apoi episcop la Timișoara, arhiepiscop și primul mitropolit al nou-înființatei Mitropolii a Banatului. A restaurat mănăstiri și a zidit biserici, a îndrumat clerul în misiunea sa duhovnicească și iubitoare de neam, a predicat, a conferențiat, a scris studii în multe reviste bănățene. Sub patronajul său a apărut, timp de 7 ani, revista „Duh și Adevăr”, organ omiletic, s-a editat „Calendarul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului”, „Tâlcuirea sărbătorilor”, „Îndrumător tipiconal” și s-a tipărit „Cartea de rugăciuni” pentru credincioși și o serie de lucrări semnate de profesori de teologie.

Mitropolitul a scris predici ca „Pârğa Darului” și „Praznic luminat”, lucrări cum ar fi „Creștinismul și științele oculte”, „Cultul inimii lui Iisus la catolici” și „În

ce ne deosebim...” și unele traduceri din limba germană. La 1 ianuarie 1962, mitropolitul Vasile Lăzărescu a solicitat ieșirea la pensie și s-a retras la Mănăstirea Cernica, unde a trăit până la sfârșitul vieții. În mormântarea s-a făcut, după împlinirea orânduielilor cuvenite, la biserica din comuna natală Cornești, județul Timiș, la 26 februarie 1969, sicriul fiind depus în cripta familiei, alături de părinții săi. Necrologul a fost ținut de Î.P.S. Nicolae, mitropolitul Banatului, urmat de fostul coleg de școală al decedatului, părintele Gheorghe Clecan din Stamura Română, județul Timiș, de un credincios și de parohul locului, preotul Aurel Gruian.

NICOLAE CORNEANU (1961-)

***, „Alegerea, investitura și înscăunarea Înaltpreasfințitului Nicolae Corneanu ca Mitropolit al Banatului.” În: *BORom* LXXX (1962), 3-4, p. 195-235.

În ziua de 17 februarie 1962, s-a întrunit la palatul patriarhal din București, Colegiul Electoral Bisericesc, pentru a-l alege pe noul arhiepiscop al Timișoarei și mitropolit al Banatului, în scaunul devenit vacant prin îndepărtarea Î.P.S. Vasile Lăzărescu. Lucrările Colegiului au fost conduse de Preafericitul Iustinian. După citirea apelului nominal de secretarul pr. Gh. Cotoșman, vicarul Arhiepiscopiei Timișoarei, s-a constatat că din cei 85 de membrii îndreptățiți a vota, sunt prezenți 72 și se poate proceda la alegere. S-a citit Decretul Consiliului de Stat al R.P.R. de deschidere a Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea titularilor în scaunele de arhiepiscop al Timișoarei și Caransebeșului și mitropolit al Banatului în ziua de 17 februarie și de episcop al Romanului și Hușilor în ziua de 18 februarie. P.F. Iustinian a rostit o cuvântare în care a înfățișat îndatoririle ce revin Colegiului Electoral Bisericesc de a alege ierarhi vrednici, care să conducă clerul și credincioșii ortodocși din eparhiile ce le vor fi încredințate.

S-a procedat după aceea la votare, prin vot direct și secret și, în urma scrutinului, cu respectarea tuturor prevederilor regulamentelor în vigoare, s-a constatat că din cele 72 de voturi introduse în urnă, P.S. Nicolae Corneanu, episcopul Aradului, a întrunit 70 de voturi, fiind astfel ales ca arhiepiscop al Timișoarei și Caransebeșului și mitropolit al Banatului.

Duminică, 4 martie 1962, la Timișoara au avut loc festivitățile investiturii și înscăunării mitropolitului Nicolae al Banatului. La ceremonie au participat: P.F. Iustinian Marian, prof. Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, Î.P.S. Firmilian al Olteniei și P.S. Teoctist Botoșăneanu, vicar patriarhal, însoțiți de funcționarii superiori din Departamentul Cultelor și din Administrația Patriarhală. Au mai participat reprezentanți ai autorităților locale, din partea altor Biserici și culte religioase, din partea altor eparhii ale Bisericii Ortodoxe Române. Sfânta Liturghie a fost săvârșită în catedrala mitropolitană de Î.P.S. Firmilian, mitropolitul Olteniei, împreună cu P.S. Teofil al Clujului și P.S. Valerian al Oradei, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi. După terminarea Sfintei Liturghii, P.S. Teoctist Botoșăneanu, vicar patriarhal, a dat citire Gramatei patriarhale pentru înscăunarea noului arhiepiscop al Timișoarei și mitropolit al Banatului. Patriarhul Iustinian i-a înmânat cărja de Arhipăstor al clerului și credincioșilor din Mitropolia

Banatului. S-au rostit cuvântări începând cu patriarhul Iustinian. Seria toasturilor a fost încheiată de domnul profesor Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentelor Cultelor. Mitropolitul Nicolae le-a mulțumit tuturor pentru participarea la solemnitatea înscăunării sale ca arhiepiscop al Timișoarei și Caransebeșului și mitropolit al Banatului.

I.4.2. Episcopi ai Vârșețului și ai vechii și noii Episcopii a Caransebeșului

IOSIF AL MEDIEI, SEVERINULUI ȘI CARANSEBEȘULUI (1596-1618-1628)

Cotoșman, Gh., prof. dr., „Episcopul Iosif al Mediei, Severinului și Caransebeșului (1596-1618-1628)”, în: *MitrBan* IX (1959), 11-12, p. 107-114.

Episcopul Iosif al Mediei, Severinului și Caransebeșului (1596-1618-1628) este al doisprezecelea și ultimul episcop al Mehadiei (Mediei). Între anii 1612-1618 administrează și Episcopia Caransebeșului, iar la bătrânețe se retrage la Mănăstirea Mrăcunea, ctitoria sa și a familiei sale. Este redat conținutul ultimei sale pastorale, trimisă păstoriților la data de 8 noiembrie 1627, articolul vorbind și despre daniile făcute de acesta mănăstirii, Mrăcunea. Pomelnicul vechi de la Caransebeș îi înregistrează sfârșitul la 1628.

PARTENIE II CĂRTURARUL (1626-1638)

Cotoșman, Gh., prof. dr., „Școala gramaticască din Caransebeș ctitorită de episcopul Partenie II Cărturarul (1626-1638)”, în: *MitrBan* XI (1961), 7-12, p. 38-43.

Informații despre începuturile Școlii gramaticești din Caransebeș, ctitorie a episcopului Partenie II Cărturarul (1626-1638, dârz luptător împotriva calvinilor) avem dintr-o scrisoare din 15 august 1635. sediul acestei școli era la Mănăstirea Sfântul Gheorghe din Caransebeș, având inițial durata studiului întins pe o perioadă de trei ani, iar ca limbă de predare – limba română. În 1741, „Școala gramaticască” trece printr-un incendiu. În articol se aduc informații despre daniile urmașilor lui Partenie II făcute pentru școala de la Sfântul Gheorghe, textul fiind însoțit de o bibliografie cu 32 de titluri.

ANTIMIE (1638-1651)

Cotoșman, Ghe., prof. dr., „Vlădica Antimie (1638-1651), al Caransebeșului și Vârșețului”, în: *MitrBan* IX (1959), 3-4, p. 13-20.

Date biografice despre „Vlădica Antimie” (1638-1651) al Caransebeșului și Vârșețului, care sunt însoțite de informații referitoare la lupta dusă de acesta împotriva calvinismului, la atitudinea lui față de „Școala gramaticască” din Caransebeș, pentru care și-a manifestat interesul după anul 1641. Într-o descriere a franciscanului Ioan Dezmanici este numit „episcop schismatic”.

IOANICHIE (cca 1658)

Cotoșman, Gh., prof. dr., „300 de ani de la căderea sub turci a Banatului, Caransebeșului și Lugojului”, în: *MitrBan* VIII (1958), 12, p. 7-20.

Locuri și oameni prin care s-a consolidat istoria. Articolul prezintă activitatea episcopului Ioanichie, al optsprezecelea episcop al Caransebeșului, surprinzând atitudinea sa din 1658, când și-a apărat cu curaj turma, dar și grija pe care a manifestat-o pentru „Școala gramaticască” de aici. Damaschin Udrea este cel care a scris Pomelnicul cel vechi al Episcopiei Caransebeșului.

VICHENTIE POPOVICI (1774-1785)

Amichi, Silviu, arhidiac. dr., „Un episcop uitat: Vichentie Popovici (1774-1785)”, în: *MitrBan* XXIX (1979), 1-3, p. 56-70.

Articolul de față se apleacă asupra personalității și activității lui Vichentie Popovici (1774-1785), cel care a fost episcop de Caransebeș-Vârșeț. Din datele biografice aflăm că s-a născut în 1711 la Pojarevat (Serbia), a fost diacon de episcop, iar în 1744 l-a cunoscut și pe călugărul Visarion Sarai.

A fost ales episcop de Sinodul de la Karloviț în 1774 și confirmat de împărăteasa Maria-Tereza, fiind descrise vremurile tulburi în care el a trebuit să păstorească, având în special de luptat cu răscoalele sociale. Informațiile privind activitatea ca episcop vizează vizitele sale pastorale, acțiunile de înființare de noi protopopiate, bisericile zidite în timpul său, preocuparea pentru învățământ, episcopul insistând mai ales ca tinerii să învețe la „școalele cele naționalnice”.

IGNATIE VUIA (1848-1849)

Bizerea, P., „Ignatie Vuia, Episcopul Vârșățului (1848-1849)” în: *BORom* XLVI (1928), 7, p. 603-607.

În studiul dat, autorul prezintă o biografie a lui Ignatie Vuia. Acesta s-a născut în decembrie 1809, în comuna Voivodinț de lângă Vârșeț, a absolvit liceul din Timișoara, a studiat filozofia la Pesta și teologia la Vârșeț, a fost căsătorit, iar între 1829-1833 a fost diacon. În 1833 soția sa a adus pe lume o fiică ce a primit numele de Sofia, dar, în urma nașterii, soția sa a murit. După acest trist eveniment, între 1834-1847, Ignatie a fost profesor de teologie în Vârșeț, iar la 1848 a fost ales episcop al Vârșățului. În perioada acestei păstoriri Ignatie Vuia nu a stat în Vârșăț, ci la Voivodinț. La 3 august 1849, a părăsit scaunul episcopal și a plecat în pribegie. Referitor la soarta lui după plecarea în pribegie, circulă două versiuni: una a fiicei sale - Sofia Mracovici – versiune conform căreia Ignatie Vuia a decedat în 1852 și altă versiune conform căreia aflăm că Ignatie Vuia s-a întors la 1850 în Banat, dar, pentru a scăpa de răzburarea austrieilor, a trecut la catolicism și a fost numit protopop romano-catolic în Ecica, apoi în Bulgăraș și ar fi murit în 1905.

Autorul articolului infirmă cea de a doua versiune prin prezentarea actului de deces a lui Ignatie Vuia – act care atestă că acesta a murit în Negotin în 1852. Autorul scrie că, totuși, a existat și un alt Ignatie Vuia care a fost catolic și care, într-

adevăr, a murit în 1905. Așadar, au existat doi Ignatie Vuia – unul ortodox care a fost episcop de Vârșeți și altul care a fost catolic și protopop de Bulgăraș.

IOAN POPASU (1865-1889)

Redacția, „Încetarea din viață a episcopului de Caransebeș Ioan Popasu, membru al casei magnaților țării, membru fondator al Asociației transilvănene pentru literatura și cultura poporului, întemeietorul reuniunii învățaților de la școlile confesionale gr. ort. române din dioceza Caransebeșului etc”, în: *BORom* XII (1888-1889), 12, p. 904-914.

Sunt redate: circulara mitropolitului Miron către toate oficiile protopresbiteriale din Transilvania, ultimele zile din viața P.S. Ioan Popasu și ceremonia de înmormântare. Arhiereul Ioan Popasu a încetat din viață la 17 februarie 1889 după ce păstorit biserica timp de 24 de ani, perioadă în care a avut multe și importante realizări.

Manolache, N. Teodor, „Note bibliografice. Morariu Victor «Pagini uitate din luptele bisericii românești», în «Candela», anul L, LI, LII (1939-1941), p. 568-570”, în: *BORom* LXI (1943), 1-3, p. 132-133. Recenzie.

Între 1885-1894 a apărut la Budapesta, Viena, Reșița, Sibiu revista „Romänische Revue”. În aceasta s-au publicat mai multe articole referitoare la istoria bisericească a românilor. În 1887, revista a sărbătorit jubileul de 50 de ani al episcopului de Caransebeș, Ioan Popasu.

Cornean, Nicolae, „Pagini de neuitat din istoria bisericii bănățene”, în: *MitrBan* XV (1965), 4-6, p. 391-401.

Paginile redate din istoria bisericii bănățene cuprind date biografice despre viața și activitatea episcopului Ioan Popasu, cel care a reînființat Episcopia Caransebeșului. Născut la 20 decembrie 1808, în Brașov, a făcut Facultatea de Filosofie la Cluj. În 1837 este trimis paroh la biserica Sfântul Nicolae din Șcheii Brașov, devenind apoi protopop și îngrijindu-se de reorganizarea școlilor de la Șchei. Alte informații cuprinse în studiu privesc alegerea și instalarea sa ca episcop în 1865, înființarea la Caransebeș a Institutului Pedagogic în 1874, înființarea unei tipografii și tipărirea în 1886 a „Foi Diecezane”.

Bulat, Toma G., prof., „Un secol de la reînființarea Episcopiei de Caransebeș”, în: *MitrBan* XV (1965), 7-9, p. 557-566.

Împlinirea unui secol de la reînființarea Episcopiei Caransebeșului constituie motivul apariției acestui articol omagial despre episcopul Ioan Popascu. Fiind un om cu o cultură solidă și un foarte bun orator, episcopul Ioan a fost interesat de îmbunătățirea învățământului în zona Brașovului, mai ales după numirea sa ca protopop în 1839. Aceste interese au privit înființarea de școli de toate categoriile, înființarea Institutului pedagogic în 1874, a librăriei și a tipografiei diecezane în 1885. Despre succesele sale oratorice bisericești și laice aflăm dintr-o scrisoare trimisă de Ion Maiorescu. Autorul se referă, în contextul conturării activității culturale și pedagogice, și la călugărirea sa din 1863, precum și la alegerea ca episcop.

Naghi, Gheorghe, pr., „Episcopul Ioan Popasu (1865-1889), în sprijinul școlii românești”, în: *MitrBan XXXIV* (1984), 3-4, p. 188-194.

În acest studiu sunt menționați episcopii de Caransebeș, amintindu-se și autorii care au scris despre viața lor. Sunt prezentate legăturile pe care le-a stabilit episcopul Ioan Popasu cu Ioan Maiorescu, între anii 1840-1863, fiind redat conținutul unei scrisori a protopopului Ioan Popasu către cel de-al doilea, expediată din Brașov la 21 iulie 1860, epistolă ce conține și amănunte din viața personală, familială. Punctul principal al documentului face referire la acțiunile depuse de cei doi prieteni pentru îmbunătățirea situației materiale a gimnaziului românesc din Brașov și despre unele ajutoare în bani primite în acest sens de la București, tot datorită intervenției lui Ioan Popascu.

Lucescu, Gheorghe, „Ioan Popasu – distinsă față bisericească și cărturar (1808-1889)”, în: *AltBan X* (1999), 10-12, p. 115-118.

Ioan Popasu s-a îngrijit în mod deosebit să organizeze viața bisericească și, în acest sens, a pus un mare accent pe vizitele pastorale. De asemenea, a fost importantă pentru el dezvoltarea învățământului, motiv pentru care a ctitorit mai multe școli la Brașov și a reorganizat Institutul Teologic. Acest preot cărturar este înmormântat la biserica Sfântul Ioan Botezătorul din Caransebeș.

Ardelean, Petru, prof., „Circulară de început a episcopului Ioan Popasu”, în: *AltBan XIV* (2003), 1-3, p. 146-147.

Este redată circulara (pastorală) pe care episcopul Ioan Popasu a trimis-o îndată după alegerea sa, cuprinzând programul măsurilor pe care și le-a propus ca episcop.

NICOLAE POPEA (1889-1908)

***, „Cronică”, în: *Candela VIII* (1889), 7, p. 450-453.

Este consemnată alegerea arhimandritului Nicolau Popea din Sibiu ca episcop al Eparhiei Caransebeșului, acțiune aprobată de Francisc Iosif I. Născut la 17 februarie 1826, în Satul-Lungu, lângă Brașov, studiază la școlile de la Blaj și Cluj, urmând Universitatea din Viena. În 1849-1850 intră în serviciul administrativ politic, iar șase ani mai târziu intră în viața monahală la chemarea arhiepiscopului și mitropolitului Andrei Șaguna, în 1871 devenind arhimandrit. A participat la toate luptele pentru cauzele naționale, literare și culturale ale poporului român și a scris „Vechia Mitropolia ortodoxă română a Transilvaniei” în 1870 și „Biografia Arhiepiscopului și Mitropolitului Andreiu Baronu de Șaguna” în 1879.

***, „Cronica bisericească. Teologi recompensați”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 2, p. 217.

Este consemnat faptul că N. Popea, episcopul Caransebeșului și domnul Constantin Erbiceanu au fost aleși membrii ai Academiei Române.

***, „Cronica bisericească. Un Episcop Membru al Academiei Române”, în: *BORom XXIV* (1900-1901), 1, p. 84-89.

Episcopul Caransebeșului, Nicolae Popea, a fost ales membru al Academiei Române în 1899. El s-a născut la 1826 în comuna Săcele, jud. Brașov, a făcut studii universitare la Cluj și Viena, la 1856 a intrat în monahism; fiind bun prieten cu Șaguna, a fost arhieru și vicar general al Mitropoliei Transilvaniei, iar în 1889 a fost ales episcop de Caransebeș.

A scris următoarele lucrări: „Vechea Mitropolie ortodoxă română a Transilvaniei. Suprimarea și restaurarea ei”, Sibiu, 1870, „Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei Baron de Șaguna, studiu biografic”, 1879, și „Memorialul”. Discursul lui Nicolae Popea la intrarea în Academia Română a avut ca temă principală personalitatea lui Andrei Șaguna. La acest cuvânt a răspuns D.A. Sturza cu un alt discurs, având ca temă personalitățile lui Veniamin Costache și a lui Andrei Șaguna și importanța celor doi ierarhi pentru biserica noastră. Este redat discursul lui D.A. Sturza.

G., „Necrolog. Episcopul Nicolae Popea”, în: *BORom* XXXII (1908-1909), 5, p. 542-549.

La 26 iulie 1908, P.S. Nicolae Popea, episcopul Caransebeșului, a trecut la cele veșnice. În prima parte a articolului sunt prezentate pe scurt următoarele: dispozițiile testamentului său, ecoul trecerii sale la cele veșnice în presa străină și desfășurarea ceremoniei de înmormântare.

Din a doua parte a articolului aflăm câteva date biografice despre P.S. Nicolae Popea: s-a născut în 1826 în satul Săcele din Brașov, a studiat în Transilvania și la Universitatea din Viena, a fost secretar al lui Andrei Șaguna și profesor al Seminarului din Sibiu. Din 1889 a devenit membru activ al Academiei Române. Printre lucrările editate se numără: „Vechea Mitropolie Ortodoxă a Transilvaniei (Sibiu, 1870)”, „Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei Șaguna (1869)”, „Memorialul Arhiepiscopului Șaguna sau faptele politice ale românilor 1848-1873” (Sibiu 1889).

În ultima parte a articolului sunt reproduse discursurile ce au fost rostite la înmormântarea P.S. Nicolae Popea de:

- Pr. Dr. I. Olariu – în care se arată însemnătatea pe care a avut-o Nicolae Popea pentru Biserica Ortodoxă Română din Transilvania,
- I. Bianu – în care se evocă amintirea marelui ierarh.

***, „Cronică”, în: *Candela* XXVII (1908), 9, p. 544-547.

Este menționat decesul episcopului diecezei Caransebeșului, Nicolae Popea, la data de 26 iulie 1906, la vârsta de 83 de ani. A fost înmormântat în 29 iulie 1908 în cimitirul greco-ortodox român din Caransebeș. Născut la 17 februarie 1826 în Satulung, la Săcele, lângă Brașov, urmează liceul din Cluj, apoi studiază teologia la Viena. A lucrat ca „practicant la guvernul țării” în Sibiu între 1849-1850, „conciplent la pretura din Deva” între 1850-1852 și ca „actuar și adjunct la judecătoria Șomcuta Mare” între 1852-1856.

Fiind tuns monah în 1859, este numit: vicar arhiepiscopesc în 1870, arhimandrit în 1871, episcop al Caransebeșului la 27 martie 1889. Activitatea sa literară se evidențiază prin lucrările: „Vechea Mitropolie”, „Biografia lui Șaguna”, „Memorialul” și altele.

Redacția, „Episcopul Nicolae Popea (1826-1908)”, în: *MitrBan* XXVI (1976), 10-12, p. 224-227.

Episcopul Nicolae Popea (1826-1908) a fost al doilea episcop al restauratei eparhii a Caransebeșului și un mare cărturar. În 1899 devine membru activ al Academiei Române. Se face un portret al acestui adevărat arhieru având ca modele pe Veniamin Costachi și Andrei Șaguna.

Naghiu, Iosif E., „Ierarhi și preoți bănățeni și crișeni la Academia Română (1866-1947)”, în: *MitrBan* XXIX (1979), 1-3, p. 71-78.

În studiul „Ierarhi și preoți bănățeni și crișeni la Academia Română (1866-1947)” este prezentat și Nicolae Popea, episcop al Caransebeșului, membru al Academiei din 1877. Textul face prezentarea celor cinci cărți scrise de el.

Pârvu, Ion, prof. drd., „Direcția cultural-națională «șaguniană» inițiată de episcopul Nicolae Popea la Caransebeș”, în: *AltBan* XIX (2008), 1-3, p. 115-124.

Nicolae Popea, de-a lungul activității sale ca episcop, a încercat să impună o direcție cultural-națională „șaguniană”, în special prin restaurarea Episcopiei Caransebeșului, prin înființarea Institutului Teologic și a Institutului Pedagogic Diecezan. Articolul se referă și la studiile făcute de Nicolae Popea și despre atacurile pe care le-a suportat când a fost propus ca mitropolit, în 1873. Alte date se referă la alegerea ca episcop, culese din „Foaia Diecezană”, despre organizarea „Fondului de Pensii” și apoi a „Fondului Preoțesc”, despre activitatea sa de ajutorare a văduvelor și a orfanilor și de sprijinire a școlilor, în general.

FILARET MUSTA, EPISCOP-VICAR (1921-1930)

***, „Cronică”, în: *Candela* XXVII (1908), 10, p. 609.

Este consemnată alegerea arhimandritului și vicarului arhiepiscopesc Filaret Musta în scaunul de episcop al Caransebeșului, la data de 4 octombrie 1908.

***, „Cronică”, „Biografia nou alesului episcop”, în: *Candela* XXVII (1908), 10, p. 609-611.

Articolul conține informații biografice referitoare la noul episcop al Caransebeșului, Filaret Musta. Născut în 10 martie 1839, studiază teologia la Lipsca. La 21 noiembrie 1871 a fost hirononit diacon, apoi devine protodiacon (1872), proto-presviter (1875), arhimandrit (25 decembrie 1891). A fost numit vicar episcopesc la data de 23 aprilie 1902. De la intrarea în serviciul bisericii a fost, fără întrerupere, membru al Sinodului eparhial ca deputat preoțesc, iar din 1881, deputat preoțesc la Congresul Național Bisericesc.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Arhieru proclamat doctor în teologie”, în: *BORom* XLVII (1929), 7-8, p. 713-714.

Dintr-un articol din „Foaia Diecezană”, revista eparhiei Caransebeșului, aflăm că arhieru vicar al Caransebeșului, Filaret Musta, care are peste 90 de ani, a fost

proclamat doctor în teologie „honoris causa” de Facultatea de Teologie din Cernăuți, pentru întreaga sa activitate.

Scriban, arhim., „Știri. Moartea unui arhiereu român”, în: *BORom XLVIII* (1930), 10, p. 1006.

P.S. Filaret Musta, arhiereul vicar al Episcopiei Caransebeșului a încetat din viață la vârsta de 92 de ani.

***, „Cronica bisericească. Cuvântarea funebră ținută de P.S. Grigorie al Aradului, în ziua de 17 octombrie 1930, la înmormântarea Arhiereului Filaret Musta din Caransebeș”, în: *BORom XLVIII* (1930), 12, p. 1171-1172.

P.S. Grigorie al Aradului amintește în această cuvântare câte ceva din viața și faptele arhiereului Filaret Musta.

Câdea, R., „S-a dus un vlădică românesc. Filaret Musta (1839-1930)”, în: *Candela XLI* (1930), 10-12, p. 411-414.

Este menționat decesul vicarului episcopiei din Caransebeș, arhiereul Filaret Musta, la data de 14 octombrie 1930, la vârsta de 91 de ani. În lunga viață, în preoția sa de 59 și călugăria de 55 de ani, părintele arhimandrit a avut numai două preocupări: înălțarea bisericii lui Hristos și, prin ea, înălțarea neamului românesc și o singură pasiune: de a face binele! În 1908, fiind ales episcop, guvernul maghiar i-a refuzat confirmarea, iar în 1920, când scaunul vlădicesc rămase vacant, a refuzat să candideze, dând dovadă de noblețe sufletească.

Fiind numit arhiereu, vicarul Filaret Musta a condus Episcopia Caransebeșului, rămânând același om cu o bogată viață interioară. Scurt și aspru la vorbă, gata oricând de a-i osândi, în severă judecată, pe toți adepții de fraze pretențioase, Filaret Musta era de o bunătate cum nu se poate mai mare. A fost profesor la Seminarul Teologic din Caransebeș, s-a preocupat de problemele lingvistice, a tradus și explicat numeroase cărți. Dorul de libertate, mândria de naștere, setea după lumină și credința strămoșească s-au refugiat în chilia modestă de călugăr care a fost „un vlădică cu cârjă de lemn și cu suflet de aur”.

Bănescu, Marcu, prof. dr., „Arhiereul Filaret Musta (1839-1930)”, în: *AltBan I* (1990), 9-10, p. 93-99.

Repere biografice despre arhiereul Filaret Musta (1839-1930). Este născut în 1839 în comuna Văliug, lângă Reșița. În 1875 intră în monahism, fiind membru fondator al ASTREI. În primele pagini ale articolului sunt descrise ultimele zile din viața episcopului.

IOSIF (TRAIAN) BĂDESCU (1920-1933)

***, „Cronică internă. Moartea Episcopului Iosif al Caransebeșului”, în: *BORom LI* (1933), 7-8, p. 329-331.

Articolul face cunoscut faptul că la 11 iulie 1933 a trecut la cele veșnice blândul episcop Iosif al Caransebeșului, la vârsta de 75 de ani. În continuare, este redat un scurt istoric al vieții sale, din care se poate afla că, după ce, în 1886, a absolvit Dreptul la Universitatea din Budapesta, a urmat Facultatea de Teologie la Chișinău, la îndemnul răposatului episcop Ioan Popasu, de unde s-a întors în 1889. A primit funcția de secretar consistorial, a fost hirotonit diacon, apoi protodiacon, în 1893, iar în 1889 a devenit preot.

În 1902 a intrat în călugărie, cu numele de Iosif; în 1903 a fost înălțat la treapta de protosinghel; în 1909 a fost ales episcop, însă „puterea împărătească” nu l-a acceptat. I s-a făcut dreptate abia în 1920, după prăbușirea stăpânirii ungurești, când s-a suit pe scaunul Episcopiei Caransebeșului. Prin testament și-a exprimat dorința ca la înmormântarea lui să nu slujească decât un ieromonah. Astfel că, în ziua de 13 iulie 1933, s-a săvârșit Sfânta Liturghie de P.S. Andrei Crișanul de la Oradea, înconjurat de un sobor de preoți și profesori de la Facultatea de Teologie, de față fiind și mitropolitul Nicolae din Sibiu și Emanoil Bucuță, secretarul general al ministerului Cultelor. A urmat slujba înmormântării, oficiată doar de părintele ieromonah Macarie Giușcă, de la Mănăstirea Izvor din Valea Godinova, însă nu s-au rostit cuvântări. După propria dorință, a fost înmormântat la Eșelnița, locul său de naștere, alături de părinți.

Băbui, M. B., „Episcopul Dr. Iosif Traian Bădescu (1858-1933)”, în: *MitrBan* XXXIII (1983), 5-6, p. 348-353.

Repere biografice despre episcopul Iosif (Traian) Bădescu (1858-1933) al Caransebeșului, născut la 15 mai 1858 în Șopotu Vechi. Studiile de teologie le-a realizat la Cernăuți, a optat pentru celibat, este hirotonit diacon în 1890, abia în 1902 intrând în monahism. În 1919 este ales arhimandrit, fiind consemnate activitățile sale din aceste perioade. A fost înmormântat în parohia Eșelnița din Valea Dunării.

***, Cronică, „Alegerea Episcopului Caransebeșului”, în: *Candela* XXVIII (1909), 8, p. 518-519.

Articolul face referire la alegerea episcopului pentru scaunul eparhiei Caransebeșului. În data de 29 iunie (12 iulie) 1909 a fost ales părintele protosinghel dr. Iosif Traian Bădescu în scaunul diecezei Caransebeș. Acesta s-a născut în 1858, urmează Facultatea de Teologie din Cernăuți, la finalul căreia lucrează ca „secretar consistorial” în serviciul diecezei Caransebeș.

Negrescu, Sever, pr., „Doctor Iosif Traian Bădescu, Episcopul Caransebeșului, 130 de ani de la naștere și 55 ani de la moarte”, în: *MitrBan* XXXVIII (1988), 4, p. 91-93.

Din datele biografice prezentate în acest material informativ, aflăm că Dr. Iosif Traian Bădescu a fost episcop al Caransebeșului între 1920 și 1933. Născut la 15 mai 1858, studiază teologia la Cernăuți, absolvă și Dreptul la Budapesta, iar în 1902 intră în monahism la Mănăstirea Hodoș-Bodrog. La 1919 ajunge arhimandrit, în 1926 înființează o „fabrică” de lumânări, în 1927 ridică Institutul la treapta de Academie și

în 1937 înființează „Școala eparhială de cântăreți bisericești”. A fost caracterizat ca un „apărător al patriei”.

Cilibia, Constantin, pr., „Biografia intelectuală a episcopului Iosif Traian Bădescu”, în: *AltBan XIX* (2008), 1-3, p. 104-114.

Biografia episcopului Iosif Traian Bădescu debutează cu prezentarea familiei sale și a preocupărilor ei. Acesta s-a născut la 15 mai 1858, în localitatea Șopotu Vechi. Tatăl său, Grigorie Bădescu, a fost părinte grănicer. A urmat Facultatea de Teologie la Cernăuți, tot aici terminând și doctoratul. În 1902 este călugărit la Mănăstirea Hodoș Bodrog, unde a fost secretar, asesor și casier. Articolul prezintă informații din arhiva particulară, cu insistență pe formarea sa intelectuală.

Cilibia, Constantin, pr., „Activitatea didactică a episcopului Iosif Traian Bădescu (II)”, în: *AltBan XIX* (2008), 4-6, p. 148-162.

Subiectul acestor pagini îl constituie activitatea didactică a episcopului Iosif Traian Bădescu în contextul mai larg al dezvoltării învățământului teologic bănățean la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. La 19 octombrie 1865, episcopul a transferat Institutul Teologic de la Vârșeț la Caransebeș, urmând ca în 1924 să se lupte pentru ridicarea acestui Institut la rangul de Academie Teologică. În 1876 a contribuit la înființarea Pedagogiei, unde erau pregătiți învățători pentru școlile românești din Banat. Ca arhieru, Iosif Traian Bădescu asista adeseori la cursuri. Pe lângă toate acestea, mai aflăm câte ceva și despre episcopul Ioan Popascu.

VENIAMIN NISTOR (1941-1949)

Moiescu, Gheorghe I., diaconul, „Cronica bisericească. Alegerea de episcop al Caransebeșului. Alegerea de Episcop al Argeșului. Hirotonia în arhieru a P.C. Arhimandrit Veniamin Nistor Investitura P.S. Episcop Veniamin al Caransebeșului”, în: *BORom LIX* (1941), 5-6, p. 339-346.

În urma alegerii P.S. Vasile Lăzărescu la Eparhia Timșoarei, scaunul Episcopiei Caransebeșului a rămas vacant. Colegiul Electoral Bisericesc s-a întrunit în vara anului 1941 și l-a ales ca episcop al Caransebeșului pe arhimandritul Veniamin Nistor. Sunt redată cuvântarea Î.P.S. Nicolae Bălan al Ardealului, rostită îndată după ce s-a făcut alegerea, răspunsul P.S. Veniamin Nistor la această cuvântare, cuvântarea rostită de regele Mihai I al României la ceremonia de investire a P.S. Veniamin al Caransebeșului și răspunsul acestuia.

Sunt prezentate, pe scurt, desfășurarea ceremoniei de hirotonie în arhieru a arhimandritului Veniamin Nistor și desfășurarea ceremoniei de investire.

Moiescu, I. Gheorghe, diacon, „Cronica bisericească. Încăunarea P.S. Veniamin noul episcop al Caransebeșului”, în: *BORom LIX* (1941), 9-10, p. 613-615.

Este redată desfășurarea ceremoniei de înscăunare a episcopului Veniamin, festivitate la care a participat și mitropolitul Nicolae al Ardealului. Cu această ocazie, Nicolae Bălan a rostit o cuvântare care este prezentată.

Redacția, „Episcop Veniamin Nistor”, în: *MitrArd* VIII (1963), 1-3, p. 3-6.

Articolul conține date biografice referitoare la episcopul Caransebeșului, Veniamin Nistor (1886-1963) care a păstorit în perioada 24 august 1941-5 februarie 1949.

Bănescu, Marcu, prof. dr., „Pomenirea vrednicului ierarh Veniamin Nistor (1886-1963)”, în: *MitrBan* XXXVI (1986), 2, p. 87-93.

Sunt redate informații biografice despre ierarhul Veniamin Nistor (1886-1963), cel care se trage dintr-o familie de preoți de lângă Brașov. Textul conține o descriere fizică definitorie: „înalt, zvelt, mers nealterat, cu o eleganță clasică, așezat și echilibrat, înțelept și senin, neostenit și activ”. În 1913 intră în cler, fiind diacon celibatar, devine duhovnic al Seminarului Nifon din București. Desfășoară o bogată activitate editorială, cu binecuvântarea lui apărând revista „Altarul Banatului”, primul număr tipărindu-se la 1 ianuarie 1944.

Ardelean, Petru, prof., „Tragedia unui episcop”, în: *AltBan* XIII (2002), 4-6, p. 112-115.

Informațiile din aceste rânduri menționează sfârșitul episcopului Veniamin Nistor al Caransebeșului. În 1949, în noua reorganizare a Bisericii Ortodoxe Române, Episcopia Caransebeșului se contopea cu Arhiepiscopia Timișoarei. Deși nu a fost de acord cu această schimbare, arhierul Veniamin Nistor este obligat să-și părăsească Eparhia și să se retragă la Alba-Iulia. Acolo va și muri în 1963, răpus de boală și de întristare.

I.4.3. Episcopi ai Aradului

VICHENTIE IOANOVICI (1726-1731)

Medeleanu, Horia. „Catedrala Aradului în veacul al XVIII-lea”, în: *MitrBan* XXXIII (1983), 7-8, p. 446-459.

În 1706, când episcopul Isaia Diacovici se instalează la Arad, înalță biserica românilor de aici la rangul de Catedrală. Studiul menționează că episcopul Vichentie Ioanovici (1727-1731) o găsește „crăpată și neterminată”, acesta impunând diferite măsuri organizatorice cum ar fi: introduce protocolul de venituri și cheltuieli ținute de epitropi și registrele pentru cei botezați pentru cei morți începând cu anul 1730.

Articolul conține o imagine cu catedrala între anii 1791-1806. În timp, se fac trei inventare ale acestei biserici, ultimul oferindu-ne informații prețioase despre catedrala reconstruită în 1791. În anexă se prezintă inventarul realizat de Vichentie Ioanovici la 1729.

ISAIA ANTONOVICI (1731-1748)

Cotoșman, Gh., prof. dr., „Isaia Antonovici (1731-1748), Episcopul Aradului și Caransebeșului”, în: *MitrBan* VII (1957), 1-3, p. 82-98.

Articolul reliefează personalitatea lui Isaia Antonovici, episcop al Caransebeșului, care va deveni și al Aradului, după ce această Episcopie a intrat sub jurisdicția celei arădene. Sunt prezentate informații despre activitatea sa în Banat, unde s-a dovedit preocupat de cultura poporului, preocupare pentru care a desfășurat multe acțiuni împotriva propagandei unioniste și multe vizite canonice.

Isaia Antonovici a fost ales arhiepiscop și mitropolit de Carloviț după moartea patriarhului de Ipec, Arsenie al IV-lea. Pe lângă toate acestea, autorul mai prezintă și antimisul de la vlădica Isaia, din reședința de la Timișoara.

SINESIE IVANOVICI (1751-1768)

***, „Note bibliografice. Ciuhandu Gh. Dr., «Schițe din trecutul românilor arădeni din veacul al XVIII-lea», Arad, 1934, p. 83.”⁴⁴, în *BORom* LIII (1935), 3-4, p. 222-223. Recenzie.

Lucrarea conține șase conferințe intitulate astfel: 1. „Viața românească, biserică și culturală din Eparhia Aradului, în prima jumătate a secolului XVIII”, 2. „Forța numerică și economică a românilor în Câmpia Aradului în veacul al XVIII-lea”, 3. „Organizarea militară sârbo-românească în răscoala lui Pero-Segledienăț”, 4. „Prigoniri catolicizante printre românii arădeni”, 5. „Episcopul Sinesie Jivanovici”, 6. „Revoluția lui Horia”.

Mălinaș, Marin, „O circulară inedită a Episcopului Sinesie Ivanovici al Aradului (1751- 1768)”, în: *MitrBan* XXVI (1976), 10-12, p. 243-249.

Sinesie Ivanovici al Aradului (1751-1768) a fost instalat episcop al acestei eparhii la 3 august 1751; după două săptămâni, trimite bihorenilor o circulară prin care își anunță vizita. Articolul aduce informații despre conflictul cu episcopul romano-catolic din Oradea. Circulara care se analizează aici datează din 1759, prin care îndeamnă pe credincioșii din Bihor să nu se abată de la hotărârile publicate la Curtea din Viena în legătură cu libertățile religioase. În aceasta, el tratează Bihorul ca o dieceză aparte. Se redă textul în format bilingv latin/român.

Bodogae, Teodor, prof. dr., „Contribuții documentare la istoria bisericii arădene din veacul XVIII”, în: *MitrBan* XVII (1967), 1-3, p. 122-138.

Istoria Bisericii arădene din secolul al XVIII-lea este îmbogățită de autorul acestui articol prin numeroase informații culese din unsprezece scrisori trimise de mitropolitul Carlovițului, Pavel Nenadovici (1749-1768), către episcopul Sinesie Jivanovici al Aradului (1751-1768).

NESTOR IOANOVICI (1829-1830)

***, „Bibliografie. *Din viața lui Nestor Ioanovici, Episcopul Aradului (1767-1830)*, de Dr. Gh. Ciuhandu”, în: *BORom* XLVII (1929), 11, p. 1053.

Cartea are 56 de pagini.

Ciuhandu, Gh., protopop dr., „Cronica bisericească. O pagină din viața ortodoxiei românilor ungureni. De la serbările centenare ale Episcopiei Aradului”, în: *BORom XLVII* (1929), 11, p. 984-994.

Se împlinesc 100 de ani de când în scaunul acestei episcopii s-a ridicat un român, Nestor Iovanovici. Aceste serbări marchează biruința culturală, națională, bisericească pe care biserica noastră a câștigat-o prin urcarea acestuia în scaunul Episcopiei Aradului. Această eparhie a fost înființată la 1703, primul ei episcop fiind sârbul Isaia Diacovici. De la el și până la Nestor au păstorit Episcopia Aradului zece episcopi sârbi.

Se prezintă în cronică starea tristă sub care s-a aflat populația românească ortodoxă din această parte a țării. De menționat că ierarhia sârbească a fost o protectoare a ortodoxiei și a românilor în această zonă. Se prezintă apoi starea politică a bisericii în secolul al XVIII-lea. În final este schițată o biografie a lui Nestor Iovanovici: s-a născut în Făgăraș în 1767, a avut numele de botez Nicolae, a studiat la Bratislava, s-a călugărit în Croația, a fost ales episcop al Aradului la 1829 și a păstorit această Episcopie timp de un an și 12 zile. A murit în 1830 la Arad. Faptul că Episcopia Aradului a fost păstorită de un român marchează triumful ideii naționale care a biruit astfel în și prin biserică.

***, „Cărți reviste, ziare. «Triumful ortodoxiei la Arad. Actele și dezbaterile Adunării Eparhiale din Eparhia ortodoxă a Aradului, sesiunea extraordinară din 1929, când s-au comemorat o sută de ani de la așezarea celui dintâi episcop român Nestor Ioanovici în scaunul Episcopiei Aradului»” în: *BORom XLVIII* (1930), 4, p. 376-378. Recenzie.

Cartea amintește despre importanța pe care a avut-o Biserica noastră de peste munți și despre serbările care au avut loc în 1929, cu prilejul comemorării a 100 de ani de la urcarea primului episcop român în scaunul Episcopiei Aradului, Nestor Iovanovici.

IOSIF GOLDIȘ (1899-1902)

***, „Cronica bisericească. Noul Episcop român al Eparhiei Aradului”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 2, p. 213-215.

În urma alegerii P.S. Ioan Mețianu ca mitropolit al românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria, scaunul eparhiei Aradului a rămas vacant. În data de 2 mai 1899 au avut loc alegeri pentru scaunul de episcop al Aradului. În urma votului, învingător a fost desemnat arhimandritul Iosif Goldiș. El a primit 30 de voturi, iar contracandidatul său, arhimandritul Augustin Hamsea, a primit 24 de voturi. Este redată cuvântarea lui Iosif Goldiș, rostită după ce a fost ales ca episcop al Aradului. Tot în articol este prezentată și o biografie a sa.

Iosif Goldiș s-a născut la 25 februarie 1837 la Socondor, Arad, a absolvit Seminarul Teologic din Arad, a urmat cursuri de drept la Debrețin, a fost notar, iar în 1869 a intrat în monahism. După acest eveniment, a devenit profesor la Seminarul

Teologic din Arad iar în 1892 a fost ales vicar episcopal al Oradiei Mari. A colaborat la mai multe reviste și ziare și a scris un tratat de retorică.

***, „Cronică”, în: *Candela XXI* (1902), 4, p. 261-262.

Este menționat decesul P.S. Iosif Goldiș, episcop greco ortodox român al Aradului, Orăzii-mari, Ienopolei și Hălmagiului, precum și a părților anexate din Banatul-Timișan, în data de 23 martie/5 aprilie 1902, la vârsta de 66 ani. A fost înmormântat în 25 martie/7 aprilie 1902 la Mănăstirea Hodoș-Bodrog, conform dorinței lui. Născut în 17 februarie 1836 în Socodor, a învățat teologia la Arad, științele juridice la Debrețin și filologia clasică în Budapesta. La îndemnul mitropolitului Andrei Șaguna, se călugărește (1869), după care este numit secretar episcopal, asesor referent consistorial, profesor ordinar de limba română și latină la liceul din Arad. Activitatea literară a inaugurat-o în 1859, scriind almanahul „Muguri”, după care a urmat: foaia literară „Speranța” în 1862) și „Lumina” în 1873. A fost ales vicar al Oradiei în 1892, deputat în Dietă în 1897 și episcop al Aradului în 1899.

Dudaș, Florian, „Din corespondența inedită a episcopului Iosif Goldiș”, în: *MitrBan XXX* (1980), 1-3, p. 159-165.

Erudită personalitate, având o pregătire intelectuală deosebită, episcopul Iosif Goldiș al Aradului contribuie prin întreaga sa activitate la îmbogățirea culturii noastre naționale. Este membru al Academiei Române, bun cunoscător al istoriei, dreptului, filozofiei, literaturii, în 1869 aducându-și sprijinul pentru editarea foii literar beletristice „Speranța”, iar în 1872 a gazetei „Lumina”.

Printre documentele prezentate în studiul de față, face parte și o scrisoare a profesorului de la catedra de limba și literatura română a Universității din Budapesta, Alexandru Roman, trimisă episcopului în 1876, în care se accentuează ideea susținerii unității în cultura noastră.

IOAN PAPP (1903-1925)

***, „Cronica bisericească. Un nou episcop ortodox român”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 2, p. 194-198.

Episcopia română ortodoxă din Arad a rămas fără păstor în urma trecerii la Domnul a P.S. Iosif Goldiș. Nou episcop a fost ales părintele Mangra, dar, din cauza faptului că împăratul Austro-Ungariei nu a validat această alegere, s-a mai făcut o alegere pentru această Episcopie. Astfel, a fost ales arhimandritul Ioan Ignatie Papp din Arad. Opțiunea aceasta a fost validată și, în data de 23 aprilie 1903, Ioan (Ignatie) Papp a fost hirotonit arhieru de mitropolitul Ioan Mețianu și de episcopul Caransebeșului, Nicolae Popea. Cu acest prilej, noul arhieru a rostit o cuvântare, care este reprodușă în articol. În alocuțiune, oratorul amintește despre chemarea arhieriei.

***, „Cronică”, „Alegerea episcopului ort. or. în Arad”, în: *Candela XXII* (1903), 2, p. 128.

Este consemnată alegerea protosinghelului Ioan Ignatie Papp ca episcop al Aradului, în ziua Sfinților Trei Ierarhi, 1903. Acesta s-a născut în 1850, în comuna Pociovești, comitatul Bihorului. Studiind teologia la Arad, a intrat ca arhivar la consistoriu. De la acest post modest, tânărul a avansat în funcțiile de: secretar consistorial, referent în senatul bisericesc, prezident al Consistoriului.

***, „Însemnări mărunte. Circulara Episcopului Aradului”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 6, p. 479.

Din ziarul „Carpați” aflăm că P.S. Ioan Papp al Aradului a dat o circulară către clericii din Eparhia sa, prin care le solicita acestora să răspundă la apelul făcut de principesa Ileana, referitor la clădirea unui mare spital pentru copii.

***, Cronică „Ioan Ignatie Papp” în: *Candela* XXXVI (1925), 1-2, p. 68.

Se consemnează decesul Î.P.S Ioan Ignatie Papp al Aradului, la 21 ianuarie 1925. Născut la 1848 în satul Pociovești din județul Bihorului, a lucrat la administrația bisericească după ce studiat teologia. A fost ales episcop al Aradului la 30 ianuarie 1902.

A fost reprezentantul tipic al conservativismului celui mai ritualist posibil, manifestând un dispreț amestecat cu teamă față de oamenii cu o cultură teologică superioară. Având experiență în administrarea Bisericii, s-a deosebit ca un foarte bun conducător, toată averea sa lăsând-o pentru scopuri de binefacere și educație națională.

Lițiu, Gheorghe, prof. dr., „Episcopul Ioan Ignatie Pop al Aradului (1903-1925)” în: *MitrBan* XIX (1969), 1-3, p. 85-105.

Episcopul Ioan Ignatie Papp al Aradului (1903-1925), a fost al V-lea episcop din perioada „Statutului șagunian” inaugurat în 1870, în articol fiind consemnate procedurile alegerii. Din datele biografice aflăm că s-a născut la 20 decembrie 1818, zona Beiuș, având numele de botez Ignatie. În 1879 este hirotonit diacon, iar 11 ani mai târziu, preot și abia în 1899 este tuns în monahism.

Sunt prezentate implicările sale în lucrările de restaurare a Catedralei din Arad, care, din cauza războiului, este sfințită abia în 1921, dar și la ctitorirea bisericii din satul său natal Pociovești, județul Bihor, sfințită la data de 30 septembrie 1907 și a edificiului unde, în 1913, va funcționa „Școala de fete”.

Restaurează Mănăstirea Hodoș-Bodrog, este inițiator al Fondului preoțesc, înființează tipografia și librăria diecezană, manifestând o grijă mare pentru școală, sprijină școala confesională și asociațiile culturale. În 1918 devine locțiitor de mitropolit, în articol fiind consemnate activitățile sale din această perioadă.

GRIGORIE COMȘA (1925-1935)

Scriban, arhim., „Știri. Alegerea Episcopului Aradului”, în: *BORom* XLIII (1925), 5, p. 317-318.

Pe data de 3 mai a avut loc alegerea noului episcop al Aradului. Candidații au fost: protosinghelul Andrei Magier, rectorul Academiei Ortodoxe din Oradea Mare,

diaconul Gh. Comșa, subdirector general în Ministerul Cultelor și pr. Stan, directorul Școlii normale din Sibiu. Părintele Comșa a primit 30 de voturi din 50 și a fost declarat noul episcop al Aradului.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Călugărirea noului ales episcop pentru scaunul Aradului”, în: *BORom* XLIII (1925), 6, p. 356.

Părintele diacon Gheorghe Comșa, ales în scaunul Episcopiei Aradului, a fost tuns în schima monahală vineri 22 mai 1925, de arhimandritul mitrofor Dionisie, starețul Mănăstirii Sinaia și a primit numele de Grigorie. Autorul mai oferă și câteva date biografice despre părintele Comșa. Acesta a urmat Dreptul în Budapesta, apoi a studiat la București. A fost hirotonit diacon și a rămas în această stare zece ani, slujind la catedrala din Sibiu. În această perioadă, a scris mai multe articole în ziarul „Telegraful Român” și în „Revista Teologică”.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Hirotonirea Episcopului Aradului”, în: *BORom* XLIII (1925), 7, p. 436-437.

În ziua de duminică, 14 iunie 1925, a avut loc la Sibiu hirotonirea noului episcop al Aradului - Dr. Grigorie Comșa. Slujba hirotoniei a fost săvârșită în catedrala Mitropoliei din Sibiu de Î.P.S. Nicolae Bălan din Sibiu, asistat de episcopul Râmnicului, Vartolomeu Stănescu, episcopul Iosif Bădescu de la Caransebeș și arhiereul Filaret. Arhimandritul Scriban descrie desfășurarea ceremoniei.

Mihălcescu, I., pr., „Cronica bisericească internă. Instalarea noului episcop al Aradului”. Cu o fotografie a P.S. Sale”, în: *BORom* XLIII (1925), 8, p. 487-491.

Duminică, 12 iulie, a avut loc ceremonia de instalare a noului episcop al Aradului, P.S. Grigorie. Este redată desfășurarea acestei ceremonii.

Stanca, Simion, „Munca unui Episcop”, în: *BORom* XLV (1927), 12, p. 739.

Sunt enumerate câteva dintre meritele P.S. Grigorie al Aradului. Autorul arată rolul religios și național îndeplinit de ierarh în eparhie și metodele de pastorație folosite, prin care mulți dintre sectanți au revenit la Biserica Ortodoxă. În doi ani, P.S. Grigorie Comșa a vizitat 160 de comune, a sfințit 30 de biserici, a hirotonit mulți preoți și a răspândit multe cărți cu conținut religios.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Cuvântarea P.S. Sale Episcopului Dr. Grigorie al Aradului, ținută cu prilejul conferinței pentru ocrotirea populației, la 19 martie 1929 în Timișoara”, în: *BORom* XLVII (1929), 4, p. 353-355.

P.S. Grigorie amintește în discursul său despre ocrotirea populației din mai multe puncte de vedere: sanitar, administrativ, social etc. Se abordează problema divorțurilor și cea a educației ce trebuie acordată copiilor.

Scriban, arhim., „Știri. Episcop care a împlinit 40 de ani”, în: *BORom* XLVII (1929), 5, p. 476.

P.S. Grigorie al Aradului a împlinit vârsta de 40 de ani pe data de 13 mai 1929.

***, „Știri. Episcop premiat”, în *BORom* L (1932), 9, p. 619.

Articolul anunță premiarea Î.P.S. Grigorie Comșa al Aradului de Academia Română, pentru lucrarea sa despre creșterea tineretului.

***, „Cronica internă. Episcopi membri ai Academiei Române”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 484.

Cronica anunță proclamarea unor noi membri de onoare ai Academiei Române, în ședința din 28 mai, Î.P.S. Nicolae Ivan al Clujului și Grigorie Comșa al Aradului.

***, „Cronica internă. Episcopul Grigorie al Aradului”, în: *BORom* LIII (1935), 5-6, p. 263-264.

Se anunță trecerea la cele veșnice a P.S. Grigorie Comșa, episcop al Aradului, din 25 mai 1935, la doar 46 de ani, după 10 ani de ocârmuire a eparhiei. Scurta biografie face apel la evenimentele marcante ale vieții sale. Născut în satul Comana-de-Sus din Țara Făgărașului la 13 mai 1889, se va înscrie la Seminarul „Andreian” de la Sibiu în 1908, fiind trimis ulterior cu o bursă la Budapesta, unde a urmat cursurile Facultății Juridice, obținând mai apoi un doctorat în Drept.

În 1915 este hirotonit diacon la Mitropolia din Sibiu, unde desfășoară până în 1920 o activitate multiplă: ziarist, secretar, profesor de religie, deputat, apoi funcționar la ministerul Cultelor până în 1925, timp în care își ia și doctoratul în teologie. Tot în acest an este ales episcop al Aradului, făcându-se cunoscut prin două importante publicații: „Istoria predicii la români” și „Istoria sectelor din România”.

Chiricuță, Toma, preot, „Episcopul Grigorie”, în: *Fântâna Darurilor*, VII (1935), 6, p. 193-194.

Se anunță decesul P.S. Grigorie Comșa al Aradului. Bun la inimă, limpede la cugetare, neobosit în munca sa, el a fost tipul reprezentativ al episcopului misionar. A fost un pasionat cărturar și predicator, prețuind cărțile și învățătura. Episcopul Grigorie a însemnat pentru Biserica Ortodoxă un stâlp de susținere al culturii și spiritualității românești la granița de Apus. Articolul conține o imagine.

Nedelcu, N., preot, „Episcopul Grigorie Comșa”, în: *Păstorul Tutovei* VI (1943), 7-8, p. 284-288.

Sunt redată câteva gânduri de pioasă amintire adresate vrednicului de pomenire, episcopului Aradului, Grigorie Comșa, la împlinirea a opt ani de la trecerea acestuia la cele veșnice. Se naște într-o familie de dascăli din Făgăraș, finalizează cursurile liceului din Făgăraș în 1908, iar în 1911 este numit vicepreședintele și bibliotecarul Societății de lectură a studenților Institutului Teologic din Sibiu. După absolvire este trimis cu bursă, la Universitatea din Budapesta pentru continuarea studiilor juridice.

Din 1920 până în 1925, după ce-și ia doctoratul în teologie, este ales episcop de Arad; a ocupat, în Ministerul Cultelor și Artelor, funcția de subdirector și apoi pe cea de director. Episcopul Grigorie Comșa și-a dedicat întreaga viață studiului,

activitatea pe teren literar soldându-se cu peste 100 lucrări tipărite. Este apreciat și talentul oratoric al preacinstiului vrednic de pomenire.

Pană, Marian N., diac. drd., Contribuția episcopului Grigore Comșa la dezvoltarea omileticii ortodoxe românești, în *BORom* XCI (1973), 3-5, p. 390-400.

Se face o trecere în revistă a câtorva ierarhi care au contribuit la dezvoltarea omileticii de-a lungul timpului: Varlaam, Antim Ivireanul, Andrei Șaguna, Filotei și alții. Episcopul Grigorie Comșa al Ardealului este reprezentantul primei jumătăți a secolului al XX-lea.

Studiul este structurat în patru părți: 1. Momente principale din viața episcopului; 2. Scurtă privire asupra predicii ortodoxe române în vremea episcopului; 3. Opera omiletică; 4. Principalele trăsături ale concepției sale despre predică și predicator, și se încheie cu concluziile autorului, diac. drd. Marian N. Pană.

Episcopul Grigorie își pregătea cu atenție cuvântările, consultând operele marilor predicatori din epoca de aur a literaturii patristice, izvoarele, comentariile. Pentru el, predica trebuie să aibă un conținut și un caracter biblic, să fie un mijloc de pastorație, să contribuie atât la catehizarea celor ce ascultă, cât și la păstrarea unității Bisericii. Totodată, predica trebuie să aibă și un caracter personal, original.

Opera omiletică a episcopului este alcătuită din predici dogmatice („Darurile Duhului Sfânt”, „Veniți la Hristos”, „Haina de nuntă” etc.), liturgice („De la leagăn la mormânt”, „Aprindeți darul lui Dumnezeu” etc.) și istorice („Predici la sărbătorile bisericesti”, „Păstor și turmă”, „Spre zările veșniciei”, „Flori din grădina sufletului” etc.).

Arhiepiscopul Grigore Comșa s-a născut la 13 mai 1889 în comuna Comana de Sus, jud. Făgăraș și a murit la 25 mai 1935, în etate de 46 de ani.

Popeangă, Vasile, prof., „Un promotor al activismului ortodox: Episcopul Grigorie Comșa”, în: *AltBan* III (1992), 10-12, 112-120.

Articolul de față consemnează toate acțiunile episcopului (de Arad) Grigorie Comșa, care au fost îndreptate spre fortificarea morală a eparhiei sale și consolidarea statului național unitar român, preocupându-se mult și de sprijinirea vieții culturale în Basarabia. În 1926, a încheiat reorganizarea „Societății ortodoxe a femeilor române”. Sunt prezentate lucrările sale. Este numit de arhimandritul Scriban „episcop social”.

ANDREI MAGIERU (1936-1960)

***, „Știri. Arhiepiscopul nou”, în: *BORom* XLIV (1926), 7, p. 431.

La 4 iulie 1926 a fost hirotonit ca arhiepiscop, în Oradea-Mare, arhimandritul Andrei Magieru, care a primit titlul de „Crișanul”.

Lițiu, Gheorghe, prof. dr., „Episcopul Dr. Andrei Magieru (1891-1960)”, în: *MitrBan* XXX (1980), 10-12, p. 718-721.

Sunt structurate date biografice ale episcopului Andrei Magieru (1891-1960). Se trage dintr-o familie de preoți, tatăl fiind un dârz luptător pentru idealul național. Face studiile de teologie la Cernăuți, fiind un bun cunoscător al limbilor clasice,

germaneii, francezei, englezei și rusei. Articolul menționează funcțiile pe care le-a exercitat de-a lungul vremurilor, fiind evidențiată data de 2 februarie 1936, când devine episcop al Aradului. Este surprinsă atitudinea sa în încercările anilor 1944-1945.

***, „Cronica bisericească. Hirotonia P.S. Andrei Crișanul”, în: *BORom XLIV* (1926), 8, p. 483-484.

Este descrisă hirotonia lui Andrei Magieru întru arhieru.

La 4 iulie 1926 a avut loc hirotonia întru arhieru a arhimandritului Andrei Magieru. La eveniment au participat oficialitățile din oraș, P.S. Roman Ciorogariu al Ordiei-Mari, P.S. Nicolae Ivan al Clujului și P.S. Grigorie Comșa al Aradului. P.S. Andrei a fost preot celibatar și a intrat în monahism în 1924, fiind tuns în acest cin de arhimandritul mitrofor Dionisie Simionescu, în Mănăstirea Sinaia.

Popescu, N. Victor, pr., „Cronică internă. Alegerea de episcopi la eparhiile Arad și Hotin”, în: *BORom LIV* (1936), 1-2, p. 85-94.

Congresul Național Bisericesc s-a adunat în zilele de 10 și 11 decembrie 1936 pentru a alege doi episcopi, la Eparhiile Arad și Hotin, prima rămasă văduvă prin trecerea la cele veșnice a episcopului Grigorie Comșa, iar cea de-a doua, având un loc vacant în urma plecării episcopului Visarion Puiu pe scaunul mitropolitan al Bucovinei. În ceea ce privește Episcopia Aradului, în 1935, Congresul s-a întocmit în octombrie în același scop, dar, din cauza numărului insuficient de voturi, locul a rămas vacant.

Acest lucru s-a întâmplat pentru că împuterniciții eparhiei cereau deopotrivă alegerea P.S. Andrei Magieru Crișeanul, om din părțile acelea, ca și pe P.S. Tit Simedrea Târgovișteanul, animați de dorința de înfrățire bisericească. De data aceasta lucrurile s-au lămurit mai repede pentru că P.S. Tit a dat încredințare scrisă, cerând să nu supere dorința poporului de a-l avea alături ca vlădică pe P.S. Andrei. Astfel, sub oblăduirea prelatului, a fost ales P.S. Andrei Magieru ca episcop al Eparhiei Aradului. În ziua următoare a avut loc și alegerea în funcția de episcop pentru Eparhia Hotinului, decizia numindu-l pe chiar P.S. Tit Simedrea în locul părăsit de cel care avea să devină mitropolit al Bucovinei, Visarion.

La serbarea instalării oficiale a luat parte Avram Imbroane, secretar general al ministerului Cultelor, Stancu Brădișteanu, Î.P.S. Nicolae al Sibiului a fost reprezentat de protopopul Nicolae Colan, iar patriarhul de P.S. Vasile Lăzărescu al Caransebeșului. De față au fost și alți reprezentanți ai autorităților civile sau ai altor confesiuni religioase, precum cea romano-catolică, prin episcopul Pacha, protestantă, prin pastorul Tarnoczy, evanghelică, prin episcopul Frint și cea unită, prin vicarul Munteanu.

***, „Încetarea din viață a Episcopului Andrei Magieru al Aradului”, în: *BORom LXXVIII* (1960), 5-6, p. 421-428.

Articolul anunță trecerea la Domnul în seara zilei de 13 mai 1960, a episcopului Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, Dr. Andrei Magieru, fiind prezentată amănunțit slujba înmormântării din 16 mai 1960, la care au participat: P.S. Valerian al Oradiei, Î.P.S. Vasile Lăzărescu, mitropolitul Banatului, P.S. Iosif Gafton al Râmnicului și Argeșului, Teofil Herineanu al Vadului Feleacului și Clujului, Î.P.S.

Nicolae Colan al Ardealului, fiind reproduse conținuturile unor cuvântări spuse cu acest prilej. Sunt menționate câteva date despre personalitatea și activitatea distinsului prelat.

Episcopul Andrei Magieru s-a născut în 1891, în comuna Saturău din fostul județ Arad, ca fiu al preotului Traian Magieru, descendent al unei vechi familii ardelenene de preoți. Studiile și le face, întâi la școala primară începută în satul natal și finalizată la Timișoara, apoi cursul secundar îl urmează la liceele din Arad și Beiuș, înscriindu-se în 1909 la Facultatea de Teologie de la Cernăuți. În 1914 este numit la conducerea internatului diecezan din Beiuș. Intră în monahism în 1924, apoi, la 4 iulie 1926 este numit arhieru cu titlul de „Crișanul”. A făcut călătorii de studii în Anglia, Franța, Germania și Italia, iar în 1935 este numit episcop al Aradului. Investirea s-a făcut în ziua de 21 decembrie 1935, iar înscăunarea, la Arad, a avut loc la 2 februarie 1936.

VISARION AȘTILEANU (1973-1984)

***, „Alegerea P.C. Pr. Dr. Vasile Aștileanu ca Episcop Vicar Patriarhal” în: *BORom LXXX* (1962), 7-8, p. 608.

În urma alegerii P.S. Teoctist în scaunul de episcop al Aradului, a rămas vacant un post de vicar patriarhal în cadrul administrației patriarhale. În ședința de lucru din 28 iulie 1962, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a ales, la propunerea P.F. Justinian Marina, un nou vicar patriarhal, pe pr. dr. Vasile Aștileanu, consilier administrativ patriarhal, acesta întrunind condițiile canonice legale pentru a fi promovat în rândurile arhierilor, fiindu-i acordat rangul de arhieru cu titlu Ploieșteanul.

Man, Iuliu, preot, inspector patriarhal, „Tunderea în monahism și hirotonia în arhieru a Presfințitului Episcop Dr. Visarion Ploieșteanul, Vicar Patriarhal”, în: *BORom LXXX* (1962), 9-10, p. 802-812.

În urma alegerii P.S. Teoctist Botoșăneanul în scaunul de episcop al Episcopiei Ardealului, a rămas vacant locul de episcop vicar patriarhal și de consilier al Patriarhiei Române. După rânduiala canoanelor Sfintei noastre Biserici, pr. dr. Vasile Aștileanu a fost primit și tuns în monahism la Mănăstirea Sinaia în zilele de 7 și 8 septembrie 1962 și ridicat la rangul de arhimandrit de P.S. Antim Târgovișteanul, vicar patriarhal, delegat al P. F. Justinian.

La ceremonia primirii în cinul călugăresc a părintelui Vasile Aștileanu au luat parte consilieri patriarhali, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, profesori, starețul Mănăstirii Sinaia și numeroși credincioși. Hirotonia întru arhieru a arhimandritului Visarion s-a făcut în catedrala patriarhală din București, în ziua de 9 septembrie 1962, de P.F. Justinian, înconjurat de P.S. Teofil al Clujului și Teoctist al Aradului, precum și de un mare sobor de preoți și diaconi. Au fost prezente delegații ale Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri. Au fost rostite cuvântări.

***, „Recunoașterea și instalarea celor mai noi episcopi vicari: P.S. Irineu Suceveanul și P.S. Visarion Rășinăreanul”, în: *BORom LXXXVII* (1969), 5- 6, p. 481-492.

La recomandarea Î.P.S. Iustin al Moldovei și Sucevei și la propunerea Sinodului Permanent, a fost ales arhimandritul Irineu Crăciunaș ca episcop vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, urmând a purta titlul de Suceveanul, iar la recomandarea Î.P.S. Nicolae al Ardealului, la propunerea Sinodului Permanent și ținând seama și de exprimarea expresă a dorinței noului arhiepiscop, a fost ales P.S. Visarion Aștileanu, care ocupa postul de vicar patriarhal, purtând titlul de Ploieșteanul, ca episcop vicar la Mitropolia Ardealului, urmând a purta titlul de Rășinăreanul. Cei doi episcopi vicari au fost aleși la ședința din 16 decembrie 1968 a Sf. Sinod, sub președinția patriarhului Iustinian. La sfârșitul lunii decembrie 1968, Consiliul de Stat al R.S. România a recunoscut aceste alegeri, emițând decretul respectiv.

La sfârșitul lunii martie 1969, Sf. Sinod a comunicat celor două Mitropolii atribuțiile pentru episcopii vicari, fixate în ședința din 19 martie 1969. Fiind îndeplinite aceste formalități, la 27 mai 1969, la Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri a avut loc solemnitatea înmânării de prof. Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, a decretelor Consiliului de Stat pentru confirmarea celor doi episcopi vicari, la care au participat mitropoliții Iustin și Nicolae, membrii Permanenței Consiliului arhiepiscopesc din Iași și Sibiu și reprezentanți ai celorlalte culte. Din partea Departamentului Cultelor au fost prezenți Directorul General Ion Bărbulescu, directori și funcționari superiori. Cei doi episcopi aleși au ținut cuvântări de mulțumire, cărora le-a răspuns prof. Dumitru Dogaru.

Instalarea P.S. Visarion Rășineanu ca episcop vicar la Mitropolia Ardealului a avut loc în ziua de 1 iunie 1969, în prezența tuturor ierarhilor Mitropoliei Ardealului: Î.P.S. Nicolae, P.S. Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, P.S. Valerian al Oradiei și ai Mitropoliei Banatului - Î.P.S. Nicolae și P.S. Teoctist al Ienopolei, Hălmeagului și Aradului. La solemnitatea instalării a luat parte personalul superior al Centrului arhiepiscopesc și mitropolitan din Sibiu și alți reprezentanți ai diferitelor instituții religioase și de Stat. Darea de seamă pe larg asupra solemnității instalării P.S. Visarion Rășinăreanul ca episcop vicar la Mitropolia Ardealului s-a publicat în revista „Mitropolia Ardealului” (XIV (1969), nr. 5-6).

Ioniță, Alexandru M., „Visarion Aștileanu, episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmeagului”, în *BORom* CII (1984), 11-12, p. 717-720.

Papuc, Gh., arhid., „P.S. Episcop Visarion Aștileanu al Aradului”, în: *MitrArd* XXX (1985), 1-2, p. 130-133.

Din necrolog aflăm despre episcopul Visarion Aștileanu al Aradului că s-a născut la Cluj în 1914, a fost hirotonit preot paroh la biserica Popa Tatu și apoi la Mănăstirea Antim din București, iar în 1962 a fost tuns în monahism. Se prezintă informații despre activitatea sa.

TIMOTEI SEVICIU, ARHIEPISCOPI (1985-)

***, „P. Cuv. Arhim. Dr. Timotei Sevcicu, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului”, în: *BORom* XCIV (1976), 1-2, p. 67-81.

Sinodul permanent al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 13 decembrie 1975, a propus Sfântului Sinod alegerea arhimandritului Timotei Sevcicu ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului. În data de 15 decembrie 1975 Comisia canonică, juridică și pentru disciplină a aprobat alegerea acestuia ca episcop-vicar, purtând titulatura de Lugojanul.

Se prezintă mulțumirile noului ales adresate tuturor membrilor Sfântului Sinod, înfățișează viața acestuia încă din copilărie și sunt redată câteva imagini cu prilejul acestui eveniment. Î.P.S. Nicolae al Banatului și P.S. Timotei Lugojanul au adresat telegrame Preafericitului Justinian.

I.5. EPISCOPI AI ARMATEI

VASILE SAFTU (1921-1922)

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească. Moartea P.S. Vasile Saftu Episcopul Armatei”, în: *BORom* XL (1921-1922), 7, p. 545-546.

În data de 6 aprilie 1922 a trecut la cele veșnice P.S. Vasile Saftu, episcopul Armatei. P.S. Vasile a studiat la Brașov și Sibiu, a urmat cursurile Universității din Leipzig și a fost profesor la Târgu Mureș și la Seminarul din Sibiu. S-a transferat, după aceea, la Brașov ca paroh al bisericii Sfântul Nicolae ajungând apoi protopop al acestui oraș. În 1922 a fost numit ca episcop militar.

IUSTINIAN TECULESCU (1923-1924)

***, „Însemnări mărunte. Episcop Militar”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 3, p. 237.

Se anunță că părintele protopop Ioan Teculescu din Alba-Iulia a fost numit episcop militar în locul răposatului dr. V. Saftu.

***, „Însemnări mărunte. Călugări noi în vederea arhieriei”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 5, p. 392.

Lazăr Triteanu a fost ales arhieriu cu titlul Craioveanu iar protopopul I. Teculescu, de la Alba Iulia, a fost ales ca episcop militar. Ambii au fost călugăriți și au luat următoarele nume: primul, Lucian, iar al doilea a luat numele Iustinian.

***, „Însemnări mărunte. Hirotonie de arhieriu”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 6, p. 479.

La 18 martie 1923 a fost hirotonit arhieriu, în catedrala Mitropoliei din București, Justinian Teculescu, numit ca episcop militar.

Mihălcescu, I., „Cronica bisericească internă. Învestirea noilor episcopi”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 7, p. 521-530. Cu o fotografie.

Învestirea P.S. Justinian Teculescu, episcopul de Alba-Iulia, a avut loc la 31 martie 1923. Este prezentată desfășurarea ceremoniei de investire și sunt redată cuvântările rostite cu această ocazie de P.S. Justinian care a afirmat că va face tot ce

îi stă în putință pentru a întări credința, dragostea și nădejdea credincioșilor. Se redă apoi cuvântarea regelui Ferdinand.

***, „Cuvântarea P.S. Episcopului Iustinian al oștirilor, ținută la 4 decembrie 1923, în biserica Silvestru din București, cu prilejul concertului religios, întocmit de corul acelei biserici, pentru întregirea fondului de ridicare a Monumentului Eroilor din parohie”, în: *BORom* XLII (1924), 5, p. 298-300.

P.S. Iustinian face o paralelă între oamenii obișnuiți și eroii neamului și arată însemnătatea monumentului dedicat acestora.

Scriban, arhim., „Cronica bisericească. Alegerea episcopului Cetății Albe”, în: *BORom* XLII (1924), 12, p. 747.

În urma alegerii P.S. Nectarie al Cetății Albe ca mitropolit al Bucovinei, scaunul Episcopiei Cetății Albe a rămas vacant. În data de 17 decembrie, au avut loc alegeri pentru desemnarea unui nou episcop al Cetății-Albe, astfel că a fost ales P.S. Iustinian episcopul Armatei.

Grigorie, episcopul Aradului, „Cărți, reviste, ziare. Cartea unui episcop”, în: *BORom* XLIX (1931), 9, p. 557-558. Recenzie.

Este vorba despre volumul intitulat „Pentru Neam și pentru Lege” a P.S. Iustinian Teculescu al Cetății Albe-Ismail, ce conține 25 cuvântări.

IOAN STROIA (1925-1937)

Scriban, arhim., „Știri. Nou episcop militar”, în: *BORom* XLIII (1925), 6, p. 380.

În urma alegerii episcopului Oștirii, Iustinian (Teculescu), ca episcop al Cetății Albe, Sf. Sinod a organizat alegeri pentru noul episcop militar. În urma voturilor, a fost ales protopopul din Sibiu, pr. Ioan Stroia.

Scriban, arhim., „Cronica Bisericească. Hirotonirea Episcopului Oștirii”, în: *BORom* XLIII (1925), 7, p. 437-438.

Luni, 15 iunie 1925, a avut loc în catedrala Mitropoliei din București hirotonia întru arhierie a părintelui Ioan Stroe. Este descrisă atât ceremonia hirotonirii, cât și cea a investiturii, festivitate care a avut loc pe data de 20 iunie, la castelul Peleş din Sinaia.

Scriban, I., arhim., „Cronica bisericească. Între General și Episcop. Polemică pe chestiunea preoților militari”, în: *BORom* XLIV (1926), 5, p. 288-290.

În vremea războiului de la 1877, regimentele își aveau preoții lor, ca de exemplu arhimandritul Ioachim Voluntas care a trecut la cele veșnice, la multă vreme după acest război, în Galați. Majoritatea acestor preoți erau călugări. Generalul Tarnovschi, care s-a distins în timpul Primului Război Mondial, în luptele din Dobrogea, a luat parte și la războiul din 1877 și povestește despre modul în care preotul Chiriac Nicolau (care a ajuns mai târziu arhimandrit de scaun la Galați și care s-a retras la Mănăstirea Neamț) i-a împărtășit pe cei din regimentul său chiar înainte de plecarea

la luptă. În continuare, arhimandritul Scriban amintește despre preoții de garnizoană. La 1926, fiecare corp de armată își avea preotul său.

Generalul Ioan Manolescu a scris în ziarul „Universul” un articol în care critică felul în care s-a întocmit preoțimea oștirii. Răspunsul convenit a fost dat de P.S. Ioan Stroia al Oștirii, tot în ziarul „Universul”, într-un articol în care acesta îl critică pe generalul Manolescu amintind despre necesitatea existenței preoților militari. Arhimandritul Scriban pune aici problema: „dacă trebuie sau nu activitate bisericască în armată”. Față de existența preoților din armată ofițerii se arată potrivnici. Arhimandritul Scriban reproduce un fragment dintr-un memoriu dat ministrului de Război, Nicolae Filipescu, în care se arată necesitatea preoților militari.

Moiescu, Gh. I., diac., „Ioan Episcopul Armatei”, în: *BORom* LV (1937), 3-4, p. 241.

Articolul anunță trecerea la cele veșnice a episcopului Ioan Stroia, la reședința sa episcopală de la Alba-Iulia, pe 18 aprilie 1937, după 12 ani de împlinire a slujbei de conducător al preoților militari și de întăritor duhovnicesc al ostașilor noștri. Se trage din satul Cacova, județul Sibiu, unde vede pentru prima dată lumina la 20 ianuarie 1865. Școala primară a urmat-o în satul său, apoi liceul săsesc din Sibiu, unde face doar patru clase, ultimele două efectuându-le la Brașov, ca și examenul de bacalaureat. Între anii 1887-1890 frecventează cursurile de teologie la Seminarul Andreian din Sibiu, după care își desăvârșește învățătura în străinătate, la Iena, Budapesta și Leipzig. În 1893 își ia doctoratul în filosofie la Universitatea din Iena.

Reîntors în țară, primește harul preoției și intră slujbaș în Consistoriul sibian. 1894 va fi anul afirmării în cariera universitară, ca profesor suplinitor pentru catedrele de istorie și teologie morală, fiind definitivat în 1896. În 1901 este ales protopop la Săliște, iar în 1908 trece protopop la Sibiu și preot slujitor la Mitropolie. Primind și însărcinarea de inspector școlar, s-a străduit să zidească școala centrală din Sibiu și pe cea primară din Cristian. Pentru activitatea sa curat românească, nu era bine văzut în ochii unгурilor, drept pentru care, în vremea războiului, a avut mult de suferit din partea lor. După unire, în 1919, a fost numit inspector școlar al județului Sibiu, iar în 1922, după moartea lui Andrei Bârseanu, i s-a încredințat sarcina de director regional al învățământului. Un an mai târziu, rămas văduv, se întoarce la atribuțiile sale preoțești, fiind orânduit consilier al Consistorului Mitropoliei din Sibiu, funcție din care a fost chemat la rangul de episcop de Alba Iulia și inspector al clerului militar.

Alegerea și recomandarea sa pentru vrednicia de episcop s-a făcut de Sfântul Sinod în 20 mai 1925, hirotonia săvârșindu-se a doua zi, în biserica Mitropoliei din București, iar investitura a avut loc la Castelul Peleş. Primind cărja episcopală la o vârstă destul de înaintată, peste 60 de ani, a condus eparhia cu o bărbăție pilduitoare, cu dragoste de neam și hărnicie deosebită, alături de o îndemănare de chivernisitor și bun gospodar. A căutat să întărească printre ostași dragostea de țară prin credința în Dumnezeu, chemați să apere moștenirea dobândită cu preț de sânge în războiul de reîntregire.

În ceea ce privește activitatea culturală, autorul menționează câteva dintre lucrările publicate ale episcopului Ioan: „Momente etice din cuvântarea lui Iisus pe munte”, 1986, „Sisteme de etică”, 1901, ca și implicarea în revistele „Telegraful

român” și „Foia pedagogică”. Rămășițele pământești ale episcopului au fost îngropate în cripta ctitoriei sale de la Alba Iulia, slujba înmormântării fiind săvârșită de arhierul-vicar Vasile de Rășinari, ajutat de un sobor de preoți. Au fost prezenți: patriarhul Miron, Î.P.S. Nicolae al Ardealului, cler și popor.

PARTENIE CIOPRON (1937-1948)

***, „Altă dorință împlinită”, în: *BORom* LVIII (1940), 9-10, p. 739-741.

Fostul episcop al Oștirii, Ioan Stroia, și-a manifestat dorința să apară o tipăritură creștină pentru sufletul oștenilor. Astfel, P.S. Partenie al Oștirii a editat revista „Arma Cuvântului”, împlinind dorința predecesorului său. Autorul articolului oferă amănunte despre această revistă.

I.6. EPISCOPI ROMÂNI DIN AFARA GRANIȚELOR ȚĂRII

SFÂNTUL PETRU MOVILĂ, MITROPOLITUL KIEVULUI

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă. Activitatea lui Omiletică”, în: *BORom* VII (1882-1883), 1, p. 21-33.

În acest studiu sunt prezentate mijloacele pe care le-a folosit Petru Movilă pentru dezvoltarea și propagarea cuvântului lui Dumnezeu prin intermediul artei oratorice. El fondează o școală ortodoxă în Lavra Pecersca și transformă școala existentă din „Mănăstirea Fraților” în școală superioară. Ulterior, aceste două școli s-au unit sub numele de „Colegiul Movelean”, care avea ca scop pregătirea viitorilor preoți. Fiecare profesor din colegiu avea obligația de a ține duminica, în biserica Mănăstirii Fraților, discursuri atât pentru studenți, cât și pentru participanții la slujbă.

Petru Movilă înființează o societate numită „Frăția”, formată din monahii mai culți ai Lavrei, având ca scop corectarea cărților de cult și traducerea operelor Sfinților Părinți. În 1636, Petru Movilă traduce din limba greacă în limba rusă „Evanghelia învățătoare” a lui Calist patriarhul de Ierusalim. În prefața acesteia, el arată foloasele aduse de predicarea cuvântului lui Dumnezeu și foloasele aduse de această „Evanghelia învățătoare” preoților. La 1646, Petru Movilă a publicat „Euchologhiul”, în a cărui prefață amintește despre importanța chemării pastorale și importanța ce trebuie s-o acorde preoții predicii. La finalul părții I a „Euchologhiului”, arhierul român al Kievului prezintă șapte învățături (discursuri) pentru preoți, cu destinația de a se ține la începutul fiecărui serviciu divin. Acestea sunt: „Învățătura despre Botez”, „Învățătura la Mărturisire”, „Observații din partea părintelui spiritual la mărturisire și împărtășanie”, „Învățătura pentru cei ce voiesc a se împărtăși cu Sfintele Taine”, „Învățătura la nunta I”, „Învățătura la nunta a II-a”, „Predica la înmormântare”. Ultimele trei sunt discursuri făcute după toate regulile pastorale. Cuprinsul acestora este prezentat pe scurt în articol.

Enăceanu, Ghenadie, arhimandrit, „Petru Movilă - Stampă”, în: *BORom* VII (1882-1883), 3, p. 129-131. Cu o fotografie.

Stampa ce constituie subiectul articolului de mai sus este o copie fidelă după portretul lui Petru Movilă, aflat în sala de recepție a Academiei din Kiev. Ea îl reprezintă pe mitropolitul Kievului în 1633, pe când aceasta avea 36 sau 37 de ani. Figura reprodusă în articol este realizată după copia fotografică trasă după portretul original, în urma dispozițiilor mitropolitului Moldovei Iosif. Articolul cuprinde o analiză a acestui portret.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă - Stampă”, în: *BORom VII* (1882-1883), 4, p. 193-195. Cu o fotografie.

Este prezentată o a doua stampă care îl reprezintă pe Petru Movilă în 1646, către sfârșitul vieții sale. Stampa abordată este copiată după o fotocopie publicată în revista „Antichitățile Kievului”, iar aceasta, la rândul ei, este preluată după portretul lui Petru Movilă ce se află în Academia de Arte frumoase din Sankt Petersburg. Articolul cuprinde o analiză a acestui portret.

Enăceanu, Ghenadie, arhimandrit, „Petru Movilă – Embleme”, în: *BORom VII* (1882-1883), 5, p. 257-261. Cu trei fotografii.

Sunt redată și analizate trei embleme rămase de la Petru Movilă. Prima emblemă datează de la 1628 și apare în cartea „Învățăturile de suflet folositoare ale lui avva Dorotei”, a doua datează din 1630 și apare în cartea „Imnologii”, a treia datează din 1646 și apare în cartea „Euchologhiu”.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă – Biografie”, în: *BORom VII* (1882-1883), 5, p. 278-289. Cu text în limba latină.

La începutul studiului este prezentată atât situația politico-religioasă din Țările Române, cât și politica externă dusă de acestea la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea. Bazându-se pe documentele mănăstirii (frăției) ortodoxe din Liov, Ghenadie Enăceanu amintește despre rolul pe care l-au avut Moveleștii în susținerea credinței ortodoxe: Ieremia Movilă, alături de fratele său Simeon Movilă (tatăl lui Petru Movilă) au contribuit împreună la construirea bisericii mari din mănăstirea din Liov, oferind ajutoare în construirea acesteia. În perioada 1591-1607, Ieremia Movilă, fiind în bune relații cu regele Poloniei Sigismund III, a „liniștit pe episcopul de Liov, Gedeon, care a început o persecuție contra mănăstirii și a colegiului”. Apoi, G. Enăceanu prezintă numirile lui Petru Movilă. Cel care l-a tuns în monahism pe Petru Movilă în Lavra Pecerska a fost mitropolitul Kievului, Iov, care nu i-a schimbat la călugărie numele primit la botez - de Petru! Proveniența numelui de Movilă, Ghenadie Enăceanu ni-l indică prezentându-ne o versiune a cronicii lui Neculce, care consemnează tradiția faptului că aprodul Purice a fost numit de Ștefan cel Mare, după o întâmplare relatată în cronică – Movilă. Se amintește apoi și de o altă versiune, a cronicarului Okolski, prin care se susține că numele de Movilă provine din „aristocrația de arme” a poporului român.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă – Biografie”, în: *BORom VII* (1882-1883), 7, p. 431-453. Cu text în limba latină.

Se prezintă spița familiei Movileștilor și câteva date despre membrii acesteia, care au jucat un rol important în istoria Țărilor Române. D. Okolski realizează, bazându-se pe ceea ce spune Ana, fiica lui Ieremia Movilă, că a auzit despre înaintașii săi, arborele genealogic al familiei lui Petru Movilă, strămoșul familiei Movileștilor fiind, în opinia lui Okolski, Mucius Scaevaola. Okolski susține că și emblema familiei Movileștilor, cele două săbii încrucișate, provine dintr-o transformare a celor două măciuci herculane din emblema Scevaolilor.

Documentele publicate atestă că strămoșii lui Petru Movilă la sfârșitul secolului al XV-lea, s-au stabilit în Principatele Române. Pan Movilă venea din Transilvania și, la 1499, ocupa funcția de paharnic al lui Ștefan cel Mare. Moise Movilă, în 1534, venind din Transilvania în Țara Românească, a încercat să ocupe tronul acestei țări, dar nu a reușit.

Pan Movilă este menționat într-un document din timpul lui Petru Rareș ca pârcălab al Hotinului. Văscan Movilă, postelnic, e pomenit la 1555 într-un document în calitate de martor. Ioan Movilă, mare logofăt, soția sa fiind Maria, fiica lui Petru Rareș, este bunicul lui Petru Movilă. Fiul cel mare al acestuia a fost Ieremia Movilă, care ajunge, cu ajutorul oștilor polone, pe tronul Moldovei în 1596. Copiii lui Ieremia Movilă au fost: Constantin, domn al Moldovei între 1608-1610, Alexandru, ajuns domn al Moldovei pentru câteva luni în 1615, Bogdan, Irina, Ecaterina și Ana. Un alt fiu al lui Ioan Movilă a fost Gheorghe Movilă, care, în perioada 1580-1589, a fost episcop de Rădăuți. În 1589, într-un act al lui Petru Șchiopu, Gheorghe Movilă este menționat ca mitropolit al Moldovei. A păstorit Mitropolia Moldovei până în 1592, când, forțat de împrejurări, se retrage din scaunul de mitropolit. Revine, însă, în 1597 și păstorește Mitropolia până în 1605 sau 1606. La 20 ianuarie 1606, Ieremia Movilă dă un act pentru confirmarea închinării Mănăstirii Golia din Iași către Mănăstirea Vatoped, menționându-l ca mitropolit pe Teodosie Barbovski. Alături de cele menționate, în articol este redat și ceea ce spune D. Okolski referitor la atitudinea lui Gheorghe Movilă față de uniatism. Simeon Movilă, fiul cel mai mic al lui Ioan Movilă, în 1596 este pârcălab de Hotin, între 1601 și 1602 ajunge domn al Țării Românești, iar între 1606 și 1607, profitând de boala lui Ieremia Movilă, ajunge pe scaunul Moldovei. Copiii săi au fost: Mihail Movilă, care a domnit câteva luni în Moldova între 1607-1608, Gavriil Movilă, care a domnit în Țara Românească timp de 10 luni în 1619, Petru Movilă, născut la 21 decembrie 1596, mort la 1 ianuarie 1647, Pavel Movilă, Ioan Movilă și Moise Movilă, care a domnit în Țara Românească pentru o scurtă perioadă în 1629 și apoi în Moldova, tot pentru o scurtă perioadă, în 1630.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă - Biografie”, în: *BORom* VII (1882-1883), 10, p. 618-622. Cu text în limba latină.

Nașterea și moartea lui Petru Movilă. Pe baza unor diferite panegirice, Ghenadie Enăceanu determină cu exactitate atât ziua și anul nașterii lui Petru Movilă, cât și data morții sale. Astfel, aflăm că acesta s-a născut pe data de 21 decembrie 1596 și a murit pe data de 22 decembrie 1646, trăind 50 de ani.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă - Biografie”, în: *BORom VII* (1882-1883), 11, p. 657-696. Cu text în limba latină. Cu text în slavonă.

Studiul de față prezintă împrejurările istorice și familiale în care a fost educat Petru Movilă. Condițiile de educare și instruire au fost influențate de doi factori: cel religios și cel militar. Factorii religioși: Petru Movilă și-a făcut educația de copil în Moldova, într-un mediu de profundă religiozitate, sub atenta supraveghere a mamei sale, Margareta. Autorul prezintă câteva fapte petrecute în perioada copilăriei lui Petru Movilă, care atestă faptul că mediul în care acesta și-a început instruirea era unul dominat de trăirea duhovnicească, și anume: este relatată întâmplarea în care personajul principal era un servitor al lui Simeon Movilă care, în urma rugăciunilor sale, ajunge monah în Mănăstirea Sucevița. De asemenea, se amintește că bunicul lui Petru Movilă, logofătul Ioan, a devenit monah către sfârșitul vieții sale, sub numele de Ioanichie, lucru atestat de documentul dat de Ieremia Movilă, Mănăstirii Secu, în 1606.

Se prezintă apoi circumstanțele politice în care s-a format Petru Movilă arătându-ne printr-un extras din diploma regelui Sigismund al III-lea al Poloniei, atitudinea avută de Ieremia Movilă față de credința ortodoxă. Petru Movilă în notele sale, consemnează un fapt care s-a petrecut în timpul lui Mihai Viteazul, în care se face referire la zidirea bisericii ortodoxe din Alba Iulia, aceasta fiind zidită de voievodul român la marginea orașului și a devenit apoi Episcopie, primul arhieru numindu-se Ioan.

La 1612, Margareta, mama sa, fiind văduvă încă din 1607, se retrage în Polonia împreună cu el, din cauza împrejurărilor politice. Aici va fi locul unde tânărul Movilă își va desăvârși educația. În 1614, Petru intră sub tutela hatmanului Stanislav Jolkevski, în articol fiind prezentate câteva note istorice referitoare la caracterul acestuia, iar în 1620 participă la lupta de la Țuțora, luptă în care Jolkevski moare și de aceea, tot în același an, intră sub tutela nobilului Hotkevici, sub al cărui steag luptă în 1622, la Hotin, împotriva otomanilor.

În 1627, sub îndrumarea și grija mitropolitului de Kiev, Iov, intră în monahism. Bazându-se pe ceea ce spun istoricii, autorul arată că Petru Movilă și-a căpătat instruirea sa din tinerețe de la dascălii din Liov și poate chiar de la dascăli din Paris. În finalul articolului sunt prezentate note consemnate de Petru Movilă referitoare la Luca Stroici și la grija mitropolitului Anastasie Crimca față de Mănăstirea Dragomirna.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă - Biografie”, în: *BORom VII* (1882-1883), 12, p. 734-772. Cu text în limba rusă. Cu text în slavonă.

Se prezintă activitatea literară a lui Petru Movilă ca laic și cleric, până la alegerea sa ca mitropolit al Kievului. Fiind în foarte bune legături cu magnații poloni datorită înaintașilor săi (Ieremia Movilă a primit de la regele Sigismund al III-lea al Ungariei cetățenia polonă) și fiind cetățean polon, s-a distins în calitate de laic, ca apărător al credinței creștine împotriva turcilor. Astfel, el a luat parte, în 1620, la bătălia de la Țuțora, luptă pierdută de poloni și la bătălia de la Hotin din 1622. Sunt prezentate date despre năvălirea cazacilor în Moldova. În 1627, Petru Movilă intră în monahism. Se prezintă apoi situația bisericii din Kiev, situația bisericii ortodoxe din Polonia, încercările de impunere a uniaticismului, poziția lui Petru Movilă față de uniaticism, relațiile lui Petru Movilă cu mitropolitul Isaia al Kievului. Este redat, de

asemenea, un act rămas de la Petru Movilă, în care se arată modul cum lucrau catolicii pentru a discredita credința ortodoxă din Moldova.

În calitate de arhimandrit al Marii Lavre Pecerska, Petru Movilă înființează aici o școală teologică, școală care, la scurt timp după înființare, a fost mutată în Mănăstirea Brațca.

Activitatea literară a lui Petru Movilă, desfășurată în calitate de arhimandrit al Marii Lavre: sub oblăduirea lui se tipăresc în 1629: „Liturghierul”, „Psaltirea”, „Acatistele”, „Nomocanonul”. Tot el a tradus din grecește „Capitole instructive ale diaconului Agapet către binecredinciosul Împărat Iustinian”.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă - Biografie”, în: *BORom VIII* (1884-1885), 1 apr-39. Cu text în slavonă.

Sunt înfățișate împrejurările istorice în care Petru Movilă a fost ales mitropolit al Kievului. Autorul descrie starea credinței ortodoxe în biserica rusă, în bisericile din Principatele Române și în Patriarhia de Constantinopol.

În bisericile din Ucraina, Polonia, Litvia (Lituania), la începutul secolului al XVII-lea credința ortodoxă era persecutată și înlocuită cu „credința uniată”. Sunt prezentate date despre discursul ținut în 4 martie 1632 la Lavra Pecerska din Kiev de Petru Movilă - discurs care a fost trimis apoi Cneazului Ieremia Coribut Vișnevițki, care a trecut la uniatism (adăugirea la acest discurs este trecută în articol). Prin această adăugire, Petru Movilă îl roagă pe cneaz să nu părăsească credința ortodoxă - credința strămoșilor săi.

Starea Ortodoxiei în Principatele Române: sunt prezentate cele trei cauze majore care au contribuit la insuccesul credinței catolice în bisericile românilor, și anume: autoritarismul religios, plasticismul și teatralismul formelor din cultul bisericii papale, la care se adaugă și dorința de independență a românilor. Autorul prezintă și motivele pentru care românii „nu s-au putut bucura pe deplin de actele lor ortodoxe”: politico-religioase, existența elementului grec în ierarhia bisericească și lipsa limbii române din cultul divin. Se amintește că Patriarhia de Constantinopol era măcinată de intrigi interne și de dorința unora de a se îmbogăți. Petru Movilă a fost un luptător pentru drepturile ortodoxiei, atât în biserica din Kiev, cât și pentru biserica compatrioților săi.

Descrierea alegerii și hirotonirii lui Petru Movilă ca mitropolit al Kievului, a fost hirotonit mitropolit la 28 aprilie 1633 la Liov. În final sunt redată două panegirice scrise în cinstea lui Petru Movilă.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă - Biografie”, în: *BORom VIII* (1884-1885), 2, p. 89-121. Cu text în slavonă.

Este prezentată activitatea pastorală a mitropolitului Petru Movilă. Lipsurile materiale ale Bisericii din Kiev l-au determinat pe acesta să jertfească din propria avere pentru a contribui la înflorirea acesteia. El s-a ocupat, mai ales, de refacerea bisericilor și mănăstirilor din Eparhia sa și de (re)organizarea clerului. Petru Movilă a fost un mare susținător și apărător al ortodoxiei, el luptându-se pentru aplicarea drepturilor câștigate prin actul de împăcare al uniaților cu ortodocșii. Petru Movilă tipărește

„Euchologhiul” în două ediții: 1628 și 1639, fiind și fondatorul școlilor din Mitropolia Kievului. La rugămintea lui Vasile Lupu, îl va trimite la Iași pe teologul Sofronie Pociatski împreună cu mai mulți frați, cu scopul de a fonda în Moldova o școală asemănătoare cu cea din Kiev. Petru Movilă a înlesnit lui Vasile Lupu și mitropolitului Varlaam înființarea unei tipografii. În 1645 Petru Movilă vizitează Iași-ul.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă - Biografie”, în: *BORom VIII* (1884-1885), 3, p. 185-221. Cu texte în slavonă și greacă.

Este abordată activitatea literară a mitropolitului Petru Movilă.

„Mărturisirea ortodoxă” a avut două numiri. Mitropolitul Kievului a numit-o „Catehism”, dar Sinodul de la Iași din 1642, i-a schimbat numele în „Mărturisire ortodoxă”. Sunt aduse argumente în favoarea acestui fapt. După opinia autorului, cauza schimbării numelui acestei scrieri este cu totul istorică și provocată de necesitățile timpurilor primei jumătăți a secolului al XVII-lea. Sunt înfățișate apoi împrejurările și contextul istoric în care a fost redactată „Mărturisirea Ortodoxă”, ea fiind un răspuns la cartea „Confesiunea de răsărit a bisericii ortodoxe”, publicată la Geneva în 1629 sub „pseudonimul Chiril Lucaris”. „Catehismul” lui Petru Movilă a fost prezentat și aprobat la Sinodul de la Kiev în 1640 și a fost apoi trimis la Patriarhia de Constantinopol spre a fi aprobat și de aceasta.

Sinodul de la Iași a fost convocat în decembrie 1641, argumente în favoarea acestei afirmații găsim în cartea lui Teodor Scuminovici. La acest Sinod, Petru Movilă a participat prin delegații Isaia Trofimovici și Iosif Canonovici, iar patriarhul Constantinopolului a participat prin delegații Porfirie, fostul mitropolit al Niceei și Meletie Sirigul. Au mai participat și ierarhii Moldovei aflați în funcție. Sinodul confirmă și aprobă „Mărturisirea ortodoxă”. La fel și patriarhul Constantinopolului o va confirma printr-o enciclică, confirmată, la rândul ei, atât de Petru Movilă și de prelații moldoveni, cât și de Sofronie ieromonahul, egumenul Mănăstirii Trei Ierarhi din Iași. Alte cărți ale lui Petru Movilă: „Euchologhiul” și „Litosul” - care este o apologie a credinței ortodoxe îndreptată asupra cărții lui Casian Sacovici intitulată „Perspectiva”. În încheiere găsim părerea lui Macarie, mitropolitul Moscovei, asupra a ceea ce a însemnat Petru Movilă pentru Biserica Ortodoxă.

Enăceanu, Ghenadie, arhim., „Petru Movilă – Apendice”, în: *BORom VIII* (1884-1885), 4, p. 282-320. Cu text în slavonă.

În documentele descoperite de D.C. Gulobev sunt arătate împrejurările istorice în care Petru Movilă s-a călugărit și a fost ales arhimandrit al Lavrei de la Kiev. Este prezentat testamentul lui Petru Movilă, în slavonă și tradus în română. Apoi sunt consemnate câteva note ale lui Petru Movilă, referitoare la starea administrativ-financiară a Moldovei.

Chirică, G., „Petru Movilă”, în: *Vocea Bisericii I* (1894), 2, p. 2-4. Cu o fotografie.

Articolul începe prin prezentarea originii neamului Moveștilor și cum au ajuns să decidă destinul Principatelor Române. Movilă Petru este fiul lui Simeon și al

Margaretei Movilă. S-a născut pe data de 21 Decembrie 1596. După moartea tatălui, Petru împreună cu mama lui s-au exilat în Polonia în 1612.

Cultura primară și-a dobândit-o, la fel ca ceilalți nobili din acel timp, în familie, însă, pe cea superioară a dobândit-o prin universitățile occidentale. În vremea aceea, era o onoare pentru nobili să fii un bun militar și un bun creștin. Petru a încercat să fie un bun militar și a reușit, deoarece va fi între fruntașii armatei polone în războiul de la Hotin din 1622. Însă, în scurt timp, el își va schimba orientarea, devenind un apărător al ortodoxiei pe calea rugăciunii.

Pe data de 15 august 1627 se hotărăște să treacă la viața monahală. În scurt timp a trecut toate gradele ierarhice, ajungând arhimandrit și egumen al Lavrei Pecerska din Kiev. A fost ridicat la treapta de mitropolit al Kievului la 12 martie 1633, mărindu-se astfel și sfera activității sale. Pentru a încuraja cultura bisericească ortodoxă, își cheltuiește toată averea primită de la părinți. A reușit ca „Gimnaziul” ridicat de el să-l facă să ajungă la gradul de „Academie”. A încurajat și a ajutat mulți tineri pentru a-și continua studiile. Este amintită și preocuparea acestuia în domeniul literar, scriind lucrarea „Cathism”, pe care Sinodul de la Iași din 1642 o numește „Mărturisirea ortodoxă”. Această lucrare a fost publicată de Matei Bebeniu în Amsterdam (1827), de Radu Greceanu în Buzău (1691) și de mulți alții. În sesiunea de toamnă a Sfântului Sinod din 1893, Î.P.S. S. mitropolit primat Ghenadie a propus ca „Mărturisirea ortodoxă” să fie imprimată și într-o ediție a Sfântului Sinod. Deși el s-a sacrificat pentru binele celorlalți, s-au găsit unii care să-l înlăture. A murit pe 22 decembrie 1646.

Erbiceanu, C., „Petru Movilă”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 5, p. 539-552.

Articolul conține un extras dintr-un jurnal bisericesc rus „Vosresne Citenie”, ce a fost tradus din limba rusă de arhimandritul Teotist Scriban.

Este prezentată situația Bisericii Ortodoxe în timpul lui Petru Movilă. Urmează prima parte din extrasul amintit. Din aceasta aflăm că a făcut studii la Paris și că a avut o strălucită carieră militară. A intrat apoi în monahism la Lavra Pecerska din Kiev și, la vârsta de 30 de ani, a ajuns arhimandrit al acestei Lavre, întreținând strânse relații cu mitropolitul Iov al Kievului. În 1628 a avut loc un Sinod în care au fost condamnați Smotrițki și Sacovici și scrierile lor, Petru Movilă având în aceasta un însemnat rol.

Erbiceanu, C., „Continuarea biografiei lui Petru Movilă (continuare)”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 6, p. 629-644. A se vedea articolul *BORom* XXXIII (1909-1910), 5, p. 539-552.

Este arătat rolul lui Petru Movilă și al Lavrei Pecerska la Sinodul în care au fost anatematizate scrierile lui Smotrițki și Sacovici. Este înfățișată activitatea lui Petru Movilă pentru Ortodoxie. Sesizând faptul că mulți clerici erau slab instruiți, a ales o serie de tineri, pe care i-a trimis să studieze la Liov și Roma. S-a hotărât apoi să deschidă, pe lângă spitalul din Lavră, o școală pentru copiii ortodocși. Arhimandritul Petru Movilă a contribuit semnificativ la obținerea, de la regele Vladislav al IV-lea, a unor privilegii pentru ortodocși și colegiul său. În 1633 a fost ales

mitropolit al Kievului. În această calitate, el a restaurat catedrala Sfânta Sofia din Kiev și biserica Deseatina.

Erbiceanu, C., „Continuarea biografiei lui Petru Movilă (continuare)”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 8, p. 629-644. A se vedea articolul *BORom XXXIII* (1909-1910), 6, p. 629-644.

Sunt arătate măsurile luate de Petru Movilă pentru a combate propaganda iezuiților. El a cerut ca nici o carte bisericească să nu fie tipărită fără binecuvântarea sa; a cercetat și a corectat cărțile de cult; a scris o carte pentru combaterea lui Casian Sacovici, intitulată „Piatra cu praștia a adevăratei sfintei biserici ortodoxe rusești”, sub pseudonimul Evsevie Pimen; a acordat o deosebită atenție fraților ortodoxe.

Erbiceanu, C., „Continuarea biografiei lui Petru Movilă (continuare)”, în: *BORom XXXIII* (1909-1910), 10, p. 1107-1117. A se vedea articolul *BORom XXXIII* (1909-1910), 8, p. 907-915.

În 1640, în Lavra Pecerska din Kiev, s-a ținut un Sinod în care s-a cercetat și s-a aprobat „Mărturisirea ortodoxă a credinței apostoliceștii biserici de răsărit”. Sinodul a fost convocat datorită apariției „Mărturisirii de credință a bisericii ortodoxe” sub numele patriarhului Constantinopolului Chiril Lucaris – scriere ce conținea învățături calvine. „Mărturisirea” lui Petru Movilă a fost aprobată și trimisă Patriarhiei Constantinopolului. A fost convocat apoi un Sinod la Iași la care au participat: ierarhii Moldovei, Isaia Trofimovici, Iosif Canonovici, Ignatie Oxenovici, Porfirie, fostul mitropolit al Niceei, Meletie Sirigul. În urma dezbatărilor și la acest Sinod a fost aprobată „Mărturisirea ortodoxă” a lui Petru Movilă. Acesta din urmă a mai scris „Antologiul”, a corectat traducerea Sfintei Scripturi (dar nu a terminat), a avut un proiect de a traduce Viețile Sfinților. Tot lui Petru Movilă îi aparțin și „Omilia despre cruce” și „Discursul bisericesc” – ce a fost rostit la nunta lui Ianuș Radziwil cu Maria, fiica lui Vasile Lupu.

***, „Note bibliografice. Klasovski I., «Frățiile bisericești ale tineretului, în vechime», Revista *Ţerkia inarid*, nr. 22, 1937, p. 753-758”, în: *BORom LVII* (1939), 5-6, p. 350-351. Recenzie.

Frățiile ortodoxe ucrainene din secolele XVI-XVII sunt vestite prin acțiunile lor pentru rezolvarea problemelor Bisericii Ortodoxe din Polonia. În secolul al XVII-lea, mitropolitul Petru Movilă le-a dat cea mai mare autoritate pe care au avut-o vreodată.

D., Șt. P., „Note bibliografice. Bulat T. G., «Petru Movilă, prinț de Moldova, apărător al ortodoxismului». Cu prilejul împlinirii a 300 de ani de la Sinodul de la Iași (1641-1941), în Buletinul nr. 1 al Institutului de Istorie a României, A.D. Xenopol, Iași, 1941, p. 9-14”, în: *BORom LX* (1942), 1-4, p. 112-113. Recenzie.

Petru Movilă s-a născut în 1596, iar la 1612 pleacă în Polonia împreună cu mama lui, Margareta, și cu fratele său Moise. Între 1624-1627 vizitează Kievul, intră în monahism în 1627, ajunge arhimandrit și apoi, în 1633, ajunge mitropolit al Kievului. Petru Movilă a luat atitudine împotriva „Catehismului calvinesc” al lui Chiril

Lucaris. El a alcătuit o mărturisire de credință ce a fost aprobată la Sinodul de la Iași și confirmată, la 11 mai 1643, de Patriarhia ecumenică. Doi ani mai târziu, la 11 martie 1645, „Mărturisirea Ortodoxă” a fost confirmată de toate Patriarhiile Ortodoxe.

Panaitecu, P. P., „Petru Movilă și românii” în: *BORom LX* (1942), 9-10, p. 402-420. Cu text în limba polonă.

Român de neam, Petru Movilă nu și-a uitat niciodată patria sa, autorul aducând dovezi în acest sens. Petru Movilă este fondatorul primei universități ortodoxe și a mai multor tipografii, ale lui Matei Basarab de la Govora, Câmpulung, Târgoviște, a lui Vasile Lupu de la Trei Ierarhi; Academia domnească de la Trei Ierarhi fiind înființată tot din inițiativa sa. Rectorul ei a fost numit Sofronie Pociatski. În opera lui Petru Movilă, „Lithos-ul”, din 1644, scrisă împotriva catolicilor, amintește de o serie de obiceiuri din Moldova. El a ridicat o biserică în Polonia căreia i-a pus hramul Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava. În ceea ce-i privește pe frații lui Petru Movilă, autorul amintește despre Gavriil Movilă, care a fost domn al Țării Românești în 1619, iar P.P. Panaitecu scrie că și Petru Movilă ar fi dorit și ar fi încercat cândva să capete tronul Moldovei.

Moise Movilă a fost domnitor al Moldovei între 1631-1632, iar în 1631 Petru i-a dedicat acestuia „Triodul ales”, carte în prefața căreia sunt integrate câteva sfaturi adresate fratelui său. Se redau unele fragmente din această prefață. Despre Moise mai aflăm că la 1633 a recăpătat scaunul Moldovei doar pentru un an. Tot el a fost afurisit de patriarhul ecumenic Chiril Lucaris, fapt care reiese dintr-o scrisoare a lui Petru Movilă trimisă către Chiril de Veria în 1638. Autorul prezintă motivele care l-au determinat pe patriarhul ecumenic să-l afurisească pe Moise Movilă. În finalul articolului sunt redată fragmente din prefețele câtorva cărți, în care Petru Movilă se referă la familia sa și se amintește despre „Cuvântul duhovnicesc” rostit de Petru Movilă la nunta fiicei lui Vasile Lupu.

În 1645, Petru Movilă s-a aflat la Iași și a oficiat slujba cununiei ce a avut loc între domnița Maria și Ianusz Radziwil, cununie ce s-a ținut la Mănăstirea Sfintii Trei Ierarhi. Cu această ocazie, Petru Movilă a rostit o predică în limba română și polonă. Această cuvântare a fost publicată în limba polonă într-o broșură. Autorul articolului demonstrează cu argumente că această cuvântare a fost rostită în limba română și polonă. Se prezintă o broșură și redă fragmente din prefața ei, care certifică acest lucru.

Moisescu, Gheorghe I., diac., „Note Bibliografice. Bodogae Teodor Pr., «Petru Movilă și Sinodul de la Iași» în *Revista Teologică*, an XXXII, 1942, nr. 9-10, p. 385-395”, în: *BORom LX* (1942), 9-10, p. 474. Recenzie.

Se descrie perioada dificilă prin care trecea Biserica Ortodoxă la începutul secolului al XVII-lea. Teodor Bodogae scrie că opera lui Petru Movilă se concentrează în trei puncte: câștigarea unei situații de drept pentru Biserica Ortodoxă din Polonia, formarea unui cler cult și întărirea vieții dogmatice și liturgice pe pozițiile tradiției ortodoxe prin „Mărturisirea de credință” și „Molitfelnicul”. Prin străduința domnului Vasile Lupu și a mitropolitului Petru Movilă, Sinodul de la Iași a adunat la un loc cele trei mari ramuri ale Ortodoxiei: greacă, slavă și română.

Moiescu, Gheorghe I., diac., „Note bibliografice. Bulat T. G., «Petru Movilă prinț de Moldova, apărător al ortodoxismului. Cu prilejul împlinirii a 300 de ani de la Sinodul de la Iași (1641-1941)», extras din Buletinul I al Institutului de Istoria Românilor A. D. Xenopol din Iași, 1941, 8 p.”, în: *BORom LX* (1942), 9-10, p. 475. Recenzie.

Se prezintă împrejurările care au dus la intrarea lui Petru Movilă în monahism, activitatea sa ca arhimandrit al Lavrei Pecerska unde a organizat școlile „Frăției” și tipografii. Petru Movilă a ajuns mitropolit al Kievului în 1633. El a avut legături cu domnitorii Miron Barnovski și Vasile Lupu. Sunt prezentate apoi împrejurările care au dus și în care s-a convocat Sinodul de la Iași. Se argumentează importanța „Mărturisirii Ortodoxe”.

Nicodim, Patriarhul României, „Întru pomenirea lui Petru Movilă”, în: *BORom LXV* (1947), 1-3, p. 1-3.

După 50 de ani de când studiasse în Kiev, patriarhul Nicodim rememorează perioada studenției, realizând un tablou al Academiei de acolo, dominată de duhul sfințitor al întemeietorului ei, mitropolitul Petru Movilă. Aflăm astfel că, pe când era elev al Seminarului „Veniamin Costache” și locuia în casa mitropolitului Iosif, viitorul patriarh a primit o bursă din partea Academiei de la Kiev (întrucât întemeietorul acesteia lăsase, în urmă cu 300 de ani, un fond de burse de care s-au bucurat rușii, grecii, bulgarii, dar și românii).

Ajutat fiind de grija și bunătatea mitropolitului Iosif, a urmat studiile teologice la această Academie, organizată în spirit umanist și aflată în strânsă legătură cu tradiția, dar neînlăturând nici cuceririle științei moderne, în ordinea istorică și teologică. Academia avea un bogat învățământ teologic, cu numeroase catedre, la care se adaugă studiul limbilor străine (greaca, franceza, germana și engleza). Instalată în cuprinsul Mănăstirii Bratschi, în regiunea Niprului, Academia se găsea și în apropierea Lavrei Pecerska, unde se găseau veșmintele de slujbă și mitrele mitropolitului Petru Movilă, admirate adesea de viitorul patriarh Nicodim. În interiorul școlii, domnea duhul cel mai liber, sub o atmosferă de cuviință, de convingere și de libertate sufletească.

Ștefănescu, I. D., „Portretele lui Petru Movilă”, în: *BORom LXV* (1947), 1-3, p. 4-8.

Se realizează o succintă trecere în revistă a unor portrete internaționale, celebre, pentru ca apoi să se analizeze arta bizantină, care a creat un gen particular de portrete, zugrăvind mai ales împărați, ierarhi și înalți dregători. Însă, în arta veche românească, evoluată pe temeuri bizantine și aflată în strânsă legătură cu Biserica, sunt extrem de rare portretele adevărate. Autorul mărturisește că, în 1931, a avut norocul să descopere o scenă, ce împodobește zona peretelui de apus din naosul Mănăstirii Sucevița și realizează o descriere amănunțită a acesteia.

Un al doilea subiect, legat de acesta, îl reprezintă chipul Sfântului Nicolae, lângă care apare un ierarh, cu mitra pe cap și un călugăr, zugrăvit în genunchi. Așa cum reiese din scrierea slavonă, aflată pe partea din stânga a unei icoane îmbrăcată în argint, păstrată în tezaurul mănăstirii, ierarhul este arhiepiscopul și mitropolitul de Suceava, Gheorghe Movilă,

considerându-se, în același timp, că acel călugăr îngenunchiat este Petru Movilă, „fiul lui Simeon, domnul Moldovei și al Țării Românești”. Autorul descrie în amănunt portretul lui Petru Movilă, care îl arată ca pe un călugăr de 40 de ani, cu un chip ascet și luminos; autorul consideră că, prin acuratețea trăsăturilor surprinse, acest portret de ctitori se distinge de toate celelalte din Moldova.

Tot la Sucevița se găsește o copie din 1824, după un portret a lui Petru Movilă, executat pe pânză sau lemn în 1630. Un al treilea chip zugrăvit al mitropolitului se găsește reprodus în Palatul patriarhal din București, autorul descriindu-l și pe acesta în amănunt. El menționează că are două trăsături ce-l diferențiază de toate celelalte portrete: privirea directă, plină de vioiciune și mâinile extrem de expresive, arătându-l ca pe un adevărat vlăstar domnesc.

Popescu, Nicolae M., preotul, „Petru Movilă – n. pe 21 decembrie 1596, 22 decembrie 1646”, în: *BORom LXV* (1947), 1-3, p. 9-29. Cu o fotografie.

După cum mărturisește, autorul încearcă să scrie pe scurt și pe înțeles viața lui Petru Movilă, care, fiind fiu de domn român, a ajuns mitropolitul Kievului, Galiției și al întregii Rusii. Pentru început, realizează o prezentare a neamului Moveleștilor din Moldova, înrudit cu familia domnească a Mușatinilor și găsindu-și rădăcini printre boierii din vremea lui Alexandru cel Bun.

Se face mai întâi, pe scurt, o prezentare a lui Ioan Movilă cu fiii săi, Ieremia și Simeon, precum și al doamnei Melania-Marghita, soția lui Simeon și mama lui Petru Movilă, care, după văduvie, se semna „Marghita Doamna”, al cărei dublu nume îl explică pe înțelesul tuturor, pentru ca apoi să continue cu o succintă trecere în revistă a fraților lui Petru Movilă.

Următoarea parte a articolului este dedicată în întregime vieții lui Petru Movilă. S-a născut pe 21 decembrie 1596, probabil în Suceava, unde tatăl său, Simeon, era pârcălab, iar unchiul, Ieremia, era domn al Moldovei. A avut o copilărie zbuciumată, deoarece, când avea mai puțin de patru ani, întreaga familie a fugit în Polonia. Însă, din porunca regelui polon, în aprilie 1601, fură întorși în Moldova. La 14 septembrie 1607 îi moare tatăl, iar luptele sângeroase din sânul familiei îl silesc să părăsească din nou Moldova, mergând, pentru început, probabil, în Muntenia și de aici se retrage, timp de câțiva ani, în Polonia, la Jolkiev, așa cum reiese din însemnarea unui preot armean.

Învățătura și-a început-o în casa părintească, apoi în vestita școală a frăției din Liov, iar meșteșugul armelor și a bunelor purtări cavaleriești le deprinde de la vestitul comandant de oști polon, Stanislav Jolkievski și apoi de la comandantul Hotkevici, alături de care ia parte la expediția de la Hotin, din 1621. Se mută apoi în apropierea Kievului, prilej cu care cercetează Lavra Pecerska și intră în legătură cu starețul acesteia, Zaharia și cu mitropolitul Iov. Timp de cinci ani (1622-1627) se pregătește pentru primirea călugăriei. Deși era din altă țară, regele Sigismund confirmă alegerea lui Petru Movilă ca arhimandrit egumen al Mănăstirii Pecerska și astfel, în decembrie 1627, este sfințit și hirotesit arhimandrit, la doar 31 de ani. Kievul și partea de miazăzi a Rusiei făceau parte din regatul polono-catolic, de aceea Ortodoxia era prigonită.

În ciuda Uniației de la Brest din 1596, mai ales a episcopilor și a nobililor, poporul ucrainean rămăsese ortodox, cu toate necazurile îndurate. Ajutat de faptul că

Lavra Pecerska era stavropighie patriarhală, folosindu-și averea moștenită, Petru s-a dedicat cu tot sufletul ajutorării Bisericii. Înființează în Lavră o tipografie și astfel tipărește cărți liturgice și ascetice. În 1631 a întemeiat tot aici o școală superioară, mutată apoi la Mănăstirea Bratislava, care constituie temelia vestitei Academii spirituale din Kiev, supusă mitropolitului de Kiev și căreia îi va lăsa, prin testament, averea și epitropia. În 1632, la alegerea noului rege polon Vladislav, Petru Movilă conduce astfel lucrurile încât îl silește pe rege să întoarcă unele libertăți răpite anterior ortodocșilor.

Tânărul și râvnitorul arhimandrit fu ales mitropolit al Kievului, al Galiției și al întregii Rusii, astfel că, la 28 aprilie 1633, în biserica Movileștilor din Liov, este sfințit de episcopul Ieremia Tissarovski, împreună cu alți trei episcopi. De aici înainte se ostenește mult pentru luminarea poporului lui, prin școală, prin tipografie și prin carte, îngrijindu-se și de înnoirea așezămintelor bisericești, printre care și Sfânta Sofia din Kiev, sau Lavra Pecerska. Scrie în limba latină „Mărturisirea Ortodoxă”, carte întocmită pe baza Sfintei Scripturi, a canoanelor și a Sfinților Părinți, prin care se oferă învățătura și morala creștină. Lucrarea este cercetată de Sinodul de la Kiev din septembrie 1640 și apoi de cel de la Iași, din septembrie-octombrie 1642, într-o traducere în limba greacă.

Sinodul patriarhal din Constantinopol, din martie 1643, a cercetat din nou această lucrare, aprobându-o și îndemnând creștinii să o consulte, devenind astfel o carte simbolică, de doctrină a bisericii ortodoxe. A fost tipărită în mai multe limbi, prima variantă în română datând din 1691, când a fost tradusă și tipărită la Buzău. Articolul continuă cu „Legăturile lui Petru Movilă cu Țările Române”, în care se arată că impresiile din copilăria sa trăită în Moldova i-au rămas vii toată viața. Astfel, povestește pe larg cum Suceava fusese salvată de năvala cazacilor din 1662 numai prin ajutorul Sfântului Ioan cel Nou. A fost chiar învinuit că în chiliile sale mitropolitane avea doar slugi moldovene.

Și-a iubit mult frații, tipărind pentru Moise Movilă, ajuns domn în Moldova, câteva „Sfaturi de domnie”. Tot acestuia îi lasă și moșiile sale din Polonia. Nu și-a uitat nici neamul, căci din Kiev au plecat spre Muntenia și mai târziu spre Moldova, tiparnițe, meșteri tipografi, podoabe pentru cărți și chiar cărți, iar „Colegiul” lui Vasile Lupu de la Trei Ierarhi din Iași s-a întemeiat tot prin Petru Movilă, care a trimis aici patru profesori. Priveghele și ostenele neîntrerupte au făcut însă ca, la vârsta de 50 de ani, în 22 decembrie 1646, să treacă la cele veșnice, încredințându-și sufletul milostivirii lui Dumnezeu. Prin testament a cerut să fie îngropat în Mănăstirea Pecerska, istoria rămânând cea care va vesti în lumea largă faptul că românul Petru Movilă a luminat toată creștinătatea răsăriteană.

Negrescu, I., conf., „Mitropolitul Petru Movilă, înfățișat de noua literatură teologică rusă” în: *Ort*, IV (1952), 1, p. 135-160.

Este prezentat un articol apărut în „Revista Patriarhiei din Moscova”, din 1951, care se ocupă de personalitatea și opera lui Petru Movilă sub aspectul luptei împotriva influenței iezuito-uniat în Ucraina și Bielorusia, articol semnat de I. Spanki. Găsim informații cu privire la originea, copilăria și învățătura lui Petru Movilă, cariera sa militară, intrarea în monahism, alegerea ca mitropolit al Kievului

și Galiței, activitatea desfășurată ca mitropolit, alcătuirea „Mărturisirii de credință”, alte opere teologice ale mitropolitului Petru Movilă.

Lungu, Gh., „Un important moment istoric, Petru Movilă”, în: *MitrMold* XXX (1954), 11, p. 53-57.

Aflăm din surse istorice că, în cazul lui Petru Movilă, numele de Movilă este preluat de vechea familie boierească, după ce a primit mari ranguri de la Ștefan cel Mare, inițial familia numindu-se Purice. Din surse asemănătoare, aflăm că Petru studiază la Lemberg, deoarece familia i-a fost exilată. Se închinoviază la Lavra Pecerska în 1629, ajungând exarh patriarhal. În perioada cât a fost arhimandrit înființează o tipografie. În Mănăstirea Bratka înființează o „Academie teologică”. Materialul informează și asupra operei „Mărturisirea de Credință Ortodoxă”, fiind prezentată alcătuirea acestei cărți, cunoscută pe teritoriul țării din traducerea realizată în românește de frații Greceanu.

Alexe, Ștefan, pr. prof. dr., „Mitropolitul Petru Movilă, creator de punți între răsărit și apus” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXXIX (1987), 4, p. 107-123.

Studiu ce prezintă activitatea mitropolitului la Kiev și care amintește despre implicarea lui în problemele create de uniăți. Se dau date biografice, este abordată lucrarea sa „Mărturisirea Ortodoxă”- se amintesc edițiile străine publicate. Se analizează importanța activității ierarhului în dezvoltarea învățământului, despre traducerile din limba rusă.

Păcurariu, Mircea, pr. prof. dr., „Legăturile culturale bisericești ale românilor cu Kievul” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXXIX (1987), 6, p. 61-69.

Se face mai întâi descrierea amănunțită a cadrului istoric din secolul al XVII-lea, cu implicația mitropolitului Petru Movilă, după care se amintește de cărțile pe care le scrie și le tipărește acesta (dintre care două erau închinare domnilor români), despre tiparnițele trimise în 1635 lui Matei Basarab și apoi lui Vasile Lupu – prima din Moldova.

Altă etapă a relațiilor româno-kievene: epoca mitropolitului Dosoftei (1671-1686), activitatea arhimandritului Vartolomei Mazereanu și misiunea din Kiev (1757), înființarea școlii de la Putna, care avea program asemănător cu Academia din Kiev și despre clericii români care au vizitat Kievul.

† **Plămădeală, Antonie, dr., mitropolitul Ardealului,** „Mitropolitul Petru Movilă la 340 de ani de la moartea sa 1647-1987”, în: *MitrArd* XXXII (1987), 6, p. 49-58.

Articol aniversar, apărut la 340 de ani de la moartea mitropolitului Petru Movilă, ce redă datele biografice cele mai importante ale acestuia și informații din secolul al XVII-lea. Cuprinde, de asemenea, o serie de informații referitoare la Academia Teologică de la Kiev și la „Mărturisirea de Credință Ortodoxă”.

Mihail, Paul, pr. dr., „Considerații asupra scrierilor și activității mitropolitului Petru Movilă și completări bibliografice”, în: *MitrArd* XXXII (1987), 6, p. 72-77.

Articolul prezintă, sub forma unei clasificări, tipăriturile mitropolitului Petru Movilă, oferind și informații despre activitatea și scrierile acestuia.

Chițimia, I. C., prof. univ., dr., „Mitropolitul Petru Movilă la 340 ani de la moartea sa. 1647-1987”, în: *MitrArd* XXXIII (1988), 1, p. 7-31.

Studiul cuprinde cuvântul introductiv la panegiricul din 1647, se prezintă textul acestuia și concluziile istoriografice.

Demciuc, Vasile M., „Mitropolitul Petru Movilă și Academia Movileană din Kiev - repere bibliografice”, în: *TV* XIII (1993), 7-12, p. 49-58.

Acest articol prezintă o listă de 25 de titluri cu opera lui Petru Movilă și peste 160 de titluri de cărți și articole care fac referire la un anumit aspect al vieții și activității mitropolitului.

Nestor, mitropolitul Olteniei, „Despre viața și nevoințele de Dumnezeu iubitorului Petru Movilă, arhiepiscop și Mitropolit al Kievului și a toată Ucraina”, în: *RTeol* VI (1996), 3-4, p. 61-85.

Pe lângă informațiile referitoare la viața și activitatea cărturărească, în aceste pagini sunt incluse scrieri și tipărituri ale mitropolitului Petru Movilă, textul testamentului scris în 1646, menționându-se în același timp și locul ocupat de ierarh în istoria Bisericii Răsăritene.

POLICARP MORUȘCA (1935-1939)

***, „Cronica bisericească. Lucrarea misionară de la Sfânta Mănăstire Hodoș-Bodrog din Eparhia Aradului”, în: *BORom* XLIV (1926), 7, p. 412-414.

Din 1925, stareț al mănăstirii Hodoș-Bodrog este arhimandritul Policarp Morușca. În perioada 12-15 august 1926, aici au avut loc o serie de evenimente – slujbe, cuvântări cu caracter misionar etc. În vederea accentuării caracterului misionar pentru aceste evenimente, episcopul Aradului a trimis special pentru această perioadă doi preoți misionari pr. dr. Ciuhandu și pr. Traian. Întregul program al acestei perioade este înfățișat în articol.

Bădicescu, Dimitrie, „Episcopia misionară și alegerea de episcop”, în: *BORom* LIII (1935), 3-4, p. 172-174.

Se consemnează importanța pe care a avut-o adunarea bisericească a românilor ortodocși din Youngstoum, S.U.A., din februarie 1918, moment decisiv în evoluția bisericii române din America de Nord, în care s-a hotărât ieșirea de sub jurisdicția canonică a Sibiului și intrarea acesteia în grija Mitropoliei Ungrovlahiei, ca și organizarea într-o Episcopie autonomă. Odată cu înscăunarea lui Miron ca mitropolit primat, problema organizării bisericii emigrante a cunoscut o curbă ascendentă. Prin aprobarea legii de imigrație din S.U.A., valul repatrierii, cunoscut până atunci la românii din America, a încetat brusc, aceștia simțind nevoia unei organizări a instituției bisericești de acolo. Ei și-au manifestat nevoia apartenenței la o Episcopie

de sine stătătoare, de care să depindă, la rândul lor, toate bisericile din S.U.A., cât și din Canada, chivernisite de un episcop cu puteri canonice depline. Luând în considerare această necesitate, Sf. Sinod și după aceea Congresul Național Bisericesc din 1928 au hotărât înființarea Episcopiei, condusă provizoriu de I. Truția, până la aflarea mijloacelor materiale care să suporte această nouă orânduire. Până în 1934 s-au făcut neîncetate tatonări pe lângă guvernul României în vederea alocării fondului necesar, lucru realizat odată cu promulgarea legii din 8 mai 1934, „Lege pentru înființarea unei episcopii misionare pentru creștinii ortodocși din țările neortodoxe apusene”. Aceasta prevedea înființarea unei episcopii, în subordinea Mitropoliei Ungrovlahiei și sub jurisdicția canonică a Sfântului Sinod, episcopul coordonator având dreptul să participe la reuniunile Sf. Sinod sau ale celorlalte întâlniri bisericești ce aduc în discuție Episcopia nou înființată.

Astfel, în ședința din 26 ianuarie 1935, prin vot secret, cei doisprezece membri ai Sfântului Sinod l-au desemnat, dintre cei trei candidați (arhimandritul Policarp Morușca, arhimandritul Moglan și P. I. Felea), pe Policarp Morușca episcop în noua eparhie înființată peste hotare. Stareț al mănăstirii de lângă Arad, Hodoș-Bodrog, acum noul episcop, Policarp Morușca a cumulat nouă voturi, din cele douăsprezece posibile, iar patriarhul Miron, președintele Sfântului Sinod, l-a declarat episcop prin examen canonic, în ședința din 9 martie a aceluiași an. Pe 24 martie a fost hirotonit arhieru de mitropolitul Basarabiei, Gurie, P.S. Ghenadie al Buzăului, P.S. Veniamin Bârlădeanu, încredințându-i-se și cărja păstorească de episcop misionar al românilor din S.U.A. și Canada.

Viața noului îndrumător al turmei lui Hristos este surprinsă succint de autorul articolului de față, câteva detalii semnificative referindu-se la originea sa: fiu de preot ortodox din Ardeal, studiile liceale le-a urmat la Blaj, iar pe cele universitare la Sibiu, în 1908 fiind hirotonisit preot în Șeica Mare, județul Târnava Mare, unde a păstorit până la terminarea războiului și alipirea Ardealului de patria mamă. După acest important eveniment istoric, Policarp Morușca a fost chemat să dețină alte funcții importante, precum aceea de referent al secției economice pentru cler de pe lângă Consiliul dirigent din Sibiu. Odată cu mutarea eparhiei la Cluj, a fost numit referent în consiliul eparhial al acestei episcopii, apoi duhovnic al Institutului din Sibiu, unde a mai îndeplinit și funcția de director al Internatului de fii de preoți, fiind și redactor al revistei teologice. În 1925 s-a călugărit în Mănăstirea Hodoș-Bodrog și a fost starețul acestei mănăstiri până în anul alegerii sale ca episcop al Episcopiei românilor din America de Nord.

Tudor, Nichifor, preot, „Episcopul Policarp Morușca”, în: *MitrArd* XXVIII (1983), 3-4, p. 225-229.

Articolul omagial este scris la o sută de ani de la nașterea Preasfinției Sale, Policarp, primul episcop al românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii. Sunt aduse date biografice despre episcopul Policarp Morușca și informații referitoare la perioada când acesta a fost stareț al Mănăstirii Hodoș-Bodrog, la perioada când a fost ales episcop al românilor din America, în 1935, fiind prezentată și activitatea lui pe acel continent îndepărtat.

ANDREI MOLDOVAN (1950-1963)

C., R., „Hirotonirea și investiția P.S. Andrei Moldovan – Episcopul românilor ortodocși din America”, în: *BORom* LXVIII (1950), 11-12, p. 618-659.

Articolul cuprinde cinci părți. În perioada 2-20 noiembrie 1950, P.S. Andrei Moldovan a fost hirotonit și investit ca episcop al românilor ortodocși din America. În ziua de 2 noiembrie, 1950, Andrei Moldovan, noul episcop al românilor ortodocși din cele două Americi, a sosit la București, fiind condus de la aeroport la palatul patriarhal și a fost prezentat patriarhului Justinian, apoi celor 500 de preoți aflați la cursurile de îndrumare și pastorație la Institutul Teologic din București.

Cea de-a doua parte a articolului amintește despre tunderea în monahism a lui Andrei Moldovan, care s-a săvârșit la Mănăstirea Neamț, de Î.P.S. Sebastian al Moldovei, la data de 5 noiembrie 1950. S-a vizitat vechea tiparniță de la Neamț, Seminarul monahal, Schitul Vovidenia, Mănăstirea Agapia. Ulterior, delegația a plecat spre Iași, unde s-a vizitat Catedrala, Trei Ierarhi și Golia. În drum spre București s-au oprit la Buzău.

În a treia parte se amintește despre slujba sfințirii întru arhiereu a noului episcop al românilor ortodocși din America, care a avut loc la data de 12 noiembrie 1950 și s-a săvârșit în catedrala mitropolitană din Sibiu, în prezența Î.P.S. Justinian Marina, a peste 400 de clerici și a numeroși credincioși.

A patra parte face referire la investirea în funcție a episcopului Andrei, solemnitate care a avut loc la data de 19 noiembrie, duminică, în palatul patriarhal. Cârja de păstorie a Episcopiei Ortodoxe Române din cele două Americi i-a fost înmănată de patriarhul Justinian, în prezența membrilor Sinodului permanent, ai Consiliului Național Bisericesc, a consilierilor administrației patriarhale, a profesorilor Institutului Teologic din București. Ultima parte face referire la plecarea din țară a Preasfințitului Andrei Moldovan. Articolul conține numeroase imagini.

Redacția, „Episcopul Andrei Moldovan”, în: *MitrArd* VIII (1963), 1-3, p. 7-9.

Articolul cuprinde date biografice despre cel ce a fost episcop al Americii, Andrei Moldovan, conturate după adormirea sa întru Domnul.

TEOFIL IONESCU, ARHIEPISCOP

***, „Î.P.S. Arhiepiscop Teofil Ionescu conducătorul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală”, în: *BORom* XCIII (1975), 5-6, p. 593-600.

Articolul consemnează informații despre funeraliile, slujba și înmormântarea Arhiepiscopului Teofil Ionescu, care au avut loc în ziua de 14 mai 1975 la catedrala exarhatului Patriarhiei ecumenice și cimitirul Montparnasse din Paris. Au luat parte la funeralii: ambasadorul român la Paris, Constantin Flitean, consulul Ambasadei, Ion Popescu și alți reprezentanți ai ambasadei, reprezentanți ai bisericilor creștine din Paris și ai altor culte, reprezentanți ai vieții publice pariziene, prieteni, cunoscuți,

conducătorul Episcopiei ortodoxe-catolice din Franța, membrii ai Consiliului Episcopiei Române pentru Europa Centrală și Occidentală.

Articolul conține și discursurile rostite cu ocazia acestui trist eveniment, imagini și câteva date despre viața arhiepiscopului Teofil Ionescu.

VICTORIN URSACHE, ARHIEPISCOP (1966-2001)

***, „Alegerea, hirotonirea și înscăunarea P.S. Victorin Ursache, noul episcop al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America”, în: *BORom* LXXXIV (1966), 7-8, p. 756-776.

După moartea episcopului Andrei Moldovan, la 14 martie 1963, scaunul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America, cu sediul la Detroit, Michigan, a devenit vacant. Sarcinile administrative au fost preluate temporar de preotul Simion Mihălțan și apoi de protopopul Ioan Bugariu. Fiindcă Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a acordat Episcopiei Misionare Române din Americă autonomie administrativă și economică, Congresul Bisericesc, întrunit în zilele de 22-23 aprilie 1966, în catedrala Sfânta Treime din Detroit, a procedat la alegerea noului episcop. Astfel, a fost ales ca episcop, prin vot secret, arhimandritul Victorin Ursache. Articolul consemnează câteva date despre acest nou ales arhieru.

S-a născut la 24 iulie 1912 în comuna Mănăstioara, Siret, fostul județ Rădăuți. După absolvirea liceului la Siret, urmează cursurile Universității din Cernăuți, fiind licențiat în teologie. Apoi a făcut studii de specializare la Institutul Biblic și Arheologic din Ierusalim. În 1937 e călugărit la Mănăstirea Neamț, primind numele de Victorin și a fost hirotonit ierodiacon și ieromonah, pentru ca apoi, în 1940, să fie ridicat la rangul de protosinghel și arhimandrit. Devine profesor la Seminar, director și stareț al mănăstirilor Neamț și Secu. În 1944, arhimandritul Victorin a primit încredințarea de Superior al Căminului și Bisericii Ortodoxe Românești din Ierusalim, iar în 1947 a devenit reprezentantul Misiunii Ortodoxe Române din Ierusalim. În 1956 pleacă în America ca profesor de teologie, dogmatică, morală și pastorală la Seminarul Teologic din Pennsylvania. Fiind ales episcop, Victorin Ursache a fost propus de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române spre recunoaștere și aprobare. Acest for bisericesc, în ședința din 6 iunie, 1966, a recunoscut și aprobat alegerea arhimandritului Victorin Ursache în scaunul de episcop și i-a decernat rangul de arhieru. Sunt aduse detalii numeroase referitoare la slujba hirotoniei, a înscăunării, cuvântările ținute. Articolul conține imagini.

***, „Vizita făcută Patriarhiei Române de P.S. Episcop Victorin Ursache al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America”, în: *BORom* LXXXV, (1968), 9-10, p. 1034-1036.

După o lipsă de 22 de ani, P.S. Victorin Ursache al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America și-a exprimat dorința, într-o scrisoare adresată la 3 septembrie 1968 patriarhului Iustinian, de a-și petrece concediul de odihnă în țară. Vestea a fost primită cu bucurie, iar emoția revederii țării natale și a Bisericii Mamă,

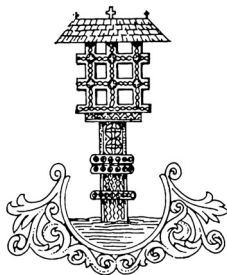
a întâlnirilor cu ierarhii țării, cu familia și cu credincioșii români, au dat acestei călătorii o semnificație specială, cu valoare de simbol.

Găzduit la palatul patriarhal, P.S. Victorin a vizitat așezămintele Patriarhiei Române din capitală, apoi a întreprins călătorii prin toate centrele mitropolitane și episcopale din țară și prin vechile mănăstiri. În prima parte a călătoriei, 16-19 septembrie, însoțit de arhimandritul Grigore Băbuș, a vizitat Episcopia Râmnicului și Argeșului, Târgoviște, Sinaia și mănăstirile din zonă, fiind plăcut impresionat și făcând mereu comparație cu ce a lăsat la plecarea sa din țară, în urmă cu 22 de ani.

Partea a doua a călătoriei a fost rezervată vizitării mănăstirilor, centrelor mitropolitane și episcopale din Moldova, Transilvania și Banat, între 20 septembrie și 8 octombrie, însoțit fiind de arhimandritul Iustinian Dalea și alți arhimandriți. După primirea călduroasă făcută de mitropolitul Iustin la Iași, a vizitat Suceava, orașul Siret și satul natal, Mănăstioara, unde și-a revăzut cu mari emoții mama, familia și consătenii. Apoi a vizitat orașul Rădăuți, s-a închinat la mormântul lui Ștefan cel Mare la Putna și a revăzut toate mănăstirile Bucovinei. Trecând în Episcopia Romanului, a vizitat mănăstirile nemțene, după care, pe drumul Biczului și Topliței, a trecut în Transilvania, unde, la Sibiu, l-a întâmpinat mitropolitul Nicolae al Ardealului. Cei doi ierarhi s-au rugat împreună la mormintele mitropoliților Andrei Șaguna și Nicolae Colan de la Rășinari. În continuarea vizitei, arhiepiscopul Victorin a fost oaspetele episcopilor Clujului, Oradei și Ardealului, iar la Timișoara, i-a mulțumit mitropolitului Nicolae Corneanu pentru osteneala de a fi participat la Detroit, Michigan în America, la instalarea sa ca episcop titular.

Partea a treia a călătoriei cuprinde participarea sa la hramul Cuvioasei Paraschiva de la Iași și vizita de rămas bun de la mama sa, de la frații și consătenii săi din satul Mănăstioara-Siret. În ultima parte a vizitei a văzut mănăstirile din jurul Bucureștiului, iar la 20 octombrie a plecat, împreună cu patriarhul Iustinian, la marile serbări bisericești de la Alba Iulia, închinată aniversării a 20 de ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania. După o scurtă vizită la Mitropolia Timișoarei, P.S. Victorin a plecat pe 24 octombrie cu trenul spre Paris, apoi cu vaporul spre New York, dorind să se reîntoarcă cât mai curând în România.

Ioniță, Alexandru M., asist., „Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Victorin al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada la 75 de ani de viață”, în *BORom CV* (1987), 5-6, p. 77-79.

II. SFINȚI, STAREȚI ȘI PERSONALITĂȚI ALE VIETȚII MONAHALE

II.1. SFINȚI, STAREȚI ȘI PERSONALITĂȚI ALE VIETȚII MONAHALE DIN MUNTENIA, OLTENIA ȘI DOBROGEA

ACHEPSIMA RUSU, PROTOSINGHEL

Rădulescu, Gh., „Protosinghelul Achepsima Rusu”, în: *MitrOlt* XXXIII (1981), 10-12, p. 683-684.

Necrolog dedicat celui care a fost mare ecleziarh al Catedralei din Craiova, protosinghelul Achepsima Rusu (1901 – 1981), înmormântat la Mănăstirea Jitianu.

ANANIA MELEGA, IEROMONAH

Pocitan, V., pr. dr., „Ieromonahul Anania Melega”, în: *BORom* XLVII (1929), 1, p. 1166-1181. Cu o fotografie.

Sunt prezentate biografia și scrierile ieromonahului Anania Melega.

De origine basarabean, a îmbrăcat de tânăr schima monahală. La 1855 era la Mănăstirea Curtea de Argeș, iar anul următor slujea ca preot la Mănăstirea Sfântul Ioan din București. În 1859 a fost numit profesor la Seminarul din Râmnicul Vâlcea, dar, după trei ani, îl întâlnim din nou prezent la București, fiind ieromonah la Sfânta Mitropolie din București. Între 1863-1864 a fost numit director la Seminarul din Curtea de Argeș, între 1865-1866 s-a aflat la Mănăstirea Căldărușani unde a publicat „Manoducția”, iar la 1868 a fost numit preot al oștirii. Ca om de cultură Anania Melega s-a remarcat cu următoarele scrieri: „Manoducția”, „Broșura cu 24 de paragrafe morale”, „Broșura ilustrată cu 5 icoane pentru pomenirea răposaților”, „Discursuri ținute la diferite ocazii”, „Disertație asupra omului căzut”, „Precu-vântare”, „Acatistul patimilor Domnului”, ș.a. Autorul exemplifică în articol și face o scurtă prezentare a tipăriturilor părintelui Anania Melega, ce se mai găsesc astăzi în Biblioteca Academiei.

CALIST STRATONIKIAS, ARHIEREU, STAREȚ AL MĂNĂȘTIRII SNAGOV

Craioveanu, Ghenadie, „Necrolog P.S. Calist”, în: *BORom* IX (1885-1886), 7, p. 515-528.

În ziua de 17 iunie 1885, P.S. Calist Stratonikias, vicarul Mitropoliei Ungrovlahiei a încetat din viață. În articol, Ghenadie Craioveanu prezintă câteva date biografice despre P.S. Calist și anume: s-a născut la 1805 în București, a primit schima monahală și numele de Calist în Mănăstirea Cernica, între 1847-1850 a fost egumenul Mănăstirii Cozia și apoi la Cotmeana, iar în 1850 este hirotonit arhieru de Î.P.S. Nifon, primind numele de Stratonikias și devine vicarul Mitropoliei Ungrovlahiei.

După încetarea din viață a episcopului de Roman, Isaia Vicol și până la alegerea P.S. Melchisedec în scaunul acestei episcopii, P.S. Calist a administrat Eparhia Romanului. A trecut la cele veșnice în ziua de 17 iunie 1885, iar a doua zi, după rânduiala călugărească, a fost înhumat în cimitirul Mănăstirii Cernica. Ghenadie Craioveanu prezintă apoi ceremonia înmormântării și discursurile care s-au rostit cu acesta ocazie.

Cotan, Claudiu, „Arhierul Calist Stratonikias, stareț al Mănăstirii Snagov” în: *StTeol*, Seria a III-a, III (2007), 2, p. 57-68.

Articolul conține, în special, date biografice despre arhierul evocat. Aflăm astfel că s-a născut în 1805, în localitatea Delea Nouă-București, că a fost stareț la Mănăstirile Cozia, Cotmeana, între 1847-1850, și Snagov, între 1855-1864, ajungând vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei. Regăsim și testamentul lăsat de acesta.

CASIAN CERNICANUL, MONAH (SEC. XIX)

Gladcovschi, Atanasie, arhim., „Monahi cronicari din Sfânta Mănăstire Cernica. Casian Cernicanul”, în: *GBis*, XVII (1958), 8, p. 740-747.

Lucrarea de față cuprinde informații despre contribuția adusă la dezvoltarea scrisului cronicăresc de monahul Casian, 1812, urmaș al lui Naum, cel care tipărește „Istoriile Mănăstirii Cernica și Căldărușani”, cu referiri în special la stareții Calinic și Gheorghe. Articolul conține fotografii.

CHIRIAC ROMNICEANU, ARHIMANDRIT

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluu”, în: *BORom* XII (1888-1889), 8, p. 529-537.

Se prezintă un manuscris pe care îl deține și care a fost scris de arhimandritul Chiriac Romniceanu, egumenul Sfintei Mănăstiri Căluu. Se arată că acest manuscris cuprinde: discurs funebru rostit la înmormântarea patriarhului Constantinopolului, Grigorie – tradus din limba greacă; viața și evenimentele petrecute în timpul lui Chiriac Romniceanu; istoricul, pe scurt, al mai multor mănăstiri și al ctitorilor lor; rânduirea lui Chiriac ca egumen la Mănăstirea Căluu și ce îmbunătățiri a făcut el acolo și date despre Sfântul Munte.

Este redată partea din manuscris care se referă la viața lui Chiriac Romniceanu și la câteva evenimente pe care le-a trăit. Despre viața acestuia aflăm că s-a desfășurat la sfârșitul secolului al XVIII-lea până la jumătatea secolului al XIX-lea, s-a născut în apropiere de Vâlcea, provenind dintr-o familie evlavioasă. Mama sa,

Maria, era fiica unui preot care, la bătrânețe, a îmbrăcat schima monahală și s-a numit Grigorie ieroschimonah. Chiriac și-a manifestat de mic chemarea pe care o avea spre monahism, fiind dus la Mănăstirea Bistrița. A studiat în Vâlcea și apoi la București, după care a intrat ca ucenic al arhimandritului Nectarie Romniceanu, stareț al metocului Mitropoliei – Goranul. A mers apoi la Mănăstirea Cernica, unde a primit tunderea monahală, iar după o perioadă în care a făcut ascultare în această lavră, a mers la Schitul Iezerul din Vâlcea. Pentru un timp, a stat și la Mănăstirea Tismana, de unde a plecat la Neamț, unde a tipărit „Mineiul” pe luna decembrie.

Chiriac va face un pelerinaj la Sfântul Munte, iar în 1823 a fost numit egumen al Mănăstirii Căluu. În această parte a manuscrisului se dau amănunte despre Schitul Stânișoara și Schitul Iezerul. Despre acesta din urmă spune: „că a fost mănăstire ctitorită de Mircea Vodă, dar după ce a fost surpată de un ungar mare, a fost făcută mai mică de Antonie Schimonahul” și oferă câteva amănunte despre viața lui Antonie pustnicul, astăzi canonizat. Mai amintește apoi de Mănăstirea Cernica; Mănăstirea Mihai Vodă (despre care aflăm că era închinată la Mănăstirea din Sfântul Munte, Simonos-Petra); Mănăstirea Antim (despre care aflăm că era metoc al Mănăstirii Argeș) și despre Paisie Velicicovski (aflăm că în anul în care Paisie se afla la Mănăstirea Neamț, obștea mănăstirii număra 1500 de părinți); Chesarie al Buzăului și Neofit al Râmnicului, Gheorghe starețul mănăstirilor Cernica și Căldărușani.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană, politică și bisericească a românilor. *Condica mea de casă* de Naum Protosinghel”, în: *BORom XII* (1888-1889), 8, p. 548-556.

Autorul prezintă câteva documente care sunt consemnate în condica lui Naum Romniceanu și care se referă la raporturile acestuia cu Divanul domnesc. Aceste sunt:

1) Jalba lui Naum Romniceanu către caimacami.

2) Jalba lui Naum Romniceanu către Divanul domnesc, în care aceasta își arată dragostea de țară, militează pentru unirea poporului român și amintește despre sine făcându-și un scurt rezumat al biografiei: de mic, a trăit pe lângă arhierii, a intrat la Episcopia Râmnicului, unde a fost făcut rasofor și hirotont diacon de episcopul Râmnicului, Filaret, după o perioadă a fost trimis la Mănăstirea Hurez, unde a rămas patru ani, în urma evenimentelor din timpul domniei lui Nicolae Mavrogheni, Naum a plecat în pibegie în „țara Nemțească” (Imperiul Habsburgic), după o perioadă s-a întors în țară, unde a fost ridicat la rangul de protosinghel de episcopul Constandie al Buzăului. În scrisoare este arătată de asemenea și starea precară a societății românești, corupția din timpul domnului Moruzi, „când totul se vindea pe bani”.

3) Răspunsul Divanului la jalba protosinghelului Naum.

4) Cuvântarea făcută de Naum la venirea domnului Grigorie Ghica.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluu”, în: *BORom XII* (1888-1889), 9, p. 603-611.

Este prezentat „Cuvântul funebru rostit la înmormântarea patriarhului Constantinopolului Grigorie” tradus din limba greacă. Discursul a fost rostit în

Odessa cu ocazia înmormântării înaltului prelat. În această cuvântare, patriarhul Grigorie este înfățișat ca un exemplu de păstor de suflete, sunt menționate câteva fapte ale sale și principalele calități pe care le avea – bunătatea și smerenia.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană, politică și bisericească a românilor. *Condica mea de casă* de Naum Protosinghel”, în: *BORom XII* (1888-1889), 9, p. 627-637. Cu text în greacă.

În acesta articol sunt prezentate:

1) Jalba domniei sale Z. Petre către domnitor - este „cererea unui boier, fiul al Patriei, către noul domn pământean, prin care acesta cere un rang boieresc și o funcție, declarând că, în timpul grecilor fanarioți, fiii patriei stăteau în dosul străinilor, adică aceștia (străinii) nu le dădeau nobililor români nici funcții, nici onoruri”.

2) Jalba lui Z. Halp către domnitor –prin care solicitantul arată cât a suferit în timpul domniilor fanariote și prin care și el cere o funcție spre a trăi.

3) Două jalbe ale protosinghelului Naum către domnitor, din care reiese că, după Eterie, Naum se afla într-o stare materială foarte precară, el neavând cu ce să-și ducă traiul; prin ele, și Naum cere, de asemenea, o funcție.

Se redă și „Felicitarea Protosinghelului Naum către noul ales al Episcopiei de Argeș, Grigorie”, în care laudă meritele literare ale acestuia și „Discursul pronunțat de noul ales al Episcopiei de Argeș, Grigorie, în fața Divanului”. Conform tradiției, acest discurs este jumătate în limba română, jumătate în limba greacă.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană, politică și bisericească a românilor. *Condica mea de casă* de Naum Protosinghel”, în: *BORom XII* (1888-1889), 10, p. 737-742.

Sunt prezentate două epistole ale protosinghelului Naum. Prima este adresată părintelui Clement, un prieten din copilărie al lui Naum, trăitor în Mănăstirea Neamț. Prin scrisoare, Naum îl informează pe Clement că i-a trimis câteva dulciuri, o rubea și un pomelnic al părinților săi. Tot de aici aflăm despre numirea lui Naum ca egumen al Mănăstirii Sfinților Apostoli din București și despre starea în care se afla aceasta la numirea lui Naum: „dărăpănată, înglodată în datorii și având moșiile robite pentru alte datorii.

A doua scrisoare este „epistola tainică prin care Naum se recomandă bunei voințe a Mitropolitului Grigorie descriind și starea mănăstirilor”.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană, politică și bisericească a românilor. *Condica mea de casă* de Naum Protosinghel”, în: *BORom XII* (1888-1889), 11, p. 758-766.

Sunt redată o scrisoare și un raport. Despre scrisoare, într-o notă explicativă, se scrie că este „scrisoarea confidențială adresată de protosinghelul Naum mitropolitului Grigorie în chestiunea mănăstirilor zise și închinat, precum și a ierarhiei țării, de a se numi pe viitor egumeni, episcopi și mitropoliți numai dintre patrioți. În finalul scrisorii, Naum solicită și pentru el a fi numit egumen la un metoc”. Din această epistolă mai aflăm amănunte despre starea precară în care se afla schitul Blejoia,

metoc al Mitropoliei din București și despre metocurile Mănăstirii Sfântul Pantelimon.

Referitor la raport, într-o notă explicativă, se arată că este „Raportul dat de Naum Divanului țării, prin Constantin Bălăceanu, vornicul Țării de sus, despre starea țării la venirea noului domn și mitropolit pământean, prin care se arată ce măsuri ar trebui luate pentru ameliorarea stării triste a țării, în care o lăsase Eteria”.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluui”, în: *BORom XII* (1888-1889), 11, p. 782-789.

Este prezentat „Cuvântul funebru rostit la înmormântarea patriarhul Constantinopolului Grigorie”, tradus din limba greacă. Din această parte a discursului aflăm despre moartea martirică pe care a suferit-o arhiepiscopul. O notă a lui Constantin Erbiceanu menționează că discursul nu se potrivește cu cel original, publicat în 1833, în limba greacă, la Berlin. Autorul discursului rostit în Odessa cu ocazia înmormântării patriarhului Grigorie a fost Constantin Iconomul.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană, politică și bisericească a românilor. „Condica mea de casă” de Naum Protosinghel”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 1, p. 20-24.

Este redat discursul protosinghelului Naum rostit în fața domnului, mitropolitului și a episcopilor cu ocazia numirii egumenilor români la mănăstirile închinete, la 1823.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluui”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 2, p. 86-92.

Acest articol cuprinde istorisirea evenimentelor de la 1821 încoace, pe care însuși Chiriac le-a văzut. Aflăm aici o istorisire referitoare la Mănăstirea Iezerul și anume că Mircea Voievod, la zidire, a pus în pereții ei bani. Mircea Voievod avea două fete, dar din cauză că el a îngăduit ca fata cea mică să se mărite înaintea celei mari, cea mare a fugit în Ungaria, unde s-a măritat cu un mare crai de acolo. Aflând acest crai de faptul că Mircea, la zidirea Mănăstirii Iezerul, a pus bani în zidurile ei, a venit și a distrus sfântul lăcaș, luând banii găsiți. După mult timp, Antonie Schimonah a venit și, pe locul vechii mănăstiri, a zidit una mai mică, cu hramul „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”.

Chiriac Romniceanu scrie că acest Antonie este un strămoș de-al său. Mai găsim aici date despre rudele din partea mamei lui Chiriac dintre care foarte multe au activat în biserică, fiind monahi, egumeni, preoți, diaconi, și despre cele din partea tatălui său. În final se amintește de numirea lui Chiriac ca egumen al Mănăstirii Căluui, zidită de boierii Buzești, cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluu”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 3, p. 165-174.

Se face la început descrierea stării în care se afla Mănăstirea Căluu la numirea lui Chiriac ca egumen, în 1823 și despre lucrările de restaurare pe care le-a făcut acesta în mănăstire. La venirea acestuia, sfântul lăcaș era într-o avansată stare de degradare – curtea era plină de gunoaie, zidurile erau „mâncate și găurite”, chiliile se aflau în paragină, acoperișul bisericii era plin de găuri, pictura de pe pereți coșcovită etc., iar slujbele se țineau ca într-o biserică de mir. Noul egumen a luat următoarele măsuri: a stabilit ca slujbele să se țină după tipicul mănăstiresc, a restaurat acoperișul bisericii, chiliile, pietrele de mormânt ale ctitorilor, diferite obiecte bisericești care se aflau într-o avansată stare de degradare (candle, sfeșnice etc.), a refăcut pictura unde aceasta era coșcovită, a curățat zidurile bisericii și curtea mănăstirii.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluu”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 4, p. 215-225.

La început este menționată o minune a Sfântului Nicodim de la Tismana, minune care a dus la botezarea lui regelui Ungariei. Apoi, Chiriac Romniceanu oferă câteva date despre Mănăstirea Tismana și întemeietorul ei.

- Sfântul Nicodim a ctitorit mănăstirile: Tismana, Vodița, mănăstire care are hramul Sfântul Antonie cel Mare, și Silvașul;

- multe minuni ale Sfântului Nicodim erau zugrăvite pe pereții bisericii mănăstirii, dar Chiriac scrie că „la răzmerița turcului cu nemții în domnia lui Nicolae Mavroghenii mănăstirea s-a surpat”;

- între hrisoavele Mănăstirii Vodița, unele aflate în Mănăstirea Tismana, se află și o „Evanghelie” scrisă în limba slavonă de însuși Sfântul Nicodim.

În finalul articolului, Chiriac Romniceanu se referă la vizita sa în Sfântul Munte, prezentând drumul parcurs și locurile pe unde a trecut.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluu”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 6, p. 288-284.

Se prezintă partea din manuscrisul arhimandritului Chiriac Romniceanu care se referă la mănăstirile pe care Chiriac le-a vizitat atunci când a călătorit la Sfântul Munte: Hilandar, Zografu, Sfântul Pavel (la care este închinată Mănăstirea Jitianu din Țara Românească), Xiropotam etc.

Călătorul relatează un fapt foarte interesant și anume că la Schitul Capsocalivia din Sfântul Munte l-a întâlnit pe schimonahul Metodie, care era fratele mai mic al domnului Nicolae Mavrogheni. În final este relatată o minune a Sfântului Procopie, care a avut loc la o bisericuță de lemn, ctitorită pe locul unde se află acum Mănăstirea Bistrița, minune prin care un deținut de la Constantinopol, cu ajutorul lui Dumnezeu și al Sfântului Procopie, a ajuns în chip miraculos într-o noapte în acea biserică.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluu”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 7, p. 361-377. – Continuare – A se vedea articolul anterior din *BORom XIII* (1889-1890), 6, p. 288-284.

Din aceste rânduri aflăm că numele celui deținut care a stat doi ani închis la Constantinopol și pe care Sf. Procopie l-a izbăvit printr-o minune este Barbu Craiovescu. Acesta, în semn de mulțumire, în locul vechii biserițe de lemn a zidit o mănăstire cu hramul Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Procopie.

Se face apoi o scurtă descriere a împrejurimilor Mănăstirii Bistrița, după care relatează cum Banul Barbu a fost la Constantinopol, unde a cumpărat moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul și le-a adus la Mănăstirea Bistrița. Se prezintă pe scurt viața Sfântului Grigorie Decapolitul.

La bătrânețe, Banul Barbu Craiovescu, ctitorul Mănăstirii Bistrița, a îmbrăcat haina monahală sub numele de Calistrat. După ce a trecut la cele veșnice, a fost înmormântat în ctitoria sa, dar osemintele nu se află acolo unde îi este mormântul (în biserică) ci pe undeva, prin împrejurimile bisericii mănăstirii.

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluu”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 8, p. 442-448.

Se analizează o notă aflată pe cartea mitropolitului Dosoftei al Moldovei, tipărită în 1682, în care sunt enumerați câțiva cuvioși ai neamului românesc; aceștia sunt: Sf. Daniil de la Voroneț, Rafail de la Agapia, Chiriac din Bisericani, Chiriac de la Tazlău, Epifanie de Voroneț, Partenie de la Agapia, Ioan de la Râșca, Inochentie de la Probota. Se precizează despre Chiriac Romniceanu că a tipărit în Mănăstirea Neamț „Mineiul pe luna decembrie”. El a făcut o călătorie în Sfântul Munte, unde s-a întâlnit cu patriarhul Grigorie.

Chiriac Romniceanu relatează despre cei patru sfinți martiri de la Schitul Prodromul al Mănăstirii Iviru din Sf. Munte Athos, care au pătimit moarte martirică în 1810. Aceștia sunt: Acachie, Ignatie, Eftimie și Onufrie. În finalul articolului sunt prezentate minunile și semnele care au avut loc în Sfetagora înainte de declanșarea Eteriei.

***, „Un manuscris românesc scris de arhimandritul Chiriac Romniceanu. Cuprinzând însemnări asupra genealogiei și activității lui Tudor Vladimirescu”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 6, p. 408-422.

Se afirmă că în acest manuscris sunt cuprinse transcrieri ale pomelnicilor vechi de la Mănăstirea Tismana, Schitul Iezerul și Cioclovina. Manuscrisul mai cuprinde pomelnicul familiei lui Tudor Vladimirescu, rânduiala sfeștaniei, un tratat asupra celor șapte fapte bune trupești. Se prezintă apoi exact cuprinsul manuscrisului. Acesta începe cu o introducere, după care este prezentat un istoric al schitului Iezer și viața cuviosului Antonie Schimonahul, urmată de prefața în care Chiriac Romniceanu arată însemnătatea ce o are pomenirea celor răposați la Sfântul Jertfelnic.

Pomelnicele conțin numele domnitorilor Țării Românești, începând de la Antonie Voievod (1669) și terminând cu Ștefan Voievod (1714), numele mitropoli-

ților și episcopilor țării de la Teodosie (1668), până la Atanasie. Apoi sunt redată pomelnice particulare, din care aflăm genealogia unor familii ca de exemplu: familia episcopului de Râmnic, Grigorie, familia lui Antonie Schimonahul, a lui Ilarion, egumenul Mănăstirii Cozia, a boierilor Fărcășani. Urmează învățătura duhovnicească a Sf. Dimitrie de Rostov și un tipic, când și cum să se pomenească cei morți.

Se continuă cu pomelnicul Schitului Cioclovina, care începe cu câțiva împărați ruși, după care se întrerupe brusc, redând o gramatică de muzică psaltică pe sistem vechi scrisă în limba română, apoi cu pomelnicul domnitorilor români, care începe de la Mircea cel Bătrân (1382) și se termină cu Dimitrie Ghica (1822). Urmează pomelnicul lui Dionisie Lupu, din care aflăm care erau schiturile dependente de Mănăstirea Tismana: Cioclovina, Topolnița, Mocerlița, Sporeștii, Scăunelul, Valea cu Apă, Teiușul, Biserica din Vârful Cioclov, Biserica din Cernet, Glivaș, Sf. Troiță aflată peste Dunăre.

Lucrarea prezintă mai departe pomelnicul ctitorilor Schitului Cioclovina, însoțit de un catalog al părinților ce trăiau la anul 1812 în schit, la care se adaugă catalogul egumenilor Mănăstirii Tismana. Găsim reproduse mai departe pomelnicul lui Chiriac Romniceanu, un pomelnic al părinților cernicani, pomelnicul lui Manolache Brâncoveanu, cel al lui Tudor Vladimirescu, urmat de pomelnicul boierilor Argeteni ș.a. (sunt pomelnicele a majorității familiilor din Cernet). În toate aceste pomelnice, îi putem recunoaște pe cei care au luat parte la mișcarea lui Tudor Vladimirescu. Pe lângă cele enunțate mai sus, în articol sunt redată prefața manuscrisului și viața schimonahului Antonie.

COSMA MONAHUL DE LA CIOLANU

***, „Monahul Gherasim Cosma”, în: *Școala și Biserica* V (1902), 5, p. 92-93.

Este prezentată înmormântarea monahului Gherasim Cosma, care a avut loc pe 15 mai. Acesta, sub numele de Iorgu Cozma, ca sergent în Regimentul de infanterie 10 Putna, a luptat contra turcilor în 1877.

La înmormântare au participat: P.S. Pimen, episcopul Dunării de Jos; colonelul Cristescu, Costescu, Conda, Boerescu, Costescu, Procopie Dimitescu, primarul Capitalei și mulți alții care au condus cortegiul până la Cernica.

Cocora, Gavril, pr., „Funeraliile unui erou de la Plevna - monahul Gherasim Cosma din Mănăstirea Ciolanu”, în: *GBis*, XXXVI (1977), 7-9, p. 672-681.

Necrolog. Anexele conțin cuvântările diferitelor personalități participante la înmormântarea monahului de la Ciolanu.

Ioniță, Alexandru M., drd., „Monahul Gherasim – Iorgu Cosma, luptător în Războiul neatârării”, în *BORom* XCVI (1978), 5-6, p. 526-529.

Este evocată figura unuia dintre luptătorii de la Plevna ajuns la 1894 călugăr în Mănăstirea Ciolanu. Moartea sa în luna mai 1902, după ce participase la o paradă militară în cinstea câștigării Independenței României a atras la înmormântarea sa mii de credincioși. A fost înhumat la Mănăstirea Cernica.

DAMIAN STĂNOIU, IEROMONAH

Rădulescu, M., pr., „Monahii se valorifică singuri”, în: *BORom* XLVII (1929), 5, p. 445-449.

Este prezentată activitatea a doi ieromonahi. Dionisie Lungu este cel care a înființat revista „Glasul Monahilor”, iar autorul face o analiză a acestei reviste. Ieromonahul Damian Stănoiu este cel care a scris nuvela „Necazurile Părintelui Ghedeon” și „Călugări și ispite”, aceasta din urmă cuprinzând scene din viața reală a monahilor și a monahiilor. Prin aceste publicații, ambii ieromonahi au prezentat publicului viața care se duce în mănăstiri.

Vasilache, Vasile, protos., „Damian Stănoiu”, în: *BORom* LVIII (1940), 11-12, p. 875-876.

De la Vasile Vasilache aflăm că Damian Stănoiu a plecat din monahism și s-a dedicat scrisului. După o perioadă, el s-a reîntors la Mănăstirea Căldărușani.

DANIIL SANDU TUDOR, IEROSCHIMONAHUL

Ică, Ioan I., diacon, asistent, „Daniil Sandu Tudor-poet, schimvnic, neoimnograf și martir”, în: *RTeol* I (1991), 2, p. 109-112.

Articol comemorativ la 30 de ani de la moartea poetului și scriitorului Sandu Tudor, ajuns ieroschimonahul Daniil (1899-1960), ce cuprinde date biografice și bibliografice ale acestuia, precum și informații referitoare la mișcarea filocalică și isihastă de la Mănăstirea Antim. Alături de acestea este prezentat „Imnul Acatist la Rugul Aprins”.

Jinga, Constantin, asist. dr., „Mișcarea Rugul Aprins de la Mănăstirea Antim”, în: *AltBan* XII (2001), 10-12, p. 49-58.

Grupul de intelectuali de la Antim se constituie în 1945 în jurul lui Sandu Tudor, puțin după ce acesta intră în monahism. Articolul cuprinde programul grupării, proiecte mai vechi ale acesteia. Astfel, în 1930, Sandu Tudor editează revista „Floarea de foc”, existând și alte acțiuni care au avut ca finalitate constituirea mișcării „Rugul Aprins”. O contribuție importantă în acest sens a avut-o și arhimandritul Roman Braga. Se discută despre numele de „Rugul Aprins”, despre raporturile dintre această mișcare și autoritățile comuniste. Desființarea mișcării „Rugul Aprins” are loc pe 13-14 iunie 1958, când Sandu Tudor și majoritatea membrilor sunt arestați.

Jinga, Constantin, asist. dr., „Mișcarea Rugul Aprins de la Mănăstirea Antim”, în: *AltBan* XIII (2002), 1-3, p. 15-23.

Sunt amintiți autorii cei mai importanți care au scris despre „Rugul aprins”:

- a) Mitropolitul Serafim în lucrarea: „Isihasmul-Tradiție și cultură românească”.
- b) Arhimandritul Roman Braga, care prezintă mai detaliat și nuanțat activitatea grupului de la Antim.

c) Părintele Andrei Scrima, în lucrarea sa: „Timpul Rugului Aprins. Maestrul Spiritual în tradiția răsăriteană”.

În toate aceste scrieri aflăm referiri la inițiatorul mișcării isihaste „Rugul aprins”, Daniil Sandu Tudor.

DAVID GLĂVAN, ARHIMANDRITUL

Marchiș, Iustin, Ierom., „Arhimandritul David Glăvan”, în: *MitrOlt XXXII* (1980), 3-6, p. 721.

Necrolog dedicat arhimandritului David Glavan, exarh al mănăstirilor din Eparhia Râmnicului și Argeșului și stareț al Mănăstirii Frâsinei.

SFÂNTUL DIMITRIE BASARABOV

***, „Cronica bisericească. Acte din vremea furării Sfântului Dumitru de Bulgari”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 13, p. 994-996.

Sunt reproduse patru acte.

1. Mijlocirea mitropolitului Conon la mareșalul Mackensen din data de 17 februarie 1918, din care aflăm că 20 de soldați bulgari au furat moaștele Sfântului Dumitru și au prădat catedrala Mitropoliei din București. Prin scrisoare, mitropolitul cere mareșalului Mackensen să facă demersuri pentru înapoierea moaștelor și a odoarelor furate.

2. Scrisoarea generalului Zach către domnul Moldoveanu, prefectul județului Vlașca, prin care îl înștiințează pe prefect că moaștele Sfântului Dumitru au fost găsite și duse înapoi în catedrala din București.

3. Adresa Ministerului de Interne către Sfânta Mitropolie, prin care comunică corespondența generalului Zach, referitoare la furtul și înapoierea moaștelor Sfântului Dumitru.

4. Mulțumirea mitropolitului primat Conon trimisă către mareșalul Mackensen, pentru găsirea și înapoierea moaștelor Sfântului Dumitru.

Scriban, arhim., „Cărți, reviste, ziare. «Sfântul Dimitrie cel Nou. Acatistul. Viața și minunile săvârșite cu prilejul răpirii lui de bulgari în vremea stăpânirii nemțești» de Ieromonahul Teofil Ionescu”, în: *BORom XLIV* (1926), 3, p. 169. Recenzie.

Se dau amănunte despre răpirea moaștelor Sfântului Dimitrie de către bulgari în timpul Primului Război Mondial.

DIONISIE BĂLĂCESCU, EGUMENUL DE LA HUREZI (1735-1782)

Ilie, R., pr., „Dionisie I Iliev și Dionisie II Bălăcescu stareți ai Mănăstirii Hurezului (1726-1783)”, în: *GBis*, XIV (1955), 1-2, p. 59-71.

Date despre activitatea stareților Dionisie I Iliev (1726-1734) și Dionisie II Bălăcescu (1734-1783) care și-au consacrat întreaga existență vieții duhovnicești de la Mănăstirea Hurezu.

Crețeanu, Radu, „Mari ctitori de lăcașuri sfinte - Dionisie Bălăcescu”, în: *MitrOlt XXV* (1973), 11-12, p. 917-925.

Dionisie Bălăcescu a fost egumen al Mănăstirii Hurez între anii 1735-1782, iar înainte de aceasta, al Mănăstirii Strehaia. Este ctitorul bolniței Mănăstirii Polovragi (1736-1738), acolo fiind zugrăvit portretul său.

În 1743, împreună cu sora și frații săi, începe construirea bisericii necropolă a familiei, pe moșia Telești Gorj - se redă textul pisaniei și o imagine a ei. O altă ctitorie este cea de la Baia de Fier, din 1749, unde, din nou, este prezentată pisania. Se mai amintește că în 1753 ctitorește „Foișorul lui Dionisie” de la Mănăstirea Hurez.

DIONISIE ECLESJARHUL (1776-1820)

Virtosu, Ion, „Date noi despre Dionisie Eclesiarhul”, în: *BORom LV* (1937), 5-6, p. 329-349.

Articolul de față reprezintă o tentativă de completare a portretului cărturăresc al cronicarului Dionisie Eclesiarhul, mare traducător de documente din limba slavă, prin publicarea unor texte inedite, cum ar fi: prefața la traducerea din rusește a lucrării „Calea împărătească a Crucii Domnului”, 10 prefețe și postfețe la condicele de documente din mănăstirile Tismana, Sadova, Jitia, Govora, Bistrița, Arnota, Micșani sau Pârlita, Cotroceni, Bucovățul, Obedeianul.

Nici în momentul scrierii articolului, în 1937, nu existau suficiente informații cu privire la personalitatea celui care s-a ascuns sub numele modest de Dionisie, cu demnitatea bisericească de eclesiarh, care i-a întregit și numele. Originar din Oltenia, unde și-a petrecut cea mai mare parte a vieții, a stat puțin timp în București, în chiliile Mitropoliei, de unde s-a mutat la Mănăstirea Cotroceni. A trecut apoi munții în Ardeal, arătându-se în toate că nu este sub stăpânirea vremilor, ci deasupra acestora. În Oltenia a ajuns a fi un auxiliar prețios al Divanului judecătoresc din Craiova, prin cunoștințele lui de limbă slavonă și prin hărnicia deosebită. După intrarea în monahism, a ales să petreacă la Mănăstirea Tismana, de unde a fost trimis, datorită priceperii sale, la Episcopia din Râmnic.

Timp de 30 de ani, a purtat pretutindeni, în peregrinărilor sale, instrumentele de scris, faima de dascăl slavonesc unanim recunoscută în toată Oltenia făcând să fie îmbiat să stea în oricare mănăstire, căci la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea, oameni cu preocupări de carte și orizonturi largi de cultură nu se prea găseau. Nu se știe cu ce pregătire de carte a intrat în Mănăstirea Tismana, nici cine i-a fost dascălul care l-a învățat, deși multe lucruri conduc către ideea că a fost un autodidact. În 1786 este eclesiarh la Episcopia Râmnicului și omul de încredere al lui Filaret.

În ceea ce privește traducerea cărții „Calea împărătească a crucii Domnului”, se pomenește că a fost îndemnat de oameni iubitori de Scriptură, adăugând și o prefață explicativă, cu recomandarea lui pentru cei care o vor citi, ca foarte folositoare mântuirii omenești. Nu se cunoaște dacă avea sau nu studii înalte, căci afirmația că nu are „învățătură academicească sau săvârșire ritorească la înfrumusețarea cuvintelor” poate fi suspectată și de modestie. Din toate prefețele întâlnite, autorul constată deosebita dragoste pe care i-o purta episcopului Filaret, de care va aminti, de fiecare

dată, cu drag. În 1792 termină condica de documentare a Mănăstirii Sadova, însemnând cu bucurie și finalul războiului dintre ruși și otomani. În anul următor, la Mănăstirea Jiția, starea de jale a așezământului îi dă prilejul de a descrie neajunsurile tulburărilor.

În 1794, ecleziarh la Râmnic până în 1786, mărturisește necesitatea de a avea un prieten apropiat și, dorind să-și refacă sănătatea, slăbită de război, ciumă și foamete, se îndreaptă spre Mănăstirea Govora. Aici, pentru prima dată, se plânge că e lipsit de cele trebuincioase, semnând „fost ecleziarh”, redactând în acest răstimp și condica Govorei. În 1796 sfârșește condica Mănăstirii Bistrița, starea de sănătate îmbunătățindu-se simțitor. După redactarea altor condice, Divanul Craiovei decide a-i întinde o mână de ajutor, oferindu-i cele necesare traiului, unde va mai trăi câțiva ani, aproape de 1820. Ochiul acestui călugăr nu s-a limitat la viața monahală pe care a dus-o, ci întotdeauna a văzut dincolo de ea, viața neamului, a cărei poveste a istorisit-o până în 1815. Ca unul ce umblase prin străinătăți, era dispus să înțeleagă altfel sensul și importanța unor evenimente europene din acea vreme. În continuarea acestui studiu de analiză, autorul publică textele inedite, în speranța că ele vor reprezenta prelungirea și întregirea portretului acestui mare dascăl.

Bălașa, D., pr., „Contribuția cronicarului Dionisie Ecleziarhul la îmbogățirea Molitfelnicului românesc”, în: *BORom LXXXVI* (1968), 1-2, p. 209-220.

Studiul conține două părți. În partea intitulată „Un manuscris ecleziastic necunoscut” se precizează că, despre complexa personalitate a lui Dionisie Ecleziarhul, bun pictor, caligraf neîntrecut, istoric, au scris mulți cercetători, necuprinzând însă toate manuscrisele sale, printre care autorul articolului descoperă un manuscris ecleziastic inedit, pe care îl redă în prezenta lucrare.

Manuscrisul analizat nu are foaie de titlu și cuprinde rugăciuni, rânduiele și învățături din „Molitvenicul slavon” și din alte lucrări care nu fuseseră traduse în limba română până la acea dată. Scopul operei lui Dionisie a fost să traducă în românește ceea ce „Molitvenicul românesc” nu avea. Traducerea din slavonă și transcrierea pe curat pentru tipar s-au făcut de cronicarul Dionisie în 1819 la Craiova, într-o chilie a Mănăstirii Gănescu, astăzi dispărută. Limbajul său este natural, limpede, curgător.

În partea a doua a studiului se surprind aspectele referitoare la „Cuprinsul manuscrisului”. Acesta începe cu un „Cuvânt către cititor” în care Dionisie își exprimă dorința de a-și înmulți talantul primit de la Dumnezeu, la îndemnul protoprezbiterului „Kir Popa Constantin al Sfintei Episcopii” și scopul traducerii. Urmează cuprinsul lucrării, cu explicarea noilor molifte și rânduielei, traduse din slavonă, cu inserarea în conținut a unei cărți tipărite la Mitropolia din Iași în 1809, cuprinzând rugăciuni românești și paraclise. Pe coperta din față, în interior, se găsesc două note scrise de persoane diferite, posesoare ale cărții, una din 1836, cealaltă din 1922. Din ultima notă reiese, că, sesizând importanța manuscrisului, gândul lui Gheorghe Roventza și P. Partenie era de a da publicității manuscrisul lui Dionisie.

Importantă din punct de vedere ecleziastic, prin rugăciunile cu care îmbogățește „Molitfelnicul românesc”, cartea cuprinde piese care sunt actuale, de exemplu: „Cazanie la îngropăciunea unui mort”, „Învățătură sau îndreptare, care trebuie să spună preotul nașului sau nașei după botezarea pruncului”, „Îndreptare sau învățătură

către cei ce se căsătoresc”, iar prin „Izvodul dieții și cele trei mijlociri cu care pot să rămâie foile zestrelor temeinice și nestrămutate”, preoții au îndeplinit oficial și uniform rolul de notari publici, manuscrisul lui Dionisie fiind deci și un important document pentru istoria dreptului românesc.

Bălașa, D., pr., „Contribuția cronicarului Dionisie, eclesiarhul Mitropoliei din București, la îmbogățirea Molitfelnicului românesc. Un alt manuscris inedit”, în *BORom* XCIX (1981), 5-6, p. 669-674.

Manuscrisul analizat constă de fapt într-un „supliment” de 13 file la „Evhologhiul” tipărit la Râmnic în 1793 pe care Dionisie l-a adăugat din pricina solicitărilor inerente poziției sale de „eclesiarh”.

După o scurtă biografie a autorului se trece la descrierea manuscrisului și a conținutului acestuia. Se menționează prezența slujbei ce se face la locul sau casa supărată de dureri necurate și a rugăciunilor pentru copii înainte de a merge la școală. Rânduiala pe scurt a Sfântului Botez și cea care se face la înfierea unui copil fac parte și ele din efortul eclesiarhului Dionisie la îmbogățirea „Molitfelnicului românesc” fie și printr-o variantă manuscrisă.

Bălașa, D., pr., „Cronicarul Dionisie eclesiarhul”, în: *MitrOlt* XXXIV (1982), 1-3, p. 89-102.

Călugărul Dionisie este prezentat, în acest articol, ca pictor și miniaturist, caligraf și istoric. În biografia lui sunt cuprinse date despre naștere, despre familie, despre ucenicia făcută în mănăstirile Tismana și Cozia, despre numirea sa ca eclesiarh la Episcopia Râmnicului (1776-1786).

Cronicarul Dionisie a fost și alcătuitor de pomelnice mănăstirești: pomelnicul ctitoresc al Mănăstirii Dobrușa, condica de documente a Episcopiei Râmnicului, condica de documente a Mănăstirii Tismana, pomelnicul ctitoricesc al Mănăstirii Gănescu, condica documentelor de la mănăstirile Strehaia, Sadova, Jitianu, Bistrița, Govora și Arnota, pomelnicele ctitoricești ale mănăstirilor Cozia și Titireciu, ale schiturilor Bistriței (Mahalaua, Țigănia), Mănăilești, Păpușa, precum și alte pomelnice ale unor biserici.

Bălașa, D., pr., „Cronicarul Dionisie eclesiarhul (II)”, în: *MitrOlt* XXXIV (1982), 7-9, p. 559-583.

Partea a doua a studiului legat de cronicarul Dionisie îl prezintă ca eclesiarh al Mitropoliei din București (1804-1812), concentrându-se apoi pe diferite lucrări, cronici și condici de documente alcătuite de acesta, ale unor biserici și mănăstiri precum Cotroceni, Bucovăț (Coșuna), Obedeau; pe pomelnicele ctitoricești ale mănăstirilor Dintr-un Lemn, Bucovăț, Țânțăreni și ale unor schituri - Teiuș, Văleni, Micșani sau Pârlita. Lucrarea se încheie cu un tablou sinoptic al operei cronicarului Dionisie, scrisă între anii 1777-1820.

Bălașa, D., pr., „Date noi privitoare la activitatea cronicarului Dionisie Eclesiarhul”, în *BORom* CI (1983), 9-10, p. 726-731.

DIONISIE LUNGU, IEROMONAH

Glicherie Lovin, Superior, protos., „Memoriu ca răspuns la ordinul P.C. Protoiereu-Bacău Nr. 357. a.c. relativ la întrebarea făcută, dacă monahii din Sfânta Mănăstire Bogdana au făcut demersuri pentru ținerea unui congres monahal pus la cale de Ieromonahul Dionisie Lungu”, în: *BORom XLII* (1924), 8, p. 494-495.

Monahii din Mănăstirea Bogdana au luat cunoștință despre inițiativa ieromonahului Dionisie Lungu, dar nu s-au asociat deloc. Protos. Glicherie Lovin, în memoriul său, susține următoarele: menținerea monahismului va aduce mare folos Bisericii noastre, ținerea unui congres este o trebuință urgentă, în mănăstiri trebuie să fie cea mai strictă disciplină și în fiecare eparhie trebuie să existe un inspector al mănăstirilor.

Scriban, arhim., „Știri. Schimbarea de la «Glasul monahilor»”, în: *BORom XLII* (1924), 12, p. 767.

În 1923 a fost înființată „Revista Glasul monahilor”. Aceasta a fost condusă de ieromonahul Dionisie Lungu până în toamna anul 1924, când conducerea revistei a fost preluată de arhimandritul Scriban.

Rădulescu, M., pr., „Monahii se valorifică singuri”, în: *BORom XLVII* (1929), 5, p. 445-449.

Este prezentată activitatea a doi ieromonahi. Dionisie Lungu este cel care a înființat revista „Glasul Monahilor” iar autorul face o analiză a acestei reviste. Ieromonahul Damian Stănoiu este cel care a scris nuvela „Necazurile Părintelui Ghedeon” și „Călugări și ispite” – aceasta din urmă cuprinzând scene din viața reală a monahilor și a monahiilor. Prin aceste publicații, ambii ieromonahi au prezentat publicului viața care se duce în mănăstiri.

Vasilache, Vasile, protos., „O pildă rară de misionarism”, în: *BORom LVIII* (1940), 11-12, p. 869-870.

Ieromonahul Dionisie Lungu a îndemnat lumea să cumpere „Viețile Sfinților”. În urma îndemnurilor date, s-au vândut câteva mii de exemplare din această carte.

DIONISIE DE LA SINAI, ARHIMANDRIT

***, Cronică, „Alegerea noului stareț din Sinaia”, în: *Candela XXVIII* (1909), 5, p. 326-327.

Este menționată alegerea arhimandritului Dionisie ca stareț al Mănăstirii Sinaia. Venit în calitate de călugăr la Mănăstirea Sinaia în 1878, a fost numit confesor militar la garnizoana Constanța în 1888. Fiind chemat de rege ca preot paroh al bisericii domnești din Bușteni, unde se dovedește a fi model de virtute, cu adevărate credință în Dumnezeu, a făcut din această localitate o podoabă a credinței. Ca activitate bisericească, arhimandritul Dionisie a fost în fruntea mișcării culturale din Valea Prahovei.

Scriban, arhim., „Știri. Moartea Arhimandritului Dionisie al Sinaiei”, în: *BORom XLVII* (1929), 5, p. 475-476.

Arhimandritul Mitrofor Dionisie, starețul Mănăstirii Sinaia, a încetat din viață la 18 mai 1929, la sanatoriul „Filantropia” din București. Din articol mai aflăm că răposatul, înainte de a fi numit stareț la Sinaia, a fost superiorul mănăstirilor Bușteni și Predeal.

DOSOFTEI FLOREA, ARHIMANDRIT

Rădulescu, Ana-Maria, „Arhimandrit Dosoftei Florea”, în: *MitrOlt LIX* (2007), 5-8, p. 148-157.

Arhimandritul Dosoftei Florea s-a născut la 7 decembrie 1910 în comuna vâlceană Guilești. A fost tuns monah la numai 20 de ani la Cozia, în 1940 devenind stareț al aceleiași mănăstiri. Înființează centre duhovnicești pe județe, după modelul centrelor postliceale și devine părinte misionar în Transnistria. A fost și profesor de istorie și religie.

Articolul menționează, alături de activitățile desfășurate de acest arhimandrit în timpul regimului comunist și faptul că s-a aflat tot timpul sub urmărirea Securității.

ECATERINA ȘI FEVRONIA MICLĂUȘ, ARHIMANDRITE

Gavrilă, Irina, monahia, „Maicile arhimandrite Ecaterina și Fevronia Miclăuș” în: *MitrOlt XXIII* (1971), 11-12, p. 881-884.

Articolul cuprinde informații cu privire la familia maicilor Ecaterina și Fevronia Miclăuș. Erau din județul Sibiu. Pe fiecare din cele două surori, părinții lor, în jurul vârstei de 12 ani le-au dus la Mănăstirea Hurezi, încredintându-le lui Dumnezeu și maicilor de aici, care au avut grijă ca ele să deprindă învățatură duhovnicească și muzică psaltică. În 1900, Maria este tunsă în monahism cu numele de Ecaterina, iar opt ani mai târziu, Ioana își schimbă numele, la tunderea în monahism, în Fevronia.

Aceasta din urmă avea o fire mai energică, era îndemnatică la tot lucrul, având și o voce foarte frumoasă. În 1913, cele două surori sunt trimise să organizeze Mănăstirea Sărăcinești. În timpul Primului Război Mondial vor participa la acțiunile Crucii Roșii, ajutând la îngrijirea răniților, după care se reîntorc la Sărăcinești. Se descrie apoi pe larg activitatea lor aici, stareță fiind Fevronia. În 1933 aceasta lasă conducerea mănăstirii surorii sale, Ecaterina și pleacă, de ascultare, la Mănăstirea Jitianu, pe care o reface complet. În 1945 i se acordă gramata de ctitoră a acestei mănăstiri.

EUFROSIN POTECA, EGUMENUL MĂNĂSTIRII GURA MOTRULUI

G., „Cronica bisericească”, în: *BORom XXV* (1901-1902), 7, p. 670-672.

Este redat conținutul unui manuscris care a aparținut lui Eufrosin Poteca, egumenul Mănăstirii Gura Motrului, care cuprinde „Un cuvânt pentru ziua înălțării pe scaunul domnesc a lui Dimitrie Ghica domnitor a șasea oară, prăznuit în 14 octombrie 1836”. În acesta se amintește despre slava deșartă, lăcomia după averi și despre cum trebuie să fie un adevărat conducător.

† **Iacov**, „Un manuscris cu două scrieri rătăcite ale învățatului Arhimandrit Eufrosin Poteca”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* II (1926), 9, p. 79-80.

Se amintește faptul că în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” a lui Grigorie G. Tocilescu, anul I, 1883, vol al II-lea, este tipărit studiul profesorului G. Dem. Teodorescu, fost ministru, intitulat „Viața și operele lui Eufrosin Poteca 1786-1859”, aici fiind enumerate 18 lucrări ale acestui erudit călugăr. Autorul articolului mai informează că în biblioteca lui Iancu Codrescu de la Bârlad mai figurează două scrieri ale aceluiași călugăr: „Însemnare de trebuință și așezarea Școalelor și învățătuorilor într-un stat întemeiat pe dreptate” din 15 decembrie 1827 și „Rânduiala la alegerea unui cârmuitor politicesc”, în manuscris. Se menționează că transcrierea de pe manuscris s-a făcut de părintele econom N. Donos, profesor la Seminarul Teologic și referent al secțiunii culturale din Consiliul Eparhia I.

***, „Despre Eufrosin Poteca”, în: *BORom* L (1932), 12, p. 814.

Se anunță că tânărul cărturar I. Berciu a scris un foileton despre arhimandritul Eufrosin Poteca, în numărul din 4 decembrie 1932 al ziarului „Mișcarea”, în care prezintă chipul luminos al acestui bărbat iubitor de învățătură.

Vîrtosu, Ion, „Pagini din autobiografia lui Eufrosin Poteca”, în: *BORom* LV (1937), 7-8, p. 498-514.

Studiul relatează despre paginile găsite de curând la Academia Română, cuprinzând autobiografia lui Eufrosin Poteca între anii 1846-1851, publicată în continuarea aprecierilor. Aceste pagini contribuie din plin la îmbogățirea literaturii memorialistice a secolului al XIX-lea, căpătând, în plus, un interes deosebit, deoarece au fost scrise de un călugăr deschis orizontului cultural, școlit în Apus. Scrise la vârsta de 60 de ani, memoriile surprind o deplină armonizare a revoltei, ce-i anima scrisul între 1822-1825 și a calmului relativ de mai târziu. Rusofilia lui Poteca este netăgăduită, iar paginile de față dovedesc din plin acest lucru. Pe lângă acestea, însă, aflăm despre activitatea sa în calitate de cenzor al cărților la Mitropolia București, locul și anul debutului în ceea ce privește anumite idei lansate în volume, modul în care lucrase la anumite traduceri.

De asemenea, o noutate este și faptul că își depusese candidatura la demnitatea de episcop, fără însă a fi ales. Felul aparține de a înțelege monahismul l-au făcut să revină adesea la Mitropolia de la București, unde se apleca asupra studiului. Ca egumen la Mănăstirea Motru, se dovedește un bun gospodar. Revoluția din 1848 nu a fost privită nicidecum cu simpatie de acesta, atribuind chiar lui „Eliad” redactarea proclamației revoluționare. Recunoaște că Regulamentul organic a adus o serie de măsuri împovărătoare pentru localnici, ferindu-se însă a-i critica prea aspru pe ruși. Câteva observații referitoare la boieri ne introduc în atmosfera coruptă a vremii de atunci. În concluzie, deși lipsite de valoare literară, istoria anecdotică și pitorească a secolului al XIX-lea câștigă din cunoașterea acestor pagini, redată întocmai.

G., I. M., „Note bibliografice. Runceanu N. Pr., «Un cuvânt la înmormântarea unui arhiereu, de acum 98 de ani», în: revista «Apostolul», în XIV, 1937, p. 81-84”, în: *BORom* LV (1937), 7-8, p. 575. Recenzie.

Articolul cuprinde cuvântarea rostită la data de 30 octombrie 1839 de arhimandritul Eufrosin Poteca, la înmormântarea arhiereului Ioanichie Stratonikias, ctitor al bisericii Sf. Vineri Hereasca din București.

T.N.M., „Teologia istorică. Aristarc (Călinescu G.), «Un călugăr progresist», în ziarul «Națiunea», an II, nr. 472, 20 octombrie 1947, p. 2: Litere și arte” în: *BORom* LXVI (1948), 1-2, p. 90.

În articol se face referire la Eufrosin Poteca, pe numele de mirean Dimitrie, fost profesor de geografie, trimis la Pisa, unde a urmat un curs de astronomie. Întors în țară, în 1825 este numit profesor de filosofie la Sfântul Sava. În 1827 propune boierilor „legea dreptății” și pretinde clerului mai multă învățătură. Aflăm, de asemenea, că în 1829 a devenit arhimandrit și egumen al Mănăstirii Motru, unde a și murit, la 10 decembrie 1859.

Moiescu, Gh. I., prof. diac., „Două cuvântări ale arhimandritului Eufrosin Poteca, Starețul Mănăstirii Gura Motrului”, în: *MitrOlt* VI (1954), 4-6, p. 250-255.

Se redă biografia arhimandritului Eufrosin Poteca, cel care a trăit în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Sunt prezentate apoi cele două cuvântări ale sale: prima a fost susținută la 3 aprilie 1827, cu ocazia sărbătorilor de Paști, iar a doua, în 1849, cu prilejul vizitei domnului Barbu Știrbei la Mănăstirea Gura Motrului.

Moiescu, Gh. I., pr. prof., „100 de ani de la moartea arhimandritului Eufrosin Poteca – egumenul Mănăstirii Gura Motrului - 10 dec. 1858”, în: *MitrOlt* X (1958), 11-12, p. 767-779.

Studiul cuprinde date biografice și prezintă activitatea arhimandritului Eufrosin Poteca. S-a născut în jurul anilor 1785. Mănăstirea de metanie a fost Căldărușani, unde îl instruieste un fost profesor de la Academia Grecească, călugăr acolo. În 1813 devine ieromonah pe seama paraclisului Mitropoliei din București. În capitală face Academia Grecească și, în cele din urmă, ajunge profesor aici. Din 1818, se implică în școala românească de la Sf. Sava. A studiat în străinătate trei ani, la Pisa-Italia și alți trei, în Franța.

Revenind în țară, este numit egumen la Gura Motrului. Se prezintă după aceea opera sa, atât cea religioasă cât și cea în care dezvoltă teme filozofice. A fost un susținător al Revoluției de la 1848.

Cocora, Gabriel, pr., „Din activitatea gospodărească a arhimandritului Eufrosin Poteca la Mănăstirea Gura Motrului”, în: *MitrOlt* X (1958), 11-12, p. 790-793.

Se face o expunere a activităților arhimandritului Eufrosin Poteca la Mănăstirea Gura Motrului.

Moiescu, Gh. I., pr. prof., „Din corespondența arhimandritului Eufrosin Poteca (1825-1858)”, în: *MitrOlt* X (1958), 11-12, p. 807-809.

Articolul prezintă corespondența arhimandritului Eufrosin Poteca, din care reiese simpatia sa pentru Revoluția și revoluționarii de la 1848. Sunt anexate câteva dintre scrisori.

Cocora, Gabriel, pr., „Din corespondența arhimandritului Eufrosin Poteca”, în: *MitrOlt* XI (1959), 3-4, p. 207-213.

Studiul întregește bogata corespondență a arhimandritului Eufrosin Poteca. Se prezintă câteva scrisori care arată unele danii la Eforia Școlilor din jurul anilor 1846.

Cocora, Gabriel, „Câteva cuvântări ale arhimandritului Eufrosin Poteca”, în: *MitrOlt* XVI (1964), 9-10, p. 758-768.

Acest articol conține textele a trei cuvântări funebre ale arhimandritului Eufrosin Poteca, precum și a altor cuvântări ținute cu diverse ocazii.

Mosor, Constantin, doctorand, „Arhimandritul Eufrosin Poteca (1768-1858)”, în *BORom* LXXXIX (1971), 9-10, p. 1037-1050.

După o scurtă biografie a personajului avocat, autorul articolului insistă pe activitatea acestuia ca profesor de filozofie la liceul „Sfântul Sava” și ca egumen la Mănăstirea Gura Motrului. Sunt amintite cele mai importante realizări ale sale ca autor, traducător și editor fiind specificate contribuțiile personale, activitatea sa de ctitor al învățământului românesc, de teolog și propagator al anumitor idei filozofice, de militant pentru dreptatea socială.

Isar, N., „Câteva scrisori ale Arhim. Eufrosin Poteca, de la sfârșitul vieții (1852-1856)”, în: *BORom* XCIV (1976), 5-6, p. 590-594.

Se consemnează informații despre trei scrisori ale lui Eufrosin Poteca. Cea dintâi scrisoare este adresată avocatului Ștefan Ferechide, la 29 noiembrie 1852. Eufrosin este intrigat, deoarece avocatul angajat și plătit destul de bine nu a reușit să predea sîpetul cu bani, care i-a fost încredințat în 1848, arhimandritului Isaia.

A doua scrisoare, adresată către Dionisie Romano în 1856, la 18 februarie, cuprinde exprimarea bucuriei lui Eufrosin Poteca pentru numirea lui Dionisie ca egumen la Mănăstirea Neamțul și Secul. În cea de-a treia scrisoare, adresată Prințului Alexandru Dimitrie Ghica, arhimandritul reclamă intervenția organelor locale de stat în treburile mănăstirii. Îl preocupă viața grea a țăranilor și critică măsurile luate în această privință de autorități.

Micle, V., protos., „Arhimandritul Eufrosin Poteca-predicator”, în: *MitrOlt* XXVIII (1976), 9-10, p. 718-734.

Este prezentată implicarea arhimandritului Eufrosin Poteca în activitatea omiletică a vremii, cu exemplificări structurate după temele abordate și cu referiri la stilul său.

Bazilescu, Ștefan, prof., „La 190 de ani de la nașterea arhimandritului Eufrosin Poteca. 1786-1976”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 1002-1011.

Informații privitoare la persoana arhimandritului Eufrosin Poteca și la perioada egumenatului său la Mănăstirea Gura-Motrului. Aflăm despre ctitorirea acesteia de Sfântul Nicodim de la Tismana și despre implicarea arhimandritului Eufrosin în dezvoltarea învățământului și culturii românești.

Neagoe, Gh., pr. drd., „Eufrosin Poteca, teolog și slujitor bisericesc”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 1012-1018.

Studiul de față încearcă să contureze personalitatea și activitatea de teolog, slujitor și pedagog al arhimandritului Eufrosin Poteca (1786-1858). Se prezintă unele date biografice și apoi se face, în mod special, o prezentare și o analiză a opiniilor sale.

Diacon, V., „Arhimandritul Eufrosin Poteca și preocupările sale de cultură românească”, în: *MitrMold LV* (1979), 7-8, p. 563-572.

Paginile studiului cuprind un material sistematic despre viața și activitatea arhimandritului Eufrosin Poteca. Prezentarea operei și a caracteristicilor ei subliniază locul pe care arhimandritul l-a ocupat în cultura românească.

Popescu, Ion, „Despre unele cărți ale lui Eufrosin Poteca”, în: *MitrOlt XXXII* (1980), 3-6, p. 505-507.

Se prezintă aspecte din viața și opera arhimandritului Eufrosin Poteca, surghiunit la Mănăstirea Motru ca egumen.

Stănculescu-Bîrda, pr., „Eufrosin Potecă – inedit: «Elementuri de metafizică»”, în *BORom XCIX* (1981), 5-6, p. 675-689.

După o scurtă biografie a personajului evocat se amintește de predarea de acesta s cursului de Filozofie în cadrul „Academiei de la Sf. Sava”. După o întrerupere între anii 1821-1825, când studiază în Italia și Franța, preia din nou aceeași catedră până în 1828 când, datorită ocupației rusești, cursurile încetează. Este numit egumen al Mănăstirii Gura Motrului din care poziție face tot posibilul pentru ridicarea nivelului cultural al generațiilor tinere.

Cursul de Metafizică a lui Eufrosin Poteca este datat 14 iunie 1826, constituind o premieră binevenită pentru cultura românească.

Vasilescu, Gh., prof., „Activitatea lui Eufrosin Poteca în Comisia pentru înscrierea în Condiți a documentelor mănăstirești”, în: *MitrOlt XXXIV* (1982), 10-12, p. 709-731.

Alcătuirea Comisiei pentru înscrierea în Condiți a documentelor mănăstirești a reprezentat un eveniment important, în care arhimandritul Eufrosin Poteca s-a implicat ca membru. Autorul prezintă lucrările Comisiei, o listă cu mănăstirile și sumele repartizate fiecăreia pentru susținerea Comisiei, precum și corespondența

dintre mitropolitul Neofit și arhimandritul Eufrosin Poteca, din care reiese activitatea acestuia din urmă în cadrul Comisiei.

Vasilescu, Gheorghe, „Din preocupările arhimandritului Eufrosin Poteca. Mănăstirea Motru (1833-1858)”, în *BORom* CI (1983), 1-2, p. 116-127.

FILOTEI MONAHUL DE LA COZIA (sec. XIV-XV)

Teodor, S., pr. (=Tit Simedrea), „Filoteiu monahul de la Cozia”, în: *MitrOlt* VI (1954), 1-3, p. 20-35.

Se amintește despre monahul Filotei, innograf român, fost logofăt al lui Mircea cel Bătrân (secolele XIV - XV), a cărui mănăstire de metanie a fost Cozia. Se mai lămurește ce sunt „pripealele la praznice domnești”, „polieleul” și „psalmii aleși”, cu exemple aduse din manuscrise.

Simedrea, Tit, „Filoteiu Monahul de la Cozia”, în: *MitrOlt* VII (1955), 10-12, p. 526-541.

Acest studiu prezintă informații cu privire la data, locul și limba în care s-au scris pripealele monahului Filotei, care a fost logofăt al lui Mircea cel Bătrân. Pripealele apar pentru prima dată în „Psaltirea” editată la Buzău în 1703. Data alcătuirii nu este cunoscută cu exactitate, pentru că ele au ajuns la noi numai în copii manuscrise în limba slavonă, realizate în secolele al XV-lea și al XVII-lea.

Se demonstrează că pripealele din manuscrisul slavonesc din 1437, nr. 407 din biblioteca Lavrei Serghiev-Troița, sunt ale lui Filotei și că au fost copiate la Cozia, mănăstirea lui de metanie. Se analizează limba în care au fost scrise și se ajunge la concluzia că au fost copiate în original în grecește și apoi traduse în slavonește. Doar aceste traduceri sunt cele care ni s-au păstrat, cea mai veche fiind din 1437.

FILOTEI SIN AGĂI JIPUI

Barbu-Bucur, Sebastian, lect., „Elemente teoretice în arta lui Filotei Sin Agăi Jipui - Gramatica muzicală”, în: *GBis*, XXXIV (1975), 7-8, p. 591-622.

Articolul consemnează faptul că în 1710 s-a desfășurat prima slujbă ținută în întregime în limba română. Sunt inserate și informații care au ca scop descrierea manualului de „Gramatică muzicală” și punctarea importanței acestuia, a tehnicii și metodelor care au fost utilizate pentru alcătuirea cărții, fiind redată și unele noțiuni de specialitate de gramatică muzicală. Articolul conține opt anexe și cinci imagini din manuscris.

Barbu-Bucur, Sebastian, „Monumente muzicale în Biserica Ortodoxă Română, Filothei sin Agăi Jipei – Prima Psaltichie românească”, în *BORom* XCIX (1981), 3-4, p. 370-406.

Articolul debutează cu reliefația importanței pe care Constantin Brâncoveanu începe să o acorde limbii române și în special introducerii acesteia în biserică și în psaltichia românească. Capodopera muzicală a lui „Filothei sin Agăi Jipei” constă

tocmai în realizarea primei „Psaltichii românești” ea atestând cântarea în românește și existența unei școli organizate de muzică în limba română.

Studiul se continuă cu analiza preocupărilor anterioare, câteva cuvinte despre autor, stabilirea datei și a locului realizării manuscrisului. Se face apoi descrierea manuscrisului în mai multe subcapitole: „Denumirea Manuscrisului”; „Descrierea fizică a manuscrisului”; „Caracterul muzicii. Notăția muzicală. Izvoare.”; „Conținut. Autori”. Capitolul ce urmează prezintă texte literare folosite în alcătuirea „Psaltichiei” fiind analizate apoi, în alt capitol, aspecte ale românilor cântărilor psaltice la Filothei, loc unde sunt introduse câteva exemplificări pe notație liniară. Studiul se finalizează cu prezentarea celor mai importante creații proprii ale lui Filothei.

Barbu-Bucur, Sebastian, prof., „Monumente muzicale în Biserica Ortodoxă Română”, în: *GBis*, XXXX (1981), 3-5, p. 475-509.

Din datele biografice consemnate se desprinde ideea că Filotei sin agăi Jipei este aceeași persoană cu Filothei Sfetagorețul și cu Filothei Ieromonahul „ot Mitropolie” care traduce și tipărește primul „Catavasier” în limba română în secolul al XVII-lea. Paginile conțin elemente ce descriu operele: „Învățăturile creștinești”, „Floarea darului”, „Catavasierul”.

Velea, M., diac., pr., „Filothei Sin Agăi Jipei, Psaltichie Rumânească. Catavasier”, în: *GBis*, XXXXI (1982), 9-10, p. 785-788.

Recenzie. Date biografice ale monahului Filothei și despre opera sa.

GHELASIE ARHIMANDRITUL

Buzera, Alexie, Al., pr. prof., „Două manuscrise inedite întocmite de Ghelasie Arhimandritul”, în: *MitrOlt* XLII (1990), 1-3, p. 310-323.

Cele două manuscrise întocmite de arhimandritul Ghelasie se află la Biblioteca Patriarhiei Române, având cotele 216 și 219. Primul era destinat uzului didactic, cu utilizare exclusivă pentru Seminarul de la Argeș. Acesta cuprinde trei manuale: „Datoriile preoțești din Sfânta Scriptură”, „Geografia locurilor sfinte” și „Regula despre mâna lui Damaschin”. Descrierea acestora este completată de relevarea importanței lor pentru acele timpuri.

Al doilea manuscris este un text grecesc de 187 de file, care cuprinde „Vernicia, Utrenia și Sfânta Liturghie” și care a fost scris în 1822 la Curtea de Argeș. În anexa articolului este redat textul „Datoriilor preoțești”.

GHENADIE PÂRVULESCU, ARHIMANDRITUL

Economu, Radu, „Politica autohtonă a lui Tudor Vladimirescu văzută de un călugăr în anii 1827-1828”, în: *GBis*, XXXX (1981), 3-5, p. 442-447.

Lucrarea surprinde punctul de vedere al arhimandritului Ghenadie Pârvulescu de la Mănăstirea Sinaia, asupra acțiunilor realizate de Tudor Vladimirescu, cei doi fiind contemporani. Articolul este însoțit și de o scurtă biografie a arhimandritului.

Dima, Elena, prof., „Date de istorie socială în jurnalul arhimandritului Ghenadie Pârvulescu”, în: *MitrOlt* XLIII (1991), 3, p. 71-92.

Jurnalul arhimandritului Ghenadie Pârvulescu este un manuscris care oferă multe informații cu privire la aspectele politico-sociale ale secolului al XIX-lea. Născut la Săcele în 1805, Ghenadie s-a călugărit la Sinaia și apoi a trăit în mănăstirile Eforiei Spitalelor Civile de pe Valea Prahovei: Lespezi, Poiana și Brebu.

Din jurnal său aflăm despre ciuma din anii 1813-1814 din Țara Românească și despre lipsa alimentelor dintre anii 1816-1818, un capitol aparte fiind dedicat descrierii mănăstirilor de pe Olt. Arhimandritul Ghenadie a murit în 1873.

SF. GHEORGHE, STAREȚUL DE LA CERNICA (cca 1730-1806)

G., „Cântecul Mitropolitului Moldovei Veniamin”, în: *BORom* XXXIX (1915-1916), 11, p. 1225.

Despre acest cântec, se scrie că „a fost scris de aceeași mână care a transcris diata ieromonahului Gheorghe, starețul de la metocul Sfintei Mitropolii din ostrovul Cernicăi (la) 1795”.

Gladcovschi, Atanasie, arhim., stareț al Mănăstirii Cernica, „Gheorghe Arhimandritul, starețul Mănăstirii Cernica. La o sută de ani de la încetarea lui din viață”, în: *GBis*, XV (1956), 12, p. 716-725.

La 1 aprilie 1781, Mănăstirea Cernica își începe viața de obște, avându-l ca stareț pe arhimandritul Gheorghe. Însemnările acestui material sunt asupra „omului, locului, timpului și faptelor”, fiind însoțite de imagini, detalii privind lucrările efectuate la mănăstire în timpul păstoririi acesteia de Gheorghe arhimandritul, accentul căzând pe contribuția pe care acesta și-o aduce la buna organizare și coordonare a vieții monahale din lăcașul de cult menționat.

Georgescu, L. I., prof și Roman Ialomiteanul, episcop, „Starețul Gheorghe și mînăstirea Cernica”, în *BORom* C (1982), 3-4, p. 332-339.

Cernica, ca vatră monahală a existat cu mult înainte de sosirea starețului Gheorghe prin acele locuri dar, la acea vreme, era deja pustiită de vre-o 70 de ani. Ieromonahul Protasie, ucenicul marelui stareț face un portret fizic al mentorului său: „mărunt de statură, cu părul lung, barbă mare și ochi negri, departe văzători”! Urmează apoi o scurtă biografie a arhimandritului Gheorghe ce culminează cu stabilirea acestuia la Mănăstirea Cernica. Sunt precizate apoi cele mai importante măsuri luate de stareț în timpul păstoririi sale când obștea ajunge la peste 100 de viețuitori (103 la 1788). Articolul se încheie cu prezentarea și interpretarea celor șapte trepte sau porunci din Diata starețului Gheorghe Cernicanul.

Gheorghescu, Chesarie, arhim. dr., „Cuviosul Arhimandrit Gheorghe, starețul Mănăstirii Cernica (1781-1806)”, în: *GBis*, XXXXVI (1987), 5, p. 63-81.

Articolul începe cu date generale despre mănăstiri, călugări și viața călugărească, după care se oprește la prezentarea Mănăstirii Cernica și a starețului

Gheorghe, menționând date și aspecte din viața și nevoințele sale și încheind cu o serie de învățături duhovnicești lăsate de acesta.

GHERASIM GORJAN, IEROMONAH

Gheorghită, Ilie, pr. prof., „Din activitatea ieromonahului Gherasim Gorjan”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 7-8, p. 628-636.

Se prezintă o scurtă biografie a ieromonahului Gherasim Gorjan. Era din ținutul Gorjului iar mănăstirea de metanie a fost Hurezi. Era poreclit „Gherasmie” și se dă data certă a morții sale, anul 1867. A călătorit mult: la Constantinopol, Sf. Munte, Atena, Alexandria, Muntele Sinai, Ierusalim, Siria, Damasc, Antiohia, Asia Mică. Când s-a întors, este numit profesor la Școala Națională din Vălenii de Munte. Autorul redă aspecte ale implicării ieromonahului Gherasim Gorjan în promovarea culturii prin opera sa de autor, traducător și publicist, care începe în 1825, făcându-se și o analiză a scrierilor sale. A fost și un susținător al limbii române fiind adesea în conflict cu profesorii elini.

SF. PREA CUVIOSUL GHERMAN DIN DOBROGEA

Cernica, Gheorghe I., pr., „La 5 ani de la trecerea în rândul sfinților a Prea Cuviosului Gherman din Dobrogea”, în: *GBis*, LVII (1998), 9-12, p. 94-96.

Pagini ce conțin mărturii preluate din diferite documente aparținând părintelui Stăniloae sau părintelui Ioan G. Coman cu privire la sfântul Gherman, canonizat în 1993.

GRAȚIAN RĂDAC, PROTOSINGHEL (sec. XX)

Zorilă, Mihai, pr., „Trecerea la cele veșnice a părintelui protosinghel Grațian Rădac, starețul schitului Topolnița – Mehedinți”, în: *MitrOlt XLIII* (1991), 1, p. 129-130.

Necrolog dedicat starețului schitului Topolnița, părintele protosinghel Grațian Rădac, trecut la cele veșnice la 1 martie 1990. Alături de datele biografice, găsim li relatarea desfășurării slujbei de înmormântare.

GRIGORIE URITESCU, IEROMONAH

Scriban, arhim., „Știri. „O faptă frumoasă a unui preot”, în: *BORom XLII* (1924), 2, p. 123.

Având în vedere că în satul Perii-Râioși nu există preot slujitor, ieromonahul Grigorie Uritescu s-a dus în acest sat pentru a ține slujbele. Se precizează că preotul călugăr i-a făcut pe acești săteni să pună mână de la mână pentru a zidi o biserică în sat.

HRISANT PENETIS EGUMENUL DE LA HUREZI (1832-1852)

Bulat, T. G., „Un stareț vestit al Mănăstirii Hurez: Hrisant Penetis (10 oct 1832-30 mart. 1852)”, în: *MitrOlt XIV* (1962), 5-6, p. 434-448.

Se prezintă viața și activitatea starețului Hrisant. Este născut în ostrovul Andros, crește la Constantinopol până la vârsta de 25 de ani. În 1806 vine pe teritoriul românesc, oprindu-se prima dată în Brăila, unde comunitatea grecească era foarte puternică. Aici ajută și el la dezvoltarea comerțului. Ajunge „năstavnîc” (egumen) la Polovragi din Gorj, unde își pune în practică simțul gospodăresc. După aceea, este ales egumen la Hurez – se menționează elemente din activitatea de acolo. Este numit apoi egumen pe viață la Bucovăț, lângă Craiova, „îngrijitor năstavnîc” la mănăstirile Dintr-un Lemn, Surpatele și Câmpulung. Devine ctitor la Mănăstirea Bucovăț, cea de peste apă, pe care o zidește din temelie. Târnosirea o face la 10 aprilie 1843.

Cocora, Gabriel, pr., „Alte știri despre arhimandritul Hrisant Hurezeanul”, în: *MitrOlt XV* (1963), 9-10, p. 791-799.

Articol biografic despre arhimandritul Hrisant Hurezeanul, stareț al Mănăstirii Hurez între anii 1832-1852. Este și ctitor la Mănăstirea Bucovăț, pe care o zidește în 1836 făcând și case pentru ședere, clopotniță și acareturi. Se face o descriere a tuturor construcțiilor și se prezintă activitatea sa la mănăstirile Surpatele și Polovragi – unde a fost egumen. Se menționează dorința sa de a înființa un pension de fete în colonia grecească din Brăila, dorință nerealizată însă.

Iscru, D. G., „Din faptele arhimandritului Hrisant Horezeanu”, în: *BORom LXXXVII* (1969), 5- 6, p. 584- 587.

În Țara Românească, după reorganizarea învățământului laic la începutul perioadei regulamentelor organice și după înființarea de școli normale în fiecare capitală de județ, s-a trecut și la organizarea învățământului teologic prin două regulamente-legi, din 1834-1835.

În cel din 1834 se prevedea ca învățământul sătesc să fie dat în grija cântăreților de la biserici care, primind de la fiecare enoriaș câte doi lei pe an și de la satul întreg două kile de bucate, erau obligați să învețe copiii satului „carte și cântări”. Deoarece aceștia aveau puțină știință de carte, nu s-au putut ridica nivelul cultural necesar. De aceea, animatorii învățământului public, în frunte cu șeful Logofeției treburilor bisericești, Barbu Știrbei, s-au străduit, cu prilejul elaborării celui de-al doilea Regulament, să dea învățământul sătesc în seama celui mai tânăr preot din sat, fapt ce ar fi îmbunătățit școala sătească. Dar boierii din Adunarea obștească, nedorind răspândirea științei de carte în sate, au respins propunerea.

Unii egumeni ai mănăstirilor, fie cu cheltuială proprie, fie apelând la resursele mari ale lăcașurilor sfinte de atunci, au adus o contribuție importantă la ridicarea prin știință a satului românesc, urmând o tradiție a înaintașilor lor. Astfel, la Motru, Cernica, Buzău, Râmnicu-Vâlcea, mai ales în vremea episcopului Sf. Calinic de la Cernica, în lumea satului, mulți slujitori și propagatori au răspândit știința de carte, înainte și după instituirea învățământului public sătesc, în 1838.

Se publică o anexă ce cuprinde adresa de răspuns a arhimandritului Hrisant de la Mănăstirea Horezu, din 2 ianuarie 1840, către Departamentul Logofeției treburilor bisericești în legătură cu o pretinsă împotrivire a sa la înființarea școlii în satul

Roman. Arătând că informația este neadevărată, înfățișează contribuția sa personală ca egumen, la dezvoltarea învățământului, la construirea de școli în satele de pe proprietatea mănăstirii, în ajutorarea copiilor nevoiași. Adresa a fost trimisă în copie, de „Departamentul Logofetiei trebilor bisericești și instrucției publice”, Eforiei școlilor la 26 ianuarie 1840. La Eparhie, rezoluția pusă pe adresa Departamentului de a se cerceta cazul de vreme ce egumenul protestează, nu mai conține nicio piesă referitoare la acest caz în dosar.

IEROTEI DASCĂLUL (?-1870)

Urițescu, Grigore, arhimandrit, „Ierotei Dascălul (?-1870)”, în: *GBis*, XXIX (1970), 1-2, p. 58-71.

Studiul conturează activitatea lui Ierotei Dascălul, ardelean de neam, atât ca arhimandrit al Sfintei Episcopii a Argeșului, cât și ca stareț al mănăstirilor Antim și Glavacioc fiind stareț al acestor mănăstiri în aceeași perioadă. A exercitat și funcția de profesor și director la Seminarul „Central” din București și director la „Școala de Grămăticii”.

IERONIM BUREȚIERENU, ARHIMANDRIT

Rășcan, Gabriel, arhim., „Necrolog”, în: *BORom* IV (1877-1878), 6, p. 355-360.

În ziua de 18 februarie 1878, a încetat din viață Preacuviosul arhimandrit de scaun și vicar al Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, Ieronim Buțierenu. Sunt prezentate date despre serviciul înmormântării, care a avut loc în 20 februarie. Cu această ocazie, arhimandritul Gabriel Rășcanu a ținut un discurs funebru, care conține detalii biografice despre Ieronim Buțierenu și detalii referitoare la caracterul său. Arhimandritul Ieronim a fost înmormântat la Mănăstirea Cernica.

INOCHENTIE IEROMONAHUL, PUSTNIC

Georgescu, Serafim, arhimandrit, „Pustnicul din Munții Bucegi”, în: *Viață Monahală*, II (1939), 3, p. 117-119. Cu o fotografie.

În articol se prezintă viața pustnicească a sihastrului Inochentie ieromonahul, care a trăit departe de tulburarea lumii vreme de 25 de ani prin Munții Bucegi, la patru km de Mănăstirea Sinaia. În lăcaș cobora pentru ceva posmagi și alimente pustnicești la trei-patru luni. Se precizează că sihastrul a murit în 1854.

SFÂNTUL IOAN VALAHUL¹

Diacul, Vartolomeu, „Sfântul Mucenic Ioan Românul” în: *BORom* LXXII (1954), 5, p. 532-539.

Sfântul Mucenic Ioan Românul a fost martirizat la 12 mai 1662. El a fost cinstit, de la început, de Biserica Grecească. Istorisirea pătimirii Sfântului Noului

¹ Sfântul Ioan Valahul nu a fost monah ci mirean dar l-am introdus în lucrare pentru viețuirea sa curată, asemenea unui monah și pentru prețioasele informații din cuprinsul articolelor.

Mucenic Ioan Românul a fost scrisă de contemporanul său, Ioan Cariofil, pe atunci hartofilax al Patriarhiei din Constantinopol.

Textul acestei istorisiri, tradus din greaca veche în cea modernă de Ionas Cavsocalivitul, se află cuprins în „Noul Martirologiu” tipărit, pentru prima oară la Veneția, în 1799, de Nicodim Aghioritul. Viața Sfântului a fost tradusă în românește și publicată în 1801, la București, de Filaret al Mirelor, într-o colecție aghiografică și imnologică. Mineiele românești îl pomenesc începând cu ediția de la Neamț, din 1846. Colecțiile vieților de sfinți sunt lipsite de amintirea lui, în afară de cunoscutul „Dicționar Aghiografic” al episcopului Gherasim Timuș. Cel care, la noi în țară, s-a ocupat cu studiul vieții mucenicului Ioan Românul este părintele profesor Liviu Stan, care, în cartea sa „Sfinții români”, apărută la Sibiu în 1945, îi închină 12 pagini de cercetare critică și mențiuni bibliografice. Dar numele și viața Sfântului Mucenic Ioan Românul continuau să rămână străine multșimilor de credincioși.

Hotărârea Sfântului Sinod din 1950 țintește nu numai canonizarea sfinților neconsacrați, ci și larga cinstire a celor mai puțin cunoscuți. De aceea, cea dintâi icoană românească a Sfântului Mucenic Ioan Românul a apărut în fresca din palatul patriarhal, cea de-a doua, în paraclisul Mănăstirii Antim, iar apoi în aproape toate bisericile, noi sau înnoite. Din inițiativa P.S. Antim Târgovișteanul, vicar patriarhal și stareț al obștii patriarhale, la data de 12 mai 1954, a avut loc pentru prima dată pomenirea Sfântului, la Mănăstirea Antim. Sfântul Mucenic Ioan Românul, sau Valahul era de loc din Țara Românească. A trăit în jumătatea celui de al XVII-lea veac de la Hristos.

În 1659, la vârsta de 15 ani, a fost luat în robie de turci. Un păgân din cei ce-l duceau în robie, plăcându-l, l-a cumpărat și a început a-l sili să-și întineze trupul. Ioan s-a împotrivit și a ucis pe păgân. Pentru fapta sa a fost legat și purtat așa, vreme îndelungată, pe drumul Țarigradului. Când a ajuns la Țarigrad, cei ce-l păzeau l-au dus la femeia celui ucis, ca să facă cu el ce va voi dânsa. Răpită de frumusețea lui Ioan, femeia i-a cerut să-i fie bărbat și să se lepede de Hristos și să se facă închinător al lui Alah și cinstitor al lui Mohamed, profetul său. Dar Ioan, fiind plin de virtute, nu s-a plecat. Timp de aproape 2 ani și jumătate, a fost ispitit de acea femeie, însă Ioan nu s-a clintit din temelia cea tare a credinței lui. În cele din urmă, el a fost azvârlit în temniță și supus la înfricoșate chinuri, timp de mai multe zile, rămânând neclintit în credință și înțelepciune. Văzând că asupra lui Ioan nu au izbândă, au hotărât să-l omoare prin spânzurare. Și astfel, pe 12 mai 1662, a primit tânărul Ioan, din mâna Domnului, cununa biruinței.

Ciurea, I., Al., preot conf., „Trei sute de ani de la moartea de mucenic a Sfântului Ioan Valahul” – 12 mai 1662 - 12 mai 1962” în: *BORom LXXX* (1962), 5-6, p. 493-514.

Biserica Ortodoxă Română prăznuiește în fiecare an, la 12 mai, pomenirea Sfântului Ioan Valahul. Originar din Țara Românească, a fost luat în robie de turci, la sfârșitul domniei voievodului Mihnea al III-lea (1658–1659). A fost supus la nenumărate chinuri și omorât prin spânzurare, în ziua de 12 mai, la vârsta de 18 ani. A avut o viață scurtă, dar profund religioasă, fiind canonizat în timpul P.F. Iustinian

Marina, care a dorit ca viața Sfântului Ioan Valahul să fie cunoscută spre a fi pildă aleasă pentru adevărata viață creștinească.

Sfântul a fost cinstit mai întâi de Biserica greacă și a fost cunoscut de credincioșii români începând cu anul 1801. Sunt prezentate fazele principale ale evoluției cultului acestui mucenic român, precizându-se istoricește anumite probleme în directă legătura cu personalitatea și viața sa. Se redă, în paralel, textul grecesc original al vieții sfântului cu textul primei traduceri românești.

Aniversarea a 300 de ani de la mucenicia Sfântului Ioan Valahul

Conducerea Bisericii Ortodoxe Române a hotărât să-l sărbătorească pe Sfântul Mucenic Ioan Valahul cu prilejul împlinirii a 300 de ani de la moartea sa mucenicască. În seara zilei de 11 mai 1962, la Biserica Sfântul Spiridon – Nou, s-a oficiat o priveghere arhierescă, în prezența P.F. Iustinian Marina și a P.S. Antim Târgovișteanul, vicar al Patriarhiei Române și secretar al Sfântului Sinod. Slujba a fost săvârșită de P.S. Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți. În dimineața zilei de sâmbătă, 12 mai 1962, utrenia Sfântului Ioan Valahul, împletită cu cea a sfinților prăznuiți în acea zi, ca și Sfânta Liturghie, au fost săvârșite în catedrala patriarhală tot de P.S. Teoctist Botoșăneanul, înconjurat de slujitorii preoți ai Catedralei. Slujbe asemănătoare de cinstire și cuvinte de comemorare s-au oficiat și s-au rostit în toate catedralele eparhiale din orașe, ca și în bisericile parohiale de la țară.

Probleme, referințe și precizări noi în legătură cu Sfântul Ioan Valahul.

Se precizează că studiul cel mai important, cu privire la Sfântul Ioan Valahul, care a adunat toate informațiile și referințele bibliografice, atât din literatura greacă, cât și din cea românească, este acela al pr. prof. Silviu Stan, în lucrarea sa „Sfinții români”. Sunt precizate referințe și precizări cu privire la Sfântul Ioan Valahul, întemeiate pe o documentație concludentă.

1. Numele sfântului și locul de naștere:

- S-a născut și a crescut în Țara Românească fără a se putea preciza localitatea, sau în care parte a ei.

2. Data nașterii:

- Pe cale deductivă, plecând de la afirmația lui Ioan Cariofil, care a scris „Viața Sfântului Ioan Valahul”, s-a stabilit că anul nașterii a fost 1644. Nu se știe luna și ziua.

3. Timpul robiei și data muceniciei:

Este intervalul dintre lunile noiembrie–decembrie 1659, până la 12 mai 1662, când are loc spânzurarea lui, aproximativ doi ani și jumătate.

4. Felul morții:

Toate documentele afirmă că sfântul și-a sfârșit viața fiind spânzurat la Constantinopol.

5. Câteva precizări cu privire la cadrul istoric:

Sunt evocate momente din timpul domniei lui Mihnea Vodă (sau Mihail Radu), pagina glorioasă pe care a înscris-o Mihnea Vodă în lupta împotriva turcilor, asemănătoare cu cea a lui Mihai Viteazu. În acest context a fost încadrat și Sfântul Ioan Valahul, care a fost luat rob de turci în 1659.

Viața Sfântului în grecește și românește, texte și ediții.

Opera de bază rămâne „Viața Sfântului Ioan Valahul”, de Ioan Cariofil, care a fost numit mare neoghiograf și care s-a ocupat constant în scrierile sale de vieți de neomartiri care, datorită lui, au putut fi în cinstirea de obște a Bisericii Ortodoxe. Se crede că a scris viața Sfântului, imediat după mucenicia acestuia. Sunt precizate tipăriturile grecești și apoi cele românești ce cuprind această scriere. În limba greacă, cea mai importantă lucrare este cea a lui Nicodim Aghioritul „Noua culegere de vieți de mucenici”, tipărită la Veneția în 1799, în care apare viața și pătimirea Sfântului Ioan Valahul. În limba română s-au păstrat patru manuscrise și tipărituri. Prima tipăritură românească este din 1801, iar a doua oară apare viața Sfântului într-o „Cazanie”.

Mineiele și sinaxarele grecești și românești – vieți de sfinți, calendare.

Sfântul este pomenit începând din 1846, la Neamț, până în 1929, la București. În „Mineiul” tipărit la Constantinopol, în 1843, se găsește prima mențiune despre Sfântul Ioan Valahul, însemnare ce a fost luată de arhimandritul Neonil și introdusă în „Mineiul” său în 1846. La întrebarea cum s-a ajuns să fie introdus Sfântul Ioan Valahul pentru prima dată în acest „Minei” grecesc al Patriarhiei ecumenice, s-a răspuns că prin analiza celor trei acte tipărite la începutul „Mineiului pe septembrie” 1843. În afară de menționarea din cărțile de slujbă românești și din viața tipărită aparte, Sfântul nu este pomenit nici în Sinaxarele atașate la sfârșitul cărților de cult și nici în calendare, decât din 1955 încoace. Sunt citate cărțile respective.

Slujba Sfântului Ioan Valahul.

Nu există o slujbă propriu-zisă a Sfântului Ioan Valahul tipărită nici în grecește, nici în românește. Zămisirea slujbei se face la Athos, compusă mai întâi fiind, în 1859, în grecește și aparține, probabil, lui Nicodim Aghioritul.

Alte referințe și mențiuni biografice și bibliografice

Sunt precizate câteva referințe cu privire la Sfântul Ioan Valahul în „Marea Enciclopedie greacă”, din corespondența ce s-a purtat între arhiepiscopul rus Serghie și mitropolitul primat al României, Iosif Gheorghian, pe tema sfinților români despre precizările făcute de Nicolae Iorga referitoare la tipăriturile din vremea mitropolitul Dositei Filitti. Se afirmă că textul lui Ioan Cariofil este unica sursă pentru viața și pătimirea Sfântului Ioan Valahul.

Acțiuni în legătură cu cinstirea sfântului între 1950 – 1955

Sunt menționate mai multe acțiuni ale Bisericii Ortodoxe Române, care au avut loc în această perioadă, adică de când s-a pus problema canonizării sfinților naționali și până la efectuarea propriu-zisă a acestei lucrări.

Aria răspândirii cultului Sfântului Ioan Valahul

Se consideră că înaintea Patriarhiei ecumenice și a celorlalte Biserici grecești, Sfântul Munte a fost cel dintâi care i-a cunoscut viața, i-a alcătuit slujba și introdus cele de trebuință în „Minei”.

În Biserica română, cultul său a început din 1846, data apariției „Mineiului pe mai” de la Neamț și s-a extins din ce în ce mai mult de-a lungul anilor. A fost cunoscut și în Bisericile Ortodoxe ruse, sârbe și bulgare.

Sunt prezentate textele de bază ale vieții Sfântului Ioan Valahul.

Este prezentat textul grecesc, în paralel cu textul primei traduceri românești.

Ionescu, Ioan, pr., „Un portret al Sf. Ioan Românul”, în *BORom* XCIX (1981), 7-8, p. 787-791.

În catholiconul mănăstirii Xiropotamul din Muntele Athos, reconstruită între anii 1761 și 1763 și pictată în 1783, cu danii și ajutoare din Moldova și Țara Românească, se păstrează în pronaos, printre alte busturi ale unor neomartiri creștini și bustul Sfântului Ioan Românul, din 1783.

Se trec apoi în revistă scrierile ce istorisesc despre pătimirea mucenicului prezentându-se și elemente din viața acestuia. Articolul are și o fotografie a icoanei de la Xiropotam.

IOAN, EGUMENUL DE LA HUREZI (1692-1726)

Ilie, R., pr., „Arhimandritul Ioan, primul stareț al Mănăstirii Hurez (1696-1726)”, în: *GBis*, XIII (1954), 1-2, p. 98-104.

Mănăstirea Hurez, ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu, reprezintă una dintre cele mai convingătoare opere ale creației arhitecturale românești. Articolul de față detaliază aspecte referitoare la viața din mănăstire în timpul arhimandritului Ioan, primul stareț al acestui lăcaș. Mănăstirea Hurezi a devenit în timp cel mai reprezentativ complex de arhitectură, definitiv pentru stilul brâncovenesc.

Bulat, T. G., „Ioan arhimandritul; întâiul egumen al Mănăstirii Hurezi”, în: *MitrOlt* XVIII (1966), 5-6, p. 432-448.

Materialul cuprinde date biografice despre arhimandritul Ioan, egumen al Mănăstirii Hurez între 3 iunie 1693 și 15 iunie 1726. Aici a contribuit la ridicarea bisericii, a bolniței și a paraclisului, la construirea Schitului Sfântul Ștefan. Același stareț ajutat și Mănăstirea Surpatele.

Bălașa, D., pr., „Constantin Brâncoveanu voievod și Ioan Arhimandritul - un manuscris inedit al lui Ioan, egumenul Mănăstirii Hurezi (1692-1726)”, în: *MitrOlt* XXV (1973), 11-12, p. 993-1001.

Manuscrisul descris în aceste pagini are două titluri de capitole: primul – *Catastih cu toate cealea ce am făcut și am adaos la Sfânta Mănăstire aceasta Ourezii, cât am fost egumen, eu smeritul Ioan Arhimandritul*, iar al doilea – *Catastih de toate sculele și dajdiile și de alte odoară ce au dat Sfintei Mănăstiri Ourezilor Domnul nostru Ioan Basarab voievod, ctitorul Sfintei Mănăstiri*. Ioan a fost egumenul Hurezilor timp de 30 de ani, din 1692. Acest manuscris a făcut posibilă analiza limbii din grafia sa. Este prezentată fiecare dintre cele 16 file ale manuscrisului.

IOASAF, STAREȚUL MĂNĂSTIRII SNAGOV (n. 1797- †1872)

***, „Știri. Îndreptare”, în: *BORom* LIII (1931), 11, p. 766.

Articolul face referire la o notă publicată în numărul anterior, în darea de seamă a părintelui Zamfir Popescu și în care se spunea că arhimandritul Serapion a înființat biserica românească la Paris. În realitate, arhimandritul Iosafat (Ioasaf) Snagoveanu este cel care a înființat-o.

G., I. M., „Note bibliografice. Pocitan Veniamin, «L’eglise orthodoxe roumaine de Paris», București, 1937, 74 p”, în: *BORom* LVI (1938), 1-4, p. 134. Recenzie.

La începutul lucrării sale, Veniamin Pocitan amintește despre legăturile politice și culturale dintre români și Franța. Cel care a avut ideea întemeierii unei capele ortodoxe românești (și pe care a întemeiat-o) a fost arhimandritul Ioasaf Snagoveanu, refugiat la Paris din pricina Revoluției de la 1848.

Prima slujbă s-a săvârșit la 22 noiembrie 1853 în capela înființată pe Rue Racine 22. Aici a funcționat până în 1882, când a fost dărâmată. Statul Român a cumpărat însă, în str. Jean de Bouvais, o capelă cu mai multe clădiri împrejur. Acest nou lăcaș a fost refăcut prin purtarea de grijă a mitropolitului Iosif Gheorghian. Biserica, renovată, a fost sfințită la 31 mai de arhiereul Inochentie Ploieșteanu. Printre donatorii acestei biserici, se numără: arhiereul Ioanichie Evantias, Iosafat Snagoveanu, Dionisie și Filotei episcopii Buzăului, Alexandru Ioan Cuza etc.

Vasilescu, Gheorghe, „Arhimandritul Ioasaf Snagoveanul-participant la Revoluția din 1848”, în: *GBis*, XXXXVIII (1989), 4-5, p. 97-108.

Material în care se face evocarea arhimandritului Ioasaf Snagoveanul, stareț al Mănăstirii Snagov, care a trăit între 22 aprilie 1797 și 3 martie 1872. Sunt consemnate informații cu privire la implicarea sa în desfășurarea Revoluției de la 1848 și urmările acesteia.

IOASAF IONESCU, IEROMONAHUL (sec. XX)

Vaida, Gamaliil, arhim., „Jeromonah Ioasaf Ionescu”, în: *MitrOlt* XXXII (1980), 10-12, p. 816.

Necrolog dedicat ieromonahului Ioasaf Ionescu, stareț al schitului Pahomie din județul Vâlcea.

IOSIF IEROMONAHUL, ZUGRAVUL

Ionescu, I., pr., „Zugravi și centre românești de pictură în Transilvania sec. al XVIII-lea”, în: *GBis*, XXXVIII (1979), 5-6, p. 637-640.

Se realizează o notă biografică și se amintește despre zugravul Iosif ieromonahul, autor al ansamblurilor murale de la Hurez (1701), Surpatele (1707), bolnița Mănăstirii Bistrița (1710) și schitul Păpușa (1712).

IULIU SCRIBAN, ARHIMANDRITUL

G., „Cronica bisericească. Trei tineri teologi în clerul monahal”, în: *BORom* XXIX (1905-1906), 3, p. 340-342.

Trei tineri teologi au intrat în monahism: Iuliu Scriban, Victor Puiu și Bartolomeu Stănescu.

Iuliu Scriban este nepotul fraților Neofit și Filaret Scriban, a fost făcut călugăr în Mănăstirea Neamț, iar mitropolitul Moldovei, Partenie, l-a ridicat la rangul de

protosinghel și l-a trimis ca superior al Capelei române din Baden-Baden. În timpul liber, părintele Scriban urmează câteva cursuri la Universitatea din Strassbourg. Iuliu Scriban a publicat o „Colecție de 40 de predici populare”.

Este reprodusă scrisoarea trimisă de profesorul Cornoiu, părintelui Scriban, odată cu îmbrățișarea monahismului și plecarea la Baden-Baden. Scrisoarea conține o serie de îndemnuri date de profesorul Cornoiu lui Iuliu Scriban.

***, „Știri. Membru de onoare al Societății arheologice basarabene”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 2, p. 155.

Societatea istorico-arheologico-bisericească exista în Chișinău din 1902, iar funcționarea sa a fost întărită de Î.P.S. Nicodim al Chișinăului în 1918. La 9 noiembrie 1922, arhimandritul Scriban a fost proclamat ca membru de onoare al acestei societăți.

Gheață, Petre, I., „Cronica Bisericească. Conferința Arhimandritului Scriban”, în: *BORom* XLII (1924), 2, p. 109.

Este redată un rezumat al conferinței ținute la Teatrul Național din Craiova de arhimandritul Scriban, pe tema „Raportul între credință și știință”.

Scriban, arhim., „Știri. Arhimandrit Mitrofor Nou”, în: *BORom* XLII (1924), 7, p. 443.

Ni se aduce la cunoștință că mitropolitul primat Miron l-a ridicat pe părintele arhimandrit Scriban la rangul de arhimandrit-mitrofor.

Scriban, arhim., „Știri. Schimbarea de la «Glasul monahilor», în: *BORom* XLII (1924), 12, p. 767.

În 1923 a fost înființată „Revista Glasul monahilor”. Aceasta a fost condusă de ieromonahul Dionisie Lungu până în toamna anul 1924, când conducerea revistei a fost preluată de arhimandritul Scriban.

Hogaș, Emanoil, diac., „Cronica bisericească. O zi de bucurie”, în: *BORom* XLVI (1928), 4, p. 353-358.

Sunt redate conferințele arhimandritului Scriban în Galați. În ziua de 4 martie 1928, arhimandritul Scriban a ținut câteva conferințe cu următoarele teme: „Valorile bisericii ortodoxe”, „Ce poate preotul”, „Îndreptățirea rațională a religiei”.

***, „Cronica bisericească. Cursurile de vară ale „Solidarității” la Mănăstirea Neamțului în 1928”, în: *BORom* XLVI (1928), 8, p. 731-732.

Aceste cursuri s-au deschis pe data de 8 iulie 1928, printr-o slujbă oficiată de P.S. Nicodim, starețul mănăstirii. În cadrul lor, au fost ținute câteva conferințe pe diferite teme dintre care amintim: „Opera culturală a bisericii ortodoxe”, „Creștinism și disciplina socială” - conferință ținută de arhimandritul Scriban.

***, „Știri. Adunarea eparhială”, în: *BORom* L (1932), 4, p. 332.

Articolul anunță că Adunarea eparhială a Episcopiei Bălților și Hotinului l-a ales pe părintele Scriban ca deputat al ei în Congresul Național Bisericesc.

Vasilache, Vasile, Ierom., „Arhimandritul Iuliu Scriban”, în: *MitrMold* (1938), 7-8, p. 233-237.

În studiu se conturează activitatea cărturărească desfășurată de arhimandritul Iuliu Scriban, fiind menționate o parte a realizărilor din acest domeniu: „Manualul de morală”, „Ermeneutica”, „Introducere în Noul Testament”. Este prezentată și latura oratorică și didactică a arhimandritului, fiind aduse detalii despre perioada când acesta se manifesta ca predicator și profesor de omiletică. Înzestrat fiind cu numeroase daruri, a fost personalitatea care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la congresele internaționale bisericești.

***, „Cronica bisericească. Dare de seamă despre lucrarea și înfăptuirile Misiunii ortodoxe române din Transnistria”, în: *BORom LX* (1942), 1-4, p. 138-144.

În 1941, s-a înființat Misiunea Ortodoxă română din Transnistria. Conducătorul acesteia a fost desemnat arhimandritul Scriban. Sediul ei se afla la Tiraspol. Sunt prezentate situația religioasă din Transnistria și activitatea Misiunii Ortodoxe române, viața mănăstirească și necesitățile aceluia ținut.

T., N. M., „Episcopul Grigore Leu. Arhimandritul Iuliu Scriban”, în: *BORom LXVII* (1949), 3-4, p. 68-70.

Activitatea arhimandritului Iuliu Scriban este evocată elogios în articol. S-a născut în orașul Galați la 31 mai 1878 și a adormit întru Domnul la 4 ianuarie 1949. A făcut parte dintr-o veche familie moldovenească, strămoșii săi, arhieriei Filaret și Neofit Scriban, jucând un rol important în perioada Unirii Principatelor Române. Tatăl său, magistratul și profesorul secundar Romulus Scriban a fost unul dintre cei dintâi doctori în Drept ai Țării Românești. A fost licențiat în teologie în 1903, iar în anul următor a fost tuns în monahism la Mănăstirea Neamț. A fost hirotonit ierodiacon, ieromonah și apoi protosinghel de mitropolitul Partenie al Moldovei.

În perioada 15 septembrie 1904 - 1 aprilie 1909 a funcționat în calitate de Superior al Capelei Române Mihail Sturdza din Baden-Baden (Germania), urmând și cursurile Facultăților de Teologie Evanghelică și Romano-catolică din Strasburg. Întors în țară a fost hirotesit arhimandrit. A funcționat, aproape 10 ani, ca director al Seminarului „Central” din București (15 aprilie 1909–1 februarie 1919), iar ca profesor, peste 21 de ani (1 septembrie 1907 – 1 octombrie 1928). Paralel, a mai funcționat ca profesor de religie și paroh. În 1920 a obținut doctoratul la Facultatea de Teologie din București. A fost ridicat la rangul de arhimandrit mitrofor la catedrala mitropolitană din București.

În 1928 a fost numit în învățământul superior ca profesor de omiletică și pastorală la Facultatea de Teologie din cadrul Universității din Iași, iar din 1 octombrie 1941 a fost transferat și încadrat la catedra de catihetică și omiletică de la Facultatea de Teologie din București, unde a funcționat până la 1 octombrie 1943. Sunt amintite și celelalte funcții sau misiuni pe care le-a îndeplinit arhimandritul Iuliu Scriban:

inspector ecleziastic disciplinar la Iași, secretar de redacție al revistei Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (1922-1929), reprezentant al Bisericii Ortodoxe la numeroase întruniri internaționale, conferențiar, autor de manuale didactice, colaborator la aproape toate ziarele și periodicele bisericești sau laice contemporane.

Cristescu, Grigore, pr., „Părintele Arhimandrit Iuliu Scriban”, în: *GBis*, VIII (1949), 1-2, p. 109-113.

Prezentarea personalității marcante a părintelui Iuliu Scriban este însoțită în acest articol de înfățișarea unor aspecte din activitatea desfășurată pe parcursul întregii vieți și de un necrolog.

Cunescu, Gheorghe, pr., „Arhimandritul mitrofor Iuliu Scriban, apărător al ortodoxiei românești”, în: *MitrOlt XXXVIII* (1986), 5, p. 87-103.

Arhimandritul Iuliu Scriban s-a născut la Galați, într-o familie cu opt frați. A făcut Seminarul la Galați și Iași și Facultatea de Teologie din București (1898-1902), concomitent cu Facultatea de Litere și Filosofie.

S-a călugărit la Neamț și și-a continuat studiile în Germania, la Facultatea de Teologie Protestantă și Teologie Catolică din Strasbourg și la Facultatea de Filosofie din Heidenberg. În 1928 a devenit profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău (1928-1941) și apoi profesor la Facultatea de Teologie din București (1941-1943). Articolul mai oferă informații despre personalitatea și opera sa.

JUSTIN ȘERBĂNESCU, ARHIMANDRIT

***, „Știri. Confesor militar nou”, în: *BORom XLI* (1922-1923), 14, p. 1081.

Arhimandritul Iustin Șerbănescu, starețul Mănăstirii Cernica, care a făcut războiul din 1916-1918 și a fost decorat cu medalia „Mihai Viteazu” pentru faptele sale, a fost numit „confesor militar al grupului de unități militare cuprinse între forturile Cernica și Otopeni”.

***, „Însemnări mărunte. Pășaniile unui călugăr român în război”, în: *BORom XLIV* (1926), 6, p. 366-367.

În cartea locotenent-colonelului Gorschi, este amintită o întâmplare care arată că fostul stareț de la Mănăstirea Cernica, arhimandritul Iustin, a trăit o perioadă, în vremea Primului Război Mondial, în pădurile din Vrancea. Este descrisă pe scurt acea întâmplare.

Moiescu, I. Gheorghe, diaconul, *Cronica bisericească. Moartea arhimandritului maior în rezervă Iustin Șerbănescu*, în: *BORom LIX* (1941), 7-8, p. 89-490.

Pe data de 6 iunie 1941, arhimandritul maior Iustin Șerbănescu a trecut la cele veșnice în Mănăstirea Cernica. Este prezentată o biografie a acestuia. S-a născut la 26 octombrie 1869 în satul Obileștii Noi din Ilfov, a făcut școala militară de la Bistrița, a intrat ca monah la Mănăstirea Cernica; în 1916 a fost mobilizat pe front, a

luptat la Azuga, unde a fost greu rănit și a căzut prizonier. Pentru actele sale de bravură din timpul războiului, a fost decorat de regele Ferdinand cu crucea ordinului „Mihai Viteazul”, iar după război s-a întors la mănăstirea sa de metanie unde a fost ridicat de patriarhul Miron la rangul de arhimandrit. A fost numit stareț al acestei mănăstiri și apoi exarh al mănăstirilor din Eparhia Ungrovlahiei.

Dincă, George, diac., „Date noi despre viața și activitatea arhimandritului Justin Șerbănescu”, în: *GBis*, XXVII (1968), 9-10, p. 1014-1018.

Pagini bio-bibliografice aparținând arhimandritului Justin Șerbănescu, de la începutul secolului al XX-lea.

LAVRENTIE IEROMONAHUL TIPOGRAF (sec. XVI)

Ionescu, I., pr., „Un capitol din istoria tiparului românesc din secolul al XV-lea: Tipărițile ieromonahului Lavrentie”, în: *MitrOlt* XXIII (1971), 1-2, p. 440-442.

Lucrarea de față prezintă un capitol din istoria tiparului românesc din secolul al XV-lea, în care cea mai importantă figură este cea a ieromonahului Lavrentie, despre care se lămurește că nu e același cu diacul Lorint. Tipăriția care l-a făcut cunoscut a fost „Tetraevanghelul slavon”, pe care autorul îl studiază comparativ cu „Tetraevanghelul lui Coresi”. În finalul lucrării se demonstrează faptul că o anumită „Psaltire” slavonă este, de asemenea, tipăriția lui Lavrentie.

Ionescu, I., pr., „Tipograful Lavrentie Ieromonahul”, în: *MitrOlt* XXIV (1972), 5-6, p. 385-391.

Prima tipografie din București, din ultimul sfert al veacului al XVI-lea, este legată de numele ieromonahului Lavrentie și a ucenicului Iovan. Autorul prezintă „Tetraevanghelul” slavon din 1570, tipărit de Lavrentie. Din epilog aflăm că tipografia funcționa la Mănăstirea Plumbuita. Cei doi sunt, probabil, renovatorii bisericii mănăstirii.

Ionescu, I., pr., „Activitatea tipografică a ieromonahului Lavrentie în lumina unor noi informații”, în: *MitrOlt* XXV (1973), 3-4, p. 368-369. Recenzie.

Se referă la activitatea culturală de la Mănăstirea Plumbuita și se amintește despre o tipografie a lui Lavrentie.

LAVRENTIE, IEROMONAHUL DIORTOSITOR

Popescu, Nicolae M., pr. prof., „Lavrentie ieromonahul, diortositor oltean (1736-1759)”, în: *MitrOlt* VII (1955), 5-6, p. 312-315.

Aricolul este un material biografic. Aflăm că era un român din Vâlcea, din jurul Mănăstirii Hurezi, aici fiind și închinoviat. Singur mărturisește că „procopseală de învățătură nu avea”. Prima carte diortosită este un „Antologhion” în 1708, în acesta explicând cum a înțeles el diortosirea. În 1742, la Râmnic, se tipărește „Oci-toihul”, a cărui prefață este scrisă de Lavrentie (se redă textul acesteia). Diortosește și

„Penticostarul” în 1743, „Catavasierul” în 1747, iar ultima carte la care a lucrat a fost „Liturghia” în 1759.

LEON ASACHI, ARHIMANDRIT

Vornicescu, Nestor, „Arhimandritul Leon Asachi. Relațiile sale cu Rusia și cu Austria în cursul anilor 1787-1821”, în: *MitrMold XXXVIII* (1962), 3-4, p. 213-242.

Arhimandritul Leon Asachi a fost o personalitate reductabilă, care s-a remarcat în primii ani de pastorație, ca preot la spitalul din Ilfov, ca protopresbiter a toată Moldova (1803-1820) și ca arhimandrit-vicear al Mitropoliei Moldovei (1820-1825). Din biografia sa aflăm și despre preocupările literare și despre relațiile cu Rusia și Austria.

MACARIE IEROMONAHUL, TIPOGRAFUL

Molin, Virgil, Simonescu, Dan, „Tipărițile ieromonahului Macarie pentru Țara Românească”, în: *BORom LXXVI* (1958), 10-11, p. 1005-1034. Cu fotografii.

Date despre timpurile istorice în care a tipărit ieromonahul Macarie. Din porunca Voievodului Radu cel Mare, acesta tipărește în limba slavonă, pentru Țara Românească, trei cărți: „Liturghierul” în 1508, „Octoiul” în 1510 și „Tetraevanghelul” în 1512.

Sunt prezentate disputele referitoare la locul tipăririi. Cert este faptul că aceste cărți sunt primele imprimare, adresate statului român feudal, fiind apoi folosite și de celelate popoare ortodoxe din Balcani.

„Liturghierul”(„Slujebnic” în slavonă), tipărit de Macarie în 1508, începe printr-o învățătură a Sfântului Vasile cel Mare despre „Dumnezeiasca slujbă și Cuminicătură”, după care urmează „Tabla de materii” a cărții. Articolul prezintă întregul conținut al tipăririi, evidențiind și faptul că Epilogul preamărește pe Dumnezeu și include datele referitoare la apariția cărții, însemnătatea „Liturghierului” constând în faptul că oferă, pentru prima dată, forma tipărită a slujbelor în limba slavonă.

„Octoiul” lui Macarie, din 1510, este de tip mixt, stabilind pentru Biserică o practică unitară de cult. „Tetraevanghelia” lui Neagoe s-a terminat de tipărit în 1512 și cuprinde cele patru Evanghelii așezate în ordine canonică răsăriteană: Matei, Marcu, Luca și Ioan. Deoarece tiparul românesc, la început, a fost strâns legat de cel venețian, articolul prezintă o scurtă privire asupra Veneției, oraș al tipografiilor în secolul al XVI-lea, după care autorul arată însușirile de tehnică tipografică ale „Liturghierului” din 1508, însușiri ce pot fi generalizate și celorlalte două cărți. Se afirmă că aceste cărți nu pot fi doar munca lui Macarie, ci presupun un colectiv de specialiști, cărțile fiind adevărate monumente de artă grafică pentru vremea lor, mărturia unui specific grafic al nostru, integrându-se între valorile creatoare de artă ale poporului român.

Molin, Virgil, „Tradiția artistică a Moldovei și tipărițile ieromonahului Macarie”, în: *MitrMold XXXV* (1959), 5-6, p. 303-313.

Articolul e scris la 450 de ani de la introducerea tiparului bisericesc. Se lămurește problema dacă tiparnița a fost adusă de la Cetinie sau a fost creată direct în Țara Românească. Este analizată personalitatea ieromonahului Macarie și opera sa, între date fiind consemnate și marea influență pe care a avut-o asupra acestuia centrul de caligrafie și miniatură de la Mănăstirea Neamț. Este surprinsă contribuția adusă de monahul Gavriil în scopul consolidării tradiției artistice.

Stoian, Nicolae, „Damaschin Mioc, *Date noi cu privire la Macarie tipograful, Studii - Revista de istorie 2*, Ed. Academiei R.P.R, anul XVI - 1963, p. 429-440”, în: *MitrMold* XLI (1965), 5-6, p. 338.

Recenzie. Despre tipograful Macarie din studiul care face subiectul acestor pagini aflăm că în 1492 învața meșteșugul tiparului la Veneția, după care s-a întors la Muntenegru, urmând ca la Cetinje să înființeze o tipografie cu caractere slave. Între anii 1492-1496 tipărește mai multe cărți bisericești, în 1496 îl găsim la Veneția, apoi, între anii, 1504-1505 în Țara Românească. Între 1507-1512 desfășoară o activitate intensă ca tipograf, iar în 1521 devine mitropolit al Ungrovlahiei sub Neagoe Basarab.

Molin, Virgil, „Observații și opinii noi în legătură cu tipăriturile ieromonahului Macarie (1508-1512)”, în: *MitrMold* XLIII (1967), 5-6, p. 382-388.

Articolul se constituie într-o analiză critică a opiniilor istoriografului P. Atanasov, sintetizate într-un studiu apărut în „Istorieski Pregled”, cu referire la tipăriturile ieromonahului Macarie.

Simedrea, Tit, episcop, „Epilogul din Octoihul slavon (M. Dealu 1510) și identitatea de tipograf a lui Macarie din Țara Românească (1508-1512) cu Macarie din Muntenegru (1493-1496)”, în: *MitrOlt* XXII (1970), 7-8, p. 605-620.

Se analizează critic, sub mai multe aspecte, cuprinsul „Liturghierului” din 1508 și al „Octoihului” din 1494 și se arată că ieromonahul Macarie, tipograf din Țara Românească (1508-1512) nu este una și aceeași persoană cu ieromonahul Macarie, tipograf muntenegrean (1494-1495).

Identitatea celor doi se baza pe asemănarea epilogului din „Octoihul” *de la Mănăstirea Dealu* din 1510 cu prologul din „Octoihul” *de la Cetinje* din 1494.

MACARIE IEROMONAHUL, MUZICIANUL (cca 1770-1836)

Erbiceanu, C., „Istoria învățământului la români. Documente inedite”, în: *BORom* XVI (1892-1893), 2, p. 97-131.

Documentul XIII datează din 1812; arată numirea lui Macarie ca profesor de muzică, adăugându-se că acesta era de origine română și că a vrut să înființeze o școală de muzică, pe care să o instaleze în Mitropolia Ungrovlahiei.

C., E., „Macarie Ieromonahul”, în: *BORom* XVI (1892-1893), 10, p. 808-820 .

Sunt redate două discursuri ale lui Macarie, ce au fost rostite în Mitropolia Ungrovlahiei. Primul discurs a fost rostit la alegerea mitropolitului Dionisie Lupu, la

1819 și înfățișează câteva obiective ale mitropolitului. Al doilea discurs este o dedicație către mitropolitul Grigorie, ce ține loc de introducere la „Anastasimatar” – în acel discurs fiind descrise calitățile Î.P.S. Grigorie.

Se prezintă unele paragrafe din introducerea de la „Irmologhion”, carte care a fost imprimată la Viena în 1823. În aceste fragmente se face o scurtă analiză asupra literaturii în limba română.

C., E., „Două discursuri ale lui Macarie Protopsaltul Mitropoliei Ungrovlahiei”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 3, p. 330-338.

Sunt redată în articol cele două discursuri anunțate în titlu. Primul este intitulat „Cuvânt care am alcătuit la ridicarea în scaun a mitropolitului Dionisie Lupu”. Al doilea discurs a fost transcris de Macarie și se pare că aparține episcopului de Râmnic, Neofit. A fost rostit în 1824 de acesta din urmă, la suirea sa în scaunul episcopal.

Erbiceanu, C., „Cuvânt de felicitare”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 1, p. 18-24.

Este redat cuvântul lui Macarie Protopsaltul, fost profesor la școala Mitropoliei din Mănăstirea Antim, rostit la numire lui Dionisie Lupu ca mitropolit al Ungrovlahiei. Se precizează că planul, decorurile interne și externe de la biserica Mănăstirii Antim au fost concepute și lucrate de însuși Antim Ivireanu și că, la 1820, protopsaltul Mitropoliei Ungrovlahiei era Petru Efeseanul.

Erbiceanu, C., „Dedicația lui Macarie cântărețul către Mitropolitul Grigorie”, în: *BORom XXXII* (1908-1909), 1, p. 37-43.

Este reprodusă dedicația lui Macarie către mitropolitul Grigorie. Prin aceasta, Macarie îi afirmă mitropolitului „Anastasimatarul”. Macarie era român de neam și el a introdus în muzica psaltică românească sistemul nou. El este și cel care a scris „Teoreticonul”, „Irmologhionul” și chiar un Pateric.

Mitropolitul Moldovei, Iosif Naniescu, în vremea în care studia la Seminarul din Buzău, l-a avut ca profesor de psaltică pe Macarie. A încetat din viață în 1836, la Mănăstirea Viforâta, unde o soră de a sa era stareță. Pe lângă dedicația amintită, în articol este reprodus și un fragment din prefața „Irmologhionului” tipărit de el. Iată acel fragment. „Mulți din psaltii cei desăvârșiți din neamul nostru s-au arătat cu râvnă în vremi ca să facă ceva în limba noastră, precum fericitul întru pomenire Arsenie, ieromonahul Cozianu, Calist protopsaltul Mitropoliei Bucureștilor și Șerban protopsaltul Curții domnești, cari nu numai Anastasimatarul Melos, Stihirariul Melos, Heroviciile, Pricesnele toate, Catavasiile, Irmoasele toate și altele dar și partea cea mai multă a Papadichiei o au prefăcut românește cu toată desăvârșita alcătuire minunații dascăli și alcătuitoarii vremii lor, stând în cea veche muzichie. Însă una pentru greutatea și alta pentru zavistia celor ce nu pot să vază sporirea și să le auză pe acestea în limba graiului nostru, dimpreună cu moartea lor au pierit și ostenele lor”.

Popescu, N. M., diac., „Știri noi despre Macarie Ieromonahul dascălul de cântări și directorul tipografiei de la Căldărușani”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 8, p. 788-805. Cu anexe.

Se arată că unele manuscrise din biblioteca mitropolitului Iosif Naniescu conțin știri noi despre Macarie ieromonahul. Se menționează apoi că „Viețile Sfinților”, ediția 1835-1836, au fost tipărite în tipografia de la Mănăstirea Căldărușani, unde director era Macarie.

În cuprinsul articolului aflăm cum muzicianul a încercat să tipărească la Buda cântările sale, despre perioada în care a fost egumen la Bârnova și cum a ajuns director la tipografia de la Căldărușani.

a) Macarie a încercat să tipărească la Buda cântările sale.

Mitropolitul Dionisie Lupu a înființat o școală de muzică în limba română în 1819 și l-a numit ca profesor pe Macarie. În vremea aceea, exista în București o tipografie de muzică bisericească, înființată fiind de Petru Efesiu care a terminat în 1820 de tipărit noul „Anastimatar” și „Doxastarul Prescurtat” - în limba greacă. Macarie ieromonahul nu a putut tipări la această tipografie decât cântări grecești. Astfel, alături de Nicolae Poponea a plecat, cu binecuvântarea mitropolitului Dionisie, să-și tipărească cărțile la Buda. Dorea cel mai mult să tipărească „Anastimatarul” și „Irmologhionul” în limba română. În Buda, Macarie a redactat „Înainte cuvântarea către cântărețul român” (partea finală a acesteia fiind publicată în „Iromologhionul” tipărit la Viena în 1823) și a întâmpinat multe dificultăți din partea grecilor. Deși a fost ajutat de Atanasie Garbovski (unchiul lui Andrei Șaguna) și, din cauza împrejurărilor neprielnice, el nu și-a putut tipări cartea acolo. Văzând aceasta, a plecat mai întâi la Sibiu și de acolo la Viena, unde a reușit să tipărească „Anastimatarul”, pe care i l-a închinat mitropolitului Grigorie.

b) Macarie egumen la Bârnova.

Mai multe manuscrise care conțin „Anaxindariile” sunt la Academia Română. Pe unul din ele, Macarie se semnează ca egumen al Bârnovei. O scrisoare a sa, de la 1831, din Mănăstirea Neamț, trimisă către mitropolitul Veniamin Costache, atestă faptul că a fost egumen al Bârnovei. Între anii 1832-1833, Macarie s-a aflat la Mănăstirea Neamț.

c) Tipografia de la Căldărușani.

Mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei a început să tipărească „Viețile Sfinților”, dar nu a reușit să le termine. Acest demers a fost încheiat de urmași săi. La acea vreme, în Mănăstirea Căldărușani a funcționat o tipografie unde s-au tipărit aceste cărți. În 1834 conducător al tipografiei era Inochentie din Moldova, dar în septembrie, același an, mitropolitul l-a numit ca director al tipografiei pe Macarie ieromonahul care, pe atunci, era viețuitor în Mănăstirea Căldărușani. La 1836 Macarie a terminat de tipărit „Viețile Sfinților” într-un prim tiraj iar în anul următor s-au tipărit 600 de colecții din „Viețile Sfinților” (7200 de volume). Anterior, în 1835, în această tipografie s-a editat cartea „Oglinda omului celui din lăuntru” după traducerea făcută de mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache, la Mănăstirea Neamț. La 1878 a fost instalată o tipografie în Mănăstirea Căldărușani de sub teascurile căreia a ieșit o „Carte de rugăciuni”.

La finalul articolului, în anexă, este redată o „Înștiințare” a lui Macarie Ieromonahul.

Popescu, N. M., diac., „Știri noi despre Macarie Ieromonahul dascălul de cântări și directorul tipografiei de la Căldărușani (continuare)”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 9, p. 967-978. A se vedea articolul din *BORom XXXIX* (1915-1916), nr. 8, p. 788-805.

Este reprodusă „Înainte cuvântarea către cântărețul român să se bucure în Domnul” a lui Macarie. Prin această scriere, muzicianul îi îndeamnă pe cântăreții bisericești să nu se rușineze a cânta în limba română și toți să facă câte ceva pentru neamul românesc. Din „Înainte cuvântare”, aflăm numele celor ce au făcut, anterior, tălmăcirii ale cântărilor în limba română: dascălii Ilarion, Gherontie și Isac din Mănăstirea Neamț, Grigorie Râmnicianu arhimandritul, Macarie arhimandritul din Mănăstirea Căldărușani, Grigorie ierodiaconul. Se dovedește mai departe faptul că Macarie a primit sarcina de a traduce cărțile de psaltică în limba română de la mitropolitul Dionisie (Lupu) și că același arhiereu l-a numit profesor la școala înființată sub oblăduirea Mitropoliei. Se încheie acest articol cu câteva amănunte despre demersul lui Macarie de a tipări la Buda.

Popescu, N. M., diac., „Știri noi despre Macarie Ieromonahul dascălul de cântări și directorul tipografiei de la Căldărușani (continuare)”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 10, p. 1101-1109. A se vedea articolul din *BORom XXXIX* (1915-1916), nr. 9, p. 967-978.

Sunt redat:

1. O „Înștiințare” a lui Macarie din care aflăm: a) motivul pentru care nu a putut tipări la Buda; b) cum a tipărit Macarie o „Gramatică”, „Iromologhionul” și „Anastimatarul” la Viena și c) ce cuprind aceste cărți.

2. Scrisoarea de la 8 aprilie 1831 a lui Macarie către mitropolitul Veniamin Costache, din care aflăm că dascălul de cântări a fost egumen la Bârnova și se expune motivul ce l-a făcut pe Macarie să renunțe la conducerea acestei mănăstiri.

Popescu, N. M., diac., „Știri noi despre Macarie Ieromonahul dascălul de cântări și directorul tipografiei de la Căldărușani (continuare)”, în: *BORom XXXIX* (1915-1916), 11, p. 1188-1196. A se vedea articolul din *BORom XXXIX* (1915-1916), nr. 10, p. 1101-1109.

Sunt redat:

1. Scrisoarea lui Macarie ieromonahul, de la 23 septembrie 1834, trimisă către logofătul Nicolae, din care aflăm amănunte despre cum mergea lucrul la tipografia de la Căldărușani și despre greșelile pe care le comitea directorul acestei tipografii - Inochentie.

2. Adresa Mitropoliei, de la 26 septembrie 1834, prin care Inochentie este înlocuit de Macarie în funcția de director al tipografiei de la Căldărușani.

3. Adresa Mitropoliei către Macarie, de la 26 septembrie 1834, prin care acesta este înștiințat că a fost numit director al tipografiei de la Căldărușani.

4,5. Două scrisori - de la 4 și, respectiv, 6 octombrie 1834, referitoare la mersul lucrurilor la tipografia de la Căldărușani.

Popescu, M. Nicolae, pr., „Macarie Psaltul. 100 de ani de la moartea lui (1836-1936)”, în: *BORom LIV* (1936), 9-10, p. 545-553.

Studiul de față comemorează împlinirea unui veac de la trecerea la cele veșnice a ieromonahului Macarie Psaltul, cel care a tradus, muzical vorbind, psaltirea grecească, adaptându-o la sunetele limbii române. Despre acest studios maestru al muzicii psaltice nu se cunosc multe informații. Se știe doar că a purtat numele de Periețeanu, presupunându-se a fi de obârșie de undeva din zona Ialomiței, având un frate stolnic și o soră călugăriță, aceasta din urmă ctitor al Mănăstirii Viforâta și stareță.

Încă din copilărie, a avut o predispoziție spre cântarea bisericească, în care l-a îndrumat Constantin, protopsaltul de pe vremea mitropolitului Dositei Filliti. De la acesta, Macarie a deprins limba grecească, tainele și meșteșugul de a scrie cântări de varianta veche. Se crede că a studiat la Academia grecească din București, deprinzând cărturăria – nici slavona nu-i era străină – de la Grigorie Râmniceanu, vestit călugăr de la Școala română Sfântul Sava. Pe lângă varianta veche, Macarie învăța și sistema nouă, reforma psaltică înfăptuită la Constantinopol în 1814 și adusă la București doi ani mai târziu, unde va fi înființată și o Școală domnească de muzică la biserica Șelari. Printre nerăbdătorii învățacei s-a numărat și el, care, după ce deprinde „metoda”, începe să transpună cântări din sistema veche în sistema nouă.

În 1819, ajunge mitropolit al Țării Române Dionisie Lupu, care îi promite, după o susținută cuvântare înflăcărată, înființarea unei școli de muzică în limba țării. Aceasta se va deschide sub directa înrăurire a lui Macarie, căruia îi revine sarcina de a prelua în graiul patriei cântările bisericești, până atunci efectuate în limba grecească, adesea neînțeleasă. Greaua însărcinare este însă îndeplinită, rolul lui Macarie legându-se astfel de naționalizarea muzicii bisericești, prin introducerea psalticii în biserică fără jertfirea nici a melodiei, nici a limbii române. Autorul studiului, în cunoștință de cauză, afirmă că munca depusă de Macarie a fost dificilă, deoarece în limba noastră textul cântărilor nu este ca în limba grecească, prozodic nepotrivindu-se nici în ceea ce privește accentul cuvintelor, nici în ceea ce privește alcătuirea frazei românești. Macarie a lucrat îndelung, găsind îmbinarea armonioasă a celor două, păstrând și tonul cuvântului și al frazei, dar nepierzând nici melodia acesteia.

Odată depășită această problemă, s-au ivit piedicile în ceea ce privește tipărirea, pe de o parte împotrivirea grecilor, pe de altă parte precaritatea resurselor de ordin material. Tipografia muzicală psaltică, cea dintâi înființată la nivel mondial, a lui Petru Efesiu, nu dorea muzică românească. Neizbutind în București, Macarie pleacă în 1820 la Buda, cheltuiuala urmând să fie suportată de mitropolitul Dionisie. Dar, fiind pe punctul de a porni publicarea, izbucnește în țară revoluția lui Tudor Vladimirescu, mitropolitul trebuind să fugă la Brașov și astfel ajutorul făgăduit trebuia să mai aștepte. Se întoarce în Ardeal și reușește să convingă un negustor să-și ofere sprijinul, tipărirea urmând a se face la Viena. În 1823 ies primele trei cărți de cântări: „Teoreticonul”, „Anastasimatarul”, „Irmologhionul”, închinat mitropolitului Veniamin Costache, următoarea publicație fiind în 1827, la București. Preambulul acestora traduce aceeași firească îmbinare a dragostei de neam și a evlaviei ortodoxe.

Treptat, Macarie capătă azeziunea mai multor dascăli și învățați din țară, reușind chiar să înființeze mai multe școli de muzică psaltică, după metoda nouă. Tot

el este autorul primelor imnuri școlare. În 1829 pleacă în Moldova, fiind numit egumen la Mănăstirea Bârnova, timp în care trece pe la Mănăstirea Neamțului, întocmind cărți pentru părinții de aici. În 1833 se întoarce la București, pe lângă Mănăstirea Căldărușani, luând în primire și conducerea tipografiei, unde va publica, între 1834 și 1836, „Viețile Sfinților”, „Oglinda omului” și „Prohodul Domnului”. Tot în acest interval de timp se instalează din ce în ce mai crunt bătrânețea, îngrijirea lui revenind surorii sale, maica Iustina Periețeanu, la Mănăstirea Viforâta.

Către sfârșitul anului 1836, Macarie trece la cele veșnice, manuscrisele încredințate celei ce l-a îngrijit ajungând peste ani în mâna episcopului Chesarie, care le-a dat spre păstrare diaconului Iosif Naniescu, viitorul mitropolit al Moldovei. Păstrându-le cu grijă și întocmind prețioase însemnări, acesta le-a legat și le-a încredințat Academiei Române.

***, „Cronica internă. Pomenirea lui Macarie ieromonahul, Anton Pann, Dimitriță Suceveanu și Ștefanache Popescu”, în: *BORom* LV (1937), 1-2, p. 111-112.

Articolul explică decizia luată în toamna anului 1936 de a redacta revista despre viața și opera lui Macarie ieromonahul, cu prilejul împlinirii a o sută de ani de la moartea sa. Această pomenire vizează o mai adâncă înțelegere a operei acestui român, de o mare însemnătate culturală și națională. De asemenea, a fost luată în calcul și comemorarea celor care au fost colaboratorii și continuatorii acelei opere, Anton Pann, Dimitriță Suceveanu și Ștefanache Popescu. În 17 ianuarie, la biserica Lucaci și la Seminarul Central s-a făcut, din inițiativa lui Popescu I. Pasărea, un parastas pentru aceștia, de către Asociația generală a cântăreților.

Au luat parte iubitori ai muzicii, preotul Nicolae Popescu, profesor la Facultatea de Teologie, I. Chirescu, conducătorul societății „Carmen”, preotul Gr. Costea, Georgescu Breazul și alții. Ocazia a însemnat și conștientizarea înstrăinării care s-a adus muzicii bisericești, prin strecurarea influențelor occidentale, alături de necesitatea revenirii la muzica psaltică, care să prezinte un caracter unitar în toate provinciile românești, în Ardeal muzica populară influențându-o deja pe cea bisericească, iar în Banat semnalându-se influența sârbească. O măsură demnă de toată atenția ar fi formarea unei școli de dascăli crescuți sub influența muzicii psaltice.

Berechet, Ștefan Gr., „Un document de la Macarie Ieromonahul, alcătuitorul Psaltichiei românești de la 1822”, în *BORom* LXVI (1948), 3-4, p. 154-158.

Se precizează că cel care s-a ocupat în mod deosebit de viața și activitatea ieromonahului Macarie, dascălul și creatorul muzicii bisericești orientale, a fost preotul profesor universitar N. M. Popescu. Astfel, aflat în posesia uneia dintre foile volante ale lui Macarie, intitulată „Înștiințare”, autorul o face public, rezumându-o și apoi redându-i întreg conținutul. Cu această ocazie, aflăm că grija lui Macarie era ca operele sale să se răspândească printre cântăreții bisericești din tot pământul românesc. Așadar, după ce și-a asigurat tipărirea lucrărilor prin casa de comerț a lui Hagi Pop din Sibiu, a hotărât să scoată la Viena câte 3 000 de exemplare, cu cerneală neagră și roșie, pe hârtie „bună și trainică”, nădăjduind într-un număr mare de cumpărători din Muntenia, Oltenia, Moldova și Ardeal.

În „Înștiințare”, Macarie realizează și o prezentare a fiecăreia din cele trei lucrări: „Gramatica”, „Anastasimatarul” sau „Octoiul” și „Irmologhionul” sau „Catavasier”, iar apoi arată orașele unde abonații se vor putea înscrie pentru a le putea plăti în avans. Se precizează că documentul se termină cu două tropare.

Mișulescu, C., prof., Titus Moisescu, «Macarie Ieromonahul, Opere I. Theoriticon». Editura Republicii Socialiste, România, București 1976, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 9-10, p. 876-878. Recenzie.

Se fac referiri la opera lui Titus Moisescu, dar mai ales la cea a lui Macarie, pe care Moisescu o prezintă și o analizează în cartea sa.

Marin, Dionisie, „Macarie ieromonahul (la 120 de ani de la moartea lui, 1836-1956)”, în: *MitrMold XXXII* (1956), 3-4, p. 162-171.

Din reperele biografice suntem informați că Macarie ieromonahul se naște între 1770-1780, în județul Ialomița, fiind român de origine. Intră în Mănăstirea Caldărușani pe vremea mitropolitului Dositei Filitti, fiind luat de acesta la Mitropolie datorită talentului muzical. Limba greacă o învață chiar de la mitropolit, nici slavona nefiindu-i străină. În 1819, mitropolit ajunge Dionisie Lupu și i se cere de Macarie înființarea unei școli de muzică în „limba țării”. Școala se înființează la Mitropolie în 1819, iar Macarie este numit profesor de muzica psaltică și director al acestei instituții.

Continuând munca începută în 1818, traduce și transcrie, în noul sistem psaltic, „Teoreticianul”, „Anastasimatarul”, „Irmolaghionul”. În București exista pe vremea aceea o tipografie de muzică psaltică, prima din Ortodoxie, aparținând lui Petru Efesiul, dar lucrările nu vor fi tipărite aici, ci la Buda, din cauza unor divergențe. Macarie a trebuit să schimbe și structura frazelor și va da o interpretare muzicală textului cântărilor. Va tipări „Utrenierul” la București în 1827. Ultima dorință a sa este ca manuscrisele de cântări bisericești să fie încredințate episcopului Chesarie al Buzăului.

Stănculescu, N., prof., „Pagini din istoria muzicii românești Vol. II”, în: *GBis*, XXX (1971), 1-2, p. 178-192.

Recenzie. Studiul al II-lea cuprinde pagini din istoria muzicii bisericești românești. Este amintit Sfântul Niceta de Remesiana (secolele IV-V), unul dintre primii doctrinari ai muzicii creștine și autor al Te-Deumului. Un rol important în dezvoltarea muzicii bisericești l-au avut mănăstirile și monahii. Este consemnată contribuția în acest domeniu a lui Macarie ieromonahul.

Valdman, Traian, pr., „Cărțile de cântări bisericești ale lui Macarie Ieromonahul - 150 de ani de la apariția lor”, în: *GBis*, XXXII (1973), 7-8, p. 725-732.

Material privind viața și activitatea lui Macarie Ieromonahul. Primele cărți de cântări bisericești tipărite în limba română au fost: „Theoriticon sau privire cuprinzătoare a meșteșugului muzicii bisericești după așezământul Sistemii ceii noao” (19 capitole), „Anastasimariu bisericesc după așezământul Sistemii ceii noao”, „Irmologion sau Catavasieriu Musicesc”.

Barbu-Bucur, Sebastian, „Theoreticonul lui Macarie (1823)”, în: *GBis*, XXXV (1976), 5-6, p. 652-656. Recenzie.

O scurtă descriere a lucrării care are ca scop prezentarea istoriei muzicii psaltice.

Moldoveanu, Nicu, diac. dr. conf., „Muzica bisericească la români în sec. al XIX-lea partea I”, în: *GBis*, XXXI (1982), 11-12, p. 883-915.

Sunt abordate: viața și opera lui Macarie Ieromonahul (n. 1775-80), a lui Varlaam Bărăncescu, protosinghelul (n.1808), a lui Ghelasie Basarabeanul arhimandritul și a lui Iosif Naniescu, cel care a fost episcop de Argeș și mitropolit al Moldovei.

Velea, Marin, prof. diac., „Macarie Ieromonahul -150 de ani de la moartea sa (1836-1986)”, în: *GBis*, XXXV (1986), 5, p. 101-111.

Date bibliografice despre Ieromonahul Macarie (1770/1775-1836) și implicarea sa în promovarea culturii române prin muzică. Sunt prezentate cele trei cărți tipărite la Viena în 1823: „Teoreticonul”, „Anastasimatarul” și „Irmologhionul”, precum și influența în timp a activității muzical-patriotice a ieromonahului Macarie.

Buzera, Alexie, arhid. prof., „Despre Macarie Ieromonahul”, în: *MitrOlt XLI* (1989), 2, p. 74-87.

Materialul biografic cuprins în aceste pagini face referire la formarea teologică a ieromonahului Macarie, școlit la Mănăstirea Căldărușani și la activitatea sa culturală. El a fost cel care a tipărit pentru prima dată în istoria muzicii din Țara Românească o gramatică muzicală numită „Theoreticon”. În 1823 tipărește primele cărți de cântări bisericești în limba română: „Anastasimatar”, „Irmologhion” și „Catavasier”, care sunt prezentate pe larg.

Bădulescu, Al. I., prof. drd., „Istoria muzicii bizantine și evoluția ei în spiritualitatea românească”, în: *GBis*, LVII (1998), 9-12, p. 191-192. Recenzie.

Informații importante despre Macarie Ieromonahul și opera muzicală a acestuia.

MACARIE OLEA, MONAH

Părintele Galaction, „Monahul Macarie Olea de la Schitul Crasna-Prahova”, în: *GBis*, XXXIX (1990), 1-2, p. 120-122.

Necrolog cu date biografice pentru cel care a fost Macarie Olea (1899-1989), monah la schitul Crasna.

MATEI AL MIRELOR, MITROPOLIT GREC

C., E., „Serviciul Cuvioasei Maicii noastre Parascheva și a Sfântului Grigorie Decapolitul”, în: *BORom XVII* (1893-1894), 9, p. 708-715. Cu text în greacă.

Cartea de slujbă a fost tipărită în 1692, de Antim Ivireanu. Se scrie că ea a fost cea dintâi dintre cele tipărite de Antim Ivireanu. Este prezentat conținutul cărții și

câteva date despre Matei al Mirelor care era de origine din Pogoniana, a fost egumen la Mănăstirea Dealu între anii 1590-1621 și a alcătuit numeroase opere.

Dima, Dumitru M., drd., „Mitropolitul Matei al Mirelor și importanța operei sale pentru români” în: *StTeol*, Seria a II-a, XVIII (1966), 7-8, p. 408-419.

Date biografice ale mitropolitului care, la sfârșitul secolului al XVI-lea, călătorește la Moscova și Liov (Polonia), unde copiază mai multe cărți cu caracter liturgic. Se stabilește pentru scurt timp la Sf. Sava din Iași.

În Țara Românească vine prin 1602-1603, îi este încredințată egumenia Mănăstirii Dealu. Se retrage din cauza năvălirii oștilor lui Gabriel Batory la Mănăstirea Bistrița, unde alcătuiește „Slujba Sf. Grigorie Decapolitul și Slujba Sf. Parascheva”. Din opera istorică, cea mai importantă este lucrarea în versuri „Istoria celor petrecute în Țara Românească de la Șerban până la Gavriil Voievod”.

NAUM RÂMNICEANU, PROTOSINGHEL (1764-1839).

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională. Scrierea Arhimandritului Chiriac Romniceanu, Egumenul Sfintei Mănăstiri Căluui”, în: *BORom* XIII (1889-1890), 1, p. 25-33.

Este redată partea de manuscris care se referă la viața lui Chiriac Romniceanu și la câteva evenimente pe care acesta le-a trăit. (A se vedea Revista *BORom* an XII, nr. 8, p. 529-537).

Erbiceanu, C., „Material pentru istoria literaturii bisericești a românilor. Notiță biografică asupra vieții și activității literare a protosinghelului Naum”, în: *BORom* XII (1888-1889), 5, p. 371-379.

Se prezintă viața și activitatea protosinghelului Naum. Acesta s-a născut în 1764. Părinți săi erau originari din Transilvania, dar au migrat în Țara Românească și s-au stabilit la Râmnic. De la o vârstă fragedă, Naum a intrat în monahism, a stat o perioadă la Mănăstirea Hurez, dar, în urma războiului cu austriecii din vremea lui Nicolae Mavrogheni, a plecat în țara nemțească. Mai târziu s-a întors și a intrat ca ucenic al episcopului Costandie al Buzăului, a fost făcut de acesta protosinghel și a fost un mare patriot. A studiat la Academia din București, devenind mai întâi profesor și apoi egumen al bisericii Sfinții Apostoli din București, trecând la Domnul în 1834.

Constantin Erbiceanu spunea că posedă opt manuscrise ale lui Naum, unele fiind scrise bilingv, în greacă și română. Aceste manuscrise sunt:

1. „Condica mea de casă”, ce conține: multe acte publice și particulare, rezumate din diferiți părinți ai bisericii și din Sfânta Scriptură, poezii în limba greacă și română, cataloage ale elevilor săi, o cronologie a istoriei universale, o scriere intitulată „Meșteșugul sfintei cărți” scrisă la 1823, care, la rândul ei, conține date asupra metodei de predare și date asupra învățământului românesc;

2. „Îndemmurile lui Vasile Macedoneanu către fiul său Leon”;

3. „Alfa Vita Sufletească alegeri”, care conține scrierile „Canoane ale vorbelor” și „Introducere în gramatica elinească”;

4. „Școala întâia a celor începători”, Abecedar;
5. „Propedia gramaticii”, care conține o notă referitoare la data morții episcopului Costandie al Buzăului, 8 septembrie 1827;
6. „Judecătorul adevărului”, care conține o transcriere din tomul I al patriarhului Ieremia contra luteranilor și scrierea „Reguli de aur ale limbii de obște”;
7. „Buna obișnuință nouă”, conține versuri în limba greacă și română;
8. „Buna obișnuință în Valahia Munteană a Daciei”, manuscris în versuri, în a cărui prefață Naum amintește despre originea românilor; „Aclamație”, conține laude aduse domnului Alexandru Moruzi.

Erbiceanu, Constantin, „Viața și scrierile Protosinghelului Naum Romniceanu”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 11, p. 657-676. Cu text în limba greacă.

Bazăndu-se pe câteva extrase din manuscrisele lui Naum Romniceanu, Constantin Erbiceanu prezintă viața acestuia din punct de vedere biografic. Era fiul protopopului de Râmnic, s-a născut la 27 noiembrie 1764 în satul Corbiei, a studiat la București până la vârsta de 12 ani, după care a fost luat în casa episcopului de Râmnic, Filaret, fiind tuns ca rasofor pe când avea 15 ani. A mers apoi la Mănăstirea Hurez unde a rămas până la 1788 când, după izbucnirea războiului ruso-austro-turc din 1787-1792, a plecat în Imperiul Habsburgic, unde a stat șapte ani, perioadă în care a învățat limba germană. S-a întors în țară în 1795, pentru a urma cursurile Academiei din București, despre care cuvintele lui Naum nu fac decât să-i descrie starea înfloritoare. Fiind un bun cunoscător al limbilor greacă, germană, franceză și latină, a fost luat sub protectoratul episcopului de Buzău, Costandie, care l-a hirotesit protosinghel. În urma unei jalbe trimise la Divan și la domnitor, Naum a primit egumenia bisericii Sfinții Apostoli din București. Constantin Erbiceanu scrie că Naum a fost un mare patriot și un bun cărturar.

Referitor la opera acestuia, Constantin Erbiceanu face o scurtă analiză a „Cronicii lui Naum” – lucrare ce prezintă evenimentele de la 1764 la 1810 și a scrierii „Despre originea poporului român”. În finalul articolului Constantin Erbiceanu redă: „Înscrișul ce a dat domnului mitropolitul român Dionisie Lupu”, „Rezoluția domnească pusă pe anaforaua Divanului prin care se alege Dionisie Lupu ca Mitropolit”, „Anaforaua Divanului”, „Promisiunile date în fața țării de Dionisie ca Mitropolit al Ungrovlahiei” și „Rezoluția domnului Alexandru Nicolae Șutu pusă pe anaforaua Mitropolitului și a Episcopilor Ungrovlahiei, prin care se declară abuzurile de simonie făcute de străini în legătură cu hirotonirea preoților și cere cu stăruință stârpirea lor și înființarea de școli bisericești”.

Erbiceanu, C., „Viața și scrierile Protosinghelului Naum Râmniceanu”, în: *BORom XIV* (1890-1891), 1, p. 1-17.

La începutul acestui studiu, Constantin Erbiceanu redă câteva documente referitoare la evenimentele de la 1821. Aceste documente sunt: „Anaforaua Mitropolitului și a Episcopilor din 1820”, anafora care este semnată de: mitropolitul Dionisie al Ungrovlahiei, Galaction, episcopul Râmnicului, Iosif, episcopul Argeșului și

Gherasim al Buzăului și interogatoriul luat mitropolitului Dionisie Lupu după evenimentele din 1821.

Este înfățișată, pe baza manuscriselor lui Naum, o analiză a sistemului de învățământ românesc între anii 1795-1832. Erbiceanu redă comentarii ale protosinghelului din diferite manuscrise referitoare la sistemul de învățământ, prin care acesta a semnalat lipsa cărților didactice și în care amintește despre ignoranța clerului. Se arată că Naum a scris mai multe metode pentru învățătura cărții și a redactat o carte intitulată „Bunele Obiceiuri”, carte făcută pentru școlarii începători, care este un fel de cod al bunelor maniere. Această scriere a fost realizată în limba română și în limba greacă. Deși Naum a fost profesor de limba română și limba greacă, el a scris și „vreo 20 de poezii” în română referitoare la Eterie. În finalul articolului este prezentat un catalog al manuscriselor personalității evocate.

C., E., „Naum Râmniceanu”, în: *BORom XV* (1891-1892), 3, p. 207-208.

Având în vedere faptul că Naum Râmniceanu era și poet, sunt redată în acest articol câteva poezii ale acestuia. Ele au fost luate din „Condica mea de casă”.

C., E., „Istoricul zaverei în România”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 5, p. 416-433.

Este reprodusă o parte dintr-un manuscris al lui Naum Râmniceanu, intitulat „Izbucnirea și urmările Zaverei în Valahia până la sfârșirea ambilor conducători ai ei a principelui Al. Ipsilant și a lui Tudor Vladimirescu un necunoscut și neînsemnat din districtul Mehedinți”. În această parte găsim atât cauzele pentru care a fost înființată armata de panduri, cât și amănunte despre începutul Eteriei.

C., E., „Naum Râmniceanu Protosinghel”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 5, p. 448-454.

Articolul conține scrisoarea lui Naum Râmniceanu trimisă către mitropolitul Țării Românești. Prin această epistolă, Naum se apară de anumite acuzații care i s-au adus și cere să i se dea ori metocul Găiseni ori egumenia la Mănăstirea Sfinților Apostoli, mănăstire pe care el a mai condus-o în 1823 timp de opt luni. Tot aici, Naum prezintă starea materială a Mănăstirii Sfinților Apostoli.

Erbiceanu, C., „Istoricul Zaverei în România”, în: *BORom XXIII* (1899-1900), 6, p. 547-557.

Este reprodusă a doua parte din manuscrisul lui Naum Râmniceanu, intitulat „Izbucnirea și urmările Zaverei în Valahia până la sfârșirea ambilor conducători ai ei a principelui Al. Ipsilant și a lui Tudor Vladimirescu un necunoscut și neînsemnat din districtul Mehedinți”. Aici sunt descrise evenimentele ce au avut loc în 1821. Pe lângă multe altele, aflăm că, deși majoritatea boierilor au părăsit Bucureștiul, mitropolitul și cu episcopii de Argeș și Buzău și cu alți câțiva boieri au rămas în capitală.

Tudor Vladimirescu și-a stabilit tabăra la Mănăstirea Cotroceni, iar mitropolitul și boierii rămași au mers la Tudor și au vorbit cu el dar, în urma desfășurării evenimentelor, până la urmă au plecat spre Brașov. Se mai spune că Ipsilanti a luat

acoperișul de plumb al Mitropoliei din Târgoviște pentru a-l face gloanțe și că a avut loc răpirea tuturor celor ce erau în Mănăstirea Antim, a lucrurilor Episcopiei Argeșului.

***, „Viața și activitatea Protosinghelului Naum Râmnicăneanu. Discurs de recepțiune rostit la 30 martie 1900 în Ședința Solemnă a Academiei Române de Constantin Erbiceanu. Cu răspuns de Dimitrie A. Sturza”, în: *BORom* XXIV (1900-1901), 2, p. 121-146. Cu text în limba greacă.

Este reprodus discursul rostit de Constantin Erbiceanu la intrarea în rândul membrilor Academiei Române. În introducerea cuvântului său amintește despre cei care au luptat pentru propășirea materială și spirituală a neamului românesc. Apoi trece la prezentarea vieții și activității lui Naum Râmnicăneanu, redându-ne pasaje din diferite manuscrise, scrisori etc. care se referă atât la viața lui Naum Râmnicăneanu, cât și la ideile sale.

Familia lui Naum era originară din Jivina, un sat de lângă Sibiu. Din cauza împrejurărilor politice, aceasta a venit în Țara Românească. Tatăl lui Naum a fost protopop în timpul mitropolitului Grigorie. Despre Naum aflăm că s-a născut în 1764, la 27 noiembrie, a făcut studii în București, unde a învățat limba greacă, a intrat de tânăr în monahism și a stat o perioadă la Mănăstirea Hurez, unde s-a preocupat de copierea documentelor acestei mănăstiri. Date fiind împrejurările istorice tulburi, a plecat în Transilvania, unde a stat la Mănăstirea Hodoș, după care s-a întors în Țara Românească. În 1802, episcopul Buzăului l-a ridicat la rangul de protosinghel, a urmat Academia domnească din București, a fost dascăl privat în mai multe orașe ale țării. El a scris în 1807 „Epifonematele”, iar în 1808 „Șaptezeci de fraze eline”.

Tot în această parte a discursului lui Constantin Erbiceanu, este reprodusă și traducerea în românește a proclamației Comitetului revoluționar grecesc din 1807, prin care îi îndemna încă de pe atunci pe greci să se răscoale împotriva turcilor.

***, „Viața și activitatea Protosinghelului Naum Râmnicăneanu. Discurs de recepțiune rostit la 30 martie 1900 în Ședința Solemnă a Academiei Române de Constantin Erbiceanu. Cu răspuns de Dimitrie A. Sturza”, în: *BORom* XXIV (1900-1901), 3, p. 248-270. Cu text în limba greacă.

Sunt redate: ultima parte a discursului lui Constantin Erbiceanu rostit la intrarea în rândul membrilor Academiei Române și răspunsul lui Dimitrie A. Sturza la acest discurs – răspuns care are ca temă principală raportul dintre Biserică și Stat. În ultima parte a discursului, Constantin Erbiceanu amintește despre faptele întâmplătoare în timpul mișcării eteriste - preluate din „Istoria Zaveriei” a lui Naum Râmnicăneanu și despre alte scrieri ale acestuia: „Cronica evenimentelor de la 1768-1812”, traducerea „Istoriei bisericii universale” a lui Meletie al Atenei făcută de Naum la Mănăstirea Cernica, manualele didactice și poeziile sale. Se precizează că, spre sfârșitul vieții, Naum s-a retras la Mănăstirea Cernica, unde a primit marea schimă monahală și și-a schimbat numele în Nichita. A trecut la cele veșnice la sfârșitul anului 1838 sau la începutul lui 1839 și a fost înmormântat în cimitirul Mănăstirii Cernica.

C., E., „Naum Râmniceanu” 1822. Tratat important”, în: *BORom* XXVII (1903-1904), 1, p. 11-27.

Se arată mai întâi că acest tratat are două părți. În partea I, Naum amintește despre istoria grecilor care este „cam fantastică și are inexactități de fapte și de date”.

În partea a II-a, se scrie despre: unirea românilor ca absolut necesară existenței noastre, abrogarea nobilimii, egalitatea între cetățeni, admiterea în funcțiile statului să fie bazată pe merite, obligativitatea legilor, cetățenii să fie educați în spirit naționalist (o mare parte dintre aceste principii au fost promovate de Revoluția Franceză). Partea a II-a mai conține și un proiect de Constituție.

Gladcovschi, Atanasie, arhim., stareț al Mănăstirii Cernica, „Monahii cronicari din Mănăstirea Cernica”, în: *GBis*, XVI (1957), 4-5, p. 247-256.

Dintre monahii cu preocupări cărturărești din Mănăstirea Cernica, despre care primim informații cu caracter general, se evidențiază personalitatea protosinghelului Naum. Articolul reunește informații despre studiile efectuate de acesta, evenimente biografice, imagini cu Mănăstirea Cernica, starețul Calinic și protosinghelul Naum. Acesta, povățuit fiind de Sfântul Ierarh Calinic, renunță la activitatea de profesor pe care o desfășura și se retrage la Mănăstirea Cernica. Se manifestă în diferite activități didactice, printre care traduce „Istoria Bisericii Universale” a lui Meletie, mitropolitul Atenei, până în secolul al XIV-lea, capitoul al XII-lea. Moare în cinul schimniciei cu numele de Nichita.

Stănculescu, Ioan F., „200 de ani de la nașterea protosinghelului Naum Râmniceanu”, în: *GBis*, XXIII (1964), 11-12, p. 1171-1180.

Date biografice ale protosinghelului Naum Râmniceanu, înmormântat la Mănăstirea Cernica sub numele schimnicesc de Nichita.

Stănculescu, N., pr., „Începuturile culturii și învățământului în județul Dâmbovița”, în: *GBis*, XXXI (1972), 11-12, p. 1320-1326. Recenzie.

Material informativ despre activitate tipografică de la Târgoviște, despre școlile care au funcționat aici, despre figurile cele mai importante ale culturii din zonă, fiind menționat episcopul Naum Râmniceanu (1764-1839).

NICHIFOR ILIESCU, ARHIMANDRIT

Pocitan., V., pr. dr., „Nichifor Iliescu Sprânceană”, în: *BORom* XLVI (1928), 1, p. 26-31.

Este prezentată biografia arhimandritului Iliescu Sprânceană. Autorul amintește despre un manuscris pe care îl deține și care conține un discurs al lui Nichifor Iliescu. Manuscrisul are o notă a lui Constantin Erbiceanu referitoare la arhimandritul Iliescu, în care scrie că Nichifor Sprânceană a fost profesor la Seminarul din Socola, având studiile făcute în Cernăuți, originea sa fiind necunoscută, dar se spune „că ar fi un bastard al unei maici de la Agapia”.

Părintele Pocitescu scrie despre Nichifor Iliescu următoarele: a urmat cursurile Institutului teologic din Cernăuți între 1854-1858 – din această perioadă avem de la Nichifor următoarele manuscrise: „Curs de literatura română”, „Teologia morală”, „Teologia dogmatică generală și specială”. În 1861 a fost numit rector al Seminarului din Huși, iar trei ani mai târziu a fost ridicat la rangul de arhimandrit, i s-a dat conducerea Mănăstirii Bistrița din județul Neamț. Publică în 1868, la București, „Biserica adevărată și chemarea bisericii române”, iar în 1872 a fost numit profesor în Seminarul din Socola.

Pocitan., V., pr. dr., „Arhimandritul Nichifor Iliescu Sprânceană”, în: *BORom* XLVI (1928), 11 p. 973-977. Cu o fotografie.

Articolul vine cu date noi referitoare la biografia arhimandritului Nichifor Iliescu. Ni se aduce la cunoștință că acesta a fost profesor la Seminarul din Mănăstirea Neamț și apoi la cel din Huși. În 1861 este numit director al Seminarului din Huși, iar trei ani mai târziu este instalat stareț la Mănăstirea Bistrița din jud. Neamț. La 1871 este numit de mitropolitul Moldovei rector al Seminarului Veniamin Costache. Dintr-un raport al unui profesor de la acest Seminar, aflăm că la 1872 clădirea școlii de aici se afla aproape în ruină, iar disciplina școlară lăsa foarte mult de dorit. Arhimandritul Nichifor s-a îngrijit de renovarea clădirilor și mai ales s-a îngrijit ca în Seminar să domnească o disciplină demnă de acea instituție. La 24 aprilie 1876, Arhimandritul Nichifor Iliescu moare la Mănăstirea Secu.

SF. NICODIM DE LA TISMANA

***, „Viața Prea Cuviosului părintelui nostru Nicodim sfințitul”, în: *Revista Teologică* I (1883), 39, p. 321.

Informații despre opera menționată în titlu, scriere care devine o reimprimare a vieții sfântului, informațiile fiind reluate după edițiile din 1763, 1839 și dintr-un manuscris vechi. Retipărirea s-a făcut cu cheltuiala P.S. Iosif Bobulescu, episcop de Râmnic - Noul Severin. Bibliografia este importantă pentru istoria noastră religioasă și politică, în ea găsim date despre starea românilor din secolul al XIV-lea.

Ghenadie al Râmnicului, „Din istoria bisericească a românilor. Popa Nicodim întâiul întemeietor de mănăstiri în Valahia († 1406)”, în: *BORom* XII (1888-1889), 12, p. 894-903.

Este redat și tradus din limba germană un studiu a lui D. Iagici, publicat în „Arhiva pentru filologia slavică”. Materialul prezentat conține date despre Sfântul Nicodim și despre rudele sale. Prin acest studiu autorul aduce informații noi cu privire la succesiunea domnitorilor Țării Românești în secolul al XIV-lea.

Referitor la persoana lui Nicodim, aflăm că acesta a luat parte la tratativele pentru unirea și împăcarea ierarhiei sârbești cu patriarhul ecumenic. Autorul scrie că atât hrisovul lui Ștefan Lazarevici, cât și cel al lui Mircea cel Bătrân din 1406, dovedesc că Nicodim, egumenul celor două mănăstiri Tismana și Vodița, era încă în viață la 1406.

Codău, Patricia, monahia, „Cuviosul Nicodim cel Sfințit de la Tismana”, în: *BORom* XCIII (1975), 1-2, p. 194-207.

Se presupune că Sfântul Nicodim s-a născut în jurul anului 1310. A urmat unor monahi spre Muntele Athos, statornicindu-se la Mănăstirea Hilandar, unde a ajuns ieromonah la scurtă vreme. După mai mulți ani de viață de obște, a luat hotărârea de a merge în Serbia, Ungrovlahia și Țara Românească pentru a fi povățuitor și ctitor al mai multor lăcașuri de închinare, printre care și Mănăstirea Vodița.

Articolul oferă informații despre constrângerile catolicilor efectuate asupra ortodocșilor. Totodată sunt prezentate și etapele construirii Mănăstirii Tismana. În 1375 se presupune că Sfântul Nicodim ar fi condus o delegație sârbească la Patriarhia ecumenică. În timpul lui Mircea cel Bătrân s-a ctitorit și Mănăstirea Prislop având aceeași arhitectură ca la Vodița II. Sunt prezentate o serie de relatări despre minunile săvârșite de Sfântul Nicodim. În 1405 a scris o „Sfânta Evanghelie” cu mâna sa. A trecut la cele veșnice în 1406, la 26 decembrie, această dată devenind zi de prăznuire a sfântului. Articolul oferă și câteva păreri despre personalitatea Cuviosului Nicodim.

Năsturel, Petre Ș., „Cuviosul Nicodim cel Sfințit și odăjdiile mitropolitului Antim Critopol de la Tismana”, în: *MitrOlt* XI (1959), 7-8, p. 419-430.

Se analizează apartenența a două piese, o bederniță, „nabedernița” popei Nicodim, și un epitrahil, „orarul Sfântului Antonie, ucenicul Sfântului Nicodim”, despre care se lămurește că aparțin, de fapt, lui Antim Critopulos, mitropolitul Țării Românești. Pe bederniță se află icoana Sfintei Învieri, descrisă cu lux de amănunte, atât ca imagine, cât și din prisma materialului din care este făcută.

Rămâne o întrebare: modul în care această bederniță fals atribuită Sfântului Nicodim a ajuns totuși la Tismana. Epitrahilul este, de asemenea, obiectul unei analize amănunțite, imaginile de pe el reprezentând 80 de Sfinți.

Bodogae, Teodor, prof. dr., „Considerațiuni istorice privind legăturile Bisericii Române cu mănăstirile din Muntele Athos”, în: *MitrBan* XIII (1963), 3-4, p. 160-170.

În contextul mai larg al unor considerații istorice privind legăturile Bisericii Române cu mănăstirile din Muntele Athos, aflăm și despre Sfântul Nicodim, organizatorul monahismului românesc. Viața de obște în ctitoriile sale, Tismana și Vodița, a fost organizată după modele athonite. Autorul prezintă tradiția daniilor către mănăstiri ca fiind de influență athonită și amintește câteva dintre cele mai importante donații. De asemenea, oferă o analiză a faptului că, până în secolul al XVI-lea, Athosul a reprezentat un model pentru pictura și artele minore din Țările Române și al procesului prin care, începând cu secolul al XVI-lea, această situație se inversează.

Ionescu, I., pr., „Nicodim de la Tismana și rolul său în cultura veche românească”, în: *MitrOlt* XVIII (1966), 5-6, p. 532-537.

Material biografic despre viața și activitatea Sfântului Nicodim. Viața se prezintă direct din izvoare, cele mai vechi datând din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea.

Acestea sunt: relatarea lui Paul de Alep și „slujba oșebită” a cuviosului Nicodim tipărită la Râmnic în 1767. Viața scrisă de ieromonahul Ștefan are ca punct de pornire scrierea din 1767, la care se mai aduc unele adăugiri. Se prezintă pe larg împrejurările vremii când acesta a venit în Țara Românească, cel mai vechi document fiind un hrisov al lui Vladislav din 16 nov. 1365, și acțiunile lui împotriva cuceririlor maghiare.

Redacția, „Tetraevangheliarul de la Sibiu, tipărit în 1546. Nicodim de la Tismana și rolul său în cultura veche românească”, în: *GBis*, XXVII (1968), 1-2, p. 203-215.

Sunt redat aspecte legate de „Tetraevanghelul” lui Coresi și „Evangheliarul” din Londra, despre un cronograf ilustrat, atribuit mitropolitului Antim Ivireanu. De asemenea, e amintit rolul Sfântului Nicodim de la Tismana în dezvoltarea culturii românești.

Popovici, Victoria, prof., „Cel mai vechi manuscris miniat din Țara Românească, *Tetraevanghelul* popii Nicodim”, în: *MitrOlt XX* (1968), 5-6, p. 475-478. Recenzie.

Articolul cuprinde istoricul și descrierea „Tetraevanghelului” Sf. Nicodim, care este primul manuscris cu dată certă scris pe teritoriul țării noastre.

Brădulescu, Victor, prof., „Sfântul Nicodim”, în: *MitrOlt XXII* (1970), 5-6, p. 587-598.

Sfântul Nicodim, de origine româno-macedoneană, a zidit, sprijinit de domni, mănăstirile Tismana și Vodița și a avut un rol important în viața acestora. Din articol mai aflăm despre viața mănăstirească și pustnicească înainte de Nicodim, de la începutul secolului al XIV-lea.

Bălașa, D., pr., „Sf. Ignatie Teoforul și Sf. Nicodim de la Tismana”, în: *MitrOlt XXIII* (1971), 9-10, p. 634-651.

Sfântul Ignatie, martir al primelor secole creștine și Sfântul Nicodim, născut în 1310 din neam valah, sunt prezentați împreună în acest articol, deoarece la Mănăstirea Tismana se află două bucațele din moaștele Sfântului Ignatie și degetul Sfântului Nicodim de la mâna cu care a scris „Tetraevanghelul” din 1405.

Vornicescu, Nestor, Severineanu, „Cuviosul Nicodim de la Tismana, ctitor de sfinte lăcașuri”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 923-931.

Autorul redă aspecte din viața Sfântului Nicodim și date privind ctitorirea mănăstirilor: Tismana, Vodița, Gura Motrului, Prislop, Vișina. Articolul cuprinde și imagini cu icoana sfântului și cu mănăstirile ctitorite.

Crețeanu, Radu, „Personalitatea Cuviosului Nicodim de la Tismana după documentele vremii”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 932-945.

Din documentele analizate aflăm informații despre Sfântul Nicodim, cu referire și la ctitoriile sale de pe teritoriul țării.

Chilea, Sebastian, pr. prof., „Sfântul Nicodim în tradiția locală, în părțile Tismanei”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 946-954.

Se face o prezentare a modului în care a rămas Sfântul Nicodim în tradiția locală, cu expunerea vieții și lucrărilor sfântului de părintele Ignatie, așa cum a rămas în tradiția Mănăstirii Tismana.

Porcescu, Scarlat, pr., „Cuviosul Nicodim cel Sfințit de la Tismana în tradiția monahală a Moldovei”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 955-961.

Studiul are ca scop reliefaarea modului în care a fost receptat Cuviosul Nicodim în Moldova, odată cu venirea la Mănăstirea Neamț a ucenicilor săi: monahii Sofronie, Pimen și Silvan. Articolul conține date privind amprenta lăsată de Sfântul Nicodim asupra vieții din mănăstirile moldovenești.

Drăgulin, I. Gheorghe, pr., „Sfântul Nicodim de la Tismana și curentele vieții religioase din veacul al XIV-lea”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 972-974.

Scurtă prezentare a unor aspecte politice și culturale din secolul al XIV-lea. Se pune accent pe înclinația spre o viață sihastră a Sfântului Nicodim și sunt menționate legăturile sale cu bizantinii și corespondența pe care a ținut-o cu teologii vremii.

Ganea, I., arhid., „Sprijinitori și împreună moștenitori ai Sfântului Nicodim”, în: *MitrOlt XXVIII* (1976), 11-12, p. 975-979.

Cuvintele despre Sfântul Nicodim lămuresc poziția diplomatică pe care acesta a avut-o și colaborarea cu domnitorii și călugării contemporani. Sunt pomeniți Vlaicu Vodă și urmașii săi, Radu Vodă, Mircea cel Bătrân, alături de ieromonahul Agaton.

Micle, Venianim, arhim., prof., „Despre monahismul ortodox român, anterior sec. al XIV-lea”, în: *GBis*, XXXVII (1978), 3-4, p. 300-317.

Se amintește faptul că Sfântul Nicodim de la Tismana zidește, cu sprijinul material al voievozilor, următoarele mănăstiri: Vodița, Tismana, Gura Motrului, Topolnița, Coșuștea-Crivelnic, Ilovăț, Prislop. Sunt prezentate date sumare despre mănăstirile Vodița și Tismana.

Oltean, Vasile, diac., „Mărturii inedite despre cuviosul Nicodim de la Tismana și ucenicul său Pavel, într-un manuscris din sec XVI – XVII, aflat în Șcheii Brașovului”, în: *MitrOlt XXXV* (1983), 7-8, p. 528-535.

După prezentarea descoperirii manuscrisului din secolele XVI-XVII în Șcheii Brașovului, autorul redă informațiile despre Nicodim de la Tismana și monahul Pavel, ucenicul său, care se regăsesc în corespondența pe care a avut-o Eftimie, patriarhul Târnovei, cu Nicodim. Este redat textul integral al acestei corespondențe.

Bălașa, Dumitru, pr., „Mircea cel Mare și cuviosul Nicodim cel sfințit”, în: *MitrBan XXXVI* (1986), 5, p. 72-76.

Se arată că Sfântul Nicodim, într-adevăr, a fost izgonit de la Tismana, dar nu de Mircea, ci de autoritatea bisericească, motivul fiind că, după regula athonită, în

Tismana exista dualitatea egumen-mitropolit și, odată cu mutarea scaunului de Siveria aici, s-au creat tulburări. Și dreptul dat arhimandritului de Patriarhia ecumenică a fost un motiv al conflictului. Dar este foarte clar că motivul izgonirii lui trebuie căutat în relațiile cu Atanasie, mitropolitul Severinului și Antim Critopulos, mitropolit al Ungrovlahiei, greci de neam. Cuviosul Nicodim revine la Tismana în 1406.

Melchisedec, arhim., „Sf. Nicodim, ctitor al Mănăstirii Vișina-Gorj”, în: *MitrOlt XLVIII* (1996), 3-6, p. 113.

Rândurile scrise sub acest titlu amintesc despre viața și personalitatea Sfântului Nicodim, precum și despre mănăstirile pe care le-a ctitorit: Vodița, Gura Motrului, Tismana, Prislop, Vișina. Aceasta din urmă a fost ctitorită cu ajutorul domnilor Basarabi.

† **Visarion Rășinariu, ep. vicar.,** „Reorganizarea monahismului pe teritoriul țării noastre în timpul Sfântului Nicodim de la Tismana”, în: *Rteol XIV* (2006), 4, p. 16-21.

După 600 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Nicodim de la Tismana, autorul acestui articol omagial oferă un tablou al vieții și activității sale. S-a născut în 1310, într-o familie de vlahi sau de macedoneni și a fost înmormântat la Mănăstirea Tismana în 1406. A jucat un rol important în reorganizarea monahismului pe teritoriul țării noastre fiind un apărător al Ortodoxiei împotriva pericolului bogomil și catolic. A ctitorit Vodița I și, cu ajutorul lui Vladislav, Vodița II, între anii între 1369-1370, sfințită de el în 1372. De asemenea, tot el sfințește Mănăstirea Tismana pe 15 august 1377. Reorganizarea monahismului a realizat-o bazându-se pe trei principii: mănăstirile erau samovlastii, cu viață chinovială și conducerea unitară a unui singur egumen.

Oltean, Vasile, pr. dr., „Cuviosul Nicodim de la Tismana într-un manuscris din veacul al XVI-lea, descoperit în șcheii Brașovului”, în: *Rteol XIV* (2006), 4, p. 182-190.

Manuscrisul din secolul al XVI-lea este o scrisoare aparținând monahului Pavel, urmaș al sfântului Nicodim, al cărui text autorul articolului îl redă integral și care confirmă misiunea pe care acesta a avut-o pe teritoriul Italiei de azi.

† **Visarion Rășinăreanu,** „Reorganizarea monahismului pe teritoriul țării noastre în timpul Sfântului Nicodim de la Tismana”, în: *MitrOlt LVIII* (2006), 9-12, p. 50-55.

Având ca subiect general reorganizarea monahismului pe teritoriul României, articolul debutează cu spicuri din viața cuviosului Nicodim de la Tismana. Născut în jurul anului 1310, s-a călugărit la Muntele Athos. În 1365 a trecut Dunărea spre nord, ajungând pe teritoriul țării noastre. Sfântul Nicodim a trecut la cele veșnice în 1406, fiind înmormântat la Tismana.

Autorul îl prezintă ca pe un apărător al Ortodoxiei, bun diplomat în relațiile cu voievozii, mare făcător de minuni încă din timpul vieții și important organizator al monahismului românesc. Principiile după care a făcut aceasta sunt: samovlastia mănăstirilor (dreptul de a se administra singure), viața chinovială și conducerea uni-

tară a unui singur egumen. Se menționează și alte ctitorii ale Sfântului: Mănăstirea Vodița II, pe locul Vodiței I, între anii 1369-1370, sfințită de el în 1372 și Mănăstirea Tismana, sfințită la 15 august 1377.

Roman, Teofil, arhim., „Dimensiunea monahismului ortodox în viziunea sfântului Nicodim de la Tismana (anul Sf. Nicodim)”, în: *MitrOlt* LVIII (2006), 9-12, p. 56-58.

Articolul despre dimensiunea monahismului ortodox în viziunea Sfântului Nicodim prilejuiește o incursiune biografică, care aduce împreună ctitoriile sale, Vodița, Gura Motrului, Vișina, Aninoasa, Topolnița, Tismana, Prislop și două biserici de mir în Mehedinți: Coșuștea și Jidoștița. Se abordează și lupta sa împotriva bogomilismului, rolul esențial jucat în răspândirea bisericii cu plan arhitectural triconic simplu și copierea la Tismana a „Tetraevangelului” între anii 1404-1405. În ceea ce privește monahismul ortodox, viziunea sa era una unitară, care împletea cele trei dimensiuni ale vieții monahale - ascetică, misionară și culturală.

Săsăujan, Mihai, pr. conf. dr., „Sf. Nicodim de la Tismana și contemporanii săi”, în: *MitrOlt* LVIII (2006), 9-12, p. 188-201.

Expunerea istorică din aceste pagini, care se referă la viața și activitatea Sfântului Nicodim, reunește mai multe opinii asupra originii acestuia și prezintă ctitoriile sale și relațiile întreținute cu contemporanii săi, atât din spațiul românesc, mitropolitul Hariton (1372-1381), mitropolitul Antim Critopol, cât și din cel grecesc și sârbesc. Corespondența cu patriarhul Eftimie de Târnovo este o mostră importantă pentru ilustrarea acestor relații. De asemenea, se amintește despre „Tetraevangelul” scris de sfânt și despre principiile monahale pe care le-a adus din Sfântul Munte: viața chinovială, samovlastia și isihasmul.

Vilaie, Cosmin, drd., „Sf. Nicodim de la Tismana și rolul său în viața culturală a Olteniei din secolele al XIV-lea și al XV-lea. Noi considerații”, în: *MitrOlt* LIX (2007), 5-8, p. 173-181.

Material biografic ce menționează izvoarele istorice despre viața Sfântului Nicodim. Prezența sa este semnalată prima dată într-un hrisov al lui Vladislav-Vlaicu (1364-1377) către Mănăstirea Vodița, al cărei stareț era „Kir Nicodim”. Se fac referiri la originea și formarea sa teologică, precum și la activitatea tipografică și culturală - atelierele de la mănăstirile Vodița și Tismana.

NICODIM GRECIANU (1762-1817)

Logotheti, Sculy, N., „Contribuții privitoare la viața și opera arhimandritului Nicodim Grecianu (1762-1817)”, în: *GBis*, XXXIX (1980), 10-12, p. 846-852.

Sunt redată în acest studiu: activitatea de traducător și alte repere biografice despre arhimandritul Nicodim Grecianu.

NIFON BĂLĂȘESCU, IEROMONAHUL

Greucean, Eugen, pr., „Contribuții cu privire la legăturile lui Nicolae Nifon Bălășescu (1806-1880), cu Episcopia Aradului”, în: *MitrBan* XXXIV (1984), 11-12, p. 759-761.

Documentul precizează faptul că, la 26 de ani, Nicolae Nifon Bălășescu (1806-1880) a venit la Institutul teologic din Arad, trimis de însuși episcopul Vasile Moga al Ardealului (1811-1845), unde a stat trei ani. A fost director la Seminarul „Central” din București între anii 1836-1840. Închinoviat la Mănăstirea Cernica, tipărește manuale, iar după anul 1840 activează la Iași (Socola) și Huși. Participă la Marea Adunare de la Blaj. Textul conține mai multe documente care demonstrează legătura lui Nicolae Nifon Bălășescu cu Episcopia Aradului.

Bulat, Toma G., „Nicolae, alias Nifon Bălășescu, profesor de teologie. Călugăr «CHIROVAG»”, în: *GBis*, XXIII (1964), 5-6, p. 501-508.

Nicolae, alias Nifon Bălășescu, profesor de teologie, este tuns în monahism la 26 ianuarie 1852, având ca mănăstire de metanie Mănăstirea Neamț, manifestând preocupare pentru cărți. În document este folosit apelativul călugăr „CHIROVAG” - rătăcitor din loc în loc.

Bulat, T. G., prof., „Din corespondența lui Nicolae-Nifon Bălășescu, cu Gheorghe Barițiu”, în *BORom* XCVI (1978), 7-8, p. 821-843.

NIFON POPESCU, STAREȚUL MĂNĂȘTIRII SINAIA

G., „Necrolog”, în: *BORom* XXXIII (1909-1910), 1, p. 114.

La 9 februarie 1909 a trecut la cele veșnice arhimandritul Nifon Popescu, starețul Mănăstirii Sinaia, pe când se afla în Tiberiada, pe malurile Iordanului, și tot în cimitirul de acolo a fost înmormântat. Arhimandritul Nifon a plecat în această călătorie fiind însoțit de Dionisie, starețul Mănăstirii Predeal. Scurtă biografie: – Arhimandritul Nifon s-a născut la 21 mai 1855 în comuna Căciulați, a fost ierodiacon al catedralei din București, în 1888 a fost ales ca stareț al Mănăstirii Sinaia.

PARTENIE NICA BULIGA – STAREȚ LA SCHITUL BULIGA (cca 1750-1827)

Braniște, Marin M., pr., „Partenie Nica Buliga”, în: *MitrOlt* XV (1963), 9-10, p. 735-760.

Despre Partenie aflăm că a fost stareț la schitul Buliga din Pitești timp de 41 de ani. Date din viață aflăm din „diata” sa, alcătuită chiar de el pe 27 iulie 1827 – cu două luni înainte de a trece la cele veșnice.

Mănăstirea de metanie era Neamț. Se prezintă deosebitele aptitudini gospodărești, sporind mult averea schitului în ceea ce privește veșmintele, cărțile și nu numai. Ridică case noi și, cel mai important este că zidește o școală în incinta schitului între anii 1786-1790. A fost îngrijitor la Schitul Beștelei din Pitești și egumen la Vieroși. Se prezintă 13 anexe ce surprind diferite aspecte ale activității lui.

POPA RADU ȘAPCĂ, EGUMENUL MĂNĂȘTIRII SADOVA

Moisescu, Gh. I., diac., prof., „Popa-Șapcă – egumen la Mănăstirea Sadova”, în: *MitrOlt* VI (1954), 1-3, p. 39-43.

Studiul de față surprinde evenimente din viața lui Popa-Șapcă. La 15 iulie acesta este numit „năstavnîc”, egumen, la Mănăstirea Sadova. Sunt prezentate actele care dovedesc că într-adevăr a fost egumen, dar numai pentru două luni, fiind arestat în septembrie 1848. Înfirmarea sa a avut loc la Mănăstirea Brâncoveni.

Cocora, Gabriel, pr., „Popa Șapcă, curator la Mănăstirea Cozia”, în: *MitrOlt* IX (1957), 11-12, p. 758-765.

Aspecte biografice despre Popa Șapcă care a fost „superior” la Mănăstirea Cozia în perioada 4 mai 1864 - 10 august 1866, anterior făcând parte din obștea Mănăstirii Hotărani.

Păsculescu-Orlea, Em., pr., „Popa Radu Șapca, năstavnîc la Sadova, în 1848”, în: *MitrOlt* XIII (1961), 1-4, p. 187-195.

Sunt aduse argumente sprijinite pe documente în legătură cu numirea ca egumen la Sadova a lui Popa Radu Șapcă.

Păsculescu-Orlea, Em., pr., „Popa Șapcă la mănăstirea Hotărani (Romanai) (11 nov. 1863 – 6 mai 1864)”, în: *MitrOlt* XIII (1961), 10-12, p. 760-783.

Informații despre activitatea lui Popa Șapcă la Mănăstirea Hotărani de pe Valea Oltului, ctitorită în 1588 și închinată Mănăstirii Dionisiu din Sf. Munte.

RAFAIL, EGUMENUL DE LA HUREZI

Smântănescu, Dan, „Rafail Monahul”, în: *MitrOlt* X (1958), 1-2, p. 65-71.

Articol comemorativ care evocă viața și activitatea lui Rafail Monahul, cunoscut sub numele de Radu Copilul până în 1754. Acesta este anul în care a fost călugărit la Mănăstirea Hurez de Dionisie Bălăcescu și, începând de atunci, și-a semnat toate realizările ca scriitor și traducător cu numele de Rafail Monahul. După prezentarea activității sale de la Hurez, autorul se referă la activitatea desfășurată în mănăstirile Dragomirna și Secu. În 1781 a fost numit egumen la Mănăstirea Hurez.

SEBASTIAN OSTĂȘESCU, ARHIMANDRIT

Diaconescu, S. Marin, preot, „Figură de rar călugăr”, în: *Păstorul Ortodox* XX (1939), 2 și 3, p. 60-64.

Este adus un omagiu arhimandritului Sebastian Ostășescu, fostul starețul schitului Trivale din Pitești, care a murit pe 5 noiembrie 1935, într-un accident de mașină la București. De asemenea, autorul relatează modul cum l-a cunoscut pe călugăr, față către față, dar și din scrierile și faima ce o avea.

Tistu, Georgescu, N., „Arhimandritul Sebastian Ostășescu”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 3-4, p. 426-433. Cu fotografii.

Revenit la Cozia, autorul își amintește de vrednicul călugăr Ostășescu, care l-a primit, cu ani în urmă, când era student și a venit să viziteze faimoasa Cozie, ctitoria lui Mircea cel Bătrân. Figura călugărului, prietenoasă, rezervată și demnă, i-a rămas întipărită pentru totdeauna și, în articolul de față o evocă, folosind un material documentar oferit de o nepoată a arhimandritului.

Nelăsând nimic scris despre sine, autorul folosește mai întâi articole din ziare pentru a-i reda biografia. Părinții săi, Alexandru și Maria Ostășescu, erau din orașul Râmnicu Sărat. Unii prieteni spuneau că tatăl se trăgea dintr-o familie greacă, De Ostahi, refugiată și înstărită, românizându-și numele. Școala a făcut-o la Colegiul Sfântu Sava din București, iar următorii 14 ani de studii i-a făcut în străinătate, la Paris, Londra și New York, desăvârșindu-și înclinațiile artistice spre muzică și pictură. Revenit în țară, tânărul Ștefan Ostășescu dorește să îmbrace haina monahală.

Călugărit în 1912, i se oferă în același an de Societatea de patronaj din București postul de subdirector al Azilului de copii abandonati. Ca semn de apreciere, i s-a încredințat direcția Seminarului „Nifon Mitropolitul” din București, până la numirea titularului și rolul de spiritual al Seminarului. Paralel, călugărul Ostășescu a activat și la Institutul Pompilian din București, predând religia între 1920-1924 și fiind și spiritualul Institutului. La înființarea Seminarului Monahal de la Cernica este solicitat cadru didactic.

După un stagiu de 2-3 ani ca frate, Sebastian Ostășescu a intrat în cinul călugăresc în 1912 la Mănăstirea Cernica și îmbolnăvinduse de friguri palustre, a fost mutat în același an la Mănăstirea Sinaia. Cunoscând franceza, germana și engleza, a fost apreciat de înalții oaspeți care vizitau Sinaia și a primit unele ajutoare pe care le-a folosit pentru biserică și pentru nevoiași. În 1929, din partea familiei regale, primește un dar bănesc consistent pentru Mănăstirea Cornetu din Vâlcea, unde era stareț. Între 1930-1931 este stareț la Cozia. Redând cuvintele celor ce l-au cunoscut, autorul conturează treptat portretul starețului Sebastian cu chip de apostol. Înclinarea lui spre muzică și pictură a rămas mai ales în atelierul său de pictură din Schitul Trivale din Pitești, pe care l-a refăcut ca stareț, cu bani personali și adunați de la familia lui și de la prietenii acesteia. Cântă la chitară melodii din Beethoven sau Bach, studia în timpul liber, fiind impresionat de Lord Byron și picta. Ca stareț, conducea prin iubire și învăța prin pilde. Din puținul lui ducea cu desăgii în spate și pușcăriașilor din Pitești, străduindu-se să-și ascundă totdeauna fapta bună.

În toamna anului 1935, starețul Schitului Trivale din Pitești a venit la București să facă un bine. A alunecat și s-a prăbușit pe scara casei unde era găzduit. A mai trăit în chinuri câteva zile, fiind înmormântat la cimitirul Sf. Vineri. A fost un călugăr model, iar imaginea păstrată de cei ce l-au cunoscut este de respect și de admirație. Iubind copiii, a fost un dascăl și spiritual înțelegător, bun și blând, la toate școlile unde a funcționat. Farmecul de om de cultură, firea și talentele lui pentru muzică și pictură, delicatețea lui sufltească sunt doar câteva din calitățile sale care l-au făcut un om prețuit și o pildă pentru monahismul românesc.

SERAFIM GEORGESCU, STAREȚUL M-RILOR PREDEAL ȘI SINAIA

Scriban., arhim., „Cronica internă. Noul stareț al Mănăstirii Sinaia”, în: *BORom* XLVII (1929), 9, p. 825-827.

Noul stareț al Mănăstirii Sinaia a fost numit arhimandritul Serafim Georgescu – starețul mănăstirilor Predeal și Bușteni. Pe data de 27 iulie 1929, în prezența patriarhului Miron, a avut loc ceremonia de instalare.

În articol, pe lângă o scurtă caracterizare a arhimandritului Serafim Georgescu, este prezentată desfășurarea ceremoniei de instalare.

Haisan, V., pr., „Starețul arhimandrit mitrofor Serafim Georgescu”, în: *GBis*, XXII (1963), 5-6, p. 577-578.

Necrolog. Starețul mănăstirilor Predeal și Sinaia, arhimandritul mitrofor Serafim Georgescu, cel care a scris istoricul lăcașurilor menționate mai sus, moare în 1963.

ȘTEFAN – IPOPSIFIU (1726-1727)

Dobrescu, N., „Un document referitor la istoria bisericească română”, în: *BORom* XXVII (1903-1904), 12, p. 1395-1401. Cu text în limba latină.

Între 1716 și 1718 a avut loc un război austro-turc. Războiul s-a încheiat cu pacea de la Passarowitz din 1718. În urma acestui război, Austria a câștigat o parte din Serbia, Banatul Timișoarei și o parte din Oltenia – parte pe care a păstrat-o până în 1739. În 1718, episcop al Râmnicului era Damaschin. Datorită faptului că o parte din Oltenia a ajuns sub stăpânire austriacă, Damaschin a fost subordonat în cele bisericești mitropolitului de Belgrad. A trecut la cele veșnice în 1726. Documentul prezentat lămurește felul în care a avut loc numirea unui nou episcop, în locul răposatului Damaschin. Mai precis, documentul arată că, la 15 octombrie 1726, a fost confirmat ca episcop de Râmnic, Ștefan, fostul egumen al Mănăstirii Govora. Autorul prezintă un rezumat al documentului și îl reproduce în întregime. Documentul este în limba latină.

THEOFIL S. NICULESCU, ARHIMANDRIT

Redacția, „Arhimandritul Theofil Niculescu”, în: *MitrOlt* XXX (1978), 10-12, p. 847.

Necrolog scris la un an de la adormirea arhimandritului Theofil, care cuprinde referiri în special la activitatea sa cărturărească, desfășurată la mănăstirile Coșuna, Curtea de Argeș și Sinaia.

Micle, V., arhim., „Arhimandritul Theofil S. Niculescu și renașterea vieții monahale în mănăstirile din Oltenia”, în: *MitrOlt* LIII (2001), 5-6, p. 77-106.

Cu ocazia unei retrospective asupra monahismului românesc din Oltenia din prima jumătate a secolului al XX-lea, autorul scoate în relief contribuția arhimandritului Theofil Nicolaescu (1913-1977) la renașterea vieții mănăstirești. Acesta a fost călugărit la Episcopia din Râmnic. Ca stareț la Mănăstirea Bucovățul Vechi (1934-1936) a impus o regulă strictă, bazată pe rugăciuni și muncă și a ridicat clădirile stăreției, arhondarul, clopotnița și chiliile. Aflăm că în 1936, când arhiman-

dritul s-a retras de la Bucovăț, mănăstirea a intrat în declin și s-a desființat, fiind redeschisă în 1940. În Eparhia Hușilor și-a desăvârșit viața duhovnicească, dar în 1941 a fost rechemat în Oltenia, ca stareț la Mănăstirea Bistrița, pe care a salvat-o de la desființare. S-a ocupat, de asemenea, de restaurarea monumentelor istorice și de ajutorarea mănăstirilor sărace. Este consemnată și activitatea sa ca exarh.

TEOFIL MOCĂNIȚĂ, ARHIMANDRIT

Gladcovschi, Antonie, arhim. dr., „Instalarea noului stareț de la Mănăstirea Ciolanu. Viață nouă în monahism”, în: *GBis*, X (1951), 1-3, p. 69-70.

La data de 7 ianuarie 1951 este instalat noul stareț la Mănăstirea Ciolanu, Preacuviosul arhimandrit Teofil Mocăniță, amănuntele referitoare la acest eveniment fiind consemnate în articolul de față.

THEODOSIE BISTRICEANU, ARHIMANDRIT

Bălașa, D., pr., „Arhimandritul Theodosie Bistriceanu participant la Revoluția din 1821”, în: *MitrOlt XXXVI* (1984), 7-8, p. 518-519.

Lucrarea are ca scop evocarea personalității arhimandritului Theodosie, care a fost participant la revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821, dar și cărturar și egumen al Mănăstirii Bistrița.

TIT MOLDOVAN, PROTOSINGHEL

Horezi, P. D., diac., „Protos Tit Moldovan”, în: *GBis*, XXXXVI (1987), 6, p. 167-170.

Necrolog, cuprinzând date biografice ale celui care a fost protosinghelul Tit Moldovan (24 iunie 1923-5 august 1987). Sunt redată și câteva aspecte din slujba înmormântării.

VARLAAM TEODORESCU, MONAH

***, „O pildă de monah la Mănăstirea Căldărușani”, în: *GBis*, IX (1950), 7-8, p. 87-89.

Necrolog al monahului Varlaam Teodorescu.

VASILE GEABELEA, EGUMENUL MĂNĂSTIRII CÂMPULUNG

Răuțescu, Ioan, pr., „Egumenul Mănăstirii Câmpulung, Vasile Geabelea”, în: *BORom XLIX* (1931), 10, p. 602-608.

Nicolae Alexandru (1352-1364) a ridicat o biserică în Câmpulung. În 1628, în urma unui cutremur această biserică s-a dărâmat. Matei Basarab a refăcut-o în 1638 și a (re)deschis aici o mănăstire de călugări, egumen fiind pus Melhie (Melchisedec). Autorul reproduce hrisovul lui Matei Basarab din 28 iulie 1650 referitor la această mănăstire. Prin actul de la 12 ianuarie 1648, egumenul Mănăstirii Câmpulung,

Melchisedec, a fost întărit în această funcție până la moarte. La 1652 egumen al Mănăstirii Câmpulung era Dionisie.

Între anii 1723-1737, cu excepția anilor 1725 și 1726, când egumen a fost Teofan, întâistătător la Mănăstirea Câmpulung a fost rânduit Vasile Geabelea din satul Drăghici. El s-a născut în 1662, s-a călugărit în 1716 și a murit după 1745. A fost un bun gospodar, care a sporit mult averea mănăstirii. În 1737, austriecii au venit cu armată și s-au așezat în orașul Câmpulung și în mănăstirea de aici, fapt ce a servit drept pretext turcilor pentru a incendia mănăstirea și orașul. Vasile Geabelea a fugit împreună nemții. Acestea toate sunt arătate în pomelnicul egumenului Nicodim Belețeanu. Ioan Răuțescu reproduce în text următoarele:

- hotărnicia din 1736, când Vasile Geabelea se afla egumen la Mănăstirea Câmpulung, referitoare la o moșie a mănăstirii;
- două acte de cumpărare din 1744, în care același personaj este numit proegumen;
- act din 16 mai 1745, care arată că Vasile Geabelea a donat partea sa de moșie din satul Drăghici Mănăstirii Câmpulung;
- parte din testamentul făcut în 1745 de Vasile Geabelea.

VASILE TISMĂNEANUL, ARHIMANDRIT (d. 1636 - SEC. XVII)

Sacerdoțeanu, A., „Arhimandritul Vasile Tismaneanul și Mitropolitul Teodosie”, în: *MitrOlt XV* (1963), 7-8, p. 546-567. Cu anexe.

Material biografic în care aflăm despre Teodosie, mitropolit al Țării Românești între anii 1668-1672 și 1679-1708 și despre arhimandritul Vasile Tismăneanul. Ca ieromonah, Vasile a fost egumen la Mănăstirea Bistrița, fapt atestat de un zapis din 23 martie 1636. Așezarea sa la Tismana se face înainte de 20 iunie 1656. Se prezintă genealogia arhimandritului Vasile pentru a se arăta că acesta este văr cu mitropolitul Teodosie.

VENIAMIN CATULESCU, ARHIMANDRIT

Pocitan, Veniamin Bârlădeanu, arhiereul dr., „Arhimandritul Veniamin Catulescu”, în: *BORom XLVIII* (1930), 4, p. 301-311. Cu o fotografie.

Sunt prezentate biografia și lucrările arhimandritului Veniamin Catulescu.

S-a născut în 1816 și a primit la botez numele de Ștefan, a făcut studii până la vârsta de nouă ani cu un profesor grec și a urmat apoi Școala Sfântul Sava. De la vârsta de 15 până la 28 de ani a stat la Mănăstirea Cernica unde a fost ucenic al starețului Calinic și a fost tuns în monahism de acesta, sub numele de Veniamin. A fost hirotonit ierodiacon și de la 1844 până la 1848 și-a completat studiile la Sfântul Sava. În 1851 a fost numit profesor al Seminarului Sfintei Mitropolii, după care a fost hirotonit ieromonah, devenind protosinghel și arhimandrit. La 1857 a fost numit profesor la Sfântul Sava, de unde în 1884 a ieșit la pensie. Doi ani mai târziu se va stinge din această viață.

Lucrările arhimandritului Veniamin Catulescu sunt: „Imnuri”, „Cuvânt la inaugurarea bisericii din Pruntu”, „Catehismul religiei ortodoxe”, „Istoria sacră a Testamentului Vechi și Nou”.

Manuscrite – „Autobiografia”, „Mic abecedar”, „Un început de tratat de morală creștină”, „Viața și opera lui Simion cel Nou” – această ultimă carte a fost scrisă în 1840 la Mănăstirea Cernica. Din prefața acestei cărți autorul prezintă câteva stihuri ale lui Veniamin Catulescu.

II.2. SFINȚI, STAREȚI ȘI PERSONALITĂȚI ALE VIETII MONAHALE DIN MOLDOVA, BASARABIA ȘI BUCOVINA

AGAPIA MOISĂ, ARHIMANDRITĂ

Andrei, Elpidia, monahia, „Arhimandrita Agapia Moisă”, în: *MitrMold* LVIII (1982), 3-4, p. 367-368.

Necrolog al arhimandritei Agapia Moisă, stareță la Mănăstirea Agafton, de unde, însă, s-a retras în ultimii ani de viață la Mănăstirea Slatina. Viitoarea stareță s-a născut în 1866, în comuna Broscăuți din județul Botoșani. La vârsta de șase ani a fost adusă la Mănăstirea Agafton de cele două mătuși ale ei, schimonahii aici. În acest loc va învăța primele patru clase primare și se va călugări la vârsta de 19 ani. În 1924 devine economă, iar în 1940 devine stavroforă. Stareță a fost între anii 1948-1960, după care s-a retras la Slatina.

ANATOLIE TIHAI, ARHIMANDRIT

***, „Note bibliografice. Sorocovschi Vladimir, «Câteva cuvinte despre vestitul misionar ortodox, arhimandritul Anatolie Tihai», în *Misionarul*, V (1933), p. 729-733”, în: *BORom* LII 1934, 1-2, p. 127. Recenzie.

Autorul prezintă câteva date despre acest misionar originar din satul Tărășăuți, județul Soroca și despre lucrarea sa misionară efectuată în Japonia, între anii 1870-1893.

SF. ANTIPA DE LA CALAPODEȘTI

Mihail, Paul, pr. dr., „Viața cuviosului ieroschimonah român Antipa”, în *Ort*, XLIII (1991), 4, p. 156-168.

Este redată viața ieroschimonahului Antipa, de neam din Moldova, după o ediție a Mănăstirii Varlaam din St. Petesburg, 1893.

ANTONIE DUMBRAVĂ, EGUMEN

Ivan, I., „Din istoricul tiparniței de la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XLV (1969), 7-9, p. 510-512.

Printre aspectele importante semnalate în prezentarea activității tiparniței de la Mănăstirea Neamț, în special din perioada anilor 1859-1870, se numără și faptul că Antonie Dumbrovă, egumen al Mănăstirii Bogdana, a activat ca tipograf aici. Sunt date precizări și despre un inventar al tipografiei din secolul al XIX-lea.

BENEDICT GEORGESCU, IEROMONAH

Moisiu, Innocenție, arhim., „Discurs funebru ținut la înmormântarea ieromonahului Benedict Georgescu”, în: *BORom* VII (1882-1883), 11, p. 698-704.

Discursul cuprinde o prezentare a vieții răposatului. Acesta s-a născut în 1822, în comuna Fântâna Mare, județul Suceava; în 1836 studiază la școala primară din Fălticeni, apoi la Seminarul Veniamin din Mănăstirea Socola. A intrat în monahism unde a primit numele de Benedict, după care a fost numit profesor la Seminarul din Mănăstirea Neamț.

BENEDICT TEODOROVICI, ARHIMANDRIT

Vornicescu, N., protos., „Arhimandritul Benedict Teodorovici, egumenul Moldoviței 1769-1785”, în: *MitrMold* (1963), 7-8, p. 513-529.

În biografia arhimandritului Benedict Teodorovici sunt prezentate instalarea sa la Mănăstirea Moldovița în 1769, participarea la delegația ce a călătorit la Petersburg, intrarea mănăstirii sub ocupația austro-ungară și desființarea ei. Aflăm că însemnările de călătorie atribuite greșit de Nicolae Iorga lui Vartolomei Mazereanu aparțin de fapt arhimandritului Benedict.

CALIOPIE APETREI, PROTOSINGHEL

Bălan, Ioanichie, ierodiac., „Protosinghelul Caliopie Apetrei”, în: *MitrMold* LIV (1978), 5-8, p. 663.

Necrologul protosinghelului Caliopie Apetrei oferă o scurtă biografie a acestuia, care amintește despre perioada stăreției și a îndrumării duhovnicești de la Mănăstirea Sihăstria. După ce a părăsit acest lăcaș, protosinghelul a ajuns duhovnic la Mănăstirea Văratec.

CASIAN GAFENCU, IEROMONAH

Ivan, I., diac., „Ieromonah Casian Gafencu”, în: *MitrMold* LIV (1978), 5-8, p. 664.

Necrolog. Ieromonahul Casian Gafencu a slujit 38 de ani de viață monahală la Mănăstirea Sucevița și a avut o râvnă deosebită pentru consemnarea celor căzuți în război, după documente și mărturii locale.

CHESARIE STEFANO, ARHIMANDRIT

***, „† Arhimandritul Chesarie Stefano”, în: *BORom* XL (1921-1922), 9, p. 693.

La 14 octombrie 1917, în vârstă de 67 de ani, arhimandritul Chesarie Stefano a trecut la cele veșnice.

Câteva amănunte din viața sa: - a fost preot de mir în satul Ruși din Bacău, a studiat teologia la Atena, a fost director al Seminarului din Roman. Timp de 15 ani a împlinit funcția de superior al Capelei române din Paris (1902-1917), iar la începutul războiului mondial s-a retras la pensie și, pentru scurt timp, urmaș al său la conducerea Capelei Române din Paris a fost Veniamin Pocitan.

Arhimandritul Chesarie Stefano a fost însărcinat să organizeze serviciul preoților de armată, dar a refuzat din smerenie această însărcinare. A primit în schimb, din nou, să fie superior al Capelei române din Paris.

CLEOPA ILIE, ARHIMANDRIT STAREȚ ȘI DUHOVNIC

Lițiu, Gheorghe, pr. prof. dr., „Întru pomenirea părintelui arhimandrit Cleopa Ilie”, în: *AltBan* XIII (2002), 7-9, p. 157-158.

La cererea Episcopiei Aradului, părintele Cleopa Ilie devine povățuitor al maicilor de la Mănăstirea Gai, cu hramul Sf. Simeon Stâlpnicul (a lui Sinesie), reînființată în 1949. Se redau extrase din două scrisori trimise de părintele Cleopa, ce cuprind sfaturi și povățuiri.

COSMA VLAHUL, IEROMONAH TRADUCĂTOR

Ursu, N. A., prof. dr., „Un traducător puțin cunoscut – Ieromonahul Cosma Vlahul de la Mitropolia din Iași”, în: *TV IX* (1999), 1-6, p. 43-66.

Este prezentată biografia puțin cunoscută a traducătorului de presupusă origine macedo-română Cosma Vlahul. Ieromonah în cadrul Mitropoliei de la Iași, acesta traduce și diortosește între anii 1753-1754 numeroase texte valoroase.

COSMA ADAM, MONAHUL DE LA NEAMȚ

Ivan, I., diac., „Versiunea unei scăpării de la moarte a lui Mihail Kogălniceanu la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* LVI (1980), 3-5, p. 385-392.

Arhiereul Narcis Crețulescu este cel care povestește una dintre variantele salvării de la moarte a lui Mihail Kogălniceanu la Mănăstirea Neamț. Se pare că părintele Cosma Adam, monah și arhondar al mănăstirii, l-a ascuns în podul chiliilor pentru a-l scăpa de spânzurătoare. Autorul oferă câteva date despre Cosma Adam.

CRISTOFOR VĂLEANU, PROTOSINGHEL

***, „Moartea Protosinghelului Cristofor Văleanu”, în: *MitrMold* IV (1928), 5, p. 113.

Necrolog al protosinghelului Cristofor Văleanu, monah smerit și blând, călugărit la Mănăstirea Secu. A slujit ca preot la parohia Copou din orașul Iași și a fost înmormântat la Mănăstirea Cetățuia. Biblioteca sa a lăsat-o mănăstirii de metanie.

SF. DANIIL SIHASTRU

Rezuș, Petru, „Sfântul Daniil Sihastru”, în: *MitrBan* III (1946), 7-8, p. 182-185.

Este evocată viața Sfântului Daniil Sihastrul, despre care tradiția spune că, la început, a făcut parte din obștea Mănăstirii Sfântul Lavrentie, de pe teritoriul comunei Laura. Totodată, aflăm despre faptul că Mănăstirea Voroneț a fost zidită în 1488, pe locul unde a fost chilia cuviosului. Sfântul Daniil este numit în acest articol și „întemeitorul adevărat al lavrelor de călugări de pe apa Putnei”.

Ștefănescu, D. I., „Cuviosul Daniil Sihastru”, în: *BORom* LXXIV (1956), 6-7, p. 537-542. Cu fotografii.

Autorul constată despre sfinții cinstiți de Biserica noastră și înscriși în calendar, că doar un număr mic se leagă de lumea românească. Unii dintre ei au moaște adăpostite pe teritoriul țării noastre, dar aduse în epoci diferite, de pe alte meleaguri.

Este vorba de Sfânta Filoftea aflată la Curtea de Argeș, Sfântul Ioan cel Nou adus la Suceava, Sfântul Grigorie Decapolitul, venerat în Mănăstirea Bistrița din Oltenia, Sfânta Parascheva de la Iași și Dimitrie Basarabov din Capitală. Primul care a amintit de sfinții cuvioși de neam românesc a fost mitropolitul Dosoftei, în „Prolegarul” său, unde menționează despre un pelerinaj la mormintele lui Rafail, Partenie și Ioan de la Râșca, aflate la Agapia Veche, în munții Neamțului.

Informațiile oferite de cronică lui Ion Neculce despre construirea Mănăstirii Voroneț cu hramul Sfântul Gheorghe de domnul Ștefan cel Mare, aduc în atenție chipul unui al sfânt român, Daniil Sihastru, duhovnicul marelui voievod. Se aduc argumente despre cinstirea ca Sfânt a lui Daniil Sihastru încă din secolul al XVI-lea: chipul Sfântului pictat la Mănăstirea Voroneț cu inscripția „Sfântul Daniil” și „Tetravangelul” scris pe pergament aflat în tezaurul Mănăstirii Dragomirna, în care apare Daniil Sihastru ca Sfânt și cu numele de Daniil cel Nou (cartea are o inscripție în slova bisericească care afirmă că „Tetravangelul” a fost făcut de mitropolitul Grigorie și dăruit Mănăstirii Voroneț „unde este hramul Sfântului Gheorghe și al Părintelui Daniile cel Nou”).

Se aduc repere geografice care încadrează chilia lui Daniil Sihastru în peisajul din apropierea Mănăstirii Putna, chilia fiind o bisericuță rupestră săpată într-o stâncă uriașă (se face descrierea chiliei).

Rezuș, Petru, pr. prof., „Viața și faptele Sf. Daniil Sihastru” în: *StTeol*, Seria a II-a, VIII (1956), 3-4, p. 227-240.

Se dau câteva date biografice ale Sf. Daniil Sihastru, se consemnează legătura cu voievodul Ștefan al Moldovei și refuzul de a primi demnitatea de mitropolit. În partea a doua, se insistă pe amprenta lăsată asupra monahismului moldovean și, în special, asupra Mănăstirii Voroneț.

Rezuș, Petru, pr. prof., „Daniil Sihastrul”, în: *MitrMold* XLVI (1970), 3-6, p. 268-272.

Schița monografică de față se referă la personalitatea, viața și activitatea Sf. Daniil, în contextul istoric al vremii sale. O parte importantă a vieții sale o constituie legăturile pe care le-a avut cu mănăstirea de metanie - Sfântului Laurențiu de pe teritoriul actualului sat Laura, comuna Vicovul de Sus, dar se amintește și de legăturile cu Mănăstirea Voroneț și, nu în ultimul rând, Ștefan cel Mare și Sfânt.

DANIIL TOMESCU, MONAH

Demetrescu, Drag., dr., „Părintele Daniil Tomescu” în *BORom* XXXIX (1915-1916), 8, p. 861-874.

La 15 august 1915, monahul Daniil Tomescu, viețuitor al Mănăstirii Neamț a trecut la cele veșnice. Timp de 50 de ani, acesta a fost casierul mănăstirii și, deși putea să se ridice la trepte mai înalte, Daniil a refuzat, rămânând simplu monah. Sunt redată notele biografice ale lui Daniil scrise de el însuși, ce conțin și unele amănunte despre Mănăstirea Neamț.

Daniil Tomescu s-a născut la 9 decembrie 1840 în satul Rădiu din Roman și a avut numele de botez Dimitrie; părinții săi au fost preotul Toma Moțoc și Ioana care au avut șapte copii – șase băieți și o fată. Daniil a fost luat sub protecția unchiului său Gherontie Aramă, a făcut școala catehetică de pe lângă Episcopia Romanului, iar în 1857 a ajuns la Mănăstirea Neamț unde a fost primit cu căldură de starețul Gherasim Mironescu.

A fost călugărit în 1859, trăind din plin zilele de apogeu ale Mănăstirii Neamț - aici funcționând fabrici, o tipografie, ateliere etc. Daniil descrie cum a avut loc secularizarea forțată a averilor Mănăstirii Neamț și ce efecte a avut aceasta asupra călugărilor și asupra vieții duhovnicești de aici.

DEMOSTENE TEBEICA, ARHIMANDRIT

Ivan, I., diac. și Bulbucanu, Petroniu, „Arhimandritul Demostene Tebeica”, în: *MitrMold LX* (1984), 1-3, p. 175-177.

Necrolog al arhimandritului Demostene Tebeica, viețuitor al Mănăstirii Neamț, născut în 1905 la Humulești. Arhimandritul a fost student la Conservatorul din Iași, dirijor la Mănăstirea Neamț și profesor la Școala muzicală de aici, urmând ca, din 1931, să fie numit dirijor la Seminarul de la Mănăstirea Neamț.

În 1952 a fost transferat ca stareț la Mănăstirea Putna, unde va rămâne până la 1 iunie 1956, după care revine la Neamț, apoi la schitul de la Pocrov și apoi la Mănăstirea Curtea de Argeș, unde trece la cele veșnice. În vara anului 1984, la data la care a fost scris acest articol, se anunța deshumarea rămășițelor pământești ale arhimandritului Demostene de la Curtea de Argeș și aducerea lor la Mănăstirea Neamț.

DIONISIE SÂNGIORGIAN, MONAH

Melchisedec, arhim., stareț la Neamț, „Monahul Dionisie Sângiorgian”, în: *MitrMold XIII* (1938), 3-4, p. 120-122.

Necrolog. Monahul Dionisie Sângiorgian este născut în 1865 în Bistrița Năsăud. Virtuțile dobândite prin nevoință duhovnicească au fost ascultarea și necărtirea. Ascultările pe care le-a făcut de-a lungul timpului au fost de paracliser, apoi econom. A fost propus pentru stăreție, dar a refuzat, fiind slăbit trușete.

ELISABETA STURZA, MONAHIE

I., E. N., Note bibliografice. Nistor Ion, «Călugărița Elisaveta Sturdza. Un episod din timpul zaverei», București, Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tom. XXII, mem. 3, p. 81-94”, în: *BORom LIX* (1941), 11-12, p. 715. Recenzie.

Este prezentată activitatea culturală a maicii Elisaveta Sturdza. În urma Eteriei, mulți călugări și călugărițe au fugit din ținutul Neamțului și s-au refugiat în Bucovina. Printre refugiați se afla și maica Elisaveta Sturza. Aceasta s-a așezat la Mănăstirea Gura Humorului, unde a scris o carte de rugăciuni în limba română și în limba greacă. La sfârșitul acestei cărți se găsește descrierea întâmplărilor care au făcut-o să plece din ținutul Neamțului.

EUGEN VOROBCHIEVICI

Eugen Vorobchievici, păstor de suflete în Liov, „Scurtă privire istorică asupra bisericii Adormirii Maicei Domnului așa numitei bisericii moldovenești, *cerkwa woloska* diu Lemberg”, în: *Candela* XII (1893), 8, p. 492-496.

Se consemnează informații referitoare la Biserica moldovenească din Lemberg. Făcând parte din „Institutul bisericesc stavropighian din Lemberg”, această este a patra biserică zidită de când s-a înființat orașul, fapt demonstrat în documente. Prima biserică a Adormirii Maicii Domnului, din vremea când Lembergul era capitala ducatului rusesc Halici Wolodemir, era din lemn și a ars, în locul ei fiind zidită una de piatră. Aceasta a fost cuprinsă de un mare incendiu, în 1425, risipindu-se, asemenea celei de a treia biserici construite (1557-1559). A patra s-a finalizat de construit în 1630, rămânând, arhitectonic, una dintre cele mai frumoase și mai impunătoare biserici ale orașului, deși a fost incendiată (1779) și bombardată de nemți. Orașul Lemberg, trecând sub stăpânirea regelui Cazimir, devine așezământ pentru poloni, aceștia întrecând în scurt timp numărul locuitorilor autohtoni. Odată cu aceștia, se instalează și credința romano-catolică, locuitorii fiind obligați să lase credința ortodoxă. Astfel, rutenii orientali au devenit catolici. Abia sub stăpânirea regelui Sigmund Augustin II, rutenii au primit aprobarea de a ridica o biserică, lucru care se realizează în scurt timp.

Eugen Vorobchievici, păstor de suflete în Liov, „Scurtă privire istorică asupra bisericii Adormirii Maicei Domnului așa numitei bisericii moldovenești, „*cerkwa woloska*” diu Lemberg”, în: *Candela* XII (1893), 9, p. 557-561.

Continuare la articolul precedent. Cei care se îngrijeau de această biserică au format, încă de la începuturi, o frăție, care în timp, a ajuns la un număr mare de membri, fiind astfel necesară compunerea unui regulament pentru a-i da societății o formă stabilă. Sub numele de „frăția stavropighiană”, din 1788 „Institutul stavropighian”, membrii aveau ca scop administrarea bisericii, iar mai târziu și a școlii, spitalului, tipografiei și a mai multor instituții umane. Totodată, ei făceau donații pentru întreținerea bisericii, având sub conducere și biserica Sf. Onofrei cu mănăstirea sa. Sunt menționate o serie de documente importante ale frăției: o scrisoare de la patriarhul Ieremia al Constantinopolului din 1593, în care aprobă numirea de „Frăția stavropighiană”; o scrisoare a patriarhului Ioachim din Antiohia, ce conține statutele și regulamentul frăției (1 ianuarie 1586); o scrisoare a patriarhului Ieremia, prin care recunoaște independența frăției (1589); un decret al mitropolitului Mihail Ragóza, ce anunța independența față de episcopul liovean și dependența de mitropolitul Kievului

și a patriarhului Constantinopolului (1591); un decret al regelui Poloniei prin care recunoaște ca fondatori ai bisericii pe membrii frăției (1592); un decret al împăratului Iosif II prin care ridică frăția la rangul de „Institut stavropighian” (7 septembrie 1788);

***, „Scurtă privire istorică asupra bisericei Adormirii Maicei Domnului așa numitei bisericei moldovenesci, „*cerkwa woloska*” din Lemberg”, în: *Candela* XII (1893), 10, p. 622-627.

Continuare la articolul precedent. Sunt cuprinse informații referitoare la acțiunile regilor poloni pentru a zidi o catedrală catolică în Lemberg ca Episcopie. Regele Cazimir cel mare a murit (1370) fără a-și realiza acest plan, însă urmașul lui ungaro-polon, regele Ludvig, a început zidirea acestei catedrale, care s-a finalizat abia în 1455. În 1412, papa Romei Ioan XXIII a aprobat mutarea Mitropoliei romano-catolice din Halici la Liov, fiindcă Lembergul era mai bine fortificat decât Hiliciul. Deoarece la acea dată nu era gata catedrala, catolicii au luat biserica ortodoxă Sfânta Maria. Unii specialiști cred ca biserica ce a fost luată de catolici ar fi Biserica Adormirii Maicii Domnului.

Eugen Vorobchievici, păstor de suflete în Liov, „Scurtă privire istorică asupra bisericei Adormirii Maicei Domnului așa numitei bisericei moldovenesci, *cerkwa woloska* diu Lemberg”, în: *Candela* XII (1893), 11, p. 687-695.

Continuare la articolul precedent. „Frăția” primea ajutor și de la domntorii Moldovei. Alexandru Lăpușeanu și soția sa, Ruxandra, au zidit cea de a treia biserică a Adormirii Maicii Domnului. Biserica ctitorită de Voievodul moldovean a fost sfințită de episcopul Moldovei, căpătând astfel și numirea de „biserica moldovenească”.

Un membru bătrân al frăției, David Toma, și-a dat întreaga sa avere pentru ca să se zidească lângă această biserică un turn foarte înalt, care s-a și construit între anii 1564-1571. Neavând o fundație rezistentă, acesta s-a dărâmat în anul finalizării lui, motiv pentru care bătrânul se îmbolnăvește și moare. După arderea bisericii în 1571, frăția începe să o restaureze. Grecul Constantin Corniacos construiește un alt turn și zidește capela Sfinții Trei Ierarhi în curtea bisericii.

EUSEBIU POPOVICI, ARHIMANDRIT

Scriban, I., arhim., „Moartea Arhimandritului Eusebiu Popovici”, în: *BORom* XL (1921-1922), 12, p. 928-931.

La 28 septembrie 1922, arhimandritul Eusebiu Popovici, profesor al Universității din Cernăuți, a trecut la cele veșnice. Este redată cuvântarea lui N. Cotlarciuc rostită la înmormântare. Din acest discurs aflăm următoarele date despre cel decedat: - s-a născut la 27 februarie 1838, a fost fiu al profesorului Constantin Popovici și a făcut studii teologice la Cernăuți și Viena. După terminarea lor, a devenit mai întâi profesor și apoi decan al Facultății de Teologie din Cernăuți, ajungând chiar rector al Universității din același oraș. În 1880 a ajuns arhipresbiter stavrofor. Ca autor a scris:

„Istoria și literatura sistemului teologic dogmatic”, „Răspuns la 4 întrebări de drept canonic”, „Istoria bisericească universală”.

**EVELINA HONCERIU, ARHIMANDRITĂ,
STAREȚA MĂNĂSTIRII AGAFTON**

C., N., pr., „Arhimandrita Evelina Honceriu”, în: *MitrMold XXV* (1949), 10-12, p. 70-72.

Necrolog al arhimandritei Evelina Honceriu, stareță la Mănăstirea Agafton. Încă de la vârsta de 13 ani, s-a aflat sub îndrumarea duhovnicească a mătușii sale, monahie la aceeași mănăstire. Ascultările ei de început au fost ca „citeață” la strană și îngrijirea unei maici bătrâne. Stareță la Agafton a fost timp de 19 ani, pe parcursul cărora, în timpul celui de-al doilea Război Mondial, s-a ocupat de copiii orfani și a întemeiat o școală în mănăstire, precum și câteva ateliere de industrie casnică.

EVGHENIE UNGUREANU, ARHIMANDRIT

D., „Biserica Română din Canada”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 1, p. 85-105.

Credincioșii din Canada, din localitatea Regina, au cerut mitropolitului Moldovei și Sucevei, Partenie, trimiterea unui preot spre a le fi păstor sufletesc. A fost trimis arhimandritul Evghenie Ungureanu din Mănăstirea Neamț. Este redată corespondența pentru trimiterea lui Evghenie Ungureanu: scrisoarea fruntașilor români din ținutul Regina către Î.P.S. Partenie; petiția cuviosului Evghenie Ungureanu către mitropolit, prin care se oferă a merge în Canada și a păstori credincioșii români de acolo; epistola directorului Cancelariei mitropolitane către epitropul comunității creștine de acolo; răspunsul credincioșilor din Canada la epistola mai sus menționată, actele prin care mitropolitul Partenie aprobă plecarea lui Evghenie Ungureanu în Canada.

D., „Biserica română din Canada”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), 4, p. 447-449.

Pentru românii aflați în Canada, Biserica Ortodoxă Română l-a trimis pe arhimandritul Evghenie Ungureanu, cu metania din Mănăstirea Neamț, să le slujească și să-i păstorească. Biserica românilor din Canada a fost sfințită în ziua de 26 mai 1903. Autorul articolului mai arată și ce însemnătate are înființarea acestui sfânt lăcaș românesc în Canada.

***, „Copie după adresa creștinilor de la Biserica Română din *Regina Assa* N.W.I. Adresa trimisă Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei Partenie”, în: *BORom XXVII* (1903-1904), p. 692-696.

Este reprodusă adresa oficială amintită în titlu. Din aceasta, aflăm că românii ortodocși din „Regina Assa” îi mulțumesc mitropolitului Moldovei și Sucevei, Partenie, pentru trimiterea arhimandritului Evghenie Ungureanu. Acesta a fost trimis de mitropolitul Moldovei Partenie pentru a-i păstori pe românii din „Regina Assa”.

FEVRONIA LUPU, STAREȚA MĂNĂȘTIRII AGAPIA

Dumitru, Melchisedec, arhim., „Maica Fevronia Lupu”, în: *MitrMold* XV (1939), 5, p. 205-206.

Necrolog care amintește viața călugăriței Fevronia Lupu, stareță a Mănăștirii Agapia. Din cei 62 de ani ai maicii, mai bine de 50 i-a petrecut în mănăștire. A fost un suflet de statornică hotărâre, cu mare ascultare de arhiereu. Dintre realizările sale importante ca stareță, se numără refacerea „Agapiei din deal”.

GHENADIE POPESCU, ARHIMANDRIT

Bulat, Toma G., prof., „Profesori bănățeni în serviciul școlilor clericale din principatele române, în secolul al XIX-lea”, în: *MitrBan* XVI (1966), 10-12, p. 632-642.

Acest studiu despre profesorii bănățeni care au contribuit la dezvoltarea școlilor clericale din principatele române în secolul al XIX-lea reunește informații biografice despre arhimandritul Ghenadie Popescu, director la Seminarul de la Mănăștirea Neamț. Născut pe 17 aprilie 1808 la Murani, în Banat, a absolvit studii juridice la Budapesta și studii teologice la Arad, iar în 1849 a fost numit administrator al Mănăștirii Hodoș-Bodrog. La 30 noiembrie 1855 a ajuns la Mănăștirea Neamț. Autorul menționează și opera arhimandritului Ghenadie, în special „Teologia dogmatică”.

Mureșianu, Ion B., prof., „Arhimandritul Ghenadie Popescu (1808-1876)”, în: *MitrBan* XXXVIII (1988), 2, p. 88-92.

Sunt înfățișate cititorului date biografice despre arhimandritul Ghenadie Popescu. S-a născut în 1808 în Murani, lângă Timișoara și a fost călugărit în 1839. Ajunge consilier consistorial între anii 1839-1848, iar în anul următor devine stareț al Mănăștirii Hodoș-Bodrog.

În calitate de profesor la Institutul teologic, insistă pentru înființarea bibliotecii Institutului și pentru îmbogățirea ei. La revoluția din 1848-1849 dezvoltă o puternică activitate națională și bisericească. În 1855, este chemat în Moldova de principele Grigorie Ghica, aici fiind numit rector și profesor la Seminarul Teologic de la Mănăștirea Neamț.

GHERMANO VIDA, ARHIMANDRIT

Mănuță, Mihai, „Arhimandritul Ghermano Vida”, în: *MitrMold* XXXVII (1961), 7-8, p. 560-568.

Personajul evocat a fost inspector al tipografiei Mitropoliei Moldovei, catehet și profesor de limba elină, bibliotecar al mitropolitului Veniamin Costachi și adept al „Școlii Ardelene”. De asemenea, a fost duhovnic al unor monahi care intrau în preoție sau diaconie la mănăștirile Mavromol (Galați), Râșca și la Schitul Deleni.

GLICHERIE LOVIN, ARHIMANDRIT

Lificui, Teodor, pr., „Arhimandritul Glicherie Lovin”, în: *MitrMold* XXXI (1955), 5-6, p. 365-366.

Necrologul arhimandritului Glicherie Lovin amintește despre activitatea sa ca preot și duhovnic de la Mănăstirea Adam din regiunea Bârlad, unde și-a petrecut ultimii cinci ani de viață, îngrijindu-se mult de cimitir. S-a născut în 1890 în județul Bacău și a intrat în mănăstire la vârsta de 15 ani. A fost numit stareț la mănăstirile Bogdana și Tismana și a fost șef al Cancelariei la Episcopia Romanului. În urma sa au rămas în manuscris trei monografii: ale mănăstirilor Bogdana, Tismana și Adam, ultima fiind neterminată.

GRIGORIE ȚAMBLAC, MITROPOLITUL

Melchisedec, Episcop, „Mitropolitul Grigorie Țamblac Viața și operele sale”, în: *BORom VIII* (1884-1885), 6, p. 410-435.

„Grigorie Țamblac a fost român de peste Dunăre, născut în Bulgaria, în jurul anului 1366. A primit educația mai întâi la Constantinopol, după care a venit în Moldova, unde a fost atașat la Mitropolia Sucevei, ca presbiter, dascăl și predicator al „Marii Biserici a Moldo-Valahiei”. Din Moldova a trecut în Rusia și a fost cel dintâi mitropolit al Litvei. De acolo a trecut în Serbia, unde a fost egumen la Mănăstirea Deciana. Apoi, pe la finele domniei lui Alexandru cel Bun și sub urmașii acestuia, îl găsim iarăși în Moldova, participând la afacerile Sinodului de la Florența; și apoi în calitate de mitropolit al Moldo-Vlahiei și egumen al Mănăstirii Neamț..

Sunt prezentate date despre familia din care se trage Țamblac și locul nașterii sale, timpul primei sale veniri în Moldova, discursul rostit de el în Suceava – discurs care dă o idee despre pietatea moldovenilor în secolul al XV-lea. Grigorie Țamblac este numit întâi dascăl al Moldovei, ceea ce arată existența unei școli înființate de Alexandru cel Bun. După aceea este prezentat Grigorie Țamblac în calitate de mitropolit al Kievului, având jurisdicție asupra ortodocșilor din ducatul Litvei. Se dau notițe din catalogul mitropoliților Kievului, în care se arată că viața lui de mitropolit nu a fost de patru, ci de douăzeci și doi de ani. Cronicile moldovenești arată că Grigorie Țamblac era în Moldova după moartea lui Alexandru cel Bun.

Melchisedec, episcop, „Mitropolitul Grigorie Țamblac. Viața și operele sale”, în: *BORom VIII* (1884-1885), 7, p. 475-542.

Țamblac, părăsind Mitropolia Litvei, s-a retras în Serbia. Autorul prezintă dovezi asupra acestui fapt: panegiricul făcut Sfintei Parascheva de Grigorie Țamblac și rostit de acesta în Belgrad. Din acest panegiric aflăm date interesante cu privire la importanța pe care a avut-o domnia lui Mircea cel Bătrân pentru Țara Românească. Scrierea lui Grigorie intitulată „Istoria despre țarul sârbesc Ștefan Decianul” este importantă pentru că aici se numește pe sine egumen al mănăstirii sârbești Deciana și tot din această scriere reiese că el a rămas în Serbia încă patru ani după moartea despotului.

Sunt arătate apoi împrejurările în care a avut loc Sinodul de la Florența și faptul că la acest sinod a participat și Damian „Mitropolit al Moldovei”. Autorul arată că Damian a fost doar un pretendent la scaunul de mitropolit al Moldovei, care însă a purtat titlul de „moldovalachias”. Argumentul autorului este următorul: Damian nu a avut ce căuta în Moldova, dat fiind faptul că el era partizan al unirii cu

Roma, fapt ce se completează cu existența unor lacune în cronologia mitropoliților Moldovei după moartea lui Macarie și până la Teoctist.

În această perioadă, se presupune că Grigorie Țamblac ar fi fost mitropolit al Moldovei. Argumente: Le Quien spune despre corespondența papei cu mitropolitul Grigorie al Moldovei, Gh. Șincai dă chiar și anul în care papa a corespondat cu Grigorie - 1435. Grigorie Țamblac se numește pe sine în această perioadă „presbiter al mării biserici a Moldo-Valahiei”. O posibilă cauză pentru care Grigorie nu se numește mitropolit al Moldovei este smerenia de care dă dovadă acesta, a se vedea faptul că el a renunțat de titlul de mitropolit al Kievului. Din documentele Mănăstirii Neamț – mănăstire ctitorită la sfârșitul secolului XIV de călugării Pimen, Sofronie și Siluan, reiese că el a fost egumen acolo între anii 1440-1450.

Se amintesc apoi cauzele pentru care în cultul divin din Țările Române s-a folosit limba slavă și limba română. Este consemnată o încercare de carte în limba română, de la sfârșitul secolului XV și începutul secolului XVI „Codicele voronețan”.

Scrierile lui Grigorie Țamblac: - în Moldova: „Cuvânt de laudă la Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”, „Cuvânt la Duminica Floriilor”, „Martiriul Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava”. Din această ultimă scriere aflăm date despre Cetatea Albă;

- în Rusia: „Cuvânt la Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul”, „Cuvânt la Înălțarea Domnului”, „Cuvânt la Schimbarea la Față”, „Cuvânt la înălțarea Sfintei Cruci”, „Stih la Adormirea Maicii Domnului”;

- în Serbia: „Cuvânt la Cuvioasa Parascheva”, „Istoria despre țarul sârbesc Ștefan Decianul”.

În final este consemnată tradiția păstrată în Moldova despre Grigorie Țamblac – sunt înfățișate „câteva notițe tradiționale despre Țamblac împrăștiate prin diferite cărți”.

Melchisedec, episcop, „Viața Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava scrisă în limba slavonă de Mitropolitul Grigorie Țamblac și tradusă de P.S. Episcop Melchisedec”, în: *BORom* VIII (1884-1885), 9, p. 671-682. Cu text în slavonă.

Viața Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava scrisă în limba slavonă de mitropolitul Grigorie Țamblac și tradusă de P.S. Melchisedec Ștefănescu cuprinde și unele date referitoare la Cetatea Albă.

Scriban, arhim., „Cărți, reviste, ziare. Delegații din țara noastră la Conciliul din Constanța în 1415” de Constantin Caradja”, în: *BORom* XLV (1927), 5, p. 313. Recenzie.

Amănunte despre persoanele care au participat la Conciliu din Constanța, în 1415, printre care s-a numărat și mitropolitul Grigorie Țamblac. Cartea mai conține date despre slujbele săvârșite de Țamblac acolo.

G., I. M., „Note bibliografice. Karadja Constantin I., «Portretul și stema lui Grigorie Țamblac și misiunea sa la Conciliul din Constanța», extras din An. Acad. Rom., Ist. III, tom XXVI, București 1944, 10 p + 10 pl”, în: *BORom* LXIII (1945), 7-8, p. 394. Recenzie.

Se acceptă data fixată de H. Fincke, referitoare la sosirea lui Grigorie Țamblac la Constanța - 18 februarie 1418 și că celelalte delegații nu au sosit concomitent cu acesta. De asemenea, se precizează că actul de supunere a lui Grigorie Țamblac nu are nicio legătură cu istoria Bisericii noastre.

Norocel, Epifanie, arhim., „Grigorie Țamblac și Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* XLIX (1973), 7-8, p. 560-561.

Se confruntă argumentele care susțin cu cele care infirmă prezumția că Grigore Țamblac a fost stareț al Mănăstirii Neamț.

† **Eftimie Bârlădeanul, arhieru-vicar,** „Ieromonahul, presbiterul și dascălul Moldovei Grigore Țamblac”, în: *MitrMold* LI (1975), 3-4, p. 319-327.

Grigore Țamblac a trăit în epoca lui Petru I Mușat, motiv pentru care autorul oferă câteva date introductive despre această perioadă, precum și despre construirea bisericii Mirăuți, centrul mitropolitan unde Grigore Țamblac, format la școala de la Târnovo, a fost predicator. A trăit în Bulgaria, Athos, Constantinopol, Moldova, Rusia și Serbia, a fost egumen la Mănăstirea Neamț, unde este și înmormântat. Pe lângă toate acestea, sunt prezentate și informații despre lucrarea sa „Viața Sfântului Ioan cel Nou”.

GRIGORE ARMENCEA, ARHIMANDRIT

Ciucanu, Eustochia, Monahia, „Arhimandritul Grigore Armencea”, în: *MitrMold* LXV (1989), 3, p. 142-143.

Necrolog al arhimandritului Grigore Armencea, născut pe 22 octombrie 1903 în județul Galați.

Mănăstirea sa de metanie a fost Sihastru, de unde a fost transferat la Episcopia Romanului. Ascultarea i-a fost la stăreție și la tipografie, iar în 1942 a fost trimis părinte misionar peste graniță, până în 1952, când a fost chemat ca părinte slujitor la parohia Tătăraști din județul Bacău, unde repară și pictează biserica. În următorii ani, a fost transferat din nou, de această dată la parohia Doagele, unde a întreprins o activitate pastorală și administrativă intensă. Către finalul vieții sale s-a retras la Mănăstirea Agapia, unde a și murit.

HRISOSTOM POSTOLACHE, ARHIMANDRIT

Porcescu, Scarlat, pr., „Arhimandritul Hrisostom Postolache”, în: *MitrMold* LV (1979), 7-8, p. 592-594.

Necrolog. Arhimandritul Hrisostom Postolache s-a născut în 1884. Odată intrat în obștea Schitului Prodromu, s-a călugărit în 1908. A revenit în țară la Schitul Darvari, apoi la Mănăstirea Bucium, după care a devenit schivnic, până la moartea sa de la 24 iulie 1978.

IERONIM TOPALA, ARHIMANDRIT

***, Cronică, Necrolog, în: *Candela* XII (1893), 3, p. 189-192.

Este consemnat decesul mult regretatului rector seminarial, arhimandrit-stavrofor dr. Ieronim Topala, la data de 15/27 februarie 1893. La ceremonia funeabră au participat: dl. dr. Ștefan Saghin, părintele vicar general A. Ciupercovici, arhimandriții M. Călinescu și Stefanelli și un număr mare de preoți.

Născut în 1846, în satul Volcineț, își finalizează studiile gimnaziale în Cernăuți, după care urmează Institutul Seminarial. După ce intră în cinul monahal, în 1882, ocupă postul de rector seminarial, în 1990 fiindu-i oferită demnitatea de arhimandrit stavrofor.

ILARION FILIPOVICI, ARHIMANDRIT

***, „Cronică”, în: *Candela* XVI (1897), 9, p. 441-442.

Este menționat decesul arhimandritului mitrofor Ilariaon Filipovici, în data de 26 august/7 septembrie 1897, la Mănăstirea Sucevița, la vârsta de 65 de ani. Ca păstor sufletesc, ca rector al Seminarului clerical și ca egumen al Mănăstirii Sucevița, acesta a știut pururea să își îndeplinească datoria chemării sale. În mai 1897 a fost numit arhipresviter catedral și referent consistorial.

Înmormântarea a avut loc în data de 28 august/9 septembrie, fiind oficiată de arhimandritul mitrofor Miron M. Călinescu. Au participat: părintele Ioan Procopovici și căpitanul districtual Iuliu Patak.

ILARION RADU, MONAH

***, „Bibliografie. Protos. Dr. Vasile Vasilache, «Un binefăcător. Monahul Ilarion Radu», Tiparul Mănăstirii Neamț, 1940”, în: *BORom* LVIII (1940), 9-10, p. 754.

Un studiu documentat asupra vieții monahului Ilarion Radu.

Irimia, I., „Protos. Dr. Vasile Vasilache, «Un binefăcător monahul Ilarion Radu» tipografia Mănăstirii Neamț, 1940, p. 71”, în: *BORom* LVIII (1940), 11-12, p. 865-867. Recenzie.

Ilarion a fost un monah de la Mitropolia Moldovei. El a ajutat mulți tineri care au ajuns oameni de vază ai statului și a apărat monahismul românesc.

ILIE, DASCĂLUL DE LA PUTNA

Furtună, D., econom, „Dascălul Ilie de la Putna. Reflecții asupra cunoștințelor filosofice în trecutul nostru bisericesc”, în: *BORom* XLVII (1929), 10, p. 888-894.

Este redat și analizat un catehism scris de Dascălul Ilie de la Putna în 1786. Autorul prezintă și analizează felul prin care autorul acestui Catehism amintește despre cunoașterea lui Dumnezeu, făcând o paralelă cu modul în care mitropolitul Veniamin Costache amintește despre cunoașterea lui Dumnezeu.

IOACHIM SPĂTARU, PROTOSINGHEL

Ivan, I., diac., „Protosinghelul Ioachim Spătaru”, în: *MitrMold* LII (1976), 5-6, p. 443-444.

Necrologul protosinghelului Ioachim Spătaru amintește despre viețuirea sa la Mănăstirea Neamț și despre egumenatul de la Mănăstirea Pocrov, precum și faptul că din agoniseala proprie a contribuit la fondul pentru pictura bisericii Sfântul Gheorghe a Mănăstirii Neamț.

IOAN IACOB HOZEVITUL

Bălan, Ioanichie, ierom., „Cuviosul Ioan cel Nou - Hozevitul, un sfânt român din zilele noastre”, în *BORom XCIX* (1981), 1-2, p. 67-75.

Articolul prezintă viața Sf. Ioan Iacob Hozevitul canonizat mai întâi de Patriarhia Ierusalimului. Se prezintă mai întâi aspecte din biografia sa: născut în comuna Horodiștea, județul Botoșani la 23 iulie 1913, din părinții Maxim și Ecaterina Iacob, va rămâne de mic orfan de ambii părinți fiind crescut și educat de bunica sa Maria. Între 1925 și 1932 tânărul Ilie Iacob urmează cursurile liceului de la Pomârla-Dorohoi după absolvire intrând în obștea Mănăstirii Neamț la 15 august 1933.

La 8 aprilie 1936 este tuns în monahism sub numele de Ioan, având ca naș pe ieroschimonahul Ioachim Spătarul, egumenul schitului Pocrov-Neamț. Se prezintă apoi circumstanțele plecării sale la Locurile Sfinte, stabilirea la Mănăstirea Sf. Sava, numirea sa în funcția de egumen al mănăstirii românești „Sf. Ioan Botezătorul de la Iordan”, retragerea în peștera Sf. Ana din pustiu Hozeva și cuviosul său sfârșit din 5 august 1960. Alături de câteva fotografii sunt redată câteva din învățăturile cuviosului român ce a trăit în Țara Sfântă.

Tănase, Peroniu, ierom., „Alte știri despre Cuviosul Ioan cel Nou Hozevitul”, în *BORom C* (1982), 3-4, p. 295-299.

După un scurt istoric al vieții Cuviosului Ioan Iacob părintele Petroniu Tănase redă mărturia arhimandritului Amfilohie, starețul Mănăstirii Sf. Gheorhe Hozevitul, cel care l-a îngropat pe sfântul român. Starețul Amfilohie povestește apoi, cu importante amănunte, atât despre descoperirea sfintelor moaște la 28 iulie 1980 cât și despre primele minuni ale cuviosului Ioan Iacob odată cu mutarea moștelor sale din peștera în care s-a săvârșit în biserica mănăstirii de la Hozeva.

Bălan, Ioanichie, ierod., „Scrierile literare ale Cuviosului Ieroschimonah Ioan Iacob de la Iordan”, în *BORom CIV* (1986), 1-2, p. 95-110.

IOANICHIE PĂTRAȘCU, PROTOSINGHEL

Nonea, Constantin, pr., „Protosinghelul Ioanichie Pătrașcu”, în: *MitrMold XXXII* (1956), 1-2, p. 93-96.

Necrolog scris la moartea protosinghelului Ioanichie Pătrașcu, viețuitor al Mănăstirii Neamț. Monahul a urmat două legi călăuzitoare: rugăciunea și munca. Când starețul Nicodim a ajuns mitropolit, l-a luat pe Ioanichie la Iași. De asemenea, monahul s-a arătat un îngrijitor tainic al studenților iubitori de carte și a făcut multă milostenie.

SF. IOSIF IEROSCHIMONAHUL, DUHOVNICUL DE LA VĂRATIC

Niță, Nazaria, Stavrofora, „Cuviosul duhovnic, ieroschimonahul Iosif, pustnicul de la Mănăstirea Vărativ”, în: *MitrMold* LXIV (1988), 6, p. 94-103.

Articol ce cuprinde date biografice, apărut la 160 de ani de la trecerea către Domnul, în 1828, a ieroschimonahul Iosif. Se pare că acesta s-a născut în preajma anilor 1745-1750 și a fost pustnic în zona Neamțului, autoarea amintind legăturile sale cu mai multe mănăstiri și cu monahi precum Paisie Velicicovschi.

De asemenea, este evocată activitatea desfășurată ca duhovnic la Mănăstirea Vărativ.

IRINARH ROSET, ARHIMANDRIT

C., E., „Viața unui îmbunătățit călugăr român Irinarh Roset”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 7, p. 601-632. La început este redat portretul lui Irinarh Roset în facsimil.

Manuscrisul ce cuprinde viața cuviosului Irinarh Roset a fost scris de ucenicul său, arhimandritul Nectarie Banul de la Lavra Sf. Sava din Palestina. Este redată epistola arhimandritului Nectarie Banul, care i-a trimis manuscrisul mitropolitului primat, epistolă prin care îl înștiințează pe acesta că el este cel care a scris cânticica (*Viața cuviosului Irinarh*) și că îl roagă pe să trimită această broșură la o monahie de la Mănăstirea Giurgeni (situată în apropiere de Roman, stareță fiind Xenia), la Mănăstirea Horaia și la Schitul Prodromul.

Viața arhimandritului Irinarh Roset – născut la Focșani, părinții provenind din neamul boierilor Rosetești, la vârsta de 18 ani intră la Mănăstirea Neamț ca frate, iar după trei ani este primit în cinul monahicesc, unde este pus ajutor de tipograf. După trei ani ca tipograf, se retrage în munți, ca pustnic, la trei ceasuri depărtare de schitul Nechit, unde rămâne 12 ani. Chemat de mitropolitul Grigorie al Țării Românești să fie tipograf, Irinarh refuză, dar, după o perioadă, datorită dorinței lui de a ajunge la Sfântul Munte, Irinarh se întâlnește cu un fost ucenic al său, Isaia, care era tipograf în București, iar acesta, împreună cu mitropolitul, îl înduplecă să primească ascultarea. După trei ani, Irinarh pleacă la Sfântul Munte, apoi datorită unor împrejurări, ajunge prin Italia, Viena, Ungaria înapoi în Moldova. Se hotărăște acum să ctitorească o mănăstire – la jumătate de ceas de schitul Horaia, merge la mitropolit să ia binecuvântare, iar acesta îl face arhimandrit și îi dă binecuvântarea. Astfel, ctitorește Mănăstirea Horaia, unde rămâne ca egumen 25 de ani. După 25 de ani, Irinarh pleacă în Palestina, vizitează Locurile Sfinte și se stabilește ca pustnic timp de 16 ani în Muntele Taborului. Aici începe restaurarea bisericii din Muntele Schimbării la Față a Mântuitorului (biserică care se afla în ruină de 500 de ani), dar nu reușește să o refacă decât pe jumătate.

La 26 decembrie 1859, Irinarh trece la cele veșnice.

C., E., „Viața unui îmbunătățit călugăr român Irinarh Roset”, în: *BORom* XXII (1898-1899), 8, p. 770-791.

Este consemnat sfatul dat de Irinarh, ucenicului său Nectarie, înainte de trecerea sa la Domnul cu privire la biserica Taborului. Ucenicul reușește să termine de zidit biserica din Tabor în 1861. După aceea, sunt oferite informații cu privire la ce s-a mai făcut la mănăstire (chilii, arhondaric etc.). Nectarie amintește: despre prorociile lui Irinarh, faptul că grecii nu-l recunosc pe Irinarh ca nou ctitor al bisericii din Muntele Taborului, minunile săvârșite de Irinarh.

G., I. M., „Note bibliografice. Timuș Nicolae, «Starețul român Irinarh al mănăstirii de pe Muntele Tabor (1766-1859)», revista *Luminătorul*, an LXX (1937), p. 537-541”, în: *BORom* LV (1937), 7-8, p. 575-576. Recenzie.

Din această recenzie aflăm câteva date despre Irinarh. Era originar din orașul Roman și, de mic copil, a intrat la Mănăstirea Neamț, unde a fost ucenic al lui Paisie Velicicovschi. După ce a fost tuns în monahism, a plecat la Muntele Athos, apoi a mers la Constantinopol și la Ierusalim. În aceste călătorii a fost însoțit de ucenicul său, Nestor. Pe Muntele Taborului, Irinarh s-a apucat să zidească o mănăstire. Bătrân fiind, Irinarh nu a apucat să-și vadă mănăstirea terminată, fiindcă a trecut la cele veșnice în 1859. Sfântul lăcaș a fost terminat trei ani mai târziu și a fost sfințit în data de 6 august 1862 de patriarhul Chiril al Ierusalimului.

ISAIIA SCHIMONAHUL ȘI INOCHENTIE IEROMONAHUL – TIPOGRAFI

Bărbulescu, Daniela, „Mineile de la Neamț 1830-1832”, în: *GBis*, XXI (1962), 11-12, p. 1142-1160.

„Mineiele de la Neamț” (1830-1832), apărute prin îndemnul lui Veniamin, cuprind prezentarea în amănunt a mineielor. Tipografiile sunt „schimonahul Isaiia și ieromonahul Inocentie”. Se notează unele informații biografice despre cei doi tipografi.

ISAIA TEODORESCU ZIS «POPA DUHU», ARHIMANDRIT

Bulat, T. G., „Popa Duhu-profesor la școala Mănăstirii Neamț din Târgul Neamț”, în: *MitrMold* LI (1975), 1-2, p. 165-166. Recenzie.

Recenzie în care sunt evocate legăturile ieromonahului Popa Duhu cu Mănăstirea Neamț, la școala căreia i-a fost profesor.

Mocanu, M., „Arhimandritul Isaia Teodorescu-zis «Popa Duhu»” (1812-1877), în: *MitrMold* LVIII (1982), 3-4, p. 339-354.

Din biografia arhimandritului Isaia Teodorescu aflăm că a fost elev, profesor și rector al Seminarului de la Socola, precum și revizor al școlilor. Activitatea sa în domeniul învățământului este completată de cea culturală, autorul articolului oprindu-se și asupra operei sale.

LEON ASACHI, ARHIMANDRIT

C., E., „Cuvânt funebru rostit de arhimandritul Leon la 1820, aprilie 2, în fața și cu blagoslovenia Înalț Preasfințitului Mitropolit Veniamin”, în: *BORom* XXVI (1902-1903), 5, p. 583-586.

Este reprodus cuvântul funebru rostit de arhimandritul Leon la înmormântarea logofătului Lupu Balș. În acest discurs oratorul amintește despre cei care au ajuns nobili. La finalul articolului, Constantin Erbiceanu prezintă câteva date despre Leon. Acest arhimandrit se trăgea din familia Asachi și era unul dintre slujitorii apropiați ai mitropolitului Veniamin Costachi, fiind și un bun cunoscător al limbii ruse. Leon a fost arhimandrit al scaunului mitropolitan între anii 1820-1830.

MELETIE ORZESCU, IERODIACON

† **Iacov**, „Doctorul Ierodiacon Meletie Orzescu”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* II (1926), 6, p. 50-52. Cu o fotografie.

Ierodiaconul Meletie Orzescu s-a născut pe 23 mai 1835. La vârsta de 19 ani s-a călugărit în Mănăstirea Bisericani. În ziua de Bobotează, anul 1858, a fost hirotonit diacon la biserica Râșca, de arhiepiscopul Iosif Râșcanu, apoi a slujit la Bisericani ca diacon și cântăreț la strană până în 1859. A încercat să intre la școala de la Mănăstirea Neamț pentru a absolvi clasele primare, reușind abia în 1864. S-a pregătit și a trecut examenele, astfel că în 1867 a fost numit pedagog.

În 1869 a fost numit șef pedagog și profesor de muzică bisericească. În timpul liber se ocupa de ceasornicărie și de cojocărie. În 1879 el trece examenul de dentistică, iar în 1884 se înscrie la Facultatea de medicină din Iași. Primește o bursă până în 1899, când susține o teză cu care obține diploma de doctor în medicină și chirurgie. A fost medic în județul Tutova până în 1907, când a ieșit la pensie. Moare la 1 ianuarie 1912.

MIHAIL MOXA, MONAH

Predescu, L., „Mihail Moxa și opera sa”, în: *BORom* LXXVIII (1960), 9-10, p. 905-918.

Moxa a fost un călugăr de prin Râmnicu Vâlcea, existența lui fiind semnalată la 1620 (este reprodusă o însemnare dintr-un hronograf) și la 1640 (an preluat din conținutul unei „Pravile”). Articolul aduce informații despre trei lucrări aparținând lui Mihail Moxa: un „Hronograf” care începe cu zidirea lumii și ajunge cu evenimentele până în 1105 (este considerată cea dintâi istorie universală scrisă în limba română, un izvor istoric pentru lingvistica românească); o „Pravilă”, tipărită la Gova în 1640 (este un cod clerical, civil și penal) și „Liturghierul” (aprox. 1620-1630), operă care s-a pierdut.

MIRON CĂLINESCU, ARHIMANDRIT

Gherman, Lazăr, dr., „Epistolele pastorale ale episcopilor noștri”, în: *Candela* XXX (1911), 7, p. 355-365.

Articolul este format din două părți: introducerea scrisă de autor și un fragment din scrierile arhimandritului Miron Călinescu. Prima parte face cunoscută dorința de a publica un grup de documente ale arhimandritului ce oglindesc cultura teologică și dispozițiile sufletești ale episcopilor noștri. Valoarea istorică incon-

testabilă justifică gestul de a recenza și a edita aceste documente, precum și munca de a prelucra textul pentru a fi ușor de citit.

***, „Cronică. Arhimandritul de Scaun Dr. Miron M. Calinescu”, în: *Candela* XXXL (1912), 2, p. 108-111.

În articol se anunță decesul, la data de 7/20 ianuarie 1912 a părintelui arhimandrit mitrofor și vicar general al Arhidiecezei dr. Miron M. Călinescu, la vârsta de 75 de ani.

Născut în Cernăuți, la 30 septembrie 1837, învață la liceul și la Institutul Teologic din Cernăuți. Fiind hirotonit preot, este administrator parohial la biserica Sfintei Treimi din Cernăuți, apoi, în 1877, profesor ordinar de teologie morală la Facultatea de curând înființată. Fiind consilier consistorial din 1881, arhimandritul Călinescu se ocupă cu pricepere în administrarea bisericilor, drept pentru care este numit arhimandrit de scaun și vicar general al Arhidiecezei.

Activitatea părintelui Călinescu s-a desfășurat și în domeniul literar („Colecția normaliiilor din dieceza gr. or. A Bucovinei”) și cel politic (deputat). La înmormântarea sa au participat: Î.P.S. arhiepiscopul și mitropolitul Vladimir (de Repta), consilierul consistorial Dionisie Cav. de Bejan, Conte de Menau, dr. Ipolit Tarnavschi, rectorul Universității dr. Saghin, prof. univ. dr. Gheorghiu.

NECTARIE, PROTOPSALTUL SFÂNTULUI MUNTE

C., E., „Câteva date asupra vieții părintelui ieroschimonah Nectarie, Protopsalt în Sfântul Munte la schitul românesc numit Prodromul”, în: *BORom* XIII (1889-1890), 7, p. 410-413.

Nicolae Crețu (Nectarie de mai târziu) era originar din Huși și avea un frate numit Atanasie, care era călugăr la Mănăstirea Ciolanul, pe care l-a luat cu el la mănăstire. La un praznic ce a avut loc la Mănăstirea Căldărușani, tânărul Nicolae a fost remarcat de Macarie cel care a compus și a tipărit „Anastimatarul”, „Theoreticonul”, „Irmologihul”, care i-a spus că-l va face mare dascăl și protopsalt. De la Căldărușani, tânărul Nicolae a plecat la București, unde a stat o scurtă vreme și apoi a plecat în Sfântul Munte. După ce a stat foarte puțin în Sfântul Munte, Nicolae a vizitat Ierusalimul și s-a întors apoi în Moldova la Mănăstirea Neamț, unde a îmbrăcat haina monahală și a primit numele de Nectarie.

De la Neamț, Nectarie s-a întors în Muntele Athos și s-a stabilit la schitul Sfânta Ana, unde a rămas 16 ani. Talentul său i-a uimit pe toți cei din Sfântul Munte, astfel încât Nectarie era chemat să cânte la toate mănăstirile, sărbătorile și hramurile. Faima sa a atras invidia grecilor, care au uneltit și au încercat să-l otrăvească. Din 1852, Nectarie s-a stabilit la Schitul Prodromul, unde a tradus multe cântări din limba greacă în limba română.

NEONIL STAREȚUL DE LA MĂNĂSTIREA NEAMȚ

Furtună, D., econ., „Documente și însemnări. Paraclisul Spitalului din Târgu-Neamț. Știri despre starea clerului de mir pe la mijlocul sec. al XIX-lea”, în: *BORom* LVI (1938), 1-4, p. 95-102.

Sunt redate zece cereri preoțești, datând din perioada 30 martie 1855 – 19 februarie 1858, scrise în chirilică de Ion Creangă, pe atunci seminarist, din care cititorul își poate face o impresie asupra stării materiale a clerului de la paraclisul spitalului din Târgu-Neamț. La final, autorul face câteva observații pe baza acestor scrieri, referindu-se atât la viața și activitatea starețului Neonil, care s-a purtat ca un adevărat părinte față de cler, dar nu uită să aprecieze nici stilul vioi și concis al textelor lui Ion Creangă.

Apetrei, Partenie, „Arhimandritul Neonil”, în: *MitrMold* LII (1976), 7-8, p. 550-562.

Arhimandritul Neonil a fost stareț al Mănăstirii Neamț în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Biografia sa prezintă cele trei stăreții la această mănăstire, precum și anii din urmă ai vieții sale. Aflăm că a ctitorit numeroase biserici, școli și spitale și că a avut o importantă activitate duhovnicească și cărturărească, în special ca tipograf.

Maxim, Gh., pr., „Din corespondența starețului Neonil de la Mănăstirea Neamț”, în: *MitrMold* LV (1979), 1-2, p. 172-173.

Însemnările de față sunt făcute pe baza corespondenței starețului Neonil de la Mănăstirea Neamț cu mitropolitul Andrei Șaguna. Sunt redate textele celor două scrisori, din care aflăm că starețul a trimis cinci rânduri de cărți pentru cinci biserici și puțin Sfânt Mir pentru Botez și sfințirea bisericilor, inițiativă la care mitropolitul i-a răspuns.

NICODIM LAZOVANU, IEROMONAHUL

Dumitriu, Grigore A., diaconul, „Moartea unui vrednic călugăr”, în: *Buletinul Episcopiei Hușilor* VII (1930), 2, p. 27-28.

În ajunul Crăciunului, ieromonahul Nicodim Lazovanul a trecut la cele veșnice. El a lăsat în urma sa două biserici: biserica din Podul Hagiului și biserica din Isaia Gura Bohotinului. La primul edificiu, în 1923 a fost numit suplinitor și a muncit foarte mult, ziua inaugurării ei fiind una din cele mai fericite zile din viața lui, fiind apoi transferat ca suplinitor la biserica Isaia-Bohotim, un lăcaș pe care din nou s-a străduit să îl termine, ceea ce a reușit chiar în toamna aceluiași an. Cu îngăduința lui Dumnezeu, el a murit părăsit de toți și nici măcar nu a avut parte de o înmormântare demnă de un om care a făcut atâta bine.

NICODIM MĂNDIȚĂ, PROTOSINGHEL

Scriban., arhim., „Știri. Vrednicia unui călugăr”, în: *BORom* XLV (1927), 11, p. 698.

Ieromonahul Nicodim Măndiță, slujitor la o parohie rurală din Alba Transilvania, a înființat în casa părinților săi din comuna Bunești o librărie.

Drăgoi, Marius-Dan, drd., „Aspecte privind activitatea pastoral-misionară a protosinghelului Nicodim Măndiță în Mitropolia Ardealului (1926-1934)”, în: *RTeol* XII (2002), 2, p. 91-97.

Lucrarea prezintă informații referitoare la activitatea pastoral-misionară desfășurată de protosinghelul Nicodim Mândiță în perioada 1926-1934 în Transilvania.

SF. PAISIE VELICICOVSKI, STAREȚ LA MĂNĂSTIREA NEAMȚ

† **T., S.**, „Note bibliografice. Cetevricov Serghie, protoiereul, «Paisie starețul Mănăstirii Neamț», Mănăstirea Neamț, 1933, p. 431”, în: *BORom* LII (1934), 3-4, p. 266. Recenzie.

Lucrare despre viața și activitatea lui Paisie Velicicovski. În cuprinsul ei se amintește și despre influența curentului paisian în Țările Române.

P., A., pr., „Note bibliografice. Georgescu Ioan Șt. Pr., «Paisie și curentul paisian», în *Renașterea*, XIII (1934), nr. 11”, în: *BORom* LIII (1935), 1-2, p. 109. Recenzie.

La data de 15 noiembrie 1934, s-au împlinit 140 de ani de la moartea lui Paisie Velicicovski, fostul egumen al Mănăstirii Neamț. Autorul arată rolul pe care l-a avut Paisie în monahismului românesc, în literatura și cultura din cele două Principate.

Felea, V. II., pr., „Paisie și Paisianismul”, în: *Viață Ilustrată*, VII (1940), 2, p. 13-15. Cu fotografii.

Autorul definește paisianismul ca o mișcare culturală de renaștere monahală începută la Muntele Athos, continuată la Academia Movileană de la Kiev și desăvârșită în Moldova secolului al XVIII-lea de călugărul Paisie Velicicovschi. O primă parte a articolului se referă la viața lui Paisie Velicicovschi. Acesta era de origine malorus, născut într-o familie preoțească veche din Poltava, la 21 decembrie 1722, al unsprezecelea copil la părinți, tatăl său fiind protopopol Poltavei.

Rămâne orfan de tată și, la îndemnul mitropolitului Rafail al Kievului, copilul Petru este dus la Kiev ca să învețe în Academia de aici a lui Petru Movilă. La 18 ani se hotărăște să se retragă la mănăstire, doi ani mutându-se prin diferite mănăstiri din Ucraina: călătorește la Cernigov, apoi ajunge la Liubeci, unde îmbracă haina monahală, la Medvedovschi este făcut rasofoar sub numele de Platon, apoi trece pe la Pecerska și Metroninsc, ajungând ulterior, la sfatul unui călugăr bătrân, în Moldova, la Mănăstirea Trăisteni, lângă Focșani.

Ajuns în Moldova la vârsta de 20 de ani, trece succesiv prin mai multe mănăstiri: Trăisteni, Condița, Dălhăuți, Schitul Cârnău, din nou Trăisteni, Neamț. După patru ani de ședere în Moldova, pleacă la Sfântul Munte Athos unde, timp de patru ani, duce o viață aspră, de singurătate și sărăcie. Acolo îl va afla starețul Vasile de la Poiana Mărului, care îl va tunde în monahism, cu numele Paisie, la vârsta de 28 de ani. Se vor strânge în jurul lui numeroși ucenici moldo-vlahi, pravila realizându-se inițial în limba română. Ulterior, alăturându-se și călugări slavi, pravila a început a se citi în două limbi.

După 17 ani de asceză și pregătire la Muntele Athos, Paisie, la vârsta de 41 de ani, primind binecuvântarea patriarhului Serafim, revine în Moldova, împreună cu 64 de ucenici, oprindu-se întâi la Schitul Vărzărești, după care se instalează cu întreaga

obște la Mănăstirea Dragomirna, ajunsă săracă. Starețul Paisie reorganizează viața acestei mănăstiri, ajutat fiind de mitropolitul Gavriil Callimachi al Moldovei și de voievodul Grigore Ghica, până în 1774 când, în urma războiului ruso-turc, este nevoit să se mute la Mănăstirea Secu, la 14 octombrie 1775.

Aici, starețul Paisie continuă activitatea culturală: traduce cărți duhovnicești, supraveghează și îndrumă viața călugărilor, pe cei tineri îi trimite la studii la București. Domnul Moldovei, Moruzi, îi propune mutarea la Mănăstirea Neamț, care, sub stăreția sa, se dezvoltă: numărul călugărilor ajunge la 700, Lavra Neamțului (re)devenind un important centru cultural al monahismului ortodox. În 1790, Paisie este făcut arhimandrit de arhiepiscopul Ambrozie al Poltavei, starețul continuându-și viața activă. În vârstă de 72 de ani, la 15 noiembrie 1794, moare.

Felea, V. Il., pr., „Paisie și Paisianismul”, în: *Viață Ilustrată*, VII (1940), 3, p. 7-11. Cu fotografii.

Se continuă informațiile referitoare la rolul lui Paisie Velicovschi în dezvoltarea și organizarea monahismului ortodox. Titlul subcapitolului discutat în acest articol este „Nașterea și dezvoltarea paisianismului”. Locurile pe unde și-a dus nevoița imprimă asupra viitorului stareț de la Dragomirna, Secu, Neamț un stil ascetic, de nevoiță duhovnicească, ajungând să formuleze, în calitate de îndrumător, anumite principii și reguli disciplinare simple, dar severe, pe care starețul Paisie le va pune la temelie reformei monahale.

Articolul descrie conținutul acestor reguli monahale: în biserică, activitatea trebuia să fie sub directă influență a evlaviei sincere, a fricii de Dumnezeu, a dragostei slujirii, cu înfrânare la vorbă, citire și cântare atente, în afara bisericii, muncă în smerenie și tăcere, dragoste între frați, ascultare de stareț, credință, iar din partea starețului, părintească milă și dragoste și la toate nevoile compătimire nefățarnică față de toți. Un punct esențial în programul mișcării paisiene era lectura cărților duhovnicești (se reproduce un fragment dintr-una din cărțile scrise de Paisie Velicovschi, având conținut referitor la necesitatea lecturii cărților sfinte).

Cea de-a doua parte a articolului prezent face referire la „Rânduiala obștei și activitatea lui Paisie în Moldova”. Trecut în Moldova, Paisie află teren prielnic pentru desăvârșirea operei sale de renaștere monahală și culturală. După ce se așază la Mănăstirea Dragomirna, neaflând printre cărțile mănăstirii niciuna pentru rânduiala vieții de obște, alcătuiește, pe baza Sfintei Scripturi, a regulilor Sfântului Vasile cel Mare și ale altor Sfinți Părinți, un regulament din 18 puncte, pe care îl supune aprobării mitropolitului Gavriil al Moldovei, în acesta cuprinzându-se esența paisianismului.

Sunt dezbătute regulile acestui regulament: sărăcia, ascultarea necondiționată; egumenul care trebuie să fie pildă de smerenie, să învețe Sfânta Scriptură, să descopere obștii poruncile lui Dumnezeu și învățăturile părinților duhovnicești; despre pravila obștească, slujbe și rugăciuni care trebuiau să se facă după tipicul Sfântului Munte; în trapeză, hrana să fie de obște; în chilii, frații să trăiască în rugăciune, în lucru manual, în lectură; egumenul trebuia să aibă un călugăr vrednic ca ajutor pentru administrarea averilor mănăstirești, cercetând, îndrumând, de asemenea, pe frații care

vroiau să intre în mănăstire, existând și posibilitatea ca în mănăstire să se deschidă un spital pentru bolnavi, o casă de oaspeți și diferite ateliere care vor servi cel puțin pentru nevoile de obște.

La finalul regulamentului, starețul Paisie roagă pe mitropolit să interzică intrarea femeilor în mănăstire și să aprobe ca, după moartea egumenului, acesta să fie ales din rândul călugărilor din obște și să nu se admită închinarea Mănăstirii Dragomirna, acest lucru fiind oprit prin blestem de ctitor. Mitropolitul aprobă acest regulament. Ordinea, viața religioasă, munca stăruitoare și preocupările cărturărești ale obștii paisiene de la Dragomirna, le întâlnim mai sporite la Secu.

La Neamț, Paisie nu mai lucrează singur, ci întemeiază o adevărată școală de corectori și traducători, iar pe cei interesați îi trimite la studii la Academia din București, trezind în călugări interes pentru preocupările cărturărești. Paisie a tradus cărțile sfinților: Antonie cel Mare, Ioan Damaschin, Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Simeon Tesalonicianul, Grigore Palama, Dionisie Areopagitul, Ioan Scărarul, Grigorie Sinaitul, Teodor Studitul, Simion Noul Teolog, Casian Romanul, Macarie, Filotei, Talasie, Ioan Sirul, Maxim Mărturisitorul etc., rămânând 44 de manuscrise lucrate de mâna lui. Articolul nu este finalizat.

Felea, V. II., pr., „Paisie și Paisianismul”, în: *Viață Ilustrată*, VII (1940), 5, p. 15-17.

Articolul continuă informațiile cu învățăturile starețului Paisie, partea a cincea a lucrării de față. Pe lângă traduceri, copieri și îndreptări, starețul Paisie a mai scris numeroase scrisori și cuvântări, din care sunt extrase în articolul dat câteva referitoare la: egumen, ascultare și neascultare, despre Filioque, uniație, lectura cărților eretice, ortodoxie și eterodoxie, despre virtutea pocăinței, despre trup și suflet, gonirea gândurilor rele. Articolul nu este finalizat.

Felea, V. II., pr., „Paisie și Paisianismul”, în: *Viața Ilustrată*, VII (1940), 6, p. 19-21.

Articolul este alcătuit din trei capitole, reprezentând o continuare a informațiilor din numerele precedente. Capitolul 6, „Paisie despre monahism și despre Rugăciunea lui Iisus”, dezvăluie concepția înaltă a starețului Paisie despre călugărie, și anume că un călugăr este un ostaș duhovnicesc, un luptător contra pornirilor rele ale trupului, ale lumii și ale diavolului. Viața monahală are o misiune dinamică în serviciul crucii și al culturii duhovnicești, una dintre îndeletnicirile specifice acesteia fiind rostirea rugăciunii lui Iisus. Contestată de unii, greșit înțeleasă de alții, Paisie o explică, o apără, o practică și pretinde ucenicilor săi să o aibă întotdeauna în inimă.

Capitolul 7, intitulat „Caracteristica lui Paisie”, conturează portretul starețului Paisie. Călugăr integru, s-a distins prin rugăciune și viață neprihănită, având darul învățaturii și al organizării. Cunoscând limba greacă și latină, citea cu nesaț, traducea din operele Sfinților Părinți, scria toată noaptea dormind doar 3 ore din 24. Deși grav bolnav, a continuat să scrie cu aceeași râvnă, lăsând în urmă 350 de volume scrise de el. Din scrierile grecului Papadopol Keramevs, aflăm că starețul Paisie avea fața

luminoasă și palidă, o barbă mare și albă, iar hainele sale aveau o curăție neobișnuită. Cu vorba blândă, el făcea impresia omului desprins cu totul de trup.

În ultimul capitol, ce cuprinde „Încheierea”, se constată că opera de renaștere monahală și culturală pe care paisianismul a împlinit-o în Moldova secolului al XVIII-lea este rodul misticii ortodoxe, prin studiu, muncă și contemplație.

Popescu, Nicolae M., pr. prof., „160 de la moartea Starețului Paisie Velicicovschi”, în: *MitrOlt* VII (1955), 1-2, p. 41-47.

Împlinirea a 160 de ani de la moartea Starețului Paisie Velicicovschi a prilejuit publicarea articolului comemorativ al ieromonahului Leonid, publicat în revista Patriarhiei Moscovei, nr. 10/1954, p. 53-59. Articolul cuprinde date despre viața și activitatea starețului.

Ivan, Ioan, „Actualitatea «Așezământului» Starețului Paisie Velicicovschi”, în: *MitrMold* XXXIII (1957), 8-9, p. 607-610.

Articolul conține date și detalii din traducerea din 1867 după izvodul din 1763 „scris în limba slavonă de schimonahul Platon, ucenicul lui Paisie, care încă din viața sa au fost scriitorii starețului”.

Acesta este, de fapt, un regulament monahal, cunoscut sub numele de «Așezământul Starețului Paisie», în opt puncte, care introducea o anumită rânduială în viața de obște a călugărilor.

Leonid, ierom., docent al Academiei Teologice din Leningrad, „Opera literară a lui Paisie Velicicovski”, în: *MitrBan* VIII (1958), 4-6, p. 78-85.

Pentru a contura activitatea cărturărească și importanța operei lui Paisie Velicicovski, autorul prezintă conținutul unor epistole adresate de cuvios unor frați, monahi, episcopi și stareți, dar și al operelor sale polemice: „O scurtă expunere despre semnul cinstitei și de viață făcătoarei Cruci”, „Epistolia către pr. Ioan despre uniție”. Un manuscris rusesc păstrează informații referitoare la biografia starețului. Articolul este tradus de Iacobescu Petru, pr.

Mihail, Paul, pr., „Starețul Paisie de la Neamț, înnoitorul monahismului”, în: *MitrMold* XXVIII (1962), 5-6, p. 409-417.

Aspectele biografice din începutul vieții starețului Paisie de la Neamț vorbesc despre școala pe care a urmat-o și despre ucenicia din Țara Românească. După viețuirea în Sfântul Munte, starețul s-a stabilit la Mănăstirea Dragomirna, apoi la Mănăstirea Neamț. Autorul se referă la viața și activitatea sa în acest lăcaș, la moștenirea literară a starețului, ucenicii și curentul paisian, pe baza unei importante bibliografii.

Ivan, I., „O sută de ani de la moartea starețului Paisie”, în: *MitrMold* XL (1964), 11-12, p. 656-660.

Scris la împlinirea a o sută de ani de la moartea starețului Paisie de la Mănăstirea Neamț, acest articol elogiază viața Sfântului, așa cum a fost ea scrisă la

sfârșitul „Mineiului” pe luna februarie, într-o ediție de la Râmnic din 1780, de monahul Vitalie.

Eftimie, Andrei, preot, „Influența paisiană în mănăstirile românești”, în: *MitrArd XI* (1966), 4-6, p. 331-348.

Prin intermediul acestei lucrări se încearcă o prezentare a influenței paisiene în mănăstirile românești, printr-o scurtă prezentare a ieroschimonahului Paisie Velicicovski (15 nov. 1794) și prin relatarea activităților desfășurate de-a lungul vieții și a relațiilor cu mănăstirile românești. Astfel, sunt oferite informații cu privire la activitățile sale de la Muntele Athos și de la mănăstirile Neamț, Dragomirna, Secu din Moldova, continuându-se cu menționarea legăturilor pe care ieroschimonahul Paisie Velicicovski le-a avut cu alte mănăstiri din Muntenia: Cernica, Căldărușani, Cârnul, Ghighiu, Cheia, Ciolanul, Găvanul, Vărzăreștii-Urechești, Dălhăuți, Robaia, Dealul; din Oltenia: Călușul, Tismana, Cozia, Bistrița, Govora, Arnota, Lainici, Ostrovul, Crasna, Polovragi iar, din Ardeal: Sâmbăta de Sus.

Mihail, Paul, pr., „Traduceri patristice ale starețului Paisie”, în: *MitrOlt XXIV* (1972), 3-4, p. 217-223.

Material biografic despre starețul Paisie. Părinții Macarie și Ambrozie de la Mănăstirea Optina (Rusia) au fost interesați de lucrările lui Paisie de la „Neamțu din Moldova”, motiv pentru care la Optina au fost publicate peste zece lucrări ale Sfântului, prima în 1847.

David, P. I., diac., „Cuviosul Paisie cel Mare (Velicikovski) un desăvârșit Monah Român!-Noi cercetări și ipostaze”, în: *BORom XCIII* (1975), 1-2, p. 162-191.

Articolul cuprinde șase părți. Prima parte oferă informații cu privire la copilăria Cuviosului Paisie Velicikovski, care s-a născut la 21 decembrie 1722, având numele de mirean Petru. În 1735 este încredințat de mama sa Academiei din Lavra Pecerska. În 1741 a devenit rasofor, fiind numit Platon, iar la vârsta de 20 de ani a ajuns în Moldova și Țara Românească.

Cea de-a doua parte a articolului prezintă informații despre tunderea părintelui Platon/Paisie în schima cea mare la 1750 în Sfântul Munte Athos, de starețul Vasile de la Poiana Mărului. După mai multe refuzuri, Paisie primește ucenici și formează o mică comunitate în Sfântul Munte.

A treia parte a studiului amintește despre hirotonirea sa ca ieromonah, în 1758, de episcopul român Grigore și despre lupta ascunsă începută de călugării greci și „moldoveanul Atanasie” împotriva rânduiei de rugăciune a Cuviosului.

Partea a patra istorisește reîntoarcerea părintelui Paisie în Moldova. După ce se așază mai întâi, temporar, la Mănăstirea Vărzărești, urmează stabilirea definitivă împreună cu întreaga obște de părinți athoniți la Mănăstirea Dragomirna. Aici va alcătui o scriere în șase capitole despre „rugăciunea minții”. La 14 octombrie 1775, pe fondul războiului ruso-turc și al ocupării Bucovinei de austrieci, obștea starețului Paisie este silită să plece de la Dragomirna și să se stabilească la Mănăstirea Secu.

În 1779 este însărcinat de mitropolitul Moldovei ca purtător de grijă al obștii Mănăstirii Neamțului, unind cele două lavre sub o singură conducere. În 1790 este ridicat la rangul de arhimandrit de arhiepiscopul de Ecaterinoslav. În 1782 înființează o secție de cântări bisericești. Tot aici găsim și însemnări cu privire la manuscrisele lăsate moștenire și informații cu privire la moartea cuviosului Paisie din 15 noiembrie 1794.

A cincea parte a articolului prezintă efectele în timp și trăinicia regulilor monahale adoptate de Sf. Paisie, începând după moartea sa până în zilele noastre.

Partea a șasea menționează pe cei care au urmat curentul paisian isihast, printre care se numără starețul Gheorghe din Țara Românească, starețul Calinic de la Cernica, profesorul Ioan Cartu de la Mănăstirea Neamț, starețul Silivestru, starețul Domintean. Sfântul Paisie Velicikovski a fost creatorul noii forme de conducere în monahism și anume „Stărețismul”.

Mihail, Paul, pr., „Cuviosul Paisie cel Mare (Velicicovski) - Un desăvârșit monah român”, în: *MitrMold* LII (1976), 3-4, p. 302.

Noile cercetări și ipoteze cuprinse în acest articol se referă la explicarea numelui Cuviosului Paisie cel Mare - Velicicovski, pe lângă care aflăm pe scurt despre viața și opera sa.

Mihail, Paul, preot dr., „În legătură cu participarea episcopului Veniamin Costachi la înmormântarea starețului Paisie de la Neamț”, în *BORom* CV (1987), 3-4, p. 109-116.

Nicolaiciuc, Vichentie, prof., „Contribuția lui Paisie Velicikovski la dezvoltarea literaturii religioase și a vieții spirituale românești ortodoxe - la 200 de ani de la trecerea sa în nemurire”, în: *TV* IV (1994), 11-12, p. 103-113.

Articolul comemorativ, scris cu ocazia împlinirii a 200 de ani de la trecerea Sfântului Paisie Velicikovski la cele veșnice, zugrăvește viața, activitatea sa duhovnicească de înnoire a monahismului românesc, precum și cea de creator al Școlii de traducători ai cărților religioase.

Niță, Nazaria, „Întemeierea unei obști. Scrisoarea Starețului Velicikovski către Maica Nazaria de la Ceahlău”, în: *TV* VII (1997), 7-12, p. 161-170.

Din acest articol aflăm despre strămutarea maicilor de la Gura Carpănului, de lângă Neamț, la Durău și despre întemeierea Mănăstirii Văratec. Este reprodus și textul răspunsului maicii Nazaria de la Ceahlău.

SF. PARASCHIVA CEA NOUĂ (DE LA IAȘI)

***, „Viața și minunile Cuvioasei Maicii noastre Parascheva și istoricul sfintelor ei moaște”, în: *BORom* XII (1888-1889), 12, p. 831-893.

Bazându-se pe diferite scrieri ca de exemplu: a lui Golubinski, Irecek, Eftimie, Nicodim Aghioritul și Grigorie Țamblac, autorul descrie viața și istoricul moaștelor Sfintei Parascheva. Autorul articolului scrie că o istorie incompletă a vieții și a

moaștelor Cuvioasei Parascheva se găsește și în următoarele scrieri românești: „Cartea de predici” a mitropolitului Varlaam (1643), „Viețile Sfinților” a lui Dosoftei din 1682, „Viețile Sfinților” tipărită în Mănăstirea Neamț în 1809.

Primul biograf al sfintei a fost arhiepiscopul Târnovului, Eftimie. Se face o scurtă biografie a lui Eftimie, din care aflăm că acesta a fost în bune relații cu Sfântul Nicodim de la Tismana și cu mitropolitul Ungrovlahiei, Antim Critopol. Referitor la relațiile dintre Antim Critopol și Eftimie, autorul prezintă o epistolă (mai precis partea de început a acesteia), aflată în biblioteca Mănăstirii Neamț, care conține răspunsul lui Eftimie cu privire la întrebarea ce se referă la asprimea canonului pe care trebuie să-l primească cei ce se căsătoresc a doua oară la care se adaugă și biografia Sfintei Parascheva.

Viața Cuvioasei: aceasta s-a născut la începutul secolului al XI-lea în satul Epivatele, a avut un frate, care, de tânăr, a intrat în monahism, unde a primit numele de Eftimie și care a ajuns mai târziu episcop al Maditelor. Cuvioasa a călătorit la Constantinopol, în Palestina, a stat o perioadă la o mănăstire din pustia Iordanului, apoi s-a reîntors în satul natal, unde a murit pe la jumătatea secolului al XI-lea. Autorul, după ce arată modul în care au fost aflate moaștele sfintei, prezintă istoricul acestor moaște. Ele au fost puse mai întâi în biserica din satul Epivatele. Aflând despre ele, împăratul Ioan Asan al II-lea le-a mutat la Târnovo, unde au rămas circa 160 de ani, iar împăratul Baiazid, după ce a cucerit Târnovo, în 1393, a luat moaștele și i le-a dăruit domnului Țării Românești, Mircea cel Bătrân. Au stat în Țara Românească doar trei ani, deoarece Baiazid, după victoria de la Nicopole, a intrat în Valahia și a luat pe lângă alte prăzi de război și moaștele Cuvioasei, pe care le-a dăruit apoi cneaghinei Serbiei, Anghelina. Aceasta le-a așezat în capela palatului regal din Belgrad, unde au rămas de la 1396 până la 1521, când Belgradul a fost cucerit de Suleiman I care a luat moaștele și le-a dus la Constantinopol, unde au rămas până la 1641. În acest an, ele au fost dăruite domnului Vasile Lupu pentru faptul că acesta plătise datoria Patriarhiei ecumenice. Despre plata datoriei Patriarhiei ecumenice și luarea moaștelor Cuvioasei de Vasile Lupu relatează Dositei patriarhul Ierusalimului, Dimitrie Cantemir, Scarlat Vizantiul, Atanasie Ipsilanti.

Vasile Lupu a așezat moaștele Cuvioasei Paraschiva în ctitoria sa, Mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi din Iași. Autorul relatează două minuni ale Cuvioasei, dintre care noi o prezentăm aici pe cea de a doua. A doua minune a avut loc în 1888, pe data de 26 decembrie când, în urma unui incendiu care a avut loc în sala gotică a Mănăstirii Trei Ierarhi (locul unde se aflau moaștele datorită efectuării lucrărilor de restaurare la biserică de francezul Lecomte de Nouy), moaștele Cuvioasei au rămas neatinsse. În finalul articolului aflăm că slujba Cuvioasei a fost scrisă din dorința lui Vasile Lupu, de Meletie Serigul cu sfatul mitropolitului Varlaam.

***, „Note bibliografice. Ștefănescu Iulian, «Viața Sfintei Parascheva cea nouă de Matei al Mirelor», în: *Revista Istorică Română*, III (1933), p. 347-373.” București 1934, p. 84”, în: *BORom* LII (1934), 5-6, p. 556. Recenzie.

Cel mai serios studiu despre viața Sfintei Parascheva ce s-a scris până la acea vreme în limba română.

***, „Prăznuirea Sfintei Parascheva. Vizita Preafericitului Patriarh Justinian, a P.S. Episcop Andrei Moldovanu al Americii și a P.S. Episcop Policarp Morușca, la Iași”, în: *BORom* LXXIV (1956), 10-11, p. 938-945.

Potrivit hotărârilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la 14 octombrie 1955 s-a proclamat la Iași extinderea în toată Ortodoxia a cultului Sfintei Paraschiva. În 1956, cu prilejul prăznuirii de la 14 octombrie, clerul și credincioșii ieșeni s-au bucurat de prezența patriarhului Justinian, a P.S. Andrei, al celor două Americi și al Canadei, însoțit de Alexandru Suciu, consilierul P.S. Policarp Morușca și al protos. Ilarion Țonev de la Târnova. Înalții Ierarhi au fost întâmpinați la Iași de P.S. Teofil, episcopul Romanului și Hușilor, de vicarul C. Nonea și alții. Preafericitul Justinian și ceilalți oaspeți s-au închinat înaintea Sfintelor Moaște ale Sfintei Parascheva, care erau așezate pe un catafalc, sub un baldachin, în fața Catedralei mitropolitane.

După aceea, ierarhii au vizitat bisericile: Trei Ierarhi, Sfântul Nicolae Domnesc, Golia, Sfântul Sava, Palatul Culturii și alte obiective istorice și culturale. Articolul amintește despre Consfătuirea din 13 octombrie a protopopilor și stareților, prezidată de patriarh, la care s-au discutat diferite probleme bisericesti: aplicarea hotărârilor Sfântului Sinod și în Arhiepiscopia Iașilor, privind cântarea în biserică, acțiunea de catehizare a credincioșilor, funcționarea școlilor monahale în mănăstiri, reducerea sectanților și stiliștilor în Biserică. Sunt surprinse amănunte legate de sfintele slujbe ale Privegherii și ale Sfintei Liturghii și de predicile rostite.

SF. RAFAIL DE LA AGAPIA

Ciurea, Al., I., „Câteva însemnări despre Sfântul Rafail de la Agapia”, în: *MitrMold* XXXII (1956), 10, p. 613-618.

Documentul conține câteva însemnări despre Sfântul Rafail de la Agapia, fiind prezentate peste 15 trimiteri din opere și manuscrise în care se face referire la acesta. Dintre acestea amintim câteva:

- a) Dosoftei mitropolitul Moldovei – „Viețile sfinților”, Iași, vol. IV, fila 152, la ziua 9 iunie - amintește de moaștele Sfântului Rafail;
- b) Mitropolitul Veniamin Costachi: „Viețile sfinților din luna decembrie”, Mănăstirea Neamțu, 1811, fila 333 b și altele.

SAVA IEROMONAHUL

Velciu, Dumitru, „Un slujitor al Bisericii și cronicar al Moldovei: Sava Ieromonahul”, în *BOR* CIV (1986), 9-10, p. 134-144.

Este schițată contribuția culturală a acestui ieromonah, autor de cronici, ce trăit în secolul al XVIII-lea.

SILVESTRU ISOPESCU, ARHIMANDRIT

Mihălcescu, I., „Moartea Arhimandritului Silvestru Isopescu”, în: *BORom* XL (1921-1922), 11, p. 853-856.

Pe când se afla în Iași, la data de 30 august 1922, arhimandritul Silvestru Ispescu a trecut la cele veșnice. Acesta a fost profesor la Universitatea din Cernăuți și la cea din Iași, a tradus „Coranul”, iar în timpul războiului a trăit retras la Graz, în Austria.

SILVESTRU MORĂRAȘU, ARHIMANDRIT

A. S., „Știri. Nou Vicar Mitropolitan”, în: *BORom* XLI (1922-1923), 8, p. 607.

În urma alegerii P.S. Iacov Antonovici ca episcop al Dunării de Jos, pr. Morărașu a fost însărcinat cu vicariatul Mitropoliei Moldovei, el fiind călugărit și hirotonit ca arhimandrit.

Scriban, arhim., „Știri. Nou vicar mitropolitan”, în: *BORom* XLII (1924), 7, p. 442-443.

În urma alegerii vicarului Mitropoliei Moldovei, Cosma Botoșăneanu, ca episcop al Dunării de Jos, Î.P.S. Pimen al Moldovei l-a numit ca vicar al Sfintei Mitropolii pe părintele arhimandrit Silvestru Morărașu.

Hodoroabă, N., pr., „Arhimandritul Silvestru Morărașu”, în: *MitrMold* III (1927), 4, p. 127-128.

Necrolog al arhimandritului Silvestru Morărașu, născut în județul Botoșani. Acesta a fost preot de parohie, căsătorit, dar a rămas văduv, motiv pentru care în 1923, când s-a mutat la Iași, a putut fi călugărit în vederea arhieriei, pentru care, însă, decretul regal a ales alt candidat. Autorul îl caracterizează ca fiind un tată model, fiind un om blând și răbdător și un mare iubitor de cărți - arhimandritul și-a luat doctoratul în Teologie la Cernăuți.

Hodoroabă, N., pr., Cronică bisericească. Moartea arhimandritului Silvestru Morărașu”, în: *BORom* XLV (1927), 5, p. 305.

Este reprodus articolul din ziarul „Opinia” din Iași. Din acest articol aflăm că arhimandritul Silvestru a fost candidat la postul de vicar al Mitropoliei Moldovei, și-a luat doctoratul în teologie la o vârstă înaintată, a fost un om blând, iertător și bun, care s-a stins din viață la 61 de ani.

SOFRONIE BĂRBOSUL, ARHIMANDRIT

C., E., „Câteva notițe asupra arhimandritului Sofronie Bărbosu predicatorul Mitropoliei Moldovei între anii 1825-1840”, în: *BORom* XXIII (1899-1900), 6, p. 525-546.

Despre Sofronie Bărbosu aflăm că: era originar din Bucovina, fiind fratele mai mic al fostului episcop Gherasim care a păstorit Episcopia Hușilor între 1796-1803 și la Episcopia Romanului între 1803-1826. A făcut studii la Constantinopol, a fost predicator al patriarhiei din Constantinopol, iar, după ce s-a întors în Moldova, a fost numit predicator al Mitropoliei Moldovei.

În urma unui incident din timpul domniei lui Mihail Sturza, Sofronie a fost trimis în surghiun la Soveja, dar după ce și-a ispășit greșeala, s-a întors la Iași, dar nu

a mai predicat decât ocazional. Sunt reproduse patru discursuri ale lui Sofronie. Acestea sunt: discurs rostit la înmormântarea domnului Ioniță Sturza, discurs rostit la înmormântarea Smarandei din familia Sturza, discurs rostit la moartea lui vornicului D. Roset și discurs rostit la înmormântarea vornicului Dimitrie Plaghion.

SOFRONIE VÂRNAV, MONAH

Pocitan Bârlădeanu, Veniamin, arhiepiscop dr., „Sofronie Vârnav”, în: *BORom XLIX* (1931), 2-3, p. 97-112.

În prima parte a articolului se amintește despre familia lui Sofronie Vârnav. Aceasta era originară din satul Hilișău jud. Dorohoi, emigrând din Bucovina. Cu 200 de ani înainte, existase un spătar cu numele Vârnav. Domnitorul I. Sandu Sturza i-a ridicat pe câțiva din neamul Vârnav la rangul de postelnic, iar Mihai Sturza a înaintat un membru al acestei familii la rangul de mare vornic. În 1864, Maria și Smaragda Vârnav au insultat și au lovit un judecător. În 1859, Iorgu Vârnav Liteanu a fost candidat de domn. Banul Vasile Vârnav din Hilișău a avut doi fii Scarlat și Constantin.

Se dau apoi câteva amănunte din viața lui Constantin Vârnav - s-a născut la 21 august 1806, a făcut studii la Lemberg și Viena, unde a dobândit titlul de doctor în medicină și chirurgie. În 1835 s-a întors în Moldova, astfel încât la 1850 era doctor în Iași. A fost ales deputat și senator al județului Dorohoi, fiind un mare patriot ce a luptat pentru unirea celor două Principate. A trecut la cele veșnice la Iași, la 21 august 1877. Constantin a scris: „Deputatul”, „Scrisoare către alegători”, proză în limbile latină, germană, greacă și a scos o revistă. Arhiepiscopul Veniamin Pocitan reproduce în continuare cuvântarea rostită de Constantin Vârnav în Divanul Ad-hoc din 1857, care arată sentimentele patriotice ale acestuia.

Autorul articolului îl prezintă pe Sofronie Vârnav. Acesta era al doilea fiu al Banului Vasile Vârnav. S-a născut la 14 octombrie 1813, a avut numele de mirean Scarlat și de tânăr a fost încredințat arhimandritului Sofronie Miculescu cu care era rudă. De la mănăstirea unde stătea, a fugit la Cernăuți la alte rude, care l-au trimis la studii la Paris. Aici, Sofronie Vârnav a făcut studii juridice și a urmat filosofia la Sorbona. Din îndemnul lui, s-au înființat la Paris: „Societatea studenților români”, sub patronajul poetului Lamartine și „Biblioteca Românească”. În 1846 a apărut aici și o broșură numită „Biblioteka romene din Paris fondată în 1846”. La 1848, Sofronie s-a întors în țară pentru a apăra, după puterea sa, drepturile celor asupriți.

Intră în monahism în 1850, îmbrăcând schima monahală în Mănăstirea Neamț. Dintr-o notă de subsol, aflăm că I. D. Petrescu susține că Sofronie Vârnav ar fi fost cleric la Capela românească din Paris; autorul articolului infirmă această părere, deoarece Sofronie Vârnav a intrat în monahism în 1850, iar Capela din Paris a fost înființată în 1853. După cum afirmă autorul, este posibil ca Sofronie Vârnav să fi slujit după anul 1853 la această capelă. Sofronie a insistat ca în Mănăstirea Neamț să se înființeze un Seminar. În luna mai a anului 1855 a fost numit locțiitor de stareț al Mănăstirii Neamț. La alegerile ce au urmat, a fost ales ca stareț al acestei mănăstiri cărturarul Dionisie Romano.

La 1 septembrie 1855 s-a deschis Seminarul monahal din Mănăstirea Neamț, Sofronie fiind numit profesor și inspector al instituției. Având o cultură superioară și o situație materială bună, Sofronie Vârnav nu era bine văzut de călugării mănăstirii Neamț. Odată cu destituirea lui Dionisie Romano de la stăreția Mănăstirii Neamț, Seminarul de aici s-a desființat, iar la 1 septembrie 1856 Stareț a fost numit Gherasim.

În 1860, ruda lui Sofronie Vârnav, mitropolitul Sofronie Miclescu, a fost trimis în exil la Mănăstirea Slatina și, ca urmare a acestui fapt, Sofronie a avut de suferit. Va scrie în anul următor o broșură intitulată „Petițiunea Monahului Sofronie Vârnav”.

După aceea, Sofronie candidează pentru postul de stareț al Mănăstirii Neamț, dar ales a fost Timotei. Văzând aceasta, a plecat din mănăstire pentru a se întoarce înapoi după un an.

Autorul articolului scrie: „se zicea că Sofronie ar fi pus pe cineva să dea foc mănăstirii pentru a se răzbuna” – este vorba de incendiul care a afectat grav Mănăstirea Neamț în 1862. Într-o notă de subsol se afirmă că această opinie este neîntemeiată.

În final sunt prezentate câteva amănunte din activitatea desfășurată de acest controversat personaj la Iași. Aici, Sofronie a fondat pinacoteca națională și a candidat pentru postul de deputat de Iași.

Pocitan Bârlădeanu, Veniamin, arhiepiscop dr., „Sofronie Vârnav” (continuare), în: *BORom* XLIX (1931), 4, p. 292-307. Cu o fotografie. A se vedea articolul din revista *BORom* XLIX (1931), nr. 2-3, p. 97-112.

Este prezentată activitatea lui Sofronie Vârnav la Bârlad. În 1866, Anastasie Panu, fost prim ministru și locotenent domnesc, rudă a lui Sofronie Vârnav, a trecut la cele veșnice. La începutul anului 1867, Sofronie Vârnav a venit la Bârlad, unde și-a depus candidatura pentru postul de deputat de Bârlad. După aceea, se istorisește despre scandalul din ziua Sfinților Trei Ierarhi, în care au fost implicați protoiereul jud. Tutova și Sofronie, despre motivele ce au iscat acest scandal și cum s-a terminat el. Mai departe, se amintește despre relația lui Sofronie Vârnav cu Carol I – în 1867 regele a ajuns la Bârlad și Sofronie este izgonit. La 19 iulie 1867 se va întoarce în acest oraș și va aduce, după aceea, o contribuție importantă la înființarea spitalului din Bârlad. Strădaniile sale de a ajunge deputat al Bârladului au fost, în sfârșit, încununuate la scrutinul din toamna anului 1867.

Mergând în această calitate la București, Sofronie Vârnav locuia într-o cameră din casa mare ce se afla în curtea bisericii „Sfântul Dumitru”, metocul Episcopiei Buzăului, iar alături de el stătea Grigorie Cuza, unchiul lui Alexandru Ioan Cuza. Se mai scrie că Sofronie era rudă cu Al. I. Cuza și că era un unionist și antisemit înfocat.

Cu ocazia plebiscitului de la 2 mai 1864, Sofronie a făcut un afiș mare, pe care l-a așezat deasupra porții curții bisericii „Sfântul Dumitru” cu inscripția „Popa Vârnav zice Da!”. În dimineața zilei de 11 februarie 1866, când tocmai fusese de-tronat Alexandru Ioan Cuza, câțiva funcționari, în frunte cu un anume Cristescu, l-au luat pe Sofronie pe sus și l-au dus la Palatul Domnesc din Podul Mogoșoaiei.

În data de 30 ianuarie 1868, la o întrunire ce a avut loc în Bârlad, Sofronie Vârnav a rostit o cuvântare împotriva evreilor! A doua zi a fost găsit mort. Lumea

spunea că Sofronie a fost otrăvit de evrei și, de aceea, o parte din populația orașului s-a răsculat împotriva acestora. Mormântul său se află în cimitirul bisericii „Sfinții Voievozi” din Bârlad. În finalul articolului, Veniamin Pocitan evidențiază următoarele: că Sofronie Vârnav a descins dintr-un neam mare de boieri; că a făcut studii la Paris, fiind un bărbat de mare inițiativă și un mare patriot. O notă de subsol din articol precizează ce bani circulau la jumătatea secolului al XIX-lea în Moldova.

Plămădeală, Antonie, „Monahul Sofronie Vârnav (1818-1868). Cu prilejul împlinirii unui veac de la moarte”, în: *MitrMold* XLIV (1968), 7-8, p. 409-421.

Cu ocazia împlinirii a o sută de ani de la moartea monahului Sofronie Vârnav, autorul consemnează câteva fapte importante ale biografiei sale, cum ar fi participarea la „Societatea studenților români”, la Capela Română de la Paris din 1853, călugărirea la Mănăstirea Neamț, urmarea Seminarului de la Neamț și plecarea din această mănăstire după eșecul candidaturii la stăreție.

***, „Testamentul lui Scarlat (Sofronie) Vârnav”, în: *BORom* LXXXVII (1969), 9- 10, p. 1062-1065. Cu anexe.

Scarlat Vârnav, cu numele de monah Sofronie, prin faptele sale s-a distins în viață ca un adevărat patriot român. El a fost, prin daniile făcute, fondatorul a trei importante instituții: Biblioteca Română din Paris, Pinacoteca Națională din Iași, Spitalul din orașul Bârlad. La acestea se adaugă întemeierea, alături de alți pașoptiști, a Societății studenților români de la Paris, menționându-se apoi aportul la înființarea Capelei române din Paris, ajutorul dat lui Dionisie Romano în organizarea Seminarului de la Mănăstirea Neamț (1855-1856), activitatea de reformare, în sens cultural a vieții monahale, contribuția sa la Revoluția de la 1848 și la Unirea Principatelor sau aderența sa, în anumite momente, la politica lui Al. Ioan Cuza.

Lucrările care tratează viața și activitatea acestui patriot, de la a cărui moarte a trecut un secol, nu pomenesc nimic despre testamentul său, întocmit la 12/ 24 februarie 1857, însoțit de un act de danie, care adaugă elemente noi, de incontestabilă valoare, pentru definirea personalității lui. Prin testament, el își lasă toată averea „Patriei române”, adică Bibliotecii române din Paris și Bisericii, (moșiile sale din Hilișău, satul natal și Livenii din ținutul Dorohoiului) cu condiția respectării unor obligații: susținerea școlii publice din satul natal, Hilișău, susținerea fondului de premii anuale de 300 de lei pentru doi elevi ai școlii din Dorohoi, asigurarea pentru nepoți a unei sume de 100 de lei, drept moștenire, aceștia fiind înstăriți prin averea părinților lor. O serie de danii au fost făcute școlilor din Dorohoi, Târgul Frumos, Nicorești, Botoșani și altor instituții.

SPIRIDON, FOST MONAH LA NEAMȚ APOI EGUMEN ÎN ATHOS

V., D., „Note bibliografice. Atanasov Petar, «Un continuator a lui Paisie», în revista *Țărcoven Vesnik*, nr. 34 1937, p. 395-398”, în: *BORom* LV (1937), 11-12, p. 738-739. Recenzie.

Amănunte despre Paisie din Mănăstirea Hilandar și despre ucenicul acestuia, ieromonahul Spiridon. Acesta din urmă era de origine bulgar și a fost monah în

Mănăstirea Neamț, în vremea lui Paisie Velicikovski. Se presupune că, înainte de a veni la Mănăstirea Neamț, Spiridon a stat o perioadă în Muntele Athos. Spiridon a stat la Neamț până în 1794, când a plecat la Muntele Athos. Dintr-o pisanie care se află la Schitul Sf. Ilie din Athos, se poate spune că al treilea egumen al acestui schit, după Paisie Velicicovski, a fost Spiridon în 1815.

TEOCTIST SCRIBAN, ARHIMANDRIT

Erbiceanu, Gh., „Notă asupra vieții și activității Arhimandritului Teoctist Scriban, decedat în 10 ianuarie 1890, în Iași”, în: *BORom XIII* (1889-1890), 12, p. 699-702.

Cristofor Bogatu, ce va deveni Teoctist Scriban, era fiul preotului Gavriil Bogatu și s-a născut în 1825, în satul Burdujeni, județul Botoșani. Era văr cu Filaret și Neofit Scriban. Și-a început studiile la Trei Ierarhi, a urmat Academia Mihăileană și Seminarul din Socola, după care a mers la Academia din Kiev. La întoarcerea în țară, a fost numit profesor în Seminarul din Socola. În 1857 a îmbrăcat haina monahală la Mănăstirea Socola și, tot în același an, a fost numit din partea Mitropoliei Moldovei ca administrator și „Cap Consistorial” în Basarabia. În urma unor intrigă, a fost chemat înapoi în țară, după ce a stat în Basarabia șapte ani, perioadă în care a înființat acolo 14 biserici și a zidit la Ismail un Seminar. A mers la București, unde a fost numit director al Seminarului. În 1872 a ieșit la pensie, iar în 1890, după o boală grea care l-a ținut în pat timp de trei ani, și-a dat obștescul sfârșit.

Ca profesor la Seminarul din Socola, a imprimat „Istoria Noului Testament” și o parte din „Omiletică”. În Basarabia a zidit 14 biserici și a înființat un Seminar la Ismail, iar ca director al Seminarului din București, a tradus câteva discursuri ale Sfântului Grigorie Teologul și a ajutat la publicarea unui jurnal bisericesc intitulat „Vocea Bisericii”.

Păcurariu, Mircea, „Arhimandritul Teoctist Scriban”, în: *MitrMold XXXVII* (1961), 3-4, p. 236-240.

Paginile de față evocă viața și personalitatea arhimandritului Teoctist Scriban, care a trăit între anii 1825-1890, cuprinzând o trecere în revistă a operei sale.

TEODOSIE IEROMONAHUL, COPIST ȘI VERSIFICATOR

Cantemir, Traian, prof., „Ieromonahul Teodosie, copist și versificator”, în: *MitrOlt XXXIII* (1981), 1-3, p. 122-124.

Autorul își propune să analizeze activitatea copiștilor români, care devenea tot mai restrânsă la începutul secolului al XIX-lea. Pe lângă alte nume de copiști, se insistă asupra ieromonahului Teodosie și asupra activității desfășurate de acesta în diferite așezăminte monastice: Răpciune (Răpciunița), Cirbuc (Cerebuc) și Durău.

SF. TEOFANA DE VIDIN

Erbiceanu, C., „Un fapt istoric bisericesc din secolul XIV privitor la români”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 9, p. 1046-1048.

Este reprodus un document în care se spune că o româncă a fost declarată sfântă de bulgari. Acest fapt a fost expus de P.S. Melchisedec Ștefănescu, cu ocazia biografiei Cuvioasei Parascheva – ni se arată ce spune Melchisedec despre acest lucru.

Tudora, fiica domnului Ioan Alexandru Basarab (1353-1360), a fost măritată cu țarul Bulgariei, Ivan Alexandru. De pe urma acestei căsătorii ea a avut doi fii, Mihail și Strașmir și o fiică. După o perioadă, țarul a îndrăgit o evreică pe care a luat-o de soție, iar pe prima sa soție, Tudora, a închis-o în mănăstirea de femei de la Vidin. Acolo, Tudora s-a călugărit și a primit numele de Teofana (Tofana). Pentru viața ei cuvioasă, a fost trecută în rândul sfinților și moaștele sale au fost puse în catedrala din Vidin. După cucerirea acestei cetăți de turci, moaștele sale au fost mutate la Belgrad, unde au stat până când au fost luate și duse la Constantinopol.

VALERIAN RACHIERU, MONAH

Ivan, I., arhid. prof., „Monahul Valerian Rachieru”, în: *MitrMold LXV* (1989), 3, p. 141-142.

Necrolog al monahului Valerian Rachieru, născut pe 22 ianuarie 1922 în Răucești, județul Neamț și călugărit la 20 aprilie 1949. La călugărirea sa au fost prezenți mulți profesori de la Seminarul Mănăstirii Neamț și personalități universitare, printre care și Ioan G. Coman. Monahul Valerian a trecut prin toate ascultările mănăstirești, iar, înainte de obștescul sfârșit, a avut o vedenie, despre care întreat fiind zicea „n-am voie să spun”.

VALERIAN REUȚ, ARHIMANDRIT

S., A., „Cronică internă. Moartea Părintelui Arhimandrit Valerian Reuț”, în: *BORom L* (1932), 5, p. 370-371.

Articolul înștiințează publicul cu privire la moartea părintelui arhimandrit Valerian Reuț, din Consiliul Central al revistei Bisericii Ortodoxe Române, prezentat ca reprezentant al Mitropoliei Bucovinei la acest Consiliu. Autorul studiului mărturisește a-l fi cunoscut pe părintele Reuț, tocmai în calitate de administrator al revistei de față, legându-l de acesta o adevărată prietenie. Priceperea, hărnicia, ceva din „vâna conducătorului” și energia de care da dovadă au fost pilonii revistei sus numite, pentru o perioadă de timp. Preot văduv, Vespasian a intrat în cinul monahal, luând numele de Valerian, mutându-se la Domnul nu la multă vreme după aceasta, îndurerându-i pe cei care îl cunoșteau.

G., C., „Cronică internă. La moartea Părintelui Arhimandrit Valerian Reuț”, în: *BORom L* (1932), 5, p. 371-373.

Se ia în discuție evenimentul care a marcat viața cultural-religioasă a anului 1932, moartea părintelui arhimandrit Valerian Reuț, ce a avut loc la 7 mai. Consilier referent în Consiliul Central Bisericesc al Patriarhiei Române (unde avea supravegherea conducerii Tipografiei Cărților Bisericești și a revistei „Biserica Ortodoxă Română”, pe care le-a organizat și le-a așezat pe temelie nouă) și delegat al Mitropoliei Bucovinei în acest Consiliu, defunctul era o figură foarte cunoscută în mediul

bisericesc, în care impunea noblețea și spiritul de muncă și ordine, caracteristice personalității sale. Cu prilejul înmormântării, pr. C. Dron a fost desemnat să reprezinte Consiliul Central Bisericesc, ținând și o cuvântare.

VALERIU NICULĂIASA, ARHIMANDRIT

Ciucanu, Eustochia, stareță, „Arhimandritul Valeriu Niculăiasa”, în: *MitrMold* LI (1975), 9-12, p. 835-836.

Necrologul arhimandritului Valeriu Niculăiasa amintește nașterea sa în Rădășeni, județul Suceava, călugărirea la Mănăstirea Neamț și ultimii ani de viață la Mănăstirea Agapia, unde avea o soră. Arhimandritul este caracterizat ca fiind râvnitor spre cele sfinte, cu o voce frumoasă și iubitor de pace și dragoste între oameni.

VARLAAM BĂRĂNCESCU, PROTOSINGHEL (n. 1808)

D., S., „Protosinghelul Varlaam. Contribuții la Istoria muzicii bisericești”, în: *GBis*, XVII (1958), 5, p. 457-482.

„Contribuții la Istoria muzicii bisericești” cuprinde date biografice despre protosinghelul Varlaam, cel care a fost cântăreț și profesor la biserica Sfântul Nicolae Șchei din Brașov, participant la Revoluția de la 1848, inspector al închisorilor din Moldova și renumit predicator.

Moldoveanu, Nicu, diac. dr. conf., „Muzica bisericească la români în sec. al XIX-lea, partea I”, în: *GBis*, XXXXI (1982), 11-12, p. 883-915.

Sunt abordate viața și opera lui Macarie Ieromonahul (n. 1775-80), a lui Varlaam Bărâncescu, protosinghel (n. 1808), a lui Ghelasie Arhimandritul Basarabeanul și a lui Iosif Naniescu, cel care a fost episcop de Argeș și mitropolit al Moldovei.

VARLAAM ARGHIRESCU, ARHIDIACON

Vasilache, Vasile, ierom., „Părintele Varlaam”, în: *MitrMold* XIII (1938), 5, p. 149-151.

Studiul conturează personalitatea preotului Varlaam Arghirescu, slujitor al Mitropoliei Moldovei. Informațiile confirmă faptul că acesta n-a ieșit din mănăstire 25 de ani, petrecând tot acest timp, în cea mai mare parte, în biserică și că a fost martor al minunii din 1887 de la Sfinții Trei Ierarhi, petrecute cu ocazia incendiului. Pentru vrednicia lui, i s-a dat rangul de arhidiacon stavrofor.

VARNAVA ȘINDRILAR, EGUMENUL

Toderașcu, I., „Din trecutul Mănăstirii Sucevița. Documente inedite”, în: *MitrMold* LI (1975), 9-12, p. 765-770.

Însemnare despre Mănăstirea Sucevița, făcută pe baza unor documente aflate într-o colecție particulară. Acestea se referă la personalitatea lui Vârnavă Șindrilar, care, între 1862-1866, a fost egumen provizoriu la Sucevița, precum și preot paroh în satul cu același nume, între anii 1860-1867.

Vreme de mai mulți ani, însă, a fost doar simplu ieromonah la mănăstirile Sucevița și Putna. Importanța acestor documente stă în faptul că schimbă imaginea nefavorabilă, în care Vărnavă Șindrilar a fost văzut până atunci, aducând dovezi pentru modul în care acesta s-a îngrijit de Mănăstirea Sucevița și de odoarele dăruite ei. În finalul articolului sunt prezentate cele cinci documente de pe baza cărora toate aceste informații au fost extrase.

VARTOLOMEU MĂZĂREANU, ARHIMANDRIT AL MĂNĂSTIRII PUTNA

Lapedatu, Alex., „Manuscrisele de la Biserici și Râșca”, în: *BORom XXIX* (1905-1906), 6, p. 685-701. Cu text în slavonă.

La punctul nr. 6 sunt redată manuscrisele arhimandritului Vartolomei Maze-reanu, de fapt, o listă a lucrărilor cunoscute până la 1905, ale acestui arhimandrit: „Letopisețul țării Moldovei”; „Istoria Mănăstirii Putna” (1761); „Slujba prea cuviosului părintelui nostru Onufrie” - la această lucrare fiind reprodus titlul complet; „Condica Mănăstirii Putna” (1764); „Ithica Ierapolitică” (1764); „Leasteveța Sfântului Ioan Scărarul”(1766) - la această lucrare este reprodus titlul complet, din care aflăm că a fost scrisă în zilele mitropolitului Gavriil și ale episcopului de Rădăuți, Dositei; „Letopisețul tălmăcit de pe rusie pe moldovenie” (1766); „Învățăturile prea cuviosului părintelui nostru Avva Dorotei” (1766) - are reprodus titlul, din care aflăm că la Biserici era arhimandritul Misail și proegumenul Sava; „Pavecernic”, „Mănăstirea Putna” (1767); manuscris care conține: „Panachidnicul, Canonul la Pavi-cerniță, Paraclisul Sfinților Apostoli Petru și Pavel” - are reprodus titlul complet din care aflăm că egumen la Solca era Venedict; „Orânduiala chipului celui mare în-geresc”; „Letopisețul care s-au tălmăcit de pe slavonie pe moldovenie” (1768) - lucrare la care este reprodus titlul complet, din care aflăm că egumen la Putna era Pahomie; „Trebnicul Mitropolitului Petru Movilă” (1776) - lucrare la care este reprodus titlul complet; „Liturghia arhierescă” (1770); „Condica Mănăstirii Solca” (1771); „Letopisețul Țării Moldovei” (1773); „Codex Miscellanus” (1774); „Condica Mănăstirii Voroneț” (1775); „Catihis pentru învățătura copiilor celor mici” (1775); „Panachidnic sau slujba parastasului la Sf. Mănăstire Putna” (1778-1779); „Condica Mănăstirii Humor” (1779); „Cuvinte din prologul moschicesc”; „Învățătura dulce sau livada înflorită”.

Reli, S., prof. dr., „Un manuscris inedit al lui Vartolomei Măzăreanu: «Slujba» și «patimile» Sf. M. M. Procopie (1779)”, în: *Candela XLIX* (1938), 1-12, p. 81-89.

Articolul, structurat în patru părți, conține informații referitoare la un manuscris inedit.

I. Manuscrisul aparține celui mai mare cărturar și scriitor bisericesc moldovean al sec. al XVIII-lea, arhimandritul Vartolomei Mazereanu, fost egumen al mănăstirilor Solca și Putna, această scriere fiind cumpărată de Î.P.S. Visarion Puiu, pentru muzeul arhidiecezian al Bucovinei, în 1938.

II. Scris în limba română, datat cu anul 1779, manuscrisul are 82 de pagini și cuprinde: prima parte, intitulată „Slujba Sf. M. mucenic Procopie” și partea a doua,

„Patimele Sf. Mucenic Procopie”. Din însemnările de pe pagina întâi reiese că manuscrisul a fost tradus din limba slavonă în română și scris de arhimandritul Varolomei, la dorința și cu cheltuiala preotului Miron din satul Bădeuți și cu binecuvântarea episcopului Dosoftei Herescu.

III. Motivul care l-a determinat pe preotul Miron să dorească aceasta carte este acela că, slujind în biserica zidită de Ștefan cel Mare în Bădeuți, închinată Sf. Mare Mucenic Procopie, la prăznuirea hramului (8 iulie) trebuia să vorbească mulțimii de credincioși despre viața și patimile acestui sfânt. Având la dispoziție cărți scrise numai în slavonă, limbă neînțeleasă de credincioși și de preot, acesta apelează la cărturarul Vartolomei pentru traducerea în limba română a celor două părți.

IV. Vartolomei Mazereanu și-a făcut studiile la Școala Mănăstirească din Putna. Călugarindu-se, a fost numit în 1757 arhimandrit, fiind trimis împreună cu starețul său, Calistrat și călugărul Mihai de la Sihăstria Putnei, în Rusia, de unde aduce numeroase cărți. Ajungând egumen la Mănăstirea Solca, este trimis, în 1769, într-o misiune diplomatică către împărăteasa Ecaterina a Rusiei, de unde se întoarce cu multe cărți bisericești în slavonă pe care le și traduce: „Minunile Sf. Gheorghe”, „Viața marelui mucenic Gheorghe”, „Vedeniile lui Grigore”, „Efrem Sirul”, „Viața Sf. Xenofont”, „Slujba Sf. Onofrei”. După trecerea Bucovinei sub stăpânirea Austriei, se înființaseră mai multe școli și, în 1778, Vartolomei Mazereanu își susținea încă la Mănăstirea Putna, vestita sa școală preoțească, „Academia duhovnicească”, ajutat fiind de dascălul Ilarion. Se mută apoi la Roman, spre a conduce Mănăstirea Precistei, lăsând mica sa avere Mănăstirii Putna. A încetat din viață în jurul anului 1805.

Camariano, A., „Catehismul Mitropolitului Platon tradus în limba greacă și română”, în: *BORom LX* (1942), 1-4, p. 51-69. Cu text în limba greacă.

Platon, mitropolitul Moscovei, a fost unul dintre cei mai culti clerici ruși din secolul al XVIII-lea. S-a născut în 1737, a absolvit Academia din Moscova, a fost profesor și director al Seminarului Sfânta Treime. Ecaterina a II-a a Rusiei i l-a încredințat pe fiul ei, Pavel, mitropolitului Platon, pentru ca acesta să dobândească o cultură cât mai vastă. Catehismul de care vorbim a fost scris pentru Pavel și a fost publicat la Petersburg în 1765. Acest „Catehism” a fost tradus în mai multe limbi: greacă, turcă, română etc.

Autorul amintește în prima parte a articolului despre traducerea acestui „Catehism”, traduceri făcute mai ales în limba greacă. În a doua parte a articolului, A. Camariano amintește despre „Catehismul” lui Platon tradus în limba română. Cea mai veche traducere românească a acestei cărți îi aparține arhimandritului Vartolomei Mazereanu. Acesta a scris mai multe opere, printre care se numără și: „Condica Voronețului”, „Condica Mănăstirii Humor”, „Condica Mănăstirii Solca”, „Istoria Mănăstirii Putna” etc. El a fost un partizan al rușilor. Vartolomei Mazereanu a făcut parte din delegația moldoveană, alături de episcopul Hușilor, Inochentie, Benedict, egumenul Mănăstirii Moldovița ș.a., delegație care a fost trimisă în 1769 la împărăteasa Ecaterina a II-a a Rusiei. A primit numeroase daruri de la împărăteasă pentru Mănăstirea Solca, la care era egumen. Vartolomeu traduce în 1775 „Catehismul Mitropolitului Platon”, însă această traducere rămâne doar în manuscris.

Prima traducere română publicată este cea făcută de Amfilohie, episcopul Hotinului, în 1795. Se oferă apoi amănunte despre traducerea episcopului Amfilohie. El a mai publicat o „Geografie a lui Buffier”, o „Aritmetică” și o „Istorie a Moldovei”.

În ultima parte a articolului, autorul amintește despre „Catehismul lui Platon” tradus în limba română prin intermediul limbii grecești. În 1836, apare la Buzău o traducere a acestui „Catehism”, realizată de Eufrosin Poteca, iar în 1839 apare la Iași o altă tâlcuire a acestui „Catehism”, de mitropolitul Veniamin Costache. Se face și o comparație de texte între „Catehismul” tradus de Eufrosin Poteca și „Catehismul” lui Darvaris.

D., Șt. P., „Note bibliografice. Zugrav Ioan prof. dr., «Slujba și patimile Sfântului Mare Mucenic Procopie, tălmăcite de pe slavonie de Arhimandritul Vartolomei Măzăreanu», Cernăuți, 1940, 24 p”, în: *BORom LX* (1942), 5-6, p. 231-232. Recenzie.

Preotul Miron din Bădeuți de la biserica zidită de Ștefan cel Mare cu hramul Sfântului Procopie, i-a cerut arhimandritului Vartolomei Mazereanu să-i facă o traducere din viața acestui sfânt. Traducerea a fost făcută în 1779. Autorul arată că arhimandritul Vartolomei Mazereanu a intenționat să traducă textul încă din 1762. Slujba a fost luată din „Mineiul” pe luna iulie, tipărit în Lavra Pecerska, în 1750. Viața Sfântului Procopie a fost tradusă literal din „Viețile Sfinților”, ediție apărută la Lavra Pecerska din Kiev, în 1705.

Rezuș, Petru, prof. dr., „Vechea școală teologică de la Putna. O scrisoare inedită a lui Vartolomei Măzăreanu. La 225 de ani de la nașterea lui”, în: *MitrBan II* (1945), 3-4, p. 150.

Apărut la 225 de ani de la nașterea lui Vartolomei Mazereanu, articolul prezintă și redă în românește o scrisoare a acestuia, scrisă cu litere chirilice. Din această epistolă reies informații despre „Academia teologică” de la Putna, întemeiată de mitropolitul Iacov Putneanu și condusă de Vartolomei Mazereanu, precum și date biografice despre acesta din urmă (născut în 1720, duhovnic la Kiev și egumen la Solca). Autorul oferă și titlurile traducerilor din rusă ale operelor sale.

Elian, Alexandru, „Din legăturile Mitropolitului Moscovei Platon cu clericii români” în: *Ort*, XII (1960), 2, p. 179-196.

Este consemnată legătura pe care au avut-o trei clerici români cu mitropolitul Platon și anume: Vartolomei Mazereanu, egumenul de la Mănăstirea Solca, Venedict de la Mănăstirea Moldovița și ieromonahul Mihail Popovici din Banat.

Porcescu, Scarlat, pr., „Un manuscris al arhimandritului cărturar Vartolomeu Măzăreanu în biblioteca Mănăstirii Secu”, în: *MitrMold XXXVII* (1961), 7-8, p. 569-572.

Manuscrisul arhimandritului Varolomeu Mazereanu, din biblioteca Mănăstirii Secu, la care se referă autorul, este o panahidă „tălmăcită de pe slovenie”, scrisă

caligrafic în chirilică în Mănăstirea Putna la anul 1777. Sunt descrise particularitățile acestui manuscris.

Cozărescu, Epifanie, „Arhimandritul Vartolomei Putneanu - om de cultură, fondator al unui spital și al unei biblioteci, sfârșitul secolului XIX”, în: *MitrMold* XXXVIII (1962), 3-4, p. 193-202.

Articolul biografic despre arhimandritul Vartolomeu Putneanu pune accent pe opera și pe activitatea sa culturală, arhimandritul fiind fondatorul unei biblioteci și al unui spital, prin care a încercat să ajute comunitatea în care a trăit. Articolul cuprinde imaginea pietrei sale de mormânt și facsimile după semnătura sa.

Cozărescu, Epifanie, „Ceva în legătură cu Vartolomei Putneanu și cu Vartolomei Măzăreanu”, în: *MitrMold* XXXIX (1963), 1-2, p. 95-96.

Însemnare. Autorul contrazice cu argumente solide afirmația din „Lista monumentelor de cultură de pe teritoriul RPR”, din 1955, care spune că la Mănăstirea Precista din Roman se află mormântul arhimandritului Vartolomei Mazereanu, acesta fiind, de fapt, al lui Vartolomeu Putneanu.

T., M., „Mihail, Paul, Pr., «Două manuscrise necunoscute din secolul al XVIII-lea», în: „Romanoslavica”, X, 1964, p. 457-463”, în: *MitrMold* XLI (1965), 3-4, p. 248-249. Recenzie.

Cele două manuscrise necunoscute din secolul al XVIII-lea asupra cărora se oprește autorul cărții recenzate sunt copiate – primul, de starețul Vasile de la Poiana Mărului și cuprinde scrieri din Sfinții Părinți, iar al doilea, de arhimandritul Vartolomei Mazereanu, în 1770 și este un roman religios numit „Deziderie”.

Lăudat, I. D., „Vartolomei Măzăreanu”, în: *MitrMold* XLII (1966), 7-8, p. 543-549.

Viața, activitatea și personalitatea arhimandritului putnean Vartolomei Mazereanu, din vremea lui Iacov I Putneanu, sunt consemnate în cadrul acestor pagini, din care aflăm despre nașterea sa în 1710 în Câmpulung Moldovenesc și despre călugărirea la Mănăstirea Putna. În 1757 a vizitat pentru prima dată Rusia, după care a devenit membru onorific al Academiei teologice din Kiev, datorită culturii sale teologice bogate. Scrierile lui formează o operă impresionantă, alcătuită din traduceri din limba rusă – „Scara” și alte cărți liturgice, „Livada înflorită”, „Legende hagiografice”, „Apoftegme” - dar și literatură profană și lucrări cu caracter istoric – a alcătuit două „Letopisețe” și o „Istorie a Mănăstirii Putna”, terminată la 1 martie 1761.

Rezuș, Petru, pr. prof., „Academia movileană din Kiev și rolul ei în dezvoltarea învățământului teologic din Țările Române”, în: *MitrOlt* XIX (1967), 9-10, p. 699-708.

În introducerea studiului aflăm despre situația Țărilor Române în perioada în care s-a înființat Academia din Kiev și despre activitatea lui Petru Movilă. Relațiile Moldovei cu profesorii din Kiev au dus la înființarea unei tipografii în Moldova în 1642.

Petru Movilă i-a trimis și lui Matei Basarab o tiparniță la Câmpulung, autorul oferind informații și despre activitatea de aici, precum și despre activitatea de la Putna a arhimandritului Vartolomei Mazereanu, care și-a făcut studiile la Academia din Kiev.

VLASIE GĂLBEAZĂ, IEROMONAH

Aioanei, Timotei, monah, „Ieromonahul Vlasie Gălbează”, în: *MitrMold* LXV (1989), 3, p. 141.

Necrolog al ieromonahului Vlasie Gălbează, născut la 10 iulie 1910 în satul Călugăreni din județul Neamț. Mănăstirea sa de metanie a fost Neamțul, iar ascultarea a făcut-o la Schitul Vovidenia, unde a fost făcut ierodiacon, în 1940, și ieromonah, în 1951. Autorul îl portretizează ca fiind un duhovnic plin de virtuți, de blândețe și răbdător, mai ales în boală.

ZENAIDA RACLIȘ, ARHIMANDRITĂ

Dalea, Ioniță, frate la Neamț, „Arhimandrita Zenaida Racliș 1858 - 1938”, în: *MitrMold* XIII (1938), 5, p. 161-163.

Sunt consemnate date despre arhimandrita Zenaida Racliș (1858-1938), care a trăit în Mănăstirea Agapia 75 de ani. Din testamentul acesteia rămân memorabile cuvintele: „tot tezaurul moștenirii mele duhovnicești: răbdarea, smerenia, ascultarea, dragostea de Dumnezeu îl las maicilor și surorilor din Mănăstirea Văratec”.

II.3. SFINȚI, STAREȚI ȘI PERSONALITĂȚI ALE VIEȚII MONAHALE DIN TRANSILVANIA, BANAT ȘI MARAMUREȘ

AUGUSTIN PAUL, ARHIMANDRIT

Savu, Teodor, diacon, dr., „Arhimandritul Mitrofor Doctor Augustin Paul”, în: *MitrArd* XXXIV (1989), 4, p. 127-128.

Necrolog, scris la trecerea la cele veșnice a arhimandritului mitrofor Augustin Paul (1908-1989), ce prezintă date importante din viața și activitatea sa, precum și informații despre participanții la funeralii.

GHENADIE GHEORGHE BOGOEVICI, PROTOSINGHELUL

Misaroș, Teodor, pr., „Protosinghelul Ghenadie Gheorghe Bogoevici”, în: *MitrBan* XXVIII (1978), 1-3, p. 32-48.

Repere biografice despre protosinghelul Ghenadie Gh. Bogoevici. Născut la 18 ianuarie 1862, în comuna Bânia, județul Caraș-Severin, din familie veche preotească, Ghenadie Gh. Bogoevici a desfășurat o activitate complexă, fiind executor și secretar la „Fundațiunea Gojdu”, ajungând primul preot al parohiei ortodoxe române „independente” din Budapesta, înființată în 1900. Articolul consemnează istoricul acestei parohii ortodoxe române din Budapesta, dar și implicarea de aici a protosinghelul Ghenadie Gh. Bogoevici.

PATRICHE POPESCU, ARHIMANDRITUL

Lițiu, Gheorghe, iconom. stav. dr., „Arhimandritul Patriche Popescu”, în: *MitrBan VIII* (1958), 7-9, p. 354-364.

Din datele biografice pe care le cuprinde studiul de față, aflăm că arhimandritul Patriche Popescu este născut la data de 17 septembrie 1809, în comuna Bata, din fostul județ Caraș-Severin, primind numele de botez Porfirie. Mănăstirea de metanie a fost Hodoș-Bodrog, îndeplinind, de-a lungul timpului, diferite funcții: a fost profesor la Seminarul din Arad, secretar eparhial, stareț al Mănăstirii Gergeteg. Articolul prezintă conținutul unor scrisori ce sunt păstrate la Biblioteca Academiei (este vorba de manuscrisul 1015, ff. 152-225), scrisori ce alcătuiesc corespondența cu „medicul smerit” dr. Atanasie San, cu care legase și o statornică prietenie.

SF. SOFRONIE DE LA CIOARA

Redacția, „Cuviosul mărturisitor Sofronie de la Cioara”, în: *MitrBan VIII* (1958), 4-6, p. 20-21.

Articolul cuprinde date despre viața Sfântului Sofronie, care avea ca nume de botez Stan Popovici. Până în 1756, când s-a întors la Cioara, satul natal, a sihăstrit în Țara Românească. Se aduc informații despre importanța acțiunilor sale, ce au avut ca rezultat, pentru credincioșii din Ardeal, primirea unui episcop ortodox la 14 februarie 1761.

Se consemnează faptul că, la 21 octombrie 1955, este proclamată canonizarea sfântului. Interesantă este precizarea făcută de Sinodul Permanent la 23 mai 1955 cu privire la chipul său: „va fi zugrăvit în vârstă de 60 de ani, smolit la chip, purtând barbă albă, vânjos la trup, îmbrăcat în veșminte călugărești”. Articolul este însoțit și de o icoană a Sfântului.

Șeșan, M., pr. prof., „Sofronie de la Cioara”, în: *MitrArd XIII* (1968), 11-12, p. 854-857.

Această scriere îi este dedicată lui Sofronie de la Cioara, sfânt canonizat în 1950, ca „sfânt mărturisitor”. Lucrarea cuprinde date biografice despre Sofronie și despre lupta lui pentru Ortodoxie.

Redacția, „225 de ani de la mișcarea populară condusă de Cuviosul Sofronie de la Cioara (1759-1761)”, în: *MitrArd XXX* (1985), 1-2, p. 112-123.

Cu ocazia împlinirii a 225 de ani de la mișcarea condusă de Cuviosul Sofronie de la Cioara între anii 1759-1761, autorul prezintă, în linii generale, contextul istoric și mișcarea desfășurată în acea perioadă.

Articolul cuprinde scurte note biografice despre Cuviosul Sofronie.

David, Aurel, „Reacția Ortodoxiei din Transilvania la «Unirea» cu Biserica Romei: Răscoala condusă de călugărul Sofronie (1759-1761)”, în: *RTeol IX* (1999), 2, p. 39-66.

Sunt aduse informații despre motivele uniției, urmările ei, persecuțiile religioase „ura între frați” și „mustrarea cugetului”. Este prezentată răscoala condusă

de călugărul Sofronie, apărător al Ortodoxiei împreună cu colaboratorii săi și situația clericilor, a laicilor și a unor mănăstiri: Plosca, Strâmba, Fizeșului, Măgina, Râmeți, Arpașul de Jos, Berivoiul Mare, Bucium, Comana de Jos, Dijani, Căciulata, Drăguș, Lisa, Mărgineni, Notat, Ghaba, Opre-Cârțișoara, Porumbacul de Sus, Scorei, Recea, Mintiul Român, Trămea, Feleac, Săsciori, Băița, Mohora, Berchiș, Chiced, Toplița.

SF. VISARION SARAI

Cândrea, Spiridon, pr., prof. dr., „Călugărul Visarion Sarai, mobilizatorul conștiinței artodoxe în Ardeal la anul 1744”, în: *MitrArd* XI (1966), 1-3, p. 133-137.

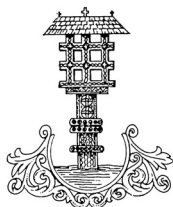
Numindu-l mobilizator al conștiinței ortodoxe în Ardeal, autorul urmărește informarea cititorilor cu privire la strădaniile călugărului Visarion Sarai și ale altor clerici, în lupta pentru Ortodoxie în Ardeal, în 1744.

Mureșianu, Ion B., prof., „Contribuții la istoria bisericii bănățene din prima jumătate a secolului XVIII (călugărul Visarion Sarai)”, în: *MitrBan* XVIII (1968), 10-12, p. 639- 653.

Articolul descrie perioada istorică ce a cuprins pacea de la Passorovitz, prezentând urmările acesteia și în special acțiunile de catolicizare. Informațiile despre călugărul Visarion Sarai sunt desprinse din pașaportul scris în limba latină și semnat de patriarhul bisericii sârbești, Arsenie Ioanovici Șacabent, la 12 februarie 1742. Sunt aduse informații și despre arestările ce au avut loc în 1744 și se prezintă amănunțit toate interogatoriile la care a fost supus. Se amintește, apoi, despre crucea înălțată în fața Catedralei din Lipova, care devine „loc de pelerinaj îngrijorător” în ochii autorităților de la Viena, materialul fiind însoțit de o fotografie cu ea. Visarion Sarai a fost canonizat la 28 februarie 1950. Sunt cuprinse cuvintele și prezentarea făcută de episcopul Inochentie Micu Klein.

Ionescu, I., pr. prof., „Cuviosul Visarion Sarai în lumina Cronicii protopopului Nicolae Stoica din Mehadia”, în *BORom* LXXXIX (1971), 9-10, p. 1029-1036.

Cronica protopopului Nicolae Stoica păstrează informații care nu se cunoșteau din alte izvoare, despre Visarion Sarai. Sunt reproduse ample citate care redau atât activitatea cât și portretul fizic și spiritual al celui ce, la începutul anului 1744, deschide în Transilvania o nouă pagină din istoria luptei credincioșilor ortodocși împotriva Uniației.

III. STUDII CU CARACTER GENERAL DESPRE PERSONALITĂȚI ALE VIEȚII MONAHALE

Ierimia, Ion, pr., „Câteva figuri de români athoniți”, în: *GBis*, XI (1952), 8-10, p. 418-426.

Date despre călugări români, întorși de la Muntele Athos: Sfântul Antipa (Alexandru Lucian, 1816-1882), Visarion, ucenicul lui Paisie Velicovschi, Atanasie de la Căvsocalia, Ieromonahul Daniel, Ieromonahul Macarie de la Neamț, Nectarie, Nifon. Prin intermediul acestor „români athoniți”, monahismul ortodox românesc a contribuit la consolidarea și afirmarea tezaurului de credință și a viețuirii ortodoxe.

Popescu, M. Teodor, prof., „Însemnătatea canonizării sfinților români”, în: *BORom* LXXI (1953), 5-6, p. 493-502.

Articolul surprinde faptul că, pe lângă celelalte calități și merite din domeniul vieții duhovnicești și arhipăstorești pe care le întrunește patriarhul Justinian, s-a alăturat și un act care a adus Bisericii Ortodoxe Române mare cinste. Acest act a fost realizat prin hotărârea Bisericii de a canoniza sfinții români, precizându-se în articol că, o serie de sfinți ale căror moaște se aflau în țară, erau cinstiți de biserica noastră, dar cu venerare locală. Exemplele îi vizează pe: Sfântul Ioan cel Nou, pomenit la 2 iunie, cu moaștele la biserica Sfântul Ioan cel Nou din Suceava; Preacuvioasa Maica Parascheva, pomenită la 14 octombrie, cu moaștele la biserica mitropolitană din Iași; Cuviosul Dimitrie cel Nou-Basarabov, pomenit la 27 octombrie, cu moaștele în biserica patriarhală din București; Sfânta Muceniță Filoteia, pomenită la 7 decembrie, cu moaștele la Râmnicu Vâlcea; Preacuviosul Grigorie Decapolitul, pomenit la 20 noiembrie, cu moaștele la Mănăstirea Bistrița – Vâlcea; cuviosul Nicodim cel Sfințit, pomenit la 26 decembrie, cu părți din moaște la Mănăstirea Tismana.

Aceștia au fost dobândiți cu evlavie și adoptați cu dragoste creștină ca sfinți protectori de țară românească. Prin hotărârea Sfântului Sinod, din 28 februarie 1950, acești sfinți venerați local au ajuns să fie venerați de întreaga obște românească ortodoxă. Sunt pomeniți și o serie de alți sfinți români cinstiți și de noi și de alte popoare ortodoxe: Ioan Valahul – 12 mai; Cuviosul Calinic cel Sfânt, pomenit la 11 aprilie, cu amintirea virtuților sale la Mănăstirea Cernica; Cuviosul Ioan de la Râșca; Cuviosul Iosif cel Nou de la Partoș (Banat). Pe mitropoliții Ilie Iorest și Sava Brancovici, Sfântul Sinod a hotărât să-i cinstească cu numele de mărturisitori, cu zi de pomenire la 24 aprilie. Pe călugării Visarion (Sarai) și Sofronie (Cioara) și pe țărănul Nicolai (Oprea) i-a cinstit cu numele de mărturisitori, cu zi de pomenire la 21 octombrie.

Se precizează că au fost supuși discuției și atenției Sfântului Sinod și alte chipuri creștine, punându-se problema canonizării lor: Sfântul Leontie de la Rădăuți, Ioan de la Prislop, Daniil Sihastrul, Ștefan cel Mare și Sfânt, Brâncovenii, Ioan din Galeș, Antipa de la Calapodești. Este consemnat în articol un lucru de interes pentru Ortodoxie și anume, dorința exprimată printr-o scrisoare redactată la 16 decembrie 1949, a patriarhului Alexei al Moscovei, adresată patriarhului Justinian, de a avea un tablou cu numele sfinților canonizați de Biserica Ortodoxă Română, pentru a lua cunoștință spre cinstire comună, în spiritul credinței ortodoxe și al dragostei creștine în care trebuie să comunice Bisericele și popoarele ortodoxe.

***, „Marile festivități religioase ale Bisericii Ortodoxe Române din octombrie 1955. Aniversarea a 70 de ani de la proclamarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române – Generalizarea cultului sfinților ale căror moaște se află în țara noastră – Canonizarea unor sfinți români”, în: *BORom* LXIII (1955), 11-12, p. 991-1236.

Articolul precizează că luni, 10 octombrie 1955, la ora 10, sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a ținut o ședință pentru proclamarea generalizării cultului unor sfinți cu moaște în țara noastră și pentru proclamarea canonizării unor sfinți români. În Sala Sinodală a palatului patriarhal, pe lângă membrii Sfântului Sinod, se mai aflau ierarhii români pensionari, consilierii patriarhali și mitropolitanii, profesori de la Institutele Teologice din București și Sibiu, unii membri ai Adunării Naționale Bisericești și ai Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, președinții consistoriilor, protoiereii capitalei, călugări, călugărițe și credincioși.

La ora 10, o delegație formată din Î.P.S. Sebastian al Moldovei și Sucevei, Firmilian al Olteniei și Vasile al Banatului, invită pe Preafericitul Justinian, pe ministrul Cultelor, acad. Petre Constantinescu-Iași și pe membrii delegațiilor Bisericilor Ortodoxe de peste hotare în sala Sinodului, pentru deschiderea ședinței. Din delegațiile străine făceau parte: Preafericitul Chiril al Bulgariei, Î.P.S. Athenagoras al Thyatiorelor, Î.P.S. Grigore al Leningradului și Novgorodului și Sofronie al Târnovei, P.S. Palladie al Volâniei și alți membri.

Preafericitul Justinian a prezentat o alocuțiune, după care Î.P.S. Sebastian al Moldovei și Sucevei a citit o „Enciclică” a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române către cler și credincioși, pentru cinstirea obștească a unor Sfinți cu moaște în țara noastră: Sfânta Cuvioasă Paraschiva, Sfânta Muceniță Filoftea, Sfântul Grigorie Decapolitul, Sfântul Cuvios Părinte Dimitrie cel Nou Basarabov, Sfântul Cuvios Nicodim și Sfântul Mucenic Ioan Valahul, cel omorât la Țarigrad în 1662, în vârstă de 18 ani.

Apoi, Î.P.S. Firmilian al Olteniei a citit un „Tomos” pentru canonizarea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, iar arhimandritul Benedict Ghiuș și protosinghelul Grigorie Băbuș au adus în sală icoana mare a Sfântului Ierarh Calinic, pictată de Nicolae Stoica, în timp ce corul intona troparul sfântului.

Î.P.S. Vasile al Banatului a prezentat după aceea un „Tomos” pentru canonizarea sfinților Ilie Iorest, Sava Brancovici, Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara și Oprea Miclăuș. Arhimandritul Sofian Boghiu și protosinghelul Emilian Birdaș au adus icoana sfinților Iorest și Sava, iar pr. prof. Liviu Stan și pr. Traian Belașcu au adus icoana celorlalți trei sfinți, ambele fiind pictate de Gheroghe Popescu.

În continuare, au vorbit conducătorii delegațiilor Bisericilor Ortodoxe de peste hotare. Primul a luat cuvântul Î.P.S. Athenagoras al Thyatirelor, reprezentantul Patriarhiei ecumenice, urmat de Î.P.S. Grigorie, al Leningradului și Novgorodului, reprezentantul Bisericii Ortodoxe Ruse, iar ultimul a fost Preafericitul Chiril, patriarhul Bulgariei. Înalții ierarhi prezenți, români și străini, au semnat documentele prezentate de Sfântul Sionod anume: Actul Sinodal, Enciclica și Tomosurile, care au fost înscrise în Condica Sfântă a Patriarhiei Române. Corul a cântat Condacele sfinților al căror cult a fost generalizat și ale sfinților români pe muzică psaltică.

După-amiază, membrii Sfântului Sinod s-au întrunit din nou sub președinția patriarhului Justinian, în prezența ministrului Cultelor, făcându-se diferite comunicări în legătură cu solemnitățile de proclamare a canonizării unor sfinți români și de generalizare a cultului unor sfinți cu moaște în țara noastră. A doua zi, s-au realizat vizite la câteva biserici din București: Crețulescu, Stavropoleos, Schitul Maicilor, Sfântul Elefterie, Mihai Bravu, Antim.

În ziua de 11 octombrie 1955, la ora 19, în Sala Sinodală a palatului patriarhal, membrii delegațiilor străine au vizionat o serie de filme documentare, cuprinzând aspecte din viața Bisericii Ortodoxe Române.

Pe 12 octombrie 1955 toți membrii delegațiilor străine au vizitat unele mănăstiri din apropierea Bucureștilor, Țigănești și Snagov. Vizitatorilor li s-a prezentat istoricul bisericilor și mănăstirilor și s-au ținut diferite cuvântări de ambele părți.

Reîntorși la reședința patriarhală, în după amiaza zilei de 12 octombrie, membrii delegațiilor străine și-au făcut vizite reciproce, iar seara, la ora 21,45 solii Bisericii Ruse: Î.P.S. Grigore, P.S. Palladie și pr. Constantin Neceaev și membrii delegației bulgare: Î.P.S. Sofronie și arhimandritul Iosif Dicov, însoțiți de Î.P.S. Sebastian Rusan, de directorul I. Onțanu din Ministerul Cultelor și de pr. Simion Neaga, ca interpret, au plecat la Iași pentru a participa la slujbele pentru proclamarea cultului Cuvioasei Parascheva.

Pe 13 octombrie 1955, delegația Patriarhiei ecumenice, Î.P.S. Athenagora și P.S. Iacob, împreună cu patriarhul Justinian Marina, cu ministrul Cultelor - acad. prof. P. Constantinescu-Iași, Î.P.S. Firmilian al Olteniei, prof. pr. Ștefan Zainkov, director D. Dogaru al Ministerului Cultelor și prof. Iustin Moisescu și Ioan Iufu (interpreți) translati, au plecat la Curtea de Argeș, pentru a participa, pe 14 octombrie 1955, la solemnitatea generalizării cultului Sfintei Mucenițe Filoteia.

La 15 octombrie 1955, le-a urmat Preafericitul Chiril al Bulgariei, protodiaconul Vasile Veleanov și pr. Teodor Tekov, fiind însoțiți de P.S. Teoctist Botoșaneanu, vicar patriarhal.

În ziua de 19 octombrie 1955, la ora de 10,30, a sosit în București delegația Bisericii grecești care, în aceeași zi, împreună cu P.S. Antim Târgovișteanu și cu prof. Teodor M. Popescu, traducător, au plecat la reședința de vară a patriarhului Justinian de la Dragoslavele, unde se aflau în acel timp ceilalți oaspeți.

Articolul aduce detalii referitoare la slujbele de generalizare a cultului Sfintei Cuvioase Parascheva. Delegația Bisericii Ruse și Bulgare, însoțită de reprezentanții români mai sus menționați, au sosit la Iași joi dimineață, 13 octombrie 1955, cu trenul de la București. Ca invitați, au fost și P.S. Antimie al Buzăului, Chesarie al

Dunării de Jos și Valerian al Oradiei, care a oficiat, pe 13 octombrie seara, Vecernia și sfințirea Litiilor, iar a doua zi, s-a oficiat Sfânta Liturghie.

A doua zi, pe 15 octombrie, au vizitat Mănăstirea Neamț iar duminică, 16 octombrie, înalții ierarhi, înconjurați de preoți și diaconi, au slujit Sfânta Liturghie, în timpul căreia mitropolitul Grigorie I-a hirotonit în ieromonah pe ierodiaconul Serafim Oancă din Mănăstirea Secu. După Liturghie, soborul slujitorilor a ieșit din biserică și pe terasă de afară. Starețul Melchisedec Dimitrie a ținut un discurs cald, în care l-a pominit pe marele stareț al Neamțului, Paisie Velicikovschi care, prin viețuirea sa de 15 ani în mănăstire, a așezat o rânduială și o viață aleasă duhovnicească, model până astăzi.

S-au mai vizitat: Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț, tipografia, Schitul Vovidenia, biblioteca, bisericile din incinta mănăstirii. În data de 18 octombrie, s-a vizitat Mănăstirea Văratec, casa memorială a lui Ion Creangă, stațiunea balneo-climaterică din Bălțatești. Pe 19 octombrie, delegația a ajuns la Mănăstirea Agapia. Impresiile lăsate înalților ierarhi despre ce au văzut la mănăstirile Neamț, Agapia, Iași, Văratec au fost consemnate în „Cartea de aur a Mitropoliei Moldovei și Sucevei”. Articolul continuă cu date asupra vizitei la Preasfințitul Teofil, episcopul Romanului și Hușilor, delegația vizitând catedrala din Roman.

Se aduc mai departe informații referitoare la generalizarea cultului Sfintei Mucenițe Filoteia în întreaga Biserică Ortodoxă Română, prezentându-se slujbele oficiate cu ocazia aducerii Sfintelor Moaște. Festivitatea a avut loc pe 14 octombrie 1955, participând: Î.P.S. Athenagoras Arhiepiscopul Thyatiarelor, P.S. Iacob, episcop de Malta, reprezentanți ai Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol în Europa și alți prelați din țară și străinătate. Se reproduc textele cuvântărilor ținute cu acest prilej.

Referitor la generalizarea cultului Sfântului Grigorie Decapolitul, aflăm că, la 16 octombrie, festivitățile au avut loc la Râmnicu Vâlcea, delegația fiind aceeași ca cea de la Curtea de Argeș. Se precizează în cuvântări că Sfintele Moaște au fost aduse în țara noastră în 1497 de Barbu Croiovescu, la ctitoria sa de la Bistrița-Vâlcea. Delegația a vizitat la Mănăstirea Hurezi, biserica, școala monahală, Seminarul și atelierile de aici. Pe agenda de vizită s-au aflat: Mănăstirea Cozia, Călimănești, iar la Centrul Eparhial au văzut birourile Cancelariei eparhiale, tipografia și instalațiile mecanice ale atelierelor meșteșugărești ale Mănăstirii Frăsinei, așezate la Centrul Eparhial.

Articolul detaliază complex festivitățile de generalizare a cultului Sfinților Ierarhi și Mărturisitori Iorest și Sava, a Cuvioșilor Mărturisitori Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara și a Sfântului Mucenic Oprea din Săliștea Sibiului, a Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, a Sfântului Cuvios Nicodim de la Tismana, a Sfântului Ioan Valahul și a Sfântului Dimitrie Basarabov.

Georgescu, Ilie, magistrand, „Ierarhi români, soli diplomatici în veacurile XVI-XVII” în: *StTeol*, Seria a II-a, IX (1957), 3-4, p. 262-276.

Sunt prezentați o serie de ierarhi și acțiunile lor diplomatice: mitropolitul Maxim Brancovici (1506-1509), Isaia Rădăuțeanu - episcop de Rădăuți (1572-1581), Luca Cipriotel - episcop de Buzău (1587-1605), Varlaam al Moldovei (1632-1653), Ignatie Sârbu - episcop de Râmnic (1653-1655 și 1659), Ghedeon al Moldovei (1653-1659).

Constantinescu, Horia, pr., „Ierarhi și opere religioase”, în: *GBis*, XXII (1963), 3-4, p. 242-255.

Se prezintă opera mitropoliților Varlaam al Moldovei (1632-1653), Simion Ștefan al Transilvaniei (1643-1646), Dosoftei al Moldovei (1671-1686) și Antim Ivireanu al Țării Românești (1708-1716). Se fac referințe la contribuția adusă în plan cultural de Iacob Putneanu și Iacob Stamati în Moldova și Chesarie Râmnicăneanu și Filaret, în Țara Românească.

Manolache, Mihai, pr. drd., „Biserica din Țara Românească în timpul celei de a II-a domnii a lui Alexandru Ipsilanti 2 nov 1796-24 nov 1797” în: *StTeol*, Seria a II-a, XIX (1967), 5-6, p. 347-358.

Sunt menționați ierarhi ai Țării Românești și activitatea lor: mitropolitul Dositei Fililti, care se îngrijește mult de bunăstarea materială a Bisericii, tipărește „Psaltirea” (1796); Constandie Filitti, episcop de Buzău; Nectarie, episcop de Râmnic, care găsește Episcopia cu multe datorii și activitate tipografică scăzută; Iosif, episcop de Argeș (1793-1820), de numele lui leagându-se înființarea acestei Episcopii, iar în 1797 primește de la Ipsilanti biserica Antim, ca metoh al Episcopiei.

Dincă George, diac., „Figuri de ierarhi și preoți din trecutul Bisericii Ortodoxe Române”, în: *GBis*, XXVIII (1969), 1-2, p. 160-202.

Dintre îndrumătorii spirituali ai ortodoxismului românesc, sunt amintiți în Moldova: Teoctist II (începutul secolului al XVI-lea), Varlaam, Veniamin Costachi, mitropolitul Dosoftei, mitropolitul Gheorghe David (secolul al XV-lea - păstorește 34 ani), Melchisedec al Romanului. În Muntenia: Eftimie al II-lea (1594-1599), mitropolitul Luca de Cipru (sfârșitul secolului al XVI-lea), mitropolitul Grigore de la Stelea (1629-ales mitropolit), Ilarion al Argeșului (cca. 1821), Chesarie al Râmnicului, Neofit I al Ungrovlahiei (secolul al XVIII-lea). Se aduc informații și despre activitatea desfășurată de mitropolitul Andrei Șaguna (secolul al XIX-lea).

Cazacu, Nițisor, pr., Cazacu, Matei, „Hirotoniile săvârșite în ierarhia Mitropoliei Ungrovlahiei între 1834-1840”, în: *GBis*, XXX (1971), 9-10, p. 862-886.

Sunt amintite persoanele din cinul monahal hirotonite în ierarhia Mitropoliei Ungrovlahiei între 1834-1840.

Cazacu, Nițisor, pr., Cazacu, Matei, „Hirotoniile săvârșite în ierarhia Mitropoliei Ungrovlahiei între 1840-1843”, în: *GBis*, XXX (1971), 11-12, p. 1120-1141.

Sunt prezentați monahii hirotoniți în Mitropolia Ungrovlahiei în perioada 1840-1843, ca o continuare a articolului din numărul precedent.

Cazacu, Nițisor, pr., Cazacu, Matei, „Hirotoniile săvârșite în ierarhia Mitropoliei Ungrovlahiei între 1844-1846”, în: *GBis*, XXXI (1972), 1-2, p. 127-150.

Se continuă lista hirotoniilor săvârșite în Mitropoliei Ungrovlahiei, în rândul cinului monahal, de această dată în perioada 1844-1846.

Cazacu, Nițisor, pr., Cazacu, Matei” „Hirotoniile săvârșite în ierarhia Mitropoliei Ungrovlahiei între 1847-1852”, în: *GBis*, XXXI (1972), 5-6, p. 622-637.

Se continuă prezentarea listei hirotoniilor săvârșite în Mitropoliei Ungrovlahiei, în rândul cinului monahal, pentru perioada 1847-1852.

Petcu, Sorin I, drd., „Contribuția liturghiștilor români din sec. al XIX-lea la dezvoltarea literaturii liturgice românești”, în: *GBis*, XXXI (1972), 5-6, p. 638-648.

Un rol însemnat în dezvoltarea literaturii liturgice românești din secolul al XIX-lea l-au avut operele episcopilor: Melchisedec (1822-1892), Ghenadie Enăceanu-Craioveanul (1837-1898), Ioanichie Evantias (de Stratonichias) - episcopii de Râmnic și Argeș (1802-1873).

Găină, Alexandru, drd., „Biserica Ortodoxă din Moldova în timpul domniilor lui Alexandru Vodă Lăpușneanul (1552-1561; 1564-1568)” în: *StTeol*, Seria a II-a, XXVIII (1976), 7-10, p. 656-667.

Este descrisă activitatea fiecărui mitropolit și episcop al Moldovei ce a păstorit în timpul lui Alexandru Lăpușneanu: Gheorghe al II-lea de la Bistrița, Grigorie al II-lea de la Neamț și Teofan al II-lea, episcop de Roman, Macarie-cronicarul, Anastasie-episcop de Rădăuți, Mitrofan, Gheorghe, Eftimie, Dimitrie, Isaia, Gheorghe, Marcu, și ctitoriile domnului: în 1554, înalță din temelie biserica Mănăstirii Bistrița, mănăstirile Socola, Slatina, Pângărați, Schitul lui Zosin, Mănăstirea Caracalu de la Muntele Athos. Sunt descrise legăturile cu celelalte Biserici Ortodoxe, cu patriarhul de Constantinopol, de Ierusalim, cu Muntele Athos și celelalte țări ortodoxe.

Ursu, N. A., „Școala de traducători români din obștea starețului Paisie de la mănăstirile Dragomirna, Secu și Neamț”, în: *TV IV* (1994), 11-12, p. 58-83.

Sunt zugrăvite viețile și activitatea ieromonahilor Macarie, Ilarion, Isaac, Gherontie, Climent și Iosif și a arhidiaconilor Grigorie și Ștefan, care au făcut parte din școala de traducători români aflată sub oblăduirea starețului Paisie.

Moldoveanu, Ioan, pr., „Prezența românească la Sf. Munte Athos (1650- 1863)”, în: *GBis*, LVIII (1999), 5-8, p. 95-107.

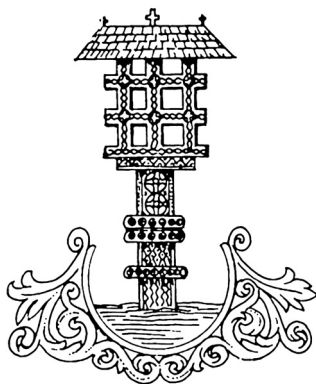
Informații despre relațiile românilor cu Muntele Athos. Dacă în jurul anului 1369, acestea erau firave, în secolul al XVII-lea iau ființă așezămintele românești. Sunt consemnate și date despre activitatea Sfinților Vasile de la Poiana Mărului, Paisie și Gheorghe de la Cernica.

Manu, Dănuț, pr. conf. dr., „Biserica Ortodoxă din Moldova în timpul domniilor lui Petru Rareș (1527-1538) (1541-1547)”, în: *GBis*, LIX (2000), 5-8, p. 87-114.

Sunt prezentați ierarhii care au păstorit Mitropolia Moldovei (pe scurt se prezintă și activitatea): Teoctist (1508-1528) - înființarea școlilor de copiiști la Neamț și Putna; Calistrat (1528-1530); Teofan I (1530-1546), la Episcopia Romanului; Dosoftei (1518-1531) și Macarie II (1532-1548, 1551-1558); la Episcopia Rădăuților: Teofan (1522-1530) și Teodosie (1535-1550). Sunt consemnați ctitorii mănăstirilor: Probota (1530), Moldovița (1532), Râșca (1542). Materialul este însoțit de note bibliografice.

Istrati, Ioan Valentin, drd., „Contribuția Bisericii din Moldova la propovăduirea Evangheliei”, *TV XIV* (2004), 7-12, p. 247-267.

La început se face un excurs al prediciei în Moldova, prezentându-se pe larg activitatea omiletică a mitropoliților Moldovei, Varlaam și Dosoftei, prezentându-li-se opera proprie și pe cea de traducere. Cu privire la mitropolitul Iacob Putneanul, aflăm că a sprijinit tipărirea de cărți și pe cei cu talent oratoric, fiind adus ca exemplu cazul lui Vartolomei Mazereanu. La sfârșitul articolului sunt amintite periodicele bisericești cu conținut omiletic și se dă o bibliografie.

ABREVIERI

BORom – Revista *Biserica Ortodoxă Română*.

MitrMold / TV - Revista *Mitropolia Moldovei și Sucevei / Teologie și Viață*.

MitrArd / RTeol - Revista *Mitropolia Ardealului / Revista Teologică*.

MitrOlt - Revista *Mitropolia Olteniei*.

MitrBan / AltBan - Revista *Mitropolia Banatului / Altarul Banatului*.

GBis - Revista *Glasul Bisericii*.

StTeol - Revista *Studii Teologice*.

Ort - Revista *Ortodoxia*.

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
Prefață	9
I. IERARHI AI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE	11
I.1. MITROPOLIȚI AI UNGROVLAHIEI	11
HARITON (1372-1380)	11
ANTIM CRITOPOL (1380-1401)	12
MACARIE AL II-LEA AL UNGROVLAHIEI (1512-1521)	12
LUCA DIN CIPRU (1602-1629)	12
GRIGORIE I AL UNGROVLAHIEI (1629-1636)	13
TEOFIL AL UNGROVLAHIEI (1636-1648)	14
ȘTEFAN I AL UNGROVLAHIEI (1648-1653; 1655-1668)	14
IGNATIE SÂRBUL AL UNGROVLAHIEI (1653-1655)	15
TEODOSIE MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1667-1672; 1679-1708)	15
VARLAAM AL II – LEA, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1672-1679)	19
SFÂNTUL ANTIM IVIREANUL, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1708-1716)	22
MITROFAN AL UNGROVLAHIEI (1716-1719)	48
DANIIL AL II – LEA (1719-1731)	49
NEOFIT CRETANUL (1738-1753)	50
FILARET I (1754-1760)	55
GRIGORIE AL II – LEA (1760-1787)	56
COSMA POPESCU (1787-1792)	57
FILARET II (1792-1793, anterior la Râmnic (1780-1792))	58
DOSITEI FILITTI, MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI (1793-1810)	65
IGNATIE BABALOS (1810-1812)	69
NECTARIE (1812-1819)	70
DIONISIE LUPU, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1819-1831)	71
SFÂNTUL GRIGORIE DASCĂLUL, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1823-1829; 1833-1834)	77
NEOFIT, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI	94
(1829-1849 CA LOCTIITOR ȘI TITULAR)	94
NIFON, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI (1850-1875)	95
CALINIC MICLESCU, MITROPOLIT PRIMAT (1875-1886)	98
GHENADIE PETRESCU, MITROPOLIT PRIMAT (1893-1896)	101

IOSIF GHEORGHIAN, MITROPOLIT PRIMAT (1886-1893; 1896-1909)	105
ATHANASIE MIRONESCU (1898-1909) EPISCOP LA RÂMNIC	108
APOI MITROPOLIT PRIMAT (1909-1911)	108
CONON ARĂMESCU-DONICI (1912-1919)	110
MIRON CRISTEA (1919-1925 MITROPOLIT PRIMAT,	113
1924-1939 PATRIARH)	113
NICODIM MUNTEANU, PATRIARH (1939-1948)	135
IUSTINIAN MARINA, PATRIARH (1948-1977)	150
IUSTIN MOISESCU, PATRIARH (1977-1986)	158
TEOCTIST ARĂPAȘU, PATRIARH (1986-2007)	162
DANIEL CIOBOTEA, PATRIARH (după 2007 -)	164
I.1.1. Mitropoliți ai Severinului	164
I.1.2. Episcopi ai Râmnicului – Noul Severin	165
IGNATIE SÂRBUL (1636-1653 apoi mitropolit) ȘI IGNATIE GRECUL (1657-1668)	166
ȘTEFAN AL RÂMNICULUI (1673-1693)	167
ILARION (1693-CATERISIT 1705)	167
DAMASCHIN (VOINESCU) DASCĂLUL (1708-1725)	167
INOCHENTIE AL RÂMNICULUI (1727-1735)	169
CLIMENT (SAU CLEMENT), EPISCOPUL RÂMNICULUI (1735-1748)	169
GRIGORIE SOCOTEANU (1748-1764)	170
CHESARIE AL RÂMNICULUI (1774-1780)	170
SFÂNTUL IERARH CALINIC DE LA CERNICA, EPISCOPUL RÂMNICULUI (1850-1867)	172
IOSIF BOBULESCU (1880-1886)	184
GHENADIE ENĂCHESCU (ENĂCEANU) (1886-1897)	185
GHENADIE GEORGESCU (1909-1912)	188
ANTIM PETRESCU (1918-1919)	190
ALEXE ȘERBAN CRAIOVEANU (1919-1920 ca locțiitor)	190
SOFRONIE VULPESCU (1913-1918)	191
VARTOLOMEU STĂNESCU (1921-1938)	193
IOSIF GAFTON (1944-1984)	195
I.1.3. Mitropoliți ai Olteniei	196
NIFON CRIVEANU (1929-1933 VICAR AL EPISCOPIEI RÂMNICULUI APOI MITROPOLIT 1939-1945)	197
FIRMILIAN MARIN (1947-1972)	198
NESTOR VORNICESCU (1978-2000)	200
I.1.4. Episcopi ai Strehaiei	200
DANIIL (1672-1679)	200
I.1.5. Episcopi ai Buzăului	203
LUCA (1583-1602 APOI MITROPOLIT)	203
SERAFIM SLĂTINEANU (1648-1668 APOI LA RÂMNIC)	203
MITROFAN (1691-1702)	203
DAMASCHIN DASCĂLUL (1702-1708 APOI EPISCOP LA RÂMNIC)	205
ȘTEFAN (1717-1732 APOI MITROPOLIT)	205

MISAIL (1732-1739).....	205
METODIE (1741-1748).....	206
ANTIM (1753-1756).....	206
COSMA (1763-1787 APOI MITROPOLIT)	206
GHERASIM RĂTESCU (1819-1824)	206
CHESARIE (1825-1846)	206
FILOTEI (1850-1859).....	208
POLICARP DIN PATARA (aprox. 1860).....	209
DIONISIE ROMANO (1865-1873).....	209
INOCHENTIE CHIȚULESCU (1873-1893).....	213
DIONISIE CLIMESCU (1894-1921)	214
VALERIAN ȘTEFĂNESCU (1893-1894 Locțiitor)	215
GHENADIE NICULESCU (1923-1942).....	215
ANTIM ANGELESCU (1944-1980).....	216
EPIFANIE NOROCEL, ARHIEPISCOP AL BUZĂULUI ȘI VRANCEI (1982-)	217
I.1.6. Episcopi ai Argeșului	217
IOSIF (1793-1820).....	217
ILARION GHEORGHIADIS (1820-1821; 1828-1845)	220
GRIGORIE RÂMNICEANU (1823-1828).....	222
SAMUIL TĂRTĂȘESCU, EPISCOP LOCOTENENT (1845-1849).....	222
NEOFIT SCRIBAN (1862-1865; 1868-1873 Locțiitor)	223
GHENADIE ȚEPOSU (1865-1868).....	225
GHERASIM TIMUȘ (1894-1911).....	226
CALIST IALOMIȚEANU (1912-1917).....	230
EVGHENIE HUMULESCU PITEȘTEANU (1917-1918 Locțiitor)	231
TEOFIL MIHĂILESCU (1918).....	233
NICHITA DUMA (1923-1936)	234
I.1.7. Mitropoliți, arhiepiscopi și episcopi ai Tomisului, Tulcei, Ismailului și Dunării de Jos	235
THEOPHILUS GATHIAE (sec. IV)	235
NICHIFOR DE CARPAT, MITROPOLIT AL TULCEI (1877-1878).....	236
NIFON NICULESCU, EPISCOP AL DUNĂRII DE JOS (1909-1922).....	236
ILARIE TEODORESCU, EPISCOP AL CONSTANȚEI (1923-1925).....	238
COSMA PETROVICI, EPISCOP AL DUNĂRII DE JOS (1924-1947)	239
GHERONTIE NICOLAU, EPISCOP AL CONSTANȚEI (1926-1941)	241
IUSTINIAN TECULESCU, EPISCOP AL CETĂȚII ALBE (1924-1932).....	242
DIONISIE ERHAN, EPISCOP AL CETĂȚII ALBE-ISMAIL (1933-1940)	242
CHESARIE PĂUNESCU, EPISCOP AL DUNĂRII DE JOS (1950-1973).....	243
ANTIM NICA, EPISCOP (1973-1975) ȘI APOI ARHIEPISCOP AL DUNĂRII DE JOS (1975-1994).....	244
LUCIAN FLOREA, ARHIEPISCOP AL TOMISULUI (1990-2000).....	244
I.1.8. Arhiepiscopi ai Târgoviștei	245
VASILE COSTIN	245
I.1.9. Episcopi ai Sloboziei și Călărașilor	246

I.1.10. Alți arhieri din Mitropolia Ungrovlahiei	246
ATANASIE DINCĂ	246
GRIGORIE, MITROPOLIT DE SIDIS	247
IOANICHIE STRATONIKIAS	248
MELETIE DOBRESCU CONSTĂNȚEANU	249
PLATON CIOSU PLOIEȘTEANU	249
ROMAN ILFOVEANU	250
SOFRONIE VRACIANSKI	250
TIMOTEI EVDOKIADOS, ARHIEREU VICAR AL CRAIOVEI (1836-1848)	250
VARLAAM RĂILEANU CRAIOVEANU	251
VENIAMIN POCITAN	251
I.2. MITROPOLIȚI AI MOLDOVEI	252
IOSIF I MUȘAT (1386-cca 1415)	252
CALIST (1445-1447)	253
TEOCTIST I (1453-1477)	254
GHEORGHE I (1478-1508)	254
TEOCTIST AL DOILEA (1508-1528)	256
GRIGORIE ROȘCA (1546-1551)	256
GHEORGHE AL II-LEA (1552-1554)	256
GRIGORIE II DE LA NEAMȚ (1554-1564)	257
GHEORGHE MOVILĂ (1588-1591; 1595-1600; 1600-1605)	257
DIONISIE RALLY PALEOLOGUL (MAI-SEPTEMBRIE 1600)	258
TEODOSIE BARBOVSCHI (1606-1608)	259
ANASTASIE CRIMCA (1608-1617; 1619-1629)	260
SFÂNTUL VARLAAM, MITROPOLITUL MOLDOVEI (1632-1653)	261
SFÂNTUL IERARH TEODOSIE DE LA BRAZI (1674-1675)	276
SFÂNTUL DOSOFTEI MITROPOLITUL MOLDOVEI (1671-1674; 1675-1686)	276
SAVA II (1689-1701)	292
ANTONIE (1729-1739)	293
IACOV PUTNEANUL (1750-1760)	293
GAVRIIL CALLIMACHI (1760-1786)	296
LEON GHEUCA (1786-1788)	298
IACOB II STAMATI (1792-1803)	298
GAVRIIL BĂNULESCU BODONI (1792; 1808-1812)	300
VENIAMIN COSTACHI (1803-1808; 1812-1821; 1823-1842)	301
FILARET APAMIAS BELDIMAN (1842-1844 LOCTIITOR)	327
MELETIE STAVROPOLEOS (1848-1849 LOCTIITOR)	327
MARDARIE APAMIAS, ARHIEREU (1849-1851 LOCTIITOR)	327
SOFRONIE MICLESCU	328
IOSIF NANIESCU (1875-1902)	328
PARTENIE CLINCENI (1902-1908)	336
PIMEN GEORGESCU (1909-1934)	339
VALERIE MOGLAN, ARHIEREU (IUNIE-DECEMBRIE 1939 LOCTIITOR DE ARHIEPISCOP)	345
IRINEU MIHĂLCESCU (1939-1947)	346

SEBASTIAN RUSAN (1950-1956)	349
I.2.1. Mitropoliți și episcopi ai Bucovinei și Basarabiei	351
DOSOFTEI HERĂȘCU, EPISCOP DE RĂDĂUȚI ȘI DIN 1781 NUMIT EPISCOP AL BUCOVINEI (1750-1789).....	351
ISAIA BALOȘESCU, EPISCOP AL BUCOVINEI (1823-1834)	354
EVGHENIE HACMAN, EPISCOP AL BUCOVINEI (1835-1873)	354
TEOCTIST BLAJEVICI, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1877-1879).....	355
SILVESTRU MORARIU-ANDRIEVICI, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1880-1895)	355
ARCADIE CIUPERCOVICI, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1896-1902)	358
VLADIMIR DE REPTA, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1902-1924)	359
NECTARIE COTLARCIUC, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1924-1935).....	362
VISARION PUIU, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1935-1940).....	364
GURIE GROSU, MITROPOLIT AL BASARABIEI (1928-1936, „PUS ÎN RETRAGERE” - 1941).....	370
TIT SIMEDREA, MITROPOLITUL BUCOVINEI (1941-1945)	371
EFREM ENĂCHESCU, MITROPOLIT AL BASARABIEI (1944).....	373
I.2.2. Episcopi de Roman	375
CALIST (1445-cca 1451)	375
MACARIE (1531-1558)	375
DOSOFTEI (1639-1641)	375
PAHOMIE (DE GLEDIN) (1707-1713).....	375
GHERASIM CLIPA - BARBOVSCHI (1803-1826).....	376
MELCHISEDEC ȘTEFĂNESCU (1879-1892).....	376
INOCHENȚIE MOISIU (1892-1894).....	395
IERONIM IONESCU (1895-1896)	396
IOANICHIE FLOR (1897-1899)	396
GHERASIM SAFIRIN (1900-1911).....	397
TEODOSIE ATANASIU (1912-1923).....	398
LUCIAN TRITEANU (1923-1947).....	400
I.2.3. Episcopi de Rădăuți și ai Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților	400
SF. LEONTIE DE LA RĂDĂUȚI (SEC. XIV-XV)	400
EFREM (1608-1613; 1616-1623).....	400
CALISTRU (1708-1728).....	401
GHERASIM PUTNEANU, EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI SUCEVEI ȘI RĂDĂUȚILOR	401
I.2.4. Episcopi de Huși	401
CALISTRU VARTIC (1676-1682)	401
MITROFAN (1682-1686).....	403
IOREST (1713-1727).....	404
INOCHENTIE (1752-1782).....	404
MELETIE ISTRATE (1851-1857)	405
SILVESTRU BĂLĂNESCU (1886-1900).....	405

IACOV ANTONOVICI (1924-1931)	409
GRIGORIE LEU (1940-1949).....	415
PARTENIE CIOPRON (1962-1978).....	417
I.2.5. Alți arhieri din Moldova.....	419
EMILIAN ANTAL (LOCOTENENT DE ARHIEPISCOPI ȘI MITROPOLIT 1945-1949)	419
IEREMIA GĂLĂȚEANU (1873-1893).....	419
INOCHENTIE MITROPOLIT DE ILIUPOLEOS (EGUMEN LA POPĂUȚI)	420
IRINEU CRĂCIUNAȘ, EPISCOP VICAR (1969-1973)	420
FILARET SCRIBAN (D. 1852 TITULAR DE STAVROPOLEOS).....	421
POLICARP POPESCU BÂRLĂDEANU (1873-1876).....	425
NARCIS CREȚULESCU BOTOȘĂNEANU, ARHIEREU-VICAR (1881-1886)	425
DOSITEI BOTOȘĂNEANUL PERIEȚEANU (1886-1899).....	426
IRINEU CRĂCIUNAȘ SUCEVEANUL, ARHIEREU-VICAR (1969-1973)	427
MARCHIAN FOLESCU, ARHIEREU	427
I.2.6. Mitropoliti ai Proilaviei.....	428
I.2.7. Episcop al Hotinului	429
AMFILOHIE (1767-1770).....	429
I.3. MITROPOLIȚI AI TRANSILVANIEI	430
GHEORGHE (ARHIEPISCOPI LA 1486)	430
IOAN III (1585-cca 1605)	431
TEOCTIST (1606-1622).....	431
ILIE IOREST (1640-1643)	431
SAVA BRANCOVICI (1656-1680)	431
ATANASIE ANGHEL (1697-1701 APOI DEVINE APOSTAT).....	436
DIONISIE NOVACOVICI (1761-1767)	437
GHEDEON NICHITICI (1783-1788).....	437
VASILE MOGA (1811-1845)	437
ANDREI ȘAGUNA (1848-1873)	439
MIRON ROMANUL (1874-1898)	458
IOAN MEȚIANU (1899-1916)	460
VASILE MANGRA (1916-1918).....	462
NICOLAE BĂLAN (1920-1955).....	463
NICOLAE COLAN (1957-1967).....	469
NICOLAE MLADIN (1967-1981)	471
ANTONIE PLĂMĂDEALĂ (1982-2005).....	472
I.3.1. Alți arhieri ai Mitropoliei Ardealului.....	476
ILARION PUȘCARIU (1921-1922).....	476
SERAFIM JOANTĂ (1990-1993).....	476
I.3.2. Episcopi ai Vadului, Feleacului și Clujului.....	477
MARCU AL VADULUI (1557-?).....	477
IOAN CERNEA (a.1599-1605)	477
NICOLAE IVAN (IOAN) (1921-1936).....	477
IRINEU POP – EPISCOP-VICAR (după 1990).....	479

TEOFIL HERINEANU (1957-1992).....	479
I.3.3. Episcopi de Alba Iulia	480
EMILIAN BIRDAȘ (1975-1990)	480
I.3.4. Episcopi ai Muncaciului și Maramureșului.....	481
VASILE STAN (1938-1945)	481
IUSTINIAN CHIRA (după 1990).....	482
I.3.5. Episcopi ai Oradiei	482
ROMAN CIOROGARIU (1921-1936).....	482
NICOLAE POPOVICI (1936-1950).....	485
VALERIAN ZAHARIA (1951-1969).....	485
VASILE COMAN (1971-1992).....	486
IOAN MIHĂLȚAN (1992-2006).....	486
I.3.6. Episcopi ai Covasnei și Harghitei	486
SELEJAN IOAN (după 1994)	486
I. 4. MITROPOLIȚI, APOI EPISCOPI AI TIMIȘOAREI	486
SFÂNTUL IOSIF CEL NOU (1650-1653).....	486
MOISE PETROVICI (MITROPOLIT AL BELGRADULUI 1721-1730)	490
I. 4.1. Mitropoliți ai Banatului (mai înainte episcopi ai noii Episcopii a Timișoarei).....	491
VASILE LĂZĂRESCU (1940-1961)	491
NICOLAE CORNEANU (1961-)	494
I.4.2. Episcopi ai Vîrșețului și ai vechii și noii Episcopii	495
a Caransebeșului	495
IOSIF AL MEDIEI, SEVERINULUI ȘI CARANSEBEȘULUI (1596-1618-1628).....	495
PARTENIE II CĂRTURARUL (1626-1638).....	495
ANTIMIE (1638-1651).....	495
IOANICHIE (cca 1658).....	496
VICHENTIE POPOVICI (1774-1785)	496
IGNATIE VUIA (1848-1849).....	496
IOAN POPASU (1865-1889)	497
NICOLAE POPEA (1889-1908).....	498
FILARET MUSTA, EPISCOP-VICAR (1921-1930).....	500
IOSIF (TRAIAN) BĂDESCU (1920-1933).....	501
VENIAMIN NISTOR (1941-1949)	503
I.4.3. Episcopi ai Aradului	504
VICHENTIE IOANOVICI (1726-1731).....	504
ISAIA ANTONOVICI (1731-1748)	505
SINESIE IVANOVICI (1751-1768).....	505
NESTOR IOANOVICI (1829-1830)	505
IOSIF GOLDIȘ (1899-1902).....	506
IOAN PAPP (1903-1925)	507
GRIGORIE COMȘA (1925-1935).....	508
ANDREI MAGIERU (1936-1960)	511
VISARION AȘTILEANU (1973-1984)	513
TIMOTEI SEVICIU, ARHIEPISCOP (1985-).....	514

I.5. EPISCOPI AI ARMATEI	515
VASILE SAFTU (1921-1922).....	515
IUSTINIAN TECULESCU (1923-1924).....	515
IOAN STROIA (1925-1937).....	516
PARTENIE CIOPRON (1937-1948).....	518
I.6. EPISCOPI ROMÂNI DIN AFARA GRANIȚELOR ȚĂRII	518
SFÂNTUL PETRU MOVILĂ, MITROPOLITUL KIEVULUI.....	518
POLICARP MORUȘCA (1935-1939).....	531
ANDREI MOLDOVAN (1950-1963).....	533
TEOFIL IONESCU, ARHIEPISCOP.....	533
VICTORIN URSACHE, ARHIEPISCOP (1966-2001).....	534
II. SFINȚI, STAREȚI ȘI PERSONALITĂȚI	536
ALE VIEȚII MONAHALE.....	536
II.1. SFINȚI, STAREȚI ȘI PERSONALITĂȚI ALE VIEȚII MONAHALE DIN MUNTENIA, OLȚENIA ȘI DOBROGEA	536
ACHEPSIMA RUSU, PROTOSINGHEL.....	536
ANANIA MELEGA, IEROMONAH.....	536
CALIST STRATONIKIAS, ARHIEREU, STAREȚ AL MĂNĂSTIRII SNAGOV.....	536
CASIAN CERNICANUL, MONAH (SEC. XIX).....	537
CHIRIAC ROMNICEANU, ARHIMANDRIT.....	537
COSMA MONAHUL DE LA CIOLANU.....	543
DAMIAN STĂNOIU, IEROMONAH.....	544
DANIIL SANDU TUDOR, IEROSCHIMONAHUL.....	544
DAVID GLĂVAN, ARHIMANDRITUL.....	545
SFÂNTUL DIMITRIE BAȘARABOV.....	545
DIONISIE BĂLĂCESCU, EGUMENUL DE LA HUREZI (1735-1782).....	545
DIONISIE ECLESIA RHUL (1776-1820).....	546
DIONISIE LUNGU, IEROMONAH.....	549
DIONISIE DE LA SINAIA, ARHIMANDRIT.....	549
DOSOFTEI FLOREA, ARHIMANDRIT.....	550
ECATERINA ȘI FEVRONIA MICLĂUȘ, ARHIMANDRITE.....	550
EUFROSIN POTECA, EGUMENUL MĂNĂSTIRII GURA MOTRULUI.....	550
FILOTEI MONAHUL DE LA COZIA (sec. XIV-XV).....	555
FILOTEI SIN AGĂI JIPUI.....	555
GHELASIE ARHIMANDRITUL.....	556
GHENADIE PĂRVULESCU, ARHIMANDRITUL.....	556
SF. GHEORGHE, STAREȚUL DE LA CERNICA (cca 1730-1806).....	557
GHERASIM GORJAN, IEROMONAH.....	558
SF. PREA CUVIOSUL GHERMAN DIN DOBROGEA.....	558
GRAȚIAN RĂDAC, PROTOSINGHEL (sec. XX).....	558
GRIGORIE URITESCU, IEROMONAH.....	558
HRISANT PENETIS EGUMENUL DE LA HUREZI (1832-1852).....	558
IEROTEI DASCĂLUL (?-1870).....	560
IERONIM BUREȚIERENU, ARHIMANDRIT.....	560

INOCHENTIE IEROMONAHUL, PUSTNIC	560
SFÂNTUL IOAN VALAHUL.....	560
IOAN, EGUMENUL DE LA HUREZI (1692-1726)	564
IOASAF, STAREȚUL MĂNĂSTIRII SNAGOV (n. 1797- †1872)	564
IOASAF IONESCU, IEROMONAHUL (sec. XX)	565
IOSIF IEROMONAHUL, ZUGRAVUL	565
IULIU SCRIBAN, ARHIMANDRITUL	565
JUSTIN ȘERBĂNESCU, ARHIMANDRIT	568
LAVRENTIE IEROMONAHUL TIPOGRAF (sec. XVI).....	569
LAVRENTIE, IEROMONAHUL DIORTOSITOR	569
LEON ASACHI, ARHIMANDRIT	570
MACARIE IEROMONAHUL, TIPOGRAFUL	570
MACARIE IEROMONAHUL, MUZICIANUL (cca 1770-1836).....	571
MACARIE OLEA, MONAH.....	578
MATEI AL MIRELOR, MITROPOLIT GREC	578
NAUM RÂMNICEANU, PROTOSINGHEL (1764-1839).....	579
NICHIFOR ILIESCU, ARHIMANDRIT	583
SF. NICODIM DE LA TISMANA	584
NICODIM GRECIANU (1762-1817).....	589
NIFON BĂLĂȘESCU, IEROMONAHUL	590
NIFON POPESCU, STAREȚUL MĂNĂSTIRII SINAIA	590
PARTENIE NICA BULIGA – STAREȚ LA SCHITUL BULIGA (cca 1750-1827).....	590
POPA RADU ȘAPCĂ, EGUMENUL MĂNĂSTIRII SADOVA	591
RAFAIL, EGUMENUL DE LA HUREZI.....	591
SEBASTIAN OSTĂȘESCU, ARHIMANDRIT	591
SERAFIM GEORGESCU, STAREȚUL M-RILOR PREDEAL ȘI SINAIA	593
ȘTEFAN – IPOPSIFIU (1726-1727)	593
THEOFIL S. NICULESCU, ARHIMANDRIT	593
TEOFIL MOCĂNIȚĂ, ARHIMANDRIT	594
THEodosie BISTRICEANU, ARHIMANDRIT	594
TIT MOLDOVAN, PROTOSINGHEL	594
VARLAAM TEODORESCU, MONAH	594
VASILE GEABELEA, EGUMENUL MĂNĂSTIRII CÂMPULUNG	594
VASILE TISMĂNEANUL, ARHIMANDRIT (d. 1636 - SEC. XVII)	595
VENIAMIN CATULESCU, ARHIMANDRIT	595

II.2. SFINȚI, STAREȚI ȘI PERSONALITĂȚI ALE VIETII MONAHALE DIN MOLDOVA, BASARABIA ȘI BUCOVINA

AGAPIA MOISĂ, ARHIMANDRITĂ.....	596
ANATOLIE TIHAI, ARHIMANDRIT	596
SF. ANTIPA DE LA CALAPODEȘTI.....	596
ANTONIE DUMBRAVĂ, EGUMEN	596
BENEDICT GEORGESCU, IEROMONAH	597
BENEDICT TEODOROVICI, ARHIMANDRIT	597
CALIOPIE APETREI, PROTOSINGHEL	597
CASIAN GAFENCU, IEROMONAH.....	597

CHE SARIE STEFANO, ARHIMANDRIT	597
CLEOPA ILIE, ARHIMANDRIT STAREȚ ȘI DUHOVNIC	598
COSMA VLAHUL, IEROMONAH TRADUCĂTOR	598
COSMA ADAM, MONAHUL DE LA NEAMȚ	598
CRISTOFOR VĂLEANU, PROTOSINGHEL	598
SF. DANIIL SIHASTRU	598
DANIIL TOMESCU, MONAH	599
DEMOSTENE TEBEICA, ARHIMANDRIT	600
DIONISIE SÂNGIORGIAN, MONAH	600
ELISABETA STURZA, MONAHIE	600
EUGEN VOROBCHIEVICI	601
EUSEBIU POPOVICI, ARHIMANDRIT	602
EVELINA HONCERIU, ARHIMANDRITĂ,	603
STAREȚA MĂNĂSTIRII AGAFTON	603
EVGHENIE UNGUREANU, ARHIMANDRIT	603
FEVRONIA LUPU, STAREȚA MĂNĂSTIRII AGAPIA	604
GHENADIE POPESCU, ARHIMANDRIT	604
GHERMANO VIDA, ARHIMANDRIT	604
GLICHERIE LOVIN, ARHIMANDRIT	604
GRIGORIE ȚAMBLAC, MITROPOLITUL	605
GRIGORE ARMENCEA, ARHIMANDRIT	607
HRISOSTOM POSTOLACHE, ARHIMANDRIT	607
IERONIM TOPALA, ARHIMANDRIT	607
ILARION FILIPOVICI, ARHIMANDRIT	608
ILARION RADU, MONAH	608
ILIE, DASCĂLUL DE LA PUTNA	608
IOACHIM SPĂTARU, PROTOSINGHEL	608
IOAN IACOB HOZEVITUL	609
IOANICHIE PĂTRAȘCU, PROTOSINGHEL	609
SF. IOSIF IEROSCHIMONAHUL, DUHOVNICUL DE LA VĂRATIC	610
IRINARH ROSET, ARHIMANDRIT	610
ISAIIA SCHIMONAHUL ȘI INOCHENTIE IEROMONAHUL – TIPOGRAFI	611
ISAIA TEODORESCU ZIS «POPA DUHU», ARHIMANDRIT	611
LEON ASACHI, ARHIMANDRIT	611
MELETIE ORZESCU, IERODIACON	612
MIHAIL MOXA, MONAH	612
MIRON CĂLINESCU, ARHIMANDRIT	612
NECTARIE, PROTOSALTUL SFÂNTULUI MUNTE	613
NEONIL STAREȚUL DE LA MĂNĂSTIREA NEAMȚ	613
NICODIM LAZOVANU, IEROMONAHUL	614
NICODIM MĂNDIȚĂ, PROTOSINGHEL	614
SF. PAISIE VELICICOVSKI, STAREȚ LA MĂNĂSTIREA NEAMȚ	615
SF. PARASCHIVA CEA NOUĂ (DE LA IAȘI)	620
SF. RAFAIL DE LA AGAPIA	622
SAVA IEROMONAHUL	622

SILVESTRU ISOPESCU, ARHIMANDRIT	622
SILVESTRU MORĂRAȘU, ARHIMANDRIT.....	623
SOFRONIE BĂRBOSUL, ARHIMANDRIT	623
SOFRONIE VÂRNAV, MONAH	624
SPIRIDON, FOST MONAH LA NEAMȚ APOI EGUMEN ÎN ATHOS.....	626
TEOCTIST SCRIBAN, ARHIMANDRIT	627
TEODOSIE IEROMONAHUL, COPIST ȘI VERSIFICATOR	627
SF. TEOFANA DE VIDIN	627
VALERIAN RACHIERU, MONAH	628
VALERIAN REUȚ, ARHIMANDRIT.....	628
VALERIU NICULĂIASA, ARHIMANDRIT.....	629
VARLAAM BĂRĂNCESCU, PROTOSINGHEL (n. 1808)	629
VARLAAM ARGHIRESCU, ARHIDIACON	629
VARNAVA ȘINDRILAR, EGUMENUL	629
VARTOLOMEU MĂZĂREANU, ARHIMANDRIT AL MĂNĂSTIRII PUTNA.....	630
VLASIE GĂLBEAZĂ, IEROMONAH	634
ZENAIDA RACLIȘ, ARHIMANDRITĂ.....	634
II.3. SFINȚI, STAREȚI ȘI PERSONALITĂȚI ALE VIEȚII MONAHALE DIN TRANSILVANIA, BANAT ȘI MARAMUREȘ	634
AUGUSTIN PAUL, ARHIMANDRIT.....	634
GHENADIE GHEORGHE BOGOEVICI, PROTOSINGHELUL	634
PATRICHE POPESCU, ARHIMANDRITUL.....	635
SF. SOFRONIE DE LA CIOARA.....	635
SF. VISARION SARAI	636
III. STUDII CU CARACTER GENERAL DESPRE PERSONALITĂȚI ALE VIEȚII MONAHALE	637
ABREVIERI	644
CUPRINS	645

